శ్రీరస్తు

శ్రీమహాభక్తవిజయము

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

గారిచే విరచితము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము

1952

Printed at the 'Vavilla' Press, Madras,—21.

మొదటి కూర్పు పీఠిక

భారతదేశమున భక్తి, జ్ఞానము అను రెండును మోక్షసాధనములుగ నెన్నఁబడుచున్నవి. ఇతరదేశములలోఁ గూడ నిట్టి సిద్ధాంతములే యుండవచ్చును; గాని భారతీయులు మాత్రమే వీనిని గుఱించి సంపూర్ణ చర్చను గావించినారు. భారతీయులకుఁ గల ఆత్మానాత్మవివేకము అన్యులకు లేదు. ఈశ్వరవిషయకములగు గ్రంథములు ప్రతిష్ఠాపనములు ఈదేశమున నున్నన్ని మఱెచ్చటను లేవు.

భక్తి యుత్కృష్టమా? జ్ఞానము ఉన్నతమా? యను చర్చ శాస్త్రజ్ఞుల స్వామ్యము. ఆచర్చతో నాకిచ్చటఁ బ్రసక్తి లేదు. మఱేమన: జ్ఞానమార్గమునకంటె భక్తియోగము సులభము. ఇందులకు ఉదాహరణముగ ఈవిశాలదేశమున జ్ఞానులకంటె భక్తులు అధికముగ నున్నారు. మూఁడుమతములను ఏర్పఱచిన మతాచార్యులలో మధ్వరామానుజులు భక్తియోగమును ఉపదేశించినారు. ఒక్క శంకరభగవత్పాదుఁడు మాత్రమే జ్ఞానమును ఉపదేశించెను. భక్తియోగమువలన అనేకులు ముక్తిని గాంచినట్లు మనగ్రంథములు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

ఈశ్వరునిఁ దెలిసికొనుటకు అర్చించుటకు ఐహికాముష్మికఫలములను బడయుటకు భిన్నోపాధులగు స్త్రీపురుషులకు భక్తియోగమున సమానాధికారము ఉన్నపుడు జాతిభేదములు ఎట్లు ఇందులకు అభ్యంతర పెట్టును? కావుననే భక్తులలో అన్నివర్ణములవారును ఉన్నారు. తుకారామస్వామి, చోకామేళుఁడు, కబీరు, భద్రాచలరామదాసు మున్నగువారి చరిత్రములు ఇందులకు నిదర్శనములు.

ఈగ్రంథమున చిత్రింపఁబడినవారిలో శ్రీశంకరభగవత్పాదులు, గౌతమబుద్ధుఁడు, పరమహంస శ్రీరామకృష్ణ, వివేకానందులు మున్నగు కొలఁదిమంది తక్క తక్కినవారు అందఱును సగుణారాధకులు. అందును హరిభక్తులు పెక్కురు.

ఈగ్రంథమున హరిభక్తుల చరిత్రములును, శివభక్తుల చరిత్రములును, ఆళ్వారుల చరిత్రములును, భక్తురాండ్ర చరిత్రములును, దేశభక్తులచరిత్రములును గలవు. ఈగ్రంథము వ్రాయుటలో భక్తవిజయము, భక్తమాల, భక్తలీలామృతము, భాగవతము, భారతము, రామాయణము, సుబోధినీగ్రంథమాలా ప్రచురగ్రంథములు కొన్ని ఇంకను అనేకగ్రంథములు నాకు సాయపడినవి; గావున ఆయాగ్రంథకర్తలకు కృతజ్ఞుఁడను.

ఇందలి ఆళ్వారులచరిత్రములు విజయనగరము మహారాజావారి కళాశాలలో సంస్కృతోపాధ్యాయులగు శ్రీయుత మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారిచే వ్రాయఁబడినవి. శ్రీఆచార్యులుగారు విశిష్టాద్వైతమతవిషయమున లబ్ధ

ప్రతిష్ఠులు; గావున ఆళ్వారులచరిత్రలు వారిచే వ్రాయఁబడుట ఔత్కృష్ట్యమునకు హేతువు.

శ్రీయుతులు వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు ఆంధ్రమున సర్వాంగసుందరమగు భక్తులచరిత్ర లేకుండుట సూచించి కోరఁగా నేను ఈమహాభక్తవిజయమును వ్రాసితిని. వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారి ఆంధ్రభాషాసేవానిరతి అద్వితీయము. ఇది వీరికి దివంగతులును, వీరిపితృదేవులు నగు రామస్వామిశాస్త్రులవారు ఇచ్చిన అమూల్యనిక్షేపము. రామస్వామిశాస్త్రులవారిపాండిత్యము సర్వతోముఖము. వారు, బాల్యమున మాప్రాంతమున అనఁగా: మాయూరికి నాలుగు క్రోశములదూరమున నున్న దాక్షారామమున విద్యాభ్యాసము గావించియున్నారు. వారి పాండిత్యమునకును, భాషాసేవకును, వాఙ్మయపోషణమునకును ఉత్కృష్టప్రతిష్ఠకును మాపావనగోదావరీ మధురసలిలములే హేతువులు; గావున మేము గర్వపడుచున్నాము.

ఆధునికాంధ్రభాషాచరిత్రలో ప్రప్రథమమున అనితరసాధ్యముగ భాషాసేవ గావించినవారిలో రామస్వామిశాస్త్రులవారు అగ్రాసన మలంకరించుచున్నారు. ఆంధ్రభాషాచరిత్రకారుఁడు వారి కీర్తిని గానము సేయఁడేని తన గ్రంథమునకు నైచ్యము నాపాదించుకొనును. నేఁటికిఁ గూడ భాషాసేవసేయుటలో వావిళ్ల వారిని మించినవారు లేరు. ఆంధ్రదేశాకాశమున ధ్రువతారాతుల్యముగఁ బ్రకాశించునక్షత్రములలో వావిళ్ల నామనక్షత్రము ఉత్కృష్టము.

శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు గూడ పితృదేవునిపదాంకములనే అనుసరించుట సంతోషావహము. నేడు శ్రీవావిళ్ల వారి ప్రతిష్ఠాపనము చూచినవారు స్వల్పకాలములో జరిగిన అనితరసాధ్యమగు అభివృద్ధికి ఆశ్చర్యచకితులు కాకపోరు. శ్రీశాస్త్రులుగారు భాషాసేవ ప్రారంభించిన తరువాతనే ఆంధ్రగ్రంథములు ఆకారమున ఇంగ్లీషుగ్రంథములవలె కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచున్నవి. వీరివలన మహోన్నత సత్కారములం గాంచిన గ్రంథకర్తలును పండితులుము ఆంధ్రదేశమునందు అంతటను ఉన్నారు. శాస్త్రులుగారు ఇఁకముందు ఆంధ్రభాషలో ప్రకటింపఁబోవు గ్రంథములు అపూర్వములు. వాఙ్మయమునకు ముఖ్యాలంకారములు. వానియందెల్ల శ్రీశాస్త్రులుగారు ఇపుడు తయారుచేయించుచున్న వావిళ్లనిఘంటువు నాయకరత్నము.

ఇందలిదోషములను విడిచి ఒప్పులను గ్రహించుటకు పండితులను ప్రార్థించుచు ఈగ్రంథమును వినీతభావముతో ఆంధ్రసోదరులకరకమలములయందు సమర్పించుచున్నాను.

మహేంద్రవాడ.
నందనవనము.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

మూఁడవకూర్పు పీఠిక

ఇది మూఁడవ కూర్పు. మొదటి రెండు కూర్పులను ఆదరించిన నా దేశీయులకు నేను కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను. నా యీ రచనముయొక్క వైలక్షణ్యమును, విశిష్టతను సకలప్రాంతములవారును గుర్తించి స్వీకరించి యున్నారు. అందుకును నేను కృతజ్ఞుఁడను.

ఈకూర్పున వెనుకటి కూర్పులలో లేని అనేక భక్తుల చరిత్రములను క్రొత్తఁగా చేర్చినాను. వానిలో త్రైలింగస్వామి మొదలు లోకనాథబ్రహ్మచారి వరకును గల 12-గురు భక్తులచరిత్రములును నాకు మదరాసున అడ్వొకేటుగా నున్న శ్రీయుత, జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి, యం. యే., బి. యల్ గారివలన లభించినవి. విలువలేని యీ సహకారమునకు వారియెడల నేను మిగుల ఋణపడియున్నాను. వారికిని నాకృతజ్ఞతను విన్నవించుచున్నాను.

క్రొత్తఁగా చేర్పఁబడిన భక్తులలో శ్రీచైతన్యస్వామి, మాణిక్యప్రభువు ప్రత్యేక ప్రశంసకు పాత్రులై యున్నారు. వారిలో చైతన్యస్వామి దక్షిణభారతమున రామానుజయతీంద్రునివలె వంగదేశమునందును, మరికొన్ని ప్రాంతములయందును ప్రబలియున్న ప్రత్యేకవైష్ణవసాంప్రదాయమునకు జనకుఁడు. ఆప్రాంతములలో శ్రీరామానుజవైష్ణవమునకు ప్రాచుర్యము లేదు. ఇక్కడ రామానుజసాంప్రదాయమువారికంటె అక్కడ చైతన్య సాంప్రదాయమువారు బహుసంఖ్యాకులై యున్నారు. ఈయుభయ సాంప్రదాయములవారును శ్రీహరి యనంతరూపములను భక్తిప్రపత్తులతో పూజించెదరు; గాని విశేషించి రామానుజసాంప్రదాయమువారు శ్రీరామచంద్రుని, చైతన్యసాంప్రదాయమువారు శ్రీకృష్ణభగవానుని ప్రత్యేకాభిమానముతో పూజింతురు.

శ్రీమాణిక్యప్రభువు దత్తాత్రేయస్వామి లీలామానుషవిగ్రహము. ప్రభువు నిజాము రాష్ట్రీయుఁడు. ఇప్పటికిని ప్రభువుపీఠము కల్యాణి (ఇప్పుడు బొంబాయి రాష్ట్రము)లో అకుంఠితభక్తితో పూజింపఁబడుచున్నది.

ఇందు చిత్రపటములును కొన్ని క్రొత్తగా చేర్పఁబడినవి.

ఇట్లు గ్రంథమును పెంచుట కవకాశ మిచ్చిన శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారికి నా కృతజ్ఞతను విన్నవించుచున్నాను. శాస్త్రులుగారిట్లే యింకను సర్వాంగ సుందరము లగు అనేకాంధ్రగ్రంథములను, సంస్కృతగ్రంథములను బ్రకటించి ఆంధ్ర వాఙ్మయమును అసాధారణాభిమానముతో పోషించుచున్నారు.

ఈవిషయమును గమనించి ఆంధ్రప్రముఖు లనేకులు నేఁడు శ్రీశాస్త్రులుగారిని మహావైభవముతో సన్మానింపఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. ఇది చాల స్తుతిపాత్రముగా నున్నది. శ్రీవావిళ్లవారి వాఙ్మయసేవ వాఙ్మయముతోపాటు స్థిరమై యుండఁగలదు. అట్టి వాఙ్మయోద్ధారకులను సన్మానింప నెంచుట వాస్తవముగా వాఙ్మయమును పోషించుటయే. మనవారీసంగతిని గుర్తించి, యుక్తసమయమున నేతత్ప్రయత్నము ప్రారంభించుట ఆంధ్రవాఙ్మయముయొక్క అచిరోన్నతికి ప్రస్ఫుటమైన సూచనగా నున్నది. ఈసందర్భమున నాసమధికామోదమును ప్రకటించుచు సన్మానసంఘము వారికి శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడుటకు నేను ఉద్యుక్తుఁడనై యున్నాను.

మహేంద్రవాడ.
19-3-1931

ఇట్లు,
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

☞ శ్రీకుందుర్తి వేంకటనరసయ్యగారు రచించిన 28 భక్తులచరిత్రలు ఈ నాల్గవకూర్పున చివర చేర్చఁబడినవి.

వావిళ్ల.

విషయసూచిక

ప్రథమభాగము

హరిభక్తులు

ద్వితీయభాగము

శివభక్తులు

శ్రీరస్తు

శ్రీమహాభక్తవిజయము

ప్రథమభాగము

1. ప్రహ్లాదుఁడు

శ్రీయజ్ఞవరాహరూపమున శ్రీమహావిష్ణువు హిరణ్యాక్షుని సంహరించి వేయుటచే వాని యన్నయగు హిరణ్యకశిపుఁడు తమ్ముని జంపినపగఁ దీర్చికొన వలయు నని దీక్ష వహించెను. పిదప నాతఁడు తన తమ్మునినిమిత్తము వగలం బొగులుచున్న వారినెల్లర నూరడించి, తనకు ముసలితనము - చావు - దుస్సాధ్యుఁడైన వైరియు లేకుండునట్లును, ముల్లోకములను శాసించుశక్తియు, యుద్ధరంగముల యందు సంతతవిజయము, సింహపరాక్రమమును గలుగునట్లును వరములను సంపాదింపఁగోరి, మందరపర్వతమున కరిగి, యొంటికాలి బొటనవ్రేలిమీఁద నిలిచి, యూర్ధ్వబాహుఁడై, యాకసము చూచుచు బ్రహ్మదేవుని గుఱించి ఘోరతపస్సు ప్రారంభించెను. నిశ్చలతపస్సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁడైన యారాక్షసునిపై పుట్టలు మొలిచెను. చెదలు మున్నగు పురుగులచే శరీర మంతయు జీర్ణించెను.

చారులచే వాని తపోవృత్తాంతము దేవేంద్రునకు వినవచ్చెను. హిరణ్యకశిపుఁడు తపస్సునకు వెడలకపూర్వ మాతనిభార్య లీలావతికి గర్భోత్పత్తి యయ్యెను. దేవేంద్రుఁ డదాటున రాక్షసపురిపై దండువిడిసి రాక్షసులను జించి చెండాడి లీలావతినిఁ జెఱపట్టి స్వర్గపురమునకు బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున నారదుఁడు వచ్చి కలిసికొని, హిరణ్యకశిపుఁడు మృతిఁబొందలేదని చెప్పి, లీలావతి గర్భమునన్న బాలుఁడు దేవతల నుక్కడంచు క్రూరుఁడుగాక శ్రీమన్నారాయణుని భక్తాగ్రేసరచక్రవర్తి యని యెఱింగించి, లీలావతిని విడిపించి తనయాశ్రమమునకుఁ గొనిపోయెను. అచ్చట నారదుఁడు లీలావతి కుపదేశించు నెపమున నామె

గర్భమునందున్న బాలునకు శ్రీమహావిష్ణుభక్తితత్త్వము నామూలాగ్రముగ నుపదేశించెను. బాలుఁ డంతయు నూకొట్టి యవగాహనము చేసికొనియెను.

అచట హిరణ్యకశిపుని తపోవహ్నికిఁ దాళఁజాలక సప్తకులపర్వతములతో భూమి గడగడ వడఁకెను. సప్తసముద్రములును గలఁగిపోయెను. గ్రహములతోఁ గూడ నక్షత్రములు చెదరిపోయెను. దిక్కులు మండిపోయెను. జంతువు లన్నియు గుండెలవియునట్లు భయకంపితము లయ్యెను. దేవతలకు మీఁది ప్రాణములు మీఁదికెగిరిపోయెను. అంతకంతకు దేవేంద్రుని భీతి పెరిఁగిపోయెను. ఇఁకఁ జేయునది లేక సురలెల్లరును బ్రహ్మదేవుని చెంతకుఁ బోయి, "దేవదేవా! దితికొమారుఁడగు హిరణ్యకశిపుని తపస్సువేఁడిమివలన మాడిపోవుచున్నాము. దైతేయతపోగ్నికీలావృతమైన స్వర్గపట్టణములో నిఁక నుండఁజాలము. సురజ్యేష్ఠా! మూఁడులోకములను జయించుటకును, దేవతల నెల్లరను భస్మముచేయుటకును, వేదశాస్త్రములను నాశనముచేయుటకును వాఁడు కోరుచున్నాఁడు. నీవలెనే తపోమహిమచే ననంతమహిమ సంపాదించి, యీవిశ్వమును తలక్రిందులుచేసి వేఱొకవిశ్వమును నిర్మింపఁగోరుచున్నాఁడు. వాణీనాథా! కారుణ్యనిధీ! మాప్రాణము లన్నియు నీయధీనేత నున్నవి. మమ్ము రక్షింపు మహాప్రభూ!" యని ప్రార్థించిరి.

తోడనే ప్రజాపతి దివిజుల కభయ మొసంగి, భృగుదక్షాదులతో మందరపర్వతమున కరిగి "అసురకులసార్వభౌమా! నీతపస్సునకు మెచ్చితిని. ఇట్టి తపస్సు చేసినవా రిదివఱ కెవ్వరును లేరు. పిపీలికాదికము మేదోమాంసరక్తచర్మములను భక్షించినను, గడ్డి వెదురుపొదలుగలపుట్టలోఁ బ్రాణములతో నిలిచి గాఢతపస్సుచేయుట నీకే తగును. నీసామర్థ్యమునకు నాహృదయ మానందపూర్ణమైనది. వత్సా! కోరిన కోర్కులెల్ల నిచ్చెద వేఁడు" మని చెప్పి కమండలూదకమును అతనిపైఁ బ్రోక్షించెను. వెంటనే హిరణ్యకశిపుఁడు యథారూపముతో వల్మీకమునుండి వెలువడి విధాతకు మ్రొక్కి కరకమలములు ముకుళించి "చతురాననా! ఈసచరాచరప్రపంచమున కంతకు నీవే యాధారుఁడవు. రజస్సత్త్వతమోగుణసహితుఁడవై విశ్వమును సృజించి, పెంచి, తుదకు నాశనము చేసి యానందించెదవు. ప్రళయకాలమున జగ మంతయు నంధకారావృతమై యుండఁగా మందహాసచంద్రికలచేఁ బ్రకాశము గలిగించుపరంజ్యోతి వగు నిన్నుఁ గొనియాడ నేనెంతటివాఁడను? ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవైన నీతత్త్వ మవాఙ్మానసగోచరము. భక్తులకోరికలు తీర్చి రక్షించుటలో నీవంటివారు లేరు. అట్టి మహానుభావుఁడవు. నీవు కృపచేసి యభయ మిచ్చితివి గాన, నాకోరిక విన్నవించుచున్నాను,

శా. "గాలిం గుంభిని నగ్ని నంబువుల నాకాశస్థలిన్ దిక్కులన్
రేలం ఘస్రములన్ దమఃప్రబలభూరి గ్రాహరక్షోమృగ
వ్యాళాదిత్యనరాదిజంతుకలహవ్యాప్తిన్ సమస్తాస్త్రశ
స్త్రాళిన్ మృత్యువు లేనిజీవనము లోకాధీశ! యిప్పింపవే.', (భాగ. స్కం 7. ప. 19.)

మఱియు రణములయం దెదురులేని శౌర్యమును, లోకపాలురను శాసించు మహిమయు, త్రిలోకవిజయమును గూడ దయచేయు" మని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు బ్రహ్మ "కశ్యపకుమారా! ఈవరములన్నియు మిగుల దుర్లభములు. ఇట్టి ఘోరతపముచేసి యిట్టి గొప్పవరములు కోరినవా రిదివఱకు లేరు. సంతోషముతో నీకోరిక లన్నియు నిచ్చితిని. బుద్ధిమంతుఁడవై సన్మార్గగామివై మంగళములు పడయు" మని దీవించి తన లోకమునకుఁ బోయెను.

వెంటనే హిరణ్యకశిపుఁడు విష్ణువుపైఁ గత్తిదూసెను. విద్యాధరాప్సరోయక్షరక్షోగంధర్వకిన్నరాదులను నానావిధములఁ బీడింపఁజొచ్చెను. స్వర్గపట్టణమును ముట్టడించి దేవేంద్రుని జయించి సుధర్మ నాక్రమించెను. ప్రకృతియంతయు సకలాభీష్టములను దీర్చుచు నాతనిని సేవింపసాగెను. ఇది చూచి యోర్వఁజాలకయు, వానివలని బాధలు సహింపలేకయు నిర్జరు లెల్లరు శ్రీమన్నారాయణునివద్ద కరిగి యనేకవిధముల వినుతించి ప్రసన్నునిఁ గావించుకొని "ఆర్తత్రాణ పరాయణా! హిరణ్యకశిపుని బారినుండి మమ్ము రక్షింపు" మని ప్రార్థించిరి. అంత జనార్దనుఁడు "అమరవరులారా! తొందరపడవలదు! బ్రహ్మయొసఁగిన వరములవలన గర్వించి వాఁ డట్లు పోతరించియున్నాఁడు. వాని కాలము సమీపించుచున్నది.

ఆ. "శుద్ధసాధులందు సురలందు శ్రుతులందు, గోవులందు విప్రకోటియందు
ధర్మపదవియందుఁ దగిలి నాయందు వాఁ, డెన్నఁడలుగు నాఁడె హింసనొందు.

క. కన్నకొడుకు శమదమసం,పన్నుఁడు నిర్వైరుఁ డనక ప్రహ్లాదుని వాఁ
డెన్నఁడు రోషంబున నా,పన్నత నొందించు నాఁడె పట్టి వధింతున్."
(భాగ. స్కంధ. 7. ప. 111. 112.)

అని యభయ మొసంగెను. విబుధు లాసమయమును నిరీక్షించుచుఁ దమతమ నిలయములకుఁ బోయిరి.

హిరణ్యకశిపునకు లీలావతీదేవియందు నలుగురు కుమారులు పుట్టిరి. వారిలో నొక్కని పేరు ప్రహ్లాదుఁడు. ఆతని చరిత్రము చాల విచిత్రము. అది యంతయుఁ జూచి, హిరణ్యకశిపుఁడు తులసీవనమున గంజాయి మొక్క మొలిచెనని వగవసాగెను. రాక్షసు లందఱును దెల్లవోయిరి.

రాక్షసేశ్వరుని కుమారుఁ డగు ప్రహ్లాదునకు హరిభక్తి యలవడెను. ఆతఁడు నారాయణా! యని పలుకుచు నిద్రనుండి లేచును. శ్రీహరీ! యని పలుకుచు

నిద్రించును. వాసుదేవా! లక్ష్మీపతీ! యని కలవరించును. ఆటలయందు, పాటల యందు, సంతోషసమయమున, విచారకాలమున—కేశవా, దామోదరా, భక్తత్రాణపరాయణా యని శ్రీవిష్ణువును గీర్తించును. కేశవార్పణ మనకుండఁ బాలు ద్రావి యెఱుఁగఁడు. అతనికి మాటలు సరిగ రానపుడు హిరణ్యకశిపుఁ డేమో పలుకఁబోవుచుండె నని యానందించుచుండెడివాఁడు; గాని నారాయణా యని స్పష్టముగ నుచ్చరింపఁజాలినది మొద లదేపనిగ విచారములు సేయసాగెను. ఎన్ని విధముల యోచించినను హిరణ్యకశిపునకుఁ గుమారుని హరిభక్తికిఁ గారణములు తోఁపవయ్యెను. ఎన్ని మార్గములఁ బ్రయత్నించినను ప్రహ్లాదుఁడు హరిసంకీర్తనము మానఁ డయ్యెను.

హిరణ్యకశిపుఁడు "విష్ణువు మంచివాఁడు గాఁడు; పాపాత్ముఁడు. వానినిఁ దలంపఁగూడదు తండ్రీ!" యని పసిబిడ్డ యగు ప్రహ్లాదుని లాలించి చెప్పెను. ప్రహ్లాదుఁడు కొంచెము పెద్దవాఁడైనతరువాత "హరి మన కులమునకు గర్భశత్రువు. వానినిఁ దలపెట్టకుము నాయనా!" యని బోధించి చెప్పెను. పిదప "నారాయణుని స్మరించుటమానితివేని రత్నాభరణాదు లనేకము లిచ్చెద" నని యాశ చూపెను. పిమ్మట "దామోదరుని మఱచిపోవేని నిన్ను నేను విడిచి పెట్టెదను. మీయమ్మదగ్గఱకుఁ బోనీయ" నని చెప్పెను. తరువాత "మాధవుని యూసుతెచ్చెద వేని నిన్ను నఱకివేసెద" నని చెప్పెను; గాని ప్రహ్లాదునియెడలఁ జతురుపాయములును గూడ వ్యర్థము లయ్యెను. ఆతని కెవ్వరును బోధింపఁజాలక పోయిరి.

తండ్రి వలదనిన కొలఁదిని ప్రహ్లాదుని హరిభక్తి పెరిఁగిపోయెను. ఒకదినము కంటె నొకదిన మాతఁడు విష్ణుచింతనమువలన ప్రపంచమును మఱచిపోసాగెను. ఆకసముఁ జూచి శ్రీహరీ యని పిలుచును. క్రిందఁజూచి పద్మనాభా యని కీర్తించును. ఎదుటఁజూచి హృషీకేశా యని కౌఁగిలించుకొనును. కన్నులు మూసికొని పురుషోత్తమా యని భజనసేయును. చూచుచుండఁగనే శ్రీపతీ, ఆర్తత్రాణపరాయణా, మధుసూదనా యని నృత్యము చేయును.

సీ. "శ్రీవల్లభుఁడు తన్ను జేరినయట్లైనఁ జెలికాండ్ర నెవ్వరిఁ జేర మఱచు
నసురారి తనమ్రోల నాడినయట్లైన నసురబాలురతోడ నాడ మఱచు
భక్తవత్సలుఁడు సంభాషించినట్లైనఁ బరభాషలకు మాఱుపలుక మఱచు
సురవంద్యుఁ దనలోనఁ జూచినయట్లైనఁ జొక్కి సమస్తంబుఁ జూడ మఱచు
తే. హరిపదాంభోజయుగచింతనామృతమున, నంతరంగంబు నిండినట్లైన నతఁడు
నిత్యపరిపూర్ణుఁ డగుచు నన్నియును మఱచి, జడత లేకయుఁ నుండును జడునిభంగి.
సీ. వైకుంఠచింతావివర్జితచేష్టుఁడై యొక్కఁడు నేడుచు నొక్కచోట
నశ్రాంతహరిభావనారూఢచిత్తుఁడై యుద్ధతుఁడై పాడు నొక్కచోట

విష్ణుఁ డింతియగాని వేఱొండు లేదని యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట
నలినాక్షుఁ డనునిధానము గంటి నేనని యుబ్బి గంతులువైచు నొక్కచోటఁ
ఆ. బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ, బ్రణయహర్ష జనితబాష్పసలిల
మిళితపులకుఁడై నిమీలితనేత్రుఁడై, యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు,"

(భాగ. స్కం. 7. ప. 122-124)

హిరణ్యకశిపుఁడు క్రమక్రమముగ మిన్నంటఁ బెరిఁగిపోవుచున్న కుమారుని హరిభక్తిఁ జూచి "నిర్వ్యాపారత వీని వెఱ్ఱినిఁ బెంచివేయుచున్నది. ఊపిరి తిరుగని పనిలోఁ బ్రవేశపెట్టినచో వీఁ డిది యంతయు మఱచి పోవును. బాల్యము నందే దీనికిఁ దగునుపాయము చూడకున్నఁ బిదప నపాయము సంభవించును. వీనికిఁ దెలివితేటల కేమియు లోపములేదు. తెలివిగల బాలురహృదయమును జదువుకంటె మఱేదియుఁ బూర్తిగ వశముచేసికొనఁ జాలదు; గాన వీనికి విద్యాభ్యాసముఁ గావించెద" నని తలంచి కులగురువు లగు శుక్రాచార్యుని కుమారులను చండుఁడు అమర్కుఁడు అను పేరుగలవారిని రప్పించి "మీరు మాకు గురువులు. మీతండ్రిగారియెడల మాభక్తి యచంచలము. మాకు మీయెడలఁ గూడ నట్టిభక్తియే కలదు. మీకు మాపైఁ గల యనుగ్రహము విశ్వవిదితము. మాయభ్యుదయమే తపఃఫలముగా భావించియున్న మీఋణమును మేము తీర్చికొనఁ జాలము. మేము మీతండ్రిగారి పాదములను గొలిచి విజ్ఞానమును బడసితిమి. మా కుమారకుఁడు ప్రహ్లాదుఁ డిప్పుడు విద్యాభ్యాసమునకుఁ దగియున్నాఁడు. వానినిఁ గొనిపోయి విజ్ఞానభిక్షఁ బ్రసాదింపుఁడు. ఏకారణమువలననో, యతనికి దైత్యవిరోధి యగు హరియెడల భక్తి కుదిరినది. దానిని మీరు సమూలముగఁ బెఱికివేయవలెను. దానితోఁగూడ నాహృదయమున నాటుకొనిన చింతాశల్యమును మీరే పెఱికివేయవలెను. మాయర్థము లన్నియు మీవి. మాప్రాణములు మీచేతి లీలాకుసుమములు" అని చెప్పి వారికిఁ బ్రహ్లాదు నప్పగించెను.

చండామర్కులు మహానందముతోఁ బ్రహ్లాదునిఁ బాఠశాలకుఁ గొనిపోయి ఆతనితో సమానవయస్కులును, బుద్ధిగలవారు నగు మఱికొందఱు రాక్షసబాలురను జేర్చికొని, చాల శ్రద్ధతో విద్య చెప్పసాగిరి. ప్రహ్లాదుఁ డొక అక్షరమైనఁ దప్పకుండ గురువులు చెప్పిన దంతయుఁ జదివెను. ఈప్రపంచమంతయుఁ గేవలము మిథ్య యని నమ్మియుండుటవలన, గురువు లేది యెట్లుచెప్పిన నట్లట్లనక వల్లించెను.

పిదపఁ గొన్నిదినములకు హిరణ్యకశిపునకుఁ గుమారుని విద్యాభ్యాసక్రమమును బరీక్షింపవలయు నని తలంపు గలిగెను. లీలావతి గూడ "నేను బిడ్డనిఁ జూచి చాల దినము లైనవి. వానినిఁ జూడక నాకన్నులు కాయలుకాచిపోయినవి.

ఒక్కమాఱు రప్పింపుఁ" డని కోరెను. తోడనే యసురేశ్వరుఁడు ప్రహ్లాదుని గొనిరావలసిన దని చండామర్కులకు వర్తమానము చేసెను.

మహానందముతోఁ జండామర్కులు ప్రహ్లాదుని వెంటనిడుకొని రాజభవనము సొచ్చిరి. అల్లంతదూరమునందే చూచి ప్రహ్లాదుఁడు తల్లి చెంతకుఁ బరువెత్తిపోయెను. ప్రియమారఁ బుత్రుని నుత్సంగంబునఁ జేర్చి ముద్దులుగొని, లీలావతి పిదప భర్త కిచ్చెను. హిరణ్యకశిపుఁడు గూడఁ బ్రహ్లాదుని మిగుల నానందముతో ముద్దులుగొని కుశలప్రశ్నలయిన తరువాత "చిట్టితండ్రీ! అక్కడఁ దోడిబాలురతోఁ గలిసి నీవు గురువులు చెప్పిన దంతయు శ్రద్ధగాఁ జదువుచున్నావుగదా? గురువులు సులభముగా బోధయగున ట్లుపదేశించుచున్నారుగదా! విద్య మఱచిపోవుచుండుట లేదుకదా? వేదశాస్త్రములు వల్లించుచుంటివిగదా?" యని ప్రశ్నించెను. ఇది విని చండామర్కులు ప్రహ్లాదకుమారుఁ డేమిచెప్పునోయని వినుటకు నిరీక్షించుచుండిరి. అప్పుడు బాలుఁడు "గురువుగారు చెప్పినదంతయుఁ జదివితిని. అందలి సారముఁగూడ గ్రహించితి" నని చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుఁ డీమాటల కెంతో యానందించి "తండ్రీ! ఎంతవాఁడవైతివి? ఆసార మేది చెప్పుము నాయనా?" యని మఱల నడిగెను. "తండ్రీ! గాఢాంధకారపూరిత మగు సంసారకూపమునఁ గూలక, నేను నీవు అను భేదభావమును జేరనీయక, సర్వము నాతనికళయే యని విష్ణునియందు హృదయమును జేర్చి యెల్లరు నడవి నుండుట మే" లని ప్రహ్లాదుఁడు చెప్పెను. ఇదివిని హిరణ్యకశిపుఁ డులికిపడెను. లీలావతి యేమి కొంప మునుఁగునో యని యదరిపడెను. ఇదియేమి వింత యని చండామర్కులు విన్నఁబోయిరి. అప్పుడు పొంగిపొరలివచ్చు కోపమును దిగమ్రింగుకొని హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని బుజ్జగించి, లాలించి "తండ్రీ! సహజముగ నీకిది తోఁచెనా? గురువులుగాని యితరులుగాని బోధించిరా? ఎవ్వరైన జెప్పుచుండఁగా విని యిదే మంచిదనుకొంటివా? మనజాతికి నీవు చెప్పిన విష్ణువు గర్భశత్రువు. వానిని మనము తలఁచుకొనుట గూడఁ దగదు. చిట్టిబాబూ! మనపని యేమో తెలియునా? సురలను బాఱఁదోలవలెను. దేవేంద్రాదులను స్రుక్కింపవలెను. సిద్ధులను వేధింపవలెను. మునీశ్వరులను బాధింపవలెను. యక్షకిన్నరగంధర్వవిహంగనాగాదులను నాశనము చేయవలెను. ఈతీరున విష్ణుపక్షమువారి నందఱను ద్రిప్పి త్రిప్పి కొట్టవలెను; గాని నీ కీవెఱ్ఱి యేల?" అని పలికెను.

ఈమాటలు వినుటవలనఁ బ్రహ్లాదునకుఁ జిఱునవ్వువచ్చెను. అప్పు డాతఁడు తండ్రినిఁ జూచి "ఎంతవెఱ్ఱి! కొందఱు జ్ఞానరహితులు 'నేను, నీవు' అను మాయలోఁ గూలి, సర్వప్రపంచమున వ్యాపించియున్న శ్రీమన్నారాయణునిఁ దెలిసికొనఁ

జాలరు. వేదవేదాంగవిదులైనవారు శ్రీహరినిదక్క నితరముం జూతురా? సూదంటురాయివలన నినుమెట్లు ఆకర్షింపఁబడునో, యావిధమున హృషీకేశుని వలన నాహృదయ మాకర్షింపఁబడుచున్నది. నాయనా! ఇది యొకరు నేర్పిన వచ్చునా?

సీ. "మందారమకరందమాధుర్యమునఁ దేలుమధుపంబు పోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీవీచికలఁ దూఁగురాయంచ చనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కుకోయిల సేరునే కుటజములకుఁ
బూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరక మరుగునే సాంద్రనీహారములకు

తే. నంబుజోదరదివ్యపాదారవింద, చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేరనేర్చు, వినుతగుణశీల మాటలు వేయునేల!"

(భాగ. స్కంధ. 7. ప. 150.)

ప్రహ్లాదునిపైఁ జండామర్కులకుఁ జాలఁ గోపము వచ్చెను. "అయిదేండ్ల బాలుఁడవు. రవంతలేవు. మాటిమాటికి నెదురువాదములు చేసెదవు. మేము కష్టించి చెప్పిన దించుకయు నిచ్చటఁ జెప్పవు. రాక్షససార్వభౌమునియెదుట మాకుఁ దలవంపులు ఘటించితివి. మా ప్రభువునకు నీవు శత్రుఁడవు గాని, పుత్రుఁడవుగావు. చందనవనముఁ బోలురాక్షసకులమునఁ దుమ్మచెట్టువలెఁ బుట్టితివి. ఎప్పుడు రాక్షసుల శత్రువునే కీర్తించెదవు. నీకేమి పోఁగాలము వచ్చినది? ఇఁక నీవు మంచిమాటలకు లొంగవు. దనుజచక్రవర్తీ! ఇప్పటి కిట్లయ్యె నని నీవు మాపైఁ గోపింపకుము. కోపించియో, దండించియో యెట్లో నీకుమారునివెట్టి కుదిర్చి మంచిమార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టుదుము. ఇప్పటికి సెలవిమ్ము" అని చండామర్కులు హిరణ్యకశిపు నొప్పించి, యాతని సెలవుఁబడసి, ప్రహ్లాదునిఁ దోడ్కొని వెడలి పోయిరి.

మఱలఁ గొన్నిదినములు విద్యాభ్యాసము జరిగెను. చండామర్కులకుఁ బ్రహ్లాదుని మతి తిరిగిపోయిన దని తోఁచెను. వారు మొదట నీసంగతి లీలావతితోఁ జెప్పిరి. ఆమె యందులకు మిగుల నానందించి, కుమారుని ముందుగఁ దనచెంతకు రప్పించుకొని చక్కఁగ నలంకరించి "నాచిట్టితండ్రీ! నీతండ్రికిఁ గోపమువచ్చు పనులు చేయకుము. నీతండ్రి త్రిలోకములను జయించెను. దేవతలెల్లరు నాతని పదసేవఁ జేయుచున్నారు. అంతవానికి నీవు తీరని చింత గలిగింపవచ్చునా? తండ్రికిని గొడుకు నకును సయోగ్యదెలేదని వైరులు లోకువసేయరా? నాయనా! ఇఁక నీతండ్రియెదుట శ్రీహరిపేరు నీనోట వెలువడనీయకు" మని బోధించి తండ్రిచెంతకుఁ గొనిపోయెను. లీలావతి యుపదేశమైనపిదప "కుమారా! మేము చెప్పినది మఱచిపోకుము. మా

మతమునకు విఘాతము గలిగింపకుము. నీతండ్రియెదుట మనవిరోధివై రెత్తకుము." అని చండామర్కులు గూడ బోధించిరి. ప్రహ్లాదుఁ డన్నియు వినియెను.

ఎల్లరును సభాస్థలమునకు బయలుదేఱిరి. హిరణ్యకశిపుఁడు మహావైభవముతోఁ గొలువుదీఱియుండెను. చండామర్కులు.—

సీ. 'ఆడుగడ్డునకు మాధవానుచింతనసుధామాధుర్యమున మేను మఱచువాని
అంభోజగర్భాదు లభ్యసింపఁగలేని హరిభక్తి పుంభావమైనవాని
మాతృగర్భమునొచ్చి మన్నది మొదలుగాఁ జిత్త మచ్యుతుమీఁదఁ జేర్చువాని
నంకించి తనలోన నఖిలప్రపంచంబు శ్రీవిష్ణుమయ మని చెలఁగువాని
తే. వినయకారుణ్యబుద్ధివివేకలక్షణాదిగుణముల కాటపట్టయినవాని
శిష్యు బుధలోకసంభావ్యుఁ జేరి గురుఁడు, ముందఱికిఁ ద్రొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్క."
(భాగ. స్కం. 7. ప. 160.)

మని ప్రహ్లాదున కాజ్ఞాపించి "దానవసార్వభౌమా! ప్రహ్లాదునకు బుద్ధిగఱపితిమి. వెఱ్ఱి కుదిరినది. రాక్షసనీతిశాస్త్రమునఁ జక్కనిపాండిత్యము గలిగినది. చిత్తగింపు" మని చెప్పిరి.

తోడనే హిరణ్యకశిపుఁడు మహానందముతోఁ గుమారునిఁ జేరఁదీసి గాఢాలింగనముచేసికొని తొడమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని "కుమారా! గురువులు చెప్పినదంతయు నీవు శ్రద్ధతోఁ జదువుచున్నావా? నీతెలివితేటలు చూచి యానందింప మనసువొడమినది. ఏదే నొకపద్యముచదివి అర్థముతోఁగూడఁ దాత్పర్యము చెప్పుము. నీ వెప్పుడు నీతివిదుఁడ వౌదువో, నాకెప్పుడు చేదోడువాఁదో డయ్యెదవో యని నిరీక్షించుచున్నాను" అని ముద్దుగొని యడిగెను. ప్రహ్లాదుఁడు వినయముతో నిట్లు చెప్పెను. "తండ్రీ! గురువుగారు ప్రేమతోఁ జెప్పినదంతయు శ్రద్ధతోఁ గూడఁ జదివితిని; నే నన్ని శాస్త్రములును, చదువులయందలిసారమంతయు గ్రహించితిని. నోరు బ్రద్దలగున ట్లీశాస్త్రము లన్నియు నెంతచదివినను బ్రయోజన మేమి? సఖ్యము, శ్రవణము, దాస్యము, వందనము, పూజ, సేవ, ఆత్మజ్ఞానము, సంకీర్తనము, చింతనము ననుతొమ్మిది భక్తిమార్గములవలనను సర్వవ్యాపకుఁడగు శ్రీహరిని నమ్మియుండుటయే శ్రేయస్కరము. గ్రుడ్డివానికిఁ జంద్రోదయ మగుటయు, మహాబధిరునియెదుట శంఖధ్వనిచేయుటయు, మూగవానియెదుట సద్గ్రంథములను జెప్పుటయుఁ, గృతఘ్నులతోఁ జుట్టఱికము చేయుటయు, 'బూడిదలో హోమము చేయుటయు మున్నగునవి యెట్లు నిష్ప్రయోజనములో, హరిభక్తిలేని సంసారిజీవితము గూడ నట్లే నిరర్థకము. కన్నతండ్రీ!

సీ. "కమలాక్షు నర్చించుకరములు కరములు శ్రీనాథు వర్ణించుజిహ్వ జిహ్వ
సురరక్షకునిఁ జూచుచూడ్కులు చూడ్కులు శేషశాయికి మ్రొక్కుశిరము శిరము

విష్ణు నాకర్ణించువీనులు వీనులు మధువైరిఁ దవిలినమనము మనము
భగవంతు వలగొనుపదములు పదములు పురుషోత్తమునిమీఁదిబుద్ధి బుద్ధి

తే. దేవదేవునిఁ జింతించుదినము దినము, చక్రహస్తునిఁ బ్రకటించుచదువు చదువు
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడిగురుఁడు గురుఁడు, తండ్రి హరిఁజేరుమనియెడితండ్రి తండ్రి.

సీ. కంజాక్షునకుఁ గానికాయంబు కాయమే పవనగుంభితచర్మభస్త్రి గాక
వైకుంఠుఁ బొగడనివక్త్రంబు వక్త్రమే ఢమఢమధ్వనితోడి ఢక్క గాక
హరిపూజనములేని హస్తంబు హస్తమే తరుశాఖనిర్మితదర్వి గాక
కమలేశుఁ జూడనికన్నులు కన్నులే తనుకుడ్యజాలరంధ్రములు గాక

ఆ. చక్రిచింత లేనిజన్మంబు జన్మమే, తరళసలిలబుద్బుదంబు గాక
విష్ణుభక్తి లేనివిబుధుండు విబుధుఁడే, పాదయుగముతోడి పశువు గాక.

సీ. సంసారజీమూతసంఘంబు విచ్చునే చక్రిదాస్యప్రభంజనము లేక
తాపత్రయాభీలదావాగ్ను లారునే విష్ణుసేవామృతవృష్టి లేక
సర్వంకషాఘౌఘజలరాశు లింకునే హరిమనీషాబడబాగ్ని లేక
ఘనవిపద్గాఢాంధకారంబు లడఁగునే పద్మాక్షునతిరవిప్రభలు లేక

తే. నిరుపమాపునరావృత్తినిష్కళంక, ముక్తినిధిఁ గానవచ్చునే ముఖ్యమైన
శార్ఙ్గకోదండచింతనాంజనము లేక, తామరసగర్భునకునైన దానవేంద్ర."

(భాగ. స్కంధ. 7. ప. 169 - 170 - 171.)

ఇదంతయు విని దానవేశ్వరుఁడు చండామర్కులపైఁ జాలఁ గోపించి "ఇది యంతయు మీరే చేసితిరి. నీతిపారగునిఁ జేసెద మని చెప్పి నాకుమారునకు విరోధి పక్షపాతము గలిగించితిరి. మీ రిట్లు చేయుదురని కలనైనఁ దలఁపలేదు. నమ్మినవానిని బాగుగనే చేసితిరి. మీవంటి వంచకులను నమ్మినవారిగతి యిట్టిదే యగును. ఛీ! మీరు బ్రాహ్మణులని తలంచితిని. చండాలురని యూహింపలేనైతి" నని మండిపడెను. హిరణ్యకశిపునిఁ జూచి చండామర్కులు చాల భయపడిరి. లేనిపోని నిందవచ్చె నని వా రనేకవిధములఁ జింతించి, చింతించి "దానవసార్వభౌమా! మావలన నేమియు నపరాధములు జరుగలేదు. విష్ణుభక్తిని మేము బోధింపలేదు. అది బోధింపవలసినంత యావశ్యకము మాకేమి వచ్చినది? పరులుగూడ నీవిషయమున నేమియు నెఱుఁగరు. ఇది కేవలము నీకుమారుని సంకుచితచిత్తమునఁ బొడచూపినది. నీవు తొందరపడినఁ బ్రయోజనము లేదు. బాగుగ యోచింపుము. మేము మిత్రులము పురోహితులము. నీకరుణకుఁ బాత్రులము. నీయాజ్ఞకు బద్ధులము. నీయభ్యుదయము నాశించియున్నవారము. మమ్మిట్లు శత్రువులవలె నగౌరవపఱుచుట నీకుఁ దగునా?" యని చెప్పిరి. హిరణ్యకశిపుఁడు "నీ కీదుర్బుద్ధి యెవరు గఱపి"రని కుమారుని గద్దించి యడిగెను. ప్రహ్లాదుఁడు మఱల నుపన్యాసము ప్రారం

భించెను. "తండ్రీ! నీవు మాయుపాధ్యాయులపైఁ గోపింపనేల ? వారియం దేలో పమును లేదు. సంసారమను నంధకారబంధుర మగు పాడునూతిలోఁ బడి, దారి తెన్నులు తెలియక మఱల మఱలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుండువారికిఁ బరులు చెప్పి నను, సొంతముగనైనను అడవులకుఁ బోయి తపముండినను హరిభక్తి కలుగునా ? అది సహజముగఁ బుట్టుకతోడనే కలుగవలెను. సర్వశాస్త్రములును శోధించితినిగాని, మాధవస్మరణవలనఁగాక యీసంసారసాగరమును దాటుట తరమా ?" అని చెప్పు చున్న ప్రహ్లాదునిఁ జటాలునఁ గ్రింకి గెంటివేసి హిరణ్యకశిపుఁడు కటము లదుర నాజ్ఞలకై వేచియున్న భటులంజూచి, "చూడఁగా నైదేండ్లు పూర్తిగా లేవు. సకలభువనములను విలాసమాత్రమున నిర్జించిన నన్ను లెక్కసేయక నాయెదుట నాగర్భవైరిని బొగడుచున్నాఁడు. ఎన్నివిధములఁ జెప్పినను మానఁడు. నాశరీర మునఁ బుత్రరూపమైన వ్యాధి పుట్టెను. ఓభటులారా! వీనిని వధించిరండు. వీఁడు వధ్యుఁడు. శరీరమునఁ జెడిపోయిన భాగమును ఖండించి వైద్యుఁడు తక్కిన భాగ ములను రక్షించున ట్లీదురాత్ముని సంహరించివేసి, వినిర్మలమగు రాక్షసకులమును రక్షించెదను. ఇఁకఁ జూడక వీనిం గొనిపొండు" అని యాజ్ఞాపించెను.

తోడనే రాక్షసభటులు కెవ్వునఁ గేకలువేయుచుఁ బ్రహ్లాదునిఁ బట్టుకొని శూలములతోఁ బొడిచియు, గదలతో మొత్తియు, ఖడ్గములతో నఱకియు, పిడికిళు లతో గ్రుద్దియుఁ, గాళ్లతోఁ దన్నియు, ఏనుఁగులచేఁ ద్రొక్కించియు, నగ్నిగుండము లలో విసరియు, నాగుబాములచేఁ గఱపించియు, విషము తినిపించియు, సముద్ర ములో గడియలకొలఁది ముంచియుంచియు, ఎండలనెండించియు, వానలఁదడిపిం చియు, నవరంధ్రములు బిగించియు, భూవివరమునఁ బాతిపెట్టియు, అన్నోద కంబుల నీయకయుఁ, గశాఘాతములకు లోఁబఱిచియు, రాళ్లతో రువ్వియు, శరీరము దున్నిపోవునట్లు శరవర్షముఁ గురిసియు, నింక నిట్లనేకవిధముల బాధించిరి. కాని ప్రహ్లాదుఁడు వీని నేమియు లెక్కసేయలేదు. రాక్షసులు బాధించిన కొలఁది నాతఁడు విష్ణుస్మరణ యధికముగఁ జేయసాగెను. ప్రహ్లాదుఁడు భటులు పెట్టు బాధ లకు సహింపఁజాలక తల్లిచెంతకుఁ బాఱిపోవుననియు, బంధువులను శరణుఁజొచ్చు ననియు, తండ్రీ! రక్షింపుమని తన్ను బతిమాలు ననియు హిరణ్యకశిపుఁడు తలంచెను; గాని యందులకు వ్యతిరేకము జరిగెను. ప్రహ్లాదుఁడు హరిస్మరణ మానలేదు. రాక్షసులు కొట్టుచున్నను ఆతఁడు తన్ను గాన ట్లూరకుండెను. ఇదియంతయుఁ జూచి హిరణ్యకశిపుఁడు తన కుమారునియం దేదోమహాప్రభావ మున్నదని తలఁచెను; గాని యంతలోఁ బటుతరక్రోధమువలన నాతని కా జ్ఞానము నశించిపోయెను. ఆతఁ డీవిపత్తును దాటుటయెట్లని చింతించుచుండఁగా, మెల్లఁగఁ జేరి చండామర్కులు

'దనుజసార్వభౌమా! విచారము వలదు. శుక్రాచార్యులవారిని రానిమ్ము. వారి బుద్ధిహీనుని మంచిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁగల" రని చెప్పిరి. ఇది బాగుగనున్నదని హిరణ్యకశిపుఁడు శుక్రాచార్యుని రప్పించి, సంగతి సందర్భము లన్నియుఁ జెప్పి ప్రహ్లాదు నప్పగించి "మహాత్మా! నావిచారమును బోఁద్రోలవే?' యని ప్రార్థించెను.

శుక్రాచార్యుఁడు ప్రహ్లాదునకు రాక్షసోచితవిద్య లన్నియుఁ జెప్పెను. ఒకనాఁ డాతఁడు అనుష్ఠానసమయమునఁ బాఠశాలను విడిచిపోఁగాఁ, బ్రహ్లాదుఁడు తోడిరాక్షసబాలురను జేరఁ బిలిచి "మనకు గురువుగారు చెప్పుచున్న చదువంతయుఁ గేవలము నసందర్భము. దాని కర్థములేదు. దానివలనఁ బ్రయోజనములేదు. అది కష్టములను దప్పించుటకు మాఱుగ దుఃఖములను దెచ్చి పెట్టును. జన్మరాహిత్యమును గలిగించి మోక్షమును జేకూర్చుటకు మాఱుగ దుఃఖములను బోధించి, నరకమునఁ గూలద్రోసి దుర్జన్మపరంపరపాలుచేసి నాశనముచేయును. కావున మనకది వలదు. నేను మీకు కేవలము మోక్షమును గూర్చెదను రం" డని చెప్పి హరిభక్తిని బోధించెను. అది యాబాలురమనస్సులను బాగుగ నాటెను. తోడనే వారు శుక్రాచార్యుఁ డుపదేశించినవిద్యను మానివేసి, హరిభజనము ప్రారంభించిరి. భోజనముచేసి శుక్రాచార్యుఁడు వచ్చినను వా రాహరిభజనము మానలేదు. అది చూచి యాచార్యుఁడు చాలఁ గోపించి ప్రహ్లాదుని మిగుల నిందించి "దానవసార్వభౌమా! నీకుమారకుఁడు చాల దుడుకుఁదనపుఁబనులు సేయుచున్నాఁడు. తాను చెడుటయేఁ గాక హరిభక్తిని జెప్పి తోడిరాక్షసబాలకులను గూడఁ జెఱుపుచున్నాఁడు. త్రిలోకములను జయించిన తేజశ్శాలివి. ఇట్టి వెఱ్ఱివానినిఁ గుమారునిగా నెట్లు కంటి" వని హిరణ్యకశిపునితోఁ జెప్పెను.

ఈమాట వినుటవలన హిరణ్యకశిపునకుఁ జాల నభిమానము వచ్చెను. కుమారునిపైఁ జాల కోపము గూడ వచ్చెను. అంత నాతఁడు తనప్రతాపమంతయుఁ జెప్పి "నేను సకలదిక్కులను గెలిచితిని. అందఱును నేనే దిక్కని నన్ను గొలుచుచున్నారు. నీవు శ్రీహరి గీహరియందువు. నేను దండెత్తి పోయిననాఁడు వాఁడెందును గానఁబడఁ డయ్యె. ఇఁక నెవ్వనిబలము చూచుకొని నీవు నాకెదు రాడెద" వని కుమారు నదలించి యడిగెను. ప్రహ్లాదున కీహుంకారములవలన భీతి లేశమును గలుగలేదు. ఆతఁడు యథాప్రకారముగనే నిలిచి

"క. బలయుతులకు దుర్బలులకు, బల మెవ్వఁడు నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకున్
బల మెవ్వఁడు ప్రాణులకును, బల మెవ్వం డట్టి విభుఁడు బల మసురేంద్రా.

క. దిక్కులుఁ గాలముతో నే, దిక్కును లేకుండుఁ గలుగు దిక్కుల మొదలై
దిక్కుగల లేనివారికి, దిక్కయ్యెడువాఁడు నాకు దిక్కు మహాత్మా."

(భాగ. స్కం. 7. ప. 264-265.)

అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చి యంతటితో నూరకుండక "తండ్రీ! త్రిగుణాత్మకుం డైన యీశ్వరుఁడు వినోదమున సకలప్రపంచమును సృష్టించి, రక్షించి, తుదకు సంహ రించును. అవ్యయుఁ డగు శ్రీహరి యన్నిటనుఁ గలఁడు. చిత్తము నపసవ్యమార్గము నుండి మరలింపుము. చిత్తముకంటె శత్రువులు లేరు. చిత్తమును స్వాధీనముచేసి కొనుము. త్రిభువనములను విలాసమాత్రమున జయించితి నని చెప్పెదవు; గాని చిత్తమునకును ఇంద్రియములకును లోఁబడిపోయితివి. అయార్గరశత్రువులను గూడ జయించితివేని, నీవు విజయుఁడ వయ్యెదవు. సంసారసాగరముమీఁది మమతను విసర్జింపుము. హరిభక్తిని హృదయమునఁ బ్రతిష్ఠించుకొనుము" అని యుపన్యాసము గూడఁ గావించెను.

ఈయుపన్యాసమువలన హిరణ్యకశిపునకు మండుచున్న యగ్నిహోత్రమున నేయివోసిన ట్లయ్యెను. అంత నాతఁడు ప్రళయాగ్నివలె మండిపడుచు "ఎవఁడో శ్రీహరి యున్నాఁడని నాతో వాదించెదవు. నేనే జగత్తున కంతకును నాథుఁడను. నీవు చెప్పుచున్న నారాయణుఁ డెక్కడ నున్నాఁడు? ఏరూపమున నేమి చేయు చుండును? నిముసములో వానినిఁ బరిమార్చెద నిదే చూపు" మని యఱచెను.

శ్రీహరినిఁ జూపు మనుటవలనఁ బ్రహ్లాదునకు బ్రహ్మానందము గలిగెను. చూడఁగలవారికి హరి యంతటను గలఁడు. చూడలేనివాని శరీరములందె యుండి, మాయావరణమును గల్పించుచున్నాఁడు. శ్రీహరి యిచ్చట నున్నాఁడని స్థలనిర్దేశము చేయుట యెట్లు? ప్రహ్లాదుఁడు నృత్యముసేయుచు

"మ. కలఁ డంభోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డాకాశంబునం గుంభినిం
గలఁ డగ్నిన్ దిశలం బగళ్ల నిశలన్ ఖద్యోతచంద్రాదులం
గలఁ డోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగవ్యక్తులం దన్నిటన్
గలఁ డీశుండు కలండు తండ్రి వెదకంగా నేల యీయాయెడన్.

క. ఇందుఁగలఁ డందు లేఁ డని, సందేహము వలదు చక్రి సర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకిచూచిన, నందందే గలఁడు దానవాగ్రణి వింటే."

(భాగ. స్కంధ 7. ప. 274-275.)

అని చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుని కోపమును జల్లార్చుమాట లేమియుఁ బ్రహ్లాదుని ప్రత్యుత్తరమున లేవు. అంతయుఁ గ్రోధప్రజ్వలనకారణమే యయ్యెను. తోడనే యాతఁడు "అంతట నుండు హరి నీ స్తంభమునఁ జూపు" మని గద్దించి పలికెను. ప్రహ్లాదుఁడు "శ్రీహరి స్తంభములోనుండుట వింత లే" దనియెను. కోపము నాపు కొనఁజాలక హిరణ్యకశిపుఁడు స్తంభముమీఁద నఱచేతఁ జఱచెను. ఇఁక నేము న్నది! ఫెళఫెళారావముతో స్తంభము పగిలిపోయెను. అందులకుఁ గారణము

తనబాహుబలమే యని రాక్షసేశ్వరుఁడు భావించుచుండు నంతలో, దానినుండి క్రోధాగ్నికీలాభీషణుం డగుశ్రీమన్నారాయణుని నరసింహరూపము ప్రత్యక్షమయ్యెను. దానవవీరుని నాడులు చల్లఁబడెను.

ఈయద్భుతసంభవమువలన నాతనికి భీతిఁ గలిగెను; గాని యంతలోనే ధైర్యప్రసారము గలిగెను. "వెఱపన నెట్టిది? త్రిలోకములను జయించిన నాకీ వికారజంతువును మడియించు టెంత" యని యాతనికి గర్వము తోఁచెను; గాని కాలత్రయమందును గూడ దానిసంభవమును గుఱించి యూహించుట కవకాశము లేని వికారజంతువు తన్ను రూపుమాపుటకై యవతరించె ననుజ్ఞానమున కాతని హృదయమున స్థలము లేదయ్యెను. ఆవికారజంతువు భగభగ మండుచున్న అగ్నిహోత్రమనియుఁ, దాను ఫలభ్రాంతిచే దానిమీఁదఁ బడుచున్న శలభమనియుఁ గూడ నాతనికిఁ దోఁచదయ్యెను. తోడనే యాతఁడు గదాదండమును గిరగిరం ద్రిప్పుకొనుచు నరహరిపైఁ బడెను. నరసింహమూర్తికిఁ గ్రోధభీకరమైయున్న ముఖమునఁ జిఱునవ్వు గూడఁ గలిగెను. అంత నాశ్రీహరి కేవలపురుషరూపంబును మృగరూపంబును గాని నరసింహరూపమున, రేయును బవలును గాని సంధ్యాసమయమున, నంతరంగంబును బహిరంగంబునుగాని సభాద్వారంబున, గగనంబును భూమియునుంగాని యూరుమధ్యంబునఁ, బ్రాణసహితంబులును బ్రాణరహితంబులును గాని నఖంబులఁ ద్రైలోక్యజనహృదయభల్లుండయిన దనుజమల్లుని విలాసమాత్రమునఁ బొట్టచీల్చి సంహరించి, ప్రేవులు పూలమాలికలవలెఁ గంఠమున ధరించెను. ఇది చూచి యాసభాభవనమునఁ గల రాక్షసవీరులెల్లరును ఖడ్గములు దూసి శ్రీహరిపై నుఱుకుట కుంకించుచుండిరి. తోడనే శ్రీమన్నారాయణుఁడు చక్రముచేఁ గొందఱును, గదచేఁ గొందఱను ఖడ్గముచేఁ గొందఱను చొప్పున వారి నందఱను సంహరించివేసి సింహాసన మధిష్ఠించెను; కాని యాతని ముఖమునఁ దాండవము చేయుచున్న క్రోధము తిరోహితము కాదయ్యెను. అట్లగుటఁ బ్రహ్మాదులెల్లరును నాతనిఁ జేరవెఱచి, ప్రక్కల నొదిగి తుదకు బ్రహ్లాదునిఁ జూచి "మహాత్మా! నీప్రార్థనమువలన శ్రీహరి యీరూపమును వహించె; నీవు కోరినఁ గాని యాతఁ డాభీషణరూపమును త్యజింపఁ" డని ప్రార్థించిరి. అంత నాతఁడు సమస్తదేవతలును దుదకు లక్ష్మీదేవియుఁ గూడ శ్రీహరినిఁ జేర వెఱచుచుండుటఁ గాంచి, ధైర్యముతోఁ గరకమలములు ముకుళించి, మందగమనంబున శ్రీహరిని సమీపించి, భయభక్తితాత్పర్యములతో సాష్టాంగదండప్రణామము గావించెను.

తోడనే శ్రీహరికోపము చల్లారెను. అంత నాతఁడు బ్రహ్లాదునిఁ బ్రేమతో లేవనెత్తి ప్రియమార శిరమునఁ జేయిడి బుజ్జగించెను. ప్రహ్లాదుఁ డీతీరున శ్రీమ

న్నారాయణుని స్తుతింపఁజొచ్చెను. "శ్రీహరి! అమరులు, విద్యాధరాదులు, మునీశ్వరులు, ప్రహ్లాదులును గూడ నీగుణకీర్తనమును సరిగఁ జేయఁజాలరు. అట్టిచో రాక్షసుఁడను, బాలుఁడను, జడుఁడను అయిన నే నెట్లు నిన్ను గీర్తింపఁగలను? జపతపములు, యజ్ఞయాగాదికర్మలు, వేదాధ్యయనాదులు, నియమములు, నిష్ఠలు భక్తివలె నీకానందమును గలిగింపఁజాలవు. జ్ఞానము, దానము, ధర్మము, సత్యము, నిర్మత్సరత్వము, యజ్ఞము, తపస్సు మున్నగువానివలన మోక్షయోగ్యుఁడ నని గర్వించు బ్రాహ్మణునికంటె సఖ్యశ్రవణాదికములచే భక్తిబంధురుఁ డగు శ్వపచుఁడే ముందుగ నీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁ డగును. ఈసంసారమును జూచుటవలన గలుగునంతటి భయము నీయుగ్రనరసింహాకృతినిఁ జూచినఁ గలుగుటలేదు. శ్రీమన్నారాయణమూర్తీ! నాయెడలఁ గృపాళుఁడవై నన్ను రక్షింపుము. మహేశ్వరునకును, బ్రహ్మదేవునకును దుదకు లక్ష్మీదేవికినిఁ గూడ నీవు నీచేతితో నభయదానము చేయవు. అట్టియెడ రాక్షసుఁడను బాలుఁడను అయిన నాశిరస్సుమీఁద నీకరాంబుజము నుంచితివి. ఇంతకన్న నాకేమి కావలయును?" ఇంక ని ట్లనేకవిధములఁ బ్రస్తుతిఁజేసిన ప్రహ్లాదునిఁ జూచి నరసింహరూపుఁ డగు మహావిష్ణువు—

"శా. సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్ సద్భద్రమౌఁగాక నీ
యంతర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండనై యిచ్చెదన్
జింతం జెందకు భక్తకాముఁడ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్యుఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్నుఁ జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా.

ఆ. సకలభావములను సాధులు విద్వాంసు, లఖిలభద్రవిభుఁడ నైన నన్నుఁ
గోర్కు లిమ్మటంచుఁ గోరుదు రిచ్చెదఁ గోరు మెద్దియైనఁ గుఱ్ఱ నీవు."

(భాగ. స్కంధ 7. ప. 369, 370.)

అని ప్రహ్లాదునిఁ బరీక్షించుటకై యడిగెను; గాని ప్రహ్లాదుఁ డీమాయకు లోఁబడువాఁడు కాఁడు. నారాయణుఁడు భక్తులకు దర్శన మెప్పు డిచ్చునో, యప్పటి నుండియు వారిని వంచింపఁజాలఁడు. అగుటంజేసి ప్రహ్లాదుఁడు వినయముతో "ప్రభూ! పుట్టినదిమొదలు కోరికలు లేక పోవుటవలననే, నీకొఱకు సకల బాధల నోర్చితిని. ఇక నేనేమి కోరుకొందును. శ్రీమన్నారాయణుఁడవు నీవు నాకు సాక్షాత్కరించిన పిదప నాకేమికోర్కు లుండును?" అని మాఱుపల్కెను. అందులకు శ్రీహరి చాల సంతసించి "ప్రహ్లాదా! నీచిత్తసంయమమునకు సంతోషించితిని. నన్నుఁ జేరినవారి కేకోరికలు నుండవు. అయినను నీయెడలఁగల యనంతప్రేమవలన నేను నీకుఁ గొన్నివరము లిచ్చుచున్నాను. నీవు మన్వంతరమువఱకును రాక్షససార్వభౌముఁడవై సకలభోగములు ననుభవింపుము. నాకథలు వినుచుండుము. సకల భూతములందును నిండియున్న యజ్ఞపురుషుని నన్ను హృదయమున నిలిపి

పూజింపుము. పిదప నీశరీరమును విడిచి నాలోఁ గలిసికొనెదవు" అని యాన
తిచ్చెను. అప్పుడు ప్రహ్లాదుఁడు "దీనమందారా! నాతండ్రి నీయెడల విరోధము పూని
నిన్ను నిందించి, తుదకు నీచేతులలోఁ బ్రాణములు విడిచెను. అతనికి మోక్షము
దయచేయు" మని కోరెను. ఇదివిని శ్రీహరి నవ్వుకొని "వత్సా! నీతండ్రి నాయెడల
నెప్పుడు శత్రుత్వము వహించెనో, యప్పుడే తనకుఁ బూర్వులగు నిరువదియొక్క
తరములవారితోఁ బరిశుద్ధుఁడయ్యె. నీ విఁక నాతనికిఁ బ్రేతకార్యములు నిర్వర్తిం
పుము. నా దేహస్పర్శవలన నీతండ్రి ముక్తపాపుఁడయ్యెను. ఇఁకఁ బుణ్యలోకము
లాతనికిఁ గరతలామలకములు" అని చెప్పెను. పిదపఁ బ్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిఁ జేయ
వలసిన ప్రేతకార్యము లెల్ల నిర్వర్తించెను. దుష్టుల కెప్పుడు నిట్టివరముల నీయకు
మని శ్రీమన్నారాయణుఁడు బ్రహ్మదేవున కాజ్ఞాపించి, నరసింహావతారమును
జాలించెను. ప్రహ్లాదుఁడు బ్రతికియున్నంతకాలము విష్ణుదేవుని సేవించి పిదప
విష్ణుసాయుజ్యముఁ బడసెను.

---

2. అంబరీషుఁడు

అంబరీషుఁడు విశాలభూభాగము నేలిన మహారాజు. ఆతఁ డనేక వైభవ
ముల ననుభవించి వైరిభీకరుఁడై యుండెను. దైవవశమున నాతనికి శ్రీహరియం
దనంతభక్తి కుదిరెను. ఈకారణమువలన నామహారా జెప్పుడు నక్రమమార్గమున
సంచరించి యెఱుఁగఁడు. క్రమక్రమముగ నీభక్తి పెరిఁగిపోయెను. సకలము నాత
నికి విష్ణుమయముగాఁ దోఁపసాగెను. తుద కాతఁడు శ్రీహరికైంకర్యతత్పరుఁడై
రాజ్యమును మంత్రులయధీనముచేసి, సరస్వతీతీరమున వసిష్ఠాదిమహామునికుల
తిలకుల యనుగ్రహంబున భూరిదక్షిణలువెట్టి, యనేకాశ్వమేధయాగములను
జేసెను. పిదప నాతఁ డేకాంతముగ హరిధ్యానము గావించుచుఁ గాలము గడప
సాగెను. ఆతనిభక్తికి మెచ్చి మహావిష్ణువు వైరిసంహారకమును, ఆత్మీయరక్షకము
నగు చక్రము నిచ్చి వెడలిపోయెను.

తరువాత నాతఁడు పురుషోత్తమునకుఁ బ్రీతిగాఁ, దోడునీడయై మెలంగు
భార్యతోఁగూడి యొక సంవత్సరము ద్వాదశీవ్రతముచేసెను. కార్తిక మాసమున
వ్రతము ముగిసెను. అప్పుడు అంబరీషుఁడు మూఁడు రాత్రు లుపవాసములు చేసి,
మధువనంబునకుఁ బోయి వలసినవస్తువులన్నియు సేకరించుకొని, కాళిందీనదిలో
స్నానము గావించి మహాభిషేకవిధానమున శ్రీమన్నారాయణుని నభిషేకించి,
వివిధసుగంధకుసుమసహస్రములచేఁ బూజించి వెండిగోరిజలును, బంగారుకొమ్ము

లును, జిన్న లేఁగలును గలయావులను విశేషముగఁ బాలిచ్చువానిని అఱువ్యర్బుద ములను సదక్షిణముగా దానము చేసెను. అనేకవేల బ్రాహ్మణులకు మృష్టాన్నదానము గావించెను. అందఱు నానందించిరి. పిదప నాతఁడు పారణ చేయుట కూహించుచుండఁగా రుద్రాంశమునఁ బొడమి మహామహిమగల దుర్వాసమహాముని జనుదెంచెను. అట్లువచ్చిన మునీశ్వరు నర్ఘ్యపాద్యాదికములగు ననేకవిధుల హృదయము కరఁగునట్లు పూజించి, అంబరీషుఁడు విందు గుడిచిపోవునట్లు ప్రార్థించెను. మునియుఁ బరమానందముతో నందుల కంగీకరించి, స్నానమాడివచ్చెద నని కాళిందీనదికిఁ బోయెను. కర్మవశమున నాతనికి విందుసంగతి మఱపువచ్చెను. తుద కాతఁడు పరమధ్యానమునఁ బ్రవృత్తుఁడై ప్రపంచమునే మఱచిపోయెను. ఈశ్వరధ్యానతత్పరత నాతని నయనములు నిమీలితములైన వెంటనే స్మృతిపట మాచ్ఛాదితమై పోయెను.

పిల్లిచెలగాట మెలుకకుఁ బ్రాణసంకట మనున ట్లీస్థితివలన నంబరీషునకుఁ బ్రాణములపోకడ సంభవించెను. ద్వాదశిగడియల యంతము సమీపించెను. ఈలోపునఁ బారణసేయకున్న వ్రతము భ్రష్ట మగును. చేసిన దంతయు బూడిదలోఁ జేసిన హోమమైపోవును. అవహాతుఁ డైనయతిథి రాకుండ భుజించుట కేవలము పాపము. ముందు గోయి, వెనుక నూయి. కాళ్లకు సంకెలలు, కంఠ మునకు గండకత్తెర. ఏమిచేయవచ్చును? అంబరీషుఁ డనేకవిధముల యోచించెను. ఏమియు నుపాయము తోఁపలేదు. జాములోఁ గాకున్న రెండుజాములలోనైన నపాయము లేనియుపాయము వెదకవచ్చు ననుకొన్న మూఁడవకష్టము నెత్తి మీఁదఁబడుటకు సిద్ధముగ నుండెను. గడియగడచిన దానితో ద్వాదశి గడచి పోవును. పిదప నింకేమిచేసినను బ్రయోజన మేమి?

ఈధర్మసూక్ష్మమును దీర్చుటకు విద్వాంసులకుఁ దప్పదయ్యెను. అంబరీషుఁడు విద్వల్లోకమును జూచి,—

> క. ముని నీరుసొచ్చి వెడలఁడు చనియెడు, ద్వాదశియు నింత సనియె న్నీలో
> నన పారణయుఁ గా వలయును, వినిపింపుం డర్హాధర్మ విధ మెట్టిదియో."

(భాగ. స్కం. 9. ప. 97.)

అని ప్రార్థించెను. విద్వాంసులు చాల వాదోపవాదములుచేసి, తుదకు "రాజా! సలిలభక్షణము సేయుము. అంతమాత్రముననే వ్రతపరిసమాప్తి యగును గాని యతిథి నుపేక్షించి ముందుభుజించినట్లుగాదు. ఆదోషమున కవకాశమే యుండ" దని చెప్పిరి. అంబరీషునకుఁ దరణోపాయము దొరకెను. ఆతఁడు ముందటిగోతిని, వెనుకటి నూతినిఁ గూడఁ దప్పించుకొని బైటఁ బడెను.

ఇదియైన యుత్తరక్షణమునందే దుర్వాసుఁ డనుష్ఠానమంతయు ముగించు కొని వచ్చెను. ఈనచ్చుట యొకక్షణమునకుఁ బూర్వమే రాఁగూడదా? యని యందఱు ననుకొనుచుండ, నంబరీషుఁడు దుర్వాసమహర్షికి వినయముతో విందు సిద్ధముచేయింపఁజొచ్చెను; గాని మునిచిత్తమున కేదో వికారము తోఁచెను. తోడనే యాతఁడు దివ్యదృష్టితోఁ జూచి, అంబరీషుని సలిలభక్షణమును దెలిసికొనియెను. అంబరీషునకుఁ ఘటిల్లించిన విషమస్థితిమాత్ర మేల తెలిసికొనలేకపోయెను? అంబరీషునకుఁ బ్రాపించిన విషమస్థితికిని, దుర్వాసుని యోచనకును నడుమ సలిలభక్షణము జరిగెను. అక్కటతన మునిబుద్ధి తొలుత సలిలభక్షణమును దెలిసికొనిపోయెను. వెంటనే యది క్రోధఘూర్ణితమై గ్రుడ్డిదై పోయెను. పిదప రాజు విషమస్థితి దానికిఁ గాన్పించుటకుఁ దగిన యానుకూల్యమే తప్పిపోయెను. ఇఁకఁ బిదపవాత జరిగినది మునియాగ్రహము.

"నీ వింద్రుఁడవు, చంద్రుఁడవు అని పొగడి నన్ను విందునకుఁ బిలిచి యీ మదాంధుఁడు భుజించెను. విష్ణుభక్తుఁడనని విఱ్ఱవీఁగుచున్న వీఁడు శుద్ధకిరాతుఁడు. చూడుఁడు. వీని నేమిచేసెదనో" యని ముని చిందులు త్రొక్కసాగెను. అంబరీషుఁ డనేకవిధముల సమాధానము చెప్పెను. అనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను; గాని యేమి ఫలము? దుర్వాసుఁడు ప్రార్థనములకు లొంగువాఁడు కాఁడు. ఈసంగతి యెఱింగి యుండిమాత్రము ప్రార్థించుటకన్న రాజేమిచేయఁగలఁడు? ఉభయతారకమగు నుపాయము చూపఁగలిగిరి; గాని ముని కోపించి గంతులువేసినయెడల విద్వాంసు లేమిచేయఁగలరు? దుర్వాసుని యెదుట ధర్మశాస్త్రచర్చగూడఁ బ్రయోజనము లేదు. అది పనికిరానే రాదు. ఇఁక నాతని యాగ్రహము తీఱు నుపాయము లేదు. చేతనైనచో నగ్నినిఁ జల్లార్పవలెను. లేకున్న దానిలోఁబడి మాడిపోవలెను. ఈరెండే మార్గములు. ఇఁక మూఁడవ మార్గము లేదు. అంబరీషునకుఁ దొల్లిటి విషమసంధికంటె నెక్కుడు విషమసంధి తటస్థించెను. ఏమి దిక్కు? చూచు చుండఁగనే దుర్వాసుని క్రోధాగ్ని ప్రళయాగ్ని యయ్యెను. ఆతనిపండ్లు పటపట లాడెను. కన్ను చిటచిటలాడెను. కపోలములు కంపిపోయెను. తోడనే యాతఁడు హుంకరించి, జడ పెరికి నేలకుఁ గొట్టెను. శూలముమున్నగు వివిధాయుధములను ధరించిన కృత్య యనుశక్తి యాజడనుండి బయల్వెడలి రాజుమీఁది కుఱికెను. అంబరీషుఁడు నిశ్చలుఁడై యట్లే యుండెను. ప్రేక్షకు లెల్లరును హాహాకారములు ప్రారంభించిరి.

అంబరీషుని హృదయము తనలో లీనమైయుండుట యెఱింగి, శ్రీహరి అంబరీషునిలో లీనమైయుండెను. అక్కటతన దుర్వాసుఁడు కృత్యనువిడిచినవెంటనే మహా

విష్ణువు చక్రమును విడిచెను. ఆ రెండింటికిని యుద్ధము పొసఁగెను. నిముసము నందే చక్రాగ్నిజ్వాలలోఁబడి కృత్య భస్మమై పోయెను. కాని చక్రమున కంతటితోఁ దృప్తికలుగలేదు. మాయలమారి యున్నంతవఱకును మాయల కంతము గలుగదు. అట్లే దుర్వాసుఁ డున్నంతకాలము ప్రయోగముల కంతముండదు. కావునఁ జక్రము దుర్వాసునిమీఁదికి మఱలెను. తోడనే ముని రిచ్చవడెను. ఏమి లాభము? అంతమాత్రమునఁ జక్రము తిరిగిపోవునా? ఎదుర్కొనుట కంబరీషుఁడు గాఁడు. ఇది శ్రీమహావిష్ణువుచేతి వేయియంచుల చక్రము. ఇఁకఁ జేయునది లేక ముని యూర్ధ్వశ్వాసముతోఁ బాఱిపోయి మేరుగుహ సొచ్చెను. అయినను యమపాశములను దప్పించువస్తువు లేదు. పురుషోత్తముని చక్రాయుధమును హరించు వస్తువుగూడ లేదు. మునివెంటఁ జక్రము మేరుగుహ సొచ్చెను. అంతియగాదు.—

మ. "భువి దూఱన్ భువి దూఱు నబ్ధిఁ జొర నబ్ధుల్ సొచ్చు నుద్వేగియై
దివిఁ బ్రాఁకన్ దివిఁ బ్రాఁకు దిక్కులకుఁ బోఁ దిగ్వీథులంబోవు జి
క్కి వెసం గ్రుంగినఁ గ్రుంగు నిల్వ నిలుచుం గ్రీడింపఁ గ్రీడించు నొ
క్కవడిం దాపసు వెంటనంటి హరిచక్రం బన్యదుర్వక్రమై."

(భాగ. స్కంధ. 9. ప. 107.)

ముని కాయాసము వచ్చెను. ఇట్లింత పరువెత్తినను బ్రయోజనములేదని యాతఁడు బ్రహ్మవద్దకుఁబోయి శరణుఁజొచ్చెను. విధాత "ఈపని నావలనఁ గాదు. రుద్రేంద్రాదులుగూడ దీని నోప" రని చెప్పెను. ముని కైలాసంబునకుఁ బోయి శంకరుని పాదములమీఁద వ్రాలెను. ఈశ్వరుఁడు "వత్సా! శ్రీహరి సర్వాధారుఁడు. బ్రహ్మ, నేను, ఇంద్రుఁడు, మహర్షులు మున్నగువా రెవ్వరునుగూడ నాతనిమాయఁ దెలిసికొనఁజాలము. ఆతనివలన మేము ప్రవర్తించుచున్నాము. అట్టి జగదీశ్వరుని యాయుధమును నేను ద్రిప్పఁజాల" నని చెప్పివేసెను.

దుర్వాసుఁడు ప్రపంచ మంతయు దృష్టిసారించెను; గాని రక్షకుఁ డెవ్వఁడును గాన్పింపలేదు. తుదకుఁ జక్రమునుబంపిన శ్రీహరియే దిక్కయ్యెను. ముని వైకుంఠమున కేఁగి యంతఃపురమున శ్రీమహాలక్ష్మితో మంతనమాడుచున్న నారాయణుని పాదకమలములమీఁద వ్రాలి "ఆర్తత్రాణపరాయణా! నీమహామహిమము తెలిసికొనఁజాలక నీప్రియదాసున కెగ్గుచేసితిని. నాసాహసమును సైరించి నన్ను రక్షింపు" మని దీనాతిదీనముగఁ బ్రార్థించెను. అప్పుడు పురుషోత్తముఁడు—"తాపసా! బుద్ధిమంతులైన సాధువులు నాహృదయమునొచ్చి, రహస్యమంతయుఁ దెలిసికొని దొంగిలించుకొనిపోయి, భక్తిలతలతో దృఢముగఁ గట్టివేసెదరు. అక్కతన నేను భక్తులను విడిచి, లేఁగను విడిచి యావుపోలేన నెక్కడకును బోఁజాలను. బంధువు

లను, సంపత్తులను, సంసారమునువిడిచి నేనే దిక్కనియుండు భక్తులకు నే నష్టము సేయలేను. సాధుల మనస్సు నాయది. నామనస్సు సాధువుల యధీనము. నేను సాధువుల నెఱుఁగుదును. నన్ను సాధువు లెఱుఁగుదురు. మేమనన్యగతికులము. నాభక్తుల యందు నాతేజము పూర్తిగ నావరించియుండును. వారి కెగ్గుచేయువారి నది నాశము చేయును. నిన్ను వెంబడించి వచ్చుచున్న చక్రాయుధమును నేనుగూడఁ ద్రిప్పఁజాలను. నాభాగవతుఁ డగు అంబరీషునిఁ బ్రార్థింతు వేని నీవు సుఖ పడియెద వు" అని చెప్పెను.

ఇప్పు డేమిచేయవలయును? అంబరీషునిఁ బ్రార్థించుట యేటి పౌరుషము? అద్దిరా! నారాయణుఁ డెంత యుచితజ్ఞుఁడు. మునికి మానభంగము తొలుతనే యయ్యెను. ఇఁకఁ బ్రాణమును గూడఁ బోఁగొట్టుకొనుట యెందుకు? తోడనే యాతఁ డంబరీషుని సమీపించి, సాష్టాంగనమస్కారము గావించి, అభయము వేఁడుకొనెను. దీనివలన రాజుహృదయము కరఁగెను. అప్పు డాతఁడు కరములు దోయిలించి "శ్రీహరిప్రశస్తము నలంకరించు చక్రాయుధమా!

సీ. నీవ పావకుఁడవు నీవ సూర్యుండవు నీవ చంద్రుండవు నీవ జలము
నీవ నేలయు నింగి నీవ సమీరంబు నీవ భూతేంద్రియనికర మీవ
నీవ బ్రహ్మంబును నీవ సత్యంబును నీవ యజ్ఞంబును నీవ ఫలము
నీవ లోకేశులు నీవ సర్వాత్మయుఁ నీవ కాలంబును నీవె జగము

తే. నీవ బహుయజ్ఞభోజివి నీవ నిత్య, మూలతేజంబు నీవు నే మ్రొక్కువాఁడ
నీరజాక్షుండు చాల మన్నించునట్టి, శస్త్రముఖ్యమ కావవే చాలు మునిని."

(భాగ. స్కం 9. ప. 128.)

శ్రీమహావిష్ణువుచే నీవు విడువఁబడినవెంటనే, ధావనవేగంబునఁ బొడమిన నీగంభీర ధ్వానము నాలకించి రాక్షసులు చాపచుట్టుగఁ బడి మడిసెదరు. రక్కసులు నిద్ర లోఁగాని, కలలోఁగాని నిన్ను జూచినచోఁ బ్రాతఃకాలమున సతులు పలవరింప దీర్ఘనిద్రవోదురు. నీతత్త్వము విధాతకైనఁ దెలియునదిగాదు. ముని చాల నలసి పోయియున్నాఁడు. ఇఁక నీయాధ్రత్యమును జాలింపుము. నేను ధర్మమార్గమున సంచరింతునేని, బ్రాహ్మణుఁడు మాకు దైవత మగు నేని, ఈవిప్రునకు శుభము గలుగుఁగాక! సృష్టిస్థితిసంహారకరణచణుఁడైన దామోదరుఁడు నాసేవ కానందించు నేని, ఈబ్రాహ్మణుఁడు సుఖపడుఁగాక!" అని ప్రార్థించెను. తోడనే చక్రము దుర్వాసునివిడిచి వెడలిపోయెను.

పిదప ముని అంబరీషుని "రాజేంద్రా! నేఁజేసిన దంతయు మఱచిపోయి నాకుఁ బ్రాణదానము చేసిన నిన్నేమని సన్నుతింపఁగలను? శ్రీహరిని నీవింతగాఁ

గొలుతువా ? ఆతఁడు నీ యాజ్ఞాబద్ధుఁడై యున్నాఁడు. ఈరూపమున విశ్వమున కంతకును నీవే యాధారమవై యున్నావు. నీయట్టి మహానుభావునకుఁ బ్రపంచ మున నడ్డేమి యున్నది ? నేను నీదర్శనమువలన ధన్యుఁడ నైతిని. ఎల్లప్పుడును నీశుభము గోరుచుందును. నాకు ఇఁక సెలవిమ్ము" అని ప్రార్థించెను. రాజు మునిని భుజించి పొమ్మని చెప్పెను. అందుల కభ్యంతరము చెప్పుటకు మునికి ధైర్యమేది ? మృష్టాన్నము భుజించి సంతృప్తుఁడై, ముని రాజును జూచి "రాజా ! నీచరిత్రము త్రిలోకవాసులకుఁ గూడ మోక్షప్రదము" అని దీవించి సెలవుగొని వెడలిపోయెను. పిదప రాజు భూసురభుక్తంబగుట నతిపవిత్రమైన తచ్ఛేషమును హృషీకేశునకుఁ దనపై గల కరుణకు విస్మయమందుచు భుజించి, వ్రతసమాప్తి చేసి తరించెను.

పిదప నాతఁడు సంసారముమీఁది మమతను బూర్తిగ విడిచి, విద్యావినయ వివేకములఁ దనయంతటివారైన కొడుకులకు రాజ్యమప్పగించి హరిధ్యానతత్పరుఁడై యడవికిఁ బోయెను. దేహాంతమున నాతఁడు విష్ణుసాయుజ్యమును బడసెను.

సీ. శ్రుత్యంత విశ్రాంతమధ్యుత్రమణీయ భగవత్ప్రసంగతుల్ భాగవతులు
సనకాదిమునియోగిజనసదానందైక పరమభాగ్యోదయుల్ భాగవతులు
కృష్ణపదధ్యానకేవలామృతపాన పరిణామయుతులు శ్రీభాగవతులు
బహుపాతకానీకపరిభవప్రక్రియా పరుషోగ్రమూర్తులు భాగవతులు
తే. భావతత్త్వార్థవేదులు భాగవతులు, బ్రహ్మనాదానువాదులు భాగవతులు
సిరులు తనరంగ నెన్నఁడుఁ జేటులేని, పదవినొప్పారువారువో భాగవతులు.

(భాగ. స్కంధ. 6. ప. 186.)

---

3. అజామిళుఁడు

కన్యాకుబ్జనగరమున అజామిళుఁ డను నొక బ్రాహ్మణ కుమారుఁ డుండెను. ఆతఁడు గురువృద్ధులకు బరమభక్తితో సకలశుశ్రూషలు చేసి సకలవేదములను జదువుకొని, శాంతిదాంతిశమదమాదిసుగుణగరిష్ఠుండై ధర్మనిరతుఁ డయ్యెను. అతఁ డనేకమంత్రసిద్ధులను గూడఁ బడసెను. మఱియు సత్యవాక్యపరిపాలనము చేసెను. సకలకర్మలును భక్తిశ్రద్ధలతో నెఱవేర్పసాగెను. ఈస్థితిలో నాతనికి యౌవనము ప్రాప్తించెను. ఉద్రేకము కామవికారము మందహాసము దేహదార్ఢ్యము మున్నగు యౌవనధర్మము లన్నియు నాతనియందుఁ బొడసూపెను. అంత వసంతము గూడఁ బ్రాపించెను. అభినవతేజోవంతమై ప్రపంచ మంతయు రాగ భరితమయ్యెను. అప్పు డాతఁ డొకనాఁడు కుశసమిత్పుష్పఫలముల నిమిత్తము వనమున కరిగెను,

అచట నొకనికుంజమున నొకయువకుఁ డొక వృషలితోఁ గ్రీడించుచుం డెను. వారినిఁ జూచినతోడనే యాయజామిళుని హృదయము చలించెను. ఇఁకఁ గావలసిన దేమున్నది ? అభిజాత్యము, విద్య, జ్ఞానము, మర్యాద, పాపభీతి మున్నగున వన్నియు మఱచి, తన ముద్దులభార్యను విడిచి యాతఁ డావృషలివలలోఁ జిక్కుకొనియెను. ఈసంభవమువలన నాతఁడు ప్రపంచమంతయు మఱచి, బ్రాహ్మణ్యము మంటఁగలిపి, దానితోడనే సంసారము ప్రారంభించెను. జూదము పానము గూడఁ బ్రారంభించెను. ఇంక నెన్ని దుష్కార్యము లున్నవో, యవియెల్ల నతఁడు మొదలుపెట్టెను. ఆఱంకుటాలివలనఁ బదుగురు కొడుకులను బడసి, యాసంసార నిర్వహణమునకై యనేకపాపకార్యము లారంభించెను.

ఇట్లు కొంతకాలము జరుగునప్పటికి యౌవనము గడచెను. శిరోజములు తెల్లనయ్యెను. శరీరపాటవము సన్నగిల్లెను. అవయవములన్నియు వడఁకఁ జొచ్చెను. దృష్టి మందగించెను. దంతము లూడిపోయెను. వగర్పు ప్రారంభమయ్యెను. ఈ తీరున వార్ధక్యము ప్రబలెను; గాని యన్నిటినిమించి కోర్కు లతిశయించెను.

పదుగురుపుత్త్రులలోఁ గడపటివాఁ డగునారాయణునియం దాతనికిఁ బ్రేమ మెండు. తన ఱంకుటాలుగూడ నట్లే వృద్ధయైయుండుటచే నాతఁడామెతోఁ గూడ నారాయణుని లాలించుటయందే కాలము గడుపుచుండెను. ఈపుత్త్ర వ్యామోహమునఁబడి సమస్తమును మఱచిపోయెను. తుద కున్నట్లుండఁగా మృత్యువు సమీపించెను. యమకింకరు లాతనికిఁ దమ దివ్యదర్శనము నొసంగిరి.

క్రూరాకారు లగు యమదూతలను జూచి తన కవసానము సమీపించె నని తెలిసికొని, అజామిళుఁడు పుత్త్రవియోగము సంభవింపనున్నందులకు వగచుచు, దుఃఖాతిరేకమ్మున గడగడ వడఁకిపోవుచుఁ దనకనిష్ఠకుమారుని 'నారాయణా! నారాయణా' యని చేఁబిలిచెను. ఉత్తరక్షణమునందే యాతఁడు విగతప్రాణుఁ డయ్యెను. యమదూత లాతనిజీవమును పాశములతోఁ గట్టివేసి బయలుదేఱిరి; కాని విష్ణుదూతలువచ్చి వారి నడ్డగించిరి.

స్ఫురద్రూపులును, పద్మనేత్రులును, పీతకౌశేయపరిధానులును, గండ మండలనటత్కుండలద్వయులును, పటుకిరీటప్రభాభాసితులును, కల్పపుష్పమాలా లంకృతులును, బాహుకేయూరమణిగణభ్రాజమానఘనచతుర్భుజులును, నీలనీరద కోమలదేహులును, శంఖచక్రఖడ్గగదాదియుద్ధపరికరములను ధరించినవారు నగు విష్ణుదూతలను జూచి నివ్వెరపడి "అయ్యా! మీ రెవరు ? వేషములవలన శాంతుల వలెఁ గన్పించెదరు. క్రియచే సాహసులని తోఁచుచున్నది. మేము ధర్మరాజుగారి సేవకులము. ధర్మరక్షణమే మావిధికృత్యము. ఈప్రాణి బహుపాపములు చేసెను.

క్షితికిఁ దగిన శిక్షసేయించుటకుఁ దీసికొని పోవుచున్న మమ్ము మీ రేల యభ్యంతర పెట్టెద" రని యమకింకరు లడిగిరి. అందులకు శ్రీహరిసేవకులు మదహాసము గావించి "మీరు పరేతనాయకుభటులేని దండింపఁదగినవా రెవ్వరో, దండింపఁ దగనివా రెవ్వరో, పుణ్యలక్షణమేమో, పాపచిహ్నము లేవో చెప్పుఁ" డని మేఘ గంభీరభాషణములతోఁ బలికిరి. యమకింకరు లిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

"వేదము శ్రీమన్నారాయణస్వరూపము అగుటంజేసి, వేదోక్తమైన దేదో అదియే ధర్మము. తద్భిన్నమే యధర్మము. సూర్యుఁడు, అగ్ని, ఆకాశము, వాయువు, గోవులు, చంద్రుఁడు, సంధ్యలు, రాత్రులు, పగలు, కాలము, భూతధాత్రి యివి ప్రాణికోటులప్రవర్తనములకు సాక్షులై వారివారికి విధింపవలసిన దండనలు తెలుపుచుండును. ఈసమయమున ధర్మరక్షణము చేయుచున్న మాకు మీ రడ్డమువచ్చితిరి; గావున మీరు దండ్యులైతిరి. ప్రాణికోటులు సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకములు అగుటచేఁ గర్మ తప్పదు. కర్మననుసరించి శుభాశుభఫలములు తటస్థించుచుండును. ఎవఁ డెట్టి కర్మ చేయునో, యట్టిఫల మనుభవింపక తప్పదు. ఈయజామిళుఁడు తాను పుట్టిన బ్రాహ్మణజాతికిని, చదివినచదువులకును సంపాదించిన జ్ఞానమునకును, బ్రారంభించిన వేదోక్తసత్కర్మలకును వ్యతిరేకముగ వృషలియందు అనురక్తుండై బిడ్డలం గని; త్రొక్కరాని మార్గములు త్రొక్కి, చేయరానిపనులు చేసి చెడిపోయెను. కావునఁ గుటిలుఁడు, ధూర్తుఁడు, దుష్టుఁడు నగువీనిని దండింపఁ గొనిపోవుచున్నాము. కర్మానురూపమైన శిక్షఁబడసి, పిదప వీఁడు విముక్తుఁ డగును."

ఈయుపన్యాసమును విని విష్ణుసేవకులు పకపక నవ్వి "అవురా! ధర్మాధర్మవివేకుల పస తెలిసిపోయినది. ప్రభునిర్దేశమును జక్కఁగఁ దెలిసికొనినవా రిట్లే దండ్యులను విడిచి, యదండ్యులను దండింతురు. ధర్మదూతలారా! మంచిచెడ్డలు, కష్టసుఖములు, మఱి సకలమును దెలిసిన తలిదండ్రులే బిడ్డలను దండించినచో, నిక నాబిడ్డ లెవరిని రక్షింప వేఁడుకొందురు? తెలిసినవాఁ డేది చేయునో తెలియనివారు నదియే చేయుదురు. వివేకి నిజమిది యని చెప్పినచోఁ దక్కినవా రట్లే ప్రవర్తింతురు. నమ్మి తొడలమీఁద నిద్రించినవానినిఁ గ్రిందికిఁ ద్రోసివేయు దుర్మార్గుఁ డెందైన నుండునా? మనసిచ్చి సకలమునిచ్చి, శరణుపొందినవానిని కరుణాత్ముఁడు రక్షింపకుండ విడుచునా? ఈతఁ డవసానకాలమున నారాయణస్మరణముచేసి ధన్యుఁ డయ్యెను. పుత్రుని 'నారాయణా' యని పిలిచినంతమాత్రమున నారాయణస్మరణ చేసినట్లగునా? యని సందేహింపకుఁడు. పిల్లవాని పేరుపెట్టి పిలిచినను, వేళాకోళమునకు వెక్కిరింతకునైనను, పద్యములు చదివియైనను, పాటలు పాడియైనను శ్రీహరిని స్మరించినంతమాత్రమునఁ బాపములు నశించిపోవును. పడిపోయినప్పుడు,

దెబ్బలు తిన్నపుడు, జ్వరాదులచేఁ బీడింపఁబడినపుడు, సర్పాదులచే బాధింపఁబడినపుడు, ఖడ్గాదులచే వేధింపఁబడినపుడు, ఇఁక నెట్టి కష్టసమయములయం దైనను శ్రీమహావిష్ణువు నామము స్మరించెనేని వానికి యమయాతన కలుగఁబోదు. బాలుఁడైనను హరిభక్తులతోఁ గూడి భజనచేసినట్లయినను, శ్రీహరీయని, పిలిచినను సకల పాపములనుండియు విముక్తుఁ డగును. వీర్యవంతమైన యౌషధము తెలియక సేవించినను దన ప్రభావము నెట్లు చూపునో, యట్లే శ్రీమన్నారాయణుని నామము అజ్ఞానమువలనఁ బలికినను మోక్షము సంఘటించును. ఘోరపాపాత్ముఁడైనను పురాకృత పుణ్యవశమునఁ గాకున్న ఒక్కనియందేగాక సకలప్రపంచమునందును నిండియుండు శ్రీపతి యెట్లు జ్ఞప్తికివచ్చును? త్రైలోక్యపావనమైన శ్రీహరినామస్మరణామృతము నీతఁడు సేవించెను. ఈతనిధర్మ మిఁక నెట్లు వ్యర్థమగును?" అని యమదూతలతోఁ జెప్పిరి. వారది విని తెల్లవోయి చేయునదిలేక తమ ప్రభువుకడకుఁ బోయి జరిగిన సమస్తమును విన్నవించిరి. అది విని యమధర్మరాజు "దూతలారా! వారు శ్రీమన్నారాయణుని దూతలు. వారు పోయినచోటికి మీరు పోవలదు. శ్రీహరి సకల ప్రపంచమునకును విభుఁడు. ఆతని కెందు నెదురులేదు. సామాన్యు లాతని నెఱుఁగ నేరరు. విధాత మహేశ్వరుఁడు మున్నగువారు గూడ నాతనినిఁ దెలిసికొనఁజాలనపుడిఁక నన్యులసంగతి చెప్పనేల? అజామిళుఁడు బ్రతికి యున్నంతకాలమును సకల దురితములును జేసినను, మరణసమయమున నేదోయొకరూపమున శ్రీహరినామ స్మరణ చేయుటవలన ముక్తుఁడైనాఁడు. కావున మీరిప్పుడు తెలిసికొనవలసినది యేమనఁగా,—

సీ. "ఎకసక్కెమునకైన నిందిరారమణునిఁ బలుకంగలేని దుర్భాషితుఁను
గలలోననైన శ్రీకాంతునిసత్పాదకమలముల్ చూడనికర్మదృశుల
నవ్వుచునైనఁ గృష్ణప్రశంసకుఁ జెవిఁ దార్ప నేరనిదుష్కథాప్రవణుల
యాత్రోత్సవంబులనైన నీశునిగుడి త్రోవఁ ద్రొక్కఁగలేనిదుష్పదులను
ఆ. బరమభాగవతులపాదధూళి సమస్త, తీర్థసార మనుచుఁ దెలియలేని
వారి వారి వారి వారిఁ జేరినవారిఁ, దోలుతఁ గట్టితెండు దూతలార!
ఆ. పద్మనయనుమీఁదిభక్తియోగం బెల్ల, ముక్తియోగమనుచు మొదలెఱుంగు
వారి వారి వారి వారిఁ జేరినవారి, త్రోవఁ దలఁపవలదు దూతలార!"

(భాగ. స్కంధ 6. ప. 188, 191.)

అని చెప్పెను.

ఇట అజామిళుఁడు పాశబంధములు సడలించి యమదూతలు పోయిన వెంటనే సచేతనుఁడై లేచి నిలిచి, కేలుమొగిచి యెద్దియో పలుకఁ బ్రయత్నించుచుండ నది తెలిసి విష్ణుదూత లదృశ్యులై పోయిరి. పిదప నాతఁడు సకలమును దెలిసికొని గతించినదానికిఁ జాల వగచి,

సీ. "వృషలియం దనురాగవృద్ధి బిడ్డలఁగని కులము గోదావరిఁ గూలఁద్రోచి
రచ్చలకెక్కి పెక్ రజ్జుసేఁతల సరివారిలోపలఁ దలవంపు చేసి
కట్టిఁడిమదకనై కర్మబంధంబుల పుట్టనై నిందల ప్రోవ నగుచుఁ
దరుణులరోఁతలఁ దవిలి భోగించిన కడిఁది నాజన్మంబు కాలిపోయెఁ

ఆ. జడువు చట్టుపడియె శాస్త్రంబు మన్నయ్యె, బుద్ధి పురువు మేసెఁ బుణ్యమడఁగె
నీతి మట్టుపడియె నిర్మలజ్ఞానంబు, ముట్ట నుడిగె బోధమూరిఁబోయె."

(భాగ. స్కంధ. 6. ప. 134.)

అక్కటా! సుగుణావలియగు చక్కనియిల్లాలిని విడిచి కలుద్రాగు వృషలిని మఱఁగి దుర్వ్రతుఁడనై చెడిపోయితిని. నేనుచేసిన ఘోరపాపములు ప్రళయాగ్ని కీలలై నన్ను దహింపవేల? కట్టా! నాకంటె దిక్కులేని తలిదండ్రులను విడిచిపెట్టితిని. అనేకపాపములు చేసి నరకకూపమునఁ గూలఁబడి పోనున్న నన్ను రక్షించి యుద్ధరించిన మహాత్ము లెందలివారో! కలలోఁదోఁచిన యర్థమువోలెఁ, గ్రమక్రమముగ నాకంతయుఁ దెలియుచున్నది. పాశములతో బంధించి నన్ను లాగిన మహాసుభావులు యమధర్మరాజు కూర్మిదూతలు. వారిప్పు డెక్కడకుఁ బోయిరో? మఱియు,

ఉ. "దారుణపాశబంధనవిధానములన్ నరకార్ణవంబులోఁ
గూలిననన్ను నేఁడు చెడకుండ నొనర్చినపుణ్యమూర్తు లం
భోరుహనేత్రు, లుజ్వలశుభోమణితేజులు లోచనోత్సవుల్
చారుదయాసముచితవిచారులు నల్వురు నెందు నేఁగిరో.

మ. నను రక్షించినపుణ్యవంతులు కనన్నాళీకపత్త్రాక్షు లం
జనసంకాశులు శంఖచక్రధరు లాజానూరుబాహుల్ స్మితా
నను లాలంబితకర్ణవేష్టనసువర్ణచ్ఛాయదివ్యాంబరుల్
ఘనకారుణ్యరసైకపూర్ణులు సమగ్రస్ఫూర్తి నెందేఁగిరో."

(భాగ. స్కంధ. 6. ప. 143, 174

మహాపాపాత్ముఁడ నగునాకు పురాకృతపుణ్యవిశేషంబునఁగాక యాదేవోత్తముల ధర్మలాభ మెట్లబ్బును? వారి దర్శనమువలన నాయాత్మ సుప్రసన్నమై పవిత్రమైనది. అట్లుగాకున్న వృషలీభర్తనై యెల్లవిధముల భ్రష్టుఁడనైయున్న నాజిహ్వకు శ్రీమన్నారాయణనామగ్రహణ మెట్లు గలుగును?

సీ. "దారుణమోహాంధకారపూరితుఁడను హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
పంచమహాతీవ్రపాతకోపేతుఁడ హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
కౌటిల్యకిల్బిషవికారపారీణుండ హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
యఖిలదుఃఖైకమహార్ణవమగ్నుండ హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె

తే. నిందలకు నెల్ల నెలవైన నిర్గుణుండ, మందభాగ్యుండ నేనేడ మధువిదారి
దివ్యగుణనామకీర్తన తెలుఁగ దేడఁ, బూర్వసుకృతంబు లేకెట్లు పొందఁగలుగు."
(భాగ. స్కంధ. 6. ప. 146.)

ఇఁక మనోవికారములనన్నిటిని గట్టిపెట్టి శ్రీహరిపదకమలములను గొలిచెదను. ఈసంసారసాగరమును విడిచెదను. మాయావిమోహామైనతమము నడఁచెదను. అని తలంచి, సకలమును బరిత్యజించి, గంగాద్వారమున కేఁగి యట నొక దేవాలయమున యోగసమమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై పాంచభౌతికదేహమును విడిచి, వైకుంఠమునకుఁ బోయి శ్రీమన్నారాయణపరబ్రహ్మమున నైక్య మయ్యెను.

సీ. "బ్రహ్మహత్యానేక పాపాటవుల కగ్నికీలలు హరినామకీర్తనములు
గురుతల్పకల్మషక్రూరసర్పములకుఁ గేకులు హరినామకీర్తనములు
తపనీయచౌర్యసంతమసంబునకు సూర్యకిరణముల్ హరినామకీర్తనములు
మధుపానకిల్బిషమదనాగసమితికిఁ గేసరుల్ హరినామకీర్తనములు
తే. మహితయోగోగ్రనిత్యసమాధివిధుల నలరుబ్రహ్మాదిసురలకు నందరాని
భూరినిర్వాణసామ్రాజ్యభోగభాగ్య, ఖేలనంబులు హరినామకీర్తనములు.
(భాగ. స్కంధ. 6. ప. 118.)

---

4. నారదుఁడు

ప్రపంచము నంతను సృజించు బ్రహ్మలంద ఱనుచేరి, యొకప్పుడు దేవసత్రము అను నొక యాగమును జేసి, యందు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యమంగళగాథలు గానంబుసేయుటకొఱకు అచ్చరలను గంధర్వులను బిలిపించిరి. ఉపబర్హణుం డను గంధర్వుఁ డొకఁడు సంతతము స్త్రీలతోఁ గ్రీడించుచుండియు, దైవవశమున నచ్చరలతోడను గంధర్వులతోడను గలిసి దేవసత్రమునకు వచ్చెను.

అచ్చట శ్రీహరి కల్యాణగాథలు కీర్తించుచు నప్సరసలు ఆడిరి. గంధర్వులు పాడిరి. పుండరీకాక్షుని దివ్యకథామృతమును గ్రోలియు, అచ్చరల యాటలు చూచియు, గంధర్వులపాటలు వినియు యజ్ఞమునకువచ్చిన యెల్లరును మిగుల నానందించిరి. ఉపబర్హణుఁడు మాత్ర మేమియుఁ బాడక అచ్చరలతో సరససల్లాపము లాడుచుఁ గూర్చుండెను. అది విధాతల కన్నులఁ బడియెను. తోడనే వారు ప్రళయాగ్నులవలె మండిపడి కటము లదరఁ బండ్లు పటపటఁ గొఱికి—

ఆ. "పంకజాక్షు నిచటఁ బాడక కామినీగణముగూడి చనినకల్మషమున
దగ్ధకాంతి వగుచు ధరణీతలంబున, శూద్రజాతిసతికి సుతుఁడ వగుము."

అని శపించిరి.

ఈశాపకారణమున ఉపబర్హణుఁడు వేదవాదు లగు యోగిజనులయింట దాసి యగు నొక శూద్రవనితకుఁ గొడుకై పుట్టెను. అంత వానితల్లి తనపుత్త్రున కైదేనిమిదేండ్లు వచ్చినతరువాత యోగిసేవకు నియమించెను. ఆబాలుఁడును జాల భక్తిశ్రద్ధలతో యోగులను బూజింపఁదొడఁగెను. అవసరమైనంతసేవను పనులు చేసి తీరికయైనపు డాబాలుఁడు యోగులయెడల భయభక్తులుగలిగి బాలురతో నాటపాటలకుఁ బోవక, వారు చేయు బ్రహ్మవాదములను వినుచుండెను. దేవతా ప్రసాదమని పరమభక్తితో నాతఁడు వారియెంగిలి తినసాగెను. ఎండ కెండియు వానకుఁ దడిసియుఁ గూడ నాతఁడు వారి ముంగిటఁ గూర్చుండుచుండెను. వారేపని చెప్పినను ఎదురుచెప్పక నిముసములో నెఱవేర్పసాగెను. వర్షాకాలమును శరత్కాలమును గడచునంతవఱకును బాలుఁ డీరీతిని బరమభక్తితో సేవలు చేయుచుండుటఁజూచి, యోగు లాతనియెడల మిగుల ననుగ్రహము గలవారైరి.

పిదప వారు శ్రీకృష్ణభగవానునిచరిత్రలు చదువుకొనుచు, వర్ణించుకొనుచుఁ బాడుకొనుచు బ్రహ్మానందానుభవమువలన మైమఱవసాగిరి. బాలుఁడును వారి యెదుట నిలిచి శ్రీకృష్ణచరితామృతమును వీనుఁ జేఱలఁ జుట్టుచు, నందలి మహామహిమమును గుర్తెఱిఁగి సకలవిషయములను వీడి శ్రీమహావిష్ణువు సేవ ప్రారంభించెను. ఈసేవవలనను, యోగులయనుగ్రహమువలనను ఆబాలునకుఁ బ్రపంచమంతయు మాయాపరికల్పితమను జ్ఞానమును, రజస్తమోగుణపరిహారిణి యగు విష్ణుభక్తియుఁ గలిగెను.

అంతలో యోగులకు చాతుర్మాస్యలు ముగిసెను. ఏమియు లోపములు లేకుండఁ దమ్ము గొలుచుచుండుటవలనను, భక్తిపరీతహృదయుఁడై శ్రీహరిని గీర్తించుచుండుటఁ జూచియు వారు కాఁగలవాఁడని యూహించి బాలకునకు ఈశ్వరరహస్యములును, జ్ఞానమును బరిపూర్తిగ నుపదేశించి తీర్థయాత్రార్థులై వెడలి పోయిరి. ఆయుపదేశమువలన నాతఁడు సకలసందేహములను నివృత్తిచేసి, మాధవ పదచింతనముఁ బ్రారంభించెను. అందులకు శ్రీహరి మెచ్చి యాబాలునకు ధైర్యము నొసంగెను.

యోగులకుఁ బరిచర్యచేయు కాలమున, నాతనితల్లి తనకస్వతంత్రత గలిగెనని గాని, అలసితి సొలసితి ననిగాని యేరితోడను జెప్పి యెఱుఁగదు. అచటఁ బనులన్నియు ముగిసినవెంటనే యింటికి వచ్చి ప్రియమారఁ గుమారునిఁ జేరఁజీరి తొడమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని చుంచుదువ్వి ముద్దిడుకొని, దేహము నివిరి కౌఁగిలించుకొని, యనేకవిధముల లాలించి యానందించుచుండును. అయినను బాలుఁడు ఆమె కెదురాడఁడయ్యె; గాని అప్పటికే సంసార మసారమనియు, భక్తిలతకుఁ జీడ

పురుపువంటిదనియు, సంబంధబాంధవము లాభాసము లనియుఁ గుర్తెఱిఁగియుండుట వలన, ఆసౌఖ్యముల ననుభవించి ముగ్ధుఁడుగాక చిత్తము శ్రీహరిమీఁదనే నిలిపియుంచెను. ఇట్లుండ నొకనాఁటిరాత్రి యాతనితల్లి పాలుపిదుకుట కావుపద్దకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యమున నొక నల్లత్రాఁచుఁబామును ద్రొక్కెను. తోడనే పాము బుస్సుమని తిరుగఁబడి కఱచి యామెను జంపివేసెను.

తల్లి చనిపోయినందుల కాబాలుఁడు వగచుటకు మాఱుగా "సంసారబంధము తెగిపోయినది. ఇఁక నే నెట్లున్నను నాకొఱకు విచారించువారు లేరు. ఇఁక నే ననవరతము హరిభజనమునఁ బ్రొద్దుపుచ్చవచ్చు" నని మిగుల నానందించెను. ఈ తలంపుతో నాతఁ డచ్చటినుండి కదలి యుత్తరాభిముఖుఁడై పోయి పర్వతములు, అరణ్యములు, నదులు, జనపదములు, పురంబులు, పట్టణంబులు మొదలయినవి లెక్కలేనన్ని గడచి, తుదకొక్కనదీతీరమున నిలిచి స్నానమాడి మధురజలంబులు ద్రావి విగతశ్రముఁడై, యొక్కరావిచెట్టుక్రింద గురూపదేశప్రకారము హృదయమున నెలకొనియున్న శ్రీపతిని ధ్యానించుచు, ఆనందాశ్రులు వెల్లివిరియఁ గూర్చుండియుండ దేవదేవుఁడు ప్రత్యక్షమైన ట్లయ్యెను. తోడనే బాలకుఁ డులికిపడి లేచి యావైకుంఠుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును గసులారఁ జూడఁగోరెను; గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. అంతఁ జేయునదిలేక శ్రీహరికొఱకు ఆబాలుఁడు వనమంతయుఁ దిరుగుచుండఁగా "కుమారా! ఏల యట్లు క్రుమ్మరెదవు? నీ వీపుట్టువున నన్నుఁ జూడఁజాలవు. కామాది రిపుషడ్వర్గములను జయించినవాఁడేగాని నన్ను దెలిసికొనఁజాలఁడు. నీకోరిక కొనసాగుటకై నా తేజస్సు నీకుఁ బ్రకాశపఱచితిని. నామీఁది భక్తి సకలదోషపుంజముల నడంచును. నన్ను సేవించుటవలన నాయెడల భక్తి కలుగును. జన్మాంతరమునఁ గూడ నీకు నాయెడల నీయచంచలభక్తి కుదిరియుండును. నాయనుమతివలన నీవు నాభక్తశేఖరుఁడవై పుట్టెదవు. ఈసృష్టి కడచి, రాత్రిపోయిన పిదపఁ బుట్టి నీవు సాత్వికులలో నగ్రేసరుఁడ వయ్యెదవు" అను పలుకులు వినఁబడెను. అది విని యాబాలుఁడు మహాశ్చర్యభరితుఁడై శిరము వంచి చేతులు జోడించి మ్రొక్కి, శ్రీహరికృపకు సంతసించుచు పరమేశ్వరుని అనంతనామములతోఁ గీర్తించుచుఁ జరియించుచుండఁగాఁ, గొంతకాలమునకు మృత్యువు చేరవచ్చెను. తోడనే యాబాలుఁడు పంచభూతాత్మకమును, గర్వసంభవము నైన పూర్వదేహము విడిచి భాగవతదేహము ధరించెను. అంతలోఁ బ్రళయము సమీపించెను. అప్పుడు నిద్రింపఁబోవుచున్న బ్రహ్మ నిశ్వాసమువెంట లోనఁ బ్రవేశించెను. ఇట్లు వేయి యుగములు గడచిన పిదప విధాత మఱల లేచి సృష్టి ప్రారంభించుచుండఁగా, నాతని ప్రాణములవలన మరీచి మున్నగువారితోఁ బుట్టి, యాతఁడు నారదుఁడను

పేరుతో బ్రహ్మమానసపుత్రుం డయ్యెను. పిదప నారదుం డఖండ బ్రహ్మచారియై నారాయణుని యనుగ్రహమువలన మూఁడులోకంబుల బహిరంతరంబులందును అడ్డులేక, యీశ్వరదత్తయై బ్రహ్మాభివ్యంజకంబులైన సప్తస్వరములు దమయంతన మ్రోయు వీణ నాలాపించుకొనుచు, పద్మనాభునిగాథలు పాడుకొనుచు, మహానంద ముతోఁ దిరుగఁ జొచ్చెను.

పిదప నారదుఁడు ప్రజానిర్మాణశక్తి యలవడుటకై శ్రీమన్నారాయణుని గుఱించి తపస్సు ప్రారంభించిన దక్షుని కుమారులకు నివృత్తిమార్గము నుపదేశించెను. తోడనే వారు తపస్సు వదలి వైకుంఠమునకుఁ బోయిరి. అది తెలిసి దక్షుఁడు మిగులఁ గోపించి, నీకొక్కచో నివాసము లేకుండుఁగాక యని శపించెను. అప్పటి నుండియు నాతఁడు సర్వదా త్రిలోకసంచారియై నారాయణుని కీర్తించుచు హరి భక్తులలో నగ్రేసరుఁడై యుండెను.

సీ. "ముక్తికాంతైకాంత మోహనకృత్యముల్ కేలిమై హరినామకీర్తనములు
సత్యలోకానందసౌభాగ్యయుక్తముల్ కేలిమై హరినామకీర్తనములు
మహితనిర్వాణసామ్రాజ్యాభిషిక్తముల్ కేలిమై హరినామకీర్తనములు
బహుకాలజనితతపఃఫలసారముల్ కేలిమై హరినామకీర్తనములు
తే. పుణ్యమూలంబు లనపాయమూలకంబు లభిమతార్థంబు లజ్ఞానహారణకరము
లాగమాంతోపలబ్ధంబు లమృతసేవ, లార్తశుభములు హరినామకీర్తనములు."

(భాగ స్కంధ. 6. ప. 119.)

---

5. విభీషణుఁడు

మూఁడవ బ్రహ్మ యగు విశ్రవోబ్రహ్మవద్దకుఁ దండ్రి యగుసుమాలి పంపునఁ గైకసి యను కన్యామణి వరించి వచ్చి పుత్రదానము వేఁడుకొనెను. అంత నాతఁడు "నీవు సంజవేళఁ గామబాధితవై వచ్చితివి. కావున నీకు ఘోరాచారు లగు రాక్షసులు పుట్టెద" రనియెను. "మహామహిమాసమంచితుఁడవు నీవిట్టు లాడఁదగునా" యని కైకసి యడుగఁగా విశ్రవోబ్రహ్మ దివ్యదృష్టితో భవిష్యద్విషయములను దెలిసికొని "కాలదోషము పెద్దలకే కాదు. విధాతకైనఁ దప్పింపఁ దరముగాదు. నీ కుమారులలోఁ గడసారివాఁ డగు మూఁడవవాఁడు మాత్రము, తన అన్నలవలెఁ గాక విద్యాగరిష్ఠుఁడును బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు నగును. ఆతనివలననే కులము నిలుచు" నని చెప్పెను.

పిదపఁ గైకసికి ముగ్గురు కుమారులు కలిగిరి. రావణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు, విభీషణుఁడు నని వరుసగా వారికిఁ బేరులు పెట్టఁబడియెను. ఆమెకు శూర్పణఖ

యను కుమార్తె గూడ జనియించెను. దశగ్రీవుఁడును, గుంభకర్ణుఁడును లోకములను బాధింపసాగిరి. విభీషణుఁ డట్లుగాక భయభ్రాంతులై పరువెత్తు మునుల నాపి భయముదీఱిచి, నానిమిత్తము వీరిని రక్షింపుఁ డని ప్రార్థించుచుండును. విభీషణుఁ డనేకసజ్జనుల యాశీర్వాదములను బడసెను. అతఁడు తండ్రివద్దఁ గూర్చుండి వేదార్థము లాలించుచు, వ్రతములు జేయుచు జితేంద్రియుఁడై పరోపకారము చేయుచుఁ, గులమర్యాద చెఱుపక తండ్రియనుగ్రహము గూడ సంపాదించుకొనెను.

పిదపఁ దల్లి సెలవు వడసి సోదరులు మువ్వురును గోకర్ణాశ్రమమునకుఁ బోయి, బ్రహ్మనుగుఱించి తపస్సు ప్రారంభించిరి. రావణకుంభకర్ణుల తపోనిష్ఠలు ఘోరములై యుండెను. విభీషణుని తపోనిష్ఠ శాంతమై వెలసెను. వారితపోవహ్ని జ్వాలలను సహింపలేని దేవతలచేఁ బ్రార్థితుఁడై, వాణీపతి వారికిఁ బ్రత్యక్షమై వరమును వేఁడుకొండనియెను. దశగ్రీవుఁడు విద్యాధరోప్సరోయక్షరక్షోగంధర్వ కిన్నరాదులవలన మృత్యువురాకుండునట్లు వరము కోరెను. సరస్వతి చేసినవంచన వలనఁ గుంభకర్ణుఁడు ఆఱుమాసములు నిద్రిందునట్లును, ఒక్కనాఁడు భుజించునట్లును వరము ప్రార్థించెను. విభీషణుఁడు ఏయాశ్రమమునఁ బ్రవేశించినపుడాయాశ్రమధర్మములు నెఱవేర్చునట్లును, శిక్షతో నవసరము లేకుండఁగనే బ్రహ్మాస్త్రము స్వాధీన మగునట్లును వరము కోరెను. బ్రహ్మ వారు కోరిన వరములిచ్చి విభీషణుని దీవించి వెడలిపోయెను.

పిమ్మట రావణుఁడు కుబేరునిఁ బాఱఁదోలి లంకాపట్టణము స్వాధీనముచేసికొని, తాను మయునికూఁతురగు మందోదరినిఁ బెండ్లియాడి, కుంభకర్ణునకు బలికొమార్తెకుఁ గొమార్తె యగు వజ్రజ్వాలను, విభీషణునకు శైలూషుఁడను గంధర్వునికొమార్తె యగు సరమను బెండ్లిచేసెను. మఱియు నాతఁడు తనచెల్లెలగు శూర్పణఖను విద్యుజ్జిహ్వునకిచ్చి పెండ్లిచేసెను. పిదపఁ గాలము జరిగిపోవుచుండఁగా రావణుఁడు శ్రీరామచంద్రుని సతీతిలక మగుసీతామహాదేవిని హరించుకొనివచ్చి లంకలో నుంచెను. అంతవఱకును గూడ నన్నదమ్ముల హృదయవృత్తులు కలియలేదు. రావణకుంభకర్ణులు క్రూరకార్యములు చేయుట మానలేదు. విభీషణుఁడందులకు వగచి సాధ్యమైనంతవఱకుఁ బ్రతీకారము చేయకుండ నుండ లేదు.

"రాముఁడు మనుష్యుఁడు; వంటయింటఁ జొచ్చిన కుందేలువంటివాఁడు" అని రావణకుంభకర్ణులు భావించిరి. "శ్రీరామచంద్రుఁడు లీలామానుషవిగ్రహుఁడు. కేవలము సర్వేశ్వరుని యవరావతారము. అతఁడు దుష్టసంహారము నిమిత్తమును, ధర్మరక్షణముకొఱకును భూమిపై నవతరించెను" అని విభీషణుఁడు తలంచెను. తక్కిన రాక్షసు లందఱును రావణునే యనుసరించిరి. కావుననే

రావణుఁడు సీతను లంకకుఁదెచ్చి, రాముఁడు నన్నేమిచేయఁగలఁ డని గర్వించెను. విభీషణుని కిది చాలభయకారణ మయ్యెను. ఇట్లుండఁగా నాంజనేయుఁడు సీతాన్వేషణమునకై వచ్చి లంకను భస్మీపటలము గావించి పోయెను. అందులకు రక్కసులెల్లరును వెల్లపోయి మనము సరియైన ప్రయత్నములు చేసితిమిగా మనుకొనిరి. ఇఁక లంకకువచ్చి యెవ్వఁడు బ్రతికిపోఁగలఁ డని గర్వమువహించిరి. విభీషణుఁ డట్లుగాదు. ఖరత్రిశిరాదులను విలాసమాత్రమున సంహరించినప్పుడే యాతఁడు రామచంద్రుఁ డజేయుఁ డనుకొనియెను. లంకాదహన మైనపిదప నాయూహ స్థిరపడెను. "రామభక్తుఁడే యంతపనిచేసినప్పుడు సాక్షాద్భగవానుఁ డగు రాముఁ డెంతపనిచేయును?" విభీషణుఁ డిట్లు తలంచుకొని చాల భీతిల్లెను. విజ్ఞానము భయకారణము కావుననే యది రక్షించును. అగ్నినిఁ జూచి, యిది దహించు నను జ్ఞానముగలవాఁడు దాని నంటఁడు. కావుననే వానిచేయి కాలదు. "ఇదియొక వింతవస్తువు. అన్నిటికంటె దీనియందుఁ బ్రకాశగుణ మెక్కువయున్నది. ఇంతకంటె విశేషము లే" దని తలంచెడి అజ్ఞాని అగ్నికణమును బూలబంతివలె నాడింపఁబోవును; గాని తోడనే వాఁ డనుకొనినదానికి వ్యతిరేకముగఁ జేతులు కాలి బొబ్బ లెత్తి మంట ప్రారంభించును. అప్పుడు వగచిన లాభ మేమి ?

రావణుఁడు చేసిన దారుణవ్యాపారమువలన రాక్షసకులము నశించిపోవునని విభీషణునకుఁ దోఁచెను. అకటా! త్రిలోకములను జయించినరాక్షసవీరులు నామరూపములు లేకుండఁబోవలసినదా? ఈతలంపుతో నాతఁడు నిండుకొలువున రాముని వానరులను నిముసమునఁ బరిమార్తుమని గండుమిగిలి ప్రగల్భములాడుచున్న రాక్షసుల నందఱను వారించి "ఏల వృథా గర్వోక్తు లాడెదరు? మంచిచెడ్డలు వలదా? మనరాజు ఆరాజుదేవినిఁ జెఱపట్టెను. అంత దండెత్తివచ్చుటలో శ్రీరామచంద్రునిదోష మేమి యున్నది? దుర్మార్గురాలగు శూర్పణఖ ఘోరరూపముతో వైదేహిని మ్రింగఁబోవుటనుగదా రాఘవులు కోపించి దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముచేసిరి! దానిమీఁది యభిమానమువలననే గదా ఖరుఁడు రాఘవుల మీఁదికిఁ బోయి కూలెను. తప్పులన్నియు మనయందే యున్నవి. మంచిచెడ్డలు, ధర్మాధర్మములు తెలిపినంతమాత్రమున మగతనముపోదు. ఇపుడిచ్చటఁ బ్రగల్భములు కొట్టుచున్న మీరందఱు నారామునిదూతను హనుమంతు నేమి చేయఁగలిగితిరి? సామదానభేదములు నిరర్థకము లగునంతవఱకును దండోపాయము నవలంబింపరాదని నీతికోవిదులు చెప్పెదరు. అదియుఁగాక శ్రీరామచంద్రుఁ డిప్పుడు సంపూర్ణబలుఁడై యున్నాఁడు. అన్నా! రాక్షససార్వభౌమా ఏల వ్యర్థపు నాశము తెచ్చిపెట్టెదవు ? నీసేవకులను, బంధువులను, మిత్రులను, పుత్రకళత్రములను, నిన్ను, తుదకు

క్షసకులమును రక్షింపఁదలఁచెదవేని దేవయజనసంభవయగు సీతామహాదేవిని
మునకు సమర్పించి యభయమును బడయుము" అని పలికెను.

ఈమాటలు చెవులకు ములుకులై నాట, రావణుఁడు మిగులఁ గోపించి
స్థానము విడిచి యంతఃపురమునకుఁ బోయెను. విభీషణునకు విచారము
ఱింత యధిక మయ్యెను. చెప్పి చేయించుటకే కాని యాతఁడు చేసి చూపుటకు
మర్థుఁడు కాఁడు గదా? ఒక్కరావణుఁడు మాత్రమే యిట్టి పట్టుపట్టియున్న మే లే
ని, రాక్షసులందఱు నిట్టి యభిప్రాయముతోడనే యున్నపు డేమి సేయవచ్చును?
యినను జెప్పవలసినస్థితి యింకను మించిపోలేదు. ఇట్లు తలంచి యాతఁడు
ఱునాఁ డుదయమే రావణునియింటికిఁ బోయెను. అప్పటి కప్పుడే రావణుఁడు
ంత్రులతో నీవిషయమే యాలోచించుచుండెను. విభీషణుఁడు మఱల "నీవు
తను దెచ్చినది మొదలుకొని యన్నియు నపశకునములే యగుచున్నవి. ఈదుష్ప్రా
ంభమువలనఁ గలుగు చెడుగులన్నియు నీమంత్రుల కెఱుకయే. అయినను, వారు
కు వ్యతిరేకము చెప్పనోడి నీకోపాగ్నిని మఱింత రగుల్కొల్పుచున్నారు. సీతను
మున కిచ్చివేయుము" అని చెప్పెను. "నీవు మాకేమియు నాలోచన చెప్ప
క్కఱలేదు. పొమ్ము" అని రావణుఁడు తమ్ముని దిరస్కరించి సభకుఁ బోయెను.

విభీషణుఁడు మఱల నక్కడఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. కుంభకర్ణుఁడు నాఁడు
ద్ర మేల్కాంచి వచ్చెను. రావణుఁడు శూర్పణఖాపరాభవము మొదలు వాని
న్నియుఁ జెప్పెను. అప్పుడు కుంభకర్ణుఁడు "సీతను రామున కిచ్చివేయుటయే
క్షేమము. ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువు రాక్షసకులమును నాశము
యుట కిట్లు రాఘవకులమునఁ బుట్టెనని నారదుఁడు నాతోఁ జెప్పెను." అని యిట్లు
చెప్పి, యాతఁ డంతలో రావణునిముఖము చూచి వాని కోపభావమును గ్రహించి
ందకు "నేనిన్నిమాటలవాఁడను గాను. లంక భస్మమైన దని వినినపుడే నాహృ
యమునఁ గ్రోధాగ్ని ప్రజ్వలించినది. అది రాఘవులను మాడ్చి వేయకుండఁ
ల్లార" దని చెప్పెను. రావణుఁ డందులకు సంతోషించుచుండఁగా, విభీషణుఁడు
ఱల "అన్నా! ఆవెఱ్ఱిమాటల కేల యానందించెదవు? కుంభకర్ణుఁడు తొలుతఁ
ప్పినదంతయు యథార్థము. తరువాతఁ జెప్పినది నీమొగము చూచి చెప్పినది.
వున ఆదరింపఁదగినది కాదు." అని చెప్పెను. దానిపై నింద్రజిత్తు పినతండ్రిని
నీకిట్టిమాట లాడుట తగదు పొ"మ్మనియెను.

బాలకుండగు నింద్రజిత్తు పలికిన యీయనీతివాక్యమును వినిన విభీషణుని
ంటి నీతిధురంధరునకు, ధర్మాధర్మపరిజ్ఞాతకు ఎట్లుండును? బాహుబలగర్వదుర్వి
గ్ధుఁడా విభీషణునితో మాట్లాడఁదగినవాఁడు? ఇదియంతయుఁ జూచి విభీష

ఇంచుచు "ధర్మ మెంత తిరస్కరింపఁబడుచున్నది?" యనుకొని "అల్పుని మూర్ఖుని బహుభాషిని ఉత్సాహపూరితుని బాలుకుని రాజకార్యాలోచనము చేయునపుడు చేరనీయరాదని నీతికోవిదులు చెప్పుదురు. నీబుద్ధి యెప్పుడును ఎడతలనే పట్టుచున్నది. అట్టి నీవున్నచోట మంత్రాలోచనము చేయఁదొడఁగిన యీరాజుగారి నేర్పునకిఁక లోప మేమి? పుత్రరూపము పొందిన శత్రుఁడవు గాని, నీవు నాయన్నకుఁ బుత్రుఁడవా? శ్రీరామచంద్రుఁ డనిన దేవేంద్రుఁడో కుబేరుఁడో వీతిహోత్రుఁడో మఱియెవరో యనుకొంటివి. ఆతఁ డాదివిష్ణువు నవరావతారము సుమా. ఆతనియెడల నీబాణములు గడ్డిపోఁచ లగును?" అని మేఘనాదునకు బుద్ధి చెప్పి, పిమ్మట రావణునితో "తాటకను సంహరించెను. విరాధుని దునిమెను. ఖరుని ఖండించెను. మారీచుని వధించెను. ఇన్ని చేసినను నీవింకను రాముని తృణీకరించెదవు? కౌనది యల్లె. రాక్షసకులావసానము సమీపించినప్పుడు నీకు జ్ఞాన మెట్లుండును? నీమంత్రులు సేనానాయకులు నూఱక బీరము లాడెదరు; గాని తమతమ శక్తిసామర్థ్యముల నెఱుఁగరు." అదియుఁ గాక,

ఉ. "తాత పులస్త్యుఁడన్ గనినతండ్రియు విశ్రవసుండు వైదికో
పేతము నిర్మలాచరణ మీవును బ్రహ్మకు చెప్పవచ్చినన్
నీతివివేకముల్ దొఱఁగి నిందకు నోర్చితివేల దేవ! ము
న్నీ తెఱఁగెల్ల నొప్పదని యీవ యెఱుంగుదు చెప్ప నేటికిన్.

మ. జగతీనాథుఁడు నీచెవంబునఁ బులస్త్యబ్రహ్మవంశంబుపైఁ
దెగ వంభోధిఁగడాకమున్న కపు లుద్వృత్తిం త్రికూటాద్రి పె
ల్లగిలం ద్రోవకమున్న లక్ష్మణుఁడు కీలాఘోరనారాచముల్
నిగుడంజేయకమున్న పుచ్చు మఱలన్ వేవేగ పృథ్వీసుతన్."

(భాస్కరరామాయణము, యుద్ధకాండ. ప. 134.136.)

అని చెప్పెను.

ఈపలుకులు దశకంఠునకు ములుకులవలెఁ దోఁచెను. తోడనే యాతఁడు విభీషణునిఁ జూఱచుఱఁ జూచుచు "క్రూరసర్పముతోఁ గలిసియుండుటకన్న నీతో నుండుట చాల నపాయకరము. స్నేహితునివలె దగ్గఱఁజేరుచు నొకదెస వైరము చూపు నీకంటె నిక్కపుఁ బగవాఁడే మంచివాఁడు. నీవు నాదాయాదివి గదా! నా పెంపు చూచి యెట్లు సహింపఁగలవు? కులపాంసనా! నాయెదుటనుండి లేచి పొమ్ము" అని గద్దించి పలికెను.

ధర్మజ్ఞునకు ధర్మము తిరస్కరింపఁ బడుచున్నపుడు కలుగుకోపముకంటె మఱియేకోపమును బెద్దదియు, భయంకరమైనదియుఁ గాదు. అందు నిది శ్రీహరి

యవతారమగు శ్రీరామచంద్రునకు సంబంధించిన ధర్మతిరస్కారము. ఇఁక బ్రహ్మవంశజుఁడు దైవభక్తిపరతంత్రుఁడు నగు విభీషణుని కిపుడు గలుగు కోపము నెవరు వర్ణింపఁగలరు? కాని గంతులువేయుచు అంకెలువేయుట విభీషణునివంటి విజ్ఞాని లక్షణముగాదు. ఆతఁడు మఱల నిర్భయముగా సోదరునిఁ జూచి,

ఉ. అన్నవు తండ్రియట్లు విను మంతియకాదటమీఁద రాజ వే
మన్నను జెల్లుఁ గాక మణిమండనముఖ్యములైన కానుక
ల్మిన్నగ సీత నిచ్చి జనలోకపతిం గని మమ్ముఁ బ్రోవు మీ
సన్నపుఁగార్యముల్ వలదు సందియ మేలటుగాక తక్కినన్.

తే. వలదు చాటితి నతఁడు నీకొలఁదిగాఁడు, చేటుతఱిగాన నీకిట్లు చెడ్డబుద్ధి
పొడముచున్నది నాశంబుఁ బొందఁదున్న, మేఘమునకు వికీర్ణంపు మెఱుఁగునట్లు.

ఉ. నీ చెవిక్రిందఁ జేరి రజనీచరనాయక! తుచ్ఛవాక్యముల్
నీచులు కన్కనిం బలుక నీకవి పథ్యము లయ్యె నేఁగతిం
జూచిన సాహితోక్తులకుఁ జొన్పదు నీమది గాన దుర్మదుం
డై చెడువానిపొంతఁ జన దంద్రు వసింపఁగ నీతికోవిదుల్.

సీ. నీ వెత్తఁజాలని నీలకంఠునివిల్లు పుడకకైవడిఁ దున్మి ప్రోగువెట్టె
నిలఁ గార్తవీర్యుబాహులు వేయుఁ ద్రుంచిన పరశురాముని నాజి భంగపఱిచె
కైలాస మెత్తిన ఘను నిన్ను గట్టిన వాలి నొక్కమ్మునఁ గూలనేసె
నీపుత్రు వధియించి నీలంకఁ గాల్చిన హనుమంతు నేలిన యతని నేలె

ఆ. అట్టిరాముతోడ నసమానవైరంబు, పట్టి గెలుతు ననుట పదుచుబుద్ధి
చనదు సీత నిచ్చి శరణని రఘురాముఁ, గనుట మేలు చెడక మనుట మేలు."

(భాస్కర. యుద్ధ. ప. 141-143-144-'46.)

అని గంభీరముగఁ బలికి యూరకుండెను.

విభీషణుని మాటలవలన రావణునకు రోషోదయంబై ప్రపంచజ్ఞానమును బూర్తిగఁ దుడిచివేసెను. తోడనే యాతఁడు తటాలున గద్దియనుండి యుఱికి తమ్ముని వక్షముపైఁ దన్నెను. ఆతాపుతో విభీషణుఁడు మూర్ఛిల్లి యాసనము మీఁదనుండి క్రిందఁ బడియెను. రావణుఁ డంతటితో శాంతింపక తమ్ముని కంఠము తెగనఱుక నూహించెను; కాని మంత్రులు వారించి గద్దియపైఁ గూర్చుండఁజేసిరి. విభీషణుఁడు కొంతతడవునకుఁ దెలివొంది సభామధ్యమున నిలిచి, మఱల—

క. "కామక్రోధమదంబులు, నీమనమున నిండియుండ నిర్మలధర్మం
బేమూలనుండు రావణ, నామాటలు చెవులఁ జొచ్చునా నీకింకన్.

చ. చనదు మహావిరోధ మని చక్కటిచెప్పిన నింకతప్పునం
గనలితి నీతిశూన్యులకుఁ గార్యము లేటికిఁ దోఁచు నిప్డు వే
యును బనిలేదు నీవలన నొప్పనినావచనంబు లెల్ల నీ
వనిమొన రాముచేఁ బడినయప్డు దెలింగెదు గాక పోయెదన్."

(భాస్కర. యుద్ధ. ప. 150-154.)

అని పలికి చివాలునఁ గొలువుపీఁడి, తల్లియగు కైకసిపాలికిం జని నమస్కరించి "అమ్మా! సీతను దెచ్చుట మంచిదిగాదని నే ననేకవిధములఁ జెప్పఁగా నీపెద్ద కొడుకు నన్ను గాలితోఁ దన్ని, తల నఱికెద నని కత్తిఁ యెత్తెను. ఇఁక నిక్కడ నుండుటకుం జెలువుపాయము లేదని శ్రీరామచంద్రమూర్తిని శరణుఁగోరఁ బోవఁ దలంచితిని. సెలవిమ్ము." అని ప్రార్థించెను. కైకసియుఁ బెద్దకుమారుని దౌష్ట్యమునకుఁ జాల నొచ్చి "కుఱ్ఱా! మీరు పుట్టినపుడే మీతండ్రి నీయన్న లిట్టి దుర్మార్గు లగుదురని చెప్పెను. రావణకుంభకర్ణులవలని యిడుములు సహింపఁజాలక పోయి దేవత లందఱును బ్రార్థింప, శ్రీహరి యిట్లు శ్రీరాముఁడై వారిని సంహరింప నవతరించెను. ఇఁక రాక్షసు లెల్లరు నెట్లును నశింతురు. నీవైన రఘురాముని శరణుఁజొచ్చి కులము నిలుపుట నాయదృష్టలేశము గదా? నాబిడ్డా! మీతండ్రి తపోమహత్త్వము, హరిహరహిరణ్యగర్భులు, లోకపాలురు, గ్రహతారకములు, సప్తకులపర్వతములు, సముద్రములు, మహానదులు, సుభయసంధ్యలు, వేదవేదాంగములు, అహోరాత్రములు నిన్ను రక్షించుఁగాక! ధర్మ మెచ్చటనున్న నచ్చటనే జయమగుఁ బోయిరమ్ము" అని సెలవిచ్చెను. తన పరాభవమునకుఁ దల్లి మిన్నుల వగచుటం జేసి విభీషణుఁడు తన హృదయమున నేమియుఁ బొరపాటులు లేవని దిటవు కాంచి, భయభక్తులతోఁ దల్లికి నమస్కరించి మంత్రిసహితముగ సముద్రము దాఁటివచ్చి, శ్రీరామునకు సమీపమున నాకసమున నిలిచెను.

మంత్రులతోడి విభీషణునిఁ గాంచి, సుగ్రీవుఁడు కపులతో "అదిగో! చూడుఁడు ఆకసమున నైదుగురు రక్కసులు భీకరాయుధములను దాల్చి మనపై దండెత్తి వచ్చిరి" యని చెప్పెను. తోడనే వానరులు "వాండ్రను గిరులు, తరువులు మున్నగు సమస్తసాధనములతోడనే ఖండించెద మిదే చూడుఁడు" అని కల్లోలము సేయసాగిరి. వానరుల సంరంభముఁ జూచి విభీషణుఁ డెలుఁగెత్తి "ఓకపివీరులారా! మేము మీతోఁ బోరవచ్చినవారము కాము. దేవయజనసంభవయగు సీతామహాదేవినిఁ దెచ్చుటవలన రాక్షసకులనందనవనమునకు నిప్పుముట్టించుటవంటిదైనది. ఇఁకనైన జాగుసేయక యాదేవిని శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించి, శరణు వేఁడి నీయాపదతోఁ బాటు మావిపత్తుఁగూడఁ దప్పింపుమని మాయన్నయగు దశకంఠు ననేకవిధముల బోధించితిని. నాబోధన మేమియు నాతని తలకెక్కలేదు. పయిం బయిఁగ జనచేతలకు వ్యతిరేకము చెప్పితి నని నిండుకొలువున నన్ను దన్ని యవమానము చేసెను. అందులకు వగచి వానితోఁగూడ దుర్మరణము నొందనేల యని, శ్రీరామచంద్రుని శరణు వేఁడవచ్చితిని. నా పేరు విభీషణుఁడు. వీరు నామంత్రులు" అని చెప్పెను. దానిపై వానరులలో వాదోపవాదములు పెరిఁగిపోయెను.

లక్ష్మణుఁడుగూడ రాక్షసులను నమ్మరా దనియెను. హనుమంతుఁడు "విభీషణుఁడు దుష్టబుద్ధి గాఁడు. లంకలో నేను పట్టువడినప్పు డీతఁడు దూత వధ్యుఁడు గాఁడని నన్ను విడిపించిన ధర్మాత్ముఁడు. ఈతఁ డవశ్యము అభయమిచ్చి రక్షింపఁదగినవాఁడు. వాలినిఁ జంపి సుగ్రీవునకు వానరసామ్రాజ్యపట్టాభిషేకముసేయుట విని, యీతఁడు తనయన్న యెట్లునుఁ జావక మానఁడనియు, మీ ప్రాపుచేరిన లంకారాజ్యము తనకుఁ బట్టముగట్టెద వనియు నమ్మివచ్చిన రాజనీతిధురంధరుఁడు. మీ యం దీతనికి నిర్మలభక్తి యున్నదని చెప్పుటకు సందేహము లేదు" అని చెప్పెను. తుదకు శ్రీరాముఁడు విభీషణుని కభయమ్ము నిచ్చి సముద్రోదకముఁ దెప్పించి లక్ష్మణునిచే నాతనికి లంకాపట్టాభిషేకము చేయించెను. పిదప విభీషణుఁడు రాక్షసవీరుల బలాబలములను, రహస్యములును రామునకు స్పష్టముగ నెఱింగించెను.

తుదకు విభీషణుని సాయమువలననే శ్రీరాముఁడు అశ్రమముగ శత్రుసంహారము గావించివేసెను. పిదప సాక్షాత్తుగ నారాయణుఁ డగు రాముఁడు విమలభక్తిభరితుఁ డగువిభీషణునకు లంకలో రాక్షస సామ్రాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషేకము చేసి, యిహమున సకలసౌఖ్యములును బరమున నాత్మసాయుజ్యము నొసంగెను.

---

6. భీష్ముఁడు

మహాతేజశ్శాలియైన ప్రతీపమహారాజు గంగాతీరమునఁ దపోనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యుండఁగా, నొకనాఁ డొకసుందరి వచ్చి యాతని కుడితొడపైఁ గూర్చుండెను. కొంతదడవున కాతఁడు సమాధినుండి లేచి తన తొడమీఁదనున్న కలికి నారసి యచ్చెరువడి "నీవెవ్వతెవు? ఎందలిదానవు? ఇట్లు స్వేచ్ఛమై నాకుడితొడపై నేల కూర్చుంటివి" వని యడిగెను. తోడనే యామె "నేను జాహ్నవిని. నీసద్గుణములు విని నిన్ను మోహించి వరించి వచ్చితిని. భానుతేజా! అనుగ్రహింపు" మని ప్రార్థించెను. అందుల కాతఁడు "మానినీ! అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియాడిన నాధర్మపత్నినిఁ గాక నే నెప్పుడును బరకాంతను దలంపనోపను. అట్టి నన్ను నీవిట్లు కోరవచ్చునా? అదియుఁగాక, నీవు స్త్రీభాగంబైన యెడమతొడ యెక్కక పురుషభాగం బైన కుడితొడ యెక్కితివి. కావున నీవు నాపుత్రునకు భార్యవు కాఁదగినదాన" వనియెను. సరియే యని గంగ యదృశ్యయై పోయెను.

పిమ్మటఁ బ్రతీపుఁడు ధర్మపత్ని యగుసునందాదేవితో ననేకతీర్థములఁ గ్రుంకి, వేదోక్తము లగు ననేకవ్రతముల నాచరించి, శంతనుఁడను నొక కుమారుని

గనియెను. శంతనుఁడును బెరిఁగి పెద్దయై మహోదారగుణవంతుఁడును వీరాధి వీరుఁడునై ప్రజల మెప్పులను బడయసాగెను. అపుడు ప్రతీపుఁడు సంప్రాప్త యౌవనుఁడై యున్న కుమారుని సకలరాజ్యభారధౌరేయునిగాఁ బట్టాభిషేకంబు చేసి "గంగాతటమున నొకసుందరి నన్ను వరింపఁగా నాకుమారునకు రాణి వగు మంటిని. ఆమెయు వల్లెయని యంగీకరించెను; గావున నామెవచ్చినపుడు కుల గోత్రములడుగక దానియిష్టము చొప్పునఁ జేయు" మని చెప్పి తపోవనమునకుఁ బోయెను.

క్రొత్తగా మీఁదఁబడిన రాజ్యభారమును జక్కఁగ నవరించుకొని, శంతనుఁ డొకనాఁ డొంటిగ గంగాతటమునకు వేఁట కరిగెను. అచ్చట నొక తరుణి విహ రించుచుండెను. ఆమె సౌందర్యమునకు శంతనుఁడు చాల నబ్బురపడియెను. పిదప నొండొరులు చూచుకొనిరి. ఇరువురును పరస్పరమోహమును వెల్లడించిరి. "ఆమె నే నేమిచేసినను నన్ను వారింపకుండునట్లును, నాకప్రియము పలుకకుండునట్లును మాట యిచ్చెదవేని నేను నీకు భార్యనయ్యెద" ననియెను. కామశరవిద్ధుం డగుట శంతనుఁ డందుల కభ్యంతరము చెప్పక యామెను గ్రహించెను.

ఇట్లు వారు కొంతకాల మనంతసంతోషముతోఁ గడపునప్పటి కొకపుత్త్రుఁడు పుట్టెను. తోడనే గంగ యాబిడ్డను నీటిలోఁ బాఱవేసెను. ఇది తెలిసియు శంత నుఁడు "ఇట్లేల చేసితి"వని యడిగిన నామె పోవునేమోయని జడిసి యూరకుండెను. ఇట్లే యేడ్వురుబిడ్డలను గంగ నీటిలోఁ బాఱవేసెను. శంతనుఁ డామెవియోగమును సహింపఁజాలక యేమియు ననక యూరకుండెను; గాని యెనిమిదవబిడ్డను గూడ యథాప్రకారముగఁ బాఱవేయుచుండఁగా సహింపలేక, శంతనుఁ డే మైననుగాని మ్మని గంగను వారించి "దుర్లభులైన కొడుకుల నేడుగుఱను జంపినను సహించి తిని; గాని యీబాలసూర్యప్రకాశుని విడువఁజాల" ననియెను. అపుడు గంగ మందహాసము గావించి "వసిష్ఠుఁ డష్టవసువులను మనుష్యజన్మము పొందెదరుగాక!" యని శపించెను. వారు భూమిపైఁ జిరకాలము నిలువఁజాలక నన్నుఁ బ్రార్థించిరి. అంత నేను వారి కభయమిచ్చితిని. నేను నీటిలో గిరివేసిన యాయేడ్వురు నేడ్వురు వసువులు. ఇట్లయ్యె నని నీవు వగవకుము. వారంవఱ చతుర్థాంశములును, ఎనిమిదవ వాఁ డగుప్రభాసుని సంపూర్ణాంశము నీతనియందుఁ గలవు. ఈతఁడు పెద్దకాలము ఎల్లరు బలీ యన జీవించును. దేవవ్రతుఁ డగు నీకుమారుఁడు పెద్ద పెరుఁగునంత వఱకు నాయొద్దనే యుండు" నని చెప్పి గంగ నిజరూపము ధరించుకొనెను. శంతనుఁ డిదియంతయు విని దిగ్భ్రాంతుఁడై యేమియుఁ జేయలేక హస్తినపురమునకుఁ బోయెను.

పురమున కరిగి శంతనుఁడు రాజ్యవ్యవస్థలు చక్కఁగ నేర్పఱచుకొని సామంత మహీపాలు రెల్లరును భయభక్తులతోఁ గొలుచుచుండ పరిపాలనము సేయుచు, మఱల నొకనాఁడు గంగాతీరమునకు వేటకు బయలుదేఱిపోయెను. నాఁడాతఁడు చూచినచోట గంగ చాలసన్నగిలి తనవియోగమువలనఁ గృశించిపోయెనో యనునట్లుండెను. అందులకుఁ జాల వింతపడుచుఁ గారణ మరయఁగోరి యాతఁడు కొంచె మెదురుగఁ బోఁగా, నట నొక కిశోరవీరుఁడు బాణవిద్య నభ్యసించు నెపంబున శరజాలముతో గంగానదికి ఆనకట్ట కట్టియుండెను. అందులకు మఱింత వింతపడుచు నాతఁడు బాలార్కతేజుఁడై యున్న యాకిశోరవయస్కుఁ డెవ్వఁడా యని యూహింపసాగెను ; గాని పుట్టినప్పుడు మాత్రమే చూచియుండుటవలనఁ దన కుమారుఁ డని గుర్తింపఁజాలకపోయెను. ఈసమయమునందే కుమారుఁడును ధనుర్ధరుఁడై యున్న తండ్రినిఁ జూచెను. ఆబాలుఁడు ఎదుటనున్న ధానుష్కుఁడు తన తండ్రి యని యెట్లూహింపఁగలఁడు ? అయినను నిసర్గస్నేహమోహితుఁడై నిలిచి యుండెను. అంత గంగాదేవి దివ్యభూషణాలంకృతుఁ డైనబాలుని కుడిచేయి పట్టుకొనివచ్చి "రాజా! ఏల యిట్లు వింతపడి చూచెదవు? ఈముద్దుబాలుఁడు నీకుమారుఁడు. లక్షణములు తెలియుటలేదా ? ఈచిట్టితండ్రి వసిష్ఠమహర్షివద్ద సాంగవేదముల నభ్యసించెను. సకలశాస్త్రములును శుక్రబృహస్పతులవద్ద నేర్చెను. అస్త్రవిద్య పరశురామునిచెంత నభ్యసించి యాతనిని- మించెను. ఆత్మవిజ్ఞానమున సనత్కుమారాదులతోఁ దుల్యుఁ డయ్యెను. వీనిని గ్రహింపుము" అని శంతనుని చేతి కిచ్చి నిజమార్గమున వెడలిపోయెను. శంతనుఁడును బెన్నిధిఁ గన్న పేదవాలె, మహామహిమోపసంచితుఁడైన కుమారుఁడు తనకు లభించినందులకుఁ బరమానందభరితుఁడై కుమారుని వెంటనిడుకొని పురమునకుఁ బోయెను. అట సకలసామంత సమక్షమున నాతఁడు దేవవ్రతునకు యౌవరాజ్యపట్టాభిషేకముగావించి, యాతనితో వినోదంబుగఁ గాలము గడుపసాగెను.

ఇట్లు నాలుగు సంవత్సరములు కడచిన పిమ్మట, శంతనుఁడు యమునా తీరమునకు మఱల వేటకుఁ బోయెను. అచ్చట నాతని కపూర్వమైన సౌరభము ఘ్రాణతర్పణము గావించెను. అంత నాతఁడు దానిని విడువఁజాలక యది వచ్చినదిక్కునకుఁ బోఁగాఁ గొంతదూరమున నచ్చరలను దలదన్ను నొక్కకన్య యమునానదిలో నోడనడుపుచుండుట గానవచ్చెను. శంతనుఁ డామె సౌందర్యమునకు విమోహితుఁడై చెంతకరిగి "నీ వెవ్వరిదానవు ? ఇచ్చట నొంటిగా నేల యోడ నడుపుచుంటి" వని యడిగెను. "నేను దాశరాజు కొమార్తను. నన్ను యోజనగంధియందురు. తండ్రినియోగమున ధర్మార్థము నేను యాతాయాతజనుల

నీనది దాటించుచున్నా" నని చెప్పెను. అదివిని సంతసించి, శంతనుఁడు దాశరాజు కడకుఁ బోయి, తనవృత్తాంతము సెప్పి తన యభిప్రాయ మెఱిఁగించెను. అందులకు దాశరాజు సంతసించి "పుట్టినప్పుడే కన్యక యొరుల కీవలసినదియే గదా? నీవంటి యుత్తమోత్తముఁ డెందు లభించును? నీ కిచ్చుటకు నా కేమియు నభ్యంతరము లేదు; గాని యొక్కవిషయము నీతోఁ జెప్పవలసియున్నది. నీవలన నాకొమార్తెకుఁ గలిగిన పుత్రునకు రాజ్యాధికార మొసంగునట్లు మాట యిచ్చెదవేని నీయభీష్టము నెఱ వేఱు" నని చెప్పెను. శంతనుఁ డిక నేమిచేయఁగలఁడు ? "నా కిదివఱకే యొక కుమారుఁడు గలఁడు. ఆతనికి యువరాజపట్టాభిషేకము చేసి యుంటిని. నీకోరిక నెఱవేఱుట కవకాశము లేదు" అని శంతనుఁడు చెప్పెను. "అయినఁ బ్రయోజనములే" దని దాశరాజు చెప్పెను. చేయునది లేక బిక్కమొగముతో శంతనుఁ డింటికి మఱలెను.

ఇంటికి వచ్చినపిదపఁ బూర్వము భగవద్ధ్యానమున సర్వమును మఱచియుండు శంతనుఁడు, ఇప్పుడు సత్యవతీధ్యానమున సర్వమును మఱచిపోయెను. ఒకటి రెండు దినములు గడచిపోయిన వెనుక దేవవ్రతునకుఁ దండ్రి యిట్లుండుట తెలియవచ్చెను. తోడనే యాతఁడు తండ్రిచెంతకు వచ్చి—

చ. "భవదభిరక్షితక్షితికి బాధ యొనర్పఁగ నోపునట్టిశా
త్రవనివహంబు లేదు వసుధాప్రజ కెల్ల ననంతసంతతో
త్సవముల రాజులెల్ల ననిశంబు విధేయులు నీకు నిట్లు మా
నవవృషభేంద్ర! యేలొకొ మనఃపరితాపముఁ బొంది యుండఁగన్."

(ఆంధ్రభార. ఆ. 4. ప. 179.)

అని యడిగెను. కొడుకిట్లడుగుటవలన శంతనునకుఁ గొంచెము ధైర్యమువచ్చెను. అప్పు డాతఁడు "వత్సా! అనపత్యతయు, నేకపుత్రతయు సమానమే యని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. అగుట నీకుఁ దోడుగ మఱికొందఱు కొడుకులఁ బడయఁ గోరితిని. అగ్నిహోత్రమును, సంతానమును, వేదములు నెడతెగకూడదని మునీశ్వరులు చెప్పిరి. నీ వస్త్రశస్త్రవిద్యాకోవిదుఁడవు. సంగరము లన్న నీకు సంబరము. ప్రాణ మున్నఁ దక్కిన సర్వమును విడిచి దూఁకెదవు. శత్రుసంహార మనిన నీ కెంతో యానందము. అగుట నీవు చిరజీవి వగుదు వని నమ్ముటకు వీలు లేదు. కావున బహుపుత్రుల నిమిత్తము వివాహము చేసికొనఁ గోరిక కల" దని చెప్పి యూరకుండెను.

అపుడు దేవవ్రతుఁడు వృద్ధామాత్యపురోహితసుహృజ్జనులతో నీవిషయము ప్రస్తావించెను. ఆప్రసంగమునఁ దన తండ్రికిని దాశరాజునకును జరిగిన సంభాషణము

గాంగేయునకును దెలియవచ్చెను. తోడనే యాతఁ డనంతసైన్యముతోఁ గదలి పోయి దాశరాజుచెంత కరిగి "మారాజుగారికి సత్యవతిని దేవిగా సమర్పింపు" మని చెప్పెను. దాశరా జందులకానందించి "మహాతేజా! నీవు సకలమును దెలిసినవాఁడవు. తండ్రి కార్యము నిమిత్తము వచ్చితివి. ధన్యుండ నైతివి. ఈసత్యవతి యెవ్వనివీర్యమునఁ బొడమినదో, యాయుపరిచరుఁడు ఈమెను నీ తండ్రికే యిచ్చునది యని చెప్పెను. ఆకారణమువలననే మున్నొకవరుఁడు రాఁగా నేను తిరస్కరించితిని. అయిన నిప్పుడు నాప్రార్థన మేమనఁగా:— ఈసత్యవతికి శంతనునివలనఁ గలిగిన పుత్రునకు రాజ్యాధికారము రావలెను. అది యిప్పుడు నీపాలఁ బడి యున్నది. ఇఁ కెట్లిసి పోఁగును?" అని చెప్పెను. అంతట దేవవ్రతుఁడు

చ. "వినుఁడు ప్రసిద్ధులైన పృథివీపతు లిందఱు నే గురుప్రయో
జనమునఁ జేసితిన్ సమయసంస్థితి యీలలితాంగి కుద్భవిం
చినతనయుండ రాజ్యమును జేయఁగ నర్హుఁడు వాఁడ మాకు నె
ల్లను బతి వాఁడ కౌరవకులస్థితి కారుఁ డుదారసంపదన్."

(ఆంధ్రభార. ఆ. 4. ప 187)

అని ప్రతిజ్ఞఁజేసెను; కాని యంతటితో దాశరాజునకుఁ దృప్తి కలుగ లేదు. ఆతఁడు మఱల "వీరమణీ! నీవు మహానుభావుఁడవు గావున నిట్టి ప్రతిన సేయఁ గలిగితివి; కాని భావికాలమున నీకుమారులుగూడ నీవంటివారే యగుదురా? నీ నియమమును వారు పాలింతురా?" యనియెను. ఇదియు నొక ప్రబలసందేహమే. కావున గాంగేయుఁడు మఱల వెంటనే,

క. "ధృతిఁ బూని బ్రహ్మచర్యవ్రత మున్నతిఁ దాల్చితిని ధ్రువంబుగ ననప
త్యతయైనను లోకము లా,యతిఁ బెక్కులు గలవు నాకు ననుభావ్యములై."

(ఆంధ్రభారతము. ఆ. 4. ప. 190.)

అని శపథము చేసెను. దాశరాజు సందియము లన్నియుఁ దీఱిపోయెను. ఆతఁడు తన కుమార్తె రాజమాత యగుట కానందమును, గాంగేయుఁ డంతటి దుర్ఘట ప్రతిజ్ఞలు సేసినందుల కాశ్చర్యమును గని, తోడనే సత్యవతి నిచ్చి పంపివేసెను. ఆయమయు మహానందముతో దేవవ్రతుని వెంట హస్తినాపురమునకుఁ బోయెను. ఒక శుభముహూర్తంబున శంతనుఁడు యోజనగంధి యగు సత్యవతిని వివాహమాడి మహోన్నతప్రతిజ్ఞలుపూనిన కుమారుని యాత్మోన్నతి కెంతయు నలరి, యాతనికి స్వచ్ఛందమరణం బగునట్లు వరమిచ్చెను. దేవవ్రతుఁ డిట్టిభీష్మవ్రతములు దాల్చుటవలన నప్పటినుండియు భీష్ముఁ డనుపేరున వ్యవహరింపఁబడసాగెను.

తరువాత శంతనుఁడు సత్యవతీదేవియందు చిత్రాంగదుఁడు విచిత్రవీర్యుఁడు నను నిద్దఱు కుమారులం బడసి, వారు యౌవనమ్ముఁ బ్రాపింపకమున్నే పరలోక-

గతుఁ డయ్యెను. సకలభారమును భీష్మునిపైఁ బడెను. భీష్ముఁడు తండ్రికిఁ బారలౌకిక క్రియలన్నియు నిర్వర్తించి, చిత్రాంగదునకుఁ బట్టాభిషేకముచేసెను. చిత్రాంగదుఁడు చాల దుడుకుమానిసి. గిల్లి కయ్యముదెచ్చుట యనిన నాతనికిఁ బరమసంతోషము. భీష్ముఁడు నయమున భయమున ననేకవిధములఁ జెప్పిచూచెను, కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. ఇట్లుండఁగా నొకప్పుడు చిత్రాంగదుఁడను గంధర్వునకును, చిత్రాంగదునకును యుద్ధము పొసఁగెను. కురుక్షేత్రమునందలి హిరణ్మతీనదీతీరమున నిరువురు చిత్రాంగదులును గత్తియఁ గత్తియఁ గలిపిరి. గంధర్వుఁడు మాయావియై శంతనుకుమారుని నిర్జించెను. చేయునదిలేక భీష్ముఁడు చిత్రాంగదుని రాజ్యమును విచిత్రవీర్యునకుఁ బట్టముఁ గట్టెను.

తరువాత విచిత్రవీర్యుఁడు వివాహయోగ్యుఁడై యుండుట యెఱింగి భీష్ముఁడు వివాహప్రయత్నుఁడై, కాశీరాజుకొమార్తెలకు ముప్వురకు స్వయంవర మగునని విని ధనుర్ధరుఁడై, యొక్కరుఁడు కాశీనగరమున కరిగి స్వయంవర మహోత్సవమునకై మూగియున్న రాజలోకంబు వెఱగుపడి చూచుచుండ నాముగ్గురు కన్యలను రథమెక్కించికొని "ఓ రాజులారా! నాతమ్మునకుఁ బెండ్లి చేయుటకై యీకన్యాత్రయమును గొనిపోవుచున్నాను. చేతనైనవా రెదిరించి పోరవచ్చును. అష్టవిధవివాహములయందును క్షత్రియులకు గాంధర్వమును రాక్షసమును సుత్తమములు. స్వయంవరమున జయించి వివాహమగుట యంతకంటెను మహోత్తమము" అని యెలుఁగెత్తి చెప్పి రథము దోలించెను.

అచ్చటి రాజు లెల్లరు నది విని భీష్మునిపై నెత్తివచ్చిరి. పోరు ఘోరమయ్యెను. అందఱ నోడించి యార్చిపేర్చి భీష్ముఁడు ముందునకు బయలుదేఱెను. ఇంతలో నిలునిలు మని సాల్వుఁడు దండెత్తి వచ్చెను. మఱల యుద్ధము భీకరముగఁ బ్రవర్తిల్లెను. తుదకు సాల్వుఁడుగూడ భగ్నమనోరథుఁడై వెనుదిరిగి పోయెను. భీష్ముఁడు నిరంకుశుఁడై హస్తినపురమునకు వచ్చి యాముప్వురుకన్యలను దమ్మునకు వివాహముచేయుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండఁగా, కాశీరాజు పెద్దకొమార్తె యగు అంబ "నన్ను సాల్వపతి వరించెను. నే నాతని వరించితిని. మాతండ్రి యంగీకరించి మాట యిచ్చెను. ఆపై నీ కేది ధర్మమని తోఁచిన నట్లుచేయు" మని చెప్పెను. తోడనే భీష్ముఁడు బ్రాహ్మణుల యనుమతంబున నామెను సాల్వరాజుచెంత కంపివేసి అంబాలిక, అంబిక అను తక్కినయిరువురు కన్యకలను విచిత్రవీర్యున కిచ్చి పెండ్లి చేసెను.

వివాహానంతరము మచ్చరలను దలదన్నఁగల అంబాలిక అంబికలతోడిదే లోకమని భావించి, విచిత్రవీర్యుఁడు రాజకార్యముల నుపేక్షించి క్రీడాసక్తుఁ

డయ్యెను. కాయము లనపాయములు కావు గదా? మితితప్పి భుజించిన అన్నమే విషమగుచున్నపు డిఁకఁ జక్కనవానినిగుఱించి చెప్పవలసిన దేమున్నది? విచిత్రవీర్యుఁ డిట్టి సంతతక్రీడవలన శోషించి తుదకు స్వర్గమునకుఁ బోయెను. అందఱు కెల్లరును వగచిరి. భీష్ముఁడును మిగుల విచారించెను. ఏమిలాభము? విచిత్రవీర్యున కగ్నిసంస్కారాదికములు నిర్వర్తించి తల్లిని, మఱఁదండ్రను సమాశ్వాసించి భీష్ముఁడు రాజకార్యములను జక్కఁబెట్టఁ జొచ్చెను.

అదిచూచి సత్యవతి భీష్మునితో "కురువీరా! నీవు సకలధర్మములు నెఱుంగుదువు. నేనొక్కటి చెప్పెద వినుము. ఇప్పు డీకురువంశమున నీవొక్కరుఁడవే యున్నవాఁడవు. ఈకురురాజ్యరమను బరిగ్రహించి దిక్కులు తెలివొంద బరిపాలింపుము. సంతానమును గూడఁ బడయుము. బ్రహ్మమొదలుగ నెడతెగకవచ్చిన వంశము నీయట్టిపరాక్రమధౌరేయుఁ డుండఁగ విచ్ఛిన్న మగుట ధర్మముగాదు" అని పల్కెను. అందులకు భీష్ముఁ డిట్లు చెప్పెను. "అమ్మా! సకలము నెఱిఁగిన మీ రిట్లు పలుకఁదగునా! నే నలనాఁడు పల్కినపలుకులును, దాల్చినవ్రతమును మీ రెఱుఁగనివా? వానిని నే నెట్లతిక్రమింపఁగలను? చంద్రుఁడు శైత్యమును, సూర్యుఁడు మహాతేజమును, అగ్ని ఉష్ణమును విడచినను నావ్రతమును నేనెట్లును విడువను. నావ్రతమే మీతండ్రి కోరిన శుల్కము. దానినిఁ దప్పితినేని మీకు ద్రోహము చేసినవాఁడ నగుదును. అదియట్లుండుఁగాక! మీరు సెలవిచ్చినట్లు నాకుఁ దెలియని ధర్మములు లేవు. కావున శంతనునివంశము శాశ్వతమై వెలయుటకు క్షత్రియ ధర్మము మనవిచేసెదఁ జిత్తగింపుఁడు. నేను చెప్పినదానిని ధర్మాధర్మవిదులును, లోకయాత్రానిపుణులును అయిన పురోహితప్రముఖబ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులతోఁగూడ నాలోచించి చేయుఁడు. పితృవధామర్షితుఁడైన పరశురాముఁడు గర్భగతబాలురతోఁ గూడ క్షత్రియవీరులనందఱను సంహరించినపుడు, వారి స్త్రీలయందు ధర్మవిదులైన బ్రాహ్మణులు సంతానములను దయచేసి క్షత్రియజాతిని నిలుపలేదా? బలి యను రాజు దీర్ఘతముఁ డను బ్రాహ్మణునివలనఁ దన భార్యయందు అంగరాజు అను కుమారునిఁ బడసెను. మఱియు నిట్లే యుత్తమక్షత్రియక్షేత్రములయందు ధర్మమార్గమున బ్రాహ్మణులవలనఁ బుట్టి వంశకరులైనక్షత్రియు లనేకులు గలరు. కావున నియతాత్ముఁడును, ధర్మస్వరూపుఁడును, జగత్పావనుఁడు నైనబ్రాహ్మణుని రక్షించి విచిత్రవీర్యునిభార్యయందు సంతానమును బడయుఁడు."

ఈమాటలు విని సత్యవతి మిపుల నలరి, చిన్నతనమునఁ దానోడనడపు నపుడు పరాశరుఁడు వచ్చుట, వ్యాసభట్టారకుఁ డుదయించి పనిగలయపుడు స్మరించిన వచ్చెద నని చెప్పి తపోవనమునకు వెడలిపోవుట - మున్నగునవి యెల్లఁ

జెప్పి మహాత్ముఁడైన యా వ్యాసభగవానుఁడే యిప్పుడు కురువంశమును నిలుపుటకు సమర్థుఁ డని భీష్మునితో ననియెను. "ఇది బాగుగనున్నది. ఇంతకంటెఁ బరణోపాయము లేదు. వేదవ్యాసమహర్షికి బ్రహ్మాలకుఁగల శక్తులన్నియుఁ గల" వని భీష్ముఁడు తనయంగీకారమును దెలిపెను. తోడనే సత్యవతి వ్యాసుని స్మరించెను. వ్యాసభగవానుఁడు ప్రత్యక్షమై వారిచేఁ బూజితుఁ డయ్యెను.

సత్యవతి చాలఁగాలమునకుఁ గనులఁబడిన యాప్రథమపుత్రునిఁ జూచి హర్ష పులకితయై ప్రియమారఁ గౌఁగిలించికొని "తనయునిపైఁ దండ్రి కెట్టి యధికారము గలదో, తల్లికి నట్టిదే కలదు. కావున నీవు నే నేదేని నియమింపవచ్చు" నని చెప్పి తమకుఁ బటస్థించిన విపన్నావస్థ నంతయుఁ జెప్పెను. వ్యాసుఁడు తల్లి యాజ్ఞ చొప్పున బ్రవర్తించెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు, పాండురాజు, విదురుఁడు నవతరించిరి. భీష్ముఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు పెద్దయగునంతవఱకు రాజకార్యములను జక్కఁబెట్టి, దేశ మకంటక ముగఁ జేసి, పిదప ధృతరాష్ట్రుని భుజాస్కంధమున రాజ్యలక్ష్మిని నిలిపెను.

పిమ్మట ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ జక్కని కన్నియలను దెచ్చి భీష్ముఁడు వివాహ ములు చేసెను. వారికి దుర్యోధనాదికుమారు లుద్భవించి తమలోఁ దాము కలహించుకొనఁ బ్రారంభించిరి. భీష్ముఁడనేకవిధముల వారించెను; కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. యౌవనమదంబునఁ గన్నులుగానక చరించు ప్రభుకుమారులకుఁ బెద్దల యుపదేశములు తలకెక్కవు గదా ?

అనేకావాంతరములు జరిగిపోయినపిదప ధర్మరాజు రాజసూయయాగము చేసెను. అపుడు ధర్మరాజునకు అర్ఘ్య మెవరి కీయఁదగునని సందేహము గలిగెను. ఈధర్మసందేహము దీర్ప నెవరికి సాధ్య మగును ? ధర్మరాజు భీష్మునిఁ బ్రార్థించెను. భీష్ముఁడు వెంటనే ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. సకలదుష్టసంహారమునిమిత్తము భువి నవతరించిన శ్రీహరి, తన నమ్మినపరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుషవిగ్రహుఁడై యున్న లక్ష్మీపతియగు శ్రీకృష్ణుఁ డెదుటనుండ భీష్మున కాలోచనచేయవలసిన యవసర మేమున్నది? తోడనే ధర్మజుఁడు కృష్ణున కర్ఘ్య మిచ్చెను; కాని యది శిశుపాలు నకు సమ్మతము కాకపోయెను. ఆధూర్తుఁడు విజ్ఞానిశేఖరుఁడైన భీష్ముని, ధర్మావ తారుఁడైన ధర్మజుని, సాక్షాన్నారాయణుఁ డగు కృష్ణునిఁ గూడ నీవిషయమున నిందించెను. క్రమక్రమముగ వాదోపవాదములు పెరిఁగిపోయెను. తుదకు శ్రీకృష్ణుఁడు తనచక్రముతో శిశుపాలుని సంహరించి, రాజసూయమును నిర్విఘ్న ముగఁ గొనసాగించెను.

ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము మున్నగు ననేకవిపత్సమయములయందు భీష్ముఁడు ధర్మముచెప్పి, దుర్యోధనాదులను దురుద్యోగములనుండి మఱలింపఁ జూచెఁగాని

ప్రయోజనము లేకపోయెను. తుదకుఁ గౌరవపాండవులకు యుద్ధము పొసఁగెను. భీష్ముని శరీరము దుర్యోధనుని పక్షమునందును, మనస్సు శ్రీకృష్ణసంబంధు లగు పాండవులపక్షమునను ఉండెను. యుద్ధప్రారంభసమయమున భీష్మునకు సర్వసేనాధిపత్యము వచ్చెను. అప్పు డాతఁడు చూపిన సంగ్రామచాతుర్యము అసమానము. భీష్ముని వధించెద నని ప్రతినపూని, యర్జునుండు తేపతేపకును ఏమియుఁ జేయఁజాలకపోవుచుండుటఁ జూచి, కృష్ణుఁడు రెండుతడవలు "అర్జునా! నీవలనఁ గాదు. భీష్ముని నేను సంహరించెద" నని రథము దిగి చక్రముదాల్చి ముందున కుఱికెను. భక్తాగ్రేసరచక్రవర్తి యగు భీష్ముఁ డప్పుడు కృష్ణు నిట్లు స్తుతించెను.—

సీ. "కుప్పించి యెగసినఁ గుండలంబుల కాంతి గగనభాగం బెల్లఁ గప్పికొనఁగ
ఉఱికిన నోర్వక యుదరంబులో నున్న జగముల వ్రేఁగున జగతి కదలఁ
జక్రంబుఁ జేపట్టి చనుదెంచు రయమునఁ బైనున్న పచ్చని పటము జాఱ
నమ్మితి నాలావు నగుఁబాటు సేయకు మన్నింపు మని క్రీడి మరలఁ దిగువఁ
తే. గరికి లంఘించు సింహంబుకరణి మెఱసి, నేఁడు భీష్మునిఁ జంపుదు నిన్ను గాతు
విడువు మర్జున యనుచు మద్విశిఖవృష్టిఁ దెరలి చనుదెంచు దేవుఁడు దిక్కు నాకు."
(భాగ స్కం. 1 ప 222.)

తుదకుఁ బాండవులు భీష్మునిజయింపలేక ఒకనాఁటిరాత్రి రహస్యముగఁ గృష్ణుని వెంటఁబెట్టుకొనిపోయి వారు "తాతా! నీవెట్లు చచ్చెదవో చెప్పు" మని కోరిరి. అందులకు భీష్ముఁడు మహానందముతో "వత్సా! నన్ను జయింప నెవ్వని తరమును గాదు. అయినను మీపక్షము ధర్మబద్ధమై యున్నది. కేవలము శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యగు కృష్ణుఁడు మీకొంగుబంగారమై యున్నాఁడు. మీకెట్లును జయము తప్పదు. నే నిప్పు డేపక్షమునఁ బోరుచున్నానో, యాపక్షమున కోటమి తప్పదు. దుర్యోధనుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ గోరక మానె ననుటకు దేవునిఁ దిరస్కరించె ననియు, విజయమును గోరక మానె ననియు నర్థము. కృష్ణా! నీవు వీరిని వెంటఁ బెట్టుకొని నాదరి కేల రావలెను? పాండుకుమారులలో నీ కాంతరంగికభక్తులు కానివా రెవరు? భవిష్యత్తును నీవే వారికేల తెలుపరాదు? ఇదియంతయు నీవృద్ధుని యెడఁగల ప్రేమ. ఈ దీనునియెడల ననుగ్రహము. ఇది భక్తరక్షణక్రమము. సర్వేశ్వరా! నీలీల లేరికిఁ దెలియును? యుధిష్ఠిరా! నేను ఆఁడువానిని, ఆఁడుదాని వేసుగలవానిని, తొల్లిటిజన్మమున నాఁడువెన్నైన వానిని, మధ్యకాలమున మగతనము పొందినవానిని ఎదిరించి పోరను. మీరు శిఖండిని నాకెదుటఁ బెట్టి పోరినచో నే నస్త్రములు క్రిందఁ బాఱవేసెదను. అప్పు డర్జునుఁడు విజృంభించి తనపని నెఱవేర్చుకొనునది" అని చెప్పెను.

అర్జునుఁ డట్లే చేసెను. భీష్ముఁ డస్త్రశస్త్రములను గ్రిందఁ బడ వేసెను. అర్జునుఁ డంపగమితో భీష్ముని జర్జరితాంగునిఁ గావించెను. భీష్ముఁడు పడిపోయెను.

కాని యొడలంతయు బాణములు గ్రుచ్చుకొని యుండుటచే నాతనిమేను భూతలము సోకలేదు. అప్పుడు కౌరవులును, పాండవులును గూడ నిరాయుధులై, నిష్కవచులై నిర్మత్సరులై తాత సన్నిధికి వచ్చిరి. అర్జునుఁ డొక్కఁడు మాత్రమే కోదండియై వచ్చెను. అప్పుడు భీష్ముఁడు మనుమలఁ జూచి "తల కేమియు నుపధానము లేదు. అగుటచేఁ దల నిలుచుటలే" దని చెప్పెను. తోడనే దుర్యోధనుఁడు హంసతూలిక లతో నిర్మించినతలగడలను దే నియోగించెను; కాని భీష్ముఁడు వారించి, "అట్టి యుపధానములు పనికిరా" వని చెప్పి "అర్జునా! చూచెద వేల?" అనియెను. తోడనే యాతఁడు మూఁడుబాణములు విడిచి తాత తలనిలిపెను. "శయ్యకుఁ దగిన తలగడ నమర్చితివోయీ" యని భీష్ముఁ డర్జునుని మెచ్చుకొనెను.

తరువాత భీష్మునకు దాహమయ్యెను. సుగంధ సంవాసితములగు శీతలజల ములను దెప్పించుటకు దుర్యోధనుఁడు ప్రయత్నించెను; కాని భీష్ముఁడు భూతల మునందలి నీరు ముట్ట ననియెను. తోడనే యర్జునుఁడు భూమి దున్నిపోవునట్లు బాణము విడిచెను. ఆరంధ్రమార్గమునఁ బాతాళగంగ బుస్సున ధారారూపముగఁ బై కెగసెను. ఆజలములఁ ద్రావి గాంగేయుఁడు దప్పి తీర్చుకొనెను.

ఉత్తరాయణమృతి మిక్కుల శ్రేష్ఠము. అగుట నాతఁడు ప్రాణము లను బడిపోయినప్పుడే విడుచుట కంగీకరింపలేదు. ఆతనికి తండ్రి స్వేచ్ఛామరణము గలుగునట్లు వర మిచ్చియుండెను. ఆవరప్రభావమువలన నాతఁడు అంపశయ్యపైఁ బరుండి శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యచరణకమలములను ధ్యానించుచు ధర్మరాజునకు సకలధర్మముల నుపదేశింపసాగెను. ఇంతలో మకరసంక్రమణము దాఁటిపోయెను. మాఘమాసము ప్రారంభ మయ్యెను. ఆయనములలో నుత్తరాయణ మెట్టిదో యేకాదశి యట్టిది. అదియు సమీపించెను. నాఁడు ప్రాణములను విడిచెదనని భీష్ముఁడు వెల్లడించెను.

ఇది విని సకలమునితిలకులును వచ్చిరి. భక్తులు, విద్వాంసులు, కవులు, గాయ కులు, రాజులు, మనుమలు సాక్షాత్తుగ శ్రీహరియైన కృష్ణపరబ్రహ్మ మున్నగువారెల్ల రును వచ్చిరి. భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని ననేకవిధముల ధ్యానించి, యైహిక జీవయాత్ర చాలించెను. భీష్ముని దేహమునుండి అపూర్వజ్యోతి యొకటి యాకసమున సంగమిం చుటఁజూచి, యెల్లరు నబ్బురపడి యాతని దివ్యత్వమును గొనియాడిరి.

7. ఆంజనేయుఁడు

కేసరి యను వానరుఁడు మేనమామ యగు కుంజరుని కొమార్తెను అంజన యనుకన్యను వివాహమాడి సుఖముగాఁ గాలము గడుపసాగెను. ఇట్లెన్ని సంవత్సరములు గడచినను సంతానము కలుగకుండుటకుఁ గేసరి యెంతయు వగచి, వాయుదేవునిఁ బూజింపుమని భార్యకు సెలవిచ్చెను. అంజనయు భర్తయనుమతిప్రకారము వాయుదేవుని గుఱించి తీవ్రతపస్సు చేసెను. అందులకు ఆనందించి వాయువు అగ్నిహోత్రునినుండి తనకు సంక్రమించిన శివతేజమును, శివుని యాజ్ఞవలన అంజనాదేవి కొసంగెను. అంజన గర్భవతియై యొక సంవత్సరము మోచి యొక శుభవాసరమునఁ గుమారునిఁ గనియెను. అంజనకుమారుఁ డగుటవలన నాతని కాంజనేయుఁ డనుపేరు వచ్చెను.

బిడ్డను గన్నపిదప అంజనాదేవి "తండ్రీ! నీకు వలసినన్ని పండ్లను దెచ్చి యిచ్చెద నుండు" మని యరణ్యమునకుఁ బోయెను. అప్పుడే సూర్యోదయమయ్యెను. బాలభానుఁడు బంగరుబంతివలె నుదయాచలమున వెలుంగుచుండెను. ఆతనిం జూచి యాంజనేయుఁడు చెట్టున ముగ్గిన పండని భావించి తటాలున నెగసి ఉదయగిరిమీఁద నుఱికి భానుని మ్రింగఁబోయెను. అప్పుడు గ్రహణసమయ మగుటచే సూర్యునిఁ గబళించుటకు రాహువు వచ్చెను. సూర్యుఁడు స్వాధీనుఁడు కాకుండుటచే నేమి చేయుదు నని యిటునటు చూచుచున్న యాంజనేయుఁ డిదిగో యిది నల్లని పండు అని రాహువుమీఁది కుఱికెను. రాహువు ఆతని యౌద్ధత్యమున కోపలేక, పోయి యింద్రునితోఁ జెప్పుకొనియెను.

ఇది విని యింద్రుఁడు "నిన్నుగూడ నడ్డుకొనగలవాఁ డింకొకఁడు గలఁడా!" యని యబ్బురపడుచు వజ్రాయుధమును గైకొని నాల్గుదంతముల యైరావతము నెక్కి బయలుదేఱెను. అనేకదేవతలు గొలువ నేగుదెంచి రెండవ సూర్యునివలె వెలుంగుచున్న దేవేంద్రునిఁ జూచి యాంజనేయుఁడు "ఈ నల్లని పండేల" యనుకొని పోరా యని రాహువును దిరస్కరించివేసెను; అప్పుడు దేవేంద్రుఁడు "ఈ ఘనుఁ డెవ్వఁ" డని రాహువును దిరస్కరించినందులకుఁ గోపించి యైరావతమును మీఁదికిఁ బురికొల్పెను. తోడనే యంజన ముద్దుకొడుకు "ఈపండు తెల్లగానున్న దని యైరావతము మీఁద కుఱికెను. ఐరావతము జడిసి పాఱిపోవ నుంకించుచుండఁగా, మహేంద్రుఁడు మివులఁ గోపించి వజ్రాయుధమును విసరికొట్టెను. ఆదెబ్బ వామహనువుమీఁదఁ దగులుటచే మూర్ఛితుఁడై యావానరకిశోరము తొలిమలపైఁ బడిపోయెను.

తన ప్రియకుమారు నిట్లు దేవేంద్రుఁడు మూర్ఛిల్లఁ గొట్టుటచే వాయువు సచరాచర ప్రపంచమునం దంతటను వెలుపటను లోపటను నిండియున్న నిజమూర్తి నుపసంహరించుకొనియెను. వాయుబంధన మైనచో నిఁకఁ దరువాయి యేమి యుండును? అంతటితో నూరకుండక వాయువు తన కుమారునిఁ దీసికొని పర్వత గుహలోనికిఁ బోయెను.

సీ. యాజకుల్ వహ్నిహవ్యములు వ్రేల్వఁగఁ జాఁచు హస్తముల్ సాఁచినయటులనుండె
దివిజులు ప్రేరేప దివి కెగిరిన దేవయానంబు లెగిరినయటుల నుండె
మునులు నదీతోయములఁ దోఁగముంచిన యంగముల్ ముంచినయటుల నుండెఁ
బశుమృగనరముఖప్రాణు లుర్విని బెట్టునడుగులు పెట్టిన యటుల నుండెఁ
తే. భానుమండల మొక్కచోఁ బాదుకొనియెఁ, గాలగతి దప్పె సత్క్రియల్ గడచె వేద
పాఠ ముడివోయె బాహ్యమభ్యంతరంబు, గాడ్పుబంధించినయక్కాలమందు."

(ఉత్తరరామాయణము. ఆ. ౩ ప. 111.)

ఈయుపద్రవమును జూచి దేవతాప్రముఖులు కొందఱును, మునిసార్వభౌములు కొందఱును దివ్యశక్తికలిమి నెట్లో బ్రహదేవుని చెంత కరిగి "తండ్రీ! ఏకారణమువలననో వాయుదేవుఁడు తనమూర్తి నుపసంహరించుకొనియెను. సర్వమును మృతప్రాయమై యున్నది. ఇఁక గడియ యిట్లున్న నీచే సృజింపఁబడిన ప్రపంచమంతయు రుద్రప్రయత్నము లేకయే వినాశము నందును. కావున నను గ్రహముపూని మమ్ము రక్షింపు" మని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించిరి. అప్పుడు విధాత సకలమును దివ్యదృష్టివలన నెఱింగి, సంగతి సందర్భము లన్నియు వారికిఁ దెలిపి వారి నందఱను వెంటనిడుకొని ఉదయపర్వతమునకు బయలుదేఱెను.

యథాకాలమున వారందఱు నుదయపర్వతముమీఁదికి వచ్చిరి. అప్పటి కింకను వాయుదేవుఁడు చేష్టలుదక్కి పడియున్న ఆంజనేయునిచెంతఁ గూరుచుండి యనేకోపచారములను జేయుచుండెను. ఇట్లుండఁగా మునులతోడను, దేవతల తోడను జుట్టుకొనఁబడియున్న విధాత ప్రత్యక్షమయ్యెను. వాయువు యథోచితముగ విరించికిఁ బ్రత్యుత్థానము గావించి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించి యనేకవిధముల వినుతించెను. అప్పుడు బ్రహ్మ వాయువును జూచి సాదరముతో "వత్సా! ఇట్టిపని యేలచేసితివి? ఈతఁడే కద నీకుమారుఁడు" అని వజ్రాఘాతము వలన వివశుఁడై పడియున్న యాంజనేయుని మేను నిమిరి నవశక్తి యొసఁగెను. తోడనే మారుతి లేచి కూరుచుండెను. వాయువునకుఁ బ్రాణములు లేచివచ్చెను. బ్రహ్మ మారుతపుత్రునిఁ బ్రేమతో నంకతలమునఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొని ముద్దాడుచు లాలింపసాగెను. ఇదియంతయుఁ జూచి యానందించి మారుతుఁడు యథాపూర్వముగ లోకమునం దంతటను దనమూర్తిని వ్యాపింపఁజేసెను. లోకమంతయు

దేఱికొనెను. దేవేంద్రాదులు "అమ్మయ్యా! ప్రాణములు తక్కెన" వనుకొనిరి. అప్పుడు పరమేష్ఠి, ఇట్టియకృత్యమును గావించిన యింద్రుని మృదువుగ మందలించి "దేవతలారా! ఈవానరశ్రేష్ఠుఁడు మహావీరుఁడు. ఈతనివలన ముందనేకోపకారములు జరుగలసియున్నవి. లోకము నంతను జీకాకుపఱుచు దుష్టరాక్షసుల నీతఁ డనేక వేలమందిని సంహరించును. కావున నీలోకోపకారికి ఉగ్రశౌర్యవైభవము గలుగునట్లు మీరందఱును వరములిండు" అని యాజ్ఞాపించెను. ఇంద్రుఁడు "వజ్రాఘాతము హనుమకుఁ బగిలినను నిరుపద్రవుఁడై వెలసెఁ గావున, నీతనికిఁ హనుమంతుఁడు అనుపేరు తగియున్నది. ఇఁక వజ్రాయుధమువలనఁ గూడ నీతఁ డిసుమంతయు బాధింపఁబడఁడు" అని వరమిచ్చి సత్కరించెను.

సీ. "బ్రహ్మదండంబున బ్రహ్మాస్త్రమున హాని నందనిదీర్ఘాయు వజుఁ డొసంగె
శూలరౌద్రాస్త్రపాశుపతాదికములచేఁ జెడని ప్రభావంబు శివుఁ డొసంగెఁ
దన కాలపాశంబు దండంబు మృత్యు వీయన నొంచ లేవని యముఁడు పలికె
నాత్మ తేజమున శతాంశ మిచ్చితి విద్య లిచ్చెద నిఁక నని యినుఁడు పలికెఁ
తే. భావమున నీటఁ బడఁడని పలికె వరుణుఁ, డగ్ని తనచేత నశియింపఁ డనియె ధనదుఁ
డొసఁగెఁ దనగద నొగులని యునికి యెల్ల, కైదువుల నొవ్వఁడని విశ్వకర్మ పలికె."

(ఉత్తరరామాయణము. ఆ 5. ప. 128.)

తక్కిన దేవత లింక ననేకోత్తమవరము లొసఁగి గారవించిరి. బ్రహ్మ వాయువుతో "ఇఁక సంతసముతో నుండుము. నీకుమారుఁ డసమానధురంధరుఁడు. రామకార్యమును వహించి రావణుఁడు మున్నగురాక్షసవీరులకు దుస్సహుఁడై చరించును. ముల్లోకములందు నీతని కసాధ్యము లేదు." అని పలికెను. పిదప నందఱును వెడలిపోయిరి. వాయుదేవుఁడు మహానందముతోఁ గుమారునెత్తికొని అంజనాదేవికి అప్పగించి వెడలిపోయెను.

పిదప నాంజనేయుఁడు సమీపమునందలి మున్యాశ్రమములు సొచ్చి కండకావరమున వారివల్కలాజినములు చించి ప్రోవులువెట్టసాగెను. అందులకు ఋషులు మిగుల నలిగి "ఒరులు తెలుపునంతదనుక నీబలము నీకుఁ దెలియకుండుఁగాక!" యని శపించిరి. ఈశాపమునకుఁ జాల వగచి, హనుమంతుఁడు వారినిఁ గొంతకాలము సేవించి ప్రసన్నులను గావించుకొని, విద్యలిచ్చెద నని సూర్యుఁడు వాగ్దానముచేసి యుండుట వలనఁ జదువుకొనుట కాతనిచెంత కరిగెను. అప్పుడు సూర్యుఁడు "వత్సా! నీప్రయత్నమునకు సంతసించితిని; కాని నే నెప్పుడు నొకచో నుండువాఁడను గానుగదా! వాయువేగమనోవేగములతో సతతము లోకమును జుట్టి రావలసిన నేను నీకెట్లు విద్యయొసఁగఁగలను? నడచుటకు వీలు లేదుగదా! నాతో సమానవేగముతో రాఁ గలిగినను, నీకు మనస్సు సుస్థిరముగా నుండదుగదా! ఇఁక

నావలన నీకేమి ప్రయోజనము?" అని పలికెను. హనుమంతుఁడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పకయే క్షణములో శరీరముఁ బెంచివేసి ఉదయాచలముమీఁద నొకకాలును, అస్తాచలముమీఁద నొకకాలు నుంచి "ఇఁకఁ జెప్పు" మనియెను. ఈయద్భుతముఁ జూచి చాల నబ్బురపడి, సూర్యుఁ డాతనికి సకల వేదశాస్త్రములను జెప్పెను. ఆంజనేయుఁడు విజ్ఞానశేఖరుఁడయ్యెను. హనుమంతుని తెలివితేటలను జూచియు, బలపరాక్రమముల నరసియు నాతనివలనఁ జాలఁ బ్రయోజనము గలుగఁగలదని తలంచి, సుగ్రీవుఁ డాతనిఁ దనమంత్రిగాఁ జేకొనియెను.

వాలిసుగ్రీవు లన్నదమ్ములు. వా రిరువురకును వైరము పొసఁగెను. వాలి సుగ్రీవుని సకలసంపదలను, భార్యను గూడ నాక్రమించుకొని తమ్ముని ఇలువెడలఁ గొట్టెను. సుగ్రీవుఁడు చేయునది లేక హనుమంతుఁడు మున్నగు మంత్రులతోడను, సేనాధీశులతోడను, భటులతోడను వాలికి దుర్గమ మగుఋష్యమూకపర్వతము మీఁద నివసించియుండెను. రాముఁడు సీతను వెదకికొనుచు నచ్చటికి వచ్చెను. వల్కలాజినాదులను ధరించి మునిరూపులయ్యుఁ గోదండములను దాల్చి వచ్చుచున్న రామలక్ష్మణులను జూచి, వాలిపంపునఁ దన్నుఁ జంపవచ్చుచున్న మాయకాండ్రని సుగ్రీవుఁడు చాల భీతిల్లఁజొచ్చెను. అప్పు డాంజనేయుఁడు వారి సంగతిఁ దెలిసికొనివచ్చెద భీతిల్లకు మని సుగ్రీవుని భయ ముడిపి, భిక్షుకవేషముఁ గైకొని రామలక్ష్మణుల కెదురేఁగి "మహానుభావులారా! దేవేంద్రసమానులును, పురుషసింహులు నగు మీ రెవరు? మీ తేజస్సు అఖండభూభారధౌరేయులగు మహారాజులని తెలుపుచున్నది. మీ రీనారచీరల నేల ధరించితిరి? మునివేషమున నున్న మీ కీప్రచండకరవాలము లేల? సుగ్రీవుఁ డనువానరేంద్రుఁడు అన్నవలనఁ బరాజితుఁడై, పరాభూతుఁడై, ఋష్యమూకాచలమున నుండి మిమ్ముఁ జూచి మీతో. సఖ్యముచేయఁదలఁచి నన్నుఁ బంపఁగా నేను దూతనై వచ్చితిని. నాపేరు హనుమంతుఁడు. వాయుదేవుని కుమారుఁడను. సుగ్రీవుని మంత్రిని. కామరూపము గలవానరుఁడను. నాకుఁ గామగమనశక్తి గలదు. దూతకార్యము నిర్వర్తించుటకై నేను కపటభిక్షుకుఁడనై వచ్చితిని. మీ రెవరో, యేరాజు కుమారులరో, యీ దుర్గమారణ్యమునకుఁ జనుదెంచినకారణమేమో సెలవీయవలయు" ననియెను.

శ్రీరాముఁ డదివిని వెదకఁబోయిన తీవ కాళ్లకుఁ దగిలెనని భావించి, మందహాసము గావించి "తమ్ముఁడా! మనసంగతి చెప్పు" మని లక్ష్మణునకు నియమించెను. లక్ష్మణుఁడును, దమ వనసంచారకారణమును, బ్రకృతిస్థితియుఁ దెలిపి "సుగ్రీవుఁ డను వానరేంద్రునివలన సీతావృత్తాంతము తెలియఁగలదని మాకుఁ దెలియవచ్చెను; కావున, నాతనితో సఖ్యముచేయుటకు వచ్చితి" మని తమ దైన్యస్థితికి వగచెను.

హనుమంతుఁడు ఆతని విచార ముడిపి "మీరును రాజ్యభ్రష్టులైతిరి. మాప్రభువును రాజ్యభ్రష్టుఁ డయ్యెను. రాముఁడును వైరివలన భార్యను గోల్పోయెను. మాప్రభువు నట్లే శత్రువువలన భార్యను గోల్పోయెను. ఇరువురును భార్యలను మఱల రప్పించుకొనుటకును, శత్రువులను సంహరించుటకును ఉపాయములను వెదకుచున్నారు; కావున, నిరువురకును సఖ్యము సుగమము. అనురూపము" అని చెప్పి, రామలక్ష్మణులను సుగ్రీవునికడకుఁ గొనిపోయెను.

అచట హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునితోఁ జెప్పవలసిన రామచరిత్రమంతయుఁ జెప్పి, ధైర్యము గొలిపెను. సుగ్రీవుఁడు శ్రీరాముని నాలింగనము చేసికొని, చేతిలోఁ జేయవేసి స్నేహము చేసెను. ఆసమయమున ఆంజనేయుఁడు రెండు కఱ్ఱలను మథించి యగ్నినిఁ బుట్టించి ప్రవృద్ధముచేసెను. అప్పుడు రామసుగ్రీవులు ఆయగ్నికిఁ బ్రదక్షిణము తిరిగి, అగ్నిసాక్షిగా స్నేహము చేసికొనిరి. సుగ్రీవుఁడు "రామా! నీవు సూర్యవంశజుఁడవు. నేను సూర్యపుత్త్రుఁడను. మన కిరువురకును స్నేహము చక్కఁగా నున్నది. ఇఁక వగవకుము. నీసతి సీతయెచ్చటనున్నను దెచ్చి యిచ్చెదను" అని చెప్పెను. శ్రీరాముఁడును "నీయన్నను జంపి నీభార్యను, నీవానరసామ్రాజ్యమును నీకప్పగించెద" ననియెను. శపథప్రకారము రాముఁడు వాలినిఁ జంపివేసి, వాని భార్యయగు తారను, వానరసామ్రాజ్యమును సుగ్రీవుని వశముచేసెను.

తోడనే వర్షాకాలము వచ్చెను. "చిరకాలమునకు భార్యతోడిసంయోగ మలవడినది. లక్ష్మణా! ఆతనిని నీసమయమున మనపనినిమిత్తము తొందరచేయుట తగదు" అని రాముఁడు సుగ్రీవునకు స్వేచ్ఛయొసంగెను. వర్షాకాలము కడచిపోయెను. జైత్రయాత్రార్థులపాలిటి శుభముహూర్తమగు శరత్కాలము వచ్చెను. రాముఁడు, సుగ్రీవుఁడు వచ్చెడివేళ సైనపని యెదురుచూడఁజొచ్చెను; కాని, స్త్రీలతోడి విలాసములలో మునిఁగియున్న సుగ్రీవుఁడు ప్రపంచమును మఱచిపోయెను.

స్వర్ణముతోడి సంబంధమువలన రత్నమునకు శోభ హెచ్చును. అట్లే, శ్రీరామచంద్రునితోడి సంబంధమువలన నాంజనేయుని సకలశక్తులును విజృంభించెను. ఆదేవునకును, ఈభక్తునకు నింతకాలమునకు సంయోగము గలిగినది. ఇది దౌష్ట్యము నశించుటకే సమకూడినది. ఆంజనేయునకు బాల్యమున దేవేంద్రాదులచే లభించిన వరముల కన్నిటికి వినియోగకాలము వచ్చినది. రామసేవకై హనుమంతుని మనస్సు ఉవ్విళ్లూర సాగెను; కాని, యాతఁ డేమిచేయఁగలఁడు? సుగ్రీవుఁడు అంతఃపురము వదలి వచ్చుటయే కరవయ్యెను. సాధనసంపత్తి యంతయు సమకూడనప్పుడొకఁడు తొందరపడిన నేమిప్రయోజనము? అట్లని యూరకున్న సుగ్రీవుఁడు తెలివి

తెచ్చుకొనునట్లు కాన్పింపదయ్యెను. ఇఁక లాభము లేదని తలంచి, హనుమంతుఁడు ఉద్యానవనమున స్త్రీలతో విహరించుచున్న సుగ్రీవునిచెంతకుఁ బోయి, "ఈవైభవమంతయు నీకు శ్రీరామవిభుఁడు దయచేసినది. ఆతనికి నీవు చేయవలసిన కార్యములు పెక్కు లున్నవి. ఇట్లు స్త్రీలోలుఁడవై యున్న నపాయము వాటిల్లును. త్రిలోకజయశీలుఁ డైన నీయన్నను సంహరించిన రఘురాముని శౌర్యము నీకుఁ దెలియనిది గాదు. ఆతనికిఁ గోపమువచ్చిన క్షణములో ముల్లోకములును భస్మీపటలమైపోవును. ఆరాముని కన్ను లెఱ్ఱఁబడకముందే సీతాన్వేషణమునకై నలుదిక్కులకును వానరుల నంపుము" అని చెప్పెను.

ఎంతకును భోగములను విడువకునికి మిగులఁ గోపించి లక్ష్మణుఁడు నిష్ఠురవచనము లాడినపిమ్మట, సుగ్రీవుఁ డీలువెడలివచ్చి రామకార్యమునఁ బ్రవేశించెను. అనేకకపివీరులను సకలదిక్కులకు నంపి, యాతఁడు జాంబవంతుఁడు మున్నగువారినిఁ దోడిచ్చి హనుమంతుని దక్షిణమునకుఁ బంపెను. శ్రీరాముఁ డాంజనేయునివలననే తనకార్యము సిద్ధించునని నిశ్చయించి, కాంచనమయమును రత్నస్థగితము నగు ముద్రిక నానవా లిచ్చిపంపెను. అందఱును బయలుదేఱి పోయిరి. హనుమదాదులొకగుహలోఁ జిక్కుకొని, యెట్టకేలకు వెలుపలికివచ్చి "రాముఁడును సుగ్రీవుఁడును సీతను జూచివచ్చుటకై యిచ్చిన గడువు దాఁటిపోవచ్చెను. ఇఁక మన మాదేవినిఁ గనుఁగొనఁజాలము. ఇట్టే మగిడిపోయిన సుగ్రీవుఁడు మనలను సంహరింపక మానఁడని, యెల్లరును బ్రాయోపవేశముఁ జేయుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. ఇంతలో సంపాతివలన సీతవృత్తాంత మెల్లవారికిఁ దెలియవచ్చెను. తోడనే యెల్లరును సముద్రతీరమునకుఁ బోయిరి. హనుమంతుఁ డొక్కరుఁడు మాత్రమే సముద్రము దాఁటఁగలిగెను. రామభక్తి నైజశక్తికిఁ బ్రాణమువోయకున్న హనుమంతుఁ డైన సముద్రము దాఁటలేక పోయియుండును.

అడ్డువచ్చిన దుష్టుల నెల్లరను వధించి, హనుమంతుఁడు లంకం బ్రవేశించి సీతను వెదకెను; కాని, వెంటనే కాన్పింపదయ్యెను. తుద కశోకవనమున రాక్షసాంగనలమధ్య నున్న జానకినిఁ జూచి, యుక్తసమయమున నామెతో సకలమును మాట్లాడి రామముద్రికఁ జూపి, యామెచెప్పిన యాత్మవృత్తములను విని, యానవాలుగా నిచ్చిన శిరోమణిని గ్రహించి, తనశక్తి రావణున కొకింత చూపి పోవలెనని యాతఁ డశోకవనమును బాడుచేసెను. చారులవలన నావృత్తాంతము విని రావణుఁ డాతనిమీఁదికి రాక్షసవీరుల నంపెను. ఆదనుజవీరులవలన నేమియుఁ గాదయ్యెను. పిదప గొప్పగొప్ప సేనాధీశ్వరులు వచ్చిరి. రావణుని కుమారుఁ డగు అక్షుఁడుగూడ వచ్చెను. ఆంజనేయుఁడు వారి సేనను, వారినిఁగూడ సంహరించి గండుమెఱసెను; తుద కింద్ర

జిత్తువచ్చి బ్రహ్మాస్త్రము విడిచి యాంజనేయునిఁ గట్టుకొనిపోయెను. బ్రహ్మాస్త్రము తన్నేమియుఁ జేయఁజాలకపోయినను, ఆంజనేయుఁడు కావలయుననియే కట్టుబడి పోయినట్లుండి, రాక్షసుల భుజములమీఁద రావణునాస్థానమునకుఁ బోయెను. అట ఆంజనేయునిగురించి చాల వాదోపవాదములు జరిగెను. తుదకు మారుతిని సంహరించుట కచ్చట నిశ్చయమయ్యెను. విభీషణుఁడు దూతను సంహరించుట నీతిగాదని యాక్షేపించెను. దానిపై హనుమంతునితోఁకకు నూనెగుడ్డలు చుట్టి నిప్పుపెట్టునట్లానుజ్ఞ యయ్యెను. రాక్షసులట్లే చేసిరి. ఆంజనేయుఁడు ఆనిప్పుతో లంకాపట్టణము దగ్ధముచేసి వెనుదిరిగెను.

యుక్తసమయమున నాతఁడు రామునిచెంతకు, వచ్చి సకలమును నివేదించెను. తోడనే రాముఁడు లంకాపట్టణముమీఁదికి దండెత్తి సముద్రతీరమున విడిసెను. అట శరణుచొచ్చిన విభీషణునకు హనుమంతుఁడే రామునిచే నభయ మిప్పించెను. వానరసాహాయ్యమున సముద్రముమీఁద వంతెనగట్టి, రాముఁడు లంకాపురమునఁ బ్రవేశించెను.

యుద్ధము ప్రారంభ మయ్యెను. సామాన్యరాక్షసు లందఱును యుద్ధరంగమున నవతరించిన వెంటనే రూపుమాసి పోవసాగిరి. ఇంద్రజిత్తు వచ్చి యుద్ధము చేసినప్పుడు రాఘవులు చాల కష్టపడిరి. అప్పుడు ఆంజనేయుఁడు సంజీవనిని గొనివచ్చి, ఉపద్రవమంతయుఁ బోఁగొట్టెను. ఈయుద్ధసమయమున హనుమంతుని సాహాయ్యము లేకున్న, రాఘవులవిజయము కలలోనివార్త యైయుండును. కావున అంతయు ముగిసి శత్రుసంహారానంతము సీతాదేవితోఁ గూడికొని, యానందసాగరమునఁ దేలియాడుచున్న శ్రీరామచంద్రుఁడు హనుమంతునిఁ జూచి "అంతయు నీవలననే కలిగినది. నీవు లేకున్న నేమియు లేకపోయియుండును. మేముఁగూడ లేకపోయియే యుందు" మని నుతించెను. ఈయభిమానమును హృదయమున నుంచుకొని, శ్రీరాముఁడు పట్టాభిషేకసమయమున హనుమంతునకుఁ జాలగౌరవము చేసెను. తనయాంతరంగికభక్తులలోఁ జేర్చికొని, తత్త్వోపదేశముచేసి రక్షించెను. ఆతనికి మృతిలేకుండను, ఎల్లపుడును తననామస్మరణానందమున సుఖించునట్లును వరములిచ్చెను.

ఒకప్పుడు నారదతుంబురులకు "సంగీతమున నేను ఘనుఁడను. నేను ఘనుఁడను" అని వివాదము వచ్చెను. ఈవివాదము తీర్చుకొనుటకు వారు హనుమంతుని వద్దకు వచ్చిరి. హనుమంతుఁడును వారిని మిగుల గౌరవించి, అనేకవిధములఁ గొనియాడి చంద్రకాంతశిలలపైఁ గూర్చుండఁజేసి రామునిఁ గీర్తించెను. ఈయద్భుతసంగీతమువలన నాచంద్రకాంతశిలలు కరఁగిపోయెను. నారదతుంబురులు వానిలో

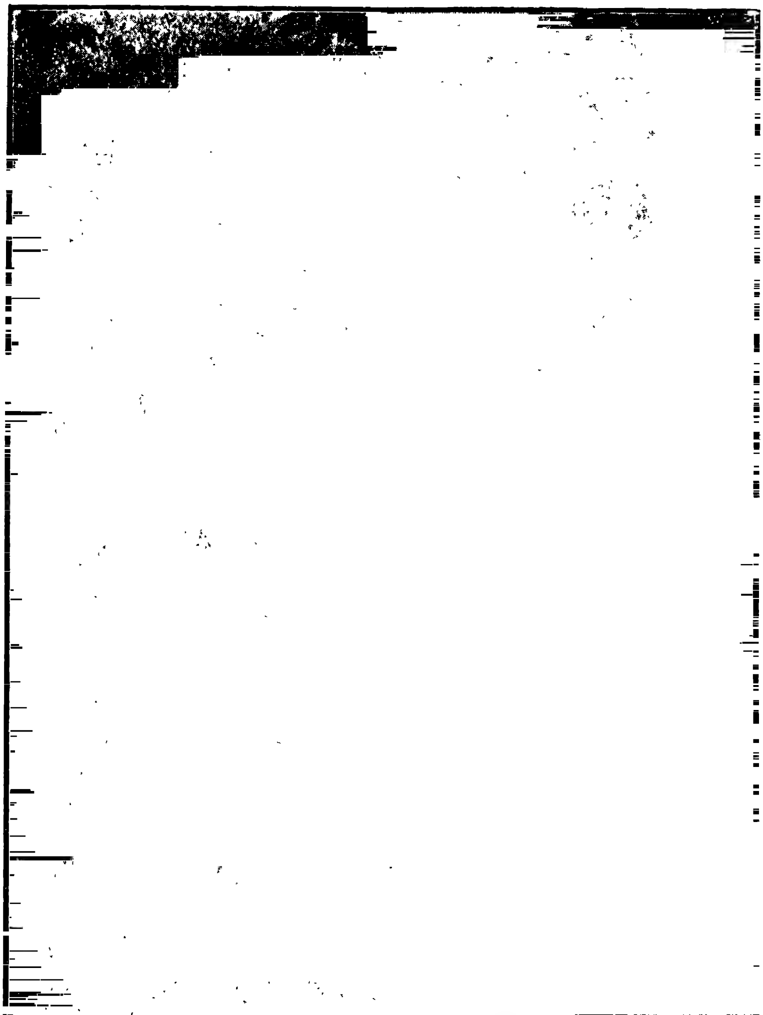
దిగిపోయిరి. వెంటనే హనుమంతుఁడు పాట మానివేయుటవలన రాళ్లు వేరుకొని మఱల యథారూపము వహించెను. "మీలో నెవరేరాళ్లను పాటఁబాడి కరఁగింపఁ గలరో వారు ఘను" లని హనుమంతుఁడు చెప్పెను. నారదతుంబురు లొకరి తరువాత నొకరు పాడిరి; కాని, రాళ్లు కరఁగవయ్యెను. హనుమంతుఁడే మఱలఁ బాడి వారికి విముక్తి కలిగించెను. హనుమంతుఁడు మనకంటెను గొప్పవాఁడని నారదతుంబురులు సిగ్గుపడి వెడలిపోయిరి.

౮. ధ్రువుఁడు

ఉత్తానపాదమహారాజునకు సునీతి, సురుచి అను నిద్దరుభార్య లుండిరి. వారిలో సునీతి పెద్దభార్య. అయినను రాజున కామెపైఁ బ్రేమలేకపోయెను. అతఁ డామెదెసకే చూచుట మానివేసెను. సురుచి రెండవభార్య. ఉత్తానపాదునకు సురుచి తోడిదే లోకముగా నుండెను. ఆతఁడు సర్వకాలములయందును సురుచి మేలే కోరుచు, నామెయాజ్ఞలనే నిర్వర్తించుచు, నామె యానందమే తన మోక్ష సాధనమని తలంచుచు నన్యము మఱచియుండెను. సురుచియు భర్తమనస్సు తన మీఁదినుండి తప్పిపోకుండున ట్లతిజాగ్రత్తతో నాతని కానందముఁ గొలుపుచు, మాటిమాటికి సునీతిపైఁ గొండెములు చెప్పుచుఁ గాలము గడపుచుండెను.

సునీతిని భర్త వంచించినను, భగవంతుఁడు వంచింపలేదు. ఈశ్వరుఁడు సునీతి కిని, సురుచికినిఁగూడ నొక్కొక్క కుమారు నిచ్చెను. కాని, ఉత్తానపాదునకు సునీతి కన్నకొడుకుమీఁదఁ గూడఁ బ్రేమ లేకపోయెను. ఆకుఱ్ఱనిమీఁదఁగూడఁ బ్రేమ చూపకుండునట్లు సురుచి భర్తమనస్సు విఱిచివేయుచుండెను. తనమీఁద దయలే కున్నను, దనకొడుకునెడల నైనఁ దన భర్తకు వాత్సల్యము లేనందులకు సునీతి చాల విచారించెను. అయినను ఏమి లాభము?

సునీతి కుమారుని పేరు ధ్రువుఁడు. సురుచి కొడుకు పేరు ఉత్తముఁడు. ధ్రువుఁడు అయిదేండ్ల ప్రాయమున నున్నపు డొకనాఁడు రాజు ఉత్తమునిఁ దన తొడమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని లాలించుచు, సురుచితో వినోదించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా బాల్యచాపలమువలన నాటలు మఱచి యున్న ధ్రువుఁ డచ్చటకు వచ్చి అంతయుఁ జూచెను. తోడనే యాబాలునకుఁ దమ్మునివలెనే తండ్రితొడమీఁదఁ గూరుచుండుటకు ఆశ గలిగెను. అట్టియాశ ముఖముపైఁ దాండవించు చుండుటఁ జూచియు, రాజు వానినిఁ జేరఁబిలువలేదు. ఇఁకఁ బ్రయోజనములేదని ధ్రువుఁడు

ధ్రువుఁడు—52.

తనకుఁ దానయి తన తండ్రి రెండవతొడమీఁదఁ గూరుచుండెను. కాని, వెంటనే సురుచి—

తే. "తండ్రితొడ నెక్కవేడుక తగిలెనేని, పూని నాగర్భమున నాఁడుపుట్ట కన్య
గర్భమునఁ బుట్టికోరినఁ గలదె నేఁడు, జనకుతొడయెక్కు భాగ్యంబు సవతికొడుక."

క. "అదిగాన నీవధోక్షజు, పదపద్మము లాశ్రయింపు పాయక హరి నా
యుదరమునఁ బుట్టఁ జేయును, వదలక యట్లయిన ముదము వడసెద వనఘా."

(భాగ. స్కం. 4. ప. 219, 220.)

అని పలుకుచు నివ్వలకు లాగివేసెను. అప్పుడుగూడ రాజు ఏమియు మాట్లాడఁడయెను.

ధ్రువునకుఁ దండ్రిమీఁదను, సవతితల్లిమీఁదను మిగులఁ గోపమువచ్చెను; అయిన నాయైదేండ్ల బాలుఁడేమి చేయఁగలఁడు? ధ్రువునకు వయస్సు లేకపోయినను జాల నభిమానము గలదు. బలము లేకపోయినను మిక్కిలి రోషము గలదు. తన్నుఁ గన్న తండ్రియెదుట, విశేషించి తన సవతితల్లి కుమారునియెదుట, తనతో నాటలాడు సవతితమ్మునియెదుట నిట్టి పరాభవము జరుగుటవలన నాబాలుఁడు ఎంతో కోపించియు, దండతాడితభుజంగమురీతిని మిక్కుటమగు రోషమును వెడలఁగ్రక్కి, చెక్కిళ్లపైఁ గన్నీరు ధారలుగట్టుచుండ నేడ్చుచు, నిముసమైన నచ్చటనుండక తల్లి చెంతకుఁ బోయెను.

వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు వచ్చుచున్న కుమారునిఁ బొదివిపట్టి, సునీతి "తండ్రీ! ఏమి యాపదవచ్చెనోయి" యని యడిగెను. ధ్రువుఁడు సకలము నెఱింగించెను. తోడనే సునీతిహృదయము వ్రక్కలై పోయెను. విచారము పొంగిపోయెను. "నన్నుఁ బ్రేమింపకున్న మానెఁ గుమారునిఁ బ్రేమింపరాదా? ఎదుట నున్నవానినిఁ బిలువకున్న మానె, దొడమీఁదఁ గూర్చున్నపుడైన నంగీకరింపరాదా? సురుచిపైఁ గోపింపకున్న మానె, బతిమాలియైనఁ దనతొడపై నాబిడ్డ కింత చోటీయరాదా? ఇంతమాత్రముననే నాబిడ్డ సురుచికుమారుని సింహాసనమునకై పోరాడఁబోవునా?" యని సునీతి యనేకవిధములఁ దలఁచికొని తలఁచికొని వగచెను. ఈసమయమునందే కొందఱు పరిచారికలును, గొంద ఱెఱుఁగియున్నస్త్రీలును వచ్చి, జరిగిన సమాచారమంతయుఁ దెలిపి సునీతిని మఱింత యేడ్పించిరి.

ఇఁక నెంత వగచినను బ్రయోజన మేమి? తుదకు సునీతి యీక్రొత్తవిచారవాహినినిఁ దన తొల్లిటి విచారసాగరమున సంగమింపఁ జేసెను. అప్పటికి ధ్రువుఁడు గూడ నేడ్పు చాలించెను. సునీతి మనస్సు రాయిచేసికొని, కుమారుని మేను నివిరి యొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని, "బిడ్డా! విచారించిన నేమి లాభము? పూర్వ జన్మ

మున నెంత చేసికొనిన, నంతయు ననుభవింపక తీఱదు. నాకడుపునఁ బుట్టినపుడే నీవు దైవోపహతుఁడ వైతివి. నీవు గూడఁ దొల్లిటిజన్మమున నెంత చేసికొంటివో, యది యెల్ల ననుభవింపక తప్పదు. ఇఁక సురుచి మాటలకును, ఆమెచేష్టలకును, నీతండ్రి దాక్షిణ్యమునకును వగచుట లక్షణము గాదు. నా పెనిమిటి నన్ను భార్యఁగాఁ గాకున్న దాసిగానైనఁ దలఁపోయుట లేదు. ఇఁక నిన్ను బిచ్చగానికన్న నీచముగాఁ జూచుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది? మన పురాతనపాపము సురుచిరూపమును వహించిన దనుకొనుము; కాని యొకవిధమున సురుచి మంచియే చేసినది. ఆమె నీకు హరిచరణములు సేవింపు మని యుపదేశించినది గదా! నాచిట్టితండ్రీ! సురుచి యనిష్టముచేతఁ జెప్పినను హరిచరణసేవ విపత్సముద్రమున మునిఁగిపోవుచున్న కష్టజన్ములకు నావవంటిది. నీతండ్రి తొడమీఁదఁ గూర్చుండుటకు నీకింక నాశఁ గలదేని, శ్రీహరి పాదకమలములను బూజింపుము. దానంజేసి నీవింకను గొప్ప ఫలములను బడయఁ గలవు. నానైచ్యమునుగూడఁ బాపఁగలవు. తండ్రీ! నాకును నీకునుగూడఁ బ్రత్యక్షమున నీవే దిక్కు. పరోక్షమున నారాయణమూర్తియే కలఁడు. నిర్గుణుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు విశ్వపరిపాలనము నిమిత్తము సగుణుఁ డగుచున్నాఁడు. అట్టి నారాయణుని పాదకమలములను బూజించుటవలననే బ్రహ్మకు బ్రహ్మత్వము సిద్ధించినది. మహాత్ముఁడైన మనువు శ్రీపతినిఁ బూజించియే యిహపర సుఖముల నవ్వారిగాఁ బడసెను. నీవుగూడ రమాపతి పదసరసిజములను సేవించి సుఖము పడయు" మని యుపదేశించెను. తల్లిచెంత సెలవును, ఆమె యాశీర్వాదమును బడసి, ధ్రువుఁడు దామోదరుని సేవించుటకై యడవిమార్గముఁ బట్టి పోయెను.

మార్గమధ్యమున నాతనితో నారదుఁడు కలిసికొనియెను. దివ్యదృష్టినిఁ జూచి నారదుం డంతయు గ్రహించి, పాపనాశకరంబైన తనకరంబున ధ్రువుని శిరము నంటి "ఆహా! ఈతఁ డెంతదేండ్లబాలుఁడు. పినతల్లి యాడిన దురుక్తులకు సహింపక యడవికిఁ బోవుచున్నాఁడు! క్షత్రియుల యభిమాన మెంతటిది?" యని యబ్బురపడి "వత్సా! నీవు మహారాజుబిడ్డవలెఁ గాన్పించుచున్నావు. అట్టి నీవు సకలవైభవములకు నునికిపట్టగు భవనము విడిచి, యీగహనమున నేల సంచరించుచున్నావు?" అని యడిగెను. ధ్రువుఁడు నారదునకు నమస్కరించి, తనసంగతి యంతయుఁ జెప్పెను. అది యంతయు విని, నారదుఁడు ధ్రువుని మనోదార్ఢ్యమును బరీక్షింపఁ దలఁచి "వత్సా! ఆటపాటలయందుఁ గాలముగడపు నీకీ బాల్యప్రాయమున మాన మననేమి? అవమాన మననేమి? ప్రాణులకుఁ బురాకృత మనుభవింపక తప్పదు. వివేకముగలవాఁడు సంప్రాప్తములైన కష్టసుఖములు దైవవశము లని తలంచి, మాఱుపలుకకుండ ననుభవించును. అట్లుఁగాక నీవు తల్లి యుపదేశించిన ప్రకారము యోగమార్గమున శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహముఁ బడసెద

నంటివా? యోగీశ్వరులు గూడ ననేకజన్మము లెత్తియు, నిష్కామకర్మతో ధ్యానించియు శ్రీహరినిఁ దెలియనేరరు. కావున, నామార్గము నీకు దుష్ప్రవేశ్యము. ప్రయోజనము లేని యీప్రయత్నములు మానుకొనుము. అవివేకమువలన లేనిపోని ప్రయత్నములు చేయక దైవము సంఘటించిన సుఖదుఃఖములకుఁ దలయొగ్గి కాలము గడపుకొనిపోవువాఁడు వివేకవంతుఁడు. గొప్పవానినిఁ జూచి యానందించుచు, నీచుదెసఁ జూడక సమానునితో మైత్రి నెఱపి ప్రవర్తించువాఁడు తాపత్రయాదికములచేఁ బీడింపఁబడక సుఖించును" అని చెప్పెను. ధ్రువున కీయుపదేశమున సారము కాన్పింపలేదు. అగుట నాతని కిది నచ్చనిదయ్యెను. కావున నాతఁడు మఱల "అనఘా! సుఖదుఃఖోపహతుల కీశాంతి యలవడదు. నేను క్షత్రియబాలకుఁడను. మాసవతితల్లి వాగ్బాణాఘాతమువలన నాహృదయము కలఁగిపోయియున్నది. కావున, నాచిత్తమున శాంతి నిలువదు. త్రిభువనములయందు నసమానమును, అనన్యదుర్లభమునగు స్థానమును బొందఁ గోరుచున్న నాకు మంచిమార్గము నుపదేశింపుము. నారదమునీంద్రా! నీవు భగవంతుఁడగు విధాత యూరువువలన నుద్భవించి సతతము వీణవాయించుచు సూర్యదేవునివోలె విశ్వశ్రేయస్సునిమిత్తము తిరుగుచుందువు. నీకుఁ దెలియనిది లే"దని ప్రార్థించెను.

ఈసంభాషణమువలన నారదునకు ధ్రువుని ప్రారంభ మచంచలమని తెలియవచ్చెను. తోడనే యాతఁ డందుల కెంతయు నానందించి "కుమారా! నీబుద్ధి నీకార్యమునకుఁ బ్రేరేచినవాఁడు వాసుదేవుఁడు. కావుననే నీదీక్ష చాల దృఢమైయున్నది. నారాయణుఁడు నీయెడల సుప్రసన్నుఁడు; కావున, నాతనిని భజించి శుభములు వడయుము. చతుర్విధపురుషార్థములను బడయఁగోరువారికి శ్రీహరి చరణకమలయుగళమే యాధారము. యమునాతీరమున హరిసంచారమువలనఁ బవిత్రమును, అతిపుణ్యము నైన మధువనమునకుఁ బొమ్ము. ఆయమునానదిలోఁ గ్రుంకి సమాధినిష్ఠుఁడవై నారాయణుని భజింపుము. నీకు శుభము సమకూఱును. నీ వనుపనీతుఁడ వగుటచే వేదాధ్యయనమున కనర్హుఁడవు. అయినను భక్తిమార్గ సంచారమునకు నీకు అభ్యంతరములేదు. శ్రీహరి భక్తవశంవదుఁడు. ప్రణవయుక్తమును, ద్వాదశాక్షరకలితమును, దేశకాలవిభాగవేదియును బుధానుష్ఠితంబునగు వాసుదేవమంత్రమును సప్తవాసరములు పఠించిన ఖేచరులను గనుంగొను సామర్థ్య మబ్బును. దానంజేసి యాహరినిఁ బూజింపవలయును. చాల నిష్ఠతో మెలఁగవలయును" అని తద్రహస్యముల నెల్ల నుపదేశించెను. అప్పుడు ధ్రువుఁ

డనన్యభక్తితో నారదునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారము లాచరించి, సెలవుగైకొని మునిజనసేవ్య మగుమధువనమునకుఁ బోయెను.

నారదుఁ డిచట ధ్రువున కిట్లుపదేశించి పంపివేసి, తాను తిన్నగ నుత్తానపాద మహారాజుచెంతకుఁ బోయెను. ధ్రువుఁడు తపోవనమునకు బయలుదేఱిపోయిన పిమ్మట రాజునకు బుద్ధి వచ్చెను. "కుఱ్ఱవాఁడైనను ఎంత యభిమానవంతుఁడు! ఎంతలో నెంతపనిచేసెను" అని యాశ్చర్యమును, అట్టి సత్పుత్రుఁడు విడిచి చనినందులకు వగపును జెందుచు నేమియుఁ దోఁపక యుండెను. ఈసమయమున నారదుఁ డచ్చటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. నారదుని చూచినతోడనే రాజు విచారము మఱింత పెరిఁగిపోయెను. అందులకనుగుణముగ నారదుఁ డూరకుండక "రాజా! నీ మొగము వాడియున్నది. నీ వేమో వగచుచున్నట్లున్నది. ఏల?" యని యడిగెను

పరామర్శవలన దుఃఖము పెంపొందెను. ఆగుట నారదుని సంప్రశ్నమువలన ఉత్తానపాదుని హృదయము బ్రద్దలై పోయెను. ఆదుఃఖమును భరింపఁజాలక యాతఁడు వగచుచు, "మునీంద్రా! ఏమి చెప్పుదును? అయిదేండ్ల కుమారుఁడు. వివేకమహితుఁడు. అవివేకినై నాచేసిన పరాభవమువలన నడవులు పట్టిపోయెను. స్త్రీదాసుఁడ నగుట నాకప్పుడు యుక్తాయుక్తములు తెలియలేదు. నాబిడ్డఁడు నాతొడ మీఁదఁ గూర్చుండుటకు ముచ్చటపడి రాఁగా నేను త్రోసివేసితిని. ఆకుమారుఁ డిలువెడలిన వెంటనే నాప్రాణములు నాశరీరమును విడిచిపోవున ట్లున్నది. బుద్ధిలేక తేజోమూర్తినిఁ బరాభవించితిని. మునికులతిలకా! నాబిడ్డ నాకిఁక నేత్రపర్వముగఁ గాన్పించునా? నా సుకుమారకుమారుఁడు వ్యాఘ్రాదిహింస్రపశువులబాఱిఁ బడకుండ, సజీవియై తిరిగి వచ్చునా?" యని వాపోయెను. అదివిని నారదుఁడు రాజునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తమైన దని తలంచి "విచారము వలదు. నీవు పరాభవించి తిరస్కరించినంతమాత్రమున నీకుమారునకు రక్షకులు లేకపోలేదు. ఆతఁడు శ్రీమహావిష్ణువు నాశ్రయించిన ధన్యుఁడు. మఱియు, నాతఁ డనితరసాధ్య మగు హరిభక్తిప్రభావమువలన లోకపాలురకుఁ గూడ దుర్లభమగు నౌన్నత్యమును బొందును. నీకుమారుని ప్రభావము నీకుఁ దెలియదు. నీవు స్త్రీలోలుఁడవై అట్టి యుత్తమోత్తమపుత్రునిఁ దిరస్కరించితివి; కాని, నిన్నాతఁ డుద్ధరింపఁగలఁడు. అతని ప్రభావమువలన నీవు ఆకల్పస్థాయియగు శుభ్రకీర్తి నందెదవు. ఆతఁడు మహామహిమోదంచితుఁడై నేడో రేపో యిచ్చటకు రాఁగలఁడు. నీ వాతనిని గుఱించి వగవఁ బనిలేదు" అని చెప్పెను. రాజు నారదుని మాటలవలనఁ దనకు మంగళ మొదవుననియు, నాతఁడు మహాప్రభావసంపన్నుఁ డగుననియుఁ దలంచి

విచార ముడిగెను; గాని యాతని కిఁక రాజ్యపాలనమున మఱి సుస్థిరము కాదయ్యెను. కొకుమారుఁ డెప్పుడు వచ్చునని యెదురుచూచుచు నాతఁడు రాజ్యమునెడల నిస్పృహుఁ డయ్యెను.

నారదుని వీడ్కొని ధ్రువుఁడు తిన్నఁగ యమునాతీరమునందలి మధువనమున కరిగి, తపోవ్రతమున కనురూప మగు స్థలము చూచుకొని యమునానదిలో స్నానమాడి తపస్సు ప్రారంభించెను. తొలుత నాతఁడు మూఁడురాత్రుల కొక్కమాఱు వెలగపండ్లను రేగుపండ్లను దిని మొదటిమాసము హరిధ్యానమునఁ గడపెను. రెండవమాసమున నాఱేసి దినముల కొకమాఱు ఆకు నలమును దిని విష్ణుసమారాధనము చేసెను. మూఁడవమాసమునఁ దొమ్మిదేసిదినముల కొక్కమాఱు జలభక్షణము గావించి, మాధవు నర్చించెను. నాల్గవమాసమునఁ బండ్రెండు దినముల కొకమాఱు వాయుభక్షణము గావించి జితశ్వాసుండై పుండరీకాక్షుని భజియించెను. అయిదవమాసమున నిరుచ్ఛ్వాసుండై అచేతనంబైన స్థాణువుఁబోలె నేకపదమున నిలిచి పరమాత్మను జింతించెను. పిదప నాతఁడు హృదయమును నిర్మలము గావించుకొని, సకలప్రపంచమునకు నాధారభూతుఁ డగుపరమేశ్వరు నందు నిలిపి, ధ్యానము ప్రారంభించెను. ఆతని యంగుష్ఠపీడవలన ఏనుఁగు పరవళ్లు త్రొక్కుటవలనఁ బడవ యెట్లు ఊఁగులాడునో, యట్ల భూతల మూఁగులాడ సాగెను.

ఇట్టి ధ్రువునియనన్యసామాన్య తపస్సువలన సకలదేవతలకును ప్రాణనిరోధము గలిగెను. తోడనే వారు భగవంతునిచెంతకుఁ బోయి "యాపదఁ బాపవే" యని వేఁడుకొనిరి. శ్రీహరి వారికి సంగతిసందర్భము లన్నియు నెఱింగించి వారివారి నివాసముల కంపివేసి గరుడారూఢుండై మధువనమున కరిగి ధ్రువునియెదుట సాక్షాత్కరించెను. ధ్రువుఁడును దనహృదయపీఠమునఁ దాండవము సేయు శ్రీహరి హఠాత్తుగఁ దిరోహితుండగుటచేఁ గన్నులు విప్పిచూచెను. వెంటనే యాతఁడు దామోదరునకు సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి స్తోత్రము చేయఁబోయెను. కాని యాతనికి వలనుగాదయ్యెను. అది యెఱిఁగి శ్రీహరి వేదమయమగు తన శంఖముచేత నాబాలుని కపోలము నంటెను. తోడనే ధ్రువునకు గంగాప్రవాహమువలె, నిరర్గళమగు స్తోత్రపద్ధతి యలవడెను. అంత నాబాలభక్తుఁడు శ్రీహరి నిట్లు నుతింపఁ దొడఁగెను.

"దేవా! నీవు సర్వశక్తుఁడవు. ఈప్రపంచ మంతయు నీ యిచ్ఛామాత్రమునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. నీ వంతటను బాహ్యస్థితుఁడ వయ్యు మాయాఖ్యమగు శక్తివలన నన్నిటను వసించి, నానాప్రకారములను బ్రకాశించుచుందువు.

సీ. 'సర్వేశ! కల్పాంతసమయంబునందు నీయఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు శేషసహాయుండవై శేషపర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతి నుండి నాభీసింధుజస్వర్ణలోకకంజాతగర్భ
మందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు రుచినొప్పు బ్రహ్మస్వరూపివైన
తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప, భవ్యచారిత్ర పంకజపత్రనేత్ర
చిరశుభాకర నిత్యలక్ష్మీవిహార, యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద"

(భాగ. స్కం. 4. ప. 237.)

అని యిట్లింకను బెద్దయుఁ బ్రొద్దు ధ్రువుఁడు వినుతింప శ్రీహరి యలరి "వత్సా! నీతపంబునకు సంతసించితిని. ఈప్రాయమున నీనిష్ఠయు, నీభక్తియు, నీదీక్షయు ననన్యదుర్లభములు. నీయభీష్టము నాకుఁ దెలియవచ్చినది. సప్తర్షులును దారకా సమేతులై ప్రదక్షిణము తిరుగునట్టియు, దుర్లాపమును, అనన్యాధిష్ఠితమును, ప్రళయకాలంబునందును నశ్వరంబుఁగాక వెలుంగునదియు నగు ధ్రువక్షితి యను పదముఁ గోరుచున్నావు. నీయెడల నాకుఁ బొడమినయసాధారణవాత్సల్యమువలన నది యిచ్చితిని; కాని యంతకుఁబూర్వము నీవు ఇరువదియాఱువేలయేండ్లు రాజ్య పాలనము చేయుదువు. తుదకు నాయం దైక్యమయ్యెద"వని చెప్పి, వైకుంఠమునకుఁ బోయెను.

పిదప ధ్రువుఁడు "అక్కటా! నే నెట్టిపని చేసితిని?

మ. ధనహీనుండు నృపాలుఁ జేరి మిగులన్ ధాటిం ఫలీకార మి
మ్మని యర్థించినరీతి ముక్తిఫలదుండైనట్టిపంకేజలో
చనుఁడే చాలఁ బ్రసన్నుఁడైన నతనిన్ సాంసారికం బర్థిఁ గో
రిన నావంటి విమూఢమానసులు ధాత్రింగల్గిరే యెవ్వరున్.

(భాగ. స్కం. 4. ప. 300.)

నాస్వబుద్ధిచేనైనచో నిట్టివరములు కోరియుండను. నిజముగ నిది దేవతలు చేసిన మోసము. ఆహా! నాకు మోక్షప్రాప్తియైన నీదేవతల పుట్టియేమి మునిఁగినది?' అని వగచి, యింకఁ జేయునది లేక స్వగృహోన్ముఖుఁ డయ్యెను.

ధ్రువుఁ డింటికి వచ్చుచున్నాఁడను వార్త ఉత్తానపాదమహారాజునకుఁ దెలియ వచ్చెను. అప్పు డాతఁ డామాట నమ్మఁజాలకయు, నారదుఁ డబద్ధముచెప్పునా యని యెట్లో నమ్మి మహావైభవముతోడను, సునీతి సురుచి ఉత్తములతోడను ధ్రువున కెదురువచ్చెను. తల్లిదండ్రులుకాన్పించినవెంటనే ధ్రువుఁడు వారికి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించెను. తన్నుఁ బరుషోక్తులాడిన సురుచికిఁ గూడ సాష్టాంగ మెఱఁగి, యామెకుమారుని ఉత్తమునిఁ గౌఁగిలించుకొనియెను. తండ్రి కౌఁగిలించుకొని ధ్రువుని దీవించెను. తల్లియు మహానందముతోఁ బుత్రు నాలింగనముచేసికొని శిరము

మూర్కొని కొంతతడ వానందపరవశయై ధ్రువుని ఆశీర్వదించెను. పూర్వపుటసూయ మఱచి, సురుచి యాతనిని "పెద్దకాలము జీవింపు" మని దీవించెను. ఉత్తముఁడు అన్నను తిరిగి కౌఁగలించుకొనియెను. పిమ్మట నందఱు నానందముతో నిట్లు చేరుకొనిరి.

అప్పటికి ఉత్తానపాదుఁడు వృద్ధుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు తన ముసలితనము నెఱింగి, ప్రయోజకుఁ డగు ధ్రువునకు రాజ్యభారమునప్పగించి తపోవనమునకుఁ బోయెను. తరువాత ధ్రువుఁడు శింశుమారప్రజాపతికూఁతురైన భ్రమి యను దానిని, వాయుపుత్రియైన యిల యనుదానిని బరిణయమై, పుత్రులను బుత్రికలను బడసెను. ఉత్తముఁడు వివాహముకాకపూర్వ మొకనాఁ డరణ్యమునకు వేఁటకుఁ బోయి, యొక యక్షునితో విరోధపడి వానివలన నచ్చటనే మృతుఁ డయ్యెను. ఈ సంగతి విని, సురుచి కుమారుఁడు పడియున్న చోటికిఁ బ్రయాణ మయ్యెను. కాని, మార్గమధ్యమున నరణ్యమునందు దావాగ్నిలోఁబడి యామెయు మృతిచెందెను.

అంతఁ దమ్మునిఁ జంపిన పగఁ దీర్పఁదలఁచి ధ్రువుఁడు దండయాత్రబయలుదేఱి యలకాపురమును ముట్టడించెను. ధ్రువునకును యక్షులకును ఘోరయుద్ధము సాఁగెను. యక్షు లనేకమాయలు చేసి ధ్రువుని జయింపఁజూచిరి గాని, యాతని నారాయణాస్త్రప్రయోగమువలన నందఱును నోడిపోయిరి. ధ్రువుఁడు యక్షులను దఱిమి దఱిమి కొట్టెను. అంత ధ్రువుని తాతయగు స్వాయంభువమనువు చనుదెంచి మనుమనిరోషముడిపి పోయెను. తరువాతఁ గుబేరుఁడు ధ్రువుని శాంతింపఁజేసి, హరిభక్తి యలవడునట్లు వరమిచ్చి చనియెను.

ధ్రువుఁడు స్వపురముఁ జేరినపిదప హరిసేవారతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు జరుగునప్పటికి ఒకవిమానము చనుదెంచెను. దానిమీఁద స్ఫురద్రూపులు శంఖచక్రాద్యాయుధధారులు నగునిరువురు పురుషు లుండిరి. వారిని శ్రీహరి కింకరులుగా నెఱింగి, ధ్రువుఁడు నమస్కరించెను. హరికింకరు లాతనికి వెనుకటిసంగతు లన్నియు జ్ఞాపకముచేసి ధ్రువస్థానమునకు రమ్మని యాహ్వానించిరి. ధ్రువుఁడు శ్రీహరికృపవలన ననన్యదుర్లభమగు ధ్రువస్థానమును బొంది, మహామహిమాభిశోభితుఁడై వెలసెను.

---

9. కుచేలుఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడును కుచేలుఁడును బాల్యమున సాందీపనిమహామునిచెంత సకల శాస్త్రములు నభ్యసించిన సహాధ్యాయులు. విద్యాభ్యాసము ముగిసిన పిమ్మట నెవరి

యింటికిని వారు పోయిరి; కాని, వారి హృదయములు మాత్రము స్నేహ పాశబద్ధములై యేకత్వమునందే వెలయుచుండెను.

శ్రీకృష్ణుఁ డాగర్భశ్రీమంతుఁడు; కుచేలుఁడు ఆగర్భదరిద్రుఁడు. అట్టి దారిద్ర్యమునం దుండఁగనే యాతనికి వివాహ మయ్యెను. సంసారభారము మీఁదఁ బడియెను. భార మననేమి? భార్యాపుత్రాదులు తక్క నాతనికి రక్షింపవలసిన వస్తువు లింటియం దేమియు లేవు. ఏపూఁటకు కావలసిన భోజనసామగ్రి యాపూఁట సంపాదించుకొనవలసినదే. కుచేలుఁ డెట్లో కష్టపడి యీభారమును నిర్వహించుచుండెను; కాని, యిట్టి దారిద్ర్యము నెట్లు గడతు నని యాతఁ డెప్పుడును వగచి యెఱుఁగఁడు. క్షుద్బాధ తీఱినవెంటనే దారాపుత్రులను జెంతఁగూర్చుండఁ బెట్టుకొని శ్రీకృష్ణుని బాలక్రీడలు, అతనికి సంభవించిన విపత్తులు, వానిని దప్పించుకొనిన విధములు, కంసాదిదుష్టులను సంహరించినపద్ధతులు, ప్రకృతము వినవచ్చెడి యాతని వర్తమాన కార్యములు, అతనిశక్తి సామర్థ్యములు మున్నగునవి చాల రసవంతముగ వర్ణించి, శ్రీకృష్ణుఁడు కేవలము శ్రీమన్నారాయణుఁడు. అందులకేమియు సందేహములేదు. ఇప్పుడు లోకములో నధర్మము పెరిఁగియున్నది. దానిని రూపుమాపుటకే యాతఁ డవతరించె నని చెప్పుచుఁ గాలముఁ బుచ్చుచుండెను.

ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచిపోవునప్పటికి అనఁగా:—కుచేలునకు శ్రీకృష్ణ గుణ నామకీర్తనము పెరిఁగిపోవునప్పటికి సంతానము చాల వృద్ధియయ్యెను. ఈరూపమున సంసారభారము పెరిఁగిపోయెను. ఇంతవఱకు నెట్లో బిడ్డలను సరిపెట్టుకొని వచ్చుచున్న కుచేలునిభార్యకు ఇక శక్తిలేకపోయెను. ఒకరిద్దఱు పిల్ల లున్నపుడు, తాను మానుకొనియైన వారి కన్నము పెట్టెడిది. పాప మాసాధ్వి కిప్పుడట్లు చక్కఁబెట్టుకొనుటకు వీలులేకపోయెను. భర్తతెచ్చిన బియ్యము వంటవండుచుండఁగా, నిముస మాగిన నిఁక నుండదని పిల్ల లందఱును ఆకుదొన్నెలు చేతులలో నుంచుకొని వచ్చి దీనముగఁ జూచుచు "అమ్మా! నాకన్నముఁ బెట్టుము. నాకు ముందు పెట్టుము. నేను చిన్నవాఁడను. నే నాఁకలి కాగఁజాలను. నేను పెద్దవాఁడనేకాని నాలుగుదినములు నుండి నాకడుపు మాడుచున్నది. అమ్మా! నాకు ముందు పెట్టు" మని ప్రార్థింప సాగిరి.

బిడ్డలంగన్న తల్లి కింతకంటె నేమికష్ట ముండును? నిజముగఁ బుత్రప్రేమ మెఱింగిన సాధ్వికి నగ లక్కఱలేదు. నాణెము లక్కఱలేదు. కుఱ్ఱలకుఁ గడుపునిండ గంజియైన నుండినఁ జాలును. కుచేలునిభార్య యీదుర్భరస్థితినిఁ జూడఁ జాలక పోయెను. సహింపలేక యామె యొకనాడు భర్తచెంత కరిగి "జీవితేశ్వరా! మన దారిద్ర్యము విషయ మేమియు నూహింపవైతివి. నాకుఁ గడుపునిండ గంజియైన

లేదని నేను వగచుటలేదు. 'అన్నమో రామచంద్రా' యనుచు, నన్నము వండునప్పుడు పేరాసతో నాకువొన్నెలు గొనివచ్చు బిడ్డలను, ఒక్కపూటనైన క్షుద్బాధ తీర్చు కొనుటకు వీలులేకపోవుటచేఁ జిక్కి శల్యావశిష్టుఁడవగుచున్న నిన్నును, జూచి నేను సహింపకపోవుచున్నాను. గోపాలకృష్ణుఁ డాశ్రితమందార మని చెప్పు చుందువు. బాల్యసఖుఁడవగు నీ కాతఁడు ఇంత యన్నము పెట్టకపోఁడు. ఆమహాను భావుని దర్శించి, యీదారిద్ర్యాంధకారమును దొలఁగింపరాదా?" అని విన్నవించెను.

అదివిని కుచేలుఁడు భార్యయోచన కెంతయు నానందించి, "రమణీ! నీవు మంచియుపాయము చెప్పితివి. కృష్ణునిఁ గనఁబోవుట యిహపరసాధకము. దైన్యోప హతుఁడ నగుట నాకీయూహ తోఁచినదిగాదు. ఆరాజీవనయనుని చరణకమలము లాశ్రయింపఁ బోయెదను; కాని యట్టి ప్రభుశేఖరుని చెంతకు రిక్తహస్తుఁడనై యెట్లు పోఁగలను? ఆగోపాలకృష్ణున కుపాయనము తీసికొని పోవుటకు మనయింట నేమైన నున్నవా?" అని యడిగెను. "అతని యర్హతకుఁ దగినవి లేవు; మన యర్హ తకుఁ దగినవియున్న"వని చెప్పుచు, నామె యడుకులు తెచ్చి భర్తజీర్ణోత్తరీయమునకు ముడిచెను. గోపాలదర్శనోత్సాహియై కుచేలుఁడు బయలుదేఱి పోయెను.

కాని, మార్గమధ్యమున నాతనికి సందేహములు మెండయ్యెను. "ఆఁకట నవసి నవసియున్నాను. నేను ద్వారకాపుర మెట్లు చేరఁగలను? శ్రీకృష్ణుని దర్శింపఁబోవు నప్పుడు గూడ ధరించుట నాకు జీర్ణవస్త్రములే దిక్కయ్యెను. నేనాపుండరీకాక్షుని యంతఃపుర మెట్లు చొచ్చెదను? జీర్ణపరిధానములను ధరించిన యీబడుగు బాపనికి ద్వారపాలురు ప్రవేశము కలుగనిచ్చెదరా? అయ్యో! వారికేమైన నిచ్చినఁ బోవచ్చు ననుకొన్న, నేమైన సంపాదించుకొనుటకే పోవుచున్న నాచేత నివ్వ దేమున్నది?" ఇట్లు సందేహించి తుద కాతఁడు "యోచనలతోఁ బ్రయోజనములేదు. ఇంత దారిద్ర్యోపహతునకు సంపద గలుగునదృష్టమున్న, రాజగోపాలుని దర్శనభాగ్య మెట్లబ్బ కుండును?" అని నిశ్చయముచేసికొని మాఱుచింతలేక, గోపాలకృష్ణునే హృదయ మున భావించుచుఁ బోయెను.

ఈహరిభావనాతాత్పర్యమువలన నాతనికి మైమఱపు గలిగెను. ఆతఁడు నడచు చుండెను; కాని యాతనికి నడచుచున్నానను జ్ఞానము లేదు. చూచువస్తువు లన్నియు గోపాలరూపములుగనే యుండెను. ఇట్లు కొన్ని నిముసములు గడచునప్పటికి, అంతః పురమున వివిధాలంకారశోభితమగు పడకటింట, హంసతూలికాతల్పమున, రాకేందు ముఖులు వింజామరలు వీచుచుండ రుక్మిణితో సరసోక్తులాడుచున్న శ్రీకృష్ణుఁ డాత నికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. దైవవశమున ద్వారపాలురెవ్వరు నాతని నాటంకపఱుప

కైరి; కాని యాతఁడు తానిక్కడకు నడచి వచ్చుట యెఱుఁగఁడు. అట్టిస్థితిలో శ్రీకృష్ణుని సమీపించుటకుఁ గుచేలుఁడు సందేహించుచు వెనుక కడుగు లిడసాగెను.

కృష్ణుఁడు కుచేలుని హఠాత్తుగఁ జూచెను. తోడనే సంభ్రమముతోఁ దల్పము డిగి, యతిరయమున వచ్చి వెనుదిరిగిపోవ నుంకించుచున్న కుచేలుని చేయొడిసి పట్టుకొని, బిగియారఁ గౌఁగిలించుకొనియెను. కృష్ణుని చేష్టలు చూచి, అంతఃపురస్త్రీ లెల్లరును వెల్లవోయిరి. రుక్మిణి వెనువెంట వచ్చి నిలిచి యబ్బురముతోఁ జూడసాగెను. ఇది యంతయుఁ జూచి కుచేలుఁడు తెల్లవోయెను. అగుటంజేసి కృష్ణుఁడు తన్ను కుశల మడిగి, మిగుల నాదరము చూపి, తల్పముమీఁదికిఁ గొనిపోయి కూర్చుండఁ బెట్టుటయుఁ గూడఁ గుచేలుఁ డెఱుఁగఁడు. పిదపఁ గృష్ణుఁడు రుక్మిణిచే బంగారుకలశముతో నుదకము తెప్పించి స్వయముగఁ గాళ్లుగడిగి, ఆజలమును శిరమున ధరించి, మృగమదఘనసారమిళితమైన మలయజము ఆతని బడుగుమేన నలఁది, శ్రమపోవునట్లు వీవనతో విసరెను. మణిదీపముల నివాళించెను. సుగంధ కుసుమమాలికల శిరము నలంకరించెను. కర్పూరతాంబూలము నొసంగెను. ఒక ధేనువు నొసఁగి స్వాగత మడిగెను. అంత రుక్మిణి వీవన వీవఁదొడఁగెను. అప్పటికిఁ గుచేలునకు యథార్థమంతయుఁ దెలిసెను. ఇదియంతయుఁ జూచి యంతఃపురకాంతలు గుములుచేరి గుసగుసలు వోవుచు—

ఉ. "ఏమితపంబు చేసెనొకొ యీధరణీదివిజోత్తముండు తొల్
బామున యోగివిస్ఫురదుపాస్యకుఁడై తనరారు నీజగ
త్స్వామి రమాధినాథునిజతల్పమునన్ వసియించియున్నవాఁ
డీమహనీయమూర్తి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలున్.

చ. తనమృదుతల్పమందు వనితామణియైన రమాలలామ పొం
దును నెడఁగాఁదలంపక యదుప్రవరుం డెదురేఁగి మోదమున్
దనుకఁగఁ గౌఁగిలించి యుచితక్రియలం బరితుష్టుఁ జేయుచున్
వినయమునన్ భజించె ధరణీసురుఁ డెంతటి భాగ్యవంతుఁడో."

(భాగ. స్కం. 10. ఉ. భా. ప. 985,987)

అని యాశ్చర్యపడసాగిరి.

అంత శ్రీకృష్ణుఁడు కుచేలుని కరము గ్రహించి—

సీ. "బ్రాహ్మణోత్తమ వేదపాఠనలబ్ధదక్షతగల చారువంశంబువలనఁ
బరిణయంబైనట్టి భార్య సుశీలవర్తనములఁ దగ భవత్సదృశ యగునె
తలఁప గృహక్షేత్రధనదారపుత్రాదులందు నీచిత్తంబు చెందకుంట
తోఁచుచున్నది యేను మదిలోకసంగ్రహార్థంబు కర్మాచరణంబు చేయు

గీ. కలి మనంబులఁ గామమోహితులుగాక, యర్థిమై యుక్తకర్మంబు లాచరించి
ప్రకృతిసంబాధములు వాపి భవ్యనిష్ఠ, దవిలియుందురు కొందఱుత్తములు భువిని."
(భాగ. స్కం. 10. ఉ. భా. ప. 99.)

గురువుగారు చెప్పినవిషయము లన్నియు మనము పంతములుపట్టి వల్లించుట జ్ఞాపకమున్నదా? ఒకనాఁడు గురుపత్నిచే నాజ్ఞప్తులమై యింధనములనిమిత్తము మన మడవికిఁ బోయితిమి. అప్పుడు ప్రళయకాలమునందుఁ బోలె నొక గొప్ప వర్షము కురిసినది. రాత్రియంతయు వర్షములోఁ దడిసి చలివలన మిక్కుటముగఁ బీడితులమై, గృహముదారి గానక యరణ్యమునఁ గ్రుమ్మరితిమి. తెల్లవాఱినపిదప గురుపత్ని మన లను వెదకికొనుచువచ్చి మనయవస్థనుఁ జూచి చాల వగచి, "వత్సలారా! మానిమిత్త మెంత శ్రమ ననుభవించితిరి. అయ్యో! మానిమిత్తము వచ్చెదమన్న ధారాపాతమగు వర్షమువలన వీలులేకపోయినది. నాబిడ్డలారా! మిమ్మెంత కష్టపెట్టితిని?" అని నొచ్చు కొని, తుద కామె "మీరు అచంచలగురుభక్తులు గావున మీకు సకలైహికసుఖము లును గరతలామలకము లగును" అని యాశీర్వదించి మనల నింటికిఁ గొనిపోయినది. నీవింకను మఱువకుండ నున్నావా? మిత్రుఁడా! ఆకాలమున మన మింక ననేకవిచిత్ర ములు చేసితిమి. అవియెల్ల నీకిపుడు జ్ఞప్తియందున్నవా?" యని యడిగెను.

కుచేలుఁడు అందునకుఁ గొంత ప్రత్యుత్తరము చెప్పి, "కృష్ణా! జగన్నాటక సూత్రధారి వగు నీకు ఒరుఁడు గురుఁ డనుటలో నేమి యర్థమున్నది? లోకవిడంబ నార్థము నీవట్లు సంచరించితివి; కాని లోకగురుఁడవగు నీకు గురుండుగాఁదగిన యాత, డెవఁడు?" అని పలికెను. అది విని కృష్ణుఁ డా ప్రస్తావనము నంతటితోఁ జాలించి "సఖుఁడా! నీవును నేనును జిన్ననాఁటి స్నేహితులముగదా! నేననిన నీకుఁ బరమానుఁ రాగముగదా! నాకుపహారమున నాసక్తి మెం డని నీవెఱుఁగుదువు గదా! మఱి నాఁటికి నేఁడు చూడవచ్చుచు నీవు నాకేమి తెచ్చి పెట్టితివి?" అని యడిగెను. కృష్ణుఁ డి ట్లడుగకుండినను, ఆతఁడు స్త్రీజనసమక్షమున, విశేషించి దాసీపరివృతయగు పట్టపు దేవి సమక్షమున లేకుండినను, కుచేలుఁడు తాను తెచ్చిన యడుకు లుపాయనముగా నిచ్చియుండును. ఇప్పు డాతని కాపనిచేయుటకు సాహసము కలుగదయ్యెను. అయిన కృష్ణున కిప్పు డేమి చెప్పవలెను? పాపము కుచేలుఁడు లజ్జాభరమున శిరమువంచికొని యూరకుండెను. అంత శ్రీకృష్ణుఁ డేమియు నెఱుఁగనట్లు కుచేలుని జీర్ణోత్తరీయపుఁ గొంగుముడి చూచి "మిత్రుఁడా! ఇదియేమి?" యని యదివిప్పి, "ఆహా! నానిమిత్త మడుకులు తెచ్చితివా? ప్రియమిత్రుఁడా! ఇవి నాకెంతో యిష్టము" అని చెప్పి, యొక గుప్పెఁడు పుచ్చుకొని, యెంతో సంతోషముతో భుజించెను. మఱియొకగుప్పెఁడు తీసికొనుచుండఁగా రుక్మిణి పతిచేయి పట్టుకొని వారించి "నాథా! ఈద్విజశ్రేష్ఠునకు

సంపదలొసంగుటకు మొదటిగుప్పెఁడే చాలును. ఇంకను నై కొన్న మన మాతని ఋణము తీర్చుకొనఁజాల" మని పలికెను. కృష్ణుఁ డందులకు మాఱువలుకకుండ నూరకుండెను.

కృష్ణుఁడు నాఁటిరాత్రి కుచేలునకుఁ దనయింట విందుచేసి సకలవిధములఁ దృప్తిఁ బొందించెను. కుచేలుఁడు మఱునాఁ డరుణోదయమున మేల్కాంచి, సకల కార్యములను దీర్చుకొని సెలవడిగెను. శ్రీకృష్ణుఁ డాతని చేయిపట్టుకొని కొంతవఱకు సాగనంపి, "నన్ను మఱవకుమా" యని చెప్పి వెనుకకు వెడలిపోయెను. కుచేలుఁడును గృష్ణుఁడు తనకుఁజేసిన మహాదరమున కెంతయు నాశ్చర్యపడుచు, "అయ్యో! ఈతని వలన నాదరిద్రము విచ్ఛిన్నమైపోవు నని వచ్చితిని. తుద కాశాభంగమే ఫలమైన" దనుకొనుచు స్వస్థలమునకుఁ బోయెను.

పోయి చూడఁగా మున్ను తనకుటీర మెచ్చటనుండెనో, యచ్చట మహోన్నత ప్రాసాద ముండుట కుచేలుఁడు చూచి ఆశ్చర్యపడసాగెను. ఇంతలో పరిచారికలువచ్చి "ప్రభూ! లోనికి దయచేయు" మని ప్రార్థించి కొనిపోయిరి. అంగణమున నడుగు పెట్టునప్పటికి పూచిన తంగెడువలె భార్య యెదురువచ్చి మ్రొక్కి, లోపలకుఁ గొని పోయెను. పిమ్మటఁ గుచేలుఁ డిదియంతయుఁ గృష్ణానుగ్రహమే యని గ్రహించెను; కాని యంతటి యతులైశ్వర్యము వచ్చినను, ఆతఁ డైహికసుఖములపొంతఁ బోక నిస్పృహుఁడై కాలముఁ బుచ్చి దేహాంతమున విష్ణుసాయుజ్యమును బడసెను.

సీ. "నీరదాగమ మేఘనిర్యత్పయఃపానచాతకం బేఁగునే చౌటిపడెకుఁ?
బరిపక్వమాకందఫలరసంబులు గ్రోలుకీరంబు చనునె దుత్తూరములకు?
ఘనరవాకర్ణనోత్కలికమయూరము కోరునే కఠినఝల్లీరవంబుఁ?
గరికుంభపిశితసద్గ్రాస మోదితసింహ మరుగునే శునకమాంసాభిలాషఁ?

తే. బ్రవిమలాకార! భవదీయ పాదపద్మ, యుగసమాశ్రయనైపుణోద్యోగచిత్త
మన్యుఁ జేరునె తన కుపాస్యంబుగాఁగ, భక్తమందార! దుర్భవభవవిదూర!"

(భాగ. స్కం. 10. ఉ. భా. ప. 257.)

---

10. సత్యవ్రతుఁడు

ద్రవిళదేశమును బరిపాలించు సత్యవ్రతుఁడు అను మహారాజు నీరుమాత్ర మాహారముగాఁ గొనుచు, వైకుంఠనివాససౌఖ్యమును బడయఁగోరి శ్రీమహావిష్ణువు కొఱకు గురుతరనిష్ఠతోఁ దపస్సు ప్రారంభించెను. ఒకనాఁ డాతఁడు కృతమాలిక యను నదిలో నవగాహనముచేసి, సంధ్యావందనము ముగించి, తర్పణము చేయుటకు

దోసిట నీరుదాల్చి యుండఁగాఁ దటాలున నందొక చేఁపపిల్ల పడెను. వెంటనే యా మహారాజు జులికిపడి దాని నానదీప్రవాహమునఁ బాఱవేసెను. అంత నది గడగడ వడఁకుచు "రాజా! పెద్దచేఁపలు మ్రింగివేయు నను భయమువలనను, జాలరులు వలల సాహాయ్యమునఁ బట్టుకొని మడియింతు రను భీతివలనను, నీపాలఁ బడి నీశరణు చొచ్చిన నన్నిట్లు మఱల నీయేటఁ బాఱవేయుట ధర్మమా? దీనవత్సలా! కరుణామయా! నాయెడల ననుగ్రహము వహించి, నన్ను రక్షింపుము" అని సవినయముగఁ బ్రార్థించెను.

ఈదీనాలాపములకు సత్యవ్రతుని హృదయము వెన్నవలెఁ గరఁగి పోయెను. తోడనే యాతఁ డామత్స్యకిశోరము నాదరముతో మెల్లఁగఁ బట్టుకొని, తన కమండలువున నిడుకొని పర్ణశాలకుఁ బోయి నాఁటికిఁ దనకు లభ్యమయిన యాహార మేదో దానికిఁ బెట్టెను. మఱునాఁ డుదయమున నాతఁడు స్నానార్థము నదికిఁ బోవుటకై కమండలువును గైకొనఁగాఁ జేఁపపిల్ల నిన్నటికంటెఁ జాలఁ బెద్దదియై యుండుట కాన్పించెను. అందుల కాశ్చర్యపడుచున్న సత్యవ్రతునితో నది "దయామయా! నా కీచిన్ని కమండలువు చాలుట లేదు. మఱియొక తావుఁ జూపు" మని కోరెను. నాఁ డాతఁడు దాని నొక కడవలో విడిచెను. మఱునాఁ డది యంత కంటెఁ బెరిఁగి "మహాత్మా! నే నీయిఱుకుఁగడవలో బ్రతుకఁ జాలను. మఱియొక చోటుఁ జూపింపు" మని ప్రార్థించెను. రాజు దాని నొక చిన్ని మడుగులో విడిచెను. అదియుఁ జాలకపోవుటచే నొక సరస్సున విడిచెను. ఆమఱునాఁడు రాజు దాని సంగతిఁ జూచుటకుఁ బోయి, సరస్సునడుమ పెద్దభూప్రదేశమును శంకఁగొలుపు మీనమును జూచెను. అందుల కాతఁ డాశ్చర్యచకితస్వాంతుఁ డగుచుండఁగా నది మెల్ల మెల్లన "భూరమణా! నీవు విశాలదేశమునకుఁ బరిపాలకుఁడవు. నీదేశమున నింతకంటెఁ బెద్దజలాశయము లేకపోలేదు. నా కీసరస్సున నూపిరి తిరుగుట లేదు. ఇటునటు తిరుగుటలో నిందు నాయెముకలు విరిగిపోవుచున్నవి. నా తెక్కలాడుట లేదు. ఈచిన్ని జలాశయమున నాకాహారము గూడఁ జాలుట లేదు. మఱియొక ప్రదేశమును జూపు" మని వేఁడుకొనియెను.

"ఇఁక నిట్టి వేవియుఁ జాలవు. సముద్రముగూడ ఈవింతమీనమునకుఁ జాలనట్లున్నది. అయిన నంతకంటె విశాల మగు జలరాశి మఱియొకటి లేదుగదా!" యని తలఁచి రాజు దానిని సముద్రమున విడిచెను. తోడనే మహాభీతిచే వలె, నది గడగడలాడుచు, "కరుణాలవాలా! ఇంతవఱకును నన్నుఁ గడు ననురాగముతోఁ బెంచి, నేఁ డిట్లీయపారపారావారముపాలు చేయుట తగునా? ఈగభీరజలరాశి తిమింగిలములు మొసళ్లు మున్నగు క్రూరసత్వములచే మిగుల భయంకరమై

యున్నది. న న్నొకపంక్తిక్రింద నొక్కివేయఁగల మహామీనములుగూడ నిందు వేనవేలు గలవు. ఇందు నా ప్రాణము లెట్లు దక్కును? అయినను నీవేమి చేయఁ గలవు? ప్రపంచమున నెచ్చటఁ జూచినను ఇంతకంటె పెద్దజలరాశి లేదయ్యెను; ఇంతకంటెఁ జిన్నదైనను నన్ను విలాసముగఁ గబళింపఁగల క్రూరసత్త్వములు లేనిది లేదయ్యెను. ఇఁక నాయదృష్ట మెట్లున్న నట్లగును. పోయిరమ్ము. నన్ను మఱువఁ బోకుము. తఱుచు వచ్చి, నీక్షేమ వార్తలు తెలిపి, నా క్షేమసమాచారములు తెలిసికొని పోవుచుండు" మని ప్రార్థించెను.

ఇదివిని యబ్బురముతోడను, సంతోషముతోడను దానినిఁ జూచి, రాజు "నీచరిత్రము చాల వింతగ నున్నది. ఒక్కొక్కదినమున నూహాకందనంతటి యభివృద్ధినిఁ బడయుచున్నావు. ఎందైన మీనుల కింతటిమేను గలదని వీనులఁ బడెనా? నీవు నిక్కముఁ జేపవు కావనుట యథార్థము. మహాత్మా! ఇట్టి విచిత్రలీలా వతారమును దాల్చిన నీ వెవఁడవో సెలవిమ్ము. నీవు దీనరక్షణమునకుఁ గంకణము గట్టుకొన్న శ్రీమన్నారాయణమూర్తివిగాని వేఱుకాదు. భక్తవత్సలా! పురు షోత్తమా! సృష్టిస్థితిసంహారచతురా! ప్రపంచమున కెల్ల నీవే దిక్కు. నీలీలావతార ములు లోకకల్యాణసంధాయకములు. దేవా! నేను లాతివాఁడను గాను. నీసేవ కుఁడ నగునాయెడల ననుగ్రహము పూనుము. లోకమంగళకారిణి యగు శ్రీమహా లక్ష్మి సేవించుటచే మైమఱచియుండు నీ వీమత్స్యరూపము నేల ధరియించితివో యానతిమ్ము" అని ప్రార్థించెను.

ఈవేఁడికోలు నంగీకరించి, ప్రళయకాలమునందలి భయంకర సముద్రమున నేకాంతముగ విహరింప నిచ్చగించి, మీనరూపమును దాల్చిన శ్రీహరి సత్యవ్రతునిఁ జూచి "ఓయీ! నేటి కేడవదినమున బ్రహ్మదేవున కొక్క పగలు నిండును. ఆ హేతువుచే నాఁడు ప్రళయము సంభవించును. భూర్భువాదికములగు లోకములు గూడ నావిలయసాగరమున మునిఁగిపోవును. నాఁడు నాయాజ్ఞ చొప్పున నోషధీ బీజరాసులతో నిండియున్న యొకపెద్దనౌక వచ్చును. దానిని వెదకికొనుచు సప్త ర్షులు వచ్చెదరు. వారితోఁ గూడ నీవు దాని నధిష్ఠింపుము. జగమంతయు నంధకార బంధురమగును. అయినను నీ వామునుల దేహకాంతివలన రక్షింపఁబడెదవు. నా యానతివలన నావతో నొకపెద్దపాము వచ్చును. దానిసాయంబున సముద్రపుఁ గెరట ముల తాఁకుడుచే నావ యటునిటు కొనిపోకుండఁ జేసి, దాని చుట్టును దిరుగుచుఁ దిమింగిలములు మున్నగువానివలన బ్రహ్మదేవుని రాత్రికడచునంతదనుకఁ గాపాడె దను. ఆకారణముననే నీమత్స్యరూపమును వహించితి" నని చెప్పి యంతర్హితుఁ డయ్యెను,

పిదప సత్యవ్రతుఁడు మత్స్యరూపియగు శ్రీమన్నారాయణునిపాదపద్మములం దలంచుకొనుచు దర్భశయ్యపైఁ దూర్పుతలగడగా శయనించి, యా ప్రళయకాలమును నిరీక్షింపసాగెను. ప్రళయమునువచ్చెను. పుష్కలావర్తమేఘములు కడవలతోఁ గ్రుమ్మరించినట్లు కురిసినవర్షమువలన సముద్రములు పొంగి, చెలియలికట్టలను దాఁటి, జగత్తును ముంపఁదొడఁగెను. ఇంతలో సప్తఋషులు చనుదెంచి సత్యవ్రతునిఁ జూచి యాశ్చర్యచకితులై "ఈ ప్రళయకాలమున నీవెట్లు బ్రతుకఁగలిగితి" వని యడిగిరి. రాజు సంగతియంతయుం జెప్పెను. మునులకు మఱింత యబ్బురపాటు తోఁచెను. వారారాజుభాగ్యమును జాలఁ గొనియాడిరి. ఇది యిట్లు జరుగుచుండఁగా, జగత్తంతయు సముద్రమగ్నమయిపోయెను. మేరుగిరిశృంగమును, భైరవమూర్తి శూలాగ్రమున మహాలక్ష్మీవిలాసమందిర మగుకమలమువలె, వెలుంగుచుఁ గాశీనగరము మాత్రము ప్రళయోపహతములు కాకుండ నిలిచెను.

అప్పుడు బ్రహ్మదేవుఁడు సృష్టి చేసిచేసి విసిగి, వేసారి యొడలువిరుచికొనుచు శయనించెను. అలసి సొలసి శయనించిన యా విధాతముఖమునుండి వేదములు బయలువెడలెను. ఈశ్వరుఁ డొసఁగిన వరప్రభావమువలన సముద్రమధ్యమున భువనమోహన మనుపురము నిర్మించికొని, దేవతలకుఁగూడ నజేయుఁడై, పోతరించి సంచరించుహయగ్రీవుఁడనురాక్షసుఁడు వెంటనే యావేదములను దొంగలించుకొని పోయి తనపురిని దాఁగికొనియెను.

ఇట్లు వేదములను హరించిన రక్కసుని సంహరింపవలసియు, మ్రానుదీఁగెల విత్తనంబుల పొత్తరలు పెన్నీట నాని చెడకుండ నునుపవలసియు, శ్రీమహావిష్ణువు మఱల మత్స్యరూపముతో నా ప్రళయసాగరమున దర్శన మిచ్చెను. అంతకుమున్నే శ్రీహరి యాజ్ఞవలన నొకపెద్దనౌక వచ్చెను. సత్యవ్రతుఁడు సప్తమునులతోడను దానిపై నెక్కి మ్రానుదీఁగెవిత్తనములను జాగ్రత్తచేసెను. పిదప నాతఁడు పెనుఁబాప త్రాట నాజలచరేంద్రుని కొమ్మున కా నౌకను గట్టిపట్టెను. మునులు సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠులైరి. సత్యవ్రతుఁడు శ్రీహరి నిట్లు వినుతింపఁ దొడఁగెను.

"మాయచే నావరింపఁబడి ఘోరసంసారసాగరమున మునిఁగితేలుచు, భాగ్యవశమున జను లేమహాత్మునిఁ గొలిచి వైకుంఠముఁ జేరుదురో, యట్టి శ్రీమన్నారాయణమూర్తీ! నన్ను రక్షింపుము. కన్నులుగలవాఁడు గ్రుడ్డివానికి దారిచూపును. ఈసచరాచరప్రపంచమును బ్రకాశింపఁ జేయుసూర్యచంద్రులను నేత్రములుగా ధరించిన ముకుందా! సద్గతిఁ జూపుము. అగ్నిసంపర్కమువలన బంగార మెట్లు పరిశుభ్రమగునో, యట్లే నీసేవవలన లోకములు పాపముల బాఱినుండి తప్పి ప్రకాశించును, చెలివై, చుట్టమువై నాహృదయకమలమున వసించి, యానందమూర్తివై,

నిర్హేతుకజాయమానకటాక్షమున దీనుఁడను, ఆపన్నుఁడను అగు నాకు సాక్షాత్క-
రించిన శ్రీపతీ! పురుషోత్తమా! దీనమందారా! నా మొఱ నాలకించి, నాకు మోక్షము దయచేయుము."

ఈ ప్రార్థనమును విని భగవంతుఁడు మిగుల నలరి, కరుణవెలయ సత్యవ్రతు నుద్దేశించి "నేను, నీవు" అని భేదము చేయుటయే అవివేకము. భేదభావమును మఱచి, తత్త్వము నెఱింగి, సోఽహ మను వాక్యార్థము నెఱింగి ప్రవర్తించినవారికి మోక్ష ప్రాప్తి యగును. ఇది త్రాడు; పాము గాదు. అనుజ్ఞానముగలవానికి భయ మెట్లుండును? అట్లే జీవుఁడఁగాను; పరబ్రహ్మము ననుభావము గలవానికి సాంసారిక భీతి యెట్లుండును? బ్రహ్మానందానుభవము గలవానిని మాయ సమీపింపఁజాలదు. అనేక జన్మములు సాధువులకుఁ బరిచర్య చేసినయెడలఁ బురాణార్థము తెలియఁగనగును. పురాణార్థవిజ్ఞానమువలన సత్కర్మానుష్ఠానమును, దానంజేసి నాపదకమలముల యెడల నిర్మలభక్తియుఁ బొడమును. దానిచే జ్ఞానప్రకాశము గలుగును. జ్ఞానమువలన సకలదురితములు నశించి, మోక్షసిద్ధి యగును" ఇట్లు చెప్పిచెప్పి, మహామీన మూర్తి తుదకు సాంఖ్యయోగక్రియతోడి పురాణసంహిత నుపదేశించెను. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతునిచేఁ దెలుపఁబడిన సనాతనబ్రహ్మస్వరూపమును విని, కృతార్థుఁడయ్యెను.

అంతలో నిశావసానము సమీపించెను. 'మమ్మెవరును రక్షింపఁజాలరా' యను వేదముల దీనాలాపములు ఘంటానాదములవలె వినవచ్చుచుండెను. అప్పుడు మీనమూర్తి కన్ను లెఱ్ఱఁజేసి, రాక్షసునిపై నుఱుకుటకు సంరంభింపసాగెను. ఆసన్న యెఱింగి, సత్యవ్రతుఁడు నాగబంధమును సడలించెను. తోడనే,—

మ. "ఉఱికంభోనిధి రోసి వేదముల కయ్యున్ దైన్యముఁ జూచి వే
గఱు లల్లార్చి ముఖంబు సాఁచి చెలువీఁకన్ దోఁక సారించి మే
న్మెఱయన్ దౌడలు దీటి మీస లదరన్ మీనాకృతిన్ విష్ణుఁ డ
క్కఱటిన్ దాఁకి వధించె ముష్టిదళితగ్రావున్ హయగ్రీవునిన్."

అంత నిశావసాన మయ్యెను, ప్రళయావసానము గూడ నయ్యెను.

సీ. "ఎప్పుడు వేగునం చెదురుచూచుచునుండు మునుల డెందంబులు ముదము నొందఁ
జలిపితోఁ బ్రక్క నిద్రించు భారతి లేచి యోరపయ్యెదఁ జక్కనొత్తికొనఁగ
మలినపై పెనుచేయి ప్రక్కన తేజంబు థొంటిచందంబునఁ దొంగలింపఁ
బ్రాణుల సంచితభాగధేయంబులు కన్నుల కొలఁకులఁ గానఁబడఁగ
తే. నవయువంబులు గదలించి యావులించి, నిదురఁ జప్పిటి మేల్కాంచి నీరి మలఁగి
యొడలు విఱుచుచుఁ గనుగవలుసుముకొనుచు, ధాతగూర్చుండె సృష్టివిధాత యగుచు."

(భాగ. స్కం. 8, ప, 734.)

తరువాత శ్రీమన్నారాయణుఁడు వేదములను దెచ్చి బ్రహ్మదేవున కిచ్చి పోయె. సత్యవ్రతుఁడు శ్రీహరిని దలంచి జలతర్పణము గావించి, వివస్వతుఁడను సూర్యునకు శ్రాద్ధదేవుఁ డనుపేరుతో జన్మించి యేడవ మనువయ్యె.

మ. "ప్రళయాంభోనిధిలోన మేన్మఱచి నిద్రం జెందు వాణీశు మో
ములవేదంబులఁ గొన్నదైత్యుని మృతిం బొందించి సత్యవ్రతుం
డలరన్ బ్రహ్మము మాటలం దెలిపి సర్వాధారుఁడై మీనమై
జలధిన్ గ్రుంకుచుఁ దేలుచున్ మెలఁగు రాజన్మూర్తికిన్ మ్రొక్కెదన్."

(భాగ. స్కం. 8. ప. 740.)

---

11. భ ర తుఁ డు

భరతుఁడు మహావైభవసంపన్నుఁడు. ఈతఁడు పదిలక్షలవేల యేండ్లు రాజ్యపాలనము చేసెను. ఈతఁడు పాలించుటవలననే, అజనాభమను పేరుతో నొప్పు నీమహాదేశమునకు భారతవర్ష మను పేరువచ్చెను. రాజ్యపరిపాలనా కాలమున భరతుఁడు పరమేశ్వరప్రీతిగా ననేకయజ్ఞములను జేసి, శ్రీహరియెడల నత్యంతభక్తిఁ గలిగియుండెను. కాలక్రమమున నీతనికి వార్ధకము సమీపించెను. తోడనే భరతుఁడు తనకుమారులపై రాజ్యభారము నుంచి భగవద్ధ్యానము చేసికొని తరించుటకుఁ బులహాశ్రమమునకుఁ బోయెను.

పులహాశ్రమవాసు లగు పరమమునులకు దామోదరుఁ డెప్పుడును బ్రత్యక్షమున నుండును. సాలగ్రామశిలలచే నిండియున్న గండకీనది యా యాశ్రమమును బావనముచేయుచుండును. అచట నాతఁ డనేకవిధనవపుష్పపల్లవములతోడను, తులసీదళంబులతోడను శ్రీహరినిఁ బూజించుచు, విషయసుఖముల మీఁదికి మనస్సును బోనీయక అరికట్టి, శమదమాదిసుగుణశోభితుఁడై విష్ణుభక్తిప్రభావమున సకలకల్మషములను బాసి, యోగివేషియై యుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డాతఁడు గండకీనదిలో స్నానముచేసి ముహూర్తమాత్ర మంతర్జలములయందుఁ బ్రణవోచ్చారణము చేయుచుండెను. అప్పుడే నిండుచూలాలగు నొకలేడి భరతుఁ డున్న చోటికిఁ గొంచెముపైని నీళ్లు త్రావుచు బ్రహ్మాండభాండము బ్రద్దలుచేయు విలయమేఘగర్జనవలె హృదయవిదారణం బగు సింహనాదము నాలకించి యులికిపడి, ప్రాణభయంబున నున్నట్లుండఁగా నది దాఁటిపోవుటకు ఆకసమున కెగిరెను; కాని దైవవశమున గర్భస్థ మగు హరిణకిశోరము నీటిలో జాఱిపడియెను. లేడియు నవ్వలియొడ్డున నొకరాతిపైఁ బడి ప్రాణములు విడిచెను.

ఈగందరగోళ మంతయు విని, భరతుఁడు కన్నులువిచ్చి చూచునప్పటికి లేడిపిల్ల నీటిలో విలవిలఁ దన్నుకొనుచుండెను. దానినిఁ జూచి హృదయము కరుగఁ దటాలునఁ బట్టుకొని భరతుఁడు తన పర్ణకుటీరమును జేరుకొనియెను. పిదప నాతని చిత్తము లేడిపిల్లపై గాఢానురాగభరిత మయ్యెను. తుదకు పోషణపాలనప్రీణన లాలనానుధ్యానముల భరతుని హృదయము చలించి, యష్టాంగయోగసమాధి నుండియు, శ్రీహరిపూజాపరిచర్యాదులనుండియు విచ్యుతమైపోయెను.

భరతుఁ డాలేడిపిల్లను ఆసనశయనాటనస్నానసమిత్కుసుమఫలపలాశమూలోదకాహరణ దేవపూజాజపాదులయెడలఁ గూడఁ బాయఁజాలక పోయెను. నిత్యనైమిత్తికాదిక్రియాకలాపములయందుఁ గూడ నడుమనడుమ దానినిఁ జూచి లాలింపకుండ నుండఁజాలక పోయెను. వృకసాలావృకాదిక్రూరమృగంబుల వలని భీతిచే నెచ్చటకుఁ బోయిన నచ్చటికిఁ గొనిపోవసాగెను. మఱియు నధికప్రణయభర పరితహృదయుం డగుచుఁ గొంతసేపు స్కంధముల వహించియుఁ, గొంతతడవు ఉరంబున నుంచుకొనియు, మఱికొంతప్రొద్దు ఉత్సంగంబున నుంచుకొనియు నిట్లు లాలించి యానందింపఁ జొచ్చెను. తేపతేపకును దీర్ఘాయువుగా దీవించుచు, మాటిమాటికిని ముద్దుగొనుచు నతిమోహమునఁ బెంచుచుండెను.

ఇట్లు కొన్నిదినములు జరుగునప్పటికి లేడిపిల్ల తేఱికొనియెను. తన కష్టము ఫలించినదిగదా యని భరతుఁ డానందించు చుండఁగా, నొకనాఁ డది కాన్పింపకుండ నెచ్చటికో పాఱిపోయెను. ఇఁక భరతుని యవస్థ చెప్పనేల? వ్యాకులితచిత్తుఁడై, అతిదీనుఁడై తద్విరహము నోర్వఁజాలక "హరిణపోతమా! వనమున మృగబాధ లేవియు లేకుండునట్లు నిన్నతిభద్రముగఁ గాపాడితిని. నన్ను విడిచి యేల పోయితివి? అయ్యో! నీవు నాకెచ్చటఁ గాన్పింతువు? నిన్నెట్లు తక్కించుకొందును? నీవు నాయాశ్రమమునందలి తృణచయము మేసి పొదలితివి. తుదకు నీ వేక్రూరమృగము వాతఁ బడిపోయితివో! నీవెప్పుడు వచ్చి నన్ను సంతోషపఱుతువు? నానాప్రకారము లైన గతులచే నన్నెప్పు డానందింపఁజేయుదువు? నేను ధ్యానసమాధి నున్నప్పుడు నన్నుఁ గొమ్ముల గోకి యెప్పుడు సుఖింపఁ జేసెదవు?" అని యాతఁడు లేడిపిల్లమీఁది భ్రాంతిచే సకలమును మఱచిపోయెను.

ఇట్లాతఁడు తద్విరహవ్యథచేఁ గృశించు చుండఁగా హఠాత్తుగ నొకనాఁ డది యాతని కన్నులఁ బడియెను. అది ప్రత్యక్ష మగుట భరతునకు భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించిన ట్లయ్యెను. అది తిరోహితమైనప్పు డెంతదుఃఖముఁగలిగెనో, మఱలఁ బ్రత్యక్షమైన పిదప నంత సంతోషముఁ గలిగెను. ఇట్లు కొంతకాలము జరుగునప్పటికి, భరతున కంత్యకాలము సమీపించెను. పాప మాతనికి హరిణకిశోరముతోఁ

చిరకాల మానందించుచు నుండుటకు వీలులేకయేపోయెను. "అయ్యో! ఈ హరిణకిశోరము దౌర్భాగ్యమువలన నాకవసానకాలము తటస్థించినది. ఇఁక దీని కాధార మెవరు? దీని నాదరముతోఁ బెంచువా రెవరు?" అని విచారించుచు తుద కాతఁడు ప్రాణములను బాసెను. హరిణకిశోరముమీఁది యీయనంతవ్యామోహమువలన నాతఁడు హరిణీగర్భమున హరిణమై జన్మించెను.

ఇట్లాతఁడు లేడికడుపునఁ బుట్టినను దొల్లి భగవద్ధ్యానతత్పరుఁ డై యుండెఁ గావునఁ, దన హరిణత్వమునకుఁ గారణ మెఱింగి యాతఁడు.—

ఉ. "రాజులు ప్రస్తుతింప సురరాజసమానుఁడనై తనూజులన్
రాజిలఁజేసి తాపసులు రాజఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణదేహమునందలి ప్రీతిఁజేసి నా
యోజసెడంగ నేఁ జెడితి యోగిజనంబులలోనఁ బేలనై." (భాగ. స్కం. 5. ప. 116.)

అని వగచుచుఁ దల్లినిఁ బాసి యెట్లెట్లో పులహాశ్రమముఁ జేరి, శుష్కపర్ణములను దిని, యచిరకాలమున దేహముఁ బాసి యొకబ్రాహ్మణుఁడై పుట్టెను.

అవాంతరవిపత్తువలన జ్ఞానముఁ గలిగి ముక్తసంగుఁడై, కర్మబంధములను భస్మీపటలము గావింపఁజాలు శ్రీహరిని శ్రవణమననధ్యానాదులఁ బూజించుచు భరతుఁడు కాలము గడుపసాగెను. భరతుని తండ్రియగు ఆంగిరసుఁడనుఁ బ్రాహ్మణున కిరువురుభార్య లుండిరి. అందు ప్రథమభార్యయందు దొమ్మండుగురు పుత్రులును, ద్వితీయభార్యయందు ఇరువురు పుత్రులును గలిగిరి. అంగిరసుఁడు కుమారుల కందఱకును చౌలోపనయనాదికర్మలం గావించి వేదవిద్య గఱపసాగెను. భరతుఁడు తండ్రి చెప్పునవి యెల్ల నిష్టము లేకున్నను మాఱుపల్కక చేయుచు, సంగభీతుఁడు గావున జనులు తన్ను రోయుటకై యున్మత్త జడాంధబధిరరూపములతోఁ బ్రవర్తింపఁ జొచ్చెను.

ఇట్లుండఁ, గొన్నిదినములకు ఆంగిరసుఁడు చనిపోయెను. భరతుని తల్లి భర్తతో ననుగమనము చేసెను. ఇంటి పెత్తనము సవతితల్లి కుమారులకు సంక్రమించెను. సాపత్న్ని సోదరులకు సోదరప్రేమ యుండదుగదా! భరతుని సవతియన్నలు అతని యున్నతిని సహింపఁజాలక విద్యాభ్యాసము మానుపించి గృహకృత్యములలో నియమించిరి. హరిచరణధ్యానమునఁదక్క దేనియందు నాసక్తిలేనివాఁడు గావున భరతుఁ డందులకు సమ్మతించెను; కాని గృహనిర్వాహణమున నాతనికి మోహము మాత్రము గలుగలేదు. తండ్రి చెప్పినవిద్య నెంత ముఖ్యముతో నభ్యసించెనో, సవతిసోదరులు నియమించిన గృహనిర్వాహకముఁ గూడ నాతఁ డంత వైముఖ్యముతోడనే ప్రారంభించెను.

విషయవిముఖుఁ డగుట నాతనికి ఆత్మనిత్యానందసుఖలాభము గలిగెను. ఈకారణముచే నాతని కైహికసుఖదుఃఖములయెడల దేహాభిమానము నశించెను. శీతోష్ణవాతవర్షాతపంబులకు మీఁద వస్త్రము గప్పుకొనుట మాని, వృషభమువలె పీనుఁడును - కఠినాంగుఁడునై - స్థండిలశాయియై-పరాగపిహితం బగు దివ్యరత్నము వలె, నవ్యక్తబ్రహ్మవర్చసుఁడై మలినవస్త్రములఁదాల్చి, మషీలిప్తయజ్ఞోపవీతుఁడై యుండుటఁజేసి మూఢు లాతనిని బ్రాహ్మణాభాసుఁ డనియు, మందుఁ డనియుఁ బిలువసాగిరి. కొంద అవివేకు లాతనినిఁ బిచ్చివాఁడా యని పిలిచినఁ, బిచ్చివాని వలెనే పలుకుచుండెను. చెవిటివాఁడా యనిన, చెవిటివానివలెనే ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుండెను. ఇట్లుండ నాతని సవతిసోదరులు గృహనిర్వహణోద్యోగము నూడఁబెఱికి, చేనికాఁపునకు నియమించిరి. అందులకు వ్యతిరేకము చెప్పక భరతుఁ డదియు చేయసాగెను. ఊఁక తవుడు తెలకపిండి పొట్టు మున్నగునవి యాహార ముగాఁ బెట్టినను, భరతుఁడు వానిని అమృతమువలె భక్షింపసాగెను. ఇట్లాతఁడు సకలైహికసుఖదుఃఖములయందును సమానముగ నడచుచు, వాని నంటక కాలము గడుపుచుండెను.

వృషలరాజు అనువానికి సంతానము లేకపోయెను. కాళికి బలియిచ్చుటకై పురుషపశువును గొనిరండని యారాజు భటులకు సెలవిచ్చెను. రాత్రియంతయుఁ దిరిగిరి; కాని వారి కెవరును గాన్పింపరైరి. నిస్పృహచేసికొని వారు పోవుటకుఁ దలంచుచుండఁగా, నాకస్మికముగ భరతుఁడు కన్నులఁ బడియెను. తోడనే రాజ భటులు "మంచిపశువు దొరకె రండు" అని భరతునిఁ గొనిపోయి, అభ్యంజనము మున్నగు సకలవిధులను నెఱవేర్చిరి. అంత వృషలరాజు చనుదెంచి చక్కఁగ నలంక రింపఁజేసి మృష్టాన్నంబులు భుజియింపఁబెట్టి, ధూపదీపమాల్యలాజకిసలయాంకుర ఫలోపహారాదులు సమర్పించి, మహావాద్యఘోషముతో భరతునిఁ గాళికాదేవి సమ్ముఖమునఁ గూర్చుండఁజేసి, కరాళఖడ్గమును జేతఁగొని కాళికాదేవి ప్రీతినిమిత్తము తెగవ్రేయఁబోయెను.

అప్పుడు భరతుని శరీరమున నఖండబ్రహ్మవర్చస్సు ఉదితం బయ్యెను. దానినిఁ జూచి కాళికాదేవి భీతచిత్తయై, వృషలరాజుపైఁ జాల నాగ్రహించి సపరివారముగ వానిని నాశముచేసెను. భరతుఁడు ఏమియు నెఱుంగనివానివలె శాంతుఁడై చంప వచ్చినవారియందును, ఖడ్గమునందును, కాళికాదేవియందును గూడ హరిభావము ఉంచి, విష్ణుమూర్తినిఁ గొనియాడి పోయి, చేనికి యథాపూర్వముగఁ గావలియుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము జరుగునప్పటికి సింధుదేశాధిపతి యగు రహూగణుఁడు ఇక్షుమతీతీరమున నున్న కపిలమహామునివలన తత్త్వవిజ్ఞానమెఱుఁగఁ గోరి, పల్లకిపై

బయలుదేఱెను. బోయలు భరతునిఁజూచి 'వీఁడు చాల బలిసియున్నాఁడు. పాలకి నతిసులభముగా మోయఁగలఁడు' అని తలఁచి, బలవంతము చేసి, పాలకి వాని భుజ ముపైఁ బెట్టిరి. భరతుఁడును మాఱుపలుకక బోయలు చెప్పినట్లు నడువసాగెను. అయినను బల్లకీ యెప్పుడును మోసియుండకపోవుటచే మిట్టపల్లములు వచ్చినప్పుడు చాల కష్టపడి నడువసాగెను. ఈకారణముచేఁ బాలకిలోఁ గూర్చున్న రాజునకు సుఖము లేకపోయెను. అతఁడు బోయీలపైఁ గోపింపఁగా వారంద్రు "దేవరా! మావలనఁ దప్పులేదు. ఏలినవారి కీయాయాస మంతయు నీనాల్గవవానిచేఁ గలుగు చున్నది." అనివిన్నవించిరి. భరతుని రాజెంతయో మందలించెను; కాని ప్రయో జనము లేకపోయెను. తుదకు రాజు మహోగ్రముగ మండిపడి "నీవీపు బద్దలు చేయించెదఁ జూడు" మని గద్దించి పలికెను. అంత భరతుఁడు రాజు నారసి "రాజా! నీవు చేయించెదనన్న శిక్ష యీశరీరమునకే గాని నాకులేదు. స్థౌల్యకార్శ్యములు, ఆధివ్యాధులు,తుత్తృష్ణలు, ఇచ్ఛావిరోధభయంబులు, జరామరణంబులు,రోషనిద్రా జాగరణంబులు, అహంకారమమకారమదశోషణాదులు ఈదేహమునకే గాని నాకుఁ గలుగనేరవు. నీవు రాజభావము కలవాఁడవు గావున నన్ను శిక్షించెద ననుచున్నావు; కాని నేను ఈశరీరముపై నభిమానము లేనివాఁడను. అట్టి నాయెడల నీశిక్ష లేమి లాభకరములు?" అని పలికి, మఱల యథాప్రకారముగ శిబిక మోయసాగెను. ఈసం భాషణమున రహూగణుని గర్వమంతయుఁ బటాపంచలై పోయెను. అతఁడు తత్త్వజ్ఞానార్థమై పోవుచున్నాఁడు గావున భరతుని మాటలవలన నాతఁ డొక మహాయోగి యని యెఱింగి, తటాలున శిబికనుండి యుఱికి, భరతునకు సాష్టాంగదండ ప్రణామము లాచరించి, "మహాత్మా! అవధూతవేషివై నీవొంటరిగా నిచ్చట నేల సంచరించుచుంటివి? నీఘనత తెలియనేరక నేను నీయెడల మహాపరాధముఁ జేసితిని. నాతప్పులు మన్నింపుము. నీమాటలు యోగిజనోచితములై యున్నవి. నేను కపిల మునీంద్రునివలన తత్త్వజ్ఞానముఁ బడయఁగోరి పోవుచున్నాను. నీవు లోకపరీక్ష చేయుటకై యవ్యక్తరూపుఁడై చరించు కపిలమహామునివని తోఁచుచున్నది. మంద బుద్ధు లగు మాబోంట్లు యోగీశ్వరులచరిత్రము లెట్లెఱుఁగనేర్తురు? నీవార్తబంధుఁ డవు. అసమర్థులైన నావంటివారు మహాజనావమానమువలన శీఘ్రముగ నశింతురు. కరుణించి నన్ను రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను.

అంత భరతుఁడు రహూగణునకు సకలసృష్టిరహస్యములను వివరించి, తత్త్వ జ్ఞానమును బోధించెను. రహూగణుఁడు కపిలమహామునివలనఁ బడయఁదలఁచిన పర మార్థమును భరతునివలననే పడసి, చరితార్థుఁడయ్యెను. ఇరువురును గూడ తుదకు విష్ణుసాయుజ్యమును బడసి ధన్యులైరి.

సీ. "నారాయణుని దివ్యనామాక్షరములపైఁ గరఁగని మనములు కఠినశిలలు
మురవైరి కథలకు ముదితాశ్రు రోమాంచ మిళితమై యుండని మేను మొద్దు
చక్రికిమ్రొక్కని జడుని యౌదలయున్న కనకకిరీటంబు కట్టెమోపు
మాధవార్పితముగా మనని మానవు సిరి వనదుర్గచంద్రికావైభవంబు

ఆ. "కైటభారిభజన గలిగియుండనివాఁడు, గాలిలోన నుండి కదలు శవము
కమలనాభుపదము గననివాని బ్రతుకు, పసిఁడికాయలోని ప్రాణిబ్రతుకు."

(భాగ. స్కం. 2. ప. 51.)

12. రుక్మాంగదుఁడు

సుగుణాలవాలుఁడైన రుక్మాంగదమహారాజు విదిశాపురము రాజధానిగా ప్రజాపాలనము చేయుచుండెను. కొందఱు రాజులవలె నాతఁడు ప్రజలనుబీడింపక, బిడ్డలవలె భావించుచుఁ జాల సుఖపెట్టుచుండెను. ఒకనాఁడు ఆతఁడు నిండు కొలువున కొలువుదీఱి యుండఁగా, నొక యతీశ్వరుఁడు వచ్చెను. రాజు యతిని అధికభక్తితో నర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి పూజించి, మహాదరముతో నారగింపఁజేసి సేవించెను. అంతట నాయతి రాజుసేవ కెంతయు నానందించి "రాజా ! నీసౌజన్యము వలన నా కానందమైనది. లోకములోఁ బ్రజలను బిడ్డలనువోలెఁ గాపాడు రాజులును, శ్రీహరియెడల విశేషభక్తియుక్తులగు ప్రభువులును అనేకులు గలరు; కాని వారందఱును నీవంటివారు గారు. ఇట్టి నీవు ఆచరింపవలసినవ్రతము ఒకటిఁ గలదు. అది యేకాదశీవ్రతము. దాని నాచరించువారికి మోక్షము కరతలామలక మగును" అని దాని నాతని కుపదేశించి, అది యాచరింపవలసిన విధు లన్నియుఁ దెలిపి, దీవించి వెడలిపోయెను.

యతీశ్వరుని యాజ్ఞాప్రకారము రాజు ఏకాదశీవ్రతము తాను ప్రారంభించుటయేఁగాక, "దేశమునందలి యెల్లరును ఈవ్రతము నాచరింపవలయును; అట్లుఁగాని వారిని కఠినముగ దండించెదము" అని దేశము నలుమూలలను జాటింపించెను. రాజాజ్ఞవలన నెల్లరు నేకాదశీవ్రతము ప్రారంభించిరి. ఏకాదశినాఁడును, ద్వాదశినాఁడును ఆదేశమున నేయింటఁ జూచినను వారివారికి తగిన వైభవముతో శ్రీహరిని బూజింపనివారు లేరైరి. హరికీర్తనములు, హరిభజనములు నేమూలఁ జూచినను చెవుల పండువుచేయసాగెను. ఆరెండుదినములయందును స్త్రీపురుషులు ఆబాలగోపాలముగ సకలమును మాని, హరిభజనమునందే ప్రవృత్తులై బ్రహ్మానందము ననుభవింపసాగిరి.

రుక్మాంగదుఁడు—74.

ఇట్లుండఁగా రాణి యగు సంధ్యావళీదేవి గర్భమును దాల్చి, నవమాసములును మోసి, మంచిలగ్నమున బాలసూర్యునివలెఁ బ్రకాశించు చక్కని కుమారునిఁ గనియెను. రుక్మాంగదుఁడు పుత్త్రోదయమునకు ఎంతయు నానందించి, విద్వాంసులకు గొప్పగొప్పబహుమానములుచేసి, ప్రజల నెల్లరను జాల నానందపఱిచెను. మఱియు నొకసుముహూర్తమునఁ గుమారునకు ధర్మాంగదుఁడు అని నామకరణము చేసెను.

భగవదనుగ్రహమువలన ధర్మాంగదుఁడు పలుకనేర్చినదిమొదలు కృష్ణా, మాధవా యని పిలుచుచు హరికీర్తనము చేయుటయు, నడువనేర్చినది మొదలు చప్పటులు చరచుచు నృత్యముచేయుటయు, ఊహింప నేర్చినదిమొదలు శ్రీహరిని ధ్యానించుటయుఁ బ్రారంభించెను. తనకు అట్టి భాగవతాగ్రగణ్యుఁడు కుమారుఁడై నందులకు రుక్మాంగదుఁడు మిగుల నానందించుచు, సర్వేశ్వరుని అనేకవిధముల వినుతింపసాగెను. ధర్మాంగదుఁడు గూడ నేకాదశీవ్రతము ప్రారంభించెను. ఇట్లు రుక్మాంగదుని ప్రజలు ఆబాలగోపాలముగ నేకాదశీవ్రతము చేయుచుండుటవలన, నరకమార్గము నిర్జనమయ్యెను. దారియందంతటను గడ్డియు, తుప్పలును పెరిఁగి పోయెను. అంతకుమున్ను పాపములుచేయుటవలన నరకలోకమునకుఁ బోయిన వారెల్లరను భూలోకముఁ దమ పుత్త్రులు పౌత్త్రులు మున్నగువారుచేయు నేకాదశీవ్రతప్రభావమువలన, నరకమును విడిచి వైకుంఠమునకుఁ బోయిరి. క్రొత్తనీరు రాక పోవుటయు, నున్న ప్రాతనీరు గట్టు తెగిపోవుటవలనఁ బోవుటయు సంభవించు నపుడు చెఱువు ఎట్లుండునో, నరక మట్లే నిర్జనమైపోయెను. యమదూతలు చేయు నదిలేక, పరికరములను మూలఁబడవేసిరి. చిత్రగుప్తునిపుస్తక మంతయు పుణ్యాత్ముల చరిత్రలతోడనే నిండిపోవుచుండెను. ఇందునకుఁ గారణము తెలియకయు, తన ప్రభుత్వము ఇట్లు బగ్గంపాలై పోవుటయుఁ జూచి, యముఁడు చాల విచారించుచుండఁగ నారదుఁడు వచ్చెను. యముఁడు అడుగఁగా నారదుఁడు రుక్మాంగదుని యాజ్ఞానుసారముగ దేశమునందలివారెల్లరను ఏకాదశీవ్రతము చేయుచుండుటయే యిందుకుఁ గారణ మని చెప్పెను. "ఎంతపని జరిగినది! మానవమాత్త్రులు నన్నెంత లోకువ చేసిరి!" యని వగచుచుఁ, దోడనే యముఁడు బ్రహ్మసభకుఁ బోయెను.

అట యముఁడు నిండోలగమునఁ గొలువుదీఱియున్న బ్రహ్మకు సాష్టాంగ దండప్రణామము లాచరించి, తనదైన్యము నంతను విన్నవించి "మహాత్మా! ఈయధికారము నాకు వలదు. నీచిత్తమువచ్చినట్లు చేసికొనుము." అని కాలదండమ్ము, కాలపాశము మున్నగువానిని ఆతనిపాదములచెంత నిడి యూరకుండెను. అంత బ్రహ్మ మందహాసము గావించి "శమనా! ఏల నీయధికారము నాకు వప్పగించివేసెదవు? ఇంత తొందరయేల? ఆరుక్మాంగదుఁ డాచరించుచుఁ, దనదేశప్రజలచే నాచ

రింపఁజేయుచున్న వ్రతము అట్టిప్రభావము గలదై యున్నది. శ్రీహరి నాశ్రయించిన వారికిని, వారి వారికిని దురితము లెట్లుండును ? వినలేదా ?

ఉ. శ్రీహరిఁ బోలు దైవమును శ్రీహరిభక్తులఁ బోలుమానవుల్
శ్రీహరివాసరవ్రతవిశేషఫలంబునఁ బోలుధర్మసం
దోహము లేదు సమ్మదముతో హరిఁగొల్చినవారికెల్ల సం
దేహము లేదు చేకురు ననేకశుభోన్నతభోగ మోక్షముల్.

క. పావనములు కలివిషసంజీవనములు విజితమృత్యుజీవనములు భృ
త్యావనములు చింతితసంభావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్.

క. స్ఫురితంబులు దూరీకృత,దురితంబులు మృత్యుభయవిధురితంబులు భూ
భరితంబులు హతరోగ, త్వరితంబులు చక్రపాణివరచరితంబుల్."

(రుక్మాంగదచరిత్ర. ఆ. 2. ప. 50-51-56)

బ్రహ్మ యాతీరున విష్ణుసేవాప్రభావము నెఱింగించి, "యముఁడా! ఇప్పుడేమి చేయవచ్చును? మనము తెలివితక్కువపని చేసినచో శ్రీపతి కోపించి లోకములను భస్మముచేయును. కావున, నేను ఎట్లో నీయుపద్రవమును దొలఁగించెదఁ; బోయి రమ్ము" అని యముని నంపివేసి, తోడనే సకలలోకములయందలి రమణులకును శృంగ భంగముగావించునంతటి సౌందర్యముగలమోహిని యనునొకకన్యను సృజించెను. ఆమెను జూచి కొలువునఁ గలయెల్లరు నబ్బురపడుచుండ, బ్రహ్మ "రమణీ! రుక్మాంగదుఁడుచేయు వ్రతమాహాత్మ్యమువలన దేవలోకములు తల్లడిల్లుచున్నవి. కావున, నీవు పోయి ఆతనివ్రతమును మాత్రము చెఱిపిరమ్ము; కాని యిది యెంత పని యని తలంపకుము. అంతటిధీరుని ఇఁకనెందును జూడఁబోము. నీవు నిర్లక్ష్యముగా నుందువేని అవమానము గలుగును. యముని కార్యము చెడిపోవును. సృష్టినియమమునకు భంగము వాటిల్లియుండుటచే లోకములు తలక్రిందులై పోవును." అనిచెప్పి, మఱికొందఱుసుందరులను సృజించి, యామెకుఁ దోడుగా నిచ్చి పంపివేసెను. మోహిని చెలికత్తెలతో నరిగి మందరపర్వతముమీఁద వసించెను.

అంతట బ్రహ్మచే ప్రత్యేకముగా సృజింపఁబడిన వివిధక్రూరజంతువులు వన మెల్లనిండి గ్రామములపైఁ బడి సస్యములనెల్ల నాశనము చేయసాగెను. వానిబాధ కోర్వఁజాలక, ప్రజలు గుంపులుగుంపులుగఁ బోయి తమ యిడుములఁ దొలంగింప వలసిన దని రాజును వేడుకొనిరి. తోడనే రుక్మాంగదుఁడు రాజ్యభారమును గుమారునిమీఁద నిడి, తాను యోధులను వెంటఁగొని వేటకు బయలుదేఱి పోయెను. ఒక్కక్షణములో నడవియందలి జంతువు లన్నియు నాశనమయ్యెను; కాని రాజుకు ఒక్క పెద్దపంది కాన్పించెను. దానిని సంహరింపనివాఁ డేటివేటకాఁడని యాతఁడు దానిని వెంబడించెను. ఈకర్మ మెఱుఁగని పరివార మచ్చటనే యుండిపోయెను. పంది రుక్మాంగదుని మందరపర్వతమునకుఁ దీసికొనిపోయి మాయ మయ్యెను.

చూచుచుండఁగనే కనుమఱఁగి తొలఁగిపోయిన పందిని విడిచి, రాజు మందర పర్వతసౌభాగ్యము నరయుటకుఁ బ్రారంభించెను. అచ్చట నొకచో నిష్టకామేశ్వర స్వామి యాలయము కాన్పించెను. రాజు స్వామిని సేవింప నచ్చటికిఁ బోఁగా, మోహిని కరములు జోడించుకొని

సీ. "కదలిపాఱని తేరు వదలఁజాలని పేరు పరుపఁగా నొఱఁగా నెఱుఁగఁడేని
సాఁచబెట్టని యమ్ము మేఁచబెట్టని సొమ్ము పట్టఁగాఁ బెట్టఁగా ముట్టఁడేని
కంతుగంధపుఁబూఁత వింతచందపుమేఁత పూయఁగా మేయఁగా డాయఁడేని
మింటఁబుట్టినిధార మొంటఁగట్టినిచీర తలయందు మొలయందు నిలుపఁడేని
తే. మెఱపువిల్లు విలాసంబు నొఱపు విల్లు గలుగు నులికెక్కుఁజేరి నాకరము లెత్తి
మ్రొక్కు నటువంటి దైవసమూహములకు, క్లేశభవభంగ యిష్టకామేశలింగ."

(రుక్మాంగద చరిత్ర. ఆ 2. ప. 135.)

అని స్వామినిఁ బ్రార్థించుచుండెను. రాజు తటాలున నామెను జూచి అతిలోక రమణీయ మగు నామె లావణ్యమునకు ముగ్ధుఁడై, తాను వచ్చిన స్వామిసేవను మఱచి యామె బైటకెప్పుడు వచ్చునని యెదురుచూచుచు, గడియ యొకయుగముగా మండపమునఁ గూర్చుండెను. కడకంటిచూపులతో నిది యంతయుఁ జూచుచున్న మోహిని యిది యేమియు నెఱుఁగనట్లు నటించుచు, నతివిలాసముగ నివ్వలకు వచ్చెను. సఖు లామె వెనుకనే వచ్చిరి. ఆమె సౌందర్యము రాజునకు మఱింత విస్పష్టముగఁ గాన్పించెను. అంత మోహవ్యగ్గల మగుడు నాతఁడు లేచి, వారి కెదురుగాఁ బోయెను. మోహిని రాజునారసి ఉలికిపడినట్లును, నివ్వెరపడినట్లును, సిగ్గుపడినట్లును నటించి, గొంచెము వెనుకకు తొలఁగెను. చెలికత్తెలు "చెలీ! ఇది తగునా? ఈమహా పురుషున కాతిథ్యము నిమ్ము" అని యామెను అతనిని ఒండొరుల కెదురుఁగ గూర్చుండఁ జేసి, అర్ఘ్యపాద్యాదికములకుఁ బూవులు మున్నగునవియుఁ దెచ్చెద మని తలకొక దారినిఁ బోయిరి. అప్పుడు రాజు లజ్జాభరాలసవోలె తలవంచుకొని యున్న మోహినిచెంతకుఁ జేరి మెల్లఁగ మోమెత్తి లాలించి బుజ్జగించి, యామె యంగీకారము నూహించుకొని, తటాలున నామెను బిగికౌఁగిట నదిమి కపోలములు చుంబించెను. ఆమెయు నప్పుడు స్త్రీస్వభావమును బ్రకటించెను. కాని ఆమె రాజు మఱలఁ గౌఁగిలింపఁ దలఁచునపుడు అలసవోలె చేతులలో వ్రాలియు ముద్దుగొనఁ దలఁచునపుడు బుగ్గ లొగ్గియు, నాతని మోహమును వృద్ధిచేసెను. పిదప రాజు తన యభిప్రాయము నెఱింగించెను. రెండవమాఱు ఎఱింగించువఱకు నూరకుండి, యామె "రాజులు దేవీశతపరివృతులై యుందురు. అందకత్తెలను జూచి నపుడు వానినిదమ యంతఃపురము చేర్పఁదలఁతురే గాని,తరువాతఁ గన్నెత్తిచూడరు" అని మెల్లఁగఁ బలికెను. అందులకు రాజు "రమణీ! నీవనినట్లు నేను దేవీశతపరివృతుఁ

డనే. అందఱియందును నాకు సంధ్యావళి పట్టమహిషి. ఆమెయె నాకు ప్రియతమ. నిన్ను పట్టమహిషిగాఁ జేయవీలులేదు. కాని ఆమెకన్న నిన్నే ఎక్కువ ప్రేమించె దను. నీకు సందియమువలదు. నన్ను బ్రతికింపు" మని గడ్డము పట్టుకొని బతి మాలెను. అంతకు నామె వినకుండుటఁ జూచి "మోహినీ! నాతొల్లిటి భార్య లంద ఱును నీ కూడిగపుగత్తెలై యుండునట్లు చేసెదను. నాకుమారుని నీసేవకునిగా నియ మించెదను. నాపట్టమహిషితో మాటాడకపోవుటయే గాక ఆమెను జూడను. నీవు చెప్పినపని చేసెదను. నీమాట కడుగుదాఁటను. నీవు అగ్గిలో నుఱుకుమన్న నుఱుకు దును; కాని యిప్పుడు నామాటవినుము. ఇట్లు చేసెద నని యీయిష్టకామేశ్వరుని యెదుట శపథముచేసి చెప్పుచున్నాను" అని చేతిలోఁజేయివేసి బతిమాలెను. తోడనే యామె "ఇందులకుఁ దప్పఁగూడదుసుమా!" యని యంగీకరించెను. పిదప నిరువురకును గాంధర్వవివాహము నెఱవేఱెను. అంతట రాజు—

> సీ. "దంభోళిధరసతీతాంబూలపేటీషు దహనబింబాధరీస్తనభరేషు
> శమనశుద్ధాంతయోషాఫాలభాగేషు నిరృతిసాధ్వీముఖనీరజేషు
> కంధినాయకబాలికాకర్ణపత్రేషు గంధవహాంగనాకచభరేషు
> రాజరాజాంతఃపురస్త్రీకరాగ్రేషు కరకంఠభామినీకటితటేషు
> తే. చంద్రశకలంతి హారంతి చందనంతి, విశదహాసంతి హీరంతి విచికిలంతి
> దర్పణంతి దుకూలంతి తవ యశాంసి, క్లేశభవభంగ యిష్టకామేశలింగ."

(రుక్మాంగదచరిత్ర. ఆ. 3. ప. 139)

అని దేవతానమస్కారము గావించి మోహినితోఁ బయలుదేఱిపోయెను.

రుక్మాంగదుఁడు నగరోపకంఠమునందలి ఉద్యానవనమునఁ బ్రవేశించెను. పరిచారకులు చూచి యీసంగతి నగరునఁ దెలిపిరి. తోడనే ధర్మాంగదుఁడు మంత్రులు సామంతులు మున్నగువారితో మహావైభవము చెలంగఁ దండ్రిని నగరునకుఁ గొనిపోవుటకు వచ్చెను. రాజును కుమారుని నమస్కారము లందుకొని దీవించి, మోహిని వృత్తాంతము నెఱింగించి యామెకు మ్రొక్కించి మంత్రిసామం తాదులను గౌరవించి నగరునకుఁ బోయెను. అచ్చట నాతని దేవు లందఱును వచ్చి నాథుని దర్శించి, క్రొత్తగా నొకతెను దీసికొనివచ్చినందులకు విచారించి వెడలి పోయిరి. పట్టమహిషి యగు సంధ్యావళిమాత్ర మట్లుగాక భర్తవలన శపథము సమస్తమును వినియు నీర్ష్యవహింపక, విచారము నెఱుంగక, ముఖమునందలిమంద హాసమున కుదాసీనఁ జెప్పకయే మోహిని ననేకవిధముల నాదరించి, యామెకుఁ దగిన సౌకర్యముల నన్నింటిని ఒనఁగూర్చెను. ఆమె అకృత్రిమత్వమును జూచి మోహిని యాశ్చర్యచకిత యయ్యెను. రాజు వింతపడెను. ధర్మాంగదుఁడుగూడ మోహినియెడలఁ దల్లివలెనే ప్రవర్తించెను. పిదప ధర్మాంగదుఁదు రాజముద్రికను

సమర్పింపఁబోవ రాజు "వత్సా! కొన్నిదినము లింకను నీవే ప్రజాపాలనముచేయు చుండుము. నే నిపుడు వేఁటకారణమున బడలి యుంటినిగదా!" యని చెప్పెను. ధర్మాంగదుఁడు పిత్రాజ్ఞను శిరసావహించెను. రుక్మాంగదుఁడు మోహినితోడిదే లోకముగా నుండెను.

పదిదినములు గడచునప్పటికి ఏకాదశి వచ్చెను. ధర్మాంగదుఁడు వ్రతమునకై నగరున సకలప్రయత్నములను జేయించి యథాప్రకారముగ "నేఁడు ఏకాదశి కావున నందఱును నియతాత్ములై వ్రతముచేయవలయును. అట్లు చేయనివారు దండింపఁబడుదురు" అని చాటింపుచేయించెను. ఈపదిదినములును రుక్మాంగదుఁడు రాత్రింబవళ్లనుభేదము తెలియక మోహినితో నుండెను. అతఁడు మేడమీఁదఁ గూరుచుండి మోహినితో ముచ్చటలాడుచుండఁగా, నీచాటింపు వినిపించెను. తోడనే యాతఁడు తటాలున లేచి "దేవీ! నాకు సెలవిమ్ము. నేఁడు నేను ఏకాదశీ వ్రతము నిర్వర్తింపవలసియున్నది" అని బతిమాలెను. ఆవ్రతమును భగ్నము చేయుటకై వచ్చిన మోహిని యాతని కెట్లు సెలవిచ్చిపంపును? ఆమె యేమియు నెఱుఁగనట్లు పోవలదని నిషేధించెను. మన్మథుఁడు నాపై వాఁడిబాణములు విడుచు చున్నాఁడు. నన్ను రక్షింపుము" అని యామె రాజును గౌఁగిలించుకొని, అధరము నానఁబోయెను.

నియతాత్ముఁడగు రాజు తటాలున నామె కౌఁగిలి విడిపించుకొని, "దేవీ! నేఁ డిట్టి పను లేమియుఁ గూడవు. సహించుకొనుము. క్షణభంగురములగు తనువుల మీఁది భ్రాంతిచే శాశ్వతానందప్రద మగుమోక్షసాధనోపాయమును మఱచుట లగ్గుగాదు; కావున నీవుగూడ నీవ్రతము నవలంబింపు" మని చెప్పెను. మోహిని "నా కామాట లేమియు విన్పింపవు. క్షణము ఉన్న నాప్రాణములు నిలువవు. నన్ను కౌఁగిటఁబొదివిపట్టుము" అని మీఁదికి వచ్చి, కౌఁగిలించుకొనఁ బోయెను. అంత నప్పుడు రాజునకు నామెకును వాదోపవాదములు ప్రారంభమయ్యెను. ఎంత చెప్పినను రాజు మోహినిమాటలు వినక తుదకు.—

సీ. "రాజసూయాదిసత్క్రతుదీక్షలందైన మగువ యేకాదశి మానరాదు
కల్యాణకమనీయకాలంబులందైన వనిత యేకాదశి వదలరాదు
పితృదేవతాసమంచితపూజలందైన వెలఁది యేకాదశి విడువరాదు
జాతసూతకమృతసూతకంబులనైన సుదతి యేకాదశి నుడుగరాదు

తే. బాలురకు వృద్ధులకు గర్భభారవాహ, తరుణులకు రోగులకు నౌషధక్రియాది
నిరతులకు నైన వర్జింప నీతికాదు, సితకరానన యేకాదశీవ్రతంబు.

ఉ. భూమి సమస్తము న్విడుతు భోగము లెల్లఁ ద్యజింతు భామినీ
స్తోమము నుజ్జగింతు నిజసూనుశిరం బసిధారఁ ద్రుంతు వో

> కామినీ! నీవు నిల్పు మనఁగా విడఁజాలఁగరాని దేవతా
> గ్రామణి యడ్డగించిన ధరన్ హరివాసర మేల మానుదున్."

(రుక్మాంగదచరిత్ర. 5. ఆ ప 12-113.)

అని పలికెను.

ఇది విని మోహిని ఇది రాజు నిశ్చితాభిప్రాయమని యెఱింగి, తానువచ్చిన పని నెఱవేఱదేమో యని శంకించి, "అయిన నీమార్గమును ద్రొక్కెద" నని నిశ్చయించుకొని, "రాజా! నే నెన్ని విధములఁ బ్రార్థించినను నాయెడల ననుగ్రహముఁ జూపవైతివి. తుదకు నిష్ఠురము లాడఁజొచ్చితివి. ఆడుదాని యుసురువలని పాపము ఏకాదశీ వ్రతమైనను హరింపఁజాల దని తెలిసికొనఁజాలకపోతివి. అయినను నీవే పలికితివిగదా? వ్రతమును మాని నన్ను రక్షింపుము. లేకున్న నీవనినట్లే నా యెదుట నీకుమారుని శిరము ఖండింపుము" అని పలికెను. ఇదివిని రాజు తనతొల్లిటి శపథమును ఇప్పటిమాటలను దలంచుకొని, "చచ్చితి"నని కూలఁబడెను. అంత మోహిని కరుణఁగలదానివలె "రాజా! ఏలవిచారింప? ఏల సుతుని సంహరింపఁ బోవుట? నామోహము దీర్పుము. లేకున్న ధర్మాంగదుని శిరము ద్రుంచక తీఱదు" అని పలికెను.

ఇచ్చటఁ జరుగుచున్న దంతయు విని, వచ్చి సంధ్యావళి తెల్లవోయెను. ధర్మాంగదుఁడు వచ్చి తండ్రికి నమస్కరించి "మహారాజా! ఏల చూచెదవు?

క. "ఇయ్యమ్మ మనసుకోరిక, చయ్యనఁ గావించి వ్రతము సాగింపక మీ
రియ్యెడ చలచిత్తులరై, నుయ్యో కొండో యనం జను నె భూనాథా.

సీ. జ్వరపాండుశోభాతిసారంబు లొకవేళ నరికట్టి యొంపగా నఱచియఱచి
కుష్ఠపీనస మేహగుల్మంబు లొకవేళ నుద్రేక మొనరింప నొఱలియొఱలి
శీతాంగకఫపైత్యవాతంబు లొకవేళ పొదివికారింపఁగఁ బొఱలిపొఱలి
క్షయపీనసశ్వాసకామిల లొకవేళ బలిమిరై గుదియింప మలిగిమలిగి

తే. ఘనజరాభారమునఁ జాలఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి, తనువు దొఱగుటకంటె వ్రతంబుకొఱకు
దేహ మర్పించి శ్రీహరిదివ్యలోకమున వసించుటఁ దగదె యోభూపరేణ్య.

చ. సుతుల ననేకులం బడయఁజొప్పడు నో నరనాథ నీకు నీ
యతివల నూర్వురందు నొక యాత్మజునిన్ హరి పుణ్యవాసర
వ్రతమునకై త్యజించి గరువంబున ధర్మము నిల్పి యచ్యుత
స్థితిఁ జరియింపఁగాఁ దగదె చిత్తమునం దలపోసి చూడుమా.

చ. తనువులు గావు నిత్యములు తామరసాక్షులు నశ్వముల్ కరుల్
ధనములు రాజసంబులు వృథా సహజన్ములు బంధుమిత్రులుం
దనయులు నేమియాదురు ముదంబునఁ జేసినధర్మ మొక్కటే
మనుజవరేణ్య నమ్మఁదగు మానవకోటికి నెల్లకాలమున్.

క. నందనుఁ దునుమఁగ రాదను, సందేహము మాని వ్రతము సాగింపుము గో
విందపురి విభవలక్ష్మిన్, బొందుదు సురసిద్ధవాక్ప్రముఖులు వర్ణింపన్.

(రుక్మాంగదచరిత్ర. 5. ఆ. ప. 131-133.135-136-138.)

అని తన్ను జంపుమని తొందరచేసి, వడివడిగఁ బోయి స్నానముచేసి, దోవతులు కట్టుకొని వచ్చి "తండ్రీ! నీకు వ్రతభంగముగాదు. నాకు ఏకాదశీమరణము ప్రాప్తించును వేగ సంహరింపుము" అని మెడవంచెను. తోడనే రుక్మాంగదుఁడు ఏకాదశీవ్రతమును మానుటకు సాహసింపలేక పుత్త్రుని సంహరించుటకుఁ గత్తి యెత్తెను. తోడనే మోహిని కత్తిపట్టుకొని "రాజా! ఏల త్వరపడెదవు?

క. అరపైకఁబుచు జేయని, హరివాసరమునకునై నిజాత్మజుఁ దునుమన్
కరవాలు చేతఁ బూనిన, కరణి యినుపమొలకు మేడఁ గాల్చుటసుమ్మీ."

(రుక్మాంగదచరిత్ర. 5. ఆ. ప. 143.)

సుతునిఁ జంపినవానికి జయము లేదు. సుఖము లేదు. ఆనందము లేదు. కేవలము యమయాతన సిద్ధించును. అయ్యో! వివేకము హీనుఁడవే? ఏల యోచింపవు?

సీ. 'సగరుండు పుత్త్రసంజననంబుకొఱకునై తరుణేందుధరుఁ గూర్చి తపముచేసె
తనర దిలీపుండు తనయులకొఱకునై కామధేనువుసేవ కడఁకఁ జేసె
దశరథేశ్వరుఁడు సంతానంబుకొఱకునై పుత్త్రకామేష్టి పొల్పుగ నొనర్చె
పాండుమహారాజు పత్న్యంబు కొఱకు నైయారాధనము చేసె నఖిలసురల

తే. మందపాల జరత్కారుమానివరులు, సుతులువెలిగాఁగఁ బుణ్యసద్గతులువడయఁ
దపము లొనరించి కాదె యీధరణిలోన, సుతపాటులఁ బడిరి ధాత్రీశచంద్ర.

మ. కలవాఁ డొక్కఁడె నందనుం డయిన నీకుంగా కేమి? సౌమ్యుండు ని
శ్చలచిత్తుం డనఘుండు ధర్మగుణవిస్తారుండు శ్రీవిష్ణుపా
దలసద్భక్తుఁడు వంశపావనుఁడు మీఁదన్ దిక్కు మీకితఁడే
చలమేమో వ్రత ముజ్జగించి సుతునిన్ సంరక్ష గావింపుమా."

(రుక్మాంగదచరిత్ర. ఆ. 5. ప. 147-157.)

అని పలికెను; కాని రాజు ఆమెమాటలు వినక "రమణీ! నీయుపన్యాసము చాలును. నీవు కోరినట్లు చేయుచుంటిని. నావ్రతము మాన్పించుట బ్రహ్మకైనఁ దరముగాదు. దూరమున నిలువుము" అని యాడుగఁజచి కత్తియెత్తి విసరెను. తోడనే అది పుష్పమాలిక యై ధర్మాంగదుని కంఠమును జుట్టుకొనెను. అందఱు నందున నాశ్చర్యపడుచుండఁగా——

సీ. "సనకాదిమునియోగిసంఘంబు లుభయపార్శ్వములందు భయభక్తి సంస్తుతింపఁ
దుంబురునారదాదులు వీణియలు గూర్చి సంకీర్తనంబులు సలుపుచుండ
గంభీరరవమున సంభోజభవశివుల్ సందను లెడఁగల్గ జడివొందుచుండ
రంభాదికాప్సరోరామాసమూహంబు లభినయంబులర నాట్యంబు సలుప

తే. వ్యాసశౌనకముఖభాగవతులతోడ, సిద్ధగంధర్వకిన్నరశ్రేణిఁ గొల్వ
గరుడవాహనమెక్కి యిందిరయుఁ దాను, నాదినారాయణుండు ప్రత్యక్షమయ్యె."
(రుక్మాంగదచరిత్ర. ఆ. 5. ప. 164.)

అంతట నందఱును భయభక్తితాత్పర్యములతో సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి యనేకవిధంబుల నుతింపసాగిరి. వారినందఱను వారించి యప్పుడు శ్రీహరి రుక్మాంగదునిఁ జేరఁదీసి "రాజా! మోహిని బ్రహ్మమానసపుత్రిక. బ్రహ్మ నీమనశ్శుద్ధి నెఱుఁగఁగోరి యామెను సృజించి యింతఁ గావించెను. విధాతయాజ్ఞచొప్పున నీమె యింతలు చేసెనేగాని, యీామె కఠినచిత్త గాదు. ఇంక జాలమేల? మీావ్రతనియమమునకు మెచ్చితిని. మీామనశ్శుద్ధి కానందించితిని. నీకుమారుఁడు యుక్తవయస్కుఁడై యున్నాఁడుగదా? అతనికిఁ బట్టముఁ గట్టుము; నీవు నీరాణులతోఁగూడ వైకుంఠమునకు రమ్ము. పట్టాభిషేకంబునకు సకలము నాయితముచేయుము" అని యానతిచ్చెను. అందఱు నానందించిరి. శ్రీహరియాజ్ఞ యైనవెంటనే మంత్రులు సకలము నాయత్తపఱచిరి. శ్రీపతి సెలవుఁబడసి రుక్మాంగదుఁడు ధర్మాంగదునకుఁ బట్టాభిషేకము చేసెను. లక్ష్మీనారాయణులు దీవించిన పిదప ధర్మాంగదుని దేవతలును, మునులు, బ్రాహ్మణులు నెల్లరు నాశీర్వదించిరి. పిదప విధాత వైకుంఠనాథుని యింగితము నెఱింగి క్షణములో ననేకవిమానములను నిర్మించెను. నారాయణుఁడు అందఱు భార్యలతోడను రుక్మాంగదుని విమాన మెక్క నియమించి, ధర్మాంగదునకు మఱియొక మాఱు హితోపదేశము గావించి బయలుదేఱెను. విమానపంక్తి నారసి యెల్లరు నాశ్చర్యచకితులైరి.

సీ. "సర్వసర్వంసహాచక్రంబు లంఘించి తగ భువర్లోకంబు దాఁటి
త్రిదశలోకము లిరువదిమూఁడు వడి దాఁటి ఘనమహర్లోకమార్గంబు గడచి
జనలోకవిస్తీర్ణసరణి వేగ క్రమించి గురుతపోలోకంబుఁ బరిహరించి
బ్రహ్మలోకసమగ్రపథము విసర్జించి శివలోకవిఖ్యాతి సీమ దరసి
తే. మాధవునిఁ గొల్చి దివ్యవిమానపంక్తి, గగనగమనంబునందు నఖర్వగరిమఁ
జనియె రుక్మాంగదక్షితీశ్వరునితోడ, భూరివిస్ఫూర్తి వైకుంఠపురమునకును."
(రుక్మాంగదచరిత్ర. ఆ. 5. ప. 193.)

మ. "తమలోఁబుట్టు నవిద్య కప్పికొనుచున్ దన్మూలసంసారవి
భ్రములై కొందఱు తేలుచున్ గలఁగుచున్ బల్వెంటలన్ దైవయో
గమునందే పరమేశుఁ గొల్చి ఘనులై కైవల్యసంప్రాప్తులై
ప్రమదం బందుదు రట్టి నీవు కరుణం బాలింపు మమ్మీశ్వరా."
(భాగ. స్కం. 8. ప. 321.)

13. గౌతమబుద్ధుఁడు

కోసలదేశపు టీశాన్యభాగమున నున్న రోహిణీనదీతీరమునందలి కపిలవస్తు నగరమున సింహాసనము నధిష్ఠించి శాక్యవంశజుఁ డగుశుద్ధోదనుఁడు అనురాజు ప్రజలను బాలించుచుండెను. అతనికి సకలసౌఖ్యములు నుండెను; కాని సంతానసౌఖ్యముమాత్రము లేదయ్యెను. సంతానము లేనివారికి ఇఁక నెన్ని సౌఖ్యములుండిన నేమిప్రయోజనము, ఇట్లు చిరకాలముఁ గడచిపోయెను. అంతవఱకును రాజు తనకు సంతానము వచ్చుసంవత్సరమునందే కలుగునో, అంతకుఁబైని వచ్చు సంవత్సరమునందే కలుగునో, అంతకుఁ బైనివచ్చుసంవత్సరమునందే కలుగునోయని యెదురుచూచుచుండెడివాఁడు. అట్టి యవధులు అనేకములు కడచిపోయెను. శుద్ధోదనుఁడు సంతానవిషయమున నిరాశ చేసికొనెను. "ఇఁక నీవైభవ మెందులకు? ఈరాజ్య మెందులకు? ఈజీవిత మెందులకు?" అని రాజు సకలమును గర్హింపఁదొడఁగెను. ఇట్టివైరాగ్యదశలో నాతనిరాణి యగు మాయాదేవి గర్భమును ధరించెను. దాసీముఖమునఁ దనరాణి గర్భవతియైనదని వినినపుడు ఇఁక రాజుసంతోషము నేమి చెప్పవలెను? తోడనే తొల్లిటి నిరాశ పోయెను. వైభవములనెడలఁ జిరాకు, రాజ్యమునెడలఁ బరాకు, జీవితమునెడల విసుగునుగూడఁ బోయెను. నిస్సారమని తలఁచికొనిన సంసారసుఖము సారవంతమును, దుఃఖభూయిష్టమనుకొనిన ప్రపంచము సౌఖ్యబహుళమును అయ్యెను. అన్నివిధముల నాశుద్ధోదనుని యానందమునకుఁ బరిమితిలేదు. ఈ మహానందముతో నాతఁడు మాయాదేవికి సీమంతము మున్నగు క్రియలు యుక్తసమయమున దేవేంద్రవైభవముతో నెఱవేర్చి సకలజనులను సంతోషపఱచెను.

మాయాదేవికి నవమాసములును నిండెను. కపిలవస్తునగరమునకు మూఁడు క్రోసులదూరమున నున్న లంబినీవనము అను నుద్యానవనము సౌఖ్యదాయకమనితలంచి, అచ్చట సకలసౌకర్యముల నొనఁగూర్చి రాజు ప్రసవించుటకై రాణి నచ్చటకుఁ గొనిపోయెను. అచ్చటిసుకుమారకుసుమసహస్రముల సౌరభమును గొని, విలాసముగ నడయాడు మలయానిలమువలన సుఖపరవశ యగుచు మాయాదేవి శుభలగ్నమున నొకకుమారునిఁ గనియెను. రాజహృదయ మానందపరీత మయ్యెను. క్షణములో నీవార్త రాజధానియందును, ఉత్తరక్షణమున దేశము నలుమూలలను దెలిసిపోయెను. నలుదెసలనుండియు నానందధ్వానములు మిన్నుముట్టెను. రాజు పుత్రోత్సవము నెఱవేర్చి, నెలపురుడుగడచిపోయిన తరువాత

శుభదినమున కుమారుని రాణిని వెంటనిడుకొని రాజధానిం బ్రవేశించెను. ఆకుమారునకుఁ దలిదండ్రులు పెట్టిన పేరు సిద్ధార్థుఁడు. ఆతఁడు గౌతమగోత్రజుఁడగుటచే గౌతముఁ డను మాఱుపేరుగూడ వచ్చెను. కులమువారందఱు నాతఁడు శాక్యవంశజుఁడు అగుటచే శాక్యముని యనియు, శాక్యసింహుఁడనియుఁ బిలువ సాగిరి. ఈతఁడే పెద్దపెరిగి, ప్రజలకు భగవంతునిగుఱించి బోధలు సేయుటవలనను, పరతత్త్వబోధ కలిగినవాఁడగుటను బుద్ధుఁ డని గూడ పిలువఁబడసాగెను. గౌతమబుద్ధుఁడు అను మాఱుపేరు నీతనికి వాడుకలోఁ గలదు.

సిద్ధార్థుఁడు బాల్యమునుండియు పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతమునుగల సకల భూతజాలములయందును అపారదయ గలిగి ప్రవర్తింపసాగెను. వయసువచ్చిన కొలఁది నాతనికి సంసారమునెడల వైముఖ్యమును, ఇహసౌఖ్యములయెడల వైరాగ్యమును బ్రబలఁజొచ్చెను. ఏకాంతవాసమును, భగవద్ధ్యానమును, ఆత్మజిజ్ఞాసయు నధికము కాసాగెను. రాజభోగములయెడలఁ బరాఙ్ముఖతయు, వేషభాషలయందు నిస్పృహయు మెండయ్యెను. అదిచూచి శుద్ధోదనుఁడు తన కుమారుఁ డెక్కడ విరాగియై పోవునో యని జడిసి, కాంతాలంపటుఁడైనచో యువకుల కిఁక వైరాగ్యము పటాపంచ లగునని భావించి యశోధర యను నొక చక్కని కన్యను దీసికొని వచ్చి పెండ్లిచేసి, ఆనవదంపతులను దేవేంద్రభవనమును దిరస్కరించు నొక దివ్యభవనమున నుంచి, అప్సరసలమించు రమణులను అచ్చటఁ బరిచారికలుగను చెలికత్తెలుగను నియమించెను. శుద్ధోదనుఁడు తలంచినట్లుగ గౌతముఁడు పెండ్లియైనతరువాత రెండుమూఁడు ఏండ్లు స్త్రీలంపటుఁడై గడిపెను. ఇంతలో నాతని కొక కుమారుఁడు గలిగెను. కుమారునిఁ జూచినతరువాత నాతనికి సంసారమునెడల మఱింత వాంఛ గలిగెను.

ఇట్లుండఁగా నాతఁ డొకనాఁడు వనవిహారమునకుఁ బోవుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున నాతని కొక రోగియు, నొక వృద్ధుఁడును, నొక శవమును గాన్పించెను. వారి సంగతులను సారథివలనఁ దెలిసికొని యాతఁడు "లోకములో రోగము పాలుగాని ప్రాణియు, జరాభారముచేఁ గ్రుంగిపోని జీవియు, మరణము పాలు గానిదియు లేదని తలంచుకొనెను. తోడనే యాతనికిఁ దొల్లిటివైరాగ్యము పూర్వాధికమై సాక్షాత్కరించెను. ప్రయత్నమువలనఁ గలిగిన మమకారము మున్నగునవి తోడనే నశించి సహజమగు వైరాగ్యము మఱలఁ బ్రభుత్వము ప్రారంభించెను. తోడనే యాతఁడు "ఇఁక సంసారమున నుండఁగూడదు. మానవ జీవితము క్షణభంగురము. ఆస్వల్పకాలమును. దెలిసియుండియు కుమార్గమున వ్యయముచేయుట వివేకిలక్షణము గాదు. నిర్వాణోపాయమున కిదియంతేయు

నష్టకట్ట యని భావించి, సకలమును విడిచిపోవుటకు నిశ్చయించుకొనిపోయెను. ఒక నాఁటి రాత్రి యాతనికి వైరాగ్యమును, మోక్షసాధనవాంఛయుఁ బెరిఁగిపోయెను. అప్పు డతఁడు విశ్వాసనీయుఁ డగుసారథిని రథముతో రెండుజాములరాత్రివేళ సంకేతస్థలమున సిద్ధముగానుండ నియమించి, తానంతవఱకును మేల్కాంచియే యుండి ప్రయాణమయ్యెను. పోవునపుడు ఆతఁడు "ఇది కడసారి" అని తన కుమారుని ఒకమాఱు ముద్దిడుకొని పోవలయు నని తలంచుకొని ఉయ్యాల మంచము చెంతకుఁ బోయెను; కాని అచ్చట సఖీజనపరివృతయై, అనంతదీపప్రభాపూరమున గాఢనిద్రం దవిలియు, ననుపమానసౌందర్యముచే విరాజిల్లుచున్న యశోధర నారసి "క్షణమిచ్చట నున్న ఇఁక జీవిత మధఃపతితమైపోవు" నని శంకించి, మనసు రాయిచేసికొని ముద్దుబిడ్డఁ డగు రాహులుని ముద్దుగొనకయే బయలుదేఱి రథమెక్కి పోయెను.

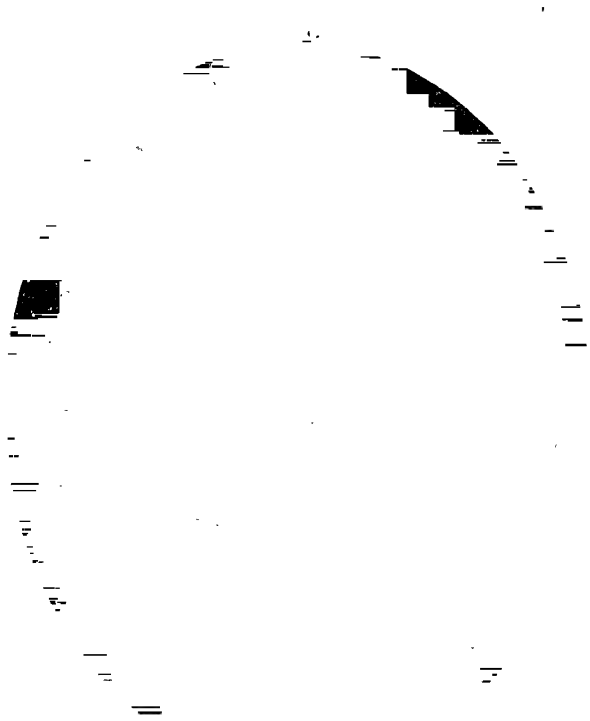
నగరమును విడిచి అరణ్యమునఁ గొంతద వ్వరిగిన పిదప గౌతముఁడు రథము డిగ్గి, తన వేష మంతయు సారథికి ఇచ్చివేసి సారథివేషమును తాను స్వీకరించి, చేత నున్న కత్తితో తన శిరోజములను దీసివేసికొని "నేను సన్యాసినైతి ననియు, నా కొఱకు విచారింపవలదనియు నాతలిదండ్రులకును, భార్యకును తక్కుంగలవారికినిఁ దెలుపు" మని వానిని నగరమునకుఁ బంపివేసి, తాను ముందునకుఁ బోయెను. కొంత దూర మరుగునప్పటి కాతని కొకతత్త్వజ్ఞుఁడు కానవచ్చెను. ఆతఁడు శిష్యగణపరివృతుఁడై పరతత్త్వవిచారమునఁ బ్రవృత్తుఁడై యుండెను. సిద్ధార్థుఁడు అతని నాశ్రయించి కొన్నినాళ్లు అచ్చట నుండి తత్త్వశాస్త్రము నభ్యసించెనుగాని, దానివలనఁ బ్రయోజనము లేదని తోఁచెను. తోడనే యాతఁ డాచార్యుని విడిచి కొంతదూరము ముందునకుఁబోయి మఱియొక యాచార్యు నాశ్రయించి, ప్రాణాయామాదుల నభ్యసించి యోగియై సమాధినుండి పరతత్త్వము నెఱుంగఁ బ్రయత్నించెను; కాని దానివలనఁ గూడఁ బ్రయోజనము గాన్పింపదయ్యెను. తోడనే యాతఁడు మగధదేశమునకు రాజధాని యగు రాజగృహమునకుఁబోఁగా, నచ్చటఁ గొందఱు ఆచార్యులు తపస్సుచేయనివానికి ముక్తి లేదనిరి. వారియుపదేశము ననుసరించి గౌతముఁడు గయాపట్టణప్రాంతమునఁ దన యైదుగురు శిష్యులతోఁ దపస్సుచేసెను. అయిదుసంవత్సరములు ఆతఁడు అతిదీక్షతోడను అతినిష్ఠతోడను దపస్సుచేసియుఁ, దానివలనఁ గూడ లాభమును బడయఁజాలక "ఇది మోక్షసాధనోపాయము గాదు" అని దానిని విడిచివేసెను. ఇది చూచి శిష్యులు "ఈతఁడు చంచలుఁడు. ఇట్టివానిని ఆశ్రయించిన మనమును చంచలుల మైపోదుము" అని కూడఁబలుకుకొని, యాతనిని విడిచిపోయిరి.

అందుల కాతఁ డేమియు జంకక, ఆగయాపట్టణప్రాంతమునందే యొక రావి చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి నిశ్చలచిత్తుఁడై తత్త్వవిచారము ప్రారంభించెను. తోడనే యాతనికిఁ బరతత్త్వమంతయు బోధపడియెను. అప్పుడే యాతఁడు బుద్ధుఁ డయ్యెను. ఆతఁ డేస్థలమునఁ గూర్చుండి పరతత్త్వమును దెలిసికొనియెనో ఆస్థలమునకు బుద్ధగయ యని పేరువచ్చెను. ఆరావిచెట్టునకు బౌద్ధులు చాల భక్తితో పూజలు చేయుదురు.

గౌతముఁడు ఇలువిడిచి పోవునప్పటికి ముప్పదియేండ్లప్రాయమున నుండెను. పిమ్మట నాతఁడు గయాపట్టణమువద్ద బుద్ధుఁ డగునప్పటికి ముప్పదియాఱవయేఁడు వచ్చెను. అప్పు డాతఁడు తనమతమును లోకులకు బోధింపవలెనని కాశీనగరమునకుఁ జనియెను. అచ్చటఁ బండితులకు, నాతనికిని జాల వాదోపవాదములు జరిగెను. ఇట్లు మూఁడుమాసములు గడచునప్పటికి అఱువదిమంది బౌద్ధమతమును స్వీకరించిరి. వారి నందఱను ఆతఁడు "ఈధర్మమును లోకమున వెల్లడిచేయుఁడు" అని నలుదెసలకును బంపించెను. పిదప నచ్చటనే మఱికొందఱు శిష్యులను సంపాదించి యాతఁడు మగధదేశమునకు రాజధాని యగు రాజగృహమునకుఁబోయి, అచ్చటఁ బ్రజాపాలనము చేయుచున్న బింబిసారుఁడు అను రాజునకును, అనేకజనులకును తనమతదీక్ష నొసంగెను. అతఁ డచ్చట నున్నంతకాలము ననేకపండితులును పామరులును వచ్చి యాతని మతమును స్వీకరించిరి. మఱికొన్నిదినములు ఆతఁ డచ్చట నుండి తనకు జన్మస్థలమగు కపిలవస్తు నగరమునకుఁ బోయి అచ్చటఁ దనతల్లిదండ్రులకును, భార్యకును, గుమారునకును, ఇంక ననేకులకును పరతత్త్వమునుబోధించి మతదీక్ష నొసంగెను. ఇట్లు ఆతఁడు బ్రతికియున్నంత కాలమును అనఁగా బుద్ధుఁడైనది మొదలు నలువదినాలుగేండ్లు లోకులకు పరతత్త్వబోధ గావించి, మతదీక్ష నొసంగి కాశీకోసలమగధ దేశములయందుఁ దనమతమును బాగుగ వ్యాపింపఁజేసి వృద్ధుఁడై తన యెనుబదవయేఁట కుశినగరమునఁ బరమపదించెను.

సీ. "భవము దోషంబు రూపంబు కర్మంబు నాహ్వయములు గుణము నెవ్వనికి లేక
జగములఁ గలిగించు సమయించుకొఱకునై నిజమాయ నెవ్వఁ డిచ్చియును దాల్చు
నాపరేశునకు ననంతశక్తికి బ్రహ్మ కిద్ధరూపికి రూపహీనునకును
జిత్రచారునికి సాక్షికి నాత్మరుచికిని బరమాత్మునకుఁ బరబ్రహ్మమునకు
తే. మాటలను నెఱుకల మనములఁ జేరంగ, గాని శుచికి సత్యగమ్యుఁ డగుచు
నిపుణుఁ డైనవాని నిష్కర్మతకు మెచ్చు, వాని కే నొనర్తు వందనములు."

(భాగ. స్కం. 8. ప. 78.)

శ్రీ శంకరాచార్య—37.

14. శంకరాచార్యుఁడు

కేరళదేశములోఁ బూర్ణానదికిని, వృషాచలమునకును సమీపమున "కాలటి" అను నొకయగ్రహారముఁ గలదు. అందు 'శివగురుఁడు' అను బ్రాహ్మణవిద్వచ్ఛేఖరుఁడు 'ఆర్య' యనుభార్యతో వంశక్రమముగా నివసించి యుండెను. ఆతఁడు అనేక విద్యల యందు గొప్పపండితుఁడు. ఐహికమువిషయమున నాతనికి దుఃఖకారణము లంతగా లేవు గాని, సంతానము లేని చింతమాత్రము ఆదంపతులను జాల వేధించుచుండెను. ఎన్నో వ్రతముల నాచరించినను బ్రయోజనము లేక పోవుటచే వారిరువురును మహేశ్వరునిఁ బూజింపఁ దొడఁగిరి. ఈయారాధనము కొంతకాలము జరుగునప్పటికి ఆర్యాంబ గర్భవతియై కొడుకును గనియెను. శంకర ప్రసాదమువలన నీబిడ్డ గలుగుటచే శంకరుఁడు అని పేరు పెట్టుకొని ఆదంపతు లెంతో ప్రేమతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి. శంకరుఁడుగూడ తల్లిదండ్రులయెడలఁ జాల భయభక్తులు గలిగి యుండెను.

సంవత్సరము గడువకపూర్వమే శంకరుఁడు అక్షరములను గుర్తుపట్టి రెండవ సంవత్సరములో చదువను వ్రాయను నేర్చుకొనెను. మూఁడవయేఁట కావ్యము లన్నియుఁ జదివివేసి, ఇతిహాసములు పురాణములు మున్నగువానిని బరిశోధించెను. ఈతనికి గురువు రెండవమాఱు ఎప్పుడును పాఠముచెప్పి యెఱుఁగఁడు. ఒక మాసము గడువక పూర్వమే గురువు శంకరుని యేకసంథాగ్రాహిత్వమును గుర్తించి సకలశాస్త్రములు నాతనిచెంత నేకరువుపెట్టివేసెను. గురుఁడు పాఠము చెప్పునపుడు ఒక్కొక్కపుడు శంకరుఁడు వేయుప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పలేక, అతనివలననే తెలిసికొని మహాశ్చర్యనిమగ్నుఁడగుచుండువాఁడు. ఆతనిచెంత నింకననేకులు శిష్యులు ఉండిరి; కాని వారందఱకు శంకరుఁడే పాఠములు చెప్పుచుండెడివాఁడు. శంకరుఁడు చెప్పెడి పాఠము విద్యార్థులకు బాగుగ నవగాహన మగుచుండెడిది. గురుఁడు శంకరు నంత చక్కఁగఁ బోధింపఁజాలకుండెను. ఇట్లు శంకరుఁడు సకలవిద్యలును నేర్చుకొను నప్పటికి ఏడవసంవత్సరమువచ్చెను. గర్భాష్టమసంవత్సరములో బ్రాహ్మణునకు ఉపనయనము జరుగవలెను. కావున అప్పుడు శివగురుఁడు శంకరునకు ఉపనయనముచేయుటకు సకలప్రయత్నములను గావించెను; కాని ముహూర్తము సమీపించు నప్పటికి ఆకస్మికముగా నాతఁడు చనిపోయెను. భర్తృమరణమునకుఁ జాల వగచి, ఆర్యాంబ శంకరునకు సన్నిహితజ్ఞాతులచే నుపనయనము చేయించెను.

పిదప శంకరుఁడు వేదముల నభ్యసించుటకు ఒక గురువు నాశ్రయించెను. అట నాతఁడు యథాశాస్త్రముగ మధూకరవృత్తిచే అన్నము సంపాదించి తెచ్చి

అందు కొంత గురువునకు ఇచ్చి, తక్కినది తాను భుజించుచు గురువును సేవించు-
వేదాభ్యాసము చేయసాగెను. ఒకనాఁడు ఒకస్త్రీ అతనికిఁ బెట్టుటకు ఏమియు లే
మధూకరమునకు వచ్చినపుడు "నాయనా! నాకు ఇదియే కలదు" అని యొక యుసి
కాయ నిచ్చెను. శంకరుఁడు సాక్షాత్తుగ శంకరుఁడే గావున ఆమె దారిద్ర్యము
దైన్యమును గుర్తెఱిఁగి తెల్లవాఱునప్పటికి ఆమె యిల్లంతయు బంగారపు ఉసి
కాయలతో నింపివేసెను. పిదపఁ గొన్నిదినములుమాత్రమే ఆగ్రామమున సక
వేదము లన్నియు నభ్యసించి, మాతృదేవతను బూజించుటకు అతఁడు స్వగ్రామ
నకుఁ బోయెను. కొడుకు తిరిగి మహావిద్వాంసుఁడై యింటికి వచ్చెనను ఆనందముతో
ఆర్యాంబ అతనికి విందలకడ భోజనము పెట్టఁదలంచి స్నానముచేసి మంచినీ
తెచ్చుటకు పూర్ణానదికిఁ బోయెను; కాని యామె నదిని సమీపింపక పూర్వమే స
గ్గొట్టి పడిపోయెను. తల్లి యెంతసేపటికిని రాకపోవుటచే శంకరుఁడు అపాయము
శంకించి నదికిఁ బోఁగా, నాతనికి సర్వమును దెలిసిపోయెను. తోడనే శంకరుఁడు త
ముఖము మీఁదఁ జల్లనినీరు చిలికి చికిత్సచేసి ఆమెకు స్మృతిఁ గలిగించి యింటికిఁ
కొనివచ్చి, తనతల్లి కష్టపడిపోవుచున్నదని తలంచి తన ప్రభావమువలన ఆనది
యింటి ముందునుండి ప్రవహించునట్లు చేసెను. ఈయద్భుతమును విని, ఆదేశపురా
శంకరుని గౌరవింప వజ్రవైడూర్య మరకతమాణిక్యాదినవరత్నములు, వెలగలవ
ములు మున్నగునవి గైకొని వచ్చెను; కాని శంకరుఁడు వాని నెంతమాత్రము
అంగీకరింపక ఆరాజు రచించిన మూఁడుగ్రంథములనుమాత్రము స్వీకరించెను.
రైన నాతఁడు తనచెంత నుంచుకొనక ఒకమాఱు పఠించి తిరుగ రాజునకుఁ బ
వేసెను.

ఒకప్పుడు శంకరుఁడును దల్లియు వాకిటఁ గూర్చుండి యేమో ముచ్చటించు-
కొనుచుండఁగా, కొందఱు ఋషీశ్వరులు వచ్చి యెంతో విసుగుచేయఁదొ
గిరి. వారినిఁ జూచి ఆర్యాంబ తన కుమారుని గొప్పతనమును గ్రహించి ఋ
శ్వరులకు మ్రొక్కి, "మహానుభావులారా! మీయాగమనమువలన నేను, నాకుమా
రుఁడును బునీతుల మైతిమి. మాకుటీరము పావనమైనది. చూడఁగా నాకుమారుఁ
చాల నదృష్టవంతుఁ డని తోఁచుచున్నది. తొల్లిజన్మమున నీతఁడును నేను
జేసికొన్న వ్రతవిశేషము లేవో సెలవియ్యవలెను" అని ప్రార్థించెను. అందుల
ఋషీశ్వరులు "తల్లీ! నీకుమారుని నీవు మానవమాత్రునిగాఁ దలంపకుము. ఈజన్మ
నందే నీవును నీభర్తయుఁ గావించిన పూజకు సంతసించి, పరమశివుఁడే నీగర్భమ
నుద్భవించెను. శివుఁడు ప్రత్యక్షమై "అవివేకియై దీర్ఘాయుర్దాయముగల కుమారుఁ
కావలెనా? వివేకియై స్వల్పాయుర్దాయము గలవాఁడు కావలెనా?" యని య

గఁగా, నీభర్త "స్వల్పాయుర్దాయవంతుఁడైనను వివేకముగల, అనఁగా సర్వజ్ఞుఁడైన కుమారుఁడు కావలయు" నని కోరెను. తనకంటె సర్వజ్ఞుఁడు మఱియొకఁడు లేక పోవుటచే నీభర్తవరము ననుసరించి ఈశ్వరుఁడే నీకడుపునఁ బుట్టవలసివచ్చినది. ఆగుటవలననే. నీకుమారునకు ౧౬ సంవత్సరములు మాత్రము ఆయువు. అయినను కారణాంతరములచే నీతఁడు ౩౨ సంవత్సరములు జీవించును. పరమేశ్వరుఁడు చిర కాలము మానవలీలలతో నుండుటకు వీలులేదు గదా!" అని చెప్పిరి. ఈమాట వినుటతోడనే, ఆర్యాంబకు ఆనందమునకు మాఱుగ దుఃఖము వచ్చెను. తోడనే యామె మూర్ఛనొందఁగా శంకరుఁడు ఉపచారములుచేసి తేర్చెను. కొంతసేపు శంకరునితో నేమేమో ముచ్చటించి, ఋషులు వెళ్లిపోయిరి.

ఆర్యాంబ తన కుమారునకు ఆయుర్దాయము అత్యల్పమగుటచేఁ బెండల కడఁ బెండ్లిచేయకున్న సంతానము కలుగదని యూహించి, యొకనాఁడు కుమారునకు అన్నము పెట్టి దగ్గఱఁ గూర్చుండి "బిడ్డా! అనేకులు నీకు చక్కని చుక్కలగు తమ కొమార్తెల నిచ్చి పెండ్లిచేసెదమని వచ్చుచున్నారు. వారిలో నీచిత్తము వచ్చిన కన్యను బెండ్లియాడి సుఖింపుము నాయనా" యని పలికెను; కాని యిది విని శంక రుఁడు మందహాసముచేసి, "తల్లీ! నాకుఁ బెండ్లివలదు. నేను సన్యసించెదను" అని పలి కెను. ఈమాట ఆర్యాంబకు వజ్రాఘాతమై తోఁచి, మఱల నామెను మూర్ఛావివశకు రాలింగావించెను. శంకరుఁ డామెకు సేదఁదేర్చెను. అనేకపర్యాయములు ఆతఁడు తల్లికి వైరాగ్యము నుపదేశించి తనకు సన్న్యాసాశ్రమస్వీకారమునకు అనుజ్ఞ యీయవలసిన దని కోరెను; కాని యామె యంగీకరింపలేదు. ఒకనాఁడు శంక రుఁడు పూర్ణానదిలో స్నానముచేయుచుండఁగా, నొక మొసలి వచ్చి యాతని కాలుఁ బట్టుకొనెను. రక్తప్రవాహమువలన నదియంతయు రక్తమయమై పోయెను. అప్పుడు శంకరుఁడు తనకు అవసాన కాలము వచ్చినది అని తలంచి తల్లికొఱకు కేకలు వేసెను. అంత నార్యాంబ నదికిఁ బోయి కుమారునకు సంభవించిన విపత్తును జూచి చాల విచారింపఁ బ్రారంభించి, నాబిడ్డను రక్షింపుఁడు అని చెంతనున్నవారినిఁ బ్రార్థించెను; కాని యెవరును సాహసింపఁజాలకపోయిరి. అప్పుడు శంకరుఁడు "తల్లీ! ఇఁక విచారించిన నేమి ప్రయోజనము? ఎన్నిసారులు ప్రార్థించినను నాకు నీవు ఇంతకుమున్ను సన్న్యాసమునకు సెలవు ఇచ్చితివి గావు. ఇప్పుడు ఈయవసానకాలముననైన సెలవిమ్ము" అని ప్రార్థించెను. "కుమారా! నిన్ను నేను సుఖపెట్టలేకయే పోయితిని. తుదకు సన్న్యాసాశ్రమస్వీకారమున కైన సెలవిచ్చి నీముద్దు తీర్పకుండ నెట్లుండఁగలను? నీచిత్తమువచ్చినట్లు నీవు ఇప్పుడు ఆతురసన్న్యాసము స్వీకరించి తరింపుము. తండ్రీ" యని సెలవిచ్చెను.

తత్క్షణమే శంకరుఁడు ఆతురసన్న్యాసమును స్వీకరించెను. తోడనే మొసలి యాతనిని విడిచిపోయెను. కేతువిముక్తబాలభానునివలె శంకరుఁడు తీరమునకు వచ్చెను అదిచూచి సకలజనులును ఆశ్చర్యచకితులై, శంకరునకు సన్న్యాసస్వీకారమువలన రెండవజన్మము ప్రాప్తించినది; కావుననే మృత్యువు ఆతని నేమియుఁ జేయలేకపోయినది అని చెప్పుకోసాగిరి. శంకరుఁడు బ్రతికినను ఆతఁడు సన్న్యాసియై పోవుటచే ఆర్యాంబ దుఃఖాక్రాంతచిత్తయై యుండఁగా, శంకరుఁడు వచ్చి దేశాటనమునకు సెలవు ఇమ్మని ప్రార్థించి, ఆమె కోరిక ప్రకారము ఆమె యవసానకాలమునకు కాలటి వచ్చి దహనసంస్కారము చేసెద నని మాటయిచ్చి వెడలిపోయెను.

నర్మదాతీరమున గోవిందుఁడు అను యోగీంద్రుఁడు ఉండెను. గోవిందయోగి శుకదేవుని శిష్యుఁడగు గౌడపాదునకుఁ బ్రియశిష్యుఁడు. గొప్పయోగులలోఁ బ్రముఖుఁడు. శంకరుఁడు ఆతని సంగతి విని యాతనియాశ్రమమునకుఁ బోయెను. గోవిందయోగియు శంకరుని సంగతియంతయు విని, తనకుఁ దగిన శిష్యుఁడు వచ్చె నని యానందించి, యాతనికి వేదాంతరహస్యము లన్నియుఁ గరతలామలకములుగ నుపదేశించెను. ఒకనాఁడు గోవిందయోగీంద్రుఁడు సమాధిలో నుండఁగా నర్మదానది యుప్పొంగి, యాశ్రమమును ముంచివేయసాగెను. అది చూచి శంకరుఁడు తన గురుని యోగనిష్ఠకు భంగము వాటిల్లునని తలంచి ప్రవాహమును దన కమండలువులోనికి ఆకర్షించుకొనియెను. సమాధినుండి లేచినతరువాత గోవిందుఁ డీ సంగతి యితరశిష్యులవలన నెఱింగి శంకరుని ప్రజ్ఞకు ఆనందించి "వత్సా! వ్యాసభగవానుని బ్రహ్మసూత్రములకు నీవు భాష్యము వ్రాయుము. అందులకు నీవ తగినవాఁడవు" అని చెప్పి, వారణాసీనగరమునకుఁ బంపివేసెను.

కాశీనగరము చేరినపిదప శంకరుని అనేకులు వచ్చి శిష్యులుగాఁ జేరి యాశ్రయించిరి. అందు చోళదేశీయుఁ డగు విష్ణుశర్మ యను నాతఁడు ముఖ్యుఁడు. ఒకనాఁడు గురుభక్తిపరాయణుఁడు అగు విష్ణుశర్మభక్తి నితరశిష్యులకు నెఱుకపఱుపఁ గోరి, శంకరుఁ డాతనిని గంగానదీజలములపై నడచివచ్చునట్లు ఆజ్ఞాపించెను. గురుపాదములను హృదయమునఁ బదిలము గావించుకొని, విష్ణుశర్మ యందఱును జూచుచుండ గంగోదకముమీఁద నడచివచ్చెను. అప్పుడు శంకరుఁడు ఆతనికి పద్మపాదుఁడు అని పేరుపెట్టి తక్కినవారినిఁ గూడ నట్లు చేయుమనఁగా, వారు చేయలేకపోయిరి. వేఱొకదినమున శంకరుఁడు శిష్యజనపరివృతుఁడై కాశీనగరవీథులలోఁ బోవుచుండఁగా, నొక మాలవాఁడు ఎదురై మీఁదికి రాసాగెను. అది చూచి శంకరుఁడు 'దూరముగాఁ బొమ్ము' అని గద్దించి పలుకఁగా నాచండాలుఁడు "ఏల పోవలెను? నీవు యతివి అని తోఁచుచున్నది; కాని నీమాటలలో నర్థము కాన్పించుట

లేదు. నీవు నాశరీరమును దొలఁగిపొమ్మని యాజ్ఞాపించెదవా? అట్లయిన నీశరీరమున కును, నాశరీరమునకును భేద మేమి గలదు? నీశరీరమును నాశరీరమును గూడ సమానముగ మలినములే. అందు నీశరీరమునం దేమియు ఘనతలేదు. ఇక నాయాత్మను దొలఁగిపొమ్మంటివా? అట్లయిన నాత్మ దూరముగాఁబోవుట యెట్లు? నీవు చూడఁగా ఆభాసయోగివని తోఁచుచున్నది. లేకున్న నీయసందర్భము లేల? నిక్కముగ యోగియైనవానికి హెచ్చుతక్కువలు లేవు. ఇపుడు నీవు నన్ను అధమాధముఁడ నని భావించి, నీవే అట్టివాఁడ వైపోవుచున్నావు" అని యనేకవిధముల వేదాంతార్థముల నుపన్యసింపఁగా, శంకరుఁడు తెల్లఁబోయి యాలోచింపసాగెను. ఇంతలోఁ జండాలుఁ డదృశ్యుఁడై యచ్చోట సాక్షాత్తుగ విశ్వనాథుఁడు నిలిచెను. తోడనే శంకరుఁడు ఆతని పాదములమీఁద వ్రాలి తన తప్పిదమును క్షమింప వలసినదని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. అంత విశ్వనాథుఁడు బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యము వ్రాయవలసినదని యాతనికి ఆజ్ఞాపించి తిరోహితుఁడయ్యెను. శంకరుఁ డచ్చటనుండి బసకుఁ బోయెను.

ఒకనాఁడు శంకరుఁ డెచ్చటనుండియో వచ్చుచుండఁగా చాల దాహమయ్యెను. సమీపమునందలి తాడిచెట్టు గీయుచున్న యీడిగవాని కుండలో సురతక్క, నచ్చట మఱి యేవిధమైన జలమును లేకపోవుటచే శంకరుఁడు వాని చెంతకుఁ బోయి కల్లు పుచ్చుకొని త్రావి బయలుదేఱెను. శిష్యు లందఱు నందులకు ఆశ్చర్య చకితులయ్యి నడుగుట కోడి యూరకుండిరి; కాని శిష్యులలో నొకఁడు "గురువుగారు చేసినపనిఁ జేయుటకు మన కేమి యభ్యంతర మని తలఁచి తానుగూడ సురాపానము చేసెను. శంకరుఁ డిది చూడనట్లే నటించి ముందునకుసాగెను. అచ్చట నొక కమ్మరి యినుము కరగించుచుండెను. మూసలోనున్న యినుము కరిగి జలమువలె పలుచగ నుండెను. అది చూచి శంకరుఁడు దానినిఁ గూడ గడగడ ద్రావివేసెను. "తప్త యస్సలిలము నీవుమాత్ర మేల త్రాగవు?" అని తక్కినశిష్యులు కల్లుత్రావిన శిష్యు నడుగఁగా, నాతఁడు తెల్లవోయెను. అంత నాతఁడు "పెద్దలు చేసినయొప్పులనే గాని తప్పుల నెవ్వరును అలంబింపఁగూడదు. పెద్దలు చేసినంతమాత్రమున తప్పులు చేయ వలసినవి కావు" అను సిద్ధాంతమునకు వచ్చెను. ఇంకొకనాఁడు శంకరుఁడు వీథిలో నుండి పోవుచుండఁగా డెబ్బదియేండ్ల బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు "డుకృఞ్ కరణే" అని సంస్కృతవ్యాకరణమును వల్లించుచుండెను. ఇంతవార్ధకములోఁగూడ నీ వింక నీ వ్యాకరణ మేల చదివెద వనఁగా, నాతఁడు ధనసంపాదనము నిమిత్తము అని బదులు చెప్పెను. అదివిని శంకరుఁడు చాల కటకటంబడి యాతనికి "భజగోవిందం భజగోవిందం భజగోవిందం మూఢమతే!" అని తత్త్వోపదేశము గావించెను.

గోవిందయోగి సెలవును, కాశీవిశ్వనాథుని యాజ్ఞను నిర్వర్తించుటకు శంకరుఁడు బదరికారణ్యమునకుఁ బోయి, యక్కడ భాష్యరచనము ప్రారంభించెను. అక్కడ నాతఁడు ఈశ-కేన-కఠ-ప్రశ్న-ముండ-మాండూక్య-తైత్తిరీ-ఐతరేయ-ఛాందోగ్య-బృహదారణ్యకములను దశోపనిషత్తులకును, భగవద్గీతలకును, సనత్సుజాతీయమునకును, బ్రహ్మసూత్రములకును భాష్యములు వ్రాసెను. ఒకనాఁడు తాను వ్రాసిన సూత్రభాష్యమును ఒక శిష్యునకుఁ బాఠము చెప్పుచుండఁగా నొక వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి "నీవు పాఠము చెప్పుచున్నది యేమి?" యని యడిగెను. శంకరుఁడు బ్రహ్మసూత్రములకుఁ దాను వ్రాసిన వ్యాఖ్యాన మని చెప్పఁగా, వృద్ధుఁడు కొన్ని స్థలములయందుఁ బరీక్షఁ బ్రారంభించెను. తుదకు నిరువురును వాదము ప్రారంభించిరి. ఎనిమిది దినములు వారు అహోరాత్రములు వాదించిరి. కాని పర్యవసానము తేలలేదు. నాతో సమముగ వాదించుచున్న యీవృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డెవఁడు అని శంకరుఁడు యోచించుచుండఁగా, అతని శిష్యుఁ డగుపద్మపాదుఁడు అంతయు గ్రహించి "మహాత్మా! నీవు సాక్షాత్తుగ శంకరుఁడవు. వృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డగు నీవ్యాసభట్టారకుఁడు; కేవలము నారాయణమూర్తి. శంకరనారాయణులు వాదింపఁ దొడఁగినచో నిఁకఁ గింకరులమగు మేము ఏమి చేయఁగలము?" అని పలికెను. అది విని శంకరుఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణుని పాదములమీఁద వ్రాలి "మహాత్మా, అజ్ఞానమువలన నీతో వాదమునకు డీకొంటిని. క్షమించి నీ నిజరూపమును జూపవలె" నని ప్రార్థించెను. వ్యాసుఁ డాతని ప్రార్థనము నంగీకరించి, నిజరూపముతో సాక్షాత్కరించి బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును గైకొని సాంతముగఁ జదివి "వత్సా! నీ ప్రజ్ఞకు నాకు ఆనందము గలిగినది. నేను వ్రాసినసూత్రములకు భాష్యము చేయఁదగినవాఁడు నీవుతక్క మఱియొకఁడు లేఁడు. నాయభిప్రాయము నెఱింగి యింత చక్కఁగ విశదీకరించుట నీకే తగును. ఇందేమియు దోషములు లేవు. నీభాష్యము నామూలమునకు వన్నె పెట్టుచున్నది. నీవు సూత్రభాష్యము వ్రాసితి వని నాకుఁ గర్ణాకర్ణిగాఁ దెలియవచ్చినది. అంతట నేను నీశక్తిసామర్థ్యము నీభాష్యమును బరీక్షింపవలయు నని యిట్లు వచ్చితిని. నీహృదయము చాల విశాలమైనది. నీభావములు చాల నున్నతములైనవి. నాకుఁ జాల నానందమైనది. నీభాష్యము అద్వితీయము. ఇఁకఁ బ్రపంచమున దీనికి సాటియైనది మఱియొకటి యుండఁబోదు. గాజుపూసలనడుమ జాతిరత్నమువోలె, నీవు వ్రాసిన భాష్యమే లోకముల సర్వోత్తమస్థానము నాక్రమింపఁగలదు. లోకము నీవలన నుద్ధరింపఁబడును" అని కొన్ని రహస్యముల నెఱింగించి యదృశ్యుఁడై పోయెను.

మునుల యాదేశమును, గురుపు నానతిని, వ్యాసాజ్ఞను స్మరించి శంకరుఁడు వేదబాహ్యములగు దుర్మతములను ఖండించి, అద్వైతప్రతిష్ఠాపనము చేయుటకు

నిశ్చయించుకొని దేశయాత్రోన్ముఖుఁ డయ్యెను. ఈసంగతి విని కాశీరాజు ఆతని చెంతకు వచ్చి పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహానుభావా! మీరు దేశయాత్రకై పోవలదు. ఈనగరమునందే యుండి, నన్నును నాయాస్థానమును నాప్రజలను పునీతులం గావించుచుండవలెను" అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను; కాని భారత వర్షము నుద్ధరింపఁ దలఁచి పోవుచుండుటచే శంకరుఁడు అందులకుఁ దిరస్కరింపఁగాఁ, దుదకు రాజు మహారాజోచితమగు పరిధపమంతయు బహుమానపూర్వకముగా నిచ్చి తరించెను. మొదట శంకరాచార్యుఁడు ప్రయాగక్షేత్రమునకుఁ బోయెను. అచ్చట మాతాపితలను స్మరించి, త్రివేణీసంగమమున స్నానముఁ గావించి, తత్తీరమున నాసీనుఁడై శిష్యులతోఁ బ్రసంగించుచుండ అగ్నిలో నుఱికి, భట్టపాదుఁడు అను మాఱుపేరుగల కుమారిలుఁడు దేహమును విడుచుచున్నాఁడను వార్త వినవచ్చెను. తోడనే శంకరుఁడు అచ్చటికిఁ బోయెను.

వేదములను నిందించుచు, దేశమునం దంతటను ప్రబలుచున్న బౌద్ధమతమును నిర్మూలింపవలె నని కుమారిలభట్టు తలంచెను. ఈయూహతో నాతఁడు యథార్థముగఁ బోయినబౌద్ధులు తమ మతరహస్యములను బోధింప రని తలంచి బౌద్ధుఁడనని చెప్పుకొనుచు బౌద్ధమతరహస్యములను జదువుకొనఁ జొచ్చెను. ఒకనాఁడు పాఠమును జెప్పుచు ఆచార్యుఁడు బౌద్ధశిష్యులకు ఉత్సాహము కలుగునట్లు, పౌరుషేయములనియు పూజింపఁదగినవి కావనియు నింక నిట్లనేకవిధముల వేదములను నిందింపసాగెను. ఈవేదనింద వినలేక కుమారిలుఁడు లోలోపలఁ జాల విచారించుచుండఁగా, కన్నులనుండి అశ్రుధార ప్రవహింపఁజొచ్చెను. బౌద్ధశిష్యులు అదిచూచి "ఈతఁడు నిజముగా బౌద్ధుఁడుగాఁడు. బౌద్ధమతఖండనము చేయుటకే బౌద్ధమతము నభ్యసించుచున్నాఁడు. మన రహస్యముల నెఱింగి మనలనే నాశముచేయ నుమకట్టియున్న యీతనిని బ్రతుకనీయరాదు" అని నిశ్చయించుకొని యొకనాఁటిరాత్రి చాల ఉన్నతమైనమేడమీఁద నిద్రించుచుండగాఁ నీతనిని గ్రిందికిఁ ద్రోసివేసిరి. అప్పుడు కుమారిలుఁడు "వేదములు అపౌరుషేయము లైనచో నాకు ఎంతమాత్రమును గష్టము గలుగకుండును గాక!" అని పలికెను. అంత యెత్తునుండి క్రిందఁబడినను అతనికి అపాయ మేమియుఁ గలుగలేదు. ఒక్కకన్ను మాత్రము పోయెను. అది "వేదములు అపౌరుషేయము లైనచో" నని వేదముల యెడల నిశ్చయభక్తి పూర్ణముగా లేకపోవుటవలననే సంభవించెను.

నాఁటినుండియు నాతఁడు సకలవిధములను బౌద్ధమతము నున్మూలింపఁ గంకణముఁ గట్టుకొనెను. ఒకనాఁడు ఆతఁడు సుధన్వుఁడు అనుబౌద్ధరాజుయొక్క ఆస్థానమునకుఁ బోయెను, రాజు తనపండితుల నీతనిమీఁదికి వాదమునకుఁ బురికొల్పెను.

అందులకు వెనుదీయక కుమారిలుఁడు మహానందముతో గొప్ప యుక్తులనుజూపుచు, బౌద్ధమతమును ఖండింపఁ దొరకొనెను. బౌద్ధులును చాల నావేశముతో వాదించిరి. కాని తుదకు ఓడిపోయిరి. అప్పుడు వారు చేయునది లేకయు, తామోడిపోయినట్లు అంగీకరించుటకు సమ్మతిలేకయు "వాదము వాదించువాని బుద్ధిబలమును బట్టి యుండును. ఒక్కొక సందర్భమున అన్యాయవాదము గూడ నెగ్గవచ్చును" అని పలికిరి. అందులకు కుమారిలుఁడు "మీరేమార్గమున మీమతమును నిలువఁబెట్టఁదలంచి కొనినను నేను దానిని పడఁగొట్టఁగలను" అని బదులుచెప్పెను. అదివిని, యెట్లయిన బౌద్ధమతమే గొప్పది అనిపించుకోవలయు నని యున్న రాజు "ఈనగరమునకు వెలుపల నొకగొప్ప పర్వత మున్నది. మీ రుభయపక్షములవారును స్వమతధర్మముల యెడలఁ జాలభక్తిఁగలవారే కదా! ఆపర్వతశిఖరము మీఁదినుండి క్రిందికుఱికి యెవరు నిరపాయముగ యథాస్థితిలో లేచివచ్చెదరో, వారిమతము గొప్పది" అని చెప్పెను. బౌద్ధపండితు లందఱును వెనుదీసిరి. కుమారిలుఁ డట్లు చేయక వేదమును స్మరించి పౌరులందఱును దెల్లవోవ, పర్వతశిఖరముమీఁదనుండి యుఱికియు పూలలోఁ బెట్టినట్లు ఏయపాయమును లేక లేచివచ్చెను. సుధన్వునకు ఈవిధముగా నాశాభంగము గలిగెను. అప్పుడుగూడ బౌద్ధపండితులు తమ యోటమి నంగీకరింపక "పర్వతశిఖరము మీఁదనుండి పడియు నపాయము, పొందకుండుటలో గొప్పలేదు. అది ఇంద్రజాల విద్యవలన సాధ్య మగును" అని పలికిరి. "అట్లయిన మఱియొక యుపాయము చెప్పెద" నని రాజు ఒక్క కుండలో రహస్యముగ నొకపామును బెట్టి మూఁతవేసి కట్టి దానిని సభలోనుంచి "దీనిలోనున్న వస్తువు నేపక్షమువారు చెప్పెదరో; వారి మతము గొప్పది" అని పలికెను. బౌద్ధులు అందు పాపము ఉన్నదనిరి. కుమారిలుఁడు శేషశాయియగు శ్రీమహావిష్ణువు ఉన్నాఁడు అని పలికెను. రాజు తనమతము నెగ్గిన దని సంతోషించుచు, బౌద్ధమతప్రాశస్త్యమును సభ్యులకుఁ దెలుపఁగోరి మూఁత తీయింపఁగాఁ, గుండలో కుమారిలుఁడు చెప్పినట్లు చుట్టుకొనియున్న పాముమీఁద శ్రీహరివిగ్రహము ఉండెను. అది చూచి బౌద్ధులు తెల్లవోయిరి. సుధన్వుఁడు వెంటనే బౌద్ధమతమును విడిచి, "ఆసేతుహిమాచలపర్యంతమైన యీదేశమున నున్న బౌద్ధులందఱను ఆబాలగోపాలముగ సంహరింపవలెను. దీని కెవరైన వ్యతిరేకముచేసి నచో వారినిఁగూడ సంహరించెదము" అని చాటింపించెను. అట్లే చేయఁబడెను.

ఇట్లు తనవలన లోకమునందలి బౌద్ధు లనేకులను, విశేషించి బౌద్ధమత రహస్యములను దనకు ఉపదేశించిన గురువును, సమయుటచే ఘోరపాతకము తగులు నని శంకించి కుమారిలభట్టు ఆపాపము పోవుటకై ప్రాయశ్చిత్తముఁ గావించుకొని, స్వయముగఁ జితిని ముట్టించి దానిమీఁద శయనించెను. ఆతని నిశ్చయమును

మఱలింపఁజాలక శిష్యులందఱును చుట్టును మూఁగి విచారింపసాగిరి. అప్పుడు శంకరుఁ డచ్చటకువచ్చి తనకమండలువునందలి పావనతీర్థముచే నగ్నిని శాంతింపఁ జేసి, సగము కాలిపోయిన కుమారిలుని దేహమును మఱలఁ బూర్తిచేయ నుంకించెను; కాని యాతఁడు "మహాత్మా! నన్ను మఱల బ్రతికింపవలదు. నేను చేసిన వేదమతోద్ధరణము ప్రశంసాపాత్రమే గాని, అది గురువధమీఁద నిలిచినది. ఈపాతకముపోవుటకే నేను ఈప్రాయశ్చిత్తము చేసికొంటిని. నాబావ మఱఁది యగుమండనమిశ్రుఁడు నాకంటె నధికుఁడు. నన్ను నీవు ఏయభిప్రాయముతో బ్రతికింపఁ దలఁచితివో, ఆయభిప్రాయము నాబావమఱఁదివలనఁ దీఱఁగలదు" అని చెప్పెను. పిదప శంకరుఁడు ఆతనికి తారకమంత్రము నుపదేశించెను. అదియైన పిమ్మటఁ గుమారిలభట్టు ప్రాణములు విడిచెను.

శంకరుఁడు పోవునప్పటికి మండనమిశ్రుని యింటితలుపులు మూయఁబడియుండెను. నాఁడు ఆతనియింట నాబ్దికము జరుగుచుండెను. లోపల బ్రాహ్మణపూజ జరుగుచుండుటచే వీథితలుపులు వేయఁబడియుండెను. అయినను శంకరుఁడు యోగబలము కలవాఁడు గావున ఆకసమున కెగిరి లోనికిఁ బ్రవేశించెను. మండనమిశ్రుఁడు సన్న్యాసులను జూడఁడు. శిఖాయజ్ఞోపవీతములను విడుచుట వేదవిరుద్ధమనియు, నట్టివారు పాషండులనియు నాతని యభిప్రాయము. అగుటచే నాతఁడు శిఖాయజ్ఞోపవీతములను విసర్జించి, కాషాయాంబరములను ధరించియున్న శంకరుఁ డాకస్మికముగా నట్టి పవిత్రసమయమున అచ్చటికి వచ్చుటచే అనేకవిధముల నిందింపసాగెను. అది చూచి నిమంత్రణార్థము వచ్చియున్న బ్రాహ్మణులు ఇరువురును వ్యాసభట్టారకుఁడు జైమినియుఁ గావున మండనమిశ్రునకు సమాధానము చెప్పి యూరకుండునట్లు చేసిరి. అప్పుడు మండనమిశ్రుఁడు "నేఁడు నాచేఁ బూజింపఁబడి, మాయింట భిక్ష నంగీకరింపవలయు" నని శంకరాచార్యుని వేఁడుకొనెను; కాని శంకరుఁడు కేవలము నీతనియింట భిక్షకుడుచుటకు వచ్చియుండలేదు. కావున "నాతో వాదింపవలెను. వాదమున నేను ఓడితినేని గృహస్థుఁడనయ్యెదను. నీవు ఓడితివేని సన్న్యాసివి కావలయును. వాదింప నిష్టములేనియెడల జితోఽస్మి యనుము. ఆమాట పలుకుట కంగీకారములేకున్న సన్న్యాసము పుచ్చుకొనినను జాలును. అదియుఁ జేయవేని నిన్ను మూర్ఖులలోఁ బరిగణింపవలసివచ్చును" అని పలికెను. మండనమిశ్రుఁడు వాదించుటకు అంగీకరింపఁగా, వ్యాసుఁడు "ఇందులకు మధ్యస్థులు ఉండవలయును గదా! ఇందులకు మండనమిశ్రుని భార్యయగు భారతీదేవి యొక్కతయే యర్హురాలు" అని పలికెను. భారతి మాధ్యస్థముచేయుటకు మండనమిశ్రుఁడును, శంకరుఁడును గూడ నంగీకరించిరి. అంత భారతి వాదిప్రతివాదులు

కంఠములలో పూలదండలువేసి "ఎవరి మెడలోని పూలదండ వాడిపోవునో, వారోడిపోయినట్లు ఎంచుకొనవలసినది" అని నిర్ణయించెను.

మండనమిశ్రుడు చేయవలసిన వైదిక కార్యములు అన్నియు ముగిసినతరువాత వాదము ప్రారంభమయ్యెను. మండనమిశ్రునిపక్షమే యుక్తియుక్తముగా నున్నట్లు కాన్పించెను; కాని యేడుదినములు గడచునప్పటికి ఆతనివాదము నిస్సారమై మెడలోని పూలదండ వాడిపోయెను. అది చూచి భారతీదేవి శంకరునితో "భార్యాభర్తలకు భేదము లేదు. కావున, నాతో వాదించిగూడ గెలువకున్న నీకు విజయము కలుగనేరదు" అని పలికెను. శంకరుడు ఆమెతోఁగూడ వాదము ప్రారంభించెను. నెలదినములకుఁ గూడ వాదము పూర్తిగాలేదు; కాని క్రమముగ భారతివాదమున యుక్తులు లేకపోవుచుండెను. అది గ్రహించి యామె శంకరుడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునుండియే సన్న్యసించుటచే రతిరహస్యము నెఱుంగనివాఁడని తలంచి, "మహాత్మా! మన్మథునకుఁ గళ లెన్ని? అవి స్త్రీలకు ఏయేదినములయందు ఎచ్చటెచ్చట నుండును?" అని ప్రశ్నించెను. అంత శంకరుడు తనకు అది అచుంబితప్రక్రియగావున "దేవీ, నాకు నెలదినములు గడువు ఇచ్చెదవేని నీకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చెద" ననియెను. భారతి యందుల కంగీకరించెను.

ఆశ్రమభంగముఁ గాకుండ రతిరహస్యముల నెఱుంగు నుపాయము లున్నవా? యని పరీక్షించుటకు శంకరుఁ డాకాశమున కెగిరిచూడఁగా దూరమున నొక పట్టణమున నొకరాజు చచ్చిపోఁగా, నాతనిని దహనము చేయుటకుఁ దీసికొనిపోవుచుండుటయు, ఆతని భార్యలు లెక్కలేనంతమంది అప్సరసకాంతలను దలదన్నఁగల యందకత్తెలగుతరుణులు వగచుచు నాతనివెంటఁ బోవుచుండుటయుఁ గాన్పించెను. అప్పుడు శంకరుడు పద్మపాదుఁడు మున్నగు తనశిష్యులతో "అమరకమహారాజు చనిపోయినాఁడు. నేను ఆతని శరీరములోఁ బ్రవేశించి యాతనిరాణులవలన రతిరహస్యముల నభ్యసించెదను. నేను మఱల వచ్చునంతవఱక నా దేహమును జాగ్రత్తగఁ గాపాడుచుండుఁడు" అని చెప్పి తనదేహమును విడిచి, అమరకుని దేహములోఁ బ్రవేశించెను. శిష్యులు ఆదేహమును నర్మదానదీప్రాంతమునందలి నిర్జనారణ్యమున నొకచెట్టుతొఱ్ఱలోనుంచి జాగ్రత్తగఁ గాపాడఁ దొడఁగిరి. అట శంకరుడు అమరకుని శరీరములోఁ బ్రవేశించి, నిద్రపోయినవానివలె లేచి కూర్చుండెను. అదిచూచి మంత్రులు మున్నగువారు రాజు వేటలో అలసియున్నవాఁడు గావున ప్రాణములు కడబట్టియుండుననియు, నదిచూచి చచ్చిపోయినట్లు తాము భావించితిమనియుఁ దలంచి, రాజును ఇంటికిఁ గొనిపోయిరి. పిదప అమరక దేహమున నున్న శంకరుఁడు రాజ్యభారమంతయు మంత్రులపై నిడి

తాను సర్వకాలసర్వావస్థలయందును అంతఃపురమునందే యుండి మదనసౌఖ్యముల ననుభవింపసాగెను. నాలుగైదుదినములు గడచునప్పటికి ఆతనికి ఆసౌఖ్యము లెదుటఁ బ్రపంచమే కాన్పింపదయ్యెను. ఆతనికి తన సంగతియే మఱపువచ్చెను. ఆతఁడు గడువుపెట్టిననెలదినములును గడచిపోయెను. "ఇదిగో వచ్చును, అదిగో వచ్చును" అని కనిపెట్టుకొనియున్న శిష్యులయాశలు నిరాశలయ్యెను. అదిచూచి వారు కళవళపడసాగిరి.

మంత్రులు రాజు ప్రకటించు వివేకమును జూచి, "ఈతఁడు అమరకుఁడు గాఁడు. అమరకుని యాత్మ నాఁడే పరంజ్యోతిలో లీనమైపోయినది. మఱి పరకాయప్రవేశశక్తిగల మహాపురుషుఁ డెవఁడో, యేదో కార్యమునెఱవేర్చుకొన నమరకునిదేహమునఁ బ్రవేశించియుండవచ్చును" అని యనుమానించి "లోకములో నెట్టిస్థలములయందైనను ఎవ్వరైన నేదేనిశరీరమును గాపాడుచుందురేని దానిని దహనము చేయవలయును" అని భటులకు ఆజ్ఞాపించిరి. ఆజ్ఞయైన వెంటనే రాజభటులు శిరసావహించి దానిని నెఱవేర్చుటకు బయలుదేఱిరి. ఈసంగతి పద్మపాదునకుఁ దెలియవచ్చెను. అంత నాతఁడు గురుదేహమునకు అపాయమును శంకించి కొందఱు శిష్యులను దానిని జాగ్రత్తగాఁ గాపాడునట్లు నియమించి, తాను మఱి కొందఱు శిష్యులను వెంటనిడుకొని, అమరకుని రాజధానికిఁ బోయి గాయకవేషములతో రాజదర్శనమునకుఁ బోయి, అచ్చట——

శ్లో. నేతి నేత్యాదినిగమవచనేన నిపుణం నిషిధ్య మూర్తామూర్తరాశిమ్,
యదశక్యనిహ్నవం స్వాత్మరూపతయా జానంతి కోవిదా స్తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"ఇదికా దిదికాదని సకలమూర్తామూర్తపదార్థములను నిషేధింపఁగా సర్వనిషేధావధీభూతమైన యేసాక్షిని విద్వాంసులు స్వాత్మరూపముగా నెఱుంగుచున్నారో, అట్టి తత్త్వమవుగాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. ఖాద్యముత్పాద్య విశ్వమనుప్రవిశ్య గూఢం అన్నమయాదికోశతుషజాలే కవయః,
వివిచ్య యుక్త్యవఘాతతో యత్తండులవదాదదతి తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"అవఘాతముచేత వడ్లనుండి బియ్యమును బడయునట్లు, శ్రవణమననముల చేత పంచకోశాంతరస్థమై గూఢమైయున్న యేబ్రహ్మమును విద్వాంసులు గనుంగొనుచున్నారో, అట్టి తత్త్వమవుగాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో విషమవిషయేషు సంచారిణోఽక్షాశ్వాన్ దోషదర్శనకశాభిఘాతతః,
స్వైరం సన్నివర్త్య స్వాంతరశ్మిభిర్ధీరాః బధ్నంతి యత్ర తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"విషమస్థలములందు దుముకులాడు గుఱ్ఱములను కొరడాప్రేటులచేత మఱలించి పగ్గములచేతఁ బిగఁబట్టి ఇష్టస్థానమును జేర్చు నాశ్వికునివలె, దోషదర్శనము

చేత నింద్రియముల నింద్రియార్థములనుండి మఱలించి, మనోవృత్తిరూపమైన జ్ఞాన
ముచే బిగఁబట్టి విద్వాంసులు ఏబ్రహ్మమందు బంధించుచున్నారో, అట్టి తత్త్వమవు
గాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. వ్యావృత్తజాగ్రదాదిష్వనుస్యూతం తేభ్యోఽన్యదివ పుష్పేభ్యశ్చ ఇవ సూత్రమ్,
ఇంద్రియపదోపాధికత్రయపృథక్త్వేన విందంతి సూరయ స్తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తు లనుమూఁడు అవస్థలయందును, పూలయందు
దారమువలె ననుస్యూతమై తద్విలక్షణమైయున్న యేస్వప్రకాశమును విద్వాం
సులు నిరుపాధికమైన బ్రహ్మస్వరూపముగాఁ దెలిసికొనుచున్నారో, అట్టి తత్వమవు
గాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. పురుష ఏవేదమిత్యాదివేదేషు సర్వకారణతయా యస్య సార్వాత్మ్యమ్,
హాటకస్యేవ మకుటాది తాదాత్మ్యం సరస మామ్నాయతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"కటకమకుటకుండలాదిభూషణములు బంగారమునకన్న వేఱుకానట్లు, సర్వ
కారణమైన యేపురుషునికన్న ఈజగత్తు వేఱుకాదని వేదములు ఘోషించి చెప్పు
చున్నవో, ఆతత్వమవుగాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. యశ్చాహమత్ర వర్ష్మణి భామి సోఽసౌ యోఽసౌ విభాతి రవిమండలే సోఽహమితి,
వేదవాదినో వ్యతిహారతో యదధ్యాపయంతి యత్నత స్తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"ఈశరీరమునఁ బ్రకాశించు పురుషుఁ డెవఁడో, వాఁడే సూర్యమండలము
నందు ప్రకాశించువాఁడు. సూర్యమండలమునందుఁ బ్రకాశించు పురుషుఁ డెవఁడో,
వాఁడే యీశరీరమందుఁ బ్రకాశించువాఁడు. ఇట్లని వేదవాదులు ఏపరమార్థమును
గుఱితించుచున్నారో, అట్టి తత్వమవు గాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. వేదానువచనసద్దానముఖధర్మైః శ్రద్ధయాఽనుష్ఠితై ర్విద్యయా యుక్తైః,
వివిదిషంత్యత్యంతవిమలస్వాంతా బ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మ తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"వేదోక్తములైన కర్మలచేతను, ఉపాసనలచేతను, అత్యంత విమలస్వాంతు
లైన బ్రాహ్మణులు ఏపరతత్వమును ఎఱుంగ నిచ్ఛగించుచున్నారో, అట్టి తత్వమవు
గాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

శ్లో. శమదమోపరమాదిసాధనై ర్ధీరాః స్వాత్మన్యాత్మని యదన్విష్య కృతకృత్యాః,
అధిగతామితసచ్చిదానందరూపా నపునరిహా ఖిద్యంతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్.

"బాహ్యేంద్రియాంతరింద్రియనిగ్రహాది రూపసాధనములచేత సచ్చిదా
నందరూపమైన పరబ్రహ్మమును గనుఁగొని ధీరులు జననమరణాదిలక్షణమైన యీ
సంసారమునకుఁ దిరిగిరారో, అట్టి తత్వమవుగాని నీవు అమరకుఁడవు గావు."

అని యీతీరున శంకరుఁడు వేదములనుండి యుద్ధరించి క్రోడీకరించిన అద్వైతాను భావములను శ్లోకరూపముగాఁ గీర్తించెను. అమృతసాగరతరంగములంబోలు నీశ్లోకములు వినఁబడినతోడనే శంకరునకుఁ బూర్వస్మృతిఁ గలిగెను. తోడనే యాతఁడు అమరకుని దేహమును విడిచివేసి, స్వశరీరమునఁ బ్రవేశించెను. అట నమరకుని దేహము నిర్జీవమై క్రిందఁబడిపోయి, రాణులను తక్కినవారి నెల్లరను మఱలఁ దఱిలేని దుఃఖసముద్రమున ముంచివేసెను. ఇట శంకరుఁడు తనశరీరముతోడనే లేచి కూర్చుండెను; కాని అంతకుఁబూర్వమే అమరకమంత్రులచే నియమింపఁబడిన రాజభటులు శిష్యులు సమాధినిష్ఠుఁడై యున్న యోగి యని యెన్ని విధములఁ జెప్పుచున్నను వినక, చితిపైనుంచి అగ్గిముట్టించుటచే కాళ్లు కాలిపోయెను. అప్పుడు శంకరుఁడు మహామహిమోపశోభితుఁడు గావున—

శ్లో. సంసారఘోరగహనే చరతో మురారే మారోగ్రభీకరమృగ ప్రవరార్దితస్య,
ఆర్తస్య మత్సరనిదాఘనిపీడితస్య లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్.

అని యీతీరున శ్రీహరిని బ్రార్థింపఁ దొడఁగెను. తోడనే యాతనికాళ్లు యథాపూర్వముగ సుపస్థితంబు లయ్యెను.

ఈవిధముగా ఆశ్రమధర్మము భగ్నముగాకుండ నామహానుభావుఁడు రతిరహస్యముల నామూలాగ్రముగఁ దెలిసికొని, మండనమిశ్రునియింటికి వచ్చి మఱల భారతీదేవితో వాదము ప్రారంభించెను; కాని యొకటి రెండుదినములయందే ఆమె యోడిపోయి, శంకరుని జయము నంగీకరించెను. తోడనే మండనమిశ్రుఁడు సన్న్యసించి సురేశ్వరాచార్యుఁడు అను పేరు వహించెను. భారతీదేవి శాపగ్రస్తయై భూమి నవతరించిన సాక్షాద్భారతియే గావున, శంకరుఁడు అచ్చటచ్చట నిర్మింపఁగల మతపీఠములయందుఁ దాను సాక్షాత్కరించి యభీష్టములను నిర్వహించునట్లు శంకరునకు వరమిచ్చి, తాను సత్యలోకమునకుఁ బోయెను. పిదప శంకరుఁడు ఆప్రాంతములయందు అద్వైతమతరహస్యములను వెల్లడిచేసి, దక్షిణ భారతదేశమునకుఁ బయలుదేఱెను.

శంకరాచార్యుఁడు శ్రీశైలమునకువచ్చి యుండఁగా, నచ్చటి కొక కాపాలికుఁడు వచ్చి ఆచార్యుని దర్శించి, "మహాత్మా! నేను ఒక కాపాలికుఁడను. భైరవపూజాధురంధరుఁడను. కొన్నిదినములు పూజచేయఁగా స్వామి నాకు స్వప్నమునఁ గాన్పించి, 'వత్సా! నీయర్చనకు ఆనందించితిని. మహారాజు శిరమునుగాని సర్వజ్ఞుఁడగు మహాత్ముని శిరస్సుగాని తెచ్చి హోమము చేసితివేని, నేను నీయభీష్టమును నెఱవేర్చెద' నని చెప్పిపోయెను. మహారాజు శిరముకంటె మహాపురుషుని శిరస్సు సులభసాధ్యము గాన, నేను చాలదినములనుండి దానినిమిత్తమే ప్రయత్నించు

చున్నాను. ఇట్లుండఁగాఁ దా మిచ్చుటకుఁ దయచేసినట్లు తెలియవచ్చినది. సాక్షాత్తుగ భారతీదేవిని జయించి మండనమిశ్రునకు సన్న్యాస మిచ్చిన మీకంటె సర్వజ్ఞుఁడు లోకమున మఱియొకఁడు లేఁడు గదా! అందును మీరు కేవలము బ్రహ్మజ్ఞానానందమున మునిఁగియుండువారు. మీమతమున శరీరము మున్నగునవి మిథ్యలు గదా! కావున మీశిరస్సు నాకు ఇచ్చెదరేని సంతోషించెద" నని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. అదివిని శంకరుఁడు కనికరించి "ఓయీ! నేను సమాధిలోఁ గూర్చుండి ఒడలుమఱచి యుందును. అప్పుడు నీవువచ్చి నాశిష్యులకుఁ దెలియకుండ నాశిరమును ఖండించికొని పొమ్ము" అని యాజ్ఞాపించి యోగనిష్ఠుఁ డయ్యెను. కాపాలికుఁడు అందులకుఁ బరమానందభరితుఁడై ఖడ్గమును బూజించి శంకరుని సమీపించి కత్తి యెత్తఁగా శ్రీమహావిష్ణువు పద్మపాదునిశరీరమునఁ బ్రవేశించి నారసింహావతార మెత్తి కాపాలికుని రూపుమాపువేసెను. ఈగందరగోళమువలన యోగమును విడిచి, శంకరుఁడు కాపాలికునిప్రేవులను మెడలో ధరించి యెదుట సాక్షాత్కరించియున్న నృసింహమూర్తిని అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. కొంతసేపటికి శాంతించి, శ్రీహరి పద్మపాదుని శరీరములోనుండి వెడలిపోయెను. పద్మపాదుఁడు గొప్ప నిద్రపోయినవానివలె ఆవులించుచుఁ గూర్చుండి "గురుదేవా! ఇక్కడ నేదో గందరగోళము జరిగిన ట్లున్నది. ఏమి?" అని యడిగెను. శంకరుఁడు అంతయుఁ జెప్పెను. అది విని, పద్మపాదుఁడు "లోకమంతయు అద్వైతామృతసేచనమున నవజీవనమును బడయవలసియున్నపుడు, క్షుద్రుఁ డగు కాపాలికుని యభీష్టమెట్లు నెఱవేఱును?" అనిచాల నానందించెను.

శ్రీశైలమునుండి శంకరుఁడు గోకర్ణము హరిహరములకుఁ బోయెను. హరిహరమునందే శంకరుఁడు చనిపోయిన బ్రాహ్మణకుమారుని బ్రతికించి, యక్కడ నుండి శ్రీబలి అను అగ్రహారమునకుఁ బోయెను. అచ్చట ప్రభాకరుఁడు అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతని కొక్కఁడే కుమారుఁడు. ముద్దుబిడ్డనిఁ దీసికొని యాతని భార్య యొకనాఁడు స్నానార్థము నదికిఁ బోయెను. ఆయమునాతీరమున నొకముని తపస్సు చేసికొనుచుండఁగా, ఆయిల్లాలు తన కుమారునిఁ జూచుచుండ వలసినదని యాతనిం బ్రార్థించి తాను ఏటిలో దిగెను. మునియు బాలకుఁ డిక్కడ నేయుండును; ఎక్కడకుఁ బోఁగలఁడు అని తలంచి నిమీలతనేత్రుఁడై తపోనిష్ఠుఁ డయ్యెను. అంతట బాల్యచాపల్యమున నాపాపఁడు ఇటునటు కొంతతడవు తిరిగి తుదకు దైవవశమున ఏటిలోఁ బడెను. అదిచూచి కొందఱు మొత్తుకొనుచుఁ బోయి, వానినిఁ దీరమునకుఁ జేర్చిరి ; కాని అప్పటికప్పుడే యాబుడుతఁడు చనిపోయెను. అదిచూచి ప్రభాకరునిభార్య చాల విచారింపఁదొడఁగెను. అదిచూచి ముని యామెదుఃఖ

ముసు జూడఁజాలక పరకాయప్రవేశసామర్థ్యముగలవాఁడు గావునఁ, బటాలునఁ దానే యాబాలుని దేహములోఁ బ్రవేశించెను. ప్రభాకరునిభార్య తన కుమారుఁడు మఱల బ్రతికినందులకుఁ జాల నానందించుచు నింటికిఁబోయెను.

కాని, బాలకుఁడు మాత్రము అది మొదలు మాటలాడి యెఱుఁగఁడు. అందులకుఁ బ్రభాకరుఁ డనేకము లగు గొప్ప ఔషధముల నిప్పించెను; కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. ఇట్లు పదామేండ్లకుఁ బైఁగాఁ గడచిపోయెను. అయినను ఆబాలుని నోటనుండి యొక్కమాట వెడలుటయైనను ఎవరు నెఱుంగరు. ఎల్లప్పుడును ఋషివలె, మౌనియై యుండు నాబాలకునిఁ జూచి తల్లిదండ్రు లదే పనిగ విచారించుచుండిరి. ఇట్లుండ, త్రిలోకపూజ్యుఁ డగుశంకరాచార్యుఁడు గ్రామమునకు వచ్చె నని విని, ప్రభాకరుఁడు తనకుమారునిఁ దీసికొనిపోయి కాళ్ల మీఁదఁ బడవేసి రక్షింపవలసిన దని ప్రార్థించెను. అప్పుడు శంకరుఁడు "కస్త్వం కిమేవం జడవత్ప్రవృత్తిః" అనఁగా "నీవెవఁడవు ? ఇట్లు జడునివలె నుండుటకుఁ గారణమేమి" అని ప్రశ్నించెను. అందులకు ఆబాలుఁడు చెంతనున్న వారందఱును అబ్బురపడునట్లు—

శ్లో. నాహం జడః కింతు జడః ప్రవర్తతే మత్సన్నిధానేన నసందిహే గురో,
షడూర్మి షడ్భావవికారవర్జితం సుఖైకతానం పరమస్మి తత్పదమ్.

"నేను జడుఁడఁ గాను. ఇక నేమనిన : జడములైన దేహేంద్రియమనోబుద్ధులు నాసన్నిధానమహిమవలనఁ బ్రవర్తిల్ల సమర్థము లై యున్నవి. అట్టి నేను జడుఁడ నెట్లగుదును ? షడూర్మివర్జితమై, షడ్భావవికారవర్జితమై నిరతిశయానందరూపమైన యే పరమపదముగలదో అదియే నాస్వరూపము. ఈవిషయమున సంశయము లేదు" అని పలికెను. అందఱును నిర్విణ్ణులైరి. అంత శంకరుఁడు ప్రభాకరునితో "ఈబాలుఁడు దైవానుగ్రహమువలనఁ దొంటిజన్మమునందే బ్రహ్మజ్ఞానమును సంపాదించెను. ఇక నీతఁడు లౌకికవ్యాపారప్రవృత్తుఁ డగుటయు మీ యందఱితోడను మాట్లాడుటయు కల్ల. ఈతఁ డెప్పుడు బ్రహ్మజ్ఞానానుభవానందమున మునిఁగి యుండును" అని యెఱింగించి, ఆతఁడు చెప్పినమాటలయందు బ్రహ్మజ్ఞానము కరతలామలకమువలె, సులభముగా బోధయగుచుండుటచే హస్తామలకుఁడు అని పేరు పెట్టెను. పిదప హస్తామలకుఁడు తన్ను శిష్యుఁడుగా నంగీకరింపవలసిన దని ప్రార్థించిన శంకరుఁడు అంగీకరించి, అక్కడనుండి తుంగభద్రానదీతీరమునకుఁ బోయి, శారదాప్రార్థనమున అచ్చట శృంగేరిపీఠము అనుపేరుతో శారదాపీఠమును బ్రతిష్ఠాపించెను.

అనితరసాధ్యమైన బ్రహ్మసూత్రముల యంతరార్థమును దాను భాష్యము వ్రాసి వెల్లడించినను, ఆభాష్యము సామాన్యజనదురవగాహమై యుండుటఁ జూచి, శంకరుఁడు దానికిఁగూడ టీక యవసరమై యున్నదని నిశ్చయించుకొనెను. ఈసంగతి దెలిసికొని, సురేశ్వరాచార్యుఁడు (మండనమిశ్రుఁడు) ఆటీకవ్రాయుటకుఁ దనకు ననుజ్ఞ యీయవలసిన దని ప్రార్థింపఁగా, శంకరుఁడు అంగీకరించెను. కాని తక్కిన శిష్యులు అందుకు అంగీకరింపక "సురేశ్వరుఁడు వాదమున నోడిపోవుటవలన సన్న్యసించి మీశిష్యుఁ డయ్యెనేగాని, యాతని పూర్వమీమాంసాభిమానము పూర్తిగా వదలి పోయియుండదు. కావున సూత్రభాష్యవార్తికము నాతఁడు వ్రాసినచో మీయభిప్రాయమునకుఁ గేవలము విరుద్ధముగానైన నుండవచ్చును. లేకున్న మీయాశయములు పూర్తిగాఁ బ్రకటనఁ గావింపఁబడకయైన నుండవచ్చును. అగుటచే నందులకు బద్మపాదుఁడే తగినవాఁడు" అని యైకకంఠ్యముగాఁ దమ యసమ్మతిని బ్రకటించిరి. సురేశ్వరాచార్యునిశక్తి తనకుఁ బూర్ణముగాఁ దెలిసినను, ఆయొక్కని నిమిత్తము పదుగురుశిష్యుల మనస్సులకు అసంతృప్తిఁ గలిగించి, గృహకల్లోలముల కవకాశమిచ్చుట మంచిదిగాదని నిశ్చయించి, శంకరుఁడు వారు కోరినట్లు సూత్రభాష్యవార్తికము రచించుటకుఁ బద్మపాదునకే అనుజ్ఞ యిచ్చి, సురేశ్వరునకు తైత్తిరీయ కాణ్వోపనిషత్తులకు వార్తికము వ్రాయునట్లు సెలవు ఇచ్చెను. సురేశ్వరుఁడు ఈయభ్యనుజ్ఞను శిరసావహించి యట్లఁ గావించి గురుకరుణకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను.

పిదపఁ బద్మపాదుఁడు సూత్రభాష్య వార్తికము ముగించి, తనపాండిత్యమును జన్మస్థలమున వెల్లడిచేయఁగోరి గురుదేవుని సెలవు బడసి బయలుదేఱిపోయెను. ఈసమయమునందే తనమాతృదేవతయగు ఆర్యాంబ రోగపీడితయై మరణోన్ముఖయై యున్నదని తెలిసికొని, శంకరుఁడు యోగమహిమవలన క్షణములోఁ గాలటికిఁ బోయి సాక్షాత్కరించెను. ఇఁకఁ దనకండ్లకుఁ గాన్పింపఁ డనుకొన్న ముద్దులకొడుకు కాన్పించుటచే నామె యుప్పొంగిపోవుచు నాతనిం గౌఁగిలించుకొని ముద్దాడుచుఁ బ్రేమవచనములను బలుకసాగెను. అందులకు శంకరుఁడు తల్లికి వైరాగ్యముఁ గలిగించి, పరబ్రహ్మమును గుఱించి బోధింపఁదొడఁగెను. కాని యామె "నాయనా! నాకిది యేమియుఁ దెలియుటలేదు. సగుణబ్రహ్మము నుపదేశింపుము" అని చెప్పెను. వల్లె యని శంకరుఁడు శివునిఁ బ్రార్థింపఁగా తత్ప్రాప్తులైన శివదూతలు సాక్షాత్కరించిరి; కాని ఆర్యాంబ శివలోకమునకుఁ బోవుటకు అంగీకరింపదయ్యెను. శంకరుఁడు పిదప,

శ్లో. "భుజగాధిపభోగతల్పభాజం కమలాంకస్థలకల్పితాంఘ్రిపద్మం,
అభివీజితమాదరేణ నీలావసుధాభ్యాం చలమానచామరాభ్యామ్.

విహితాంజలినా నిషేవ్యమాణం వినతానందకృతాగ్రతో రథేన,
ధృతమూర్తిభి రస్త్రదేవతాభిః పరితః పంచభి రంచితోపకంఠమ్."

అని యాతీరున శ్రీహరిని నుతించెను. కొంతసేపటికి ఆర్యాంబ భౌతికదేహమును విడిచి, వైకుంఠమునకుఁ బోయెను.

శంకరుఁడు అవసానకాలమున దహనాదిసంస్కారములు స్వయముగఁ జేసెద నని వాగ్దానము చేసియుండెను గదా! ఆవిషయమును గమనించి యాతఁడు తల్లికి దహనాదికర్మలు చేయఁ బ్రయత్నించుచుండఁగా, సన్న్యాసికి కర్మాధికారము లేదని చెప్పి ఆపనిచేయవలదని బంధువులందఱును నిరాకరించిరి; కాని శంకరుఁడు అందునకు జంకి వెనుదీయలేదు. ఆతని యభినివేశముఁ జూచి బంధువులు కట్టెలు మున్నగునవి చిక్కకుండఁ జేసిరి. అంతట శంకరుఁడు చాలఁ గోపించి, "కేరళీయులకు వేదాధికారము లేకుండునట్లును, వారిశ్మశానములు గృహోపకంఠములయందే యుండునట్లును, యతీశ్వరులు వారియిండ్లలో భిక్షసేయకుండునట్లు శపించి, యోగాగ్నిచేఁ దల్లికి దహనసంస్కారము చేసి, సమంత్రకముగా ఉత్తరక్రియలు గావించి వెడలిపోయెను.

ఇంతలోఁ బద్మపాదుఁడు వచ్చి యాతనిం గలిసికొనెను. ఖిన్నముఖుఁడై యుండుటఁ జూచి శంకరుఁడు కారణ మడుగఁగా, నాతఁడు "నేను నామేనమామ యింటికిఁ బోయితిని. ప్రసంగవశమున నేను ఆతనికి సూత్రభాష్యమునకు వార్తికము వ్రాసితినని చెప్పి వినిపించి, రామేశ్వరముపోయి వచ్చునంతదనుక భద్రము చేయవలయు నని ప్రార్థించి దాని నాతనికిచ్చి నేను వెడలిపోయితిని. కొన్నిదినములకు మఱల వచ్చి యడుగఁగా నాగ్రంథములో ప్రభాకరమతము ఖండింపఁబడినది గావున, నందులకుఁ గోపించి దానిని మనస్సునందే యుంచుకొని నేను అట్లుపోయిన వెంటనే నాశనముచేసి, 'నాయిల్లు పరశురామప్రీతి యైపోయినది. అప్పటినుండియు నీగ్రంథము గాన్పించుటలే' దని చెప్పెను. నే నందులకుఁ జాల వగచి, మఱల వ్రాయుదమని ప్రయత్నింపఁగాఁ బూర్వభావములేవియు నాకిప్పుడు స్ఫురించుట లేదు." అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పి తలవంచుకొనెను. శంకరుఁడు ఆగ్రంథమును శృంగేరిపీఠమున నున్నపు డొకసారి వినియుండెను; కావున "నేను చెప్పెద వ్రాసికొనుము" అని అంతయు నేకరువుపెట్టెను. పద్మపాదుఁడు వ్రాసికొని, గురువు ఏకసంథాగ్రాహిత్వమునకు అబ్బురపడి అసాధారణమైన తనగ్రంథము నుద్ధరించినందులకు ఆతనికి అనేకవందనముల నర్పించి కొనియాడెను.

అక్కడనుండి శంకరుఁడు శృంగేరికి వచ్చి, వెంటనే దుర్మతఖండనమును జేయుటకు అక్కడనుండి తరలెను. దేశములో అనేకవిధములైన దురాచార

ములు ఉండెను. శాక్తేయులు, గాణాపత్యులు, శైవులు మున్నగు అనేక కుమతములవారు ఈతని నెదిరించి వాదమునకు డీకొనిరి; కాని శంకరుఁడు అమతాచార్యుల నెల్లర నోడించి, అంతటను నిష్కళంకమైన అద్వైతమును బ్రతిష్ఠాపింపసాగెను. ఈతీరున నాతఁడు తొలుత పాండ్యచోళద్రవిడవిదర్భకర్ణాటకాంధ్ర దేశములను బరిశుద్ధములు గావించి, గోకర్ణమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నీలకంఠుఁడు అను నొక గొప్పపండితుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు శైవుఁడు. బ్రహ్మసూత్రములకు శైవభాష్యము వ్రాసిన మతాభిమాని. కాని శంకరునితో వాదించి యోడిపోయెను. ఆవల శంకరుఁడు సౌరాష్ట్రముమీఁదుగా ద్వారకకానగరమునకుఁ బోయి, అక్కడ నుండి ఉజ్జయిని చేరుకొని, ఆనగరమున నున్న భట్టభాస్కరుని జయించి, తనశిష్యునిగాఁ జేసికొని, ఇంక ననేకులను దనమతములోఁ జేర్చుకొని, పిదప కామరూపదేశమునకుఁ బోయెను.

అక్కడ అభినవగుప్తుఁడు అను నొక మాంత్రికుఁడు గలఁడు. ఈతఁడు గూడ వాదమున నోడి, శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను; కాని కొన్నిదినములు వెంట నరిగి తన మతమును ఖండించిన అక్కసును మనసులో నుంచికొని యున్నాఁడు. కావున, శంకరునిమీఁద మంత్రమును బ్రయోగించెను. శక్తి శంకరునకు భగందర రోగమును గలిగించెను. యోగమహిమవలన శంకరుఁడు దానిని లెక్క చేయలేదు; కాని శిష్యులు బలవంతముచేసి యౌషధపానము చేయించిరి. అయినను బ్రయోజనము లేకపోయెను. కొన్నిదినములకుఁ బద్మపాదుఁడు సంగతియంతయు గ్రహించి, మంత్రమును అభినవగుప్తునిమీఁదికిఁ ద్రిప్పివేసెను. ఆగురుద్రోహి దానిని ద్రిప్పుకొనలేకపోయెను. రోగము శంకరుని శరీరమున మాయమై అభినవగుప్తునకు సంక్రమించి, నానాబాధలు పెట్టి తుదకు యమపురమునకుఁ గొనిపోయెను. ఇట్లు అనేకమతములను ఖండించి, అనేకవిపత్తులను దాఁటి, శంకరుఁడు శృంగేరియందు వలెనే ద్వారక బదరికాశ్రమము జగన్నాథములయందుఁ గూడ మఠములను బ్రతిష్ఠించి, శిష్యులలోఁ దగినవారిని అచ్చటచ్చట నాచార్యులుగా నియమించి, అనేక దేవాలయములలోఁ జక్రప్రతిష్ఠను మఱలఁ గావించి మహిమోపశోభితముగాఁ జేసెను.

ఇట్లు అద్వైతప్రతిష్ఠ చేసిన పిదప శంకరుఁడు హిమగిరికిఁ బోయి, తచ్ఛిఖరమునందలి స్వర్ణనదియొడ్డున బ్రహ్మానుసంధానము ప్రారంభించెను. ఇట్లుండఁగా నాతని గురుబ్రహ్మ యగు గౌడపాదుఁడు సాక్షాత్కరించి, తాను వ్రాసిన మాండూక్యోపనిషత్కారికకు శంకరుఁడు వ్రాసినటీకను జూచి, తన యభిప్రాయమునకు విరోధముగ లేకపోవుటయు, విశేషించి తనభావములను జక్కఁగఁ బ్రకాశింపఁ

జేయుటయుఁ జూచి పరమానందభరితుఁడై, యనేకవిధముల శంకరుని నుతించి తిరోహితుఁ డయ్యెను. మఱల శంకరుఁడు బ్రహ్మానుసంధానమునఁ బ్రవృత్తుఁ డయ్యెను.

కాశ్మీరదేశములో శారదాదేవియాలయ మొకటి గలదు. అందొక మండపమున సర్వజ్ఞపీఠము అను నొకపీఠము గలదు. దానికి నాలుగుదిక్కులను, నాలుగు ద్వారములు ఉన్నవి. ప్రాక్పశ్చిమోత్తరద్వారములు తెఱువఁబడియే యున్నవి కాని, దక్షిణద్వారము మాత్రము మూయఁబడియుండెను. దాక్షిణాత్యులు అనేకులు పోయి ఆపీఠము నధిష్ఠింపఁగోరి దక్షిణద్వారమును భేదింపఁదలఁచిరి; కాని యచ్చటి పండితులతో వాదించి గెలువఁజాలకపోయిరి. ఈవార్త శంకరునకుఁ దెలియవచ్చెను. తోడనే యాతఁడు శిష్యసహితుఁడై యచ్చటకుఁ బోయెను. అదిచూచి అచ్చటివారు శంకరుని వాదమునకుఁ బిలిచి యం దోడిపోయిరి. అంతట శంకరుఁడు పీఠము నధిష్ఠింపఁబోఁగాఁ బదధిష్ఠానదేవతయగు సరస్వతి "వలదు, వలదు. నీవు సర్వజ్ఞుఁడవేగాని మండనమిశ్రుని భార్యను జయింపఁగోరి సన్యాసి వయ్యు ననంగకేళిం దేలినవాఁడవు. కావున నీవు ఈపీఠము నెక్కుటకుఁ దగవు" అని పలికెను. అది విని శంకరుఁడు మందహాసముఁ గావించి, ఆమె మఱల మాట్లాడకుండునట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చి పీఠము నెక్కెను. అచ్చటివా రందఱు నాతనికి శిష్యులైరి. పిదప నాతఁడు బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి కొంతకాలము ఉండి, కేదారతీర్థమునకుఁ బోయి దేవతలచేఁ బ్రార్థింపఁబడి ఇఁకఁ దాను భూలోకమునఁ జేయవలసిన పని లేకపోవుటచే భౌతికశరీరమును విడిచి, నిజస్వరూపము ధరించి "దివ్యవైభవముతో వృషభవాహనారూఢుఁడై కైలాసమునకుఁ బోయెను."

శ్లో. శంకరం శంకరాచార్యం కేశవం బాదరాయణం,
సూత్రభాష్యకృతౌ వందే భగవంతౌ పునః పునః.

15. బమ్మెరపోతరాజు

ఏకశిలానగరమున కేసన అను నొక నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతని భార్యపేరు లక్కాంబ. ఈదంపతులకు తిప్పరాజు, పోతరాజు అను నిరువురు కుమారులు పుట్టిరి. పోతరాజు బాల్యమునఁ బశువులం గాచుచుండెను. ఒకనాఁ డాతఁడు సమీపమునందలి యొకపర్వతముమీఁదఁ బశువులను మేపుచుండఁగా, చిదానంద యోగి యను నొకయోగి కానంబడియెను. తోడనే పోతరాజు ఆయోగిపుంగవునకు భయభక్తులతో నమస్కరించెను. అంత యోగియు నానందించి యాబాలకుని దీవించి,

మంత్రోపదేశముఁ గావించి పంపెను. పిదప పోతరాజు ఆమంత్రమును జాల భక్తితో జపించెను. మంత్రబలమువలన నాతఁ డఖండపండితుఁడై, గొప్పకవి యయ్యెను.

ఒకప్పు డాతఁడు రాత్రి చంద్రగ్రహణపుణ్యకాలమున స్నానముచేయుటకు గంగాతీరమునకుఁ బోయి స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానములన్నియు నెఱవేర్చుకొని జపనిష్ఠుండై యుండఁగా, శ్రీరామచంద్రుఁడు సాక్షాత్కరించి తన నామాంకితంబుగా మహాభాగవతమును దెనిఁగింపుమని చెప్పి, దీవించి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. పోతరాజును వెంటనే యిలుసేరి, యీవృత్తాంతము నెల్లరకు నెఱిఁగించి యొకశుభముహూర్తమున,

క. "పలికెడిది భాగవత మఁట, పలికించెడివాఁడు రామభద్రుండఁట నే
పలికిన భవహర మగునఁట, పలికెద వేఱొండు గాథ పలుకఁగ నేలా?

క. కొందఱకుఁ దెనుఁగు గుణమగుఁ, గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణమగు రెండున్
గొందఱకు గుణముఁ లగునే, నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యెయెడలన్."

అని నిశ్చయముచేసికొని భాగవతమును ఆంధ్రీకరింపఁ బ్రారంభించెను.

పోతరాజు చాల బీదవాఁడు. ఆతనియింట నొక పూటకేఁ గాని, యెప్పుడును రెండవపూఁటకుఁ జాలునంతభోజనసామగ్రి లేకుండెను. వ్యవసాయముచేసి యీతఁడు ధాన్యము పండించుచుండెడివాఁడు; కాని ఆధాన్యములోఁ జాలవఱకు అతిథిసమర్చనము నిమిత్తమే ఖర్చు అయిపోవుచుండెను. ఇంత దారిద్ర్యము ననుభవించుచుండియు, నాతఁడు రాజసంస్థానములకుఁ బోయిగాని, సంపన్నులయిండ్లకుఁ బోయిగాని, తనకవిత్వమును విని యానందించుటకుఁ దనయింటికి వచ్చిపోవువారినిఁగాని, ఒక్కకాసైనఁగోరి యెఱుఁగఁడు. ఒకప్పుడు ఆతఁడును కుమారుఁడును పొలములో నుండిరి. కుమారుఁడు దుక్కి దున్నుచుండెను. పోతరాజు గట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి యుండెను. అప్పుడు పోతరాజు బావమఱఁదియగు శ్రీనాథమహాకవి పోతరాజుతో మాట్లాడుటకుఁ బదార్గురు బోయీల పల్లకిలో వచ్చుచుండెను. శ్రీనాథుఁడు రాజసంస్థానములలో మెలఁగుచు వారిచేఁ జాల గౌరవింపఁబడుచు నఖండవైభవము ననుభవించుచుండెను. పోతరాజు గూడ నట్లే యుండవలయునని యాతని యభిప్రాయము. ఎన్నిమాఱులు చెప్పినను పోతరాజు అందులకు నంగీకరింపఁ డయ్యెను.

పల్లకిలో నున్న శ్రీనాథుఁడు చేనిగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి పోతరాజు కుమారునిచే దున్నించు చుండుటఁ గాంచి, తన ప్రభావము వారికిఁ దెలుపఁగోరి పల్లకీముందు మోయు బోయీలను 'కొమ్ము విడిచి పొండు' అని యాజ్ఞాపించెను. ఆతని సెలవుప్రకారము చాకలివాండ్రు వదలిపోయినను, ఆకొమ్ము శ్రీనాథుని

ప్రభావమువలన మనుష్యుల భుజములమీఁద నున్నట్లే యుండి పల్లకి ముందునకుఁ బోవుచుండెను. ఇదిచూచి పోతన్న కుమారుఁ డగు మల్లన్న తండ్రికి సంగతి యంతయుఁ దెలిపెను. అంతఁ బోతన్న "కుమారా! నీకు అబ్బురమేల? నీవు దాపటి యెద్దును విప్పివేసి దుక్కిదున్ను" మని చెప్పెను. మల్లన్న అట్లుచేయఁగా నాఁగలి రెండవయెద్దు లేకపోయినను యథాప్రకారముగ భూమినిఁ జీల్చికొనిపోవు చుండెను. అదిచూచి శ్రీనాథుఁడు వెనుకటి బోయీలను గూడ కొమ్ము విడిచి పోవునట్లు ఆజ్ఞాపించెను. వాండ్రును విడిచిపోయిరి; కాని యొక్కఁడునుమనుష్యుఁడైన తాఁకకున్నను బల్లకీ యథాప్రకారముగఁ బోవుచుండెను. అది చూచి పోతన్న కుమారుని వలపటియెద్దును గూడ విప్పివేయుమని చెప్పెను. మల్లన అట్లే చేయఁగా నాఁగలి యథాప్రకారముగనే నడచిపోవుచుండెను. ఇట్లు పోతన్న శ్రీనాథుఁడు నొకరిప్రభావము నొకరు చూపుకొనిరి.

ఇంతలో శ్రీనాథుఁడు పోతరాజును సమీపించెను. తోడనే యాతఁడు పల్లకి దిగివచ్చి, హాలికులకుఁ గుశలమా యని యడిగెను. అందులకు ఏమియుఁ గోపింపక పోతన్న——

ఉ. "బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమలకావ్యకన్యకన్
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికులైన నేమి గహనాంతరసీమలఁ గందమూలకౌ
ద్దాలికులైన నేమి నిజదారసుతోదరపోషణార్థమై."

అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఇది విని శ్రీనాథుఁడు వేళాకోళము మానివేసెను. పిదప నిరువురును ఇంటికిఁ బోయిరి. భోజనానంతరము శ్రీనాథుఁడు "బావా! ఈదారిద్ర్యాంబుధి నీదుటకు నీ కింకను విసుగుపుట్టలేదు. జగత్తు నంతను జయింపఁగల పండితుఁడవు. వశ్యవాక్కుఁడ వగు మహాకవివి. నీవు ఇప్పుడు తెనిఁగించుచున్న భాగవతమును గర్ణాటక మహారాజునకు అంకితము చేసి, ఆతనివలన మహోన్నత సత్కారములం గాంచి దేవేంద్రవైభవము ననుభవింపరాదా?" అని చెప్పెను. కాని, పోతన్న అందుల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్పక యూరకుండెను. శ్రీనాథుఁడు మౌనమంగీకార మని యూహించి తన స్వగ్రామమునకుఁ బోయి రాజుతో "నీపుణ్యము పుచ్చినది; మహాకవి యగుపోతరాజు ఆంధ్రమహాభాగవతమును నీకు అంకితముచేయుటకు అంగీకరించె" నని చెప్పెను. అది విని రాజుమహానందసాగరమున మునిఁగిపోయెను.

శ్రీనాథుఁడు వెడలిపోయినతరువాత పోతరాజు అంగణమునఁ గూర్చుండి "అయ్యో! శ్రీనాథుఁ డాడిన మాటలకు నేను ఏల ప్రత్యుత్తర మీయనైతిని ? అతఁడు నామౌన మంగీకారముగా భావించి పోయి రాజుతోఁ జెప్పియుండునేమో గదా! ఎన్నఁడును లేనిది నాకు నేఁ డీ మొగమోటమేల కలిగెను? భాగవతమును గొనితెమ్మని రాజు నాకు వర్తమానము చేయును గాఁబోలు! ఈయకున్నఁ గోపించుఁ గాఁబోలు! అని కొంతతడవు వగచి; "ఈయకున్న రాజు నన్నేమి చేయఁగలఁడు? పరాత్పరుఁడే నాకు దిక్కు. అతనిని నమ్మియున్న నన్ను కాపాడుట కాతఁడే సిద్ధుఁడై యుండు" నని ధైర్యము దెచ్చుకొని, తన యనాలోచితకృత్యమును దలంచికొని, తన్నే నిందించుకొనుచుఁ గన్నులు మూసెను. తోడనే అశ్రుసంసిక్తనయనయై వాణి యాతని కన్నులలో సాక్షాత్కరించెను. అంత నాతఁడు సంగతి యంతయు గ్రహించుకొని చేతులు జోడించి,

ఉ. "కాటుకకంటినీరు చనుకట్టుపయింబడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదైత్యమర్దనుని గాదిలి కోడల, యోమదంబ, యో
హాటకగర్భురాణి నిను నాఁకటికిం గొనిపోయి యల్ల క
ర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ము భారతీ."

అని యామె నూరడించి పొలమునకుఁ బోయెను.

"పోతరాజు భాగవతాంధ్రీకరణము ప్రారంభించి చాలదినములైనది. ఇంతవఱకు గ్రంథము పూర్తియై యుండును. అతఁడు ఇంకను ఏల రాఁడయ్యెను? మనమే పోయి చూచివత్తము" అని యుత్సాహమును బట్టఁజాలక యొకనాఁడు కర్ణాటక రాజు వేఁటనెపమున అనంతసేనాసహితుఁడై పోతరాజు కృతికన్యను బెండ్లియాడుటకు ఏకశిలానగరమునకుఁ దరలివచ్చి, యూరుబైట విడిచి తనరాకఁ దెలిపి, రమ్మని యొకభటునిఁ బంపెను. వాఁడు పోవునప్పటికి పోతరాజు యజ్ఞవరాహావతార ఘట్టము నాంధ్రీకరించుచుండెను. అగుటచే శ్రీహరి వరాహరూపియై పోతన్నయింటి ముందు చెలగాట మాడుచు లోపలి కెవ్వరినిఁ బోనీయకుండెను. ఆవరాహము రాజభటుని అల్లంతనే చూచి గుఱ్ఱుమని ధ్వని చేయుచుఁ గండ్లెఱ్ఱఁ జేసి భయపెట్టి, వానిని వెనుకకుఁ దఱిమివేసెను. వాఁడు పోయి పందివృత్తాంతము చెప్పఁగా రాజు "ఛీ! పందికి జడిసి పాఱివచ్చితివా?" యని వానినిఁ దిట్టి మఱికొందఱను బంపెను; కాని వాండ్రు గూడ దానిని జయింపలేకపోయిరి. వాండ్రు దానినిఁ గొట్టఁబోయి, తామే గాయపడి వెడలిపోయిరి.

అది చూచి రాజు సేననంతను వెంటనిడుకొని అక్కడకు వచ్చెను. పరివారసహితుఁడైన రాజును జూచినతోడనే వరాహము కండ్లెఱ్ఱఁజేసి మఱల విజృంభిం

చెను. మఱల సంకులసమరము ప్రారంభమయ్యెను. ముందున కుఱికిన రాజభటులందఱును భూమిపైఁ బడిపోవుచుండిరి. వారినిఁ జూచి తక్కినభటులు వెనుదీయుచుండిరి. ఇదిచూచి రాజు స్వయముగఁ గత్తిదూసెను; కాని దానిని జయింపఁజాలక పోవుటయేఁ గాక గాయములుగూడఁ దినియెను. ఈకలకలం బాలకించి యిదియేమో యని పోతరాజు వీథిలోనికివచ్చి తెల్లవోయెను. రాజు ఆతని నారసి "మహాత్మా! అపరాధిని, రక్షింపవలెను" అని ప్రార్థించెను. తోడనే వరాహము అంతర్హితమయ్యెను. అప్పుడు రాజు వచ్చి పోతరాజుపాదములమీఁద వ్రాలి "నీసామర్థ్యమెఱుఁగఁజాలక కవిసామాన్యునిగాఁ దలంచి, నన్ను బలవంతపఱిచినైన భాగవతమును గృతినందవలయు నని వచ్చితిని. అట్లువచ్చినందులకుఁ దగినప్రాయశ్చిత్తమైనది. ఇఁక నేను మగిడిపోయెదను. కవిబ్రహ్మ! నానేనను బ్రతికింపుము. అంతకన్న నాకేమియు వలదు" అని ప్రార్థించెను. అంతట పోతరాజు కర్ణాటకప్రభుని దుశ్చింతకు అడలి "రాజా! గతజల సేతుబంధనమేల? శ్రీహరిని ధ్యానింపుము. నీపరివారము సజీవమయ్యెడి" నని చెప్పెను. రాజు అట్లే చేసి, సేన బ్రతికి లేవఁగా బ్రతుకుజీవుఁడా యని తిరిగిచూడకుండ వెడలిపోయెను. అంత పోతరాజు కరకమలములు ముకుళించి "శ్రీహరీ! వైకుంఠపతీ! ఈక్షుద్రునికొఱకు నీవెంత పని చేసితివి!"అని నారాయణుని అనేకవిధములఁ గొనియాడి, లోపలకుఁ బోయి యథాపూర్వముగ గ్రంథరచనము ప్రారంభించెను.

దినక్రమమునఁ బోతరాజు అష్టమస్కంధమునందలి గజేంద్రమోక్షణకథాభాగము నాంధ్రీకరించుచుండెను. అందు గజేంద్రుఁడు రక్షింపు మని ప్రార్థింప విష్ణువు విని, ప్రయాణోత్సాహి యయ్యె నని తెలుపునెడల పోతరాజు:—
"అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూల" అని వ్రాసి యాపైనిఁ దోఁచక, పుస్తకమును కొమార్తె చేతికిచ్చి "బిడ్డా! ఉండుము వచ్చెద" నని దొడ్డిలోనికిఁ బోయి వృక్షములనీడఁ గూర్చుండి యాలోచింపఁ దొడంగెను. ఒక గడియవఱకు నాతని కేమియుఁ దోఁచినది గాదు. ఈలోపుగ శ్రీహరి పోతరాజురూపముతో వచ్చి యాబాలికచెంత పుస్తకము గైగొని "సౌధంబు దాపల" నని వ్రాసి ఇదిగో వచ్చెద నుండుమని చెప్పి వెడలిపోయెను. అప్పటికి దొడ్డిలోనున్న పోతరాజునకు అదియే తోఁచెను. వెంటనే మహానందముతో వచ్చి తనకుఁ దోఁచినదే పుస్తకము మీఁద నుండుటఁ గాంచి, కొమార్తెవలన సర్వము నెఱింగి, ఆమెను కౌఁగిలించుకొని ముద్దాడి "తల్లీ! నీవు అదృష్టవంతురాలవు. కావుననే నారూపముతో వచ్చి శ్రీహరి నీకు సాక్షాత్కరించె" నని యామె భాగ్యమును, తనభాగ్యమును గొనియాడి పిదప,

మ. "అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూల సౌధంబుదా
పల మందారవనాంతరామృతసరఃప్రాంతేందుకాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమావినోది యగు నాపన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము పాహి పాహి యనఁ గుయ్యాలించి సంరంభియై."
(భాగ. స్కం. 8. ప. 95.)

అని పద్యమును బూరించెను.

మఱియొకనాఁడు శ్రీనాథుఁడు మఱలవచ్చి పై పద్యముతరువాతనున్న,—

మ. "సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁ డే
పరివారంబును జీరఁ డభ్రగపతిన్ బన్నింపఁ డాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తఁడు వివాదప్రోత్థితశ్రీకుచో
పరిచేలాంచల మైన వీడఁడు గజప్రాణావనోత్సాహియై."
(భాగ. స్కం. 8. ప. 96.)

అను పద్యమును జూచి, పోతరాజుతో "బావా! నా కీపద్యమున దోషములు గాన్పించుచున్నవి. ఏమందువా? గజప్రాణావనము మకరమును వధించినఁగాని కాదుగదా? అట్టిచో శ్రీహరి రిక్తహస్తుఁడై పరివారమును గూడఁ బిలువకుండ బయలుదేఱె నంటివి. ఏమి ప్రయోజనము?" అని యడిగెను. అందులకుఁ బోతన్న "బావా! ఇది ప్రకృతిధర్మము. ప్రేమభాజనులు విపత్తులపాలై రన్న మాటలు విని నపుడు ప్రేమనిలయులకు ఏమియుఁ దోఁపదు. నాయనుభవమును బట్టి నేనట్లు వ్రాసితిని. ఇంతకును భగవంతునికి తన యాయుధములం గైకొనకయే పోయిన లోప మేమి ? సర్వశక్తుఁ డగు శ్రీహరి ఏనుఁగునకు నవశక్తిని ఘటించి, దానిచేత నే మకరమును జంపింపఁగూడదా?" యని బదులుచెప్పెను; కాని శ్రీనాథునకు ఇది సమాధానమును గూర్పఁజాలకపోయెను. "సరియే" అని యూరకుండి, పోతన్న మఱునాఁడు శ్రీనాథుని కుమారుని ఒక గదిలో దాఁచి వాకిటఁ గూర్చుండి ఏమేమో యాలోచించుకొనుచున్న శ్రీనాథునిచెంతకు వచ్చి "బావా! నీకొడుకు నూతిలోఁ బడిపోయె" నని చెప్పెను. అది వినిన వెంటనే శ్రీనాథుఁ డేమియుఁ దోఁచక కంగారుపడి నూతిచెంతకుఁ బయలుదేఱెను. అంతట పోతరాజు ఆతనికి అడ్డు నిలిచి, "బావా! త్రాడు నిచ్చెన మున్నగునవి యేమియుఁ గొనకయే పరువెత్తిన నేమి యగును?" అని పలుకఁగా శ్రీనాథుఁడు చాల వగర్చుచు, "బావా! అడ్డు తొలఁగుము. నాబిడ్డఁడు బ్రతికియుండఁగా నొకమాఱు చూడనిమ్ము" అని తప్పించుకొని పోయి నూతిలోఁ జూచుచు "కుమారా! పడిపోయితివా?" యని వగవసాగెను. అప్పుడు పోతరాజు "బావా! విచారింపవలదు. నీకుమారుఁడు నూతిలోఁ బడిపోలేదు,

గదిలో క్షేమముగ నున్నాఁడు. ప్రకృతిధర్మమును నీకుఁ దెలుపుట కిట్లు చేసితిని. భాగవతములో నేను వ్రాసిన 'సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁడు' అను పద్యమును జూచి 'ఆయుధమును గొనిపోవకుండ నరిగి శ్రీహరి యేమి చేయు' నని ప్రశ్నించితివి. ఇప్పుడు నీవు త్రాడు నిచ్చెన మున్నగునవి లేకుండ నెట్లు వచ్చితివి?" అని యడిగెను. శ్రీనాథుఁ డది విని "బావా! బాగుగా బుద్ధిచెప్పితివి." అని విపన్నుఁడై రక్షింపఁబడినవానివలె, గుమారునిఁ జేరఁదీసికొని శిరము మూర్కొని లాలింపఁదొడఁగెను.

ఇట్లు నిరాక్షేపముగను నిర్దోషముగను పోతరాజు భాగవతాంధ్రీకరణమును బూర్తిగావించెను. ఆంధ్రభాగవత మంతటి భక్తిరసబంధురమగు గ్రంథము ఏభాష యందును లేదని ఘంటాపథముగఁ జెప్పవచ్చును. తుదకు పోతరాజు బ్రతికి యున్నంతకాలమును శ్రీహరిసేవలోఁ గడపి, అవసానమున శ్రీహరి సాయుజ్యమును బడసెను. ఆతనిభాగవతమును జదివినవారుగూడ అనేకులు ఈశ్వరసాయుజ్యము బడసినవారు గలరు.

శా. "శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ దానవో
ద్రేకస్తంభకుఁ గేళిలోలవిలసద్దృగ్జాలసంభూతనా
నాకంజాతభవాండకుంభకు మహానందాంగనాడింభకున్."

(భాగ. స్కం. 1. ప. 1.)

---

16. తులసీదాసు

ఢిల్లీపురమున అక్బరుపాదుషాకు ఆత్మారాముఁడు అను నొకమంత్రి యుండెను. ఆతనికి లేక లేక యొకకుమారుఁడు ఉదయించెను. వానికిఁ దలిదండ్రులు తులసీదాసు అని పేరుపెట్టి, మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి. తులసీదాసునకు వయస్సు పెరిఁగినకొలఁదియు, విద్యలయందు ఆసక్తియు-విజ్ఞానమును గలుగఁ జొచ్చెను. లేక లేక కలిగినకుమారుఁడు వివేకశాలిఁగూడ నైనందులకు తల్లిదండ్రులు మఱింత సంతోషించుచు, యుక్తసమయమున విద్యావతియు వినయవతియు విశేషించి సుందరియునైన మాతాదేవి అను కన్యకను దెచ్చి మహోత్సవముతో వివాహము చేసిరి. ఈయనురూపదంపతులను జూచి ఢిల్లీపౌరులును, దేశమునందలివారును మహానందమును బొందసాగిరి,

మాతాదేవి యెంత సుందరియో, యెంత వినయవతియో, యంత పతిసేవా వ్రతపరాయణురాలు; అంత యనురాగవతి. తులసీదాసుగూడ మాతాదేవియెడల విశేషానురాగభరితుఁడై యుండెను. విశేషించి యాదంపతుల సౌఖ్యమునకై తల్లి దండ్రు లనేకవిధములఁ బ్రయత్నములు చేయుచుండిరి. సకలసౌఖ్యకారణములును గల యామంత్రికుమారుఁడు విజ్ఞానభరితుఁ డయ్యును, రాగభరితుఁడై, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భోగలాలసుఁ డయ్యెను. మాతాదేవి యట్లుఁగాక భర్తకు "ఇంత భోగపరాయణత తగదు. ఇది అనేకనష్టములకుఁ గారణ" మని యనేకవిధ ముల బోధించుచుండెను. అట్టి సమయములయందెల్ల నాతనిభోగపరాయణత కొం చెము తగ్గుచుండెను. కాని యాబోధ మఱపునకు వచ్చినతోడనే మఱింత వృద్ధియగు చుండెను.

ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు అక్బరుపాదుషా క్రూరమృగములను వేఁటాడ నరణ్యమునకుఁ బోవుచు, తులసీదాసుని రమ్మని పిలిచెను. చక్రవర్తి యాజ్ఞ చేసి నపు డిఁకఁ జేయవలసిన దేమున్నది ? తులసీదాసు భార్యావియోగము దుస్స హమే యైనను దాని నెట్లో యడంచుకొని, యుక్తవేషముతో నరణ్యమునకుఁ బోయెను. ఆతఁడు అరణ్యమునకుఁ బోయిన కొంతసేపటికి మాతాదేవి పుట్టినింటి నుండి యొకమనుష్యుఁడు వచ్చి ఆమె తల్లికిఁ జాల జబ్బుగా నున్నదని చెప్పెను. ఈమాట వినుటతోడనే మాతాదేవికి హృదయము బ్రద్దలై పోయెను. ఇది యంతయు గ్రహించి, అత్తగా రామెను "తల్లీ! మీయమ్మ నీకొఱకు బెంగటిల్లి యుండును. ఆమెను జూచుటకుఁ బోయిరమ్ము. నెమ్మదిగ నున్న వెంటనే మఱల నీ విచ్చటకు రావచ్చును. తులసీదాసు ఇందుల కేమియు నాగ్రహింపఁ" డని చెప్పి పంపివేసెను. భర్తృగృహమును విడుచుటకు ఇష్టము లేకున్నను, జేయునది లేక మాతాదేవి పుట్టినింటికి వెడలిపోయెను.

నాఁటి సాయంకాలమునకే తులసీదాసు వేఁటనుండి యింటికివచ్చెను. అడ విలోఁ గ్రుమ్మఱినంత తడవు నాతని హృదయము మాతాదేవియెడల నత్యంత ముగ్ధమై యుండెను; కాని కలఁతనిద్రలో నున్నవానికి నడుమనడుమ మెలఁకువ వచ్చునట్లు, నడుమనడుమ నాతనికిఁ దాను పాదుషాతో వేఁటకు వచ్చి యరణ్య మున సంచరించుచుండుట జ్ఞాపకము వచ్చుచుండెను. ఈరీతి నాతఁడు తెఱపి మఱపులలో నుండియే సాయంత్రమువఱకు నెట్లో కాలము గడపెను. మాతాదేవి కాఁపురమునకు రాకపూర్వము తులసీదా సెంతయో చులుకఁదనము గలిగి యుండెను. అప్పుడనేకపర్యాయము లగ్బరు తులసీదాసు మహోన్నతదశకు రాఁగలఁ డని తలంచుచుండెను. అగుటచే నాతఁడు నేఁడు తులసీదాసు ఇట్లుండనేల యని

యనేకవిధముల యోచించియుఁ గారణము నూహించుకొనఁజాలకపోయెను. ఆకారణ మాతఁ డడుగనులేదు, తులసీదాసు చెప్పనులేదు.

తులసీదాసు మాతాదేవి ముఖచంద్రమండలము నెప్పుడు చూతునను మహోత్కంఠతో వచ్చెను ; కాని యంతఃపురమున నాతని కామె కాన్పింపలేదు. మామూలుగ నామెసంచరించుస్థలము లన్నియు నాతఁ డత్యాత్రముతో వెద కెను; కాని యప్పుడును సఫలీకృతమనోరథుఁడు కాఁడయ్యెను. ఇట్లాతఁడు మాతాదేవికొఱకు అంతఃపుర మంతయుఁ బరిభ్రమించుచుండఁగా యథాపూర్వ ముగ తల్లి సంగతి యంతయుఁ జెప్పి, "నాయనా ! భోజనమునకు రమ్ము" అని పిలి చెను. తోడనే యాతని హృదయమున రాయిపడెను. శరీరమున నున్న బల మంతయుఁ గ్రుంగిపోయెను. తల్లి పోయినవెంటనే యాతఁడు నిలుచున్నట్లుగాఁ గూలఁబడి "దేవీ! ఇట్టిసమయములో నీవు నన్ను విడిచిపోవచ్చునా ?" యని వగవ సాగెను. ఆతనికి భార్యావియోగము కలుగుటచే విచారముగాని అత్తగారికిఁ బ్రాణము మీఁదికి వచ్చినందులకు విచారము లేకపోయెను. తుద కాతఁ డొక పరిచారిక వచ్చి పిలిచినతరువాత భోజనమునకుఁ బోయెను.

కాని యాతనికి భోజన మేమియు రుచింపదయ్యెను. వియోగదుఃఖమును మఱచిపోవుటకై నిద్రింపఁ దలఁచెను; కాని నిద్రయు రాదయ్యెను. కొంచెమునే పాతఁడు శయ్యపైఁ గూరుచుండి యేమో యాలోచించుకొని, తుదకు పాద చారియు నేకాకియునై అత్తవారి గ్రామమునకు బయలుదేఱెను. ఢిల్లీకి ఆగ్రామము అయిదుక్రోసులదూరమున నుండెను. మార్గమంతయు నరణ్యమున నుండెను. అయి నను భార్యాసక్తచిత్తుఁ డగుట నాతనికేమియు భయము లేకపోయెను. తుదకుఁ గాలిలో ముల్లుగ్రుచ్చుకొనుటఁ గూడ నాతనికిఁ దెలియలేదు. ఇట్లు మిగుల దీక్షతో నతివేగముగ నడచి, యాతఁడు మూఁడుజాముల రాత్రియగునప్పటికి అత్తవారి యూరు చేరికొనియెను.

కాని యాసమయమున నేగృహస్థుల యిండ్లవాకిళ్లు తెఱవఁబడియుండును ? గ్రామమునందలి యెల్లగృహములతోఁబాటుగఁ దనయత్తవారియింటితలుపు గూడ వేయఁబడి యుండుటఁ జూచి, యాతఁడు లోనికిఁ బోవుట యెట్లాయని యాలో చింపఁదొడఁగెను. ఎంతసేపు యోచించినను ఏమియుఁ దోఁచదయ్యెను. లోపలి వారినిఁ బిలుచుట కిష్టము లేకపోయెను. ఇట్లు ఆతఁడు కొంతతడ వచ్చటఁ గ్రుమ్మరి క్రుమ్మరి, యిటునటు తిరిగి మేడమీఁదినుండి యొకత్రాడు వ్రేలాడుచుండుటఁ జూచి యది తనభార్య తన నిమిత్తమే యేర్పఱిచియుంచెనని భావించి, దాని సాయమున మేడమీఁది కెక్కిపోయెను.

దైవయోగమువలన మాతాదేవి తక్క మఱియెవ్వరును తులసీదాసును జూడలేదు. ఆమెయు భర్తను జూచి పరమాశ్చర్యచకితయై "ఇది యేమి" అని యెను. అంత తులసీదాసు "ప్రియురాలా! నిన్నుఁబాసి నేనొక్కక్షణమైన నుండఁ గలనా? అట్టి నన్ను విడిచి, నీవిచ్చటకు రాఁజెల్లునా? వేఁట చాలించి వచ్చి యింట నిన్ను జూడనపుడు నామనస్సు ఎంత సంక్షుభితమైపోయినదో భగవంతున కెఱుక. నీ వెప్పుడైన నాకిట్టి ఆయాసమును గలిగించితివా?" యని పలికెను. మాతాదేవి యందులకు మఱింత వింతపడి, "నాథా! ఇప్పుడు జగమంతయు గాఢసుషుప్తిం దవిలియున్నది. అన్ని గృహములును గవాటపిహితములై యున్నవి. అట్టి నీ వీమేడమీఁది కెట్లెక్కి రాఁ గలిగితి" వని యడిగెను. తులసీదాసు "నీవు కట్టి వ్రేలాడఁదీసిన త్రాడుసహాయమున వచ్చితి" ననియెను. మాతాదేవి యేమియుఁ ద్రాడుగట్టియుండలేదు. కావున భర్తమాటలు విని తెల్లవోయి దీపము చేతఁగొని త్రాడెక్కడ నున్నదో చూపు మనియెను. చూడఁగా నది త్రాడు గాక, కృష్ణ సర్పమై యుండెను. అది నల్లత్రాఁచు అని తెలిసినపుడు తులసీదాసుమీఁది ప్రాణములు మీఁదనే యెగిరిపోయెను. మాతాదేవి చూపులు చెదరిపోవ గుండెలు గొట్టుకొనసాగెను.

పిదప నిద్దఱును అంతఃపురమునకుఁ బోయి కూర్చుండి, జరిగిపోయిన సాహసమునకుఁ జాల భీతిల్లిరి. అది యాధారముగాఁ గొని మాతాదేవి భర్తదిక్కు మొగంబై "నాథా! నీవు చేసిన సాహస మెంత యపాయకరమైనదో చూచితివా? స్త్రీతోడి భోగమున కాసించి నీయంతటి విద్యావంతులు నిశీథమున క్రూరసత్త్వ భయంకర మగు నరణ్యమును గడచివచ్చినవారును, నల్లత్రాఁచును బట్టుకొని మేడమీఁది కెక్కినవారు నెందైన నున్నారా? ఈమాత్రపు స్వల్పవియోగమునే భరింపలేక యిట్టి యనాలోచితకృత్యమును జేయుట సత్పురుషలక్షణమా? అడవిలో నేదియైనఁ గ్రూరసత్త్వము మీఁదఁబడినను, ఏవృశ్చికమైన ప్రాణములు కడంటునట్లు పొడిచినను, ఇచ్చట నల్లత్రాఁచు కఱచియుండినను ఎంత యాపద వచ్చియుండునో యోచింపుము. ఈస్వల్పభోగము నిమిత్తమై నీవెంతటి నిందకుఁ బాల్పడియుందువో యూహింపుము. పాంచభౌతిక శరీరము మహాసముద్రము మీఁదఁ దేలియాడు నావవంటిది. క్షణక్షణమునందును లెక్కలేనన్ని విపత్తులు దీనినిఁ జుట్టుకొనియుండును. తుదకెట్లు నిది రూపుమాసిపోవునదేఁగాని, శాశ్వతము గాదు. నశ్వరమైన దైహికసౌఖ్యమున కాశించి ఇంద్రుఁడు, సుందోపసుందులు, కీచకుఁడు, రావణుఁడు మున్నగు మహామహులు గూడఁ దీఱనియపాయముల పాలఁబడిపోయిరి. నాయెడల నీవు చూపుచున్న అనురాగములో సగమైన

శ్రీమన్నారాయణునియెడలఁ జూపి, ఆసర్వేశుని చరణకమలములను స్మరించినయెడల నీవును, నీదాసినగుట నేనును తరింపమా ? భగవంతుని యవ్యాజకరుణచే లబ్ధమగు దేహేంద్రియాదిసాధనసామగ్రిని భగవత్కైంకర్యమునకై వినియోగించిన వారి నీడనైనను యముఁడు బాధింపఁజాలఁ డని పెద్దలు వక్కాణింతురు.

ఇంతవఱకే సముద్రతీరమునందలి యిసుకరేణువులవలె, మనము లెక్కలేనన్ని జన్మముల నంపితిమి. మన పురాకృతమువలన నిప్పు డీయుత్కృష్టజన్మమును బడసితిమి. ఇప్పుడైన పురుషోత్తము సేవచేసి జన్మపరంపరను ద్రెంపివేసికొనుటకు మాఱుగ దానిని పెంపుచేయనేల ? విషయసుఖపరాయణతయు, విజ్ఞానవైముఖ్యమును, హరిభక్తిరాహిత్యమును భావికాలమున నధమాధమజన్మపరంపరకు హేతుభూతమగును. అది తలంచుకొనిన నాకిప్పుడే యొడలు కంపమెత్తుచున్నది. నీవు వివేకరహితుఁడవు గావు ; కాని యావివేకాగ్ని నివురుగప్పఁబడి యున్నది. దానినిఁ బ్రజ్వలింపఁ జేయుము. నిస్సారము లగు సంసారసౌఖ్యముల నన్నిటి నందు భస్మముచేయుము. బుద్ధిసాగరా ! మేదోమాంసరక్తాదులచే నిండియున్న యీతోలుతిత్తిపై నింత మమత యుండఁ జెల్లునా ? కనులారఁ జూచుచున్న యీసుఖాభాసములపై నింత వాంఛ యుండఁజెల్లునా ? మనకండ్లయెదుట ననేకులు పుట్టుచున్నారు. అనేకులు గిట్టుచున్నారు. వారికంటె మనకువచ్చిన ఘనతయేమి ? మన మెక్కడనుండి వచ్చితిమో, ఇక్కడఁ జేయుచున్న దేమో, ఇఁక మన మెక్కడికిఁ బోయెదమో తరువాత నేమగుదుమో కొంచెమైన యోచించుకొన నక్కఱ లేదా? అట్లయినఁ బశుపక్షిమృగాదులకును మనకును భేద మేమి? అబలను; అజ్ఞానురాలను. నీయెడలఁ గల చనవుచే నింతవఱకును మాట్లాడితిని. నాపైఁ గోపింప వలదు. మంచిచెడ్డలు, లాభనష్టములు, సుఖదుఃఖములు, కీర్త్యపకీర్తులు యోచింపుము. నీవు సన్మార్గమునఁ బ్రవేశించి నన్నుఁగూడఁ గొనిపొమ్ము" అని ప్రార్థనాపూర్వకముగ మందలించెను.

తులసీదాసునకు మాతాదేవి యుపదేశము తలకెక్కెను. ఆహితోక్తి దీపికాప్రభావమున నాతనిహృదయమున ఘనీభవించియున్న గాఢాంధకారము తొలఁగిపోవుటయు, విజ్ఞానప్రకాశము గలుగుటయు నొక్కమాఱే యయ్యెను. అక్కతన నాతనికి సంసారము సాగరమనియు, విషయసుఖములు దేహాభిమానమును మోక్షాపేక్షఁగలవారికి సర్వనాశకరములనియు, స్త్రీలు చిత్తసంస్కారములపాలిటి మారణమంత్రము లనియు, కాలము మనోవేగమునఁ బరువెత్తికొని పోవుచున్న దనియు, క్షణక్షణమును మృత్యువు సమీపించుచున్న దనియు, నది రాకపూర్వమే మోక్షార్హత సంపాదించుకొనవలయు ననియు బోధపడెను.

మఱియు సృష్టివిజ్ఞానమును గలిగించిన మాతాదేవి తనకుఁ గేవలము మాతృమూర్తి యని తలంచి యాతఁ డామెను సాష్టాంగదండప్రణామము గావించి, వెంటనే యచ్చోటు వదలి గతించినదానికి వగచిన ప్రయోజనము లేదనియు, బుద్ధి కుదిరినచో నింకను మించిపోయిన దేమియు లేదనియు, మనస్సునకు సమాధానము చెప్పుకొని యెక్కడకుఁ బోవుచున్నదియుఁ దెలియకుండఁ బోయెను.

ఆతఁడు గంగాతీరమున నొకనిర్జనప్రదేశమున వసించెను. ఆతఁడు సమీప గ్రామమునకుఁ బోయి పగలెల్ల శ్రీరామచరిత్రమును జనులకు బోధించి, మిగుల ధ్యాన ప్రవృత్తుం డగుటకు ప్రారంభించెను. కందమూలఫలములును, గంగాజలములును దక్క నాతఁడు వేఱు పదార్థముల నొల్లకుండెను. అక్కడ నాతఁడు చేయు విశేష మేమనఁగా:— ప్రతిదినమును బ్రాతఃకాలమున శౌచవిధి ముగించికొని శేషజలమును నొకచెట్టుమొదటఁ బోయుచుండెను. ఇది యాతఁ డిట్లుచేయవలయు నను ప్రతిజ్ఞతో ప్రారంభించినది కాదు; కాని యామొక్క చెట్టునకే గాని యితరవృక్షమునకుఁ బోసి యెఱుఁగఁడు. ఈతీరునఁ బండ్రెండుసంవత్సరములు కడచిపోయెను. శౌచశేషజలము స్వల్పమే యైనను బ్రతిదినమును బోయుచుండుటవలన నది యావృక్షమున కమృత ధారయయ్యెను. ఈపండ్రెండు సంవత్సరములలో నది చక్కఁగఁ బెఱిగి, యాతని కంటుచుఁ జాలనందముఁ గాంచెను. ఇట్లు కాలముగడచిపోవుచుండఁగా, నొకనాఁడు శౌచశేషమును జెట్టుమొదటఁ బోయునపుడు తులసీదాసున కొకఘోర బ్రహ్మరాక్షసుఁడు ప్రత్యక్షమై "భక్తశిఖామణీ! నీయెడల నా కానందము గలిగినది. ఈనదీజలమునుగాని, మఱియే ప్రదేశమునందలి జలమునుగాని తాఁకుటకు నాకధికారము లేదు. ఈతీఱున నేను నీళ్లు లేక చచ్చిపోవుచుంటిని. ఇట్లుండఁగా, నీవు పండ్రెండుసంవత్సరములనుండి యీచెట్టు మొదట నీళ్లు పోయు చుంటివిగదా! ఆనీళ్ల యాధారమున నే నింతవఱకును సుఖముగా నుంటిని. నాకిట్టి మహోపకారము చేయుచున్న నీకేమి కావలయునో కోరుకొను" మని పలికెను.

తులసీదాసునకు పుణ్యమునకుఁ బోవఁ బాప మెదురైనట్లయ్యెను. శ్రీరామ దర్శనాపేక్షకు బ్రహ్మరాక్షససాక్షాత్కారమా? తులసీదాసునకుఁ దన ధ్యానప్రణాళిక యెడల ననుమానము తోఁచెను. అందేమైన లోపములుగాని, కుమార్గములుగాని యున్నవా? లేకున్న నీవిపరీత మేల? ఇట్లు భావించి, తులసీదాసు బ్రహ్మరాక్షసునితో "నావలన నీకు ఉపకారము జరిగినందులకు సంతోషము; కాని నీవు నాకేమి యీఁగలవు? నాకు ఐహికసుఖములమీఁద నాశ లేదు. నాకుఁ గావలసినది శ్రీరామసాక్షాత్కారము. అది నీవలన నగునేని చేయుము" అని పలికెను. ఇదివిని యాశ్చర్యపడి బ్రహ్మరాక్షసుఁడు, "మహాత్మా! అది నాకు సాధ్యమైనచో నీయవస్థయేల? నే నాపని

చేయఁజాలను; కాని యందులకుఁ దగునుపాయము చెప్పఁగలను. నీవు దినదినమును శ్రీరామాయణకథాకాలక్షేపము చేయుచోట నొక వృద్ధబ్రహ్మచారి అందఱకును ముందు నీసమీపమునఁ గూర్చుండుట నీకుఁ దెలిసినదే. ఆతఁ డెవఁడని నీవు భావించుచుంటివో, గాని మానవుఁడు కాఁడు. ఆమహానుభావుఁడు శ్రీరామచంద్రుని విజయమునకుఁ గారణభూతుఁ డగు అంజనాతనయుఁడు. ఆతనినిఁ బ్రార్థించితివేని నీయభీష్టమీడేరు" నని చెప్పి, మాయమైపోయెను.

ఈసంభాషణమువలనఁ దులసీదాసునకు పేదకుఁ బెన్నిధి దొరకినఁ గలుగునంతటి యానందము గలిగెను. "నేను చేయురామగుణకీర్తనమున గుణ మున్నది. కావుననే విజ్ఞానులలో నగ్రేసరుఁడును, రామభక్తశిఖామణియు నగుహనుమంతుఁడు శ్రద్ధతో దానిని వినుట తటస్థించినది. అంజనాతనయునకు నాయెడలఁ బరమానురాగము కలిగినది; కావున నాకు రామసాక్షాత్కార మిఁక తుణికి" యని తలంచి, యాతఁ డానందాతిరేకముచే రామభజనము చేసెను. పిదప నాతఁడు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములను యథాపూర్వముగ నెఱవేర్చికొని, సమీపగ్రామమునకుఁ బోయి రామాయణగానము ప్రారంభించెను. శ్రోత లందఱతోఁ బాటుగ నాంజనేయుఁడు యథాపూర్వవేషముతోఁ జనుదెంచి రామకథ వినసాగెను. తులసీదాసు నాతని రాకకు మిగుల నలరి, రామగుణకీర్తనమునఁ గొంతతడవు ఆతనికానందము గలిగించి, యంతటితోఁ జాలించి యాతనికి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించి, "రామభక్తాగ్రేసరా! ఇన్నిదినములును నిన్ను దెలిసికొనఁజాలకపోయితిని. నా యీదోషమును మన్నించి, నాపై ననుగ్రహము వహింపుము. నే నజ్ఞానుఁడను. స్వయముగ శ్రీరామచంద్రునకు నాపై దయఁ గలిగించుకొనఁజాలను. నాకాలోకేశ్వరుని దివ్యదర్శనము కలిగించెద నని అభయము దయచేయుము" అని ప్రార్థించెను. బ్రహ్మచారి వేషముతోనున్న మారుతి "నీయాశ్రమమునకుఁ బోయియుండుము. నీయభీష్టమీడేరు" నని చెప్పి, తనదారినిఁ బోయెను.

ఆంజనేయుఁడు స్వస్థానమునకుఁ బోయి శ్రీరామచంద్రునిఁ బ్రార్థించి, ప్రత్యక్షమైన పిమ్మట తులసీదాసు ననుగ్రహింపవలయు నని వేఁడుకొనియెను. రాముఁ డట్లే యని యంగీకరించెను. తులసీదాసు రాముఁడు సాక్షాత్కరించు నని భావించి దర్శనలాలసుఁడై రామభజనము చేయసాగెను. ఇట్లుండఁగా, నొక తురుష్కరాజు తన తురుష్కసైన్యమును వెంటనిడుకొని తులసీదాసు నాశ్రమముముందునుండి యొటకో పోయెను. తురుష్కునితో మన కేమిపని యని తలంచి, తులసీదాసు ఆరాజు దెసకే చూడలేదు. ఎంత భజనము చేసినను ఫలము కలుగనందులకుఁ జాల వగచి, తులసీదాసు మఱల సమీపగ్రామమునకుఁ బోయెను. అట నంజనాపుత్రుఁడు

వచ్చి "రామదర్శన మైనదా?" యని ప్రశ్నించెను. "మీకు సంపూర్ణానుగ్రహము గలుగనిదే నాకోరిక యెట్లీడేరు" నని దాసు నిస్పృహతోఁ బలికెను. అది విని మారుతి "అయ్యో! వెఱ్ఱివాఁడా! శ్రీరామచంద్రుఁడు సాక్షాత్కరించినను జూడఁ జాలకపోయితివి గదా! పరమేశ్వరుఁడు నీసర్వసమత్వభావమును బరీక్షింపఁదలఁచి తురుష్కప్రభురూపమున దర్శన మిచ్చెను. కనుఁగొనఁజాలకపోయితివి గదా!" అనియెను.

తురుష్కప్రభువే రామచంద్రుఁడని విన్నతరువాతఁ దులసీదాసు అనుభవించినపశ్చాత్తాప మింతయని చెప్పుటకుఁ దరముగాదు. ఆతని విచారమును జూచి మారుతి కరుణించి యేమనియెద వనియెను. "శ్రీరాముఁడు కోదండపాణియై సీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై దర్శన మిచ్చునట్లు అనుగ్రహింపవలయు" నని దాసు కోరెను. "అట్లే యగును. పోయిర" మ్మని యాంజనేయుఁడు సెలవిచ్చి పంపివేసెను.

తులసీదాసు మఱల రామదర్శనోత్కంఠితుఁడై భజన ప్రారంభించెను. ఆతనిహృదయము కేవలము శ్రీరామునియందు లీనమైపోయెను. దాసునకుఁ బ్రాపంచిక జ్ఞానము లేని యీసమయమున శ్రీరాముఁడు సీతాలక్ష్మణసహితుఁడై ధనుష్పాణియై సాక్షాత్కరించెను. తోడనే దాసు భగవంతునిపాదముల నానందాశ్రువులతోఁ గడిగి, యనేకవిధములఁ గొనియాడెను. తులసీదాసున కభయ మొసంగి, పరమేశ్వరుఁడు తిరోహితుఁ డయ్యెను.

తరువాత హనుమంతుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. తులసీదాసు భయభక్తులతో సాష్టాంగనమస్కారము గావించి, "మహాత్మా! నీవు చేసిన మహోపకార మనంతమైయున్నది. నాకలభ్య మగుభగవద్దర్శన మశ్రమముగ ఘటింపించిన నీకు నే నేమి చేయఁగలను? నాసేవ నంగీకరింపు" మని ప్రార్థించెను. మారుతి దాసుతో "మనమందఱము నాదేవదేవునికింకరులము; శ్రీరామచంద్రుఁడు భక్తప్రీతుఁడగుట నీకు సాక్షాత్కరించెను; కాని యిందు నాప్రమేయ మేమియు లేదు. ఇప్పుడు నీకును నాకును భేదము లేదు. నీయాత్మయు నాయాత్మయుఁ గూడ నాపరంజ్యోతియందలి పరమాణువులు. ఇఁక నుభయులలోఁ దారతమ్యము ఎట్లుండును? నీవు నాకు సేవఁజేసెద ననుటలో నర్థము లేదు. లోకమంతయు నిప్పుడు మాయాంధకారపూరితమైయున్నది. నీవు జ్ఞానప్రకాశముఁ గలిగింపుము. స్థావరజంగమాత్మకమగు ప్రపంచము పరమేశ్వరుని దివ్యమందిరము. "ప్రజాసేవయే పరమేశ్వర సేవ" యని బోధించి వెడలిపోయెను. మారుతి యుపదేశముచొప్పునఁ దులసీదాసు అజ్ఞానకూపమునఁ బడి, జన్మపారంపర్యమువలన వంచితులై మోక్షమన నేమో యెఱుఁగనిమూఢప్రజల నుద్ధరించుటకుఁ దొలుత కాశీనగరమునకుఁ జనియెను.

అచట గంగాతీరమున నొక మఠము నేర్పఱచికొని తులసీదాసు భగవద్భజన ప్రారంభించెను. కొలఁదిదినములు గడుచునప్పటికి దాసుమఠసమీపభూమి యంతయు భజనసమయమున జనసహస్రములచే నిండిపోసాగెను. తక్కిన సమయములలోఁ గూడ నచ్చట నుండు జనులను లెక్కించుటకు వీలుగాకుండెను. ఈతీరున ధనికులును బీదలును గూడ నచ్చటి కనేకులు వచ్చి పోవుచు, పండ్లు ఫలములు, వెండిచెంబులు, సువర్ణపాత్రలు మున్నగునవి యామఠమున నిడిపోసాగిరి; కాని యిదియేమియు దాసునకు అవసరము లేకపోయెను. అతఁడు ఆవస్తువులదెసకే చూడఁడయ్యెను.

ఇట్లుండ, నొకనాఁటిరాత్రి యిరువురు చోరులు మఠమునఁ బ్రవేశించి, సువర్ణపాత్రములను దొంగిలించి బయలుదేఱిరి; కాని ద్వారమున ఆయుధహస్తులై యిరువురుపురుషులు కావలికాయుచుండుటచేఁ బోవుటకు వీలులేక త్రొక్కుడు లాడసాగిరి. ఎన్నివిధములఁ జూచినను వారికిఁ బోవుట కవకాశము చిక్కలేదు. ఇంతలో నరుణోదయ మయ్యెను. ఇఁకఁ జేయునది లేక వాండ్రు, స్నానార్థము గంగానదికిఁ బయనమైపోవుచున్న తులసీదాసుపాదములమీఁద వ్రాలి, చేసిన దంతయు నొప్పుకొని "మహాత్మా! మమ్ము రక్షింపు" మని ప్రార్థించిరి. అదివిని దాసు ఆశ్చర్యచకితుఁడై చోరులను జూచి, "మీ రదృష్టవంతులు. ద్వారమున మిమ్ము అడ్డగించినపురుషులు భక్తాధీనహృదయులగు రామలక్ష్మణులు. మీపూర్వపుణ్యము వలననే వారిదర్శనభాగ్యముఁ గలిగెను. మీసకలపాపములును దగ్ధములైపోయినవి. వేదాధ్యయనసంపన్నులకును, తపోధనులకును, దాతలకు, యాగకర్తలకును గూడ దర్శింపరాని భగవత్స్వరూపము మీకు గోచరమైనది" అని చెప్పెను. చోరు లాశ్చర్యచకితులై బుద్ధితెచ్చుకొని సాత్వికులై, తులసీదాసునకు శిష్యులైరి.

ఒకనాఁడు తులసీదాసు మఠమున హరిభక్తులకు అన్నసంతర్పణము జరిగెను. నాఁడొక పతితుఁడు పంక్తిలోనికి వచ్చెను. వానినిఁ జూచి భక్తులందఱును తులసీదాసుతో "మహాత్మా! నేఁడు పంక్తిలోని కొకపతితుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. వాఁడు పోయినఁగాని మేము భుజింప" మనిరి. తులసీదాసు అందువలన హరిభక్తుల కేమియు దోషము లంటఁబోవని యనేకవిధములఁ జెప్పెను; కాని వారందఱును నీప్రభావముఁ జూపు మనిరి. అప్పుడు దాసు విశ్వేశ్వరుని యాలయములో నున్న నందియెదుట నన్నము వడ్డించి, "హరిభక్తుల నేదోషములు నంటకపోవుట యథార్థ మేని, యీఱాతినంది యీయన్నమును భుజింపవలయు" నని చెప్పెను. తోడనే నంది యాప్రకారము చేసెను. హరిదాసు లందఱును తులసీదాసు మాటను దిరస్కరించినందులకు క్షమింప వేఁడుకొని, భుజించి పరమానందముతో వెడలి పోయిరి.

ఒకనాఁడా కాశీనగరమునందలి యొక వర్తకుఁడు మృతిఁజెందెను. వాని భార్య సహగమనము చేయుటకుఁ గళేబరము వెంట బయలుదేరి, మార్గమధ్యమున మఠముబైట నిలిచియున్న తులసీదాసును జూచి, అతని ప్రభావమును వినియున్న దగుటచే నాతనికి వందనముచేసి సెలవుఁగైకొని పోదమని యట్లుచేసెను. సాష్టాంగ పడిన యాస్త్రీని తులసీదాసు "నీవు దీర్ఘసుమంగలివై యెనమండుగురు కుమారులను గని సుఖింపు" మని దీవించెను. అదులకామె వింతపడి, "స్వామీ! నాభర్త మరణించెను. నేను సహగమనము చేయఁబోవుచున్నాను. మీరిట్లేల సెలవిచ్చితిరో తెలియదు" అని విన్నవించెను. తులసీదాసు అందులకు మందహాసము గావించి, "శ్రీరామచంద్రుఁడే నాచే నిట్లు పలికించెను. నాపలుకు దబ్బరగాదు. ఆకళేబరము నిచ్చటకు రప్పింపు" మని సెలవిచ్చెను. వెంటనే ప్రేత మచ్చటికిఁ గొనిరాఁబడెను. దాసు అభిమంత్రము చేయఁగా, వర్తకుఁడు సజీవుఁడై లేచి నిలిచి వందనములు చేసెను. ఆదంపతులను దీవించి దాసు వారి నంపివేసెను. వారణాసీనగరమునందలి యెల్లరును ఇది విని పరమాశ్చర్యచకితులైరి.

కాశీనగరమునందే నిలిచియుండక యీయద్భుతవార్తలు దేశమెల్లయెడల వ్యాపించెను. ఢిల్లీనగరమున అగ్బరుపాదుషాకుఁ గూడ వినవచ్చెను. తోడనే యాతఁడు తులసీదాసును బరీక్షింపఁదలఁచి తీసికొనిరావలసిన దని మంత్రి కాజ్ఞాపించెను. ఆజ్ఞాప్రకారము మంత్రిపోయి యాతనిం గొనివచ్చెను. అగ్బరు పురోపకంఠమున నాతనిం బ్రత్యుత్థానముచేసి, కోటలోనికిఁ గొనిపోయి, యొకగృహమున విడియించి "నీవు కాశీనగరమున ననేక విచిత్రములను జేసితివఁట. అందులకు నీకేమి శక్తిగల" దని యడిగెను. "నాకేమియు శక్తిలేదు. ఆపనులన్నియుఁ జేసినయాతఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడు" అని దాసు చెప్పెను. "అట్లయిన శ్రీరామునిఁ జూపినఁగాని నిన్ను విడువ" నని పాదుషా దాసును కైదుచేసెను.

కైదులో తులసీదాసు మారుతినిఁ దలంచుకొనెను. తోడనే యాతఁడు ప్రత్యక్షమై "నీకేమియు భయములేదు. నేనంతయుఁ జక్కబెట్టెద" నని వెడలి పోయెను.

ఉన్నట్లుండఁగాఁ బదివేలకోఁతులు వచ్చి ఢిల్లీపట్టణముపైఁ బడెను. ఇఁక నాకోఁతులచేష్టలను జెప్పవలసిన దేమున్నది? నిముసములోఁ బట్టణమంతయుఁ జిందరవందరయైపోయెను. మనుష్యునిఁ బట్టి మనుష్యునిఁ గొట్టియు, కాళ్లు పట్టుకొని శిరస్సును గోడలకుఁ బెట్టి కొట్టియు, గోపురశిఖరముల నూడఁ బెఱికి మీఁదఁ బడవేసియు, లుబ్ధుల బొక్కసములు బీదలకుఁ బంచిపెట్టియు, క్రూరుల యింట సకలామంగళములు గావించియు—నిట్లు కోఁతులు ఢిల్లీ పౌరులను నానా

బాధలు పెట్టసాగెను. రాజసైన్యము కోఁతుల నేమియుఁ జేయఁజాలకపోయెను. ఢిల్లీ పౌరులు ఇఁకఁ జేయునది లేక పాదుసాను శరణువేఁడిరి. ఆతఁడుమాత్ర మేమి చేయఁగలఁడు? ఆతఁడు నమ్మియింటికివచ్చిన తులసీదాసునిఁ గైదుచేయఁగలఁడు; కాని మీఁదికి దండెత్తివచ్చిన కోఁతుల నేమిచేయఁగలఁడు? త్రిభువనములను జయించిన రావణుఁడే కోఁతులచేష్టలకుఁ దెల్లవోయెను. తుదకు అగ్బరున కేమియుఁ దోఁచినదిగాదు. "తులసీదాసును కైదుచేయుటవలన సంభవించిన యవర్థ మిది" యని మంత్రి హితోపదేశముచేసెను. అప్పుడు అగ్బరు బుద్ధితెచ్చుకొని కైదులో నున్న హరిదాసుని రప్పించి సాష్టాంగ మెఱఁగి, "మహాత్మా! నీమాహాత్మ్య మెఱుఁగక నేను చేసిననేరమునకు క్షమింపు" మని వేఁడుకొనెను. హరిదాసు మందహాసము గావించి, "రాజా! ఇప్పుడేమి తొందరవచ్చినది? నీవు శ్రీరామునిఁ జూపు మంటివిగదా! మాప్రభువునకు ముందుగ ననంతకోటివానరులు వచ్చెదరు. వారి వెనుక రామచంద్రుఁడు వచ్చును. అట్లే యిప్పుడు ముందు వానరులు వచ్చినారు. ఇక నొక గడియలో మాప్రభువు వచ్చును" అని చెప్పఁగా, పాదుషా విని మఱింత భీతుఁడై "అయ్యో! ఈపదివేలవానరవీరులు వచ్చిరే నాపట్టణమును ధ్వంసముచేసివేసిరి. ఇఁకఁ దక్కినవారు వచ్చిన నన్నుగూడఁ బ్రాణములతో నుండ నీయరు. శ్రీరామచంద్రుఁడు నీయందే యున్నాఁడు. నీదర్శనము శ్రీరామదర్శనము. ఇక వేఱుగ నేను రామసాక్షాత్కారము నపేక్షింపను" అని సవినయముగఁ బ్రార్థించెను. రాజున కిఁక బుద్ధివచ్చినదని తలఁచి, తులసీదాసు మారుతిని స్మరించెను. తోడనే వానరవీరులు మాయమై పోయిరి. అప్పుడు పాదుషాహా "నీ విచ్చటఁ గొన్నిదినము లుండి నన్ననుగ్రహింపవలయు" నని కోరఁగా తులసీదాసు అందుల కంగీకరించి, యొకసంవత్సర మచ్చటనుండి యనేకులను రామభక్తులను గావించెను.

పిదప దాసు పాదుషాను ఆశీర్వదించి బయలుదేరి మథుర, గోకులబృందావనము మున్నగుపుణ్యస్థలములను సందర్శించి యమునాతీరమున వసించెను. అచ్చట ప్రియదాసుఁడు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు వసించియుండెను. ఆతఁడు సంస్కృత భాషలో భక్తులచరిత్రములను వ్రాసియుండెను. తులసీదాసు ఆతని చెంతకుఁ బోయి, ఆగ్రంథ మొకమాఱు వినిపింపవలయునని కోరెను. ప్రియదాసు పెక్కురు భక్తుల చరిత్రములను వ్రాసెను; కాని తులసీదాసుచరిత్ర వ్రాయలేదు. అక్కతన నాతఁడు సందేహించుచుఁ జదువుచుండఁగా, నడుమ తులసీదాసుచరిత్ర వ్రాయఁబడి యుండుట కానవచ్చెను. అందుల కాతఁ డాశ్చర్యపడి వ్రాతయందలి సొగసు, పదముల మార్దవము, అర్థగాంభీర్యము మున్నగునవి చూచి, యిది వ్రాసినవాఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడే యని భావించి, సంగతియంతయు నాసభలో

వెల్లడిచేసెను. అందులకు ఎల్లరును మిగుల నాశ్చర్యమునొంది ప్రియదాసునిఁ జాలఁ గొనియాడిరి. పిదప తులసీదాసు అనేకజనులను హరిభక్తులుగాఁ జేసి, యంతమున విష్ణుసాయుజ్యమును బడసెను.

మ. "యవనవ్యాధపుళిందహూణకశకంకాభీరచండాలసం
భవులున్ దక్కిన పాపవర్తనులు నేభద్రాత్ము సేవించి భా
గవతశ్రేష్ఠుల డాసి శుద్ధతనులై కల్యాణులై యుందు రా
యవికారుం బ్రభవిష్ణు నాకు మదిలో నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్.
(భాగ స్కం. 2. ప. 63.)

---

17. మాధవదాసుఁడు

ఒక గొప్పపట్టణమున మాధవదాసుఁడు అను బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁ డుండెను. ఆతఁడు వేదవేదాంగములను జదువుకొని విజ్ఞానమును బడసి ధ్యానము-ఆవాహనము మున్నగు షోడశోపచారములతోడ శ్రీహరినిఁ బూజించుచు, గృహస్థాశ్రమధర్మములను మీఱక సాధువులను సజ్జనులను సేవించుచు, జన్మపరంపరకుఁ గారణము లగు నైహిక వ్యాపారములను మాని, నిర్మలహృదయుఁడై యుండెను.

ఇట్లు కాలము కడచిపోవుచుండఁగా నాతనిభార్య మరణించెను. అందులకు విచారించుటకు మాఱుగ నాతఁడు సంసారసంబంధము వదలిపోయినందులకు మిక్కిలి యానందించి, యింటఁగల సమస్తవస్తువులను సద్బ్రాహ్మణులకును సాధుకోటికిని దానము చేసివేసి, పుణ్యక్షేత్రములను సేవించుటకు బయలుదేఱిపోయెను. ఒకనాఁ డాతఁడు జగన్నాథపురమున సముద్రస్నానము చేసి ఆలయమునకుఁ బోయి జగన్నాథస్వామినిఁ బ్రార్థించుచుండఁగా, నర్చకులు వచ్చి "ఎవఁడవు నీవు? ఫలములు దక్షిణయు నీయకుండ నిక్కడ నిలుచుటకు నీకేమి యధికారమున్నది? పోపొమ్ము" అని నిర్దయులై బయటకు గెంటివేసిరి. చేయునది లేక మాధవదాసుఁడు "ఆర్తత్రాణపరాయణుఁ డగు సర్వేశ్వరునిఁ జూచుటకు బీదల కధికారము లేక పోయెఁగదా!" యని వగచుచు బయటకు వచ్చెను.

పిదప నాతఁ డొకచోటఁ గూరుచుండి జగన్నాథుని సగుణరూపమును సేవింపవలయు నను వాంఛతో మూఁడహోరాత్రములు నిద్రాహారములు మాని భగవద్ధ్యానము ప్రారంభించెను. ఈతనియవస్థనంతయుఁ జూచి జగన్నాథుఁడు "మన భక్తుఁడు నిద్రాహారము లేక నవసిపోవుచున్నాఁడు. నీ వీరాత్రి సగుణరూపముతోఁ బోయి మాధవదాసునకు దివ్యాన్నము నొసఁగి రమ్ము" అని రుక్మిణికి సెలవిచ్చెను. రుక్మిణియు నాయాజ్ఞప్రకారము అమృతతుల్య మగు దివ్యాన్న

మును బంగారుపాత్రమున నిడుకొని, సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డగు మాధవదాసు వద్దకు వచ్చి, దీనిని భుజింపు మని ముందుంచెను? ఆతఁడు "నీ వెవ్వరిదానవు? నా కీయన్నము దెచ్చి పెట్టుటకుఁ గారణమే?" మని యడుగఁగా, రుక్మిణి "నీవెవ్వరిని ధ్యానము చేయుచున్నావో, పరమేశ్వరుఁ డగునాజగన్నాథుని యురమున వసియించియుండు రుక్మిణిని నేను. నేను నాపతియాజ్ఞచే నీదివ్యాన్నమును నీకుఁ దెచ్చి పెట్టితి" నని చెప్పెను. ఇదివిని యాశ్చర్యచకితుఁడై దాసుఁ డామె ననేకవిధములఁ గొనియాడి, యనేక సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి యాదివ్యాన్నము భుజించెను. రుక్మిణి యాపాత్ర నచ్చటనే యుంచి వెడలిపోఁగా, దాసుఁడు దానిని గడిగి శుద్ధిచేసి తన చెంతనే యుంచుకొని నిద్రించెను.

మఱునాఁడు ఉదయమున అర్చకులు గుడిలోనికి వెళ్లి బంగరుపళ్లెమును గానక, యంతటి భద్రస్థలమునందలి వస్తువు మాయమైనందులకు వింతపడుచు నంతటను వెదకసాగిరి. కొంతతడవునకు వారు మాధవదాసుఁ డున్నచోటికి వచ్చి యాతనిచెంత నున్న సువర్ణపాత్రనారసి "దొంగ దొరికెను. నాలుగు దినములనుండియు నీచండాలుఁ డీచౌర్యము చేయుటకే యిచ్చట బకధ్యానము చేయుచుఁ గూర్చుండియుండె" నని యనేకవిధముల నాతనిని నిందించి, చౌర్యముచేసె నని నేరముమోపి కైదులో వేసిరి.

ఇఁక దాసుఁ డేమి చేయఁగలఁడు? ఇట్టిసమయములలో సర్వమానవులకును ఈశ్వరధ్యానమే శరణ్యము. అట్టిచో మాధవదాసువంటిహరిభక్తుని విషయము చెప్పవలసిన దేమున్నది? "ఈశ్వరా! నీప్రవృత్తికి ఈప్రపంచముతో నెట్టిసంబంధమును లేదు; కాని ప్రపంచప్రవృత్తియంతయు నీచేత నున్నది. నీవు నిర్వికారుఁడవు. ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవు. ఈజీవకోటికి వృద్ధిక్షయాదివికారముల నేల కలిగించితివి? జననమరణముల నేల కలిగించితివి? అది నీయిచ్ఛ. నీయిచ్ఛామాత్రముననే యీవిశ్వమంతయుఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. ప్రభూ! నీవొక్కఁడవే ప్రభుఁడవు. ఇఁక నెవ్వరికిని స్వాతంత్ర్యము లేదు. అందఱును బరతంత్రులే. అందఱు నాజ్ఞాబద్ధులే. నీసేవకులలో ననేకు లెదుటివారినిఁ ద్రొక్కివేయఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. త్రొక్కివేసితిమని యెగిరిపడుచున్నారు. వారిదెసకు నీవేల చూచుటలేదు? వారిని నీ వెట్లు సహించుచున్నావు? నీవు తేజోనిధివి. సర్వవ్యాపకుఁడవు. అనిష్టులను దండించుటకు అర్చకులచే కైదు అని వ్యవహరింపఁబడు ఈగదిలోమాత్రము నీవు నిండియుండలేదా? నాస్థితియంతయు నీవు చూచుటలేదా? కాని నాకు నీ వేల కాన్పించుటలేదు? నీవు నాహృదయమున సాక్షాత్కరించియే యున్నావు. అయినను నేను తృప్తివహించుటలేదు. నీవిశ్వరూపమునకు సగుణత్వమును ఘటించి, నాబాహ్య

చక్షువులయెదుట సాక్షాత్కరింపుము. నాకంతియే చాలును" అని మాధవదాసుఁడనేకవిధముల ధ్యానింపఁ దొడఁగెను.

నాఁటిరాత్రి జగన్నాథుఁడు అర్చకుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "మాధవదాసుఁడు నాయాంతరంగికభక్తుఁడు. ఆతనివలన నేమియు దోషములేదు. సువర్ణపాత్ర మాతనిచెంత నుండుటకుఁ గారణభూతుఁడను నేను. ఇఁక నాతనిని బాధించుట నాకుఁ గోపకారణ మగు" నని చెప్పెను. అర్చకుఁడు ఈశ్వరద్రోహము చేసితినిగదా! యని చాలవగచి, మఱునాఁటి యుదయమున శీఘ్రముగ నిద్ర మేల్కాంచి తోడి యర్చకులందఱతోడను స్వప్నవృత్తాంతమును జెప్పెను. వారు గూడఁ దాముచేసినపనికి చాల విచారించి వెంటనే కైదులోనున్న మాధవదాసుని చెఱ విడిపించి, యనేకవిధములఁ దాముచేసిన యక్రమమును సహింపఁ బ్రార్థించి, భగవత్ప్రసాదము నొసంగిరి; దాసుఁడు దానిని భుజించి, చాల నానందించి యర్చకుల కభయ మిచ్చెను.

ఇట్లు కాలము జరిగిపోవుచుండఁగా శీతకాలము వచ్చెను. ఒకనాఁడు మాధవదాసుఁడు శీతబాధను సహింపలేక గడగడ వడఁకిపోవసాగెను. అది చూచి జగన్నాథుఁడు తనపై నున్న శాలువను దాసునిపైఁ గప్పిపోయెను. మఱునాఁ డుదయమున అర్చకులు వచ్చి తలుపులు తెఱచి స్వామిమీఁద శాలువ లేకపోవుటకు మిగుల నబ్బురపడి, యది మాధవదాసుమీఁద నుండుటకు మఱింత వింతపడిరి. ఇట్లు మఱికొన్నిదినములు గడచిపోవునప్పటికి మాధవదాసుని ప్రభావము దేశమం దంతటను వ్యాపించెను. రాజుగూడ విని మహోత్సవముతో వచ్చి దాసు ననేకవిధముల గౌరవింపఁజొచ్చెను. ప్రజలును, రాజును జేయుచున్న సన్మానమును జూచి మాధవదాసుఁడు అధఃపతనము గలుగునని భావించి, యేరికినిఁ దెలియకుండ నొక నిశీథమున జగన్నాథపురమును విడిచిపోయెను.

కొన్నిదినములకు దాసుఁడు మధురాపురమును జేరుకొనియెను. అచ్చట శ్రీకృష్ణదేవాలయమునందలి యర్చకులు గూడ రిక్తహస్తుఁడై వచ్చెనని దాసునిఁ ద్రోసివేసిరి. చేయునది లేక దాసుఁ డొక వివిక్తస్థలమునఁ గూరుచుండి శ్రీకృష్ణుని ధ్యానింపసాగెను. అంత నొక ధనికుఁడు భోజనసామగ్రినిఁ దీసికొనివచ్చి యాతని కిచ్చెను. దాసుఁడును ధనికుని ప్రార్థన నంగీకరించి యాసామగ్రిని పచనముగావించి యాకులో వడ్డించికొని "శ్రీకృష్ణా! వచ్చి భుజింపు" మని ప్రార్థించెను. తోడనే కృష్ణుఁ డచ్చట సాక్షాత్కరించెను. మాధవదాసుఁ డమందానందకందళితహృదయారవిందుఁడై స్వామి చరణకమలములను బాష్పోదకములచే కడుగసాగెను. అదిచూచి స్వామియుఁ గరుణార్ద్రహృదయుఁడై యాతని లేవనెత్తి, "భక్తశిఖా

మణీ! నీవు నా ప్రాణమవు. అయినను నీ ప్రభావము నెఱుఁగని నాయర్చకులు నిన్ను బైటఁ ద్రోసివేసిరి. అగుటచే నిన్ను వెదకికొనుచు నేనే వచ్చితిని" అని యూఱడించెను. దాసుఁడు స్వామికిఁ బునఃపునః ప్రణామము లర్పించి, యనేకవిధములఁ గొనియాడెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు "భక్తశేఖరా! రమ్ము భుజింత" మని యాతనితో భుజించి, యుభయ మొసంగి వెడలిపోయెను.

యథాకాలమున అర్చకులు దేవాలయమున వివిధములగు దివ్యాన్నములు స్వామికి నివేదించిరి; కాని స్వామి వాని నేమియు నొల్లక, "కండ్లకావరమున మీరు నాదాసుని గెంటివేసితిరి. ఇఁక మీరిచ్చిన నైవేద్యమును నేనెట్లు స్వీకరింతును? నేను నాభక్తుఁ డుండుచోటు వెదకికొనుచుఁ బోయి, యాతనితో భుజించి వచ్చితిని. ఇఁక నాతని సెలవులేకుండ మీరుసమర్పించు పదార్థముల నేనొల్ల" నని చెప్పెను. అర్చకులు తోడనే మాధవదాసుచెంగటికిఁ బోయి, "మహాత్మా! మావలన నపరాధమైనది. మీప్రభావము నెఱుంగక మే మక్రమ మాచరించితిమి. మీరు క్షమింపకున్న మాకిఁక దిక్కు లేదు" అని ప్రార్థించిరి. మాధవదాసుఁ డందుల కంగీకరించి, మఱల నాలయమునకుఁ బోయెను. అచ్చటఁ గొన్నిదినములు గడపి, యాతఁడు గోకులము బృందావనము మున్నగు పుణ్యక్షేత్రములను దర్శించి, మఱల జగన్నాథముఁ జేరుకొనియెను.

కాని, యొకటిరెండుదినములలో నాతనికి అతిసారవ్యాధి సంభవించెను. అది చాలఁ దీవ్ర మగుటచే దేహశుద్ధి చేసికొనుటకుఁ గూడ మాధవదాసుఁ డశక్తుఁడై యుండుటచే స్వామివచ్చి, యాతనికి సకలోపచారములు చేయసాగెను. అదిచూచి దాసుఁడు "స్వామీ! సృష్టిస్థితి సంహారచతురా! సర్వము నీయధీనముగ నున్నది. చెంతఁజేరరానిస్థితిలోనున్న నాకు నీవు ఉపచారములు చేయుటకంటె ఈజాడ్యమునే నాశముచేయుట మంచిది గాదా?" యని పలికెను. అందులకు శ్రీహరి "నీవుచెప్పినది నిజమే. నాకెందు నసాధ్యము లేదు; కాని జీవకోటుల కర్మలను ద్రిప్పివేసితినేని లోకమున నియమస్థితి లేకపోవును. ఇంకను నీ వీజాడ్యము వలన నాలుగుదినములు బాధపడవలసియున్నది. నేనిప్పుడే నీజాడ్యమును నిర్మూలము చేసితినేని, నాలుగుదినముల యనుభవము నిమిత్తము నీవు మఱల నొక జన్మము పడయవలసివచ్చును. నాపాలఁబడిన వారికి శాశ్వతమోక్షము నిచ్చుట నాకు వ్రత" మని చెప్పెను. మాధవదాసు నాలుగుదినములలో నారోగ్యవంతుఁడయ్యెను. అతఁడు మఱల యథాపూర్వముగ నీశ్వరధ్యానమునఁ బ్రవృత్తుఁడై యుండఁగా, నొకతార్కికుఁ డరుగుదెంచి "నీవు వేదాంతి వని విని యున్నాను. కావున, తర్కశాస్త్రమున నీతో వాదము చేయుటకు వచ్చితి" నని

యెను. మాధవదాసునకు తర్కశాస్త్రపరిచయము లేదు. ఇఁక వాదముచేయుట యెట్లు? ఆతఁడీవిపత్తును దప్పించుకొనఁదలఁచి "నేను వచ్చునంతదనుక నుండు" మని సముద్రతీరమునకుఁ బోయి, యీ యాపదను దొలఁగింపు మని సర్వేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపసాగెను. దాసుఁ డిట్లు ప్రార్థనముసేయుచుండఁగనే శ్రీహరి మాధవదాసుని రూపము వహించి పోయి, యొక్కమాటలోఁ దార్కికు నోడించి యంతర్ధాన మయ్యెను. పిమ్మట మాధవదాసుఁ డచ్చోటికి రాఁగా, పండితుఁ డాతని కాళ్ల మీఁద వ్రాలి "మహాత్మా! నే ననేకపండితుల ననాయాసముగ జయించితిని; కాని అట్టి న న్నొక్కమాటయందే జయించిన మీసామర్థ్య మనన్యదుర్లభము" అని కొనియాడెను. "పండితుఁడా! నీతో వాదముచేసిన పురుషుఁడు సర్వాంతర్యామి యగు శ్రీహరి. నీపూర్వపుణ్యలేశమువలన సులభముగ నీకు భగవద్దర్శనము లభించె" నని దాసుఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అది విని పండితుఁడు పరమాశ్చర్య చకితుఁడు, అమందానందభరితుఁడు నై మఱల దాసుని పాదములపై వ్రాలి, "మహానుభావా! నాకు జ్ఞానోపదేశముచేయు" మని ప్రార్థించెను.

దాసుఁడు పండితునకు జ్ఞానోపదేశము చేసి, యవసానమున విష్ణుసాయుజ్య మును బడసెను. శిష్యుఁడు గూడ మహామహిమాభిశోభితుఁడై, తుదకు ఈశ్వర సాయుజ్యమును బొందెను.

ఉ. "మానధనుల్ మహాత్ములు సమాధినిరూఢులు యన్ముఖాంబుజ
ధ్యానమరందపానమున నాత్మభయంబులఁ బాసి ముక్తులై
లూనత నొంద రట్టి మునిలోకశిఖామణికిన్ విశంకటా
జ్ఞానతమోనభోమణికి సాధుజనాగ్రణి కేను మ్రొక్కెదన్."

(భాగ. స్కం. 2. ప. 69.)

---

18. కల్యాణదాసుఁడు

హరిద్వారమున కల్యాణదాసుఁడు అను నొకబ్రాహ్మణుఁడు నివసించియుండెను. ఆతఁడు గృహస్థాశ్రమమున నుండియు, నందఱవలె విషయసుఖపరాయణుఁడు గాక, నిస్పృహుఁడై యెట్లో సంసారము గడుపుకొనుచు సర్వదా భగవత్పూజా ధురంధరుఁడై యుండెను. ఆతఁ డొకప్పుడు తీర్థయాత్రాభిలాషి యై బయలుదేఱి సకలతీర్థములయందును గ్రుంకి, సకల పుణ్యక్షేత్రముల దర్శించి, తుదకు సేతువు చెంతకుఁ జేరుకొనియెను.

ఇట్లే యొక గౌడబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారియు తీర్థయాత్రార్థియై బయలుదేఱి యెల్లదేశములును దిరిగి, సేతువునకు వచ్చియుండెను. అచ్చట నీయిరువురకును

సమావేశ మయ్యెను. ఒకరిభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాదు లొకరికిఁ దెలియవచ్చెను. ఒకరి యెడల నొకరికి భక్తియు నాదరమును గుదిరెను. తుద కిరువురును స్నేహితులైరి. అప్పటినుండియు నేమిచేసినను వారిరువురు గలిసియే చేయసాగిరి. మఱల యాత్రార్థులై బయలుదేఱి, వారిరువురును మధురాపట్టణము చేరుకొనిరి.

అచ్చటఁ గల్యాణదాసునకు దేహమున జాడ్యము సంభవించెను. దానివలన నాతఁ డాఱుమాసములు బాధపడెను. ఈయాఱునెలలు గూడ బ్రహ్మచారి యాతనినిఁ గనిపెట్టుకొనియుండి, యాత్మీయునికంటె నెక్కుడు పరిచర్యలు చేసెను. ఈ యుపచారములవలనను, భగవత్కటాక్షమువలనను దాసునకు స్వస్థతగలిగెను. అంత దాసుఁడు బ్రహ్మచారినిఁ జూచి, "మహాత్మా! నీవు కరుణాస్వరూపుఁడవు. నీవంటిభూతదయాపరుని నేను చూచి యుండ లేదు. నా కిట్టి మహోపకారమును జేసిన నీఋణమును నేను ఎట్లు తీర్చుకోఁగలను ? నీవు సాక్షాత్తుగ భగవంతుఁడవు ; కాని గౌడబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారివి గావు. కాకున్న మనుష్యమాత్రుఁ డింతటి యోర్పుతో నొరులకు సేవఁజేయుటఁ గలదా ? ఈశ్వరుఁడు భక్తకీర్తుఁడు. కావున నిట్టి రూపములతో వచ్చి భక్తుల నుద్ధరించుట కలదు. భక్తశిఖామణీ! కొండంత దేవునకు కొండంత పత్తిరి తేఁగలమా? అయినను నాకొమార్తెను నీకిచ్చుటకు నేను ముచ్చటపడుచున్నాను. ఇంతకంటె నీఋణము తీర్చుకొనుటకు నాకు వేఱు సాధనములేదు. నావస్తువును నేను పొగడుకొనుట కాదు; కాని నాకుమార్తె సాత్వికచిత్త. పెద్దలఁ బొడఁగన్న వినీతయై సేవలుచేయుటకుఁ గోరుచుండును. సదానందపరీతురాలు. ఆమె నీవంటి సాత్వికమూర్తికి అర్థాంగి యగుట కర్హురాలు; కావున నట్టి నాకొమార్తను స్వీకరించి, నాఋణమును దొలంగించి నేను పితృఋణమును దీర్చికొని తరించున ట్లనుగ్రహింపు" మని బతిమాలెను. ఇదివిని బ్రహ్మచారి వివర్ణుఁ డయ్యెను. "నాకుఁ బెండ్లియా!" యని యాతఁ డప్రయత్నముగఁ బలికి, కొంచెము తడవు ఊరకుండి "ఆర్యా! ఐహికసుఖముల పొంతఁబోక యీబ్రహ్మచర్యాశ్రమమునందే యుండి జన్మరాహిత్యమును బడయఁగోరుచుండఁగా, నీవిట్లు సంసారాంధకారకూపమునఁ బడఁద్రోయఁజూచుట భావ్యమా ? సంసారియగు వానికిఁ జిత్తశాంతి యుండదు. ఈప్రపంచమునందలి మానవులలో నందఱును సంసారులే. ఒక్కనికైన శాంతి యున్నట్లుఁగాని, ఆనంద మున్నట్లుఁగాని చూచుచున్నామా? అంతయు భ్రాంతి. సుఖమే యను మోహము; కాని దుఃఖము సుఖమెట్లగును ? దుఃఖము దుఃఖమే. మాయావరణమువలన దృష్టి మసఁగించి పోవుచున్నది; బుద్ధి మొద్దుబాఱిపోవుచున్నది. మహారణ్యాదివిజనస్థలములయందుండు మునుల హృదయములే యపుడపుడు చలించిపోవుచున్నపుడు, కామినీ

జనముల నడుమనుండువానిసంగతి యింకఁ జెప్పనేల ? కావున, దయయుంచి నన్ను సంసారసాగరమునఁ గూలఁ ద్రోయుటకుఁ దలంపకుము. అని బ్రహ్మచారి దాసుని వేఁడుకొనెను; కాని దాసునిచిత్తమున కిది యంగీకార్యము కాలేదు. బ్రహ్మచారికి యథార్థము తెలిసినట్లు ఆతనికిఁ దోఁచినదికాదు. "వటూత్తమా ! నీవు శుద్ధముగ భ్రమపడితివి. గృహస్థాశ్రమము నీవు తలఁచినట్లు నికృష్టముఁగాదు. అది బ్రహ్మచర్యవానప్రస్థసన్యాసాశ్రమమునకు ఆధారభూతము. అదిలేనినాఁడు ప్రపంచమే లేదు. గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినంతమాత్రమున స్త్రీపురుషులు మోక్షదూరులు కాఁజాలరు. నీ వీ బ్రహ్మచర్యవ్రతమును గొనసాగించి పొందు ఫలమును గృహస్థులు నీకంటె సులభముగఁ బొందఁగలరు. గృహస్థులకైనను, ఇతరాశ్రమములవారికైనను మనోనిగ్రహము తప్పనిదే యగుచున్నది. గృహస్థుఁడైనంతమాత్రమున విషయసుఖపరాయణుఁడు కావలయుననిగాని, అగుననిగాని నియమము లేదు. ఏది మన కనిష్టమో, దేనిని మనము మఱచిపోవలయునని సతతమును బ్రయత్నించుచుందుమో, యదియే మన హృదయక్షేత్రములయందు సర్వకాలములయందును దాండవ మాడుచుండును.

తొల్లి ఘంటాసురుఁడను నొక రాక్షసుఁ డుండువాఁడు. వానికి శ్రీహరిపై విరోధము ప్రబలెను. అగుట వాఁడు శ్రీహరి పేరెత్తఁగూడదని నిశ్చయించుకొనియెను. కాని వానికంతటితోఁ దృప్తి కలుగలేదు. ఆపేరు విననేకూడ దని తుదకు వాఁడు నిశ్చయించుకొనెను. అయితే సమీపమునఁ బోవుచు నెవరైన శ్రీహరీ యని పిలిచినఁ జేయవలసిన దేమున్నది? వినఁగూడని శబ్దము వినినతరువాతఁ జెవులు మూసికొనిన మాత్రమున నేమి ప్రయోజనము? ఇట్లు తలఁచి వాఁడు ఒడలంతయు గంటలు కట్టుకొనెను. గంటలధ్వనివలన వానికిఁ బరులు శ్రీహరీ యనునపుడు విన్పించుట మానివేసెను; కాని యేమి లాభము? "శ్రీహరిపేరు మనము వినఁగూడదు. శ్రీహరి పేరు మనము వినఁగూడదు" అని క్షణక్షణమును వాఁడు తన దీక్షను దృఢతరము చేసికొనఁదొడఁగుటవలన—నేశబ్దమును వినఁగూడ దని వ్రతము పట్టెనో, యాశబ్దమే సర్వకాలములయందును స్మరింపఁబడసాగెను. అట్లే స్త్రీలతో సంపర్కము కలిగించుకొనఁగూడదని మనము దీక్షదాల్చినచో స్త్రీవ్యక్తియే మనకు స్మరణార్హమగును. ఇఁకఁ జిత్తశుద్ధి యెట్లు గలుగును? కావున, గృహస్థాశ్రమమును నిందింపకుము. నీవు గృహస్థాశ్రమమును గూడదనుచున్నావు; కాని నీయుపాధికి గృహస్థులే రక్షకులు అగుచున్నారు. గృహస్థులు నీవలెను, మునులవలెను బ్రహ్మప్రయత్నములు చేసి మనస్సు నరికట్టుకొనకయే నీవంటి నిరాధారులకాధారులై, మీకంటె యుత్తమస్థానములను బడయుచున్నారు. కావున, గృహస్థుఁ

డగుటవలన మానవుఁ డధఃపతితుఁ డగునను భ్రమను విడువుము" అని దాసుఁడు చెప్పఁగా బ్రహ్మచారి విని, యద్భుతాశ్చర్యరసమగ్నుఁడై అజ్ఞానాంధ్యము తొలంగ విశాలహృదయుఁడై, దాసునకు సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి, "మహానుభావా! జాడ్యపడినపుడు నీకుపకారముచేయుటవలన నీవు నన్ను భగవంతుఁడని భావించితివి; కాని నీవే నన్ను భ్రమప్రమాదములనుండి యుద్ధరింప విచ్చేసిన సర్వేశ్వరుఁడవు. ఇఁక మాఱుపలుకక నీయాజ్ఞానుసారము ప్రవర్తించెద" నని చెప్పెను.

తోడనే కల్యాణదాసుఁడు బ్రహ్మచారిని శ్రీకృష్ణుని సన్నిధికిఁ గొనిపోయి "యోగ్యుఁడ వగు నీకు నాకుమార్తెనిచ్చి వివాహము చేసెద" నని శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షిగా నాతనిచేతిలో నుదకము విడిచి చెప్పెను. బ్రహ్మచారి బ్రహ్మానందభరితుఁ డయ్యెను. తరువాత బ్రహ్మచారితోఁగూడ కల్యాణదాసుఁడు హరిద్వారమునందలి స్వగృహమునకుఁ బోయి, సంగతినంతయు బంధువులకుఁ జెప్పెను. తోడనే వారు పకపక నవ్వి, "ఇంతవఱకు నీవు వివేకి వని మేము తలంచుచున్నాము గాని, నీవివేక మంతయు నేఁడొక్కమాటుగ వెల్లడియయ్యెను. చదివించిన నున్నమతియుఁ బోయిన దఁట. పంచద్రావిడులకును, పంచగౌడులకు నిదివఱ కెచ్చటనైన వివాహరూపమునఁ బరస్పరబాంధవ మున్నట్లు నీవెఱుఁగుదువా? నీబుద్ధి యిప్పుడేల పెడతలఁ బట్టెను?" అని వా రాక్షేపణములు చేయసాగిరి. కల్యాణదాసుఁడు గతవృత్తాంతము నెన్నిసారులు చెప్పినను వారు నమ్మరైరి. మహానుభావులకు శాఖాభేదములతోఁ బనిలేదని యెంతచెప్పినను అంగీకరింపరైరి. "నేను శ్రీకృష్ణుని సన్నిధిని బ్రహ్మచారికి నాకన్యను వాగ్దానము గావించితి, నది యెట్లు తప్పుదు" నని యెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను వారు సమ్మతింపకపోవుటయే గాక, "యిట్టి తెలివితేటలకు సాయము వాగ్దానములును సాక్ష్యములును గూడనా?" యని తల కొకరీతిని హేళనము ప్రారంభించిరి. అంతఁ జేయునదిలేక కల్యాణదాసుఁడు రాజుగారివద్దకుఁ బోయి సంగతి యంతయుఁ దెలిపి, నాకొమార్త నాబ్రహ్మచారికిచ్చి పెండ్లిచేయుట కెట్టి యభ్యంతరమును లేకుండునట్లనుగ్రహింపవలె" నని ప్రార్థించెను.

దాసుని వెనువెంట నాతనిబంధువులు గూడ రాజసన్నిధికిఁ బోయి అసందర్భముల నన్నిటినిఁ దెలిపిరి. రాజు ఉభయులవాదములను విని దాసునిఁజూచి "బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడా! నీవు చెప్పునది సరిగనే యున్నది. కన్య నిచ్చెద నని తప్పుటకంటె పాతకము లేదు. నీవాగ్దాన మెట్లును జెల్లింపవలసినదే; కాని నీబంధువు లందఱును దీనికి వ్యతిరేకించుచున్నారు. వారంతఱకు నసిష్టముగఁ బ్రవర్తింతువేని సాంసారికము లగు చిక్కు లనేకములు తటస్థించును. అదియుఁగాక, నీబందుగు లెల్లరును "వాగ్దానము చేసితి" నని చెప్పినంతమాత్రమున నీమాటను నమ్మరాదనుచున్నారు. కావున నీవు వాగ్దానము చేసినట్లు సాక్ష్యము తీసికొనిరమ్మని చెప్పెను.

"ఇది యెట్లు? ఇంతకంటె వలనుగాదని ఖండితముగఁ జెప్పరాదా? నావంటి మూఢుని ప్రార్థన నంగీకరించి, మధురావాసియగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు సాక్ష్యము నిమిత్త మిచ్చుటకి వచ్చునా" యని సందేహించి, "అట్లుగాకున్న నేనాతని చరణకమలములను వదలి రా" నని నిశ్చయించుకొని, కల్యాణదాసు మధురాపురమునకుఁ బోయెను. తమతో వాదింపలేక ఈవంకఁబెట్టుకొని కల్యాణదాసు దేశాంతరమునకుఁ బాఱిపోయెనని బంధువులు తలంచిరి ; కాని కల్యాణదాసుని ప్రార్థన నంగీకరించి శ్రీకృష్ణుఁడు "సాధుజన చూడామణీ! నేను భక్తులచిత్తానుసారముగఁ బ్రవర్తించెదను ; కావున నీతో హరిద్వారమునకు వచ్చెద నడువుము ; కాని నీవు వెనుదిరిగి చూడరాదు. అట్లు చూచెదవేని నీవెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట నేను నిలిచిపోయెద" నని చెప్పెను. వల్లెయని కల్యాణదాసుఁడు ముందు బయలుదేఱెను. కాలియందెలు గజ్జెలు ఘల్లుఘల్లుమని మ్రోయ శ్రీకృష్ణుఁడు వెనుక బయలుదేఱెను.

భగవంతుఁడును, భక్తుఁడును అహోరాత్రవిమర్శ లేక చాలదినములు నడచి వచ్చిరి. హరిద్వారమునకు అరకోసుదూరమున నుండఁగా వాయువశమున కల్యాణదాసునకు భగవంతుని గజ్జెలధ్వని వినరాదయ్యెను. ఏమి హేతువో యని యాతఁడు వెనుదిరిగి చూడఁగా, స్వామి యచ్చటనే నిలిచిపోయి "నిషేధమునకు వ్యతిరేకముగ నీవు వెనుదిరిగి చూచితివి. ఇఁక నేను ముందునకు రాను. నీవు పోయి రాజు మున్నగువారి నందఱ నిచ్చటికిఁ గొనిరమ్ము" అని విధించెను. చేయునది లేక దాసుఁడు గ్రామమునకుఁ బోయి సంగతి యంతయుఁ జెప్పఁగా, బంధువులును రాజును ఆశ్చర్యముతోఁ జనుదెంచి రుక్మిణీపతిని సేవించిరి. "నేను భక్తపరాధీనుఁడను. ఈకల్యాణదాసుఁడు మీయందఱచేత అవివేకి యని, భావింపఁబడుచున్న యీయమాయికుఁడు నా కాంతరంగికుఁడు. ఇట్టిభక్తుల నుద్ధరించుటకే నేను సగుణత్వము నంగీకరించుచున్నాను. నామహిమ నాభక్త లెఱుంగుదురు. నేను నాభక్తులమహిమ నెఱుఁగుదును. సర్వజ్ఞుల మని గర్వపడు తక్కినవా రందఱును శుద్ధముగ నవివేకులు. ఈభక్తాగ్రేసరుఁడు నాయెదుట తనకొమార్త నిచ్చెద నని యీబ్రహ్మచారికి మాట యిచ్చెను. ఈబ్రహ్మచారి గూడఁ గల్యాణదాసుని వలెనే నాకుఁ గేవల మాంతరంగికభక్తశిరోమణి. ఈతనికి గౌడత్వము లేదు. ఈతనికి ద్రావిడత్వము లేదు. అవి కేవలమును మిమ్ముఁ బీడించుచున్న అజ్ఞానపిశాచములు" అని స్వామి సెలవిచ్చెను. అది విని, యెల్లరును బుద్ధితెచ్చుకొని కల్యాణదాసునిపాదములపైఁ బడి మాయపరాధమును మన్నింపు మని ప్రార్థించిరి. ఇంతవఱకును నీవివాహమున కాటంకము గలిగించిన మాదుడుకుఁదనమును సహింపు మని గౌడబ్రహ్మచారిని వేఁడుకొనిరి. అట్టివాని కడుపునఁ బుట్టిన తరువాత నిట్టి

వానికాలు త్రొక్కుటలో వింతలేదని కన్యక యదృష్టమును జాలఁ గొనియాడి, స్వామియెదుటనే వివాహకార్యమును నిర్వర్తించిరి. స్వామి యిప్పటికి నచ్చట వేంచేసియుండి యెల్లరచేతను బూజింపఁబడుచున్నాఁడు.

ఉ. "ఏపరమేశుపాదయుగ మెప్పుడు గోరి భజించి నేర్పరుల్
లోపలి బుద్ధితో నుభయలోకము లందుల జడ్డుబాసి యే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ దారు గతశ్రములై చరింతు రే
నా పరమేశు మ్రొక్కెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్." (భాగ. స్కం. 7 ప. 61.)

---

19. హరివ్యాసుఁడు

మధురాపురమున హరివ్యాసుఁడు అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు దారాపుత్రులతోఁ గూడి సంసారమునందే యున్నను, సర్వకాలములయందును భగవల్లీలలను దెలిసికొనుటయందును, హరిభజనచేయుటయందును, నిత్యకర్మలను నెఱవేర్చుటయందును, సాధువులకును హరిదాసులకును బరిచర్యసల్పుటయందును, నిమగ్నుఁడై గృహస్థాశ్రమధర్మముల నుల్లంఘింపక కాలము గడుపుచుండెను. ఆతని భార్యయు నట్లే భగవద్భక్తిఁ గలిగి, పతిని ఛాయవలె ననుసరించుచుండెను. ఇట్టి సాత్త్వికమూర్తు లగు నీదంపతుల పాదసేవ చేసి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల నలవఱుచుకొనుటకై యనేకులు శిష్యులైరి.

ఇట్లుండ హరివ్యాసుఁ డొకప్పుడు అగణ్యశిష్యులతోడను, భార్యతోడను జగన్నాథయాత్రకు బయలుదేఱెను. చాలదినములు ప్రయాణమైనపిదప వారు ఒక నాఁటిరాత్రి సింహశార్దూలాదిభయంకరజంతువులతో నిండియున్న యొక మహారణ్యము చొచ్చి, ముందుఁబోవుటకు ఇష్టపడక, అందొక చెఱువుగట్టుమీఁద బసచేసిరి. అచ్చట నొక కాళికాదేవి యాలయము ఉండెను. మఱునాఁటి యుదయమున సమీపగ్రామవాసి యగు నొక కాపు మేఁకపోతు నొకదానిని, కొన్ని కోళ్లను కడవలతో నన్నమును వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చి, దేవతను పూజించి, యన్నము నారగింపఁజేసి "చల్లని తల్లీ! అనుగ్రహింపు" మని మేఁకను కోళ్లను బలియిచ్చి, వానినిఁ గొని తనదారినిఁ బోయెను.

హరివ్యాసుఁ డిది యంతయుఁ జూచి "నేఁడెంత దుర్దినము! ఒకకిరాతుఁడు సాధుజంతువులను నిష్కరుణుఁడై సంహరించుట కనులారఁ జూచితిమి గదా! ఈ దేశమునందలివా రెంత కఠినాత్ములు! ఈదేవత యెంత పాపాత్మురాలు! తెలిసియుండియు నిఁక నిచ్చోట వసించియుండినచో నీదేశపుఁ బ్రజలును, ఈదేవతయుఁ జేయు పాప మంతయుఁ జుట్టుకొనును" అని తలంచి, కడుపు దహించివేయుచున్న

క్షుద్బాధను లెక్కచేయక, భార్యను శిష్యులను వెంటఁబెట్టుకొని యెక్కడకో పోవు టకు బయలుదేఱెను. ఇది యంతయుఁ జూచుచున్న కాళికాదేవి మిగుల వగచి, "అయ్యో! సాక్షాత్తుగ భగవంతుని యంతరంగభక్తుఁడగు నీహరివ్యాసుఁడు ఇచ్చట జరిగిన ఘోరకృత్యమును జూచి క్షుద్బాధను దీర్చికొనకయే, యనుచరులతోఁ గూడి యెందో వెడలిపోవుచున్నాఁడు. ఎట్టి యసందర్భము తటస్థించెను? సర్వవ్యాపకుఁ డగు శ్రీహరి కీసంగతి యెట్లు తెలియకుండును? తన భక్తునకు మనోవైకల్యము కలుగుటకు హేతుభూతురాల నగు నాపై నీశ్వరుఁ డెంత కోపించునో, అక్కటా! ఇంతవఱకును తెలియదయ్యె" నని భయపడుచుఁ దిన్నఁగబోయి హరి వ్యాసుని పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహానుభావా! మీవంటి మహా మహిమోపశోభితులు నాస్థలమునుండి యిట్లు క్షుధార్తులై యుండియు, నెందే నరిగిన నా దేవత్వ మెట్లు నిలుచును? నామీఁద వచ్చినంత యాగ్రహమును బ్రకటించిన నేఁ దాళఁ జాలుదునా? అపరాధము వచ్చినది. క్షమించి, మఱల నాస్థలమునకు రావలయు" నని ప్రార్థించెను. హరివ్యాసుఁడు కాళికను జూచి చీకాకుపడి, "నీవు క్షుద్రురాలవు. కావున క్షుద్రవిధానముల నవలంబించి సిగ్గువిడిచి యున్నావు. నీవెప్పుడు సాధుజంతువులను బలిగొనఁ దొడఁగితివో, నాఁడే నీదేవత్వము మంటఁగలిసి పోయినది. మూర్ఖజనులకు సర్వజీవసమత్వమును బోధింపవలసిననీవు అందు లకుఁ గేవలము వ్యతిరేకముగ జీవహింసను, స్వార్థమునకై సాధుజంతుహింసను బోధించి చేయించు నీస్థలమున నే నీ యనంతహరిభక్తులతో నెట్లు నిలువఁగలను? వైకుంఠనాథుఁ డగు శ్రీహరి సాత్వికమూర్తి. నే నాతని కింకరుఁడను. నీవో, కేవలము తామసివి, కిరాతసేవార్హవు. నేను నీస్థలమున దుర్వాసనచే సమీపింప రాని నీసన్నిధిని-పాకముచేసి దానిని భగవంతున కెట్లు నివేదింపఁగలను? పోపొమ్ము. ఇఁక నొకక్షణము నీతో మాట్లాడితి నేని, అనేకదినములనుండి నీవు సమార్జించుచున్న అనేకజంతుహింసారూపమగు ఘోరపాపము నన్నుఁ జుట్టుకొనును. తామసీ! ఇఁక నాయెదుట నిలువకు" మని తిరస్కరించి పలికెను.

ఇదివిని కాళిక మిగుల ఖిన్నురాలై, మఱల హరిభక్తునిపాదములమీఁదఁ బడి "ఇఁక మీసెలవుప్రకారము ప్రవర్తించెదను. దయచేసి నాస్థలమును బవిత్రముచేయు" మని ప్రార్థించెను. "ఇఁకఁ దామసగుణమును వహింపననియు, సాత్వికురాలనై జంతు బలులను మాని, మంచి ప్రవర్తనతో నుందుననియుఁ బ్రమాణము చేయుము. అట్లయినచో మే మిచ్చట నిలిచెదము" అని దాసుఁడు పలికెను. కాళికాదేవి యాప్రకారమే చేసెను. అందుల కానందించి, హరివ్యాసుఁడు శిష్యులతోఁ గాళికాదేవి ప్రార్థన నంగీకరించెను.

మహానందముతోఁ గాళిక స్థలమంతయుఁ బరిశుభ్రముగఁ జేయించి సకల సామగ్రినిఁ దెప్పించియిచ్చెను. హరివ్యాసునిశిష్యు లావస్తువులంగైకొని వంటలు ప్రారంభించిరి. హరివ్యాసుఁడు భగవత్పూజ ప్రారంభించెను. ఇటఁ బూజ పూర్తి యగునప్పటి కచ్చట వంటయు సమాప్తమయ్యెను. భగవన్నివేదనము ముగిసిన పిదప నెల్లరును భుజించిరి. కాళిక వారికిఁ జాల గౌరవము చేసి, "మీరింకను గొన్నిదినము లిచ్చట వసింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. ఆమె శుద్ధసాత్వికచిత్తయగుటఁ జూచి దాసుఁడు అందుల కంగీకరించి నిలిచిపోయెను.

నాఁటిరాత్రియే కాళికాదేవి యాదేశమును బరిపాలించు రాజునకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించెను. రాజు నమస్కరించినపిదప నామె "నేఁడు మొదలు నీదేశమున నెవ్వరును నానిమిత్తము మేఁకలు, కోళ్లు మున్నగు సాధుజంతువులను బలిగా సమర్పింపఁగూడదు. నేఁటినుండి నేనట్టి తామసాహారమును విసర్జించినాను. నాకు హరిహరులకుంబోలె, నిఁక సాత్వికాహారమే చాలును. ఈవిషయము దేశమున నలుమూలల నున్నవారికి విస్పష్టముగఁ దెలియునట్లు చాటింపింపు" మని చెప్పిన తరువాత, రాజు దేవ్యాజ్ఞను దలంచుకొని యాశ్చర్యపడి, యామె సెలవుప్రకారము దేశమునందంతటను జాటింపుచేయించెను.

కాని, రహితులు దానిని విశ్వసింపలేదు. ఇదియేఁ గాదు. సాధారణముగ మంచిపను లన్నియుఁ గూడ నాచరణమునకు వచ్చుట చాల కష్టము. "రాజునకేదో దుశ్చింత కలిగినది. కావుననే యిట్టిముచలచేయుచున్నాఁడు" అని కొందఱు రహితులు తలంచిరి. "నిన్న టివఱకును దేవికి బలులు పనికివచ్చి, నేఁటినుండి పనికి రాకపోయెనా? రాజాజ్ఞలో నేదో మోసమున్న" దని కొందఱు తలంచిరి. "రాజునకేకారణముచేతనో యిప్డు చాలమేఁక లవసరమువచ్చినవి. అందులకై యిట్టియెత్తువేయుచున్నాఁడు. నోరులేని దేవి యేమిచేయు ననుకొనినాఁడు కాఁబోలు! రాజుగాని, మాచెంత నీయాటలు సాగవు" అని కొందఱు పలికిరి. "రాజు అమ్మవారికేదో కోరికనిమిత్తము మ్రొక్కి యుండవలయును. రాజునకుఁ జిత్తశుద్ధి లేక పోవుటవలన దేవి యాకోరికను దిరస్కరించి యుండవలెను. దేశము నేలు రాజునుగదా! నాకోరిక నేల తీర్పకపోవలయును? అని రాజునకు అచల్లనితల్లిపైఁ గోపము వచ్చియుండును; కాని దేవికి కిరీటాధిపతి యగు రాజును, అతని చేతి క్రిందిప్రజలునుగూడ సమానులే. నరుఁడు కోపపడినంతమాత్రమున భయపడిపోయి నచో నిఁకఁ గాళికాదేవి యెక్కువ యేమి?" అని మఱికొంద ఱనిరి. "మొత్తము మీఁద దేవివద్దనే లోపములు కాన్పించుచున్నవి. ఏమన: నరుల కోరికలు తలుచుగఁ దీర్చుచున్నచో దేవి లోకువ యగును. ఇప్పు డట్టిదే సంభవించినది.

కావుననే రాజున కిట్టి బుద్ధి పుట్టినది" అని వేఱొకకొందఱూహించిరి. దేవికి నెఱవేర్పఁబడు ఉత్సవములు మున్నగువాని నిమిత్తము స్వయముగ చాల శ్రద్ధవహించి పెత్తనదారులు "ఏది యెట్లుపోయినను సరియేగాని మేము బలులు మాత్రము మానము. పూర్వకాలమున దేవికి బలులు వేయుటకుఁ బ్రారంభించిన మాపూర్వులకు—ఈరాజున కున్నంత తెలివి లేకపోలేదు. మేము పూర్వాచారములను మానుకొను నంతటి మతభ్రష్టులము కాము. రాజు నేఁడు దేవికి బలులు మానవలసినదని యాజ్ఞాపించెను; సరియే. రేపు దారపుత్రులను విడిచిపెట్టి యడవులకుఁ బొమ్మనును. పోవలసినదేనా? ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలెఁ జూచు దేవిని ప్రజలు కన్నతల్లినివలెఁ జూడకపోవుట కృతఘ్నత గాదా?" యని తెల్పిరి. తుదకు రహితు లెవ్వరును బలులు మానుట కంగీకరింపలేదు. "మీరు దేవి యట్లు నియమించినదని సెలవిచ్చుచున్నారు. మేము మామూలుప్రకారము దేవినిఁ బూజించుటకుఁ బోయి తొలుత కుంభము పోసి, పిదప బలి యిచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించెదము. అప్పుడు దేవి మీరుచెప్పినప్రకారము నేఁటినుండి బలులు వలదని నిషేధించునేని మేము మానివేసెద" మని రహితులు రాజునకుఁ జెప్పుకొనిరి.

రహితుల మూర్ఖతకు రాజునకు ఆశ్చర్యమును దుఃఖమును కోపమును గూడ వచ్చెను. అయినను ఏమియు చేయక "ఈమూర్ఖులను స్వయముగ దేవియే దండించుఁగాక!" అని తలంచి యూరకుండెను. పిదప నాతఁడు జరిగినసమాచారమును దేవికి నివేదించుటకై యాలయమునకుఁ బోయి భయభక్తులతో ననేకవిధములఁ బ్రార్థింపఁగా, దేవి "నాయుత్తరువును నీవు ప్రజలకుఁ దెలిపినందులకు సంతోషము; కాని మూర్ఖులగుటచే రహితులు నిన్ను నమ్మరైరి. అయినను చింతింపకుము. మూర్ఖులకు మెల్లఁగఁ జెప్పిన వినఁబడదు. రానిమ్ము. నన్ను బూజింపవచ్చినపుడు నేనే తగునట్లు చేసెదను. అది యట్లు పోనిమ్ము. కొందఱు హరిభక్తులు వచ్చి నాయాశ్రమమున విడిసియున్నారు. వారు కేవలము శ్రీహరిస్వరూపులు. అట్టివారు పురాకృత పుణ్యలేశము లేనినాఁ డెంతప్రయత్నించినను లభింపఁబోరు. నీ నాపుణ్యములకంటె నీదేశజనుల యదృష్టము మంచిది. కావుననే వారు నీపట్టణప్రాంతమున బస చేయుట తటస్థించెను. వారి నిచ్చట నిలుపుట నాకుఁ జాల ఆయాసమయ్యెను. నన్ను నీవు భక్తితో నారాధించితివి. అందులకు ఫలముగ నీకు నేను సకలైహికసుఖములను సమకూర్చితిని. నీ వనుభవింపని వైభవములు లేవు. అవి యన్నియు నీకు చుంబితములై పోయినవి. నీకిఁక నూత్నమైనది యొక్కఁ ఆముష్మికజ్ఞానానుభవమే. దానివలన మనుజుఁడు పవిత్రుఁ డగును. ఐహికసౌఖ్యములన్నియు నీటిబుగ్గల వంటివేగాక, జీవునకు అధఃపతనకారణములు. ఆముష్మికజ్ఞాన మట్టిది గాదు. అది జీవునకు పునరావృత్తిరహిత మగుమోక్షమును ఘటించును. కావున నిఁక నీవు ఆ

వైష్ణవకింకరులను సేవించి, మోక్షసాధన మగుజ్ఞానమును బడసి, హరిధ్యానము చేసి తరింపుము" అని యుపదేశించెను. ఈతీరున ఐహికసుఖాశల నుండి మఱలించిన దేవికి రాజు శతసహస్రప్రణామముల నర్పించి, భాగవతు లున్నదిక్కునకుఁబోయెను.

మహాదరముతో భాగవతులు రాజును దమ గురువుసన్నిధికిఁ గొనిపోయిరి. రాజు హరివ్యాసుని పాదములపై వ్రాలి మ్రొక్కి, "గురూ! మీయాగమనము వలన నీదేశమునందలి సకలప్రాణులును పాపములను బాసినవి. మీరాకకు మా యెడలఁగల అవ్యాజవాత్సల్యమేగాని వేఱుకారణము లేదు. ఇంతవఱకును నేను కాళికాదేవినిఁ బూజించి, యామెవలన సకలైహికవాంఛలను బడసితిని. నేఁడు ఆచల్లని తల్లియే నన్ను మీపాదములసన్నిధికిఁ బంపినది. ఐహికసౌఖ్యము లన్నియు నావలనఁ బీల్చి పిప్పిచేయఁబడినవి. నాకు ఉత్తరవయస్సు ప్రారంభమైనది. ఇకనైన ఆముష్మికజ్ఞానసాధనమునఁ బ్రవృత్తుఁడఁ గానేని, కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడి పోదును. నాకు అధఃపతనము సంభవింపకుండ రక్షింపవలసినదని మిమ్ము ప్రార్థించు చున్నాను" అని వేఁడుకొనెను. హరివ్యాసునిహృదయ మీప్రార్థనమువలనఁ గరఁగెను. అతనికి రాజుపై ననుగ్రహము గలిగెను. తోడనే యాతఁడు వినీతవేషుఁడైయున్న రాజునకుఁ దత్త్వము నుపదేశించి, ఐహికవ్యామోహమును బోఁగొట్టెను. రాజు ఎంతోకృతజ్ఞుఁడై గురుపాదములను బూజించెను. నాఁడు రహితు లందఱును గాళికాదేవినిఁ బూజించుటకు వచ్చి యథాపూర్వముగఁ బూజ ప్రారంభించిరి. అందులకు దేవి చాల ఆగ్రహపడి నయమునను, భయమునను వారికి సాత్త్వికపూజావిధానము నుపదేశించెను. అదిమొదలుగ వారందఱును దేవ్యాజ్ఞను శిరసావహించిరి.

రాజు శిష్యగణముతోఁగూడి హరివ్యాసుని మహావైభవముతోఁ దననగరమునకుఁ గొనిపోయి, సకలోపచారములను గావించి యొకగొప్పమఠముఁ గట్టించి యిచ్చెను. పౌరులు గూడ ఆభగవద్భక్తుని అనేకవిధములఁ బూజించి తరించిరి. ఇట్లొకసంవత్సరము గడచినతరువాత హరివ్యాసుఁడు రాజును సకలపౌరులను దీవించి, జగన్నాథమునకు బయలుదేఱెను. ఆపట్టణమునందలి జనులు బాలుర మొదలుకొని వృద్ధులవఱకును స్త్రీపురుషభేదములేక, కన్నీటిబిందువులతో గురుదేవుని విడిచిరి. పిదప హరివ్యాసుఁడు బృందావనము మున్నగు సకలదివ్యక్షేత్రములను దర్శించి, మధురాపురమున వసించి, శ్రీకృష్ణభగవానుని దర్శనభాగ్యమును బడసి, మహామహిమాభిరాముఁడై దేహాంతమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

ఉ. "ఏపరమేశు పాదయుగ మెప్పుడు గోరి భజించి నేర్పరుల్
లోపలిబుద్ధితో నుభయలోకములందుల జడ్డుఁబాసి యే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ దారు గతశ్రములై చరింతు రే
నా పరమేశు మ్రొక్కెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్."

(భాగ. స్కం. 2. ప. 61.)

20. మనోమోహనసురదాసుఁడు

అగ్బరుచక్రవర్తికి రాజధానియగుఢిల్లీనగరమున మనోమోహనసురదాసుఁ
అను నొక పరమభాగవతశిఖామణి వసించియుండెను. ఆతఁడు దారాపుత్రు
బోషించుటకు మాత్రమే సంసారమున నిలిచి, తన్నిర్వహణార్థము ద్రవ్యా
ర్థియై అగ్బరుచక్రవర్తికి సేవకుఁడై యుండెను. ఈతఁడు చక్రవర్తి పనులకం
గొప్పపని నిర్వర్తింపవలసినవాఁ డగుటచే రాజసభలో నియమితకృత్యముల
నిర్దోషముగ నెఱవేర్చికొని, తక్కిన యుద్యోగులవలెఁ బ్రజలను వేధించి ల
ములను గొనుటకై కాలము వెచ్చింపక, యింటికిఁ బోయి భగవద్ధ్యాననిష్ఠుఁ డ
చుండెను. ఈతని భార్యఁ గూడ సుగుణవతిఁ గావున సర్వవిధములను బతి ననుసరిం
చుండెను.

కాల మిట్లు గడచిపోవుచుండఁగాఁ, జక్రవర్తి యీతనిని మధురాగోక
బృందావనక్షేత్రములపై నధికారిగా నియమించి పంపివేసెను. అయాచితము
లభించిన యీనూతనోద్యోగమువలన నీతనికి మనోరథము నిండిపోయెను. సా
వులకు సాధుసంగము పరమాప్యాయకరము. అది సుస్థిరముగ లభించిన మనోమో
హనసురదాసుని యానందమును వర్ణింప నెవరితరము ? మధురాగోకులబృందావ
ములకు అనుదినము వచ్చి పోవుచుండు అసంఖ్యేయభక్తజనులను దర్శించుటవ
నీతనిభక్తి మఱింత పెరిఁగిపోయెను. అగుట నీతఁడు తన నెలజీతములో సంసా
వ్యయమునకుఁ బోఁగా, మిగిలినది సాధువులకు సదావృత్తుల నిచ్చుటలో వెచ్చిం
సాగెను.

క్షణక్షణము నీతనికి సంసారము మీఁది భ్రాంతి తొలఁగిపోసాగెను. భ
పారవశ్యమువలన నీతఁడు పెండ్లాము బిడ్డలు ప్రపంచము మున్నగు సమస్తము
మఱచి, శ్రీకృష్ణభగవానునిగుణములను గీర్తించుచు నృత్యము చేయఁజొచ్చెన
"సంసార మసారము యాతనాపూరితము. ఇందు సుఖములేదు. అంతయు నిబి
దుఃఖాంధకారము; కాని దీని నందఱును దెలిసికొనఁజాలకున్నారు. ఎంత మాధ్యమ
భార్య, బిడ్డలు మున్నగువారు మోక్షమును గాంచు ప్రాణినిఁ బట్టి క్రిందఁ
ఈడ్చి పారవేయు సాధనములు. వారికొఱకు అహోరాత్రములు శ్రమపడుఁ
యెంత యవివేకము! నిర్మాత - పోషకుఁడు - రక్షకుఁడు - శిక్షకుఁడు - మోక్షప్రదా
అగుపరమేశ్వరుని మఱచి, యీజనులు తమ్ము నాశనము చేయువారికొఱ కెన్ని పాట

పడుచున్నారు" అని యీరీతినిఁ దలంచుకొనుచు, నాతఁ డప్పుడప్పుడు విచారించు చుండెను.

ఇట్లు కొన్నిదినములు గడచునప్పటికి శ్రీకృష్ణదేవాలయమార్గమువలెనే, యీతని గృహమార్గముఁ గూడ నిసుక వేసిన రాలకుండునట్లు సాధుజనపరంపరచే నిండిపోసాగెను. ఒకనాఁడు ఈతని క్రిందియధికారులు దేశములో రావలసిన పన్నులన్నియు వసూలుచేసి, యెనుబదిలక్షలవరాలు ఈతనియింటికిఁ బంపిరి. అప్పుడు ఈతనియిల్లు అంతయు సాధువులతోడను, భిక్షుకులతోడను నిండియుండెను. తోడనే యీతఁడు ఆయెనుబదిలక్షలవరాలను సాధువులకును, భిక్షువులకును, శ్రీకృష్ణభగవానుని యుత్సవాదులకును వ్యయము చేసెను.

క్షణములో నీవార్త పట్టణమునందంతటను వ్యాపించెను. ఉత్తరక్షణమున నాతని మంగళమును గోరు చుట్టములు, స్నేహితులు మున్నగువారెల్లరును వచ్చి "అయ్యో! ఎంత యనాలోచిత కృత్యమును జేసితివి! ఎనుబదిలక్షల రూపాయలన నేమనుకొంటివి? ఈవిషయమున నీవు రాజున కేమి సమాధానము చెప్పఁగలవు? పుణ్యముకొఱకు పరులసొమ్ము వ్యయము చేయువా రెందైనఁ గలరా? అముష్కర తురుష్కుఁడు సొమ్ము తెమ్మని నిర్బంధపఱిచినను, లేక కారాగారమున సకలయమ యాతనల ననుభవింపఁ జేసినను నీ వెట్లు తాళఁగలవు?" అని మందలింపసాగిరి; కాని దాసుఁ డేమియు సంచలింపలేదు. "అయ్యో! ఏమి మీ కీవెఱ్ఱి? భగవంతుని యెదుటఁ జక్రవర్తి యన నెవఁడు? సర్వేశ్వరుని విలాసవస్తువు లగు నీపాంచభౌతిక దేహమునందును, ధనమునందును మమత్వము గలిగియుండుట యెంత అన్యాయము. ఎంతపాపము! భగవంతుని వస్తువులు భగవంతుని కర్పించుటయే మనపని. సర్వేశ్వరుఁడు ఈచరాచరప్రపంచమునం దంతటను నిండియుండినను, సాధుసజ్జనుల యందు నిత్యసాన్నిధ్యము చేసియుండును. నేఁడు భగవంతుఁడు నాయింటికి అనేక సాధుజనులరూపముతోఁ జనుదెంచెను. ఆహా! అట్టిసమయమున నిఁక నాది, నీది, వానిది అను భేదబుద్ధి యెట్లు నిలువఁగలదు? సర్వసాక్షియగు నారాయణుని యెదుట నీవస్తువు నాది, లేక మఱియొకనిది అని దాచుట కెట్లు సాధ్యపడును? అయినను శ్రీహరి దివ్యతేజస్సు మీ కెప్పుడు ననుభూతము కాలేదు; కావున మీ కీయజ్ఞానాంధ్యము తొలఁగిపోలేదు. అద్దిరా! సర్వమునకును యజమానుఁడగు శ్రీపతి యెదుట నాది, నీది యనువాదమా?" అని దాసుఁడు వారికందఱకును బ్రత్యుత్తరమిచ్చెను. వారందఱును "భక్తిపారవశ్యమువలన నీతని కిప్పు డేమియుఁ దెలియుట లేదు. శృంఖలాహస్తులై రాజభటులు సాక్షాత్కరించినపుడుగాని యీతనికి బాహ్యస్మృతి కలుగదు. అప్పుడుగాని యీతనికిఁ దాసు చేసిన పని యిట్టిదని తెలి

యుదు. సంగతి సందర్భములు తెలిసియున్నంతవఱకును జెప్పితిమి; కాని అంతకంటె మనమేమి చేయఁగలము?" అని వారెల్లరును వెడలిపోయిరి.

మనోమోహనసురదాసుఁడు ఎనుబదిలక్షలరాజస్వము ఖర్చుపెట్టె నను వార్త కర్ణాకర్ణిగ ఢిల్లీరాజసభలో ఘంటానినాదమువలె మ్రోఁగి, చక్రవర్తిని మేల్కొల్పెను. అదివిని యెల్లరును నిర్విణ్ణులైరి. తోడనే చక్రవర్తి "ఎనుబదిలక్షల వరహాలును ఈభటుల కిచ్చి పంపుము" అని జాబువ్రాసి నౌకరుల నంపెను. యుక్తసమయమున వారు దాసుని సమీపించి, తమ యాగమనకారణ మెఱింగించి చీటీనిఁ జూపించిరి ; కాని దాసునిముఖమున వైలక్షణ్య మేమియుఁ గాన్పించుటకు మాఱుగ మందహాస మంకిత మయ్యెను. అంత నాతఁడు "హా! మానవు లెంత మూర్ఖులు! భగవద్ద్రవ్యము తమది యని భావించి యకృత్యములను గావించు వీరికిఁ బరలోకమున గతులు గలవా?" యని యూహించుకొని, "రాజద్రవ్యము ఎనుబది లక్షల వరహాలును నాచెంత యథారూపముతో లేదు. ఆద్రవ్యముతో నేను చక్రవర్తికి అని యుద్దేశించి అమూల్య రత్నములను గొనియున్నాఁడను" అని రాళ్లతో నింపించి, రెండు పెట్టెలను గొనితెచ్చి రాజభటుల యెదుట నుంచెను. వారు తాము విన్నదానికిని, ఇక్కడ వినుచుఁ గనుచున్నదానికిని వ్యత్యయ ముండుటఁ గాంచి, "యేదియేమైనను ఈపెట్టెలను జక్రవర్తియెదుటికిఁ గొనిపోయెదము గాక!" యని తలంచి వల్లె యనిరి. దాసుఁడు నేను రాజస్వమును దుర్వినియోగము చేయలేదు. ఆద్రవ్యమునకు యథార్థమైన స్వామి యెతఁడో, యాతని యానందము నిమిత్తము అతని యాజ్ఞవలననే వెచ్చించితిని. దీనివలన ద్రవ్యము నంతను బహుముఖములనుండి యేకముఖముఁ జేయుటకాధారమైనయాజ్ఞ గలవాఁడ వగుటచే నీవును, దుర్వినియోగకార్యమునఁ బాల్గొనుటవలన నేనును దరించితిమి. ఇందులకయి సంతోషించెదవేని, పరలోకమున నీవు అఖండానందసాగరమున నీదులాడఁగలవు" అని యొక చీటి వ్రాసి చక్రవర్తికి యిచ్చునట్లు కట్టడిచేసి, రాజభటుల కిచ్చెను. పెట్టెలను, జీటినిఁ గొని సర్కారు నౌకరులు వెడలిపోయినపిదప నాఁటి నిశీథమున దాసుఁ డెవ్వరికినిఁ దెలియకుండ భగవద్ధ్యానము చేయుచు దుర్గమారణ్యములకుఁ బోయెను.

చక్రవర్తి మనోమోహనసురదాసుఁ డంపిన చీటికిని, పెట్టెలకును ఏమియు సంబంధము లేకపోవుటఁ జూచి తొలుత వింతపడెను. పిదప పెట్టె విప్పించి చూడఁగా, వానియందు నిక్కముగ అమూల్యరత్నములే యుండెను. రాజసభలోనివా రెల్లరు నది చూచి యబ్బురపడి, "ఇది శ్రీకృష్ణభగవానుని పనిగాని, వేఱు గాదు. మనము సామాన్యుఁ డని యనుకొనుచున్న మనోమోహనసురదాసుఁడు

శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుఁ గేవలము ఆంతరంగిక భక్తశిఖామణి” అని తలంచిరి. “మన మాతనివిషయమున నపచారము చేసితిమి. ఇది భగవంతునకుఁ గోపకారణము కాకమానదు” అని తలంచి, “మనోమోహనసురదాసుఁ డెచ్చటనున్నను వెదకి సాదరముగఁ దోడితెండు” అని చక్రవర్తి సరదారులకు ఆజ్ఞాపించెను.

రాజపురుషులు పోవునప్పటికి దాసుఁడు మహారణ్యమధ్యమున నొకవృక్షము క్రింద భక్తిపరవశుఁడై, నృత్యము చేయుచు శ్రీహరిగుణకీర్తనము చేయుచుండెను. అది చూచి రాజపురుషులును దన్మయులై నిలిచిపోయిరి. కొంతసేపటికి దాసుఁడు హరిభజన చాలించెను. ఆతనిచేతి కీలుబొమ్మలై పోయిన రాజపురుషులకు బాహ్యజ్ఞానముఁ గలిగెను. తోడనే వారు దాసునిపాదములమీఁద వ్రాలి తనసహస్ర ప్రణామములు గావించి, రాజసభలో జరిగిన సమాచారము లన్నియుఁ జెప్పి తమతో రావలసినదని ప్రార్థించిరి. దాసుఁడు వారి కోరికను దొలుతఁ దిరస్కరించెను. కాని తుదకుఁ దప్పదయ్యెను. మహానందముతోఁ గొనిపోయి రాజపురుషు లాతనిని యుక్తసమయమున రాజసభలోఁ బ్రవేశపెట్టిరి.

అల్లంత దూరమునందే దాసునిఁ జూచి అగ్బరుచక్రవర్తి గద్దియ డిగ్గి, యెదురేఁగి సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి, కౌఁగిలించుకొని, తనగద్దియ మీఁదఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని, యనేకవిధములఁ బ్రస్తుతిసేయసాగెను. సభయం దున్న యెల్లరును గూడ మహానందముతో స్తోత్రములు ప్రారంభించిరి. దాసుఁడు ఆస్తోత్రములకు స్వస్తి చెప్పించి, హరిభజనము నుపదేశించి శ్రీకృష్ణనామమాహాత్మ్యమును విప్పిచెప్పి, యెల్లర నానందపఱచెను. పిదపఁ జక్రవర్తి దాసుని బ్రక్ఛందన తాంబూలాదులతో సత్కరించి, “మహానుభావా! నీవు కేవలము సర్వేశ్వరుని ఆంతరంగికభక్తుఁడవు. నిన్నుఁ బూజించుట దేవదేవునిఁ బూజించుటయే యగును. అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుని క్షుద్రులమగు మే మేమి పూజింపఁగలము? నీవే మాయెడల శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు అనుగ్రహము గలిగింపవలెను. తొల్లిటివలెనే నీవు మధురాగోకులబృందావనములకు అధీశ్వరుఁడవై, యాదాయ మంతయు సాధు సత్కారములకై వినియోగింపుము. నీవు రెండుపెట్టెలలో నింపి నానిమిత్తము పంపిన రాళ్లు ఈశ్వరానుగ్రహమువలన అమూల్యరత్నములైనవి. అవిగూడ నీవు గొనిపోయి సాధువినియోగము నిమిత్తము వెచ్చింపుము” అని ప్రార్థించి, యొప్పించెను.

దాసుఁడు ఎల్లరను దీవించి, మధురాగోకుల బృందావనక్షేత్రాధిపత్యమును రత్నపేటికాద్వయమును స్వీకరించి, మధురకు బయలుదేఱిపోయెను. ఈతనిరాక విని అచ్చటి సాధువులును, భక్తులును మిగుల నానందించిరి. రాజస్వము హరించినందు

లకు విపత్తుఁ వాటిల్లెడునని భయపెట్టిన స్నేహితులు చుట్టములు మున్నగు వారు పరమాశ్చర్యచకితులై, పాదములమీఁద వ్రాలి మాసాహసమును మన్నింపు మని ప్రార్థించి, అభయమును బడసిరి. దాసుని పునరాగమనమువలన మధురాక్షేత్ర మునకు నూతనశోభఁ గలిగెను. యథాపూర్వముగ దాసుఁడు సాధువులతోఁ గూడి, హరిభజనముచేయుచు అనేకకీర్తనలను రచించెను.

ఒకనాఁ డొకసాధువు దాసుని గుణములను బరీక్షింపఁగోరి, దేవాలయము నుండి యింటికిఁ బోవుచున్నవాని కెదురై "నేను ఆలయములోనికిఁ బోయి స్వామిని సేవించుకొని వచ్చెదను. ఇచ్చట జనసమ్మర్ద మధికముగా నున్నది. నేను తిరిగివచ్చువఱకు నీవు నాపాదరక్షలను జాగ్రత్తగఁ గాపాడుచుండు" మని నియ మించి, లోనికిఁ బోయెను. దాసుఁడు నమస్కారపూర్వకముగా సాధువునానతి శిరసా వహించి, పాదరక్షలను చేఁబూని ద్వారముచెంత నిలిచియుండెను. కొంతసేప టికి సాధువు వెలుపలికి వచ్చి, దాసుఁడు తాను నియమించినట్లే యుండుటఁ గాంచి చాల వింతపడి యాతని నిగర్వత కానందించి, "నాయపరాధమును మన్నింపు" మని కాళ్లపైఁబడి ప్రార్థించెను. దాసుఁడును మరల నాతనిపాదములంటి మ్రొక్కి, సెలవు బడసి వెడలిపోయెను.

మనోమోహనసురదాసుఁడును బ్రతికియున్నంతకాలము నిట్లే హరిభజన మును సాధుసేవయుఁ గావించి, అవసానమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

తరలము:—

"హరి నెఱుంగక యింటిలో బహువాయనంబులు మత్తుఁడై
పొరలుచుండెడువెట్టి ముక్తికిఁ బోవనేర్చునె? వాఁడు సం
సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు సత్య మాహరినామసం
స్మరణ మొక్కముహూర్తమాత్రము చాలు ముక్తిద మోనృపా."

(భాగ. స్కం. 2. ప. 8.)

---

21. త్రిలోచనదాసుఁడు

త్రిలోచనదాసుఁడు చక్కని తెలివితేటలుగల యొక కంసాలి. రత్నస్థగితములగు వెండిబంగారునగలు చేయుటలో నాతనిని మించినవా రెందును లేరు. కులవృత్తిలో నాతఁ డంతటి చతురుఁడై యుండియు, గర్వమనుదాని నెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడు. విశేషించి యాతఁడు ఐహికసుఖము లాభాసములని తలంచి, హరిభజన చేయుచు నిత్యానందము ననుభవించు భక్తశిఖామణి. ఆతఁడు కులవృత్తివలనఁ గలుగులాభము

నంతను హరిదాసుల నిమిత్తమే వెచ్చించుచుండెను. ఈకారణమువలనను, నగల నతిమనోహరముగఁ జేయుటవలనను, తెలిసినవా రెల్లరు నాతనిచేతనే తమవస్తువులను జేయించుకొనుచుండిరి. దీని కంతకును భగవదనుగ్రహమే కారణ మని తెలిసికొని, దాసుఁడు ధనము వచ్చినకొలఁదిని హరిదాసుల నిమిత్తము వెచ్చింప సాగెను.

త్రిలోచనదాసుఁడు నివసించియున్న పట్టణము నేలుప్రభువు ఒకతురక నవాబు. నవాబు తనకుమార్తె కొకనగ చేయింపఁదలఁచి, త్రిలోచనదాసుని రప్పించుకొని వలసిన బంగారమును, రత్నమును ఇచ్చి నాల్గవనాఁటి ప్రొద్దుట వస్తువు గొనివచ్చునట్లు ఆజ్ఞాపించెను. వల్లె యని యంగీకరించి, దాసుఁడు ఇంటికి బోవునప్పటికిఁ గొందఱు సాధువులు వచ్చి క్షుధార్తులై ఆతనికొఱకు వేచియుండిరి. వారు వీథియరఁగుమీఁదనే కూర్చుండియుండుటవలన, దాసునిభార్యకు ఈసంగతి తెలియదయ్యెను. అంత దాసుఁడు ఆఁకట నకనకలాడుచుఁ దననిమిత్తము వారెదురు చూచుచుఁ గూర్చున్నందులకుఁ జాల వగచి తత్క్షణమే వారికి మృష్టాన్నముఁ బెట్టించి సంతోషపఱచెను. ఇట్లే దాసునివలన గౌరవింపఁబడుచు వారు రెండుదినము లుండిపోయిరి. వారిని సేవించుటయందు నిమగ్నుఁడై యుండుటవలన, దాసుఁడు ప్రపంచమును మఱచిపోయెను. మూఁడవనాఁడు వారిని సాగనంపి దాసుఁడు తాను చేయవలసిన వస్తువుసంగతి జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని "అయ్యో! ఇఁక నీవస్తువు చేసి యీవలసినవాయిదాఒక్కదినము మాత్రమే యున్నది. మూఁడుదినములు పనిచేసినఁగాని యిది ముగియదు. ఏమి చేయవచ్చు" నని విచారించుచుండఁగా, రాజభటులు వచ్చి "నగ యెంతవఱకునైనదో చూచివచ్చుటకు నవాబుగారు పంపినారు" అని చెప్పిరి. దాసుఁడు పాపభీతిచే నసృతమాడఁజాలక యథార్థమే చెప్పి పంపివేసెను. అదివిని, నవాబు చాలఁ గోపపడి అన్ననాఁటికి వస్తువు తయారుచేసి తెచ్చి యీయకున్నచోఁ గఠినముగాఁ దండించెదనని దాసునకు వర్తమానము చేసెను.

రాజాజ్ఞను విని దాసుఁడు తొలుతఁ గొంచెము భయపడెను; కాని పిదప ధైర్యము తెచ్చుకొని, "అంతకును మధురానాథుఁడు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడే గలఁడు" అని తలంచి, రహస్యముగ మధురానగరమునకుఁబోయి శ్రీకృష్ణుని సేవించుకొని, యేకాంతవాసమునకై గోకులబృందావనమునకుఁ బోయెను. అచ్చట దాసునకు అనేకభక్తులతో సమావేశముఁ గలిగెను. అగుట నాతఁడు మహానందముతో వారికిఁ గైంకర్యము చేయుచు, హరిభజనమునఁ గాలము గడుపఁ దొడఁగెను.

నవాబు ఇచ్చిన గడువు ముగిసెను. క్షణములోనో ఈక్షణములోనో తన కొక క్రొత్తవస్తువు వచ్చునని రాజపుత్రిక యువ్విళ్లూరుచుండెను. కంసాలి ఇంకను

రావలెను యని నవాబు రుసరుస లాడుచుండెను. ఇక క్షణముండిన నవాబు ఆజ్ఞను జవదాటినందులకు గంసాలికి ఘోరతరదండనము విధించును. ఇట్లుండఁగా, అంతరంగభక్తునకు రానున్న విపత్తును దొలంగింపఁగోరి శ్రీకృష్ణుఁడే దాసుని రూపముఁగొని అవాఙ్మానసగోచరంబగు తన మహామహిమవలన నవాబు గోరిన వస్తువును క్షణములో సృజించి, రాజాస్థానమునకుఁ గొనిపోయెను. ఇంత జాలమేల చేసితివి? అని యాభరణసౌందర్యము నారసి కోపమును దిగమ్రింగికొని మహానంద భరితుఁడై, "ఆభరణములు చేయుటలో నీయంత చతురుఁడు లేఁడని కంసాలి రూప మునున్న భగవంతుని మిగులఁ గొనియాడి, ఆ వస్తువునకు మామూలుగా నీయ వలసిన మజూరియిచ్చివేసి, తనమహానందమునకు గుర్తుగా విశేషధనమును బహు మానముగ నిచ్చెను. ఆరూపముతోడనే సర్వేశ్వరుఁడాధనమును దాసుని యిం టికిఁ గొనిపోయి దాసుని భార్యకిచ్చి, "ఈధనముతో సాధుసజ్జనులకుఁ బరిచర్య చేయుచుండుము" అని నియమించి, ఎందో పోయివచ్చెద నని చెప్పి మాయ మయ్యెను.

ఆజ్ఞాప్రకారము దాసునిభార్య ఆధనము నంతను భాగవతారాధనమునందే వెచ్చించుచుండెను. ఆఱుమాసములు గడచిపోయెను. ఉన్నట్లుండఁగా, నొక్క నాఁడు ఆఱువేల సాధువులు క్షుధార్తులై దాసునియింటికి వచ్చిరి. ఇదియంతయుఁ జూచి శ్రీహరి తోడనే త్రిలోచనదాసుని రూపముతో వచ్చి, వారి కందఱకును మృష్టాన్న మిడి సంతసింపఁజేసి, తానింత భుజించి ఒక పూఁటకు సరిపడు అన్నమును మూటగట్టుమని మఱల నెందో పోయివచ్చెద ననిదాసుని భార్యకుఁ జెప్పి, ఊరు దాఁటినపిదప మఱియొక భక్తుని రూపమును దాల్చి, గోకులబృందావనమునఁ దనసేవ యందు మైమఱచియున్న త్రిలోచనదాసునిచెంతకుఁ బోయెను.

దాసవేషి యగు భగవంతునిఁజూచి, దాసు "అయ్యా! భయంకరజంతుసంకుల మగు నీమహారణ్యమున కేల వచ్చితిరి?" అని యడిగెను. మహానుభావుఁడు అందిప లకు ఏమియుఁ దెలియనివానివలె నటించుచు, "ఇప్పటివఱకును నేను నడచుచున్నది మహారణ్యమధ్యమార్గ మని నాకుఁ దెలియలేదు. కారణమేమందురా? సమీప గ్రామమున నేర్పరియగు నొక కంసాలి కలఁడు. నవాబు తన పుత్రికకు ఒకరత్నాభర ణము చేసి తెమ్మని కంసాలికి రత్నములను బంగారము నిచ్చెను. ఆజ్ఞాప్రకారమే కంసాలి వస్తువును జేసి తీసికొనివెళ్లెను. అనితరసాధ్య మగు ఆపనికి నవాబు మిగుల సంతోషించి, కంసాలికి అనంతధనమును బహుమతిగా నిచ్చెను. ఆధనముతో సాధు జనాగ్రేసరుఁ డగు ఆకంసాలి ఆఱుమాసములనుండి భక్తులకు సత్కారములు చేయు చున్నాఁడు. నేఁడు ఎక్కడనుండియో ఆకస్మికముగ నాఱువేలదాసులు వచ్చిరి.

కంసాలి వారి కందఱకును మృష్టాన్న మొసంగెను. దాసులు మహానందపరవశులై వెడలిపోయిరి. వారిలో నే నొకఁడను. అయ్యా! ఆకంసాలి యాదరము నేమి చెప్పుదును? ఆతఁడును ఆతనిభార్యయును నాకు రాత్రికి సరిపడుభోజనమును మూటఁగట్టి కొనునంతవఱకును నిర్బంధపఱిచిరి. అయ్యో! నీముఖము చూడ నీవు క్షుధార్తుఁడవై యున్నట్లు తోఁచుచున్నది. భగవంతునికి నివేదింపఁబడిన యీ యన్నమును భుజింపుము" అని కుహనాదాసుఁడు చెప్పెను. అంతయు విని దాసుఁడు మిగుల నబ్బురపడి, భాగవతుఁ డొసఁగు భగవదుచ్ఛిష్టమును దిరస్కరింపఁగూడదని సంతసపూర్వకముగ దానిని గ్రహించి భుజించి, "అయ్యా! నన్ను ఆకంసాలియింటికిఁ దీసికొనిపోయెదరా?" యని అడిగెను. కుహనాదాసుఁడు వల్లె యనెను. ఇరువురును బ్రయాణమైపోయిరి.

కుహనాదాసుఁడు వీథితిన్నెపైఁ గూరుచుండెను. త్రిలోచనదాసు లోపలకుఁ బోయి భార్యను జూచి "నేఁడు జరిగిన విశేషములేమి" యని యడిగెను. ఆమె 'పలవరించుచుంటిరా' యని వింతపడుచు సర్వము నెఱింగించెను. దాసుఁడు వీథిలోనికివచ్చి చూడఁగా, కుహనాదాసుఁడు కాన్పింపఁడయ్యెను. దాసునకు ఇది యంతయు భగవన్మాయగను, తన్నరణ్యమునుండి కొనివచ్చిన దాసుఁడే భగవంతుఁడుగను తోఁచెను. తోడనే యాతఁడు భగవంతున కనేక నమస్కారములు సమర్పించి, ఇట్లే "భాగవతారాధనము చేయుచుండుము" అని భార్యను నియమించి మఱల నడవికిఁ బోయి భగవద్భజనమునఁ బ్రవృత్తుఁడయ్యెను.

నవాబుకుమారికకు రత్నాభరణము భారము దినదినము పెరుఁగుచుండుట వలన ధరింప నైతిఁగాదయ్యెను. అంత నామె సంగతి యంతయుఁ దండ్రికిఁ దెలిపి, "ఈనగను నేను ధరింపకుండ నుండఁజాలను; కాని భారము పెరిఁగిపోవుచుండుటవలన శక్యముఁ గానకున్నది. దీనిబరువు తగ్గునట్లుచేయింపుము" అని విన్నవించెను. నవాబు త్రిలోచనదాసునిమిత్తము నౌకరుల నంపియు వ్యర్థమనోరథుఁడై, మఱియొకకంసాలినిఁ బిలిపించెను. క్రొత్తకంసాలి ఆయాభరణముయొక్క పనివానితనమున కాశ్చర్యపడుచుఁ, ద్రాసులోఁ బెట్టి తూఁచెను; కాని యెన్నిరాళ్లువేసినను దానికియుఁ ద్రాసును గూడ సరిపడవయ్యెను. నవాబు కాటాను ఇనుపగుండ్లను దెప్పించెను. అయినను బ్రయోజనము లేకపోయెను. కంసాలి వస్తువును మూఁడుముక్కలుచేసి తూఁచఁబోయెను. అప్పటికిని శక్యముఁగాదయ్యెను. అదిచూచి ఆక్రొత్తకంసాలి "అయ్యా! దీనిని దూఁచుటఁగాని, దీనిని మఱలఁ జేయుటఁగాని, నావలనఁ గానేరదు. దీనిని దొలుత నెవఁడు చేసెనో, ఆతనికేకాని యిది సాధ్యపడదు" అని చెప్పి, వెడలిపోయెను.

“ఎట్లయినను ఆనగను మఱలఁ జేయింపకతీఱదు. ఆవస్తువును ధరించికొని యున్నంతకాలము శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు నాకు సాక్షాత్కరించియుండి, మహానంద సాగరమునఁ దేలియాడించుచుండెను. నాయొడలినుండి యీవస్తువు నెప్పుడు తీసితినో, అప్పుడే స్వామి తిరోహితుఁ డయ్యెను. ఆమహానుభావుని దర్శనము లేక పోవుటచే నాకండ్లు కాయలు కాచినవి. ఈయాభరణమును త్వరగఁ జేయించి యీయకున్న నేను ప్రాణముఁ బాసెదను” అని కొమార్త చెప్పఁగా విని, నవాబు ఆశ్చర్యచకితుఁడై మాఱుపల్కఁజాలకపోయెను. తురకబిడ్డతో శ్రీకృష్ణుఁడు కాలముగడపుటా ? యని యెల్లరు నబ్బురపడసాగిరి. ఇదియంతయు భగవన్మాయగాని వేఱుగాదని తెలిసికొని, తనకుమారికకు భగవంతుఁడు కొంగుబంగారమైయుండుట కానందించి, నవాబు “త్రిలోచనదాసు ఎచ్చటనున్న వెదకి తెండు” అని నూర్గుఱు భటులకు సెలవిచ్చెను.

త్రిలోచనదాసుని నిమిత్తము ఆనూర్గుఱుభటులు ననేకనగరములు గ్రామములును దిరిగి యెందును గానక, తుద కరణ్యముఁ బ్రవేశించిరి. అచ్చటఁగూడ వారి కోరిక యీడేరదయ్యెను. “ఇఁక మనము ఆకంసాలిని వెదకఁజాలము. ఇట్లే పోయిన మనకు నవాబు మరణదండనము విధింపక మానఁడు. కావున మన మీయరణ్యము నందే తిరుగుచు, నేక్రూరజంతువుల నోళ్లయందో పడి మడియుదము” అని వారందఱును గూడఁబలికికొని, ముందునకుఁ బోయిరి. కొంతసేపటికి వారు బృందావనము చేరుకొనిరి. అక్కడకుఁ బోవునప్పటికి వారికి క్షుద్బాధ ప్రారంభమయ్యెను. పిపాస మెండయ్యెను. అట్టిసమయమునందేకదా ఐహికచింతానిమగ్నులగు మానవులకు భగవంతుఁడుజ్ఞప్తికివచ్చుట? వారందఱును భగవద్ధ్యానము ప్రారంభించిరి. వారి ప్రార్థనలు ఆమహారణ్యమునందే మఱియొకచోట హరిస్మరణమునం బ్రవృత్తుఁడై యున్నత్రిలోచనదాసునకు వినవచ్చెను. తోడనే యాతఁడు ధ్వనినిఁ బట్టి క్షుధార్తులగు నానూర్గుఱు రాజభటుల చెంతకును వచ్చి, వనఫలోదకంబులచే వారి క్షుత్పిపాసలు ఉడిపి, తనకుటీరమునకుఁ గొనిపోయి మీవృత్తాంత మేమని యడిగెను. వారందఱును భూమిపై సాగిలఁబడి తమప్రాణదాతకు నమస్కారములు గావించి, యథార్థమంతయు వక్కాణించిరి. అదివిని యాతఁడు వారికి వైరాగ్యముఁ గలిగించి హరిభజనము నుపదేశించెను. సర్కారు నౌకరులును “మేమిఁక ఇండ్లకుఁ బోము గురుదేవుఁడవగు నీపాదము లాశ్రయించి యుండి తరించెదము” అని విన్నవించుకొనిరి. ఈతీరునంద్రిలోచనదాసు కుటీరప్రాంతము భక్తులచే నిండిపోయెను. ఈభక్తుల భజనలచే నాప్రాంతములయందు శకుంతకూజితములుగూడ వినరావయ్యెను.

ఇట్లు ఆఱుమాసములు గడచిపోయెను. నవాబునకు కూఁతురుపోరు ఎక్కువయ్యెను. ఇఁకఁ జేయునది లేక, దాసుని వెదకుటకు ఆతఁడే స్వయముగ బయలు

దేఱెను. నాలుగైదు దినముల ప్రయాణము ముగిసినపిమ్మట నవాబు గోకులబృందా వనమున శిష్యగణపరివృతుఁడై, చుక్కలలోఁ జంద్రునివలె వెలుంగుచున్న త్రిలోచన దాసునిఁ జూచెను. వనమున కంతకును శోభఁ గూర్చుచున్న యాసాధువులమహాతేజ మును జూచినతోడనే నవాబుహృదయము విజ్ఞానమయ మయ్యెను. వెంటనే యాతఁడు త్రిలోచనదాసునకు సాష్టాంగనమస్కారములుగావించి, యనేకవిధములఁ గొనియాడి ముకుళితకరకమలుఁడై వినీతభావమున నిలువఁబడెను. దాసుఁడును నవాబును దీవించి "నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవయ్యును, ఇట్టిభగవద్భక్తికిఁ బాత్రుఁడవగుట నీపూర్వకృతపుణ్యపరిపాకముగాని వేఱుగాదు. నీపుణ్యమువలననే నీకుమారికఁగూడ శ్రీకృష్ణభగవానునిసేవకు అర్హురాలైనది" అని యనేకవిధముల నానందపఱిచెను.

పిదప నవాబు వృత్తాంత మంతయుఁ దెలిపి, దాసుని స్వనగరమునకుఁ బయలు దేఱదీసెను. వీరందఱును మార్గమధ్యమునం దుండఁగనే స్వరేశ్వరుఁడు త్రిలోచన దాసు రూపమున నవాబు కూఁతురుచెంతకుఁబోయి ఆభరణశకలములం గొని, మూఁడువందల యఱువది యాభరణములుగాఁ జేసి దినమున కొక్కనగ చొప్పున ధరింపు మని చెప్పి వెడలిపోయెను. నవాబు త్రిలోచనదాసునితో కోటలోనికిఁ జేరు కొనునప్పటికి, ఆతనికూఁతురు నగలన్నియుఁ బట్టించుకొని తండ్రియెదుటకు వచ్చి "త్రిలోచనదాసు వచ్చి మున్నూటయఱువది నగలు చేసియిచ్చి దినమున కొకటి చొప్పున ధరించుకొను మని చెప్పి వెడలిపోయెను. నే నట్లే చేయుచున్నాను. ఈనగ లను నామేనఁ దాల్పఁ దొడఁగినది మొదలు యథాపూర్వముగ శ్రీకృష్ణదేవుఁడు నాకు సాక్షాత్కరించుచున్నాఁడు" అని చెప్పెను. అదివిని, నవాబు మఱింత రిచ్చపడి "త్రిలోచనుఁడు నావెంటనే యుండెనుగదా! ఇదియంతయు నేమి?" యని యాలో చన తోఁచక దాసుని రప్పించి సకలము నెఱిఁగించి, "మహాత్మా! నీవింత గొప్పవాఁడ వని యెఱుఁగఁ జాలనైతి" నని పాదములమీఁద వ్రాలి క్షమింప వేఁడుకొనెను. దాసుఁడు "ఇదియంతయు భగవల్లీలగాని వేఱుగాదు. ఆకృష్ణుఁడు మనలనిట్లు ఆడించు చున్నాఁడు" అని చెప్పెను. నవాబు దాసునకు మహోన్నతసత్కారములు గావించి యింటికిఁ బంపెను. దాసుఁడును మహానందముతోఁ బరమేశ్వరునిఁ గీర్తిం చుచు గృహమునకుఁ బోయి, ధనమంతయు భాగవతార్చనమునకై వినియోగింపు మని భార్యకు నియోగించి, భగవత్పూజ నెఱవేర్చి భుజించి, భగవన్నివేదితాన్న మును నవాబు అంతఃపురమునకుఁ బంపెను. నవాబు సకుటుంబపరివారుఁడై, మహా భక్తితో నాప్రసాదము నారగించెను. భగవత్కృపవలన రాజకుటుంబము భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యములను గాంచెను.

నవాబు మహమ్మదీయుఁడై యుండియు, భారతీయులపాదములపై నిట్లు వ్రాలుచు, శ్రీకృష్ణుని మ్రొక్కుట కొందఱు మహమ్మదీయులకుఁ దగినదిగాదు. వారం

జనులు ప్రభువు నెడల నసూయాపరవశులై, ద్రోహము తలంచియుండిరి. నవాబు కపటమంతయుఁ దెలిసికొని, వారి అజ్ఞానమును బోఁగొట్టఁదలంచెను. వారందఱును ఒకనాఁడు శిష్యగణముతోఁ త్రిలోచనదాసుఁడు నదిలో స్నానముచేయుచుండఁగా, నవమానముచేయఁదలంచి మార్గమధ్యమునఁ గాచియుండిరి. ఇది తెలిసి నవాబు, శిష్యగణముతోఁ త్రిలోచనదాసుఁడు ఇంటికి మఱలిపోవునపుడు మీఁదఁబడి కత్తులతో నఱకుచున్నట్లు నటింపుఁడు; అని సిపాయీలకు ఆజ్ఞాపించెను. సిపాయీలు అట్లే నటించిరి. మరణభీతిచే శిష్యులందఱు నటునిటు పాఱిపోవఁ జూచుచుండుటఁ గాంచి, త్రిలోచనదాసుఁడు "వెఱవవలదు. ఇదియంతయు నీశ్వరలీల. శ్రీకృష్ణుఁడు మనకు నేఁడు ఈతీరున సేవయొసంగుచున్నాఁడు" అని ప్రబోధించెను. శిష్యులు నిశ్చయులైరి. సిపాయీలు విజృంభించిరి. కాని వారి కత్తులన్నియుఁ బూలమాలికలై పోయెను. ఇదియంతయుఁ జూచుచు డొంకలలో డాఁగియున్న మహమ్మదీయులు తెల్లవోయి, భాగవతులమహిమను గుర్తెఱిఁగి, వారి కాళ్లపైఁబడి శరణముఁ బ్రార్థించిరి. తాను చేసిన ప్రయత్నము సఫల మగుట విని నవాబు మిగుల నానందించెను.

మఱియొకనాఁడు దాసుఁడు శిష్యగణముతో నదీతీరమునుండి యింటికిఁ బోవుచుండఁగా, సమీపారణ్యమునుండి యొక బెబ్బులి వెలువడివచ్చి మీఁదఁ బడుటకు సిద్ధపడెను. అదిచూచి శిష్యులు చాల భయపడిరి. "ఏల భీతిల్లెదరు? పరమేశ్వరుఁడు నేఁడు వ్యాఘ్రావతారము దాల్చివచ్చినాఁడు. అయ్యో! అజ్ఞానము మిమ్ము హరిసేవనుండి మఱలించుచున్నది" అనియెను. శిష్యులు జంకు దీఱి, "శ్రీహరీ! మా యజ్ఞానమును బాపుము" అని చేతులెత్తి ప్రార్థించిరి. తోడనే యాశార్దూలము తోఁక యాడించుకొనుచుఁ త్రిలోచనదాసునివద్దకు వచ్చి నిలిచెను. దాసుఁడు దాని యొడలు నిమిరి, ఇంటికిఁ గొనిపోయి భగవన్నివేదిత పదార్థమునిడెను. వ్యాఘ్రమును ఆనందముతో దానిని భక్షించి, శ్రీహరిపాదోదకమును ద్రావి, దాసునివలన నాజ్ఞను బడసి యిచ్చవచ్చినట్లు పోయెను.

ఈమహిమాప్రదర్శనము లన్నియు విని, నవాబు దాసునిఁ దనకోటకు రప్పించుకొని, సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజేసి "అజ్ఞానమువలన మాకు అకృత్యములతో ఆచరణమునకు వచ్చుచుండును. మేము చూచెదముగాని మాకన్నులు సరిగ గ్రహింపఁజాలవు. ఐహికసుఖములలోఁ బరమానంద మున్నదనుకొందుము. రాజ్యాధికారము ఉన్నదని గర్వించి సంచరింతుము. గురువరా! ఇంత యెందులకు? గతజలసేతుబంధన మేమి లాభము? మేము చేసిన పాపములన్నియు నశించిపోవు నట్లు అనుగ్రహింపుఁడు. ఈ సకలరాజ్యాధిపత్యమును స్వీకరించి, సకలధనమును భగవద్భాగవతులకై వినియోగింపుఁడు" అని ప్రార్థించెను.

"హృదయము నిర్మలమై భక్తిభాజనము కాదేని రాజ్యమును విడిచినను, సర్వసంగపరిత్యాగము గావించినను బ్రయోజనము లేదు. అది సిద్ధించెనేని రాజ్యమును సంసారమును విడువకయే మోక్షము సార్జింపవచ్చును. నీకు నిర్మలజ్ఞానము కలిగెనేని, రాజ్యాధికారసాహాయ్యమున నీవు దేశమునంతను బాగుచేయఁగలవు. మునులచే నుపదిష్టమగు నేకాదశీవ్రతము ననుష్ఠించి, అధికారసాహాయ్యమున దేశమునందలి సకలజనులను దద్వ్రతపరాయణులుగఁ జేసి, రుక్మాంగదుఁడు నరకలోకమును వ్యర్థము కావించెను; కావున నీవు నట్లే చేయుము" అని దాసుఁడు నవాబునకు బోధించెను.

దాసుని జీవితకాలములో భగవంతుఁ డనేకపర్యాయములు ప్రత్యక్షమై, ధైర్యముఁ గలిగించుచుండెను. త్రిలోచనదాసుఁడును, భార్యయు, ప్రభుదంపతులును, రాజపుత్రికయు, శిష్యగణమును బ్రతికియున్నంతకాలము హరిని సేవించి, అంతమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసి సుఖించిరి.

క. 'విశ్వకరు విశ్వదూరుని, విశ్వాత్ముని విశ్వవేద్యు విశ్వు నవిశ్వున్
శాశ్వతు నజు బ్రహ్మప్రభు, నీశ్వరునిం బరమపురుషు నే భజియింతున్.'

(భాగ. స్కం. 8. ప. 88.)

---

22. జయదేవుఁడు

శ్రీజగన్నాథమునకు సమీపమునందలి తిందుబిల్వము అను నొకగ్రామమున ఒక బ్రాహ్మణునకు జయదేవుఁడు అనుకుమారుఁడు కలిగెను. ఆతనితలిదండ్రులు లేక లేక కలిగినకుమారుఁ డగుటచే మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచు, గర్భాష్టమ సంవత్సరమున బ్రాహ్మణవర్ణము ననుసరించి ఉపనయనమును మాత్రము నెఱవేర్చి, అలసిపోవునని భావించి విద్యాభ్యాసము చేయింపక, యిచ్చవచ్చినట్లు ఆటపాటలతోఁ గాలముఁగడపునట్లు విడిచిపెట్టిరి. జయదేవుఁడు తనకుఁ దల్లిదండ్రులు చదువు చెప్పింపకపోయినను, తోడిపిల్లలు చదువుకొనుట చూచి విద్యాభ్యాసమునం దాశ వహించి, ఆటపాటలలోఁ గడువఁగా మిగిలిన సమయములయందు సహచరుల వెనుకఁ గూర్చుండి, వారు పఠించువిద్యల నన్నింటిని వినఁదొడఁగెను. ఇట్లు ఆతఁడు రెండుదినములకో, మూఁడుదినములకో, తీఱికయైనపు డెపుడో స్వల్పకాలము మాత్రము వినినంతమాత్రమునఁ బదాఱేండ్లప్రాయము వచ్చునప్పటికి సకలకలా విశారదుఁడయ్యెను.

ఉపదేశ మవసరములేకయే సకలవిద్యలను నేర్చి, ప్రతివాదిభయంకరుఁడై యున్న జయదేవునిఁ జూచి, పండితు లెల్లరును "ఈతఁడు కేవలము వ్యాసభట్టార

[illegible] వంశమున జన్మించిన పావనమూర్తి; కావుననే యిట్టి లోకోత్తరప్రభావ సంపన్నుఁ డయ్యె" నని కొనియాడసాగిరి. జయదేవుఁడు సకలవిద్యలసారము నెఱుంగుట రూపమునఁ బ్రపంచరహస్యమంతయు నెఱింగినవాఁడు గావున, హరిసేవయే పరమోత్కృష్టమనియు భవతారక మనియు గ్రహించి, హరిభజనపరుఁడై గీతగోవిందము అనునొక మహాగ్రంథమును రచించెను. ఆగ్రంథమునందలి కీర్తనలు శ్రీకృష్ణగుణచేష్టితములను జక్కఁగ వివరించుచు, భక్తిప్రవాహమునఁ గొనిపోయి ఆనందసాగరమునఁ దేల్చునవి యగుటఁ జూచి, భగవద్భక్తు లెల్లరును దాని నతిప్రేమతో నాదరింపఁదొడఁగిరి. ఇదిచూచి జగన్నాథమునందే వసించుచున్న సామ్రాట్ రాజు అనుభూపాలుఁడు తాను మఱియొక గీతగోవిందమును రచియించి, దానినే యెల్లరు నాదరించి పఠింపవలయునని నియమించెను; కాని భక్తులు ఈ యాజ్ఞను మన్నింపలేదు. "రాజా! జయదేవునకుఁ బోటిగా మఱియొక గీతగోవిందమును రచించుట వివేకముగాదు. నీవు నూఱుజన్మము లెత్తినను జయదేవుఁడవు కాఁజాలవు. కావున నీగ్రంథము జయదేవుని గ్రంథమువలె లోకులకు ఆహ్లాదకరము కాఁజాలదు. జయదేవునిగ్రంథమే మాకు శ్రవణపఠనములకు యోగ్యమగు. అదియే మాకుఁ బూజ్యము. భజనకంటె తత్పఠనమే మాకు మోక్షప్రదము. నీగ్రంథమును మేము తాఁకము; కన్నెత్తి చూడము; నీసొమ్ము తిని నీకు దాస్యము చేయు సేవకులు మాత్రమే నయముననో, భయముననో దానినిఁ బఠింతురు" అని వారు రాజును తిరస్కరించిరి.

ఈమాటలు విని రాజు మిగుల దుఃఖించెను. రాజు దండింపఁగలఁడు గాని, భక్తిని గలిగింపఁజాలఁడు గదా! తుదకు ఆతఁడు "భక్తులను నియమించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. వారితో స్నేహము మంచిది" అని తలంచి "మహానుభావులారా! మీరేల నిష్కారణము నిరాకరించి పలికెదరు? జయదేవుని గ్రంథమును, నా గ్రంథమును భగవత్సన్నిధి నుంతము. ఎవరిగ్రంథము భగవదంగీకృత మగునో దానినే కొందము" అనియెను. భక్తులకు జయదేవుని గ్రంథమునెడల నెంతమాత్రము నపాయశంక కలుగలేదు. అగుటచే వారెల్లరును అట్లు చేయుటకు అంగీకరించిరి. రాజును భక్తులును గూడి సాయంత్రము శ్రీజగన్నాథుని దర్శించి, రెండుగ్రంథములను సమక్షముననుంచి తలుపులు బిగించి ముద్రవేసి స్వస్థలములకుఁ బోయిరి. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమున నందఱును బోయి చూడఁగా జయదేవునిగ్రంథము భగవత్పాదములపై నుండెను. రాజుగ్రంథము దూరమునఁ బడియుండెను. అంతలో చూచి భక్తులు అందఱును "రాజా! ఇంక నేమైనఁ బరీక్షలుచేయవలసియున్నదా?" యని యెత్తిపొడిచిరి. రాజు లజ్జచే శిరమువంచుకొని, దుఃఖోద్రేకము శమించినపిదప శ్రీజగ

న్నాథుని దిక్కు మొగంబై కరకమలములు ముకుళించి "ప్రభూ! నీవు జగత్తున
కును అంతకును దండ్రివి. మానవులకుఁ బోలె, నీకుఁ గూడ నిట్లు పక్షపాతము
లుండుట చెల్లునా? నీవు సర్వవ్యాపి వందురు; సర్వసముఁడవందురు; కాని నేఁడది
యబద్ధముగాఁ దోఁచుచున్నది. మహానుభావుఁడవగు నీ వీయవమానమును భరింపఁ
గల వేమో కాని, నేనును సహింపఁజాలను. ఇదే నేను నాశిరమును నీపాదములపై
సమర్పించుచున్నాను" అని సాహసము చేయఁబోయెను. తోడనే స్వామి ప్రత్య
క్షమై రాజునకు జ్ఞానము నుపదేశించి, రాజు గ్రంథమునందలి ఇరువదినాలుగు శ్లోక
ములను జయదేవుని గ్రంథమునఁ జేర్చి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

శ్రీజగన్నాథమున మహాధనికుఁ డగు నొక బ్రాహ్మణుఁడు వసించియుండెను.
లోకమునందలి ధనికులవలె నాతఁడు మత్తుఁడు గాక, విజ్ఞానియై భగవత్పూజా
ధురంధరుఁ డై యుండెను. అఖండసంపద యున్నను, సంతతి లేకపోవుటవలన
నాతనికి ఆనందము లేకపోయెను. తుదకు జగన్నాథునియనుగ్రహమున నొకచక్కని
కన్యక యుద్భవించెను. ఆమె చక్కనిచుక్క యగుటచేఁ దలిదండ్రు లామెకు
పద్మావతి యని పేరుఁబెట్టి, శ్రీహరికటాక్షముచేఁ గలిగిన యామెకు శ్రీహరియే పతి
కావలెనని తలంచియుండిరి. పద్మావతి తల్లిదండ్రుల మిక్కుటపుగారాబమునకుఁ
బాత్రురాలై కొన్నిదినములకు యుక్తవయస్సురాలును, విద్యావతియు నయ్యెను.
సౌందర్యవతియు, విద్యావతియు నగుపద్మావతిని అనేకబంధువులు తమకుమారు
లకుఁ బెండ్లి చేసికొనఁ గోరిరి; కాని, యామె తలిదండ్రులు తమనిశ్చయము తెలిపిన
వెంటనే నిరాశు లగుచుండిరి. ఇట్లు జరిగిపోవుచుండఁగా, నొకనాఁటి రాత్రి
జగన్నాథుఁడు ఆమె తండ్రికి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "సర్వలక్షణసంపన్న
యగునీకొమార్తను నాకే యిచ్చి పెండ్లి చేయఁ దలంచితివి కదా! అందులకుఁ బరమా
నందము. జయదేవుఁడు నాయంశమునఁ బుట్టినవాఁడు. నీకొమార్తె నాతనికిచ్చి
పెండ్లిఁగావింతువేని నేను ఆనందింతు" నని చెప్పి, తిరోహితుఁడయ్యెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁ
డును ఈశ్వరుని యాజ్ఞాప్రకారము జయదేవునిఁ బ్రార్థించి, కొనివచ్చి, యాతనికి
సాలంకృతకన్యాదానముచేసి తరించెను.

పిదప దేశాంతరమునుండి వర్తకము నిమిత్తము అచ్చటకువచ్చిన యొక
వైశ్యుఁడు జయదేవుని ప్రభావమును వినివచ్చి, జ్ఞానోపదేశము చేయవలయునని
యాశ్రయించెను. వర్తకుఁడు జగన్నాథమున నున్నదినము లన్నియు జయదేవుని
శుశ్రూషించుటయందే కడపి, దేశమునకుఁ బోవునపుడు "మీరు నాయూరికివచ్చి
నాయింటఁ గొన్ని దినములు వసియింపవలయును" అని వేఁడుకొనెను. జయదేవుఁ
డును వల్లెయని యట్లే చేసెను. వైశ్యుఁడు జయదేవునిఁ దన మేడపై నివసింపఁ
జేసి పూర్వాధికభక్తితో సేవించుచు, జ్ఞానోపదేశమును బడయుచుండెను. నిర్మల

భక్తుఁడగుటచే వైశ్యునకు బోధించుట గురుదేవునకుఁ బరమానందముగా నుండియుండెను.

ఇట్లు ఒకమాసము గడచెను. జయదేవునకుఁ జగన్నాథమునకుఁ బోవలయు నని కోర్కె పుట్టెను. వైశ్యుఁడు పరమభక్తాగ్రేసరుఁ డగుటచే జయదేవుఁడు జగన్నాథుని విడిచి నెలయైన నుండఁగలిగెను. వైశ్యుఁడు అనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను; కాని గురుదేవుఁడు ఇఁక నిక్కడ క్షణమైన నుండఁజాల ననియెను. వైశ్యునకు గురుదేవుని భూరిదక్షిణలతోఁ దనియింపవలయు నని గొప్ప కోరికఁగలదు; కాని భాగవతాగ్రేసరుఁ డగుజయదేవుఁ డందులకు అంగీకరింపఁడు కదా! ఇట్లని తలంచి, యావైశ్యుఁడు గురుదేవుఁడు జగన్నాథమేఁగుట కొకరథము నాయత్తముచేయించి, వెంటఁ బోవునట్లు ఇరువురు నౌకరులను నియమించి, వాండ్రతో "జయదేవుఁడు ఎఱుఁగకుండ దీనినిఁ గొనిపోయి వారిభార్యకు ఈయవలసినది" అని రత్నముల తోడను, బంగారముతోడను నిండినయొక పెట్టెను రథమున రహస్యముగ జాగ్రత్తచేసి యిచ్చెను.

వైశ్యుఁడు గురుదేవుని విడువలేక, తుదకు కన్నీళ్లతోఁ గూడ విడిచెను. జయదేవుఁడు వైశ్యుని దీవించి బయలుదేఱెను. రథము పట్టణము విడిచి చాల దూరమున అరణ్యమునఁ బ్రవేశించెను. అరణ్యము చాల భయంకరమై యున్న చోటికిఁ బోయిన తరువాత, వెంటఁబోయిననౌకర్లలో నొకఁడు "నా పెండ్లాము తొమ్మిదిమాసముల నిండుచూలాలు. మాయజమానుని యాజ్ఞను దిరస్కరించిన నా బ్రతుకుఁ దెరువు విచ్ఛిన్నమగు నని జడిసి, మిమ్ముఁ బ్రార్థించిన సెల వీయక పోరని తలంచి వచ్చితిని. రాకరాక యిన్నాళ్లకు నాభార్యకు గర్భము వచ్చినది. ప్రసవసమయమున దగ్గఱ నుండకున్న నా ప్రాణములు నిలువఁజాలవు. మహానుభావా! సెలవీయ వలయును" అని జయదేవునిఁ బ్రార్థించెను. వెంటనే రెండవవాఁడు గూడ చేతులు జోడించుకొని "చిత్తము ప్రభూ! సేవకుని బ్రతుకు కంటె ప్రపంచమున అధమాధమము మఱియొకటి యుండఁబోదు. ఇది నాశత్రువుల కైన వలదు గురుఁడా! నాశరీరము నాయజమానునకు అమ్ముకొంటిని. ప్రభూ! ఇఁక నేమిచేయుదును? నాభార్య నెలదినముల క్రిందటఁ బ్రసవించినది. నాలుగుదినముల క్రిందట బిడ్డచనిపోయెను. రెండుదినముల క్రిందట నాభార్యకు సూతికారోగ మంకురించినది. నేఁడు మాట పోయినది; స్మృతి పోయినది. నేను యజమానుని ఆజ్ఞను దలంచుకొని కన్నీరు విడుచుచు, మంచమువద్దనుండి వచ్చుట ఆదురదృష్టవంతురాలెఱుఁగనే యెఱుఁగదు. స్వామీ! నాకుఁగూడ అనుజ్ఞదయచేయరా? నేను చాల బీదవాఁడను. చాల వయస్సు ముదురునప్పటికిఁ గాని నాకుఁ బెండ్లి కానేలేదు. నాభార్య ఇప్పుడు నన్ను విడిచిపోనున్నది" అని యేడువసాగెను. వాండ్రదుఃఖ

మును జూడఁజాలక జయదేవుఁడు "మీకు మంగళమగుఁగాక!" అని దీవించి, యిరువురకును సెలవిచ్చి పంపివేసి, రథమును దానే తోలుకొని పోసాగెను.

కొంతదూరము పోవునప్పటికి ఆనౌకరులే దుడ్డుకఱ్ఱలతో నెదురువచ్చి రథము నడ్డగించి, అందలి సర్వస్వమును అపహరించి, ముందుపోనిచ్చిన జయదేవుఁడీవృత్తాంతమును బయలుపఱుచునని భావించి, ఆతనికాలుచేతులు ఖండించి యొక పాడునూతిలోఁ బాఱవేసి తమ దారినిఁ బోయిరి. ఇట్లు జరిగెనని జయదేవుఁడేమియు వగవక, భగవద్భజనమునఁ బ్రవృత్తుఁడు అయ్యెను. రాత్రి అయ్యెను. అయినను జయదేవుఁడు నిరాధారుఁడై, నిరాధారుని నమ్మి అందే యుండెను. నాఁడు వింధ్యదేశాధీశ్వరుఁ డాయరణ్యమునకు వేఁటకువచ్చి, జయదేవున కీవిపత్తు ప్రాప్తించినపిదప ఆసమీపమునందే విడిసెను. రాత్రి భోజనానంతరము రాజు గుడారమునకుఁ బైటఁ గూర్చుండి చల్లగాలి సేవించుచుండఁగా, నెదుటనున్న పాడునూతినుండి గంభీరమైన తేజస్సు ఆతనికిఁ గాన్పించెను. అందులకు వింతపడుచు భటులతోఁగూడ సమీపమునకుఁ బోఁగా, శ్రావ్యమగుసంగీతము వినవచ్చెను. పిదప చాలఁ బ్రయత్నములు గావించి రాజు జయదేవుని బయటకుఁ దీసి సర్వోపచారములు చేయించి, మఱునాఁడు తన నగరమునకుఁ గొనిపోయి చికిత్స చేయుటకు రాజవైద్యులను, పరిచర్యచేయుటకుఁ బరిచారకులను ఏఁబడిమంచిని నియమించెను. వారందఱును గూడ అట్టి పరమభాగవతశిఖామణి సేవ యబ్బినందులకుఁ జాల నానందించిరి. రాజు ప్రతిదినమును వచ్చి భక్తి శ్రద్ధలతో జయదేవుని సేవించుచుండెను.

ఒకనాఁడు రాజు గురుదేవుని సేవించి, "మహాత్మా! సులభ మగుమోక్షప్రాప్త్యుపాయమును సెలవీయవలయు" నని ప్రార్థించెను. "భగవంతునిఁ గీర్తించుట, కొలుచుట, భజనచేయుటలుకంటె మోక్షసాధనమేమున్నది? కాని తొలుదొలుత సర్వేశ్వరునియెడల నచంచలభక్తి కుదురుట కష్టము. అది లేనినాఁడు చేసిన సేవయంతయు వ్యర్థము. భాగవతార్చనమువలన జ్ఞానవైరాగ్యము లలవడును. కావున ప్రప్రథమమున వీరు వారు అని యెన్నక, వచ్చిన భాగవతుల నెల్లరను బూజింపుము. తత్కాలమున నీకు మోక్షప్రాప్తిమార్గము సులభముగ లభించును." అని గురుదేవుఁడు చెప్పెను. రాజు అట్లే చేయసాగెను. ఇది లోకమునం దంతటను దేటతెల్లమయ్యెను. తోడనే అనేకభాగవతులు వచ్చి రాజువలన సత్కారములనంది పోసాగిరి. జయదేవుని పాడునూతిలోఁ బడఁద్రోసిపోయిన వైశ్యుని నౌకర్లు గూడ ధనకాంక్షచే భాగవతుల వేషమును ధరించి వచ్చిరి; కాని వారు రాజుగారి మేడలో జయదేవుని జూచి గడగడ వడఁకసాగిరి. అదిచూచి జయదేవుఁడు వారిని కౌఁగిలించుకొని, రాజభటులతో "వీరు మహానుభావులు. ఇంతటివా రెప్పుడును ఇచ్చటకు వచ్చియుండలేదు. వీరినిఁ జక్కఁగా సేవింపవలయునని రాజుతోఁ జెప్పుఁడు" అని నియమించెను.

వారట్లే చేసిరి. రాజు గురుదేవుని సెలవు ప్రకారము ఆకపటభాగవతులను జాల గొప్పగఁ బూజించి, కొన్నిదినములు ఇచ్చట నుండవలయునని ప్రార్థించెను. జయదేవుఁడు ఏమి అపాయము గలిగించునో అని భీతిల్లుచునే, వారు రాజుమాటను ద్రోసివేయఁజాలక నిలిచిపోయిరి; కాని భయాతిరేకమువలన నిద్రాహారములు సహింపక నెలదినములు గడచు నప్పటికి వారు మిగులఁ గృశించిరి.

ఈసంగతి రాజు జయదేవునకుఁ దెలిపి, వారికార్శ్యమునకుఁ గారణ మేమై యుండునని యడిగెను. "రాజా! ఏమున్నది? వారు సంతతము ప్రపంచమున సంచరించుచుండువారు; భుజించిన చోట నిద్రించుట వారి కలవాటు లేదు. అయినను నీప్రార్థనమును ద్రోసివేయఁజాలక వా రిచ్చటనుండిరి. వారి కార్శ్యతకు ఇంతకంటెఁ గారణము లేదు. కావున వెంటనే వారిని సత్కరించి పంపివేయుము" అని గురుదేవుఁడు ఆనతిచ్చెను. తోడనే రాజు అసంఖ్యధనముతో వారిని సత్కరించి, భటులను సాయమిచ్చి పంపివేసెను. నిరుపద్రవముగ నక్కడనుండి వెడలి పోఁగలిగినందులకు వారు మిగుల నానందించి, 'బ్రతుకు జీవుఁడా' యని భటులతో బయలుదేఱి పోయిరి.

అరణ్యమునఁ బోవుచుండఁగా, రాజభటులలో నొకఁడు వంచకభాగవతులను జూచి "స్వామీ! మారాజుచెంతకు ఇంతవఱకును అనేక కోటిభాగవతులు వచ్చిరి; కాని గురుదేవులు వారినెవ్వరిని మిమ్ము సత్కరింపించినంత సత్కరింపింపలేదు. దీనికిఁ గారణము సెలవీయవలయును" అని యడిగెను. అందులకు వారిలో నొకఁడు "ఇందులకుఁ జాలగాథయున్నది. కొంత కాలముక్రిందట అవంతి దేశాధీశ్వరునిచెంత జయదేవస్వామి ప్రధానిగను, మేము నౌకరులుగను ఉంటిమి. జయదేవుఁ డేదో రాజునకు గొప్పయపకారము తలఁచెను. అందులకుఁ గోపించి, రాజు జయదేవునిఁ జంపునట్లు మాకు సెలవిచ్చెను. మేము రాజాజ్ఞ ననుసరించి జయదేవుని అరణ్యమునకుఁ గొనిపోయి, ప్రాణములు తీయుటకుఁ జేతులాడక పోవుటచేఁ గాలు చేతులు మాత్రము ఖండించి యొక పాడునూతిలోఁ బడవేసి, ఈసంగతి రాజునకుఁ గొంతకాలమునకైనఁ దెలియకమానదనియు, నట్లయిన నప్పుడు మాకు ప్రాణముల మీఁదికి వచ్చుననియు శంకించి, మేము విరక్తులమై భాగవతులమై యిట్లు కాలముఁ బుచ్చుచున్నాము. అప్పటి యుపకారమును దలంచి జయదేవుఁడు మాకిప్పు డిట్టి సత్కారమును జేయించెను" అని చెప్పెను. తోడనే యీయసత్యమును సహింపఁజాలకయో యనునట్లు భూమి రెండు వ్రక్కలయ్యెను. కపటభాగవతులు రథములతోఁ గూడ నాభూవివరమునఁ బడిపోయిరి. రాజభటులు ఇది చూచి మిగుల విస్మితులై యతివేగముగ నగరమునకుఁ బోయి జరిగినదంతయు రాజునకు నెఱింగించిరి.

రాజు స్వయముగ నీవృత్తాంతము జయదేవునకు విన్నవించెను. జయదేవుఁడదివిని చేతులు మొగిడ్చి ఆకసమువంకఁ జూచి, "కృష్ణా! నీకు కష్టము గలిగించిన అనేకపాపాత్ములకు మోక్ష మిచ్చితివి. నీభక్తులను బాధించిన అనేకక్రూరులను రక్షించితివి. వీరిని మాత్ర మిట్లేల చేసితివి?" అని గొంతెత్తి ప్రార్థించెను. పిదప రాజు గొప్పసైన్యమును, గురుదేవుని వెంటనిడుకొని కపటభాగవతులు భూవివరమున దిగఁబడి పోయినచోటికిఁ బోయెను. జయదేవుఁడు కాన్పించిన వెంటనే కపట భాగవంతులకు వైకుంఠమునుండి విమానములు వచ్చెను. వారిరువురును వాని మీఁద నధిరోహించి, చేతులు జోడించి జయదేవునిఁ జూచి "మహానుభావా! ఇది యంతయు మీయాశీర్వచనఫలము. అయినను మేము మీకు చేసిన ద్రోహమును దలంచికొని యిప్పుడు సిగ్గుపడుచున్నాము. నీయనుగ్రహమువలన మాకు వైకుంఠ ప్రాప్తిఁ గలిగినది. ప్రభూ! మమ్ము మఱచిపోవలదు" అని ప్రార్థించి, వైకుంఠము నకుఁ బోయిరి. అంతట రాజు గురుదేవుని యౌదార్యమును అనేకవిధములఁ గొని యాడుచుఁ బురమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

రాజు బలవంతము చేయఁగా, జయదేవుఁడు తనపూర్వవృత్తాంత మంతయు జరిగినది జరిగినట్లు చెప్పెను. పిదప రాజు గురుదేవుని యనుజ్ఞను బడసి సపరివారముగఁ బోయి జగన్నాథమున మాతృగృహమున నున్నపద్మావతీదేవిని గొనివచ్చి భర్తచెంత నిలిపి తానును, దనరాణియు, వినయవిధేయతలు వెలయ నాపావనదంప తులను గొలుచుచుండిరి.

ఒకనాఁడు పరిచారికాపరివృతయై రాణి పద్మావతీదేవిసన్నిధిని గూరుచుండి యామెవలనఁ బుణ్యకథలను వినుచుండెను. ఇట్లుండఁగా, నొక పరిచారిక వచ్చి రాణినిఁ జూచి "అమ్మా! మీసోదరుఁడు చనిపోయెను. మీవదినె సహగమనము చేసినది" అని చెప్పెను. అదివిని రాణి గొల్లుగొలున నేడువసాగెను. పద్మావతి మాత్రము నిశ్చలయైయుండెను. అది చూచి యుండఁజాలక, రాణి "తల్లీ! నావదినె పతితోననుగమనము చేసె ననుసంగతి వినియు నీవు సంతోషమును గాని, ఆశ్చర్యమును గాని, దుఃఖమును గాని పొందకయుంటివి. కారణ మేమి?" అని యడిగెను. అప్పుడు పద్మావతీదేవి "మహాపతివ్రత భర్తమరణవార్త చెవిసోకినంతనే ప్రాణములఁ బాయును. ప్రయత్నపూర్వకముగ ననుగమనము చేయుటలో నేమి విశేషము ఉన్నది?" అని గంభీరముగ సమాధానము చెప్పెను. ఈమాటలు ఇంతటి దుఃఖ సమయములోఁ గూడ రాణికి ఆశ్చర్యమును గలిగించెను. "పద్మావతి మహాపతివ్రత వలె మాటాడుచున్నది. ఈమె పాతివ్రత్యమును బరీక్షించెదను" అని రాణి తలంచి, యుక్తసమయమున నామె సంగతియంతయు మంత్రికి నెఱింగించెను. మంత్రి "సమ యము వచ్చినప్పుడు అంతయుఁ జక్కఁబెట్టెద"నని చెప్పెను.

ఒకనాఁడు రాజు జయదేవునిఁ దీసికొని మహారణ్యమునకుఁ బోయెను. ఇదే సమయ మని తలంచి, మంత్రి పద్మావతీదేవితో మాట్లాడుచున్న రాణిచెంతకు వచ్చి "తల్లీ! గురుదేవునితోఁ గూడ ప్రభువు మహారణ్యములోఁ బోవుచుండగా, నొక బెబ్బులి వచ్చి మీఁదఁబడెను. ప్రభువు గాయపడి యెట్లో ప్రాణములు తక్కించుకొనెను; కాని గురుదేవుఁడు పెద్దపులివాతఁ బడి మరణించెను" అని చెప్పెను. రాణి యింకను దుఃఖము నభినయింపకపూర్వమే పద్మావతీదేవి భూమిపైఁ బడి ప్రాణములు విడిచెను. రాణి యిదియంతయు నటన మని భావించి వైద్యులను రప్పించి పరీక్ష చేయఁగా, యథార్థముగఁ బద్మావతి మరణించె నని తెలియవచ్చెను. రాణి, పద్మావతిపాతివ్రత్యమహిమకు ఆశ్చర్యపడి తానుజేసినకుట్రవలనఁ దన కెట్టి యపకీర్తియు, నెట్టిబాధలును సంభవించునోయని వగచుచుండఁగా, గురుదేవునితోఁ గూడ రాజు వచ్చెను.

మంత్రి రాజునకు యథార్థమంతయుఁ దెలిపెను. రాజు అందఱకుఁ జాల వగచి, "నాభార్యవలన నాకుఁ దీరని యపకీర్తి వచ్చినది. నాభార్యను జంపుటకంటెను నేను బ్రతికియుండుటకంటెను నేనే అగ్గిలో నుఱికి చచ్చుట మేలు" అని తల పోసి కుమారునకు రాజ్యమును అప్పగించి, చితిపేర్పించుకొని సెలవీయవలసిన దని గురుదేవుని బ్రార్థించెను. అంతకుఁ బూర్వమే పరిచారికలవలన సంగతి యంతయుఁ దెలిసికొనిన జయదేవుఁడు వడివడిగ రాజుచెంతకు వచ్చి, సాహసము మానిపించి చేయి పట్టుకొని తన భార్య మృతకళేబరము చెంతకుఁ గొనివచ్చి, భక్తిపరవశుఁడై ఇరువదినాలుగు అష్టపదులను బాడి నృత్యముచేసెను. తోడనే వైకుంఠనాథుఁడు అగు శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి, పద్మావతీదేవిని బ్రతికించి, ఈయష్టపదులను భక్తితో నెవ్వరు గానము చేయుదురో, వారి యింట నేను లక్ష్మీయుతుఁడనై వసించెద నని చెప్పి, వరము లొసంగి యంతర్హితుఁడు అయ్యెను. పిదప రాజు రాణియుఁ గలిసి తమ యపరాధములను మన్నింపవలసినదని గురుదేవుని, తత్పత్నిని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించి, బ్రతికియున్నంతకాలమును వారిని సేవించిరి. జయదేవుఁడు దేహావసానమున సకళత్రుఁడై ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను. జయదేవవిరచితమగు గీతగోవిందమును ఇప్పటికి భారతీయులు అనేకులు గానముచేసి, విముక్తపాపులై తరించుచున్నారు.

ఉ. "తపముల్ చేసిననో మనోనియతినో దానవ్రతావృత్తినో
జపమంత్రంబులనో శ్రుతిస్మృతులనో సద్భక్తినో యెట్లు ల
బ్ధపడుండౌనని బ్రహ్మరుద్రముఖరుల్ భావింతు రెవ్వాని న
య్యపవర్గాధిపుఁ డాత్మమూర్తి సులభుఁడౌఁగాక నాకెప్పుడున్." (భాగ. స్కం. 2 ప. 64.)

23. వీసోబా

పండరిపురమున వీసోబా అను నొక గొప్పవర్తకుఁడు నివసించియుండెను. ఆతని యింట నున్నధన మెంతయో యెవరును లెక్కింపఁజాలరు. వీసోబా ఇతరుల వలనఁ దనకు రావలసిన సొమ్మును లెక్కించి పుచ్చుకొనుటకుఁ గాలము చాలక, తూఁచి పుచ్చుకొనుచుండెడువాఁడు. పరులకు ఈయవలసివచ్చునపుడు గూడ నాతఁడట్లే చేయుచుండెను. ఇంతటి ధన మున్నను ఆతఁ డెప్పుడు గర్వించి యెఱుఁగఁడు. పరులను దూలనాడియు, లేనిపోనిదాంభిక వేషములువేసి విఱ్ఱవీఁగియు, ఆభాసము లగు నైహికసుఖములకు ఆశించియు నెఱుఁగడు. అదృష్టవశమున నాతనికి అట్టి సుగుణములు గల యువతీరత్నమే భార్య యయ్యెను. ఆతనికి నలుగురు కుమారులు గలిగిరి. ఆశుద్ధసాత్వికు లగుదంపతులకు ఉద్భవించుటచే వారుగూడ నట్టివారే యైరి. ఇట్టి భార్యాపుత్రులతోఁ గూడియుండుటచే నాతనికి సంసారము ఇతరులకు వోలెఁ దాపత్రయ కారణము గాలేదు. సుఖమును, వైభవమును అనుభవించు వారిలో మేమే ఘనుల మని విఱ్ఱవీగువారు వీసోబాను ఆతని భార్యాపుత్రులను జూచి "లుబ్ధులు ధనము ఉండినను దరిద్రులే యగుచున్నారు. తామింత యనుభవించి యితరుల కింత యీయని వానిబ్రతు కేల కాల్పనా" యని యాక్షేపించు చుండిరి. విజ్ఞానులు మాత్రము "మూఁడు దినములపట్టపగలు మాత్రమే నిలుచు జీవమును స్థిరమని నమ్ముకొని, సకలాకృత్యములకు నొడిగట్టు ప్రమత్తధనికుల వలెఁగాక యీమహానుభావుఁడు ప్రపంచము నశ్వర మనుజ్ఞానముకలిగి ఐహికముల పొంతఁ బోక యున్నాఁడు. ఆహా! అంత ధనమున్నవారి కిట్టిసుగుణములు గలుగుట యెంతవింత?" అని యబ్బురపడసాగిరి.

ప్రతిదినమును దనయింట ననేకులు ఆహారమును దినిపోవుచుండినఁగాని, వీసోబాకుఁ జాలఁ గష్టముగా నుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నొకప్పుడు ఆదేశమున మహాక్షామము సంభవించెను. కొలఁదిదినములయందే దేశమునందు నలుమూలలను గఱవు వ్యాపించెను. ఈవార్త వీసోబా చెవుల సోఁకునప్పటికిఁ దిండిలేక అనేకులు ప్రాణములు విడిచిరి. వీసోబా యిదివిని చాలఁ గటకటంబడి తన కున్నధన మంతయు క్షామపీడితులకుఁ బంచిపెట్టుటకు ఉన్ముఖుఁడు అయ్యెను. దయార్ద్ర హృదయము గలవారగుటచే నాతని భార్యయుఁ గుమారులును గూడ నందులకు అంగీకరించిరి. తోడనే యాఱుగురును గలిసి క్షామోపహతులకు విసుగువిరామములు లేకుండ సాహాయ్యము ప్రారంభించిరి. వీసోబా వితరణమును జూచి లోక

మంతయు దుగ్ధించుచుండఁగా, ఇట్టి సమయములయందే సంపన్నులు కాఁజూచు వర్తకులు కొందఱు ఆతనిని మిక్కిలి హేళనసేయసాగిరి. కొందఱు మిత్రులు వచ్చి "మిత్రుఁడా! తనకుమాలినధర్మము లేదు. నూటికిఁ బదిరూపాయలకంటె నెక్కుడు దానము సేయకుము ధన మంతయు నైనతరువాతఁ జేతులు పిసికికొనినఁ బ్రయోజనము కలుగఁబోదు" అని చెప్పసాగిరి; కాని క్షామపీడితుల దీనాలాపముల ముందు ఆతనికి ఇవి యేవియు విన్పింపలేదు. ఉన్న ధన మంతయు వెనుకముందుఁ జూడక ఆతఁడు శరణార్థులకుఁ బంచియిచ్చెను. నెలదినములు కడచునప్పటికి ఆతని యింటఁ బర్వతములవలెఁ బడియున్న ధనరాసు లన్నియు నైపోయెను; కాని ముప్పాలుమువ్వీసము క్షామబాధ తొలఁగిపోయెను. ఆతఁడును, ఆతని దారపుత్రులును దమధనము ఇట్టిసమయమున వినియోగపడినందులకును, వ్యయము సఫలమైనందులకును మిక్కిలి నానందించిరి.

వీసోబా మున్ను కాశీయాత్ర పోయినపుడు చేతనున్న ధనమంతయు వెచ్చించి, అది చాలకపోవుటచేఁ గాశీవాసి యగు నొకతురుష్కునివద్దఁ గొంత సొమ్ము అప్పు తెచ్చెను. అది తెచ్చిన కొలఁదిదినములకే యీభయంకరక్షామము సంభవించుటచే అది తీర్పఁదలంచుచుండఁగనే ఉన్న ధనమంతయు నైపోయెను. ఈసంగతి తెలిసికొని వచ్చి తురుష్కుఁడు నిలిచియున్నట్లుగాఁ దన ధనము వడ్డితోఁ గూడఁ జెల్లింపవలసిన దని పట్టుపట్టెను. వీసోబా యందుల కేమియుఁ గోపింపక తన స్థితియంతయుఁ జెప్పి "మిత్రుఁడా! నీవు తొందరపడవలసిన పని లేదు. నీసొమ్ము ఎచ్చటికిని బోవునది గాదు; కాని ప్రస్తుత మిట్టి స్థితి సంభవించుటవలన నేఁడు మాత్రము చెల్లింపఁజాలను. నేఁటికి ఎనిమిదవనాఁడు నీసొమ్ము అణాపైసలతో నీయింటికిఁ బంపివేసెదను. నన్ను విశ్వసింపుము" అని చెప్పెను.

తురుష్కుఁడు "మిత్రుఁడా! నీయెడల నాకు విశ్వాసము లేకపోలేదు. నీవు నాస్వల్పధనమును హరించెద వని నాకు భయము లేదు. ఈభయంకరసమయమున నీవు మహమ్మదీయులని, భారతీయులని, భేదమును బరిగణింపక ఆపన్నుల కెల్లరకును సహాయము చేయుటవలననే నీయౌదార్యము వ్యక్తమైనది. కాని యిప్పుడే చెల్లింపలేనివాఁడవు. ఇఁక నెన్మిదిదినములలో నీవు నాసొమ్ము నెట్లు చెల్లింతువు? అప్పటికి నీవు ఇంతకంటెను దరిద్రుఁడ వయ్యెదవు. అయినను నీవన్ననాఁటికి సొమ్ము ఇచ్చుటకు సందేహము లేదని ఇచ్చటి గొప్పవర్తకులచే ననిపింతువేని, నేను వెడలిపోయెద" నని చెప్పెను. వీసోబా ప్రార్థింపఁగా వర్తకు లందఱును అందులకు సందేహము లేదని చెప్పిరి. తురుష్కుఁడు వెడలిపోయెను.

ఒకప్పుడొక సిద్ధపురుషునకు వీసోబా భక్తిప్రపత్తు లెట్టివో పరీక్షసేయవలయు నని బుద్ధిపుట్టెను. అగుట నాతఁడు ధూళిధూసరితమై మిగులఁ జినిగిపోయిన మసీ

పాత గట్టుకొని, ఒడలినిండ బురద పూసికొని చేత నొక కుండ పెంకు దాల్చి "ఆకలి దహించివేయుచున్నది. ఇచ్చట నన్నము పెట్టు మహాత్ము లెవరైనఁ గలరా ?" యని యడిగెను. లోపలఁ గూర్చుండియున్న వీసోబా యది విని తటాలున వీథిలోనికి వచ్చి "మహాత్మా! దయచేయుము. ఈదాసుఁడు నిన్ను సేవించుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు" అని యాతనిని లోనికిఁ గొనిపోయి, స్నానముచేయించి వస్త్రములుదికి యారవేసి, ఉన్నంత యన్నము పెట్టి వీలయినంతవఱకు సకలోపచారములను గావించి "స్వామీ! లోకములో నన్నము పెట్టి యాదరించువారు అనేకులు ఉన్నారు. నాపూర్వపుణ్యావశమునఁ గాకున్న నాయింటికి ఎందులకు వత్తురు? మీవంటివారిని లోనికిఁ దీసికొనివచ్చి, నేను పెట్టఁగలిగిన దేమున్నది? ఆదరవచనములు పలుకుట నైనఁ జేతఁగాదు. నావలన నైన యపరాధములను మఱువవలయును" అని ప్రార్థించెను. సిద్ధపురుషుఁడు అట్టి స్థితిలోఁగూడ వీసోబా యిచ్చిన యాతిథ్యమునకును, చూపిన భక్తికిని, చేసిన యాదరమునకును ఎంతో యానందించి, జ్ఞానము నుపదేశించి వెడలిపోయెను.

ఇంతలో వీసోబా తురుష్కునకు సొమ్ము చెల్లించెద నన్నగడువు ముగియ వచ్చెను. దానిని గుర్తించి యాతఁడు ఇది యెట్లు ఈశ్వరా యని కొంచెము విచారపడసాగెను. ఇట్లుండఁగాఁ బండరినాథుఁడు భక్తుని దుఃఖమును జూచి సహింపఁ జాలక, వీసోబా పరిచారకుని రూపమునుబడసి రొక్కపుసంచులతోఁ గాశీనగరము నందలి తురుష్కుని మందిరము ముందు సాక్షాత్కరించెను. భటులుపోయి వీసోబా నౌకరు సొమ్ము తెచ్చె నని చెప్పఁగా, విని తురుష్కుఁడు పరమాశ్చర్యచకితుఁడై "హా! నేను ఎంత త్వరపడితిని? ఇట్టి స్థితిలోఁగూడ నన్నమాట తప్పని వీసోబాకు నేను ఎంత అలజడి గలిగించితిని?" అని వగచి భటుని లోనికిఁ గొనిపోయి లెక్కల పుస్తకము తీసి సరిగఁ జూచి, తనకు రావలసిన సొమ్ము పుచ్చుకొని "నాకు రావలసిన యీపత్రము బాపతు సొమ్ము అంతయు నీపరిచారకుని ద్వారా ముట్టినది" అని పత్రము మీఁదఁ జెల్లువ్రాసి, చేవ్రాలు చేసి భటున కిచ్చివేసెను. పరిచారకరూపి యగు పండరినాథుఁడు ఆపత్రమును బ్రతిదినమును వీసోబా పారాయణముసేయు గీతాభాష్యమున నునిచి తిరోహితుఁ డయ్యెను.

మఱునాఁడు ఉదయము వీసోబా గీతాపారాయణము సేయుటకుఁ బుస్తకము దీసి అందలి పత్రమును చూచి ఆశ్చర్యపడి "ఔరా! ఇది భగవంతుని పని గాని, వేఱు గాదు. దీనవత్సలుఁ డగు శ్రీపండరినాథుఁడే నాపరిచారకునిరూపమునఁ బోయి యింతపని చేసి నామానము నిలిపె" నని భావించి "దీనబంధూ! ఈయనాథునిమీఁద నీ కెంతదయ యున్నది? నాకొఱకు నీవు ఎంత నీచుని రూపము

సహించితివి! రామ కృష్ణాద్యవతారములను ధరించిన నీకు ఇది తగునా! అయ్యో! నేనెంత పాతకుఁడనైతి? నిజముగ నీవు నాపరిచారకుఁడ వని భావించి యాముష్కరుఁడు నన్నెంత నీచముగఁ జూచెనో, శ్రీహరీ! వానిసొమ్ము చెల్లించుటకు నీవే పోవలయునా? మఱియొక మార్గములేదా ?" అని యనేకవిధముల దుఃఖించెను.

అప్పుడు పండరినాథుఁడు సాక్షాత్కరించి "వత్సా! చింతిల్లకుము. దాసానుదాసుఁడ నగు నాకు దాసుల యిక్కట్టులు తొలంగించుటయే వృత్తి" అని చెప్పి వానిసంశయముఁ బాపి అంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఈవృత్తాంతము పండరిపురము నందలి వారెల్లరును విని, అత్యాశ్చర్యచకితులై విసోబా ననేకవిధములఁ గొనియాడిరి. విసోబా యంతమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

> మ. క్రతుదానోగ్రతపస్సమాధిజపసత్కర్మాగ్నిహోత్రాఖిల
> వ్రతచర్యాదుల నాదరింప వఖిలవ్యాపారపారాయణ
> స్థితి నొప్పారెడి నీపదాబ్జయుఁగళీసేవాభిపూజాసమ
> ర్పితధర్మం బగువానిఁ బ్రోవఁగదె నసురారీ దేవచూడామణీ."

(భాగ. స్కం. 3. ప. 301.)

24. భానుదాసుఁడు

పైఠణపురమున నొకబ్రాహ్మణునకు లేక లేక ఒకకుమారుఁడు గలిగెను. తలిదండ్రులు భానుని కృపవలనఁ గలిగిన యాకుమారునకు భానుదాసుఁడు అని నామకరణము చేసి, మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనసాగిరి. భానుదాసుఁడును వరప్రసాదమువలనఁ బుట్టినవాఁడగుటచే నట్టిబాల్యమునఁగూడ జ్ఞానముగలిగి, తననిమిత్తము ప్రాణములను ధారవోయుటకుఁగూడ సిద్ధముగ నున్న తల్లిదండ్రుల ప్రేమను గుర్తెఱిఁగి, వారి చిత్తానుసారము మెలఁగుచు వారికి ఆనందము నొడఁగూర్చుచుండెను. యుక్తసమయమునఁ దల్లిదండ్రులు కుమారునకుఁ జౌలము, ఉపనయనము మున్నగువానిని నెఱవేర్చి, విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము గురువుచెంత విడిచిరి. భానుదాసుఁడు సకలవిషయములయందును దలిదండ్రుల యాజ్ఞాప్రకారము నడుచుకొనుచుండెను; కాని విద్యావిషయమున మాత్రము వ్యతిరేకించెను. వారు బడికిఁ బొమ్మనిన నీతఁడు ఆటలకుఁ బోవును. చేతఁ బుస్తకములు గొనుమనిన గాలిపటము గొనును. ఇట్లే అనేకవిధముల నాతఁడు వారికిఁ గష్టము గలిగింపసాగెను.

ఈదుండుడుకుఁదనమును సహింపలేక ఒకనాఁడు భానుదాసునిఁదండ్రి చాలఁ దీక్ష్ణముగ శిక్షించెను. అందులకు సహింపఁజాలక యాతఁడు ఏరికిని దెలియకుండ అరణ్యమునకుఁ బాఱిపోయెను. అచ్చట నాతని కొకపర్వతము కాన్పించెను.

సంతోషముతో నాతఁడు ఆపర్వతమునెక్కి అంతటను దిరిగి చివర కొక గుహఁ జేరుకొనెను. పరిశీలించి చూడఁగా నాతనికి సూర్యనారాయణమూర్తి విగ్రహ మొకటి యటఁ గాన్పించెను. వెంటనే భక్తిప్రపత్తులతో నాతఁ డావిగ్రహమునకు సాష్టాంగ నమస్కారము లాచరించి, సూర్య దేవుని అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. అప్పుడు సూర్యభగవానుఁడు ఆవుపాలతోడి యొకగిన్నె నొకచేతఁగొని వృద్ధ బ్రాహ్మణ రూపముతోఁ బ్రత్యక్షమయి "వత్సా! ఈపాలు త్రావుము. దీనివలన నీకు క్షుత్పి పాసలు ఉండవు. సకలవిద్యలును గరతలామలకము లగును" అని యిచ్చి, భాను దాసుఁడు క్షీరములు పానముచేసిన తరువాత, మఱల "మఱియు నీవు అంబువువలె ఆభాసము లగు సాంసారికసుఖములకై ఆశపడక శ్రీహరిని సేవింపుము. శ్రీహరిభక్తు లగుధ్రువప్రహ్లాదాదులు ఇహమునఁ బరమాద్భుతప్రభావసంపన్నులై, అంతమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసిరి. వత్సా! లోకములో మానవునకు ఇంతకంటెఁ గావలసినది ఏమున్నది ? కాని మూఢజనులు ఇది తెలియనేరక అపదార్థమున పదార్థ భ్రాంతిని, అనాత్మయం దాత్మభ్రమను బడసి, ఈశ్వరమయం బగు ప్రపంచము ఐహికసుఖారామమని భావించి మోక్షశబ్దమునేని వినిన పాపమునఁ బోవక అజ్ఞాన దగ్ధులై నరకకూపమునఁ గూలుచున్నారు. మనోవాక్కాయకర్మలతో శ్రీహరినాశ్ర యించినవానికి ఇడుమలు సంభవింపనేరవు. నీవు పూర్వజన్మమునఁ జేసిన పుణ్యము నకు మెచ్చి భగవంతుఁడు నీకు ఈనరజన్మము నిచ్చెను. భగవద్దత్తమైన యీజన్మ మును కుమార్గములయందుఁ గడపితివేని, ఇఁక కోటిజన్మములెత్తియు నీవు మానవ జన్మమును సాధింపఁజాలవు. ఇహలోకమునందలి మానవుల ఆయుర్దాయము అతి స్వల్పము. ఆస్వల్పకాలమునందే దుష్కృత్యములు చేసినయెడల శాశ్వతముగ బాధపడవలసివచ్చును. ఇహమున మానవులు చేయునది అతిస్వల్పముగాని, పర మున అనుభవింపవలసినది అనంతము. బాలకా! ఈజ్ఞానములేక యెందఱు చెడిపోవు చున్నారు ! ఇంద్రియమును జయింపలేక వ్యసనములపాలఁబడి మోక్షమార్గము కల్ల యని వాదించి, యెందఱు భ్రష్టు లగుచున్నారు ! జ్ఞానోపదేశకు లగు ఆచార్యులు లభింపక ఎందఱు పాడయిపోవుచున్నారు. నీదేహము పరమేశ్వరునిచే నొసంగఁ బడినది; కావున కన్నుల నాతనిని సందర్శించుటయందును, వాక్కును అతనిని నుతించుటయందును, హృదయము నాతనిని మననముసేయుటయందును, బుద్ధి నాతనినిఁ దెలిసికొనుటయందును, చేతులు నాతనినిఁబూజించుటయందును, వీనుల నాతని దివ్యగాథలను వినుటయందును, పాదముల నాతని ఆలయమునకుఁ బోవుట యందును, ఇట్లే నీసకలావయవములను శ్రీహరిసేవయందు వినియోగింపుము." అని చెప్పి మాయమయ్యెను. ఇచట నిట్లుండఁగా నచట పైఠణపురమున భానుదాసునిఁ

దలిదండ్రులు ఏడుదినములు ఆతనినివెదకి వేసారి తుదకు నిరాశచేసికొని గోలుగోలున నేడ్వఁజొచ్చిరి. అప్పు డొకవృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు వారినిఁజూచి, మీరేల దుఃఖించెదరు? మీకుమారుని నేను అరణ్యమధ్యమునందలి ఫలానాపర్వతముమీఁదఁ జూచితిని. నాతో నింటికిరమ్మని అనేకవిధములఁ జెప్పితిని; కాని ఆతఁడు నామాటను దిరస్కరించెను. చేయునదిలేక నాత్రోవను నేను వచ్చితిని" అనిచెప్పెను. ఇదివినఁగనే వారికి మఱలఁ జైతన్యము వచ్చెను. తోడనే యాదంపతులు వృద్ధబ్రాహ్మణనిర్దిష్ట మగు పర్వతముమీఁదికిఁ బోయి అంతటను గలయవెదకిరి; కాని యెందును వారికిఁ గుమారుఁడు కాన్పింపలేదు. తుదకు వారొక గుహను సమీపించిరి. వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు కాన్పించిన తరువాత భానుదాసుఁడు మఱియొకచోటికిఁ బోయియుండునని వారు భావించిరి; కాని యీస్వల్పస్థలమునుమాత్రము పరిశీలింపక విడువనేల యని గుహ సొచ్చిరి. అందు నలుమూలలు వెదకిచూడఁగా నిఁకఁ జెప్పవలసినది ఏమున్నది? భానుదాసుఁడు శ్రీసూర్యనారాయణమూర్తి విగ్రహపుఁబాదములపైఁ దన శరీరము నానుకొని నిద్రించుచుండెను. తోడనే యాదంపతులు గుభాలున నచ్చటికిఁ బోయి యిరువురు నొక్కమారుగ "మాతండ్రీ! బ్రతికియుంటివా?" యని కౌఁగిలించుకొని ముద్దాడఁదొడఁగిరి.

భానుదాసునకు మెలఁకువ వచ్చెను. కాని తలిదండ్రుల దృఢాలింగనములఁ జిక్కియుండుటచే నాతనికిఁ బరుండుటకుఁగాని, కూర్చుండుటకుఁగాని, లేచుటకుఁగాని వీలు చిక్కదయ్యెను. ఇట్లు కొంతతడవు జరిగిపోయిన తరువాత నావృద్ధదంపతులు "చిట్టితండ్రీ! మమ్ము దిక్కు లేనివారినిగాఁ జేసి నీవిట్లు వచ్చుట ధర్మమా? ఏడుదినములనుండి మేము నిద్రాహారము లెఱుఁగము. మాహృదయములు నీమీఁదనే హత్తియుండుటచే నున్మత్తులమై చరించితిమి. తండ్రీ! మమ్మింత కష్టపెట్టెదవా? నీవు ఈకఠినశిలాతలములయందు ఇంత శ్రమపడెదవా?" యని దుఃఖించిరి. భానుదాసుఁడు వారిదుఃఖమును ఉడిపి, అక్కడ జరిగినది యంతయుఁ జెప్పెను. ఆదంపతులు భగవంతుని కనేకవందనములు సమర్పించి, కుమారుని ఇంటికిఁ గొనిపోయి, సుఖముండిరి.

మఱికొన్ని దినములు కడచునప్పటికి భానుదాసునకు నిండుజవ్వనము వచ్చెను. తలిదండ్రు లదికనిపెట్టి పదారేండ్ల సుందరినిఁ దీసికొనివచ్చి యాతనికిఁ బెండ్లి చేసిరి. కొన్ని దినములకు భానుదాసునకు సంతానము కలిగెను. ఆబిడ్డలు పెరుగుచుండఁగా నాతని తలిదండ్రు లొక్కమాఱుగఁ బరమపదించిరి. వా రున్నంతకాలమును సాంసారికవిషయములను వారే చక్కఁబెట్టుకొనుచుండిరి. ఇపుడు భానుదాసుఁడు హరిభజనమగ్నచిత్తుఁడై సాంసారికసంబంధమును వదలుకొనియెను. అగుటచే నాతని

యాలుబిడ్డలు తినుటకుఁ దిండిలేక నానాబాధల ననుభవింపసాగిరి. భానుదాసుఁడు ఇదియేమియుఁ గనిపెట్టఁ డయ్యెను.

ఇదియంతయుఁ జూచి ఆయూరియందలి వర్తకులు కొందఱు భానుదాసునిఁ జేరి "ఇది నీకుఁ దగదు. నీభార్యపుత్రులు తినుటకులేక మాడిపోవుచున్నారు. నీతలిదండ్రులు ఉన్నప్పుడు నీయవసరము లేకపోయినది; కాని యిప్పు డట్లు సాగదు. నీయింట నీభార్యాపుత్రులు అన్నమో రామచంద్రా యని యేడ్చుచుండఁగా, నీవు భజనచేసిన పుణ్యము ఏమైనఁ దక్కుననుకొంటివా? ఈవెఱ్ఱిచేష్టలు ఇఁకఁ గొంచెము తగ్గించి సంసారము చక్కఁబెట్టుకొనుము. మేము నీకు నాలుగువందలవరాలు అప్పుగా నిచ్చెదము. ఆధనముతో నీవు బట్టలవ్యాపారమును జేసికొనుము. నీకుఁ గూడివచ్చినపుడు మాసొమ్ము మాకు ఇచ్చివేయుము. నీవు మాకు వడ్డిమాత్రము ఈయనక్కఱ లేదు" అని చెప్పి బజారులో నొక మంచికొట్టు అద్దెకుఁ గుదిర్చియిచ్చి, బట్టలు గూడఁ గొనియిచ్చి, వ్యాపారరహస్యములు అన్నియుఁ దెలిపిరి.

భానుదాసుఁడు బట్టలవర్తకము ప్రారంభించెను. హరిదాసుఁడు వ్యాపారము ప్రారంభించె నఁట యని వింతగాఁ జెప్పుకొనుచుఁ, దొలుతఁ గొందఱు చూచుటకు వచ్చిరి. భానుదాసుఁడు వారు అడిగిన వస్త్రములను జూచి "ఇది నాకు ఇంతవెలకు వచ్చినది. లాభ మెంత యిచ్చెదరో మీచిత్తము" అని చెప్పఁదొడఁగెను. ఆతఁడు యథార్థమును జెప్పుటచేఁ గొనువారికి వస్త్రములు తక్కువ వెలకు రాసాగెను. అగుట నందఱు నీతని యంగడికే మళ్లిరి. ఈకారణముచే భానుదాసుఁడు రెండు మూఁడుమాసముల యందే అప్పు తీర్చివేసి సుఖముగాఁ గాలము గడుపఁజొచ్చెను. మఱియు నాతఁడు తన యంగడికి వచ్చువారందఱికి నిట్లు ఉపదేశింపసాగెను.

"మహాశయులారా! మీరందఱును నాయంగడికి వచ్చి యిచ్చుటనే మీకుఁ గావలసినవస్త్రములను గొనిపోవుచుండుటచే మివుల నానందించుచున్నాను. ఇఁక ముందుఁగూడ మీరిట్లేరావలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. మఱి యిప్పుడు నావిశేష ప్రార్థన మేమనఁ? మీరు విశేషముగ సంపన్నులై యున్నారు. నాయంగడియందు మీదర్జాకుఁదగిన గొప్పవెలగలవస్త్రములు అనేకములు గలవు. వానివలన నేను లాభమును బడయుచున్నాను. అయినను యథార్థము చెప్పక తీఱదుగదా! మానవశరీరము మలమూత్రపురీష బంధురము. పైన నెంత శుభ్రపఱిచినను లోపల శుభ్రపఱచుటకు సాధ్యముకాదుగదా? అట్టిచో అత్తిపండువంటి యీశరీరమును ఆచ్ఛాదించు కొనుటకువెలగల జలతారువస్త్రముల నేలయుపయోగించెదరు? మీరు ఒక్కజలతారు వస్త్రమునకుఁ బెట్టువెలతో సామాన్యవస్త్రములు పది కొనవచ్చును. దాంభికవేషముల బొంతఁబోకున్న నెంతధనము కూడివచ్చునో యోచింపుఁడు. మానవులందఱును మన

పోవుచుండిరి. వారిలో ననేకులు తినుటకు తిండియు, కట్టుటకు గుడ్డయు లేక అల్లాడు చున్నారు. మీరు సామాన్యవస్త్రములను గొని మిగిలిన సొమ్ముతో వారిని బోషింప రాదా? మీరొక్క సంవత్సరము కట్టి పాఱవేయు జలతారువస్త్రముల వెలపెట్టినచో, అనేక బీదకుటుంబములు హాయిగా కాలము గడుపఁగలవు. మీరు ఒక్కొక్కరు ఇంత సొమ్ము వ్యర్థముగ నాశనముచేయుచున్నారు. అనేకులు నిలువ నీడలేక పరి భ్రమించునపుడు, మీరు పెద్దపెద్దవేషములువేసికొని తిరిగిన భగవంతుఁడు అంగీకరిం చునా?" అని యిట్లనేకవిధముల మందలించుచున్నను, ఇతరుల అంగడులలో కంటె తక్కువైన వెలలకు గొప్పవస్త్రములు వచ్చుచుండుటచే నందఱును భానుదాసుని అంగ డికే రాసాగిరి. ఆకారణముగ భానుదాసుని వచ్చుబడి హెచ్చుటయేగాక, తక్కిన వర్తకులకుఁ జాల నష్టము రాసాగెను. అగుటచే వారందఱును "మనము నిలువఁ బెట్టిన భానుదాసుఁడే తుదకు మన కూటిలో దుమ్ముఁ జల్లుచున్నాఁడు" అని ఆతనిపై ననూయవహించి సమయమును నిరీక్షించుచుండిరి.

ఇట్లుండఁగా భానుదాసుని అంగడియందలి సామాను అంతయు నైపోయెను. అదిచూచి భానుదాసుఁడు ఇతరవర్తకులతోఁ గలిసి సమీపమునందలి నగరమునకుఁ బోయి, కావలసిన వస్త్రములను గొని మూటలు గుఱ్ఱములపై నెక్కించుకొని బయలుదేఱి, మార్గమధ్యమున సాయంకాల మగుటచే నొక చిట్టడవిలో నున్న పాడుదేవాలయముచెంత బసచేసెను. అచ్చట నాతనికి సమీపగ్రామమునందు ఒక గొప్పహరిదాసుఁడు హరిభజనము చేయుచున్నాఁ డని తెలియవచ్చెను. ఇఁక క్షణమైన నచ్చట నిలువలేక, ఆతఁడు తన సామానును జాగ్రత్తగాఁ జూచు చుండవలసిన దని తోడివర్తకులను బతిమాలుకొని, తాను బయలుదేఱిపోయెను. చిన్నియోదినములనుండి ఇట్టి సమయమును నిరీక్షించుచున్న ఆవర్తకులందఱును గలిసి, భానుదాసుని సామానుమూటలను సమీపమునందలి యొక పాడునూతిలోఁ బడవేసి, గుఱ్ఱములను అరణ్యమధ్యమునకుఁ దోలివేసి, ఏమియు నెఱుఁగని వారివలె నిద్రపోయిరి. మఱికొంతసేపటికి చాలమంది దొంగలు వచ్చి ఆవర్త కుల నందఱను జావమోది వారిచెంత నున్న వస్తువుల నన్నిఁటిని దోఁచుకొనిరి. అందులకు ఆవర్తకులు అందఱును 'లబో లబో' అని మొత్తుకొని "అయ్యో! మనము భానుదాసునిఁ జెఱుపవలయు నని తలంచితిమి. మనమే చెడితిమి. అతని వస్తువులను మనము నాశనముఁ జేయఁబోయి చేతులార భద్రపఱిచితిమి" అని దుఃఖింపసాగిరి.

ఇంతలోఁ దెల్లవాఱెను. హరిభజనము ముగించుకొని భానుదాసుఁడు వర్తకు లున్నచోటికి బయలుదేఱి వచ్చుచుండఁగా, దారిలో తన గుఱ్ఱములు ఒక్కచో

క్షేరి మేయుచుండుట గనవచ్చెను. అందులకుఁ గారణము తెలియక అబ్బురపడుచు, నాతఁడు వానిని దోలుకొని పాడుగుడిపద్దకు రాఁగా, వర్తకు లంజలును దాము జేసిన అకృత్యమును, దమకు సంభవించిన విపత్తును ఆతనితోఁ జెప్పుకొని గోలు గోలున నేడువసాగిరి. అంత భానుదాసుఁడు "అసూయ యనునది యొక గాఢాగ్ని. అగ్ని యేకట్టె నాశ్రయించియుండునో, ఆకట్టెయే బుగ్గియై పోవును. అట్లే యెవఁడు అసూయాగ్నిని వహించి యుండునో వాఁడే భస్మీపటలమగును. మీరు అట్టివా రగుటచే అట్టి గతియే పట్టినది. ఇఁక వగచినఁ బ్రయోజనమేమి? ఇఁకనైన బుద్ధిగలిగి యుండుఁడు" అని మందలించి వారి సాహాయ్యమునఁ బాడునూతిలో నున్న తన బట్టలమూటలను బైటికిఁ దీసి, ఉచితముగ నంపకమును సరిగఁ బంచియిచ్చి స్వస్థలము జేరుకొనియెను.

పిదప భానుదాసుఁడు పండరినాథుని యనుగ్రహమువలన ననేకపర్యాయములు మహాప్రభావమును వెల్లడించి, అనేకులకు జ్ఞానోపదేశముచేసి రక్షించెను. అతని భార్యాపుత్త్రులుగూడ జ్ఞానవంతులైరి. బిడ్డలు పెద్దలైనపిదప నాతఁడు వర్తకభార మంతయు వారిమీఁద నుంచి తాను హరిభజనమునఁ గాలముగడుపసాగెను. సంసార చింత తొలఁగిపోవుటవలన నాతనియానందము మఱింత వృద్ధియయ్యెను. ఈతీరున నాతఁడు బ్రతికియున్నంతకాలమును హరిభజనమునఁ గడపి,అంతమున హరిసాయుజ్య మును బడసెను.

సీ. "అనఘాత్మ మఱి భవదవతారగుణకర్మ ఘనవిడంబనహేతుకంబు లయిన
రమణీయ మగు దాశరథివసుదేవకుమారాదిదివ్యనామంబులోలి
వెలయంగ మనుజులు వివశాత్ములై యవసానకాలంబున సంస్మరించి
జన్మజన్మాంతరసంచితదురితంబుఁ బాసి కైవల్యసంప్రాప్తు లగుదు
తే. రట్టిదివ్యావతారంబు లవతరించు, నజుఁడ వగు నీవు మ్రొక్కెద ననఘచరిత
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, భక్తమందార దుర్భవభయవిదూర."

(భాగ స్కం. 3. ప. 304.)

25. రా మ రా జు

తుంగభద్రానదీతీరమున మాధవవిద్యారణ్యుని ప్రోత్సాహకారణమున హరి హరరాయనిచే నిర్మింపఁబడి, మహాప్రఖ్యాతివహించిన విద్యానగరము అను రెండవ పేరు గల విజయనగరమున శ్రీకృష్ణదేవరాయసార్వభౌముని అల్లుఁడగు అళియ రామరాజు ప్రజాపాలనము చేయుచుండెను. అతని రాజ్యపాలనావైశద్యమును, సంగ్రామకౌశలమును జరిత్రములయందు విశదముగ వర్ణింపఁబడినవి. అతనికి దుర్గా

దేవియెడల నపారభక్తి గలదు. అగుట నాతఁడు ప్రపంచమున నెందును ఈడు లేని యొక గొప్ప ఆలయమును గట్టించి, యందు దుర్గామహాదేవినిఁ బ్రతిష్ఠచేసి, దేవికి నవరత్నఖచితము లగు సకలాభరణములను సమకూర్చి, మహావైభవముతో నుత్సవములు చేయించుచుఁ బూజించుచుండెను. ఒకప్పు డాతని చెంతకుఁ బండరి క్షేత్రమునుండి యొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి, "రాజా! నేను ఒక యాగము చేయుటకు సంకల్పించుకొంటిని. అందులకు వలయు ద్రవ్య మంతయు నీవలనఁగోరి వచ్చితిని" అని చెప్పెను. రాజు ఇచ్చెద నని యంగీకరించెను.

రాజు సాయంత్ర మైనపిదపఁ గొలువు చాలించి దుర్గామహాదేవిని సేవించుటకు ఆలయమునకుఁ బోయెను. పండరిపుర బ్రాహ్మణుఁడుగూడ వెంటఁబోయెను. అనర్ఘ రత్నాభరణములతోడను, చీనిచీనాంబరములతోడను అలంకరింపఁబడిన గంభీర మగు దేవీవిగ్రహమును జూచియు, అనుపమాన మగు ఆలయవైభవమును జూచియు, అచ్చటజరుగుచున్న అద్వితీయసేవావైభవమును జూచియుఁ బండరిపుర బ్రాహ్మణుఁడు నిర్విణ్ణుఁడయ్యెను. రాజు మహాభక్తితో దేవుని సేవించుట ముగిసినపిదప పండరిపుర బ్రాహ్మణునిఁ జూచి "బ్రాహ్మణుఁడా! దుర్గామహాదేవి త్రిలోకజనని. ఆమెకుఁ జాలిన దైవము మఱి లేదు. భక్తులపాలి చింతామణియగు నీయమ్మకు నామీఁద నమితపుత్రవాత్సల్యము. చూడుము. మాతల్లి యెంతవైభవము ననుభవించుచున్నదో? మీపండరినాథునకు ఇట్టియాలయము, ఇట్టియాభరణములు, ఇట్టివైభవము, ఇట్టిప్రభావమును గలవా?" యని యడిగెను.

ఈప్రశ్నవలన బ్రాహ్మణునకుఁ జాలఁ గష్టము తోఁచెను. వెంటనే యాతఁడు "మహారాజా! నీవు పండరిపురమును ఎప్పుడును జూచియుండనట్లు తోఁచుచున్నది. చూచిన నిట్లు పలుకుటకు సాహసించియుండవు. ఆహా! అచ్చటి వైభవమునకును సామ్యమా? అది సానలుతీఱిన జాతిరత్నము. ఇది కేవలము గాజుతునక. నీవు అత్యంతభక్తిశ్రద్ధలతో నారాధించు దుర్గామహాదేవి మాపండరినాథుని గోపుర భూభాగములను సమ్మార్జనముచేయు పరిచారిక యై యున్నది. అచ్చటి వైభవములు చూచితీఱవలయునే గాని, నాబోంట్లు వర్ణింప నైతిగాదు" అని నిశ్చయముగఁ బలికి యూరకుండెను.

బ్రాహ్మణుఁడు ఇట్లు పలికినందులకు రాజునకుఁ జాలఁ గోపము వచ్చెను. అతఁడు పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు "బ్రాహ్మణుఁడా! నీవుచెప్పినది అంతయు నచ్చటఁ జూపవేని నిన్ను గ్రూరముగ శిక్షింతును" అని కఠినముగఁ జెప్పెను. బ్రాహ్మణుఁడు "వచ్చితివేని చూపుటకును, లేకున్న శిక్షింపఁబడుటకును సిద్ధముగా నున్నా" నని చెప్పెను. రాజు బ్రాహ్మణునితో బయలుదేఱెను; కాని బ్రాహ్మణునకుఁ

జైతన్యము లేదు. ఏమన? రాజుమాటలకు సహింపఁజాలక ఆతఁడు పండరిపురమున లేనివిషయములనుగూడఁ జెప్పెను. వానినిఁ జూపుటయెట్లు? పుణ్యమునకుఁ బోఁగాఁ బాపమెదురైనట్లు, యాగమునకు వలయుధనము యాచింపఁబోఁగాఁ బ్రాణముల మీఁదికి వచ్చెను. ఇట్లు చింతించి యాబ్రాహ్మణుఁడు పండరినాథునిహృదయమున నిలిపి "ప్రభూ! నిన్ను రాజు చులకన చేయుటకు సహింపఁజాలక నీవైభవమును నోటికి వచ్చినట్లెల్ల వర్ణించితిని. రాజు నావర్ణనమును బరీక్షింపఁగోరి వచ్చుచున్నాఁడు. నామాటలను కుక్షింభరి నగునేను ఎట్లు నిలుపుకొనఁగలను? మాటలు నిలుపుకొనఁ జాలకున్న తల నిలువదు. నాకు ఇపుఁడు వెనుకకుఁబోయిన నూయి, ముందునకువచ్చిన గోయిగా నున్నది. ఏమి చేయఁగలను? అంతయు నీదే భారము. నాతల ఎగురఁ గొట్టించినను, నీవైభవమును బెంపుచేసిచూపినను నీవేకర్తవు. నిన్నే నమ్మితిని" అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను; కాని పండరిపురముచేరునప్పటికి ఆతనిభయము ఆకస మంటఁ బెరిఁగిపోయెను. చేతితోఁ దాఁకి పిలిచినఁ గాని పలుకఁజాలని స్థితికిఁగూడ నాతఁడు పాల్పడెను.

భక్తవరదుఁడు అగు పాండురంగఁడు రామరాజువచ్చునప్పటికి బ్రాహ్మణుఁడు కోరినదానికంటె శతాధికముగ వైభవమును గల్పించెను. అదిచూచి అచ్చటి వారందఱును ఆశ్చర్యపడసాగిరి. రాజు బ్రాహ్మణునితో నాలయమును సమీపించెను. మార్గమధ్యమున గోపురప్రాంతమున గొప్పగొప్ప దేవతాస్త్రీలతోఁ గలిసి దుర్గా మహాదేవి సమ్మార్జనము చేయుచుండెను. రామరాజు అదిచూచి తెల్లవోయి, తన కులదైవ మగుదేవికిఁ బ్రణమిల్లెను. అంత దేవి రాజును ఆశీర్వదించి "వత్సా! నీపూర్వపుణ్యవశమున నీవు ఇచ్చటకు రాఁగలిగితివి. శ్రీపాండురంగని మహిమ అవాఙ్మానసగోచరము. బ్రహ్మ, మహేశ్వరుఁడు, మహేంద్రుఁడు మున్నగువారికిఁ గూడ నది యవాఙ్మానసగోచరమే యైయున్నది. అట్టిపాండురంగని సేవ యబ్బుట సులభము గాదు. లోనికిఁ బోయి ఆదేవుని సేవించి తరింపుము" అని నియమించెను. రాజు ఆమె యాజ్ఞను బడసి లోనికిఁ బోయెను.

ఆహా! పాండురంగని వైభవము వర్ణింప నేరి తరము? రాజు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినదానికంటె సహస్రాధికమైయున్న పండరినాథుని వైభవమును చూచి అత్యాశ్చర్యచకితుఁడై, మహానందపరవశుఁడై క్షణకాలము దిగ్భ్రాంతుఁడై, వివవ వినయ విధేయతలును, భక్తిశ్రద్ధలును వెలయ పాండురంగనికి మ్రొక్కి "దేవదేవా, కూపస్థమండూకమువలె నేనింతవఱకును విజయనగరమునందే యుండి యేమియుఁ దెలియకయే సకలమును దెలిసినవాఁడ నని గర్వించి యుంటిని. ఇపుడీ బ్రాహ్మణుని యనుగ్రహమున నీదర్శనలాభమును బడసితిని. నాపాపము లన్నియు భస్మీపటల

ములై పోయినవి. నాలోచనములు సఫలములు అయినవి. సర్వేశ్వరా! జగన్నాథా! నీలీలల నెఱుంగ నెవరికి సాధ్యము? ప్రహ్లాదనారదపరాశరాదులగు అంతరంగ భక్తులకుఁగూడ నీవు అగోచరుఁడవై యుంటివి; అనఁగా నిఁక నావంటిక్షుద్రుల విషయము చెప్పనేల? పుండరీకవరదా! నీవు భక్తులపాలిటి చింతామణివి. భక్తుల మాటలలో నిలుచు కరుణాళుఁడవు. ప్రభూ! నిన్ను విడిచి నేను మనఁజాలను. కావున నా పట్టణమునకు దయచేసి నన్ను అనుగ్రహింప వేఁడెదను" అని ప్రార్థించెను. ఈ ప్రార్థనమును అంగీకరించి పండరినాథుఁడు "వత్సా! నీవు కోరినట్లు నీపురమునకు వచ్చి వసించెదను. ఈరాత్రియే నన్ను గొనిపొమ్ము; కాని నీవు ఎప్పుడైన ఏదైన అకృత్యము చేసెదవేని, వెంటనే నేను పండరిపురమును జేరికొందును" అని చెప్పెను. రామరాజు అందులకు బ్రహ్మానందభరితుఁడై ఆరాత్రియే పాండురంగ విభుని విజయనగరమునకుఁ దెచ్చెను.

తెల్లవాఱినపిదప అర్చకులు గుడితలుపు తెఱచి అందు స్వామి లేకుండుటఁ జూచి భయభ్రాంతులై, యాసంగతి పురమునఁ బ్రకటపఱచిరి. తోడనే యెల్లర మీఁది ప్రాణములు మీఁదనే యెగిరిపోయిన ట్లయ్యెను. పాండురంగఁడు లేని పండరిపురమున నిఁక నేమున్నది? అంతట ఆపురమునందలి స్త్రీపురుషులు ఆబాలగోపాలముగ నిద్రాహారములు మాని పాండురంగనిఁ దలఁచికొని "ఈశ్వరా! మాపై నీ కేల నను గ్రహము తప్పిపోయెను? మేము చేసిన యపరాధ మేమి? ఎన్నఁడును రాని రామరాజు నేఁడువచ్చి ప్రార్థించినంతమాత్రమున విజయనగరమునకుఁబోవుట యేటిన్యాయ్యము? అయ్యో! ఇన్నిదినములనుండియు నున్న యీ పండరీపురము నీకు విషమైపోయినదా? ఈచోటు నెప్పుడును విడిచిపోనని నీవు పుండరీకునకు మాట యిచ్చితివి. అది నేఁడేల తప్పవలయును?" అని యనేకవిధముల విలపింప సాగిరి. అందఱు నిట్లు విలపించుచుండఁగా అంతరంగభక్తులు కొందఱు చేరి, మరలఁ బాండురంగనిఁ బండరిపురమునకుఁ జేర్చుట యెట్లు అని ఆలోచింపసాగిరి. అపుడు భానుదాసుఁడు ముందునకు వచ్చి "నేను విజయనగరమునకుఁ బోయి పాండురంగనిఁ గొనివచ్చెదను. లేకున్న అచ్చట స్వామిపాదములపై నాశిరమును బ్రద్దలు కొట్టుకొని మేను బాసెదను" అని శపథము చేసెను. "భానుదాసుఁడు పాండురంగనాథునిఁ దెచ్చుటకు సమర్థుఁడు. అతఁడుపోయిన మనకార్యము సఫలమగును" అని అందఱు నందులకు అంగీకరించిరి. వెంటనే భానుదాసుఁడు విజయనగరమునకుఁ బోయెను.

భానుదాసుఁడు ఆపురమున నొకబ్రాహ్మణునియింట వసించి, రాజగృహము నందు పాండురంగఁడు ఉండు స్థలమును, అచ్చటివిశేషములను ఆగృహయజ

మానునివలనఁ దెలిసికొని భిక్షుకవేషమును దైకొని, మధ్యాహ్నసమయమున 'భవతీ భిక్షాం దేహి' యని భిక్ష మడుగుచుఁబోయి రాజగృహమున వాఁకొని యెను. అర్థరాత్రి యగునంతదనుక నాతఁడు అక్లేయుండి అప్పుడు పాండురంగఁడు వసించియున్న మందిరమును సమీపింపఁగా, తలుపులు తమంతట తెఱచిపోయెను. లోపల నంతటనువ్యాపించియున్న దీపపువెలుఁగునఁ గళకళ మెఱయు పాండురంగఁడు భానుదాసునకుఁ గాన్పించెను. తోడనే యాతఁడు హఠాత్తుగఁబోయి పండరినాథుని కౌఁగిలించుకొని, కన్నుల నీరుగ్రుక్కుచు మాటలు తడఁబడ "శ్రీహరీ, పన్నగ శాయీ, భక్తమందారా! మమ్ము ఇట్లు అగాధవిచారసాగరమునఁ గూలఁ ద్రోసి వచ్చి నీవిచ్చట నేమివైభవము ననుభవించుచున్నావు? మేము నీయెడల నేమి యప రాధము చేసితిమి? 'అతిపరిచయాదవజ్ఞా' యనునట్లు మావలన నీక ముందు తిర స్కారము గలుగు ననితలంచి వచ్చితివో. నీవు పుండరీకున కిచ్చిన వాగ్దానమును ఇట్లు ఉల్లంఘింపవచ్చునా? అయ్యో! పండరిపురమునందలి స్త్రీపురుషులు ఆబాల గోపాలముగ నీనిమిత్తము గోలుగోలున నేడ్చుచున్నారు. ధ్యానగమ్యుఁడవగు నీకు అదియేమియుఁ దెలియుటలేదా? మామీఁద నీకు నేఁడు ఇట్లేల ఆగ్రహము గలుగ వలెను? రామరాజు నేఁటివఱకును దుర్గనుఁగొల్చి నేఁడామెను విడిచి, నిన్నుఁ జేపట్టి నాఁడు. ఆతనితోని సంపర్కమువలన నీకుఁగూడ నట్టిగుణమే గలిగినదా?" అని పరిపరివిధముల వగవసాగెను.

అదిచూచి పాండురంగఁడు మందహాసము గావించి "వత్సా! ఇంతమాత్ర మున కింత గోలయేల? నేను భక్తిప్రీతుఁడ నని యెఱుఁగవా? నీకుఁగూడ నింత పామరత్వమా? నాకు నీవు ఎటువంటిభక్తుఁడవో రామరాజు నటువంటి భక్తుఁడే. నన్ను రామరాజు రమ్మనిన నిక్కడకు వచ్చితిని. నేఁడు నీవు పండరిపురమునకు రమ్మనుచుంటివి; కావున అక్లే వచ్చెదను, ఎట్లయినను నేను భక్తుల ఆజ్ఞప్రకారము మెలఁగవలసినవాఁడనేకాని స్వతంత్రుఁడఁ గాను" అనిచెప్పి భానుదాసుని ఓదార్చి రామరాజు తనకు సమర్పించిన అనర్ఘరత్నహారమును ఆతనిమెడలోఁ గీలించి, నీబసకుఁ బొమ్ము అని పంపివేసెను.

మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమున రాజు కాల్యకరణీయములనుదీర్చుకొని, స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానములను గూడ నెఱవేర్చుకొని, పాండురంగని సేవింప వచ్చెను. అర్చకులు తలుపులు తీయఁగా గర్భాలయమేమో చిన్నవోయినట్లుండెను. కొంత తడవునకు వారు యథార్థమును దెలిసికొని, హారము పోయినందులకు రాజు తమ్మేమి శిక్షించునో యని గడగడ వణఁకిపోవుచుండిరి. ఇంతలో రాజు వచ్చెను. రాజు వినీతవేషుఁడైయున్నను, అర్చకులకు మాత్ర మాతఁడు ఉగ్రదండధారి యగు

యమునివలెఁ గాన్పించెను. అంతట వారు ఏమైనను సరియే యని సాహసించి "తలుపులు తెఱచి చూచునప్పటికి స్వామికంఠమునందలి రత్నహారము లేదు" అని విన్నవించిరి. అదివిని రాజు ఉలికిపడి ఎవరుతీసినదియుఁ దెలిసికొనుట కేమియు నాధారము లేకపోవుట చూచి, మిపుల వగచి రక్షకభటులపైఁ జాలఁ గోపించి "మీ ప్రాలుమాలికవలన నిది సంభవించినది. కావున మీరు ఎట్లయిన నా హారము దొంగలించిన చోరుని వెదకిపట్టుకొని తీసికొని రాకపోతిరేని క్రూరముగ శిక్షింతు" నని గర్జించి పలికెను. అంతట వారందఱు గజగజ వడఁకుచు మఱికొందఱు భటులను దోడుచేసికొని చోరుని వెదకుటకు నలుమూలలకుఁ బోయిరి.

అప్పటి కప్పుడే భానుదాసుఁడు తుంగభద్రలో స్నానము చేయుచుండెను. గతరాత్రి పాండురంగఁడు తనమెడలో వేసిన హారము నట్లేయుంచుకొని యానాఁటి స్నానముఁజేయుచుండెను. భటులు అదిచూచి ఈతఁడే దొంగయని పట్టి తిట్టి కొట్టి రాజసభకుఁ దీసికొనిపోయిరి. రాజు విచారణసేయకయే "భగవత్ ద్రవ్యమును హరించిన యీపాపాత్ముని శూలమునఁ గ్రుచ్చిచంపుఁడు" అని సెలవిచ్చెను. భటులు దానిని శూలముచెంతకుఁ గొనిపోయిరి.

అప్పుడాతఁడు నిర్విచారముతో "భటులారా! రాజు నాకు శూలారోపణ శిక్ష విధించె ననియు, మీరు ఆయాజ్ఞ నెఱవేర్ప నన్ను ఇటకుఁ గొనివచ్చితి రనియును నాకు విచారములేదు. నేను మరణమునకు ఎంతమాత్రమును వగచుట లేదు. నన్నుశూలముపైఁ గ్రుచ్చుటకుముందు ఒకసారి పాండురంగని దర్శనమునకుఁ గొని పొండు. నాకు అంతియే చాలును" అనిచెప్పెను. భటు లట్లేచేసిరి. భానుదాసుఁడు పాండురంగనిఁ జూచి "ప్రభూ! నేను వచ్చినపని వేఱు. నీవు విధించినపని వేఱు. ఇంత మోసగాఁడ వని యెఱుఁగనైతినిగదా? నీవిశ్లేషమును వహింపఁజాలక దర్శనమునకు రాఁగా రత్నహారము మెడలోవేసి బుజ్జగించి పంపితివి. తెల్లవారునప్పటికి రాజు హృదయమునఁబ్రవేశించి నాకు మరణదండనము విధించితివి. హా! ఎంతయుక్తి పన్నితివి! ఇట్లు పండరిపురమునకు నిన్ను గొనిపోవుటకు ఇచ్చటకు వచ్చినవారిని ఇట్లు చేసినచో, నీకు ఏమియు బాధ యుండదని భావించితివి కాఁబోలు. అయ్యో! భక్తలోకము ఎంత మోసపోయెను. సర్వేశ్వరా! నీవు మమ్ము వంచింపఁజాలవు. నేనిప్పుడానందముతోఁ బ్రాణములు విడిచెదను. ఇట్లే నిన్ను పండరిపురమునకుఁ గొనిపోవు ప్రయత్నమునఁ బ్రాణములు విడుచుటకు అచ్చటి భక్తగణముఅంతయు నిశ్చయించుకొనియున్నది. లక్ష్మీపతీ! అనేక రాక్షసులను సంహరించితివి. అజయ్యులగు ననేకశత్రువులను జయించితివి; కాని మమ్ము జయింపఁజాలవు" అని పలుకుచుండఁగా, భటులు ఆతని నచ్చటనుండి శూలముదరికిఁ గొనిపోయిరి.

అయినను ఆతఁడు తన ప్రార్థనము మానలేదు. రాజభటులు ఆతని శరీరమును గదపఁజాలిరి; కాని యాతని మనోగతిని మార్పఁజాలరైరి. "కృష్ణా! నీవు ఆపన్నార్తి హరుఁడ వని పేరువడసి యిట్టిపని చేయుచున్నావు. చేయుము. మాన వలదు. నీచిత్తము వచ్చినట్లు చేయుము. నిన్ను అడ్డు పెట్టఁగలవాఁడు లేఁడు. అంతకును నీవే నియంతవు; నీవే కర్తవు. యోచించుకొనుము. భోక్తవుగూడ నీవే యగుచున్నావు. నీవు విసరినకత్తి నీమెడకే తగులుచున్నది. మానకుము విసరుము. నీఖడ్గమెంత మృదువైనది" అని భానుదాసుఁడు ఉపన్యసించుచుండగాఁ గ్రూరులను శిక్షించుటకు ఏర్పఱుపఁబడిన యాకరాళశూలము పూవులతోడను, బూలమాలికలతోడను నిండిన చక్కని వృక్షమై యుండెను. అదిచూచి ప్రజలందఱు నబ్బురంపడిరి. రాజభటులు తెల్లవోయి, వెంటనే యీవృత్తాంతము రాజున కెఱింగించిరి. తోడనే రాజు తాను శిక్ష విధించిన యాతఁడు మహాభాగవతోత్తముఁ డనియు, తీఱని భాగవతాపచారము చేసి తాను నరకకూపమునఁ బడిపోవుట తటస్థించెననియు వగచుచు క్షణములో నచ్చటకు వచ్చి, భానుదాసునిపాదములమీఁద వ్రాలి "మహాత్మా! నివురుగప్పిననిప్పువోలె నుండుటచే నీమహిమ తెలియ నేరకపోయితిని. కట్టా! ఎంతక్రూరకర్ముఁడ నైతిని. మహాభాగవతోత్తముని ఒక నీచమానవునిగా భావించి శిక్షవిధించితినిగదా? భక్తాగ్రేసరా! నావలన నపరాధమైనది. అయినను భాగవతులు క్రోధగుణవర్జితులు గావున నీకు నేను జడియుటలేదు. మఱియేమన: భాగవతులను గంటికి ఱెప్పలవోలెఁ గాపాడు శ్రీహరి నిన్నిట్లు క్రూరశిక్షకుఁ బాల్పఱిచినందులకు నన్ను మన్నింపఁడు. కావున నేను భీతిల్లుచుంటిని. మహానుభావా! నాయెడలఁ గనికరముపూని, నాయపచారమును మఱచిపోయి లక్ష్మీపతికి నాయెడలఁ గోపము గలుగకుండునట్లు అనుగ్రహింపవలయు" నని పరిపరివిధములఁ బ్రార్థించెను. జరిగినదంతయుఁ జూచి భానుదాసుఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁ డగుచుండగా, నాతనిని రాజు పండరినాథుని సమక్షమునకుఁ గొనిపోయెను.

తోడనే పాండురంగఁడు ప్రత్యక్షమయి భానుదాసునిఁ జూచి "వత్సా! నీభక్తివలన నేను జయింపఁబడితిని. నన్ను రథమెక్కించి పాండురంగక్షేత్రమునకుఁ గొనిపొమ్ము" అని యాజ్ఞాపించెను. అంత రాజు స్వామిపాదములపై వ్రాలి, "జగదీశా! నీకిది తగునా? నాపురమున నుందునని మాటయిచ్చివచ్చి యిట్లు చేయుచున్నాఁడవేల? నీవే మాటతప్పిన నిఁక సత్యవాక్యపరిపాలనముసేయువారెవరు?" అని ప్రార్థింప, పండరినాథుఁడు "నీవు అక్రమముచేసెద వేని ఇచ్చట నిలువనని నాఁడే చెప్పితిని. నీవు భానుదాసునియెడలఁ దీఱని యపచారము చేసితివి. కావున వెడలిపోయెదను" అనిచెప్పెను. అందులకు, రాజుమిగుల వగచుచు "అయ్యో! ఇట్టిది యుండునా?

ఇట్టివాఁడవు తొలుత నా ప్రార్థనము నేల యంగీకరింపవలయును? ఇందు నాతప్పేమి యున్నది? ఏరికినిఁ దెలియకుండ నీమెడలోని రత్నాలహారము నీవే భానుదాసుని కంఠమునఁ గీలించితివి. పిదప నాచే నాతనికి శిక్ష విధింపించితివి. పన్నాగమంతయు నీవు పన్ని, పని యంతయు నీవు చేసి, అనుభవింపరాని ఫలమును మాత్రము నాకు అంటఁగట్టుచున్నావు. అయ్యో, ఇదియేటి ధర్మము?" అని యెన్నివిధముల నిష్ఠురము లాడుచున్నను చెవినిఁ బెట్టక, సూక్ష్మరూపిస్వై భానుదాసుని పూజాపేటికలలో చేరి పండరిపురమునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

భానుదాసుఁడు పద్మాలయ మనుగ్రామమువద్ద పూజాపేటిక పరిశుద్ధస్థలమున నుంచి, నదిలో స్నానముచేసి అనుష్ఠానము చేసికొని తీరమునకు వచ్చి చూచునప్పటికి పండరినాథుఁడు పేటిక మూఁత కిరీటముగను, అడుగుభాగము పాదరక్షలుగను నిజరూపముతో నిలిచియుండెను. అదిచూచి దాసు "దేవా! నిన్ను నేను ఇప్పుడు ఎట్లు కొనిపోదును?" అని యడుగఁగా స్వామి పండరిపురమునకుఁ బోయి భక్తుల నెల్లరను గొనిరమ్మని చెప్పెను. భానుదాసుఁడు పోయి వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పఁగాఁ బురమునందలివా రెల్లరును గదలివచ్చి స్వామిని రథముపైఁ గొనిపోయి, యథాస్థలమునఁ బ్రతిష్ఠచేసిరి. స్వామిని మఱలఁ గొనివచ్చి నందులకు భానుదాసుని నెల్లరును మిగులఁ గొనియాడిరి. పాండురంగ క్షేత్రమున కార్తికమాసమున జరుగు రథోత్సవము సందర్భమున నీకథయంతయు నిప్పటికిని ఆచరణమునకుఁ దేఁబడుచున్నది. పాండురంగఁడు రామరాజును విడిచి వచ్చినను, ఆతనియంతమున ఆత్మసాయుజ్యము నొసఁగి గౌరవించెను.

మ. "అణువో కాక కదుక్ మహావిభవుఁడో యచ్ఛిన్నుఁడో ఛిన్నుఁడో
గుణియో నిర్గుణుఁడో యటంచు విబుధుల్ కుంఠీభవత్తత్త్వమా
ర్గణులై యేవిభుపాదపద్మభజనోత్కర్షంబులన్ దత్త్వవీ
క్షణముల్ జేసెద రట్టివిష్ణుఁ బరమున్ సర్వాత్ము సేవించెదన్."

(భాగ. స్కం. 2. ప. 66.)

---

26. ఓహారుసాహుకారు

ఒక గ్రామమున ఓహారుసాహుకారు అను నొక గొప్ప వర్తకుఁడు నివసించి యుండెను. ఆతఁడు వర్తకము చేయుచున్నను, అబద్ధమును అన్యాయమును దరికిఁ జేరనీయక ధర్మశీలుఁడై పండితులను, భగవద్భక్తులను మిగులఁ బూజించుచు, వారిచే భగవల్లీలల నాలకించి యానందపరవశుఁడగుచు, బీదలకును ఆగంతుకులకును భాగవతులకును సర్వకాలసర్వావస్థలయందును అఖండాన్నదానము చేయుచు, జ్ఞానియు

విరాగియునై యుండెను. పుణ్యవశమున నాతనికి అనురూప యగుభార్య లభించెను. ఆమె భర్తమాట కెదురాడక, సకలవిషయములయందును జేదోడువాదోడుగా నుండి, భాగవతారాధనమును గుఱించి భర్తకుఁ జాలఁ బ్రోత్సాహముఁ గలిగించుచుండెను.

ఒకనాఁడు సాహుకారు అంగడిలోనికిఁ గావలసినవస్తువులు తెచ్చుకొనుటకు సమీపగ్రామమున జరుగుచుండు సంతకుఁ బోయెను. నాఁడు భగవంతుఁడు సాహుకారుభార్యచిత్తశుద్ధినిఁ బరిశోధింపఁ దలఁచి, వృద్ధబ్రాహ్మణరూపమును ధరించి వచ్చి "అమ్మా! నాకు మిక్కుటముగ నాఁకలియగుచున్నది. భోజనము పెట్టెదవా?" యని యడిగెను. అందులకు సాహుకారుభార్య చాల సంతసించి, "మహాత్మా! దయచేయుఁడు. నిర్హేతుక జాయమానకటాక్షము పెంపునఁ దమరు నేఁడు మాయింటికి దయచేసితిరి. మాగృహము, మావంశము, మాపూర్వులు పావనులైనారు. స్వామీ! లోపలికి దయచేయుఁడు" అని ప్రత్యుత్థానముచేసి, అర్ఘ్యపాద్యములు ఇచ్చిపూజించి మృష్టాన్నముతో సంతృప్తిపఱచెను. భోజనసమయమునఁగూడ గృహమేధి రాకుండుటచే బ్రాహ్మణుఁడు కారణము నామెవలనఁ దెలిసికొని, పుణ్యాత్ముఁ డగు నీయింటి యజమానునిఁజూచు నదృష్టము లేకపోయినది" అనియెను. అందుల కామె "స్వామీ! అట్లేల సెల విచ్చెదరు? నానాథుఁడు రాత్రికి వచ్చును. మీవంటి మహానుభావులను జూచిన నాపతి మహానందమును గాంచును. మీపాదరజోలేశము శిరమున ధరించి నేను పావనురాలనైతిని. అట్టిభాగ్యము నాభర్తకుఁగూడఁ గలిగింపరా? ఒకదినమునైన మాయింట నుండరాదా?" యని దీనతతోఁ బ్రార్థించెను. కాని బ్రాహ్మణుఁడు వినలేదు.

ఆతఁడు "తల్లీ! నీవు ప్రార్థించినట్లు నీయింట మఱియొకపూట యుండుటకు నాకు ఎట్టియభ్యంతరమును లేదు; కాని తొందరపనులు ఉన్నవి. ఉండుటకుఁ దీఱదు. పోవలెను. ఒక్కపూటతోడనే నీసౌజన్యమును, భక్తిశ్రద్ధలును, వినయవిధేయతలును వెల్లడియైనవి. తల్లీ! ఆదరము ముఖ్యముఁగాని పెట్టుపోఁతలు గావు. నీవు పెట్టిన భోజనము నిలువదు. నీవు లక్షరూపాయలిచ్చినను అవి నిలువవు. ఆదరముమాత్రమే శాశ్వతముగ నిలుచును. నేను చిన్నతనము నుండియు ననేకస్థలములలో భుజించితిని; కాని యింత యాదరము నెఱుఁగను. పతివ్రతాశిరోమణీ! నిన్నుఁ బెండ్లియాడుటవలన నీభర్త ధన్యుఁడైనాఁడు. నీసౌజన్యమును జూచిన నాకుఁ బరమానంద మగుచున్నది. సాధ్వీమతల్లీ! సంపదలు శాశ్వతములు కావు. తనువులు సుస్థిరములు కావు. సంసారము సారమైనదిగాదు. ఐహికసుఖములు ఆభాసములు. పుట్టినపుడు మనమేమియు వెంటఁదీసికొని రాలేదు. అట్లే పోవునపుడు

కొనిపోము. మానవు లెంతసంపద నార్జించినను వెంటరాదు. చుట్టాలు, మిత్రులు అందఱును శ్మశానమువఱకు మాత్రమే వచ్చెదరు. చేసికొనిన పుణ్యపాపములుమాత్రమే వెంటవచ్చుననిన, అట్టి యీయస్థిరజీవితముకొఱకు నానాయాతనల ననుభవించుట యేమివివేకము? అంతకును మనస్సే కారణము. బుద్ధి దానినిఁ ద్రిప్పుచుండును. కావునఁ దన్మూలమున మనస్సును బరిశుద్ధము చేసికొనవలయును. విషయసుఖముల పొంతఁబోయిన ప్రాణికి ఇఁక గతి లేదు. అధఃపతనమే యాజీవికి సిద్ధించునది. మలమూత్రపురీష బంధురమగు యీదేహముపై నభిమానము వహించి, యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానములేక, పుణ్యపాపవిచక్షణతలేక చరించువారు కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడియెదరు. నారాయణునిఁ బూజింపుము. భాగవతుల నర్చింపుము. భాగవతులు సదా సంచారము చేయుచుందురు. వారు అన్నముకొఱకు రారు. సంసారులను తరింపఁ జేయుటకై వారు భగవత్ప్రేరితులై వచ్చుచుందురు. వారిని సేవించితివేని నారాయణునియనుగ్రహము సులభముగఁ బడయఁగలవు. వారు నాస్తికుల యింటికిఁ బోరు. గురునిందకులను జూడఁబోరు. ఒక్కొక్కప్పుడు వారు తమ్మెవ రాదరింతురో, వారిభక్తిశ్రద్ధలను గనుఁగొనుటకుఁ గఠినముగఁ బరీక్షింతురు. అందులకు జంకకుము. అనుమానపడకుము. భాగవతులకు అనుగ్రహముఁగలుగుటక్షణము. వారికి అపచారములుచేయువారికి అధోగతిఁగలుగుటయు క్షణమే. బీదలను శక్తి కొలఁదిగఁ బోషించువారిని నారాయణుఁడు రక్షించును. తల్లీ! నేను నీయింటనున్న కుండలనన్నిటినిఁ దాఁకి చూచినాను. వానిని నీవు ఇప్పుడు తెఱచి చూడకుము. భాగవతారాధనము ఎప్పుడు సాగదో, బీదలకు అన్నార్తులకు అన్నముపెట్టుట యెప్పుడు సాగదో, అప్పుడు వానినిఁ జూడుము. మీయిడుమలన్నియుఁ దీఱును." అని పలికి, ఆమెవలన వినతులను పడసి వెడలిపోయెను.

సాయంత్ర మగునప్పటికి ఓహారుసాహుకారు సంతచేసికొని యింటికి వచ్చెను. భార్య భర్తకు జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను. అప్పుడు సాహుకారు చాల ఆనందించి, "నేను ఇంటలేని లోపము లేకుండఁ జేసితివి. నామర్యాద నిలిపితివి. నిజముగఁ గుటుంబభారము గుర్తెఱిఁగి నడచుకొను రమణీమణి లభించుట చాలఁ గష్టము. నాపూర్వపుణ్యవశమున నీవు భార్యగా లభించితివి. ఒక భాగవతాగ్రేసరుని యనుగ్రహమును సంపాదించియుంచిన నీచాతుర్యము నేమని కొనియాడఁగలను?" అని భార్యను జాల నాదరించి పలికెను.

కొన్నిదినములు కడచిపోఁగా, నాకస్మికముగా సాహుకారుఇంటికి అనేక భాగవతులు వచ్చిరి. "ఇందఱు భాగవతులకు అన్నదానము చేయుటకు మనకు శక్తి లేదు. వెడలిపొండు అని చెప్పుటకు నోరాడదు. ఇప్పుడు ఏమి చేయవచ్చును?"

అని సాహుకారు వగవసాగెను. అప్పు డాతనిభార్య "మీరిట్లేల వగచెదరు? నాఁడు మీరు సంతకుఁ బోయి యున్నపుడు వచ్చిన భాగవతాగ్రేసరుఁడు భాగ వతారాధనము దుర్ఘటముగాఁదోచినపుడు, మీయింటనున్న కుండలో నొకదానినిఁ దెఱచి చూచుకొమ్మని చెప్పియుండెను. అదేమో నేఁడు చూతము" అని చెప్పెను. దంపతు లిద్దఱును బోయి యొక కుండ తెఱచి చూడఁ దానినిండ మొహరీలు ఉండెను. అందులకు వారిరువురును బరమాశ్చర్యచకితులై వలసినన్ని మొహరీలు తీసికొని బజారునకుఁ బోయి సకలసామగ్రినిఁ గొనివచ్చి, భాగవతులకుఁ దృప్తిగా భోజనమిడి, సదక్షిణాకముగాఁ దాంబూలములనిచ్చి దీవనలనంది పంపివేసిరి. పిదప సాహుకారు భార్యను జూచి "నీవు చెప్పినమాటలవలన ఆభాగవతోత్త ముని నేను సామాన్యముగఁ దలంచితిని; కాని ఆమహానుభావుఁడు భగవంతుఁడు సుమా! నీసుగుణములకు మెచ్చి, నీవుచేయుభాగవతారాధనము అవిచ్ఛిన్నముగ జరుగుటకై వృద్ధబ్రాహ్మణరూపమున వచ్చి అక్షయధనము నొసంగిపోయెను. ఆహా! నీవెంత పుణ్యవతివి? భగవంతుని నెంత సులభముగ దర్శించితివి. రమణీమణీ! నీసాహ చర్యమువలనే నేను ధన్యుఁడనైతిని" అని భార్యను గొనియాడి, "కృష్ణా! దేవకీ నందనా! యశోదానందవర్ధనా! భక్తలోకమందారా! నేను లేనపుడు వచ్చి నాభార్యకు దర్శనమిచ్చి సదుపదేశముచేసి అక్షయవరము నిచ్చిపోయితివి. నాకేల సాక్షాత్కరింపవైతివి? నేనేమి పాపముచేసికొంటిని? నాభార్యతోడిసాహచర్యము వలన నాపాపములన్నియు భస్మీపటలమైపోయియుండఁగా, నన్నేల తిరస్కరించితివి? నీవింతపక్షపాతము నెప్పటినుండి నేర్చుకొంటివి? నేను నిన్నేమియు నిందించి యెఱు గను. నీపాదారవిందస్మరణ మఱచి యెఱుఁగను. నీగుణకీర్తనమును మానిన పాపము నకుఁ బోయియెఱుఁగను. అట్టి నాకు ఈశిక్ష యేల విధించితివి? నిరపరాధి నగునాకు ఈయనుతాపము నేల ఘటించితివి?" అని యనేకవిధముల భగవంతుని దలంచి దుఃఖింపఁదొడఁగెను. తోడనే భగవంతుఁడు శంఖచక్రాద్యాయుధహస్తుఁడై నిజ రూపముతో సాక్షాత్కరించి సాహుకారుపరిచర్యలను బడసి, దీవించి వెడలి పోయెను. భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించినందులకు ఆదంపతులు మహానందసాగర నిమగ్నులై కొంతవఱకును నిశ్చేష్టులై యుండిరి.

మఱియొకనాఁడు కొందఱు భాగవతులు వచ్చిరి. సాహుకారును అతని భార్యయు వినయముతో వారికి అర్ఘ్యపాద్యాదిషోడశోపచారములను జేసి పూజించిరి. అందులకు భాగవతులు మిక్కుటముగ హర్షించి, "ఓపుణ్యదంపతు లారా! మీభక్తిశ్రద్ధలకు ఆనందించితిమి. లక్ష్మీనారాయణులవలెఁ బ్రకాశించు మీయింట నాతిథ్యమును బడయుటచే మేము ధన్యులమైతిమి. మీరును

సర్వమును దెలిసినవారు. అయినను మేము వెడలిపోవుటకు ముందు ఒక్కసంగ తినిఁ దెలుపఁ దలఁచియున్నాము. మీపూర్వపుణ్యమువలనఁ బమంతనే మీకు జ్ఞానవైరాగ్యము లలవడినవి. అయినను ఆచార్యోపదేశమును మీరు పొందవలసి యున్నది. శంఖములోఁ బోసినఁగాని తీర్థము కానట్లు, సదాచార్యునివలన నుపదేశమును బడయనివారికి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు సిద్ధింపవు" అని చెప్పిరి. అప్పుడు సాహుకారును, ఆతని సతీరత్నమును వచ్చినభాగవతులలో నుత్తముఁ డగు నాతనిని ఆచార్యునిగా వరించిరి. ఆభాగవతోత్తముఁడు ఆదంపతులకుఁ దారక మంత్రము నుపదేశించి, "భగవంతుఁడు సర్వసముఁడు. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముఁ గల సకలప్రాణులును ఆతనికి సమానము. ఈరహస్యము నెఱుంగక భేదభావమును జూపువారు సర్వేశ్వరుని యాగ్రహమునకుఁ బాత్రులయ్యెదరు. భగవంతుని యనుగ్రహము దక్క భాగవతులకు మఱియొకటి కోరఁదగినది లేదు. ఫలనిర్దేశము చేసికొని భగవదారాధనముచేయువారు కేవల మవివేకులు. సర్వలోక శరణ్యుఁ డగు శ్రీకృష్ణుని నిష్కామకర్మతో నారాధించువారికి లభింపనిది ఏమిగలదు? భగవంతుని పాదపద్మములను హృదయకమలములయందు నెలకొల్పుకొనుఁడు. భాగవతుల శ్రీపాదపద్మముల నారాధింపుఁడు. రమాకాంతుని యనుగ్రహమువలన మీకు ధనాభావము లేదు. కావున అన్నార్తులై వచ్చినవారికి సదా అన్నదానము చేయుఁడు. భూతతృప్తినిఁ గలిగించుటలో నన్నదానమును మించినది మఱి లేదు" అని యుపదేశించి వెడలిపోయెను.

ఆచార్యోపదేశానుసారముగ నాదంపతులు భాగవతారాధనమును, భగవదారాధనమును జేయుచుఁ గాలముఁ గడుపుచుండిరి. ఇట్లుండఁగా, వారికి భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించి "మీసేవవలన నాకానందమైనది. మీరు నాయంతరంగ భక్తులైతిరి" అని చెప్పి, అంతర్హితుఁడయ్యెను. బ్రతికియున్నంతకాలమును ఆదంపతులు ఇట్లే భగవద్భాగవతారాధనముచేసి, అవసానమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసిరి.

ఉ. "ఎవ్వనిచే జనించు జగ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై
యెవ్వనియందు డిందుఁ బరమేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు మూలకారణం
బెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ డెవ్వఁడు సర్వము దానయైనవాఁ
డెవ్వఁడు వాని నాత్మభవు నీశ్వరు నే శరణంబు వేఁడెదన్.

(భాగ. స్కంధ. 8, ప. 73.)

27. త్రిపురదాసుఁడు

మధురాపురమును భాగవతారాధనపరుఁ డగు నొకరాజు పరిపాలించుచుండెను. ఆతనికిఁ ద్రిపురదాసుఁడు అను నొకమంత్రి గలఁడు. ఆతఁడు సంసారమునం దున్నను దామరాకులోని నీటిబొట్టువలె నంటక, రాజకార్యపరతంత్రుఁడై నను గేవలపరమార్థచింతతోఁ బ్రవర్తించుచు, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యశాలియై భక్తిప్రపత్తులు వెలయ భగవత్కైంకర్యము చేయుచు, ఇంటికివచ్చు భాగవతులను సేవించుచు నుండెను. ఒక్కొకప్పుడు ఆతఁడు భగవద్గుణానుభవపరవశుఁడై, సకలమును మఱచి తన్మయుఁడయి దినములు గడుపుటఁ గూడఁ గలదు.

ఉన్నమంత్రులయందెల్ల త్రిపురదాసుఁడే ప్రజ్ఞాశాలి యగుటచే నాతఁ డట్లుండుట రాజునకుఁ జాలఁ గష్టముగా నుండెను. సాధారణముగా రాజులు అతిసుకుమారులై సకలకార్యములను స్వయముగ నెఱవేర్చికొనఁజాలక, మంత్రులపై నాధారపడి యుందురు. ఈరాజుఁగూడ నట్టివాఁడే యగుటచే నొకనాఁడు త్రిపురదాసునిఁ జూచి "ఓయీ! నీవు భగవత్పూజాధురంధరుఁడ వైనందులకు నే నెంతో సంతోషించుచున్నాను. నిన్ను ఆమార్గమును విడిచిపెట్టుమని యెన్నఁడును నిర్బంధింపఁజాలను; కాని నీవు సమాధినిష్ఠుఁడవై యన్య మెఱుఁగక దినములకొలఁది గడుపుచుండుటచే నారాజకార్యములకు భంగము తటస్థించుచున్నది. కావున నీవు నాకేదై నమార్గమును జూపవలెను. నాకుఁ గూడ నీయపారసంసారముమీఁద నసహ్యముఁ గలుగుచున్నది. రాజ్యమునకుఁ దగిన కట్టుదిట్టము లన్నియుఁజేసి, నన్నుఁ గూడఁ దరింపఁజేయుము" అని చెప్పెను. అపుడు మంత్రి "రాజా! అట్లయిన నిందుల కొకటేయుపాయముఁ గలదు. నీకుమారుఁడు రాజై రాజ్యమునుబాలించుటకును,నాకుమారుఁడు మంత్రియై మంత్రాంగము చేయుటకును ఇపుడన్నివిధములను దగియున్నారు; కావున నీకుమారునకుఁ బట్టము గట్టుము. నాకుమారునకు మంత్రిత్వ మొసఁగుము. నీవు విరాగివై మోక్షమును సాధింపఁబూనుకొనుము. నన్ను భగవంతునిఁ బూజించి తరింపనిమ్ము. ఇది యుభయతారక మగుమార్గము" అనిచెప్పెను. రాజు అందుల కంగీకరించివెంటనే శుభముహూర్తమునఁ దన కుమారుని విశాలరాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తునిఁ జేసి, మంత్రిపుత్రుని మంత్రినిఁ జేసి, వారి సామర్థ్యములను గొన్నిదినములు పరిశీలించి, ఇఁక నాకు రాజ్యసంబంధము అవసరము లేదు. మంత్రీ! నీకుమారుని సాహాయ్యమున నాకుమారుఁడు నిష్కష్టముగను, అరిభయంకరముగను బ్రజల నేలఁగలఁడు. కావున మనము నిశ్చింతులమైతిమి. ఇఁక నాకు మోక్షసాధనోపాయము నుపదే

శింపుము" అని కోరెను. దాసుఁడు రాజుతో "రాజా! మోక్షసాధనమునకు ఒరులు మార్గము చూపుటలో విశేషము లేదు. మోక్షాసక్తునకు ఉపాయముతోఁచక పోదు. తాడిచెట్టు ఎక్కువాని నెంతవఱకు నితరుఁడు త్రోయఁగలఁడు? అయినను వినుము. సంసారసంబంధములన్నియు వదలించుకొనుము. విషయసుఖాశాలతను ఛేదింపుము. పురోపకంఠమునఁ గలపూలతోఁటలో పర్ణకుటీరమును నిర్మించుకొని, యందు భార్యతో వసించి, భగవద్భాగవతారాధనమును జేయుచుండుము. సకలప్రాణులను సమానభావముతోఁ జూడుము. ఇట్లు జరిగిపోవుచుండునేని, కొన్నిదినములకు సదాచార్యుఁడు లభించును. అపు డాయాచార్యునిచే నుపదేశమును బడసి, యథాపూర్వముగ భగవద్భాగవతారాధనమును సాగించెదవేని, మోక్షము కరతలామలక మగును. భార మంతయు సర్వేశ్వరునిమీఁద నేయుంచి, నిష్కామకర్మతో మాత్రము శ్రీహరిని సేవింపు" మని యుపదేశించి, తాను బృందావనమునకు వెడలి పోయెను.

త్రిపురదాసుఁడు భార్యాసమేతుఁడై శ్రీకృష్ణుని యాలయమునకు సమీపమునందే యొక చిన్నవనమునఁ బర్ణశాలను నిర్మించుకొని, ప్రతిదినమును స్వామి దర్శనము చేసికొనుచు హరిధ్యానమునందును, హరిభజనమునందును, హరికైంకర్యమునందును గాలముఁ గడుపఁజొచ్చెను. ఆతనిభార్య ఛాయవలె, సకలవిషయములయందు నాతని ననువర్తించుచుండెను. ఒకనాఁడు దాసుఁడు "స్వామికి వస్త్రము నీయవలయు" నని భార్యతోఁ జెప్పెను. అందుల కాసాధ్వి యేమి చెప్పఁగలదు? ఇంటనేమియు లేదు. ప్రతిదినమును బృందావనక్షేత్రమునకువచ్చు యాత్రికులెవరైన నిన్ని బియ్యమిచ్చిన భుజించుటగలదు. లేకున్న లేదు. పాప మామె యిది యంతయు నాలోచించియే "మన మాకనకాంబరధరునకుఁ దగినవస్త్రము నెట్లు సమర్పింపఁగలము? మనము వస్త్రమునీయకున్న స్వామికిఁగఱవా?" యనియడిగెను. అందులకు దాసుఁడు "భక్తితోనిచ్చినది పత్రమైనను శ్రీహరి స్వీకరించును. లేకున్న మన మాసర్వేశ్వరుని బూజింపఁగలమా? ఆస్వామికి సేవచేయువారు కఱవనియే మనము సేవించుచుంటిమా? మానవులకుఁగాని జగన్నాథునకుఁ గఱవెక్కడిది? ఈప్రపంచమునందలి వస్తుసముదాయములో నాతనిది కానిది ఏది? అతనికి ఇది చాలునా ? కఱవా ?"అని యాలోచించుట మనపనిగాదు. మనపని సర్వమును ఆప్రభుచూడామణికి అర్పించుటయే. శ్రీకృష్ణుఁడు తన మందిరమున అటుకులు లేకయే కుచేలుఁడు జీర్ణవస్త్రము కొంగునముడిచి తెచ్చినవి స్వీకరించినాఁడా?" అని చెప్పి, వంటచేసికొను పాత్రనమ్మి యొకవస్త్రమును గొని ఆలయమునకుఁబోయి, "ఈ వస్త్రము స్వామికి వినియోగింపుఁడు" అని అర్చకుల కిచ్చెను. "స్వామికి నూలువస్త్రమా?" అని అర్చకులు పరిహాసించిరి. "ఎందులకుఁ గాఁగూడదు?" ఎవరికిఁ గలవస్తువు వారు సమర్పింతురు.

అందఱును కనకాంబరములు తేఁగలరా?" యని దాసుఁడు వెడలిపోయెను. "అట్లే సమర్పింతుములే పొమ్ము" అని అర్చకులు అతనినిఁ బంపివేసిరి. రాత్రియైనతరువాత నర్చకులలో నొకఁడు ఆవస్త్రమును బఱచుకొని స్వామిసన్నిధిని శయనించెను.

అర్చకుఁడు చేసిన పనికి శ్రీకృష్ణునకుఁ జాల కోపమువచ్చెను. స్వామి అర్చకులకు త్రిపురదాసుఁడు తనకు అంతరంగభక్తుఁడు అని తెలుపఁగోరి, గాఢమగుచలినిఁ గల్పించుకొని గజగజ వడఁకసాగెను. అదిచూచి అర్చకులు అమూల్యము లగు అనేక వస్త్రములను గొనివచ్చి కప్పిరి; కాని, చలితీఱలేదు. అర్చకులు "ఇఁక వస్త్రములు తేఁజాలము. ఈయుపద్రవమును దాఁటుటయెట్లు?" అని తల్లడిల్లుచుండఁగా, స్వామి శయనించినయర్చకుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "దాసుఁ డిచ్చిపోయిన నూలు వస్త్రమును గప్పుము" అనిచెప్పెను. అంత నాయర్చకుఁడు ఉలికిపడి లేచి, తనస్వప్న వృత్తాంతమును దోడివారి కెఱింగించెను. అదివిని వారందఱును అయ్యో! మనము స్వామికి అపచారముచేసితిమి. అతఁడెతఁడో స్వామికి అంతరంగభక్తుఁడు. మనము తెలియక తిరస్కరించితిమి." అని నొచ్చుకొనుచు, ఆనూలు వస్త్రమును స్వామికిఁ గప్పిరి. తోడనే చలియు, వడఁకును మాయ మయ్యెను. ఈయద్భుతమును జూచి అర్చకులు చాల వింతపడి, వడివడిగఁబోయి త్రిపురదాసునకును, ఆప్రాంతములనున్న వారికిని గడచిన సమాచార మంతయు నెఱింగించిరి. తోడనే దాసుఁడు ఆలయమునకు వచ్చి స్వామికి సాష్టాంగదండప్రణామములర్పించి, "ప్రభూ! నీవు పీతాంబరధరుఁడవు. అనేకభక్తులు నీకు దివ్యపీతాంబరములను సమర్పించి తరించియున్నారు. అవన్నియు నుండఁగా, నానూలువస్త్రమే నీకు కావలసి వచ్చెనా? దీనబాంధవా! నామీఁద నెంతయనుగ్రహము చూపితివి? ఇంతకంటె నాకు ఏమి కావలయును? నీవు కోరినసేవ నంగీకరించితివి. ఈయనుగ్రహమును నా మీఁద శాశ్వతముగా నుంపుము" అని కొనియాడి, వెడలిపోయెను. పోవునపుడు "మాయపరాధమును క్షమింపవలయు" నని యర్చకులును, "మమ్ము శిష్యకోటిలోఁ జేర్చికొనవలసిన" దని చూడవచ్చినవారును, శ్రీకృష్ణునకంటె నధికముగాఁ త్రిపుర దాసునకుఁ బాదములమీఁద వ్రాలి, సాష్టాంగనమస్కారములు సమర్పించి ప్రార్థించిరి. వారి నందఱను వోలఁగించుకొని, పర్ణశాలకుఁ బోవుట దాసునకుఁ జాల ప్రయాస మయ్యెను.

ఒకనాఁడు భగవంతుఁడు త్రిపురదాసుని భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములకు సంతసించి, నిజరూపముతో దర్శన మిచ్చెను. తోడనే భార్యాసమేతుఁడయి దాసుఁడు అనంతనామములతో స్వామిపాదములను బూజించి, సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి "వరదా! ఆర్తత్రాణపరాయణా! సకలాపరాధి నగు నాయెడల నింత యనుగ్రహము చూపుదు వని కలలోనైనఁ దలంపలేదు. ఈయధముని గుఱించి నీవెంత

కష్టపడుచున్నావు. స్వామీ! యాచకునకుఁ దృప్తి యుండదు. నీయంతరంగసేవ నపేక్షించు నాకు, నేఁడు నొసంగిన దర్శనముతోఁ దృప్తి కలుగుటలేదు. నీవు మాటిమాటికి నిట్టి దివ్యదర్శనము నొసంగి, నాపాపములను దహించి, నాసేవ నంగీకరించుచుండవలయు" నని ప్రార్థించెను. భగవంతుఁడు మందహాసముఁ గావించి, అట్లే కానిమ్ము. అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

త్రిపురదాసుని యనుజ్ఞ నంది మధురాపురమున రాజు భార్యాసహితుండై, పూఁదోఁటయందలి పర్ణశాలలో భగవదారాధనముచేయుచుండెను గదా! ఆదంపతుల భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములకుఁ గూడ నానందించి, శ్రీకృష్ణుఁడు నిజరూపముతో సాక్షాత్కరించెను. ఆదంపతులు ఈశ్వరుని అనేకవిధములఁ గొనియాడి పూజించి, రక్షింపవలయు నని ప్రార్థించిరి. అంత భగవంతుఁడు వారినిఁ జూచి "మీరు సద్గురునివలన నుపదేశమును బొంది తన్నియమానుసారముగఁ బ్రవర్తింపుఁడు. గురువచనపాలనమువలన మోక్షము మీకుఁ గరతలామలకమగును. బృందావనమున త్రిపురదాసుఁడు అను మహాభాగవతచూడామణి కలఁడు. మీ రాతని నాశ్రయింపుఁడు" అని చెప్పి, తిరోహితుఁ డయ్యెను. అంత వారు అనేకవిధముల భగవంతునిఁ గీర్తించి, తత్క్షణమే బయలుదేఱి బృందావనమునకుఁబోయి త్రిపురదాసునకును - ఆతని భార్యకును సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి, సకలోపచారములును జేసి శరణు వేఁడిరి. దాసుఁడు రాజదంపతుల భాగ్యమును గొనియాడి, వెంటనే వారిని ఆలయమునకుఁ గొనిపోయి, శ్రీకృష్ణభగవానుని దర్శనముచేయించి, మఱల నింటికిఁ గొనివచ్చి, శుభముహూర్తమున మంత్రోపదేశముచేసి "భగవంతుఁడు మీయెడల దయఁగలిగి యున్నాఁడు. మీరు ఆదయ నభివృద్ధియగునట్లు ప్రవర్తించుకొనవలయును. ఇందు రహస్యమేమియు లేదు. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యమార్గము లివి వఱకే మీకుఁ దెల్పియున్నవి. ఆమార్గమునుండి మీహృదయములు తొలఁగి పోకుండునట్లు చూచుకొనుచుండుఁడు" అని బోధించెను. రాజదంపతులు గురుదేవునకు శతసహస్రప్రణామముల నర్పించి, యథాస్థానమునకుఁబోయి భగవద్భాగవతారాధనము సాగింపఁజొచ్చిరి. ఇట త్రిపురదాసుఁడు సాధుసజ్జనపూజనమును, భగవద్భాగవతార్చనమును జేయుచు, తుదకు భార్యాసమేతుఁడై శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను. అట రాజుగూడ బ్రతికియున్నంతకాలము నీశ్వరునిఁ బూజించి, భార్యతోఁ గూడ తుదకు ఈశ్వరసాయుజ్యము నందెను.

మ. "అరవిందోదర తావకీనచరణధ్యానానురాగోల్లస
చ్చరితాకర్ణనజాతభూరిసుఖముల్ స్వానందబ్రహ్మ మం
దరయన్ లేవఁట దండభృద్భటవిమానాకీర్ణులై కూలు నా
సురలోకస్థులఁ జెప్ప నేల సుజనస్తోమైకచింతామణీ." (భాగ. స్కం. 4. ప. 283.)

28. కూర్మదాసుఁడు

ఒక గ్రామమున నొక బ్రాహ్మణునకు లేక లేక యొక కుమారుఁడు గలిగెను. కాని యేకారణమువలననో, యాతనికిఁ గాళ్లు లేవయ్యెను. అదిచూచి యాతని తల్లిదండ్రులు ఆబిడ్డఁడు అనూరునియంశమునఁబుట్టె నని యానందింపసాగిరి. కాళ్లు లేమి నడవఁజాలక యాతఁడు తాఁబేటివలె ప్రాఁకుచుండుటచే తల్లిదండ్రులు కుమారునకుఁ గూర్మదాసుఁడు అను పేరు పెట్టిరి. ఆపేరు పెట్టుటలో వారి యభిప్రాయము నెఱుంగనివారు పేరు స్థితికిఁ దగినట్లే యున్నదని యనుకొనసాగిరి. ఆదంపతులు ఆకుంటి పిల్లవానినే చాల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి.

జ్ఞానము వచ్చినదిమొదలు కూర్మదాసుఁడు ఎచ్చట భగవద్భజనమైనను ఎట్లో ప్రాఁకిపోయి, చాల భక్తిశ్రద్ధలతో వినుచుండెను. ఒకనాఁ డాతఁడు పాండురంగమాహాత్మ్యమును వినియెను. తోడనే యాతనికి పండరిపురమునకుఁ బోయి, పాండురంగని సేవింపవలయునని యుత్కంఠ వొడమెను; కాని యది యెట్లు సాధ్యపడును ? ఎంతో దూరమున నున్న పండరిపురమునకు ఆకుంటివాఁడు పోవుటయెట్లు ? అయినను ఆతఁడు ఉత్కంఠఁబట్టఁజాలక అచ్చటనున్న వారినిఁ జూచి వందనములు చేసి, "మహాత్ములారా! నాకు పాండురంగనిసేవింప నభిలాషగలిగినది. ఈజన్మములో నాకది సాధ్యపడునా ? పాండురంగఁడు నాసేవ నంగీకరించునా ?" యని యడిగెను. అదివిని యచ్చటివా రెల్లరును పకపకనవ్వి, "ఉట్టికెగురలేని యమ్మ స్వర్గమున కెగిరినదఁట! అట్లున్నది నీగొంతెమ్మకోరిక. సకలావయవములును గల దృఢకాయుల మగు మేమే అక్కడకుఁ బోలేమని జంకుచున్నాము. నీకెట్లు సాధ్యపడు, నూరకుండుము" అని మందలించిరి. ఆయభాగ్యుల నిరుత్సాహవచనముల నాతఁడు లెక్కచేయలేదు. "దృఢగాత్రులు ఒకదినములోఁ జేరు స్థలమునకు నేను నెలలోఁ జేరఁగలను. పండరిపురము నాకు దుర్గమముగాదు" అని భావించి, వెంటనే యాతఁడు మహోత్సాహముతో "శ్రీహరీ" యని పిలుచుచు గమ్యస్థానమునకుఁ బయలుదేఱెను.

నాఁడు సాయంత్ర మగునప్పటికి ఆతఁడు రెండుక్రోసుల దూరము పోయెను. సాయంత్ర మగుటవలనను, ఆయాసము కలుగుటవలనను ఆతఁ డిక ముందునకుఁ బోలేక ఒక గ్రామము చేరికొని, అందున్న ఆంజనేయస్వామి యాలయమునఁ బ్రవేశించి బడలిక తీర్చుకొనసాగెను; కాని రాత్రి యైనకొలఁదిని విజృంభించు క్షుద్బాధను తీర్చుకొనుట యెట్లు ? అంత నాతఁడు "శ్రీహరీ! పాండురంగా! నీకంటె నన్య

మెఱుఁగను. నీసేవయందు పేరాసఁ గలిగియున్నాను. నీవే నాకు దిక్కు. నీదర్శనమిచ్చి యొక్కక్షణ మైన సేవ యొసంగినఁజాలును. అంతకంటె నాకుఁ గోరఁదగినది మఱి యొకటి లేదు" అని పరితపింపఁజొచ్చెను. ఈపరిదేవనము దీనావనుండగు పాండు రంగని చెవులఁబడియెను. తోడనే యాతఁడు ఒకవర్తకునిరూపముతోవచ్చి కూర్మ దాసునకుఁ అన్నపానములిచ్చి యాదరించి, "భక్తాగ్రణీ! నేనొక వర్తకుఁడను. పండరి పురమునకుఁ బోవుభక్తజనులకు అన్నపానము లిచ్చుటయే నాపని. అందులకై నీవు బాధపడవలసిన పనిలేదు. నీకంటె ముందుఁబోయి నీవు నిలుచుచోట అన్నపానములు సిద్ధముచేసి యుంచుచుందును. నీవు యథేష్టముగ భుజించి, పండరిపురమునకుఁబోయి పాండురంగనిసేవించి తరింపవచ్చు" నని చెప్పి వెడలిపోయెను.

చెప్పినప్రకారమే వర్తకరూపియగు సర్వేశ్వరుఁడు కూర్మదాసుఁ డెచ్చట నిలిచిన, నచ్చటనే అన్నపానాదిసౌకర్యములను గూర్చి చాల ఆదరించుచువచ్చెను. వర్తకుని యవ్యాజకరుణకు ఆశ్చర్యపడుచు కూర్మదాసుఁడు అతిప్రయాసతో నాల్గుమాసములు నడచి, కార్తికశుద్ధదశమినాఁటికి బహుళాపురము అనుగ్రామముఁ జేరుకొనియెను. అందలివారంఱును గార్తికశుద్ధైకాదశినాఁడు పండరిపురమున జరుగు మహోత్సవమును జూచుటకు దశమినాఁడు బయలుదేఱిరి. వారి నందఱను జూచి దాసుఁడు "కట్టా! నాకుఁగూడ కాళ్లు ఉండినచో వీరితోఁ గూడఁబోయి ఆమహోత్సవమును జూచి తరించి యుందునుగదా! అట్టి యదృష్టము నాకు లేక పోయినది. ఏమి చేయఁగలను? అని చాలఁ జింతించి, పండరిపురమునకుఁ బోవు వారినిఁ జూచి "మహాత్ములారా! మీవలెనే రేపు పండరిపురమునఁ జరుగుమహో త్సవమును జూచి యానందింపవలయు నని నాకెంతో యభిలాష గలదు; కాని నాకోరిక సాధ్యముకానిది. ఏమి చేయుదును? ఇఁక మీయెడల నా ప్రార్థన యే మనఁగా: నామాఱుగ మీరు సామికి సాష్టాంగవందనములు సమర్పింతురా? ఇఁక నేఁడుదినములు నడచినఁగాని పండరిపురము చేరలేని యీ కుంటివానికి మీ మహోపకారమును చేసెదరా? నాకు దర్శన మిచ్చి రక్షించునట్లు పాండురంగని బ్రార్థించెదరా?" అని యడుగ, వారు "భక్తశిఖామణీ! నీకు విచారము వలదు నీయభీష్టమును మేము నెఱవేర్చెదము. నిన్నురక్షింపు మని భగవంతుని మేము ప్రార్థింతుము" అనిచెప్పి వెడలిపోయిరి. కూర్మదాసుఁడు ఆమాటలు విని భగవం తుఁడు సాక్షాత్కరించి నట్లే యానందించెను.

యాత్రికులు పండరిపురమునుచేరి కూర్మదాసుని వినతులను విన్నపముల పాండురంగనికి సమర్పించి, పిదపఁ దమ స్వవిషయము చూచుకొనిరి. నామదేవుఁ

మున్నగు అంతరంగభక్తుల భజనమునకు మెచ్చి, ఆనందపరవశుఁడై యున్నస్వామి యీప్రార్థనము నాలకించి నామదేవుని జ్ఞానదేవునిఁ జూచి, నాతో రండు అని చెప్పి కూర్మదాసునికి సాక్షాత్కరింప బయలుదేఱెను. అంత నాయంతరంగభక్తులిట్లు పలుకుదురు "శ్రీహరీ! నీలీలలు బ్రహ్మేంద్రాదులకుఁ గూడ నవాఙ్మానసగోచరములు. ఒకనికి సాక్షాత్కరించి యొకని నుద్ధరింతువు. ఒకనిం జూచుచు నొకనితో మాటాడెదవు. ఏకకాలమునందే కొందఱి నాడింతువు. కొందఱి నానందవివశులం గావింతువు. అప్పుడే యొకచో భక్తులతోఁగూడి నాట్యమాడెదవు. ఒకదీనుని రక్షింపఁ బరు వెత్తెదవు. ఇట్లు సర్వాంతర్యామివై యుండునీవే తమచెంతనే యుంటివని యంత రంగభక్తులు మురిసిపోవుచుందురు. కూర్మదాసుని రక్షించుటకై మాతో బయలు దేఱి వచ్చుచున్నావు. కాని పండరిపురమున మహోత్సవనిమగ్నుఁడవై, కూడ నున్నావు. పరమేశ్వరా! దీనబంధూ! అనాథనాథా! మమ్ము అంతరంగభక్తులని యుప కరింతువు. నాప్రాణములు మీయందే యున్నవి అందువు. ఇట్టి అంతరంగభక్తులు నీకు ఎన్నికోట్లు గలరో, యెవరు చెప్పఁగలరు? ఒకనికిఁ బాండురంగఁడవై దర్శన మిచ్చె దవు. ఒకనికి జగన్నాథుఁడవై సాక్షాత్కరింతువు. మఱియొకనికి రంగనాథుఁడవై సేవయొసంగెదవు. ఇట్లు నానారూపములతో నానాభక్తులను దనుపు నీలీలలు తెలిసి కొనుటకు ఎవరుశక్తులు? భక్తచింతామణీ! మేము అపరాధులము. తెలియకుండఁగనే మావలన నపరాధములు చేయఁబడును. పుణ్యమనిభావించి, పాపమునఁ గూలఁబడి యెదము. మంచి యనుకొని చెడ్డ యాచరింతుము. మాకన్న నవివేకులు మమ్ము మహాత్ము లని భావించి పూజింతురు; కాని మేముఁగూడ భ్రాంతికి లోఁబడి పోవు చున్నారము. ఆహా! దీనమందారా! ఆర్తత్రాణపరాయణా! మేము నీకింకరులము; నీచిత్తమువచ్చినట్లు ఆడింపుము" అని కొనియాడుచు, శ్రీహరివెంటఁ బోవు చుండిరి.

మార్గమధ్యమున పెండి అనుగ్రామమున సామంతుఁడు అను నొకభక్తుఁడు నందవనము అను పూఁదోఁటలో భగవంతుని ఆరాధించుచుండెను. ఆప్రాంతము నుండియే పోవుచున్నభగవంతుఁడు జ్ఞానదేవ నామదేవులతో "మీరిచ్చట నుండుఁడు. ఈవనమున భక్తుఁడొకఁడు నానిమిత్త మెదురుచూచుచున్నాఁడు. పోయివచ్చెదను" అని చెప్పి, తోఁటలోనికిఁబోయెను. అట శ్రీహరినిఁ గీర్తించుచు నాట్యవశమున నానందపరవశుఁడై యున్న సామంతుఁడు హఠాత్తుగ సాక్షాత్కరిం చిన సర్వేశ్వరునిఁ జూచి విస్మితుఁడై, సాష్టాంగదండప్రణామము లర్పించి అనేక విధములఁ గొనియాడసాగెను. అంత పాండురంగఁడు "వత్సా! నీవిప్పుడు కొని యాడవలదు. నన్ను ఇరువురుచోరులు వెంబడించివచ్చుచున్నారు. వారిబాఱిఁ

బడకుండ నన్ను రక్షింపుము. జాలముచేయవలదు. వేళాకోళము అని భావింపవలదు. వేగ దాచుము" అని తొందరపెట్టసాగెను. సామంతుడు అందులకు మఱింత విస్మితుడై, "స్వామీ! నాగుడిసెలో దాగుకొనుము" అనియెను. "అట నేను దొరికి పోవుదును. మఱియొకనిభృతస్థలమును జూపు"మని పండరినాథుడు మిగుల దొందఱపఱచెను. "అట్లయిన నాహృదయకుహరమున బ్రవేశింపుము. అంతకంటె రహస్యస్థలమును నేను జూపజాలను" అని సామంతుడు చెప్పెను. దారిచూపుమని భగవంతుడు కోరగా, వనము బాగుచేయుటకు దెచ్చినపాఱతో దన వక్షఃస్థలమును ఛేదించి, సామంతుడు దారిజూపెను. భగవంతుడు హృదయములో బ్రవేశించిన వెంటనే, సామంతుడు హృదయముపై వస్త్రము నాచ్ఛాదనముచేసికొని భగవంతుడు తనలో నుండుటవలన విమలచిత్తుడై, ఆనందపరిపూర్ణుడై, నాట్యము ప్రారంభించెను.

ఈస్వల్పకాలవిశ్లేషమునకే జ్ఞానదేవనామదేవులు సహింపజాలక ఏమయినను మంచిదే యని సాహసించి, నందనవనమున బ్రవేశించిరి; కాని యందు వారికి నృత్యము చేయుచున్నసామంతుడే గాని, భగవంతుడు కాన్పింపడయ్యెను. సామంతుడు ఆనందోన్మత్తుడై నృత్యముచేయుచుండగా, భగవంతుడు "భక్తశిఖామణీ! నేను ప్రపంచమంతయు నిండియున్నాడను. భక్తులనేకులు నాకుబ్రత్యేకాలయములను లెక్క లేనన్ని యేర్పఱిచినారు; అంతరంగభక్తులు అనేకులు నన్నుదమహృదయములలో నెలకొల్పినారు. కాని నీ హృదయమువలె మనోహరమును, వినిర్మలమును, ఆనందదాయకము నగుస్థలమును నేనింతవఱకును ద్రొక్కి యెఱుగ"నని చెప్పుచుండెను. అట్టిసమయములో జ్ఞానదేవనామదేవులు అచ్చటకుబోయి శ్రీహరిని నెందును గానక, సాహసించి"సాధుజనచూడామణీ! మమ్ము వంచించి జగన్నాథుడు నీనిమిత్తము ఈవనమున బ్రవేశించినాడు. ఆరమాకాంతుని వీడియుండుటచే మాప్రాణములు కంఠగతములగుచున్నవి. దయయుంచి యాత డెక్కడనున్నాడో చూపు" మని ప్రార్థించిరి. కాని ఆనందపరవశుడై నృత్యముచేయుచున్న సామంతునకు ఈ మాటలు విన్పింపలేదు. అదిచూచి వారు "సర్వేశ్వరుడు ఈతని హృదయమున జిక్కియున్నాడు; కావుననే యీతని కీయానందోన్మాదము" అనిభావించి, "మహాత్మా! మాపాలిటిరక్షకుని నీహృదయమున దాచుకొనియున్నావు. మాయెడల గరుణించి, యానవనీతచోరుని ఒక్కమాఱు చూపితివేని మావిచారము పోవును" అని ప్రార్థించిరి. ఇది విని పాండురంగడు "వత్సలారా! ఈ మహాభక్తునిహృదయకుహరమున బ్రవేశించి నేను బైటికి రాజాలకున్నాను. నేను వివశుడనై పోయియున్నాను" అని చెప్పి, "భక్తాగ్రణీ! నావిశ్లేషమును సహింపలేక వీరు పరితపించు

చున్నారు. వీరికి నాదర్శనమును బ్రసాదింపుము" అని సెలవిచ్చెను. తోడనే సామంతుఁడు "మహాత్ములారా! పాండురంగని అంతరంగభక్తుల రగు మిమ్ము గుర్తింపఁజాలక నేను మహాపచారమును జేసితిని. ఈదాసానుదాసుని యపరాధమును క్షమింపవలయు" నని వారి పాదములపై వ్రాలి, ఆనందబాష్పములతో పాదములు గడిగెను. వారాదరముతో నాతనిని లేవనెత్తిరి. తోడనే సామంతుఁడు తనయురముపై చుట్టిన వస్త్రమును విప్పివేసెను. పాండురంగఁడు వెలుపలకు వచ్చి జ్ఞానదేవ నామదేవులకు దర్శనమిచ్చెను.

పిదప భగవంతుఁడు "అచ్చటఁ గూర్మదాసుఁడు నానావస్థలు ననుభవించుచున్నాఁడు. వేగముగఁ బోవలయును" అని నామదేవుని, జ్ఞానదేవుని వెంటనిడుకొని బహుళాపురమునకుఁ బోయి, "ఓయీ! దూరప్రయాణమువలన నీవు అలసినట్లున్నాడవు. ఇంక నెచ్చటకుఁ బోయెదవు?" అని యడిగెను. "పాండురంగని దర్శింపనుత్కంఠతో బయలుదేఱి, నాలుగుమాసములనుండి నానాశ్రమలకుఁదాళి వచ్చుచున్నాను. నేఁడు ఎట్లయినఁ బండరిపురము చేరవలయు నని యెన్నోవిధములఁ బ్రయత్నించితిని; కాని సాధ్యపడలేదు. పాండురంగనికొఱకు నాహృదయ మెదురుచూచుచున్నది. ఇఁక నొక గడియలో నా కాభక్తవత్సలుఁడు దర్శనమీయకున్న నాప్రాణములు నిలువవు. సర్వేశ్వరునిఅనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడనుగాని నాబ్రతుకేల? యనునౌదాసీన్యమువలన అవసానకాలము నెదురు చూచుచు, నిశ్చలుఁడనై యున్నాఁడను" అనిచెప్పెను. ఆతని తొందఱను గ్రహించి పాండురంగనితోడనే నిజరూపముతోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అంతఁ గూర్మదాసుఁడు అనేకవిధములఁ గొనియాడఁగా, భగవంతుఁ డానందించి "నీకేమి వరముకావలయునో కోరుము" అని యానతిచ్చెను. "మీవురు అంతరంగభక్తుల సమక్షమున సాక్షాత్కరించి నన్ను ధన్యునిఁ జేసితివి. ఇంతకంటె నాకు వేఱేమి కావలయును? అయినను నాకు నీవు వరమిచ్చెద నని చెప్పినపుడు అడుగకుండరాదు. నీవు నాకు ఇప్పుడు ఏరూపముతో సాక్షాత్కరించితివో, ఆరూపముతోడనే యిచట స్థిరనివాసము నేర్పఱుచుకొనుము" అనికోరెను. భగవంతుఁడు అట్లే చేసెను. నాఁటనుండియు పండరిపురమునకేఁగు భక్తులు బహుళాపురమునకుఁగూడఁ బోయి, స్వామిని సేవించి తరించుచున్నారు.

ఉ. "నిరతము తావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలుబ్ధు లె
వ్వరిమది నొందఁగాఁ గలుగు వారలు తత్ప్రియమర్త్యదేహము
న్నరయఁ దదీయదారతనయాదిసుహృద్గృహబంధువర్గముల్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా."

(భాగ. స్కం. 4 ప. 285.)

29. లాడుబావా

జ్యోతిపురము అను పట్టణమున లాడుబావా అను నొక భక్తశిఖామణి యుండెను. ఆతనికి సంసారము మున్నగు జంజాటము లేమియు లేకపోవుటచే ఈశ్వరభజనమునకును, తీర్థక్షేత్రయాత్రలుచేయుటకును జాల వీలుగనుండెను. ఈ సౌకర్యమును వ్యర్థముచేయక యాతఁడు హిమాలయము, బ్రహ్మకపాలము, హరిద్వారము, బదరీనారాయణము, గయ, జగన్నాథము, శ్రీకూర్మము, భీమవరము, సింహాచలము, దాక్షారామము, శ్రీశైలము, అహోబిలము, తిరుపతి, కాళహస్తి, ఘటికాచలము, కంచి, కుంభకోణము, శ్రీరంగము, రామేశ్వరము, దర్భశయనము మున్నగు అనేకదివ్యస్థలములకుఁ బోయి, అచ్చటఁగల దివ్యతీర్థములలోఁ గ్రుంకి, అందందు వేంచేసియుండు ఈశ్వరుని ఆరాధించి, మార్గవశమున కాపూరు అను గ్రామము చేరుకొనియెను.

అచ్చటి జను లందఱును గాళికను గొలిచి ఆమెకు జంతుబలులు, నరబలులు సమర్పించుచుందురు. ఆ గ్రామమునఁ గాళికాదేవిగుడి తక్క విష్ణునియాలయముగాని, శివాలయముగాని, తుదకు రామభజనకూటముగాని లేదయ్యెను. అగ్నికిఁ గాలి తోడనునట్లు, అచ్చట తక్కువజాతి మనుష్యులు కంకాళమ్మ ఎల్లమాంబికమ్మ మున్నగు క్షుద్రదేవతలను గాళికకుఁ దోడుగాఁ గొలుచుచుండిరి. వారిహృదయములలో పరమేశ్వరభక్తియనునది పొడసూపకుండ ఆక్షుద్రదేవతలు చాల మెలఁకువతో నుండిరి. అగుట నచ్చట బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రాదివివక్షలేకుండ సకలవర్ణముల వారును ఆక్షుద్రదేవతలకు దయమాలి ఆవులు, దున్నలు, మేఁకలు, కోళ్లు, మూగవులు మున్నగు సాధుప్రాణులను బలియిచ్చి, ఆయానందముతో సుక్కిరి బిక్కిరి యగుచుండిరి. ఈకారణమువలన నచ్చట మేఁకలు మున్నగు సాధుజంతువులు సమూలముగ నాశమైపోవుచుండెను; కాని యితరము లగు పసులన్నియు మాని, వారు దేవతాపూజ అవిచ్ఛిన్నముగ నెఱవేఱుటకుఁ బరదేశములకుఁ బోయి వానిని గొనివచ్చి పెంచుచు లోపమును బూరించుచుండిరి. ఈసంగతు లేమియుఁ దెలియనివాఁడగుటచే లాడుబావా యట్టి క్షుద్రగ్రామమునఁ బ్రవేశించి, కాళికాలయసమీపమున నున్న యొక పూఁదోఁటలో విడిసెను.

ఆ గ్రామమునఁ గొన్ని దినములయందు రాజు కాళికాదేవికి నరబలుల నర్పించు వాడుకయుండెను. వాడుక ననుసరించి నరబలినిఁ జెల్లించి రండని రాజు భటులకు ఆజ్ఞాపించెను. కాని వాండ్రు ఎంతవెదకినను నాఁడు వారికిఁ దగినవాఁడు

కాన్పింపఁ డయ్యెను. ఎట్లయిన నిది నెఱవేర్పనిచో రాజు తప్పే బలియిచ్చు నని జడియుచు తిరుగుచుండఁగా, దైవవశమున పూదోఁటలో హరిభజనముచేయుచు నానందపరవశుఁడై యున్న లాడుబావా వాండ్రకన్నులఁ బడియెను. తోడనే బ్రతికితిమి అని వాండ్రు ఆతనిపైఁబడి ఎన్నివిధములవారించినను విడువక, ఏల యిట్లు చేసెదరనిన జవాబీయక తిన్నఁగ కాళికాలయమునకుఁ గొనిపోయిరి. అచ్చటఁ బూజా ద్రవ్యములు మున్నగు సకలపదార్థములను సిద్ధముచేసికొనియున్న మఱికొందఱు రాజభటులు వీరినిఁ జూచి "మీరింతవఱకును రాకపోవుటచే మా ప్రాణములు గుటుకుగుటుకు మనుచున్నవి. అంత యాలస్య మేల యయ్యెను?" అని యడిగిరి. లాడుబావాను కట్టితెచ్చినభటులు "ఏమిచేయుమనెదరు ? మనలో నెవఁడో యొకఁడు దీర్ఘాయువుకలవాఁడు ఉండుటచే నేఁడు బ్రతికిపోయితిమి. ఎంత వెదకినను నేఁడు ఎచ్చటను పురుషుఁడే కాన్పింపఁడయ్యెను. నేఁడు బైటికి వచ్చిచేయవలసిన పను లన్నియు స్త్రీలే నెఱవేర్చుచున్నారు. చంటిపిల్లవాఁడుగూడ వీథిలోనికి రాకుండఁ జేయఁబడెను. నేఁడు మనలో నొకనికి వంతు వచ్చు ననుకొంటిమి. ఇఁకఁ బ్రాణముల మీఁద నాశ వదలుకొనవలసినదియే యనుకొని యున్మత్తులమై, మేము పోవుచో తెలుంగకుండఁ దిరుగుచుండఁగా, నీసమీపముననున్న అమ్మవారి పూఁదోఁటలో నీనిర్భాగ్యుఁడు 'హరి హరీ' యని యేమో కూయుచు కాళ్లుబద్దలగునట్లు నాటకము త్రొక్కుచున్నాఁడు. ఒడ లెఱుంగకుండ ఆడుచున్న వీనినిఁగట్టి వేయునపుడు ఏమో గాని మేముగూడ ఒడ లెఱుంగమైతిమి. ఇంతకును జెప్పవలసినది ఏమియు లేదు. పూజ వేవేగ ముగింపుఁడు. మనమింతవఱకు నిచ్చటనే యుండుటచే మనలోనొకఁడు దేవికి బలియయిపోయియుండు నని మనదారపుత్రులు అడలుచుందురు. రాజు పండ్లు పిండిచేసికొనుచుండును. ఆలసించిన అమ్మవారికిఁగూడ ఆగ్రహమురావచ్చు" నని తొందఱ పెట్టిరి.

అచ్చటనున్న భటులు క్షణములోఁ బూజాదికమును నిర్వర్తించిరి. తోడనే లాడుబావా లోనికిఁ గొనిపోఁబడెను. అప్పటికి ఆతనికిఁ దనకు సంభవించిన విపత్తు తెలిసిపోయెను. ఎన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను విడువక వాండ్రు ఆతనిని అమ్మవారి యెదుట నిలిపి పాఱిపోకుండ ముగ్గురు గట్టిగఁబట్టుకొనిరి. ఒకఁడు దేవియెదుట నిలిచి గంటవాయించుచు "చల్లనితల్లీ! జగజ్జననీ! మమ్ము చల్లనికంటఁ జూడుము. ఈనరబలిని గ్రహించి, మాకు పాడిపంటలు సిరిసంపదలు ఇచ్చి, మారాజునకు నిత్య విజయమును దయచేయుము" అని ప్రార్థించుచుండెను. మఱియొకఁడు "తొట్రుపాటు వద్దు. ఏటు సరిగా వేయుము. ఒక్కవ్రేటునకు వీఁడు పైసలు కానిచో అమ్మవారు ఇఁక వీనిని స్వీకరింపకపోవుటయేఁ గాక మన కొంపతీయును" అని ఘాతుకుని హెచ్చ

రించుచుండెను. ఇదియంతయు వినుచు చూచుచున్న ఘాతుకుఁడు "తల్లీ! నాచేతికి బలమిమ్ము. నాకత్తికి పదను ఇమ్ము" అని ప్రార్థించి యాడుగ అచి, కత్తి యెత్తి విసరుటకు సిద్ధముగా నుండెను.

అట్టిసమయములో హఠాత్తుగ ఘెళఘెళ మని యురిమిన ట్లయ్యెను. కన్ను దెఱచి చూడఁగా, అమ్మవారు భయంకరమూర్తియై, మీఁదఁబడి "దుర్మార్గులారా! హరిభక్తాగ్రేసరునకు కీడుదలంచిన మీరు చత్తురుగాక!" అని రాజభటులను నానా బాధలు పెట్టి విడిచెను. కనుమూసి తెఱచునంతలో వాండ్రు మాఱువలుకకుండ తిరిగి చూడకుండ ఊర్ధ్వశ్వాసముతో చేతనైనంత వడిగఁ బాఱిపోయిరి. అంతఁ గాళికాదేవి భయంకరాకారము విడిచి చేతులు జోడించుకొని "శ్రీహరిభక్తాగ్రేసరా! నన్ను క్షమింపుము. మదమువలన నీరాజభటులు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానము లేక నాకు బలియిచ్చుటకై నిన్నుఁగట్టితెచ్చిరి. నేను భాగవతులనినఁ బరమభక్తితోఁ బూజింతును. నేఁడు నామూలమున సంభవించిన యీ అపచారమును మఱచి, నాసేవ నంగీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. అది విని లాడుబావా సీత్కారము చేయుచు, "నీవు నన్ను సమీపింపకుము. నిన్నుఁ జూచిన పూర్వపుణ్యము లన్నియు నశించును. నీశరీరము సోఁకిన కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడుట తప్పదు. క్షుద్రురాలవై సాధుజంతువులను బలిగొను నీకు ఇంత మృదువగు ప్రార్థనాసరణి యెట్లల వడినది? నీ వెప్పుడును మాంసము తినుచుండుటవలన నీమాటలు కుళ్లిన మాంసపుఁ గంపుఁ గొట్టుచున్నవి. తామసీ! హరిభక్తులను బూజింతు నంటివి. శ్రీహరియెడల నీ కింత భయభక్తు లుండునేని, నీవు పాపకర్మమగు జంతుబలి నేల యంగీకరించెదవు? ఈదేశప్రజలకుఁ దగినదానవు నీవు. నీకుఁ దగిన ప్రజలు వీరు. నే నీకర్మము ఏమియు నెఱుంగక యీగ్రామమున నిలిచితిని. ఛీ! ఇఁక నిచ్చట నిలువరాదు" అని చరచర నచ్చటనుండి బయలుదేఱెను.

ఈమాటలు విని కాళిక గజగజవడకుచు పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నావలన నపరాధ మైనది. నన్ను క్షమింపవలెను. నాకు శ్రీహరియెడల భక్తి గలదు. కాని యిచ్చట ప్రతిష్ఠింపఁబడినపిదప నాకు భాగవతదర్శనమే కాలేదు. అగుట నాకు సౌజన్యము మఱపునకు వచ్చినదనుట యథార్థము. శ్రీహరి యనినఁ బరమాదరమే. లేనియెడల నేఁడు నిన్ను వధించుటకు సిద్ధముగ నున్న రాజభటులను నేను శిక్షించుట యెట్లు తటస్థించును? ఇఁక నీవెంత దూషించినను బడకలేదు. భాగవతాగ్రణీ! శాంతము వహింపుము. నేఁటితో నే నీ జంతుబలిని మానుకొను చున్నాను. నాకు జ్ఞానము గలిగినది. మాంసాహారముపై నరుచి పొడమినది. ఇఁక సాత్వికాహారమును స్వీకరించెదను. ఈదేశపుఁ బ్రజలనందఱను జంతుబలుల నిచ్చుట

పూనునట్లు నియమింతును. అందులకు నీవు హరిభక్తిఁ గలిగించి రక్షింపఁ జేయుము" అని ప్రార్థించెను. 'క్రూరాత్మురాల వగు నీమాటలు నమ్ముట యెట్లు?' అని లాడు బావా తొలుత నచ్చట నిలుచుటకు సందేహించెను; కాని తుదకు కాళిక విశేషముగాఁ బ్రార్థించుటవలన నంగీకరింపక తప్పదయ్యెను. తుద కెట్లో యాతఁడు అచ్చట నుండి కాళిక యాతిథ్యమును స్వీకరించుట కంగీకరించెను.

పలాయనము గావించిన భటులు పోయి రాజుతో సకలవృత్తాంతము నెఱిఁగించిరి. తోడనే రాజు బయలుదేఱి కాళికాలయమునకు వచ్చెను. అతనితో గూడ అనుచరు లనేకులు వచ్చిరి. అప్పటి కప్పుడే లాడుబావా గుడి వెలుపలి వచ్చి ఆప్రాంతమున నొకచోఁ గూరుచుండి హరిధ్యానము చేయుచుండెను. పలాయనము చేసిన భటులు రాజుతో నీతఁడే దీని కంతకును హేతుభూతుఁడని చెప్పిరి. రాజు ఎదుటకు రాఁగానే లాడుబావా "రాజా! నీకేల బుద్ధిలేదు ? అనేకసాధుజంతువులను మానవులను దయారహితుఁడవై కాళికకు బలియిచ్చుచున్న నీవు కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడిపోయెదవు. నీకు ఇఁక గతిలేదు. ఇఁకనైన బుద్ధి తెచ్చుకొని మసలుము" అని మందలించెను. అందఱిలోఁ దన్నిట్లు నిందించుటచే రాజు ఆగ్రహ మహోగ్రుఁడై "యీనీచునిఁ గొనిపోయి పాడునూతిలోఁ బడవేసి పైని పెద్దబండ రాతినిఁ బడవేయుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను. తోడనే రాజభటులు అటులఁ జేసిరి. అందులకుఁగూడ లాడుబావా యేమియు విచారింపక, నూతిలోఁ బడిపోవునపుడు సైతము శ్రీహరీయని హరిధ్యానము చేయుచుండెను. ఇది యైపోయినతరువాత రాజు కాళికాలయమునకుఁబోయి దేవికి సాష్టాంగపడి, 'తల్లీ! సెలవునకుబద్ధుఁడను' అని యెదుట నిలిచెను. అంత దేవి "రాజా! నేఁటినుండి నేను బలులను స్వీకరింపను. నాకు సాత్వికాహారమే కావలయును. నేఁటినుండి నీవు హరిభజనము ప్రారంభింపుము. ఈదేశ ప్రజలకుఁ గూడ నట్లు చేయ నాజ్ఞాపింపుము. నేఁడిక్కడకు నిర్హేతుకకటాక్షముతోఁ జనుదెంచినలాడుబావా అనుభాగవతాగ్రేసరునిఁ బూజించి యాతనివలన నుపదేశమును బడయుము" అని యాజ్ఞాపించెను; కాని పూజించుటకును, ఉపదేశమును బొందుటకును ఇప్పుడు లాడుబావా యెక్కడ నున్నాఁడు ?

రాజు తాను వివేకభ్రష్టుఁడై, చేసిన పనియంతయు దేవికి విన్నవించి, 'తల్లీ! తెలియకచేసిన యీయకృత్యములకు ఈసేవకుని రక్షింపుము' అని ప్రార్థించెను. అది విని దేవి ఇఁక రాజుపైఁ గోపపడినను ప్రయోజనము లేదని తలంచి, "ఇప్పటికైనను చెడిపోయిన దేమియు లేదు. వెంటనే పోయి ఆభాగవతోత్తమునిఁ బైకిఁ దీయింపుము. భగవద్భక్తులకు అంతలోఁ బ్రాణాపాయము సంభవింపదు" అని చెప్పెను. రాజు ఆజ్ఞాబద్ధుఁడ నని చెప్పి, వడిగఁబోయి తొలుత బండరాతినిఁ దీయింపఁ బ్రయ

త్నించెను. కాని యెన్నివందల మంది ప్రయత్నించినను అది కదలదయ్యెను. ఇఁకఁ జేయునది లేక రాజు "ఇంత పట్టుపట్టినను రానిరాతి క్రిందఁబడిన భాగవతుఁడు జీవించి యుండుట పొసఁగదు" అనిచెప్పి, ఆ ప్రయత్నమును మానుపించి "దేవి హరిభక్తిని బోధించినది. హరిభజన చేయుమని నియమించినది. అట్లే చేసెదను. కొన్ని దినములు గడచినప్పటికి సదాచార్యుఁడు లభింపకపోఁడు" అని తలఁచి హరిసేవ చేయుఁడని ప్రజల కందఱకు నాజ్ఞాపించెను. ఆదినము మొదలుకొని దేశమునందలివారెల్లరును హరిపూజాధురంధరులైరి.

అట నూతిలోఁ బడిపోయిన లాడుబావా భగవత్కటాక్షముచేఁ జెక్కు చెదరక యుండెను. అతఁడు చచ్చిపోవలయు ననిరాజు త్రోయించిన బండరాయి గొడుగువలె నుండి, వర్షాతపాదులవలన నాతని కేమియు బాధ కలుగకుండు నట్లుండెను. నూతి నావరించుకొనియున్న లతాగుల్మాదులకుఁ దేనెపట్టు ఉండెను. దానిలో నుండి లాడుబావాచెంతకు మధుధార పడుచు లాడుబావాకు జీవనాధారమై యుండెను. ఆహా! భగవద్భక్తులమహిమ. క్షుద్రమానవులదుశ్చింతలును దుశ్చేష్టలును వారి నేమిచేయఁగలవు? రాతిలో నుండుకప్పకుఁగూడ జీవనాధారము చూపు పరమేశ్వరుఁడు తనభక్తులకుఁ గూర్పరాని దేమిగలదు? ఆరాతిసాహాయ్యమున వర్షాతపమువలని బాధలు లేక, మధువు నానుచు ఆభక్తశిఖామణి నిశ్చలముగ భగవద్ధ్యానము చేసికొనుచుండెను.

మూర్ఖులు ఏపనిచేసినను జాలఁ దీవ్రముగనే యుందురు. రాజు ఇంతకుఁ బూర్వము కాళికను జంతుబలులు నరబలులు మున్నగునవి సమర్పించుచు నెంత శ్రద్ధతోఁ బూజించుచుండెనో, యిప్పుడు అంతశ్రద్ధతో భగవద్ధ్యానము చేయఁ దొడఁగెను. అగుట నాతనిసేవకు భగవంతుఁడు మెచ్చి సాక్షాత్కరించి, "నీభక్తిశ్రద్ధలకు మెచ్చితిని. నీవు ఇప్పుడు చూపునది మూఢభక్తి. నీవు సదాచార్యు నాశ్రయించినఁగాని జ్ఞానవైరాగ్యములు గలుగవు. నీకు జ్ఞానవైరాగ్యములను గలిగింపఁగల సదాచార్యుఁడు లాడుబావా తక్క మఱియొకఁడు లేఁడు. కావున నాతని నాశ్రయింపు" మని చెప్పెను. "మహాత్మా! లాడుబావా ఇప్పుడు ఎక్కడ నున్నాఁడు? అవివేకినై నే నాతనిం జంపించితిని" అని రాజు విన్నవించెను. "సందియము వలదు. రాజా! నీవంటివారు భాగవతులకుఁ బ్రాణాపాయము గలిగింపఁ జాలరు. నూతిలోనిరాతిని దొలఁగించి చూడు" మనిచెప్పి, శ్రీహరి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. భగవంతుని యాజ్ఞానుసారముగ రాజు బండరాతిని దీయింపఁగా నది సులభముగాఁ బైకి వచ్చెను. చూడఁగా, దానిక్రింద లాడుబావా భగవద్ధ్యాననిష్ఠుఁడై యుండెను. లాడుబావా రాజును గాంచి, "పరమైకాంతస్థలమున శ్రీహరి

భజనమువలన నానందపరవశుఁడనై యున్న నన్నేల కదిపితివి? అని యడిగెను. రాజు మాఱుపల్కకుండ నాతని పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! క్షమింపవలయును. నేను కేవలము అవివేకిని; పాపకర్ముఁడను. మీ మాహాత్మ్యము నెఱుఁగక మీయెడల నెగ్గుచేసితిని. ఈదీనునికి బుద్ధివచ్చినది. శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి నన్ను మీపాదముల నాశ్రయింప నియోగించెను. భాగవతాగ్రగణ్యా! నాయెడల దయయుంచి నానగరునకు దయచేసి నాకు జ్ఞానోపదేశముచేసి మోక్షసాధనమునను గ్రహింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. ఆప్రార్థనకుఁగరముసంతసించి లాడుబావా, "రాజా! నీవు నాకు చేసినయెగ్గేమియున్నది? పండ్రెండు సంవత్సరములు పరమైకాంతస్థలములో దాఁచి, నాహరిధ్యానము నచంచలముఁ గావించిన మహోపకారి వగు నీఋణము నేనెట్లు తీర్చుకొందును?" అని మీఁది కెక్కవచ్చెను. అంత రాజు భద్రగజముమీఁద నెక్కించి లాడుబావాను మహావైభవముతో నగరమంతయు నూరేగించి, తన నగరునకుఁ గొనిపోయి అర్హస్థలమున విడియించెను.

యుక్తసమయమున లాడుబావా రాజునకు శ్రీకృష్ణమంత్రోపదేశముఁ గావించెను. ప్రజలుగూడ ననేకు లాభాగవతాగ్రేసరు నాశ్రయించి, మంత్రోపదేశముఁ బడసిరి. దేశమంతయు లాడుబావాను మహాభక్తితోఁ బూజించెను. లాడుబావా కొన్నిదినము లచ్చటనుండి ప్రజల నందఱ నేకాదశీవ్రతనిష్ఠులం గావించి, అనేకతీర్థక్షేత్రములు సేవించి, తుదకు స్వస్థలము చేరి అవసానమున నీశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను. ఇట రాజుఁగూడ బ్రదికియున్నంతకాలము శ్రీహరిని బూజించి, అంతమునఁ బరంజ్యోతిలోఁ లీన మయ్యెను.

సీ. "సర్వేశ కల్పాంతసమయంబునందు నీ యఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు శేషసహాయుండవై శేషపర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతి నుండి నాభిసింధుజస్వర్ణలోకకంజాతగర్భ
మందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁబుట్టించుచు రుచినొప్పు బ్రహ్మస్వరూపివైన
తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప, భవ్యచారిత్ర పంకజపత్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద."

(భాగ. స్కం. 4 ప. 287.)

30. బోధలబావా

పాండురంగక్షేత్రమునకు సమీపమున ధామణము అను నొక గ్రామము ఉండెను. అందు మాణకోజీబోధల యను పేరుగల భగవద్భక్తాగ్రేసరుఁ డగు శూద్రుఁడు ఒకఁ డుండెను. ఆతనిభార్య పేరు మమతాబాయి. కుమారుని పేరు మహాదాజీ. కోడలిపేరు భాగీరథీబాయి. ఆయింట నీనలుగురే నివసించుచుండిరి. నలుగురునుగూడఁ బరమభక్తాగ్రేసరులు. శ్రీహరిభజన మనిన వారికి మహానందము. సాధుపూజయు, దీనపోషణమును వారికి నిత్యకృత్యములు. ఇంటికి వచ్చినయతిథికి షడ్రసోపేతముగ భోజనముపెట్టుటయనిన వారికి వరాలమూట లభించినట్లుండును. వారి యింట నెప్పుడు శ్రీహరినామము విన్పించుచుండును. ఆపరమభక్తశిఖామణులు ఏకాదశినాఁడు పండరిపురమునకుఁబోయి యుపవసించి, స్వామినిసేవించి ద్వాదశినాఁడు అనేకులను మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావించి, పాండురంగని కానందమును గలిగించి స్వస్థలమునకుఁ బోవుచుందురు.

ఇట్లుండఁగా నాదేశమున ననావృష్టిదోషముచే భరింపరానిక్షామము సంభవించెను. బీద లందఱును అన్నములేక మలమల మాడిపోవసాగిరి. సామాన్యసంపన్నులుగూడ కొలఁదిమాసములయందే నిరుపేదలై 'అన్నమో రామచంద్రా!' యని యేడువసాగిరి. బోధలబావా దినమునకు అనేకశవములు తన కండ్లయెదుట నుండి పోవుటఁ జూచియు, ప్రజలందఱును జిక్కి శల్యావశిష్టులై యుండుటఁ జూచియు సహింపలేక, భార్యను గుమారుని గోడలినిఁజూచి, "దుస్సహమగు కఱవు వలన దేశములో ప్రళయము సంభవించుచున్నది. బీదలయిండ్లన్నియు జనశూన్యములై పోవుచున్నవి. చిన్నిచిన్నిపల్లెలలోఁ గూడ నేదినమున కాదినము మృతులసంఖ్యను నిర్ణయించుట చాల కష్టముగ నున్నది. అన్నార్తుల దీనాలాపములవలన బ్రహ్మాండము బ్రద్దలైపోవుచున్నది. అనేకులు సంపన్నులు ఈస్థితినంతయుఁ జూచియుఁ దమ్ముకానట్లు ఉపేక్షించుచున్నారు. సర్వేశ్వరుఁడు మన కింత సంపద నిచ్చినాఁడు. మనముఁగూడ నీసమయమున దానిని రక్షింపఁజూచెద మేని పెట్టెలోని రూపాయలు పెట్టెలయందే మాయమైపోవును. గాదెలలోనిధాన్యము గాదెలయందే హరించి పోవును. చేలలోని సస్యము చేలయందే మాడిపోవును మనపశువులన్నియు మాయమైపోవును. మన పూర్వపుణ్యము నశించి, దానిస్థానమున ఘోరపాపము నిలుచును. ఉన్నట్లుండఁగా, మనము పిడుగుపడి భస్మమైపోదుము

శ్రీమత్పాండురంగని కోపమునకుఁ బాల్పడినవారి బ్రతుకు వ్యర్థము. కావున, మనము మనచేత నైనంతవఱకును దీనులకు సాయముచేయుఁడు" మని చెప్పెను.

ఈమాటలకు ఆయింట వ్యతిరేకభాషణమే రాలేదు. అందఱు "ఇంతకంటె పుణ్యమేమున్నది?" యని యుబ్బిపోయిరి. రణవీరునిఖడ్గము రక్తాభిషేకమైన వెంటనే మఱింత విశదమగును. అట్లే వారికరములు దేశమున సంభవించిన క్షామము వలన దానధర్మములు చేయుటలో మఱింత ముందంజ వేయసాగెను. ఎవరికిఁ దోఁచి నట్లు వారు పంచిపెట్టిరి. ఎవరి కెంత శక్తియున్నదో అందఱును అన్నపానముల నొసంగిరి. వారికి అప్పుడు విసుగు అనునదియే తోఁచలేదు. కేవలము ఆనందము. బ్రహ్మానందము వారిహృదయములందు నిండి తొలుకాడసాగెను. ముఖపద్మములు వికసించి, దయామృతసారమును వర్షింపసాగెను. బోధలబావా కుటుంబపు మహోదారవితరణము నాలించి దేశదేశములనుండి దీనజనప్రవాహమువచ్చి ధామణ గ్రామమును ముంచివేయసాగెను. అదిచూచి ఆగ్రామవాసులు అత్యాశ్చర్యపడసాగిరి. కాని, ఆర్తజనప్రవాహము దీనపోషకుల ఆనందసాగరమును బెంపుచేయునదియే గదా!

ఇట్లు దీనులు అవిచ్ఛిన్నముగ సన్నార్తులై వచ్చుచుండినను, బోధలబావాయు నాతనిభార్యయు మున్నగువారును ఏకాదశీదినమున పాండురంగక్షేత్రయాత్ర మానకయే యుండిరి. ఎడతెగని యీదీనరక్షణమువలన బోధలబావాచెంత నిలువయున్న అసంఖ్యధనమును, అమేయధాన్యరాసులును వ్యయమైపోయెను. అందుల కాతఁ డేమియుఁ జలింపక భార్య యొడలిమీఁదను, గోడలి శరీరముమీఁదను గలనగల నిమ్మని యడిగెను. ఆతఁ డడుగుటయే తడవుగా నంతకుఁ బూర్వమే యట్లు చేయుట కుద్యుక్తులై యున్న యారమణీమణులు మహానందముతోఁ దమ నగల నొలిచి యిచ్చివేసిరి. ఆనగల విక్రయమువలన నసంఖ్యధనము వచ్చెను. మఱల వారు యథాప్రకారముగ నార్తరక్షణ ప్రారంభించిరి; కాని మఱలఁ గొన్నిదినములయందే యాధనము గూడ నైపోయెను. ఋణ మిచ్చువా రెవరును లేకపోయిరి. అగుటచే బోధలబావాయు యమాజీయుఁ గూలినాలి చేసి, దానివలననే కొందఱుదీనులను గాపాడఁదొడంగిరి. అట్టి కష్టసమయములోఁ గూడ నాతఁడు మనశ్చింత నెఱుంగక, ఒక్కదీనునకైన క్షుద్బాధ తీర్పఁగలుగుచున్నందులకుఁ బరమానందభరితుఁడు కాసాగెను.

ఇంతలో నేకాదశి సమీపించెను. చూడఁగా నొక్క పయిసయైనఁ జేత లేక పోవుట గాంచి, బోధల అడవికిఁ బోయి కట్టెలుకొట్టితెచ్చి మూఁడుకాసులకు అమ్మి పండరిపురమునకుఁ బోయెను, మొదట నాతఁడు అచ్చటఁ జంద్రభాగయందు స్నానము

చేసి సంకల్పముచెప్పిన బ్రాహ్మణునకు ఒక కాసు నిచ్చెను. మఱియొక కాసుతో అరంటి పండ్లు, ఖర్జూరపుఫలములు, గంధమును గొని పరిశుద్ధహృదయుండై యాలయమునకుఁ బోయి "పండరినాథా! రిక్తుండను. ఈక్షుద్రని కానుకను అంగీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించి స్వామికి సమర్పించి, యుపవాసముచేసి ధ్వజస్తంభముచెంతఁ గూర్చుండి రాత్రి నాల్గుజాములును హరిభజనమునఁ గడపెను. మఱునాఁడు ఉదయమున చంద్రభాగా నదికిఁ బోయి స్నానముచేసి మిగిలిన కాసునకును పిండినిఁ గొని తీరమునఁగూర్చుండి, "అయ్యో! మృష్టాన్నము నొసంగి, నే నింతవఱకు ననేక సాధువులను బూజించితిని; కాని నేఁడు ఈరవంతపిండియు నెవరి కిచ్చెదను? ఇదియొక బాలుని క్షుద్బాధ తీఱుట కైనఁ జాలదే? నాస్థితి నెఱింగి సచ్చింతతో నన్నుఁ దరింపఁజేయుటకు ఈరవంతపిండియు నేమహానుభావుఁడు స్వీకరించును? ఒక్కయతిథినైన అన్నతృప్తునిఁగావింపక యేకాదశీ వ్రతము నాచరించిన నేను ఈద్వాదశీపారణ నెట్లు చేయుదును? ద్వాదశినాఁడు ఇతరునకు ఇడకుండ భుజించువానికంటెఁ బాపాత్ముఁడు ఉండఁబోఁడుకదా!" యని చింతింపసాగెను.

ఇట్లుండఁగా, భగవంతుఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపియై జీర్ణవస్త్రమును ధరించి వడవడ వడకుచు, "ఓమహానుభావా! నీవు ప్రతిద్వాదశినాఁడును అనేకవేల అతిథులను మృష్టాన్నతృప్తులను జేయు పుణ్యాత్ముఁడవు. నే ననేకమాఱులు నీయాతిథ్యమును బడసి యానందించియున్నాను. నేఁడు నాకు ఇంత యన్నము పెట్టినవారు కాన్పింపరైరి. సాధుజనచూడామణీ! తీరనిక్షుద్బాధ నాప్రేవులను మాడ్చివేయుచున్నది. నాయాఁకలి తీర్చి, నన్ను రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను. అందులకు బోధల చాలఁ జింతించుచు, "మహాత్మా! నాయొద్ద నేయి లేదు. చక్కెఱ లేదు. పాలు లేవు. కొంచెము ఉప్పునైతము లేదు. ఉన్న పిండియైనను నీక్షుత్తును బోఁగొట్టుటకుఁ జాలదు. ఈరవంతపిండిని సద్బ్రాహ్మణుఁడ వగు నీకు చేతులార నెట్లు ఈయఁగలను? పిలిచి భోజనము పెట్టవలసినదానికి మాఱుగా, అడిగినను గడుపునిండఁ బెట్టుటకుఁజాలని స్థితిలో నున్నాను" అని దీనుఁడై విన్నవించెను. "అయ్యా! నీవు అట్లు విచారింప నక్కఱలేదు. ఎంత యున్నను నాకుఁ జాలును. క్షుధాతురుఁడనై యున్న నాకు రుచితో నేమిపని? ఇఁక మాఱుపల్కక నాకు ఆపిండియే యిమ్ము" అని ప్రార్థించెను. తోడనే బోధల పిండి యాబ్రాహ్మణున కిచ్చివేసెను. బ్రాహ్మణుఁడు దానినిఁ దన జీర్ణవస్త్రాంచలమున ముడిచికొని, "భక్తచూడామణీ! నన్ను ఎవరును చేరనీయరు. కావున నేను ఇచ్చటనే ఈపిండి రొట్టెలుచేసికొని భుజింతును. కావున ఎండుపిడకలను దెచ్చియిమ్ము" అని చెప్పెను.

బోధల పరమానందభరితుఁడై ఆప్రాంతమున వెదకి ఎండుపిడకలను దెచ్చెను. బ్రాహ్మణుఁ డంతకుఁ బూర్వమే చంద్రభాగలో స్నానముచేసి, ఒక పెంకును కల్పించి

ద్ధముగా నుండెను. అంత నాతఁడు బోధలబావా తెచ్చిన యొంపుపిడకలను ప్పుతో నంటించి రొట్టెలు కాల్చుకొనుటకు సిద్ధముగా నుండఁగా, రుక్మిణీదేవి యీ సంగతి యంతయుఁ దెలిసి వృద్ధబ్రాహ్మణసుమంగలియై వచ్చి, "అయ్యో! నీవు ఒంటరిగా నేలవచ్చితివి? నీవు ఒకచోఁ గూర్చుండుము. నేను రొట్టెలు కాల్చెద" నని చంద్ర భాగలో స్నానముచేసి వచ్చి, రొట్టెలు కాల్చుటకుఁ గూర్చుండెను. ఆసమీపమునందే యున్న భక్తుఁడు ఇది యంతయుఁ జూచి, అయ్యో! ఒక్కనికే చాలని యీపిండి గొఱకు ఇరువు రాసించియున్నారు. ఇరువురు గూడ ఆఁకట నకనకమాడుచున్న వృద్ధులు. వీరి స్థితి చూడఁగా నాకడుపు చెఱువై పోవుచున్నది" అని వగవసాగెను.

ఆవృద్ధబ్రాహ్మణి జగజ్జనని యగురుక్మిణి యగుటచే కలిపినపిండి కలిపినట్లే యుండఁగా రొట్టెలు గుట్టలుపడెను. దానినిఁ జూచి బోధల వింతపడుచుండఁగా, నామె "యీరొట్టెలు మనకును, ఈమహాత్ములకును గూడ సరిపోవును; కావున మీ రిరువురును ముందు భుజింపుఁడు; తరువాత నేను భుజించెద" నని పలికెను. అపుడు బోధల "మహాత్ములారా! మీ ప్రభావముఁ జూడఁగా దివ్యముగా నున్నది. మీరు నిజముగా శ్రీరుక్మిణీకృష్ణులేగాని వేఱుగాదు. ఆహా! నే నెంతధన్యుఁడను. తల్లీ ! నీ వనినట్లు దయయుంచి యొసంగెదరేని, మీభుక్తశేషమును నేను భుజించి తరింతు" నని ప్రార్థించెను. అంత నావృద్ధదంపతులు వలసినంతవఱకును భుజించి, శేషమును భక్తునకొసంగిరి. బోధలయు నాభగవద్భుక్తశేషము నతిభక్తితో భుజించి, "ఆహా! ఈరొట్టెలు ఘృతక్షీరశర్కరావిహీనములై నను అమృతమునకన్న మధురములై యున్నవి. ఆదంపతులు లక్ష్మీనారాయణులనుట కింతకంటె నేమి కావలయును? ఆహా! నాభాగ్యము నేమని చెప్పుదును ?" అని యానందించి, మఱల నాలయము నకుఁబోయి "శ్రీపతీ! దినదినము నిచ్చట నీకు అనేకులు దివ్యభోగములను జేయించు చున్నారు. ఆమధురపదార్థములన్నియు వీడి నేనిచ్చినపిండినే యాశించితి వేల?" అని మోకరించి ప్రార్థింపఁ బండరినాథుఁ డాతనికి ఏకాంతదగ్గున మొసంగి, "భక్తాగ్రేసరా! నీవు కేవలము అమాయికుఁడవు. భజనచేసినవా రందఱును భక్తులే యనియు, అన్నదానముచేసినవా రందఱును సేవానిరతులే యనియు, ముక్కుపట్టుకొని కూర్చుండువా రందఱును మునులే యనియు, కాషాయాంబరములను ధరించిన వారందఱును విరాగులేయనియు, పద్మాదికములగు నాసనములు వేసికొని కూర్చుం డువా రందఱును యోగులేయనియు, భావించుటకు యోగ్యత నేమనవలయును? ఇచ్చట శ్రీహరీ యని యాక్రోశించువారు అనేకులు గలరు గదా ! అందఱిలోఁ త్రికరణశుద్ధిగ నన్ను నమ్మియున్నవారు వ్రేళ్లపై లెక్కింపఁదగినవారు మాత్రమే యుందురు. తక్కినవారందఱును లోకవిడంబనార్థము, దంభముకొఱకు, పరులు

క్తస్తుఁ బొగడవలయు నని మాత్రమే యిక్కడకు వచ్చి భజనము చేయువారుగను, అన్నదానము చేయువారుగను, ధ్యానము చేయువారుగను ఉన్నారు. నేఁడింతియ చాలును. తేపు నీకు ఇందులకు ఉదాహరణము చూపెదను" అని చెప్పి, యంత ర్హితుఁ డయ్యెను.

పాండురంగని యాజ్ఞాప్రకారము బోధలబావా అచ్చటనే యుండిపోయెను. నాఁడు ఒకవర్తకుఁడు అప్పురమునకువచ్చి, స్వామిని సేవించి వేయిమంది బ్రాహ్మణులకు అన్నదానము చేయుటకు నిశ్చయించుకొని, చంద్రభాగానదీసైకతస్థలమునఁ బందిళ్లు పాకలు వేయించి, ఆసమారాధనమును నెఱవేర్చుటకుఁ దగినవారిని నియమించెను. రెండుజాములగునప్పటికి వంటలయ్యెను. వర్తకుని యాజ్ఞాప్రకారము వేయిమంది బ్రాహ్మణులును వచ్చి బంతులుదీఱి కూర్చుండిరి. వడ్డన పూర్తియయ్యెను. అప్పుడు పాండురంగఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపియై బోధలబావాను వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చి, "వత్సా! నీవు ఇచ్చటఁ గూర్చుండి సకలమును జూచుచుండుము" అని యాతని నొకచోఁ గూర్చుండ నియమించి, తాను వడఁకుచుఁ గఱ్ఱ నానుకొనిపోయి "మహాను భావులారా! నాకు మిక్కుటముగ నాఁకలి యగుచున్నది. నేను ఈయాఁకలిని సహింపఁజాలకున్నాను. క్షణము ఉండినఁ బ్రాణములు పోవును; కావున నాకింత ప్రసాదము పెట్టుఁడు" అని ప్రార్థించెను. అదివిని అచ్చటి కార్యనిర్వాహకులు రుసరుస లాడుచు, "తొలఁగిపొమ్ము. మేము వేయిమందికిమాత్రమే సమారాధనము చేయు టకు సంకల్పించుకొంటిమి. మేము నిశ్చయించుకొనినప్రకారము వేవురును వచ్చి యున్నారు. ఇఁక మేమెవ్వరికి నన్న మిడఁజాలము. వేగముగ నవ్వలకుఁబొమ్ము" అని యదలించిరి. అప్పుడే సమారాధనము చేయించు వర్తకుఁ డక్కడకు వచ్చెను. వృద్ధుఁడు వర్తకునియెదుటకుఁ బోయి, "మహాత్మా! నేను శతవృద్ధుఁడను; ఎక్కడ కును బోఁజాలను. సహింపరాని ఆఁకలిబాధచే నాకు శోష వచ్చుచున్నది. పట్టెఁడన్న మిచ్చి రక్షింపకున్నచో నే నిచ్చటఁ బడిపోదును" అని ప్రార్థించెను. అదివిని వర్తకుఁడు చాలఁ గోపపడి "ఎన్నివిధములఁ జెప్పినను నీకు బుద్ధిలేదా! నేను వేయిమందికిఁ బైన నొక్కఁడు వచ్చినను అన్నము పెట్టఁజాలను; నీమట్టునకు నీవు ఒక్కఁడ నని చెప్పుచున్నావు; కాని నిన్ను అంగీకరించిన మఱియొకఁడు వచ్చును. వానికి పిదప వేఱొకఁడు వచ్చును. ఇంకొకఁడు వచ్చును. ఇట్లు అన్నమునకు వచ్చువారికి అం తము ఉండదు. మఱియొకచోటికిఁ బొమ్ము. ఇక్కడ ప్రయోజనము లేదు." అని గదుముచుఁ బలికెను. ముసలిబాపఁడు అంతటితో నూరకుండక "అయ్యా! వేయి మందికి మృష్టాన్నము పెట్టుచున్నావు. ఇఁక నొక్కవృద్ధునకు గుప్పెఁ డన్నము పెట్టఁజాలవా?" యని దీనముగ నడిగెను. వర్తకుఁ డీ తడవ కోపము నాపుకొనఁ

జాలక నౌకరులను జూచి, "యీపిశాచము నవ్వులకు గెంటివేయుఁడు" అని సెల విచ్చెను. ఆజ్ఞముగిసియు ముగియక పూర్వమే, యమభటుల ననుకరించు నాభటులు వృద్ధుని మెడమీఁదఁ జేతులు వేసి గెంటుకొని వచ్చి బైట దూరముగఁ ద్రోసి వేసిరి. అదిచూచి బోధలబావా "హరిహరీ! ఎంతకష్టము! ఎంతకష్టము! ఓభటు లారా! వలదు వలదు. భగవంతుని యాగ్రహమునకుఁ బాల్పడకుఁడు" అని పలు కుచుఁ బరుగుపరుగునవచ్చెను. బోధలబావా యచ్చటికి వచ్చునప్పటికి భటులు వృద్ధుని గెంటివేసి నాలుగైదుపోట్లు పొడిచి వెడలిపోయిరి. అదిచూచి మాట లేక నిలిచిపోయియున్న బోధలను జూచి భగవంతుఁడు "వత్సా! నీసందేహము తీఱినదా?" యని పలుకుచు నంతర్హితుఁడై పోయెను. తోడనే చూచుచుండఁగాఁ, బెద్ద సుడిగాలి యొకటివచ్చి పందిలి యాకసమున కెగిరిపోయెను. ఆకులలో వడ్డింపఁ బడిన పదార్థములన్నియు నిసుకతో నిండిపోయెను. వెంటనే ఇదియేమి మహోప ద్రవము దేవుఁడా! యని భోజనమునకు వచ్చిన బ్రాహ్మణు లందఱును జెట్టాక పిట్టయై పాఱిపోయిరి. ఇఁక నచ్చట వృద్ధుని గెంటివేసిన భటులును, కార్య నిర్వాహకులును, సమారాధనము నేర్పఱచిన వర్తకుఁడును మాత్రము నిలిచి యుండి తెల్లవోవుచుండిరి. ఇంతలో వాయుదేవుఁడు విజృంభించి, గాడిపొయియం దున్న కణకణలాడు చింతనిప్పులతోడను, చంద్రయిసుకతోడను వారిని వాయించి వాయించి విడిచిపెట్టెను. బోధల యిదియంతయుఁ జూచి లోకులదంభవృత్తికి రోసి, భగవంతుని మహామహిమలను గీర్తించుకొనుచు వెడలిపోయెను.

బోధలకు మార్గమధ్యమున క్షుద్బాధ యధికమయ్యెను. అయినను దాని నాతఁడు లెక్కచేయక భగవంతుని లీలలను గీర్తించుకొనుచు నడువసాగెను. మఱి కొంతతడవునకు బాధ యధిక మయ్యెను. నడుచుటకు శక్తి లేకపోయెను. అయి నను అతఁ డేమిచేయఁగలఁడు? మఱికొంతదూర మెట్లో ప్రాణములు బిగఁబట్టుకొని పోవునప్పటి కెదుట నొకఫలవనము కాన్పించెను. అప్పుడే వనమునుండి యెటకో పోవుచు దైవమువంతకు వచ్చియున్న యొక వృద్ధాంగన అలసిసొలసియున్న బోధలనుఁ జూచి, "అక్కటా! నీవెంత బడలియున్నాఁడవు. అన్నము లేకపోవుట వలన నీకన్నులు గుంటలుకట్టుకొని పోయినవి. దవడ లెండిపోయినవి. కడుపు నకనక లాడుచున్నది. కాళ్లు వడవడ వడఁకిపోవుచున్నవి. అయ్యో! నీవింత కష్టముతో నేల పోవలెను? అయ్యో! మాతోఁటలోనికి దయచేసి, ఫలములు తిని నీరు ద్రావి విశ్రమించి మఱి పొమ్ము నాయనా!" యని బతిమాలెను. బోధల తొలుత నామె నొప్పించి ముందుపోవఁ బోఁజూచెను; కాని యామెనిర్బంధ మధికమగుటచేఁ బోఁ జాలకపోయెను. తుద కాతఁడు ఆమెవెనుక బయలుదేఱి తోఁటలోనున్న వారి పర్ణ

శాలకుఁ బోయెను. అందు యజమానుఁడు గూర్చుండియుండెను. యజమానురాలు బోధల నాతనికిఁ జూపి, యాతని స్థితి యంతయుఁ జెప్పెను. అది విని యావృద్ధుఁ కుఁడు బోధల నెంతో యాదరము చేసి పర్ణశాలలోనికిఁ గొనిపోయి, అర్ఘ్యపాద్యా దులచేఁ బూజించి పీఁటవేసి కూర్చుండఁ బెట్టెను. ఇంతలో యజమానురాలు రొట్టెలు, ఫలములు, పాలు పాత్రములలో నుంచుకొని వచ్చి, బోధలయెదుట నుంచెను. బోధల వారికిఁ గృతజ్ఞతఁ దెలుపుచు వారి నిర్బంధమువలనఁ గడుపు నిండ భుజించెను. ఆవృద్ధ లిరువురును గూడ "నాయనా! మొగమోటపడకుము. నీవు కడుపునిండభుజింపకుండ వెడలిపోయితివేని, మాకు ఘోరతరపాపము చుట్టు కొనును" అని బతిమాలిరి. పాత్రములలో రొట్టెలు, ఫలములు, పాలు మిగిలి యున్నను మఱికొన్ని తెచ్చివేసి, "నాయనా! మొగమోట పడితివేని నన్ను జంపు కొని తినినట్లే. తండ్రీ! ఈరెండుపండ్లే భుజింపుము. ఈయొక్కరొట్టెయే భుజింపుము. ఈగ్రుక్కెడుపాలే త్రావుము. బాబూ! నీవెంతదూరము పోవలయునో, మఱల నెంతసేపటికి అన్నముదొరకునో, తండ్రీ! కడుపార భుజింపుము" అని మాటిమాటి కిని బతిమాలుచు మొగమోటపెట్టెను. ఆమె నిర్బంధమువలన నాతఁడు కడుపు నిండ భుజించి, "అమ్మా! ఇఁక నన్ను బాధింపకుము. నీనిర్బంధ మిఁక నన్ను బాధిం చును" అని చెప్పి, దాహముపుచ్చుకొని వారికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకముగ వందనము లాచరించిపోవుటకు వారిసెలవుఁబడసి లేచెను. చూచుచుండఁగనే క్షణములో నాతోఁటయుఁ బర్ణశాలయు వృద్ధదంపతులును మాయమైపోయిరి. కనుమూసి తెఱచునంతలో బోధల బైట యెండలో నిలిచియుండెను. ఇదిచూచి యాతఁడు పరమాశ్చర్యచకితుఁడై, "ఇది యంతయుఁ బాండురంగనిలీల యని భావించి, "దేవ దేవా! సర్వేశ్వరా! లోకజననీ! ఈదీనునికొఱకు, ఈక్షుద్రుని నిమిత్తము మీరెంత కష్టపడుచున్నారు?" అని యనేకవిధములఁ గొనియాడి, తద్గుణకీర్తనమునఁ బ్రవృ త్తుఁడై మరల నూరుదారి పట్టెను.

ఒకనాఁడు బోధల జొన్నచేనికిఁ గాపు ఉండెను. అయినను అతఁడు భగవ ద్భజనమున లీనుఁడై యుండుటచే పక్షులు వచ్చి యథేచ్ఛగ జొన్నలు తినిపోవు చుండెను. ఆతఁడు గూడ స్వయముగ క్షుధార్తులగు పథికులకు జొన్నకంకులు విఱిచి యీయఁ జొచ్చెను. ఇట్లుండఁగా, నాతనిభార్య అన్నము తీసికొనివచ్చి జరుగుచున్నది అంతయుఁ జూచి, "నాథా! ఇట్లయిన నేనేమి చెప్పఁగలను? ఇది కేవ లము మనయనుభవమునకే వినియోగింపఁదగినది యైనచో నెట్లయినను నాకు విచా రము లేదు; కాని ఈజొన్నలు విక్రయించుటవలన వచ్చుధనముసాయముననే మనము దొరతనమువారికిఁ బన్నులుచెల్లింపవలసియున్నది. పన్నులు ఈయకున్నచో

రాజభటులు యమయాతనలు పెట్టెదరు. ఇది నీవు ఎఱుఁగనిదియా? ఇఁక నిట్లు చేయకుము. చేసితివేని పండరినాథుఁడే యాన" అని చెప్పిపోయెను. మఱల బోధల బావా నృత్యము ప్రారంభించెను. ఆతఁడు పరవశుఁడై యుండఁగా, గొందఱు పథికులు వచ్చి "మహాత్మా! మేము పండరినాథుని సేవింపఁబోవుచున్న బాటసారులము. ఆఁకట మాకడుపులు నకనకలాడుచున్నవి. ఇఁక నొక్క యడుగైన నడువఁజాలము. తినుట కేమైన లభింపదేని క్షణమైన నిలువఁజాలము. మాయెడలఁ గరుణ వహించి, మాక్షుద్బాధను దొలఁగింపుము" అని ప్రార్థించిరి. కొంతతడవునకు ఆతఁడు వారి ప్రార్థనమును దెలిసికొని, "అయ్యా! నేను మీకువలసిన జొన్నకంకులను నాచేతితో నిచ్చుటకు వీలులేదు. మీరే కైకొనుఁడు" అని చెప్పెను. వెంటనే బాటసారులు చేనిలో నడ్డపడిరి. క్షణములో చేనంతయు కంకులులేనిదై పోయెను. అప్పుడే వచ్చిన బోధలకుమారుఁడు అది చూచి, తండ్రి నేమియు ననఁజాలక చింతాక్రాంతుఁడై కూర్చుండెను. బోధల పుత్త్రునిస్థితి గ్రహించి, "వత్సా! ఏల వగచెదవు? ముందేమో విపత్తు వచ్చునని యిప్పుడు దీనులకు సాయముచేయకుండు టేటి వివేకము?" అని యడిగెను. అందులకు ఆనందించి యమాజీ, "ఇఁక నిక్కడ నుండు టెందులకు?" అని దండ్రినిఁ దీసికొని యింటికిఁ బోయి, సకలమును దల్లి కెఱింగించెను. ఆమె యందుల కేమియుఁ జేయఁజాలక సంతోషించి యూరకుండెను.

పదిదినములు గడచిపోయిన పిదప రాజోద్యోగులు కర్షకులవలన రావలసిన పన్నులు వసూలుచేయఁ బ్రారంభించిరి. ప్రతిగ్రామమునందును ఎవరైన బాగుపడుచుండిన వారిని నాశనము చేయుటకును, ఎవరైన మంచిపని చేయుచుండిన ఆపనిని ధ్వంసముఁ జేయుటకును, సిద్ధముగానుండు దుర్మార్గు లుందురు గదా! ఆసమయమున అట్టివారు కొందఱు "బోధలవద్ద పన్ను ముందు వసూలు చేయుఁడు. ఆతఁడు దినదినమును దివాలా తీయుచున్నాఁడు. పదిదినములు గడచినచో నిఁక వానివలనఁ బన్ను వసూలుకాదు" అని రాజభటులకు చెప్పిరి. వెంటనే రాజోద్యోగులు యమదూతలవలె వచ్చి బోధల యింటి గుమ్మము మీఁదఁ గూర్చుండి, "నీవు సర్కారుకు ఏడువరహాల నీయవలసియున్నది. ఇప్పుడే యిమ్ము" అని నిర్బంధించిరి. చూడఁగా, బోధలవద్ద మూఁడువరహాలు మాత్రమే యుండెను. తక్కిన నాలుగువరహాలును అప్పు తెచ్చియిచ్చెదనని వారి నొప్పించి, గ్రామములోనికి బయలుదేఱెను. ఆగ్రామమున నాగాబాయి యను నొక వితంతువు దుష్పథమున సంచరించి, చాలధన మార్జించి యుండెను. బోధల యామె నప్పు అడుగఁగా, "చేత నొక్కకాసు అయినను లేదు. రేపు ప్రాతఃకాలమువఱకు నుండువేని రావలసినచోట వసూలుచేసి యిచ్చెదను" అని యామె ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ఉగ్రులగు రాజభటుల కెఱింగించి అనేకవిధముల వారిని బతిమాలుకొని తుదకు రెండు దినముల గడు వనిపించుకొనెను.

మాటయిచ్చినప్రకారము ఈయవలసినవారివలన వసూలుచేయక పోయినను, పెట్టెలోనున్న ఏడే నాలుగువరహాలు తీసి బోధలకొఱకు నాగాబాయి ఎదురు చూచుచుండెను. ఇంతలో రాజోద్యోగులను బోధలమీఁదికిఁ బురికొల్పిన దుష్టులు ఆమెయింటికి వచ్చి, "ఇదిగో వినుము. పిదప నేడ్చెదవు. బోధలకు బదు లీయకుము. అతఁడు పూర్తిగా దివాలాతీసినాఁడు. అతనివలన నీకు తిరిగి సొమ్ము రాదు. అతఁడు పోరతనమువారి కీయక సంసారమునకు వాడుకొనును. పిదప రాజభటులు అతనినిఁ గైదులోఁ బెట్టెదరు. ఇక నీవు చెడవలసినదానవే కదా! అదిగాక, ఇప్పుడు మేము పలుకుటకు వేలుకారణములు గూడఁ గలవు. యథార్థము చెప్పుచున్నాము. నీవు అతనికి బదులు ఇచ్చెదవేని నీపనిఁ బట్టెదము. నీయింటిలో నొక్క పెంకుముక్కయైన నుండదు. నీతలపై నొక్క వెండ్రుకయు నుండదు. ఆపైని నీచిత్తము" అని చెప్పిపోయిరి. వారుచేయు దండగములు నామె గుణికాఱలో నెఱింగియున్నది కావున వారికి వ్యతిరేకము చేయఁజాలక, నాగాబాయి పలుల బోధల వచ్చి యడుగఁగా, "అయ్యా! నావలనఁ గాదు. ఈయవలసినవా రొక్క పైసయైన నీయలేదు. మఱియొకచోటఁ జూచుకొనుము." అని చెప్పివేసెను.

ఇది తెలిసి బోధల నెత్తిమీఁదఁ బిడుగుపడినట్లు చింతించి, తుదకు "సమీప గ్రామమునకుఁ బోయి నాలుగు వరాలును దెచ్చెదను" అని దారపుత్రులతోఁ జెప్పి, వీరాళా గ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈసంగతిఁ దెలిసికొని ఆదుష్టులు రాజోద్యోగులతో బోధల పాఱిపోయె నని చెప్పిరి. తోడనే వారు వచ్చి ఇల్లు ముట్టడివేసి, గుమ్మముమీఁదఁ గూర్చుండి "పన్ను ఇచ్చునంతవఱకును ఇంటిలోనివా రెవ్వరును గుమ్మము దాఁటి పోఁగూడదు" అని శాసించిరి. బోధలభార్య మంచినీటికొఱకుఁ గూడ వెలుపలకుఁ బోవుటకు వీలులేదయ్యెను. వీరి యవస్థను జూచి పండరినాథుఁడు తలారివానివేషముతో రాజసన్నిధికిఁ బోయి, బోధలబావా చెల్లింపవలసిన యేడువరాలును జెల్లించి, రశీదు పుచ్చుకొని తెచ్చి, బోధల యింటిని ముట్టడించి యున్న ఉద్యోగులకుఁ జూపెను. అంతట వారు మాఱుమాటాడక లేచి పోయిరి. మఱునాఁడు బోధల వీరాళా గ్రామమునుండి వచ్చి రాజసభకుఁ బోఁగా అచ్చటి యధికారులు "ఓయీ! నీవు ఈవలసిన ఏడువరాలును నిన్న తలారివాఁడు తెచ్చి యిచ్చి, రశీదుఁ గొనిపోయెను" అని చెప్పిరి. అందులకు వింతపడి, బోధల తలారివానిని "నీకు ఏడువరాలు నెవ" రిచ్చి రని యడుగఁగా, "నే నేమియు నెఱుఁగను" అని వాఁడు చెప్పెను. అంతట బోధల ఇది యంతయుఁ బాండురంగని లీల

యని నిశ్చయించి, "దీనబంధూ ! భక్తచింతామణీ ! ఎంతపనిఁ జేసితివి? బ్రహ్మేంద్రాదులవలనఁ గూడఁ సేవింపఁబడు నీవు ఈసేవకుని నిమిత్తము అట్టి నీచరూపమును వహింప వచ్చునా ? ప్రభూ ! పన్ను చెల్లించునపుడు ఆరాజోద్యోగులు నిన్నేమని యదలించిరో, ఏమి చిక్కులు పెట్టిరో? అయ్యో ఈస్వల్పపుఁ బన్ను చెల్లించుట నావలనఁ గానిది కాదు గదా! అట్టిచో నీకీశ్రమ మేల ? ఆశ్రితవత్సలా! శ్రీహరీ! నాహృదయము కంపిత మైపోవుచున్నది. ఈయపచారమును నేను సహింపఁజాలను" అని దుఃఖింపసాగెను. అపుడు పండరినాథుఁడు సాక్షాత్కా-రించి, "వత్సా! వగవకుము. ఈవ్యవహారములో నీకేమియుఁ దెలియదు. శాంతించి యుండుము" అని యూరడించి, తిరోహితుఁ డయ్యెను. బోధల యింటికిఁ బోయి చూడఁగా, పెట్టె లన్నియు నపారధనసంచయముతోడను, గాదె లన్నియు ధాన్యరాసులతోడను, పొలము లన్నియు ఫలవినమ్రములగు సస్యములతోడను నిండి యుండెను. బోధల భగవంతుని అనేక విధములఁగీర్తించుచు, నాతని యనుగ్రహము వలన లబ్ధమయిన సంపత్తును మఱల భాగవతారాధనము నిమిత్తమును, దీనుల కోసమును వెచ్చింపఁ జొచ్చెను. గ్రామమునందలివా రెల్లరు నీవిచిత్రమును జూచి, బోధలమాహాత్మ్యము నెఱింగి యాతనిని గౌరవింపసాగిరి.

సమీపగ్రామమున బోధల సమీపబంధువులలో నన్నదమ్ములిరువురు బోధల చేలతో నంటియున్న చేను వ్యవసాయము చేయుచుండిరి. వారియింట హాసి యను నొకస్త్రీ దాసియై యుండెను. ఆమె సంసారముమీఁద విరక్తిఁబూని, బోధల చెంతకు వచ్చి "స్వామీ! నాకు సంసారముమీఁద రోఁత పుట్టినది. మీసేవ చేయవలయునని నాకు అభిలాషము గలదు. నన్ను కరుణించి భవరోగమును బాపి అనుగ్రహింపుము" అని ప్రార్థించెను. అందులకు బోధల "నీకు వైరాగ్యము కలిగినందులకు ఆనందము; కాని సతతము భగవదారాధనమునఁ గడపుటకు ఒకనికి దాసివై యున్న నీకు ఎట్లు సాధ్యపడును? నిర్మలభక్తియున్నచో, భగవంతుని ఎప్పుడో యొకప్పుడు పూజించినను బాధలేదు. మనస్సును దుష్పథమునఁ బోనీయక నిర్మలభక్తితో నీశ్వరుని స్మరించుచు, సంసారమున నున్నవారు గూడ మోక్షమును బడసినవారు గలరు. కావున ప్రతి ఏకాదశినాఁడును నీయజమానుల సెలవుఁబడసి పండరిపురమునకుఁ బోయి పాండురంగనిఁ బూజించుచుండుము. నీహృదయము నిర్మలభక్తిభరితమైనయెడల, నదియే చాలును" అని చెప్పి పంపివేసెను. ఆమె యట్లే చేయసాగెను.

బోధల ప్రభావము వెల్లడియైనకొలఁదిని సమీపగ్రామవాసులు అనేకులు వచ్చి, అతని భగవద్భజనమును, భగవద్గుణకీర్తనమును కని విని, యానందించి పోవుచుండిరి. ఒకప్పుడు తాళేరాసా అనుగ్రామమునుండి పదిమంది బోధల భగవ

...కుటుంబము జూచుటకు బయలుదేఱిరి; కాని మార్గమధ్యమున నంపోకిని... ...పాము కఱచి ప్రాణములు తీసెను. తక్కినవారు ఈసంగతి రాజభటులకు తెల్పిన బాధలు గలుగునని తలంచి, ఎత్తికొని తీసికొనివచ్చి తమతోఁగూడ తమ ...మధ్యను పెట్టుకొనిరి. కొంతసేపయిన తరువాత బోధల చుట్టునున్న వారిని జూచి, "భాగవతులారా! ఊరకుండవలదు. అందఱును లేచి నోటితోఁ బాడుచు, చేతులతో తాళము వేయుచు, కాళ్లతో నృత్యముచేయుచు హృదయమునందు భగవంతునినిలిపి భజనము చేయుఁడు" అని చెప్పెను. అందఱును భజనప్రారంభించిరి; కాని సర్పదష్టుఁడై మృతుఁడైనవాఁ డెట్లు భజనచేయును? వానినిజూచి బోధలచెంతకు వచ్చి తట్టి పిలిచి "మహాత్మా! ఏల యూరక కూర్చుండెదవు? హరిభజనము చేయుము. ఆపదుద్ధారకుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణుని భజింపుము" అని చెప్పెను. తోడనే వాఁడు గూడ లేచి, భజన ప్రారంభించెను. అదిచూచి తక్కినవారు ...పోయి కొంతతడవునకు తెలివి తెచ్చుకొని, యిదియంతయు బోధలమహాత్మ్యమని తలంచి, యాతని పాదములమీఁద వ్రాలి యథార్థము విన్నవించిరి. బోధల ...యంతయు పండరినాథుని లీలయని భజనము యథాపూర్వముగ సాగించెను.

ఇట్లుండఁగా, హాసి యజమానుఁడు చనిపోయెను. అతని తమ్ములు ఋణబాధను దీర్చుకొనుటకు ఆస్తియంతయు విక్రయించుకొనుచు, ఆస్తితోఁబాటుగ హాసిని గూడ విదేశీయుఁడగు నొక వర్తకునకు అమ్మఁజూచిరి. అది తెలిసికొని యామె బోధలచెంతకు వచ్చి పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నన్ను నాయజమానులు విదేశీయుఁడగు నొక వర్తకునకు విక్రయింపఁజూచుచున్నారు. మీకును నాకును, పండరినాథునకును నాకును దూరము చేయుటకు వారు తలంచియున్నారు. నన్ను ఈవిపత్సాగరమునుండి దరిచేర్పవలయును" అని ప్రార్థించెను. అందులకు బోధల "నీవేమియు భీతిల్లకుము. భగవంతుఁడు నీహృదయమున నున్నచో, నీకును భగవంతునకును దూరముచేయఁగలవా రెవరు? భగవంతునికసాధ్యముగాని దేమిగలదు? ఆతఁడు నీసేవ నభిలషించెనేని, నిన్నే సులభముగా పండరిపురమునకు రప్పించుకొనఁగలఁడు. లేకున్న నాతఁడే నీచెంతకు రాఁగలఁడు. అందులకు విచారింపకుము. నీకు పోయినచోట నాకంటె గొప్పయాచార్యుఁడే లభింపవచ్చును. విచారింపకుము. భగవద్ధ్యానము మాత్ర మేమరకుము" అని చెప్పెను.

అంతట హాసి మమతాబాయిచెంతకుఁ బోయి, తనకు సంభవించినదంతయుఁ దెలుపుకొని "తల్లీ! నాగురుదేవుఁడగు నీభర్తను, నాతల్లివగు నిన్నును విడిచి నేను మనఁజాలను. నన్నుఁ గొనునట్లు నీభర్తకు విన్నవింపవలయు" నని కోరెను. మమతాబాయి భర్తతో "హాసి మనలను విడువలేక యేడ్చుచున్నది. ఆమెను మన పాలము

అమ్మియైనను, ఆమె యజమానులు కోరుమూల్యము నిచ్చి కొనవలయునని చెప్పెను. అంత నాతఁడు అందుల కంగీకరించి, ఆమెయజమానులచెంతకుఁ బోయి "మీరు కోరినవెల యిచ్చెదను. హాసిని నాకు ఇచ్చివేయుఁడు" అని చెప్పెను; కాని వారు ఈతనియెడలఁ బ్రబలాసూయ గలవా రగుటచే "లక్షవరహాలు ఇచ్చినను ఆమెను నీకు ఈయము. ఇతరులకే యిచ్చెదము" అని ఖండితముగాఁ జెప్పిరి. బోధల సంగతి యంతయు హాసి కెఱింగించి, "నీవు విచారింపకుము. శ్రీపాండురంగనికి సకలమును నివేదించి నీవిపత్తును దప్పించెద" ననిచెప్పి యింటికిఁబోయి, యావృత్తాంతము మమతా బాయి కెఱింగించెను.

యజమానులు హాసిని, దాని కుమార్తెను దూరదేశమునుండి వచ్చిన వర్తకులకు ఇరువదియైదువరాలకు విక్రయించి, పత్రము వ్రాసియిచ్చి సొమ్ముపుచ్చుకొనిరి. తోడనే పాండురంగఁడు ఒకబ్రాహ్మణుఁడై వెళ్లి "రమ్ము, నిన్ను బోధల కొనిరమ్మన్నాఁడు" అని హాసిని ధామణగ్రామమునకుఁ బంపివేసెను. హాసి కూఁతురు చనిపోయెను. ఉన్నట్లుండఁగా, హాసి మాయ మగుటఁ జూచి వర్తకులు దానిపూర్వ యజమానులవద్దకుఁ బోయి, "మాచే వరాలను గైకొని యూరకుందురేల? హాసిని మాకు అప్పగింపుఁడు" అని యడిగిరి; కాని వారు "మీరు మాకు వరాలుఇచ్చి పత్రము ఎప్పుడు వ్రాయించుకొంటిరో, అప్పుడే హాసి మీసొత్తుఅయ్యెను. ఇఁక మాప్రసక్తియేల ?" అని తప్పించుకొనుటకుఁ జూచిరి. ఈవివాదము ఎంతకును దీరదయ్యెను. "ప్రొద్దున నొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి, 'బోధలచెంతకుఁ బొమ్ము' అని హాసితోఁ జెప్పెను. చూడఁగా, బోధల హాసినిఁ బిలిపించుకొనిపోయినట్లు తోఁచుచున్నది. మీరు పోయి ఆతనితోఁ గలహింపుఁడు" అని గ్రామములోనివారు కొందఱు వర్తకులకుఁ దెలిపిరి. 'మాకు ఆబోధలతో నేమియును బనిలేదు' అని చెప్పి, వర్తకులు హాసి ఎచ్చట నున్నదో తెలిసికొనవలయునని బోధలచెంతకుఁ బోయి చూచిరి; కాని ఆమె యచ్చటఁ గాన్పింపదయ్యెను. ఈవివాదము నిట్లే పెంచి వర్తకులు తుదకు తామిచ్చిన ఇరువదియైదువరాలును గైకొనిరి.

మఱియొక దినమున సమీపగ్రామమునుండి యొక మాలవాఁడు వచ్చి, 'ప్రభూ! నేఁడు నాకు ఉపదేశము చేయకతీఱదు' అని పట్టుపట్టి బోధలను బ్రార్థించెను. వీఁడిట్లు చాలఁ గాలమునుండి ప్రార్థించుచుండెను. కాని వీఁడు అనర్హుఁ డని శంకించి, బోధల యింతవఱకును ఉపదేశము చేయఁడయ్యెను. నేఁడు నిర్బంధ మెక్కుడగుటచే బోధల భగవంతుని ధ్యానింపఁగా, సర్వేశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి "వత్సా! వీనినిఁ బరీక్షింపక ఉపదేశము చేయకుము. నీశాసనము నతిక్రమింపఁడేని, రహస్యమును బయలు పుచ్చఁడేని అప్పుడు ఉపదేశింపుము. చేనిలో నొక క్షుద్రదేవత

యున్నదనియు, దానికి పూజించి ఆవుమాంసమును నైవేద్యము చేయవలయుననియు, సంగతి పరమగోప్యముగా నుంపవలసినదనియుఁ జెప్పి, వాని నట్లు చేయింపుము. ఆమాంసమును నీజాతివారికిఁ బెట్టుమనుము. ఎట్లయిన వాని మనశ్శుద్ధి తెలియఁ గలదు” అని చెప్పిపోయెను. బోధల మాలవానికి అట్లే చెప్పి, “గోశాల నున్న ఎట్టిని దూడను గొనిపోయి చేనిలో బలిచేసి, మాంసము తీసికొనిరమ్ము” అని నియమించెను. మాలవాఁడు దానినిఁ దీసికొనిపోయి సంహారించి కాళ్లను, తలయుఁ దాను ఉంచుకొని, మాంసమును దెచ్చి బోధల కిచ్చెను. బోధల దానిని వండించి నైవేద్యముచేసి తనజాతివారిని విందునకుఁ బిలిచి వారికిఁ బెట్టెను. “బోధల హరిభక్తుఁడనియందురే! నేఁడు ఉత్కృష్ట దేవతారాధనము నెట్లు చేసెను?” అని యనుకొనుచు, వారందఱును మాంసమునుజక్కగా భుజించి, ఆనందించి వెడలిపోయిరి. మఱునాఁడు మాలవాఁడు ఒక కాపువాని యింటిలో నిశ్శంకముగాఁ బ్రవేశించెను. ఇదేమి అన్యాయ మని యాకాపు కొట్టరాఁగా, వాఁడు “నాకంటె మీరేమి యెక్కువ ? నేనును గోమాంసము తిందును. మీరును బోధలయింట నిన్న తినివచ్చితిరి” అని యదలించెను. అది విని యాతఁడు నిర్విణ్ణుఁడై, తోడివారందఱకు నీసంగతిఁ దెలిపెను. వారందఱును గుమిఁగూడి, “బోధల మాకులమును జెఱిపెను. వానినిఁ బొలము నకుఁ దీసికొనిపోయి అక్కడఁ జంపివేయుద” మని కూడఁ బలికికొనిరి. వారిలో దూరదర్శులగువారు కొందఱు “తొందరపడవలదు. మాలవానిని నిదర్శనము చూపు మని కోరుఁ” డనిరి. కొంద అట్లడుగఁగా వాఁడు “ఈసందేహము తీర్పుట యెంత ? బోధల గోశాలలోని ఎట్టిని దూడను నేను చంపితిని. తలయు కాళ్లును ఇంకను నాయింటనే యున్నవి. చూపెదను రండు” అని చూపుటకుఁ గొందఱను గొనిపోయెను. ఉన్నవారిలోఁ గొందఱు బోధలయింటిపైఁబడి, “దుర్మార్గుఁడా! మేక వన్నెపులివలె మాయవేసము వేసికొని, అక్రమముగా మాకు గోమాంసము పెట్టి కులము చెఱిపితివి. చూడుము నిన్నేమి చేసెదమో” యని అనేకవిధముల నాతనిని నిందింపసాగిరి. ఇంతలోఁ బోయినవారు చూడఁగా, మాలవానియింట ఆవుదూడ తలకును కాళ్లకును మాఱుగ, మేకతలయు కాళ్లును ఉండెను. వానినిఁ జూచి మాలవాఁడు రిచ్చపడి తెప్పిరిలి, “ఇది యిట్లు ఎందులకైనదో తెలియదు. గోశాలలో నెట్టిని దూడయున్న దేమో చూచుకొనుఁడు. మీ కదే నిదర్శనము” అని చెప్పెను. వారు గోశాలకుఁ బోయి చూడఁగా, నచ్చట ఎట్టినిదూడ చక్కఁగా గడ్డిమేయుచుండెను. ఇదంతయుఁ జూచి వారు మాలవానివలన మోసపోయితిమని తలంచి, బోధల పాదములమీఁద వ్రాలి, “మహాత్మా! రక్షింపుము. అజ్ఞానుల మగుట సంగతిసందర్భములు తెలియక గంతులు వేసితిమి. మమ్ము

క్షమింపుము" అని బోధలను బ్రార్థించి సరియేయనిపించుకొని, మాలవానినిఁ జంపుటకు సిద్ధపడిరి. అపుడు బోధల వారిని వారించి, "ఇదంతయు పాండురంగని విలాసము. శ్రీహరినిఁ జూచి వానిని క్షమింపుఁడు" అని చెప్పెను. అంతట నాకాపులందఱును బోధలయాజ్ఞాప్రకారము మాలవాని కేమియు విపత్తుఁగలిగింపకయే వెడలిపోయిరి. తాను చేసిన పనికి సిగ్గుపడి, మాలవాఁడు మఱల బోధలకుఁ దన మొగము చూపియెఱుఁగఁడు.

ఇట్లుండఁగా, నొకసంవత్సరము కార్తికమాసమువఱకును వర్షము కురువదయ్యెను. పంటలు పండకపోవుటచే దేశములో కఱవు సంభవించెను. బోధల తన యింట నున్న ధాన్య మంతయుఁ దీనులకుఁ బంచియిచ్చెను. ఇట్లుండఁగా, కార్తికమాసమున నొక వర్షము కురిసెను. తోడనే బోధల చేను దున్నించి జొన్నలు చల్లించెను. మఱునాఁడే పండరిపురమునకుఁబోవు బాటసారులు కొందఱు వచ్చి, "స్వామీ! మమ్ము ఆఁకలి పీడించుచున్నది. రక్షింపుము" అని ప్రార్థించిరి. చూడఁగా, నింటలో పుచ్చిపోయినజొన్నలు ఉండెను. బోధల కుమారునిఁ బిలిచి, "వత్సా! నిన్న చేనిలోఁ జల్లిన జొన్నలు తీసి జల్లించి వీరికిచ్చి పంపివేసి, యింటిలోని పుచ్చు జొన్నలు చేనిలో చల్లుము" అని నియమించెను. యమాజీ యట్లే చేసెను. పుచ్చు జొన్నలు మొలచునా? యని చూచినవా రందఱును నవ్వసాగిరి; కాని మఱునాఁడే యవి చక్కఁగా నంకురించి పెరిగెను. ఫలకాలమున జొన్న చెట్లకు ఆనపకాయలు కాచెను. పగులఁగొట్టి చూడఁగా, ఆకాయలయందు గోధుమలు ఉండెను. అది చూచి అందఱును పరమాశ్చర్యచకితులైరి. ఇది నవాబునకుఁ దెలిసెను. "ఓ! బోధల ఐంద్రజాలికుఁడు; చూడుఁడు వానిపనిఁ బట్టెదను" అని నవాబు బోధలను దర్బారునకుఁ బిలిపించి, గోమాంసము వండించి తెప్పించి "ఇది తినుము. లేకున్న కైదులోఁ బెట్టించెదను" అని బెదరించెను. బోధల చూడఁగా, నామాంసపుకూర తులసీదళములైపోయెను. అంతట నవాబు బుద్ధితెచ్చుకొని బోధల పాదములమీఁద వ్రాలి, కరుణింపు మని ప్రార్థించెను. బ్రతికియున్నంతకాలము హరిభజనమునఁ గడపి, అవసానమున బోధల ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

చ. "హరి భవదీయమాయ ననయంబును జెందిననేను నిచ్చలుం
గర మనురక్తి నేది తుదగా భవకర్మల మై ధరిత్రిపైఁ
దిరుగుదు మంతదాఁక భవదీయజనంబులతోడి సంగతిన్
గురుమతి జన్మజన్మములకున్ సమకూరఁగఁ జేయుం మాధవా."

(భాగ. స్కం. ౬. ప. 928.)

31. సుఖానందుఁడు

ఒక గ్రామమున సుఖానందుఁడు అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతనిభార్య పేరు సుకసుకి. ఆయిరువురును ఏకమనస్కులై ఏవిషయమునందును బొరపొచ్చెములు లేక, ఒకరికిష్టము నొకరి కిష్టముగా భావించుకొనుచు, మహానందముతోఁ గాలము గడుపుచుండిరి. అంతియేగాక శ్రీహరిభక్తులై, సదా శ్రీహరిధ్యానమును, శ్రీహరి పూజను, భాగవతారాధనమును, దీనపోషణమును జేయుచు ఇహసుఖముల యెడల విరక్తులై, సంసారము నసార మని యెంచి ప్రవర్తించుచుండిరి.

ఆ గ్రామమునఁ గొందఱు ఆదంపతుల యైకమత్యమును, సౌజన్యమును జూచి ఓర్వఁజాలక, ఎట్లయినను వారిని వంచింపవలయునని చూచుచుండిరి. సుఖానందుఁడును సుకసుకియుఁ గూడ నెప్పుడు నిలువీడక సదా భగవద్ధ్యానమునందే నిమగ్నులై యుండువారు గాన, ఆదుష్టులకు వంచించుటకు సమయము దొరకదయ్యెను. ఇట్లుండఁగా, వాండ్రు ఒకనాఁడు బజారునకుఁ బోయి మిఠాయిఁ గొని తెచ్చియిచ్చి, వారిని "మహాత్ములారా! మేము నేఁడు భగవంతునకు భోగము చేయించితిమి. ఈ భగవన్నివేదితపదార్థమును దాము స్వీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించి, బలవంత పెట్టిరి. వారు బలవంతపెట్టకపూర్వమే ఆదంపతులు భగవన్నివేదితవస్తువులు బహిష్కరణీయములుకావని యెఱింగినవారు కావున, వానినిఁ గైకొని ఆనందముతో భుజించిరి. తోడనే ఆదుష్టులు "ఛీఛీ! మీరేటిబ్రాహ్మణులు! మీరు బజారులో శూద్రులుచేసిన మిఠాయిఁ దినినారు; కావున ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనునంతవఱకు మిమ్ము వెలివేసితి" మని గోలచేయసాగిరి. అంతట నాదంపతులు వాండ్రు చేసిన మోసము నెఱింగి, "మీరేటి కిట్లు గోలచేసెదరు? మేము వానిని దాఁచితిమే కాని, భక్షింపలేదు. ఇదుగో మీమిఠాయియుండలు" అని నోళ్లనుండి తీసి యిచ్చి వేసిరి. వారు చిదిపి నమలి మ్రింగిన మిఠాయి మఱల ఉండలరూపమునఁ బైకివచ్చినందులకు ఆదుష్టులు ఆశ్చర్యపడి, వారిమాహాత్మ్యమునెఱింగి, "ఓపుణ్యదంపతులారా! మేము మీప్రభావము నెఱుంగక చేసినపాపకృత్యమునకు మన్నింపవలయును. కేవలము భక్తచింతామణి సర్వేశ్వరుఁడు మీపాలనున్నాఁడు. ఇక మిమ్ము భగవంతునికంటె నెక్కుడుభక్తితోఁ బూజింతుము. ఈయొక్క తప్పిదమును విస్మరించి మమ్ముఁ గాపాడవలయు" నని పాదములమీఁద వ్రాలి ప్రార్థించిరి. సుఖానందుఁడు ఇంచుకేనియుఁ గోపింపక, బుద్ధిఁగలిగి యుండుఁడు. భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించుఁగాక!" అని యాశీర్వదించి వాండ్ర నంపివేసెను.

ఒకప్పుడు సుఖానందునకు తానొక్కఁడును తీర్థయాత్ర సేయవలయు నని తలంపు గలిగెను. అంతట నాతఁడు భార్యనుజూచి, "అంతకును మనకు రక్షకుఁడు అగు శ్రీమన్నారాయణుఁడే గలఁడు. నేను తీర్థయాత్ర పోయివచ్చెదను. శ్రీహరినే నమ్ముకొని భాగవతారాధనమును జేయుచు నింట నుండుము. నీవుచేయుభాగవతారాధనము నాచేయు తీర్థయాత్రకంటె నెన్నోమడుంగులు మిన్నయైనది; కావున నిన్ను ఇంట నుండుమని చెప్పుచున్నాను. ఎట్లో నాకీ బుద్ధిపుట్టినది; కాని నాకు నేనై కోరుకొని వెళ్లుట లేదు. ఇంట సమస్తమును గలవు. నీకుఁ దెలియని దేమియు లేదు" అని చెప్పెను. సురసురియు భర్త కేమియు నభ్యంతరము చెప్పక "నాకింతగాఁ జెప్పనేల? నేను మీయాజ్ఞ ఎన్నఁడును జవదాఁటియెఱుఁగనుగదా? మీకును నాకును ప్రపంచమునకు అంతకును గూడ రక్షకుఁ డగుభగవంతునిపై భారమువేసి, నిశ్చింతతో మీరు తీర్థయాత్రకుఁ బోయిరండు. నేఁజేయు భాగవతారాధనమున మీకును, మీరుచేయు తీర్థయాత్రలోనాకును భాగములు లేకపోలేదు. మీచిత్తమువచ్చినట్లు చేయుఁడు" అని విన్నవించెను. అది విని పరమానందభరితుఁడై సుఖానందుఁడు నిశ్చింతతోఁ దీర్థయాత్రకు బయలుదేఱి పోయెను.

ఆయూర నున్న యొక దుష్టుఁడు చిరకాలమునుండి సురసురిని మోహించియుండియు, నేదో కారణమువలనఁ దన యభిప్రాయము నామె కెఱింగింపఁజాలకయుండెను. ఇట్టిస్థితిలో నున్నవాఁడు సుఖానందుఁడు తీర్థయాత్రకుఁబోవుట యెఱింగి సాధువేషమును ధరించి సాయంకాలము అగునప్పటికి సురసురి యింటి ముంగిట నిలిచెను. వానినిఁజూచి యామె పరమభాగవతోత్తముఁ డని తలంచి బహుభక్తితో నర్ఘ్యపాద్యాదివిధులఁ బూజించి, ఆపూఁటఁ దనయింట నారగించి తరింపఁజేయవలయు నని ప్రార్థించెను. వాఁడు ఆమెనిమిత్తమే వచ్చినవాఁడు గావునఁ దొలుతఁ గొంచెము బింకముచూపి "మీరిప్పుడు వెడలిపోయిన శ్రీహరిపై నానగలదు" అని యామెచే ననిపించికొని చేయఁజాలినది లేనివానివలెఁ దుదకు అంగీకరించెను. తోడనే సురసురి మహానందముతో షడ్రసోపేతమగు భోజనము నమర్చి, వానిని భుజింపఁజేసి భాగవతభుక్తశేషమును భుజించుటకుఁ గూర్చుండెను.

ఆమె భుజించి వచ్చినపిమ్మట వాఁడు కొంతసేపు ఏమేమో చెప్పి తుదకుఁ దన మనోరథము నెఱిఁగించెను. అదివిని యామె యేమియుఁ జలింపక "భగవదారాధనము కంటె భాగవతారాధన ముత్కృష్ట మని నానాథుఁ డుపదేశించిపోయెను; కావున మీయాజ్ఞాప్రకారము ఈదాసురాలు నడచుకొనఁగలదు" అని శయ్యాగృహమునకు బోయి దాని నలంకరించి తాను శయ్యపైఁ గూర్చుండి వానినిఁ బిలిచెను. వాఁడు పరమానందముతోఁ దలుపు తెఱచికొని లోనికిఁ బోఁగా, మంచము మీఁదఁగూర్చుండి

[illegible] సురసురి భయంకరవ్యాఘ్రమువలెఁ గాన్పించెను. తోడనే వాఁడు భీతుఁడై [illegible] పరుగిడుటకునుగూడ అణుమాత్రమైనఁ గదలఁజాలక వడవడ వడఁకి [illegible]. అదిచూచి సురసురి "భాగవతాగ్రణీ! ఏల యచ్చటనే నిలిచిపోయితివి? [illegible] సేవ నంగీకరింపుము" అని పిలిచెను. అప్పుడు వాఁడు కొంచెము ధైర్యము తెచ్చుకొని "తల్లీ! క్షమింపవలయును. కండకావరమున నీయెడల దుశ్చింత [illegible] సమయమునకై నిరీక్షించి నిరీక్షించి, నేఁడు ఈసాధురూపమును బూనివచ్చితిని. [illegible]లకు నాకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తమైనది. బుద్ధి వచ్చినది. రక్షింపుము. ఇఁక నేను [illegible] ఇట్టిపనిచేయను. ఈక్షణమునందే నేను సంసారమును విడిచిపెట్టి [illegible]ముల నాశ్రయించుచున్నాను. నీయనుగ్రహమువలననే నామూర్ఖ్యముతొలఁగి పోయి నాకు జ్ఞానముకలిగినది; కావున నన్ను శిష్యునిగా నంగీకరించి నాకు మోక్ష మార్గము నుపదేశింపుము. తల్లీ! నిన్ను విడిచి యిఁక నేను మనఁజాలను" అని ప్రార్థించెను. అందులకు సురసురి మిగుల హర్షించి "బాగుపడితివి. నీవు నేఁటినుండి సంసారమువిూఁది మమతను విడిచియుండుటకు నిశ్చయించుకొని యుంటివి; కావున నేను అంగీకరించుచున్నాను. ఇఁక శ్రీహరిని ఆశ్రయించి ఆతనినే ధ్యానించి ఆతనినే భజించుచు ఆతని గుణములనే కీర్తించుచు ధన్యుఁడవగుము. ఉన్నట్లుండఁగా నాకస్మిక విజ్ఞానలాభమును బడసిన నీకు ఐహికమునందలి మాయను వివరించి చెప్పఁబనిలేదు" అని బుద్ధిచెప్పి తాను మోక్షమార్గము నుపదేశించుటకు అంగీకరించెను. అప్పటి నుండియును వాఁడు ఆమె యాజ్ఞాబద్ధుఁడై యుండి, యామెవలనఁ దత్త్వమునువినుచు సాధించుచుండెను.

ఇది యిట్లుండఁగా, నట్లు తీర్థయాత్రను సేవించుటకై పోయిన సుఖానందుఁడు కాశీ గయ ప్రయాగ బ్రహ్మకపాలము ద్వారక మధుర జగన్నాథము సింహాచలము భీమేశ్వరము ద్రాక్షారామము అంతర్వేది కొరుకొండ పట్టిసము తిరుపతి కంచి శ్రీరంగము మున్నగు దివ్యస్థానములకుఁబోయి, అచ్చటచ్చటఁగల తీర్థములలోఁ గ్రుంకి భగవంతునిఁబూజించికొని పండరిపురముఁ జేరెను. అచ్చట నాతఁడు పది దినములుండి పాండురంగని సేవించుకొని, అచ్చటినుండి వెడలిపోవుటకు బుద్ధిపుట్టక యొకనాఁడు భక్తిపరవశుఁడై భజనమున నృత్యము సేయుచుండఁగా, పాండురంగఁడు సాక్షాత్కరించి "వత్సా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీకు అవసానమున నాసాయుజ్యము గలదు; కాని ఇచ్చటనుండి నీస్వగ్రామమునకుఁ బోవుటకు విచారింపకుము. ఎచ్చటెచ్చటనున్న భక్తులైనను నన్ను తమమనస్సులలో నుంచుకొన్నచో, సదా నేను వారిసన్నిధినే యుండి వారినిఁ గాపాడుచుందును. కావున నీకు చింతవలదు పోయిరమ్ము" అని యుపదేశించి పంపివేసెను.

అంత సుఖానందుఁడు భగవత్సాక్షాత్కారము లభించినందులకుఁ బొంగి పోవుచు, తదాజ్ఞాప్రకారము స్వగ్రామమునకుఁ బోయి, అచ్చటఁ దనభార్య తన యాజ్ఞాప్రకారమే ప్రవర్తించుచుఁ దనకొఱ కెదురుచూచుచుండుటఁ దెలిసి, యామెను జాల మన్నించి, తాను వెడలిపోయినది మొదలు నేఁటివఱకును జరిగిన సంగతులన్నియు నామె కెఱిగించి సంతోషపెట్టెను. ఇంతలో శిష్యుఁడుగా నున్న తొల్లిటి దుష్టుఁడువచ్చి సుఖానందుని పాదములమీఁద వ్రాలి, తన యపరాధమును విన్నవించి రక్షణమును వేఁడుకొనెను. సుఖానందుఁడు అందుల కేమియుఁ గోపింపక "బుద్ధిగలిగి యుండుము. ప్రపంచమంతయు మాయ. ఈమాయలోఁబడి కొట్టుకొను వానికిఁ బరలోకమున గతులులేవు. ఐహికసుఖములు కేవలము ఆభాసములు. సంసార మసారము. తనువులు బుద్బుదప్రాయములు. ఐశ్వర్యము అధఃపతనకారణము" అని బోధించెను.

పిదప నొకప్పుడు సుఖానందుఁడును సురసురియు భక్తిపరవశులై హరిభజ నము ప్రారంభించిరి. తోడనే శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహముతో సాక్షాత్కరించి యాదరము చేసికొని "వత్సలారా! మీభక్తి విశేషమునకు మెచ్చితిని. మీరు నా యాంతరంగికభక్తులైతిరి. మీకు ఏమియు లోపము లేదు. నేను దాసునివలె మిమ్ము ఎప్పుడు నేమరకయుండెదను" అని చెప్పి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

పిదప నొకప్పుడు సుఖానందుఁడు శిష్యునిఁ జేరఁబిలిచి "వత్సా! నీభక్తి ప్రపత్తులకు నాకు ఆనందము గలిగినది. కావున ఇఁక నీవు పెండ్లియాడి గృహస్థ ధర్మములను బాలించుచు, భగవద్భాగవతారాధనపరుఁడవై మెలఁగుము" అని యుపదేశించెను. అది విని యులికిపడి శిష్యుఁడు "అయ్యో! స్వామీ! మిమ్ము నమ్ముకొనియున్న నన్ను ఇట్లు అనవచ్చునా? నేను మీకు ఇప్పు డేమి యపకారము చేసితి నని నన్ను సంసారసాగరమునఁ గూలు మనియెదరు? సంసారసాగరమునఁ గూలినవానికి ఇఁక గతు లెక్కడనున్నవి? ఇట్లనుట కేమి కారణము?" అని భయముతో నడుగ, సుఖానందుఁడు "వత్సా! జడియవలదు. నీవు తలంచినట్లు సంసారము మోక్షభ్రంశకము కాదు. సన్న్యాసము మోక్షకారణము గాదు. చిత్త శుద్ధిలేనిచో నేయాశ్రమమునందున్నను అధఃపతనము తప్పదు. గృహస్థునికంటె సన్న్యాసికి కష్టములు ఎక్కువయున్నవి. గృహస్థాశ్రమములో నున్నవానికి మోక్ష సాధనోపాయము లెక్కువయున్నవి. ఆఁకలిగొని వచ్చిన యొకభాగవతునకుఁగాని ఒకసన్న్యాసికిఁగాని అన్నము పెట్టిన గృహస్థుఁడు చిరకాలమునుండి వారు సంపా దించుకొనిన పుణ్యమునంతయు బడయును. ఇంక నిట్టి లాభము లనేకములున్నవి. సంసారమునం దున్నను, లేనట్లే తలంచుచుఁ బ్రవర్తించువాఁడు నిశ్చలుఁడగు సన్న్యాసి

కంటె ఘనుఁడు. నీమనోనిశ్చయము నేనెఱుఁగుదును. నీమనోనైర్మల్యము నేనెఱుఁగుదును. కావుననే నిన్ను గృహస్థాశ్రమమునఁ బ్రవేశింపు మని చెప్పుచున్నాను. అంతియే కాని నిన్ను చెఱచుటకుఁ గాదు. గృహస్థాశ్రమగౌరవము నీకుఁ దెలియదు. త్రిమూర్తులుగూడ గృహస్థాశ్రమములనే పాలించుచున్నారు. వారివలెనే తామరాకుమీఁది నీటిచుక్కవలె సంసారము నంటకుండ నున్నచో, నది మానవుల నేమియుఁ జేయఁజాలదు. కావున నామాట వినుము" అని సుఖానందుఁడు బోధించెను. ఇది యంతయు విని శిష్యుఁడు పెండ్లియాడుట కంగీకరించెను. తోడనే లక్షణవతి యగు నొక కన్యను వెదకితెచ్చి సుఖానందుఁడు శిష్యునకు పెండ్లి చేసి, భాగవతులను మృష్టాన్నదానముచే సంతోషపెట్టెను.

పిదప శిష్యుఁడు పతివ్రతాతిలక మగుభార్యతోఁ గూడి సన్మార్గమున ద్రవ్యము నార్జించుచు, సంసారమును నిర్వర్తించుకొనుచు భగవంతుని, భాగవతులను, గురుదేవులను ఆరాధించుచు, అన్నదానముచే దీనుల నానందపెట్టుచు, హరిభజనమునఁ గాలముగడుపసాగెను. ఒకప్పుడు ఆతఁడు నాతని భార్యయు భక్తిపరవశులై హరిభజనము ప్రారంభించిరి. తోడనే రుక్మిణీసత్యభామాసహితుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాక్షాత్కరించి, సాష్టాంగనమస్కారముం జేసిన వారి నాదరించి "వత్సలారా! భాగవతారాధనముసేయుచు భజనము సేయుచుండుఁడు" అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను. సుఖానందుఁడును సురసురియు శిష్యుఁడును అతని భార్యయుఁ జిరకాలము భగవంతునిఁ బూజించి, భాగవతులను సేవించి, దీనులను పోషించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసిరి.

సీ. "కేశవ సంతతక్లేశనాశనుఁడవు గురుసన్మనోవాగగోచరుఁడవు
సిద్ధమనోరథహేతుభూతోదారగుణనాముఁడవు సత్వగుణుఁడ వఖిల
విశ్వోద్భవస్థితివిలయార్థధృతనిత్యవిపులమాయాగుణవిగ్రహుఁడవు
మహితాఖిలేంద్రియమార్గనీరధిగతమార్గుఁడ వతిశాంతమానసుఁడవు
తే. తవిలి సంసారహారి మేధస్కుఁడవును, దేవదేవుఁడవును. వాసుదేవుఁడవును
సర్వభూతనివాసివి సర్వసాక్షి, వైన నీకు నమస్కారమయ్య కృష్ణ."

(భాగ. సప్తమ. 4. ప. 918)

32. అంగదభూపతి

శ్లో. "అనర్ఘ్యమాణిక్యవిరాజమానశ్రీపాదుకాలంకృతశోభనాభ్యాం,
అశేషబృందారకవందితాభ్యాం నమో నమో రామపదాంబుజాభ్యాం."

(స. 9. శ. ?. రామకర్ణామృతము.)

రాయసింగు, అంగదభూపతి అను నిరువురు అన్నదమ్ములు అతిసౌహార్దముతోఁ గలిసి పితృపితామహక్రమాగతం బగు ప్రాజ్యరాజ్యమును బరిపాలించుకొను చుండిరి. పేరునకు రాయసింహుఁడు రాజేగాని యాతఁ డేపని చేసినను తమ్ముని సలహా గొనకుండఁజేసి యెఱుఁగఁడు. అంగదభూపతియు అన్న తనయం దెంత ప్రేమ చూపుచుండునో, ఆతనియెడల నంతకంటె నధికభక్తిఁ జూపుచుఁ జేదోడువాదోడుగా నుండి చాల పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించుచుండెను.

అంగదభూపతి భార్య గొప్పపతివ్రత. ఆమె యెప్పుడును పతిమాట కెదు రాడి యెఱుఁగదు. పతికి వ్యతిరేక మెప్పుడును దలంచియైన నెఱుఁగదు. ఆసాధ్వి పతియే దైవమని నమ్మి, యాతనిని సకలవిధోపచారములతోడను త్రికరణశుద్ధిగాఁ బూజించుచుఁ దనకును, దనభర్తకును గూడ అనంతమంగళములను బ్రసాదింపవలె నని శ్రీహరిని సదా ధ్యానముసేయుచుండెను. అట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, నొకనాఁడు ఆమె గురువు వచ్చెను. గురువును దేవునిగా భావించి, యనేకవిధముల నాతనిం బూజించి, యాశీర్వచనమును బడసి, యామె యాతని నంపివేసెను. ఈ సంగతి విని అంగదభూపతి, "నేఁటివఱకును నా భార్య నను దక్క భగవంతు నైనఁ బూజించి యెఱుఁగదు. నేఁడు చూడఁగా దీని గుణము చెడినట్లు తోఁచుచున్నది. లేకున్న నేఁడు గురుఁడు అని చెప్పి ఎవనినో నన్ను బూజించినదాని కంటె నధిక ముగాఁ బూజింపనేల?" అని సంశయగ్రస్తచిత్తుఁడై, "ప్రథమాపరాధమును క్షమించితిని. నేఁటినుండి నీవు, గురువు అనియు, గొప్పవాఁడనియు నెవ్వనినిఁ బూజింపఁగూడదు. నాయాజ్ఞకు వ్యతిరేకము నేసితి వేని నిన్ను సంహరించివేసెద" నని తీవ్రముగాఁ జెప్పెను.

ఇది విని యాసతీమణి చాలఁ గటకటంబడెను. "అయ్యో! నాభర్తకు ఎట్టి దురూహ కలిగెను. కేవలము ప్రపంచమే శాశ్వత మని ఐహికవిషయనిమగ్నవై చెడిపోవలసిన నాకు జ్ఞానోపదేశము చేసి మోక్షోపాయము నెఱింగించిన గురు దేవునిఁ బూజింపకుండ నెట్లుండఁగలను? శ్రీహరీ! నాగతి యిప్పుడు అళకత్తెర లోని వక్కగతి యైనది. నిన్నును, నిన్నెఱింగించిన గురుదేవునిఁ బూజింపనేని నరకమునఁ గూలిపోయెదను. నాభర్తమాట కెదురాడి ఆతని యాజ్ఞకు వ్యతిరే

కముచేసినను నాకు అదియే గతి? ప్రభూ! ఈదాసురాలికి ఇట్టి విషమదశ కలిగించితివి? ఇట్టి దుర్భరవిపత్తుం గలిగించి పరీక్షింపఁబూనిన, నేను ఏమి సేయఁగలను? అనంతమును, దుస్తరమును, పాపపంకిలమును కామక్రోధలోభమోహ మహానక్రసంకులంబును, పునర్జన్మకారణము నగు నీ అసారసంసారసాగరముఁ జూచిన నాయొడలు జలదరించుచున్నది. అకటా! మఱల మఱల నన్ను ఇందే కూలఁ వేయనెంచితివా? దేవదేవా! ఈజగత్తంతయు నీసంకల్పమాత్రమున సృష్టిస్థితి సంహారరూప మగు అవస్థాత్రయము నందుచున్నది. ప్రపంచమునందంతటను నీవు నిండియున్నావు. నాయందును నాభర్తయందునుగూడ నున్నావు! కాని నాయందు ఉండి నిన్నుఁ బూజించునట్లు నాకు విధించుచు, నాభర్తయందు ఉండి కేవలము నందులకు వ్యతిరేకముగ నాజ్ఞాపించుచున్నావు. ఇది యంతయు నీకు చెలగాటముగా నున్నదా?" అని వగచి నిద్రాహారములు మాని,

> మ సుకృతస్థానము సత్యముఁ బరమునన్ జ్యోతిస్స్వరూపంబు తా
> రకనామం బపవర్గదంబు పరమబ్రహ్మంబు నోంకారనా
> మకసుస్థానము సద్గుణాకరము శుంభచ్ఛాశ్వతానంద మ
> త్యకలంకం బగు రామరత్నము నితాంతప్రేమునన్ బ్రోవుతన్.
>
> మ. ప్రకటోంకార నివాసముఁ ద్రుహిణజంభద్వేషిజప్యంబు తా
> రకముఁ మౌనినుతంబు నాళికులమంత్రం బాసురధ్వంసముఁ
> సకలార్యావనముఁ జగత్ప్రకటముఁ సన్ముక్తిమార్గంబు మా
> మకషడ్వర్గహారంబు రామవిలసన్మంత్రంబు నన్ బ్రోవుతన్.
>
> (107. 109 ప. ఆ. 2. రామకర్ణామృతము.

అని సర్వేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపఁ దొడఁగెను.

అంగదభూపతి భార్యకు అట్టి కఠోరశాసనముచేసిన నాఁటిరాత్రి రెండు జాములు గడచినతరువాత, శ్రీపతి బీదబ్రాహ్మణవేషముతో నాతని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించెను. అంగదభూపతియు నాతనింగాంచి "నీవెవఁడవు? ఏమి చేయుచుందువు? ఇందుల కెందులకు వచ్చితివి?" అని ప్రశ్నింపఁగా, నాతఁడు "కాన్పించుట లేదా? నేను దరిద్రబ్రాహ్మణుఁడను" అని చెప్పెను. అందులకు రాజు "ఆమాటకు నేను అంగీకరింపఁజాలను. నీవేషము బీదలకు ఉచితమైయున్నదిగాని నీతేజస్సు మహామహుఁడవని తెలుపుచున్నది. అది మాటలవలనను మాయలవలనను ఆచ్ఛాదింపఁబడునది గాదు. నీవిశాలలలాటమును, నీకనుదమ్ములు మొదలైనను, నీయాజానుబాహువులు చూచినను నాకు అనంత భక్తిభావము గలుగుచున్నది. నీవక్షఃస్థలము ఏమో వింతగాఁ గాన్పించుచున్నది. నీవు యథార్థము సెప్పుము. ఎవఁడవు? ఇక్కడ కెందులకు వచ్చితివి?" అని మఱలఁబల్కెను. అందులకు బ్రాహ్మణుఁడు మందహాసముగావించి, "రాజా! నీవు వివేకివి కావున నేను చెప్పెద

జాలను గాని, నీవివేకము నీజీవితమునకు ఆధారమైన విషయమున మసిపాతచే నాచ్ఛాదింపఁబడిపోయినది. ఏమందువా? అనేక సంవత్సరములనుండి నిర్మలహృదయముతో తపస్సుసేయు మునీశ్వరులకుఁ గూడ అవాఙ్మానసగోచరుఁ డగువానిని నీవు నిర్లక్ష్యముగా నీ వెవఁడవు అని యడుగుచున్నావుగాని, తెలిసికొనఁజాలక పోయితివి. ఇంతకంటె నీవివేకము మసిబాఱిపోయినదని చెప్పుటకు ఇం కేమికావలెను? చిరకాలము తత్త్వవిమర్శచేసియు యోగు లెవ్వని నెఱుంగలేరో, అట్టినేను భక్తపరాధీనుఁడ నగుటవలన స్వయముగ నీకు నాస్థితిగతులు చెప్పుకొనవలసివచ్చినది. భూపతీ! నీవు నన్ను ఆజానుబాహుఁడనంటివి. నాయురముచూచిన నేమో వింతగానున్నదంటివి గాని, నేఁటియుదయము సాధ్వీమతల్లి యగు నీభార్యకుఁ జేసిన కఠోరశాసనమూలకముగ పాపాత్ముఁడవగుటవలన నాకుఁ గల నాలుగుబాహువులను, వాని యందలి శంఖచక్రాదికములను, వక్షమున నున్న క్షీరసాగరకన్యను దెలిసికొనఁ జాలకపోయితివి. ఇఁక నెందులకు వచ్చితి వందువా? సకలభువనములును నాయాజ్ఞకు లోఁబడియున్నవి. నాపోషణమున మనుచున్నవి. నాయిచ్ఛవచ్చినట్లు చరించుచున్నవి; కాని నేను భక్తుల వశమున నున్నాను. వారిచేఁ బోషింపఁబడుచున్నాను. వారి యాజ్ఞాప్రకారము ప్రవర్తించుచున్నాను. పాదరజోలేశమువలన జగత్తులను బునీతములు గావించు నేను భక్తపాదరజమును శిరసావహించుచున్నాను. అందఱచేతను నుతింపఁబడునేను భక్తులను నుతించుచున్నాను. ఎల్లరచేతను సేవింపఁబడు నేను భక్తులను సేవించుచున్నాను. నేను అంతటనుగలను. కాని భక్తులు నన్ను దమహృదయకుహరములయందు బంధించివేయుటచే యుష్మదాదులకు అగోచరుఁడనై యున్నాఁడను. నాకు ఎవరివిషయమునను బక్షపాతములేదు; కాని ప్రయత్నించి చూచినఁ గాని అణువులయందుఁగూడఁ గాన్పింపదు. అట్లే నిశ్చలచిత్తముతోఁ జూచినఁ గాని అణువులయందుఁగూడ నిహితమైయున్న నారూపము అనుభూతము గాదు. సాధ్వీమతల్లి యగునీభార్య సెలవుఁబడసి నేను ఇక్కడకు వచ్చితిని. రాజ నను గర్వమువలన నీవు నీభార్య మహిమ నెఱుంగలేకున్నావు. కాని బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదులును, నేనును గూడ నామె కటాక్షము నాసించుకొని యున్నాము. నీవు శుష్కహృదయుఁడవేయైనను నీయర్ధాంగి భక్తిరసబంధుర యగుటవలన నీయెదుట నేను నిలువవలసివచ్చిన" దని తన నిజరూపమును జూపెను.

తోడనే భూపతి గడగడ వడఁకుచు శ్రీహరిపాదములమీఁద వ్రాలి "శ్రీహరీ! సృష్టిస్థితిసంహారకరణచరణా! మహాప్రభూ! అవివేకమువలని నిన్ను దెలిసికొనఁజాలకపోయితిని. శుష్కహృదయుఁడ నగుటవలన నిన్ను గ్రహింపలేకపోయితిని. భక్తమందారా! ఆశ్రితరక్షకా!

శ్లో. "హే గోపాలక! హే కృపాజలనిధే హే సింధుకన్యాపతే
హే కంసాంతక హే గజేంద్రకరుణాపారీణ హే మాధవ
హే రామానుజ హే జగత్త్రయగురో హే పుండరీకాక్ష మాం
హే గోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా.

చ. నీవు ప్రసన్నుఁడైన యెడ నేరుపు లేటికి? నప్రసన్నతన్
నీవు పరాకుసేసినను నేరుపు లేమిటి కెంచిచూడఁ గృ
ష్ణా! విభుఁ డాదరించు సమయంబున నొల్లమి సేయు వేళలన్
గావలెనే లతాంగులకుఁ గైపగు కుంకుమపత్త్రభంగముల్.

శా. ఆనందంబున బాహ్యముల్ మఱచి యాత్మారామలీలారతిన్
ధ్యానుల్ గొల్వఁగ ముంగలన్ నిలచి వాచాగోచరంబై యశో
దానందాంగణరత్నమై మధురిమాధారార్ణవంబైన యే
దే నత్యుజ్జ్వల మట్టితేజమున కెంతే మక్కువన్ మ్రొక్కెదన్."

(109 ప. ఆ. 100. 108. ప. ఆ. 2. కృష్ణకర్ణామృతము.)

అని వినుతించుచు అనేకనమస్కారములు చేసెను.

అప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుఁడు ఆదరముతో నాతనిని లేవనెత్తి, "వత్సా! సంతోషమైనది. నీభార్య జగత్పూజ్యురాలు. ఆమెసాహాచర్యమువలన పుష్పసాహచర్యమువలన త్రాడు మహామహుల మూర్ధము లలంకరించునట్లే, నీవును నాదర్శనభాషణభాగ్యమును బడసితివి. నీపూర్వపాపము లన్నియు భస్మీపటలములై పోయినవి. ఇప్పుడైనను నీవు బుద్ధిగలిగి మసలుకొనుము" అని చెప్పి అంతర్హితుఁ డయ్యెను. అంతట మెలఁకువరాఁగా నాతఁడు తోడనే భార్యను లేపి, ఆమె నెంతో యాదరించి యెంతో కొనియాడి సంగతియంతయుఁ దెలిపి, "మౌఢ్యమువలన నేను నిన్ను అనరాని మాట లాడితిని. వానిని సహింపుము. ఇఁక నాకు బుద్ధి వచ్చినది. నీసాహచర్యమువలన ధన్యుఁడనైతిని. నాపురాకృతపుణ్యవశముననే నీవు అర్ధాంగివైతివి. ఇఁక నన్ను మోక్షమార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టుము. పూజ్యుఁడగు గురుదేవుని రావించి నాకు జ్ఞానోపదేశము చేయించి పుణ్యము గట్టుకొనుము" అని చేతులు పట్టుకొని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. అందులకు ఆమె చాల నానందించి వినయవినమితయై, "నాథా! నేను అదృష్టవంతురాలను. కావున నీకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి సాక్షాత్కరించి సంభాషణలాభము నొసంగిపోయెను" అని కొనియాడి రాత్రి శేషమంతయు భగవద్భజనమున గడపెను. మఱునాఁడు ఆమె వార్త నంపఁగా గురువుదేవుఁడు వచ్చి భూపతికి జ్ఞానోపదేశము చేసి, "భూపతీ! నీవు మహాభాగ్యశాలివి. ఇఁక నీకు మోక్షము కరతలామలకము. కేవల భగవత్సాక్షాత్కారభాగ్యమును బడసిన నీకు మేము బోధింపవలసినదేమి యున్నది? లోకము పాము

రులతో నిండియున్నది. పామరులు భాగవతులను జూచి తెయితక్కలాడుచు హేళనసేయుదురు. నిందింతురు. కాని భాగవతులకు దూషణభూషణములతో సంబంధములేదు. నీవు మహారాజపదవినుండి భాగవతస్థానమునకు వచ్చితివి గావున నే, యీవిషయము తెలుపవలసి వచ్చినది" అని చెప్పి వెడలిపోయెను.

పిదప అంగదభూపతియు, భార్యయు నిర్మలహృదయములతో శ్రీహరిని శ్రవణమననధ్యానపూజనాదులచే సంతృప్తిపఱుచుచు, భాగవతుల నర్చించుచు ఐహికసౌఖ్యములయెడల నిస్పృహులై శాంతముగఁ గాలము గడుపసాగిరి. కొన్ని దినములు జరిగిపోయిన తరువాత భూపతి వైరాగ్యమును దెలిసికొని శత్రురాజులు దండెత్తివచ్చిరి. వారియౌద్ధత్యమును జూచి భీతిల్లియు, తమ్ముని వైరాగ్యమును జూచి కోపించియు, రాయసింగు "నీవు ఇట్టు లుండుటవలననే మన కీవిపత్తు సంభవించినది. ఇఁక భగవధ్ధ్యానమును గట్టిపెట్టి యుద్ధరంగమునకు బయలుదేఱుము. విరాగియైనవాఁడు సంసారమున నున్నచో నిట్టివి తటస్థించుచుండును. కావున నీవే యిందులకు బాధ్యుఁడవై యున్నాఁడవు. అయినను గతజల సేతుబంధన మేల? కొంత చతురంగబలములను దీసికొనిపోయి నీవు శత్రువులను దాఁకుము. నేను తక్కినబలముతోఁ గోటను గాపాడుచుండెదను. నీవు పోయి వైరులను జయించి వారివస్తుసమూహమంతయుఁ గొల్లకొట్టి రాఁగలిగితివేని, భగవంతుఁడు నీపాలఁ గలఁడని నమ్మెదను" అని తీవ్రముగఁ బలికెను. అది విని భూపతి యేమియు జంకక శ్రీహరిమీఁదనే భార మంతయు నుంచి, చతురంగబలములను దోడుకొనిపోయి శత్రువులకు ఎదురొడ్డి నిలిచి, "శ్రీహరీ! భక్తచింతామణీ! ఆర్తత్రాణపరాయణా! నాఁడు కుంతీపుత్రునిమీఁదఁజూపిన దయ నామీఁదఁ జూపరాదా?" యని యనేక విధములఁ బ్రార్థించి యుద్ధముసేయుటకు బలమునకు అనుజ్ఞ నొసంగి, తానొకచోఁ గూర్చుండెను. అంతట శ్రీపతి సేనాధిపతిరూపముతో సంగ్రామరంగమున నవతరించి వైరివీరులను దునుమాడి అంతర్ధానమైపోయెను. భూపతి సైనికులు మహానందముతో జయజయధ్వనులు చేయుచుఁ బోయి, శత్రువుల గుడారములను దోఁచుకొనిరి. ఒకసేనాధిపతి వారిధనము జవాహిరిమున్నగునవి కొల్లగొట్టి వచ్చి భూపతికి సమర్పించెను. భూపతియు శ్రీహరికటాక్షమువలననే జయము లభించెనని నమ్మి, అన్నగారి సెలవు ఫలించినందులకు సంతోషించి మహానందముతో నగరమునకుఁ బోయి, తాను తెచ్చిన రత్నరాసులలో నమూల్యమైన యొకరత్నమును జగన్నాథస్వామికి అర్పింపవలయు నని జాగ్రత్తచేసి, తక్కినవానిని అన్నగారికిఁ బంపివేసెను. రాయసింగు తమ్ముఁడు విజయము గొనివచ్చినందులకుఁ జాల సంతసించెను.

పిదప నీయన్నదమ్ముల యైకమత్యము నెట్లయిన భగ్నముచేయవలయునని, సమయమునిత్తము ఎదురుచూచుచున్న కొందఱు అసూయాంధులు రాయసింగు

చెప్పఁబోయి "ప్రభూ, మీతమ్ముఁడు చేసినపనిఁ జూచితిరా? ఆతఁడు తెచ్చినరత్నములన్నిటిని మీచెంతకుఁ బంపెనని మీరు ఆనందించుచున్నారు; కాని మీకు పంపినరత్నములన్నిటికంటెను హెచ్చువెల గల నాయకమణిని అతఁడు తనచెంత నుంచుకొనెను. పరీక్ష చేయవలయును" అని విన్నవించిరి. అందులకు రాయసింగు చాలఁగోపించి "నీవు తెచ్చిన రత్నములను నీవుగాని నేనుగాని ప్రత్యేకముగా నుపయోగించుకొనుటకు అధికారము లేదు. అవి రాజస్వములోఁ జేరినవి. కావున నీవు నిగిలించియుంచుకొన్న పెద్దరత్నమును వెంటనే పంపివేయుము" అని తమ్మునకు వార్త వంపెను. అందులకు భూపతి "ఈయనర్ఘరత్నమును మనకు జయముఘటించినజగన్నాథస్వామికి అర్పింప సంకల్పించుకొన్నాను. ఇది రాజస్వములోఁ జేర్చుటకు వలనుపడదు. తొలుత మీరు దీనిని జమకట్టుకొని పిదప జగన్నాథస్వామికి సమర్పించినట్లు ఖర్చు వ్రాసికొనుఁడు" అని ప్రత్యుత్తరమంపెను.

ఈజవాబువలన రాయసింగునకుఁ జాలఁ గోపము వచ్చెను. అంత నాతఁడు తన చెల్లెలినిఁ బిలిచి, సంగతి యంతయు నెఱింగించి "భూపతికి విషాన్నము పెట్టుము" అని నియమించెను. అట్లు సేయకున్న తన ప్రాణములు నిలువ వని జడిసి, యామె యట్లు చేసెను. అంత నేమియు నెఱుఁగని భూపతి ఆపదార్థమును శ్రీహరికి నివేదించి భగవన్నివేదితాన్నమును భక్తితోఁ దాను భుజింపఁబోయెను. అప్పుడు చెల్లెలు విచారమును భరింపఁ జాలక "అన్నా నీకు అన్నములో విషము పెట్టునట్లు పెద్దన్న సెలవు అయినది. అది విషాన్నము నీవు దానినిఁ దాఁకకుము" అని చెప్పెను. అందులకు భూపతి జంకక "చెల్లెలా! విచారమునలదు. నీవు అన్నగారి సెలవు ప్రకారము ప్రవర్తించితివి; కావున నీప్రాణములు నిలిచినవి. ఈయన్నము శ్రీహరికి నివేదింపఁబడినది; కావున నాప్రాణముల కేమియు భయములేదు. ఊరకుండుము" అని చెప్పి ఆయన్నమును భుజించెను. అందలి విషము శ్రీహరికటాక్షమువలన అమృతమై భూపతికి పూర్వాధికమైన తేజస్సు గలిగించెను.

పిదప నాతఁడు "ఇఁక నిక్కడ మనము ఉండుట తగదు" అని భార్యతోఁ జెప్పి జగన్నాథక్షేత్రమునకు బయలుదేఱెను. కొందఱుదుష్టులీసమాచారమును రాయసింగున కెఱింగించిరి. అంతట రాయసింగు "నీవు పోయి వానిని జయించి ఆరత్నమును గొనికమ్ము" అని మంత్రికి ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రియుఁ జతురంగబలములతోఁ బోయి చూచునప్పటికి భూపతి భార్యతో నొక నది యొడ్డున విశ్రమించి యుండెను. అట్లు చతురంగబలముతో వచ్చిన మంత్రినిఁ జూచి భూపతి ఆతఁడు రత్నము నిమిత్తమే వచ్చి యుండునని యూహించి, దానిని మంత్రికిఁ జూపి "ఇది శ్రీజగన్నాథస్వామికి అర్పింపఁబడినది. దీనినిమిత్తము ఆశపడుట క్షేమంకరముగాదు"

అని పలికి దానినిఁ బొంగిపొరలి ప్రవహించుచున్న యేటిలో విసరివేసెను. మంత్రి దానినిఁ దీయుటకు అచ్చట పల్లెవాండ్రను నియమింపఁగా, భూపతి "మంత్రీ' ఏల వాండ్రను శ్రమపెట్టెదవు? ఆరత్నము ఇఁక మీకు లభింపదు. అది యప్పుడే శ్రీజగన్నాథస్వామి సన్నిధిఁ జేరుచున్నది" అని చెప్పెను. అదేమోచూడవలయునని మంత్రి జగన్నాథమునకుఁ బ్రయాణముసాగించెను.

రెండుదినములకు వారు జగన్నాథక్షేత్రముఁ జేరుకొనిరి. అంతట వారు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లన్నియుఁ దీర్చికొనిపోయి స్వామిని దర్శింపఁగా, భూపతివిసరివేసిన రత్నము స్వామి మెడలోనున్న రత్నహారమునకు నాయకమణియై వెలుంగుచుండెను. అదిచూచి మంత్రి అబ్బురపడి, యీరత్న మిచ్చట కెట్లువచ్చెనని యడుగఁగా, అర్చకులు "మొన్నరాత్రి మేము నిద్రించుచుండఁగా స్వామి మాకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి నాయంతరంగభక్తుఁడు సమర్పించిన అమూల్య రత్నము నాపాదపీఠముమీఁద నున్నది. దానిని నా రత్నహారమునకు నాయక మణిగాఁ గూర్పింపుఁడు" అని యానతిచ్చెను. మేము అట్లేచేసితి" మని చెప్పిరి. అది విని మంత్రి మఱింత యాశ్చర్యచకితుఁడై, యీసంగతి రాజునకుఁ దెలుపవలసినదని దూతల నంపెను. భూపతియు నాతని భార్యయుఁ దమమీఁద శ్రీజగన్నాథుఁ డపారకృపఁ జూపినందులకు ఆనందపరవశులై:—

చ. "జలనిధికన్యకాఘనకుచస్థలి పచ్చలతాళిగోపికా
విలసితహారనీలమణి విశ్వ జగద్వలయప్రకాశకో
జ్జ్వలమహనీయరత్నమనివారితకాళియభోగభోగమం
డలగిరివజ్రమై వెలయుసందతనూజు భజింతు నామదిన్. (89. ప. 1. ఆ. కృష్ణకర్ణామృతము.)

అని శ్రీహరినిఁ గీర్తించుచు నృత్యము సేసిరి.

దూతలవలన రాయసింగు సంగతి యంతయు విని చాల నాశ్చర్యపడి, అంతలో మఱల జ్ఞానము తెచ్చుకొని "అయ్యో! శ్రీహరికి అంతరంగభక్తుఁడగు నాతమ్ముని క్రూరుఁడనై యెంత బాధపెట్టితిని?" అని వగచుచు భార్యతోఁ గూడ బయలుదేఱి జగన్నాథము చేరికొని, తమ్మునిఁ గౌఁగిలించుకొని "తమ్ముఁడా! నీవు ఇంతవాఁడ వని తెలియక రజోగుణదూషితుఁడ నగుటచే నేను నీయెడలఁ జాల దౌర్జన్యమును నెఱపించితిని. నాకు బుద్ధివచ్చినది. నాయపరాధమును క్షమించి పట్టణమునకు రమ్ము. అట్లు రావేని నేను ప్రాణములను విడిచెద" నని పలికెను. భూపతి క్షణములో నన్నకు ఇట్టి మార్పును సంఘటించిన జగన్నాథస్వామిని మిగులఁ గొనియాడి, అన్నగారితో ఇంటికి బయలుదేఱిపోయెను.

పిమ్మట భూపతి తన గురుపుంగవుని రావించి అన్నగారికి జ్ఞానోపదేశము చేసి, మోక్షోపాయము నెఱింగింపవలె నని ప్రార్థించెను. గురువును భూపతి ప్రార్థన

మును జెల్లించి వెడలిపోయెను. అదిమొదలు రాయసింగు యథావిధిగా శ్రీహరిని బూజించుచు, మనుమార్గమును దప్పకుండ రాజ్యమును బాలింపఁదొడఁగెను. హరి కైంకర్య ప్రభావమువలన నాతని బాధ లన్నియుఁ దొలఁగిపోయెను.

భూపతియు, నాతనిభార్యయు సదా శ్రీహరిధ్యానమునందే కాలము గడుప సాగిరి. రాయసింగు శ్రీహరిభక్తుల ప్రభావమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని ప్రజల మాఢ్యమును దొలఁగించి, వారికి ఆత్మజ్ఞానమును హరిభక్తిని బోధింపవలయునని గురువును నియమించెను. కొలఁది దినములయందే దేశమునం దంతటను శ్రీహరి పూజలు, శ్రీహరిభజనలు, శ్రీహరిధ్యానములు ప్రబలిపోయెను. రుక్మాంగదుని తరువాత మఱల నంతటిభక్తుఁడు రాయసింగే యని శ్రీహరి ఆతనిదేశమున నిత్య నివాసము నేర్పఱుచుకొనెను. ప్రజలందఱును హరిభజనమువలన అసాధారణ ఫలముల నందుచు తమ కిట్టిమహోపకారమునుచేసిన రాజునకుఁ జాల కృతజ్ఞులై యుండిరి. బ్రతికియున్నంతకాలమును హరిపూజ చేసి, భూపతియు నాతని భార్యయు అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసిరి. రాయసింగు తనను భార్యతో పరంధామునిలో లీన మయ్యెను. ప్రజలుగూడ నూటికి తొంబదిమంది అవసాన మున వైకుంఠమునకుఁ బోవసాగిరి.

మ. "క్రతుభూమిం జొరఁబోవు గోపగృహపంకం బన్న మెట్టేవు గో
తతి హుంకారము విన్నఁ బల్కెదవు విద్వద్గోష్ఠికిం బల్క వా
నతిఁగావింతువు గోపజారలకు దాంతశ్రేణిఁ గైకోవు యో
గ్యత యే హేతువు ప్రేమకారణము గాదా దేవ నీ చర్యకున్."

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ఆ. 2. ప. 83.)

---

33. ఏకనాథస్వామి

శ్లో. "బాలాయ నీలవపుషే నవకింకిణీకజాలాభిరామజఘనాయ దిగంబరాయ,
శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ నన్దాత్మజాయ నవనీతముషే నమస్తే.

(కృష్ణకర్ణా. ఆ 2. ప. 74.)

పైఠపురమున సూర్యనారాయణ అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు రామరాజు ప్రార్థింపఁగా విజయనగరమునకుఁ బోయిన శ్రీపాండురంగని మఱల పండరిపురమునకుఁ గొనిపోయిన భానుదాసుని కుమారుఁడు. బాల్యమునం దాతఁడు సకలవిద్యలును అభ్యసించి తలిదండ్రుల యనుమతిని రుక్మిణి యను కన్యను బెండ్లియాడి, ధర్మమార్గమును నిర్వహించుకొనుచు అతిథిపూజయును,

శ్రీహరిసేవయుఁ దప్పక కాలము గడుపుచుండెను. కొన్నిదినముల కితనికి ఏక
నాథుఁడు అను ఒకకుమారుఁడు గలిగెను. ఆబాలకుని ఎంతో గారాబముతోఁ
బెంచుకొనుచు తల్లిదండ్రులు ఉపనయనము చేసి విద్యాభ్యాసము నిమిత్తము
గొప్ప పండితునివద్ద నప్పగించిరి. ఏకనాథుఁడు అసమానధీశాలియగుటచేఁ గొలఁది
దినములయందే గురువు ఉపదేశించిన సకలవిద్యలను నేర్చుకొని యింటికి వచ్చెను.
పిదపఁ దలిదండ్రు లాతనికి ఒక మంచికన్యను దెచ్చి వివాహము గావించిరి.

ఏకనాథుఁడు బాల్యమునుండియు మితభాషి. అతఁ డెల్లపుడును హృదయ
మున శ్రీహరిని ధ్యానించుచుండుటచేఁ దగినంతయవసరము వచ్చినఁగాని యొరు
లతోఁ బలికి యెఱుంగఁడు. భాగవతసేవ యనిన నాతనికిఁ బరమానందము. ఇట్లు
జరిగిపోవుచుండఁగాఁ గొన్నిదినములకు జనార్దనయోగి యను నొక మహాత్ముఁ డచ్చ
టకు వచ్చి, మఠమును నిర్మించుకొని యందు వసించియుండెను. ఏకనాథుఁడు ఆతని
ప్రభావమును విని యొకనాఁడు మఠమునకుఁ బోయి, జనార్దనయోగికి సభక్తికముగ
సాష్టాంగనమస్కారము గావించి నిలిచెను. అందులకు యోగి యెంతయుఁ బ్రీతుఁడై
"వత్సా! నీ తలిదండ్రు లెవరు? నీవు ఇచ్చటి కేల వచ్చితివి?" అని యడిగెను.
అందులకు ఏకనాథుఁడు కరములు జోడించుకొని యిట్లు చెప్పెను. "స్వామీ! సక
లము నెఱిఁగిన మీరే యిట్లు ప్రశ్నించిన నేను ఏమి చెప్పఁగలను? ఇంతవఱకును
నాకు ఎందఱో తల్లిదండ్రులైనారు. ఎందఱో అన్నదమ్ములు, నెందఱో అక్కసెల్లెండ్రు
ఎందఱో ఆత్మబంధువులు నైనారు; కాని వారందఱును గతించినారు; వారితోరక్త
సంబంధములుగల నాయుపాధు లనేకములు గతించినవి. నేను మాత్రము నిలిచి
యున్నాను. ఇప్పుడు ఈయుపాధికిఁ దల్లిదండ్రులయినవారును, ఈశరీరమును గూడ
అట్లే యగును గాని నిలువవు గదా? అయినప్పుడు ఈయశాశ్వతపదార్థములను
జూచుకొని నేను ఫలానావారివాఁడను అని యెట్లు చెప్పఁగలను? కావున నేను
నేనే. నన్ను దెలుపుకొనుటకు నేనే చాలుదును. లోకమునందలి యెల్లరతోఁ బాటు
గనే ఆపరమాత్మయొక్క అనంతకోట్యంశలలో నేనొక అంశమాత్రుఁడను. నేను
ఇప్పుడు మీసన్నిధికి జ్ఞానభిక్షను గోరి వచ్చినాను. అందఱును గూడ భగవదంశా
సంభూతులే యైనను పాంచభౌతికోపాధి నాశ్రయించిన పిదప మాయావృత్తులై,
మోహాంధులై తమ్ముతా మెఱుంగఁజాలకున్నారు. అట్టి వారికి జ్ఞానప్రకాశమును
గలిగించి, మాయావరణమును దొలఁగించి మోక్షమార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టుసాధనము
ఆచార్యసేవకంటె మఱియేమి గలదు? మహాత్మా! లోకములో ఆచార్యులకుఁ గొదవ
లేదు. "భగ్నాకృషిర్భాగవతా భవంతి" యనునట్లు జీవనోపాధినిమిత్తము తిరుమణి
తిరుచూర్ణములను పెచ్చించువారివలన నేమి ప్రయోజనము?ఉపదేశములుచేసి పాద

పూజలు దక్షిణలు బహుమతులు ఈనాములు సంపాదించువంచకులవలన నేమగును? నాకీసంసారమును జూచిన భయ మగుచున్నది. శ్రీహరిసేవయే భయార్తులకు తారకమని నిశ్చయించుకొంటిని. ఆచార్యుని నిమిత్తము వెదకుచున్నాను. నన్ను నేకులు చేరఁదీయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి; కాని భక్తుఁడ ననిపించుకొనుట నాకిష్టము లేదు. నాకుఁ గావలసినది భక్తి. హరిదాసుఁడని పిలిపించుకొనుటకు నే నంగీకరింపఁ జాలను. నేను కాంక్షించునది శ్రీహరిపూజ, శ్రీహరిధ్యానము, శ్రీహరిభజనము, శ్రీహరికటాక్షము. నాకు ఇవి సంఘటింపఁగల యాచార్యుఁడు కావలెను. ఇందు నిమిత్తమే వెదకుచున్నాను. ఇప్పుడు మీరు నన్ను పాపపంకమునుండి యుద్ధరింతు రనియు, అజ్ఞానాంధ్యమునుండి తప్పింతు రనియు ఆశించి వచ్చితిని. ఈదీనుని, ఈజ్ఞానభిక్షుకుని, ఈయార్తుని, ఈకింకరునిఁ జేరదీసి రక్షింపవలయును.

ఈమాటలు విని జనార్దనయోగి అత్యాశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను. "వత్సా! నీస్థితి యంతయుఁ బ్రపంచమునకుఁ గేవలము వ్యతిరేకముగానున్నది. బ్రహ్మ నిన్ను ఈప్రపంచము నంతను సృష్టించిన చేతితోఁ గాక, మఱియొక చేతితో నిర్మించినట్లు తోఁచుచున్నది. నీ ప్రాయపుయువకులు అందఱు మాయావృతులై, మోహాంధులై ఐహికవాంఛాకూపములలోఁ గూలఁబడుచుండఁగా, నీవిట్లు జ్ఞానభిక్షుకుఁడవై, మోక్షేచ్ఛుఁడవై యుండుటవలన నీవు కారణజన్ముఁడ వని తోఁచుచున్నది. నీజిజ్ఞాసాశక్తికిఁ బరమానందభరితుఁడ నగుచున్నాఁడను. భాగవతులకు భగవద్ధర్మమునకంటె భగవంతుని నిమిత్తము వెదకువారు కాన్పించుట ఎక్కుడు ఆనందకారణము. నీవు సదాచార్యునికై యెట్లు లోకము నంతయు వెదకుచున్నావో, అట్లే నేను సచ్ఛిష్యునికై ప్రపంచమంతయు గాలించుచున్నాను. నేఁటికి శ్రీహరికి అనుగ్రహముగలిగినది. రమ్ము. నీకేమియులోపము లేదు." అని జనార్దనయోగి ఆదరముతోఁ బలికెను.

పిదప ఏకనాథుఁడు కేవల హరిభావన చేసి జనార్దనయోగిని సేవింపసాగెను. ఏకనాథుని భక్తిని, జ్ఞానజిజ్ఞాసను, దృఢదీక్షను జూచి మిగుల నానందించి "వత్సా! నీవు నీతలిదండ్రులకు ఏకపుత్త్రుఁడవు. వారు నీకొఱకు బెంగటిల్లియుందురు. సంసారనిర్వహణమునఁ జాల చిక్కులుపడుచుందురు; కావున నీకు కొంతధన మిచ్చెదను. దానిని, క్షేమవార్తను నీతలిదండ్రులకుఁ బంపుము" అని చెప్పఁగా ఏకనాథుఁడు, "గురుదేవా! నాజీవితమును దమ సేవయందు వినియోగించి మీవలన జ్ఞానధనమును బడయవలయు నని వచ్చిన నేను - మీవలన ఈధనము నెట్లు గైకొందును? ధనస్వీకారమువలన నాలక్ష్యము, నాచిత్తైకాగ్రత చెదరిపోవచ్చును. ఇది నాయధఃపతనమునకు హేతువు కావచ్చు. అందులకు సందియములేదు. నన్ను ఉద్ధరింతు నని వాగ్దానముచేసి యిట్లు క్రిందికిఁ ద్రోసివేయుధనము నిచ్చెద ననుట మీకు

న్యాయమా?" యని దీనముగ నడిగెను. అందులకు గురువు ఏకనాథుని నిర్లిప్తతకు ఆనందించియు, "ఇందులకు నీవు వ్యతిరేకము సెప్పవలదు. ఇది నీయుపయోగము నిమిత్తము ఇచ్చుట లేదు. నీవు నన్ను కోరునదియు, నేను నీకు ఒసంగఁగలదియుఁ గూడ జ్ఞానధనము. ఇది కేవలము నీతలిదండ్రులకు మాత్రమే. నేఁటినుండి నీవు ఈ మఠమునకు సంబంధించిన లెక్కలు వ్రాయవలసియున్నది. కావున దీనిఁ బంపుటకు నిన్ను నియమించితిని" అని నచ్చఁ జెప్పఁగా, ఏకనాథుఁడు మాఱు వలుకక అట్లే చేసి నాఁటనుండియు మఠమునకు సంబంధించిన ఆదాయవ్యయములను వ్రాయఁదొడఁగెను.

కొన్ని దినములు గడచినతరువాత జనార్దనయోగికి శిష్యునిసామర్థ్యమును, దీక్షను బరీక్షింపవలయు నని తలంపు గలిగెను. ఈయూహతో నాతఁడు, "లెక్కలను బూర్తిచేసి తెమ్ము. ఒకమాఱు తనిఖీచేసెదను" అని ఏకనాథునకు సెల విచ్చెను. అంతట ఏకనాథుఁడు మహాప్రసాదము అని లెక్కలను దెచ్చుటకుఁ బ్రారంభించెను.

ఏదో పొరపాటువలన లెక్కలలోఁ గొంచెము తేడా వచ్చెను. దానిని గని పెట్టి సరిచేయ నిశ్చయించి ఏకనాథుఁడు ఆచార్యుఁడు నిద్రించునంతదనుక సేవలు చేసి, పిదప భుజింపకయే దీపముచెంతఁ గూరుచుండి గంటమును తాటియాకులును గైకొని తదేకదీక్షతో లెక్కలు వ్రాయసాగెను. మూఁడుజాముల రాత్రియగు నప్పటికి జనార్దనయోగికి మెలకువ వచ్చెను. మఱల నిద్ర రాదయ్యెను. అంత నాతఁడు మఠమున నిటునటు తిరుగుచు, ఏకనాథుని మామూలుగా శయనించు స్థానమునఁ గానక ఏమయ్యె నని యాత్రముతోఁ గొంచెము ముందునకుఁ బోయి ఏకనాథునిఁ గాంచి, ఇదియేమో పరీక్షింపవలె నని రహస్యముగా నొక చోట దాఁగెను. కొంతతడవు కష్టపడునప్పటికి లెక్క సరిపడెను. తోడనే ఏకనాథుఁడు మహానందధ్వానములు చెలంగ బళీయని చేతులు తట్టుచు లేచి నిలిచెను. అందు లకు అబ్బురపడి జనార్దనయోగి అతనిముందునకుఁ బోయి, "వత్సా! ఎందుల కీయానంద" మని ప్రశ్నింపఁగా, ఏకనాథుఁడు అంతయు నెఱింగించెను. అదివిని యోగి "వత్సా! నీచిత్తైకాగ్రత యసమానమైనది. నీభక్తి యచంచలము. నీనిష్ఠ అనుప మానము. ఇంత స్వల్పవిషయమునఁ గూడ యథార్థము తేలునంతదనుక నిద్రయు నాహారమును మాని కార్యవిజయమును బడసిన నీకు భగవత్సాక్షాత్కారము అయి తీరును. ఇంతటి మనోనిగ్రహమును నే నన్యత్ర చూడలేదు. ఇఁక మోక్షము నీసొమ్ము. భగవత్సేవలోఁ గూడ నిట్టి చిత్తైకాగ్రతయు, నిట్టినిష్ఠయు, నిట్టిదీక్షయు, నిట్టిమనోనిగ్రహమును జూపెదవేని, నీకు ఇఁక లేని దేమి గలదు?" అని యెంతో మెచ్చుకొని తారకమంత్రము నుపదేశించి యాదరించెను.

ఏకనాథునకు అంతకంతకు గురుభక్తియు, గురుసేవానిరతియు నధికము కాసాగెను. అందులకుఁ బరమానందభరితుఁడై జనార్దనుఁడు "వత్సా! నీకు నాగురుదేవుఁ డగు దత్తాత్రేయస్వామి దర్శనభాగ్యము గలిగింపఁ దలఁపు గలుగు చున్నది. అతఁడు ఒక్కొకపుడు, విపరీతవేషముతోడను, విపరీచేష్టలతోడను సాక్షాత్కరించుచుండును. అందులకు నీవు ఏమియు సందియంపడక ఆమహాత్ముని పాదములపై వ్రాలి శరణుగోరుము. నీవు ముక్తుఁడ వయ్యెదవు" అని చెప్పఁగా ఏకనాథుఁడు "మహాత్మా! నాకు దత్తాత్రేయస్వామితో నేమిపని? మీపాదములే నాకు ముక్తి నొసఁగ సమర్థములై యున్నవి" అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పెను. అయినను బలవంతముచేసి ఏకనాథుని వెంట నిడుకొని ధ్యానింపఁగా, తురుష్క వేషముతో నశ్వారూఢుఁడై వచ్చిన దత్తాత్రేయస్వామికి జనార్దనుఁడు వినయ వినమితుఁడై మ్రొక్కెను. అదిచూచి ఏకనాథుఁడు రిచ్చవడుచుండఁగా జనార్ద నుఁడు తన యోగబలమువలన నచ్చట షడ్రసోపేతమైన భోజనమును గల్పించి గురువుతోఁగూడ భుజింపసాగెను. అపుడు దత్తాత్రేయుఁడు "జనార్దనా! చిత్తశుద్ధి గలవాఁడైనచో నీశిష్యునిఁ గూడఁ బిలువు" మనియెను. జనార్దనుఁడు రమ్మని చేతితో సంజ్ఞచేసెను; కాని "తురుష్కునితోఁ గలిసి భుజించుటకు నామన సంగీక రింపదు" అని యనుకొనుచు ఏకనాథుఁడు దూరముగాఁబోయెను. కొంతసేపటికి దత్తాత్రేయస్వామి తిరోహితుఁ డయ్యెను. అంత ఏకనాథుఁడు జనార్దనయోగిని సమీపించి "మహానుభావా! సాక్షాత్తుగ బ్రహ్మమూర్తులగు తమరు అధముఁడగు తురుష్కునితోఁ గలిసి యేకపాత్రమున భుజింపవచ్చునా?" యని యడిగెను. "వెఱ్ఱివాఁడా! నేనెంత చెప్పినను వినవైతివి. కేవలము మూఢునివలెఁ బ్రవర్తించి తివి. మహాయోగులకుఁ గూడ జన్మజన్మాంతరములయందును లభింపని యాగురు దేవుని దర్శనము సులభముగా లభించినను, నీవు వారి యనుగ్రహమును సంపాదించుకొనఁజాలకపోయితివి. కేవలము బాహ్యవేషమును జూచి మోస పోయితివి. తొల్లి నీవు బాహ్యవేషమును జూచి ఆచార్యు లని తలంపరా దని చెప్పి, అంతరంగమే ప్రధాన మని యుపన్యసించియు, నిప్పుడు ఇట్లు అజ్ఞానాంధ్య మునఁ బడిపోవుట చాల విచారకరము. ఇంకను మించిపోయినది లేదు. ఈతడవ యైనను జాగ్రత్తగా నుండుము" అని జనార్దనయోగి మందలింపఁగా, ఏకనాథుఁడు "మహానుభావా! నాకు దత్తాత్రేయస్వామియనుగ్రహము గలుగలేదని విచారము లేదు. తలక్రిందఁ గొండను బెట్టుకొని రాళ్లకొఱకు వెదకులాడినట్లు, కేవలము హరిస్వరూపు లగు మీయనుగ్రహము సులభమై యుండఁగా నెవరినో ఆశ్రయింప వలసిన పని యేమున్నది? ఇంతకును భక్తపరాధీనుఁడైనచో దత్తాత్రేయుఁడు మీకు శిష్యుఁడనైనంతమాత్రముననే నన్ననుగ్రహింప వచ్చును" అని బదులు చెప్పెను.

"నీకు ఏమియుఁ దెలియదు. ఊరకుండుము" అని చెప్పి జనార్దనయోగి మఱి యొకనాఁడు ఏకనాథుని వెంటనిడుకొని అరణ్యమునకుఁ బోయెను. అచట మఱల ధ్యానింపఁగా దత్తాత్రేయుఁడు కామధేనువును కుక్కఁగాఁ జేసికొని వెంట నిడుకొని తాను ఫకీరువేషముతో వచ్చెను. జనార్దనయోగి మఱల నాతని పాదముల మీఁద వ్రాలి యథాపూర్వముగ మాటలాడసాగెను. కొంతసేపయిన తరువాత ఫకీరు సంచిలోనిరొట్టెను దీసి కుక్కపాలలో ముంచుకొని తినుచు "నీకు ఆతఁడు అంతరంగశిష్యుఁ డైనచో రప్పింపుము" అని యానతిచ్చెను. జనార్దనుఁడును మహా ప్రసాద మని కుక్కపాలలో రొట్టె ముంచి తినుచున్న ఫకీరుని, గాంచి ఏవగించు కొనుచున్న ఏకనాథునిఁ గొనివచ్చి, దత్తాత్రేయస్వామి ఉచ్ఛిష్టమగు రొట్టెముక్క నిచ్చి తినుము అని యాజ్ఞాపించి ఆతని పాదములమీఁదఁ బడవేసి "దేవా! ఈ దాసానుదాసుని రక్షింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. దత్తాత్రేయుఁడు సంతోషించి "ఈతఁడు గొప్పభక్తుఁడై భాగవతము మహారాష్ట్ర భాషలో రచించి, చాల హరి కీర్తనలు రచించి అనేకమానవుల పామరత్వమును దొలఁగించును" అని అనుగ్రహించెను. ఈలోపుగా ఏకనాథుఁడు రొట్టెముక్క నవ్వలఁబాఱవేసెను. అప్పుడు జనార్దనుఁడు ఏకనాథుని లేవనెత్తి, "వత్సా! శ్రీదత్తాత్రేయ స్వామికి నీయెడల ననుగ్రహము గలిగినది. వారిభుక్తశేషమును స్వీకరించితివా లేదా?" అని యడిగెను. అంతట ఏకనాథుఁడు తాను చేసిన అకృత్యమునకు పశ్చాత్తాపపడుచు, సంగతి యంతయు గడగడ వడఁకుచుఁ జెప్పెను. అందులకుఁ జాల నొచ్చుకొని జనార్దనుఁడు దత్తాత్రేయస్వామియుచ్ఛిష్ట మగు తమలపాకులతమ్మను స్వీకరించి, ఏకనాథునినోట వేసెను. తోడనే ఏకనాథునిహృదయము నిర్మలమై యాతనికి సర్వజ్ఞత్వము గలిగెను. అగుట నాతనికి ఆచార్యసేవాప్రభావము కరతలామలక మయ్యెను. అంతంతకు ఆతనికి గురు భక్తి పెరిగిపోయెను.

ఇది యంతయుఁ జూచి జనార్దనయోగి, "దత్తాత్రేయస్వాములయనుగ్రహమువలన నీతఁడు మహాత్ముఁ డైనాఁడు. ఈతనివలనఁ బరిచర్య చేయించుకొనుట నరకహేతువు" అని తలంచి ఏకనాథునిఁ బిలిచి, "నీవు ఇఁక పైఠణపురమునకుఁ బోయి మాతాపితృశుశ్రూషతోడను, భగవద్భాగవతారాధనముతోడను, పామరులకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యము నుపదేశించుటతోడను కాలముఁ బుచ్చుము. గురుదేవుని మాట అవిలంఘ్యము. ఇఁక మాఱు పలుకకుము" అని నియమించెను. అంతటఁ జేయునది లేక ఏకనాథుఁడు, "నేను మిమ్ము విడిచి యుండఁజాలను. అయినను మీయాజ్ఞను జవదాటినచో నేను నరకకూపమునఁ గూలఁబడిపోదును; కాన అట్లే చేసెదను" అని విన్నవించి, పాదములమీఁద వ్రాలి బాష్పధారచే పాదప్రక్షా

శనము గావించి, వెళ్లలేక వెళ్లలేక యెట్లో మనస్సు రాయిచేసికొని వెడలిపోయెను. అతనిరాకకు తలిదండ్రు లెంతయు నానందించిరి. పిదప నాతఁడు గుర్వాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుచు, సతతము హరిభజనము చేయుచు, భోజనానంతరము పురాణకాలక్షేపముచేసి పామరుల అజ్ఞానమును బోఁగొట్టుచుండెను.

ఆతని భక్తిప్రపత్తులకు మెచ్చి పాండురంగఁడు ఒకనాఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీసేవవలన నానందము గలుగుచున్నది. నీవు వాల్మీకి ప్రోక్తమగు రామాయణమును మహారాష్ట్ర భాషలో రచియింపుము. ఆగ్రంథము జదువుకొని అనేకమూఢజనులు తరింతురు" అని యాజ్ఞాపించి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. తోడనే మేల్కాంచి ఏకనాథుఁడు భగవంతునకుఁ దనమీఁద గలిగినయనుగ్రహమునకు అమందానంద కందళిత హృదయారవిందుఁడై, అనేకవిధముల స్వామిని నుతించి మఱునాఁడే "భావార్థరామాయణము" అను పేరుతో భగవంతుని యాదేశమును నిర్వర్తింపసాగెను. ఈసంగతి విని ప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు "ఈతఁడెక్కడ? మహారాష్ట్ర భాషలో రామాయణమును వ్రాయు టెక్కడ? అట్లయిన రామాయణ మంతయు పిప్పియైపోదా?" యని యచ్చటచ్చట నింద చేయుచుండెను. ఇది కర్ణాకర్ణిగా వినవచ్చినను, ఏకనాథుఁ డందుల కేమియు సమాధానము చెప్పక తదేకదీక్షతో గ్రంథరచనము చేయసాగెను. ఒకనాఁడు సుందరకాండములో సీతాన్వేషణమునిమిత్తము అంజనాదేవికుమారుఁడు మహేంద్ర పర్వతముమీఁదినుండి సముద్రమును దాఁటి లంకలోఁ బ్రవేశించె నని వ్రాయు చుండఁగా, ఆంజనేయుఁడు ఆతనియందుఁ బ్రవేశించి తటాలున కూర్చున్న యట్లుగా ఎత్తి ఆతనిని నిందించుచున్న బ్రాహ్మణునియింటిముందు పడునట్లుచేసెను. ఉన్నట్లుండఁగా నేదో గుభీలున చప్పుడు అగుటచే ఆబ్రాహ్మణుఁడు అదరిపడి వీథిలోనికి వచ్చి అంతయుఁ జూచి, ఏకనాథుని చేతులలో తాటాకుల సంచికయు గంటమును ఉండుటఁ జూచి అందలివిషయము చదివి, ఆంజనేయుని యనుగ్రహమువలననే యిట్టిది సంభవించె నని యెఱింగి, ఉపచారముచేసి ఇంటికిఁ బంపివేసెను.

పిదప నాబ్రాహ్మణుఁడు ఏకనాథునివలన నుపదేశమును బడయఁగోరి ప్రార్థింపఁగా, నాతఁడు "ఈతఁడు నిన్నటివఱకును నాయెడల నసూయగలవాఁడు. ఇంతలో నీతనికి ఈభక్తి యెట్లలవడినది? ఇది స్థిరమా?" యని సందేహించి, "అయినను పరీక్షింపకుండ శిష్యునికి ఉపదేశము చేయుటకు శాస్త్రము నిషేధించుచున్నది. బోధార్థియై వచ్చినవానిగుణగణములను బరీక్షింపక వచ్చినవెంటనే ఉపదేశము చేయుట—ధనమును, పేరును, గౌరవమును, పూజను యాచించువారు చేయవలసినది. నేను అట్లు చేయఁజాలను. తొందరపడి యుపదేశము చేసినచో

పిదప శిష్యుఁడు మంచివాఁడుగాకున్న గురువునకు అధఃపతనము తటస్థించును” అని తలంచుకొని పరీక్షించుటకు నిశ్చయించి, “రేపు నేను పండరినాథునిఁ బూజించుచుందును. ఆసమయమున రమ్ము” అని యాతనికిఁ జెప్పి పంపివేసెను. పిదప నాతఁడు ఇంటిలోని వారి నందఱను బిలిచి, “నేను రేపు పాండురంగని పూజించునప్పుడు అది తెండు, ఇది తెండు, అని యాజ్ఞాపించెదను. కాని మీరు ఏదును నాకుఁ బలుకవలదు. మీపనిలో మీరు నిమగ్నులై యుండుఁడు” అని యాజ్ఞాపించెను.

ఏకనాథుని యాజ్ఞాప్రకారము బ్రాహ్మణుఁడు పూజాసమయమునవచ్చి చెంతఁ గూరుచుండెను. అప్పుడు ఏకనాథుఁడు “ఓహోయి, ఎవరచ్చట? స్వామి అభిషేకార్థము జలము కావలెను” అని చాలసారులు పిలిచెను; కాని సంకేతానుసారముగ నింటిలోనివా రెవరును బలుకరైరి. అంతట ఏకనాథుఁడు, “నేఁడు అందఱును గూడ స్వామిని మఱచి ఎంత మూఢులైనారు?” అని ఆశ్చర్యపడుచు తానే పోయి జలము తెచ్చుకొని, సమస్తకార్యములును నిర్వర్తించుకొని, అతిథిసమర్పనముచేసి తచ్ఛేషమును తాను భుజించి, “ఈ బ్రాహ్మణుఁడు ఇంటిలోనివారు పలుకకుండుట చూచియు తాను పోయి జలము తీసికొనిరాక, నేను స్వయముగఁ దెచ్చుకొనుచున్నను ఏమియు నెఱుఁగనట్లు కూర్చుండెను. ఆచార్యభక్తి లేని యిట్టివానికి ఉపదేశము చేయుట యెట్లు?” అని సందేహించి “ఉపదేశము చేయుటకు ఇది మంచిసమయము గాదు. స్వామికి అనుగ్రహము గలుగలేదు. ఇంకొకనాఁడు చూచుకొందములే” యని బ్రాహ్మణునిఁ బంపివేసెను. పిదపఁ గొన్ని దినములకు పాండురంగాజ్ఞచేఁ బ్రారంభించిన రామాయణమును ముగించి, పిదప దత్తాత్రేయస్వామియాజ్ఞను దలంచికొని భాగవతమును గూడ మహారాష్ట్రభాషలో రచించి, అనేకకీర్తనములుచేసి పామరులకు మోక్షమార్గమును జూపెను.

ఏకనాథునిభక్తిప్రపత్తులు దినదినములు వృద్ధికాసాగెను. శ్రీహరిహృదయము పూర్తిగ నేకనాథునిపై లగ్నమయ్యెను. ప్రేమాతిరేకంబున నారాయణుఁడు బ్రాహ్మణయువకుని వేషమున ఏకనాథులయింటికి వచ్చి, “మహాత్మా! నాకెవ్వరును బంధుమిత్రులు లేరు. కేవలము ఏకాకిని. నీసమాచారము విని నిన్ను సేవించి తరింపవలయునని తలంచి వచ్చితిని. నాకు జీత మక్కఱలేదు. అన్నవస్త్రములిచ్చినఁ జాలును. నీయింటిపరిచర్య యంతయు నేనే చేసెదను. నాకెవ్వరును సాయ మక్కఱలేదు. నాకు నీయనుగ్రహ మొక్కటియే కావలయును. అభయమిమ్ము” అని ప్రార్థించెను. అందులకు ఏకనాథుఁడు ఆనందించి, “వత్సా! దీనికై నన్నింతగాఁ బ్రార్థింపనేల? లోకములో మానవుఁడు నాది యని చెప్పుకొనుటకు తగినవస్తువు ఏదియు లేదు, అంతయు ఈశ్వరుని.యాస్తి. నేను వాడుకొనుచున్న ఈయింటి

మీఁదను, ఇందలి వస్తువులమీఁదను ఈశ్వరసంతానము కంతకు నధికారము గలదు. కావున నీవు ఇందు వసించుటకును, ఇందలి సామగ్రిని వాడుకొనుటకును నాయనుజ్ఞను బడయవలసిన పని యేమియు లేదు. నీవు అభయము వేఁడితివి. శ్రీహరిని నమ్ముము. హరిభక్తులకు భయము అనునది లేదు. ఆచార్యసేవను భాగవతారాధనమును చేయుచుందువేని, నీకు మోక్షము కరతలామలక మగును. నీవు ఇక్కడనుండి అతిథిపూజలో నాకొకింత సాయపడెదవేని చాల నానందించెదను" అని పలికెను. యువకుఁడు చాల నానందించి ఏకనాథుఁ డడుగఁగాఁ, దనపేరు కృష్ణుఁడని యెఱింగించి ఆతనియింటఁ బ్రవేశించెను.

దేవతలందఱును ఈసంగతిని దివ్యదృష్టివలనఁ దెలిసికొని పరమాశ్చర్యచకితులైరి. కాలము గడచిపోవుచుండఁగా ఏకనాథునియింట నాతని తండ్రియాబ్దికము వచ్చెను. అప్పుడు ఏకనాథుఁడు "కృష్ణా! నేఁడు మాతండ్రిగారి యాబ్దికము. బ్రాహ్మణనిమంత్రణముచేసి వచ్చితిని. సకల పదార్థములును నీవు త్వరగా సిద్ధముచేయవలయును" అని నియమించి తాను స్నానము చేసి వచ్చి దొడ్డిలో వస్త్రముల నారవేసికొనుచుండెను. ఇంతలో కృష్ణుఁడు దేవతలకుఁగూడ నోరూరునట్లు సకల పదార్థములును అతిచాతుర్యముతో వండఁ దొడఁగెను. ఆపరిమళము నాఘ్రాణించి, ఏకనాథుని పూలదోఁటలో చాకిరిచేయు మాలవానిభార్య తన నాథునితో "నేఁడు మన యజమానుని యింట శ్రాద్ధమగునఁట. అందులకై యాపిన్న బాపనయ్య అన్ని పదార్థములును వండుచున్నాఁడు. వాని సువాసన ఇక్కడకుఁ గూడ వ్యాపించుచున్నది. బ్రాహ్మణులు లేచిపోయినతరువాత పెంటమీఁదఁ బాఱవేయు విస్తరిఆకులలో మిగిలియుండు పదార్థములను మనము జాగ్రత్తచేసి కొని చక్కఁగా భుజింపవచ్చును" అని చెప్పెను. అందులకు మాలవాఁడు నిరాశ ప్రకటించుచు, "ఏల గొంతెమ్మ కోరికలు కోరెదవు. శ్రాద్ధదినమునాఁడు బ్రాహ్మణులు ఎంగిలియాకులను పెంటమీఁదఁ బడవేయక అగ్నిలోఁగాని, గోతిలోఁ గాని, ఏటిలోఁ గాని పడవేయుదురు. అగుటచే మనకు ఏమియు లభింపవు" అని పలికెను. ఇదివిని మాలెత చిన్నవోయెను. ఈమాటలు ఏకనాథునకు వినవచ్చెను. తోడనే యాతని హృదయము జల్లు మనియెను. "ఈశ్వరసంతానములో భేదములను జూపుట కేవలము అవివేకము. కృష్ణుఁడు వండుచున్న పదార్థములసువాసనవలన, ముగ్ధులై తోఁటపనివాండ్రు వానిని కోరుచున్నారు. వారికి ఆపదార్థములను ఇచ్చి తృప్తి పఱుపకున్న నేఁడు నాతండ్రిగారి యాబ్దికము ఫలింపదు" అని తలంచి, కృష్ణుని బిలిచి సంగతియంతయు నెఱింగించి, "నీవువండిన పదార్థమంతయు మాలవాండ్రకుఁ బెట్టుదము" అని మాలపల్లెయందలి మాలవాండ్ర నందఱను రావించి, తన వీథిలో బారులు

తీర్చి కూర్చుండఁజేసి సకలపదార్థములును వాండ్రకు వడ్డించి, జగత్పతి యగు శ్రీహరినిఁ దలంచికొని భుజింపుఁడు అని యాజ్ఞాపించెను. ఏకనాథుని భార్యగూడ ఆనందించి అందులకు చాల తోడ్పడెను. మాలవాండ్రు తామెన్నఁడునుఎఱుఁగని క్రొత్త పదార్థములను భుజించి అమితానందపరవశులై, యేకనాథుని నుతించుచు తమ తమ యిండ్లకుఁ బోయిరి.

ఆగ్రామమునందలి బ్రాహ్మణు లందఱు నీసమాచారమును విని గుమిగూడి "తండ్రి యాబ్దికమునకు ఉపయోగము చేయఁదలఁచిన పదార్థములను చండాలురకు వినియోగించిన ఏకనాథుని మనము వెలివేయుదము" అని నిశ్చయించుకొని ఆతని యింటికి వచ్చి, "నీకు పితృదేవతలకంటె చండాలురే పూజ్యులైరి; కావున నీయట్టివానికి బ్రాహ్మణులకంటె చండాలురే శ్రేష్ఠులు. ఇఁక మాతోనుండి ఏల కులము చెఱుపుకొందువు? నేఁటినుండి నీవు చండాలురతోడనే భోజనప్రతిభోజనాదికములు చేసికొనుచుఁ దరింపుము. నేఁటితో నీకును మాకును సంబంధమువదలిపోయినది" అని చెప్పిరి. అది విని యేకనాథుఁడు జరిగిన సంగతియంతయు నెంత వినయముతో చెప్పినను వారు వినక, "ఇఁక నీకు నీవే; మాకు మేమే" యని చెప్పి పయిమాట వినిపించుకొనకయే వెడలిపోయిరి. అందులకు ఏకనాథుఁడు భీతచిత్తుఁడై, "సంగతి సందర్భము లాలోచింపకుండ నీబ్రాహ్మణులు నామీఁద నాగ్రహమును వెడలఁగ్రక్కుచు వెడలిపోయిరి. ఇఁక వీరు నాయింటికి రారు. పితృకార్యమును ఎట్లు నిర్వర్తించుకొందును?" అని విచారింపసాగెను. మొదటినుండియు నంతయుఁ జూచుచున్న కృష్ణుఁడు అప్పుడు, "మహాత్మా! ఏల వగచెదవు? మూఢులగు ఈ బ్రాహ్మణులతో నీకు ఏమిపని? ఒక్కమాఱు శ్రీహరిని బ్రార్థించి పితృదేవతల నాహ్వానింపుము. శ్రియఃపతి యనుగ్రహమువలన నేఁడు నీపితృదేవతలే పూజను గైకొని వెడలిపోవుదురు." అని చెప్పెను. ఏకనాథుఁడు ఈయుపాయము బాగుగ నున్నదని సంతసించి, మఱల పాకము సిద్ధముచేయించి.—

ఉ. "కోరిక లిచ్చినక్ నెనరు కూర్చిన జీవనజీవితమ్ము లే
దారి నొనర్చినక్ దెలివిఁ దార్చిన దల్లియుఁ దండ్రియుం బలెక్
నేరము లోర్చినక్ దిరుగఁ నేర్పుగఁ దీర్చినఁ గల్మిఁ జేర్చినక్
భారము నీవెకాని మఱి పంకజనాభ యెఱుంగ నన్యులన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 104.)

అని త్రికరణశుద్ధిగా శ్రీమన్నారాయణునిఁ బ్రార్థించి పితృదేవతల నాహ్వానించెను. తోడనే పితృదేవతలు సాక్షాత్కరించిరి. ఇఁక ఏకనాథునియానందము నేమని చెప్పవచ్చును? ఈయానందాతిరేకమువలన నాతఁడు పరవశుఁడై "మహాత్మా!

ఆలసించిన పితృదేవతల కపరాధము చేసిన ట్లగును" అని ప్రబోధింపఁగా మహానందముతోడను, అచంచలభక్తితోడను, పితృదేవతల నారాధించి వారిని సంతోషపెట్టెను. ఈసంగతి యె ట్లోక్షణములో గ్రామ మంతయుఁ దెలిసిపోయెను. తోడనే బ్రాహ్మణు లందఱును మఱల గుమిగూడి, "అయ్యో! మనము ఏకనాథుని ఎంత చులకనఁగఁ జూచితిమి. ఆతఁడు శ్రీమన్నారాయణుని యాంతరంగికభక్తుఁడు అనుటలో ఏమియు సందేహము లేదు. అట్టివానినిఁ దిరస్కరించి మనము సాపరాధుల మైతిమి. ఆతఁడు ఎట్లయినను అనుగ్రహింపవలయు నని మనలను ఇంతకు మున్నె ప్రార్థించెనుగదా! ఆప్రకారము మన మాతనిని ప్రాయశ్చిత్తము గావించి మనలోఁ గలుపుకొందము. లేకున్న కీడు మూడవచ్చును" అని తలంచి, తిన్నగా ఏకనాథునియింటికిఁ బోయిరి. అప్పటి కప్పుడే అక్కడ ఆరాధనాదికము లన్నియు ముగియుటవలన, ఏకనాథుని పితృదేవతలు మఱల స్వర్గమునకుఁ బోయిరి.

తనయింటికి వచ్చిన బ్రాహ్మణులను వారు తనకు చేసిన యపకారము నేమియు మనస్సున నుంచుకొనక ఏకనాథుఁడు చాల గౌరవించి, ఆగమనకారణ మడిగెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులలో నొకఁడు "ఏకనాథా! ఈబ్రాహ్మణబృందమునకు నీమీఁద ననుగ్రహము గలిగినది. కావున నీవు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనుము. అట్లయిన నీవు కులములోఁ జేర్చికొనఁబడుదువు" అని చెప్పెను. ఏకనాథుఁ డిది యనవసరమని యెఱింగియుండియు, అందఱకు వ్యతిరేకము చేయనేల? యని అందుల కంగీకరించెను. వెంటనే బ్రాహ్మణులు తమ పాచిక పాఱెనందులకు ఆనందించుచు ప్రాయశ్చిత్తము నెఱవేర్చుటకు ఏకనాథుని నదీతీరమునకుఁ గొనిపోయిరి.

అట ప్రాయశ్చిత్తము ప్రారంభ మగునప్పటికి యొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి "ఇందఱిలో ఏకనాథస్వామి లెవ్వరు?" అని యడిగెను. ఆతనితో నీకు ఏమిపని యని బ్రాహ్మణు లడుగ, నాతఁడు "అయ్యా! ననుఁ జూచుటలేదా? నేను చాలకాలము నుండి ఈకుష్ఠురోగముచే బాధపడుచు, ఈశ్వరానుగ్రహమునఁ గాని యిది నివృత్తియగునది కాదని నిశ్చయించుకొని, పరమేశ్వరుని గుఱించి తపస్సు ప్రారంభించితిని. కొన్నిదినములకు నాకు త్రిలోచనుఁడు సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! పైఠణపురముననుండు ఏకనాథస్వామి అను శ్రీహరి యంతరంగభక్తుఁడు నేఁడు పితృశ్రాద్ధమున కుద్దేశింపఁబడిన పదార్థములతో అనేకచండాలురను భగవత్స్వరూపులుగా భావించి, సంతృప్తులంగావించెను. ఆతఁడు విశుద్ధభక్తితో నాకార్యమును నెఱవేర్చెను; కావున భగవంతుని కది ఆనందసంధాయకమయ్యెను. ఒక చండాలస్త్రీ శిశువునకు అన్నదానము చేయుటవలనఁ గలిగెడి సుకృతములో నొకభాగము నీవు ఆతనివలనఁ బడసితివేని, సఫలమనోరథుఁడ వగుటయేఁగాక అవసానమున హరి

సాయుజ్యముఁ బడసెదవు" అని యానతిచ్చెను. కావున నేను ఆభాగవతోత్తముని వెదకుకొనుచు వచ్చినాను" అని చెప్పెను. అదివిని బ్రాహ్మణు లందఱు నాశ్చర్యపడి యిదియేమో చూడవలయు నని తలంచి, ఆతనికి ఏకనాథునిఁ జూపిరి. ఆగంతుకుఁడు ఏకనాథునకు సాష్టాంగవందన మాచరించి తన స్థితిగతు లన్నియు శివాజ్ఞను దెలిపి, రక్షింపుమని ప్రార్థించెను. ఏకనాథుఁ డిదివిని, "అయ్యా! పార్వతీనాథుఁడు నీయభీష్ట మును నెఱవేర్పఁగలిగియుండియు, నీభారమును నామీఁద మోపుట నాయదృష్టమే గాని వేఱుగాదు. తెలిసినంతవఱకు నేను భగవంతుని, భాగవతులను నిష్కామ కర్మతో నారాధించుచున్నాను. కావున చండాలస్త్రీశిశువునకు అన్నదానము చేయుటవలన గలిగిన పుణ్యములో నొక భాగము నీకు సమర్పించుటకు నాకే మియు నభ్యంతరము లేదు. నీవు అంగీకరించెద వేని ఆసుకృతమంతయు నానంద ముతో నొసంగఁగలను" అని పలికెను. అందులకుఁ జాల సంతసించి, ఆగంతుకుఁడు "మహాత్మా! నీవంటి పరమభాగవతోత్తములు నిర్లిప్తతకుఁ బేరుగదా ! అయినను నేను శివానుమతిని మీఱఁజాలను. ఆసుకృతములో నొకభాగముమాత్రమే నేను స్వీకరింతును. అంతకంటె నాకు వలదు" అనిచెప్పెను. తోడనే ఏకనాథుఁడు ఆగం తుకుఁడు కోరినది నిశ్చలచిత్తముతో ధారాపూర్వకముగ దానముచేసెను. అది స్వీకరించిన వెంటనే పరమాసహ్యముగా నున్న ఆగంతుకుని దేహము వజ్రదేహమై పోయెను. అదిచూచి ఏకనాథునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము విధించిన బ్రాహ్మణులంద ఱును దెల్లవోయి, భయభ్రాంతులై పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నీ మాహాత్మ్యము నెఱుంగక చేసిన మాయపరాధమును మన్నింపు" మని ప్రార్థించిరి. ఏకనాథుఁడు వారి నందఱను లేవనెత్తి తన యింటికిఁ గొనిపోయి, షడ్రసోపేత మయిన భోజనముపెట్టి చందన తాంబూలము లిచ్చి, సత్కరించి పంపివేసెను.

ద్వారకాపురమున మఱియొక బ్రాహ్మణుఁడు శ్రీకృష్ణుని సందర్శనముఁగోరి తీవ్రనిష్ఠతోఁ దపస్సుచేయుచుండెను. పదునాఱేండ్లు గడచినతరువాత ఆతనికిఁ గృష్ణునిభార్యలు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "బ్రాహ్మణుఁడా! వ్యర్థముగా నిక్కడ నేల కాలముఁ గడపెదవు? తీవ్రతపోనిష్ఠచే నీశరీరము నేల కృశింపఁజేసికొందువు? నీవుకోరియున్న శ్రీకృష్ణుఁ డిప్పు డిచ్చట లేఁడు. ఆతఁడు పైఠణపురమున నున్న ఏక నాథుఁడు అను భాగవతాగ్రేసరునియింట పరిచారకుఁడై యున్నాఁడు. అక్కడకుఁ బొమ్ము. అచ్చట ఏపరిచారకునకు కృష్ణుఁ డను పేరుండునో, యాతఁడే శ్రీకృష్ణుఁ డని యెఱుంగుము. మాహృదయేశుఁడు మమ్ము విడిచిపోయి పండ్రెండుసంవత్స రము లైనది. నీవు ఆతనిని దర్శించి, మమ్మిట్లు విడిచియుండుట ధర్మముగాదని విన్న వించి తోడుకొనిరమ్ము" అని చెప్పి, తిరోహితలై పోయిరి. తోడనే బ్రాహ్మణుఁడు

మేలుకొని స్వప్నవృత్తాంతమును దలంచి, శ్రీకృష్ణుఁడు భాగవతాగ్రేసరుఁడగు ఏకనాథునకు పరిచర్య చేయుచున్నందులకు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, వెంటనే బయలు దేఱి పైఠణపురమునకు వచ్చి, సూర్యోదయ మగునప్పటికి ఏకనాథునియిల్లు చేరు కొనెను. అప్పు డేదోపనిమీఁద ఏకనాథుఁడు వీథిగుమ్మములో నిలిచియుండెను. ఆగంతుకుఁడు ఆతఁడే ఏకనాథుఁడు అని దివ్యతేజస్సువలన గుర్తెఱింగి వందన మాచరించి, "నేను ద్వారకావాసిని. బ్రాహ్మణుఁడను. నీయింటఁ బరిచర్యచేయు చున్న కృష్ణునినిమిత్తము వచ్చితిని. ఆతనిం జూపవలెను" అని కోరెను. ఏక నాథుఁడు ఆతని నెంతో ఆదరించి లోనికిఁ గొనిపోయి, "అయ్యా! కృష్ణుఁడు జలము తెచ్చుటకు ఏటికిఁ బోయియున్నాఁడు. క్షణములో రాఁగలఁడు" అని చెప్పెను.

అట్లే యొకక్షణముఁ గడచునప్పటికి కృష్ణుఁడు ఏటినుండి నీళ్లకావడి మోసి కొని వచ్చెను. తోడనే ఆగంతుకుఁడు ఆతని కాళ్లమీఁద వ్రాలి, "శ్రీహరీ! సర్వే శ్వరా! నీకు ఇట్టి పక్షపాతము తగునా? లోకములో నెందఱో భక్తులు నీనిమి త్తము వెదకుచుండ, నీవిట్లు ఏకనాథునియింట దాఁగియుండుట తగునా? రాధా రుక్మిణులను వియోగముపాలుచేసి, యిచ్చట నేకాకివై యుండుట ధర్మమా? జగ న్నాయకా! నీసంకల్పమాత్రమున నీజగమంతయుఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. అయినప్పుడు నీవు ఏకనాథునకుఁ గావలసిన నీళ్లు కావడితో భుజముమీఁదఁ బెట్టుకొని తేవల యునా? దేవతలందఱును నీపరిచారకులైయుండ వారిని నియమింపక, నీవే ఏక నాథునకుఁ బరిచర్య చేయ నేల? రమాపతీ! అంతయు నెఱుఁగుదును. ఏకనాథుని భక్తి యచంచలమైనది. ఆతని భక్తివలన నీవు విమోహితుఁడవైతివి. కావుననే యిట్టి పనులు చేయుచున్నావు. దామోదరా! గోవిందా! పదునాఱుసంవత్సర ములనుండి నీనిమిత్తము తపించుచున్నాను. ఒక్కక్షణమైన ఏకనాథునివిడిచి వచ్చి న న్నుద్ధరింపరాదా? ఒక్క యేకనాథునినిమిత్తము లోకములో అనేకభక్తుల ఆశాలతలను ద్రెంపివేయవచ్చునా?" అని వాపోవఁ దొడఁగెను. అది చూచి ఏకనాథుఁడు తెల్లవోవుచుండఁగా, కృష్ణుఁడు మందహాసము గావించుచు, కావడి నక్కడ దింపి అదృశ్యుఁడయ్యెను. తోడనే "నన్ను చూచినంతనే నీవు మాయమై పోయితివి. ఏకనాథునిఁ బండ్రెండు సంవత్సరములు కొలిచితివి. అచ్యుతా! అనంతా! నారాయణా! నీ కిట్టిది తగునా? నేను నీకు భారముగాఁ దోఁచితినా?" యని ఆగంతు కుఁడును, "మాధవా! మధుసూదనా! నే నేమి పాపము చేసితి నని యిట్టి విపరీ తము చేసితివి? నాచే పరిచర్య చేయించుకొనుటకు మాఱుగ నీవు నాకే పరిచర్య చేసి, నన్ను కుంభీపాకనరకమున నేలఁ గూలఁ ద్రోసితివి? నేను నిన్నెన్నఁడును మఱువ లేదు, వేదప్రతిష్ఠలనిమిత్తము నిన్నుఁ గొలువలేదు, ఇంకేల నాకీయపకారము

చేసితివి? పండ్రెండు సంవత్సరములు నాయింట సకలహీనకార్యములును జేసి, నా పాపము పండించితివా? ఇంతకాలము నాయింట నుండియు, కలలోనైన దర్శన మిచ్చి యథార్థము నెఱింగించి జ్ఞానభిక్ష దయచేయవైతి. ఎక్కడ నుండియో వచ్చిన యీ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠునకు క్షణములో దర్శనమిచ్చితివి. అయ్యో! ఇక నే నెట్లు సహింతును?" అని ఏకనాథుఁడును, ఇదంతయు విని వచ్చి "పద్మనాభా! ఇదియేమి విపరీతము? నేనుగాని, నానాథుఁడు గాని నీయెడలఁ జేసిన యపరాధ మేమున్నది? మమ్ము ఇట్లేల వంచించితివి? నానాథుఁడు తినివిడిచినను ఆకులుపాఱవేసితివి. నానాథుఁడు కట్టివిడిచినబట్టలు ఉతికితివి. నాయింట స్థలశుద్ధి చేసితివి. కావడి భుజము మీఁదఁ బెట్టుకొని కావలసినన్ని నీళ్లు తెచ్చితివి. ఇదంతయు నేల చేయవలెను? ముకుందా! మురారీ! మాపై నీకింత యాగ్రహమేల కలుగవలెను? మేము నిన్ను పొగడితిమి గాని తెగడలేదు. పూజించితిమిగాని నిందింపలేదు. ప్రార్థించితిమి గాని తిరస్కరింపలేదు. అట్టిచో మాకీపాటు నేల కూర్పవలెను?" అని ఏకనాథుని గృహిణియు నదేపనిగ విచారింపసాగిరి,

ఇట్లు కొంతతడవు జరిగిపోయినతరువాత, ఆగంతుకుఁడు "మీభాగ్యము నేమని కొనియాడవచ్చును? ప్రపంచమునం దంతటను గలభక్తులలో శ్రీహరికి ఆంతరంగికభక్తులు మీరే కావున, శ్రీరామన్నారాయణుఁడు మీయింట పరిచారకుఁ డైనాఁడు. శ్రీపతి భక్తులయెడలఁ జూపించునను గ్రహము ఇంతకంటెఁగలదా? ఆహా! మీదంపతు లెంత పుణ్యాత్ములు! మీహృదయములను విడిచి శ్రీహరి మఱియొకచోట నుండఁజాలఁడు. మీరిఁక నేల వగచెదరు? మీయనుగ్రహము వలన నాకుఁగూడ శ్రీహరిసాక్షాత్కారము సంఘటిల్లినది" అని వారికి సాష్టాంగ నమస్కారము లాచరించి, తన దారినిఁ బోయెను.

పిదప ఏకనాథుఁడును, అతని భార్యయు పూర్వాధికభక్తితో భగవద్భాగవతారాధనము ప్రారంభించిరి. ఇట్లుండఁగా, నొకనాఁడు జ్ఞానదేవుఁడు ఏకనాథుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! అలకాపురమున నాసమాధిప్రక్క నొకరావి చెట్టు పెరుఁగుచున్నది. దానివ్రేళ్లు నాసమాధికి భంగము గలిగింపఁబోవుచున్నవి. కావున నీవు వచ్చి ఆచెట్టు చచ్చిపోకుండ దూరముగ నాటుము" అని చెప్పి అంతర్హితుఁ డయ్యెను. వెంటనే ఏకనాథుఁడు మేల్కాంచి స్వప్నవృత్తాంతమును భార్య కెఱింగించి, మహానందవివశుఁడై భగవంతునిఁ గీర్తించి, నృత్యముచేసి అలకాపురమునకుఁ బోయెను. అచటి జను లందఱును ఏకనాథునిఁ జాల గౌరవించిరి. పిదప ఏకనాథుఁడు సిద్ధేశ్వరుని దర్శించి, తన యాగమనకారణమును విన్నవించి, యనుగ్రహము చూపవలయునని ప్రార్థించి, జ్ఞానదేవుని సమాధి చెంతకుఁ

బోయి ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేసి తపోనిష్ఠుండయ్యెను. కొంతసేపటికి జ్ఞానదేవుఁడు సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! ఏల జాలముచేసెదవు? వృక్షమును బెరికి మఱియొకచోట పాతుము" అని యానతిచ్చి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. తోడనే ఏకనాథుఁడు లేచి చిన్ని మొలకనుబోలె ఆపెద్ద రావిచెట్టును దానొక్కరుఁడు నవలీలగఁ బెరికి మఱియొకచో నాటి, శిల్పుల ననేకులను రావించి జ్ఞానదేవుని సమాధిని మరమ్మతు చేయుటకు నియమించెను.

కాని అనేకులు క్రొత్తగా వచ్చుటచే అప్పూరమునందలి కోమటులు భోజన పదార్థములను సమకూర్పఁజాలకపోయిరి. అంతట శ్రీహరియే యొక కోమటిరూపముతో వచ్చి, శిల్పులు పనిచేయుచోటికి సమీపమున దుకాణము పెట్టి, వారికిఁ గావలసిన వస్తువు లన్నియు లేదనక అరువుగా నీయసాగెను.

కొన్ని దినములకు సమాధిపని పూర్తి యయ్యెను. అప్పుడు కోమటి ఏకనాథుని యొద్దకు వచ్చి, "మహాత్మా! మీరు నాకు ఈయవలసినధనము మఱియొకప్పుడీయవచ్చును. ప్రకృతము నాకు మీతో రావలెనని వాంఛ గలదు; సెలవు దయచేయవలెనని ప్రార్థించెను. అందులకు ఏకనాథుఁ డంగీకరింపఁగా, నందఱును పైఠణాపురమునకు బయలు దేఱిరి; కాని కొంతదూరము వచ్చినతరువాత కోమటి తనసామానులతోఁగూడ నదృశ్యుఁ డయ్యెను. అది చూచి ఏకనాథుఁడు శ్రీమత్పండరినాథుఁడే కోమటియైవచ్చెనని, యానందమును బట్టఁజాలక నృత్యము ప్రారంభించెను. ఆతని వెంట శిల్పులుఁగూడ నృత్యము చేయసాగిరి. పిదప ఏకనాథుఁడు పైఠణాపురముఁ జేరుకొని, బ్రతికియున్నంతకాలమును భగవద్భాగవతారాధనముఁ గావించి, యవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

చ. "అలరు పసిండికంకణము లందెలు మువ్వలు రావిరేక నం
తులపులిగోరుఁ దాయెతులు గుప్పెడపున్నొలనూలు మద్దికా
యలు గల నందనందను దిగంబరుఁ జారుకటీతటోజ్జ్వలుక్
విలసితనీలకేశు నవనీతహారుండగు బాలుఁ గొల్చెదన్."

(కృష్ణకర్ణా. 2. ఆ. 87. ప.)

34. కబీరుదాసుఁడు

శ్లో. "శత్రుచ్ఛేదైకమంత్రం సరసముపనిషద్వాక్యసంపూజ్యమంత్రం
సంసారోత్తారమంత్రం సముచితసమయే సంగనిర్యాణమంత్రం,
సర్వైశ్వర్యైకమంత్రం వ్యసనభుజగసందష్టసంత్రాణమంత్రం
జిహ్వే శ్రీరామమంత్రం జపజప సఫలం జన్మసాఫల్యమంత్రమ్."

(రామకర్ణా. 1. అ. 78. ప.)

గంగాతీరమునందలి యొకపల్లెలో నొకతురుష్కుఁడు కాఁపురము ఉండెను. ఆతఁడు వస్త్రములు నేసి తన్మూలమున ధనము సంపాదించి సంసారమును నిర్వహించుకొనుచుండెను. ఒక్కసంతానహీనత తక్క నాతనికి మఱియొక చింతాకారణము లేదు. సంతానమునిమిత్తము ఆతఁడును భార్యయు రాత్రింబవళ్లు సర్వేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుచుండిరి; కాని వారి కోరిక ఫలించునట్లు తోఁచలేదు.

ఇట్లుండఁగా, నొకనాఁడు తురుష్కుఁడు గంగకుఁ బోయి నూలు కడుగుచుండెను. ఇంతలో నొక పెద్దముత్యపుచిప్ప ఆతనిచెంతకుఁ గొట్టుకొనివచ్చెను. చూడఁగా, నందొక బాలకుఁడు ఉండెను. ఈయద్భుతమును జూచి యాతఁడు తెల్లవోయి, అంతలోఁ బ్రబోధితుఁడై తనకు సంతానములేని కొఱంత తీర్చుటకు భగవంతుఁడు ఈబాలుని ఈతీరునఁ బంపె నని భావించి, తటాలున వాని నెత్తికొని యింటికిఁ గొనిపోయి, భార్యకు సంగతి యంతయు నెఱింగించి, "నేఁటితో మనకు బిడ్డలులేనికొఱంత తీఱినది. ఈముద్దుబాలునిఁ బెంచుకొందము" అని చెప్పెను. ఆతనిభార్య బాలసూర్యునివలెఁ బ్రకాశించుచున్న యాబాలకునిఁ జూచి పరమానందభరితురాలై భర్తమాటల కంగీకరించెను. దైవమాయ నెఱుంగ శక్యము గాదుగదా! ఆరమణి ఆబాలకుని ఎత్తుకొనినవెంటనే స్తనములయందు పాలు చేఁపెను. అందులకు మఱింత ఖింతపడి, యామె "యీబాలునిఁ బెంచుట ఈశ్వరుఁడు నాకే నియమించినాఁడు. కావుననే యిట్లు అయినది" అని యుప్పొంగిపోయెను.

ఇట్టి యానందముతో ఆదంపతులు ఆబాలుని కడుపునఁ బుట్టినవాని కంటె మిక్కిలి ప్రేమతోఁ జూచుచు, కబీరు అని పేరు పెట్టి ప్రాణప్రదముగాఁ బెంచుకొనసాగిరి. కొన్నిదినములకు కబీరు మాటలాడ నేర్చెను. అందులకు తల్లిదండ్రు లబ్బురపడుచుండఁగా, నాబిడ్డఁడు తఱుచు 'రామరామా' యని ఈశ్వరస్మరణము చేయసాగెను. అదిచూచి ఆదంపతులు ఆశ్చర్యచకితులైరి. అయినను తండ్రి యందులకుఁ

గోపించక "భారతీయుల తత్త్వము అసాధారణము. తొల్లి హిరణ్యకశిపుఁడు అను రాక్షసుఁడు తన చిన్నికుమారుఁడు తన శత్రువగు శ్రీహరిని ప్రార్థింపఁ బూనఁగాఁ జాల కోపించి ఆమాట మానుమని దండించెనఁట! కాని, బాలుఁడు మాననందున తండ్రి దయమాలి యనేకవిధముల దండించెనఁట! ఆబాలకునియిష్టదేవుఁ డందులకుఁ గోపించి, సభామండపమునందలి స్తంభమున సాక్షాత్కరించి, హిరణ్యకశిపునిఁ జిత్రవధ గావించి, యాబాలభక్తునిఁ గాపాడెనఁట! భారతీయులదేవుఁడు అనియు, తురకల దేవుఁ డనియు వ్యవహారమునందే భేదము గాని యథార్థమునకు జగత్తున కెల్ల ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడే. మానవులు అతనికి భిన్న రూపములు, భిన్న నామములు కల్పించుచున్నారే గాని అతనియందేమియు భేదము లేదు. కావున మన బిడ్డఁడు రామరామాయనినను, అల్లాహో అక్బర్ అనినను, మనము కోపింపవలసిన పని లేదు. ఇంతచిన్నతనమునుండియు భగవద్భక్తిఁ గలిగిన బాలుఁడు మనబిడ్డఁడగుట మన పుణ్యవిశేషము" అని తన భార్యకుఁ జెప్పెను. కబీరు తల్లి గూడ నట్లే చెప్పెను.

కబీరునకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన తరువాత తండ్రి యాతనికి వస్త్రములనేత బాగుగానేర్పి, చక్కని పిల్లను దెచ్చి పెండ్లిగావించెను; కాని కబీరుమాత్రము సంసారమనిన చాల కంటగించుకొనుచు, సదా రామనామమును స్మరించుచు కాలముఁ గడుపసాగెను. ఇట్లుండఁగా, నాతని తండ్రి చనిపోయెను. సంసార భార మంతయు కబీరుమీఁదఁ బడెను. అయినను ఆతఁడు అందు మమతను వహింపక, దూరముగా నుండసాగెను. ధనము సంపాదించువారు లేకపోవుటచే ఖాళీ అయిన బియ్యపు కుండ మఱల పూర్తిఁ గాదయ్యెను. అదిచూచి ఆతనితల్లి చాల మందలించి, వస్త్రములునేయుమని నిర్బంధించెను .అందులకు వ్యతిరేకము చేయలేక కబీరు వస్త్రమునేయుటకుఁ బ్రారంభించెను; కాని యాతని హృదయము నేత మీఁద అంటనేలేదు. రెండుమూరలు నేయునప్పటికి ఆతనిహృదయము రామనామ స్మరణము ప్రారంభించెను. అప్పుడు ఆతఁడు నేత మానివేయుటచే ఆతని యిష్ట దైవ మగు శ్రీరాముఁడు వచ్చి నేత ప్రారంభించెను. కొంతసేపు కబీరును, కొంత తడవు శ్రీరామచంద్రుఁడును చొప్పున నొకదినములో ఆవస్త్రమును నేసివేసిరి. అదిచూచి, తల్లి "ఈవస్త్రము చాల బాగుగా నున్నది. కావున బజారునకుఁ బోయిన చాల వెలవచ్చును. వెంటనే పోయి విక్రయించి రమ్ము" అని కుమారునకు ఆజ్ఞాపించెను. కబీరు తల్లి యనుజ్ఞను నెఱవేర్చుటకు బయలుదేఱి పోయి బజారులోఁ గూర్చుండి, "ఈవస్త్రము నమ్మెదను. కావలసినవారు వచ్చి కొనుక్కొనుఁడు" అని యొకటిరెండు తడవలు కేకలువేసి, అంతలో రామస్మరణ ప్రారంభించెను. ఈస్మరణవలన నాతనికి తన్మయత్వము గలిగెను. ఇక నాతఁడు ప్రపంచము నెఱుఁగఁడు.

బజారునకు వచ్చిపోవువా రనేకులు కబీరుముందట నున్న ఆవస్త్రమును జూచి "ఇది చాల బాగుగా నున్నది; కాని యిది జమీందారులు కొనవలసినది గాని, మనము కొనఁజాలము" అని చేతితో నైనఁ దాఁకకయె వెడలిపోవుచుండిరి. ఇట్లు కొంతసేపు అగునప్పటికి సాయంత్రము అయ్యెను; రాత్రి అయ్యెను; దుకాణ దారు లందఱును వెడలిపోయిరి. కబీరు ఒక్కఁడు మాత్రమే అక్కడఁ గూర్చుండి యుండెను. కొంతసేపటికి ఆతఁడు మఱలఁ బ్రపంచమునఁ బ్రవేశించి బజారు అంతయు జనశూన్యమైపోవుటఁ జూచి "నేఁడు వస్త్రము అమ్ముడు పోదయ్యెను. విక్రయింపకయే యింటికిఁ బోయిన మాతల్లి దండించును" అని తలంచి, ఆప్రాంత ముననున్న యొకగుడిలోఁ దూఱి శ్రీరామనామస్మరణము ప్రారంభించెను.

భగవంతునకు కబీరుహృదయనైర్మల్యమును భక్తిపారవశ్యమును బరీక్షింప నాసక్తి వొడమెను. అక్కతన నాతఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపము ధరించి, అతి జీర్ణవస్త్రము కట్టుకొని వడవడవడఁకుచు వచ్చి, "మహాత్మా! వృద్ధుఁడను. దరిద్రుఁడను. చలిచే బాధపడుచున్నాను. నాకేదయినవస్త్రమును ఇచ్చి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుము" అని ప్రార్థించెను. అందులకు హృదయము కరుగఁగా, కబీరు తన చెంత నున్న వస్త్రములో సగము చించి యిచ్చి, మఱల ధ్యానము ప్రారంభించెను. శ్రీహరి మఱికొంత సేపటికి ఫకీరురూపముతో వచ్చి, "ఓయీ! పరమేశ్వరుఁడు నిర్గుణుఁడై యుండఁగా, నీవు సగుణోపాసన జేసెద వేల?" యని ప్రశ్నించెను. దాని మీఁదఁ జాల వాదము జరిగెను. "భగవంతుఁడు ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపించి యున్నాఁడు. ఈవిధముగా నాతఁడు సగుణుఁడును నిర్గుణుఁడునుగూడ నై యున్నాఁడు. అదియుఁగాక, పరమేశ్వరుఁడు భక్తముక్తి ప్రదాయకుఁడు గదా! మాయావృతమైన యీప్రపంచమున అధర్మము విజృంభించినపు డెల్ల ఈశ్వరుఁడు ధర్మసంస్థాపనార్థము సగుణుఁడై సాక్షాత్కరించును; కాని పరప్రత్యయనేయబుద్ధు లీరహస్యము నంగీకరింపరు. భక్తపరాధీనుఁ డగుటచే సర్వశక్తుఁడగు ఈశ్వరుఁడు భక్తులెట్లు ప్రార్థించిన నట్లు సాక్షాత్కరించును. అంతేగాక, ప్రపంచములో భగవంతుని అంశలు అనేకకోట్లు సరూపములై యుండఁగా, భగవంతుఁడు స్వరూపి గాఁడని చెప్పు టెట్లు? భక్తికి లక్ష్యము సగుణబ్రహ్మము. నీవు సగుణబ్రహ్మము లేదందువేని భక్తి యనునది వ్యర్థము. నిర్గుణబ్రహ్మము జ్ఞానుల్యుపాస్యము. సగుణ బ్రహ్మము భక్తోపాస్యము. ఈరహస్యము నెఱుంగక చాలమంది భక్తికిని, నిర్గుణ బ్రహ్మమునకు లంకెపెట్టఁజూచి, సంకరులై భ్రష్టులయ్యెదరు. నీవుగూడ నీయవివేక వాదమును బ్రారంభించితివేల?" యని కబీరు ప్రశ్నించెను. ఫకీరు కబీరు చెప్పిన యుక్తులకు సంతుష్టుఁడై, "వత్సా! చలిబాధ దుస్సహముగానున్నది. ఏదైన వస్త్రము

నీయఁగలవా?" యని యడిగెను. అంతట కబీరు ఆనందముతో తనచెంతనున్న సగము వస్త్రమును ఇచ్చి, ఫకీరు నంపివేసి వస్త్రము వెలపోలేదను చింత మాని, నిశ్చలచిత్తుఁడై రామస్మరణ ప్రారంభించెను.

పిదప భగవంతుఁడు బ్రాహ్మణరూపము ధరించి కబీరునింటికిఁ బోయి ఆతని తల్లినిఁ బిలిచి, "నీ కుమారుఁడు అమ్ముటకుఁ గొనిపోయిన వస్త్రమును రెండు ముక్కలుగా చించి ఒక బ్రాహ్మణునకును, ఫకీరునకును ఇచ్చివేసి, నిన్నుఁ జూచుటకు భయపడి యొకపాడుగుడిసెలో శ్రీరామనామధ్యానము చేయుచుఁ గూర్చుండి యున్నాఁడు. నీకిది తగదని నే నెంతచెప్పినను వినలేదు" అని చెప్పెను. అందులకు "ఏమి చేయుదును నాయనా? వానికెప్పుడు రామనామస్మరణమే. మాకింతఅన్నము పెట్టి; తరువాత వాఁడు తనయిచ్చవచ్చినట్లు ఉండరాదా? ఇంటికి రానిమ్ము; శిక్షించెదను" అని పలికెను. బ్రాహ్మణుఁడు "కబీరు నేఁడు ఇంటికి రాఁడు. చాల వెలరావలసిన వస్త్రమును దానము చేసినందులకు నీవు ఏమందువో యనుభయంబున నాతఁడు దాఁగియున్నాఁడు. కావలయునేని నాతోఁగూడ రమ్ము చూపెదను." అని పలికెను. తోడనే యామె యాబ్రాహ్మణునితో బయలుదేఱెను.

అప్పటి కింకను కబీరు సమాధినిష్ఠుఁ డయియేయుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు గుడిసెబైట నిలిచి, "అడుగో నీకుమారుఁడు." అనిచూపి యామెను లోనికిఁబంపెను. క్షుధార్తయై యున్న యామె కుమారునిఁజూచి "నీవు విక్రయించుటకుఁ దెచ్చిన వస్త్రమేదిరా?" యని గద్దించి యడిగెను. సమాధినిష్ఠుఁడై యున్న కబీరునకుఁ దన తల్లివచ్చినసంగతియే తెలియదుగదా! అంత నామె తనకు జంకియే పలుకకున్నాఁడని తలంచి, అచ్చటఁబడియున్న కఱ్ఱతీసికొని "ఇంకను పలుకవేమి?" యని కొట్టెను. అప్పటికిని కబీరునకు ప్రాపంచికస్మృతి రాలేదు; కాని యాదెబ్బ కబీరునకుమాఱుగా బ్రాహ్మణరూపముతో గుడిసెబైట నున్న శ్రీహరికిఁ దగిలెను. అంత శ్రీరామచంద్రుఁడు కబీరుని అచంచలభక్తికి ఆనందించి, కోదండపాణియై హనుమత్సీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నసమేతుఁడై సాక్షాత్కరించెను. వెంటనే కబీరు స్వామిపాదముల మీఁద వ్రాలి,—

చ. "దురితలతాలవిత్ర ఖరదూషణకాననవీతిహోత్ర భూ
ధరణకళావిచిత్ర భవబంధవిమోచనసూత్ర చారువి
స్ఫురదరవిందనేత్ర ఘనపుణ్యచరిత్ర వినీలభూరికం
ధరసమగాత్ర భద్రగిరిదాశరథీ కరుణాపయోనిధీ."

చ. "అగణితజన్మకర్మదురితాంబుధిలో బహుదుఃఖవీచికల్
దగిపడ నీఁదలేక జగతీధవ నీపదభక్తినావచేఁ
దగిలి తరింపఁగోరితిఁ బదంపడి నాదుభయంబు మాన్పవే
తగదని చిత్తమందిడక దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ." (దాశరథీశతకము. 9. 46. ప.)

అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. శ్రీరామభద్రుఁ డందునకు మహానందకందళిత హృదయుఁడై, ఆదరముతో కబీరుని లేవనెత్తి, "వత్సా! ఆనందమైనది. ఇట్టి యచంచల నిష్ఠ నేను మఱి యెచ్చటను జూడలేదు. నీవు నావాఁడవు. నీకు ఏమియుఁ గొఱంత లేదు" అని చెప్పి, అతనిఁ దల్లినిఁ జూచి "రమణీ! నీకుమారుఁడు నాకు అంతరంగ భక్తుఁడు. ఈతనికిఁ దల్లి వగుటచే నీకుఁగూడ నాదర్శనము లభించినది. మసిపాఁత గట్టిన మాణిక్యమువలె నుండుటచే నింతవఱకును నీకొడుకు ప్రభావమును దెలిసి కొనఁజాలకపోయితివి. ఇఁకనైన నీవు అతనిని సామాన్యునిగా భావింపకుము. నీవుఁ గూడ ఇది మొదలు నన్ను సేవించుచుండుము" అని పలికి, చూచుచుండఁగా నదృశ్యుఁడయ్యెను. కబీరు తల్లి యిదియంతయుఁ జూచి పరమాశ్చర్యచకితయై, కొంత సేపు నిశ్చేష్టయై యుండి, పిదప కుమారుని ఆలింగనము చేసికొని ప్రియమార ముద్దాడి, "నాచిట్టితండ్రీ! నీవిట్టివాఁడవని యెఱుంగక నిన్ను దండించితిని. అందులకు వగవకుము. నీ యనుగ్రహమువలన నేనుగూడఁ దరించితిని." అని ఎంతో మక్కువఁ జూపి యింటికిఁ గొనిపోయెను.

శ్రీరామభద్రుఁడు సాక్షాత్కరించినది మొదలు కబీరుతల్లిగూడ నిశ్చలభక్తి పరురాలై రామనామస్మరణము చేయుచు, నపుడపుడు తన్మయతఁ గాంచుచుండెను. కబీరుభార్యగూడ నిట్లే యెల్లపుడును రామరామా యని రామస్మరణ చేయుచుం డెను. ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, కబీరుభార్య గర్భవతియై నవమాసములు మోసి శుభముహూర్తమునఁ జక్కనికుమారునిఁ గనియెను. తల్లిదండ్రులు ఆపాపనికి కమాల్ అని పేరు పెట్టి, గారాబముతోఁ బెంచుకొనసాగిరి. కమాలు మాట్లాడనేర్చినది మొదలు ఇంట నెల్లపుడును శ్రీరామనామమును బ్రతిధ్వనించు చుండుటచేఁ దానుగూడ రామస్మరణము చేయసాగెను. అందులకు ఆతనితల్లి దండ్రులు పరమానందభరితులైరి. కమాలు తండ్రివలన జ్ఞానోపదేశమును బడసి సదా తారకమంత్రమునే జపించుచు, యుక్తవయస్కుఁడైన పిదప నొకనాఁడు తండ్రినిఁ జూచి, "తండ్రీ! నాకు తీర్థయాత్ర చేయవలయునని తలంపు గలదు. నీయనుజ్ఞ యయ్యేనేని సంతసించెద" నని విన్నవించెను. అంత కబీరు కుమారుని సత్సంకల్పమున కమితానందమును గాంచి, "వత్సా! పోయిరమ్ము" అని యాజ్ఞాపించెను.

కమాలుదాసుని భక్తిప్రపత్తులకు అద్భుతాశ్చర్యనిమగ్నులై, మార్గమధ్య మున ననేకులు అతనిని దమ గృహములకుఁ బిలుచుకొనిపోయి, చాల నాదరింప సాగిరి. ఆతఁ డీతీరున అనేకభక్తులచే నాదరింపఁబడుచు ననేకతీర్థములను సేవించి, తుదకు భీమరథీనదీతీరమునకువచ్చి నదిలో స్నానమాడి, తీరమునఁ గూర్చుండి తారక మంత్రమును జపించుచుండఁగా, నొక భక్తుఁడు వచ్చి ఆతని తేజస్సును జూచి

ఆశ్చర్యచకితుఁడై, యనేకవిధములఁ బ్రార్థించి యాతనిం దనయింటికిఁ దోడ్కొని పోయెను. కమాలు ఆతనియింట నున్న నాలుగుదినములలో నాకుటుంబమునందలి వారి కందఱకును ప్రపంచముయొక్క అస్థిరతను బోధించి, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించి, తారకమంత్రము నుపదేశించి, మోక్షమార్గమును జూపెను. అందులకు మహానందమగ్నుఁడై యావర్తకుఁడు "నాకుటుంబమునంతను పాపపంకమునుండి యుద్ధరించిన యీమహాత్ముని నేనేమి సత్కరింపఁగలను?" అని యోచించి, తనయింట నున్నరత్నముల అన్నిటియందును నాయకమణి యగుదానిని గొనివచ్చి స్వీకరింప వలసినదని ప్రార్థించెను; కాని కమాల్‌దాసు "అయ్యా! నన్నేమని భావించితివి? నేను ఉపదేశములుచేసి పాదపూజ అనుపేరున ధనము సంపాదించుటకు రాలేదు. నాచేతనైనంతవఱకును మాయావృతమయి అంధకారరూపమునఁ గూలిపోవ నున్న ఈశ్వరసంతానము నుద్ధరించి, జ్ఞానప్రకాశము నొసంగుటయే నాపని" యని దానిని తిరస్కరించెను. వర్తకుఁ డెన్నివిధముల ప్రార్థించినను కమాల్‌దాసుఁ డంగీకరింపకపోవుటఁజూచి "ఇది యీతని కీయవలయునని సంకల్పించుకొంటిని. అట్టిచో దీనిని నేనెట్లు వాడుకొందును? ఇంటికిఁ బోయినతరువాతనైనఁ జూచుకొనుఁ గాక!" అని తలంచి దానిని దాసువస్త్రమున ముడిచి పంపివేసెను.

మార్గమధ్యమున కమాల్దాసు తనవస్త్రమున రత్నము కట్టఁబడియుండుటఁ జూచి అది వర్తకుని పనిగాఁ దలంచుకొని, "ఆతనికి నాయం దంత భక్తిగలిగినది. ఇది నాకొసఁగవలయు నని సంకల్పించుకొనియున్నాఁడు. కావున తన సంకల్పము వ్యర్థము కాఁగూడదని నిశ్చయించుకొని, నేను బుద్ధిపూర్వకముగా స్వీకరింపనని తలఁచి యిట్లు చేసియుండు" నని యూహించుకొని, యింటికిఁ బోయి తీర్థయాత్రావిశేషములను తలిదండ్రులకును, పితామహికి నెఱింగించెను. వారు అతనియాగమనమునకుఁ జాల నానందించిరి. కాని రత్నమును జూచిన వెంటనే దుఃఖింపఁ జొచ్చిరి. అదిచూచి కమాల్ తెల్లవోయి "అయ్యో! తొలుత తిరస్కరించియు, పిదప నీరత్నమును జూచినపుడు ఏల యంగీకరించితిని?" అని పశ్చాత్తాపపడుచు నతిశీఘ్రముగాఁ బోయి యారత్నమును తొల్లిటివర్తకునకు ఇచ్చివేసి వచ్చి, తల్లిదండ్రులకును బితామహికిని ఆవృత్తాంతము నెఱింగించెను. అదివిని వారు ఆనందించి, కమాల్‌దాసును ఆలింగనముచేసికొని బుజ్జగించిరి.

ఒకనాఁడు రాత్రి కబీరును, కమాలును హరిభజనమునఁ దన్మయులై యుండఁగా, కొందఱు భాగవతులు వచ్చిరి. కొంతతడవునకు తండ్రియు కుమారుఁడును భజన చాలించి భాగవతుల నాదరించిరి. కబీరు భార్యచెంతకుఁ బోయి, "అయాచితముగ నేఁ డీభాగవతులు మనలను బునీతులంగావించుటకు దయచేసి

నారు. వారికి అన్నము పెట్టవలయును" అనిచెప్పెను. అదివిని యాతనిభార్య "నేనును ఆవిషయమునే యోచించుచున్నాను; కాని యేమి చేయవచ్చును? ఇంట గిద్దెఁడు బియ్యమైనను లేవు. నిజముగా నీభాగవతోత్తములను పస్తుపెట్టుట కన్న మనము ప్రాణములను దొరంగుట మేలు" అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అది విని కబీరు కుమారునిఁ బిలిచి ఆలోచనయడిగెను. అందులకు కమాల్దాసు "తండ్రీ! ఇంటికి క్షుధార్తులై వచ్చిన భాగవతశ్రేష్ఠులకు అన్నము పెట్టకపోవుటకంటె పాపము లేదు. కావున మనము నేఁడు ఎక్కడైన కన్నమువేసి తెచ్చినైనను వీరికి అన్నముపెట్టి సత్కరింపవలయు" నని చెప్పెను. కబీరు అందులకు సమ్మతించెను.

పిదప తండ్రియు కుమారుఁడును ఆయుధహస్తులై ఊరిలోనికిఁబోయి, ఒకవర్తకుని యింటికిఁ గన్నముత్రవ్విరి. కమాలు తండ్రిని కన్నముచెంత నిలిపి తాను లోపలఁబ్రవేశించెను. లోపల వర్తకుఁడు గుఱ్ఱుపెట్టి నిద్రించుచుండెను. అందులకు ఆనందించి భాగవతారాధనమునకు జాలునంత ఉప్పు పప్పు బియ్యము మున్నగు వస్తువులను దీసికొని వచ్చి తండ్రిచేతి కిచ్చి, "మనమిట్లే పోయినచో మఱికొందఱుదొంగలు వచ్చి యీతని యిలుసొచ్చి సర్వనాశనము చేయవచ్చును. కావున నీవిచటనుండుము. నేను వర్తకునిలేపి పరుగెత్తివచ్చెద" నని తండ్రికిఁ జెప్పి లోనికిఁబోయి వర్తకునిలేపి తటాలునవచ్చి కన్నములో దూరెను; కాని వెంటనే వచ్చి వర్తకుఁడు కమాలుకాళ్లు పట్టుకొనెను. అదిచూచి కమాలు "తండ్రీ! నేనువర్తకునకు దొరికిపోయితిని. ఇఁక ననేకకష్టములు రావచ్చును; కాన నాశిరస్సు ఖండించుకొనిపొమ్ము" అని చెప్పెను. కబీరు అట్లేచేసి, యింటికిఁ బోయి భార్యకు సంగతియంతయు నెఱింగించెను. అదివిని యాయిల్లాలు కొంతతడవు వగచి, "పుత్రా! నీవుభాగ్యవంతుఁడవు. కావుననే భాగవతసేవలో నీవు ప్రాణములను విడిచితివి. నీకు మోక్షము కరతలామలకము" అని మనస్సమాధానము చేసికొని, భర్త తెచ్చిన పదార్థములను చక్కఁగా వండి భాగవతులకుఁ బెట్టెను. వారి యాదరమునకు సంతోషించి భాగవతులు క్షుద్బాధ తీర్చుకొని, ఆదంపతులతోఁ గలిసి కొంతతడవు హరిభజనము చేసి పిదప శయనించిరి. అట వర్తకుఁడు ఆమొండెమును గొనిపోయి రాజునకుఁ జూపి తనకుఁ దెలిసిన దంతయు నెఱింగించెను. రాజు "ఈమొండెమును గొనిపోయి బజారునడుమ శూలారోపణముచేయుఁడు. ఆమూలముగ చోరుఁడు తెలియఁబడును" అని భటులకు సెలవిచ్చెను. భటులు అట్లే చేసిరి.

మఱునాఁడు చీఁకటి యుండగనే లేచి భాగవతులు సూర్యోదయమగునప్పటికి కాల్యకృత్యములన్నియు నెఱవేర్చికొని, మఱియొకయూరు పోవుటకు బయలుదేరిరి. కబీరు వారిని సాగనంపుటకు వారివెంట బయలుదేఱెను. వారు బజారునకు

వాగానే శూలముమీఁదనున్న మొండెము వారినిఁ జూచి, చేతులు జోడించి నమస్కరించెను. అదిచూచి భాగవతు లాశ్చర్యపడుచుండఁగా, కబీరు "మహాత్ములారా! ఏల వింతపడెదరు. ఆతఁడు వైష్ణవోత్తముఁడనియు, శ్రీహరిప్రసాదమువలన మీకు నమస్కరించునంతదనుక ప్రాణములు నిలిపికొనియున్నాఁడనియు తోఁచుచున్నది. భగవద్భక్తులు ఇట్టివిచిత్రములు అనేకములు చూపుట వినలేదా" యనిచెప్పెను. అంతట భాగవతులు ఇందలిరహస్యము కబీరునకుఁ జక్కఁగా దెలియునని యూహించి, "సంగతి యేమో చెప్పు" మని నిర్బంధించిరి. అప్పుడు కబీరు జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. అందులకు పరమాశ్చర్యానందభరితులై కమాల్దాసుని శిరముతోఁగూడ కబీరుభార్య నచ్చటకు రప్పించి, శూలమునుండి కమాలు మొండెమును దింపించి శిరస్సును దానికి తగిలించి, ఈశ్వరునిస్మరించుచు తాము చేతులతోఁదాఁకిరి. తోడనే కమాల్దాసు నిద్రవోయి లేచినవానివలె లేచి, భాగవతులకును తల్లిదండ్రులకును ప్రదక్షిణనమస్కారము లాచరించెను. భాగవతులు కబీరుకుటుంబము మాహాత్మ్యమునకు అబ్బురపడుచు, వారివద్ద సెలవుగొని తమదారినిఁబోయిరి. ఊరివారందఱును ఈచిత్రమును జూచి అద్భుతాశ్చర్యములఁ గాంచి కబీరుకుటుంబము నెడల చాల భక్తులై వారి నెంతో గౌరవింపసాగిరి.

ఒకనాఁడు కబీరు బజారులోఁ బోవుచు, అంగడిలో నొకస్త్రీ బియ్యము విసరుట చూచి బిగ్గరగా నేడ్వసాగెను. అదిచూచి అచ్చటివారందఱును వచ్చి యేమి యేమని యడిగిరి; కాని కబీరు ఏమియుఁ బలుకక, తనయేడుపును అట్లే సాగింపసాగెను. ఇంతలో నొకభక్తుఁడు ఆమార్గమున నెక్కడికోపోవుచు నిదిచూచి దగ్గఱకువచ్చి "భాగవతోత్తమా! ఏల యట్లు దుఃఖించెదవు?" అని కబీరునిఁ బ్రశ్నించెను. కబీరు ఆభక్తునిఁ జూచి, "మహాత్మా! ఆమె తిరుగలి విసరుట చూడఁగా, నాకీప్రపంచవృత్త మంతయు జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఆతిరుగలియొక్క క్రిందఱాయి భూమి యనియు, మీఁది ఱాయి ఆకాశ మనియు, నడుమనలుగుచున్న బియ్యము ప్రాణులు అనియు, త్రిప్పుచున్న స్త్రీ యముఁడనియుఁ దోఁచి ప్రాణులుచేయు దౌర్జన్యములను, వారికి సంభవింపనుండు ఆపదలను, యమయాతనలను దలంచుకొని దుఃఖించుచున్నాను." అని చెప్పెను. "నీవు తలంచిన దంతయు యథార్థము: కాని తిరుగలిలోనున్న బియ్యమన్నియు నలిగిపోవుట లేదు. మఱియు లోకమునందలి ప్రాణు లన్నియు యమయాతనల ననుభవించుట లేదు. మఱేమన? తిరుగలిలో గురుసుచెంత నున్న వివరములోనుండు బియ్యము సుంతయైన నలుగుడుగాంచకుండ నెట్లు ఉన్నవో, అట్లే లోకములో శ్రీహరిని నమ్ముకొని కైంకర్యము చేయు ప్రాణులు నిరపాయములై యుండు" నని చెప్పి, యాభక్తుఁడు వెడలిపోయెను. అదివిని కబీరు ఆనందముతో తనమార్గమునఁ బోయెను.

పిదప నొకనాఁడు కబీరునకు జ్ఞానములేని భక్తి అడవిఁగాచిన వెన్నెలవలె నిష్ప్రయోజన మని తోఁచెను. జ్ఞానోపదేశముఁ బడయఁదలఁచి, కాశీనగరమునఁ గల అనంతజ్ఞానులలో రామానందస్వామి యొక్కఁడే సదాచార్యుఁడుగ నుండఁదగిన వాఁడని తలంచి,తిన్నగ నాతని యాశ్రమమునకుఁ బోయి బైట నిలిచి పిలిచి, దూరము నుండియే సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి,"మహాత్మా! నిరాధారుఁడను, అనన్యుఁడను, సంసారసాగరమునుజూచినను, ఈమాయావృతమైన ప్రపంచమును జూచినను, నాగుండె పగిలిపోవుచున్నది. నాకు జ్ఞానభిక్షనను గ్రహించి, నాగుండె నిలఁ బెట్ట వలయును" అని వినయవినమితదేహుఁడై ప్రార్థించెను; కాని కబీరు తురుష్కుఁడగుటచే నాతనిఁ దనశిష్యకోటిలోఁ జేర్చుకొనిన ఏమైన బాధలు కలుగవచ్చు నని తలంచి, రామానందుఁడు ఏమియు మాఱుపలుకఁ డయ్యెను. కాని కబీరు అంత టితో నూరకుండలేదు. మేఘుజలమును గాంక్షించు చాతకమువోలె నేను మీ యభయదానమును నిరీక్షించియున్నాను. దిక్కులేనివాఁడను. శరణాగతునిఁ ద్రోసి వేయుట ధర్మముగాదు. జ్ఞానార్తునిఁ దరిజేర్చి కాపాడుటకంటె మఱిపుణ్యము లే" దని యాతఁడు మఱలఁ బ్రార్థించెను. అప్పుడు రామానందుఁడు "నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవు. మ్లేచ్ఛులు ధర్మబాహ్యులు. కావున నీకు ఉపదేశము చేయుటకు వీలు లేదు పొమ్ము" అని యానతిచ్చి లోనికిఁ బోయెను. అప్పుడు కబీరు అందులకు చింతింపక, "స్వామీ! నాహృదయము మీపాదపద్మములను బూజించుచున్నది. దానిని మీరు నిషేధింపఁ జాలరు. ద్రోణభట్టారకుని ధ్యానించి ఏకలవ్యుఁడు సఫలమనోరథుఁడై నట్లే, నేను మిమ్ము ధ్యానించి సఫలప్రయత్నుఁడ నయ్యెదను" అని చెప్పి, తన గృహమునకుఁ బోయెను.

కాని యంతటితోఁ గబీరునకు తృప్తి కలుగలేదు. "మహాత్ముఁడగు రామానందస్వామి పాదధూళి నాశిరమున ధరింపవలయును. వారి వాచా శ్రీరామనామ మును వినవలయును" అని యాతఁడు నిశ్చయించుకొని, యొకనాఁడు రామానందుఁడు తెల్లవాఱకపూర్వము స్నానార్థము గంగకుఁబోవుమార్గమున నొకగోయి త్రవ్వుకొని దానిలోఁగూర్చుండి, శిరస్సుమాత్రము పైకిఁ గాన్పించునట్లు గోతిమీఁద కఱ్ఱలుపఱచి మట్టి కప్పించుకొని యుండెను. కొంతసేపటికి రామానందుఁడు ఆమార్గమునఁబోవుచు చీకటివలన తెలియక కబీరు శిరముమీఁద పాదము మోపి 'రామరామా' తెలియక మార్గమధ్యమున నున్న యేమహాత్మునిశిరమో త్రొక్కితి నని పరితాపపడసాగెను. తోడనే కబీరు గోతిలోనుండి పైకి వచ్చి రామానందు నకు సాష్టాంగవందన మాచరించి, "దేవా! నేఁటికి శిష్యునిపై ననుగ్రహము గలిగినందులకు మహానందభరితుఁడ నగుచున్నాను. మీపావనపదస్పర్శచే నేను

కృతార్థుడ నయితిని. మీ తారకమంత్రోపదేశముచే నిఁక నాకు మోక్షము కరతలా
మలకము" అని యనేకవిధముల స్తోత్రము చేయసాగెను. అది విని రామానందుఁ
డుదయము మాఱుపల్కక తిన్నగ గంగకుఁ బోయి స్నానముచేసి, జపతపము లన్నియు
నిర్వర్తించుకొని యాశ్రమమునకుఁ బోయి, "కబీరు దీక్షచూడ చాల నాశ్చర్యకర
ముగా నున్నది. మహాత్ముఁడేయుఁ డయ్యె, నింతటి శ్రీరామభక్తుఁ డగుటఁ జూడ
నాతఁడు కారణ జన్ముఁడని తోఁచుచున్నది. అయినను ఇంకను ఆతని హృదయనైర్మ
ల్యమును బరీక్షించి చూచెదను" అని నిశ్చయించుకొనెను.

ఒకనాఁడు కబీరు బజారులో నెచ్చటకో పోవుచు, నెవరో రామనామము
నుచ్చరింపఁగా విని తన్మయుఁడై రామభజనము ప్రారంభించి "రామానందస్వామి
నాకు ఆచార్యుఁడై యుండ నిఁక నాకు లోపమేమి?" యని పాడఁ దొడఁగెను.
అది విని యచ్చట నున్న బ్రాహ్మణులు కొందఱు రామానందుని చెంతకుఁ బోయి
"మీరు కబీరునకు తారకోపదేశముఁ జేసితిరఁట! ఇది మీఁకు దగునా?" యని
పలికిరి. అదివిని రామానందుఁడు కబీరునెడల హృదయమున ననంతప్రేమఁ గలిగి
యుండియుఁ జాల నాగ్రహము ప్రకటించి, ఆబ్రాహ్మణులను వెంటఁ గొనివచ్చి
"ప్రేలరీ! నీవు నాశిష్యుఁడ వనియు, నేను నీకు తారకమంత్రోపదేశము చేసితి
ననియు నేల పబ్బరలు పల్కెదవు?" అని గద్దించి పలుకుచు, తన పాదుకతో కబీరుని
శిరముమీఁద నొక దెబ్బకొట్టెను. ఆదెబ్బతో కబీరుశిరముమీఁద గాయము పడి
రక్తము కాఱసాగెను. అయినను కబీరు అందులకు కోపమునుగాని విచారమును
గాని పొందక, "మహాత్మా! దేశికోత్తమా! ఏలినవారు నాకు తారకమంత్రోపదేశ
మును జేయుటను గుఱించి యిపుడు సాక్షు లేల? అయినను వ్యామోహమునఁ
బడి కొట్టుకొనుమానవులు చర్మచక్షుస్సులతోఁ జూడనంతమాత్రమున, నేమి
లోపము తటస్థించును? ఉభయసంధ్యలును, సూర్యచంద్రులును, వేదములును, పంచ
భూతములును సాక్షిగా దేవరవారు నాకు ఉపదేశము చేయుట కల్లయని వాదింప
నెవరికి శక్తికలదు? మహాజనులు ఇందఱు చూచుచుండ నిపుడు దేవరవారు తమ
పాదస్పర్శచే పరమపావనమైయున్న పాదుకతో నాశిరము నలంకరించితిరిగదా! ఇంత
కంటె ప్రత్యక్ష సాక్ష్యమేమి కావలయును? ఓజనులారా! నాకు తారకోపదేశము
చేసిన గురుదేవుఁడు ఇక్కడ సాక్షాత్కరించియున్న రామానందస్వామియె. మీరు
గూడ వీరి పాదపద్మముల నాశ్రయించి తరింపుఁడు" అని పలికెను. కబీరుని యీ
యచంచలభక్తినిఁ జూచుటవలన రామానందుని హృదయము వెన్నవలెఁ గరఁగి
పోయెను. తోడనే యాతఁడు "ఈబ్రాహ్మణులు ఏమనుకొనినను అనుకొందురుగాక!
కాని యిట్టి భాగవతాగ్రేసరునిఁ దిరస్కరించుటకంటె పాతకములే" దని నిశ్చయించు

కొని కబీరు శిరముపై చేతి నునిచి "భాగవతోత్తమా! ఇదే నీకు అభయ మిచ్చుచున్నాను. నీకు ఏమియు లోపములేదు. శ్రీరామచంద్రుఁడు నీపాలఁ గలఁడు. అనవరతమును నీవు ఆపరమేశ్వరుని శ్రవణమననధ్యానార్చనములతో సంతోషపెట్టుచుండుము. భాగవతులను బూజింపుము" అని యాజ్ఞాపించి, మఱి యేరితోడను మాట్లాడక తన మఠమునకుఁ బోయెను.

లోకములో ననేకవిధములైనమనుష్యులు గలరు. వారిలోఁ గొందఱు ఒరులు తమ్మేమియుఁ జేయకపోయినను, వారు ఏదో విధమున బాగుపడుచున్నచో వారి నేదోవిధమున వంచింపవలయు నని నిష్కారణముగఁ దలంచి, అనేకదుష్టప్రయత్నములను జేయుచుందురు. అట్లే కబీరుదాసు ఒకరిజోలికిని సొంటికినిఁ బోవక, సదా శ్రీరామభజనమును జేసికొనుచుండుటఁ జూచి యోర్వఁజాలక, కాశీనగరమునందలి కొందఱు దుర్మార్గులు,—

"మహాత్ములారా! శ్రీజానకీరమణుని యనుగ్రహమువలన నీదేశమున నుండు భాగవతోత్తముల నందఱను ఆరాధింపవలయునని నాకు సంకల్పము గలిగినది; కావున తామందఱును విజయముచేసి యీదాసానుదాసుని తరింపఁజేయవలయును" అని యొక విజ్ఞాపనమును వ్రాసి, కబీరుదాసు సంతకము చేసి సకలదిక్కులకును రవాణా చేసిరి. అంతట నీపత్రికలను జూచిన సాధువులందఱును ఇది నిజమేనని నమ్మి, నిర్దిష్టదినమునకు లక్షలకొలఁదిగ వచ్చి కాశీనగరమున గంగాతీరమున విడిసిరి. ఇదిచూచి శ్రీరామచంద్రుఁడే నేఁ డిన్నిరూపములతో సాక్షాత్కరించెనని యానందముతో పరవశుఁడై కబీరు నృత్యముచేయుచుండఁగా, శ్రీరాముఁడు భక్తార్తిభంజనుఁడు గావున నెందఱు సాధువులు వచ్చిరో, అన్నికబీరురూపములను ధరించి వచ్చిన సాధువుల నందఱను అనేకవిధముల నాదరించి పంపివేసెను. ఈవింత చూచి పత్రికను గల్పించిన దుష్టులు బుద్ధితెచ్చుకొని కబీరుపాదములమీఁద వ్రాలి, నిజ మంతయుఁ జెప్పి అపరాధమును క్షమింపవలయు నని ప్రార్థించిరి. కాని కబీరు అందులకేమియు నాగ్రహపడక వారి కందఱకును జ్ఞానోపదేశముచేసి, రామభజనతత్పరులనుగావించి పంపివేసెను.

తీర్థయాత్రకై బయలుదేఱిన జ్ఞానదేవనామదేవులు కాశీనగరమునకు వచ్చి సకలతీర్థములను సేవించి, నాలుగు మాసములు అచ్చట వసించి, ఒకనాఁటి రాత్రి కబీరునిఁ జూచుటకు వచ్చిరి. అప్పటికి కబీరు హరిభజనము చేసికొనుచుండెను. కాని ఇంటికి వచ్చిన భాగవతోత్తములను జూచి వారి ననేకవిధముల నాదరించి, భార్య చెంతకుఁ బోయి "వీరికి అన్నము పెట్టవలయును" అని చెప్పెను. అందులకు ఆమె చాలఁ గటకటంబడి యింట బియ్యము లేదనిచెప్పి, బజారునకుఁ బోయి తెచ్చుటకు

భర్తయనుజ్ఞను బడసి బయలుదేఱెను. కాని దుకాణములు అన్నియు కట్టివేసిరి. ఒక్కదుకాణదారుఁడు కట్టివేయుటకు సిద్ధముగా నుండెను. వీథు లన్నియు నిర్జనములై యుండెను. అంత కబీరుభార్య ఆవర్తకునిచెంతకుఁ బోయి తన్నెఱింగించుకొని, "మాయింటి కిపుడు ఇరువురు భాగవతులు వచ్చినారు. చెంత నొక కాసైన లేదు. వారికి సరిపోవుసంభారముల నీవు ఇచ్చెదవేని నీకు చాల పుణ్యము వచ్చును. వెల నేను రేపు ఎట్లయినను ఇచ్చివేసెదను" అని చెప్పెను.

కాని యీసాధ్వినిఁ జూచినవెంటనే వానికి కామోద్రేకముఁ గలిగెను. దానిని బట్టఁజాలక వాఁడు "ఇంతీ! నీవు నాకు వెల నీయనక్కఱలేదు. నిన్నుఁ జూచుటతోడనే నన్ను మన్మథుఁడు వేఁటాడఁదొడఁగినాఁడు. నాకోరిక తీర్చెదవేని నీవు కోరిన దంతయు నిచ్చెదను" అని నిశ్చయముగాఁ బలికెను. అదివిని యామె చాల వగచి, "ఇందుల కంగీకరింపకున్న వీఁడు వస్తువుల నీయఁడు. ఈయకున్న భాగవతులను పస్తు పెట్టవలసివచ్చును. అంతకంటె పాతకమేమియున్నది? వీనిహృదయమును శ్రీరామచంద్రుఁడు త్రిప్పకమానఁడు." అని నిశ్చయించుకొని, "అట్లే చేసెదను. కాని ముందు వస్తువులు ఇచ్చి నన్నుఁ బంపుము. భాగవతుల నారాధించి వచ్చెదను." అని చెప్పెను. "నీమాటలయందు నాకు నమ్మకము కలదు; పోయిరమ్ము. నేనిక్కడనే ప్రతీక్షించుచుందును" అని చెప్పి వర్తకుఁ డామెకుఁ గావలసిన వన్నియు నిచ్చి పంపివేసెను.

ఆమె యింటికిఁబోయి సంగతియంతయు భర్త కెఱింగించెను. కబీరు అదివిని, "భాగవతులకు పస్తుపరుండవలసిన యోగము లేకుండఁజేసిన యాపుణ్యాత్ముని హృదయమునందలి యాకళంకమును శ్రీహరి తొలంగింపకుండనుండఁడు. అంతకును మనకు శ్రీరాముఁడే రక్షకుఁడై యున్నాఁడు. నీవు భాగవతారాధనమైన తరువాతఁ బోయి రమ్ము" అని యాజ్ఞయిచ్చెను. భర్తసెలవుగొని నిముసములో వంటఁజేసి భాగవతులను భుజింపఁజేసి, వారు పరుండుటకు తగిన వసతు లన్నియుఁ గల్పించి, యామె వర్తకుని చెంతకుఁబోయెను. కాని వాఁడీమెను జూచిన వెంటనే మాతృభావముతోఁ బాదముల మీఁద వ్రాలి, "తల్లీ! నన్ను రక్షింపవలయును. కండక్రొవ్వువలన నేను నిన్ను దుర్భాష లాడితిని. జగద్రక్షకుఁడగు శ్రీరామచంద్రుని అనుగ్రహమువలన నాకు బుద్ధి వచ్చినది. నాయపరాధమును క్షమించి, నన్ను శిష్యకోటిలోఁ జేర్చుకొని జ్ఞానోపదేశము చేయునట్లు నీభర్తతోఁ జెప్పవలయు" నని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. అది చూచి యామె వానిమనస్సు సత్పథమునకు వచ్చుటకు శ్రీరామచంద్రుఁడే కారణ మని నమ్మి, అనేకనమస్కారము లాచరించి, వర్తకుని పుత్త్రభావముతో దీవించి తనవెంటఁ గొనిపోయి భర్తపాదములమీఁదఁ బడవేసి రక్షింపవలె నని వేఁడుకొనెను. కబీరు చాల సంతసించి అభయ మిచ్చి, వానినిఁ దన శిష్యులలోఁ జేర్చుకొని యాదరించెను.

ఇది చూచి జ్ఞానదేవుఁడును, నామదేవుఁడును ఆశ్చర్యచకితులై కబీరుదాసుని, ఆతని భార్యను అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. అప్పుడు జ్ఞానదేవుఁడు కబీరుతో "భాగవతోత్తమా! భక్తత్రాణమునిమిత్తము శ్రీహరి పాండురంగఁడై పండరిపురమున వసించియున్నాఁడు. ఆతనికి ఈనామదేవుఁడనిన నమితకరుణ. నీవువచ్చి ఆదేవుని సేవింపవలయు" నని చెప్పెను. "మీరు సెలవిచ్చినప్రకారము ఉత్థానైకాదశికి వచ్చెద" నని కబీరు చెప్పఁగా, జ్ఞానదేవనామదేవు లానందించి సెలవుఁగొని తీర్థయాత్రకుఁ బోయిరి.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, అయాచితముగా కబీరుదాసుకీర్తి దేశమునందంతటను వ్యాఁకిపోవసాగెను. ఆతని ప్రభావమును విని అనేకులు వచ్చి, జ్ఞానోపదేశమును బడసి శిష్యులై కొలువసాగిరి. కాశీనగరమునందే యొకబ్రాహ్మణునకు ఒక్కఁడే కుమారుఁడుండెను. బాల్యమున తండ్రి యాతనికి వేదశాస్త్రములను జెప్పెను. ఈవిద్యవలన నాతఁడు అవిద్యను జయించి, కబీరుదాసు నాశ్రయించి తారకమంత్రోపదేశమును బడసి, భక్తుఁడై హరిభజనము ప్రారంభించెను. ఒకరు బోధించుటవలన వచ్చినది గాక, స్వయంభువు అగుటచే నాతనిభక్తి అంతకంతకు అధికమై, నిర్మలమై ప్రకాశింపసాగెను. శిష్యుని దీక్షను జూచి గురుఁడు బ్రహ్మానందభరితుఁ డగుచుండెను. పద్మనాభుఁడు అనుపేరుగల యాభక్తుఁడు ఒకనాఁడు గంగానదికి స్నానార్థము పోయి యుండఁగా, నచ్చట నొక యద్భుతకార్యము జరిగెను.

కాశీనగరమునందలి గొప్పవర్తకులలో నొకనికి అయిదుగురుపుత్రులు కలరు. వారు తండ్రివలె శాంతులును వర్తకనిపుణులునై, చాలలాభమును సంపాదించుచు తండ్రికి వశవర్తులై యుండిరి. వర్తకుఁడు అనంతధనము గలదుగదా! యని గర్వపడక, శ్రీహరిని శ్రవణమననధ్యానాదులచేఁ బూజించుచు, దేవబ్రాహ్మణభక్తిఁ గలిగి దీనపోషకుఁ డై యుండెను. ఆతనిభార్య అన్నివిధముల నాతనికి అనురూపురాలై యుండెను. ఇట్టి మహావిభవుఁడు అగు ఆవర్తకునకు పూర్వజన్మార్జితమగు పాపలేశమువలన చూచుచుండఁగా, అనివార్య మగు కుష్ఠురోగము అంకురించెను. అదియెన్నియౌషధములను సేవించినను నివృత్తిఁగాక, ఎన్ని దానధర్మములుచేసినను లొంగక, కొలఁదికాలమునందే అతితీవ్రముగ విజృంభించి శరీరము అంతయుఁ జినివేసెను. అట్టి స్థితిలో నావర్తకుఁడు ఇఁక నిదిపోవునది కాదని నిశ్చయించుకొని, మరణమే శరణ్యమని తలంచి భార్యాపుత్రులను జూచి, నేను బ్రతికియుండుటవలన ఏమిప్రయోజన మున్నది? నేను ఇట్లు బాధపడుచుండఁగా, మీకు మాత్రమేమి సుఖము? కేవలము యమయాతన తక్క మఱేమియు లేదు. పరలోకములో నసుభ

వింపనలవిన యమయాతన నీలోకమునందే యనుభవింపనేల? కావున నన్ను గంగలో విడువుఁడు" అని చెప్పెను. అదివిని వారు తొలుత చాల వగచి, తుదకుఁ జేయునది లేక నట్లె యని గంగాతీరమునకుఁ గొనిపోయిరి.

కబీరు శిష్యుఁడగు పద్మనాభుఁడు అప్పుడచ్చట స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లన్నియుఁ దీర్చికొని, యింటికిఁ బోవుటకుఁ దలంచుచుండెను. అగుట నాతఁడు వర్తకునిచెంతకు వచ్చి యిది యేమి అని ప్రశ్నించి సంగతి యంతయుఁ దెలిసికొని, "అయ్యా! ఆత్మహత్యఁ జేసికొనుటకంటె వెఱ్ఱిపని మఱియొకటి కలదా? ఎన్ని పుణ్యములు చేసికొనిన నీ కీమానుషజన్మము లభించినదో యేమైన యోచించితివా? అనేకులు అజ్ఞానులై దుర్లభమైన యీమనుష్యజన్మమును బడసియు, అజ్ఞానము వలన అకృత్యములు చేసి అధఃపతితులై పోవుచున్నారు. అక్కటా! వర్తకుఁడా! ఈయాత్మహత్యవలన నీవు ఎట్టి హీనజన్మము ఎత్తెదవోగదా? నీప్రయత్నము చూచిన నాగుండె పగిలిపోవుచున్నది. ఆత్మహత్య చేసికొనుటకైన సాహసించితివి. కాని ఆర్తత్రాణపరాయణుఁడగు శ్రీహరిని నమ్మియుండఁజాలకపోయితివిగదా! ఏదో కొంత తడవు భజనచేసినంతమాత్రమున నీకు చేయూత నొసంగలేదని భగవంతుని నమ్మఁజాలకపోయితివిగదా! అయినను ఇప్పుడు మించిపోయినది లేదు. నీవు ఇప్పుడు నాతోఁగూడ శ్రీహరిని బ్రార్థింపుము. నీకుమారులును, నీభార్యను గూడఁ బ్రార్థనచేయునట్లు నియమింపుము. జానకీరమణుఁడు భక్తుల విపత్తులను దొలఁగించుటకు సర్వసిద్ధుఁడై యున్నాఁడు. అదిగో శ్రీరామచంద్రుఁడు దయామృతవర్షముఁ గురియుచున్నాఁడు. ప్రార్థింపుము." అని యాతనికి బోధించి,

సాదనామక్రియ—ఆదితాళము.

ఏమి రా రామా నావల్ల నేర మేమి రా రామా,

ఏమి రామ యీలాగు కష్టము? నీమహిమో నాప్రారబ్ధమో. — ఏమి

కుండలిశయన వేదండరక్షకా ఖండతేజ నా యండ నుండవే. — ఏమి

పంకజలోచన శంకరనుత నా సంకట మార్పవె పొంకము తోడను. — ఏమి

మందరధర నీ సుందరపదములు ఇందిరేశ కనుఁ గొందుఁ జూపవే. — ఏమి

దినమొక యేడుగ ఘనముగఁగడపెదఁ దనయుని మీఁదను దయలే దయయో. — ఏమి

సదయహృదయ నీమృదుపదములు నాహృదయకమలమున వదలక నిల్పెద. — ఏమి

రామరామ భద్రాచలసీతారామదాసుని ప్రేమతో నేలవె. — ఏమి

శా. "ధీరాగ్రేసర నందనందన! హరీ! దేవౌఘచూడామణీ!
ఘోరాఘౌఘహరా! ముకుంద! నృహరీ! గోవింద! శ్రీకృష్ణ! సం
సారాంభోనిధికర్ణధార! కమలాక్షా! శౌరి! దామోదరా!
శ్రీరామాచ్యుత! జానకీరమణ ని న్సేవింతు నిష్టార్థికిన్." (రామదాసుచరిత్ర. పుట. 71.)

ఉ. "నీసతి పెక్కుకల్మ లిడ నేర్పరి, లోక మకల్మషంబుగా
నీసుత చేయుఁ బావనము, నిర్మితకార్యధురీణదక్షుఁడై
నీసుతుఁ డిచ్చు నాయువులు, నిన్ను భజించినఁ గల్గకుండునే
దాసుల కీప్సితార్థములు దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ!" (దాశరథిశతకము. ప. 89)

అని రామభజనము ప్రారంభించెను. అతని వెంట వర్తకుఁడును, అతని భార్యాపుత్రులుగూడ ప్రారంభించిరి. ఇది యైనతరువాత పద్మనాభుఁడు ముమ్మారు తారకమంత్రము నుచ్చరించి వర్తకునిఁ దాఁకెను. తోడనే వర్తకుఁడు రాహువిముక్తపూర్ణచంద్రునివలె, కుష్ఠురోగముచే విముక్తుఁడై వజ్రకాయుఁడై ప్రకాశింపసాగెను. అదిచూచి అందఱు నాశ్చర్యపడిరి. వర్తకుఁడును, అతని భార్యాపుత్రులు కాళ్లమీఁద వ్రాలి, "మాయింటికివచ్చి మాపూజఁ గైకొనవలయు" నని యెన్నివిధములఁ బ్రార్థించుచున్నను వినక, ఆశీర్వదించి పద్మనాభుఁడు గురుసన్నిధికిఁ బోయెను.

కబీరు అంతయు విని, "ఈస్వల్పప్రయోజనముకొఱకు తారకనామమును మూఁడుమాఱు లుచ్చరింపవలయునా?" యని శిష్యు నడిగెను. అందులకు పద్మనాభుఁడు "ఆవైశ్యుఁడు మహాత్ములగు మీపాదముల నాశ్రయించి జ్ఞానోపదేశమును బడయమిఁ గలిగినపాపము తొలఁగిపోవుటకు ఒకమాఱును, కుష్ఠురోగమునుగూడ భవరోగమునుగూడ సమూలముగ నశించుటకు ఒకపర్యాయమును, అతని భార్యాపుత్రాదులకుఁ గూడ ముక్తికలుగుటకై మఱియొకసారియు—నిట్లు మూఁడుతడవలు తారకనామము నుచ్చరించితి" నని సమాధానము చెప్పఁగా, కబీరు అదివిని మిగుల నానందించి, "వత్సా! నీవు శ్రీహరికిఁ దగిన భక్తుఁడవు. శ్రీహరి నీహృదయమున నెప్పుడును సాక్షాత్కరించియున్నాఁడు" అని శిష్యునిఁ బ్రశంసించెను.

పిదప నొకప్పుడు పదివేలభాగవతులు ఒక్కమాఱుగా కాశీనగరమునకు వచ్చిరి. వారి కెవరును సదావర్తి యిచ్చువారు లేకపోయిరి. వారందులకై తొట్రుపడుచుండఁగా, కబీరును వంచించుట కిదియే సమయమని యెంచి అకారణవిరోధులగు కొందఱుదుష్టులు వారిదగ్గఱకుఁబోయి "మీరేల కంగారు పడెదరు? కబీరుదాసుని ఇంటికిఁ బోయితిరేని, మీకందఱకు నాతఁడు సదావర్తి యిచ్చు" నని చెప్పి, వారి కాతని యిల్లుచూపి వెడలిపోయిరి. వెంటనే భాగవతు లందఱును శ్రీరామస్మరణ చేయుచు కబీరుదాసు ఇంటి ముంగిటకు వచ్చిరి. ఈరామఘోషమును విని కబీరుదాసుఁడు పరమానందముతో బైటకువచ్చి, వారి నందఱ నాదరించి కూర్చుండఁజేసి, వచ్చినసమాచారము నడిగి "దయచేసి ఒక్క క్షణము

ఉండుఁడు. దాసుఁడు మీకు సదావర్తియిచ్చుటకు సిద్ధుఁడై యున్నాఁడు" అని చెప్పి, బజారునకుఁ బోయి యొక వర్తకునిచెంత కరిగి, "అయ్యా! నేఁడు నాయింటికి పదివేల సాధువులు వచ్చియున్నారు. వారికి సదావర్తి యీయవలసినది. నీవు ఈసాహాయ్యమును జేయవలెను" అని వేఁడుకొనెను. అందులకు పరుస్త్రీయుఁ డగు ఆవర్తకుఁడు ఏమియు సంకోచింపక, "పదివేలకుఁ గాదు. ఇరువదివేలకు ఇమ్మనిన నేను ఈయఁగలను; కాని నేఁటిరాత్రికి నీభార్యను నాయంతఃపురమునకుఁ బంపఁగలవా!" యని కబీరు నడిగెను. కబీరు అదివిని వానిదుర్బుద్ధికి చాల దుఃఖించి, అన్నిఁటికిని శ్రీరామచంద్రుఁడే యున్నాఁడని నిశ్చయించుకొని వల్లె యనెను. తోడనే వర్తకుఁడు కబీరు కోరినవెల్ల ఇచ్చివేసెను. కబీరు సాధువుల నందఱను సత్కరించి పంపివేసి, సంగతి యంతయు నెఱింగించి, రాత్రి భార్యను వర్తకుని యింటికిఁ బంపెను.

వర్తకుఁడు కబీరుభార్యను జూచి పరమానందభరితుఁడై ఆమెను అంతఃపురమునకుఁ గొనిపోయి; మీఁదఁ జేయి వేయఁబోయెను. తోడనే శ్రీరామభద్రుఁడు ఊరి కొత్వాలురూపముతో సాక్షాత్కరించి, "దురాత్మా! ఆసాధ్విపైఁ జేయివేసెదవేని చచ్చెదవు" అని పలికెను. అది చూచి వర్తకుఁ డపరిపడి, "మహాత్మా! రక్షింపుము బుద్ధి వచ్చినది" అని ప్రార్థించెను. కొత్వాలు కబీరుభార్య నింటికిఁ బంపివేసి తాను అంతర్హితుఁడయ్యెను.

ఇది భార్యవలనవిని కబీరు శ్రీరామచంద్రుఁడే యిట్టి పనిఁజేసినవాఁడు అని యెఱింగి, వడివడిగ వర్తకునియింటికిఁ బోయి "ఓవర్తకుఁడా! నీవెంతటి యదృష్టవంతుఁడవు? నీకు కాన్పించిన కొత్వాలు సాక్షాత్తుగ శ్రీరామచంద్రమూర్తి. నీవింతవఱకు ఆతనిం గొలిచియుండకపోవుటచే నిజరూపముతో నీకు దర్శనమీయఁ డయ్యెను. అయినను నీవు తరించితివి. ఇకనైన శ్రీహరిని భజింపుము." అని చెప్పెను. వర్తకుఁడు అదివిని పరమానందభరితుఁడై, కబీరు నాశ్రయించి జ్ఞానోపదేశమును బడసి, కేవలము నిర్మలహృదయుఁడై విరాగి యయ్యెను. కబీరు ఇంక ననేక పర్యాయములు ఇట్లు ప్రభావము చూపి అనేకులను ఉద్ధరించి, అవసానమున భార్యాపుత్రులతో శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

మ. "ఉరుసంసారసముత్తరంబు నిగమాంతోచ్చారితంబుఁ సమ
స్తరిపుధ్వంసము జన్మపావనముగా సత్సంగవేళాసము
చ్చరితంబుఁ వ్యసనాహిదష్టజనరక్షాదక్షమై శర్వదం
బరుదౌ శ్రీరఘురామమంత్రమును జిహ్వా! భక్తిఁ గీర్తింపుమా."

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 78.)

35. సదాశివేంద్రసరస్వతి

శ్లో. "తృష్ణాతోయే మదనపవనోద్ధూతమోహోర్మిమాలే
దారావర్తే తనయసహజగ్రాహసంఘాకులే చ,
సంసారాఖ్యే మహతి జలధౌ మజ్జతాం నస్త్రిధామన్
పాదాంభోజే వరద భవతో భక్తినావం ప్రయచ్ఛ."

(ముకుందమాల. 14.)

దక్షిణాపథమున కరూరు అని పిలువఁబడు గ్రామమునకు సమీపమున ఒక చిన్నపల్లెలో ఒకబ్రాహ్మణునకు ఒక కుమారుఁడు గలిగెను. అతఁడు తల్లిదండ్రులచే మిక్కిలిఁ బ్రేమింపఁబడుచు, బాల్యమునుండియు అఖండక్షేమముఁ మహిమను జూపసాగెను. అయిదేండ్లు దాఁటినవెంటనే అక్షరాభ్యాసము చేసి, తల్లిదండ్రులు ఆతనిని విద్యాభ్యాసార్థము గురు నికటమునకుఁ బంపిరి. సదాశివుఁడు కావేరీతీరము నందలి తిరువిసనెల్లూరు అను గ్రామమున విద్యాభ్యాసము ప్రారంభించెను. ఆగ్రామము నివాసయోగ్యము; సరస్వతికి విలాసభవనము. అందు సదాశివునితోఁ గూడ నింక ననేకవిద్యార్థులు విద్య నభ్యసించుచుండిరి. ఆతని సహాధ్యాయులలో ననేకులు పెద్దలైనతరువాత చాలకీర్తిని గడించిరి. జానకీపరిణయము అనుసంస్కృతనాటక మునురచించిన రామభద్రదీక్షితుఁడు అచ్చటివాఁడే. పందొమ్మిదిసంవత్సరముల ప్రాయమునందే సకలశాస్త్రములసారమును గ్రహించి, అనేకగ్రంథములను రచించి, "అయ్యావాళ్" అనుప్రసిద్ధినిఁ బడసి, అనేకదాక్షిణాత్యులచే నిప్పటికిఁ గూడ పూజింపఁబడుచున్న వేంకటేశ్వరపండితుఁడును అచ్చటి యాతఁడే. పుదుక్కోట సంస్థానాధీశ్వరులకు మతబోధకుఁడును, వారివలన గొప్పభూదానమును బడసిన విద్వాంసుఁడును, మహాభాష్యము గోపాలకృష్ణశాస్త్రి యనుబిరుదము నందిన గోపాల కృష్ణశాస్త్రి యాగ్రామమునందే విద్య నభ్యసించెను.

ఇట్టివారితోఁ గలసిమెలసియుండుటవలన సహజతీక్ష్ణ మగుసదాశివుని ధిషణ మఱింత కుశాగ్ర మయ్యెను. అప్పుడే యాతనికి తఱుచుగ శాస్త్రవాద మును జేయు నలవాటు అయ్యెను. శాస్త్రవాదములో నొక్కొకప్పుడు ఉపాధ్యాయుఁడుగూడ ఆతనితో నెగ్గలేక, వెనుకంజవేయుచుండెడివాఁడు. ఇట్లు కొన్నిదినములు గడచిపోయినతరువాత ఉపాధ్యాయుఁడు సదాశివునిఁ జేరఁబిలిచి, "వత్సా! నీవిద్యాభ్యాసము పూర్తియైనది. ఇఁక నీవు ఇంటికిఁ బోవచ్చును" అని చెప్పెను. సదాశివుఁడు ప్రయాణముహూర్తము నిశ్చయపఱుచుకొనినదినమున ఆతనిభార్య రజస్వలయైనట్లు అచ్చటకుఁ దెలిసెను. అదివిని గురువును, గురుపత్నియు, సహా

ధ్యాయులును ఆనందించి ఆశీర్వదించి, అతనిని ఇంటికిఁ బంపివేసిరి. కుమారుని రాకకు అతని తల్లి మిగుల నానందించి, అభ్యంగనము చేయించి వంట ప్రారంభించెను. అభ్యంగనమువలనను, పిండివంటలు చేయుటవలనను నాఁడు భోజనమునకు కొంచెము ఆలస్యమయ్యెను. అదిచూచి సదాశివుఁడు "సంసారములోనుండిన ప్రవృత్తిచిక్కులే తటస్థించును. ఒకటియు సరిగఁగాదు. అన్నిటికి నన్నియు నభ్యంతరములే" యని తలంచి, తత్క్షణమే వైరాగ్యము వృద్ధిపొందఁగా, ఎవరికినిఁ దెలియకుండ ఇలువెడలిపోయెను.

అది మొదలుకొని యాతఁడు ప్రాపంచికవ్యవహారోచితములగు శత్రుమిత్ర భేదాదికములు ఏమియు దరికిఁ జేరనీయక, సర్వసముఁడై ప్రవర్తింపసాగెను. అతనికి ఇఁక ఇహలోకమునఁ బోఁదగినచోటు ఏమియు లేదు. పొందవలసిన ఫలము ఏమియు లేదు. కోరవలసిన వస్తువు ఏమియు లేదు. అగుటవలన నాతఁడు ఆహారమును గుఱించికూడ ఎవరిని ప్రార్థించి యెఱుఁగఁడు. స్వయముగ వండుకొనితినుట యింక ఎట్లుండును? వీథిలోఁబోవునపుడు ఎవరైనఁబిలిచి చేతిలో నేమయిన నుంచిన కొండల వానినిగుఱించి ఏమియు విచారణ చేయకయే, తోఁచినంతతిని తిరుగుచుండువాఁడు. ఇట్లు కాలముగడచిపోవుచుండఁగా, పరమశివేంద్రసరస్వతి అను యోగీశ్వరునితో అతనికి సమావేశ మగుట తటస్థించెను. అప్పుడు అతఁడు ఆక్షణమునందే ఆ యోగశక్తిసామర్థ్యములను దెలిసికొని ప్రార్థించి, అతనివలన యోగాభ్యాసము ప్రారంభించెను. యోగాభ్యాసముకూడ అతనికి చిరపరిచితమువలెనే సాధ్యమయ్యెను. ఇది ఇట్లుండఁగా, ఇంకను అతనికి వాదించుటయందుఁగల ముచ్చట తీఱ లేదు. అగుటచే నాతఁడు తన గురువును జూడవచ్చు పండితుల నందఱను నిలిపి, వాదించి, ఓడించి పంపివేయసాగెను. ఇట్లు కొన్నిదినములు జరుగునప్పటికి పండితులు ఎవ్వరును దాళఁజాలకపోయిరి. తుదకు వారు చేయునదిలేక పరమశివేంద్రసరస్వతి చెంతకుఁ బోయి, "మహాత్మా! మీశిష్యునితో మేము వేగలేకుండ నున్నాము. అతఁడు మాటిమాటికిని శృంగభంగముచేసి పంపుచున్నాఁడు" అని విన్నవించిరి. అంతలకు గురుదేవుఁడు కొంచెము అసంతృప్తుఁడై సదాశివునిఁ జూచి నీకింకను శాంతము ఎప్పుడువచ్చు నని కొంచెము కోపపడెను. తోడనే సదాశివుఁడు జ్ఞానము తెచ్చుకొని తనతప్పు మన్నింపవలసినదని గురుదేవుని పాదములమీఁద వ్రాలి, మన్నింపవేఁడుకొని "ఇది మొదలు నే నింక మాటలాడను" అని శపథముపూని యోగాభ్యాసము పూర్తియగుటచే గురువుని సెలవుఁబడసి, అక్కడ నుండి వెడలిపోయెను.

అది మొదలుకొని యాతఁడు గ్రామైకరాత్రముగా దేశసంచారము ప్రారంభించెను. ఎవ్వరైన నేమయిన పిలిచియిచ్చినఁ దినును; లేకున్న లేదు. తనయభిప్రాయ

మెక్కడనైన చెప్పవలసివచ్చినచో నేలమీఁద వ్రాసిచూపును. ఇట్లు అతఁడు దేశమెల్లఁ దిరుగసాగెను. యౌవనము మునుఁగిపోవుచున్నపుడు అతఁడు కావేరీ తీరమున నివసించియుండెను. ఒకనాఁడు అతఁడు కావేరీనదిలో ఇసుకతిన్నె మీఁద సమాధినిష్ఠుఁడై యుండఁగా, అమాంతముగ నది పొంగెను. ప్రజ లందఱును ఆ సంభవమును జూచి హాహాకారములు చేయుచుండఁగా, నది యాతనిం గొనిపోయి యొకచో మేటవేసెను. అదిచూచి జనులు చాల దుఃఖించి చేయునది లేక యూర కుండిరి; కాని మూఁడుమాసములు గడచినతరువాత అచ్చటి గ్రామమునున్నవారు నదికి అడ్డకట్టవేయుటకై కూలివాండ్రను బిలుచుకొనిపోయి దైవవశమున యోగి యున్న యిసుకగుట్టనే త్రవ్వించిరి. కొంతసేపు అగునప్పటికి ఒకనిపారనుండి రక్తపు చుక్కలు పడసాగెను. అదిచూచి వాఁడు ఆసమాచారమును సమీపమునందలి వానికిఁ జెప్పెను. తుదకు క్షణములో ఈవిషయము అందఱకును వెల్లడిఁయెను. తోడనే అందఱు నచ్చటఁజేరి, మెల్లగా అచ్చటఁ ద్రవ్వఁగా సదాశివయోగి సమాధినిష్ఠుఁడై యుండెను. అతనిని జూచి వారందఱును దెల్లవోవుచుండఁగా, అతఁడు సమాధి చాలించి లేచి ఎక్కడకో వెడలిపోయెను. ఎంత వెంటపడిచినను పలుక లేదు. ఎంత బతిమాలినను అచ్చట నిలువలేదు.

ఒకప్పుడు ఒకగ్రామములో రైతు ఒకపొలములో కుప్పనూర్పించెను. పనియంతయు నగునప్పటికి సాయంత్రము అగుటచే నాతఁడు ధాన్యరాశిని అచ్చటనే యుంచి, ఎనమండుగురు కూలివాండ్రను కాపుపెట్టి ఇంటికిఁ బోయెను. కూలివాండ్రు ఆమాటయు నీమాటయుఁ జెప్పుకొనుచుండఁగా అర్ధరాత్రమయ్యెను. అప్పుడు సదాశివయోగి సదా సంచారపరాయణుఁడు కావున ఎక్కడకో ఆదారినిఁ బోవుచు, చీఁకటికారణమున కళ్లములోనికి వచ్చెను. అంతట అచ్చటనున్న కూలీలు అతఁడు ధాన్యము హరించుకొనిపోవుటకు వచ్చిన చోరుఁడు అని భావించి, బడితెలుతీసికొని కొట్టవచ్చిరి; కాని యోగిని సమీపించినవెంటనే ఎత్తఁబడినవారి చేతులు పైని అట్లే స్తబ్ధములై పోయెను. అంతట వారు చేయునది లేక ఒకరినొకరు చూచుకొనుచు ఎట్లో ఆరాత్రిఁ గడపిరి. కొంతసేపటికి తెల్లవాఱెను. అంతలో యజమానుఁడు అక్కడకు వచ్చి, అంతయుఁ జూచి తెల్లవోయెను. ఈసందర్భములో యోగి అచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. అతఁడు కదలినవెంటనే కూలీలచేతులు సరిగ వచ్చెను.

ఒకప్పుడు ఒకగ్రామమున ఏదోపనిమీఁద రాజకీయోద్యోగులు అనేకులు వచ్చియుండిరి. వారి వంటబ్రాహ్మణుల యాజ్ఞచొప్పున తలారివాండ్రు వంటచెఱకు తెచ్చుటకు అడవికిఁ బోయి ఎండుకట్టెలు చాలకొట్టి పెద్దపెద్ద మోపులు కట్టిరి.

ఆమోపులు సామాన్యముగ నందఱును మోయఁజాలనివిగానుండెను. అయినను వాండ్రు బలశాలులుగావున నొక్కొకమోపు నెత్తుకొనిరి; కాని ఒకమోపు మిగిలి పోయెను. అప్పుడు వారు ఆప్రాంతమున ఉన్మత్తునివలె సంచరించు సదాశివేంద్రునిఁ జూచి ఎవఁడో తమతోడివాఁడు అనిభావించి, నిర్బంధించి ఆతనినెత్తిమీఁద ఆమోపు నెత్తి కొనఁ గొనిపోయిరి. గమ్యస్థానము చేరినతరువాత నందఱును మోపులు క్రిందఁబడవేసిరి. తుట్టతుదను సదాశివేంద్రుఁడు గూడఁబడవేసెను. అయితే సదాశివేంద్రునిమోపు తక్కినవానిమీఁదఁ బడఁగానే అది అగ్నిజిమ్ముచు తక్కినవానిని అన్నిటిని దహించివేసెను. సదాశివుఁడు తనదారినిఁ బోయెను. తలారులు తెల్లపోయి మఱల అడవికిఁ బోయిరి.

ఒకప్పుడు కొందఱు బాలురు వచ్చి, "తాతా! నేఁడు మధురాపురములో సుందరేశ్వరునకు మహోత్సవము జరుగునుగదా! అది యిప్పటికే ప్రారంభమై యుండును. మాకు ఆమహోత్సవమును జూడవలెనని కోరికగలదు. మామనోరథమును దీర్పవా!" యని ప్రార్థించిరి. తోడనే యాతఁడు వారి నందఱను "నాభుజములమీఁద ఎక్కి కన్నులు మూసికొండు" అనియెను. మఱల ఆతని సెలవుప్రకారము వారు కన్నులు తెఱచిచూచి, తాము వృషభవాహనారూఢుఁడైమహావైభవముతో వెలుఁగుచున్న సుందరేశ్వరునియెదుట మధురాపురములో నుండుటఁ జూచి, పరమాశ్చర్యచకితులై సదాశివుని అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. ఇక్కడ వారితలిదండ్రులు రాత్రి రెండుజాములు అయినను తమబిడ్డలు ఇండ్లకు రాకపోవుటకుఁ గారణములు ఎఱుఁగక వగచుచు అంతటను వెదకసాగిరి. సదాశివుఁడు అరుణోదయము అగునంతదనుక వారికి మహోత్సవముఁ జూపి, పిదప యథాపూర్వముగ భుజములమీఁద ఎక్కించుకొని కన్నులమూసికొన నియమించి క్షణములో స్వగ్రామమునకుఁ దెచ్చి విడిచెను. అదిచూచియు, జరిగినది అంతయు వినియు, ఆబాలుర తలిదండ్రులు పరమాద్భుతరసనిమగ్నులై, సదాశివేంద్రుని మాహాత్మ్యమును అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి.

ఇఁకనొకప్పుడు ఒక మహమ్మదీయుఁడు తనభార్యమున్నగువారితో ఒకతోఁటలో విడిసియుండెను. అప్పుడు చింపిరిగుడ్డలు కట్టుకొనియున్న సదాశివేంద్రుఁడు ఏదోపని మీఁద ఆదెసకుఁ బోయెను. అదిచూచి ఆయవనుఁడు ఆతఁడు తనభార్య మున్నగు వారిని అవమానించుటకు అట్లువచ్చుచున్నాఁడు అని భావించి,అతిరోషముతో వచ్చి ఆతని భుజముమీఁదఁ గత్తివిసరెను. ఆకత్తి ఏటుతప్పుటచే భుజముమీఁద సగము వఱకును గాయముచేసెను; కాని సదాశివేంద్రుఁడు భగవంతునియందు హృదయమును లీనముచేసియుండుటచే నిజమేమియు నెఱుఁగక తనదారిని బోవసాగెను. అదిచూచి తెల్లవోయి ఆమహమ్మదీయుఁడు ఈతఁ డెవఁడో మహానుభావుఁడు అనిభావించి, అప

రాధమునువిన్నవించి మన్నన వేఁడుకొనవలయునని వెంటఁబడెను. కొంతసేపటికి యోగి వెనుదిరిగిచూచెను. తోడనే మహ్మదీయుఁడు పాదములమీఁద వ్రాలి, శరణము వేఁడెను. అప్పుడు యోగి యవనునివలన సంగతి యంతయు విని ఏమియు లేదు అని సన్న చేసి, తనకుడిచేతితో ఎడమభుజమును స్పృశించెను. తోడనే ఆభుజము యథాపూర్వముగ నైపోయెను. మహమ్మదీయుఁడు తెల్లవోయి సెలవుఁబడసి వెడలి పోయెను.

ఇంకొకప్పుడు ఒక మూఢబ్రహ్మచారి మంత్రోపాసనముచేసి విద్వాంసుఁడు కావలెనని భావించి యెటకో పోవుచు, మార్గమధ్యమున మనసదాశివేంద్రునిఁ జూచి ఆశ్రయించెను. ఆతని చరిత్రములను వినఁగనే యోగికి కరుణవచ్చెను. అప్పుడు ఆతఁడు తన ప్రభావమువలన రెండుమూఁడు దినములయందే ఆబ్రహ్మచారిని గొప్ప పండితునిఁజేసి పంపివేసెను. ఆతఁడు యోగిని విడిచిపోయినపిదప అనేకపురాణములకు గొప్పగొప్ప వ్యాఖ్యానములు వ్రాసి, పేరు ప్రతిష్ఠలును గొప్పమాన్యములును సంపాదించెను.

ఈయోగీంద్రుఁడు ఇంకను అనేకపర్యాయములు తన ప్రభావమును లోకమునకుఁ జూపెను. ఈతఁడు సూర్యోదయకాలమున కాశీ గయ మున్నగు సకలతీర్థములయందును ప్రతిదినమును గాన్పించి, అందఱకు నాశ్చర్యమును గొలుపుచుండెడి వాఁడు. ఒకప్పుడు ఈతఁడు తిరువేంద్రముసమీపమున ఒకయరణ్యములోఁ బోవుచుండఁగా. తొండమానుఁడు విజయరఘునాథుఁడు అనురాజులిద్దఱు కాన్పించి దివ్య తేజస్సును బట్టి ఈతఁడొక యోగియని భావించి, తరణోపాయమును ఎఱింగింపఁ బ్రార్థించిరి: యోగిమాటలాడఁడు కావున ఇసుకమీఁద మంత్రమును వ్రాసి వారికి ఉపదేశించెను. పుదుకోట్టసంస్థానమున ఇప్పటికిని ఆ ఇసుక పూజింపఁబడుచున్నది. మఱియు ఆయోగీంద్రుని బోధచే ఆరాజులు ఆతని సహాధ్యాయి యగు గోపాల కృష్ణశాస్త్రిని తమగురువుగా నేర్పఱచుకొనిరి.

ఇట్లు అనంతప్రభావసంపన్నుఁడైన ఈసదాశివయోగీంద్రుఁడు అనేకగ్రంథములను వ్రాసి, దేశమున విజ్ఞానమును వెదఁజల్లి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును అందెను.

36. రాకాకుంభారు

శ్లో. "సకలభువనరత్నం సర్వశాస్త్రార్థరత్నం
సమరవిజయరత్నం సచ్చిదానందరత్నం,
దశముఖహరరత్నం దానవారాతిరత్నం
రఘుకులనృపరత్నం పాతు మాం రామరత్నమ్."

(శ్రీరామకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 91.)

పండరిపురమున రాకాకుంభారు అను నొక కుమ్మరివాఁడు వసించియుండెను. ఆతని సంసారమున భాకా యను భార్యయు, భంగఅను కొమార్తెయుమాత్రము ఉండిరి. ఆతఁడు తనభార్యాపుత్రికలతోఁగూడి కులవృత్తియగు కుండలవ్యాపారమును చేయుచుండినను లోకులందఱవలె లేనిపోని వన్నియు కల్పించుకొనక, మాయయు మర్మమును ఎఱుఁగక, పుణ్యపాపములను గుఱుతెఱిఁగి, వ్యామోహవర్జితుఁడై, సదా శ్రీపండరినాథుని శ్రవణమననధ్యానాదులచే నర్చించుచు, భక్తుఁడై కాలముఁ గడుపుచుండెను. ఆతనిభార్యయు, పుత్రికయుఁగూడ నిట్లే పాండురంగనామముతో వెలసియున్న శ్రీహరిని సేవించుచు నుండిరి. వారు ముచ్చ్వురునుగలిసి తఱచుగ పండరినాథుని కీర్తించుచు భజనముచేయుచు ఆనందాతిరేకముచే మైమఱచుచుండిరి. వీరినిఁజూచి తక్కినకుమ్మరవాండ్రును, తదితరులును ఆశ్చర్యపడుచుండిరి. కుంభారు ఎన్నికుండలుచేసి విక్రయించినఁ దనసంసారము భక్తులకుఁదగినట్లు నిర్వహింపవచ్చునో, అన్నికుండలేచేసి విక్రయించుచుండెను; కాని తక్కినకుమ్మరవాండ్రవలె కుండలచేతలో పడి మునిఁగియుండువాఁడు కాఁడు.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, ఆవముపెట్టి కుండలు కాల్పవలయునని తలఁచి, ఒకప్పుడు కుంభారు చాల పచ్చికుండలు చేసి ఇంట నీడను ఆరఁబెట్టెను. అందొక కుండలో ఒకపిల్లి మూఁడుపిల్లలను బెట్టెను. ఒకనాఁడు పిల్లి తన పిల్లలకు ఆహారము తెచ్చుటకు బైటకుఁ బోయియుండఁగా, ఈసంగతి ఎఱుఁగక కుంభారు ఆకుండలన్నిటిని ఆవములోఁజేర్చి, పైని గడ్డి మట్టి మున్నగునవి కప్పి, నిప్పు ముట్టించెను. కుండలోనున్న పిల్లిపిల్లలు చాల చిన్నవి యగుటచే ఎందును బోఁజాలక ఆకుండయందే యుండి, సెగతగిలినతోడనే ఆస్వల్పపు వేడికే సైఁపఁజాలక అఱవసాగెను. అంతలో పెద్దపిల్లి వచ్చి యథాస్థానమున కుండలు లేకుండుటఁజూచి, పిల్లలకు అపాయము సంభవించియుండు నని భావించి, అంతటను గలయఁదిరిగి కుంభారు ఆవమువద్ద నుండుటఁ జూచి, కుండలు ఆవములోఁబెట్టఁబడి కాల్పఁబడుచున్నట్లు గ్రహించి, తన ముద్దుకూనలు ఆప్రళయాగ్నిలోఁబడి మాడిపోవుచున్నట్లు నిశ్చ

యించికొని, గొంతెత్తి యేడ్చుచు ఆవముచుట్టును, కుంభారుచుట్టును తిరుగసాగెను. ఆవమునుండి పిల్లికూఁతలు వినవచ్చుచుండుటయు, పెద్దపిల్లి యేడ్చుచుఁ దానచుట్టును తిరుగుచుండుటయుఁ గాంచి, సంగతి యంతయు గ్రహించుకొని భార్యను పిలిచి, తనకుఁ దోఁచిన దంతయు నెఱింగించి, "శ్రీహరీ! ఆర్తత్రాణపరాయణా! భక్తచింతామణీ! మూఢుఁడనై యేమియుఁ దెలియక పిల్లిపిల్లలను ఆవములో పెట్టి కాల్చి వేయుచున్నాను. అయ్యో! నేనెంత పాపాత్ముఁడను! పిల్లిపిల్ల లెట్లు బ్రదుకును? అంతయు నీచేతనున్నది. ఈక్షుద్రసేవకుని ఉద్ధరించినను, అధోలోకమునకుఁ ద్రోసివైచినను భారమంతయు నీదే. నాఁడు లాక్షాగృహము తగులఁబడిపోవునపుడు పాండవులను, నిర్దయుఁడై హిరణ్యకశిపుఁడు అగ్నిలోఁ ద్రోయించినపుడు ప్రహ్లాదుని కరుణమతివై రక్షించిన నీకు నోరెఱుఁగని యీపిల్లికూనలను కాపాడుట ఒక లెక్కలోనిది కాదు. అక్రూరవరదా! నారాయణా! ఆపద్బాంధవా! నేను నిన్నే నమ్మియున్నాను. నీపాదములనే నమ్మి, నీనామమునే స్మరించుచు, నీరూపమునే ధ్యానించుచు, నీయనంతగుణములనే కీర్తించుచు భజనచేయుచున్నాను. అట్టి నాకు అజ్ఞానకృతమగు ఇట్టి దారుణపాపము సంభవింపనిచ్చెదవా? నన్నుఁ గుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁద్రోసెదవా?" అని దీనాతిదీనుఁడై విలపింపసాగెను. కుంభారు భార్యయగు భాకాయు గుండెలు బాదుకొనుచు "శ్రియఃపతీ! దీనమందారా! గజేంద్రరక్షకా! అనాథనాథా! మావలన దారుణకృత్యము చేయఁబడినది. ఈదారుణమును మానవమాత్రుఁడు తప్పింపఁజాలఁడు. ఈపిల్లులవిచారమును జూచిన నాకడుపు తఱుగుకొనిపోవుచున్నది. బిడ్డలను గన్న నేను ఈఘోరమును ఎట్లు చూడఁగలను? కట్టా! హృషీకేశా! వాసుదేవా! చనిపోయిన బ్రాహ్మణబాలురను బ్రతికించి తెచ్చి తల్లిదండ్రులకు అప్పగించిన నీకు ఈయాపత్తును తప్పించు టెంతటికార్యము? ఈయాపద తప్పదేని నాభర్తయు నేనును నాకొమార్తెయు నీచరణసన్నిధినిఁ బ్రాణములను విడిచెదము" అని విలపింపసాగెను. భంగయు ఇది యంతయుఁ జూచి తానుగూడ అట్లే ఆక్రందనము చేయసాగెను. వీరిట్లు భూమిపైఁబడి పొరలుచు దొరలుచుండఁగనే రెండు అహోరాత్రములు కడచిపోయెను. ఈరెండుదినములునుగూడ ఆవము కాలి, మూఁడవదినమున చల్లారెను. వెంటనే కుంభారు ఆవమును విప్పిచూచెను. కుండలన్నియు ఎఱ్ఱఁగఁ గాలియుండెను; కాని పిల్లిపిల్లలున్న కుండమాత్రము సెగయైన తగులకుండ భద్రముగా నుండెను. అందలిపిల్లిపిల్లలు దీనినేమియు నెఱుఁగకయే ఎదుటనున్న మంటనుజూచి వినోదముగాఁ జెలగాటము ఆడుకొనుచుండెను. ఇది యంతయుఁ జూచి కుంభారును భాకాయు, భంగయు పరమాశ్చర్యచిత్తులై సర్వేశ్వరుని అనేకవిధముల వినుతించి, కుండయందలి పిల్లికూనలను తల్లిచెంత విడిచి, వానికిఁ దగిన ఆహారము వేసిరి. విచార

సాగరమున మునిఁగియున్నవారు; కావున వారికి ఈమూఁడురాత్రియుంబవళ్లును నిద్రాహారములను అనుభవించుటకు అవకాశము లేకపోయెను. అయినను పిల్లిపిల్లలను జూచినవెంటనే కడుపులు దహించివేయుచున్న ఆకలియు, కన్నులను మండించివేయుచున్న నిద్రయు మటుమాయమైపోయెను. లోకబాంధవుఁడగు రుక్మిణీకాంతునిఁ గొలుచువారిని ఆపదలు సమీపింపఁజాలవుగదా! అప్పటినుండి ఇక కుండలుచేసి కాల్చి విక్రయింపఁ గూడదని వారు ప్రతినఁదాల్చిరి.

పిదప వారు ఇఁక జనులమధ్యమున నుండఁగూడదని నిశ్చయించుకొని ఊరియందలి బీదల నందఱును రావించి, తమకు ఉన్నదంతయు వారికి ఇచ్చివేసి పండరినాథునిఁ గీర్తించుచు అరణ్యమునకుఁ బోయిరి. అచ్చట వారు అచ్చటచ్చటఁ బడియున్న ఎండుకట్టెలను ఏరి, సమీపగ్రామమునకుఁ గొనిపోయి చాలతక్కువవెలకు విక్రయించి, ఆస్వల్పధనముతో ఎట్లో దినపాతము చేయుచు సదా హరిభజనము చేయుచుండిరి. ఎండుకట్టెల నేరునపుడు రెండుకట్టెలు ఒక్కచో దైవవశమునఁ బడియుండినను అవి ఎవరిచేతనో అట్లు ప్రోగుచేయఁబడినవి తలంచి వానినిఁ దాఁకక, ఒక్కొక్కటిచొప్పున నున్న కట్టెలను మాత్రమే వారు ఏరుచుండెడివారు. మఱియు గ్రామమునుండి అరణ్యమునకు వచ్చునపుడు వారు తమ దృఢవస్త్రముల నన్నిటిని బీదలకు ఇచ్చివేసిరి. కావున కట్టెల నమ్ముటకు గ్రామములకుఁ బోయినపుడు వీథులలో నెచ్చటనైన గుడ్డపేలికలు దొరకినచో వానినిఁ గొనిపోయి కుట్టుకొని ధరించుచుండెడివారు.

చ. "వలపులు గుల్కు గోపిక లవారణ నొండొరులోడ నాడుమా
టలఁ జెవికింపుగా వినఁదొడంగి తనర్చిన మందహాసముం
బలుమఱు నాఁగి మేను గరుపాఱఁగ నూఱక కన్ను మోడ్చు న
జ్జలరుహపత్రనేత్రునియసత్యపునిద్దుర కేను మ్రొక్కెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 26.)

చ. "మరకతముఖ్యరత్న సుషమాన్వితవిగ్రహుఁ గౌసలేయు దు
ర్భరదనుజప్రహారు రఘురాజశిఖామణి జానకీమనో
హరుఁ ద్రిజగద్ధితుశ్ శమదమాద్యఖిలైకగుణాకరుశ్ సురే
శ్వరనుతరాజచంద్రు బుధవత్సలు ధార్మికు నాశ్రయించెదన్."

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 1.)

ఈతీరున వారు ముగ్గురును హృదయమును సతతము శ్రీమన్నారాయణుని యందు లీనముచేసి ఆనందోన్మత్తులై యుండెడివారు.

ఒకప్పుడు కుంభారు కట్టెల నమ్ముటకు ఒక సమీపగ్రామమునకుఁ బోయి బజారులో నొక యంగడిముందు గుడ్డపేలికఁ జూచి దాని గ్రహించుటకుఁ జేయి

సాచెను. అది చూచి ఒక కొంటెవాఁడు "అది స్వామి విప్రోకుఁ జుట్టుటకుఁ బనికి వచ్చును. విరక్తులు దాని నంటఁగూడదు" అని పలికెను. కుంభారు అది విని యులికి పడి, చాచిన చేతిని చాచినట్లే ఎత్తుకొని ఆసమీపమునఁ బడియున్న ఒక యెంగి లాకును మొలకుఁ జుట్టఁబెట్టుకొనుటకుఁ దీసికొనెను.

ఒకనాఁడు కుంభారు కొమార్తయగు భంగ ఏటికిఁ బోయి స్నానముచేసి, నీటిలో నిలిచి సర్వేశ్వరుని ధ్యానించుచుండెను. అప్పుడు నామదేవునికూఁతురు ఆయేటికే ఆరేవునకే స్నానమునకు వచ్చి భంగ నిలిచియున్నచోటికి సమీపమునందే యున్న రాతిమీఁద బట్టలు ఉతుకసాగెను. భంగ బట్టలనీళ్లు మీఁదఁ బడు చుండుటఁ జూచి, "నామీఁద నీళ్లు పడుచున్నవి. కొంచెము దూరమున నున్న రాతి మీఁదికిఁ బోరాదా?" అని పలికెను. అది విని నామదేవుని పుత్రిక "ఏమి ఒయ్యారమే అమ్మా! కులముచే అధమురాలవయ్యు, నోటితో గొప్పమాటనే పలుకుచుంటివి. అవును నీతండ్రి తానేమో గొప్పవాఁడనని భావించి, పాండురంగని వంచించుచున్నాఁడు. ఆతండ్రికి తగిన బిడ్డవు నీకీమాటలు తగినవే" అని మాఱుపలికెను. ఈమాటలమీఁద భంగకుఁ గోపము వచ్చెను. "అవునమ్మా! ఏడ్చి ఏడ్చి భక్తుఁడై అర్చారూపియైయున్న పండరినాథుని ఇబ్బందిపెట్టి తనతో మాటాడునట్లును, తన పంక్తిని భుజించునట్లును, చేసికొని నీతండ్రి విఱ్ఱవీగుచున్నాఁడు. మాతండ్రి అట్లు భగవంతునకు ఏమియు హృదయావేదనమును గలిగింపక పిల్లికూనలకు విపత్తు తటస్థించినప్పటి నుండియు కేవలము విరాగియై ప్రపంచమును విడిచి, అడవికిఁ బోయి ఒంటిగా నున్నకట్టెలను ఏరికొని స్వల్పమూల్యమునకు విక్రయించుకొనీ, ఆకొలఁది ధనముతో జీవములను నిలుపుకొని నిష్కాముఁడై భగవంతుని అర్చించుచు కాలము గడుపుచున్నాఁడు. నాతల్లియు, నేనును, నాతండ్రి పదాంకములను అనుసరించి ఈశ్వరు నారాధించుచున్నాము. మీతండ్రివలెఁ గాదు. నీవిధమును గాదు. మాకు ఆడంబరములేమియు లేవు. నీవేమి యనినను నాకు అభ్యంతరము లేదు" అని మఱి పలుకక తనదారిం బోయెను.

అది విని అవమానజనితమగు రోషావేశమువలన ఒడలు తెలియక తిన్నగ నింటికిఁ బోయి సంగతి యంతయు నివేదింపఁగా, నామదేవుఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁడై తోడనే పాండురంగని ఆలయంబునకుఁ బోయి, "స్వామీ! రాకాకుంభారు చరిత్ర మెట్టిది? ఆతఁడు నిష్కామకర్ముఁడా? సకామకర్ముఁడా? నాకెఱిఁగింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. అందులకు శ్రీపతి! "కుంభారుతో తులతూఁగఁగల నిష్కామకర్ముఁడు సకలభువనములయందును లేఁడు" అని చెప్పఁగా, నామదేవుఁడు మఱింత వింతపడి "ఈశ్వరా! ఆతని నిష్కామపరత్వమును నాకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ జూపవలయును"

అని వేడుకొనియెను. అంతట విఠలనాథుఁడు నామదేవుని రుక్మిణీదేవిని వెంట నిడుకొని, కుంభారు నివసించియున్న అడవికిఁ బోయి ఆతని చరిత్రమంతయు నెఱింగించి, నడచునపుడు ఏ ప్రాణియైన తనకాలిక్రింఁ బడి నలిగిపోవునేమో యని భయపడుచు, కుంభారు అతిజాగ్రత్తతో నడచుచుండుటఁజూచి "నామదేవా! చూచి తివిగదా కుంభారు నిష్కామపరత్వమును? ఇంకను చూడుము" అని రుక్మిణినిఁ జూచి కన్నుగీటెను. అంతట భగవంతుని ఇంగితము నెఱింగి రుక్మిణి తనచేతి రత్నకంకణమునుదీసి యొకకట్టెక్రింద నుంచెను. అంతట కట్టెలకొఱకై అట సంచరించుచున్న కుంభారు ఆకట్టెను ఈకట్టెను ఏరుకొనుచు, తుదకు రుక్మిణి తనకంకణముమీఁద నుంచిన కట్టెను దీసికొనెను; కాని అంతలో క్రిందనున్న రత్నకంకణము తళతళ మెఱయుటఁ జూచి "అయ్యో! ఈకంకణమును ఎవరో దీనిక్రింద దాఁచికొని నారు. ఇక నిక్కడ నివసించినచో హృదయము వ్యామోహగ్రస్తము అయి పోవును" అని భీతుఁడై, భార్యాపుత్రికలతోడ మఱియొక కాననమునకుఁ బాఱి పోయెను.

అదిచూచి నామదేవుఁడు నిర్విణ్ణుఁడై, అద్భుతాశ్చర్యములకు లోనై "పాండురంగా! కుంభారు ప్రభావము విస్పష్టముగఁ దెలిసినది. ఈతని నిష్కామపరత్వమునకు మేరలేదు. ఇట్టి నిష్ఠ నాకెప్పుడును గలుగలేదు. ఇంతనికంటె సహస్రాంశము హీనుఁడనయ్యు నేను "నాకు భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించును" అని గర్వించి యున్నానుగాని, నాకంటె నెన్నో రెట్లు అధికుఁడగు భాగవతాగ్రేసరుఁడు గర్వము అనుమాటయే యెఱుఁగఁడు. ఆహా! ఈతనిఁ జూచుటవలన నేను పాపముక్తుఁడ నైతిని. శ్రీధరా! పద్మనాభా! ఇట్టి భక్తశిఖామణికి నీవు ఇంకను ఏల సాక్షాత్క రింపకున్నావు" అని తొందరపెట్టెను. అంతట శ్రీహరి నామదేవుఁడు సందేహ విముక్తుఁడైనందులకును, తన హైన్యమును ఎదుటివాని ఆధిక్యమును అంగీకరించి నందులకును హర్షించి, రుక్మిణీసహితుఁడై తత్కాలున కుంభారునకు సాక్షాత్కరించి, కౌఁగిలించికొని, "భక్తచక్రవర్తి! నీనిష్ఠకు సంతసించితిని. నామదేవుని సంశయ మును దీర్చుటకు నిన్ను పరీక్షించితిని. నీవు ఇదియేమియు మనసున నుంచుకొన కుము. నేను నిన్ను విడిచియుండను" అనిచెప్పి, తిరోహితుఁడయ్యెను. కుంభారు ఇది యంతయు భార్యాపుత్రికలకు ఎఱింగించెను. అందఱును ఆనందోన్మత్తులై నాట్యముచేసిరి. కుంభారు అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యముఁ బడసెను.

చ. "ఇనకులరాజరత్న మసురేశ్వరమర్దనరత్నమున్ రణా
వనిజయరత్నము న్నిగమవర్ణితరత్న మమేయరత్నముం
దనుజవినాశరత్నము విధాతృసమర్చితరత్నముం జగ
జ్జననుతరామరత్న మనిశంబు కృపామతి నన్నుఁ బ్రోవుతన్."

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప 94.)

37. సమర్థ రామదాసస్వామి

శ్లో. "వేద్యం వేదగురుం విరించిజనకం వేదాంతమూర్తిం స్ఫుర
ద్వేదం వేదకలాపమూలమహిమాధారాంతకందాంకురమ్,
వేదశృంగసమానశేషశయనం వేదాంతవేద్యాత్మకం
వేదారాధితపాదపంకజమహాం రామం భజే తారకమ్."

(రామకర్ణామృతము ఆ. 2. శ్లో. 33.)

జగత్పావని యగు గంగానదియొడ్డున జంబూనగరము అను నొకగ్రామమున ఒక బ్రాహ్మణుడు శ్రీరాముని ఉపాసించుచు భాగవతోత్తముఁడై, విజ్ఞానశేఖరుఁడై ప్రపంచవాసన ఎఱుఁగక కాలముఁ గడుపుచుండెను. ఆతనిభార్య అతనికి అనురూపయై ఆతనివలెనే విషయసుఖములపొంతఁ బోక, శ్రీరాముని శ్రవణమననధ్యానభజనకీర్తనలతో ఆరాధించుచు కాలముఁ బుచ్చుచుండెను. ఆదంపతులు భూతదయాపరులై, వర్ణభేదము నెంచక వచ్చిన యతిథుల నెల్లరను మృష్టాన్నసంతృప్తులఁ గావించుచు అహోరాత్రములు శ్రీరామసేవానిమగ్నులై, విశేషించి ఏటేటను చైత్రశుద్ధనవమి మొదలు పండ్రెండుదినములు అత్యంతభక్తిభావముతో రామోత్సవము చేయుచు, వీలు అయినంతవఱకు భక్తుల నెల్లరను రావించి వారిని సేవించుచు ఉండిరి. ఇట్లుండఁగా, నొకయేటి రామోత్సవసమయమున వారిస్వప్నమున భక్తులపాలి చింతామణియగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి ప్రత్యక్షమై, "మీయెడల నాకు మెప్పుగలిగినది. మీసేవకు ఆనందించితిని. నాఅంతరంగభక్తులలో నగ్రేసరుఁడగు ఆంజనేయుఁడు నీకడుపునఁ బుట్టి సతతము నాసేవయందే నిమగ్నుఁడై, విజ్ఞానమూర్తియై లోకము నుద్ధరించును" అని చెప్పి, తిరోహితుఁ డయ్యెను.

వెంటనే వారు మేల్కాంచి తమ తమ స్వప్నవృత్తాంతములు ఒండొరులు తెలిసికొని, శ్రీరామభద్రునకు తమ యెడల నిట్టి యనుగ్రహము గలిగినందులకు ఆనందపరీతహృదయులై, మైమఱచి నృత్యము ప్రారంభించిరి. పిదప కొన్నిదినములకు ఆబ్రాహ్మణపత్ని గర్భవతియై, నవమాసములు మోసి ఒక్కశుభదినమున ఆంజనేయాంశమున సుపుత్రునిఁ గనియెను. అంతయు శ్రీరామచంద్రుఁ డానతిచ్చినట్లు జరిగినందులకు సంతసించిరి. ఊరి స్త్రీలందఱును "ఏమి యదృష్టమమ్మా!" అని వింతపడిరి. ఆపుణ్యదంపతులు దాశరథికరుణావిశేషమువలనఁ గలిగిన తమబిడ్డకు పండ్రెండవ దినమున "రామదాసు" అని నామకరణమహోత్సవములు నెఱవేర్చిరి. లేకలేక కలిగిన యాకుమారుని వారు ఎంతో గారాబముగఁ బెంచుకొనుచు ఐదవయేట

అక్షరాభ్యాసముఁ గావించి, ఒక పండితునియొద్ద విద్యాభ్యాసార్థము నిలిపిరి. రామదాసుఁడును ఆంజనేయాంశమునఁ బుట్టినవాఁడగుటను, దేశము నుద్ధరింపవలసినవాఁడగుటను కుశాగ్రబుద్ధియై గురువు చెప్పిన దెల్ల ఒక్కమాఱు చెప్పినంతనే గ్రహించుచు, నాలుగేండ్లలో సకలవిద్యలయందును అపారపాండిత్యమును సంపాదించెను. అప్పటికి ఆతనివయస్సు తొమ్మిదేండ్లు. అంతకుఁ బూర్వమే ఆతనికి తలిదండ్రులు చౌలోపనయనాదిసంస్కారములు అన్నియుఁ గావించి, ఆతఁడు సకలకలాకోవిదుఁడై యుండుటఁ జూచి వివాహము చేయఁ దలఁచి, ఒక చక్కని కన్యను నిశ్చయించిరి. కొలఁదిదినములయందే వివాహప్రయత్నములు సమస్తము నెఱవేఱెను. అంతట వచ్చిన బంధుమిత్రాదు లందఱతోడను ఆనందసాగరమున నోలలాడుచు, ఆతని తలిదండ్రులు పెండ్లికుమార్తెను అలంకరించి తెచ్చి పెండ్లిపీఁట మీఁదఁ గూర్చుండఁజేసి, మంగళస్నానములు చేయించుటకై రామదాసుని గూడఁ గొనివచ్చిరి. రామధ్యానపరాయణుఁడై యున్న రామదాసు అంతవఱకు తనకు వివాహముజరుగు సంగతిఏమియు నెఱుఁగనివాఁడగుటవలన తలిదండ్రులు అందఱనడుమకును గొనివచ్చినపుడు తెల్లఁబోయి అంతయుఁ దెలిసికొని, "అయ్యో! ఇదియేమి ఘోరము? ఏరితోడను సంబంధములేక నామట్టునకు నేను ఏమూలనో యొదిగి యుండి శ్రీరామధ్యానము చేసికొనుచుండఁగా, ఈగోల యంతయు నేమి? కట్టా! మీరు నాకెట్టి యపకారము చేయఁదలఁచితిరి. సంసారమునకును, సాగరమునకును పరిమాణమునఁదక్క మఱియేమిటను భేదము లేదు. సాగరమునైనను దాఁట వచ్చునుగాని, సంసారమును తరించుటకు బ్రహ్మకైనను తరము కాదు. సంసారమనుసముద్రమున ఆశయే జలము. మన్మథుఁడే గాలి. మోహమే కెరటములు. భార్యయే సుడిగుండములు. పుత్రికలు పుత్రులు అన్నలు తమ్ములునే మొసళ్లు. వీనితోడను, ఇంక నిట్టి అనేక భయంకరవస్తువులతోడను నిండి, అగాధమును అనంతమును చూఱరానిదియు అగు ఈసంసారసాగరమున నన్నుఁ గూలఁద్రోయఁ దలఁచితిరి గదా! మీరు కూలుటచాలదా? ఆఁకలిలేనివాని కన్నము పెట్టినట్లు కోరనిదే నాకు ఈపెండ్లియేల? ఈప్రయత్నము చేయునపుడు ఈవిషయమునుగుఱించి నాతో ముచ్చటించి యున్నయెడల మీకు ఈశ్రమలేకపోయి యుండుఁగదా! నాయభిప్రాయము నెఱుఁగరైతిరి. నాయిచ్ఛను దెలిసికొనరైతిరి. మీయభిరుచినిఁ బట్టి నామనస్సును నడుపఁజూచితిరి. కట్టా! ఇంతకంటె దౌర్జన్య ముండునా! ఇప్పుడైనను మించినది లేదు. మీప్రయత్నములు మీచిత్తమువచ్చినట్లుచేసికొనవచ్చును. పెద్దలు నాసుఖదుఃఖములఁ దెలిసినవారు; నాయభీష్టమును నెఱవేర్చువారను అని యనుకొంటిని. బాగాయె. మీకిఁక శ్రమవలదు." అని పలికి, తటాలున అచ్చటనుండి పాఱిపోయెను. ఆతని తల్లిదండ్రు

లును, బంధుమిత్రులును ఆతనినిఁ బట్టుకొనుటకు చాల ప్రయత్నించిరి, కాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. తుదకు అందఱును "ఈతఁడు ఆంజనేయుని అంశమున జనించెనుగదా! మారుతి అస్ఖలిత బ్రహ్మచారి. అనవరత శ్రీరామస్మరణానందపర వశుఁడు.అట్లే ఈతఁడును అస్ఖలిత బ్రహ్మచారియు శ్రీరామసేవాతత్పరుఁడును అగుటలో వింత యేమి? ఇఁకెంత ప్రయత్నించినను మనము ఈతని హృదయమును త్రిప్పఁ జాలము" అని నిశ్చయించుకొనిరి. బంధుమిత్రాదులును "మీరు అదృష్టవంతులు గావున ఇట్టి సత్పుత్త్రుఁడు ఉదయించెను. ఈతఁడు సంసారపరాఙ్ముఖుఁడై నందులకు వగవఁ బనిలేదు. ఆంజనేయుని అపరావతారమగు శ్రీరామభక్తుఁడు పుణ్యవశమున మీకడుపునఁ బుట్టె; సంతేసించాలు" అని రామదాసుతల్లిదండ్రుల నూఱడించి,తమతమ గ్రామములకు వెడలిపోయిరి. ఆతని తల్లిదండ్రులు అప్పటినుండియు రామధ్యాన పరాయణులు అయిరి.

అట్లు పాఱిపోయిన రామదాసు తిన్నఁగ గంభీరారణ్యమధ్యమునకుఁ బోయి, ఒక చెట్టునీడఁ గూరుచుండి ముకుళితకరకమలుఁడై, నిమీలితనేత్రుఁడై, విశుద్ధ హృదయుఁడై "శ్రీపతీ! రాక్షసాంతకా! మునిరంజనా! నీ ప్రభావము అచింత్యము. నిర్గుణుఁడ వగు నీవు ననుఁబోలు విపన్నులను రక్షించుటకు సగుణత్వము నంగీకరించు చున్నావు. అట్టిచో ఈమానవులు తత్త్వము నెఱుంగలేక మాయావరణమునఁ గూలి చెడిపోవుచుండుట విచారకరముకదా! శ్రీహరీ! నాకేమియు వలదు. నాకు వాక్కు నిచ్చితివి. దానిని నీగుణకీర్తనమునందే యుపయోగించునట్లు చేయుము. మఱియు నాకు ఇచ్చిన కన్నులను నిన్నుసందర్శించుటయందును, కరములు నిన్నుఁ బూజించుటయందును, పాదములు నిన్ను వలఁగొనుటయందును, హృదయము నీపాద పీఠముగ వినియోగించునట్లును చేయుము. నేను ఈ ప్రపంచమున మనఁజాలను. విద్యాహతులగు ఈజనులతోఁ గూడి యుండఁజాలను. నాకుఁ బోసిన యాయుర్దాయ మును ఐహికసుఖాభిలాషియగు వేఱొకనికి ఇచ్చి, నాకు మోక్షము దయచేయుము" అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థింపఁదొడఁగెను.

అంతట శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడగు ఆంజనేయుఁడు తన నిజరూపముతో సాక్షాత్కరింపఁగా, రామదాసు "భాగవతాగ్రణీ! నీయభిప్రాయములను గ్రహించి తిని. నేను సంసారసాగరమునకు అరిషడ్వర్గమునకును భీతిల్లుదును; కాని ఈనీఘోరా కారమునకు భీతిల్లువాఁడనుగాను. శ్రీరామచంద్రుని అంతరంగభక్తులలో అగ్రేసరుఁ డగునిన్నుఁ జూడఁగలిగినదానికి ఇంక భీతి మున్నగు ప్రాపంచికవాసనలు ఎట్లుండును? నీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడ నైన ఇఁక నాకు ఏమి లోపములు ఉండును? నాకు ఏమియు వలదు. శ్రీరామచంద్రునికొఱకు నేను పరితపించుచున్నాను. సీతాపతిదివ్య

మంగళవిగ్రహమును జూచుటకు ఆత్రపడుచున్నాను. ఆదేవదేవుని పాదకమలములను అర్చించుటకు నిరీక్షించియున్నాను. నీవు కరుణాసముద్రుఁడవు. నాయెడఁ గరుణించి, నన్ను ఈప్రపంచవాసనలనుండి తొలంగింపుము. శ్రీరామచంద్రునిఁ జూపుము." అని యాతని ననేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. మారుతి రామదాసునెడలఁ జాలఁ గరుణార్ద్రహృదయుఁడై ప్రేమతో లేవనెత్తి, "వత్సా! నీహృదయము విశుద్ధమై యున్నది. నీదీక్ష అనంతమును, నీవాంఛ మునిజనోచితమునై యున్నది. నీవాగ్ధోరణి నన్ను ముగ్ధునిఁ జేయుచున్నది. ఇట్టి నీయెడల మావంటి కించిద్జ్ఞులప్రేరణ లేకయే శ్రీహరి సానుగ్రహుఁడై యుండును. శ్రీరామచంద్రమూర్తి మెట్టవేదాంతులై ధన సంపాదనకొఱకు ఉపదేశములను జేయుచు ఆత్మవంచకులై, అజ్ఞానులను అన్నివిధములను జెఱుచుమాయదారిభక్తులకు దౌదవ్వుల నుండును; కాని నినుబోలు శుద్ధాంతరంగులను ఎప్పుడును కనిపెట్టుకొనియే యుండును. విశుద్ధభక్తుల వినిర్మల చిత్తములే ఆతనికి వాసస్థానము. నీచర్మచక్షువులకు ప్రకృతము కానిపింపకపోయినను, ఆతఁడు నీహృదయమునందేయుండి నీభావయంత్రమును ద్రిప్పుచున్నాఁడు. ఆశ్రీపతికి నే నెట్టివాఁడనో నీవు నట్టివాఁడవు. త్వరపడకుము. శ్రీహరి యగురామభద్రుఁడు నీకు సాక్షాత్కరింపకుండ నుండఁ జాలఁడు" అని చెప్పి చూచుచుండఁగనే మాయమైపోయెను.

ఆంజనేయుని యుపదేశముచొప్పున రామదాసు నిశ్చలచిత్తుఁడై పగటియందు దగ్గఱి గ్రామములకుఁ బోయి భిక్షాన్నమును దెచ్చుకొని ఏకభుక్తము చేయుచు, ఇన్నూఱు శ్లోకములను రచించి, సదా వానినే చదువుచు,భజనము చేయుచు కాలము గడపుచుండెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచునప్పటికి మఱల మారుతి సాక్షాత్కరించి, "భక్తాగ్రేసరా! ఆషాఢశుద్ధైకాదశినాఁడు పండరిపురమున మహోత్సవము జరుగును. అది సమీపించుచున్నది. నాఁడు నీవు అచ్చటకుఁ బొమ్ము. శ్రీరాముఁడు నీకు సాక్షాత్కరించి నీయభీష్టములను నెఱవేర్చును" అనిచెప్పి, తిరోహితుఁడయ్యెను. అంతట రామదాసు మహానందభరితుఁడై, వెంటనే బయలువెడలి పండరిపురమునకుఁ బోయెను. అప్పటికి మహోత్సవము ప్రారంభమయ్యెను. వివిధదేశములనుండి అనేక సాధువులు, సజ్జనులు, విపన్నులు, భక్తులు మున్నగువారు చనుదెంచి; అమ్మహోత్సవానందమున మునిఁగియుండిరి. రామదాసు వారినందఱను జూచి ఆసజ్జనసమూహమున తెరచాటునఁ బోలె నీషత్తిరోహితుఁడై, సాక్షాత్కరించియున్న విశ్వరూప న్నారాయణుని మంగళరూపము సందర్శించి, మిగుల హర్షించి చంద్రభాగానదియందు జలకమాడి, మహాద్వారమున అవతరించియున్న ఆంజనేయుని సేవించి, పిదప ఆలయమునఁ బ్రవేశించి, యిటుకరాతిపై వెలసియున్న పాండురంగనిఁ జూచెను; కాని ఆతనికి

తృప్తి కలుగలేదు. అంత నాతఁడు అతృప్తుఁడై సాగిలఁబడి మ్రొక్కి, "శ్రీరమణా! రామచంద్రా! నీవిచ్చట నుంటివని మారుతి చెప్పఁగా వచ్చితిని. ఆతఁడు చెప్పినమాట లనుబట్టి నీవు నాయెడల సదయుఁడవై యుంటివని తలంచి ఉప్పొంగిపోయితిని. కాని ఎంత మోసపోయితిని. నీకు ఈవంచనము ఎప్పటినుండి యలవడెను? నీస్థితి యంతయు విపరీతముగా నున్నది. లక్ష్మణుఁడెక్కడ? సీతయేది? భరతశత్రుఘ్ను లెందున్నారు? ఆంజనేయుఁ డెచ్చటనో యున్నాఁడేల? పరివార మంతయు నేమైనది? చేత కోదండ మేది? ఈవికృతరూపమేల? నాయెడ ననుగ్రహము లేదా? నన్ను పరీక్షింపఁ బూని తివా? అయ్యో! నేను తాళఁగలనా? నిన్ను చూడక నాకన్నులు కాయలు కాచి పోయినవి. నీ వనేకులను రక్షించితివి. నేనొక్కఁడను భారమైతినా? నా కేమియు వలదు. నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును జూపినఁ జాలును. అంతమాత్రమునకైన తగనా?" అని పరిపరివిధములఁ బ్రార్థించెను. అపుడు శ్రీరామచంద్రుఁడు రామదాసు కోరిన విధమున సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నపరివారసమేతుఁడై, మందహాసముగావించుచు రామదాసునకుఁ గాన్పించెను.

వెంటనే రామదాసు స్వామిపాదములను ఆనందబాష్పములతోఁ గడిగి "శ్రీహరీ! ఆర్తత్రాణపరాయణా! యెన్నోదినములనుండి నీకై వేచియున్నాను. ఇప్పటికైన దయఁగలిగె నంతియే చాలు. నాకిక నేమియు వలదు. నీదర్శనమువలన నా హృదయమునకు శాంతి యొనఁగూడినది." అని యనేకవిధముల నుతించుచుండఁగా, శ్రీరాముఁడు ఆతని శిరమునఁ జేయియుంచి "వత్సా! నీయచంచలభక్తికి మెప్పు కలిగినది. యథార్థమున నేను నామరూపరహితుఁడను. అయినను దుష్టశిక్షణార్థమును శిష్టరక్షణార్థమును అనేకరూపములను గైకొనుచున్నాను. ఎవ రేరూపమును గోరి నన్ను ప్రార్థింతురో, వారి కారూపముతోనే సాక్షాత్కరించి సేవ యొసంగుచున్నాను. కావుననే నీవు కోరినట్లు శ్రీరామరూపముతో ఇప్పు డిట సాక్షాత్కరించితిని. నీవు నాయంతరంగభక్తులలో నెల్ల నుత్తముఁడవు. నన్నిపుడు ఏరూపమున నుండఁగా చూచితివో, ఆరామరూపమునే ధ్యానించుచు సకలప్రపంచమునందును నన్ను గుర్తెఱిఁగి లోకుల నుద్ధరించుచుండుము." అని నియమించి, తటాలున మఱల పాండురంగ రూపమును వహించెను.

ఇది యంతయు కనుమూసి తెఱచునంతలో ముగిసిపోవుటవలన రామదాసు కలఁగన్నవానివలెఁ గొంతవడి భ్రాంతుఁడై, అంతలో హృదయము తేఱుకొన నెదుట సాక్షాత్కరించియున్న విఠలనాథుని వినుతింపఁదొడఁగెను. కొంత సేపటివఱకు నాతఁడు తన్మయుఁడై యుండి, పిదప ప్రాపంచికస్మృతిఁ గాంచి ఆనందాతిరేకము వలన నృత్యము చేసి, ఉత్సవమంతయు ముగియునంత దనుక నచ్చటనే యుండి

సాధుసజ్జనుల నెల్లరను సేవించి, మహాద్వారమున నున్న మారుతికి మఱల మ్రొక్కి, మగుడ చంద్రభాగానదియందు స్నానమాడి, ఆనందపరితహృదయుఁడై అరణ్యమునకు మఱలెను.

మార్గమధ్యమున జేసూరు అను నొకపట్టణ ముండెను. ఆనగరమున ఉన్న పార్వతీపతి శ్రీరామచంద్రుని అంతరంగభక్తుఁ డగురామదాసు సమీపమునుండి పోవుచుండుటను జూచి, ఒక మహారాజు వేషముతోఁ బోయి ఎదుట నిలిచెను. అంతట రామదాసును తనయెదుట నున్నయాతఁడు తారకమంత్రోపదేశకుఁడును పార్వతీపతియు నగు శంభుఁడు అని యెఱింగి, సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి, "పరమేశ్వరా! అయాచితముగ నాకు దర్శన మొసంగిన నిన్ను నే నేమని కొనియాడఁగలను? నాపై నీకిట్టికటాక్షము గలుగుటకు నాయెఱిఁగినంతవఱకు హేతువు లేదు. పరబ్రహ్మముయొక్క అనుగ్రహము గల్గుట ఎంతవానికి లభించును? నీతత్త్వము అవాఙ్మానసగోచరము. నీవు నామరూపరహితుఁడవే గాని మా కనేకరూపములతోఁ గాన్పించుచున్నావు. అనేకనామములతో వినఁబడుచున్నావు. చక్రధరుఁడవై వైకుంఠనాథుఁడ వయ్యెదవు. పినాకపాణివై కైలాసగిరిపై, సంచరింతువు. పద్మోద్భవుఁడవై ప్రపంచమును సృష్టింతువు. నీలీల లనంతములు. పాండురంగ విగ్రహమున కోదండపాణివై శ్రీరామచంద్రుఁడవై సాక్షాత్కరించి, ఇపుడు పరమశివుఁడవై నన్ను పరీక్షించుటకు మహారాజరూపముతో దర్శన మిచ్చితివి. నీయాథార్థ్యమును తెలిసినవారు లేరుగదా! ఎఱుకలేకయే విజ్ఞానశేఖరుల మని విఱ్ఱవీఁగుచు, కొందఱు నీకు శివవిష్ణ్వాదిభేదములను గల్పించి తలక్రిందు లయ్యెదరు. కట్టా! ఎంత మౌర్ఖ్యము. 'శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే, శివస్యహృదయం విష్ణుః విష్ణోశ్చ హృదయం శివః' అను తత్త్వమునెఱుంగక ఎందఱు, చెడుచున్నారు?" అని ఈతీరున అనేకవిధముల వినుతించి ప్రణతిచేసి నిలిచెను. అదిచూచి మహేశ్వరరూపి యగుభగవంతుఁడు రామదాసుని నిష్కల్మషహృదయమునకు ఆనందించి, ఆతనిని కొందఱు భక్తులు తనకు నిర్మించిన ఆలయమునకుఁ గొనిపోయెను. రామదాసు కొంతతడవు మహేశ్వరుని సేవించి సెలవుఁ బడసి బయలుదేఱెను. రామదాసు ఇట్లు ఆప్రాంతమునకు వచ్చుట విని, భారతధర్మమును రూపుమాపఁ దలఁచియున్న మహమ్మదీయులను ఉక్కడంచుచున్న శివాజీ యను మహారాష్ట్రప్రభువు అచ్చటకు వచ్చెను. ఇరువురును ఒక పర్వతపాదమున సమావేశమైరి. శివాజీ తన్ను శిష్యునిగా నంగీకరింపవలసిన దని ప్రార్థింపఁగా, రామదాసు అందుల కంగీకరించి, ఆతనికి స్వధర్మబోధ గావించి, యవనవినాశముఁ గావించునట్లు ప్రోత్సాహపఱచి, సెలవిచ్చి పంపివేసి, తన-యాశ్రమమునకుఁ బోయెను.

సమర్థుఁడు అను బిరుదము వహించిన ఈరామదాసస్వామి యిట్లు అనేకులను స్వధర్మరక్షకులుగాఁ దయారుచేసి, అనేకులను భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యవంతులను గావించెను. ఈతఁడు సుబోధము అనునొక గొప్పగ్రంథమును రచించెను. ఆగ్రంథమును బఠించువారు తప్పక భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యశీలురై, మోక్షమును సులభముగఁ గాంతురు. రామదాసు బ్రతికి యున్నంతకాలమును ఈతీరునఁ గడపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

శా. "వేదాధారు సమస్తవేదగురులన్ వేదాంతవేద్యున్ లస
ద్వేదారాధితపాదపంకజయుగున్ వేదాంకమూర్తిన్ మహా
వేదభ్రాజితవేద్యు బ్రహ్మజనకున్ వేదాంతభావోల్లస
ద్వేదాగ్రేసరతల్పు రాము మహిమాధారున్ బ్రశంసించెదన్." (?)

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 33.)

---

38. లతీబ్ సాహేబు

శ్లో. "మదమయ మదమయ దురదం యమునా మవతీర్య పీర్యశాలీ యః,
మమ రతి మమురరిరస్ఫురతి శమనపరస్స క్రియాత్కృష్ణః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 92.)

ఒకపట్టణమున లతీబ్ సాహేబు అను నొకతురక నివసించియుండెను. ఆతఁడు తోడి తురకలవలెఁ గాక భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యపరుఁడై, భగవంతుఁడు అగు శ్రీకృష్ణుని సేవించుచు తన్నామకీర్తనమున మైమఱచుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. ఆతఁడు చేయునది యెల్లఁ జూచి తురక లనేకులు చాల కంటగించుకొనుచుండిరి. అయినను ఆతఁడు దానినేమియు లెక్కచేయక సూర్యోదయము కాకపూర్వమే లేచి కార్యము లన్నియు నెఱవేర్చుకొని, నదిలో స్నానమాడి, పరిశుద్ధహృదయుఁడై పరమాత్ముని ధ్యానించి, భగవద్గీతను పారాయణచేసి భగవంతునిఁ బూజించి, భాగవతాగ్రేసరులను బధిరపంగ్వంధాదిజనులను మృష్టాన్నతృప్తులను గావించి పంపివేయుచుండును. ఇంతియెగాక ఆతఁడింక ననేకధర్మకార్యములను గావించుచుండును. ఇది యంతయుఁ జూచి ఒక ముష్కరతురుష్కుఁడు "వీఁడు మా తురకజాతి చెడఁబుట్టినాఁడు. మహమ్మదుని విడిచి భారతీయులపాడుదేవుని సేవించుచున్నాఁడు." అని కోపించి, వెంటనే ఆపురమునేలు తమజాతివాఁడగు పాదుషాహాకు ఎఱింగించెను. పాదుషా హాయు ఇదివిని రిచ్చవడి, మండిపడి ఎగిరి ఎగిరిపడి పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుకొని, "కొని రండు, జాతిభ్రష్టుని శిక్షించెదను. వాని యిల్లు మీచిత్తమువచ్చినట్లు దోచికొనుఁడు" అని భటులను జూచి యఱచెను. వెంటనే భటులు చిందులు త్రొక్కుచు బయలు దేరిరి; వారు పోవునప్పటికి లతీబుసాహేబు భక్తిపరవశుఁడై—

ఉ. "పాయని భక్తిమ్రొక్కెద నపార కృపారస ఫేనసౌఖ్యసం
ధాయికి లోకరక్షణవిధాయికి భూసురరాధికాకుచ
స్థాయికిఁ బన్నగాధిపశిశాలఫణామణి శౌధవీధికా
శాయికి గోపికానయనసారససారఫలప్రదాయికిన్.

ఉ. చిక్కెర నాఁడు గోపికల చేలము లెత్తిన దొంగ శైలముల్
చెక్కలు చేయువాని మదజృంభము నాఁచిన దొంగ భక్తిచే
నెక్కొనుమానికోటి మదినిల్చిన తాపముఁ బాపు దొంగ నా
చొక్కపుఁ జిత్తసారసముఁ జూఱలుగాఁ గొనుదొంగ నేఁటికిన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 75. 81.)

అని నృత్యము చేయుచుండెను. ఇట్లు ఆనందమయుఁడై యున్న ఆతనిం జూచి రాజభటులు ఏమియుం జేయఁజాలక, పయింబయిగా భక్తిపరవశులై తాముఁగూడ భజన ప్రారంభించిరి. వీరెంతకును రాకుండుటఁజూచి, పాదుషాహా మిగులఁ గోపించి మఱియొకజట్టు నంపెను. వారుగూడ నట్లే చేసిరి. ఇట్లు జట్టుమీఁద జట్టుచొప్పున పది పదునైదుజట్టులనంపెను. కాని అజ్ఞ నెఱవేఱదయ్యెను. అందులకు పాదుషాహా ప్రళయమార్తాండునిభంగి మండిపడుచు తానే బయలుదేఱెను.

అప్పటికి లతీబు నృత్యము చాలించి, బృందావనమున రాజభటుల నందఱ నొకచోఁ గూర్చుండ నియమించి భాగవతపురాణము ప్రారంభించెను. రాజభటులు తమ జన్మమధ్యమున ఎప్పుడు నెఱుఁగని ఆకృష్ణలీలలను విని రాజును, తమవచ్చిన పనిని, తుదకు తమ్మును గూడ మఱచి యుండిరి. లతీబు కుటీరముగోడలమీఁద చిత్రింపఁబడిన శ్రీకృష్ణలీలలను నడుమనడుమ వారికిఁ జూపించుచుండెను. ఆచిత్రములనుజూచి, తురుష్కభటులు ఆనందాతిరేకముచే మైమఱచియుండిరి.

అట్టిసమయమున కోపఘూర్ణితహృదయుఁడగుటవలన, పాదుషాహా అక్కడకు నడచియే వచ్చెను. ఇఁకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? తనభటులుగూడ లతీబువలెనే కృష్ణలీలలను ఆనందముతో వినుచు మైమఱచియుండుటవలన, దండతాడితభుజంగమువలె నున్న ఆతని కోపము అగ్నిలో నేయివోసినట్లు పెల్లెగసెను. అధరము గడగడలాడెను. నోట మాట రాదయ్యెను. మొగము కందగడ్డ యయ్యెను. తనరాకను జూచియు లేవకయే, చూడనైనఁజూడకయే, తదేకధ్యానముతో భటులు పురాణము వినుచుండుటచే ఈస్థితి చూచుచుండఁగనే పెచ్చుపెరిఁగెను. ఇదియంతయు లతీబుమోసకృత్యమని నిశ్చయించుకొని, ఆతనిని దండించినచో అంతయు చక్కఁబడు నని యూహించి, పాదుషాహా తటాలున సమీపించెనుగాని, అంతలో లతీబు కుటీరభిత్తిపై వెలయుశ్రీకృష్ణలీలలు కన్నుల నాకర్షించుటచే ముందునకుఁ బోలేక కాట్లకుక్కవలె అఱచుచు, లతీబును అచ్చటకుఁ బిలిచి రాధాదేవి శ్రీకృష్ణ

నకు విడియము నందిచ్చుచున్నట్లున్న ఒకచిత్రమును జూచి, ఇదియేమి అని గద్దించుచు అడిగెను. అందులకు భీతిల్లక మందహాసాంచితవదనుఁడై యిట్లు చెప్పెను. “అసంగవస్తువు నదే యడిగితివి; కాని దానియాథార్థ్యము పూర్తిగాకున్న సగమైనను చెప్పుటకు ఏరికిని సాధ్యముగాదు. సృష్టికర్త విశ్వరక్షకుఁడు, సంహారకారకుఁడు అని చెప్పిన గ్రహింపఁగలవా ? నీవీగోడపై ఎతనిని జూచుచున్నావో, అతఁడు అవాఙ్మానసగోచరుఁడు. యోగీశ్వరులకుఁ గూడ దుర్లభుఁడు. కాని అంతసులభుఁడు లేఁడు. మనుష్యులకు అందఁడు. ఆతనిని దెలిసికొనుటకు, నాతనిని జూచుటకు, అతనిపాదసేవ చేయుటకు, ఆతనియనుజ్ఞాపాత్రుఁడగుటకు ఒక్కటే మార్గము కలదు. విద్యావంతుఁడైనంతమాత్రమున అది కలుగదు. మూర్ఖుఁడైనంతమాత్రమునఁ గలుగకపోదు. దానికి స్త్రీపురుషభేదము లేదు. వయోభేదము లేదు. ఏజాతియైనను, ఏవర్ణమైనను, ఏకులమైనను దానికి అభ్యంతరము లేదు. చిత్తశుద్ధి యున్నఁ జాలును. త్యాగగుణమున్నఁ జాలును. విశ్వాసము దానికి మూలము. అది భక్తి. భక్తిలేనివానికి ఈ చిత్రము కేవలము వినోదమాత్రము. భేదభావదగ్ధులకు ఇది కేవలము రంగుగీతల ప్రోగు. త్యాగగుణ మున్నచో, విశ్వాసమున్నచో, భక్తియున్నచో, ఈచిత్రమున ఎంత మహిమ యున్నది? ఎంత గంభీరార్థ మున్నది? నీవు బుద్ధిమంతుఁడవే, విద్యావంతుఁడవే, ధనవంతుఁడవే. కాని ఈచిత్రము ఎఱుంగునంతటిజ్ఞానమునకు నీసంకుచిత చిత్తమున స్థలము లేదు. కావున నిదియేమని యడిగెదవా? వినినంతమాత్రమున ఇది మనస్సున కెక్కదు. అర్థము కాదు. అనుభవమునకు రాదు. చెవులు వినఁజాలవు. హృదయము గ్రహింపఁజాలదు. అయినను చెప్పెదను. ఆతనినామస్మరణమే భవతారకము. ఇఁక గుణకీర్తనమాహాత్మ్యమును జెప్పనేల? దానివలననే భక్తులు తరించుచున్నారు. ఆతఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు. దుష్టశిక్షణార్థము శిష్టరక్షణార్థమును అవతరించినాఁడు. ఇది సామాన్యముగా నెల్లరుఁ జెప్పుకొను సంగతి. యోగుల యభిప్రాయమున ఈతఁడు ఇంద్రియాగోచరుఁడును, ఉపమానరహితుఁడును, అచింత్యరూపుఁడును, మాయాతీతుఁడును అగు జ్యోతిర్మయమూర్తి. భక్తులభావమున రాధాకృష్ణుఁడు. ఆహా! ఇది యెంత మధురమైన పేరు? ఎంత దివ్యమంగళవిగ్రహము? ఎట్టి కీర్తనీయగుణము? ఎట్టి యద్భుతచరిత్రము? ఎంతటి మహామహిమము? ఓయీ ! ఈతనిని వర్ణింపఁబూనినవారెల్లరును శృంగభంగము గాంచినారు. లోకాతీతుఁడే గాని, భక్తక్రీతుఁడు. ప్రపంచమునంతటను ఆడించువాఁడే గాని, భక్తపరతంత్రుఁడు. ప్రపంచము నంతయును కుక్షిని ధరించినవాఁడే గాని, భక్తచిత్తములఁ గాపురమున్నవాఁడు. ఈతనిని ఎఱుంగఁ గల్గుటకుఁ గల సాధనము అతిసూక్ష్మమే గాని, అసాధ్యము. నిర్గుణుఁడే గాని, ఈతఁడు విపన్నుల నిమిత్తము ధర్మసంస్థాపనార్థము సగుణత్వము

నంగీకరించిన లీలామానుషవిగ్రహుఁడు. నీలమేఘశ్యాముఁడు. శ్రీకృష్ణుని ప్రక్క నున్న స్త్రీవ్యక్తి రాధాదేవి. ఆమె భక్తిపరమావధి. సాధనమహిమచేత ఈమహాత్ముని కొంగు బంగారముగఁ జేసికొనిన మహాత్మురాలు. ఆత్మసమర్పణమునకు ఈమెకంటె ఉదాహరణము లేదు. శ్రీకృష్ణునితత్వమును, మాధవుని మహిమను, సర్వేశ్వరుని అస్తిత్వమును సంపూర్ణముగ నెఱింగినది ఈమెయొక్కతెయే. ఈపావనభారతదేశ మున, ఈపుణ్యభూమియందు, ఈభూలోకవైకుంఠమున ఎల్ల వారిమానసక్షేత్రముల యందును తాండవమాడునది ఈరాధామాధవవిలాసమే. ఈదేశమునకు దివ్యత్వము నాపాదించినది, ఔన్నత్యమును సంఘటించినది, మహామహిమను నొడగూర్చినది ఇదియే. ఓయీ! తెలిసినదా ? రాధాదేవి శ్రీకృష్ణభగవానునకు తమలము మడిచి యిచ్చుచున్నది.”ఇదివిని పాదుషాహ మొగము చిట్లించుకొని, “అట్లయిన శ్రీకృష్ణుఁడు ఆతమలమును ఏల యంగీకరించుటలేదు” అని ప్రశ్నించెను. “ఇష్టమైనపుడు గ్రహించును. అనుగ్రహ మొదవినపుడు స్వీకరించును. తొందరయేల?” అని లతీబ్ సమాధానము చెప్పెను.

కాని ఆముష్కరతురుష్కప్రభువునకు సమాధానము కాలేదు. ఆతని యభిప్రాయమున తనకంటె ఘనుఁడు లేఁడు. ఆజ్ఞాపింపఁదగినవాఁడు లేఁడు. అందఱును నెఱవేర్పవలసినవారే. ఎప్పుడో పనికి రాదు. ఇప్పుడే స్వీకరింపవలెను. అని పాదుషాహ గద్దించి పలికెను. కాని లతీబు భీతిల్లలేదు. కదలలేదు. మందహాసముచేసెను. అది చూచి పాదుషాహ కోపించి, నవ్విన నఱికివైచెద ననియెను. అయినను లతీబు చలించ లేదు. ఆతని ముఖమున మందహాసము తొలఁగిపోలేదు. అద్దిరా ! మశకము మదగజములకాజ్ఞాపించుటా?మిణుఁగురుఁ బురువు సహస్రమయూఖునకు వెలుఁగుఁజూపుటా?” ఇట్లు తలంచుకొని, లతీబు పక్కున నవ్వెను. పాదుషాహకు కోపము మెండయ్యెను. అదిచూచి భటులుగూడ నవ్వఁదొడఁగిరి. ఇఁక పాదుషాహ దౌర్భాగ్యదశ నెవరు వర్ణింపఁగలరు? ఆతనికి తొలుత రాధామాధవవిలాసమును ధ్వంసముచేయఁ దలంపు గలిగెను. పిదప లతీబును పొడిచివేయ నూహ వొడమెను. తోడనే చేయి మొల లోని కైజారుమీఁదికిని, చూడ్కి రాధామాధవవిలాసము మీఁదికినిఁ బోయెను. ఆహా ! అంతలో నేమి చిత్రము. ఆతని కన్నులు నైశ్చల్యము వహించెను. చేష్టలుడిగెను. హృదయమభావ మయ్యెను. కైజారుమీఁది కరము స్తబ్ధమయ్యెను. కొంతసేపటికి ఆతనికి రాధచేత ఏమియు లేకపోవుటయు, శ్రీకృష్ణుని చేత సగమును నోట సగమును తమలపుటాకు మడుపు ఉండుటయును, మాధవుని ముఖము దరహాసభాసురమై యుండుటయు, లతీబుముఖము దివ్య తేజస్సుచే మెఱసిపోవు చుండుటయుఁ గానవచ్చెను. తోడనే పాదుషాహమేను అవశమైన లతీబు

పాదముల నికటమునఁ బడియెను. ఇదియంతయుఁ జూచుచున్న తురుష్కభటులు నిర్విణ్ణులైరి.

లతీబు ఆశ్చర్యవివశుఁడై యుండి కొంతతడవు చేష్ట లుడిగి, అంతలో ప్రబుద్ధుఁడై నిటలతటఘటితాంజలియై, "శ్రీహరి! దీనబంధూ! భక్తచింతామణీ! ఈక్షుద్రునియెడల ఎంతకరుణ చూపితివి?" అని ఇట్లు అనేకవిధములఁ గొనియాడి, పాదుషాహాను లేవనెత్తి "ఓయీ! నీవు మిగుల నదృష్టవంతుఁడవు. మహాయోగు లకుఁగూడ నగోచరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు నేఁడు నీయెదుటఁ దన విలాసమును జూ పెను. నీపుణ్యముపుచ్చినది. అశ్రమముగ భగవంతుని అపారకరుణకు పాత్రుఁడవైన నీభాగ్యమును వర్ణింప నేరితరము?" అని కొనియాడెను. భటవర్గము పాదుషాహ అదృష్టమును జూచియు, లతీబు మహామహిమమును జూచియు ఆశ్చర్యచకితులైరి.

పాదుషాహ లేచి లతీబునెదుట మోఁకరించి నిలిచి, "మహానుభావా! నీ మాహాత్మ్యమును దెలిసికొనలేక అపరాధము చేసితిని; క్రూరకర్ముఁడ నైతిని. ఇంతే కును నేను దైవోపహతుఁడను. పూర్వజన్మమున నేను మహాపాపమును చేసితిని. కావుననే నా కీదుర్బుద్ధి వొడమినది. కట్టా! ఏకకాలమునందే భగవద్భాగవతాప చారము చేసిన నా బ్రతుకు కాల్పనా? ఆహా! నీయాత్మ యెంత మహోన్నతమైనది. ఎంత పావనమైనది. ఎంత శాంతమైనది. అది యెంతదయార్ద్రము. పారుష్యము అన నెట్టిదో యెఱుఁగని నీయెదుట క్షుద్రుఁడనగు నాకు నిలుచుటకైన నధికారము లేదు గదా! నేను దురదృష్టవంతుఁడను; గావున తొల్లి నాకు గురువులు భగవంతుని గుఱించి తెలుపరైరి. భాగవతాగ్రేసరులమహిమము నెఱింగింపరైరి. జగత్తంతయు ఈశ్వరాధీనమైనదని చెప్పితివి; కాని గోడమీఁది బొమ్మకు చైతన్యము గలిగించిన నీయెదుట ఈశ్వరునకు స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది? నీదర్శనమువలననే, ఇప్పు డీయద్భు తముఁ జూచుటవలననే నాకు జ్ఞాన మొదవుచున్నది. తత్త్వము నాలోచించిన నీవన నెవరు? భగవంతుఁడన నెవఁడు? లోకకళ్యాణమునిమిత్తము పుడమిపై నవతరించిన ఈశ్వరుఁడవే కావా నీవు? నాకు బుద్ధి వచ్చినది. నాపూర్వజీవితమును స్మరించు కొనిన నాయొడలు కంప మెత్తుచున్నది. నాహృదయము చెదరిపోవుచున్నది. నా కన్నులు తేలిపోవుచున్నవి. కటకటా! నాజీవితము ఎంత పాపబంధురమైపోయినది! నేను ఈశ్వరున కెంత ద్రోహముచేసితిని. నేనింతవఱకును దయ అను మాట నెఱుఁ గను. ఈశ్వరసంతాన మంతయు నాకు సేవలుచేయుటకే ఏర్పడినదని అనేకములగు అకార్యములను చేసితిని. నాదౌర్జన్యము నోపలేక అనేకప్రాణులు మలమల మాడి పోయినవి. అనపరాధులగు ననేకులను వినోదముకొఱకు నఱికించిన నాకు ఇంక పుట్టగతులు గలవా? మహాత్మా! అయిన దేమోయైనది. ఇఁక గతజలసేతుబంధన మేల? నాకు పరితాపము గలిగినది. భాగవతులు శత్రుమిత్రభావదూరులుగదా!

కావున నాయపరాధము లన్నియు విస్మరించి, పాపపంకమునుండి నన్ను లేవనెత్తుము. కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడనున్న నన్నుద్ధరింపుము" అని పాదములమీఁద వ్రాలి, బాష్పోదకముచే పాద్యమును ఘటించి అనేకవిధముల లతీబును బ్రార్థించెను.

ఈ ప్రార్థనకు లతీబు సహజకోమలహృదయము మఱింత కరఁగెను. అందు దయాప్రవాహము వెల్లివిరిసెను. తోడనే యాతఁడు పాదుషాశిరమునఁ జేయిడి "ఓయీ! నన్నింత ప్రార్థింపనేల? నీవు సామాన్యుఁడవు కావు. భగవద్దర్శనమువలన నీవు సర్వజ్ఞుఁడ వైతివి. నావంటి క్షుద్రజనుల కనేకులకు ముక్తి యొసఁగఁగలవు. క్షణములో భగవత్సాక్షాత్కార లాభముఁబడసిన నీవు ఎంత ఘనుఁడవో, వేఱుగ వివరింపనేల?" అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అయినను మఱల పాదుషాహ లతీబు పాదముల నంటి "గురూ! నీ విట్లనవలదు. అనేకులకు జ్ఞానబోధ చేసిన నీకు నేను భారమైతినా? నాకిఁక ఈరాజ్యము వలదు. వైభవము వలదు. సంసారము వలదు. ఏమియు వలదు. నీవాత్సల్యము కావలెను. నీదాక్షిణ్యము కావలెను. నీపదసేవ దయచేయుము. నీకు దాస్యముచేయనిమ్ము. నీహృదయమున నాకు కొంచెము చోటిమ్ము" అని మఱి మఱి ప్రార్థించెను. అది విని లతీబు ఆనందించి, "ఓయీ! అంతయు బాగుగ నున్నది. వైభవమును విడిచిపెట్టుము. ఆశలను జయింపుము. కోరికలను చంపుము. సమర్పణము, త్యాగము, అర్చనము, దాస్యము వీని - నలవఱుచుకొనుము. రాజ్యమును మాత్రము విడువకుము. అదియే నిన్నుద్ధరించునది. ఏమందువా, దేశమందలి ప్రజలెల్లరును నీకు అజ్ఞానువర్తులు. అందఱకును భగవద్భక్తి కల్గియుండున ట్లాజ్ఞాపింపుము. భాగవతార్చనముచేయునట్లు నియమింపుము. సర్వసమానత్వమును చూపునట్లు కట్టడిచేయుము. అధికారము లేనినాఁడు ఇది యంతయు స్వాధీనముకాదు. ఇట్లయిన నీవొక్కఁడవు బాగుపడుటకాక, దేశమును బాగుచేసినవాఁడ వగుదువు. ఇంతకంటె ఉత్కృష్టకార్యము మఱేమున్నది?" అని బోధించి, పాదుషాహకు మంత్రోపదేశమును చేసెను. పాదుషాహ గుర్వాజ్ఞను నెఱవేర్చెను. కొలఁదిదినములయందే దేశమునందంతటను భక్తిరసవాహిని కూలంకషముగఁ బ్రవహించెను. ఇఁక పాదుషాహ సంతోషము నేల చెప్ప? లతీబు బ్రహ్మానందము నేల వివరింప? బ్రతికియున్నంతకాలము లతీబు ఇట్లు బ్రహ్మానందనిమగ్నుఁడై యుండి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

"శా. కాళిందీజల ముబ్బి గట్లు కెదురెక్కంజొచ్చి హాలాహల
జ్వాలాలీఢకరాళకాళియఫణాజాలంబు నృత్తక్రియం
గాలం గేల నడంచి నిర్జరతిరస్కారంబు వారించు గో
పాలస్వామి కటాక్షవీక్షణము మా పాలం దిరం బయ్యెడిన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 92.)

39. గోరాకుంభారు

శ్లో. "ముక్తైర్ధ్యేయం మునిపరవృందానందకందం ముకుందం
కూటస్థాఖ్యం సకలవరదం సర్వచైతన్యరూపమ్,
నాదాతీతం కమలనిలయం నాదనాదాంతతత్త్వం
నాదాతీతం ప్రకృతిరహితం రామచంద్రం భజేఽహమ్"

(శ్రీరామకర్ణామృతము. ఆ 2. ప. 44.)

పండరిపురమునకు సమీపమునఁ గల ఒక చిన్న గ్రామమున గోరాకుంభారు అను ఒక కుమ్మరి యుండెను. అతఁడు కుండలుచేసి విక్రయించి తన్మూలమున జీవించుచుండెను. అతని యింట భార్యయు, ఒక చిన్నబిడ్డయు మాత్రమే కలరు.

అతని హృదయము మిగుల నున్నతమైనది. అతఁడు స్వల్పకాలముమాత్రమే కులవృత్తినిఁ జేసి, తక్కిన దినమంతయు శ్రవణమనన ధ్యానావాహన పూజనాదులచే శ్రీహరిని సేవించుటలోఁ గడుపుచుండును. అతని భార్యగూడ పతివలెనే సకలవిషయములయందును నడచుకొనుచుండెను. భార్యకుఁ దగిన భర్త యనియు, భర్తకుఁ దగిన భార్యయనియు వారినిఁ జూచి జనులు అందఱు నానందపడుచుండిరి.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, ఒకనాఁడు గోరాకుంభారు కుండలు చేయుటకై మట్టిని తెచ్చి చక్కఁబడుటకై త్రొక్కుచుండెను. ఆసమయమున అతని భార్య బిడ్డను దెచ్చి ఆసమీపమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి, ఏటికి నీళ్లకుఁ బోయెను. అతఁడు మట్టిత్రొక్కుచునే కొంతవడి బిడ్డను లాలించి ఆనందించెను. ఇట్లొకపదినిమిషములు గడచిపోయినతరువాత,అతనిహృదయము హఠాత్తుగ ఈశ్వరధ్యానతత్పరమయ్యెను. ధ్యానము మననముగాఁ బరిణమించెను. మననము కీర్తనముగా మాఱెను. వెంటనే అతఁడు చేతులతోడనే తాళము వేయుచు,

శ్లో. "దారా వారాకరవరసుతా తే తనూజో విరించిః
స్తోతా వేదస్తవ సురగణో భృత్యవర్గః ప్రసాదః,
ముక్తిర్మాయా జగదవికలం తావకీ దేవకీ తే
మాతా మిత్రం వలరిపుసుతస్త్వయ్యతోఽన్యన్న జానే" (ముకుందమాల ప. 32)

శ్లో. "రాజీవనేత్ర రఘుపుంగవ రామభద్ర రాకేందుబింబసదృశానన నీలగాత్ర.
రామాభిరామ రఘువంశసముద్భవ త్వం శ్రీరామచంద్ర మమ దేహి కరావలంబమ్"

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 43.)

మ. "అల డాకేల శరన్మృగాంకనిభమా హైయంగవీనంబు న
వ్వలికేలన్ రసయుక్తపాయసము గ్రీవాబద్ధచామీకరో

జ్వలశార్దూలనఖంబు సంబరకటీచక్రంబుఁ జెంపార ని
చ్చలుఁ గ్రీడించు యశోదపట్టి కరుణన్ సౌఖ్యంబు మాకీవుతన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 75.)

అని భజన ప్రారంభించెను. దానితో నృత్య మారంభమయ్యెను. దీనినంతను జూచి కిలకిల నవ్వుచు చిన్నబిడ్డ సమీపించెను; కాని గోరాకుంభారు అది ఏమియు నెఱుఁగఁడు. బిడ్డ మట్టిని స్పృశించెను. క్రమక్రమముగా మట్టిలోనికి వచ్చెను. తుదకు తండ్రి కాళ్లనడుమకు వచ్చెను. చూచుచుండఁగనే కాళ్లక్రిందనే పడి పోయెను. తండ్రి నృత్యవేగంబున ఆబిడ్డ మట్టిలోఁ గలసిపోయెను. తలమాత్రము పైని దొరలుచుండెను. బిడ్డ రక్తమువలన మట్టియు తండ్రి పాదములును ఎఱ్ఱపడెను. ఎముకలు లేఁతవగుటవలన పళపళ విరిగిపోయెను. ఈవిధముగా ఆశిశువు చూచు చుండఁగనే మట్టిలోఁ గలిసిపోయెను. అయినను గోరాకుంభారు ఇది యేమియు నెఱుఁగఁడు. ఆతని భక్తి క్రమక్రమముగా మఱింత పెరిఁగి పోయెను.

శ్లో. "దివివా భువివా మమాస్తు వాసో నరకేవా నరకాన్తక ప్రకామం,
అవధీరితశారదారవిన్దౌ చరణౌ తే మరణేఽపి చింతయామి." (ముకుందమాల. ప. 6).

అని అంతకంతకు మఱింత మధురములైన గీతములను బాడుచు నృత్యవేగమును హెచ్చించెను. కొంతతడ వగునప్పటికి ఆతనికి పాండురంగఁడు వలిపపు తెర చాటున నున్నట్లు తోఁచెను. ఇఁక నేమికావలయును? నృత్యవేగము మఱింత యయ్యెను. తాళారావములు దిక్కుహారముల ప్రతిధ్వనింపసాగెను. గీతధ్వనులు మిన్నుముట్టుచుండెను. నేత్రములు నిమీలితము లయ్యెను. హృదయము కడు అతృప్తం బయ్యెను. ప్రాపంచిక జ్ఞానము విలుప్తమైపోయెను. గోరాకుంభారు ఈ తీరున హరిభజనము సాగించుచు మైమఱచి యుండెను.

ఈసమయమున ఆతనిభార్య ఇంటికి వచ్చెను. నీళ్లకడవనింటఁబెట్టి బైటకువచ్చి ఆమె చూచెను; కాని బిడ్డ యెక్కడ? అటుతిరిగి ఇటు తిరిగి తుద కామెచూపులు భర్తత్రొక్కుచున్న మట్టిమీఁదికిఁ బ్రసరించెను. ఎంత కష్టము! నవమాసములు మోసి కడుపార కన్నబిడ్డ మట్టిలోఁ గలిసిపోయెను. భర్త కాళ్లక్రిందపడి బలవన్మరణము పాలయ్యెను. ఇఁక నేమున్నది? పాపము! ఆయిల్లాలి మీఁది ప్రాణములు మీఁదికి ఎగిరిపోయినవి.

కొంతతడవు ఆమె నిశ్చేష్టయై యుండి, పిదప ప్రబుద్ధయై రొమ్ము బాదుకొనుచు "హా! నాబిడ్డ మంటఁ గలిసిపోయెను. అయ్యో నాథా! ఇదియేమి ఘోరము?" అని గోలపెట్టసాగెను. అది విని గోరాకుంభారు ఉలికిపడి ఎదుట ఘోరముగ విలపించుచున్న భార్యను జూచి, "ఓసి దుర్భాగురాలా! ఒడ లెఱుంగక ఉన్మత్తురాలవై పిశాచమువలె అఱచుచు, నాయెదుట సాక్షాత్కరించిన పండరినాథుని పాఱఁ

ద్రోలితివిగదే" యని ఉబికియుబికి వచ్చు కోపమును పట్టఁజాలక ఆగ్రహ మహో
గ్రుఁడై ఆమెపైఁబడి కొట్టఁబోయెను. తోడనే ఆమె నన్ను ముట్టిన పాండురంగని
ఆనగలదు." అని తటాలున వెనుకకు తగ్గెను. ఇది వినినంతనే, గోరాకుంభారుడు భయ
చకితుఁడై వెనుదగ్గి ఒకమూలకుపోయి కూర్చుండి, మరల నిశ్చలహృదయుఁడై భగ
వద్భజనము ప్రారంభించెను.

ఆయిల్లాలి రోదనధ్వని విని, తొలుత మార్గమునఁ బోవువారు వచ్చిరి. పిదప
ఇరుగుపొరుగువారు చనుదెంచిరి. ఇంతలో ఈదారుణవ్యాపారము ఊరంతయుఁ
దెలిసిపోయెను. ఉత్తరక్షణమునందే ఊరివారందరును విరిగిపడి యచ్చటకు వచ్చిరి.
అంతయుఁ జూచి కొందఱు తెల్లవోయిరి. కొందఱు నగచిరి. కొందఱు ఆమెనే
నూఱడించిరి. కొందఱు గోరాకుంభారునకు మతి పోయిన దనిరి. కొందఱు ఆతని
యెదుటికే పోయి ఆతనిని నిందింపసాగిరి. అందఱు అన్నివిధములఁ జెప్పకొనసాగిరి.
అయినను ఆమె విచారమును మానలేదు. ఆతఁడు వారిదెసకే చూడలేదు. ఇది
చూచి వచ్చినవా రెల్లరును చాల విసుగుకొని ఎవరియిండ్లకు వారు పోయిరి. మఱి
కొంతసేపటికి ఆమె రోదనము కట్టుపడెను. కాని ఆతని భజనము మాత్రము
ఇంకను సాగుచునే యుండెను. ఆతనికి ప్రాపంచికజ్ఞానము పూర్తిగ లోపించి
పోయెను.

కొంతసేపయిన తరువాత గోరాకుంభారు భార్య, "నే నిట్లు వగచుచు
కూర్చుండిన నేమి లాభము? బ్రతికియున్నంతకాలము నేడ్చినను బిడ్డను బ్రతికింపఁ
జాలను. సంసారము చెడిపోవుటతప్ప దీనివలన నింకేమి లాభము!" అని నిశ్చ
యించుకొని, ఒక చెంబుతో నీళ్లు గైకొని కాళ్లు కడుగుటకు భర్తచెంతకుఁ బోయెను.
ఆతనికి ఆమె చాల భారముగఁదోఁచెను. మఱియు నాతఁడు మొగమోటము
విడిచి, "నిన్ను తాఁకిన పాండురంగని యాన కలదంటిని. కావున నన్ను ముట్టకు"
అని గద్దించి పలికెను. ఆమె యచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. ఆతని భారముగూడ
తొలఁగి పోయెను.

ఆమె తిన్నఁగ పుట్టినింటికి పోయెను. తల్లిదండ్రులు అకాలమునందలి యామె
రాకకు అబ్బురపడి 'ఏమితల్లీ' యని అడిగిరి. తల్లిదండ్రులను చూచినతోడనే ఆమె
హృదయమున విచారము ఉబ్బెత్తుగ పొంగిపోయెను. పిదప కొంతతడవునకామె
తేరుకొని, అచ్చట జరిగిన దంతయు నెఱింగించి "నావంశము నిస్తాల మగునట్లు
తోఁచుచున్నది. కావున అట్టిది సంభవింపకుండ నాభర్తకు నాచెల్లెలినిచ్చి పెండ్లి
చేయుఁడు" అని ప్రార్థించెను. ఆమె తలిదండ్రులు ఆమె వేఁడికోలును త్రోసివేయఁ
జాలక మహావైభవముతో తమ చిన్నకొమార్తెను గోరాకుంభారున కిచ్చి పెండ్లిచేసి,

అందఱిసమక్షమున "మాబిడ్డలను ఇరువురను సమభావముతో చూతుము. లేకున్న పాండురంగనిపై ఆన కలదు" అని పలికిరి. మఱునాఁడు ఆయక్కచెల్లెండ్రు తమ భర్తతోఁగూడ వెడలిపోయిరి.

ఇంటికి వచ్చినతరువాత కుంభారు ఏమియును లోపము లేకుండునట్లు భార్యలకు సమస్తమును ఏర్పాటుచేసి, వారి నంటక వారితోడి గోష్ఠియైన నొల్లక, హరిధ్యానతత్పరుఁడై యుండెను. అందులకుఁ జాల కటకటంబడి పెద్దయామె యొకనాఁడు ఆతనిచెంతకు వచ్చి మోఁకరించి నిలిచి చేతులు జోడించుకొని! "స్వామీ, ఇది యేమి ఘోరము? మాచెల్లెలును నేనునుగూడ మిమ్ము అచంచలభక్తితో సేవించుచున్నాము. నేను మీయెడల మహాపరాధము చేసితిని. కావున నేను దాని ననుభవించెదను; కాని నాచెల్లెలివలన నేమి యపరాధము చేయఁబడినది? ఏమియు నెఱుఁగని యాముద్దరాలి మీరేల కరుణింపరు? ఇట్లయిన ఆయమాయకురాలిగతి యేమి కావలసినది?" అని ప్రార్థించెను. అందుల కాతఁడు నిశ్చలుఁడై, "ఇంతీ! నీతలిదండ్రులు నీచెల్లెలిని నాకిచ్చిననాఁడు సకలబంధువుల సమక్షమున మాబిడ్డలను ఇరువురను సమభావముతో చూడవలెనని ప్రార్థించినారుగదా? నిన్ను ముట్టుటకు పాండురంగనిపై ఆనకలదు కాన వీలులేదుకదా? కావున నేను చేయు ఘోర మేమికలదు? నీచెల్లెలిని ముట్టిన నిన్నుగూడ ముట్టవలసివచ్చును. అగుటచే నిరువురనుగూడ తాఁకుట మానితిని" అని బదులు చెప్పెను. అదివిని ఆమె కొంత వడి మ్రాన్పడి, చేయునది లేక దుఃఖించుచు లోనికి వెడలిపోయెను. నాఁడు రాత్రి భర్త గాఢముగ నిద్రించువఱకు నూరకుండి, పిదప నిరువురును యోచించుకొని యాతనికి చెరియొక ప్రక్కను బరుండి యాతని చేతులను తమ యిరువురపై నునిచికొని శయనించిరి.

ఇట్లు పదినిమిషములు గడచునప్పటికి కుంభారునకు హఠాత్తుగ మెలఁకువ వచ్చెను. తోడనే యాతఁడు తన స్థితినంతను జూచుకొని ఉలికిపడి లేచి, శయ్యదిగిపోయి "బళా! ఈస్త్రీలు ఎంత సాహసకృత్యమును చేసిరి. ఎట్లు మోసగించుటకు తలపెట్టిరి?" అని వగచి పాండురంగని పదకమలములను స్మరించి తటాలున తన రెండు చేతులను ఛేదించుకొనెను, వెంటనే యాతని భుజమూలమునుండి చిమ్మన గొట్టముల నుండి వోలె రక్తధార లెగసి అవనితలముపైఁ బడెను. అంతట ఆరక్తపాతమువలన వారిరువురు మేల్కాంచి, జరిగిన దంతయుఁ జూచి ఆశ్చర్యవిషాదములకు లోనై కొంతతడవు చేష్ట లుడిగి పిదప, "నాథా! నీకింత యాగ్రహమేల?" యని దుఃఖింప సాగిరి. అపు డాతఁడు బాధ ఏమియు నెఱుంగక మందహాసము సేయుచు, "చంద్రముఖులారా! భక్తత్రాణపరాయణుఁడగు ముకుందుఁడుండ మనకేమిలోపము?" అని వారికి ధైర్యము గొలిపి,

శ్లో. "క్షీరసాగరతరఙ్గశీకరాసారతారకితచారుమూర్తయే,
భోగిభోగశయనీయశాయినే మాధవాయ మధువిద్విషే నమః."

(ముకుందమాల. క. 39.)

అని శ్రీహరిని ప్రార్థింపఁ దొడఁగెను.

మఱికొన్నిదినములకు ఆషాఢశుద్ధఏకాదశి సమీపించెను. నాఁడు పండరీపురమున పాండురంగనికి మహోత్సవము జరుగును; కావున తన భార్యల నిద్దఱను బిలిచికొని, చంద్రభాగానదిలో స్నానముచేసి ఆలయమునఁ బ్రవేశించి, భక్తవత్సలుఁడును దీనబంధుఁడును అగు పాండురంగని సేవించి ద్వారములకు వచ్చెను. భక్తశిఖామణి చెంత నామదేవుఁడు మహానందముతో పాండురంగని కీర్తించుచు నాట్యము సేయుచుండెను. అతని భక్తికి మెచ్చి అతనికి మాత్రమే కాన్పించుచు పాండురంగఁడు అచ్చటనే యుండెను. పదినిమిషములలో ఆస్థల మంతయు జనసంకీర్ణమైపోయెను. గోరాకుంభారుఁడును ఆతని యిరువురు భార్యలును వచ్చిరి. ఆశ్చర్యముతో నోరులు తెఱచికొని చూచుచున్న జనసమూహమును జూచి, "అయ్యలారా! ఏలచూచెదరు? పాండురంగనిఁ బాడుచు భజనసేయుఁడు" అని చెప్పెను. వెంటనే వారు భజన ప్రారంభించిరి. వారినిఁ జూచి కుంభారుభార్యలు "అయ్యో, మనభర్తకు చేతులు లేక పోయెనే" యని దుఃఖింపసాగిరి. ఈదుఃఖమువలన వారు కొంతవడికి బాహ్యాంధులై మఱలఁ జూచునప్పటికి గోరాకుంభారు చేతులుతట్టుచు, హరిగుణకీర్తనము సేయుచు అందఱితోపాటు భజనఁ జేయుచుండెను. అదిచూచి ఆవనితామణులు తొలుత తెల్లవోయి పిదప "ఇదియంతయు ఈశ్వరేచ్ఛ" అని భావించి పాండురంగని మహిమను కీర్తింపసాగిరి. ఇంతలో శ్రీకృష్ణుఁడు అచ్చట సాక్షాత్కరించెను. అతని వెంట రుక్మిణి కుంభారుబిడ్డను చంక నిడుకొని వచ్చి, ఆబిడ్డను కుంభారుని పెద్దభార్య చేతి కిచ్చెను. అందులకు ఆమెయు ఆమె చెల్లెలును మహానందమును బడసి, రుక్మిణీదేవిని అనేకవిధముల వినుతించిరి. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు కుంభారుని సమీపించి "భాగవతాగ్రణీ! నీనియమనిష్ఠలకు ఆనందము. నీభక్తిప్రపత్తులకు సంతోషము. నీభార్యయు నీవును నాపైఁ బెట్టిన యానలు నేటితో గతార్థములై పోయినవి. కావున నేటినుండి నీయిరువురుభార్యలతోఁ గూడి సంసారమును నిర్వహించుకొనుచు, నాస్తిక్యపరతమైపోవుచున్న లోకము నుద్ధరింపుము" అని విధించి, రుక్మిణితోఁ గూడ తిరోహితుఁడయ్యెను. గోరాకుంభారు బ్రతికియున్నంతకాలమును హరిభజనమునుతప్పక సలుపుచు అనేకాద్భుతకార్యములను జేసి, అనేకజనులను సాధుమార్గప్రవర్తకులను గావించి, పెక్కుమందిని ముక్తిమార్గోన్ముఖులం గావించి, జన్మసాఫల్యమును బడసెను. అతని భార్య లిరువురును ఛాయవలె నాతని ననుసరించిరి. అవసానమున గోరాకుంభారుని

ఆతనిభార్యలును అశ్రమముగను ఆనందముతోడను భౌతిక దేహమును విడిచి, శ్రీహరి సాయుజ్యమును బడసిరి.

మ. "మునివ్రాతస్తోత్రవకరుఁ బ్రధానరహితు న్లోకాధినాథు న్సనా
తనుఁ గూటస్థుని సర్వవిశ్వమయుఁ జైతన్యాకృతిన్ గృత్స్నసం
దను సర్వాత్ము ముకుందు లోకవరదున్ నాదాంతతత్త్వాత్ము న
త్యనఘున్ రాము ధరాసుతాధిపతి నాదాతీతు భావించెదన్."

(రామకర్ణామృతము ఆ. 2 ప 48.)

శ్లో. "వదనే నవనీతగన్ధవాహం వచనే తస్కరచాతురీధురీణమ్,
నయనే కుహనాశ్రుమాశ్రయేథాశ్చరణే కోమలతాణ్డవం కుమారమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము ఆ. 2 ప. 18.)

---

40. చోకామేళుఁడు

శ్లో. "కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కౌస్తుభం
నాసాగ్రే నవమౌక్తికం కరతలే వేణుం కరే కఙ్కణమ్,
సర్వాఙ్గే హరిచందనం చ కలయన్ కణ్ఠే చ ముక్తావళిం
గోపస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 109.)

పండరిపురమున చోకామేళుఁడు అను ఒకచండాలుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు కులక్రమాగతములగు వృత్తులలో నిర్బాధకములగువానిని కొన్నిటిని మాత్రము జీవితమునకు ఉపయోగించునంతవఱకు చేయుచు, తక్కిన కాలము నంతము భగవద్ధ్యానమునఁ గడుపుచుండెను. అదిచూచి తోడిచండాలురు "ఇది యేమిపనిరా? మన జాతికి అప్రతిష్ఠ తెచ్చుచున్నావుగదరా? కల్లుద్రావినఁ గలుగు నానందమున కంటె నెవఁడో ఈశ్వరుని గొలిచినఁ గలుగు ఆనందము గొప్పదియా?" అని విసుగు కొనుచుండిరి. ఆతని భార్య సహజముగ ఆతనికిఁ దగినదే యైనను, అపుడపుడు కులమువారు చేయు హేళనమును విని, "ఇది యెందుకులే? మనకులవృత్తి సాగించుకొందము. అన్యాయము సేయకుండ నుండిన కులవృత్తిలో మాత్రము మోక్షము లేదా యేమి?" అని పలుకుచుండెడిది. అయినను ఆతఁడు వీనిని వేనిని లెక్కసేయక తనయలవాటుచొప్పున ప్రతిదినమును స్వామికోవెలకుఁ బోయి ప్రదక్షిణముచేసి, స్వామిదర్శనముఁ గోరి గోపుర ద్వారమున కెదురుగఁ గూర్చుండెడివాఁడు.

ఇట్లు కొంతకాలము జరిగిపోయినతరువాత కొందఱు బ్రాహ్మణులు చోకామేళుఁడు అనుదినమును ఆలయమునకు ముందు కూర్చుండియుండుట సహింపఁజాలక, ఒకనాఁడు "ఓరీ ! అనేకదినములనుండి నిన్ను ఇక్కడఁ జూచుచున్నారము. వాఁడే

పోవునని యూరకుండినకొలఁదిని నీవు బిఱ్ఱబిగియుచున్నావు. మేమిఁకనుండగమును సహింపఁజాలము. నేఁటినుండి నీవిచ్చట కాన్పించితివేని ఇఁక నీమెడపై తలయుండదు." అని గర్జించుచు పలికిరి. అందులకు చోఖామేళుఁడు వినయవినమితోత్తమాంగుఁడై "మహానుభావులారా! మీకిది తగునా? సర్వేశ్వరునిసృష్టిలో ఈజాతిభేదములు గలవా? విధాత మిమ్ము సృష్టించినచేతితోడనే మమ్ము సృష్టింపలేదా? మీశరీరము గోసిన పాలును, నాశరీరముగోసిననీరును గాఱునా? మీకుఁగల మానవత్వము మాకు లేదా? మీకుఁ గలహృదయము మాకులేదా? మీకుఁగల చైతన్యము మాకులేదా? మీధర్మమునకు మాధర్మమునకు భేదము గలదా? మీకు సేవ్యుఁడైన పండరినాథుఁడు మాకు సేవ్యుఁడుగాఁడా? మీకు ప్రకాశమునిచ్చుచున్న సూర్యుఁడు మాకిచ్చుట లేదా? ఇట్లాడ మీకు తగునా? అయినను భగవన్నియమనమును విరోధించి మీరు కల్పించుకొనిన ప్రాకారములు దాఁటి నేను లోనికి రాలేదే? నాజాతివారిమార్గమున అనేకులు పోవుచుండుటలేదా? పోవుచు పోవుచు నేనిచ్చట నిలచితి ననుకొనుఁడు. ఇఁకనేను చేసినవిశేషాపరాధమేమున్నది? భగవంతుని నాహృదయ మందు ప్రార్థించితిని. అది దోషమందురా? నాహృదయమును భగవంతుఁడే నిర్మించెను. ఆతనిచేతితో నిర్మింపఁబడినదానియందే ఆతనిని నిల్పితిని. మీమెడమీఁదితలను, నామెడమీఁదితలను ఆతఁడే సృజించెను. ఇచ్ఛగలిగిన దానినాతఁడే తొలఁగింపవలెను; కాని మీరెవరు? అయినను మీరు కటకటఁబడుచున్నారు; కావున నేను తొలఁగిపోవుచున్నాఁడను" అని తటాలునలేచి తన గుడిసెకుఁ బోయెను. ఆబ్రాహ్మణులు వాని యుపన్యాసమువిని లజ్జించియు, మొండికెత్తి తమమార్గమునఁ బోయిరి.

చోఖామేళుఁడు అట్లు గుడిసెకుఁ బోయి కూర్చుండి, నిమీలితనేత్రుఁడై, అంజలిబద్ధుఁడై, "శ్రీహరీ! పుండరీకవరదా! నేను క్షుద్రుఁడను; పాపాత్ముఁడను. ఈప్రపంచమునుజూచిన నాయొడలు కంపమెత్తుచున్నది. నాచూపులు చెదరిపోవుచున్నవి. నాహృదయము దహించుకొనిపోవుచున్నది. శేషనారాయణా! అక్రూరవరదా! భక్తార్తిభంజనా! నేననాథుఁడను; అగతికుఁడను; నిరాశ్రయుఁడను; నిర్భాగ్యుఁడను. జనార్దనా! నన్ను రక్షింపవా? నన్నీ భవసాగరమునుండి యుద్ధరింపవా? ఈప్రపంచవాసనలనుండి నాహృదయమును తొలఁగింపవా? నాకేమియు వలదు. నీదివ్యమంగళవిగ్రహదర్శన మొక్కటి చాలును. అన్యమువలదు. అంతియ చాలును" అని ఈశ్వరధ్యానము ప్రారంభించెను. సూర్యాస్తమయమయ్యెను. అర్ధరాత్రముగూడ నయ్యెను. అపుడు పండరినాథుఁడు చోఖామేళుని అచంచలభక్తికి ఆనందించి, అర్చకులు తలుపులు బిగించిపోయిన వెంటనే లీలామానుషవిగ్రహుఁడై

కవాటమును తెఱచుకొని చోకామేళుని గుడిసెకు వచ్చి దర్శన మొసంగెను. అంతట అట్లు నిర్హేతుకజాయమానకటాక్షముతో సాక్షాత్కరించిన భగవంతునకు చోకామేళుఁడు సాష్టాంగనమస్కారము లర్పించి, అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. అందులకుఁగూడ నానందించి శ్రీహరి "నీకేమి కావలయు?" నని యడుగఁగా చోకామేళుఁడు "అనాథనాథా! కరుణాకరా! భక్తచింతామణీ! నీసాక్షాత్కారముకంటె నాకేమియు కోరిక లేదు. అయినను నీవు అనుగ్రహింతునను చున్నావు. కావున ఆలయమున దర్శన మీయవలెను" అని ప్రార్థించెను. అందులకు భగవంతుఁడు నీవు "నాయంతరంగభక్తుఁడవు. కావున నీకేమి యభ్యంతరము గలదు" అని పలికి ఆలయమున కాతనిం గొనిపోయి చెంగటఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని ముచ్చటలు ప్రారంభించెను.

ఆముచ్చటలు అనేకవిధములు జరిగెను. పాండురంగఁడు చోకామేళునిపై తనకుఁ గల ప్రేమ అంతయు విస్పష్టముగ చూపివేసెను. ఆసందర్భమున జీవాత్మ పరమాత్మగల శుద్ధాద్వైతభావమంతయుఁ బ్రకటిత మయ్యెను. అంతలో తెల్ల వారెను. అర్చకు లందఱును తమతమ పనులలోఁ బ్రవేశించుటకు వచ్చిరి. వారిలో పెద్దతాళముచెవులు గైకొని గర్భాలయము దగ్గఱకు వచ్చి, లోపల మాటలు వినఁబడుచుండుట నెఱింగి, అబ్బురపడి తనవారి నందఱును బిలిచి తటాలున తలుపు తెఱచెను. ఇది యెల్ల గ్రహించి పండరినాథుఁడు శిలావిగ్రహమున తిరోహితుఁడయ్యెను. చోకామేళుఁడు నివ్వెఱపడెను. ఇంతలో అర్చకులు లోనికి వచ్చి చోకామేళుని గాంచి తొలుత వివర్ణులై, పిదప నాగ్రహమహోగ్రులై, "అరే దురాత్మా! చండాలుఁడ వయ్యు ఎంత పని చేసితివిరా" యని ప్రహరించుటకు సిద్ధపడెను. అందులకు భక్తుఁడు "అయ్యలారా! నాపై నేల కోపించెదరు? నేనేమియు నెఱుఁగను. పండరినాథుఁడు నాగుడిసెలో సాక్షాత్కరించి చేయి పట్టుకొని యిక్కడకుఁ గొనివచ్చెను. వలదందు రేని పోయెదను. ఏల మండిపడెదరు?" అని సవినయముగఁ బలికెను. దానిపై నెల్లరును కూడఁ బలుకుకొని, అర్చకులు "అయిన దానికి విచారణ వలదు. నిలిచియున్నట్లుగ లేచిపొమ్ము. ఈసంగతి యెరికిని తెలియనీయకుము. ఇక నీవు మాలపల్లిలో వసించుటకు వలనుపడదు. చంద్రభాగానది అవ్వలకుఁ బొమ్ము" అని పలికిరి. చోకామేళుఁడు తోడనే బయటకువచ్చి "అయ్యలారా! మీరు నియమించితిరి గావున వెడలిపోవుచున్నాను. మతేమన? ఈశ్వరుఁడు సర్వసముఁడు. ఆతనికి భేదభావము లేదు. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు లేనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడైనను ఈశ్వరకృపకు పాత్రుఁడు గాఁడు. మాటిమాటికిని మీరు నీవు చండాలుఁడవు. ఇందు రాకూడదు. అని నన్ను తఱుముచున్నారు. నేను మెట్టిన

స్థలము మీకు అపవిత్రమగునేని, నేజలకమాడిన చంద్రభాగ మీకు స్నానయోగ్య మగునా ? నేను వసించిన వసుంధర మీకు వాసమునకు తగునా ? నేను పీల్చిన గాలి మీకు పీల్చుటకు తగునా? అయినను ఇట్లు మీతో వాగ్వాదము చేసిన నేమి ప్రయోజనము ? నేనెట్లు ప్రవర్తించిన మీకు సమ్మతమగునో అట్లే ప్రవర్తించెదను. చంద్రభాగ అద్దరిని వసించెదను" అని చెప్పి స్వస్థలమునకుఁ బోయి సంగతి యంతయు భార్యకు ఎఱింగించి, అప్పుడే చంద్రభాగనుదాఁటిపోయి గుడిసె వేసికొని అందు వసించెను. ఎచ్చటికిఁ బోయినను భక్తునిహృదయము భగవంతుని విడిచియుండదు కదా? చోకామేళునకు నివాసమువిషయము మార్పుగలిగినను, హరిధ్యానమున మార్పు తటస్థింపలేదు. ఆతఁడు తొల్లిటివలెనే శ్రీహరిని సేవించుచుండెను.

ఒకనాఁ డాతఁడు గుడిసెబయటఁ గూర్చుండి యుండెను. ఆతని భార్య కుండతో అన్నమును దెచ్చి వడ్డించుచుండెను. అట్టిసమయమున పాండురంగఁడు అచ్చట సాక్షాత్కరించి, "భక్తాగ్రేసరా! నీతో కలిసి భుజింపవలయును" అని చెప్పెను. అందులకు అబ్బురపడి భక్తుఁడు "శ్రీహరీ! ఇందులకు అభ్యంతరము ఏమి కలదు?" అని అన్నపుగిన్నెను గైకొని శ్రీహరిని వెంటనిడుకొని సమీపమున నున్న వేపచెట్టు క్రిందికిఁబోయి కూర్చుండి, రుక్మిణీకాంతునితోఁగలిసి భోజనము ప్రారంభించెను. కొంతసేపటికి చోకామేళుని భార్య దధిభాండమును తీసికొనివచ్చెను. దైవవశమున ఆమెచేతులు జాఱి కుండ పడిపోఁగా పెరుగంతయు పాండురంగని పీతాంబరము పైఁబడెను. అందులకు చోకామేళుఁడు చాల నొచ్చుకొనియెను. కాని మఱలఁ జూడఁగా స్వామి పీతాంబరము యథాపూర్వముగ నుండెను.

ఇంతలో నచ్చటకు ఒక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చెను. ఆతఁడు చండాళుఁడగు చోకామేళుఁడు శ్రీహరితోఁ గలిసి భుజించుచుండుటఁ జూచి ఓర్వజాలక, నిమిషములో సమీపించి బద్దలగునట్లు చోకామేళుని చెంపమీఁద కొట్టెను. తోడనే విఠలనాథుని యెడమబుగ్గ పొంగి, దానిపై అయిదువ్రేళ్లగుర్తులును విస్పష్టముగఁ గాన్పింపఁ దొడఁగెను. అదిచూచి బ్రాహ్మణుఁడు తెల్లవోయి "కట్టా! ఎంత విపరీతము జరిగినది? చోకామేళునిఁ గొట్ట శ్రీహరి చెంపవాచుట ఏమివింతే! చోకామేళుఁడు సామాన్యుఁ డనుకొంటిని. ఈతఁడు శ్రీహరి యంతరంగభక్తుఁడు అని కాకున్న, సామాన్యభక్తుఁడు అనియైన తెలిసికొనఁజాలక పోతిని. చండాలుఁడను. శంకలేక భగవంతుఁడు సన్నిధి చేసియుండుటఁ జూచియు గ్రహింపలేకపోతిని" అని సంతప్తచిత్తుఁడై చోకామేళుని పాదములమీఁద వ్రాలి "మహాత్మా! భాగవతాగ్రణీ! నీమహామహిమము తెలిసికొనఁజాలక అపరాధి నైతిని. నీవు క్షమింపకున్న ఇఁక నాకు దిక్కులేదు. నేను ఒడలు తెలియక కేవలము శ్రీమన్నారాయణమూర్తినే కొట్టితిని. నన్ను రక్షింపుము.

స్వామి కపోలముఁ జూచిన నాకడుపుతఱుగుకొనిపోవుచున్నది” అని అనేకవిధముల ప్రార్థింపఁగా, చోకామేళుఁడుం స్వామిసన్నిధిఁజేరి “అవ్యయా! అనంతా! నీమాయ లనంతములు. నీలీలలు అజ్ఞేయములు. ఈతుప్రసేవకునిపై నింతటి యనుగ్రహము సూపుట కేవలము విపరీతము. ఈమహానుభావునకు సంతాపము కలిగినది. జ్ఞానప్రకాశమైనది. ఇఁక నీపాదపద్మములను విడువఁజాలఁడు. రక్షింపుము” అని స్వామిని వేఁడుకొని పొంగియున్న కపోలములు దాఁకెను. తోడనే అది యథాపూర్వముగా నైపోయెను.

ఇదియంతయుఁజూచి, ఆబ్రాహ్మణుఁడు నిలిచియున్నట్లుగ గ్రామములోనికి పరుగెత్తుకొనిపోయి, సంగతి యంతయు నెల్లరకు నెఱింగించెను. తోడనే అందఱును వచ్చి పాదములమీఁద వ్రాలి “మహాత్మా! నీమహిమ తెలియక అపరాధము చేసితిమి. రక్షింపు” మని ప్రార్థించి చోకామేళుని పండరినాథుని గర్భాలయమునకుఁ గొనిపోయిరి. నాఁడు మొదలు చోకామేళుఁడు బ్రతికియున్నంతవఱకు ప్రతిదినమును స్వామిసన్నిధికి వచ్చి, సేవించిపోవువాఁడు. అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

మ. ‘నుదుటం గస్తురిబొట్టు నాసికతుదన్ ముత్తెంబు శ్రీగంధసం
పద నెమ్మేనఁ గరంబులన్ గటకముల్ వంశంబు హస్తాగ్రమం
దెదపై నిస్తులకౌస్తుభంబు నఱుతన్ శృంగారహాసంబు నిం
పొదవన్ గృష్ణుఁడు గోపికావృతుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై వర్తిలున్.’

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ 2. ప 109.)

---

41. దామాజీ

శ్లో. “కృష్ణో రక్షతు నో జగత్త్రయగురుః కృష్ణం నమస్యామ్యహం
కృష్ణేనామరశత్రవో వినిహతాః కృష్ణాయ తస్మైనమః,
కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం కృష్ణస్య దాసోఽస్మ్యహం
కృష్ణే తిష్ఠతి సర్వమేతదఖిలం హే కృష్ణ రక్షస్వ మామ్.”

(ముకుందమాల. ప 33.)

బిదరి అనునొక చిన్నగ్రామమున దామాజీ అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు బాల్యమునందే సకలవిద్యలను నేర్చి అన్నిటిలో గొప్పపండితుఁడై, ఆవిజ్ఞానమువలన జగత్తు మిథ్య అనువిషయమును అనుభవమునకుఁ దెచ్చుకొని సంసారమునంటక, అనవరతము ఈశ్వరధ్యానమునుచేయుచు కాలము గడపుచుండెను. ఆతని వివేక మహిమను జూచి, ఆపరగణాను ఏలు రాజు దామాజీకి మంగళవటము అను పట్టణముపై అధికార మిచ్చి పంపివేసెను. దామాజీ రాజాజ్ఞను శిరసావహించి ఆపట్టణ

మునకుఁ బోయి ఉద్యోగభారమును స్వీకరించి తొల్లిటియుద్యోగులవలెఁ గాక అక్రమము అను మాటను చేరనీయక రాజకార్యములను చక్కఁగ నిర్వర్తించుచుండెను. ఇదిచూచి అచ్చటిప్రజలెల్లరు మహానందనిమగ్నులై, ఆతనియెడల చాల భయభక్తులుగలిగి సంచరించుచుండిరి. దామాజీ రాజకార్యములలోఁబడి మునిఁగిపోక వివేకసహితుఁడు గావున, వైదికకృత్యము లన్నిటిని అన్యాయ మొదవకుండ అతిశీఘ్రముగ నిర్వర్తించుకొని, తక్కిన కాల మంతయు భగవద్ధ్యానమునందును సాధుసజ్జనసేవయందును గడపసాగెను. మఱియు తనకు నెలనెలకును వచ్చువేతనములో స్వల్పముమాత్రమే సంసారమునకుఁ దీసికొని తక్కినదంతయు భాగవతార్చనమునందు వినియోగించుచుండెను.

ఇట్లుండఁగా ఒకసంవత్సరము వర్షాభావమువలన తీవ్రమగుకాటకము సంభవించెను. కొలఁదిదినములయందే జను లెల్లరును సమకూర్చుకొనిన భోజనసామగ్రి అయిపోయెను. క్రమక్రమముగ జనక్షయము ప్రారంభ మయ్యెను. కొందఱు అన్నార్థులై తమదారపుత్రులసంగతినైన యోచింపక దేశాంతరములకు లేచిపోవసాగిరి. వారిలో పండరిపురమున వసించు బ్రాహ్మణుఁడు ఒకడు మార్గవశమున మంగళవటమునకువచ్చి, అన్నార్థియై ఇంటింటికిని తిరుగసాగెను. అదిచూచి దామాజీ అతిభక్తితో తనయింటికి ఆతనిం బిలుచుకొనిపోయి, ఆతఁడు జన్మమధ్యమున ఎప్పుడును ఎఱుఁగని మృష్టాన్నముతోడి పాత్రమును ముందిడియెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు సువాసనలు వెదఁజల్లు ఆపదార్థములనుజూచి కన్నులనీరు పెట్టికొనియెను. అందులకు దామాజీ వింతపడి, "బ్రాహ్మణోత్తమా! అన్నముచెంతఁగూర్చుండి అట్లు వగచెద వేల? నావలన నేమయిన అపరాధముజరిగెనా ? ఆపదార్థములు నీకు హితవుగావా ? పూర్వశోకమేదైనజ్ఞప్తికివచ్చెనా ? ఏదియో తెల్పెదవేని కృతజ్ఞుఁడ నయ్యెదను. నావలననైనచో దైవసాక్షిగ దానిని దీర్చెదను" అనియెను. అందులకు బ్రాహ్మణుఁడు కన్నులనీరుతుడుచుకొని, "మహాత్మా! నీవు జనార్దనుని అవతారమ వని తోఁచుచున్నది. లేకున్న మానవమాత్రులకు ఇంత భక్తి, ఇంత జంతుప్రేమ, ఇంత వినయము, ఇంతటి యౌదార్యము కలుగనేర్చునే? ఇట్టి మధురపదార్థములను నాజన్మమధ్యమున ఎప్పుడును జూచియైన ఎఱుఁగను. అట్టిచో నాకివి హితవు కాకుండుట యెట్లు? మఱి నాదుఃఖ కారణమేమన ? నానివాసము పండరిపురము. నేను బయలుదేఱి నాలుగుదినము లయినది. నేను నాలుగుదినములుగా ఆహార మెఱుఁగను. అన్నములేక మలమలమాడిపోవుచున్న నాదారపుత్రులను ఏమయిన సంపాదించి కాపాడుదమను ఊహతో బయలుదేఱితిని; కాని ఈమృష్టాన్నమును జూచినతోడనే నాభార్యాపుత్రులు 'అన్నమో రామచంద్రా'యని అచ్చట విలపించుచుండ

ఇప్పుడు నేను ఒక్కఁడనే యీ యాహారమును భుజింపవలసివచ్చినందులకు దుఃఖించుచున్నాను" అని బదులు చెప్పెను.

ఈమాటలు కఠోరశరములవలె దామాజీహృదయమును దూటాడెను. ఆతఁడు అతిథికి సంభవించినవిపత్తునకు మిగుల వగచి, "బ్రాహ్మణోత్తమా! నీ కా చింతవలదు. నీకుటుంబమునకు ఒకసంవత్సరము సరిపోవు ధాన్యాదికమును నేను ఇచ్చెదను. నీవు నిశ్చింతుఁడవై భుజింపుము" అని చెప్పెను. ఈమాటలు వినిన తోడనే బ్రాహ్మణుని హృదయమునఁ గల విచారమంతయు నొక్కమాఱుగ పొంగి పొరలిపోయెను. పిదప నాతఁడు దామాజీకి చాలఁ గృతజ్ఞతను జూపి కడుపార భుజించిలేచెను. దామాజీ "విప్రోత్తమా! అచ్చటనీదారపుత్రులు ఆఁకట నకనక మాడుచుందురు. శీఘ్రమైన నీవిచట నిలువవలదు" అనిచెప్పి నౌకరులనుపిలిచి రాజుగారిగాదెనుండి నాలుగుపుట్ల ధాన్యముతీసి వలయుసంబారముల నెల్లఁ జేర్చి, ఈ బ్రాహ్మణుని వెంటఁ గొనిపోయి వారియింట నప్పగించి రండు" అని నియమించెను. నౌకరులు అట్లే యని సామగ్రి నంతయు బండ్ల కెక్కించుకొని బ్రాహ్మణునితో బయలుదేఱిరి.

ఆబ్రాహ్మణుఁడు ఆనందభరితచిత్తుఁడై పోవుచుఁ బోవుచు బండ్లతోఁ గూడ మార్గవశమున నొకయడవిలోఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు ఈతనివలెనే కఱవువలన ఎన్నో దినములనుండి అన్నములేక మలమల మాడుచు వచ్చుచున్న ఒక గొప్ప జనసమూహము ఎదురయ్యెను. అందలి కొందఱు ఆబ్రాహ్మణునివలననే బండ్లయం దున్నది భోజనసామగ్రియని తెలిసికొని, అధర్మమని జంకక ఆసామగ్రిని వెంటనే కొల్లగొట్టఁ దొడఁగిరి. ఆజనసమూహ మంతయు క్షుధార్తమే గావున అందఱును అపనిఁజేసిరి. క్షణములో బండ్లు అన్నియు వట్టివయ్యెను. ఎవరికి దొరకినసామగ్రిని వారు తీసికొనిరి. ఈరీతిన ఆబ్రాహ్మణుని సంపత్తును ఆతని నెత్తిమీఁది శని తన్నుకొనిపోయెను. ఈదౌర్జన్యమును జూచి అతఁడు చేయునది ఏమియును లేక తన భాగధేయమును నిందించుకొని "ఇఁక నిది పనికాదు. ఇట్లెన్నిమాఱులు దామాజీ వలన సాహాయ్యమును పొంది, పండరిపురమునకుఁ గొనిపోవుద మన్నను ఇట్లే యగును. కావున నాకుటుంబమును వెంటనిడుకొని మంగళవటమునకుఁ బోయి ఆ మహానుభావుని సన్నిధిని ఆశ్రయించుకొని యుండెదను" అని నిశ్చయించుకొని తిన్నఁగ పండరిపురమునకుఁ బోయి, వెంటనే కుటుంబమును వెంట నిడుకొని మంగళ వటమును జేరుకొనియెను. ఆతనివలన దామాజీ యౌదార్యమును విని యనేకులు ఆతనివెంట బయలు దేఱిపోయిరి.

పోయిన కొంతసేపటికి అందఱును గలిసి దామాజీని దర్శించి హృదయము కరగునట్లు ఆతని యెదుటఁ దమ దైన్యమునంతను వెళ్లఁబుచ్చిరి. అదివిని దామాజీ

వారి యాక్రందనములవలన హృదయము వివశము కాఁగా లోనికిఁ బోయి భార్యను బిలిచి "సంగతి యంతయు వింటివి కదా? భయంకరమగు ఈకఱవువలన అనేకులు మలమలమాడిపోవుచున్నారు. ఎందఱు చనిపోయిరో లెక్కలేదు. ఈశ్వరసంతానము ఈతీరున వగలఁ బొగులుచుండ ఈవిపత్తును తప్పింప సమర్థులగు వారు, తమ్ము కానట్లు ఊరకుండుట రాక్షసకృత్యము. సర్వేశ్వరుఁడు సర్వశక్తుఁడయినను, మానవుల ప్రవర్తనములు కనిపెట్టుటకై అపుడపు డిట్టివి తటస్థింపఁజేయుచుండును. రాజుగారి గాదె లిప్పుడు అనేకములు నావశమునం దున్నవి. వానియందు లెక్కలేనన్ని గరిసెలధాన్యము కలదు. రాజు ప్రజలసౌఖ్యములను పరిగణింపవలసినవాఁడు; కావున నేనిపుడు స్వతంత్రించి ఈధాన్యమంతయుఁ బనజనులకు వినియోగించినచో ఏమియు బాధింపఁడు" అని చెప్పి ఆమెచే నౌననిపించుకొని, ఇవ్వలకు వచ్చి అన్నిగాదెల తలుపులను తెఱచునట్లు భటులకు నియమించి "మహానుభావులారా! ఎవరికిఁ గావలసిన ధాన్యము వారు నిస్సందేహముగా తీసుకొనుఁడు. ఎక్కువ తీసికొనినను బాధలేదు; కాని తక్కువ మాత్రముతీసికొనవలదు" అని చెప్పెను. అందులకు ఆక్షుధార్తు లందఱును మిగుల నానందించి ఎవరెవరికిఁ గావలసిన ధాన్యమును వారు తీసికొనిపోయిరి. ఈతీరున ఎడతెగకుండ మూఁడుమాసములు ధాన్యమును తీసికొనునప్పటికి గాదెలు ఖాళీ లయ్యెను. అందఱును కఱవువలని బాధను తప్పించుకొనిరి. లోకమంతయు పరమానందభరిత మయ్యెను. దామాజీ కీర్తి దశదిశల వ్యాపించెను.

లోకములో కొందఱు మహానుభావులు పరులు ధనవంతు లైనచో తమ దేమో పోయినట్లు దుఃఖింతురు. ఒరులు సుఖ మనుభవించుచున్నచో తమకు కష్టము సంభవించినట్లు వగతురు. ఒరులయింట శుభములు జరిగినచో తమయింట నేనుఁగు వెడలినట్లు ఆక్రోశింతురు. ఇతరులు కీర్తిశాలు రైనచో తమ కవమానము వచ్చినట్లు వాపోవుదురు. అన్నివిధములను ఎదుటివారు బాగుగ నున్నచో తమగ్రుడ్లు పెటికికొందురు. ఇట్టి మహాపురుషులకు ఏదేశమునందును, ఏజాతియందును, ఏవర్ణమునందును, ఎప్పుడును లోపము ఉండదు; కావున అప్పుడు కొందఱట్టివారు "దామాజీ రాజస్వమంతయు భక్తులకు పంచి పెట్టినాఁడు. మీగాదె లన్నియు ఖాళీలైనవి. వానిలో ఒక దమ్మిడి ధాన్యమైనను లేదు" అని అర్జీలు వ్రాసిరి. దానిపై రాజు ఆగ్రహమహోగ్రుఁడై మండిపడి దామాజీని కట్టితెండని భటుల కాజ్ఞాపించెను. తోడనే రాజభటులు మంగళవటమునకుఁ బోయి యాసంగతి యంతయు దామాజీ కెఱింగించి "మీరు మహానుభావులు కావున

ఇచ్చుటనే మిమ్ము బంధింపఁజాలము; కాని రాజాజ్ఞ ఉల్లంఘింపఁజాలము. కావున మాతో దయచేయుఁడు. రాజాధానివఱకు మిమ్ము నిరాయాసముగఁ గొనిపోయి అచ్చటమాత్రమే మిమ్ము బంధించెదము" అని చెప్పిరి. దామాజీ అందులకు భీతిల్లక భార్యకు ధైర్యముగొలిపి వారివెంట బయలుదేఱెను.

మార్గమధ్యమున పండరిపురము తగిలెను. అచ్చట దామాజీ భటులయను జ్ఞను బడసి, ఆలయమునకుఁ బోయి పాండురంగని సేవించి నిశ్చలచిత్తుఁడై ఈతీరున ప్రార్థించెను. "శ్రీహరీ! సర్వలోకశరణ్యా! నీకు తెలియని దేమియులేదు. అయినను విన్నవించుట మాపని. ప్రపంచమునందంతటను నీవు నిండియున్నావు. ఆశరీరమున నుండి రాజు అని పిలిపించుకొనుచు, ఈశరీరమున నుండి దామాజీ యని పేరుగొన్న నిన్నే శిక్షించుటకు పిలిపించుకొనుచున్నావు. నీలీలలు అనంతములుగదా? నీ కెట్లు క్రీడింపఁ దలంపు గలిగిన నట్లు క్రీడింపుము; కాని ఈక్షుద్ర శరీరమునసున్న స్వల్పాంశ మును తుదకు నీయందే చేర్చికొనుము."

ఇట్లయిన తరువాత ఆతఁడు మఱలభటులతోఁగూడి రాజధానికి బయలు దేఱెను. అంతకు పూర్వమే పాండురంగఁడు ఒక తలారివాని వేషము ధరించి చింపిరిగుడ్డను కట్టుకొని ఒకచేత దుడ్డుకఱ్ఱయు, ఒకచేత వరాలసంచియుఁ గైకొని రాజధానికిఁ బోయి రాజగృహద్వారమునసిలిచి, తనరాకను లోనికి కెఱిఁగించెను. రాజు సెలవిచ్చెను. వెంటనే తలారి రాజసన్నిధికిఁ బోయి, "మహారాజా! ఏలినవారి పాదపద్మములసన్నిధికి నన్ను దామాజీ పంపెను. మంగళవటమున నున్న తమ గాదెలలోని ధాన్యమును విక్రయించి సొమ్ము నాచేతఁ బంపినాఁడు; కావున దానిని స్వీకరించి నాకు రసీదు దయచేయవలయును" అని చెప్పి ఆవరాలమూటను ముందిడియెను. అతనిఁ జూచియు అతని మాటలను ఆలకించియు అతని రూప మును తిలకించి, "అయ్యా! నీవెవఁడవో నాకనులకు విందు సేయుచున్నావు; క్షుద్రవస్త్రముల ధరించినను నీతేజస్సు సార్వభౌమపుత్త్రులకుఁ గూడ దుర్లభమై యున్నది. నిన్ను తలారి యని తలంచుటకుఁగూడ నామన మంగీకరింపకున్నది. మాకు మంగళవటమున రావలసిన ధనము నాల్గులక్షలవరహాలు. దామాజీ అంతయుఁ బంపెనని చెప్పుచున్నావు. ఆమొత్త మంతయు నీజానెఁడు సంచిలో కలదా? నీవు మానవుఁడవు కావని చెప్పుటకు ఇంతకంటె దృష్టాంతమేమి కావల యును, నీయూరేది? నీపేరేమి? నీతలిదండ్రు లెవరు? నీకు నెలజీత మెంత?" అని ప్రశ్నించెను.

అదివిని తలారిరూపముతో నున్న పండరినాథుఁడు అందలివారి కెల్లరకును యథార్థము తెలియకుండునట్లు మాయ కల్పించి, రాజును జూచి "రాజా! నాకు

ఏలిక యగు దామాజీకి నీవు ఏలికవు; కావున నీప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరము చెప్పు చున్నాను. నాకొక యూరు లేదు; కాని అన్ని యూళ్లును నావే. నాకొక పేరు లేదు; అయినను అన్ని పేళ్లును నావే. నాకు తలిదండ్రులు లేరు. అయితే అందఱ కును నేనే తండ్రిని; నేనే తల్లిని. ఈప్రపంచమున నేను కాని దేమియును లేదు. అది యట్లుండుగాక. దామాజీ తన సర్వస్వమును నాకర్పించెను. నాసర్వస్వమును ఆతని కిచ్చితిని. ముందుగ నీసొమ్మును నీవు గ్రహింపుము" అని చెప్పి ఆచిన్న వరాలమూటను విప్పి అందలి వరాలను ఆతనిముందట పోయఁగనే ఆచిన్నివరాల రాసి కొండవలె పెరిఁగిపోయెను.

రాజు అందులకు మిగుల నాశ్చర్యపడి నాల్గులక్షల వరహాలును లెక్కించి పుచ్చుకొనునట్లు కోశాధికారికి నియమించి, అంతయు నైన తరువాత రసీదువ్రాసి యిచ్చి, తలారికి వస్త్రాభరణములను బహుమతిచేసి, దామాజీ పండితులకుఁగాను అనేక గజాశ్వాదులను బహుమానము చేయవలసిన దని కొంద ఱుద్యోగులకు నియమించి తలారికి సెలవొసంగెను. మఱునాఁడే రాజభటులు దామాజీని తీసికొని వచ్చి బద్ధుఁడైయున్న యాతనిని రాజు నెదుట నిలిపిరి. తోడనే రాజు గద్దియ డిగ్గి స్వయముగ ఆతని బంధములను విప్పి సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి "నాయాత్ర మును సైరింపవలయును. నీమహిమ నెఱుఁగఁజాలకపోయితిని. పాండురంగఁడు అను తలారి నీవు పంపితివని గతదినమున ఇచ్చుటకువచ్చి, నీవు మాకీయవలసిన నాల్గులక్షల వరహాలును చెల్లించి రసీదు గొనిపోయెను. అంతకుపూర్వమే నేను భటులకు నియ మించియున్నవాఁడను గావున వారు నిన్ను కట్టితెచ్చిరి. అందఱును కరుణింపవల యును" అని ప్రార్థించెను. దామాజీ అది విని కొంతసేపు నిర్విణ్ణుఁడై, "శ్రీహరీ! ఈక్షుద్రునికొఱకు నీవెట్టి నీచవేషమును ధరించితివి?" అని దుఃఖించి "రాజా! నీవెం తయు నదృష్టవంతుఁడవు. లేకున్న సనకసనందనాదులకుఁగూడ అవాఙ్మానసగోచరుఁడగు భగవంతుఁడు నీకింత సులభముగ దర్శనమిచ్చునే?" యని కొనియాడెను.

పిదప రాజు "యథాపూర్వముగా మంగళవటమునకు అధికారివై దానిమీఁది యూదాయమును నీచిత్తము వచ్చినట్లు వెచ్చింపుము" అని చెప్పెను; కాని దామాజీ "ఇఁక నేను సేవకవృత్తిని సేయఁజాలను" అని చెప్పి తిన్నఁగ పండరిపురమునకుఁబోయి, శ్రీహరికైంకర్యమున కాలమును గడపి అవసానమున సాయుజ్యమును బడసెను.

శ్లో. "బద్ధేనాంజలినా నతేన శిరసా గాత్రైస్సరోమోద్గమైః
కంఠేన స్వరగద్గదేన నయనేనోద్గీర్ణబాష్పాంబునా,
నిత్యం త్వచ్చరణారవిన్దయుగళధ్యానామృతాస్వాదినా
మస్మాకం సరసీరుహాక్ష సతతం సంపద్యతాం జీవితమ్."

(ముకుందమాల. ప. 20.)

42. పిపాజిరాజు

శ్లో. "ఏతస్మాద్విర మేన్ద్రియార్థగహనాదాయాసకాదాశ్రయ
శ్రేయోమార్గమశేషదుఃఖశమనవ్యాపారదక్షం క్షణాత్,
శాన్తం భావముపైహి సన్త్యజ నిజాం కల్లోలలోలాం గతిం
మా భూయో భజ భఙ్గురాం భవరతిం చేతః ప్రసీదాధునా."

(భర్తృహరి. వైరాగ్య శత. ప. 63.)

మంగళవటము అను గ్రామమున పిపాజిరాజు అను నొక మహారాజు ప్రజల నేలుచుండెను. అతఁడు వివేకశాలియు, పరాక్రమవంతుఁడును, క్షమారతుఁడును గావున న్యాయాన్యాయములఁ జక్కఁగ గుర్తెఱిఁగి, యుద్ధములయందు ఓటమి యన నెట్టిదో యెఱుఁగక చాల శాంతముగ ప్రజాపాలనము సాగించుచుండెను. విశేషించి లోకమాతయగు కాళికాదేవి అన్నివిధములను ఆతనిని పూలఁబెట్టినట్లు కాపాడు చుండెను. అతఁడు ప్రతిదినమునందును ప్రాతఃకాలమునందే లేచి స్నానాదినిత్య కృత్యము లన్నియుఁ దీర్చుకొని కాళికాదేవిని బూజించి, ఆమె సాక్షాత్కరించి నైవేద్యమును స్వీకరించిన తరువాత సుగంధతాంబూలము నొసంగి సంతోష పఱచి, పిదప తాను భుజించి రాజకార్యములను జూచుకొనును. ఏకారణమువలననైన ఆమె సాక్షాత్కరించుట కొంచె మాలస్య మగునేని, అది యగునంతదనుక అతఁడుభోజనము కూడనేయఁడు. ఇట్టి యచంచలభక్తితోఁ దన్ను సేవించుచుండుటవలన కాళికాదేవి రాజునకు అన్నిటను విజయమే కలిగించుచుండెను.

ఇట్లుండఁగా, కొందఱు భాగవతాగ్రేసరులు ఆపట్టణమునకుఁ జనుదెంచిరి. రాజు భూతదయాపరుఁడు గావున, వారు అట నున్నన్ని దినములు మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావింపవలసిన దని పురోహితునకు నియమించి, తగినయేర్పాటు లన్నియుఁ గావించి తాను కాళీపూజ గావింపఁదొడఁగెను. పూజాదికములయందు ఏలోపమును సంభవింపకుండినను యుక్తసమయమున నాఁడు దేవి సాక్షాత్కరింపదయ్యెను. అందులకుఁ జింతించి రాజు అనేకవిధములఁ బ్రార్థింపఁగా ఆమె సాక్షాత్కరించి, "రాజా! నీవలన నేలోపమును లేదు. నాయెడల నీకు భక్తి అంతకంతకుఁ బెరుఁగుచున్నది; కాని తఱుగుట లేదు. మఱి నేఁడు ఈజాలమునకు కారణమేమందువా? నీపట్టణమునకు కొందఱు భాగవతాగ్రేసరులు వచ్చియున్నారు. వారు మహాత్ములు. శ్రీహరి యంతరంగభక్తులు. వారికి భోజనాదికము లన్నియుఁ జక్కఁగా జరపునట్లు నీవే యేర్పఱిచి యున్నావు కదా! వారికింకను భోజనము కాలేదు. వారు భుజించునంతదనుక నేను నైవేద్యము స్వీకరింపఁజాలను. ఇది

యట్లుండ నిమ్ము. వత్సా! నీపూర్వపుణ్యమువలన వారు అయాచితముగ లభించిరి కాని, ప్రయత్నించినచో వారు లభింపరు. ఇంతకంటె నీకు మంచితరుణము లభింపదు; కావున సన్నిహితమైన వారిమనసు కరఁగునట్లు సేవలు సేయుము. నాయనుగ్రహమువలన నీవింతవఱకును దేవేంద్రునకుఁ గూడ అలభ్యములగు వైభవముల ననుభవించితివి. మానవజన్మము దుర్లభము. జన్మముల కన్నిఁటికి నిది పరమావధి. ఇందు తప్పుత్రోవలఁ బోయినచో అధఃపతనము సంభవించును. అనఁగా ఈఁగయో దోమయో యై పుట్టుట తటస్థించును. అంత కష్టము మఱిలేదు కదా? కావున మానవు లెల్లరును పునర్జన్మరహితముగా ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడయుట యుక్తము. ఈశ్వరప్రేమకు భక్తిజ్ఞానము సాధనములు. వైరాగ్యము వీనికి పోషకము. జీవితకాలము బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్న్యాసము అను నాల్గు ఆశ్రమములుగా విభాగింపఁబడినది. ధర్మములను బట్టి ఈనాల్గును గూడ మిగుల నుత్తమములు. కొందఱు మహానుభావులు బ్రహ్మచర్యమునుండియే మోక్షసాధనకు ఉపక్రమింతురు; కాని యది మిగుల దుర్ఘటము. గార్హస్థ్యమును గూడ గడపి మోక్షసాధన నుపక్రమించువారు కొందఱు. వీనితరువాత మోక్షేచ్ఛలు భక్తిమార్గమునో జ్ఞానమార్గమునో అవలంబింతురు. ఇది యెల్ల నీకు తెలిసినదియే కదా! నీవు ఇపుడు గార్హస్థ్యమున నున్నావు. నీ వనుభవించుటవలన ఐహికసౌఖ్య మంతయు పీల్చి వేయఁబడిన పిప్పియైపోయినది. నీకు మోక్షసాధనఁ బ్రారంభింపఁ దరుణ మాసన్నమైనది. మోక్షమనఁగా జన్మపరంపరావిముక్తి, ఈశ్వర సాయుజ్యము. ముక్తినిసాధించుటకు జ్ఞానముకంటె భక్తి సులభము. కావున ఇక నీవు ఈరాజ్యభారమునంతను నీ కుమారునిపై నిడి, ఈపట్టణమునకు వచ్చియున్న భాగవతులను ఆశ్రయింపుము. వారు నిన్ను తరింపఁజేయుదురు." అని చెప్పెను.

అది విని రాజు ఆనందకందళితహృదయారవిందుఁడై దేవిపాదములమీఁద వ్రాలి, "నాయెడల నీవు చూపిన యనుగ్రహమునకు కృతజ్ఞుఁడను. ఈక్షుద్రుని యెడల నీకింతటి ప్రేమ గల్గుటకు కారణము నీహృదయము ఆర్ద్రమగుటయే కాని నాసేవ గాదు. తల్లీ! జ్ఞానోపదేశమున నీకే ప్రథమగురుత్వము సిద్ధించినది. నీయాజ్ఞానుసారముగా నే నిదె భాగవతులను సేవింపఁబోవుచున్నాను." అని విన్నవించి, మఱల సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి అనుజ్ఞను బడసి భాగవతులసన్నిధికిఁ బోయెను.

అప్పటి కప్పుడే భాగవతులు భుజించి తాంబూలమును సేవించుచుండిరి. రాజాగమనమును విని వారు వింతపడుచున్నంతలో, రాజు వచ్చి వారి పాదముల మీఁద వ్రాలెను. మఱింత యబ్బురపడి వారు దీవించి రాజును లేవనెత్తిరి. రాజు వారి యెదుట మోకరించి నిలిచి రచితాంజలిబంధుఁడై, "మహానుభావులారా!

మీమహామహిమము అనితరవేద్యము. నాపూర్వపుణ్యవశముననే మీరిటకు వేంచేసితిరి, గాని వేఱుగాదు. అదృష్టహీనులకు ఎంత ప్రయత్నించినను మీవంటివారి దర్శనము లభింపదు. చేజిక్కిన పెన్నిధిని వ్యర్థపుచ్చుకొనుట వివేకిలక్షణము కాదు. నేనింతవఱకును గాళికాదేవిని బూజించి, ఆమెయనుగ్రహమువలన సకలవైభవములు ననుభవించితిని. నేఁడు ఆమె యాజ్ఞవలననే నేను మోక్షాసక్తుఁడనైతిని. ఆమె యుపదేశమువలన జగన్మిథ్యాత్వము నెఱింగి, ఆమెసెలవువలన మీసన్నిధికి వచ్చితిని. కావున శ్రీహరి అంతరంగభక్తుల రగుమీరు నాకు చేయూఁత నొసంగి, మోక్షసాధనమునకు మార్గము నుపదేశింపవలెను" అని ప్రార్థించెను.

భాగవతులు రాజు ప్రయత్నము నెఱింగి మిక్కుల నానందించి, "రాజా! కాళికాదేవి యనుగ్రహముఁ బడసిన నీకు ఇఁక లేని దేమున్నది? నీప్రయత్నము ప్రశంసనీయము. కాళికాదేవిచే నియమింపఁబడితివి గావున, నీహృదయమున కిఁక ఎంతమాత్రమును సంసారవాసన అంటఁజాలదు. నీకు ఇఁక మోక్షము కరతలామలక మగుటలో వింతయేల? ఇఁక నీకు లభింపవలసినది సదాచార్యుని పాదపద్మములు; కావున నీవు వెంటనే బయలుదేఱి అఘనాశక మగు వారాణసీపురమునకుఁ బోయి, భాగవతుల నందఱయందును నాయకమణియై రిక్కలనడుమ చంద్రుఁడువోలె విరాజిల్లుచున్న శ్రీరామానందస్వామి నాశ్రయింపుము" అని చెప్పిరి. రాజు వారికి మ్రొక్కి దీవనలు బడసి అనుజ్ఞ నంది, కోటకుఁ బోయి రాజ్యమును గుమారునకు అప్పగించి, ఆతనికిని మంత్రులకును జెప్పవలసిన దంతయుఁ జెప్పి, భార్యాసహితుఁడై కాశీనగరమునకు బయలుదేఱెను.

రాజును రాణియు యుక్తసమయమున రామానందస్వామిని దర్శించి సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లాచరించి నిలిచిరి. స్వామి దీవించిన పిదప రా జిట్లు చెప్పెను. "మహాత్మా! భాగవతాగ్రేసరులయందు నాయకమణివైయున్నవాఁడా! నీపాదపద్మసందర్శనమువలన నేఁడు మాపాపములన్నియు భస్మపటములై పోయినవి" అని మ్రొక్కి తన చరిత్రమంతయు నెఱింగించి, "శ్రీహరి అంతరంగభక్తుఁడ వగునీకు అసాధ్య మెద్దియు లేదు. నీయనుగ్రహమువలన అనేకులు జన్మసాఫల్యమును బడసిరి. ఆశిష్యపరంపరలో భార్యాద్వితీయుఁడనగు నన్నుగూడఁ జేర్చుకొనుము. నాకు మోక్షమార్గము నెఱింగించి రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను. స్వామి పరమానందభరితుఁడై తారకమంత్రోపదేశమును జేసి జ్ఞానబోధ గావించి, ద్వారకకు పోయి అచ్చట వేంచేసియున్న శ్రీహరిని సేవింపుమని పంపివేసెను.

రాజు గుర్వాజ్ఞవలన ద్వారకకు పోయి స్వామిని దర్శించి ప్రార్థింపఁగా, శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి "వత్సా! కాళికాదేవి యనుగ్రహమువలనను, రామా

నందస్వామి యుపదేశమువలనను నీవు ధన్యుఁడవైతివి. మఱియు నామదేవాదుల వలె నాయంతరంగభక్తుఁడవుగూడ నైతివి. నేను నీహృదయమునందును, నీభార్య హృదయమునందును ఎప్పుడును వసించియుండెదను. గుర్వాజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్తించుకొను" మనెను. పిదప రాజు అచ్చట నాల్గుమాసములు వసించి మఱల కాశీకి బయలుదేఱెను.

మార్గమధ్యమున ఒక యడవిలో ఒక బెబ్బులి యెదురుపడెను. దానిని చూచి రాణి "అయ్యో, బెబ్బులివచ్చుచున్న" దని భయపడఁగా "దేవీ! ఏల యిట్లు భీతిల్లెదవు? సర్వసమభావమును మఱచితివా? నీయందును నాయందును బెబ్బులి యందును గూడ నున్నవాఁడు భగవంతుఁడే గదా?" అని చెప్పఁగా రాణి తేరుకొని బెబ్బులివంక జూచి, "ఈశ్వరా! నీరూపములు అనంతములు. నీలీలలు అగణ్యములు. నీనామములు అసంఖ్యములు. నీచర్యలు అనితరవేద్యములు. వ్యాఘ్రరూపివై వచ్చిన నిన్ను నేను నమస్కరించుచున్నా" నని మ్రొక్కెను. ఇదివిని బెబ్బులి మిగుల శాంతించి తోఁక నాడించుకొనుచు దగ్గఱకు వచ్చి నిలిచెను. రాజు దానిని బుజ్జగించి చెవిలో తారకమంత్ర ముపదేశించెను. తోడనే అది సాష్టాంగవిహ్వాముగా ఆదంపతుల యెదుట పరుండి యథేచ్ఛం జనియెను. అది మొదలు అది క్రిందరాలిన ఆకులను, అలమును ఏరి తినుచు సదా ధ్యాననిష్ఠమై కాలము గడపెను.

పిపాజిరాజును, అతని భార్యయు బ్రతికియున్నంతకాలము భగవద్భాగవతార్చనమునఁ గడపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసిరి.

శా. "ఆయాసప్రద మింద్రియార్థగహనం బాత్రోవ వర్జింపుమీ
శ్రేయోమార్గము సర్వదుఃఖనికరచ్ఛేదార్థమై చేరుమీ
ధ్యేయాద్వైతముఁ బొందుమీ స్థిరతచే దీపింపుమీ చిత్తమా
మాయాకేళికి వెండిరుం జొరకుమీ మాలిన్యముఁ బీడుమీ."

(భర్తృహరి. వైరాగ్యశత. ప. 63.)

---

43. నా న కు దా సు

శ్లో. "అరుణాధరామృతవిశేషితస్మితం, వరుణాలయానుగతవర్ణవైభవమ్,
తరుణారవిన్దదళదీర్ఘలోచనం, కరుణామయం కమపి బాలమాశ్రయే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ 3. ప. 17)

పాంచాలదేశమున నానకుఁడు అనునొక మహానుభావుఁ డుండెను. అతఁడు మహమ్మదీయుఁడయ్యును, మహాత్ములు అన్ని మతములయందును అవతరింతురు; కావున అజ్ఞానులవలె శివుఁడు; విష్ణువు, బ్రహ్మ, అల్లా, క్రీస్తు అను భేదభావము నేయక ఇవి

యన్నియు నామరూపరహితుఁడగు ఆసచ్చిదానందమూర్తికే చెందునని నిశ్చయించి, శ్రవణమననధ్యానావాహనాదులచే శ్రీహరిని సేవించుచు ఉండెను. నానకు దైవభక్తికితోడు మహాధనికుఁ డగుటవలన తనకును, తక్కిన భాగవతులకును గూడ ఉపయోగించుటకై ఒక గొప్ప విష్ణ్వాలయమును గట్టించెను. అయితే ఆగ్రామమున నుండువారిలో మహమ్మదీయులు కూడ కొందఱు కలరు. కావున తమమతమువాఁడు ఇట్లు భారతీయులు పూజించు శ్రీహరిని ఆరాధించుట నంగీకరింపఁజాలక దురభిమాన దూషితులై ఆయాలయమును పడఁగొట్టి వేసిరి. కాని నానకుఁ డందుల కేమియుఁ గోపింపక వెంటనే అచ్చట నొక గొప్ప మసీదును కట్టించెను. తురకలందఱకును మిగుల నానందమయ్యెను.

కాని భారతీయులకు కోపము వచ్చెను. "నానకు స్వబుద్ధివలననే శ్రీహరిని బూజింపఁదొడఁగెను గాని, పరులబోధవలనఁ గాదు. విష్ణుదేవునియాలయనిర్మాణము గూడ ఆతఁడు స్వయముగ యోచించియే చేసెను; గాని మాకు లేకపోవుట వలనఁ గాని మాబోధనవలనఁగాని చేయ లేదు. అట్టిచో తురకలు విష్ణ్వాలయమును పడఁగొట్టనేల?" అని తలంచి కోపోద్రిక్తులయి భారతీయులు ఆమసీదును బడఁగొట్టి వేసిరి. "నాభావమును వీరెవరును గనుగొనఁజాలకపోయిరి. ఈయుభయకక్షుల వారికిఁ గూడ స్వమతాభినివేశము ప్రబలమై యున్నది. మతవిషయమున వీరికి సంధి కుదురదు. అందులకై ప్రయత్నించుట వ్యర్థప్రయాసమగును" అని తలంచి, నానకు ఆస్థల మంతయు బాగుచేయించి పొలముగా నుపయోగింపసాగెను. ఇట్లు చేయుట వలన ఆపొలములో చాలధాన్యము పండుటయు. దానివలన అనేకదీనులు బ్రతుకుటయు సంభవించెను. భారతీయులకును మహమ్మదీయులకును గూడ కోపమునకును దౌర్జన్యమునకును గారణము లేకపోయెను. అయినను కొందఱు ఆతనిదగ్గఱకుపోయి "అయ్యా! మీరు తొలుత విష్ణుదేవుని యాలయమును గట్టించితిరి. తురకలు దానిని బడఁగొట్టఁగా పిదప మసీదును గట్టితిరి. భారతీయులు దానిని బగులగొట్టఁగా తుదకు పొలముగా చేసితిరి. ఈతీరున మీరు మహమ్మదీయులై పుట్టియు విష్ణుభక్తులయితిరి. కాని మహమ్మదీయుల దౌర్జన్యమువలన మఱల మహమ్మదీయులైతిరి. పిదప మావారినిర్బంధమువలన వైష్ణవులగుటకుమాఱుగ నాస్తికులైతిరి. మీచర్యకంతకును అర్థమేమి? మీహృదయము పరిపక్వమైనదా లేదా? దానికి నైశ్చల్యము కలదా లేదా? మతవిషయమున మీభావమేమి? దైవమునుగూర్చిన మీయభిప్రాయ మెట్టిది?" అని యడిగిరి. అందులకు అతఁడు ఇట్లు చెప్పెను. "లోకులనేకవిధముల ననుకొందురు. వారి కందఱకును నచ్చఁజెప్పుట విధాతకైన తరము కాదు. అల్లాను సేవించెదను. శ్రీహరిని పూజించెదను. శంకరుని అర్చించెదను. మీ

రందఱును తలఁచునట్లు గాక ఈనామము లన్నియు ఆసచ్చిదానందమూర్తికే చెల్లు చున్నవి. విష్ణ్వాలయమును గట్టిన మహమ్మదీయులు పడఁగొట్టిరి. మసీదునుకట్టిన భారతీయులు పడఁగొట్టినారు. మసీదుగను విష్ణ్వాలయముగను కట్టించినచో ఉభయులును కలిసి పడఁగొట్టెదరు. ఇన్ని బాధలేల? ఇంత ధనవ్యయ మేల? అచ్చట వ్యవసాయముచేసినచో చాలధాన్యము పండును. ఆధాన్యమువలన ఇప్పుడు అనేకులు జీవించుచున్నారు. గుడిగాని, మసీదుగాని, లేకపోయినంతమాత్రమున నాదైవభక్తికి లోపములేదు. నిశ్చలమైన హృదయముతో భక్తుఁడు ఎట్టిభావన సేయునో, అట్టి రూపముతో ఈశ్వరుఁడు పొడకట్టును. ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమం దంతటను నిండి యున్నాఁడు. ఇచ్చట మసీదుగాని ఆలయముగాని లేనిచో, అతఁడు మనకు దూరుఁడగునా? సామాన్యుల యభిప్రాయమున పాండురంగఁడు ఒక్క పండరిపురమునందే కలఁడు; కాని తర్కించి చూచినచో అతఁడు లేనిచో టెచ్చటనున్నది? తెలిసికొన శక్తియున్నచో ఈశ్వరుఁడు కండ్లయెదుట నిలిచియే యున్నాఁడు. ఈజ్ఞానముకల వాఁడు భేదభావము చేయఁడు. వైష్ణవులు శైవులను ద్వేషించుటకును, శైవులు వైష్ణవులను ద్వేషించుటకును, మహమ్మదీయులు భారతీయులను దూరుటకును, భారతీయులు మహమ్మదీయులను విరోధించుటకును, ఇట్లే భిన్నప్రకృతులు పరస్పరము నిందించికొనుటకును ఈయజ్ఞానమే కారణము. కావున ఈవిషయమును విశేషముగ తర్కించుట వివేక మనిపించుకొనదు.

ఈసమాధానమును విని వారిలో కొందఱు మిగుల కోపించి, ఆదేశము నేలు నవాబుయొద్దకుఁ బోయి నానకు సంగతియంతయు నెఱింగించి, ఆతనిని విచారింప వలయు నని చెప్పిరి. నవాబు వల్లెయని వారిని పంపివేసి, "నీవు మహమ్మదీయుఁడవు. మహమ్మదీయసంప్రదాయమును నీవు విడువఁగూడదు" అని యొకభటునిద్వారా నానకునకు వర్తమానముచేసెను. అదివిని యాతఁడు "సూర్యతేజము వివిధములగు గాజుపెంకులమీఁదఁ బడునపుడు పెక్కురంగుల నీనుచున్నది. అట్లే పరమేశ్వరుఁడు అనేకమతములవారికి అనేకవిధముల కనుపించుచున్నాఁడు. మీరందఱును మీ మీహృదయములయందు ప్రతిఫలించిన ఆపరమేశ్వరుని అలీకరూపములనే చూచు చున్నారు; కాని నేను మూలతత్త్వమునే యుపాసించుచున్నాను" అని యొక కాగితముమీఁద వ్రాసి ఆభటునకిచ్చి "ఇది మీప్రభువునకుఁ జూపుము" అని చెప్పెను. వాఁడట్లే చేసెను. రాజు ఆకాగితమును జూచి అందలి భావగాంభీర్యమునకు అచ్చెరువడి, "ఇతని ప్రభావము మిగుల నద్భుతముగాఁ దోఁచుచున్నది. అయినను ఎవరును తెలిసికొనఁజాలక పోవుచున్నారు. నేను దానిని పరీక్షించి నిజమైనచో అందఱకును జాటి చెప్పెదను" అని నిశ్చయించుకొని "నారాజ్యములో నుండి నాప్రజలలో

నొకఁడై యుండియు నాయాజ్ఞను తిరస్కరించెను; కావున మీరు పోయి ఆతనిని గట్టితెండు" అని సిపాయిల కాజ్ఞ యిచ్చెను.

వెంటనే అయిదువందల సిపాయిలు బయలుదేఱిపోయిరి. అప్పటికి నానకు లోపలఁ గూర్చుండి శిష్యులకు జ్ఞానబోధ గావించుచుండెను. ఇట్టిస్థితిలో రాజభటులు వచ్చి తనకుటీరమును ముట్టడించి యున్నారనుసంగతి శిష్యునివలన విని, ఏమియు మాటాడక సుంతయైనభయపడక "అంతకును పండరినాథుఁడే గలఁడు" అనిపలికి హరిధ్యానమున ప్రవృత్తుఁడయ్యెను. అంతట చూచుచుండఁగనే భీమబలులగుపదివేల వీరభటులు నేలయీనినట్లు క్షణములో నావిర్భవించి, రాజభటుల నెదిరించి నిలిచిరి. ఇరువాఁగులవారికిని సంకులసమరము పొసఁగెను. ఉత్తరక్షణమునందే రాజభటులు క్రొత్తవీరులధాటికి ఓపఁజాలక వెన్నిచ్చి పాఱిపోయి, యీసంగతియంతయు తమ ప్రభువునకు విన్నవించిరి. అంతట నవాబు నానకుమాహాత్మ్యమునకు పరమాశ్చర్యచకితుఁడై తాను చేసినపనికి మిగుల పశ్చాత్తాపపడుచు, వెంటనే నానకుసన్నిధికిపోయి పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నేను మహాపరాధిని. ఏలినవారి ప్రభావమును దెలిసికొనఁజాలక నే నీధూర్తకార్యమును జేసితిని. మీరంపిన చీటి చూచినపుడే నాకు మీయెడల మహానుభావులను నమ్మకము కలిగెను; కాని ఇప్పుడు లోకములో దొంగహరిదాసుల సంఖ్య గణనాతీతమై యున్నది. కావున ఆనమ్మకమును స్థిరముగ నుంచుకొనఁజాలక మిమ్ము పరీక్షించుటకు ఈపనిచేయించితిని. సంకుచితచిత్తుఁడ నగుటవలన మీమాహాత్మ్యమును దెలిసికొనుటకు నాకింతకంటె మంచి మార్గము తోఁచలేదు. అజ్ఞానకృతమైనను చేసినపనికి ఫలమనుభవింపక తప్పదు; కావున నాకు తగిన ప్రాయశ్చిత్తమైనది. మీయనుగ్రహమువలన నాకు బుద్ధివచ్చినది; కావున నాయపరాధమును మన్నించి నన్ను శిష్యకోటిలోఁ జేర్చుకొని, జ్ఞానతేజమువలన నామోహాంధకారమును తొలఁగించి నన్ను రక్షింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. అంతట నానకుఁ డాతనికి తారకమంత్రము ఉపదేశించి,—

సీ. "హలకులిశాంకుశజలజధ్వజచ్ఛత్రలాలితలక్షణలక్షితములు
సలలితనఖచంద్రచంద్రికానిర్ధూతభక్తమానసతమఃపటలములును
సురుచిరాంగుష్ఠనిష్ఠ్యూతగంగాతీర్థమండితహరజటామండలములు
నంచితధ్యానపారాయణజనభూరికలుషపర్వతదీప్తకులిశములును
తే. దాసలోకమనోరథదాయకములు, చారుయోగిమనఃపద్మషట్పదములు
ననఁగఁ దనరినహరిచరణాబ్జములను, నిరుపమధ్యానమున మది నిలుపవలయు"

(భాగవతము. స్కం. 3. ప. 929.)

అని యుపదేశించి, "నీయాజ్ఞకు ఎందును అడ్డులేదు. నీవు హరిధ్యానముచేయు ఫలముకంటె నీప్రజలను అనేకులను హరిభక్తులనుజేసిన కలుగుఫలము అపరిమితము. కావున నీ వట్లు చేయుము" అని బోధించెను.

ఈయద్భుతకృత్యమును జూచియు, చూచినవారివలన వినియు, వైష్ణవభక్తులు కొందఱు వెంటనే వచ్చి నానకు నాశ్రయించి, శిష్యగణమునఁ జేరిరి. అనేకులు తమకు ఉన్నదాని ననుసరించి ఎవరికిఁ దోఁచినంత వారు తెచ్చి ధనము సమర్పింపసాగిరి. ఇట్లు వచ్చిన ధన మంతయు నానకు భాగవతసేవకు వినియోగింపసాగెను. దానివలన అనేకులకు దినపాతమునకు ఉపయోగ మేర్పడెను.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా నానకు తననమ్మిన శిష్యులగు నిద్దఱిలో సూత్ర అను నతనిని మఠమునందు ఉండ నియమించి, మర్దనుఁడు అను నతనిని వెంటఁబెట్టుకొని లోకము నుద్ధరించుటకై బయలుదేఱెను. కొంతదూరము పోవునప్పటికి మక్కాపట్టణమునఁగల శ్రీకృష్ణభగవానుని విగ్రహమును అచ్చటి తురకలు త్రవ్వి పాఱవేసి, దానిపై పశువుల యెముకలను పడవేసిరి; అను వార్త వినవచ్చెను. తోడనే నానకు ఆవిగ్రహము నుద్ధరించుటకును, ఆవిగ్రహరూపమున వెలసియున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సేవించుటకును బయలుదేఱెను. గురుశిష్యులు ఇరువురును ఇట్లు అత్యాత్రముతోఁ బోవుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున నొకయేరు అడ్డువచ్చెను. అది కూలంకషముగఁ బ్రవహించుచుండెను. దాఁటుటకు యానపాత్ర మేమియుఁ గూడ లేకపోయెను. ఇదిచూచి నానకు "ఓనదీ! నీవు శిలాత్వము వహింపుము" అని విధించి ఏటి కడ్డుపడియెను. మహామహిమాభిరాముఁడు గావున నానకు ఘంటాపథముమీఁదవలెనే నడచిపోవసాగెను. అది చూచియు మర్దనుఁడు నీటిలో దిగుటకు వెఱచి, గట్టుమీఁదనే యుండిపోయి, నానకు ఏఁబది అఱువది గజములదూరము పోవునంతదనుక నూరకుండి, పిదప "గురుదేవా! నే నిచ్చటనే యున్నాను; ఏటిలో దిగుటకు నాకు భయ మగుచున్నది" అని గొంతెత్తి పలికెను. అది విని నానకు వెనుదిరిగి చూచి మందహాసముఁ గావించి, "భయము వలదు. గురుపాదపద్మములను నిశ్చలభక్తితో ధ్యానించుచు ఏటిలో దిగి వెంటరమ్ము. అట్లయిన నీకేదియు నపాయము సంభవింపదు" అని పలికెను. మర్దనుఁడు అట్లే చేసెను. గురుదేవుని ప్రభావమువలన మర్దనుని దేహము మొలవఱకు మాత్రమే నీటిలో మునిఁగెను. కొన్ని నిమిషములకు గురుదేవుని సమీపించి అతఁడు గురువు వెనుక మఱికొంతదూరము పోయినతరువాత "నాయాజ్ఞ మాత్రము ఏల చెల్లదు?" అని తలంచి, "శిలాత్వము వహింపుము" అని నదినిఁ జూచి పలికెను. వెంటనే ఆతనిదేహము కంఠమువఱకు మునిఁగిపోయెను. క్రొత్తది రాకపోవుటయే గాక ఉన్నదిగూడ ఊడుటవలనను, నోటిలోనికి నీరు వచ్చుచుండుట వలనను మర్దనుఁడు భయప్రకంపితుఁడై "గురుదేవా! చెడితిని. రక్షింపవలయును." అని కేకవేసెను. నానకు వెనుదిరిగి చూచి "గురుపాదస్మరణ మఱచితివా యేమి?"

అని పలుకఁగా, మర్దనుఁడు తొల్లిటివలెనే చేసెను. తోడనే ఆతని దేహము మొల వఱకును జేరెను. కొంతసేపటికి వారు తీరమునకుఁ బోయి, మక్కాపట్టణము సమీపించిరి.

అందలివారెల్లరును అన్నమును, గోమాంసమును విక్రయించువారు. దయాదాక్షిణ్యములు లేనివారు. విశేషించి భారతీయులను ఆనగరమున అడుగు పెట్టనీయనివారు. మఱియు అతిరహస్యముగ భారతీయు లందు ప్రవేశించినను, తెలిసినచో వారిని వెంటనేవారు సంహరించివేయుదురు. ఇదియంతయుఁ దెలిసినవాఁడు గావున, నానకు తనప్రభావమువలన తన శిష్యునితోఁ గూడఁ బరులకు కాన్పింపకుండునట్లు మాయ కల్పించుకొని, ఠీన్నఁగా శ్రీకృష్ణాలయమునకుఁ బోయి చేరుకొనెను. అచ్చట నొక తురకవాఁడు కాపు కాయుచుండెను. వాఁడు వారినిఁ జూచి "మీరెవరు? మీలో నొకఁడు భారతీయుఁడుగా నున్నాఁడు. భారతీయులు ఇచ్చటకు వచ్చుటకు వలనుపడదు. కావున తీసికొనివచ్చినందుకు నిన్నును, వచ్చినందులకు భారతీయుని సంహరింపవలసియున్నది. ముందుగా మీరు ఇచ్చటకు ఎట్లు వచ్చితిరో తెల్పుఁడు" అని గర్జించుచు పలికెను. అందులకు నానకు మందహాసముగావించి, "నీవు పెద్దప్రశ్నవేయుచున్నావు; కాని దానికి మేమిచ్చు సమాధానము నీకర్థము కాదు. పర్యవసానము వినుము. మావలన కానిది యేమియు లేదు. నీవలన నగునది గూడ అంతకుమున్నే లేదు." అని బదులు చెప్పెను. ఈమాటలమీఁద ఆయవనునకు చిఱునవ్వును, ప్రచండకోపమును వచ్చెను. "మీమాటలు వెంటనే మీతల తీసివేయునంతటి దోషమును జేయుచున్నవి; కాని అందలి యర్థము మాత్రము వినోదమును గొల్పుచున్నది. కావున కొంతతడవు శాంతించెదను. మీవలనకానిది ఏమియు లేదని చెప్పితివిగదా! మేము ఇచ్చటి కృష్ణవిగ్రహమును మట్టిలో పూడ్చియున్నాము. మీరు ఇక్కడనే యుండి క్షణము ఆవిగ్రహము యథాస్థానమునకు వచ్చి యథాపూర్వముగ నుండునట్లు చేయఁగలిగితిరేని నీప్రభావమును నమ్మెదను" అని అడుగఁగా, "నీవెంతటివాఁడవు? కూలికై విషముతినిన అధముఁడవు. నిన్నును నీతోడువారిని ఈపనికి నియోగించిన ఇచ్చటిప్రముఖులను తీసికొనివచ్చితివేని, నాప్రభావముఁ జూపెదను" అని నానకు అందులకు బదులు చెప్పెను.

వెంటనే వాఁడు మఱియొక భటునిచే కబురుచేయఁగా, ఉత్తర క్షణమున ప్రముఖులు వచ్చిరి. వెంటనే నానకు నిమీలితనేత్రుఁడై చేతులు జోడించి—

మ. "కరుణాబ్జారుణలోచనద్వయి గృహాధారేయమై యొప్ప సా
గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁ బులకల్ గన్పట్ట మానీంద్రహృ

త్సరపేజంబులు సంచలింప మురళీసంజాతగీతామృత
స్ఫురణన్ రాల్ గరఁగం జరించు హరికై కోరంబు భావించెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 18.)

అని ప్రార్థింపఁగా, శ్రీకృష్ణుఁడు లీలామానుషవిగ్రహుఁడై సాక్షాత్కరించెను. తురక లందఱును ఈయద్భుతమును జూచి వింతపడుచుండఁగా, నానకు స్వామిపాదార విందములకు సాష్టాంగనమస్కార మాచరించి,

శ్లో. "శ్రీనాథ నారాయణ వాసుదేవ శ్రీకృష్ణ భక్తప్రియ చక్రపాణే,
శ్రీపద్మనాభాచ్యుత కైటభారే శ్రీరామ పద్మాక్ష హరే మురారే."

(ముకుందమాల. ప. 36)

అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. పిదప చూచుచుండఁగనే స్వామి అంతర్హితుఁడు కాఁగా, తురకలందఱును విస్మితులై నానకు కాళ్లపైఁ బడి "మహాత్మా! నీప్రభావము అనితరసాధ్యము. శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును పాతిపెట్టి తీరనియపరాధమును గావించిన మమ్ము రక్షింపవలయును" అని ప్రార్థించి, వారిలో ధర్మబుద్ధిగల కొందఱు వెంటనే నానకు శిష్యులైరి.

ఇది యైనకొలఁదినిమిషములకే నానకు స్వదేశోన్ముఖుఁడయ్యెను. కొంతసేపటికి అతఁడు శిష్యసహితుఁడై ఎత్తయిన కొండలవరుసనంటి పాఱుచున్న ఒక యేటిని సమీపించెను. ఆనది కూలంకషమై ప్రవహించుచుండుటచే ఒక రాజు దానిని దాఁటవచ్చియు, దాఁటలేక దారితెన్నులు తెలియక అంతలో నానకును జూచి, మహాత్ముఁడుగా శంకించి "ఏరుదాఁటు నుపాయము చెప్పవలయును" అని ప్రార్థించెను. అంతట నానకు కరుణించి ఒక చిన్న కాగితముతో ఒక చిన్న పడవను జేసి ఇచ్చి "రాజా! దీనిపై నీపరివార మంతటితో నెక్కుదువేని ప్రయత్నము లేకయే నిన్నిది అద్దరికిఁ జేర్చును" అని చెప్పి, శిష్యుని వెంటనిడుకొని "శిలాత్వము వహింపుము" అని నది కాజ్ఞాపించి తొల్లిటివలె దాఁటిపోయెను. అంతట రాజు ఇది చూచి మిగుల నచ్చెరువడి ఆచిన్నిదోనెను నీటిలో వేసి చాల ధైర్యముతో దానిపై నెక్కెను. అది రాజు ఎక్కిన వెంటనే మఱి యొకనికి చోటిచ్చెను. మఱియొకఁ డెక్కఁగా మఱియొకనికిఁ జోటిచ్చెను. ఇంకొకఁ డెక్కఁగా ఇంకొకనికి తావిచ్చెను. వేఱొకఁ డెక్కఁగా వేఱొకనికి స్థలమిచ్చెను. ఈతీరున పరివార మంతయు ఎక్కిన వెంటనే; ఆదోనె విమానమువలె క్షణములో అవ్వలిగట్టుఁ జేరెను. అంతట రాజు పరివారముతోఁగూడ తీరముఁ జేరి, తనకంటె ముందుగనే నానకు అచ్చటకు వచ్చి యుండుటఁ జూచి, మఱింత వింతపడి సాష్టాంగ మాచరించి, "మహాత్మా! నీవు లీలా మానుషవిగ్రహునివలె తోఁచుచున్నావు. కరుణించి నాకు తరణోపాయము చెప్ప

వలయును" అని ప్రార్థించెను. నానకు అందులకు ఆనందించి అష్టాక్షరీమంత్రము ఉపదేశించి "అచంచల భక్తితో దీని నుపాసింపుము. నారాయణుఁడు నీకు సాక్షాత్కరించును" అని చెప్పి ఆతనిని పంపివేసి, తాను స్వదేశమును చేరుకొనియెను.

పిదప కొన్ని దినములకు ఆతఁడు పునహానగరము చేరుకొనియెను. అచ్చట అంతకుపూర్వమే వచ్చియున్న గోరక్షకులు కొందఱు వచ్చి నానకుని సేవించి, "మహాత్మా! నీప్రభావము అత్యద్భుతము. అశ్రుతపూర్వము. మీదర్శనమువలన మేము తరించితిమి. రేపు హరిద్వారమునకు ఒక్కముహూర్తమున నాలుగులక్షల హరిదాసులు చేరనున్నారు. ఇంతవఱకును వారికి అన్నప్రదానముచేయు మహాత్ము లెవరును కాన్పించుటలేదు. ఎంతో ప్రయత్నము చేసినఁగాని అది నెఱవేఱదు. ఎంతధనవంతులైనను, ఇంత స్వల్పవ్యవధిలో ఆపనిని చేయఁజాలరు; కావున మీరు పూనుకొనవలసియున్నది. లేకున్న ఆహరిదాసు లందఱును క్షుధార్తు లగుటయు, తన్మూలమున దేశమునందలి జను లెల్లరును పాపభాజను లగుటయు సంభవించును. మహాప్రభావసంపన్ను లగుట మీరొకక్షణములో నిర్వహింపఁగలరు; కావున మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నారము" అని పలికిరి. "పలినవారల చిత్తములకు వ్యతిరేకము చేయుటకు సాహసింపఁజాలను. కావున తాముఁగూడ అచ్చటికి విజయముచేసి, నే నొసఁగు హస్తోదకమును స్వీకరించి, నన్ను తరింపఁజేయవలయును. మఱి మావిశేష ప్రార్థన మేమనఁగా, హరిదాసు లందఱును అచ్చటకు వచ్చి తమ్మాదరించువారు ఎవ్వరును లేమి తల్లడంపడుదురు; కావున అట్టిదే సంభవింపకుండ 'నానకు దేవరవారలకు తీర్థోదకము నిచ్చి సేవించును' అని ముందుగ మీరు పోయి అచ్చట చాటించవలయును." అని నానకు బదులుచెప్పెను. తోడనే గోరక్షకులు తమతపఃప్రభావమువలన ఆకాశమార్గమున బయలుదేఱిపోయిరి.

గోరక్షకులు మఱునాఁడు ఉదయము జామున్నర ప్రొద్దెక్కునప్పటికి హరిద్వారము చేరుకొని, అచ్చట హరిదాసులు నాల్గులక్షలమందియు ఒకచో గుమిఁగూడి యుండుటఁ జూచి క్రిందికి దిగి, "భక్తాగ్రేసరులారా! నేఁడు మీకందఱకును, నానకుదాసులు అన్నప్రదానము చేయుదురు. ఒక్క క్షణము తాళుఁడు. కంగారుపడి ఎచ్చటకును బోవలదు" అని చెప్పిరి. ఇది విని హరిదాసు లందఱును ఒక్కమాఱు పకపక నవ్విరి. ఆనవ్వువలన బ్రహ్మాండభాండ మంతయు నిండిపోయెను. వారిలో కొందఱు "అయ్యా! మీరింకను తప్పుత్రోవనే యున్నారు. నానకుదాసులు వచ్చి మాకు మృష్టాన్న మొసఁగుటయు, దివ్యతాంబూలములు ఇచ్చుటయు ఇంతకు పూర్వమే జరిగిపోయెను. ఇఁక మీకు శ్రమయేల?" అని పలికిరి. ఇది విని గోరక్షకులు వింతపడుచుండఁగా, నానకు అచ్చటికి వచ్చెను. ఆతనిం జూచి గోరక్షకులు తటాలున సాష్టాం

గము లాచరించి, "మహాత్మా! మీప్రభావము నెఱుంగఁజాలకపోయితిమి. మీవంటి భాగవతాగ్రేసరులు ఇఁక లేరు" అని కొనియాడి, యథేచ్ఛగా ఆకాశమార్గమునఁ బోయిరి. నానకు తన మఠమునకుం బోయి చేరుకొనియెను. అతఁడు బ్రతికియున్నంత కాలము ఇట్లనేకమహాద్భుతకార్యములను జేసి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్య మునుబడసెను.

ఉ. "చల్లనివాని నవ్వు వెదఁజల్లెడువాని దయారసంబు జొ
బ్బిల్లెడువానిఁ గెంపుజిగి పెంపు చెలంగెడుమోవివాని సం
ఫుల్లసరోజనేత్రములఁ బొల్చినవానిఁ బయోధివీచికా
వేల్లితనీలనీరదనవీనతనుద్యుతివానిఁ గాంచెదన్." (కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 17.)

---

44. నరసింహమేధ.

శ్లో. "ముగ్ధం స్నిగ్ధం మధురమురళీమాధురీధీరనాదైః
కారం కారం కరుణవివశం గోకులవ్యాకులత్వమ్,
శ్యామం కామం యువజనమనోమోహనం మోహనాంగం
చిత్తే నిత్యం నివసతు మహో వల్లవీవల్లభం నః." (కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 50.)

ద్వారకాపురమునుండి పిపాజీరాజు భార్యతోఁగూడి కాశీనగరమునకుఁ బోవుచుండెను. ఆదంపతు లిరువురును భక్తశిఖామణులు. వారు గురుదేవుఁడగు శ్రీరామానందస్వామిని దర్శింప వారణాసీనగరమునకుఁ బోవుచుండఁగా, నొక భీకరమగు శార్దూలము అడ్డువచ్చెను. దానినిచూచి రాణి చాల భీతిల్లెను; కాని భక్తతత్త్వము నుపదేశించుటవలన భీతిమాని, దానిని చెంగటకుఁ బిలిచెను. ఎంతో కోపముతో వారిపైఁ బడవచ్చిన ఆబెబ్బులి ఆమె పిలిచినవెంటనే మిగులసాధువై, వారి సమీపమునకుఁ బోయెను. అంతట రాజు బుజ్జగించి, దాని చెవిలో తారకమంత్రమును ఉపదేశించెను. అదిమొదలుకొని శుద్ధసాధుస్వభావముతో వర్తించుచు, ఆబెబ్బులి కొలఁదిదినములయందే ఆవ్యాఘ్రదేహమును జాలించి, పురాతనవటము అనుగ్రామమున ఒక బ్రాహ్మణునకు కుమారుఁడై పుట్టెను. తలిదండ్రులు ఆబిడ్డకు నరసింహమేధ అని పేరుపెట్టిరి.

నరసింహమేధకు ఏడుసంవత్సరముల వయస్సు వచ్చునప్పటికి; తలిదండ్రులు ఇద్దఱును ఒక్కమాఱుగ పరమపదించిరి. అదిమొదలు పినతండ్రియు, అన్నయు ఆతనిం బెంపఁజొచ్చిరి. తలిదండ్రులను గోలుపోయిన పసిపాప యగుటవలన వారీతనిని శిక్షింపక, చాల గారాబముగఁ జూడసాగిరి. ఈగారాబమువలన ఆతఁడు పెంకెవాఁడును, ఆకతాయియు నై కొలఁదిదినములయందే వారిని నిర్భయుఁడై ఎదిరించుచు భోజన

సమయమునఁ దక్క తక్కినసమయములయందు తనవంటిబాలకులతో విశ్రృంఖలముగఁ బ్రవర్తింపసాగెను. అయినను అన్నయుఁ బినతండ్రియు ఆతనిని శిక్షింపఁ దలంపుగొనలేదు; కాని వదినెయు పినతల్లియు మఱికొందఱుపగ్గఱిబందుగురాండ్రును “మానరసింహమేధ అదృష్టవంతుఁడు. ఆతని పాప లేశమువలన పెండ్లియగుట తటస్థించునేని ఈతనికి పెండ్లాముగోడవ లేమియు నక్కఱ లేదు. అది భుజించిన భుజించితివా యని యడుగఁడు. లేకున్న మానితివా? యని యడుగఁడు. ఇతఁడు ఏమయిన సంపాదించినపుడును, ఇతని పాండిత్యమును మెచ్చి యెవ్వరైన ఒకదమ్మిడి ఇచ్చినపుడును గదా ఆగోడవ? కాదటయ్యా! ముద్దులయ్యా!” అని తఱుచుగ హేళనము చేయసాగిరి. దీనిని భరింపలేక కొన్నిదినములైన తరువాత, ఆతఁడు ఏరికిని జెప్పకుండ దిక్కు తెలియకుండ పాఱిపోయెను.

పోయిపోయి, ఆతఁడొక మహారణ్యమును బ్రవేశించెను. భయంకర మగు నాగహానము చొచ్చునప్పటికి ఆతని కాయాసము తోఁచెను. అగుట నాతఁడొక చెట్టు నీడను గూర్చుండి “దీనికై విచారింపవలసిన పనిలేదు. వారు నన్ను హేళనము చేయుట కట్టి మాటలాడినను,’ అవి నాకు తొల్లి ధ్రువునకు సవతితల్లి మాటలువోలె జ్ఞానోదయమునకే హేతువులైనవి. నానెత్తిమీఁద తాండవమాడుచుండిన శని నేను బయలుదేరినపుడే తొలఁగిపోయెను. ఇఁక నేను అంతములేని సంసారసాగరమునఁ గూలక మోక్షమార్గమునఁ బ్రవేశించెదను” అని యనుకొని, తటాలున లేచి ముందునకు బయలుదేఱెను. కొంతదూరము పోవునప్పటికి ఒకశివాలయము కాన్పింపఁగా, నాతఁడు అట్టినిర్జనారణ్యమున దేవాలయముండుటకు వింతపడి “సంగతియేమో చూచెదను” అని తలంచి, ధైర్యము నవలంబించి లోనికి పోయెను; కాని అం దెవ్వరును కాన్పింపలేదు. అయినను జంకక ఆతఁడు అందలి మహాలింగమునెదుట మోఁకారించి నిలిచి చేతులు జోడించుకొని,—

సీ. “దేవా జగన్నాథ దేవేంద్రవందిత వితతచారిత్ర సంతతపవిత్ర
హాలాహలాహార యహిరాజకేయూర బాలేందుభూష సద్భక్తపోష
సర్వలోకాతీత సద్గుణసంఘాత పార్వతీహృదయేశ భవవినాశ
రజతాచలస్థానగజచర్మపరిధాన సురవైరివిధ్వస్త శూలహస్త
తే. లోకనాయక తద్భక్తలోకవరద, సురుచిరాకార మునిజనస్తుతివిహార
భక్తజనమందిరాంగణపారిజాత, నిన్ను నెవ్వఁడు నుతిసేయ నేర్చు నభవ?”

(భాగవతము. స్కం. 10. ప. 302.)

అని అనేకవిధముల సన్నుతిచేయఁ దొడఁగెను. ఈసందర్భమున నాతనిహృదయము పార్వతీరమణునియందు సంపూర్ణముగ లీనమైపోయెను. ఇట్లుండఁగనే ఏడుదినములు

గడచిపోయెను. అంతట మహేశ్వరుఁడు ఆతని స్తోత్రపద్ధతికిని మనోనైర్మల్యము నకు పరమానందభరితుఁడై సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీకేమి కావలయునో కోరుకొనుము" అని చెప్పెను. అందులకు నరసింహమేథ ఉప్పొంగి పోయి, "చంద్రశేఖరా! మునికులతిలకులకుఁగూడ అగోచరుఁడవగునీవు సాక్షాత్క రించుట వలనను, కావలసినది కోరుకొనుమనుటవలనను నేను ఆనందపరవశుఁడనై యున్నాను. కావున నాకేమికావలయునో నాకుఁ దెలియుటలేదు. కావున నీకు అత్యంతప్రియ తమ మగు వస్తు వేదియో దానిని అనుగ్రహింపుము" అని కోరెను. ఇది వినఁగనే శివునకు చిఱునవ్వువచ్చెను. అంతట నాతఁడు నరసింహమేథ వీపుపైఁ దట్టుచు "వత్సా! తెలియకనుచునే సనకసనందనాదులకుఁ గూడ అగోచరమగు పదార్థ మును గోరితివి. నాకు ప్రియతమ మగు వస్తుజాలమునం దెల్ల రుక్మిణీవల్లభుఁడు ప్రియ తముఁడు. కావున ఆతనిని నీకిచ్చుచున్నాను." అని అతనిని వెంటనిడుకొని యమునా తీరమునకుఁ బోయెను. తోడనే ఆగోపాలుఁడు పశుపతిచెంతకు వచ్చెను. శ్రీహరియు శ్రీకంఠుఁడును ఒకరితోనొకరు ముఖ్యవిషయములను ముచ్చటించుకొనుటయైన తరు వాత, నరసింహమేథ ప్రస్తావము వచ్చెను. అపుడు మహేశ్వరుఁడు నరసింహమేథచే శ్రీకృష్ణునకు సాష్టాంగనమస్కారము లాచరింపఁ జేసి, సంగతిసందర్భములన్నియు నెఱిం గించెను. ఇది విని శ్రీకృష్ణుఁడు నరసింహమేథను చేరదీసి "వత్సా! నీవు భాగ్యవంతుఁ డవు కావుననే ఈమహాత్ముని దర్శనము లభించినది. లోకకళ్యాణసంధాత యగు పరమశివుని యనుగ్రహమునకు పాత్రుఁడైనవానికి ఇఁక లేనిదేమున్నది? నీభక్తికి ఆనం దించితిని. నిన్ను నాయంతరంగభక్తులలోఁ జేర్చుకొని, నీహృదయమునందు నివసించి యుండెదను. నీవు ఇఁక నజ్ఞానపతితమైయున్న లోకము నుద్ధరింపుము" అని నియ మించి, శంకరునివద్ద సెలవుఁగైకొని వెడలిపోయెను. పిదప నీశ్వరుఁడు నరసింహ మేథను వెంట నిడుకొని తన యాలయమునకు వచ్చి, "వత్సా! ఇఁక నీకు లోపము లేదు. శ్రీహరి యంతరంగ భక్తుఁడవైతివి" అని చెప్పి తిరోహితుఁడయ్యెను.

ఆనిమిషము మొదలుకొని నరసింహమేథ నిద్రాహారములను లెక్కచేయక, అహోరాత్రములు శ్రీకృష్ణగుణకీర్తనమును, గావించుచు ఆశివాలయమునందే యుండెను. కొన్ని దినములకు ఆతని కొఱకు దేశమంతయు వెదకుచున్న ఆతని యన్న అచ్చటకు వచ్చి అనేకవిధముల బోధించి యింటికిఁ గొనిపోయెను. ఆయూర నుండిన యొక బ్రాహ్మణుఁడు నరసింహమేథ ప్రభావమును జూచి ఆశ్చర్యపడి, తనకుమా ర్తెను ఆతని కిచ్చి పెండ్లి చేసెను.

కొన్ని దినములకు నరసింహమేథకు చాలమంది కుమారులును, కొమార్తలును గలిగిరి. ఈతీరున సంసారము పెరిగిపోయినను, అతనిహృదయము శ్రీపాండురంగని

పాదకమలములనుండి ఒక క్షణమైనను వియోగమును బొంది యెఱుఁగడు. ఇట్లు అచంచలభక్తితో అతఁడు కాలము గడుపుచుండుటఁ జూచి, ఎఱిఁగినవారందఱును ఆశ్చర్యపడుచుండిరి. మఱికొన్నిదినములకు అతని పెద్దకుమారుఁడు వివాహ యోగ్యుఁడయ్యెను.

పురాతనపటమునకు సమీపమున శ్యామలాపురము అను నొక గ్రామముగలదు. అందు త్రిపురాంతకుఁడు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు వర్తకమువలన అసంఖ్యధనమును సంపాదించుచు, మహావైభవముల ననుభవించుచుండెను. ఈసమయమునకే అతని కొమార్తెఁగూడ వరయోగ్య యయ్యెను. అది చూచి త్రిపురాంతకుఁడు కృష్ణభట్టు అను తనపురోహితుని రావించి, "మహాశయా! అమ్మాయి ఇపుడు వరయోగ్యయై యున్నది. నీకంటె మాకు మనసుకలసినవారును, మామంగళమును గోరువారును లేరు. కావున నీవు పోయి తగిన వరుని వెదకి నిశ్చయించుకొని రమ్ము" అని చెప్పెను. 'వల్లె'యని కృష్ణభట్టు ఇంటికిఁబోయెను.

కృష్ణభట్టుహృదయము ఆలోచనాధీనమయ్యెను. "త్రిపురాంతకుఁడు సదాచార సంపన్నుఁడు. సత్కులప్రసూతుఁడు. చాల మర్యాదకలవాఁడు. వధువుగూడ అన్నిఁటను ఎన్నఁదగినది. ఈప్రాంతములయందు ధనవిషయమునఁ దక్క తక్కిన సకలవిషయ ములయందును, ఒక్కనరసింహమేధ తక్క త్రిపురాంతకునకు సాటియగువారు మఱి యెవరును లేరు. ధనమున త్రిపురాంతకుఁడు కుబేరుఁడైనచో, భగవత్సేవయందు నరసింహమేధ ప్రహ్లాదునియంతటివాఁడు. విషయములు భిన్నములైనను, ఇరువురును గూడ మహోన్నతులు. వీరి బాంధవము చాల బాగుగనుండును" అని తలఁచి, కృష్ణ భట్టు వెంటనే బయలుదేఱి పురాతనపటమునకుఁ బోయి, నరసింహమేధతో ఈప్రస్తా వన చేసెను. వెంటనే నరసింహమేధ యంగీకరించెను. మఱునాఁడే కృష్ణభట్టు శ్యామలా పురమునకుఁబోయి సంగతి యంతయు త్రిపురాంతకునకు ఎఱింగించెను.

ఈసంబంధము త్రిపురాంతకుని కుటుంబమున గుసగుసలకును, మూతివిఱుపు లకును హేతు వయ్యెను. దీనినిగుఱించి త్రిపురాంతకుఁడు చాల యోచించెను. "నరసింహమేధ మహాభాగవతశిఖామణియే కావచ్చును; కాని యాతనికి ధనము లేదు. వైభవములేదు. ఒక్కపూటకైన గంజియైన పూర్తిగ లేదు. ఆతనితో నాకేటి వియ్యము? అయినను కృష్ణభట్టు నిశ్చయించుకొనివచ్చెను; కావున వలదనుటకు వీలులేదు. ఏలోపమైనను నరసింహమేధమీఁద పడవలెనుగాని, నామీఁదికి రాకూ డదు. ఇంధులకు తగిన తంత్రము పన్నెదను." అని యోచించి, మఱల కృష్ణ భట్టునిఁ జూచి రేపే వివాహమునకు తగిన దినమైయున్నది. రేపటిముహూర్తము దాటినచో మఱల నేనింతలో వివాహప్రయత్నమును జేయఁజాలను. నావైభవ

మునకు తగినట్లు రాఁగలఁడేని నరసింహమేధను రమ్మనుము. లేకున్న నీవు చేసిన నిశ్చయమునకు నేను బాధ్యుఁడను గాఁజాలను" అని చెప్పెను. కృష్ణభట్టు పోయి యీసంగతి తెలుపఁగా నరసింహమేధ మందహాసము గావించి, "అన్నిటికిని పొంగు రంగఁడే కలఁడు. రేపటికే నేను తరలి వచ్చెదను" అని బదులు చెప్పెను. ఈసంగతి కృష్ణభట్టు వెంటనే త్రిపురాంతకునకు ఎఱింగించెను; కాని త్రిపురాంతకుఁడు వానిని నమ్మక "అయ్యా! ఏల నీ కీవెఱ్ఱి? కేవలము జడమతి యని పేరుగొన్న నరసింహమేధ ఇట్లు చేయఁగలఁడని నీవు నమ్మియే నీవు నా కీమాట చెప్పవచ్చితివా ? ధనవంతుఁడే ఇంత యవ్యవధిగా మహావైభవమును సమకూర్చుకొని వచ్చుట కష్టము. అట్టిచో పూటకు దిక్కులేని నరసింహమేధ ఎట్లు రాఁగలఁడు ? నీ కెంతవెఱ్ఱి ? కూలియివ్వని వాఁడు ఓడ ముం దెక్కునట్లు, అనిరుద్ధనుఁడు పెండ్లికొడుకును వెంటఁ బెట్టుకొని రావచ్చును. అది నాకేకాదు. నాసేవకునకైన అర్హమైన వైభవమా ? అట్టివానితో నే నెట్లు సంబంధము చేయఁగలను?" అని పరిహసించుచు పలికెను. అందులకు కృష్ణభట్టు అసంతృప్తుఁడై "ఓయీ! నీవు యోచింపకుండ పలుకుచున్నావు. ధనమును బట్టియే నీవు గొప్పతనమును గొల్చుచున్నావు ; కాని మనస్సును బట్టి గాదు. ఆతని మహిమను నీ వెఱుంగవు. సర్వశక్తుఁడగు భగవంతుఁడు ఆతని పాలఁ గలఁడు. అగుట నాతనికి అసాధ్యము లేదు. పరమభాగవతోత్తములు నీవంటివారికి జడప్రాయులై తోఁచవచ్చును. కాని మీయూహామే యర్థము కాదు. నిజముగ నీవు గర్వము విడిచి, తగుసన్నాహముతో నుండవేని రేపు శృంగభంగము గాక తీఱదు. నేను నీకళ్యాణమును కోరవలసినవాఁడను గాన సంగతి చెప్పుచున్నాను" అని చెప్పెను.

అట నరసింహమేధ వేకువను మేల్కాంచి, స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లన్నియు నెఱవేర్చుకొని బంధువులు, మిత్రులు, భాగవతులు మున్నగువారిని వెంటఁబెట్టుకొని, మద్దెల తాళము మొదలగు మంగళవాద్యములు బోరుకలంగ శ్యామలాపురమునకు బయలుదేఱెను. శ్రీకృష్ణుఁడు, బంధువులు, మిత్రులు, స్నేహితులు, ఆశ్రితులు, భాగవతులు, తన అంతఃపురము మున్నగు సకలపరివారముతోడను వచ్చి నరసింహమేధను గలిసికొనెను. దేవతలు అందఱును వచ్చిరి. పిదప అందఱును ఒక్క క్షణమునకు శ్యామలాపురము సమీపించిరి.

ఊరి బయట అందఱును ఒకచో విశ్రమింపఁ జేసి, శ్రీకృష్ణుఁడు దూతల నంపి తమ రాకను త్రిపురాంతకునకుఁ దెలియఁబఱచెను. వెంటనే వెడలిపోయి ఊరివా రందఱును వెంట నిడుకొని అచ్చటకువచ్చి, అచ్చటివా రెల్లరును మహాతేజస్సంపన్నులై ఉండుటఁ జూచి, తొలుత ఒక్కొక్కరికే నమస్కరింపఁ దొడఁగి, అది సాధ్యముకామి తుదకుఁ జేతులెత్తి సాముదాయికముగ నందఱకును మ్రొక్కి,

లజ్జవలన నరసింహమేధ చెంతకు పోలేక పోలేక ఎట్లో పోయి, మాటాడలేక నిలిచెను. అప్పుడు కృష్ణభట్టు ఆచెంతనే యున్న శ్రీకృష్ణునిఁ గాంచి "శ్రీహరీ! మేము చాల నదృష్టవంతులము. నరసింహమేధ కారణముగా మీదర్శనము మాకుఁగలిగెను; కావున తొలుత ఆభాగవతశిఖామణికిని, పిదప ఆర్తత్రాణపరాయణుఁడవగు నీకును వందనములు చేయుచున్నాను. ఇందు నీకు కానివా రెవ్వరును లేరు. నీవు నరసింహమేధ పక్షముగ వచ్చితివి. అది నీకు తగునా? త్రిపురాంతకుఁడు కూడ కరుణాస్పదుఁడు కాఁడా? ఈపక్షపాతము నీచేఁ జూపఁబడవచ్చునా? వారితోఁగూడి తరలి వచ్చితివి. వీరితోఁగూడి ఈకార్యభారమంతయు వహింపుము. ఈయుభయుల కీర్త్యపకీర్తులును మంచిచెడ్డలును నీవే" అని విన్నవించెను.

అందుల కేమియు మాఱువల్కక శ్రీహరి త్రిపురాంతకునిదిక్కు మొగంబై "నిన్న నీవు కృష్ణభట్టుచే మావైభవమునకు తగినట్లు తరలిరావలయునని నరసింహమేధకు వర్తమానము చేసితివి. నరసింహమేధ తనకుఁ దగిన వైభవముతో వచ్చెను. నీవు చేసినసన్నాహ మేమో చూపుము" అనెను. దీనికేమియును తోఁచక త్రిపురాంతకుఁడు ఊరకుండఁగా, శ్రీకృష్ణుఁడు "వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయో రేవ శోభతే" అనునట్లు వియ్యము తుల్యులకే తగును. నీవు మాత్రము ఈన్యాయ మెఱుఁగవా? మావైభవమునకు నీసంబంధము తగని దని నీవే యెఱుఁగుదువుకదా! అయినను ఇంతదూరము వచ్చి, వచ్చినపని చేసికొనకుండ మఱలిపోవుట మాకు మర్యాద కాదు. తొలుత మీసన్నాహమంతయుఁ జూపుము" అని మఱల నడిగెను. ఈతర్జనభర్జనములవలన త్రిపురాంతకుని హృదయము కలఁగిపోయెను. అతనికి కర్తవ్యజ్ఞానమును వక్తవ్యజ్ఞానమునుగూడ తొలఁగిపోయెను. తుదకాతఁ డేమియుఁ దోఁచక "మీరెవరు?" అని శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించెను. శ్రీకృష్ణునకు నవ్వు వచ్చెను. అంతలోనే దాని నాపుకొని అతఁడు "ఓయి! నీవు ద్వారకానగరము ఎఱుఁగుదువు కదా! అందలి వర్తకులలో నరసింహమేధ అగ్రస్థానమును వహించియున్నాఁడు. ఆపురమున ఈతనికి అనేకవర్తకశాలలుగలవు. అచ్చటిపనియెల్లఁజూచుటకు ఈతఁడు నన్ను నియమించియున్నాఁడు. ఇపుడు తనకుమారునకు పెండ్లియనియు, ఈవివాహ సంబంధములగుకార్యము లన్నియు నీవే నెఱవేర్పవలసిన దనియు, ఈనరసింహమేధ వర్తమానముచేయుటచే నేను వచ్చితిని. నావృత్తాంతమిది. మీపురోహితుఁడగు కృష్ణభట్టు మాటలవలన నీసంగతి అంతయుఁ దెలియనైనది. ఇక నాలోచింపవలదు. నీవు పోయి నీబంధుమిత్రాదులను రమ్మని వార్తచేయుము" అని పలికెను. ఈనియమమువలనను, కృష్ణభట్టు తొందఱ పెట్టుటవలనను, నరసింహమేధ ఆపని సేయుటకై పోయెను. తోడనే శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వకర్మను స్మరించి "వివాహమంటపము మున్నగు

సకలమును ఏర్పాటు చేయుము" అని ఆజ్ఞయిచ్చి, "తక్కినవన్నియు మీరు నెఱ వేర్పుఁడు" అని కామధేనువునకును, కల్పతరువునకును ఆజ్ఞ యిచ్చెను.

మఱి పదినిమిషములలో అన్నియు సిద్ధమయ్యెను. బంధుమిత్రాదులందఱను జేర్చుకొని త్రిపురాంతకుఁడు వచ్చెను. శచీదేవి మున్నగుదేవతాస్త్రీలు పెండ్లికొమార్తెను అలంకరించి తెచ్చిరి. వివాహము భూనభోంతరాళములు బోరుకలంగ మహావైభవముతో నెఱవేఱెను. అందఱును స్వస్థానములకుఁ బోయిరి. నరసింహ మేధ పురాతనవటము చేరినతరువాత శ్రీకృష్ణుఁడు అతనిని చేరఁబిలిచి, "వత్సా! నీకేమియు చింతవలదు. నీకేమియు లోపము లేదు. నీవు నాయంతరంగభక్తుఁడవు. వలసినపు డెల్ల ఇట్లే నేను నీకన్నియు నెఱవేర్చుచుందును" అని చెప్పి, సపరివారుఁడై అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

భగవల్లీలకు విచిత్రపడుచు నరసింహమేధ ఆనందపరవశుఁడై కాలముగడపు చుండఁగా, పురాతనవటమునకు కొందఱు సాధువులు వచ్చిరి. వారు ద్వారకాయాత్ర చేయుటకై బయలుదేఱినవారు. వారిచెంత ఆఱువందల వరాలు ఉండెను. మార్గ మధ్యమున చోరులవలన అపాయము కలుగవచ్చు నని శంకించి, వారు ఆవరాలకు మాఱుగ హుండీని గొనిపోవ నిశ్చయించుకొనిరి. కావున వారు "ఈగ్రామమున ద్వారకయందలి వర్తకులకు హుండీని ఇచ్చువారలు గలరా?" అని ప్రశ్నింపఁగా, నరసింహమేధ భాగ్యమును జూచి ఓర్వలేని కొందఱు మహానుభావులు "నరసింహ మేధ చెంతకుఁ బోయితిరేని మీయభీష్టము నెఱవేఱును" అని చెప్పిరి. అంత నా సాధువులు నరసింహమేధచెంతకుఁ బోయి సంగతియంతయు నెఱింగించిరి.

తొలుత నరసింహమేధ తెల్లవోయెను. పిదప అబ్బురపడెను. పిమ్మట గడగడ లాడెను; కాని తుదకు ధైర్యము తెచ్చుకొని "ఇట్టిదిగలదా? ఇది యేమో భగవంతుని మాయగా నున్నది. నేను పూటకు దిక్కులేనివాఁడ నని యీగ్రామమున ఆబాలగోపాలముగ నందఱకును దెలియును. అయినను వీరిని ఎవరో నాచెంతకుఁ బంపిరఁట! దీనియాద్యంతము లేమియు బోధపడుట లేదు. అంతయుఁ జూడఁగా ఇది ఈశ్వరోద్దేశమని తోఁచుచున్నది; కావున నీయాఱువందల వరాలను స్వీకరించెదను. ఈరొక్కమును దీనజనులకు నాచేతులతో పంచిపెట్టుట భగవంతుని సంకల్పము. ద్వారకయందు సర్వాధారుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే నాకు దిక్కై యున్నాఁడు. ఆమహాత్ముఁడు నాఁడు శ్యామలాపురమున త్రిపురాంతకునితో తాను ద్వారకయందు నావర్తకము చక్కఁబెట్టు నాప్రతినిధినని చెప్పినమాటలకు ఇదియే యర్థమని తోఁచుచున్నది." అనితలంచి, ఆవరాలను గైకొని "వీరు నాకు ఆఱువందల వరాలు చెల్లించినారు. వీరినిఁ జూచిన వెంటనే ఈహుండీని గైకొని ఆసొమ్ము ఇచ్చివేయునది" అని ఒక వర్తకుని పేర హుండీ వ్రాసి సాధువులకు ఇచ్చివేసెను.

నిర్విచారముతో సాధువులు ద్వారకానగరమునకుఁ బోయి, ఒకటి రెండు దినములైన తరువాత ధనము అవసరము కాఁగా, హుండీమీఁద వ్రాయఁబడిన పేరుగలవర్తకుని వెదుకసాగిరి. నాలుగైదుదినములు వెదకిరి; కాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. ఎవరు చెప్పినను "పూటకు గతిలేనినరసింహమేధకు ఈయూర వర్తకశాల లననేమి? వానిపై అధికారి యననేమి? వానిపేర హుండీ యన నేమి? ఇందేమియు అర్థము లేదు. కేవలము మోసము. శుద్ధముగ వంచనము. మీయాఱువందల వరాలును బుగ్గియైపోయినవి" అనియే చెప్పసాగిరి. సాధువులు తుదకు ఇట్లే నిశ్చయము చేసికొనిరి. తోడనే వారి నవనాడులును క్రుంగిపోయినవి. మీఁదిప్రాణములు మీఁది కెగిరిపోయినవి. తుదకు చేయునది లేక వారు ఒకనిర్జనస్థలమునందలి ఒక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి సావకాశముగ దుఃఖింపసాగిరి.

ఇట్లుండ, సర్వాంతర్యామి యగు శ్రీ కృష్ణభగవానుఁడు ఒకవర్తకునివేషమును ధరించి, ఒక గుఱ్ఱపుబండిపై నచ్చటకు వచ్చి, "మీరేల దుఃఖించెదరు?" అని వారిని పలుకరించెను. అందులకు వారు "దుఃఖకారణ మేమున్నది? ఆఱువందల వరాలను మేము గంగలో కలుపుకొంటిమి. శ్రీహరికిఁ జేయింపఁదలఁచుకొన్న భోగము లన్నియు కలలోని ముచ్చట లై పోయినవి" అని పలికిరి. అందులకు మందహాసముచేయుచు, వర్తకవేషధారియగు శ్రీహరి "బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఏల దుఃఖించెదరు? మి మ్మెవరో మోసముచేసినారు. మీవరాలు పోలేదు. మీవిరోధు లెవరో మీకు భీతికల్పించియుందురు. మీరు తెచ్చిన హుండీని జూపెదరేని మీ వరాలు మీకు చెల్లించెదను. మీరు పురాతనవటమున నరసింహమేధకు ఆఱువందల వరాలు చెల్లించియున్నారు. ఇది నిజమేకదా! నేను ఆమహాత్ముని ప్రతినిధిని. నన్ను ఇచ్చట అందఱును ఎఱుఁగుదురు. అయినను ఇచ్చటకు అనేకసాధుజనులు వచ్చుచున్నారు; కావున వారివలన వస్తువులకు హెచ్చువెలలు వేసి చాలధనము సంపాదింపవచ్చునని తలంచుచుండు ఇచ్చటివర్తకులకు పోటిగా, మేము సకలవస్తువులను చాల చౌకగా నిచ్చుచుండుటనుబట్టి, మాయెడల ఇచ్చట ననేకులు విరోధము వహించియున్నారు. వారే మిమ్ము ఈదుఃఖముపాలు చేసిరి. నాచెంత ధనము సిద్ధముగా నున్నది. హుండీ చూపెదరేని ఇచ్చివేసెదను" అని పలికెను. సాధువులకు పోయిన ప్రాణములు తిరిగివచ్చెను. హఠాత్తుగ వారికి అనంతసంతోషము గలుగుట వలన ఆయానందము కూలంకషమై వారికి ఉక్కిరిబిక్కిరి ఘొదవించెను. కొంత తడవువారు నిశ్చేష్టులై యుండి ఆహుండీని జూపిరి. వెంటనే ఆవర్తకుఁడు ఆసొమ్ము చెల్లించి, అదృశ్యుఁడయ్యెను.

ఒకసాధువు "లెక్కలో పొరపాటు గలిగినట్లు తోఁచుచున్నది" అనియెను. ఇంకొకఁడు లేదనియెను. మూఁడవవాఁడు "సందేహ మెందులకు? మఱల లెక్కిం

పుడు" అనియెను. అందఱును సమ్మతించిరి. లెక్క ప్రారంభమయ్యెను. ఒక్కొ-
కఁడు రెండేసి వందల వరాలుచొప్పున లెక్కించి మూటలుగట్టి వెనుకకుఁ బడ
వేసిరి; కాని ముందున్నగుట్టమాత్రము తఱుగలేదు. ఇంకొక ఆఱువందలవరాలు
తీసిరి; వేఱొక ఆఱువందలవరాలు తీసిరి; కాని గుట్ట తఱుగలేదు. వారికి ఆశ్చర్యము
కలిగెను. "ఈతఁడు మానవమాత్రుఁడుగాఁడు. మనయదృష్టమువలన శ్రీహరియే
ఇట్లు మానవరూపము ధరించి వచ్చెను" అని తలంచుకొని, మహానందభరితులై
ఆనగరమున నెఱవేర్చుకొనవలసిన వన్నియు తీర్చుకొని, వెంటనే బయలు దేఱి పురా
తనవటమునకుఁ బోయి, నరసింహమేధను సందర్శించి "మహాత్మా! నీప్రభావము ఇట్టి
దని యెఱుంగఁ జాలకపోతిమి. నీవు కేవలము శ్రీహరికి అంతరంగభక్తుఁడవు. నీయను
గ్రహమువలన అయాచితముగ శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి, మాకు సేవ యొసంగెను.
నీవు మాకు చేసినమహోపకారమునకు కృతజ్ఞులమై యుండుము" అని చెప్పి, సెలవు
గైకొని వెడలిపోయిరి. నరసింహమేధ ఆవార్తవిని ఆనందపరవశుఁడై నృత్యముఁ
గావించెను.

కొన్నిదినములకు నరసింహమేధ కొమార్త రజస్వల యయ్యెను. అప్పు
డాతనిభార్య "మన కొమార్తె నిఁక మనయింట నుంచుకొనుట మంచిది గాదు.
ఆమె యింటికి ఆమెను పంపివేయుట యుక్తము" అని పలికెను. అదివిని వల్లెయని
యాతఁడు తన కొమార్తెను గొనిపోయి అత్తింట విడిచి, "తల్లీ! మన యింట
నున్నధనము శ్రీహరిదివ్యనామము. వీనిని గైకొని ఆహరినామమును కీర్తించు
చుండుము" అనిచెప్పి ఆమెకు తంబురను తాళములను ఇచ్చెను. నాఁడు ఆయూరి
స్త్రీలందఱును ఫలానివారికోడలు కాఁపురమునకు వచ్చిన దఁట, సారె తెచ్చినదఁట.
చూచి వత్తము రండు" అని ఆతని యింటికి వచ్చిరి. ఇంటియజమానుఁడు వారి
నందఱను మర్యాదచేసి కూర్చుండఁబెట్టి, కోడలిని గొనివచ్చి వారినడుమఁ
గూర్చుండఁబెట్టెను. తొలుత అచ్చట స్త్రీలెల్లరును ఆయింటి కోడలిసౌందర్యము
నకుఁ జాల మెచ్చుకొని, "పిల్ల చాల తెలివితేటలైనదే, అని తోఁచుచున్నది" అనిపలి
కిరి. ఇట్లు కొంతసేపు ప్రశంస లయిన తరువాత ఒక ముసలమ్మ కండ్లు చికిలించు
కొనుచు చూచి "అయితే కోడలు ఏమేమిసారె తెచ్చిన దమ్మా" అని యడిగెను.
తోడనే యజమానురాలి ముఖము తుమ్మలలోఁ బ్రొద్దు క్రుంకిన ట్లయ్యెను. ఆఁడు
బిడ్డముఖము రుసరుసరాడఁదొడఁగెను. ఆముసలమ్మమాట వినియు అత్తగారి
యొక్కయు, ఆఁడుపడుచుయొక్క ముఖములు చూచియు, కోడలు ముఖము చిన్న
బుచ్చుకొనియెను. ఇదిచూచి ఆమెను మఱింత దుఃఖపెట్టుటకు ఆడుపడుచు నరసింహ
మేధ యిచ్చిన తంబురను తాళములను దెచ్చి వారినడుమ నుంచి "ఇదిగో మావదినె

తెచ్చిన సారె” అని సోత్సాహముగఁ బలికెను. అంతట వారిలో నొకస్త్రీ మూతి ముడుచుకొనియెను. ఒకతె పెదవులు విఱిచెను. ఇంకొకతె కండ్లు తేలవేసెను. వేఱొకతె మందహాసము చేసెను. మఱియొకతె “ఏమమ్మా! మమ్ము వేళాకోళము చేసెదరు? మీకోడలు తెచ్చినసారె మేము చూడఁగూడదా?”అని సాగఁదీసికొనుచుఁ బలికెను. చిన్నపిల్లలు కొందఱు నవ్విరి. ఇదియంతయు నైనతరువాత యజమానురాలు “మాపిల్లవానికిని, మాపిల్లకును, నాకును లాంఛనములు తీఱుయోగము ఉన్న యెడల, మా అబ్బాయికి మొదట వచ్చిన సంబంధమే యై యుండును” అని తల ఆడించుచు వచించెను. ఆఁడుపడుచు “అమ్మా! నీకేమి వెఱ్ఱి? అన్నకే లేవిలాంఛనములు మన కెట్లు తీరును?” అని కన్నులు తేలవేసికొనుచుఁ బలికెను. ఈమాటలన్నియు వినియు, ఇదియంతయుఁ జూచియు, సహింపలేక ఆముద్దరాలు తండ్రివద్దకుఁ జని జరిగినదంతయు నెఱింగించెను.

అంతట నరసింహమేథ వెంటనే ఆస్త్రీసమూహముచెంతకు వచ్చి, వియ్యంకురాలినిఁ జూచి “చెల్లెలా! మాఅమ్మాయికి సారె ఏమియు మేము పెట్టలేదని మీకు కష్టముగా నున్నట్లు తోఁచుచున్నది; కాని మాయభిప్రాయము మీరు గ్రహింపలేదు. మాకు తోఁచినమట్టుకు మాకున్నమట్టుకు సారె పెట్టియే మాఅమ్మాయిని పంపఁదలఁచితిని; కాని యిచ్చుట మీకేమేమి యిష్టమగునో మీరు ఏమి కోరెదరో తెలిసికొని మఱియుఁ దేవచ్చునని ఊరకయేవచ్చితిని. గతించినదేమియో గతించినది. ఇఁక ప్రస్తావనయేల? మీకేమేమి కావలెనో చీటివ్రాసియిండు. అన్నియు సాయంత్రమునకే తెప్పించెదను. అని వాక్రుచ్చెను. మొదట సారెప్రస్తావము తెచ్చినముసలమ్మ అదివిని “మంచిపనిచేసితివి నాయనా! నేను అనేకసంపన్నులుపంపిన సారెను చూచితిని; కాని ఎవరును వియ్యాలవారిఇష్టము నెఱింగి, వారు కోరిన వన్నియు తెచ్చినవారు కారు. నాయనా! మహాలక్ష్మివంటి కన్నబిడ్డ అత్తింటికిఁ బోవునపుడు సారె ఇచ్చుట లాంఛనముగాని, ఇంతమాత్రమున లోకములోపుట్టినింటివారికి లోపము కలుగదు. అత్తింటివారికి లోపము తీరదు. ఈయాచారము సృష్టిమొదలుకొనియు వచ్చుచున్నది. ఎంత బీదవాఁడైనను తనకు సాగినంతమట్టుకు సారె పెట్టియే పంపును; కాని కొమార్తెను ఊఱక పంపఁడు. నీవు అన్నియు నెఱిఁగినవాఁడవు. నీకుఁ దెలుపవలసిన దేమియు లేదు.” అని పలికెను.

చీటి వ్రాయుట కొకఁడు కూర్చుండెను. తొలుత అల్లుఁడు ఇట్లు చెప్పెను. “పెండ్లికాలమున నాకేమి లాంఛనములు తీరలేదు. అన్నియు ఇప్పుడే తీర్పవలసియున్నది. వ్రాయుము. వెండిచెంబులజోడా, పట్టుతాపితా, చేతులకు మురుగులు, మురిడీగొలుసులు, దర్భముడిఉంగరము, బంగారు గోవత్రాడు, బటువు ఉంగరము

ఒకటి, పట్టంచుల కట్టుపంచలు, పందిలిపట్టెమంచము, పట్టు అంగరకా, కాళ్లకు ఢిల్లీ పాపూసులు, పాగా రుమాలు, వీనికి దగిన తక్కినపరికరములు." పిదప ఆడుపడుచు ఇట్లు చెప్పెను. "సరిగపట్టుచీర, పెండ్లిలో నీయవలసినవి అయిదును, ఇప్పుడు ఈయవలసినవి మూడును మొత్తము ఎనిమిది సరిగచీరలు, ఎనిమిదిపట్టురవికగుడ్డలు, ఎనిమిది మోహారీలు, పసుపు, కుంకుమబొట్టు పెట్టె, రెండుకాళ్లుకడుగు పళ్లెములు, కాళ్లు కడుగుచెంబులురెండు, మఱియొక మొహారీ, ఒకవెండిచెంబు, ఒక వెండిపళ్లెము, వెండితమలపాకులు, బంగరు పోఁకచెక్కలు, సున్నమునిమిత్తము ఆణిముత్తెములు, ఇంకను తక్కిన లాంఛనములు. వియ్యెపురాలికికూడ కాళ్లుకడుగు పళ్లెమును, కాళ్లుకడుగు చెంబును తక్క తక్కినవన్నియుఁ గోరెను. మఱియు నామె యిట్లు చెప్పెను. "వితంతు వగు మాతల్లికి మెత్తని జామారు; మేము ఏర్పఱుచుకొనఁబోవు దాసికి చీర; వియ్యంకునికి మీఁచిత్తమువచ్చినవి." నరసింహామేధ వానిని గూడ వియ్యంకునివలన తెలిసికొని వ్రాయించి, పిదప వ్రాసినవానినిఁ జూచి "నీకేమి కావలయును" అని యడిగెను. "నరసింహామేధ పరమదరిద్రుఁడు. అదియుఁగాక ఇప్పుడు ఉన్మత్తుఁడైనాఁడు. కావుననే ఇట్టిచీటి వ్రాయించినాఁడు. వీరికి కోరినవన్నియు నిచ్చినపుడు చూతము" అని తనలో తాను నవ్వుకొని, "నాకు ఒక పెద్ద గుండురాయి కావలెను" అని లేఖకుఁడు వ్రాసెను.

నరసింహామేధ ఇది యంతయు నైన తరువాత, తనతోఁ గూడవచ్చిన సేవకవేషధారి యగు పాండురంగనిచేతి కిచ్చి, నీవు బజాఱునకుఁబోయి చీటిలోనివస్తువు లన్నియుఁ గొనిరమ్ము" అని నియమించెను.

చిత్తము అని సేవకుఁడు బజాఱునకుఁ బోయి, క్షణములో అన్నియుఁ గొని వచ్చెను. వెంటనే నరసింహామేధ చీటిప్రకారము ఎవరు కోరినవి వారి కిచ్చి తుదకు "ఇదిగో పుచ్చుకొని సంతోషింపుము" అని వ్రాసినవానికి గుండురాతి నిచ్చెను. ఈదృశ్యమును జూచి అచ్చటివారెల్లరును పరమాశ్చర్యచకితులై అసమానమహిమాభిరాముఁడగు నరసింహామేధను చాల కొనియాడి, "నీనెత్తిమీఁద శని యున్నాఁడు. నీనాలుకమీఁద పెద్దమ్మయున్నది; కావుననే ఇట్టి కోరిక కోరుటకు నీకు తలంపు పొడమినది" అని వ్రాసినవానిని పరిహసించిరి.

పిదప బంధువు లెల్లరును నరసింహామేధ సేవకునిఁ జూచి "నీ వెవఁడవు? నీపేరేమి?" అని యడిగిరి. అందులకు పరిచారకవేషి యగుపాండురంగఁడు "నేను నరసింహామేధ సేవకుఁడను. ద్వారకాపురమునందలి ఈతని వర్తకము నంతను నేనే చక్కఁబెట్టుచుందును. ఈతఁడు తన కొమార్తెకు సారె పెట్టుచున్నానని నన్నిటకు రమ్మని వర్తమానముచేయఁగా వచ్చితిని. మీరు 'బాంధవముకంటెను స్నేహము

కంటెను ధనమే యధికము' అని తలంచువారే; కావున మీకు కావలసిన లాంఛనములనే కోరితిరి; కాని నరసింహమేధ కొమార్తెకు పెట్టఁదగినవస్తువులను కోరలేదు. అయినను లోపములేదు. ఇదిగో మాయజమానుఁడు తనకొమార్తెకు తెచ్చినసారె" అని బజారునకుఁబోయి సకలవస్తువులనుగొని తెచ్చి ఆయింట నప్పగించి, సంకల్పమాత్రమున భోజనపదార్థములన్నిటిని కల్పించి, అందఱకును విందుజేసి, చందన తాంబూలాదులొసంగి, కట్టకడపట నరసింహమేధ కంఠమున ఒక తులసీతావళమును గీలించి, చూచుచుండఁగనే అదృశ్యుఁడయ్యెను. ఇదిచూచి అచ్చటివారెల్లరును ఆసేవకుఁడు పండరినాథుఁడని నిశ్చయించుకొని, అట్టివానిచే సేవలు చేయించుకొనుచున్న నరసింహమేధ ప్రభావమును అతిశయముగఁ గొనియాడి, పూజించి గౌరవించిరి. పాండురంగఁడు నరసింహమేధ కంఠమునవేసిన తులసీతావళము ఆతఁడు హరి నామస్మరణ చేయునపుడు రత్నమాలవలె తళతళమెరయుచు, తక్కిన సమయముల యందు తిరోహితమై యుండెడిది.

ఈసకలవృత్తాంతమును ఆదేశమును ఏలు రాజునకు తెలియవచ్చెను. వెంటనే యాతఁడు అచ్చటికి వచ్చి నరసింహమేధ ప్రభావమును పరీక్షింపఁదలఁచి, ఆతని మెడలోని తులసీతావళమును తీసి చేతఁ గొని "ఓయీ! నీవు యథార్థముగ భక్తుఁడ వేని నాచేతియందలి తావళము నాచేతియందే యుండఁగా, నీకంఠమున మఱియొకతావళము వచ్చియుండవలెను. అట్లు కాదేని నీశిరం బుత్తరించెద" నని పలికెను. నరసింహమేధ ఇది విని మందహాసము గావించి, నాభక్తత్వమునకు నీ యానందము ఆధారము గాదు. నీవు కోపించిన నాభక్తత్వము పోదు. నేను భక్తుఁడ నని విఱ్ఱవీఁగుట లేదు. నేను నీరక్షకు ఆనందించువాఁడనేని, నీశిక్షకు భయపడి యుందును. నాకు రెండును సమానములు. నీవేమిచేసినను నాకభ్యంతరము లేదు." అని పలికెను. అందులకు రాజు ఇట్లనియెను. "నాహృదయమున నున్న భావము వేఱు. నీవు గ్రహించినది వేఱు. లోకములో అనేకులు మేము హరిదాసుల మని విఱ్ఱవీఁగుచున్నారు. అట్టివారు ఉండఁగూడ దని నాయభిప్రాయము. లోకములో అనేకమాయ లున్నవి. అట్లే భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాదులయందుఁగూడ మాయ, మోసము, దంభము ఇట్టివి యుండఁగూడదు. నీవు ఇట్టివాఁడవుగాక, మహామహిమాభిశోభితుఁడ వగుహరిదాసుఁడవేని నేను కృతకృత్యుఁడను. నీపాదమును బట్టెదను. కేవలము ఐహికవిషయములందే పడి కొట్టుకొనుచున్న నాదేశపు ప్రజలకు ఆముష్మికజ్ఞానము కలిగింపఁగల ఆచార్యుఁడు కావలసియున్నాఁడు. కుహనాభక్తులు పెచ్చుపెరిఁగియుండుటవలన యథార్థభక్తులను తెలిసికొనుట కష్టము; అగుట ఇట్లు పరీక్ష చేయవలసి వచ్చినది. కావున దయయుంచి నాకోరికను దీర్పుము." ఇదివిని నరసింహమేధ—

శ్లో. "చతుర్వేదకూటోల్లసత్కారణాఖ్యం స్ఫురద్దివ్యవైమానికే భోగితల్పే,
పరంధామమూర్తిం నిషణ్ణం నిషేవే నిషేవేఽన్యదైవం న సేవే న సేవే."
(రామకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 92.)

అని ప్రార్థించెను. తోడనే పాండురంగఁడు సాక్షాత్కరించి, నరసింహమేధ కంఠమున మఱియొక తులసీమాలను వేసి పోయెను. అదిచూచి రాజు మున్నగువారు పరమాశ్చర్యచకితులై నరసింహమేధను చాలఁ గొనియాడిరి. పిదప రాజు ప్రార్థన ననుసరించి నరసింహమేధ ఆతని రాజధానికిఁ బోయెను. అచ్చట ననేకులు ఆతనికి శిష్యులైరి. బ్రతికియున్నంతకాలము నిట్లు అనేకులను హరిదాసులను గావించి, అవసానమున నరసింహమేధ శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

చ. "సతతము వేదకూటవిలసద్ఘనకారణనామధేయుఁడై
యతులితదివ్యపుష్పకమునం దహితల్పశయానుఁడై జగ
ద్ధితపరధామమూర్తియగు దీప్తివహించినరాము నెంతుఁగా
కితరములైన దైవముల సేవ భజింప భజింప నెమ్మదిన్." (రామకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప 92.)

45. నామదేవుఁడు

శ్లో. "లసద్దివ్యశేషాచలే యోగపీఠే సదానందవైమానికే మానసాహ్యం,
మునీనాం హృదానంద మోంకారగమ్యం సదాభూమిజాయుక్తమీళే హృదంతే."
(రామకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 93.)

పండరిపురమున దామాజీ యను ఒక భక్తాగ్రేసరుఁడు వసించియుండెను. ఆతని భార్యపేరు గుణాబాయి. అన్నివిధముల నాదంపతులు ఇరువురును ఒకరి కొకరు తగినవారు. భార్యమాట భర్త మీఱఁడు; భర్తమాట భార్య జవదాఁటదు. ఈతీరున వారు అన్యోన్యానురక్తులై యుండుటయేగాక, విశేషించి భగవద్భక్తులు గూడ నైయుండిరి. వారిరువురునుగూడ అనుదినమును దేవాలయమునకుఁ బోయి పండరినాథుని సేవించి ఇంటికివచ్చి, మఱల స్వామికి మహానైవేద్యముఁ గావించి, తన్నివేదితాన్నమును వారు భక్తితో భుజించుచుందురు. సాంసారికములు అగు స్వల్పపుఁబనులు అన్నియు వారు ఇరువురును గూడి అతిశీఘ్రముగ నెఱవేర్చుకొని తీరికయైనవెంటనే హరిభజనము ప్రారంభింతురు. ఇంతకంటె వారికి మఱియొకపని లేదు.

ఈమహానందముతోఁ గాలము గడచిపోవుచుండఁగా, హఠాత్తుగా గుణాబాయికి ఒక దుర్భరవిచారము పొడసూపెను. వారికి ఉత్తరవయస్సు ప్రారంభమయ్యెను; కాని ఒక్క బిడ్డయైనను కలుగలేదు. సంతానములేని విచారము గుణా

బాయికి ఇన్ని దినములకు హృదయభేదకమయ్యెను. చూచుచుండఁగనే, అది విపరీత ముగఁ బెరిఁగిపోయెను. ఇఁక సహించుట కష్టమయ్యెను. దానిని బయటికి రాకుండ ఇన్నిదినములనుండియుఁ జేసినప్రయత్న మంతయు వ్యర్థ మయ్యెను. తుదకు అది బహిర్గతము కాక మానలేదు. అగుటచే నొకనాఁడు ఆసాధ్వి భర్తదిక్కు మొగంబై "నాథా! మనకేమియు లోపము లేదు. పాండురంగని యనుగ్రహము మనపై నున్నది; కాని దానికి గుఱుతేది? మనము నిష్కామకర్మతోడనే భగవంతు నారా ధించుచున్నాము. అయినను ఆపాండురంగఁడు మన కొక బిడ్డను దయచేయఁ గూడదా? దాన నాతని కేమి కష్ట మున్నది ? నాకు ఐహికవాంఛ లేమియు లేవు. మఱేమన—మనవంశము నిర్మూలము కాఁగూడదు. ఈహరిభజనము మనతోడనే ముగియఁగూడదు. ఈస్థలమున ఎల్లకాలమును మన కుటుంబములోని వారిచే హరి సంకీర్తనము చేయఁబడుచుండవలెను. ఇంతియే. ఇది ఐహికవాంఛయైనను, పరలోక మునకు భంగకరము కాకపోయినను, మఱేమయినను ఇది నాహృదయమున చాల తీవ్రముగ జాగరిత మగుచున్నది. ఏమిచేసిన పాండురంగఁడు ఈకోర్కెను ఘటిం చును," అని యడిగెను. ఇది విని ఆవృద్ధుఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁడై "దేవీ! నీవింత పిచ్చి దాన వగుచుంటివేమి? ఈముసలితనమున మనకు సంతానమా ? భూతవర్తమాన ములయందు వృద్ధులకు ఎందైన సంతానప్రాప్తి విన్నైన వింటివా ? ఊరకుండుము. ఇది పరులు వినిన గేలి చేయుదురు" అని మాఱుపలికెను.

కాని, గుణాబాయికి నిస్పృహ కలుగలేదు. ఏల కాఁగూడదు? పండరినాథుని విలాసములను తెలియ నెవరితరము ? మృతులైన బాలకులను గొనివచ్చి గురువు నకు సమర్పించిన శ్రీకృష్ణుని దాక్షిణ్యభావమునకు పారమెక్కడిది? అచంచలభక్తితో సేవించువారి మనోరథములను దీర్పుట శ్రీహరికి ఎంతపని? మనకొఱకు మనము పుత్త్రుని కోరుటలేదు. ఈయింట హరిభజనమునకు అంతరాయము కలుగఁగూడదు. తనసేవకులలో నొకనిని శ్రీహరి మనకు పుత్త్రునిఁగాఁ జేయఁగూడదా ? వంశపారం పర్యముగ తన్ను సేవింపఁదలఁచిన మనలను అక్రూరవరదుఁడు విఫలమనోరథులం గావించునా?" అని యామె బదులు చెప్పెను.

ఈపలుకులవలన దామాజీకి ఆశ గలిగెను. తోడనే యాతఁడు ఆలయము నకుఁ బోయి పాండురంగని అనేకవిధముల సేవించి, "శ్రీహరీ! మాకు పుత్త్రాశగలిగి నది. మాకొక బిడ్డను దయచేయవా?" అని ప్రార్థించి, సంతానార్థులు పరుండు మంట పమునఁ బరుండెను. క్షణములో నాతనికి నిద్ర పట్టెను. ఆనిద్రలో నొక స్వప్నము వచ్చెను. ఆస్వప్నము,—

సీ. "పాడుపుఁ గెంపువహించు బెడిదంపు విని గెంపురహి నింపుకంఠహారంబువాఁడు
కోమలాంఘ్రులు నొరగొనఖురింగులుజాఱి గట్టినబంగారుబట్టవాఁడు
శృంగారగతిమీఱి చెలువొందుకస్తూరితిలకంబుచే ముద్దుగులుకువాఁడు
మకరకుండలలోలమణిజాలరుచిమీర దళుకొత్తుచెక్కుటద్దములవాఁడు
తే. తలనువలగొన్న పించెపుదండవాఁడు, విమలశతపత్రజైత్రనేత్రములవాఁడు
మురళిఁడాచేతఁగలజగన్మోహనుండొ,కండు నాస్వప్నమునను సాక్షాత్కరించె."
(ఉత్తరరామాయణము. పీఠిక. ప. 19.)

అట్లు సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరి దామాజీని ప్రబోధించి, "ఓయీ! మీభక్తికి మెచ్చితిని. మీసేవకు ఆనందించితిని. మీకోరికను ఘటించుచున్నాను. రేపు ప్రాతఃకాలమున నీవు భీమానదికి స్నానము చేయఁబోమ్ము. స్నానాదికములగునిత్య కృత్యములన్నియు నెఱవేఱిన తరువాత, ప్రవాహవేగమున నొక ముత్యపుచిప్ప కొట్టుకొనివచ్చును. అందొకబాలకుఁడు ఉండును. ఆబాలకుఁడు నాయాజ్ఞవలన అక్రూరాంశమున జనుల నుద్ధరించుటకు భూతలమున జన్మించెను. అపాపనిం గొని పోయి మీరు పెంచుకొనుఁడు" అనిచెప్పి, అంతర్హితుఁ డయ్యెను. తోడనే దామాజీ ప్రబోధితుఁడై లేచి, మఱల గర్భాలయమునకుఁ బోయి "శ్రీహరీ! నీమాయ లనంతములు. నీలీలలు అగమ్యములు. నీకరుణ అపారము. నేను నీకు ఏమిచేయఁ గలను" అని యనేకవిధముల నుతించి, యింటికి వెడలిపోయి, సంగతి యంతయు భార్యకెఱిఁగించెను. అది విని గుణాబాయి మహానందభరితురాలై పారవశ్యము వలన కొంతతడవు మాటాడఁజాలక, తుదకు నృత్యము ప్రారంభించెను. అందులకు తోడుగ దామాజీ హరినామకీర్తనము ప్రారంభించెను. తుదకు ఆతఁడుకూడ నృత్యము ప్రారంభించెను. ఈనృత్యమునందే తెల్లవాఱిపోయెను.

వెంటనే పాండురంగనియనుజ్ఞను దలంచి, దామాజీ భీమానదికిఁ బోయి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లన్నియు ముగించుకొని, ముత్యపుచిప్పకై ఎదురుచూడ సాగెను. ఈశ్వరాజ్ఞఁ గావున కొంతసేపటికి అది కొట్టుకొనివచ్చెను. చూచిచూ డకయమునుపే దామాజీ అందున్నబాలకునిఁ దటాలుననెత్తికొని ఇంటికిఁగొనిపోయి భార్యచేతికిచ్చెను. కొంతతడవువారు ఆబాలుని అనిందితదివ్యతేజస్సును చూచి ఆశ్చ ర్యపడిన తరువాత, దామాజీ భార్యనుచూచి "దేవీ! ఆవుపాలైనను లేవు. ఈబాలుని ఇఁక నెట్లు పోషింతుము" అని దీనముగఁ బలికెను; కాని ఈవాక్యము పూర్తిగాక పూర్వమే గుణాబాయిపాలిండ్లయందు క్షీరప్రవాహము పొంగిపారలెను. అది చూచి వారు మఱెంత వింతపడిరి. "వింతపనిలేదు. ఈశ్వరలీలలు ఎవరికిఁ దెలియ గలవు?" అని యనుకొనుచు, ఆబాలకుని చాల గారాబముగ పెంచుకొనసాగిరి. కొన్నిదినములైనతరువాత ఆబాలునకు వారు నామదేవుఁడు అని పేరు పెట్టిరి.

నామదేవుఁడు శుక్లపక్షశుశాకరునివలె, దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడగుచుండెను. చిన్నతనమునందే ఆతనికి హరిభక్తి యలవడెను. వయసుతోఁగూడ బుద్ధియు, బుద్ధితోఁగూడ జ్ఞానమును, దానితోఁగూడ నాతనికి హరిభక్తియు పెంపొంద సాగెను. దామాజీయు, గుణాబాయియు అబ్బాలునిబాల్యచేష్టితములను జూచి ఆనందపారవశ్యమువలన తమ కాతఁడు లభించినమార్గమును, శ్రీహరి చెప్పిన విషయమును మఱచిపోయి, గారాబుకుమారుని యెడల అందఱు తల్లిదండ్రులును బ్రవర్తించునట్లు ప్రవర్తింపసాగిరి.

ఒకనాఁడు దామాజీకి ఒకానొక సమీపగ్రామమునకు పోవలసిన యవసరమేమో తటస్థించెను. అంత నాతఁడు "నేఁడు పాండురంగని పూజించుటకు మన నామదేవునిఁ బంపుము." అని గుణాబాయికి నియమించి వెడలిపోయెను. పూజాసమయము సమీపించిన వెంటనే గుణాబాయి కావలసిన వన్నియు నిచ్చి, కుమారుని గుడికి పంపెను.

నామదేవుఁడు తనకు తెలిసినంతవఱకు యథాక్రమముగఁ బూజించి, మహానైవేద్యము చేసి "స్వామీ! భుజింపుము." అని ప్రార్థించెను. కాని స్వామి సాక్షాత్కరింపలేదు. నైవేద్యము స్వీకరింపలేదు. నామదేవునకు తృప్తి కలుగలేదు. భోజనపాత్రమును బట్టుకొనిపోవుటకు నామదేవుఁడు వేషధారి కాఁడు. "స్వామీ! భుజింపుము. నేను బాలుఁడను. నావలన అపరాధము గలిగిన సైరింపుము. ఇంటిపద్ద మాతల్లిచే నాకు చెంపపెట్లు సంభవింపనీయకుము. నైవేద్యమును స్వీకరింపుము" అని మఱల ప్రార్థించెను; కాని అప్పటికి ప్రయోజనము లేకపోయెను. "ఈశ్వరా! నాకు ఆఁకలి యగుచున్నది. దాహము మితిమీఱుచున్నది. నీవు భుజించినఁ గాని నేను భుజింపను. నేఁడు లంఘనము చేయించెదవా? అది నీకు ముచ్చటా? జగద్రక్షకా! నన్నుఁ గాపాడుము" అని నామదేవుఁడు బతిమాలుకొనియెను. అప్పటికిని పండరినాథుఁడు సాక్షాత్కరింపలేదు. నామదేవునకు భయ మయ్యెను. ఏడ్పు వచ్చెను. చూచుచుండఁగా కన్నులనుండి అశ్రులహరియే ప్రవహించెను. "పండరినాథా! నే నేమి తప్పు చేసితిని? నేనేమియు తెలియనివాఁడను. భార మంతయు నీమీఁదనున్నది. నావలన అపరాధమైన అది నీదే యగును. ఏల జాలము చేసెదవు? మేము పేదవారము? నీకు తగిన భోజనము పెట్టఁజాలము. ఇది మాశక్తికి తగినది. దీనిని స్వీకరించునంతదనుక నే నిక్కడనుండి కదలను" అని ఆతఁడు కన్నులు తుడుచుకొని అచ్చటఁ గూర్చుండెను.

ఈ బాలభాషణములవలన పండరినాథుని మనస్సు కఱఁగెను. వెంటనే యాతఁడు దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడై నామదేవుని తట్టి బుజ్జగించి, ఆయన్నము భుజిం

చెను. నామదేవుఁడు మహానందభరితుఁడై ఇంటికి పోయెను. భగవన్నివేదితాన్నము కొఱకు నిరీక్షించుచున్న గుణాబాయి రిక్తపాత్రుఁడై వచ్చిన కుమారునిఁ జూచి “ఏమి సంగతి? అన్న మేమిచేసితివి?” అని ప్రశ్నించెను. నామదేవుఁడు సత్యము చెప్పెను; కాని ఆమె నమ్మలేక నమ్మలేక నమ్మి, మఱునాఁడు భర్తకు ఈసంగతి యంతయు నెఱింగించెను. దామాజీగూడ తొలుత దీనిని నమ్మలేకపోయెను. “వత్సా! స్వామికి నేఁడుగూడ నీవే పూజింపుము. నేను దగ్గఱనుండి అంతయుఁ జూచెదను.” అని చెప్పి, దామాజీ పూజాసామగ్రి యంతయుఁ గైకొని కుమారుని వెంటఁ గొని పోయెను.

నామదేవుఁడు యథాపూర్వముగ పూజ ప్రారంభించెను. కుమారుని చాకచక్యమును జూచి దామాజీ చాల నానందించెను. ఇంతలో నైవేద్యసమయ మయ్యెను. నామదేవుఁడు పదార్థములతో నిండిన భోజనపాత్రమును ఎదుట నుంచి నివేదించి, “స్వామీ! స్వీకరింపు” మని ప్రార్థించెను; కాని ఏమియు ప్రయోజనము గలుగలేదు. ఏమి జరుగునో యని దామాజీ ఆత్రముతో చూచుచుండెను. అంతట నామదేవుఁడు మోఁకరించి నిలిచి “శ్రీహరీ! ఏల జాలముచేసెదవు? దినదినము ఇట్లు చేయుటకును, నాచే పలుమాఱు ప్రార్థింపించుకొనుటకును నీకు ముచ్చటయా? అట్లేని యెఱింగించి ముందు దీనిని స్వీకరింపుము. పిదప నిన్ను నేను స్తుతిచేసెదను” అని ప్రార్థించెను. అప్పుడు “వత్సా! నీయందు నాకు ఆగ్రహము లేదు. నీచే స్తోత్రము చేయించుకోవలెనను ఊహలేదు. నీవు నివేదించిన యన్నమును స్వీకరించుటకు నాకు అభ్యంతరములేదు; కాని నీతండ్రికి నేను కాన్పింపను. ఆతని నవ్వులకుఁ బొమ్మనుము” అని యొక మాట వినవచ్చెను. ఇది పాండురంగని మాటగా నిశ్చయించుకొని దామాజీ తన దౌర్భాగ్యమును నిందించుకొనుచుండఁగా, నామదేవుఁడు. “పుండరీకవరదా! నీవు సర్వజ్ఞుండవే; కాని పొరఁబడుచున్నావు. నీవు సర్వసముఁడవే; కాని పక్షపాతముఁ జూపుచున్నావు. నీయెడల మాతండ్రి చేసిన యపరాధ మేమున్నది? నాతండ్రికంటె నీకు నేను చేసిన సేవ యేమున్నది? నీకుమారుని గౌరవించి, నిన్ను బహిష్కరించినచో ఆగౌరవమును నీకుమారుఁడు స్వీకరింపవచ్చునా? అప్పుడు నీ కెట్లుండును? మాయిరువురలో భేదము చూపుట నీకు తగదు. కావున పది మాటలు చెప్పించుకొనక వేగముగ స్వీకరింపుము” అని వేఁడుకొనియెను. దీనితో పాండురంగని హృదయము కఱఁగెను. తోడనే ఆతఁడు సాక్షాత్కరించి దామాజీని నామదేవుని అనుగ్రహించి, ఆయన్నమును భుజించి తిరోహితుఁడయ్యెను. కుమారుని యనుగ్రహమువలన తనకు ఈశ్వరసాక్షాత్కార మైనందులకు పరమానంద భరితుఁడై, దామాజీ ఎంతో కుమారుని ఆదరించి, గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని, శిరము

మూర్కొని, ముద్దాడి, బుజ్జగించి యెత్తుకొని ఇంటికిఁ గొనిపోయి, సంగతి యంతయు భార్య కెఱింగించెను. గుణాబాయి కుమారుని మహాప్రభావమునకు అత్యాశ్చర్య పడెను. పిదప నందఱును పరమేశ్వరుని దివ్యలీలలను గీర్తించుచు నృత్యము ప్రారంభించిరి.

నామదేవునకు పెండ్లి యీడు వచ్చెను. అపుడు దామాజీయు గుణాబాయియు చాల విచారణ చేసి, రాధాబాయి అను నొక చక్కని కన్యను దెచ్చి నామదేవునకు వివాహము చేసిరి. రాధాబాయి అన్నిటను నామదేవునకు తగిన పత్ని. నామదేవుఁడును ఆమెకు తగిన భర్త. ఇట్లయ్యిరువురును పరస్పరానురక్తులై పాండురంగనిఁ బూజించుచు, దామాజీకిని గుణాబాయికిని సపర్యలు చేయుచు కాలముఁ గడుపసాగిరి. కొన్నిదినములకు నామదేవునకు ఒక పుత్త్రుఁడు కలిగెను. దామాజీ పోయి పాండురంగని తనమనుమని నామకరణమహోత్సవమునకు పిలిచి వచ్చెను. అట్లే పదునొకండవ దినమున లాంఛనమున నన్నిటిఁ బట్టించుకొని నామదేవునియింటికి శ్రీహరి వచ్చెను. ఆయింటివా రందఱును పండరినాథుని రుక్మిణీదేవిని అనేకవిధముల గౌరవించి పూజించిరి. పాండురంగని యాదేశమువలన గుణాబాయి తన మనుమనికి నారాయణుఁడు అని నామకరణము చేసెను. అందఱును దీవించిరి. పాండురంగఁడు రుక్మిణితోఁగూడ వెడలిపోయెను.

కొన్నిదినములకు దామాజీయు, గుణాబాయియు సంపూర్ణముగ వృద్ధులైరి. సంసారభారము అంతయు నామదేవునిమీఁదఁ బడెను. అయినను ఆతఁడు ఆవిషయమున యోచనము గాని విమర్శగాని లేక, సదా శ్రీహరిసేవయందే కాలము గడుపసాగెను. అగుట సంసారము జరుగుట కష్ట మయ్యెను. మధ్యాహ్నము భుజించిన రాత్రికి లేనిస్థితి సంభవించెను. సంసారస్థితి ఇంత శోచనీయముగ నున్నను జోక్యము కలుగఁజేసికొనకుండుటఁ జూచి, నామదేవునిఁ జేరఁ బిలిచి యొకనాఁడు గుణాబాయి "అబ్బాయీ! నీవు బాలుఁడవు గావు ప్రాపంచిక ధర్మము నెఱుంగనివాఁడవు కావు. ఎంత భక్తియున్నను సంసారము జరుగుచున్నదా లేదా యని యోచించుకొనక తీఱదు. నీబిడ్డకుఁగూడ రాత్రి భుజించుటకుఁ బట్టెఁడు అన్నము లేదు. రాత్రి మన మంపఱమును పస్తు ఉండవలెను; కాని మఱి దిక్కు లేదు. ఐహికవాంఛలు పరలోకమునకు భంగకరములు గాని దినపాతము కాదు. 'శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధన' మ్మను న్యాయము నెఱుంగనివాఁడవు కావు గదా! నీమట్టుకు నీవు ఎఱుంగనట్లు ఉండిన, ఇఁక మనయింట సంసారభారమును వహింపఁగలవా రెవరు? నీతండ్రి వృద్ధుఁడు; ఒకరి సాయము లేకున్న లేచుటకైన సమర్థుఁడు కాఁడు. నేను ఎట్టి స్థితిలో నున్నదియు నీకు తెలియనిది గాదు.

నీభార్యపోయి ఏమియు సంపాదింపఁ జాలదు గదా! నీబిడ్డఁడు బిడ్డడే. ఇఁక నీవు మాత్రమే ఇందఱకును ఆధారము గాన్పించుచున్నావు. అట్టి నీవు ఇట్లు ఊరకుండిన ఇఁక మనము అందఱమును క్షుధార్తులమై మాడిపోవలసినదే గాని, దిక్కేమియున్నది. తండ్రీ! నీభక్తికి మేము అడ్డురాము. నీభజనమునకు మేముఁ ఆటంకము చేయము. నీమార్గమును మేము కంటకితము గావింపఁజాలము. మఱేమన ? మాకు కడుపునిండ అన్నము గాకపోయిన గంజియైనఁ బోయుము. ఇందఱప్రాణములు నిలుపఁబెట్టుటఁగూడ పుణ్యమే. ఇదిగూడ మోక్షమునకు మార్గమే. కావున దీనిని నెఱవేర్పక తప్పదు" అని పలికెను.

ఇది విని నామదేవుఁడు మాఱుపలుకక, తిన్నఁగ పాండురంగని సన్నిధికిఁ బోయి మోఁకారించినిలిచి, నిటలతటఘటితాంజలి యై "జనార్దనా! ఆర్తత్రాణ పరాయణా! నీకిట్టిది తగునా ? నాకు ఈగతి నేల కల్పించితివి ? ఈదుఃఖసాగరమున నన్నేల కూలఁద్రోసితివి ? ఇట్లు చేయుట నీకుఁ దలంపు గలిగియున్న నాకు ఈజగన్మిథ్యాత్వమును, సంసారహైన్యమును ఏల తెలిపితివి ? అయ్యో! నాకు ఇట్టి యగచాట్లను గల్పించుటకు నేను నీకేమి యపరాధమును జేసియున్నాను ? నేను నీపాదస్మరణము తక్క ఎన్నఁడును మఱియొకటి యెఱుఁగనుగదా ! సర్వవ్యాపకుఁడవు అగునీకు తెలియనిది ఏమున్నది ? శ్రీహరీ! భక్తచింతామణీ! నన్ను ఉద్ధరింపుము" అని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. అంతట పాండురంగఁడు సాక్షాత్కరించి, ఆతనిం జేరఁదీసికొని, "వత్సా! విచారింపకుము. నీకు ఏమియు భయము వలదు. నీవు ఇచ్చటనే యుండుము" అని బోధించెను. నామదేవుఁడు వల్లెయని అట్లే యుండెను.

ఇప్పుడే వచ్చునో, గడియకే వచ్చునో యని నిరీక్షించుచున్న రాధాబాయి భర్త ఎంతకును రాకుండుటఁ జూచి, "అత్తా! నీకుమారునిచర్య ఏమియు తెలియుట లేదు. వారిని ఏమి యనినను ప్రయోజనము లేదు. దీనికి అంతకును గారణము పాండురంగఁడే" యని తోఁచుచున్నది. ఇఁక నేమనుకొనినను ఏమి ప్రయోజనము ? అందఱమును నిరాహారులమై యుందము; కాని ఈబిడ్డనిఁ జూచిన నాగుండెలు పగిలి పోవుచున్నవి. ఇంతకంటె నాకు విచారములేదు. అయినను రుక్మిణీకాంతుఁడు ఇట్లు చేయఁ దలపెట్టినపుడు ఇఁక నేమి యనుకొనినను ఏమిప్రయోజనము ?" అని నిరాశతో పలికెను. ఈమాటలు రుక్మిణితో సరసాలాపము లాడుచున్న పాండురంగనికి వినవచ్చెను. తోడనే యాతఁడు నామదేవునకుఁ దెలియకుండునట్లు ఒక వర్తకుని రూపము ధరించి, బలమగు ఒక వృషభమును గల్పించుకొని, దానిమీఁద అనంతధనమును వేసికొని నామదేవుని ఇంటికి బయలుదేఱెను.

"అయ్యా! ఆకట నకనక మాడుచున్నాను. నామదేవుని ఇంటికిఁ బోయిన ఇంత ప్రసాదము లభించు" నని తెలియవచ్చినది. కావున "ఆమహానుభావుని ఇంటి దారి చూపుఁడు" అని యూరివారి నడుగుచు, ఆవర్తకుఁడు ఊరిలోఁ బ్రవేశించెను. ఇది వినినవారు ఎల్లరును "నేఁడు ఈవర్తకుని కడుపునిండినట్లే మధ్యాహ్నము భుజించుటకే నామదేవునికుటుంబము ఏమియు లేక పస్తు ఉండెను" అని యనుకొన సాగిరి. ఇది యేమియు వినిపించుకొనకయే వర్తకుఁడు నామదేవుని యింటికిఁ బోయెను.

అప్పటికి రాధాబాయి వాఁకిట నిలిచియుండెను. వర్తకుఁడు గుమ్మములోనికి వచ్చి, "అమ్మా! నామదేవులు నాకు మిత్రులు. నేను విందనై వచ్చితిని" అనియెను. అదివిని రాధాబాయి ఏదో పనిమీఁద వచ్చియున్న పొరుగింటియామెను జూచి "మాయింటిస్థితి యిట్లున్నది. వచ్చెడిభాగవతులకు అంతములేదు. మాయజమానుల యాజ్ఞకుఁగూడ పారములేదు. మాదారిద్ర్యమునకుఁ గూడ దరి లేదు" అని చెప్పెను. ఈమాటలను విని వర్తకుఁడు "అమ్మా, నాకు నేటిరాత్రికి భోజనము అక్కఱలేదు. ఉండుటకు ఇంతస్థలము ఇచ్చినఁ జాలును" అనియెను. రాధాబాయి హృదయావేదనము ఒకింత తీఱెను; కాని పూర్తిగఁ దీఱలేదు. "ఇంటికివచ్చిన అతిథికి భోజనముపెట్టుటకు శక్తిలేకపోయినది" అని యామె కొంచెము వగచి, "అయ్యా! మీది ఏయూరు? మీరు ఎవరు? ఇక్కడకు ఏలవచ్చితిరి?" అని ప్రశ్నించెను. "నాపేరు? చెప్పవలసిన పనిలేదు. నేను వర్తకుఁడను గావున నాకొకచో స్థిరనివాసములేదు. నా మిత్రులగు నామదేవులు మిగుల దారిద్ర్యపీడితులై యున్నారు" అని విని, వారికి కొంతగాకున్న కొంతయైన నుపకరింపవచ్చునని తలఁచి "వారికి సమర్పించుటకు కొంచెము ధనము తెచ్చితిని" అని బదులుచెప్పి, యాతఁడు వరాలమూటను ఆమెచేతికి అందించెను. రాధాబాయి ఆమూటను గైకొని వర్తకుని లోనికిఁ గొని పోయి చాల నాదరించెను. కొంతసేపు అయినతరువాత వర్తకుఁడు "అమ్మా! నేను వచ్చినపని యైపోయినది. ఇక నిక్కడ కూర్చుండియుండుటకు నాకు తీఱికలేదు. నేను పోయెదను. నామదేవులు ఇంటికి వచ్చిన తరువాత నేను వచ్చినసంగతి వారికిఁ దెలుపుము" అనిచెప్పి తనమార్గమునఁబోయెను.

రాధాబాయి పరమాదరముతో వర్తకుని సాగనంపి, మూటలోని కొన్ని వరాలు తీసికొని బజారునకుఁ బోయి, నమ్మకమైన ఒక వర్తకుని దుకాణముమీఁద తనకు కావలసిన వస్తువులన్నియుఁ గొని ఇంటికివచ్చెను. ఇదియంతయు నగునప్పుడు ఇంట మఱెవ్వరును లేరు. ఒక్కరాధాబాయి మాత్రమే యుండెను. నారాయణుఁడు ఎందో ఆటలాడుకొనుచుండెను.

ఇదియిట్లుండ, గుణాబాయి నాఁటిరాత్రి వంటచేసికొని భుజించుటకు ఏమియు లేకపోవుటఁజేసి, గ్రామములోనికిఁ బోయి అటనట కొందఱు గృహయజమాను

రాండ్రు ఇచ్చిన బియ్యములు మూటఁగట్టుకొని వచ్చుచు, మార్గమధ్యమున పండరి నాథుని ఆలయము కాన్పించుటచే చాల కోపముతో లోనికిఁ బోయి, "శ్రీహరీ! ఇది యేమి అన్యాయము? చెట్టు సత్యభామదొడ్డిలోను, పూవులు రుక్మిణిదొడ్డిలోను అనునట్లు, నామదేవుఁడు మాకుమారుఁడేగాని అతనినివాస మెప్పుడును నీసన్నిధిని. పుత్త్రుఁడోయని పడిపడి దండములు పెట్టి నిన్ను ప్రార్థింపఁగా తుదకు పుత్త్రు నిచ్చితివి; కాని అతనిని నీవు విడువవు. ఇంట మేమన్నము లేక మలమల మాడిపోవు చున్నాము. ఇక నామదేవునివలన నేమి ప్రయోజనము? నీవు తొలుత మాకు ఈయకయే యుండినయెడల మాకీ బాధలే లేకపోయియుండును. వృద్ధుల మగు మాయిరువుర ప్రాణములు నెట్లో పోయియుండును. ఇప్పుడు మాకు ఏమియు నెఱుఁగని రాధాబాయియు, ముక్కుపచ్చలారని నారాయణుఁడును తోడైనారు. వారి దీనాననములు చూచిన మాకడుపులు తఱుగుకొనిపోవుచున్నవి. "అమ్మా! రుక్మిణీ! నీనాథునిచేష్టలు చూచితివిగదా! నామదేవునివలని కష్ట మంతయు మాది. సుఖ మంతయు మీది. నీవును బిడ్డలను గన్నతల్లివి. ఆఁడువాండ్ర కిది యెంత కష్టమో యోచింపుము. తండ్రీ! పాండురంగా! ఇప్పుడైనను నీకు మనసు కఱుఁగదా ?" అని అనేకవిధముల దీనాలాపము లాడెను. ఇది విని సహింపఁజాలక పండరినాథుఁడు "అమ్మా! ఏమిచేయుదును; నామదేవుఁడు నన్ను సేవించుటకుఁ బుట్టెను. లోకము నుద్ధరించుటకుఁ బుట్టెను. ఇక మీ కెట్లు ఉపకరించును? అయినను అతఁడు వచ్చు నేని నీవు తీసికొనిపోవచ్చును" అని పలికి, నామదేవునిచేతిని గుణాబాయిచేత నిడి యెను. వెంటనే గుణాబాయి బయలుదేఱెను. మాఱువల్కకుండ నామదేవుఁడు తల్లితోఁ గూడ నింటికిఁ బోయెను.

వారు ఇంటికిఁ బోయి చూచునప్పటికి ఇల్లంతయు సకలపదార్థములతోడ నిండి యుండెను. అది చూచి నామదేవుఁడు "అమ్మా! ఇదంతయు నేమి" అని యడి గెను; కాని "నాయనా! నాకేమియుఁ దెలియదు" అని చెప్పుచునే గుణాబాయి కుమారుని లోనికిఁ గొనిపోయెను. అప్పటికప్పుడే రాధాబాయి పంచభక్ష్యపర మాన్నములనుజేసి ఎదురుచూచుచుండెను. నామదేవుఁడు ఆమె నడిగెను; కాని నిజము చెప్పినచో భర్త అంతయు వెచ్చించి వేయును. అని భయపడి ఆమె మౌన వ్రతము దాల్చెను. అంతట నామదేవుఁడు దాసివలన సంగతి సందర్భములన్నియుఁ దెలిసికొని, "శ్రీహరీ! ముకుందా! నీకిది తగునా? ఎట్లో దేహమునిలుపుకొని నీసేవ యందే నాజీవితమును గడుపఁదలఁచియున్న నాకు ఈభాగ్యమంతయు నేల యిచ్చి తివి? దీనివలన సంభవించు పాపములన్నియు నేను సహింపఁజాలను. నాకు నీ పాదారవిందధ్యానము తప్ప అన్యము వలదు" అని ఆధన మంతయు బీదలకు ఇచ్చి వేసి, సంసారమును మరల పూర్వస్థితికిఁ గొనివచ్చెను.

మఱల కొన్ని దినములు అట్లు గడచిపోయిన తరువాత దేశమునందు అంతటను ప్రఖ్యాతి పడసిన జ్ఞానదేవుఁడు అనుభక్తాగ్రేసరుఁడు నామదేవుని యింటికి వచ్చెను. నామదేవుఁడు వచ్చిన భాగవతశ్రేష్ఠునకు అర్ఘ్యపాద్యాది సకలోపచారములనుజేసి ఆదరించెను. జ్ఞానదేవుఁడు సాష్టాంగ మెఱగియున్న నామదేవుని ప్రీతితో లేవనెత్తి, "భక్తాగ్రేసరా! నీభాగ్యము అనంతము. అది అనితరసాధ్యము. రుక్మిణీపతిని పూర్తిగ స్వాధీనము చేసికొనినది నీవు ఒక్కఁడవే. నీవిశ్లేషములు శ్రీహరి సహింపఁజాలక, మముబోంట్ల నందఱను ఉపేక్షించి మాకు విచారమును గలిగించుచున్నాఁడు. అట్టి భక్తాగ్రేసరుఁడవు అగునిన్నుఁ జూచిన నేఁటిదినము ఎంతో సుదినము. నేఁడు నాకు నేత్రోత్సవము అయినది. ఆహా! ఇంతవాఁడవు అయ్యు, నీవు ఎంత వినయము చూపుచున్నావు. నిజముగ ఔన్నత్యమును గుర్తెఱిగినవాఁడవు నీవు ఒక్కఁడవే. సర్వసమత్వమును భాగవతులు అందఱును నిన్నుఁజూచియే నేర్చుకొనవలయును" అని యనేకవిధముల వినుతి చేసెను. అదివిని నామదేవుఁడు అంజలిబంధము గావించి, "దేవరవారు ఇట్లు ఎందులకు సెలవిచ్చుచున్నారో తెలియదు. దాసానుదాసుఁడ నగునేను మీరు చేసిన వినుతికి అర్హుఁడను గాను. నిజముగా మీ దర్శనమువలన నేఁడు నేను ధన్యుఁడ నైతిని. వాగ్మలలో నగ్రేసరులు గావున మీరు నాకు అవకాశము లేకుండ ఆగొప్పతనమును నాకే అంటఁగట్టినారు. ఈదాసజనుఁడు ఏలినవారి నమ్మినబంటు. వీనిని అన్యథా తలంపవలదు" అని బదులు చెప్పెను.

జ్ఞానదేవుఁడు ఈ ప్రత్యుత్తరమునకు ఎంతయు ఆనందించి, మఱియొకమాఱు గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని "వత్సా! నీతో మాటాడవలయును. అని నేను చాల దినములనుండి తలంచుచున్నాను. అది నేఁటికి నెఱవేఱినది. నీయెడల నాకు ఒక ప్రార్థనము గలదు. నాకు చిరకాలమునుండి తీర్థయాత్రయు దేవతాదర్శనమును జేయఁదలంపు గలదు; కాని నీవు వెంట రాకున్నఁ దృప్తి గలుగదు. నీవు నాకోరికను విఫలముచేయవు. అను నమ్మకముతో వచ్చినాను. కావున సాధ్యమైనంత త్వరగ బయలు దేఱుము." అనిచెప్పెను. తోడనే నామదేవుని శిరమున పిడుగుపడినట్లు అయ్యెను. ఆతని నల్లగుండెకు ఏదో తీవ్రతరాఘాతము తగిలినట్లు అయ్యెను. పాండురంగని దివ్యదర్శనము విడిచి యుండుట యెట్లు ?

నామదేవుని ముఖమున విచారము చిహ్నితము అగుటఁ జూచి జ్ఞానదేవుఁడు ఈతఁడు నాకోర్కెను మన్నించునా గున్నింపఁడా!' యని సందేహించెను. ఇది తీఱకపూర్వమే నామదేవుఁడు జ్ఞానదేవునిపాదములను స్పృశించి, "మహాత్మా! ఈ దీనుఁడు దాసానుదాసుఁడు. వైష్ణవోత్తములపాదధూళి ఈక్షుద్రునకు ఆధారము.

భాగవతాగ్రేసరులకు అడ్డుచెప్పుట యనిన నాకు ఎంతో సంకటముగా నుండును. నేను ఇంతవఱకును అట్టిది యెఱుఁగను. నాకు స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఈవిషయమును దేవరవారు ముందుగ గమనింపవలయును. బాల్యము ప్రారంభించి ఇంతవఱకును నేను ఒక్కక్షణమైన పండరిపురమును విడిచి యెఱుఁగను. ఒక్కదినమైన శ్రీపాండురంగని సన్నిధిఁ బాసి యెఱుఁగను. త్రికరణశుద్ధిగా నేను పండరినాథునకు అర్పణమై యున్నాను. నీప్రశ్నకు నేను ఏమి చెప్పఁగలను. నీమాట వినినది మొదలుకొని నాకన్నులు అశ్రుపూరితములై యున్నవి. నాహృదయము తహతహలాడుచున్నది. మహాత్మా! శ్రీహరి నెట్లు విడిచి యుండఁగలను?" అని బదులు చెప్పెను.

జ్ఞానదేవుఁడు ఇది యంతయు విని, నామదేవునిభావము అంతయు గ్రహించి, "భక్తశిఖామణీ! నీకు హృదయావేదన వలదు రమ్ము. మనము పాండురంగనిసన్నిధికిఁ బోదము" అని చెప్పి ఆతనిచేయి పట్టుకొని బయలువెడలెను.

ప్రాకారములు అన్నియు దాఁటి, వారు గర్భాలయము చొచ్చి పాండురంగని యథావిధిగ సేవించిరి. పిదప జ్ఞానదేవుఁడు చేతులు జోడించి "పండరినాథా! నీకుఁ దెలియనిది ఏమియు లేదు. నామనోరథమును ఈడేర్పవలయును" అని ప్రార్థించెను. అందులకుఁ బ్రీతుఁడై పాండురంగఁడు "జ్ఞానదేవా! నీమాటలు వింతఁ గొలుపుచున్నవి. సూర్యునకు కాగడా యవసరము అగునేని, నీకు తీర్థాటనము అవసరము కావచ్చును. ఇప్పుడేమిది అట్లు కోరెదవు?" అని ఆశ్చర్యమును జూపెను. మఱల కరకమలములు ముకుళించి, జ్ఞానదేవుఁడు "శ్రీహరీ! నీవు చెప్పినది యథార్థమే కావచ్చును. ఎంత విజ్ఞానులు అయినను, ఎంతటి భక్తులు అయినను, మఱెంతటి విరాగులు అయినను, మానవులను అపుడపుడు అజ్ఞానము ఆవరించుచుండుట గలదు. నీవు లేని స్థలము లేదు. అయినను లోకోజ్జీవనార్థము అటనట పుణ్యక్షేత్రములు వెలసియున్నవి. అచ్చటచ్చటకు దాసజనులు లక్షలకొలఁది వచ్చుచుందురు. ఆభక్తసంఘమున ప్రాకృతులకుఁ గాన్పింపని మహాతేజముతో సాక్షాత్కరించు నిన్ను సేవించుట ఒక్కచోటనే యుండిన లభించునా? అందఱి భక్తులయందును మహానుభావులు అనేకులు ఉందురు. వారిని సందర్శించి, వారి పాదములను బూజించి, వారిని సేవించి, వారి ఉపదేశములను వినుట ఒక్కచోటనే యుండువారికి లభించునా? సాధన చేయువారి భాగవతులనుబట్టి అనేక రూపములతోడను, అనేకనామములతోడను వేంచేసియుండునిన్ను అనేకవిధముల సేవించుట ఒక్కచోనుండువారికి లభ్యమగునా? మఱియు నామదేవునివంటి భాగవతాగ్రేసరునితో సంచారముచేసి తరించుటకు తీర్థయాత్రలకన్న ఆధారము లేదు గదా! కావున నాయందు అనుగ్రహముఁ బూని నామదేవుని నాతోఁగూడఁ బంపవలయును" అని మఱియు మఱియుఁ బ్రార్థించెను.

పాండురంగఁడు సర్వశక్తుఁడయ్యు జ్ఞానదేవునిమాటలకు అభ్యంతరము చెప్పఁజాలక తనతో వియోగము గలుగనేమోయని యడలుచున్న నామదేవునిఁజూచి, చేరఁ బిలిచి శిరంబు మూర్కొని "వత్సా! జ్ఞానదేవునకు నేను ప్రతి చెప్పఁజాలను. ఆతనికి ఆతఁడేగాని, మఱియొకఁడు సాటిరాఁడు. ఆతని ప్రభావమును నేనుగూడఁ జెప్పఁజాలను. ఆతఁడు చెప్పుమాటలకుఁ గల బహిరర్థము నీతో మైత్రి నెఱపుట గాని, వాని పరమార్థము నిన్ను ఉద్ధరించుట యని తెలిసికొనుము. ఆతఁడు తీర్థా టనము చేయుటలో చాల భావమున్నది. నిన్ను విడిచి నేనును, నన్ను విడిచి నీవును ఉండఁజాలకపోవుటలో అసత్యము లేదు; కాని ఆతనియాజ్ఞ అవిలంఘ్యము. నీవు ఆతనితోఁ బోయి ఆతని మనసున కెక్కునట్లు నడుచుకొనుము." అని యాతనికిఁ జెప్పి, జ్ఞానదేవునిఁ జూచి "ఓయీ! నీప్రభావమును ఎఱిఁగినవాఁడను నేనొక్కఁడనే. నీవు చేయునది మనోరథము గాదు; ఆజ్ఞ. నీయాజ్ఞను మీఱుటకు ఎవరికిని సాధ్యము కాదు. కావుననే చిరకాలసాన్నిధ్యమువలన నాకు విడువరాని ప్రేమభాజనమగు నామదేవుని నీయధీనము చేయుచున్నాను. సర్వజ్ఞుఁడవగు నీకుఁ దెలుపవలసిన దేమియు లేదు. నామదేవుఁడు నాసాన్నిధ్యముఁ బాసినది మొదలు నాకు క్షణము ఒక మహాయుగమువలె నుండును. కావున నీవు ఆతనిని కడు జాగరూకతతో రక్షిం చుచు, సాధ్యమైనంతత్వరగా రమ్ము" అని పలికి, నామదేవుని చేతిని అతనిచేతియం దుంచెను.

"చిత్తము" అనిపలికి సాష్టాంగవందన మాచరించి, సెలవుఁబడసి జ్ఞానదేవుఁడు అచ్చటనుండి కదలెను. పాండురంగఁడు నామదేవుని విడువలేక విడువలేక విడిచెను. నామదేవుఁడు పండరినాథుని సాన్నిధ్యమును వీడఁజాలక వీడఁజాలక విడిచెను. జ్ఞానదేవుఁడు అచ్చటినుండి తిన్నగ చంద్రభాగానదికిఁ బోయి జలకమాడి, ఈశ్వరార్ప ణముగా నామదేవునితో తీర్థయాత్రలు చేయుటకు సంకల్పము చేసెను. నామ దేవుఁడు గూడ నట్లే చేసెను.

పిదప నిరువురును బయలుదేఱిరి. కొంతదూరము పోయిన తరువాత నామ దేవుఁడు మాటిమాటికిని వెనుదిరిగి చూచుచు, "పాండురంగా! దూరమగుచుం టివా? నిన్ను విడిచి వచ్చుటవలన నాహృదయము కలఁగిపోవుచున్నది. నాభావ యంత్రము చిక్కువడిపోవుచున్నది. నాచైతన్యము లోపించిపోవుచున్నది" అని తేప తేపకును మూర్ఛిల్లసాగెను. అదిచూచి జ్ఞానదేవుఁడు ఆశ్చర్యపడుచు నామదేవునకు ఉపచారములు చేయుచు "భాగవతాగ్రణీ! ఏల నీ కీవిచారము? పండరినాథుఁడు సర్వవ్యాపి; విశేషించి భక్తిప్రీతుఁడు. ఆతనిని విడువఁజాలక నీవెట్లు కుందుచున్నావో, నిన్ను విడువఁజాలక ఆతఁడును అట్లే తహతహపడుచుండును, మీయన్యోన్యవియో

గము నీకంటె ఆతనికి మిగుల దుర్భరము. నీహృదయమునందే తాండవము చేయు చున్న విఠలనాథుని నీవు చూచుటలేదా? ఇఁక నీ కీవిచార మేల?" అని బుజ్జగించు చుండెను. అందులకునామదేవుఁడు జ్ఞానదేవునిఁ జూచి "మహానుభావా! నీవు అచంచల భక్తుఁడవు కావునను, సుస్థిరహృదయముకావునను నీకు బెంగ లేదు; కాని నే నెట్లు తాళఁగలను? ఆపాండురంగని దివ్యమంగళ విగ్రహమును జూడకున్న నాకన్నులు నిలువఁజాలవు. నాహృదయము తెరికొనఁజాలదు. విచారమన నెట్టిదో యెఱుఁగనినీకు నావిచార మెట్టిదో ఎట్లుఁ దెలియఁగలదు. నీవనుగ్రహించి విఠలనాథుని దర్శనము దిన దినము నాకు కలుగునట్లు చేయవేని, నేను బ్రతుకఁజాలను" అని అనేకవిధముల దీనా లాపము లాడుచునే జ్ఞానదేవునివెంటఁ బోవుచుండెను.

మఱికొంతదూరము పోయినతరువాత నామదేవునిఁ జూచి జ్ఞానదేవుఁడు "భక్తశిఖామణీ! నీచరిత్రము మిగుల ఆశ్చర్యకరమై యున్నది. నీవు శ్రీహరి నెట్లు ఉపాసించితివి? ఆజగదీశుని యనుగ్రహము నీకు ఎట్లు లభ్యమైనది?" అని యడి గెను. ఇదివిని నామదేవుఁడు జ్ఞానదేవుని పాదములనంటి "మహాత్మా! మీరు ఇట్లు అడుగరాదు. ఈదీనునియందు మీరు తెలిసికొనవలసినది ఏమియులేదు" అని బదులుచెప్పెను; కాని అంతటితో జ్ఞానదేవునకు తృప్తికలుగలేదు. ఆతఁడు నామ దేవుని బుజ్జగించి "నీహృదయము ఇంత గంభీరమైనది" అని నాకు మొదటినుం డియు నెఱుకయే. తెలిసినవానివద్ద ఇంక ఎంతతడవు దాఁచెదవు? 'నామదేవా! పయిపయి రంగులు చూచి తత్త్వము నూహించువారు నీయెదుట శృంగభంగము గాంచుటలో సందియము లేదు. తెలిసినవారికి ఇప్పుడు నీవు ఆడినపలుకులయందు ఎంతో యర్థము గలదు. నీసంభాషణము వినుటవలన నాకు పరమానందము గలుగు చున్నది. పాండురంగని అనుగ్రహములేకున్న ఇట్టి మహామహిమోపశోభితుఁడవు అగు నీతోడిసాహచర్యము నాకు లభించియుండదు గదా! ఇఁక వెనుకటి వృత్తాంత మంతయు నేటికి ? సాధుసంగమువలనఁ గలుగు ప్రయోజనము నీవలనఁ బడయుటకు నేను నీతో తీర్థయాత్రకు బయల్వెడలితిని. నీవు నాకు మనోరథమును ద్రోసివేసెద వేని పాండురంగఁడుచెప్పినట్లు నిజముగ ఈనాప్రయాణము అంతయు వ్యర్థమేగాక, విశేషించి నిన్ను ఇట్లు శ్రమపెట్టినందులకు నాకు మహాపాతకము గూడ సంభ వింపఁగలదు. కావున నాప్రార్థనమును మన్నించి, నాయెడల ననుగ్రహము ఉంచి నాకోరికను దీర్పుము" అని మఱల నామదేవుని ప్రార్థనాపూర్వకముగ బలవంతము చేసెను. నామదేవుఁడు కొంతతడవు నిరుత్తరుఁడు అయ్యెను.

తుదకు తప్పనిసరియగుటచే నామదేవుఁడు జ్ఞానదేవునిపాదములపై వ్రాలి, "ఇటు నిర్బంధపెట్టిన నే నెట్లు తాళఁగలను? ఈమూఢునకు తెలిసిన దేమున్నది? మీ

నిర్బంధమే నన్ను పలికించుచున్నది. సర్వజ్ఞులగుమీయెదుట మాటాడుటకే సిగ్గగుచున్నది. నేను శాస్త్రములు చదువుకొనలేదు. యోగములను అభ్యసింపలేదు. కేవలము శ్రీహరియెడల మాధభక్తిచేసితిని. ఈశ్వరదత్తమగు దేహమును ఈశ్వరసేవయందే వినియోగింపవలయు ననియు, ఈశ్వరునిచే ననుగ్రహింపఁబడిన హృదయమును తత్స్మరణమునందే వినియోగింపవలయుననియు, ఈవిధమున దేవదేవునిచే నొసంగఁబడినసర్వమును ఈశ్వరునికే సమర్పింపవలయుననియు నాకు తోఁచినది. నే నట్లే చేసితిని. ఏదోయొక యశరీరవాణి నేను చేసినది సరియని నాకు వినిపించినది. అప్పటినుండియు నేను ఆమార్గమునుండి విచ్యుతుఁడను గాలేదు. శ్రీహరి ఆనందముతో నన్ను స్వీకరించినాఁడు. నేనిప్పుడు ఆసచ్చిదానందస్వరూపమునే నా హృదయమున నిడుకొని శ్రవణమననాదులచే అర్చించుచు, ఆనందరసమగ్నుఁడనై యున్నాను" అని చెప్పెను.

జ్ఞానదేవునకు మహానందము కలిగెను. తోడనే యాతఁడు నామదేవుని దృఢముగఁ గౌఁగిలించుకొని "మహాత్మా! ధన్యుఁడ నైతిని. నీదివ్యసాధనాప్రణాలి అనితరసాధ్యమై యున్నది. మముబోంట్లకు ఇంత సులభముగా హృదయము స్వాధీనము కాలేదు. నినుబోలువారు ఇఁక లేరనిచెప్పుట అసంభావ్యము గాదు" అని కొనియాడెను. తుదకు వారు డిల్లీనగరము చేరుకొనిరి. అచ్చటివారెల్లరును కొలఁది దినములయందే నామదేవుని ప్రభావమును విని, గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి సేవించి పోసాగిరి. మఱికొన్ని దినములలో నగరమునందంతటను ఈవృత్తాంతము వెల్లడియయ్యెను. జనసంవాదము అచ్చటి తురుష్కప్రభువునకు చాల వింతగను విపరీతముగను దోఁచెను. నామదేవుని ప్రభావమునందు ఆతనికి నమ్మకము కలుగలేదు. విశేషించి పరీక్షింపవలెనని సంకల్పము కలిగెను.

ఇట్టి సంకల్పముతో పాదుషాహ ఒకగోశవమును పట్టించుకొని అక్కడకువచ్చి, "నీవు నిజముగ హరిదాసుఁడవేని దీనిని బ్రతికింపుము. లేకున్న నిన్ను శిక్షింతును" అని నామదేవునితోఁ బలికెను; కాని నామదేవుఁడు ఏమియు భయపడలేదు. చలింపనులేదు. మాఱుకూడఁ బలుకలేదు. ఈస్థితివలన పాదుషాహకు కోపము పెరిఁగిపోయెను. మఱల నాతఁడు జడిపించుచు, "దీని నెన్నిదినములలో బ్రతికించెదవు ? మాఱుపల్కుము" అని మేఘగంభీరభాషణములతో పలికెను. అది చూచి నామదేవుఁడు మందహాసము గావించి "నాలుగుదినములలో రమ్ము. పో ఇఁక పలుకవలదు" అని బదులు చెప్పెను. పాదుషాహ తెలివితేటలుగల భటులను అచ్చట కాపలా వేసి కోటకుఁ బోయెను.

పిదప నామదేవుఁడు శ్రీహరిని ప్రార్థింపఁ దొడఁగెను.

శ్లో. జానాతి రామ తవ తత్త్వగతిం హనూమాన్ జానాతి రామ తవ సఖ్యగతిం కపీశః,
జానాతి రామ తవ యుద్ధగతిం దశాస్యో జానాతి రామ ధనదానుజ ఏవ సత్యమ్.
శ్లో. హే రామ హే రమణ హే జగదేకవీర హే నాథ హే రఘుపతే కరుణాలవాల,
హే జానకీరమణ హే జగదేకబంధో మాం పాహి దీన మనిశం కృపణం కృతఘ్నమ్.
(రామకర్ణామృతము. అ. 4. ప. 17-18.)

అని ఈతీరున నామదేవుఁడు నాలుగుదినములు ప్రార్థించెను. అప్పటికి పాండురంగఁడు నిజరూపముతో నచ్చట సాక్షాత్కరించెను. తోడనే నామదేవుఁడు శ్రీహరిని వల గొని సాష్టాంగమాచరించి, "జగన్నాథా! నాపై నాగ్రహ మేల కలుగవలెను? నేనేమి యపరాధము చేసితిని? నాలుగుదినములు నన్నేల యుపేక్ష చేసితివి? నాఁడు నీ వియోగభారమును సహింపఁజాలనంటివి; కాని ఇప్పుడు ఇన్నిదినములు ఇంత దీనుఁడనై ప్రార్థించినను ఏల దయ చూపకపోతివి? ఇట్లయిన నేను బ్రతుకఁగలనా?" అని దీనముగఁ బలికెను. అందులకు పాండురంగఁడు మందహాసము గావించి "నామ దేవా! తప్పంతయు నాపై మోపుట ధర్మమా! నీవు పాదుషాహాతో 'ఈయావు నాలుగుదినములలో బ్రతికింతు' నని చెప్పితివి. అగుటచే నేనింతవఱకును రాఁజాలక పోతిని. నీవు అప్పుడే బ్రతికింతునని ఏల చెప్పకపోతివి? నాహృదయమును నీవు తెలిసికొనఁజాలక పోతివి" అని పలుకుచు చచ్చిపడియున్న ఆవుకళేబరమును ముట్టుకొని తోడనే తిరోహితుఁ డయ్యెను. ఆవు లేచి నిలచెను. మహానందపరవశుఁడై నామదేవుఁడు నృత్యము ప్రారంభించెను.

ఇది యంతయుఁ జూచి రాజభటులు తెల్లవోయి కొంత తడవు మ్రాన్పడి యుండి, పిదప తిన్నగ పాదుషాహాచెంతకుఁ బోయి సంగతియంతయుఁ దెలిపిరి. ఆశ్చర్యాతిరేకముచే పాదుషాహ తొలుత నిర్విణ్ణుఁడై పిదప తేరికొని, వెంటనే అటకుఁ బరువెత్తుకొనివచ్చి "నాయపరాధమును క్షమింపవలయు" నని నామదేవుని పాద ములపై వ్రాలెను. అందఱును ఆనందించిరి. నామదేవుఁడు పాదుషాహను తన శిష్య వర్గమున చేర్చికొనియెను. నామదేవుఁడు మహామహిమము స్వల్పకాలమునందే దేశము నలుమూలలకు నల్లుకొనియెను.

పిదప నచ్చట నొకటి రెండు దినములు ఉండి, నామదేవుఁడును, జ్ఞానదేవుఁడును మఱల బయలుదేఱి ప్రయాగ, అయోధ్య, మథుర, గోకులబృందావనము, ద్వారక మున్నగు పుణ్యస్థలముల సందర్శించి మార్వాడీదేశమునకుఁ బ్రయాణ మైరి; ఒకనాఁటి ప్రయాణమున వారు ఒక యూరు విడిచి రెండవయూరు వచ్చు చుండఁగా, మార్గమధ్యమున ఇరువురకుఁగూడ నొక్కమాఱుగ దాహము అయ్యెను. వారంతటను గలయఁ జూచిరి; కాని సమీపమున నేదియు తటాకము కాన్పింపఁ

దయ్యెను. ఆప్రయాసముతోడనే వారు మఱికొంతదూరము అరుగునప్పటికి అచ్చట నొక బావి కాన్పించెను; కాని అచ్చట చేద త్రాడు మున్నగు సాధనములు ఏమియు లేకపోయెను.

అయినను జ్ఞానదేవ నామదేవులవంటి భాగవతాగ్రేసరులకు ఏమిలోపము? జ్ఞానదేవుఁడు చూచుచుండఁగనే, దేవతలు స్వర్గమునుండి భూమికి ఆధారములు ఏమియు లేకయే దిగునట్లు నూతిలో దిగి, దప్పిదీఱ నందలి మధురజలమును త్రావి బైటకు వచ్చెను. అంతట నామదేవుఁడు చేతులు జోడించి, "జగన్నాథా! భక్త చింతామణీ! రక్షింపుము. సందర్భమును బట్టిచూచిన నీకు నేను కంటకినగుటను నిన్ను సందర్శించుట పొసఁగనట్లు తోఁచుచున్నది. అయినను సకలమునకు నీవే కర్తవు" అని ప్రార్థించెను. తోడనే ఈప్రార్థనము ముగియక పూర్వమే బావియందలి నీరు పొంగి పైఁకి వచ్చెను. అది చూచి నామదేవుఁడు పాండురంగని పాదపద్మము లను స్మరించి పిపాస శమించునట్లు జలమును త్రావెను. ఈవింతను జూచి జ్ఞాన దేవుఁడు నామదేవుని కౌఁగిలించుకొని, "మహాత్మా! సర్వకాలసర్వావస్థలయందును పాండురంగఁడు నీకుఁ దోడునీడయై యున్నాఁడు. అనుక్షణమును నేను నీసాహ చర్యమువలన పునీతుఁడ నగుచున్నాను" అని వినుతిచేసెను. నామదేవుఁడుగూడ జ్ఞానదేవునిఁ బ్రతివినుతిచేసెను. ఈరీతిన ఒకరి ప్రభావమును ఒకరు కొనియాడు కొనిన తరువాత, వారు ఇరువురును మఱల ప్రయాణము సాగించిరి. వారిరువురును పిపాస తీర్చుకొను సందర్భమున మహాద్భుతములు చూపిన ఆబావిచెంతకు వచ్చి, నేఁటికిని వేలకొలఁది సాధుజనులు మార్గశిరమాసమున అవగాహనము చేసి పునీత పాపు లగుచుందురు.

హరిద్వారము, హిమాచలము, నైమిశారణ్యము, గయ, జగన్నాథము, శ్రీకూర్మము, సింహాచలము, కోటిలింగాలు, ద్రాక్షారామము, భీమేశ్వరము, కోటి ఫలి, కాళహస్తి, వేంకటాచలము, శ్రీరంగము మున్నగు సుప్రసిద్ధక్షేత్రములను వారు సేవించి, తుదకు మహాశివరాత్రికి నాగనాథపురమువచ్చి చేరుకొనిరి. అచ్చట నాఁడు నాగనాథునియాలయము అంతయు జనసంఘముచే క్రిక్కిరిసియుండెను. అయి నను వారు ఎట్లో తెలివిచేసికొని గర్భాలయమునొచ్చి, నాగనాథునకు సాష్టాంగవం నములు అర్పించి ధ్యానముచేసి, తుదకు భగవద్గుణకీర్తనము ప్రారంభించిరి. వారిమనోహరగానపద్ధతికి అబ్బురపడి, అచ్చటి జనసంఘము అంతయు నిశ్చేష్టమైయుండెను.

ఇట్లుండఁ గొంతసేపటికి అర్చకులు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు అన్నియు ముగించికొని, స్వామినిఁ బూజించుటకు వచ్చిరి; కాని వారు లోనికిఁ బోవుటకు మార్గము కాన్పింపదయ్యెను. అందులకు కుపితులై, వారు జ్ఞానదేవుని నామదేవుని

జూచి "ఇదియేమి గందరగోళము? తొలఁగిపొండు. ఈశ్వరుని సేవించుటకు అనే
కులు వచ్చుచున్నారు. వారికి ఏరికిని, మాకుఁగూడ మార్గము లేకుండ నిట్లు అడ్డ
ముగాఁ గూర్చుండిన నెట్లు? పొండు. ఈవేషములు అన్నియు మాకు తెలియనివి
గావు" అని గర్జించి పలికిరి; కాని భగవద్గుణానుభవమున నున్న నామదేవునకును, జ్ఞాన
దేవునకును ఈమాటలు విన్పింపవయ్యెను. అందులకు మఱింత ఆగ్రహపడి అర్చకులు
సంగతి యంతయు పూర్వవిధముగనే చెప్పి, "పొండు. ఆలయము వెనుకకుఁ బోయి
మీగోల మీచిత్తమువచ్చినట్లు చేసికొనుఁడు" అని యాజ్ఞాపించిరి. నామదేవుఁడును
జ్ఞానదేవుఁడును మాఱుపలుకకుండ అట్లేచేసిరి. అర్చకులు "మూఢులు" అని నవ్వు
కొనుచుఁ దమపనిమీఁదఁ బోయిరి.

యథాపూర్వముగ నామదేవుఁడును జ్ఞానదేవుఁడును ఆలయమువెనుకనే
భగవద్గుణకీర్తనము ప్రారంభించిరి. ఇట్లు కొన్ని నిముసములు గడచునప్పటికి ఆకసము
నుండి విద్యుల్లతలవలె వెలుంగుచు తొమ్మిదిలక్షలమంది పతాకములను గైకొని
వచ్చి ఆకసమునందే సమీపమున నిలిచియుండిరి. ఈసమయమున దేవతలు పుష్ప
వర్షము కురిసిరి. అదిచూచి అచ్చటివారందఱును నామదేవుని ప్రభావమును అనేక
విధములఁ గొనియాడసాగిరి.

ఇట్లుండఁగా, ఆపగలును రాత్రియుఁగూడఁ గడచిపోయెను. అర్ధరాత్రియగు
నప్పటికి బాలచంద్రుని సిగపూవుగా ధరించిన నాగనాథుఁడు ఆలయముతోఁగూడ
నామదేవునకు అభిముఖముగ అనఁగా పశ్చిమాభిముఖముగఁ దిరిగి, ఆతని అద్వితీయ
మగు ఈశ్వరగుణకీర్తనాచాతుర్యమునకు ఆనందింపసాగెను.

మఱికొంతసేపటికి ఉదయ మయ్యెను. యథాపూర్వముగ అర్చకులు
మఱల ఈశ్వరునిఁ బూజించుటకు స్నానసంధ్యాదికములు అన్నియు ముగించుకొని
వచ్చిరి; కాని వారికి అంతయు విపరీతముగఁ దోఁపసాగెను. పుష్కరిణులు, తక్కిన
భవనములు, మంటపములు మున్నగునవియెల్ల యథాప్రకారముగనే యున్నను, ఆల
యము మాత్రము అట్లు తిరిగిపోయి యుండుటచే వారికిఁ గొంతవఱకును దిగ్భ్రమ
గలిగెను. ఈస్థితి కొంతసేపటికిఁ బోఁగా వారు ఇందులకు నామదేవునిప్రభావమే
కారణము అని తెలిసికొని, వెంటనే అచ్చటకుఁ బోయి అనేకవిధములఁ గొనియాడఁ
జొచ్చిరి. అంతవఱకును అచ్చటనే యుండియు మైమఱచి యుండిరి; కావున అచ్చటి
వారు ఎల్లరును ఈవిషయమును విని పరమాశ్చర్యచకితులై, నామదేవునకు సాష్టాంగ
వందనములు అర్పించి ఓపినంతవఱకును సన్నుతింపఁగడఁగిరి. నింగినిఉన్న దేవతా
పురుషులు అదృశ్యులైరి; ఆలయము ప్రతిధ్వనించునట్లు ఆనందధ్వానములు చెల
రేఁగెను. జ్ఞానదేవుఁడు నామదేవుని కౌఁగిలించుకొని మిగులఁ గొనియాడెను. ఇప్ప
టికిఁ గూడ నాగనాథుని ఆలయము పశ్చిమాభిముఖమయియే యున్నది.

అచ్చట మఱికొన్ని దినములు ఉండి, నామదేవుఁడును జ్ఞానదేవుఁడును నాగనాథుని సెలవుఁ బడసి పండరిపురమునకుఁ బ్రయాణము సాగించిరి. ఇంతవఱకును నామదేవుఁడు ప్రయాణము చేయునపుడు మార్గమధ్యమున జ్ఞానదేవునితో సకల విషయములను గుఱించియు యథేచ్ఛగ ముచ్చటించెడువాఁడు; కాని ఈ ప్రయాణమునందు మాత్రము తల్లినిఁ జేరఁబోవు దూడవలె పండరినాథునియందే హృదయమును లీనముచేసి మౌనవృత్తి వహించి నడువసాగెను. అదిచూచి జ్ఞానదేవుఁడు "ఈమహాత్ముఁడు పండరినాథుని సమీపించుచున్నా నను ఆనందమువలన మైమఱచియున్నాఁడు. ఇప్పుడు ఈతనినిఁ బలుకరించి ఆయానందానుభవమునకు విఘ్నము నాపాదించుట ధర్మముగాదు" అని తలంచి, ఏమియు పలుకకయే వెంట వచ్చుచుండెను.

ఇట్లు ఒకటి రెండుదినముల ప్రయాణము సాగునప్పటికి ఒకనాఁటియుదయము పండరిపురము కొంచెము దూరముననున్న దనఁగా, స్వామి ఆలయగోపురాగ్రము ప్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే నామదేవుఁడు సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి,—

చ. "వెనుకటి వేళలం దనుభవించిన జన్మశతంబు లట్లు నేఁ
డును భ్రమ మోసపోవక గడుం జలివొందుము డెందమా! చిరం
తనతపముల్ ఫలించి పురతస్థితి నున్నది కృష్ణరూపమై
యనవరతానుచింతన సుధారసవీచుల నోలలాడుమీ."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 64.)

అని పలికి; భక్తివివశుఁడై కొంతసేపటికి లేచి పూర్వాధిక వేగంబునఁ బోయి చంద్రభాగానదిలో స్నానమాడి, మఱింత వేగముగఁబోయి పండరినాథుని యాలయముఁ జొచ్చెను. ఈతనిని చూచిన వెంటనే పండరినాథుఁడు ఎదురువచ్చి చేతులు సాచి నామదేవుఁడు సాష్టాంగపడఁబోవుచుండఁగనే తటాలునఁ బట్టుకొని, కౌఁగిటఁ బొదివి పట్టి శిరంబు మూర్కొని, "వత్సా! నిన్నెన్ని దినములకుఁ గంటినోయి! నీవు ఇచ్చట లేకపోవుటచే ఇన్ని దినములును నాకన్నులు కాయలు కాచినవి. నామనసు మనసున లేదు. ఏమియు తోఁచినది కాదు. అంతయు అంధకారబంధురముగఁ గాన్పించెను. నేఁడు నిన్నుఁ గాంచుటవలన నాప్రాణములు లేచివచ్చుచున్నవి. కన్నులు తేరికొనుచున్నవి. ఆహా! నేఁ డెంతయానందముగా నున్నది" అని పలికి, "జ్ఞానదేవా! మీ యిరువురకొఱకును నేను క్షణమొక మహాయుగమువలెఁ గడుపుచు ఎదురుచూచుచున్నాను. మీతీర్థయాత్ర సాంగమైనది గదా? దురాత్ములవలన ఏమియు చిక్కులపాలుగాకుండ నిరాటంకముగ వచ్చితిరిగదా? నీకోరిక నెఱవేఱినదిగదా? అద్దిరా! నీపట్టుదల! నీ సాధనాప్రణాళి! నీయచంచలభక్తి! నీవినిర్మలజ్ఞానము! నీయనుపమేయమైన వైరాగ్యము! నాకు అపరిమితానంద మగుచున్నది. ఇంతటివాఁడ వయ్యు

నీవు దంభమును ఎఱుఁగవు. ప్రపంచమును ఎఱుఁగవు. మదీయతత్త్వము తక్క
నీయోచనకు మఱియొకటి అందదు. చాల నానందమైనది" అని యాతనిని గూడ
ఆదరించి చేరఁదీసి కౌఁగిలించుకొనియెను.

నామదేవజ్ఞానదేవుల హృదయసీమలయందు నిర్మలానందవాహిని పొంగి
పొరలిపోయెను. అంతట నామదేవుఁడు మోఁకరించి నిలిచి చేతులు దోయిలించి,
"శ్రీహరీ ! భక్తబాంధవా ! నన్ను పెద్దఁజేయవలెనని నాయందలి యనుగ్రహముచే
నిట్లు పలికెదవు; కాని సర్వాంతర్యామి వగు నీకు తెలియని దేమున్నది ? నేను చెప్ప
వలసిన దంతయు నీవే చెప్పివేసి నాకు వాగ్బంధనము చేసితివి. జనార్దనా ! నీ నిర్హే
తుకజాయమానకటాక్షమునకు మేర కలదా ? ఈక్షుద్రునియెడల ఇంత యనురాగ
మును జూపుచున్న నీతత్త్వము నెఱుంగ నెవ్వరి తరము ? నీవు చెప్పినట్లు జ్ఞాన
దేవుఁడు సాక్షాత్తుగ సచ్చిదానందస్వరూపుఁడు. ఆతని సాహచర్యమువలన నాహృద
యము నిర్మలమైనది. నాశరీరము పావనమైనది. నాజన్మ సఫలమైనది. నేను ధన్యుఁడ
నైతిని. మహాత్ముఁడగు జ్ఞానదేవుని సన్నిధి లేకపోయిన భవద్వియోగభారమును
సహింపఁజాలక నాహృదయగోళము ఇంతవఱకే పగిలిపోయియుండును." అని పలు
కుచు, స్వామిపాదములను కన్నీటిచే కడిగెను.

జ్ఞానదేవుఁడు కూడ నట్లే మోఁకరించి నిలిచి, కరకమలములను ముకుళించి,
"అచ్యుతా ! సర్వలోకశరణ్యా ! నీలీలల నెఱుంగ నెవరితరము ? ఏమియు నెఱుఁగ
నట్లుండెదవు. నామరూపములు లేనివానివలె నుందువు; కాని ఈజగమంతను నీవే
యాడించుచున్నావు. తత్త్వవిచారణ చేయఁగలుగువారికి అనంతరూపుఁడవును,
అనంతనాముఁడవునై సాక్షాత్కరించుచున్నావు. నీయాద్యంతముల నెఱిఁగినవా
రెవ్వరును లేరు. నీకు ఆదియు అంతమును లేనేలేదు. కొందఱు భక్తులు నీవు తమ్మే
పూర్తిగ అనుగ్రహించుచున్నావని చెప్పెదరు; కాని ఎవరికివారికే అట్లుచేయు
చున్నావు. నీవు ప్రతిభక్తునిఁగూడ నీకంటె నాకు ప్రేమభాజనము లేదని చెప్పెదవు;
కాని ఇందఱభక్తులలో పూర్ణముగ నీవిలాసములు తెలిసినవా రెవరున్నారు ? అయి
నను నాయెడల చూపుచున్న ప్రేమము అపారము. ఇది నీయకారణవాత్సల్యమునకు
చిహ్నము; కాని నాభక్తికి సూచకముగాదు. మాధవా ! నీయనుగ్రహమునకు
నీవాత్సల్యము కాక, కేవలము నాభక్తియే కారణము అగునెడల, ఎవనికి నిన్ను సమీ
పింప శక్తిఁ గలదు ? మాహృదయములు నిర్మలములైనవెంటనే నీకభిముఖములైన
తోడనే వారికి నీయనురాగదీప్తిచే ప్రకాశముఁ గలిగించెదవు; కాని కాకున్న
నెవఁడు స్వశక్తిచే నిన్ను జేరఁగలఁడు ? మధుసూదనా ! విశ్వమంతయు వ్యాపించి
యున్న సర్వజ్ఞుఁడవయ్యు, నన్ను నీతీర్థయాత్ర నిరాటంకముగ సాగినదా ? యని

యడుగుచున్నావా ? అవును. అడుగవలసినదే. నేను చెప్పవలసినదే, చెప్పెదను. వినుము. నాయెడల అపారకృపవహించి నామదేవుని నాకు తోడిచ్చిన, వెనుక ఇంక నాకు లోపములు ఏమియుండును ? అంతయు నిరాటంకముగ నెఱవేఱినది. సర్వమును బ్రహ్మానందప్రదముగ పూర్తియైనది. శ్రీధరా! నీయనుగ్రహపాత్రునకు అసాధ్యము లేమి యుండును ? అంతయు అనుకొనినట్లే పూర్తియైనది; కావుననే తిరుగ నీదర్శనమునకు వచ్చితిని." అని తానుగూడ బాష్పోదకముచే శ్రీహరికి పాద్యము ఘటించెను.

పండరినాథుఁడు నామదేవుని కంఠమున తులసిహారమును వేసి, మఱల నాదరించి, "వత్సా! నీవు చాల శ్రమపడి తీర్థయాత్ర చేసికొనివచ్చితివి. కావున వ్రతము ఫలించుటకు ఉద్యాపనము నేయవలయును" అనిచెప్పి తానొక బ్రాహ్మణవేషమును ధరించి సోపానదేవుఁడు జ్ఞానదేవుఁడు మున్నగు భక్తాగ్రేసరులు వెనువెంట వచ్చుచుండ, నామదేవుని వెంటనిడుకొని గ్రామములోనికి బయలుదేఱెను. నిండుచంద్రుని వలె వెలుంగుచు ప్రచ్ఛన్న వేషుఁడై యున్న పండరినాథునిచుట్టును చంద్రునిచుట్టునున్న నక్షత్రములవలె అలరారుచున్న భాగవతులను జూచి, గ్రామవాసులందఱును అద్భుతాశ్చర్యచకితు లగుచుండిరి. శ్రీహరి బ్రాహ్మణుల నందఱను సంబోధించి "నామదేవుఁడు తాను చేసిన తీర్థయాత్రకు ఉద్యాపనము చేయుచున్నాఁడు; కావున మీరందఱును విందునకు దయచేయవలయును" అని పిలువఁదొడఁగెను. నాలుగైదు గడియలలో ఆగ్రామమునందలి బ్రాహ్మణుల నందఱను పిలుచుట యైపోయెను. స్వస్థానమునకు వచ్చినతర్వాత, శ్రీహరి కామధేను కల్పవృక్షములను స్మరించెను. తోడనే అవి సాక్షాత్కరించి, విందునకు వలయు నేర్పాటు లన్నియు చూచుచుండఁగనే ముగించివేసెను. కొంతసేపటికి బ్రాహ్మణులు తండోపతండములుగ వచ్చిరి. పిదప పాండురంగఁడు చేయవలసిన కృత్యమంతయు నామదేవునిచేఁ జేయించి, బ్రాహ్మణులను మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావించి, "మహానుభావులారా! తాంబూలములను పుచ్చుకొని పోవచ్చును. కొంచెము తడవు విశ్రమింపుఁడు" అని చెప్పి, నామదేవాదిభక్తులతోఁగూడ తాను భోజనమునకుఁ గూర్చుండెను. రుక్మిణీసత్యభామలు వడ్డించిరి. భోజనము ప్రారంభమయ్యెను. వారి యుచ్ఛిష్టమును వీరును, వీరియుచ్ఛిష్టమును వారును, అందఱ యుచ్ఛిష్టమును పండరినాథుఁడును, పండరినాథుని యుచ్ఛిష్టమును అందఱును భుజింపసాగిరి.

ఇది చూచి బ్రాహ్మణులు చాల కటకటం బడిరి. "ఈబ్రాహ్మణుఁ డెవ్వఁడో తెలియదు. సంగతి సందర్భములను బట్టిచూచిన బ్రాహ్మణుఁడగునా కాడా? యని గూడ సందేహింపవలసివచ్చుచున్నది. మనము ఇట్టు లేమియు విచారింపకయే త్వర

పడీ విందు కుడిచితిమి. మనబ్రాహ్మణ్యము చంద్రభాగలో కలసిపోయినది" అని తహాతహాపడి, వారు బ్రాహ్మణవేషధారి యగు పండరినాథుఁడు తాంబూలము లీయ వచ్చినపుడు "దూరముగ నిలువుము. తొలుత నేమో నీవు బ్రాహ్మణరూపచండాలుఁడవని తెలిసికొనఁజాలక పోయితిమి. నమ్మి వచ్చినందులకు బాగుగనే చేసితివి. నీతాంబూలములు మాకు వలదు. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవేని వర్ణాశ్రమాచారభ్రష్టులగు వీరితో భుజించినందులకు ప్రాయశ్చిత్తముఁ జేసికొనుము. లేకున్న వ్యవహారము బాగుగ జరుగదు." అని పలికిరి.

పండరినాథుఁడు ఇది యంతయు విని, "వీరు మూఢాగ్రేసరులై యున్నారు. శాస్త్రవాదమునకు పనికిరారు. యుక్తివాదమునకు రారు. తమకుఁ దోఁచదు. చెప్పిన వినరు. ఈజ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులతో వాదింపఁబూనుట నవ్వులాటకు కారణము" అని తలఁచి, ఏమియు నెఱుఁగనివానివలె "బ్రాహ్మణప్రవరులారా! మీయాజ్ఞాప్రకారమే చేసెదను. అంతయు మీరే నెఱవేర్పవలయును." అని చెప్పెను. బ్రాహ్మణులు అంగీకరించిరి. మఱునాఁడు చంద్రభాగానదీతీరమున వారు యథాశాస్త్రముగ బ్రాహ్మణరూపి యగుపండరినాథునకు ప్రాయశ్చిత్తము చేసిరి. "మన పంతము నెగ్గినది" అని అంతయునైన తరువాత బ్రాహ్మణులు చాల గర్వించిరి.

అపుడు పండరినాథుఁడు బ్రాహ్మణుల నందఱను జూచి, "మహానుభావులారా! మీయాజ్ఞ నెఱవేఱినది. మీయనుగ్రహమువలన నేను పునీతుఁడ నైతిని; కావున నేను తరించుటకు నేఁడు నేను ప్రత్యేకముగఁ జేయఁబోవువిందునకు మీరందఱును దయచేసి ఆరగింపవలయును." అని ప్రార్థించెను. బ్రాహ్మణులు అంగీకరించిరి.

అనుష్ఠానము లన్నియు తీర్చుకొని, యుక్తసమయమునకు బ్రాహ్మణులందఱును వచ్చిరి. వారిలో వారే కొందఱు ఒక గదిలో సిద్ధముగానున్న దివ్యములగు భోజన పదార్థములను వడ్డించుకొని భోజనము ప్రారంభించిరి. ఈసమయమున పండరినాథుఁడు తన నిజరూపమును దాల్చి బ్రాహ్మణుల నడుమ సంచరింపసాగెను.

ఇది చూచి బ్రాహ్మణులు తెల్లవోయిరి. "అయ్యో! మనము గ్రహింపలేక పోయితిమి. పాండురంగఁడే ఇట్లు ప్రచ్ఛన్నరూపముఁదాల్చి ఇన్ని లీలలను జేసెను. కట్టా! మన మెంత దుర్మార్గుల మైపోయితిమి. దేవాదిదేవునకు ప్రాయశ్చిత్తము చేయించిన మనకు ఇఁక పుట్టగతులు గలవా?" అని యనేకవిధముల పరితపించుచుండ పండరినాథుఁడు చూచుచుండఁగనే మఱల తొల్లిఁటి ప్రచ్ఛన్నరూపమును ధరించి, నామదేవునిచే వారికి నమస్కారములుచేయించి, "బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఈతనిని అనుగ్రహింపుఁడు. ఈతఁడు నాయారవప్రాణము. భక్తిమార్గమున నన్ను జేరఁదలఁచువారిలో ఈతఁ డగ్రేసరుఁడు. ఇంతటి భక్తశిఖామణి మఱియొందును

కలుగఁబోఁడు. నన్ను చేరుటకు అనేకమార్గములు కలవు. అందు మీరు అవలంబిం
చిన మార్గము ఒకటి. ఈతఁడు అవలంబించిన మార్గము ఒకటి. ఇంకను అనేక
మార్గము లున్నవి. మీరు ఒకరినొకరు ద్వేషించుకొనుట ఏమి ధర్మము? ఏమి
లాభము? మీమార్గమున మీరు ఘనులు. అట్లే ఎవరిమార్గమున వారు ఘనులు.
మార్గముమాత్రము మంచిది గావలెను. అది నన్ను చేర్చునది కావలెను. కావున
తత్త్వము నెఱింగి ప్రవర్తించుట మంచిది" అని చెప్పి విరమించెను.

బ్రాహ్మణులు వివేకమును గాంచిరి. వారందఱును తమ యపరాధమును
మఱచి తమ్ము కాపాడవలయునని అనేకవిధముల ప్రార్థించి, పెక్కువిధముల స్తోత్రము
గావించిరి. అగణ్యసాష్టాంగనమస్కారము లాచరించిరి. భగవంతుఁడు వారి ప్రార్థ
నలు మన్నించెను. వారికి అభయమిచ్చెను. అందఱును సెలవుఁబడసి ఎవరి యిండ్లకు
వారు పోయిరి.

పిదప మఱికొన్ని దినములు గడచిపోయెను; ఒకనాఁడు నామదేవుఁడు జ్ఞాన
దేవుఁడు భక్తాగ్రేసరులు అందఱును, గోరాకుంభారు ప్రార్థింపఁగా, ఆతని యింటికిఁ
బోయిరి. ఆసమయమున ఆతఁడు వారి నందఱను జాల మర్యాద చేసి, మహాదర
ముతోఁ బూజించి సేవించెను. అంతట జ్ఞానదేవుఁడు గోరాకుంభారునిఁ జేరఁబిలిచి
"మహాత్మా! నేఁడు నీయింటికి వచ్చి నీచే నాదరింపఁబడుటవలన మేము ధన్యులము
అయితిమి. నీవు తొల్లి కుంభకారుఁడవు గావున ఘటముల మంచిచెడ్డలు నీకుఁ దెలి
యనివిగావు. ఇచ్చట నీవు ఇన్నిఘటములను వరుసగాఁ గూర్చుండఁబెట్టితివి గదా!
ఇన్నిటిలో ఉత్తమాధమభేదములను వివరించి చెప్పుము" అని కోరెను. అది విని
గోరాకుంభారు అనేకవిధముల తప్పించుకొనవలయును అని చూచెను; కాని
ప్రయోజనము లేకపోయెను. తుదకు ఆతఁడు జ్ఞానదేవుని ఆజ్ఞాప్రకారము ఘటపరీక్ష
చేయుటకు సన్నద్ధుఁడై ముందునకు వచ్చెను.

మృద్ఘటములను జేతితోఁ గొట్టి పరీక్షింతురు గదా! అట్లే గోరాకుంభారు
అచ్చట బంతిదీఱి కూర్చుండియున్న ఆభక్తులశిరములపై చేతితోఁ గొట్టుచుఁ బరీ
క్షింపసాగెను. జ్ఞానదేవుఁడు, సోపానదేవుఁడు మున్నగువారు వినిర్మలభక్తులు
గావున, గోరాకుంభారు చేతితోఁ దమశిరములపై గొట్టుట యెఱుఁగనే యెఱుఁగరు;
కాని నామదేవుఁడు మాత్రము కుంభారు తన్ను సమీపించిన వెంటనే వెనుకకు ఒదిగి
"నేను నిన్ను ఏమి చేసితిని? నాశిరమున నేల కొట్టెదవు" అని వడఁకుచు అడిగెను.
అందులకు బదులు ప్రత్యేకముగఁ బలుకక, ఆతఁడు అందఱను జూచి "ఇన్నిఘటము
లలో ఇదియే ఓటిది. ఇది నిర్దుష్టముగాదు" అని యెలుఁగెత్తి పలికెను. తోడనే
ఆజ్ఞానదేవాదులు అందఱును పకపక నవ్విరి. నామదేవుఁడు లజ్జాభరంబున ఏమియుఁ
జేయఁజాలక, వెంటనే అటనుండి కదలి ఆలయము చొచ్చెను.

అల్లంత దూరమునందే నామదేవునిఁ బండరినాథుఁడు చూచి, ఎదురేఁగి కౌఁగిలించుకొని, ముఖము గ్రీష్మాతపతప్తమగు కలువవలెనుండుటఁగాంచి, బుజ్జగించి సంగతి అంతయు నడిగెను. నామదేవుఁడు కొంతవఱకును లజ్జచే మాటాడఁజాలక, మఱి కొంతసేపు దుఃఖించి, పిదప "శ్రీహరీ! సర్వాంతర్యామివి అయ్యు, నన్ను సంగతి ఏమి యని అడుగుచున్నావా? ఇది నీవంటివానికిఁదగినదే? నేను నీవు నావాఁడవు అని తలంచి మోసపోయితివి. ఇట్లు చేసెదవు అని తలంపఁజాలనైతిని" అని పలికెను.

అంత శ్రీపాండురంగఁడు "వత్సా! ఏల శోకించెదవు? ఇందు అన్యాయము ఏమి ఉన్నది? నీహృదయము అచంచలమే; మఱియు భక్తిబంధురమే; కాని దానికి ఇంకను పరిపక్వస్థితి సంభవింపలేదు. నీవు జ్ఞానదేవాదులు చెప్పినట్లు ఇంతవఱకును సదాచార్యుని ఆశ్రయింపకపోవుటయే అందులకుఁ గారణము. జ్ఞానదేవాదులు నిన్ను పరిభవింపవలయు నను తలంపుతో అట్లు నవ్వలేదు. అట్లుచేసినఁగాని నీకు యథార్థము తెలియదనియు, నీకు ధన్యత సిద్ధింపదనియుఁ దలంచిరేగాని, వారికి నీయెడల మఱియొకభావము లేదు. కావున వారిమాటలును హాసమును నీకు లజ్జాకారణములు కావు. నేను తలఁచినపుడెల్ల నీకు సాక్షాత్కరించుచు, నీకుఁ దోడునీడగానున్నను, ఆచార్యాశ్రయరాహిత్యము నీయందు లేకపోలేదు. అయినను, తక్కిన నీగుణగణములవలన నిన్ను విడువఁజాలకపోవుచున్నాను. జ్ఞానదేవాదులుగూడ నీయెడల నిట్టి యభిప్రాయముతోడనే యున్నారు. వారు నీకు ఈకలంకముతొలఁగిపోవలయును అనియే నేఁడు ప్రస్తావనచేసిరి. కావున నీవు వారియెడల అన్యథా చింతింపక, వెంటనే ఆచార్యుని ఆశ్రయింపుము" అని హితోపదేశముచేసెను.

అపుడు నామదేవుఁడు "పండరినాథా! నీవును ఇట్లే సెలవిచ్చిన ఇంకేమి చెప్పఁగలను? ఆయినను నీకుఁగాని, జ్ఞానదేవుఁడుమున్నగు భాగవతాగ్రేసరులకుఁ గాని నాయెడల సాధింపవలసిన ద్వేషమేమియు లేదుగావునను, నాకు నీయనుగ్రహముతోడనే గాని తదన్యముతో ప్రసక్తి ఏమియు లేదుగావునను, విశేషించి నీయాజ్ఞ యైనదిగావునను, నేను సదాచార్యుని ఆశ్రయించెదను. కాని తన్నిర్ణయము నీవే చేయవలయును" అని మనవిచేసెను. పండరినాథుఁడు నీకు తగిన సదాచార్యుఁడు వీశోబాకేశుఁడు తక్క నన్యుఁడు లేఁడు." అని చెప్పఁగా, వల్లెయని నామదేవుఁడు ప్రయాణ మయ్యెను.

మార్గమధ్యమున వీశోబాకేశుఁడు నాగనాథుని సన్నిధి నున్నాఁడని నామదేవునకు తెలియవచ్చెను. అగుట నాతఁడచ్చటికే పోయెను. పోయి చూచుచునప్పటికి వీశోబాకేశుఁడు లింగాకారముతో నున్న నాగనాథునిపై తన కాళ్లు ఉంచి, నిద్రించుచుండెను. ఈస్థితినిఁ జూచి నామదేవుఁడు చాల సందేహించి, "ఈతనిస్థితి

చూచిన ఇట్లున్నది. పండరినాథుని యుపన్యాసము చూచిన మహాద్భుతముగ నున్నది. కిరాతునివంటి ప్రాకృతుఁడుగూడ దేవుని విగ్రహముపై కాళ్లు ఉంచుకొని నిద్రించుట కట్టుకథలయందైనను వినలేదు. ఇట్టి అవ్యక్తునిపై పండరినాథునకు అట్టి సదభిప్రాయము ఎట్లు కలిగెనో, ఊహింప నలవికాకున్నది. అంతయుఁ జూడఁగా, జ్ఞానదేవాదులును పాండురంగఁడును నాపై నారోపించిన కళంక మొక్కటియె గాక, నాయందు అంతకు మించినది మఱే యేదోఁగూడఁ గలదనియు, దానినిగూడ తొలఁగించుటకే శ్రీహరి ఈవీశోబాకేశునివంటి అవ్యక్తులచెంతకు నన్నుఁ బంపె ననియుఁ దోఁచుచున్నది. ఏది యెట్లయినను ఈతనిని పలుకరించి చూచినఁ గాని పాండురంగనిభావము తేటపడదు" అని నిశ్చయించుకొని వీశోబాముఖము మీఁదనే తన చూపును నిలిపి ఎదుట నిలిచి యుండెను.

కొంతసేపటికి వీశోబాకేశునకు మెలఁకువ వచ్చెను. తోడనే యాతఁడుకన్నులు విచ్చి చూచెను. అంతట నామదేవుఁడు ఆతనిం జూచి "అయ్యా! నీవంటివాఁడు ఇట్లు శివలింగముపై పాదములు ఉంచుకొని నిద్రించుట తగునా?" అని యడిగెను. అందులకు వీశోబాకేశుఁడు మందహాసము చేసి, "ఇందు అసంభావ్యమేమున్నది? మీరు పరోపకారపారీణు లని తోఁచుచున్నది. దివ్యతేజస్సువలన భాగవతాగ్రేసరు లనిగూడ పొడగట్టుచున్నది; కావున దయయుంచి ఎచ్చటనుంచిన దోషముండదో అచ్చట నాపాదముల నుంపఁగోరుచున్నాను." అని బదులు పలికెను. నామదేవుఁడు మాఱుపలుకకయే క్రిందఁ బెట్టవలెనని వీశోబాకేశునిపదముల నంటెను. కాని వెంటనే జగత్తంతయు శివమయముగాఁ గాన్పించెను. శివలింగము లేని స్థలము ఆవ గింజంతయైనను కాన్పింపదయ్యెను. నామదేవుఁడు ఈయద్భుతమును చూచి నిర్విణ్ణుఁడై యుండఁగా. వీశోబాకేశుఁడు "వత్సా! ఏల యాశ్చర్యపడెదవు? శివలింగము లేని స్థల మెచ్చట నున్నది? హరి యెచ్చట నుండునో, హరుఁడు నచ్చటనే యుండును. బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరులకు పృథక్స్థితియున్నదా?" అని యడిగెను. వీశోబాకేశుని పాదముల నంటిన వెంటనే విద్యుత్తువలె విజ్ఞానము తన హృదయమున వ్యాపించుటచే గతకల్మషుఁడైయున్న నామదేవుఁడు అంతయు నెఱింగి, వీశోబాప్రభావమును తెలిసికొని ఆతనికి సాష్టాంగవందనము లాచరించి, "మహాత్మా! నన్ను ఉద్ధరింపవలయును. పండరినాథుని యనుజ్ఞవలన నీసన్నిధికి వచ్చితిని. నాకిఁక నన్యము దిక్కులేదు" అని ప్రార్థింపఁగా, వీశోబాకేశుఁడు ఆతనిం జేరఁదీసి, అభయమిచ్చి జ్ఞానోపదేశముఁగావించెను.

తోడనే నామదేవుని హృదయముపై నావరించియున్న మాయావరణము తొలఁగిపోయెను. ఆతనికి జగత్తంతయు శ్రీహరిమయముగాఁ దోఁచెను. ఈదివ్యసంద

ర్శనములవలన ఆతఁడు పండరిపురమునందలి సకలమును విస్మరించెను. ఆతఁడు నడచును; కాని తానెందుఁ బోవుచున్నదియు నెఱుఁగఁడు. కూర్చుండును; కాని ఎందు కూర్చున్నదియు నెఱుఁగఁడు. కండ్లకు శ్రీహరిరూపమే కాని మఱి యేమియు కాన్పింపదయ్యెను. శ్రవణములకు శ్రీహరినామముతప్ప ఇతరము విన్పింపదయ్యెను. వాక్కునకు హరిగుణకీర్తనము తక్క అన్యము అందదయ్యెను. ఇట్లాతఁడు సచ్చిదానందానుభవమున వివశుఁడై యుండెను.

ఒకప్పుడు పండరినాథుఁడు ఆతఁడున్న చోటికి వచ్చి తట్టి ప్రబోధించి, "నామదేవా! నాపై కోపించితివా యేమి? మఱి యీ విపరీతమేమి? తొల్లి నన్నొక్కనిమిషమైనను బాసియుండఁజాలకపోయెడివాఁడవు. ఇప్పుడు నీకు పండరిపురస్మృతియే లేకపోయెను. నీకిది తగునా?" అని యడుగఁగా, నామదేవుఁడు "శ్రీహరీ! నీయనుగ్రహమువలన నాయజ్ఞాన మంతయుఁ దొలఁగిపోయినది. ఇప్పుడు నీవు లేనిస్థలమేదియు నాకు కాన్పించుటలేదు. నీకంటె నితరరూపము కాన్పించుటలేదు. ప్రపంచమంతటను నీవే నిండియున్నావు. అట్టిచో నేను పండరిపురమునకు ఏలరావలయును?" అని బదులుచెప్పెను. ఈప్రత్యుత్తరమునకు శ్రీహరి పరమానందభరితుఁడై ఆతనిచేతిం గైకొని తన యెదుట నిలిచియున్న జ్ఞానదేవాది సాధుపుంగవులం జూచి "ఇప్పుడు నామదేవుఁడు అపక్వఘటమని ఎవరైన చెప్పఁగలరా?" యని యడిగెను; కాని ప్రత్యుత్తరము రాలేదు.

ఒకప్పుడు పండరినాథుఁడు నామదేవునిఁజూచి "వత్సా! నీహృదయస్థితి యెట్లున్నది? వీశోబాకేశుని యుపదేశమును మరచితివా?" అని యడిగెను. అందులకు నామదేవుఁడు "అదెట్లు సంభవించును? పదార్థ బాహుళ్యము గలిగినపుడు భ్రాంతికి అవకాశము ఉన్నది; కాని నీకంటె నన్యము లేనపుడు భ్రాంతి గాని, పతనముకాని విచ్యుతి గాని, ఎట్లు సంభవించును?" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఇది యెంత నిశ్చయమో యెఱుంగుటకు నామదేవుని పరీక్షింపవలయు నని పండరినాథునకు సంకల్పముఁ గలిగెను. ఈయూహతో నాతఁడు ఒకనాఁడు ఒకచో భాగవతాగ్రేసరులు అనేకులు గుమికూడి భుజించుచుండఁగా, శ్వానరూపముధరించి అచ్చటకు వచ్చెను. కొందఱు భాగవతులు ఛీఛీ యని దానిని తఱిమివేసిరి. మఱి కొందఱు తమముందున్న పదార్థము అపవిత్రమైపోయినదని దానిని విడిచివేసిరి. మఱికొందఱు అసహ్యపడియుఁ జూచియుఁ జూడనట్లు నటించిరి; కాని పదార్థములను మాత్రము విడువలేదు. ఇంతలో నది పదార్థములు నిలువయున్నచోటికిఁబోయి ఒకపాత్రమున మూతిపెట్టెను. తోడనే కొందఱు దుడ్డుకఱ్ఱలతో కొట్టరాఁగా వారి కందక అచ్చటినుండి తొలఁగిపోయి, మఱల భాగవతులలోఁ బ్రవేశించెను.

మగుడ భాగవతులు కొందఱు దానిని తఱుమఁజొచ్చిరి. అంతట నది నామదేవుని చేతనున్న రొట్టెను తటాలున నోటఁ గఱచుకొని పాఱిపోఁదొడఁగెను; కాని నామ దేవుఁడు అందులకేమియు కోపపడక, ఏవగించుకొనక విశేషించి ప్రపంచములో శ్రీ హరికంటె నన్యము ఏమి కలదు? అని తలంచి, "మహాత్మా! ఏల పరుగెత్తెదరు? ఏల భయపడెదరు?" అని దానిని పట్టుకొని ఒడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని "వట్టిరొట్టె తినవలసిన గతియేమి?" అని పలికి, రొట్టెను తన చేతఁ గొని చిదిపి ఆముక్కలను నేతిలో ముంచి, చక్కెరలో నద్ది దానినోటి కందింపసాగెను. శ్వానమును నిశ్చయ ముగా ఆరొట్టెముక్కలను భుజింపసాగెను.

ఇది చూచి, అచ్చటనున్న భాగవతులలో కొందఱు "నామదేవునకు పిచ్చి పట్టినది. లేకున్న కుక్కకు రొట్టె పెట్టుటఏమి? ఆహా! అంతటి భాగవతశిఖామణికి ఇట్టి పాటు రాఁజెల్లునా? అంతయు ఈశ్వరునిసంకల్పము" అని నవ్వుకొనసాగిరి. మఱికొందఱు భాగవతులు "అట్లనఁగూడదు. నామదేవుఁడు పండరినాథుని అంతరంగ భక్తులలో నగ్రేసరుఁడు. ఈశ్వరతత్త్వము ఆతనికిఁ దెలిసినట్లు అన్యులకుఁ దెలియదు. ప్రపంచమంతయు ఈశ్వరమయ మని మనకుఁ దెలియనిది గాదు; కాని మనకు అనుభవజ్ఞానము లేదు. నామదేవుఁడు శ్వానమునందుఁ గూడ భగవంతుని గనుఁ గొనెను. కావుననే ఆతఁ డిట్లు ప్రవర్తించుచున్నాఁడు. పండరినాథుఁడు నామదేవు నకుఁ గొంగుబంగారమై యున్నాఁడు. ఆతఁడు భక్తశిఖామణిని విడిచి ఎప్పుడును ఉండఁజాలఁడు" అని చెప్పుకొనసాగిరి.

ఈవాదప్రతివాదము లిట్లు జరిగిపోవుచుండఁగనే,అట కుక్క చూచుచుండఁగ దివ్యమంగళవిగ్రహమై నామదేవుని అనుగ్రహించి అంతర్ధానమయ్యెను. దీనినిఁ జూచి తొలుత ఆక్షేపించినవారు తెల్లవోయిరి. కొనియాడినవారు ఆశ్చర్యచకితులైరి. తుదకు అందఱును "భగవంతుఁడు అగు పండరినాథుఁడు నేఁడు ఇచ్చటఁజేరిన భాగ వతుల నందఱను బరీక్షించుటకువచ్చెను. ఆసర్వేశ్వరుని అనంతలీలలలో నిది యొక్కటి. మనము మందబుద్ధులము గావున మొట్టమొదట తెలిసికొనఁజాలక పోయితిమి. నామ దేవుఁ డన్న అఖండజ్ఞానపరిపూర్ణుఁడు గావున, శ్వానరూపిగా వచ్చిన ఈశ్వరుని తెలిసి కొనఁ గలిగెను. కావుననే ఆతఁడు అనుగ్రహింపఁ బడియెను." అని యనేకవిధముల నామదేవునిఁ గొనియాడుచు, తమదౌర్భాగ్యమును నిందించుకొనసాగిరి.

పిదప కొంతకాలము గడచిపోయెను. కార్తికశుద్ధైకాదశి వచ్చెను. నాఁడు నామదేవుఁడు మహానందముతో పండరినాథునిఁ బూజించుటకు ఆలయమునకుఁ బోయెను. పూజ ముగిసిన పిదప పండరినాథుఁడు సాక్షాత్కరించి, నామదేవుని ఆలింగ నము చేసికొని "వత్సా! నీవు నేఁ డిచ్చట భుజింపవలయును" అని చెప్పెను. కాని

నామదేవుఁ డందులకు అంగీకరింపలేదు. "ఈశ్వరా! తప్పుత్రోవలనుండి ఉద్ధరింప వలసిన నీవే ఇట్లు చెప్పిన మేమేమి చేయఁగలము? నేఁడు ఏకాదశి. నేఁడు భుజించిన వారికి పుట్టగతు లుండునా?" అని బోధించి చెప్పెను. అందులకు శ్రీహరి ఏమియు అడ్డుచెప్పక అంగీకరించెను. మఱికొన్ని దినములు గడచిపోయెను. మఱల ఏకాదశి వచ్చెను. నాఁడు పండరినాథుఁడు నామదేవుని పరీక్షింపఁదలఁచి, వృద్ధబ్రాహ్మణ రూపము దాల్చి వచ్చి "మహానుభావా! చాల దూరమునుండి వచ్చుచు, కడు డస్సి యున్నాను. ఆఁకలిచే నాకడుపు మాడిపోవుచున్నది. గడియ యూరకున్న నేను శోషవచ్చి పడిపోదును. పట్టెఁ డన్నమైన నాకు చాలును. రక్షింపవలెను" అని దీన ముగ ప్రార్థించెను; కాని నామదేవుఁడు "అయ్యా! వృద్ధుఁడవగు నీకు నేను చెప్ప వలసిన దేమున్నది? నేఁడు ఏకాదశిగదా! నేఁడు ఒక్కమెతుకైనను భుజించిన వాఁడును, పెట్టినవాఁడును నరకలోకమునకు పోవుదురు. కావున నీవు అంత బాధపడుచుంటివేని ఫలముల నిచ్చెద భుజింపుము" అని పలికెను.

బ్రాహ్మణుఁడు అందులకు అంగీకరింపలేదు. "నాకు పండ్లు అక్కఱలేదు. అన్నమే కావలెను. ఇఁక మాటలాడఁజాలను. కండ్లు తేలిపోవుచున్నవి. అన్నము అన్నము అన్నము. లేకున్న చచ్చిపోయెదను. ఈపాపము నీకు తగులును" అనెను. కాని నామదేవుఁడు మెత్తపడలేదు. "పుణ్యపాపములతో నాకేమియు సంబంధము లేదు. నేను హరిదాసుఁడను. హరిధ్యానముకంటె నాకు మఱియొకటి వలదు. హరి విస్మృతికంటె నాకు పాపకారణము లేదు" అని యాతఁడు బదులు చెప్పెను. వృద్ధుఁడు ఇది విని చాల కోపమును బ్రకటించి, "నీయంతక్రూరుఁడు లేఁడు. విష్ణు భక్తుఁడ నని గర్వించియున్న నీకంటె చండాలుఁడుమేలు" అని కన్నులు తేలవేయుచు కూలఁబడిపోయెను.

అంతట నామదేవుఁడు పరీక్షించిచూచి, బ్రాహ్మణుఁడు చనిపోయెనని తెలిసి కొనెను. ఇది చూచి ఇరుగు పొరుగువా రందఱును "నామదేవుఁడు శిలాహృద యుఁడు. దుర్మార్గుఁడు. వృద్ధబ్రాహ్మణుని చేతులార చంపిన పాపాత్ముఁడు" అని నిందింపసాగిరి. అయినను అతఁడు వారికేమియు ప్రత్యుత్తరము చెప్పక, ఆబ్రాహ్మ ణుని కళేబరమును భుజములపై నిడుకొని భీమానది యొద్దనకు తీసికొనిపోయి చితి పేర్చి, దానిపై నెక్కించి అగ్ని ముట్టించి, ప్రక్క మఱియొక చితి పేర్చుకొని దానికి నిప్పు ముట్టించి దానిపై తా నెక్కెను. ఈసంగతి వెంటనే గ్రామములో తెలిసిపోయెను. నామదేవుని భార్యయు విని, ఒక్క క్షణమైన నింట నుండక అచ్చటకుఁ బోయి, భర్తయున్న చితిపై తానును నెక్కెను. ఈవింతను ఆయూరి స్త్రీపురుషు లందఱును చూచి నామదేవునిమాహాత్మ్యమునకు అబ్బురపడసాగిరి.

చితి మంటలు నల్వంకల నలుముకొనుచుండఁగా, బ్రాహ్మణరూపియగు పాండు రంగఁడు నిజరూపముతో సాక్షాత్కరించి నామదేవుని, ఆతనిభార్యను సురక్షిత ముగ పైకి తీసి, "వత్సా! నీధైర్యస్థైర్యములకు మెచ్చితిని. నీనిష్ఠకు ఆనందించితిని. ముల్లోకములయందును నాకు నినుబోలు అంతరంగభక్తుఁడు లేఁడు. నీభార్యను బోలు పతివ్రతలు లేరు" అని పలుకుచు, చూచుచుండఁగనే తిరోహితుఁడయ్యెను. అచ్చట నున్నవారందఱును ఈయద్భుతమును జూచి, నామదేవుని మాహాత్మ్య మును గొనియాడి, మహోత్సవముతో ఆదంపతులను గ్రామమునకుఁ గొనిపోయిరి. నామదేవుఁడు బ్రతికియున్నంతకాలము నిట్లే హరిభక్తి సలిపి, అవసానమున శ్రీహరి సాయుజ్యమును బడసెను. దేశమునందలి భక్తలోకమంతయు ఆతని నిర్యాణమునకు వగవని దినము లేదు.

మ. "వరశేషాద్రిలసద్విమానమున భాస్వద్యోగపీఠంబునం
దు రమాయుక్తముగా వసించి మునిసంతోషాకృతిన్ గల్గి వి
స్ఫురదోంకారమునన్ భజింపఁదగు రామున్ మేఘసుశ్యాము సుం
దరకామున్ రవిధాము నిచ్చలు పరంధామున్ భజింతున్ మదిన్."

(రామకర్ణామృతము. ఆ. 2, ప. 93.)

---

46. కూర్మాకుంభారు

శ్లో. "బృన్దావనద్రుమతలేషు గవాంగణేషు వేదావసానసమయేషు చ దృశ్యతే యత్,
తద్వేణువాదనపరం శిఖిపిఞ్ఛచూడం బ్రహ్మ స్మరామి కమలేక్షణమభ్రనీలమ్"

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 21.)

మార్వాడీదేశంబున ఒకపల్లెయందు కూర్మాకుంభారు అను నొక కుమ్మరి యుండెను. ఆతఁడు ఇరుగుపొరుగువారందఱవలె సంసారనిమగ్నుఁడు కాక, తామ రాకుమీఁది నీటిబిందువువలె, సంసారము నంటక సదాభగవద్ధ్యానతత్పరుఁడై యుండెడి వాఁడు. ఆతని భార్యయు సద్గుణరాశియై రమణీమణియై భర్తయాజ్ఞాప్రకారము వర్తించుచుండెను. ఆమెగూడ భర్తవలెనే భక్తురాలు. కూర్మాకుంభారు దినమునకు ఒక్కకుండచేసి, నెలకొకమాఱు ముప్పదికుండలను ఆవము పెట్టికాల్చి, వానిని దిన మునకుఒకటిచొప్పునవిక్రయించి, ఆస్వల్పధనముతోడనే దినపాతము చేయుచుండెను. ఆదంపతులు ఇరువురునుగూడ నిస్పృహులే యగుటవలన అంతకంటె ఎక్కుడు కుండలు చేసి, ధన మార్జింత మని ఎన్నఁడును ఊహింపలేదు. 'కుంభారు దినమున కొక్కటిచొప్పున చేయుటకైనను కేవలము దినపాతనిమిత్తమే గాని మఱియొకందు లకుగాదు. "ఒక్కకుండ క్రయముతో మనసంసారము గడచిపోవుచున్నది. మనకు

ఏమియు లోపము లేకుండ రోజులు గడచిపోవుచున్నపుడు దినమెల్ల శ్రీహరిని ధ్యానించుట మాని, ఆశావిజితులమై భవపరంపరం ద్రెంపుకొనఁజాలని అవస్థకు మనము రానేల? పూర్వజన్మసుకృతవిశేషంబున పండరినాథుని దివ్యనామామృతము మనకు లభించినది. దీనిని మఱచిపోవుటకంటె దౌర్భాగ్య మేమున్నది?" అని అతఁడును భార్యయుఁ జెప్పుకొనుచు, ఇంద్రియములను జయించి, ఈశ్వరధ్యానమున నిమగ్ను లగుచుండిరి.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, ఆదేశము నేలు ప్రభువు ఆశక్తిదుర్జనుఁడై కుండలుచేయు కుమ్మరు లెల్లరును ఆవము ఒకటింటికి నెలకు పదికుండలు చొప్పున కోటలో నప్పగింపవలయునని శాసనము చేసెను. చేయునది లేక కుమ్మరు లెల్లరును ఆశాసనమునకు లోఁబడిరి. కూర్మాకుంభారుకూడ అట్లే ఈయసాగెను; కాని ఆవము పెట్టునపుడు ముప్పదికుండలనే పెట్టినను, ఆవము తీయునప్పటికి అందు నలువదికుండలుండెడివి. అది చూచి ఆదంపతు లిద్దఱును పరమాశ్చర్యచకితులై "ఇది పండరినాథుని లీల. ఇంతకంటె అన్యముగాఁ గాదు. సర్వశక్తుఁడు అగు ఆరుక్మిణీకాంతుని లీలల నెఱుఁగ నెవ్వరివశము?" అని నిశ్చయించుకొని, అది మొదలు మఱింత భక్తిశ్రద్ధలతో నాతనిఁ బూజింపఁజొచ్చిరి.

ఇట్లుండఁగా, పండరినాథునకు కూర్మాకుంభారును బరీక్షింపఁ దలంపు గలిగెను. అంతట నొకనాఁడు ఆతఁడు ఇన్నూర్గురు భక్తులతోఁగూడి ఒకబ్రాహ్మణుని వేషముఁబూని కుంభారు ఇంటికి వచ్చెను. అప్పుడు గృహయజమానుఁడు అగు కుంభారు లోపల భార్యతోఁగూర్చుండి భగవంతుని స్మరించుచుండెను. ఈసమయము నందు వీథిలోని భక్తులందఱును ఒక్కమారుగ శ్రీహరినామోచ్చారణము గావించిరి. ఆధ్వని కుంభారు కర్ణములలోఁ జొచ్చెను. తోడనే యాతఁడు బైటికి వచ్చి, సాక్షాత్కరించిన విష్ణుదూతలోయన వెలుంగుచు, వీథియందు నిలిచియున్న భాగవతాగ్రేసరులం గాంచి అనేకసాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి, ఆదరవచనములు పలికి, అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులతోఁ బూజించి, సుఖోపవిష్టులం గావించి, చేతులు జోడించుకొని ఎదుట నిలిచి, "మహానుభావులారా! మీయాగమనమువలన నా జన్మము నావంశము నాజీవితమును ధన్యములైనవి. నేను పునీతుఁడనైతిని. ఇందఱ భాగవతోత్తములను ఒక్కచోట ఒక్కమాఱు చూచుటకు నాకు ఇదియే ప్రారంభము. మీదర్శనమువల్ల నాకుఁ గలిగిన యానందము కూలంకషమై యుక్కిరిబిక్కిరి యొదవించుచుండుటచే, బహుభాషలు ఆడుటకు నేను ఓపఁజాలకున్నాను. మహాత్ములు ఊరకరారు. కావున దేవరవారలు విచ్చేసినకారణమును ఎఱింగింపఁ బ్రార్థింతును" అని వేఁడుకొనెను.

అంతట ఆభాగవతులు ఇట్లనిరి. "నీవు చేయు ఆదరము మాకు ఆనందముం గొలుపుచున్నది. మాకు విశేషము అగు కోర్కె ఏదియు లేదు. మేము ఆఁకట నక నకలాడుచున్నారము. ఈప్రూఁటు మాకు ఈక్షుద్బాధ తీర్చెదవేని కృతజ్ఞులమై యుండుము" ఇట్లు చెప్పునపుడు ఆభాగవతులు చాల ఆయాసమును బ్రకటించిరి. అది విని సహజసయార్ద్రహృదయుఁడు అగు కుంభారు హృదయము బ్రద్దలుకాఁగా, ఓపఁజాలక అంతకును పండరినాథుఁడే కలఁడు. అను విశ్వాసముతో స్వశక్తి విచారణ సేయక, "భాగవతోత్తములారా! ఇందులకై ఇంతదైన్యము పాలుకానేల? ఈదాసునియెడల ఇది యాజ్ఞయగును. కాని ప్రార్థన మెట్లగును? ఒక్కక్షణము మాత్రము తాళుఁడు. ఇంతలోనే సకలమును సన్నద్ధము గావించెదను" అని చెప్పి, వారిని అచ్చట నుండఁగోరి బైటకు వచ్చి నలుదిక్కులు గలయం జూచి "ఇప్పుడు ఏమి దారి? ఇంపలుభాగవతులు కోరిన కోర్కెను కొనసాగింపఁజాలనేని, ఇఁక నాజన్మము ఏల? ఇందు అనేకమహాత్ములు గలరు. అందఱును శ్రీహరికి అంతరంగభక్తులు. ఒక్కప్రూఁటయైన వారికి దుఃరంతము అగు క్షుత్తుతీర్చుట రూపముగ సేవఁజేయఁగలుగుదు నేని ఇఁక నాకుఁ గావలసినది ఏమికలదు ?" అని కొంతతడవు యోచించి, తిన్నఁగ బజారునకు దారితీసెను. పోవుచుండఁగా, హఠాత్తుగా నాతనికి ఒక ఆలోచనము తోఁచెను. తోడనే యాతఁడొక అంగడిచెంతకుఁ బోయి నిలిచెను.

భక్తిరసము ఇట్లు అవతరించి వచ్చినదో యని తేజరిల్లుచున్న కూపాకుంభారు నారసి, యావర్తకుఁడు "అయ్యా! మీరు వచ్చిన పనిఏమి ?" అని ప్రశ్నించెను. అంతట కుంభారు సంగతి అంతయు నెఱింగించి, "శ్రీమంతుఁడా! ఇపుడు వచ్చియున్న భక్తులు కేవలయు శ్రీహరికి అంతరంగికులు. వారిని సేవించుభాగ్యము అయాచిత ముగ నాకు లభించినది. వారిని సఫలమనోరథులం గావింపకుండ నేను పంపివేయఁ జాలను. నేఁడు నీవు వారికిఁ గావలసిన సామగ్రి యంతయు ఒసంగెదవేని కృతజ్ఞుఁడను. మఱియు అచిరకాలమునందే వడ్డితోఁగూడ ఆమూల్యమును ఇచ్చివేసెదను" అని కోరెను. వర్తకుఁడు అందులకు అంగీకరించి, "అయ్యా! మీరు బీదవారు అగుట నేను కోరినప్పుడు గాని మీకు తోఁచినపుడు గాని మీచెంత ధనము ఉండక పోవచ్చును; అట్టిది సంభవించినచో పిదప చాల చిక్కులు తటస్థింపఁగలవు. ఇన్ని యేల ? ఉభయతారకము అగు ఒక యుపాయము చెప్పెదను. ఆలింపుఁడు. మీరు కోరిన పదార్థములను నేను ఒసంగుట ఏమో యథార్థము. మఱి విశేషము ఏమన: నేను ధర్మార్థము ఒకబావి త్రవ్వింపఁ దలఁచియున్నాను. నేఁడు నేను మీకు ఇవ్వఁ బోవుచున్న సామగ్రిమూల్యమునకు బదులుగా ఆబావిని మీరు త్రవ్వుటకు అంగీక రించెదరేని, ఉభయుల కోరికలునుగూడ నిర్బాధముగ నెఱవేఱఁగలవు" అని చెప్పెను.

కుంభారు భాగవతార్చనమునకు అడ్డంకులు కలుగకున్న ఏమైనను సరియేయని అందు లకు అంగీకరించెను. వర్తకుఁడు స్వల్పధనముతో పెద్దమంచినీళ్లబావి తయారగు చున్నందులకు ఆనందించి, ఆతఁడు కోరినది అంతయు ఇచ్చి పంపివేసెను. కుంభారు ఆసామగ్రి అంతయు ఇంటికిఁ గొనివచ్చి, భాగవతులను ఆగ్రామసమీపమున నున్న నందనవనమునకుఁ గొనిపోయి "పాకముచేసికొని తృప్తితీర భుజింపుఁడు" అని ప్రార్థించెను.

కుంభారు కోరిక ప్రకారము భాగవతులు మహానందముతో వంటచేసికొని తనివితీర భుజించి తాంబూలములు స్వీకరించి, "భక్తాగ్రేసరా! నీ సపర్యకు ఆనందము కలిగినది. నీహృదయము విశుద్ధము గావున మాకిచ్చిన యాతిథ్యము శ్రీహరినిఁ జేరినది. ఈరూపమున నీవును మేమును గూడ ధన్యుల మైతిమి. తొలుత నీసంగతి మాకు తెలియదయ్యెను. నీవు సాక్షాత్తుగ శ్రీహరికి అంతరంగభక్తుఁడవు. నీకు ఎందును లోపము లేదు; అయినను నీయాతిథ్యమును బడసితిమి; కావున నిన్ను ఆశీర్వదింపకుండఁ బోవరాదు; కాని, నీవు నిస్సంగుఁడవు. ఈప్రపంచమున నీకు అభ్యర్థనీయము అగు కోరిక ఏమియు లేదు. అయినను నీహృదయమున ఏతలంపు పొడసూపునో, వెంటనే అది నెఱవేఱుఁగాత!" మని యాశీర్వదించి వారు తమ దారినిఁ బోయిరి.

మఱునాఁడు కూపాకుంభారును ఆతని భార్యయు యథాపూర్వముగ ప్రాతః కాలమునలేచి కాల్యములు అన్నియు ముగించుకొని, స్నానమాడి హరినిఁ బూజించి, కలమట్టుకు చక్కఁగా వండిన భోజనపదార్థములను విశుద్ధహృదయములతో స్వామికి నివేదించి, పిదపఁ దాము భుజించి గునపము పాఱ మున్నగుఖననసాధనములను గైకొని వర్తకునియింటికిఁ బోయిరి. ఆవర్తకుఁడును వీరినిఁ జూచి వ్యాపారబాహుళ్యము వలన తామేర్పఱచికొనినది మఱచి, "ఏల వచ్చితిరి?" అని వారినిఁ బ్రశ్నించెను. అంతట కుంభారు సంగతి అంతయు జ్ఞాపకము చేసి "మేము బావి త్రవ్వెదము స్థలము చూపుము" అని చెప్పెను. వర్తకుఁడు ఆనందించి, వారి సత్యనిష్ఠకు ప్రశం సించి, తన పొలమునకుఁ గొనిపోయి "ఇచ్చటఁ ద్రవ్వుఁడు" అని చెప్పి యొకచోటు చూపి, "ఇట్లు సూక్ష్మములో మోక్షము ఉండవలయును" అని యానందించుకొనుచు ఇంటికిఁ బోయెను.

కుంభారు తొలుత "శ్రీహరి" యని గునపమువేసి తట్టలోనికి మట్టియెత్తెను. ఆతని భార్య "పుండరీకాక్షా" యని గంప నెత్తిమీఁదఁ బెట్టుకొని పోయి అవ్వలఁ బాఱఁబోసెను. ఈతీరున వారు శ్రీహరిని ధ్యానించుచు పని చేసిరి.

సాయంకాలము అగుచుండఁగా, వర్తకుఁడు చేసిన పనినిఁ బరీక్షించుటకు వచ్చెను. కుంభారు వినయముతో అంతయుఁ జూపఁగా, ఇరువదిమంది చేయవలసిన

పనిని ఇటువలె చేసినందులకు ఎంతయు ఆశ్చర్యపడుచు, ఆనందముతో వర్తకుఁడు ఇంటికిఁ బోయెను. మఱునాఁడు మధ్యాహ్నము వఱకును కుంభారు భార్యతోఁగూడ అదేవిధముగఁ బనిచేయఁగా, అప్పటికి గంగాజలమువంటి నీరు పడెను. అదియు ఝరీ వేగముతో రాసాగెను. అందులకు కుంభారు ఆనందించి, "మాట యిచ్చినందులకు వర్తకునకు మనము ఋణము తీర్చికొనఁగలిగితిమి" అని సంతృప్తుఁడై, చెంతనున్న ఒక తీయ మామిడిచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను. ఆతని భార్య ప్రక్కనే యుండెను. ఇరువు రును హరిభజనము ప్రారంభించిరి.

వీరు ఇట్లుండఁగా, వర్తకుఁడు మఱల వచ్చెను. కుంభారు అప్పుడే భజనము మాని, వర్తకునకు సకలమును నివేదించెను. ఆనీటి మాధుర్యమునకు వర్తకుఁడు పర మాశ్చర్యచకితుఁడై, మహానందపరిపూర్ణచిత్తుఁడై యూరివారినందఱను రావించి, సంగతి యానుపూర్వికముగ నెఱింగించెను. అందఱును ఆనీటి మాధుర్యమును జూచి రిచ్చపడి, "ఇది అమృతోపమానము. నీపుణ్యమువలన నిట్టిజలము పడినది. ఇది ఎన్ని దినములు వర్షము లేకున్నను ఎండిపోదు. ఈయూరి పొలములకు అంతయు ఈనీరు చాలును" అని ప్రశంసించిరి. తాము కష్టపడినందులకు వ్యర్థము కాలేదని కుంభారు మిగుల నానందించెను.

ఇది యంతయు ఇట్లగుచుండఁగా, ఆతీరున ఆనందించుచు కుంభారు నూతి చెంత నిలిచియుండెను; కాని ఉన్నట్లు ఉండఁగా హఠాత్తుగ అచ్చటి భూమి క్రుంగి పోయెను, కుంభారు భూమిలోనికిఁ బోయెను. అంతట అతనిభార్య విలపించుచు అచ్చటకు రాఁగా, అచ్చటివా రెల్లరును కుంభారును బైటకుఁ దీయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి; కాని అతఁడు ఎందును గాన్పింపఁడయ్యెను. ఇఁకఁ జేయునది లేక వారు కుంభారు భార్యను ఓదార్చి, ఇంటికిఁ దీసికొనిపోయిరి.

పిదప ఆమె భర్తకొఱకు కొంతతడవు విచారించి, తుదకు ఈభౌతిక ప్రపంచముగతియే యిట్టిదని మనస్సునకు సమాధానము చెప్పుకొని, అత్యంతభక్తిశ్రద్ధలతో పాండురంగని మూఁడు అహోరాత్రములు ధ్యానించెను. అంత శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి విచారము ఉడుపఁగా, ఆమె అనేకవిధముల వినుతిచేసెను. అందులకు సంతోషించి, స్వామి ఆమెకు అభయము ఇచ్చి "సాధ్వీ! నీకు విచారమువలదు. ఇక నొక్క సంవత్సరము అయినపిదప నీభర్త మఱల భూవివరమునుండి వచ్చును. అంతవఱకును నీవు యథాపూర్వముగ నన్నుఁ బూజించుచుండుము. పిదప నీభర్తయు నీవును గలిసి సేవించి ధన్యులయ్యెదరు. ఒక్క సంవత్సరము వఱకును భర్తృవియోగమును సహింపుము" అని పలికి, తిరోహితుఁడయ్యెను.

అట వర్తకుఁడు అకారణము కుంభారు భూమిలో దిగఁబడిపోయినందులకు విచారించి, అతఁడు దిగఁబడిపోయినచోట నొకమఠమును, దానిచుట్టును చక్కని

పూఁదోఁటయు నిర్మింపించెను. ఆబావి మధురజలమును ద్రావుటవలన నాతనికి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు అలవడెను. మఱియు ఈవృత్తాంతము అంతయు వినియు, అనూతియందలి మధురజలములను విడువఁజాలకయు, అనేకభాగవతులు ఆమఠమున స్థిరనివాసములు ఏర్పఱచుకొనిరి.

ఈతీరున పాండురంగఁడు ఏర్పఱిచిన గడువు ముగిసినతరువాత, ఒకనాఁటి రాత్రి ఆమఠమునందు కుంభారుక్రుంగిపోయినచోట భూమిలోనుండి తాళములు మృదంగము మున్నగు వాద్యములు బోరుకలంగ హరిభజనము వినవచ్చెను. అది విని అచ్చటివారు ఎల్లరును ఆశ్చర్యచకితులై, ఈవార్త గ్రామమున వెల్లడించిరి. తుదకు అది ఆదేశమును ఏలురాజునకుఁగూడఁ దెలిసెను. తోడనే రాజు వింతపడి అనంతపరివారముతోఁగూడి వచ్చి, అచ్చట త్రవ్వింపఁగా అడుగున శంఖచక్రాది సకలాలంకారములతోడ ఒప్పుచున్న బంగరుకృష్ణవిగ్రహమును, దానిముందు తాళములు వాయించుచు పాటలుపాడుచు హరిభజనచేయుచు కూపాకుంభారును ఉండిరి. రాజు ఆసంభవమును జూచి కుంభారుమహిమకు చాల నబ్బురపడి, తోడనే యతని పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను. అచ్చటివారు ఎల్లరునుగూడ కుంభారుపాదములమీఁద వ్రాలి, రక్షణమును వేడుకొనిరి. భక్తుఁడు వారినందఱను ఆశీర్వదించుట అగునప్పటికి, వర్తకుఁడు వచ్చి భక్తుని కాళ్లమీఁద వ్రాలి సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి "మహాత్మా! ఏలినవారి మాహాత్మ్యమును దెలిసికొనఁజాలక నీచమైన పనిచెప్పి మీమనసు నొప్పించితిని. ఈనూతి జలముత్రావిన పిమ్మట నాకు జ్ఞానము కలిగినది. ఎంతచేసినను నేను చేసిన పాపము పోదు. అది తమయనుగ్రహమువలననే పోవలయును. కావున అనుగ్రహించి రక్షింపవలెను." అని ప్రార్థించెను. భక్తుఁడు అతని నాదరముతో లేవనెత్తి, "మహానుభావా! విచారమువలదు. నీవు చేసిన అకృత్యము ఎద్దియును లేదు. నీయనుగ్రహము వలననే నాకు ఈయదృష్టము గలిగినది. నీయనంతకరుణవవలన నేను ఒక సంవత్సరము శ్రీహరితో ఏకాంతవాసముచేసి బ్రహ్మానందమును అనుభవించితిని. నీమీఁద ఈశ్వరునకు అనుగ్రహము గలుగు" నని పలికెను.

పిమ్మట రాజు "ఈతఁడు మానవమాత్రుఁడు గాఁడు" అని చెప్పి, ఆందోళికమీఁద నాతనిని. మనోహరమగు విమానముమీఁద శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును ఎక్కించియుక్తస్థలమునకుఁ గొనిపోయి విడియించెను. ఇంతలో కుంభారుభార్య వచ్చి భర్తకు సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి నిలువఁగా, ఆతఁడు అమెను దీవించి "నీవు భగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రురాలవు అయ్యెదవు" అని చెప్పెను. అప్పుడు ఆమె తన స్వప్నవృత్తాంతము అంతయు నివేదింపఁగా కుంభారు ఎంతయు ఆనందించెను.

తరువాత ఆరాజు తన పట్టణమున ఒక గొప్పఆలయమును గట్టించి అందు శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును బ్రతిష్ఠచేసి, ఆసమీపమునందే ఒకమఠము కట్టించి, అందు కుంభారును భార్యాసహితముగా నిలిపెను. మఱియు నాతఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను

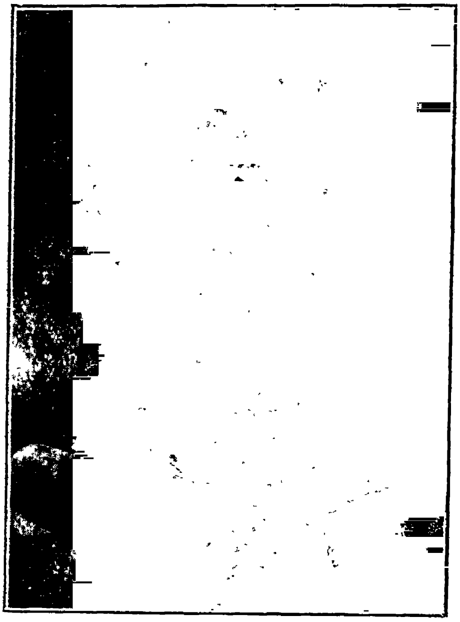
సేవించుటకును, కుంభారునివలన జ్ఞానోపదేశమును బడయుటకును ఏఁగుదెంచు భాగవతులు మున్నగువారికిని శ్రీకృష్ణునకును ఏమియు లోపములు ఒదవకుండునట్లు వలసిన ద్రవ్యము, దానిని యుక్తమార్గములయందు వెచ్చించుటకు కొందఱు ఉద్యోగులను నియమించెను. కొన్ని దినములు గడచినతరువాత, రాజు సంపూర్ణముగ జ్ఞానవైరాగ్యములనుబొంది కుంభారు పాదములను బట్టి "అనుగ్రహింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. కుంభారు కరుణాళుండై, రాజునకు శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి దాని క్రమమంతయు నెఱింగించి ఆశీర్వదించెను.

మఱి కొన్నిదినములకు వర్తకుఁడు భార్యాద్వితీయుఁడై అచ్చటకు వచ్చి కుంభారునకు సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి, "మహానుభావా! మేము ఇంతవఱకును సంసారసాగరమునఁగూలి దరిఁగానక పరితపించితిమి. ఇప్పుడు మాకు పశ్చాత్తాపము గలిగినది. మాయెడల ననుగ్రహము పూని మాకు మోక్షప్రాప్త్యుపాయము నెఱింగింపుము" అని ప్రార్థించిరి. కుంభారును వారికి పరమభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు అలవడినందులకు ఆనందించి, వారికి మంత్రోపదేశము చేసి "భగవంతునకు మీయెడల అపారకరుణ కలుగును" అని యాశీర్వదించెను. పిదప అనేకులు వచ్చి ప్రతిదినమును కుంభారునివలన ఉపదేశములు పొందసాగిరి.

కుంభారు చేయుభజనకు మెచ్చి కొన్నిదినముల శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీవు నాకు అంతరంగభక్తుఁడవు. ఏమికావలయునో కోరుకొనుము" అనిచెప్పెను. కుంభారు పరమానందభరితుఁడై, అనేకవిధములఁ గొనియాడి "భక్తవత్సలా! సనకసనందనాదులకుఁ గూడ దుర్లభుఁడవు అగు నీవు సాక్షాత్కరింప, నిఁక నాకుఁ గావలసినది ఏమిఉన్నది? లోకము మాయావరణమునఁ గూలియున్నది. దానికి తరణోపాయమును అనుగ్రహింపుము" అని ప్రార్థించెను. "అందులకు నీవే తగినవాఁడవు. నీకోరిక యెప్పుడును వృథగాదు" అనిచెప్పి, భగవంతుఁడు అంతర్హితుఁ డయ్యెను. కుంభారు బ్రతికియున్నంతకాలమును అనేకులను భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నులను గావించి, అవసానమున భార్యతోఁగూడ శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను. అవసానమునకుఁ బూర్వము కుంభారునకు మఱియొకప్పుడు స్వామి సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీనివాసమువలన ఈనగరము పుణ్యక్షేత్రములలో నొకటియైనది; ప్రతిసంవత్సరమును ఆషాఢకార్తికమాసములయందు నన్ను సేవించుటకు పండరిపురమునకు వచ్చు భక్తులందఱును ఇక్కడకుఁ గూడ వచ్చి పోవుచుందురు" అని చెప్పెను. ఇప్పటికిఁగూడ అట్లే జరుగుచున్నది.

శా. "బృందారణ్యతరుప్రదేశముల గోబృందాంగణక్షోణులన్
ఛందోవీథులఁ గానుపించు పరమస్వచ్ఛంద మాతేజ మా
నందబ్రహ్మము వందనీయమురళీనాదానుమోదంబు నా
యందున్ నిల్పెడిఁ బింఛచూడము పయోజాక్షంబు మేఘాభమున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 21.)

శ్రీరామకృష్ణపరమహంస—341.

47. శ్రీరామకృష్ణపరమహంస

శ్లో. "నర మిమ ముపదేశమాద్రియధ్వం నిగమవనేషు నితాంతచారఖిన్నాః,
విచినుత భవనేషు వల్లవీనా ముపనిషదర్థ ములూఖలే నిబద్ధమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 28.)

వంగదేశమునందలి మార్పుకర మను గ్రామమున కుదీరాం చటర్జి అను నొక వైదిక బ్రాహ్మణుఁ డుండెను. ఆతనికి ముగ్గురుకుమారులు గలిగిరి. మూవురలోఁ గడగొట్టువానిపేరు గదాధరుఁడు. అయిదేండ్లప్రాయము వచ్చిన తరువాత తల్లిదండ్రులు ఈతనిని యథాశాస్త్రముగ అక్షరాభ్యాసము గావించి, బడికిఁ బంపిరి; కాని అక్షరజ్ఞానము గలిగినతరువాత గదాధరుఁడు గ్రంథములను జదువుటకుఁ జాల నసహ్యము చూపఁదొడఁగెను. అందులకుఁ గారణమేమన ? ఆతనికి లౌకికవిద్యల యందు అభిలాష లేకుండెను. అంతటి చిన్నతనమునఁ గూడ నాతనికి భగవద్భక్తి గలిగియుండవలయు నను పేరాస యుండెడిది. అందుల కుదాహరణముగ నాతఁడు ఎల్లవేళలయందు ఏకాంతముగఁ గూరుచుండి భగవంతుని ధ్యానించుచుండెడివాఁడు. ఇదిచూచి అన్నలును, దల్లిదండ్రులును జాలఁ గోపించి పాఠశాలకు వెళ్లవలసివచ్చు నని యిట్లు మాయలుచేయుచున్నాఁడని తలంచి, బలవంతముగాఁ దీసికొనిపోయి పాఠశాలలోఁ గూలవేసి వచ్చుచుండిరి. ఎన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, ఆతఁడు పుస్తకము ముట్టఁడయ్యెను. అందులకు విసిగి, ఆతనిని అన్నలలో నొకఁడు రక్తము కక్కునట్లు చేసెదనని భయపెట్టెను. మఱి నాలుగైదుదినములు గడచునప్పటికి గదాధరుఁడు ఏకారణముననో రక్తము కక్కెను. తుద కీతని తల్లిదండ్రులు ఈతని చేష్టలకు విసిగి, కలకత్తానగరసమీపమున నున్న దక్షిణేశ్వరమను గ్రామమునకుఁ బంపి, యచ్చట కాళికాదేవిగుడిలో అర్చకునిగా నేర్పఱచిరి.

కాళికాలయమునఁగూడ నాతనికి ఆత్మజ్ఞానసాధనమును గుఱించిన పరితాపమే పీడింపసాగెను. కొన్నిసమయములయం దాతఁడు దేవీపూజను మఱచి గర్భాలయము సొచ్చి క్రిందఁబడి దొరలుచు, "తల్లీ! మానవుని ఆయుర్దాయము అల్పము. జ్ఞానము చిరకాలసాధ్యము. ఇట్లుచేసియు భగవంతుఁడు జ్ఞానరహితునకు నరకము విధించినాఁడు. కట్టా ! నాజీవితము తరిగిపోవుచున్నది. నీవేల కరుణింపవు ? నాకేమియు వలదు. ఆత్మజ్ఞానతృష్ణ నన్ను దహించివేయుచున్నది. లోకజననీ ! నా దాహము తీర్పవా ?" అని పరితపించుచుండెను. ఇట్లు అనేకదినములు గడచిపోయెను. ఒక్కొక్కప్పు డాతని కీవిచారమున రాత్రింబవళ్లు తెలియకయే గడచిపోవు చుండెడివి.

ఈషణాత్రయము మోక్షసిద్ధికి ప్రతికూలములు. దానిచే నెవరిహృదయములు ప్రాకితములై యుండునో, వారికి జ్ఞానసంపాదనము శశవిషాణమువంటి దగును. తల్లిదండ్రులు బాల్యమునందే పెండ్లిచేయుటవలన గదాధరునకు శారదాదేవి యను భార్యయుండెను. ఆత్మజ్ఞానమును బడయవలయునని యాతని కెప్పుడు తోఁచెనో, అప్పుడే స్త్రీలను జూడరాదు; అనుసంకల్పము గూడ గలిగెను. అట్లే "నేఁటి నుండి యొక కాసైనను ముట్టుకొనఁగూడదు" అని యాతఁ డొకనాఁడు శపథము చేసి కొనెను. పిదప నాతని బీదతనముఁ జూచి యనేకు లాతనికి అయాచితముగ ధనము నొసంగఁ జూచుచుండిరి; కాని యాతఁడు ఒక్క కాసైనను స్వీకరించి యెఱుఁగఁడు. కొందఱు ధనికులు ఆతనికి ఎట్లయినఁ దమధనము నొకింత యిచ్చి తీరవలయు నని దీక్షఁబూనియుండిరి. వారు ఆతఁడు తెలిసియున్నఁ బుచ్చుకోఁడని తలంచి సమాధిలో నున్నపుడు ఆతనిచేతిలోనో, కాలిమీఁదనో పెట్టెడివారు; కాని యానాణెములు తీసివేయునంతవఱకు నవి యెచ్చటనుండెడివో, యాచోటు గజగజ వడఁకి పోవుచుండెడిది. పిదప నాతఁడు వివాహబంధమును ద్రెంపుకొనఁ దలఁచెను. కాని భారతీయులవివాహబంధమునకు విచ్ఛేదము లేదుగదా! ఇది యెఱింగి, యాతఁడు శారదాదేవిచెంతకుఁ బోయి దోసిలి యొగ్గి, "మన దాంపత్యబంధనమును ద్రెంపి వేయుము. నాకు ఐహికవాంఛ లేమియు లేవు. నీవు నాకు ఈవరమిచ్చితివేని సుఖించెదను" అని ప్రార్థించెను. అంత నామె మాఱు పలుకక భర్తకోరికను నెఱవేర్చి, తాను సన్యాసిని యయ్యెను.

పిదప నాతఁడు పరతత్వజ్ఞానమునకై చేసిన పరిశ్రమ మనంతము. ఆతఁడు అన్నిమతములవారి యుపాసనాపద్ధతులను దెలిసికొనియెను. అన్నిమతములరహస్యములను దెలిసికొనెను. సకలము నాతఁ డాదరించెను. "భారతీయులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, బౌద్ధులు మున్నగువారు అందఱునుగూడ ఆపరబ్రహ్మము కొఱకే వెదకుచున్నారు; కాని విశ్వాసములు వేఱు. మార్గములు వేఱు. అయిననేమి? ఫలమొక్కటియే. ఉపాధిభేదమువలన రుచిభేదము గలిగినట్లే, జాతిభేదముల ననుసరించి మతభేదములు గలిగినవి. ఇది ప్రకృతి విరుద్ధము గాదు. ప్రపంచమంతయు నద్వైతమును ధ్రువపఱుచుచున్నది. ప్రపంచము నెఱుఁగనివారు భేదమును, ద్వేషమును బెంచెదరు" అని యాతఁడు నిశ్చయించుకొనియెను.

ఇట్లుండఁగా, గదాధరుఁడు సన్యసించి పరమహంస రామకృష్ణుఁ డయ్యెను. అప్పుడు కలకత్తానగరమున కేశవచంద్రసేనుఁడు అనునొకజ్ఞానార్తుఁడు పరమహంస నాశ్రయించి జ్ఞానభిక్షమును వేఁడెను. ఆతనికిఁ దొలుత రాజారామమోహనరాయి యేర్పఱచిన బ్రహ్మసమాజమునఁ జాల నాసక్తి యుండెను. అగుటచేఁ గొంతకాల

మాతఁడు పరమహంసవలన జ్ఞానోపదేశమును బడసి, పిదప "ఇది మంచిమార్గము గాదు" అది నిశ్చయించుకొని, సాధారణబ్రహ్మసమాజమునకుఁ బునాదివేసెను; కాని యీతనివలననే పరమహంసశక్తి సామర్థ్యములు ప్రఖ్యాతము లయ్యెను. పిదప వివేకానందుఁడు పరమహంస నాశ్రయించి యఖండజ్ఞానమును బడసి, గురూపదేశ మును దిరస్కరింపక దానిని పాశ్చాత్యులకు విప్పి చెప్పి, అద్వైతమతప్రాముఖ్య మును ధ్రువపఱుచుట అందఱకును దెలిసినదియే.

పరమహంస యుపదేశమువలన ననేకులు తరించిరి. అద్వైతమతము మఱల నున్నతస్థితికి వచ్చెను. ఆతఁ డెంతసేపును "తర్కశాస్త్రముతోఁ బనిలేదు. వేదాంత శాస్త్రచర్చలతోఁ బనిలేదు. జ్ఞానముమీఁద తలుగని ఆశ, పరతత్వమును దెలిసి కొనుటలో నత్యాసక్తి, సాధన, దీక్ష-మున్నగునవి యున్నఁ జాలు" నని యుపదేశించు చుండెను. ఈ కాలమున భారతజాతికి రామకృష్ణుఁడు చేసినమహోపకారము శత సహస్రయుగములయందైనను మఱువరానిది. తమమతమునందు అధికాభినివేశము గల పాశ్చాత్యులలో ననేకులు రామకృష్ణునిమతమును, ఉపదేశములును విని మహా నందముతో నాదరించిరి. ఆతని ప్రజ్ఞ యెల్లరచేతను గొనియాడఁబడెను. రామకృష్ణుఁ డిట్లు చిరకాలము లోకము నుద్ధరించి, ప్రపంచధర్మము ననుసరించి నశ్వరమగు దేహ మును విడిచి, పరబ్రహ్మసాయుజ్యమును బడసెను.

సీ. "వరధర్మ కామార్థవర్జితకాములై విబుధు లెవ్వాని సేవించి యిష్ట
గతిఁ బొందుదురు చేరి కాంక్షించువారి కవ్యయదేహమిచ్చు నెవ్వాఁడు కరుణ
ముక్తాత్ము లెవ్వాని ముదముకొని చింతింతు రానందవార్ధి మగ్నాంతరంగు
లేకాంతు లెవ్వని నేమియుఁ గోరక భద్రచరిత్రంబుఁ బాడుచుందు
ఆ. రామహేశు నాద్యు నవ్యక్తు నధ్యాత్మ, యోగగమ్యుఁ బూర్ణు నున్నతాత్ము
బ్రహ్మమయినవానిఁ బరుని నతీంద్రియుం, నీశు దూరు సూక్ష్ము నే భజింతు."

(భాగ. స్కంధ. 5. ప. 83.)

48. ని వే ది త

శ్లో. "తమసి రవిరివోద్యన్మజ్జతామంబురాశౌ ప్లవ ఇవ తృషితానాం స్వాదువర్షీవ మేఘః,
నిధిరివ విధనానాం దీర్ఘతీవ్రామయానాం భిషగివ కుశలం నో దాతుమాయాతు శౌరిః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 79.)

ఐరోపాఖండమున వాయవ్యభాగమున నున్న బ్రిటిషుద్వీపములలో నొకటి యగు ఐర్లండు అను ద్వీపమున "రెవరెండు, యస్. ఆర్. నోబుల్" అనునొక మహాజనుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు పెద్దవాఁడు అయినతరువాత, మాంచెష్టరు పట్టణ

మున ఒక ధర్మబోధకుఁడుగా నేర్పఱుపఁబడెను. ఆతఁడు చాల మంచివాఁడు. "మార్గరెటు నోబిల్" ఆనునామె ఆతనికి ముద్దులకూఁతురు.

ఈకొమార్తె యనిన నాతనికి ఎంతో ప్రేమ. ఎట్టిచిక్కుసమయమునందైనను ఎట్టి విచారసమయమునందు అయినను ఆమెను జూచినచో ఆనందము వచ్చెడిది. తండ్రియెడల ఆమెకు విశేషమైన భక్తిగలదు. ఆమె తండ్రి గౌరవమును బాగుగ గ్రహించెను. ఆతఁడును ఆమె ముఖమున తాండవము చేయుతేజస్సును గాంచి "ఈమె మహాత్మురాలు అగును" అని తలంచుచుండెడివాఁడు. మఱియునాతఁడు కూఁతునకు చాలశ్రద్ధతోఁ జదువుచెప్పెను. ఆమె చిన్నతనమున ఆతఁడు మాంచెస్టరు నగరమున బీదజనులకు అనేకులకు అనంతసాహాయ్యముచేయు చుండెను. అగుట నాతని కొమార్తెకు అట్టి పరోకారగుణమే పట్టుపడెను. కొన్నిదినములకు ఆతనికి మరణము సమీపించెను. మరణకాలమున ఆతఁడు తనభార్యను జూచి "మార్గరెట్ ముందుముందు చాల గొప్పపనులం జేయును. నీవు అప్పుడు ఆమెకు అడ్డుచెప్పక, అడ్డంకులు గలిగింపక, చేయఁబూనిన పనియందు విశేషమైన ప్రోత్సాహమును గలిగింపుము" అని చెప్పిపోయెను.

కొన్నిదినములకు ఈమె లండనుపురమునఁ బ్రవేశించెను. అచ్చటఁ గొందఱు పండితులు స్త్రీవిద్యవిషయమునఁ గ్రొత్తమార్గములను గనిపెట్టి వానిని బ్రకటించిరి. ఈమె ఆపద్ధతులను బాగుగ గ్రహించి, అందు చాల ప్రయోజనములు గలిగించు చిహ్నములు ఉండుటచే వానిని అంగీకరించి, ఆపద్ధతులతో ఒక పాఠశాలను స్థాపించి దానికి తానే అధీశ్వరియై నడుపసాగెను. ఈకాలమున నీమె అనేకులకు అనేకవిధముల సాహాయ్యము చేసెను.

ఇంతలో అనేకుల కోరికమీఁద శ్రీరామకృష్ణపరమహంసశిష్యుఁడగు వివేకానందస్వామి ఇంగ్లాండునకు వచ్చెను. ఆతఁడు భారతధర్మమును గుఱించియు, అద్వైతమతమును గుఱించియు అనేకోపన్యాసములు ఇచ్చెను. మార్గరేటు అన్నియుపన్యాసములను వినెను. వివేకానందునియెడల చాల గౌరవభావమును జూప సాగెను. కాని యాతఁడు బోధించు మతమును మాత్రము ఆమె అంగీకరింపలేదు. ఆమె స్వామి మతమును తొలుత గౌరవింపలేదు. ఇంతలో స్వామి భారతదేశమునకు వచ్చి యొక సంవత్సరము మాత్రము ఉండి,మఱల ఇంగ్లాండునకుఁ బోయెను. ఈలోపుగా నామె వివేకానందుని మతమును గుఱించి అనేకవిధముల జర్చించుకొని, "ఇందుఁ గొంతగాకున్న గొంతమైన యథార్థము ఉండకపోదు" అని సంశయగ్రస్త యయ్యెను. ఇంతలో మఱల స్వామి యుపన్యాసములను వినుట తటస్థించెను. ఈసంభవమువలన ఆమెకు స్వామియందేగాక, స్వామిమతమునందుఁగూడ గౌరవభావము కలిగెను. కాని అప్పటికిఁ గూడ ఆమె తన మతమును విడువలేదు.

ఇట్లుండఁగా, వివేకానందుఁడు ఒక దినమున "మా దేశపుస్త్రీల వృద్ధిని గుఱించి కొన్ని యాలోచనములు చేసితిని. ఈ ప్రయత్నమున నీవు చేయూతనిచ్చి వారి నుద్ధరించెదవా?" యని ఆమె నడిగెను. తోడనే సందేహింపక, ఆమె యందులకు అంగీకరించి స్వామివెంట భారతదేశమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను.

భారతదేశమునకు వచ్చినపిదపఁ గూడ, నామె ఇంకను వివేకానందునిమతమును గుఱించి యోచించుచునే యుండెను. ఒకప్పుడు ఆమె తనస్నేహితురాలియింటనుండి ఆమెతో ఈవిషయమును గుఱించియే ప్రస్తావన చేయుచుండఁగా,నచ్చటకు స్వామి వచ్చెను. అప్పుడు స్వామిముఖమున ఆమెకు ఏదో యనిర్వచనీయమగు దివ్యతేజము పొడగట్టెను. తోడనే యామె మోఁకాళించి నమస్కరింపఁగా, స్వామి ఆదరముతో శిరముపైఁ జేయిడి ఆమెను ఆశీర్వదించెను. స్వామి హస్తస్పర్శవలన ఆమెశరీరము పులకాంకిత మయ్యెను. భావయంత్రము కదలిపోయెను. సందేహములు సమూలముగ నాశనమై పోయెను. అప్పుడామెకు నూతనజీవనము ప్రారంభమయ్యెను. అనఁగా ఆమెకు భారతీయత్వము ప్రాప్తించెను.

ఆమె అప్పుడు వివేకానందుని మాహాత్మ్యములను బాగుగ గుఱుతెఱిఁగెను. ఏమన ? ఒకప్పుడు ఆమె రామకృష్ణపరమహంస వివేకానందునిఁ గుఱించి "ఈతని హస్తస్పర్శవలననే దివ్యజ్ఞానము గలుగును" అని చెప్పియున్నట్లు విని యుండెను. అందులకుఁ దార్కాణముగా నీమె "నేను ఆమహాత్ముని పాదములు ఎప్పుడు స్పృశించితినో, అప్పుడే నాకు బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినది" అని చెప్పి, గురుదేవునియెడల చాల భక్తిశ్రద్ధలతో సంచరింపసాగెను.

పిదప ఆమె రామకృష్ణపరమహంసశిష్యబృందమునఁ జేరెను. హృదయమును మార్చుకొనినట్లే ఆమె "మార్గరెటునోబుల్" అను నామమును "నివేదిత" అని మార్చుకొనెను. తన్ను తానే భారతధర్మమునకు నివేదించుకొనినది; కావున నీమె ఈపేరు గైకొనెను. పిదప నీమె వివేకానందస్వాముల శిష్యురాలు అయ్యెను. అందఱును ఈమెను "నివేదితాసోదరి" యని పిలువసాగిరి.

మతవిషయికములగు చింతలు అన్నియు మానినతరువాత ఈమె వివేకానందుఁడు తొలుత తన్ను ఈదేశమునకు ఎందులకు ఆహ్వానించెనో, ఆపని చేయుటకుఁ బూనఁదలఁచెను; కాని అందులకుఁగాను నివేదిత కులీనస్త్రీలనడుమ నుండవలయు నని నిశ్చయించుకొనెను. అందును బ్రాహ్మణుల మధ్య నుండఁదలఁచెను. అగుట నీమె ఈ ప్రయత్నసాఫల్యముకొఱకు కొన్నిదినములు కష్టపడవలసి వచ్చెను. తుదకు ఎట్లయినను ఆకోరిక నెఱవేర్చుకొనెను. కాని మఱియొక కష్టము ప్రాప్తించెను. ఈమెకు వంటవాండ్రవలన కష్టములు సంభవించెను. తెలివి

లేటలు గల వంటవాండ్రు తొలుత లభింపరైరి. లభించిరో స్థిరముగ నుండరైరి. మాటిమాటికిని మానిపోఁ జొచ్చిరి. కొన్నిదినములయందు ఈమెకు ఎట్టివాండ్రైనను వంటవాండ్రే లేకపోవుచుండిరి. అప్పుడెల్ల నీమె ఏపండ్లో, ఏపాలో పుచ్చుకొని దినములు గడుపసాగెను. ఒక్కొక్కనాఁడు ఇరుగుపొరుగు స్త్రీలు ఈవార్త విని సకరుణలై అన్నాదికములు పంపఁగా, నీమె కృతజ్ఞతతో వానిని స్వీకరించి భక్షింపసాగెను.

కొన్ని దినములు గతించిన తరువాత నీమె స్వయముగ తనయింటిముంగిట వీథిని తుడుచుకొనఁ జొచ్చెను. అదిచూచి ఆయిరుగు పొరుగు స్త్రీ లెల్లరును తాము స్వయముగ అపనికిఁ బూనుకొనకున్నను, సేవకులచేనైనను శ్రద్ధగా చేయింపసాగిరి. ఈకారణమువలన అంతకుమున్ను చాల మురికితో నిండియుండెడి బోస్పారా అనుపేరుగల ఆవీథి చాల శుభ్రముగా నుండుచుండెను.

తరువాత నీమె స్త్రీలకు జ్ఞానము నొసంగుటకుఁ తలపెట్టెను. భారతదేశములో ప్రకృతము ఆచరణలో నున్న విద్యావిధానము కేవలము నిరుపయోగము అగుట నామె అది కనిపెట్టి, క్రొత్తపద్ధతితో తొలుత బాలికలకు చదువు చెప్పుటకుఁ బ్రారంభించెను. ఇది ప్రయోజనకరము అగుచుండుటఁ జూచి కొన్ని దినములు కడచినతరువాత ఆవీథిని, సమీపవీథులయందునుగల ఇరుగుపొరుగుగృహ యజమానురాండ్రు గూడ తీరికయైనపుడు వచ్చి, ఆమెవలన విద్యాదానమును బడయుచుండిరి. ఈతీరున తొలుత ఇంటినిఁ గుదురనీయకయు, వంటలక్కను గుదుర నీయకయు ఆమె ననేకవిధముల బాధపెట్టిన స్త్రీలు అందఱును ఆమెకు శిష్యురాండ్రు అయిరి. వారికి ఆమెను క్షణము విడిచియుండుటఁ గూడఁ గష్టముగాఁ దోఁచుచుండెను. ఆమె మంచితనమే ఆమెకు ఇట్టి విజయమును గలిగించెను.

భారతస్త్రీలను ఉద్ధరింప వ్రతముపూని, ఈవిషయమున అనఁగా తన పాఠశాలలకు స్త్రీలను దీసికొనిరావలసినదని ఈమె తొలుత డాక్టరు బోసుగారి భార్యను సాయము గోరెను. ఆమె నివేదిత ప్రార్థనమును ద్రోసివేయక, కొంత ప్రయత్నించెను; కాని అవంతయు ఫలము గలుగదయ్యెను. అంతట నామె విసిగిపోయి "ఈవిషయమున నావలన నేమియుఁ గాలేదు" అని చెప్పియుండెను. అగుటచే నివేదిత ఇప్పుడు ఆమె నొకనాఁడు తన యింటికిఁ గొనివచ్చి ఇరుగుపొరుగు స్త్రీలు అనేకులు చదువు కొనుచుండుటఁ జూపెను. అది చూచి బోసుగారిభార్య మిగుల వింతపడి సిగ్గుపడెను. నివేదిత స్త్రీలకు విద్య చెప్పుటతో మాత్రమే తృప్తి వహింపలేదు. ఆమె అనాథశిశువులకు ఆశ్రయము ఇచ్చెను; బాలవితంతువులను ఆదరించెను; అనేక వితంతువులను ఉపాధ్యాయురాండ్రనుగాఁ దయారుచేసెను. ఇన్నిసత్కార్యములు

చేయుచుండుటవలన నివేదిత ఏర్పఱిచిన పాఠశాలకు సోదరీబృందము అని పేరు వచ్చెను.

ఈసోదరీబృందవిషయమును, నివేదితవృత్తాంతమును దేశదేశములయందు వెల్లడి యయ్యెను. అగుటచే కలకత్తాకు వచ్చిన భారతీయులలో ననేకులును, భారత దేశమును జూడవచ్చిన పాశ్చాత్యు లనేకులును ఆమెను జూచిపోవుచుండిరి; కాని ఆమె ఆయాశ్రమనిర్వహణార్థము ధనము ఈయవలసినది అని ఎవరినిఁ బీడించి ఎఱుఁగదు. ఆమె తఱుచుగ గొప్ప గొప్పపత్రికలకు మంచిమంచి వ్యాసములను వ్రాసి పంపుచుండెడిది. ఈవ్యాసములకు ఆయాపత్రికాధిపతులు వెలఇచ్చుచుండిరి. ఇదియుఁగాక ఆమె అనేకమహావిషయములను గుఱించి అనేకగ్రంథములను వ్రాసి ప్రకటించెను. ఈగ్రంథప్రకటనమువలనఁ గూడ ఆమెకుఁ జాలధనము వచ్చుచుండెడిది. ఈతీరున సంపాదించిన ధనమంతయు, ఆమె ఈయాశ్రమమును బోషించుటకే వినియోగించుచుండెడిది.

ఈమె కలకత్తాలోఁ బ్రవేశించిన కొలఁదిదినములకే ఆనగరమున ప్లేగు జాడ్యము చెలరేఁగెను. నగరమునందలివారు ఎల్లరును అడలిపోయి దిక్కుతెలియకుండఁబోవసాగిరి. కలకత్తాకుఁజేరెడి యోడలును రైలుబండ్లును శూన్యములగుచుండెను; కాని కలకత్తానుండి వివిధ ప్రాంతములకుఁ బోవునవి మాత్రము క్రిక్కిరిసిపోవుచుండెడివి. కొందఱు ఇట్లు పాఱిపోవుచుండఁగా, అనేకులు ఇష్టము లేకయు నీళ్లులేకయు మఱి యితరకారణములవలనను నగరమునందే నిలిచిపోయిరి. వారిలో ననేకులు మృత్యువువాతఁ బడసాగిరి. నివేదిత యప్పుడు విసుగును విరామమును భయమును లేక నగరము అంతయుఁ దిరుగుచు, చేతనైనంతవఱకును ప్లేగు సోఁకిన వారికి ఉపచారములు సలహాలుచెప్పుట, మందులు ఇచ్చుట మున్నగునవి చేయుచుండెడిది. ఒకప్పుడు ఒకబీదస్త్రీ తనతల్లి ప్లేగువలననే చచ్చిపోయియుండఁగా ఏడ్చుచుండెను. అప్పుడే ఆమెకుఁగూడ జాడ్యము అంకురించెను. తోడనే నివేదిత ఆమెకుఁ జికిత్స ప్రారంభించెను; కాని కొలఁదిసేపటికి నివేదిత యొడియందే ఆమె ప్రాణములు విడిచెను. ఈతీరున నివేదిత శక్తివంచనలేకుండ ననేకులకు సేవసేసి, కొందఱను మాత్రము బ్రతికింపఁ గలిగెను.

మఱికొన్నిదినములకు తూర్పుబంగాళాదేశమున తీరని కఱవు ప్రాప్తించెను. దీని వలన అనేక ప్రజలు మలమల మాడిపోయిరి. ఆవిపన్నుల నప్పుడు ఈమె మఱల రక్షించుటకుఁ బ్రారంభించెను. ఈకార్యమున ఆమె నిద్రాహారములను మఱచి శక్తికిమించిన పనిఁజేసి యనేకులను రక్షించెను; కాని యీపరోపకారపారీణతకు ఫలమో యనునట్లు ఆమెకు శీతజ్వరము సంభవించెను. ఈతీక్ష్ణజ్వరమువలన

ఆమె చాల నలిగిపోయెను. రోగస్థితినిఁ జూచి అనేక దేశీయ విదేశీయవైద్యులును, అనేకమిత్రులును ఈమెను ఆబోస్పారావీథినుండి మఱియొక వీథికిఁ బోవలసినదని చెప్పిరి; కాని ఆమె వినక అచ్చటనే యుండెను.

నివేదిత అనేకపత్రికలలో అనేకవ్యాసములు ప్రకటించియున్నది గదా! అట్లే యామె కొన్నిగ్రంథములను గూడఁ బ్రకటించియున్నది. ఆమె వ్రాసిన గ్రంథములయం దెల్ల ఆదిమము "కాళీమాత." ఇది కాళిక యొక్క తత్త్వము నంతను వివరించును. ఇందు మనలోఁ జాల మంది తలఁచునట్లు కాళిక యని నరబలులను జంతుబలులను గోరు మారణదేవత గా దని, యీమె సహేతుకముగా నిరూపించి యున్నది. దీనిని ఇంగ్లాండు దేశమున ఒకపుస్తకవిక్రేత ప్రకటించెను. మఱియు నివేదిత వ్రాసిన మఱియొక గ్రంథము "భారతీయాచారముల యల్లిక" యనునది. ఇందు మనయాచారముల ఘనత చక్కఁగ వివరింపఁబడియున్నది. నివేదిత "స్వామిని నేఁగన్నవిధము" అని మఱియొకగ్రంథము వ్రాసెను. అందు వివేకానందునకును దనకును పరిచయము అగుట యాదిగ జరిగిన సంగతులు వ్రాసియున్నది. అజంతా విహారమునందలి ప్రతిమలను గుఱించి ఈమె వేఱొక గ్రంథము వ్రాసి యున్నది. అది భారతీయు లెల్లరును తప్పక పఠింపవలసిన గ్రంథము. నివేదిత శైలి యతి మధురము. ఈమెకుఁగల విషయనిరూపణశక్తి అత్యద్భుతము. ఈమెకు వ్రాయుటయందు చెప్పుటయందునుగూడ సమానమైన అసమానశక్తియున్నది. ఈమె వ్రాసిన విషయములును, చెప్పిన సంగతులును గూడ క్షణములో పాఠకులచిత్తములయందును శ్రోతల హృదయములయందును అంకితలగును. ఇట్లు ఈమె అసమానసామర్థ్యముతో పదునాలుగు సంవత్సరములు భారతదేశమునకు అనంతసేవను జేసి, అవసానమున పరబ్రహ్మైక్యముఁ బడసెను.

మ. "అడవిం జీఁకటిఁ బోవువాని కుదయం బైనట్టిసూర్యాకృతిన్
జడధిం గ్రుంగఁగ నావ దగ్గఱిన యోజం బేదకున్ లబ్ధి చా
ప్పుడురీతిన్ దృఢమై దీర్పఁగా జడిమొగుల్ పైకొన్నచందాన నా
ర్వడరన్ మాన్పెడు వైద్యునట్లు హరి డాయన్ వచ్చి నన్ బ్రోచుతన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 97.)

49. భద్రాచల రామదాసు

బెజవాడకు సమీపమున నున్న నేలకొండపల్లెయందు లింగన్న అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు వసించియుండెను. అతని భార్యపేరు కామమ్మ. ఆదంపతులు అన్యోన్య ప్రేమ సకలసుఖములు అనుభవించుచుండిరి; కాని వారికి సంతానసుఖముమాత్రము లేదయ్యెను. సంతానము నిమిత్తము లింగన్న చాలదినములు ఇందిరేశుని భజించెను. మఱికొన్ని దినములకు హరిపూజాఫలముగ కామమ్మ గర్భవతియై, నవమాసములు మోసి ఒకమంచిలగ్నమున కుమారునిఁ గనియెను. లింగన్న కుమారునకు జాతకర్మాదులు నిర్వర్తించి, గోపన్న అని నామకరణముఁ గావించెను.

శ్రీహరిప్రసాదమువలన జన్మించినవాఁడు గావున గోపన్న మాటలాడ నేర్చినదిమొదలు 'శ్రీహరి' యనియు, 'శ్రీరామా' యనియు నెల్లప్పుడును పలుకుచుండెను. లింగన్న తన కొడుకు ఇట్లు దైవభక్తి కలవాఁడగుటకు ఆనందించి, యుక్తసమయమున అక్షరాభ్యాసము గావించి విద్యాభ్యాసార్థము ఒక పండితునకు అప్పగించెను. అచ్చట గోపన్న తొలుఁదొలుత బాలరామాయణము చదివెను. అదిమొదలు అతఁడు రామనామస్మరణ తత్పరుఁ డయ్యెను. కొలఁదిదినములకే అతఁడు విద్దెలను నేర్చి ఇంటికిఁ జేరుకొనెను. విద్వాంసుఁడై వచ్చిన గోపన్నను జూచి తలిదండ్రులు మిగుల నానందించిరి; కాని మఱికొలఁది దినములయందే వారు దివమునకుఁ బోయిరి.

సంసారభారము గోపన్నమీఁదఁ బడెను. ఇరుగుపొరుగువారి బోధవలన అతఁడు ఒకమంచి కన్యను జూచి పెండ్లియాడెను. పెండ్లియైన కొన్ని దినములకు ఆమె కాఁపురమునకు వచ్చెను. దంపతు లిరువురును చాల అనురాగముతో మెలఁగ సాగిరి. ఇట్లు కొలఁదికాలము గడచునప్పటికి గోపన్నకు ఒకకుమారుఁడు గలిగెను. అతఁడు కుమారునకు రాముఁడు అని పేరుపెట్టి, మిగుల గారాబముతో పెంపఁ దొడఁగెను. అప్పటికి గోపన్న వయస్సు రమారమి ఇరువదిసంవత్సరములు.

ఒకనాఁడు తంబుర శ్రుతిచేసికొని హరికీర్తనలు పాడుచు నొకహరిదాసుఁడు గోపన్న ఇంటిముంగిటకు వచ్చి నిలిచెను. తోడనే గోపన్న "ఎవరో మహానుభావులు వచ్చినారు" అని చింతించి వీథిలోనికి వచ్చెను. వెంటనే హరిదాసుఁడు గోపన్నలక్షణములను బరిశీలించి అద్భుతాశ్చర్యచకితుఁడై, దగ్గఱకు రమ్మని చేరఁబిలిచి "వత్సా! నీకు అఖండయోగము ఉన్నది. నీమీఁద శ్రీరామచంద్రునకు అఖండానుగ్రహము గలుగును. ఇఁక నీకు లేనిది యేమి గలదు? ప్రపంచమునఁ బుట్టినవారు యెల్లరును జచ్చి, మఱలమఱలఁ బుట్టి, మఱలమఱలఁ జచ్చుట ప్రకృతిధర్మము. ఇది సామాన్యధర్మము.

విశేష ధర్మముగూడ నొకటి గలదు. అనఁగా పునరావృత్తిరహిత శాశ్వతబ్రహ్మ లోకనిత్యనివాసము. దీనిముఖ్యభావము ఈశ్వరసాయుజ్యము. మానవజన్మము ఎత్తినందులకు ఫలము ఈశ్వరసాయుజ్యమును సాధించుట. ఇది సాధింపని ప్రాణి జన్మపరంపరచే యమయాతన ననుభవించును. ఇట్టి యవస్థ రాకుండఁ జూచుకొనుట వివేకిలక్షణము. ప్రపంచవాసనలను పరిహరింపఁజాలనివాఁడు ముక్తి పడయఁజాలఁడు. ఈజగత్తంతయు మిథ్య. శాశ్వతము గాదు. ఆత్మ యొక్కటే శాశ్వతము. అయినను మాయావరణమువలన ఆత్మజ్ఞానము తిరోహితమై, జగత్తు యథార్థము అను మోహము యెల్లప్రాణులకును గలుగుచున్నది. ఎవరు ఈవ్యామోహమునఁ జిక్కుదురో, వారికి మోక్షము లేదు. ఈవ్యామోహమును దొలఁగించుకొనుటకు ఆధారము ఈశ్వరసేవ. శ్రీహరిని గొలిచినవారికి అక్షయానందము సిద్ధించును; కావున నీవు ఈసంసారము అసారము అని యెంచుము. దానిని అంటకుము. తారకమంత్రమును జపింపుము" అని మంత్రోపదేశము చేసెను. ఆహరిదాసుఁడు కబీరుదాసు.

కబీరుదాసు వెడలిపోయినతరువాత గోపన్న తారకమంత్రమును తదేకనిష్ఠతో జపింపసాగెను. ఉన్నది ఎంతయో, రావలసినది ఎంతయో, ఎఱుఁగకుండ తన ఇంటఁ గల ధనమంతయు బీదలకుఁ బంచి ఈయసాగెను. సంతర్పణలమీఁద సమారాధనలు. దానములమీఁద ధర్మములు. ఇఁక వెనుకముందులు ఆలోచించుట లేదు. ఈ తీఱున కొలఁదికాలముమాత్రమే జరుగునప్పటికి ఇంటఁగల సర్వస్వమును అయిపోయెను. దినపాతమునకు కష్టము సంభవించెను. మధ్యాహ్నము అరగడుపుతో లేచిన రాత్రికి మొదలే లేకుండెను. ఇట్టి స్థితి సంభవించినను ఆతఁడు సంపాదనకుఁ బూనుకొనలేదు. అన్నము లేదే యని విచారింపలేదు. అన్నిటికిని రామనామామృతమే చాలును అని యాతఁడు తదేకదీక్షతో నుండెను.

తొలుత నాతఁడు రామకోటి వ్రాసి ముగించి, అందులకు సంతర్పణము ప్రారంభించెను. ఇట్లుండఁగా, నొకయూరినుండి యొకబ్రాహ్మణుఁడు వచ్చెను. ఆతని నెంతో ఆదరించి గోపన్న సకలమును బ్రారంభించెను. వంటలన్నియుఁ బూర్తి యయ్యెను. అనేకబ్రాహ్మణులు వచ్చి వాఁకిటఁ బంతులుదీఱి గూర్చుండిరి. కొందఱు బ్రాహ్మణులు వడ్డనలుచేయుచుండిరి. ఈసమయమున గోపన్న కుమారుఁడు అగు రాముఁడు గంజితొట్టిలోఁ బడిపోయెను. వెంటనే తల్లి ఆబాలుని ఒడ్డుమీఁదికి లాగివేసెను; కాని అంతకుముందే బాలుఁడు విగతప్రాణుఁడయ్యెను. అయినను ఇప్పుడు తెలిసినచో బ్రాహ్మణ సమారాధనమునఁ దత్పరుఁడై యున్నపతి తత్తరపడి చేయుచున్నపని మానివేయునని శంకించి యూరకుండెను. కొంతసేపటికి బ్రాహ్మణులు తృప్తిగా భుజించిరి. అప్పుడు గోపన్నకు ఈవార్త తెలిసెను. తోడనే యాతఁడు

తనకుమారుని మృతకళేబరము నెత్తికొని శ్రీరామచంద్రునిఁ దలంచి అతిఘోరముగ విలపింపసాగెను. ఒకటిరెండు నిమిషములయందే ఆతనికి ఈదుఃఖము పోయెను. "జగదీశ్వరుఁడగు శ్రీరామచంద్రు నాపాల నుండ నా కీదుఃఖమేల?" అని తలంచి ఆతఁడు కాళ్లకు గజ్జెలు కట్టుకొని ఒకచేత తంబురాధరించి, ఒకచేత బాలుని మృతకళేబరమును ఎత్తుకొని, శ్రీరాముని గుణగణములను గీర్తించుచు మహానందముతో నృత్యము ప్రారంభించెను. కొంతసేపటికి బాలకుఁడు దీర్ఘనిద్రపోయి మేల్కొన్న వానివలె లేచి కూర్చుండెను. అదిచూచి అందఱును అత్యాశ్చర్యపడిరి. గోపన్న మహానందపరవశుఁడై శ్రీరామచంద్రుని మఱల ననేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. భోజనమునకు వచ్చిన బ్రాహ్మణు లందఱును భూరిసంభావనలుబడసి, గోపన్నమాహాత్మ్యమునకు అబ్బురపడుచు వెడలిపోయిరి. ఈ విధమున అనేకపర్యాయములు సమారాధనలు చేయుటవలననే ఆతఁడు కడుబీదస్థితికి వచ్చెను. ఈస్థితిఁ జూచి భార్య వగచుచుండఁగా, గోపన్న "చెలా! ఏల వగచెదవు? శ్రీరామచంద్రుఁడు ఉండఁగా మనకు ఏమిలోపము?" అని యామె నోదార్చెను.

అదిమొదలు ఆమె మఱల తమబీదస్థితినిఁ దలంచుకొని వగచి ఎఱుఁగదు. ఎల్లప్పుడును భర్తతోఁగూడ నత్యానందముతో శ్రీరామనామమును స్మరించుచు, భర్తకు సకలోపచారములనుజేసి సరివారిలో నామె మేలుబంతి అని పేరుబొందెను.

ఇంతలో ఒక సంవత్సరము గడచి పోయెను. శ్రీరామజన్మోత్సవము సమీపించెను. అది తెలిసి గోపన్న "ఇంటఁ జూచిన నేమియు లేదు. శ్రీరామజన్మోత్సవమును బ్రతికియుండియు శక్తికొలఁది చేయకపోవుటకంటె అన్యాయము లేదు. ఇందులకు ధనము కావలయునుగదా! గోల్కొండకుఁ బోయెదను. నేను పూర్వజన్మమున పుణ్యముచేసికొనియుంటినేని ఈయేటి మహోత్సవము జరుగుటకు తగిన అవకాశములు అక్కడ సంభవింపవచ్చును" అని నిశ్చయించుకొని గోల్కొండకు బయలుదేఱెను.

గోపన్న కొన్నిదినములకు గోల్కొండకుఁ జేరుకొని అక్కన్నమాదన్నగార్ల ఇంటికిఁ బోయెను; కాని లోపలకుఁ బోవుటకు పహరాజవానులు అడ్డుపడిరి. అప్పుడు ఆతఁడు "నేలకొండపల్లె కాపురము; తండ్రి లింగయ్య, తల్లి కామమ్మ, పేరు గోపన్న దర్శనమునకు సెలవుఁగోరుచున్నాఁడు అని చెప్పుఁడు" అని జవానులతోఁ జెప్పెను. జవానులు లోపలకుఁ బోయి రాజ్యాంగము గుఱించి ఆలోచించుచున్న అక్కన్న మాదన్నగార్లకు ఈసంగతులు తెలిపిరి. ఇది విన్నతోడనే వారు దిగ్గనలేచి వీథిలోనికి వచ్చి మేనల్లుఁడు అగుగోపన్నను కౌఁగిలించుకొని ఆదరించి లోనికిఁ గొనిపోయి, "వత్సా! నీతల్లియు మాఅక్కయునగు కామమ్మ స్త్రీలయందు మేలుబంతి.

అట్టియామెను ప్రపంచమున మఱలఁ జూడము" అని ఆమెను దలంచుకొని వగచిరి. అంతట గోపన్న "గతజలసేతుబంధనము వలనఁ బ్రయోజనము లే"దని వారికి తెలిపెను. పిదప వారు గోపన్న స్థితిగతుల నడిగి తెలిసికొని, జరిగినదానికి ఎంతయు వగచి నీకేమియు ఇబ్బందిలేదు. అంతకును శ్రీరామచంద్రుఁడును, పిదప మేమును గలము" అని చెప్పి ఆతనికి ధైర్యముఁ గొలిపి, భోజనానంతరము కచ్చేరికి బోయిరి.

వారిరువురును కచ్చేరికిఁ జేరుకొని తొందరపనులన్నియు ముగించుకొనునప్పటికి తానీషావచ్చి సలాములుచేసి "అమాత్యవరులు నేఁడు జాలముచేసి నట్లున్నది. ఒకానొక పనివిషయము మీకొఱకు ఎదురుచూచుచున్నాము" అని పలికెను. అక్కన్న తమ మేనల్లుఁడు వచ్చిన సంగతిఁ దెలుపఁగా, తానీషా "వారిని మేము చూడవలయును" అని పలికెను. అంతట తానీషా యాజ్ఞప్రకారము ఒకసరదారుఁడు పాలకీనిఁ బట్టించుకొనిపోయి నవాబు సెలవు నెఱింగించి, గోపన్నను ఆపాలకీలోఁ గోటకు గొనివచ్చెను. అక్కన్నపోయి గోపన్నను గొనివచ్చి నవాబుదర్శనము చేయించెను. గోపన్న నవాబునకు వంగి సలాములు చేసి ఆశీర్వదించెను. పిదప నవాబు మంత్రులవలన గోపన్న శక్తిసామర్థ్యములను విని, ఆతనికి భద్రాచలము తాలుకాకు తహస్సీలుదారీఉద్యోగము ఇచ్చి సబహుమానముగాఁ బంపెను. సాయంత్రము ఇంటికి వచ్చిన తరువాత అక్కన్న మాదన్నగార్లు మేనల్లునకు నీతులు ఉపదేశించి, పాలకీమీఁద భద్రాచలమునకు మఱునాఁడు పంపివేసిరి.

గోపన్న భద్రాచలము చేరినమఱునాఁడే అచ్చట అంతకుఁబూర్వము తహస్సీలు చేయుచున్న యాతఁడు అధికారము అంతయు గోపన్నకు ఇచ్చివేసెను. పురజనులు క్రొత్తతహస్సీలుదారుగారినిఁ జూచుటకు వచ్చిరి. వారినిఁ జూచి గోపన్న "అయ్యలారా! మీ రిదివఱకు బాకీయున్న సొమ్మంతయుఁ జెల్లించివేయుఁడు. నేను మిమ్ములను సుఖపెట్టుటకై వచ్చియున్నాను. నేను ఏమి చేయఁదలఁచుకొన్నను మీరే ఆధారము; కావున మీరు నాకు అన్నిటను జేదోడువాదోడుగానుండి నాకు సర్కారులో గౌరవమును గలిగింపుఁడు. మీరు సాయపడరేని, మీకు నేను చేయఁదలఁచిన సౌకర్యములు చేయఁజాలను. మీరును శ్రీరామచంద్రమూర్తి అవతరించియున్న భద్రగిరిప్రాంతములయందున్నవారు. మీకు ధర్మము లేమియు ఉపదేశింపవలసిన పనిలేదు. మనమందఱమును శ్రీరామచంద్రుని భటులము గావున మన భేదభావములన్నియు నుఱచి, శ్రీరాముని సేవింతము" అని చెప్పెను. రైతులు అందులకుఁ బరమానందముతో నంగీకరించిరి.

ఆసంవత్సరము గోపన్న పన్నులు అన్నియు ఒక్కదమ్మిడియైన బాకీ లేకుండు నట్లు వసూలుచేసి యుక్తకాలమున గోలకొండకుఁ బంపివేసెను. అదిచూచి నవాబు ఆతని చాకచక్యమునకు ఎంతయు మెచ్చుకొనెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచి పోయెను. కాలము గడచినకొలఁదిని భద్రాచలము తాలూకాయందలి ప్రజలకు గోపన్న తహస్సీలుదారు అనుటకంటె రామదాసు అని ఎక్కుడు గౌరవభావము గలిగెను. ఆతని అందఱును గోపన్న యనుట మానివేసి, రామదాసు అని పిలువ సాగిరి. మఱికొన్ని దినములు గడచునప్పటికి గోపన్న తనపేరు మఱచిపోయి, ఎవ్వరైన నడిగినచో రామదాసు అనియే చెప్పసాగెను. తెల్లవాఱినది మొదలు సాయంత్రము అగునంతవఱకు రాజకార్యములయందును, సాయంత్రము అయినది మొదలు తెల్ల వాఱునంతవఱకు రామకార్యములయందును, రామదాసు లీనుఁడై పోవుచుండెను. ఆతని ఏల్బడిలోనున్న ప్రజలుగూడ తొల్లిటికంటె రామభక్తులు కాఁజొచ్చిరి. ఎక్కడఁ జూచినను రామోత్సవములే. ఎక్కడ వినినను రామనామమే.

ఇట్టి స్థితి సంభవించునప్పటికి రామదాసునకు ఒకతలంపు పొడమెను. శ్రీరామ చంద్రుఁడు ఆచ్ఛాదనములేకుండ కొండమీఁదఁ బడియుండుట ఆతనికి మంచిదిగా తోఁచలేదు. తనయేల్బడిలో శ్రీరామునకు ఆలయనిర్మాణము కాకపోయినచో, తనకు అధోగతి తప్ప వేఱు లేదని ఆతఁడు భావించి, ఆలయము ఎట్లు పూర్తియగునని భావింపసాగెను. ఇంతలో ఆతాలూకాయందలి పెద్దరహితులు కొందఱు ఏదోపని మీఁద రామదాసు చెంగటకు వచ్చిరి. అప్పుడు ఆతఁడు వారినందఱను ఆదరించి, "అయ్యలారా! జననమరణములు సహజములు. భూమిమీఁద నుదయించిన ఏప్రాణియుఁ జావకుండ నుండదు. ఇహలోకమున మనముచేయు సుకృత దుష్కృత ములను అనుసరించి మన భవిష్యజ్జన్మము కల్పింపఁబడును. మనభవిష్యత్తు అంతయు మనఅఱచేత నున్నది. ఈసంగతి అనేకులకుఁ దెలియదు. కావుననే వారు మంచి చెడ్డలు యోజింపక తోఁచినట్లెల్లఁ బ్రవర్తింతురు. నరజన్మమునకంటె స్వర్గమున దేవత లయి పుట్టుట మంచిది. అందులకు మనము ఇచ్చటఁ బుణ్యము చేసికొనవలెను; కాన పుణ్యము శాశ్వతము గాదు. అది కొన్ని దినములకు తఱిగిపోవును. అప్పుడు స్వర్గ మున నున్న ఆత్మ మఱల నరజన్మము యెత్తి, భూమిమీఁద సంచరింపవలసియుండును. ఇది యెంత కష్టమో యోచింపుఁడు. మఱల నేజన్మము ఎత్తకుండ శాశ్వత బ్రహ్మ లోక నివాసము ఒసంగు నుపాయము ఒకటి గలదు. అది నిష్కామబుద్ధితో శ్రీహరిని సేవించుటయే. శ్రీహరిని సేవించినవారు శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడయుదురు. దానికి ఇఁక అంతము అనునది లేదు. అందులకు మార్గము అర్పణము; కావున మనకు గలది అంతయు శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించి ధన్యతం గాంతము. శ్రీరామచం

ప్రభుఁడు పర్వతోపరిభాగమున ఎండకు ఎండుచు, వానకుఁ దడియుచు, దిక్కు లేనివాని వలె నవయుచున్నాఁడు. అది మనకే అపాయకరము. కావున మనము మన చెంతనున్న ధనముతో ఒక యాలయము కట్టించి స్వామి నందుఁ బ్రవేశపెట్టుదము. ధనము గల వారము ధనము ఇత్తము. ధనము కలవారును లేనివారునుగూడ కూలి అడుగకుండ పనిచేయుదము" అని చెప్పెను. అందులకు రహితులు అందఱును అంగీకరించిరి.

అంతట శుభముహూర్తమున ఆలయనిర్మాణము ప్రారంభించిరి. చుట్టు ప్రక్కల గ్రామములయందలి రహితు లందఱును వచ్చి పనులు చేయసాగిరి. దూరదూరములనుండి గొప్పగొప్పశిల్పులు వచ్చిరి. ఒక గడియయైన విఘ్నము కాలేదు. కొలఁది దినములయందే ఆలయనిర్మాణము పూర్తియయ్యెను. ఆయాలయమును జూచియు రామదాసు భక్తిశ్రద్ధలను జూచియు అందఱును ఈవిధముగఁ జెప్పుకొనసాగిరి.

కల్యాణిరాగము - ఆదితాళము.

కైంకర్యము చేసెను రామదాసు కైంకర్యము చేసెను॥
కైంకర్యముచేసె కాకుత్స్థకులునకు సంకటహరణాసర్వాత్మయని మ్రొక్కి॥ కైంకర్యము॥
శ్రీకర మగు రాజతమణిశాలల, ప్రాకారంబుల బహుమతపంక్తుల
మంజుళతర మగు మణిమంటపముల, కంజరాగమణికలితాంగణముల
చారుచక్రకాంచనకూటంబుల, నాకాశంబున కంటెడు తేరుల
గోపుర మెరసెడి గోపురవితతుల, దీపించు వితర్దికల బెడంగుల
తళుకు గులుకు పగడపు కంబంబుల, కలపడంబులను గల కలువడముల
రంగగు ముత్యపురంగవల్లికల, శృంగారములగు చిత్రపాళికల,
మకరతోరణసమాజంబుల మణి. ముకురతోరణసమూహంబులఁ గడు
ఝుగఝుగ వలచెడు పూచప్పరముల, అగరుధూపముల నాలవట్టముల
మెరసెడి రీతిని మేలిమి గాఁగను॥ కైంకర్యము॥
ధారాళము లగు ద్వారబంధముల, చారురత్నకాంచనశిఖరంబుల
గమగమ మనియెడు గంధవాసనల, ఘుమఘుమ యను పలుకుంకుమరసముల
ఘణఘణఘణ యనుగంటల తలుపుల, ధణధణ యనెడు మృదంగవాద్యముల
మినమిన మెరసెడి మేలిమిగోడల, కనకమయం బగు గరుడధ్వజముల
రామరామయను రామశుకంబుల, వేమరు పొగడెడు విబుధగణంబుల
పొసఁగ మ్రోయుతుంబురు గానంబుల, కొసరియాడుభక్తుల నృత్యంబుల
వైనతేయముఖవాహనచయముల, పూనిశంఖభుంభుంనాదంబుల
మెరసెడి రీతిని మేలిమి గాఁగను॥ కైంకర్యము॥
వెల్లగొడుగులను వింజామరముల, మల్లెల మొల్లల మంచివాసనల
పిల్లనగ్రోవిగభీరస్వరముల, ఝల్లరిఢక్కాజయనాదంబుల
పల్లవపాణుల పాటల నాటల, సల్లలితోత్సవచయపరిమళముల

వనమాలాసంపత్సౌరభముల, ఘనతులసీవనచణగంధంబుల
రామభజనసంరావోత్కారముల, రామతీర్థసారసములతావుల
రామస్మరణల రవమధురంబుల, రామభద్రవిగ్రహదర్శనముల
హనుమద్గజవాహనముల ఘనముల, అనుపమశృంగారానందంబుల
రమణభద్రగిరిరామాలయ మత్యమలానందంబై ధరలోలా
మెరసెడి రీతిని మేలిమి గాఁగను॥ కైంకర్యము॥

గుళ్లు గోపురములు మున్నగునవి అన్నియు పూర్తియగునప్పటికి రామదాసు చెంతను, రక్షితులవద్దను గల ధనము అంతయు నైపోయెను. ఇంకను సంప్రోక్షణాదికములు అన్నియు మిగిలియే యుండెను. ఇదంతయు నెట్లు అగునని రామదాసునకు దిగులుపుట్టెను. ఎన్నివిధముల నాలోచించినను ఆతనికి ఏమియుఁ దోఁచినదిగాదు. కాని నాఁటిరాత్రి శ్రీరాముఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "విచారింపకుము. సర్కారుపైకము వెచ్చింపుము" అని చెప్పెను. మఱునాఁడు ఉదయము రాముఁడే ఉపాయము చెప్పినందులకు పరమానందకందళిత హృదయారవిందుఁడగుచు, రామదాసు కోశాధికారినిఁ బిలిచి కోశమున ధనము ఎంతయున్నది? యని యడిగెను. కోశాధికారి పోయి చూచి వచ్చి ఆఱులక్షలు కలదనియెను. రామదాసు ఆయాఱులక్షలతోడను తక్కిన సమస్తమును నెఱవేర్చెను.

ఆసంవత్సరము అన్నితాలూకాలనుండియు పన్నులు వసూలయ్యెను; కాని భద్రాచలము తాలూకానుండి మాత్రము వసూలు అయి రాకపోవుటకుఁ గల కారణము నెఱుంగక, గోల్కొండయందును కోశాధ్యక్షుఁడు కలవరపడసాగెను. ఇంతలో మాదన్న కోశమును లెక్కలను పరీక్షించెను. అప్పుడు మాదన్న "గోపన్న పన్ను వసూలుచేసి ఏల పంపలేదో కనుఁగొని రండు" అని కొందఱు సరదారులను నియమించెను. వారును ప్రభువు నానతి చొప్పున వెంటనే బయలుదేఱి స్వల్పకాలమునందే భద్రాచలము చేరుకొనిరి. వారు వచ్చిన కార్యమును విని, గోపన్న మాఱుపలుకక:

దర్బారురాగము - చాపుతాళము

పల్లవి. వచ్చేవో రావో మాయింటికి॥ వచ్చేవో॥

అనుపల్లవి.

వచ్చేవో రావో వాసుదేవ నేఁడు అక్షయముగ నన్నాదరించఁగ వేగ॥ వచ్చేవో॥

పాపిష్ఠినైతి రామ నీపాదము నమ్మితి, మాపాలిదైవ మని మఱువకెల్లప్పుడు దాపుదండకుచేరితి
కాపాడు మని వేగ॥ వచ్చేవో॥

కరుణించరాదా రామా నిన్ను నెరనమ్మలేదా, గరుడగమన గౌతమసతి నహల్యను నరరూపుచేసిన
చరణముల మ్రొక్కెద॥ వచ్చేవో॥

మ్రొక్కెను రారా ఏలఁగ నన్ను దిక్కుగావేరా, చక్కని భద్రాచలరామదాసుఁడ నక్కరతోడ
నన్నాదరించు వేగ॥ వచ్చేవో రావో॥

అని అదేపనిగ రామస్మరణ ప్రారంభించెను. ఈ నిరుత్తరమువలనను ఆతని పాటలవలనను బట్టియు సొమ్ము ఆతఁడు దుర్వినియోగముచేసె నని తలంచి, మఱి కొంతసేపటికి అచ్చటి కోశాధ్యక్షునివలన నిజమెఱింగి గడగడలాడుచు సరదారులు గోల్కొండకుఁ బోయి, సంగతులు అన్నియు మాదన్నకు ఎఱింగించిరి. ఇది విని మాదన్న చాల వగచి అక్కన్నతోఁ జెప్పి కార్యగతుల నూహించుచుండఁగా, తానీషా లెక్కలు పరీక్ష చేయుటకు కోశాగారమునకు వచ్చెను. అచ్చట నాతఁడు అన్ని తాలూకాలనుండియు సొమ్ము పూర్తిగా వచ్చియుండుటయు, ఒక్క భద్రాచలము తాలూకానుండిమాత్రమే రాకపోవుటయుఁ జూచి, "ఏమి కారణము ?" అని యడిగెను. అంతట కోశాధికారి రామదాసు భద్రాచలరామునకు ఆలయాదులు కట్టించుట మున్నగు తాను వినిన సంగతుల నెల్ల నెఱింగించెను. అది వినినతోడనే తానీషా "మాతాలూకు ఆఱులక్షలరూపాయలు నిర్భయుఁడై వీఁడు రాముని నిమిత్తము వెచ్చించినాఁడా ?" యని మహోగ్రుఁడై మండిపడి, "ఉన్నట్లుండఁగా వానిని కట్టితెండు" అని సరదారులకు ఆజ్ఞ యిచ్చెను.

తోడనే వారు బయలుదేఱి భద్రాచలముఁ జేరి, గోపన్నను తిట్టుచు నిందిం చుచు త్రోయుచు గోల్కొండకుఁ బ్రయాణమైరి. భద్రాచలమునందలి వారెల్లరును రామదాసునకు ఇట్టి గతి పట్టినందులకు ఎంతయు వగచి, "రామా! నీదాసునిఁ బ్రోవ నిదే సమయము" అని అనేకవిధములఁ బ్రార్థింపసాగిరి. అంతకంటె వారు ఏమి చేయఁ గలరు ?

యమునాకల్యాణిరాగము - ఆదితాళము

గరుడగమన రారా నను నీ కరుణ నేలుకోరా
పరమపురుష యే వెఱపులేక నీ మఱుఁగు చొచ్చితిని అరమరచేయకు॥ గరుడ॥
పిలువగానె రమ్మా అభయము తలువఁగానె ఇమ్మా
కలిమి బలిమి నాకిలలో నీవని కలువరించితిని నలువను గన్నయ్య॥ గరుడ॥
పాలకడలిశయన దశరథబాల జలజనయన
పాలముంచు నను నీళ్లముంచు నీ పాలఁబడితి నిఁక జాలము సేయకు॥ గరుడ॥
ఏలరావు స్వామీ నను నిపు డేలుకోవదేమి
ఏలువాఁడ వని చాల నమ్మితిని ఏలరావు కరుణాలవాల హరి॥ గరుడ॥
ఇంత పంత మేల భద్రగిరీశ వరకృపాళు
చింతలడఁచి కంచర్లరామదా సాంతరంగపతివై రక్షింపుము॥ గరుడ॥

అని రామదాసు గూడ అనేకవిధములఁ బ్రార్థింపసాగెను. కొలఁదిదినము లలో వారు గోల్కొండఁ జేరుకొనిరి. యుక్తసమయమున సరదారులు గోపన్నను తానీషా ఎదుటకుఁ గొనిపోయి నిలిపిరి. రామదాసునిఁ జూచిన వెంటనే తానీషా

ముఖము మహాకోపముచే నెఱ్ఱబడెను. అంత నాతఁడు మండిపడుచు, "గోపన్నా! మిన్నుమన్నులు గానకుండ సంచరించుచున్నావఁట! మాపైకము వెంటనే చెల్లింపుము" అని పలికెను. అందులకు రామదాసు "ఏల ఇట్లు కోపించెదవు? నీధనము శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పింపఁబడినది. నీవు ధన్యుఁడవైతివి" యని జవాబు ఇచ్చెను. తానీషాకోపము ఈమాటలతో ఆకసమంటఁ బెరిగిపోయెను. తోడనే యాతఁడు హర్కారులకు "ఈతనిని బందిఖానాలో వేయుఁడు. నాడబ్బు ఎట్లురాదో చూచెదను. పండ్రెండుదినములలో మీరు ఈతనివలన ఆఱులక్షలపైకమును కక్కింపవలెను" అని యాజ్ఞాపించెను.

తోడనే హర్కారులు రామదాసుని కైదులోనికిఁ గొనిపోయిరి. ఈదారుణచర్యనుజూచిన పౌరులెల్లరును చాల వగచిరి. రామదాసుగూడ రక్షింపుమని శ్రీరామచంద్రుని ప్రార్థించుచు కైదులోనికిఁ బోయెను. హర్కారులు ఉప్పు బియ్యము మున్నగు సామగ్రి తెచ్చియిచ్చి వెడలిపోయిరి. రామదాసు వారు వెడలిపోయిన తరువాత వానిని పచనముచేయ, పాత్రయందు అన్నమునకు మాఱుగా అమృతతుల్యము అగుపాయసము ఉండెను. ఇదియంతయు రామునికరుణయే యని, యాతని యెడల రామునకు దయ తప్ప లేదనియు ఆనందించుచు, రామదాసు ఆపాయసమును రామునకు నివేదించి పిదప తాను భక్షించెను.

మఱునాఁడు కారాగారరక్షకులు తానీషా చెంతకుఁ బోయి "ప్రభూ! ఆతఁడు ఈకారాగృహవాసమును ఏమియు లెక్కచేయుటలేదు. ఆనందముగా నున్నాఁడు. ధనము ఇచ్చునట్లు కాన్పింపదు" అని చెప్పిరి. అదివిని తానీషా మండిపడి, "మంచిమాటలతో ఇచ్చువాఁడుకాఁడు. కొట్టుఁడు. మూఁపుపై ఇనుపగుండ్లుగట్టి పురమున అన్నివీథులను ద్రిప్పుఁడు. మీచేతనైనన్ని బాధలు పెట్టుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను. యమభటులకుఁగూడఁ గ్రౌర్యము నేర్పఁగల ఆభటులు ప్రభువునాజ్ఞ ముగిసిన వెంటనే ఆహాహా! యని యఱచుచుఁ బోయి, ఆప్రకారముగ రామదాసునిఁ బీడింపసాగిరి. అయినను రామదాసు వానిని లెక్కచేయక ఏమియు నెఱుంగనట్లు రామస్మరణము చేయుచు ఆనందించుచుండెను.

ఒకనాఁడు భటులలో నొకఁడు మే మెంతకొట్టినను నీవు "అమ్మోయనవు; ఏడువవు; నీకు దిక్కెవరు? మా దెబ్బలు నీకు ఏల తగులుటలేదు?" అని యడిగెను. అప్పుడు రామదాసు "తనమీఁద శ్రీరామచంద్రునకు అనుగ్రహము గల" దని చెప్పి, రాముని మాహాత్మ్యమును వారియెదుట నుపన్యసించెను. అదివిని కొందఱు భటులు రామభక్తులైరి. తక్కినవారు మండిపడుచు తానీషాచెంతకుఁ బోయి, "ఏలినవాఁడా ఎన్నికొట్టినను వాఁడు లెక్కచేయుటలేదు. కొట్టిన కొలఁది నవ్వుచున్నాఁడు. ధనము

వచ్చేమార్గము కాన్పింపదు" అని మరలఁ జెప్పిరి. అప్పుడు తానీషా రామదాసుని నిండోలగమునకు రావించి, "మాధనము ఇచ్చెదవా లేదా?" యని గద్దించి పలికెను. రామదాసు అందులకు భీతిల్లక "నీసొమ్ము శ్రీరామచంద్రునకు వినియోగింపఁబడినది. నీవు తరించితివి. మఱల ఆధనము గోరెదవేని నరకమునఁ గూలఁబడిపోయెదవు" అని ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెను. ఈజవాబు తానీషాకు నిప్పుమీఁద నేయిపోసినట్లు అయ్యెను. తోడనే ఆతఁడు మఱింత మండిపడి, "వీనిని దయచూడక సంహరించి వేయుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను.

భటులు రామదాసునిమీఁద అనేకపర్యాయములు ప్రచండచంద్రహాసములు విసరిరి; కాని ఆతనికి ఏమియు అపాయముఁ గలుగలేదు. యథాప్రకారముగనే యుండెను. అంతట విసిగిపోయి భటులు ఆతనిని మఱలఁ గ్రిందులోఁ బడవేసి నల్లులు, దోమలు, తేళ్లు మున్నగువానిచేఁ గఱపించిరి. కాని అప్పుడును వారిప్రయత్నములు విఫలములే యయ్యెను.

రామదాసు విసుగు విరామములు లేకుండ శ్రీరామునిఁ బ్రార్థించి కారామోచనము గానక "రాముఁడు దయఁ దలఁపలేదు." అని భావించి, అనేకవిధముల సీతాదేవినిఁ బ్రార్థించెను. సీతాదేవి హృదయము వెంటనే కరిగెను. తోడనే ఆమె రామునకు జాలిగలుగునట్లు రామదాసు స్థితిగతుల నెఱింగించి, "ఆతనిని వెంటనే చెఱ విడిపింపవలయును" అని యాజ్ఞాపించెను. అంతట రాముఁడు లక్ష్మణునితోఁ గూడ సేవకవేషములు ధరించి, అర్ధరాత్రమున బయలుదేఱి గోల్కొండనగరముఁ జేరి, తానీషా యంతఃపురము ప్రవేశించి, తానీషాకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించెను. తోడనే తానీషా లేచి కూర్చుండి ఏకశయ్యపై నిదురించుచున్న భార్యను లేపి, స్వప్నమున ఇరువురు మహాత్ములం గాంచితి నని చెప్పుచు అబ్బురపడుచుండ, రామలక్ష్మణులు తలుపు తట్టిరి. తోడనే తానీషా తలుపులు తెఱచెను.

రామలక్ష్మణులు లోపలఁ బ్రవేశించిరి. వారినిఁ జూచి తానీషాయును ఆతని భార్యయు ఏమియుఁ దోఁచక అబ్బురపడసాగిరి. కొంతసేపటికి రాముఁడు "తానీషా! రామదాసు నెచ్చట నేమి చేయుచున్నావు?" అని యడిగెను. అందులకు జవాబు చెప్పకయే తానీషా "మీరెవరు? అనేకవీరభటపరిరక్షితములగు ఈయంతఃపురమునకు ఎట్లువచ్చినారు? ఏల వచ్చితిరి." అని యడిగెను. ఈసందర్భమున వారికి ఈక్రిందిరీతిని సంభాషణము జరిగెను.

నాదనామక్రియరాగము - ఆదితాళము

ఎవరి సర్దారులు మీరు వహ్వా ఎవరి హుకుమున వచ్చినారు?
గోపన్న గారి సర్దార్లు మా ప్రాపున కోటిసాకర్లు.

ఎందుకు నిటకు వచ్చినారు మి మ్మెందులకై పంపినారు?
తెల్లవారకముందు మీకు బాకీ చెల్లఁగట్టేటందుకొఱకు.
వహ్వా మీనామము లేమి? మీవంగసమునకు పేరేమి?
రామోజి లక్ష్మోజి నామం మాదీ రఘుకుల మను కులనామం.
కొల్వు కొచ్చినవారు మీరు మెచ్చి కూటికిచ్చుటఁ దెల్పు మాకు.
మూఁడుతరములుగ నున్నాము మమ్ముఁ గాపాడి పెద్దుదురన్నాము.
కొలువు కొలవఁగ ఫలమేమి? ఈకొల్వునవచ్చినదేమి?
కొల్వు కొలుచుట నేల నయ్యా పొట్టకూటికే కాదఁటవయ్యా.
మాపైకము దెచ్చినారా? పొల్లుమాట లాడఁగ వచ్చినారా?
మీపైకముఁ దెచ్చినాము పొల్లుమాట జాడ లెఱుఁగము.
ఎంతపైకముఁ దెచ్చినారు? మీరిపుడేమి చెప్పుచున్నారు?
మీకెంత బాకి చెప్పండి అది మీరిపుడె చెల్లించుకొండి.
ఆరులక్షలు ఇవ్వండి మీరావల గోపనను జూడండి
ఆరులక్షలు తేలేదండి మీకు అరులిచ్చేవారు లేరండి.
మీరెంత తెచ్చి నారండి మంచి పోరాటమాయెను లెండి
మూఁడులక్షలున్నదండి మీయెడ మారుపల్కు లేమండి
వేగఁ దెచ్చినవి ఇవ్వండి మీరోగ ముడిపెనను చూడండి.
పదివేలు తెచ్చినామండి మీపంతము మాన మేలండి.
మకురుగుణములు మీకుమెండు మామర్జిపిరంగిలోగుండు.
మర్జియెఱిఁగి నడువఁగలమా? మమువిసర్జన చేసిన ఫలమా
విడుదలఁ గను దలంపు లేదు మీయెడ మాకుసంతృప్తిలేదు.
జడిగొన్న క్రోధ మేలయ్యా మాకిడరాని దొకటి లేదయ్యా.
బైరో ఇచ్చుట సుంత మీబాటల నెఱఁగెద నంత.
భేటికొఱకు వచ్చినాము మీబాట లెఱిఁగిన వారిఁగనము.
మీ బాట లెఱుఁగమాకేల? వహ్వా సెబాసు ఈమాటలేల?
మాటలేల మీతోనింక మేము పూటఁ బడక పోదు మింక.
గోపన్న సరదార్లు గనుక మీకేపట్లు ఖైదే గతికాక.
బాకీదార్లకు కద్దు ఖైదు మేము బాకీ ఏమాత్రము లేదు.
తెచ్చిన పైకమీయండి మీ తెగులు మాన్పెదను జూడండి.
తెగులు మాన్పెడు దొరయుంటే నీకీ వగపేల వచ్చునుకంటే.
మాయబ్బ సొమ్ముకు వగపా వద్దు మాను మనుచుఁ జెప్పు నీవా?
అబ్బబ్బలకు అబ్బలము మాశిబ్బందులందఱు వినుము.
తబ్బిబ్బుగా బలికేరు మా డబ్బియు గతి గానలేరు.
గతిలేనివారలకెల్ల మేమే గతి యుల్లమునఁ దేజరిల్ల.
ఆర్తజనులకు గతిలేదు మీ బోర్డ బాటు గన్న చేదు.
కోటిలక్షలు తేఁగలము ఇట్టి చోటికేల వచ్చెదము?

తగదన మీకింత తెగవా? మా ధనమీయక ఇంత బిగువా ?
ధనము రాఁబోసి రంత దండనము చేయఁదలఁచిరంత.

ఈవిధముగా వారు వినోదార్థము కొంత తడవు వాదించి, తమచెంతనున్న చిన్నవరాలసంచిని క్రుమ్మరించి "లెక్కించుకొనుము." అని పలికిరి. తానీషాతొలుత "ఈరాశి ఏమాత్రము ఉండును?" అని పలికి, పిదప లెక్కింపఁదొడఁగెను; కాని రాశి ఎంతకు తెలుగదయ్యెను. అందులకు ఆశ్చర్యపడుచు ఆతఁడు విసుగుకొనక లెక్కింపఁగా, ఆఱులక్షలవరాలు అగునప్పటికి రాశి మాయ మయ్యెను. అందులకు ఆశ్చర్యపడి తానీషా మాఱుపలుకఁ జాలకుండఁగా, రామచంద్రుఁడు "నీసొమ్ము ముట్టినట్లు రశీదు ఇమ్ము" అని యడిగెను. అచ్చట రశీదు ఇచ్చుటకు కాగితమా? కలమా? అగుట నాతఁడు తమ్మపడిగముమీఁద తనమొహరువేసి ఇచ్చి వారిని పంపి వేసెను.

దానినిఁ గైకొని, రామలక్ష్మణులు బయలుదేఱిచెఱసాలకుఁ బోయిరి. అప్పటికి ఇంకను జాము రాత్రి ఉండెను. రామదాసు తనకు ఇఁక విముక్తిలేదని పరిపరివిధముల దుఃఖించుచు,——

మ. "అతికాఠిన్యుఁడ వీవు నిక్కముగ నత్యాపన్నుఁడ న్నేను నీ
మతిలో నించుక జాలిపుట్ట దిఁక నేనేదేవుఁ జింతింతు నే
గతి యేత్రోవఁ జరింతు నన్య మెఱుఁగన్ గాంక్షించి నీప్రాపుఁ జొ
చ్చితి నీచిత్తము ఎట్లు వచ్చిన సరే శ్రీభావనారాయణా."

మ. "కరి నేలింది హుళిక్కి ద్రౌపదికి కోకల్ మెచ్చి యిచ్చింది ద
బ్బర కాకాసురునిం గటాక్షమునఁ జేపట్టిం దబద్ధం బహో
శరణన్నం బగవాని తమ్మునికి రాజ్యం బిచ్చుటల్ కల్ల యి
త్తఱి నన్నేలిన నిక్క మీకథ లనంతా భావనారాయణా."

అని ఈతీరునఁ బ్రార్థించుచుండెను. ఈస్థితినిఁ జూచిన వెంటనే రామునిహృదయమునఁ జాల తత్తరము ఒదవెను. అపుడు ఆతఁడు "లక్ష్మణా! జాగుచేయక చెఱలోఁ బ్రవేశింపుము. రామదాసు దీనానము నేను చూడఁజాలకున్నాఁడను" అని తమ్ముని లోనికిఁ బంపి తానీషారూపముతో తానుగూడ లోపలఁ బ్రవేశించెను. అంతకుఁ బూర్వము రామదాసు ఇఁక నెట్లును రాముని కృప గలుగదని, జీవితమునెడల నిరాశచేసికొని విషపానము చేయుటకు సిద్ధముగా నుండెను. ఆతఁడు పాత్రముతో విషము నెదుట నుంచుకొని శ్రీహరికి అంత్యప్రార్థనము సమర్పించి, విషము పానము చేయఁదలఁచెను. రామదాసు ప్రార్థనముచేయుచుండఁగా, చెఱలోఁబ్రవేశించిన రామలక్ష్మణులు ముస్సుందు ఆపాత్రమునందలి విషమును మాయముచేసిరి. ప్రార్థనానంతరము కన్నులుతెఱచి పాత్రమున విషము లేకుండుటఁజూచి, రామదాసు ఇది

యంతయు రామునిలీల యని ఆశ్చర్యపడసాగెను. ఆతఁడు కన్నులు విప్పునప్పటికి రామలక్ష్మణులు మాయమై పోయిరి.

ఇది ఇట్లు జరుగుచుండఁగా, నచ్చట నవాబు భార్యతో సంగతు లన్నియు నెఱింగించి, వెంటనే కొలువుకూటమునకు వచ్చి అక్కన్నమాదన్నగార్లకు తక్షణము రావలసినదని వర్తమానము చేసెను. అదివిని వారు ఆశ్చర్యపడి, సముచిత వేషములతో బయలుదేఱి వచ్చిరి. తానీషా వారితో జరిగినది అంతయుఁ దెలిపి "వెంటనే రామదాసుని జెఱవిడిపించి మేము స్వారిచేయు బండిలోఁ గూర్చుండఁ జేసి, మహావైభవముతో నూరేగించి కొనిరావలసినది" అని యాజ్ఞాపించెను. అక్కన్నమాదన్నగార్లు తమ మేనల్లునకు సంభవించిన యోగ్యస్థితికి ఆనందించి, అంతయు నవాబు చెప్పినట్లు చేసి, ఆతనిని కొలువుకూటమునకుఁ గొనివచ్చిరి. తానీషా రామదాసుని అల్లంతదూరమునందే చూచి గద్దియడిగి, ఎదురువోయి సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి, కౌఁగిలించుకొని కొనివచ్చి, సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజేసి, తాను ఆతని పాదములచెంతఁ గూర్చుండి, "తన అపరాధములు అన్నియు క్షమింపవలసినది" అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. పురమంతయు ఆనందించెను. రామదాసు "గతమునకు వగవవలదు" అని నవాబునకు అభయమిచ్చి, "నీవు మహాయదృష్టవంతుఁడవు; కావుననే శ్రీరామచంద్రుఁడు నీకు అయాచితముగ దర్శనము నిచ్చెను. నీవు పూర్వమున తపశ్శాలివి. కాకున్న నిట్టిది తటస్థింపదు" అని యాతని ననేకవిధములఁ గొనియాడెను.

అట భద్రాచలమున మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమున అర్చకులు యథాప్రకారముగ తలుపులు తెఱచునప్పటికి రామలక్ష్మణులు రాత్రి గోల్కొండలో తానీషాకు దర్శనమిచ్చినవేషములతో నుండిరి. రాముని చేతిలో నవాబు ఇచ్చిన విచిత్రపురసీదు ఉండెను. ఇది యంతయుఁ జూచి వారు చాల అబ్బురపడి ఈవృత్తాంతమునంతయు అమీరునకుఁ దెలిపిరి. అమీరు ఆవింత రసీదును బేగీరావుటపామీఁద గోలకొండకుఁ బంపివేసి, ఆహర్కారులతో 'ఇక్కడి సంగతులు అన్నియు నెఱింగింపుఁడు' అని నియమించెను. ఈబేగీరావుటపా గోలకొండ చేరునప్పటికి నవాబు మంత్రిసామంతాదులతోఁగూడ నిండుకొలువున రామదాసునకు మహాసత్కారము చేయుచుండెను. అప్పుడు ఆతఁడు ఈరసీదును జూచి ఆశ్చర్యపడి, "రాముఁడు రామదాసు ఆజ్ఞానువర్తియై ఉన్నాఁడు" అని తలఁచి, వృత్తాంతము అంతయు సభ్యులకు ఎఱింగించెను. అందఱును పరమానందభరితులైరి. పిదప తానీషా ఆవింతరసీదును రామదాసునకు ఇచ్చుచు ఇట్లు చెప్పెను.

నాదనామక్రియరాగము - ఆదితాళము

పల్లవి॥ రామదాసుగారూ రండీ రశీదందుకొండీ

అనుపల్లవి॥ రండీ మనవి వినండీ కృపయుంచండీ రాములమహిమగనుండీ. రామ.

చరణములు॥ వచ్చి నిల్చిరిందు రాతిరి వచ్చ్వే ఏమందు
వచ్చియిచట మీపైకంబంతయు నిచ్చిరశీదును పుచ్చుక వెళ్లిరి. రామ.

జట్టీలాగులతో వారలు పట్టాకత్తులతో
నెట్టనమిమ్మాపట్టున మనుపఁగ ఇట్టివేషముల నుట్టిపడిరి ఇట. రామ.

ఎంతశాంతనిధులో మీదగు స్వాంతంబిది యెటులో
ఇంతకష్టముల కెట్లోర్చితిరో పంతగించితిని అంతర మెఱుఁగక. రామ.

కృపఁణుఁడనేఁగనుకా మీపై కృపలేశము లేకా
యపవాదంబున కాలయ్యుఁడైతిని కృపతోఁజూడుము కేవలుఁడనకను. రామ.

తురకవాఁడనగుట నాకు ధుర్యగుణమె బాట
పరమపావనుని భద్రగిరీశుని స్థిరమతిఁ దలఁచక చింతఁగుందెదను. రామ.

రసీదు ఇచ్చుట యైనతరువాత తానీషా భద్రాచలము తాలూకాను రామదాసునకు జాగీరుగా నిచ్చి, అప్పుడే పరమానాగూడ ఇచ్చివేసి, రాముఁడు ఇచ్చిన అలులతుల పైకంబును మఱి యనేకరత్నాభరణములును రామదాసునకు ఇచ్చి, అనేకవిధముల మన్ననను బ్రార్థించి మహావైభవముతో నాతనిని భద్రాచలమునకుఁ బంపివేసెను. రామదాసును మఱల రామునిఁ జూడఁబోవుచున్నాను అను, పరమానందముతో నృత్యము చేయుచుఁ బోవుచుండెను. భద్రాచలమును సమీపించు నప్పటికి ఒకనాఁటి సాయంకాలము అఖండవర్షము కురియసాగెను. ఆసమయమున దారిదోపుగాండ్రు వందలకొలఁదిగవచ్చి రామదాసుని అరికట్టి, సొమ్ముఅంతయు అక్కడఁ బెట్టుమని నిర్బంధింపసాగిరి. అదిచూచి రామదాసు భీతిల్లక రామస్మరణము ప్రారంభించెను. తోడనే ఆదొంగలు అందఱును మాయమైపోయిరి. ఇదిచూచి రామదాసు ఇది యంతయు రాముని మాయయనియు, రాముఁడు తన్నుపరీక్షించుటకు ఇట్లుచేసెననియు భావించి, మఱెంత యానందముతో మఱల నృత్యముచేయుచుఁ బ్రయాణము సాగెను.

మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమునకు రామదాసు పరివారముతోఁగూడి భద్రగిరిని సమీపించెను. తోడనే అతఁడు అఖండగౌతమీనదిలో జలకమాడి పరివారముతో నూరిలోనికి బయలుదేఱెను. అంతకుఁబూర్వమే ఈసంగతి యంతయు వినిన భద్రగిరివాసులు మృదంగములు తంబురలు మున్నగు సకలమంగళవాద్యములతోడను ఎదురువచ్చి, మహోత్సవముతో రామదాసుని పురములోనికిఁగొనిపోయిరి.

రామదాసు తొలుత శైలము నెక్కి విధివిధానమున రాముని సేవించి, పిదప స్వగృహము చేరుకొనెను. అది మొదలుకొని యాతఁడు శ్రీరామచంద్రునకు

ఏమియు లోపము కలుగకుండునట్లు మహోత్సవములు చేయుచు, అనుదినమును అనేక బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణము చేయుచు, సంసారమునంటక తామరాకుమీఁదనీటి బిందువువలె సంచరించుచుండెను.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, ఒకనాఁడు సీతాదేవి శ్రీరామునితో "నాథా! నీకు ఇది ఏమి ధర్మము? అనవరతము నిన్నే నమ్మియున్న రామదాసునకు దర్శనము నీయకపోయితివి. నిన్ను కలనైన తలంపని మ్లేచ్ఛునకు దర్శనము నిచ్చితివి. ఇది బాగుగ నున్నదా?" అని యడిగెను. అందులకు రాముఁడు ఇట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

"దేవీ! నీవు మంచిప్రశ్న వేసితివి. వినుము. తొల్లి ఒక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. కాశీనగరమునకు అవ్వల నొకచోట నొకశివాలయము ఉన్నది. విధివిధానమున ఒక్కసంవత్సరకాలము ఆదేవునకు రుద్రాభిషేకము చేసినవారికి మహేంద్ర పదవి తటస్థించును. ఆబ్రాహ్మణుఁడు మహేంద్రపదవిని గోరి ఆదేవునకు రుద్రాభిషేకముచేయ ప్రారంభించెను. ఆతఁడు సంవత్సరమును చేసెను. కాని రేపటికి సంవత్సరము ముగియు ననఁగా 'ఆతఁడు ఇంకను ఏల ఈమహానుభావుఁడు సాక్షాత్కరింపఁడు? అని ఉత్కంఠను బట్టఁజాలక కోపించి, అభిషేకార్థము తెచ్చిన జలపూర్ణమగు ఘటమును లింగముమీఁద విసరివేసెను. తోడనే ఈశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి 'నీవు ఇంతవఱకును ఎంతభక్తియుక్తుఁడవైనను నేఁడు తొందరపడి మనస్సును చెఱచి కొంటివి. కావున నీకిఁక మహేంద్రపదవిరాదు. మఱేమనః భూలోకమున మహారాజవు అయ్యెదవు. అయితే ధూర్తుఁడవై జలపూర్ణమగుఘటమును నామీఁద విసరివేసితివి; కావున మ్లేచ్ఛుఁడ వయ్యెదవు. నాదర్శనభాగ్యమును బడసినందులకు మ్లేచ్ఛులయందెల్ల ధర్మాత్ముఁడవు అయ్యెదవు. నిన్ను శ్రీరామచంద్రుఁడు రక్షించు' నని పలికెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడే ఈతానీషా. ఈశ్వరాజ్ఞవలన నేను ఆతనికి దర్శన మిచ్చి కరుణించితిని."

"ఇంక రామదాసుసంగతి వినుము. తొల్లి ఒక భూసురుఁడు ఒక చిలుకనుబట్టి పంజరమున నునిచి, అతిప్రీతితో దానినిఁ బెంచుచు 'రామరామా'యని పాటలు నేర్పుచుండెడివాఁడు. కొన్నిదినములకు ఆతఁడు చనిపోయి, రామదాసై పుట్టినాఁడు. ఆతఁడు చిలుకను పంజరమున బంధించెను; కావున ఈజన్మమున కైదులో నుండవలసి వచ్చినది. అయినను దానికి రామనామమును నేర్పెను; కావున నాకు భక్తుఁడు అయ్యెను. ఆతనిం గొలఁది దినములయందే రక్షించెద. తొందర పడకుము."

రాముఁడు ఇట్లు చెప్పుట విని, సీత సంగతులు అన్నియుఁ దెలిసికొని, మిగుల నానందించెను. కొన్నిదినములకు రామదాసునకు వృద్ధత్వము వచ్చెను. ఆతఁడు రామ

దర్శనమునకు రాఁజాలని స్థితికి వచ్చెను. అంత నాతఁడు "రామా! ఇఁక భూమిపై నిలువఁజాలను. రక్షింపుము" అని ప్రార్థింపసాగెను. ఆ ప్రార్థనకు ఆనందించి, రాముఁడు తానొక గుఱ్ఱమువాని వేషము ధరించి, లక్ష్మణుని గొడుగుపట్టువానినిగా నియమించి గరుత్మంతుని అశ్వముగమ్మని, తిన్నగ రామదాసుఇంటికిఁబోయి "రామదాసుగారూ! రండి వైకుంఠమునకుఁ బోదము" అని పిలిచెను. తోడనే రామదాసు బైటకు వచ్చి రామునియాజ్ఞచే గుఱ్ఱము నెక్కి "వైకుంఠమునకుఁ బోదము రమ్ము" అనిభార్యను బిలిచెను; కాని ఆమె లోపలనుండి "స్నానముచేయుచున్నాను. కొంచెముతడవు ఉండవలెను" అని జవాబు చెప్పెను. అంతట రామాజ్ఞచే గుఱ్ఱము బయలుదేఱెను. రామదాసు భార్యను దలంచుకొని "ఎవరి పుణ్యమునకు ఎవరు కర్తలు" అని యనుకొనుచు వెడలిపోయెను.

కొంతసేపటికి గుఱ్ఱము భద్రగిరిశిఖరము నెక్కెను. ఆలయద్వారము మూసి యుండుటఁ గాంచి రామదాసు రామస్మరణ ప్రారంభించెను. తోడనే తలుపులు తెఱవఁబడియెను. గుఱ్ఱము లోపలకుఁ బోయెను. ఖాసీదారీ వేషముతో నున్న రాముఁడును, ఛత్రము పట్టియున్న లక్ష్మణుఁడును గూడ లోపలకుఁబోయిరి. వెంటనే తలుపులు మూసికొనిపోయెను; రాముఁడు నిద్రించుచున్నాఁడు అని భావించి, రామదాసు మేలుకొలుపు ప్రారంభించెను. కొంతసేపటికి ఖాసీదారీ మాయమయ్యెను. పిదప ఛత్రగ్రాహి మాయమయ్యెను. గుఱ్ఱముగూడ తిరోహితమయ్యెను. అదిచూచి రామదాసు అబ్బురపడుచుండఁగా, రామచంద్రుఁడు విశ్వరూపముఁ దాల్చి రామదాసుని తన సన్నిధిని చేర్చుకొనెను. అప్పుడు రామదాసునకు బ్రహ్మానందము కలిగెను. అంత నాతఁడు తొలుత కబీరుచేసిన యుపదేశమును స్మరించి,——

నాదనామక్రియరాగము-ఆదితాళము

ఇది గురువాక్యం బిది వేదాంతం బిది తారక మిది బ్రహ్మము
ఇది మొద లిది నడు మిది తుది నాదమువదలక తెలిసినవాఁడే వాఁడా॥ ఇది॥
నేఁడు చూచినను నీటి చందమున తోడై యుండుట నీవేగా
నేఁడై నాఁడై నీడను నీడై నిండినవాఁడవు నీవేగా
ఆడుచుఁ బాడుచుఁ దేటల మాటల నన్నిఁటికూటము నీవేగా
ఓడక మని గురుఁడాడిన లక్ష్యము జాడనిలుచుటయు నీవేగా॥ ఇది॥
అకారంబున అష్టాక్షరియై యాత్మక ప్రణవము నీవేగా
ఉకారంబున నున్నతోన్నమిత మురుపోషకుఁడవు నీవేగా
మకారంబునను మఱి భవభయముల మడియఁ జేయుటలు నీవేగా
అకలంకతను అఖండరూపమై యలరెడు ప్రణవము నీవేగా॥ ఇది॥

నాయకి గన నానాయకి కావల నాయికత్వం బీవేగా
  పాయక చీఁకటి బయలఁగలపి భవభయములఁ ద్రుంచుట నీవేగా
కాయంబు నిరాకారంబును ధృతి గలుగఁజేయుటలు నీవేగా
  మాయప్రపంచపు మాయలలోఁ బడవేయు మాయకుఁడ వీవేగా॥ ఇది॥
కామమోహములఁ గట్టుపడక మముఁ గడతేర్చుటయును నీవేగా
  తామస గోష్ఠినిఁ దగులనీక నీతత్వముఁ దెలుపుట నీవేగా
పామరత్వమునఁ బడనీయక చేపట్టి ప్రోచుటయు నీవేగా
  రామదాసగురురాయ భద్రగిరి ధామ సర్వమును నీవేగా॥ ఇది॥

ఇట్లు రామదాసు తత్వమును మననముచేయుచు ఈశ్వరసాయుజ్యమునుబడసెను. పిదపఁ గొన్నిదినములకు రామదాసుభార్యయు "ఈశ్వరసాయుజ్యము నాకేల సిద్ధింపదయ్యె" నని చింతించి ప్రార్థింపఁగా, రాముఁడు "నీవు ఇంకను భూతలమున కొన్నిదినములు ఉండవలెను. ఇచ్చట నీవు తులసీవనకైంకర్యముచేయుచుండుము" అని నియమించెను. ఆమె అట్లే చేసి, తుదకు వైకుంఠమునకుఁ బోయెను.

---

50. తుకారామస్వామి

నామదేవుఁడు ఒకప్పుడు పాండురంగని నూఱుకోట్ల వృత్తములతోఁ గొనియాడుటకు సంకల్పించుకొనెను. అందులకు పాండురంగఁడు "వత్సా! నీవు చేయఁదలఁచినపనికి మానవజీవితముచాలదు" అని పలికెను. అందులకు నామదేవుఁడు నిరుత్సాహపడక "దేవాదిదేవా! నీవు నాకు ప్రాపైయుండ నది అసాధ్య మెట్లగును? ఈసంకల్పమును నెఱవేఱునట్లు చేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. భక్తుని సంకల్పమును ద్రోసివేయఁజాలక పాండురంగఁడు సరస్వతినిఁ బిలిచి, "నామదేవుని జిహ్వాపై వసింపుము" అని తానే వ్రాయుటకుఁ గూర్చుండెను.

అంతలో నామదేవుని హృదయమునఁ గవితావాహిని పొంగిపారలెను. పాండురంగఁడు వ్రాఁత ప్రారంభించెను. కొన్నిదినములు అగునప్పటికి నామదేవునకు మానుషదేహముమీఁద నసహ్యము గలిగెను. అప్పటికి తొంబదినాలుగుకోట్ల నలువదివృత్తములు అయ్యెను. అదిచూచి పాండురంగఁడు "వత్సా! నీకు ఇప్పుడు ఈదేహముమీఁద రోతకలిగినది; కావున నీఇచ్ఛవచ్చినట్లు దీనిని విడువుము; కాని నీవు నన్ను శతకోటి వృత్తములతో వినుతించెద నని సంకల్పము చేసియున్నావు. ఆసంకల్పము పూర్తికాకతీరదు. ఇప్పుడు ఈపాంచభౌతికదేహమును విడువుము; కాని మఱియొకప్పుడు వృత్తసంఖ్యను పూర్తిచేయుటకు మఱల మనుష్యుఁడవై పుట్టవలసివచ్చును. అంతయు నాలోచించుకొని నీయిష్టమువచ్చినట్లు

చేయుము" అని చెప్పెను. నామదేవుఁడు "మఱియొకప్పుడు మఱల మానవజన్మము ఎత్తిన నెత్తెదను; కాని ఇప్పుడు ఈనిర్వేదమును భరింపఁజాలను" అని పలికి, శ్రీహరి సెలవుఁ బడసి భౌతికదేహమును విడిచెను.

మఱల ఈశ్వరనియమమువలన ఈనామదేవుఁడే దేవనగరము అను గ్రామమున తుకారాముఁడు అనుపేరుతో నుద్భవించెను. అతనితల్లిదండ్రులు వర్తకులు అగుటచే బాల్యమున అతనికిఁగూడ వర్తకము అభ్యాసమయ్యెను. అతఁడు వయస్సువచ్చిన తరువాత ఇరువురుభార్యలను పెండ్లియాడెను. అందు పెద్దభార్యయందు ఇరువురు కుమారులు పొడమిరి. కుమారులకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన తరువాత ఆమె చనిపోయెను. పిదప ఆమెయందు పుట్టినకుమారులు ఇద్దఱును తండ్రి యెల్లప్పుడును భగవద్భజనమున ప్రవృత్తుండై వర్తకము సంగతి శ్రద్ధగాఁ జూడకుండుటచే కోపించి ఇలువిడిచిపోయిరి. తుకారాముఁడు అందులకు వగవక, "క్రమముగా విఘ్నములును సంసారబంధములును తొలఁగిపోవుచున్నవి" అని ధ్యానించసాగెను.

ఇట్టిస్థితిలో నొకనాఁడు తుకారామస్వామి రాత్రి నిద్రించుచుండఁగా, పండరినాథుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "వత్సా! నీవు పూర్వజన్మమున నామదేవుఁడవు. నీవు సంకల్పించిన వృత్తములను బూర్తిచేయుటకై మఱల మనుష్యజన్మ పొందితివి. ఇఁక నెన్నిదినములు గడపెదవు? నీపనిం బూర్తిచేసికొనుము" అని చెప్పి పోయెను. తుకారామస్వామికి వెంటనే మెలఁకువవచ్చెను. అదిమొదలుకొని అతఁడు శ్రీహరిగుణకీర్తనము ప్రారంభించి, తొల్లిటి లోపమును కొలఁదిదినములయందే తీర్చివేసెను.

తుకారాస్వామి ఏఁటేఁటను ఆషాఢమాసమున పండరిపురమునకుఁ బోయి, స్వామిని సేవించుకొని వచ్చుట అభ్యాసమైయుండెను. ఒకసంవత్సరము పాండురంగక్షేత్రమునుండి వచ్చినతరువాత తుకారామస్వామి తనయింటఁ గూర్చుండి శ్రీహరిని ధ్యానించుకొనుచుండఁగా, శివాజీమహారాజు అతనిం జూచి సేవింపవలయుననుచిరసంకల్పముతో పళ్లెమునిండ రత్నాద్యనర్ఘములగు కానుకలను నింపుకొనివచ్చి, స్వామికి సాష్టాంగ మాచరించి, పళ్లెమును ఎదుటనుంచెను. అదిచూచి తుకారామస్వామి "వత్సా! నీభక్తికి ఆనందము; కాని ఈద్రవ్యముతో నాకేమియుఁ బనిలేదు. దీనిని మఱలఁ దీసికొనిపొమ్ము. నీవు సొంతమునకు వాడుకొనుటకు ఇష్టములేదేని దీనజనులనిమిత్తము వెచ్చింపుము" అని చెప్పి, హరిభజనము ప్రారంభించెను. శివాజీమహారాజు అందులకు మాఱుపలుకఁజాలక ఆధనమును దీనులకు వెచ్చింపఁదలఁచి, హరిగుణకీర్తనము వినుచుఁ గూర్చుండెను. ఇంతలో శివాజీ ఏకాకియై

యున్నాఁడని తెలిసి, ఢిల్లీచక్రవర్తిసైన్యము అతిరభసంబున అచ్చటకు వచ్చెను. బైటనున్న స్వామి శిష్యుఁడు ఒకఁడు ఈవార్త లోనికి ఎఱింగించెను. ఇంతలో తురుష్కభటులు "ఇచ్చటకు శివాజీ వచ్చియున్నాఁడు. చూపకున్న మీప్రాణములు దక్కవు" అని కుప్పిగంతులు వేయసాగిరి.

ఈవార్త నెఱింగించిన శిష్యుఁడు ఇచ్చట లేరని చెప్పెద ననియెను. కాని అబద్ధము ఏల పలుకవలెను? అని స్వామికి నమస్కారము ఆచరించి, శివాజీ తటాలున బైటకు వచ్చి ఆయుధములను సవరించుకొని గుఱ్ఱమునెక్కి, ఇట్లు తిరిగి వచ్చి తురుష్కభటులముందు నిలిచెను. తుకారామస్వామి "స్వధర్మరక్షకుఁడు అగు ఈమహారాజును ఈశ్వరుఁడు రక్షించుగాక!" అని ధ్యానము చేయఁదొడఁగెను. అట తురుష్కభటులు శివాజీనిఁజూచి "గుఱ్ఱము దిగుము. నీవు మా ఖైదీవి" అని గర్వముతోఁ బలికిరి; కాని శివాజీ "ఎవరురా మీరు? ఆఁడువాండ్రవలె మాట్లాడెదరు?" అని కత్తిదూసెను. తురుష్కులు గూడ కత్తులుదూసిరి. సమరము ప్రారంభమయ్యెను. అయినను శివాజీ యొడలిమీఁద నీఁగయైన వ్రాలలేదు. శత్రువులు అనేకులు కూలిరి. హతశేషులు పలాయనము చిత్తగించిరి. శివాజీ తనమార్గమునఁ దాను బోయెను.

మఱియొకప్పుడు శివాజీ "ఎట్లయిన తుకారామస్వామికి ఒకతృణమునొమ్ము ముట్టఁజెప్పవలయును; అట్లయినగాని ఈజన్మకుఁ దరణోపాయములేదు" అని తలంచి, ఒక వర్తకుని వేషము వేసికొని ఒకబండిమీఁద ధాన్యపుబస్తాలు వేసికొని వచ్చి "స్వామీ! నేను ఒక వర్తకుఁడను. ఈసంవత్సరమున నాకు వర్తకమున ఈబండెఁడుధాన్యము లాభము వచ్చినది; కావున తమరు స్వీకరింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. తుకారాముఁడు ఆతఁడు వర్తకుఁడు కాఁడనియు, శివాజీయే తన యెడలఁగల భక్తిపెంపున ఇట్టి వేషము వేసికొనివచ్చె ననియు గ్రహించి, మాఱు పలుకఁజాలక కనులుమూసికొని ధ్యానముచేసికొనసాగెను.

శివాజీ మౌనము అంగీకారముగా గుర్తెఱింగి ఆబస్తాలను స్వామిఇంటఁ బడ వేయించి, ఆతని భార్యకు అప్పగించి వెడలిపోయెను. తుకారామస్వామి సమాధి నుండి లేచినతరువాత సంగతి యంతయు విని "మనకు ఒకపూటకు వలయు ధాన్యము మాత్రము ఉంచి, తక్కినది అంతయు దీనులకుఁ బంచిపెట్టుము" అని భార్యకు ఆజ్ఞాపించెను; కాని యామె "ఈధాన్యము ఉన్నచో సంవత్సరము పొడుగునను లోపము లేకుండ కడుపునిండ భుజింపవచ్చును" అని తలంచి జాగ్రత్తచేసెను. అంతట స్వామి తనయాజ్ఞ వ్యర్థమగుటఁజూచి "ఒరులకు ఆజ్ఞాపింపనేల?" అని ఆపని తానే చేసివేసెను.

ఆయూరియందు గాజులవర్తకుఁడు ఒకఁడు ఉండెను. ఆతఁడు అనుదినమును తుకారామస్వామి ఇంటికిఁ బోయి చాలతడవు హరిభజనమువిని పోవుచుండును. ఒకనాఁడు ఆతనిబిడ్డకుఁ బ్రాణముమీఁదికి వచ్చెను. అయినను దానిని లెక్కఁగొనక ఆతఁడు తుకారామస్వామి ఇంటికిఁ బ్రయాణమయ్యెను. అందులకు ఆతని భార్య సహింపఁజాలక మార్గమునకు అడ్డువచ్చి నిలుపఁదలఁచెను. అయినను ఆతఁడు నిలువలేదు. ఆతఁడుపోవునప్పటికి తుకారామస్వామి పరవశుఁడై హరిగుణములను గీర్తించుచు నృత్యము చేయుచుండెను. కొంతతడవు అదిచూచి వర్తకుఁడుగూడ తన్మయుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు ఒక గడియ యగునప్పటికి తుకారామస్వామి భజన మాని నిలిచెను. వర్తకునకుఁగూడ చైతన్యము వచ్చెను. ఈలోపున వర్తకునిబిడ్డ చనిపోయెను. అంతట ఆతనిభార్య ఆబిడ్డ కళేబరమును భుజముమీఁద నిడుకొనివచ్చి, తుకారామస్వామి ముందుఁ బడవేసి గోలుగోలున ఏడ్చుచు, "అయ్యా! నీవు కారణముగా నాభర్త నన్ను ఒల్లకున్నవాఁడు. నాభర్త అశ్రద్ధవలన వైద్యలోపము సంభవింపఁగా నాబిడ్డ చనిపోయెను. ఈపాపము అంతయు నీదే. ఇప్పుడైన నాభర్తను మందలింపుము" అని నిష్ఠురోక్తు లాడఁజొచ్చెను. అదివిని చెంతనున్న వారు రందఱును "అమ్మా! త్వరపడకుము. స్వామి నీభర్తను వంచింపలేదు. నీభర్త సంగతి ఏమియు స్వామికిఁ దెలియదు." అని పలికిరి. తుకారామస్వామి ఈమాటలు చాలింపుఁడు అని పలికి, తాళము వేయుచు నృత్యముచేయుచు గొంతెత్తి,—

శ్లో. "బద్ధేనాంజలినా నతేన శిరసా గాత్రైస్సరోమోద్గమైః
కంఠేన స్వరగద్గదేన నయనేనోద్గీర్ణబాష్పాంబునా,
నిత్యం త్వచ్చరణారవిందయుగళధ్యానామృతాస్వాదినా
మస్మాకం సరసీరుహాక్ష సతతం సంపద్యతాం జీవితమ్." (ముకుందమాల. ప. 20.)

అని శ్రీహరినిఁ బ్రార్థింపసాగెను. ఆతనివెంట నందఱును బ్రారంభించిరి. ఇట్లు పది దినములు జరుగునప్పటికి వర్తకునిబిడ్డ జీవించి, పరమారోగ్యముతో లేచి నిలిచెను. అది చూచి, అందఱును తెల్లవోయిరి. వర్తకునిభార్య "అపరాధమును క్షమింపవలసినది" అని తుకారామస్వామి పాదములమీఁద వ్రాలెను.

ఒకప్పుడు తుకారామస్వామి ఇంటిని, సంసారమును విడిచి అడవులకుఁ బోయెను. నేఁడే వచ్చునో రేపే వచ్చునో యని, ఆతనిభార్య కనిపెట్టుకొనియుండెను. ఇంటనున్న భోజనపదార్థములు అన్నియు నైపోయెను. ఇంట పిల్లలు ఆఁకట నకనకమాడుచుండిరి. ఇది చూడలేకయు ఏమియుం జేయంజాలకయు ఆమె దుఃఖసాగరమునం బడి దరిగానక కొట్టుకొనుచుండెను. ఇట్లు రెండుమాసములు కడచిపోయెను.

ఇఁక నిట్లు నిరీక్షించుచుండినఁ బ్రయోజనము లేదనియు, అతఁడు ఎక్కడనుండిన నచ్చటకు వెదకుకొనుచుఁ బోవలయు నని నిశ్చయించికొని, ఆమె అరణ్యమునకు బయలుదేఱెను. కొంతదూరము పోవునప్పటికి పాండురంగని సేవించుటకువచ్చు చున్న భర్త ఎదురయ్యెను.

తోడనే ఆమె అతని నచ్చట నిలిపి "నాథా! ఇది తగునా? రెండుమాసముల క్రిందట నీవు ఇల్లు విడిచిపోయితివి. నాసంగతి యోచింపవైతివి. బిడ్డలవిషయము ఆలోచింపవైతివి. మేము ఏమి చేయఁగలము? ఆఁకలివలన మేము మాడిపోవు చున్నాము. మాకు భోగభాగ్యములుకావలయును నని కోరము. కేవలము గంజి చాలును. రెండుపూటలయందును గంజిమాత్రమే చాలును. అది మాకు సమకూర్చి పొమ్ము. అట్లయిన నీకు మావలన ఏమియు తొందరలు కలుగవు. నీభక్తికి ఏమియు అంతరాయము ఒదవదు. అట్లుగాక ఆఁకలికి తాళఁజాలక మేము ఇంట నీ ప్రాణము లకు ఉసురుపడి ఏడ్చుచుండఁగా, నీవు వనములయందును పాండురంగని ఎదుటను ఎంత భజనము చేసినను ఏమి ప్రయోజనము? ఆభజనము భగవంతునకు ఏమి తృప్తి కరము అగును? భక్తిజ్ఞానములు సంపూర్ణముగఁ గలనీకిది ఏల తోఁచకపోయెను?" అని తీవ్రముగఁ బ్రశ్నించెను.

తుకారామస్వామి అందులకు సమాధానము చెప్పలేక కొంతతడవు ఊర కుండి "వనితా! ఏల నిష్ఠురోక్తులు పలికెదవు? సంసారముననున్న వానికి నీవు చెప్పి నది అంతయు నిజము; కాని, నాకు అదియేమియుఁ దెలియదు. నీకు పాండురంగని పాదపద్మములపై స్థిరభక్తి లేదు. కావున నీతోడి సాహచర్యమును నేను అంగీక రింపకుండ నున్నాను. ఇప్పుడైనను, పాండురంగనినే నమ్మియుండెద ననిమాట ఇచ్చెద వేని తప్పక నేను ఇంటికి వచ్చెదను" అని పలికెను. ఆమె వల్లె యనెను. తుకారామ స్వామి ఆమెతోఁగూడ ఇంటికిఁ బోయెను.

వారముదినములు గడచునప్పటికి ఏకాదశి వచ్చెను. నాఁడు తుకారామస్వామి తనభార్యకు మంత్రోపదేశము చేసెను. ఆ యుపదేశమువలన ఆమె జగన్మిథ్యాత్వ మును సంసారాసారతను ఎఱింగి, ఇంటనున్న సకలమును దీనులకుఁ బంచి ఇచ్చివేసెను. దొడ్డిలో నొక చీరమాత్రము మిగిలిపోయెను. అది దొడ్డిలో నున్నదన్నసంగతి ఆమె మఱచిపోయెను. లేకున్న నదిగూడ ఇచ్చివేసియే యుండును. దానిని తుకా రామస్వామి చూచెను. ఏరికైన ఇచ్చివేయవలయునని అతఁడు ఆచీరను వీథిగుమ్మము లోనికి తెచ్చునప్పటికి రుక్మిణీదేవి బీదరాలివేషము వేసికొనివచ్చి, దానినిఁ బట్టుకొని పోయెను. రెండుదినములు గడచునప్పటికి తుకారామస్వామి భార్యకుఁ గలిగిన వైరాగ్యము నిలిచినదిగాదు. బిడ్డలు అన్నములేక మలమల మాడుచుండుటఁ

జూడఁగా, ఆమాతకడుపు తరుగుకొనిపోయెను. అంతట నామె "ఎవనిని స్మరించుట వలన కన్నబిడ్డలను విపత్సముద్రమున ముంచివేయునంతటివైరాగ్యము కలిగినదో, ఆపాండురంగనిపాదములను నలుగఁగొట్టివచ్చెదను" అని ఒక నల్లరాయిపట్టుకొని బయలుదేరెను. దానినిఁ జూచి తుకారామస్వామి భార్య చేయఁదలఁచిన పనికి చాల చింతాక్రాంతహృదయుఁడై, ఆమెను వారించుటకు వెనుక బయలుదేరెను.

ఇదియంతయుఁజూచి పాండురంగఁడు గడగడ లాడసాగెను. అంతట రుక్మిణీ దేవి భయమువలదు అని భర్తను ఆశ్వాసించి, భక్తురాలు గర్భాలయము సొచ్చి నంతనే తలుపులు బిగించి, ఆమెను తనచెంతకుఁబిలిచికొనెను. అది చూచి తుకా రాముఁడు "అద్దిరా! నాఁడు రాముఁడు తనమీఁద చాల విరోధము వహించిన రావణుని వెంటనే వైకుంఠమునకుఁ గొనిపోయినట్లు, తనభర్త పాదములను నలుగఁగొట్టఁ దలఁచిన నాభార్యను రుక్మిణిచెంతఁజేర్చి ఆదరించెను. తీవ్రముగ నున్నచో విరోధముగూడ ఈశ్వరునియెడల నుపయోగించు" నని అబ్బురపడసాగెను. ఇంతలో రుక్మిణి భక్తురాలికి వెలగలచీరను గట్టనిచ్చి, అమూల్యాభరణముల నలంకరించి, ఒడి నిండ వరాలను బోసి తలుపులు తెఱచి ఇంటికిఁ బంపివేసెను.

తుకారామస్వామి మహాలక్ష్మివలె నవరత్నాభరణముల ప్రభలతో తేజరిల్లుచు వచ్చిన తన భార్యనుజూచి చాల కటకటఁబడి, "రమణీ! ఎంతపని చేసితివి. మఱల వ్యామోహమునఁ జిక్కితివిగదా! నాకిచ్చినమాటను పొల్లుచేసితివిగదా! కట్టా! అఖండసచ్చిదానందమును గోరవలసిన నీవు ఐహికసుఖము నపేక్షించితివిగదా! ఇప్పుడైనను మించిపోయినది లేదు. లోకజనని యగు రుక్మిణీదేవి నిన్ను పరీక్షించుటకు ఇట్లుచేసినది; కావున వెంటనే ఈధనము నంతను దీనులకుఁ బంచియిచ్చి, రుక్మిణికి ఆనందము గలిగింపుము" అని పలికెను.

ఈమాటలు వినుట తోడనే ఆమెకు మఱల అఖండవైరాగ్యముకలిగెను. ఇదియంతయు అజ్ఞానుల పనియనియు, తాను పొరపడితిననియుఁ జింతించి, భర్త యాజ్ఞాప్రకారము ఉత్తరక్షణమునందే రుక్మిణి ఇచ్చినది యంతయు దీనులకుఁ బంచి పెట్టెను. అదిచూచి తుకారాముఁడు చాల నానందించెను.

దేవనగరమునకు సమీపమునఁ గల యొక జనపదమున ఒక బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. ఆతఁడు ఒకగణపత్యుపాసకుఁడు. ఆయూరి బ్రాహ్మణులు అందఱును ఆతనిని చాల గౌరవింతురు. ఆగ్రామమునందలి బ్రాహ్మణులకు అందఱకును "తుకారాముఁడు శూద్రుఁడు; వేదములకు అనధికారి; ఆతనితో పాండురంగఁడు సహపంక్తిని భుజించునఁట. ఇదియెంతవఱకు నిజమో పరీక్షింపవలెను" అనుసంకల్పము గలిగెను.

వారు అందఱును ఇట్లు యోచించుచుండుదినమున తుకారాముఁడు దైవప్రేరితుఁడై ఆగ్రామమునకుఁ బోయెను. అడఁబోయినతీర్థము ఎదురైనది. అని

యానందించుచు ఆగణపత్యుపాసకుఁడు తుకారాముని ఆదరముతోఁ దనయింటికిఁ గొనిపోయి, నాఁడు భోజనమునకుఁ దన ఇంట నుండఁ గోరెను. తుకారాముఁడు అందులకు అంగీకరించెను.

పూజాదికములు అన్నియు ముగిసినతరువాత బ్రాహ్మణుఁడు తుకారాముని స్నానమునకు లెమ్మనిచెప్పెను. ఆతఁడును స్నానము చేసివచ్చి అచ్చటకు వచ్చిన తరువాత, చేష్టలనుబట్టి ఆబ్రాహ్మణుని భావము నెఱింగినవాఁడు గావున "ద్విజ శ్రేష్ఠా! నాకు వడ్డించినచోట రెండవయాకువేసి అందుఁగూడ వడ్డింపవలెను. ఏమన? నాతోఁగూడి భుజించుటకు పాండురంగఁడు గూడ వచ్చును. అట్లే నీవు గూడ నాయెదుట వడ్డింపించుకొనుము. నీవు అర్చించు గణపతినిఁ గూడ ఆహ్వానించి, ఆతనికి రెండవయాకులో వడ్డింపింపుము" అని చెప్పెను. నాఁడు విందునకు వచ్చిన బ్రాహ్మణులు అందఱును ఈసంగతిని విని ఆశ్చర్యపడి, "మనము అందఱమునుగూడ తుకారామునకు ఎదుటనే వడ్డించుకొందము. పాండురంగఁడును గణపతియువచ్చి ఆతని పంక్తిని భుజించుట యథార్థమేని, ఇంక మనకు మాత్రము దోషము ఎట్లు వచ్చును?" అని నిశ్చయించుకొని అట్లే చేసిరి. ధ్యానాదికములు అన్నియు నైనతరువాత తుకారాముఁడు గణపత్యుపాసకునిఁ జూచి, "అయ్యా! ఇఁక జాలముచేయనేల? త్వరగ గణపతినిఁ బిలువుము" అని పలికెను. అందులకు ఆబ్రాహ్మణుఁడు "అయ్యా! నాతోఁగూడ గణపతి ఎప్పుడును భుజించియుండలేదు. నేను ఆతనిని రప్పింపఁగల నని చెప్పఁజాలను. గణపతిని పాండురంగనిఁ గూడ నీవే రప్పింపుము" అని బదులుచెప్పెను. తోడనే తుకారాముఁడు గణపతినిఁ బ్రార్థించెను. వెంటనే గణపతి ప్రత్యక్షమయ్యెను. అంతట తుకారాముఁడు అనంత భక్తితో గణపతిపాదములమీఁద వ్రాలి సాష్టాంగనమస్కారముల నాచరించెను. గణపతియు ఆదరముతో తుకారాముని లేవనెత్తి కూర్చుండఁజేసెను.

పిదప తుకారాముఁడు పాండురంగని స్మరించెను. వెంటనే దేవుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే భక్తుఁడు స్వామిపాదములమీఁద వ్రాలి నమస్కారములు ఆచరించి, అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. పాండురంగఁడు ఆదరముతో తుకారాముని లేవవనెత్తి కూర్చుండఁజేసెను.

ఇది యంతయుఁ జూచి పరమాశ్చర్యచకితులై యున్న బ్రాహ్మణులు అప్పుడు తెలివి దెచ్చుకొని, గణపతికిని పాండురంగనికిని సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, "అపరాధమును క్షమింపవలసినది" అని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించి అభయముఁ బడసిరి. పిదప నందఱును గలిసి భుజించిరి. భోజనానంతరము గణపత్యుపాసకుఁడు గణపతికి, పాండురంగనికి, తుకారామునకు, తక్కుంగల బ్రాహ్మణులకు చందనతాంబూ

లాదిసత్కారములుచేసి పూజించెను. ఇది యైనవెంటనే గణపతియు పాండురంగని కును తిరోహితులైరి. బ్రాహ్మణులు తుకారాముని చుట్టును జేరి జ్ఞానబోధను విన సాగిరి. కొంతతడవు అయినతరువాత తుకారాముడు స్వగ్రామమునకు బయలు దేరెను. బ్రాహ్మణులు ఆతనిని చాల గౌరవము చేసి సాగనంపిరి.

మార్గమధ్యమున నొకకర్షకుడు తుకారామస్వామిని తన చెఱకుగానుగ వద్దకుఁ గొనిపోయి తనివిదీఱ చెఱకురసము త్రావించి, ఇంటికిఁ గొనిపోవలసిన పని ఒక చెఱకుల కట్ట నిచ్చెను. కొంతసేపటికి తుకారామస్వామి గ్రామమునఁ బ్రవేశిం చెను. వీథులలో ఆడుకొనుచుండు పిల్లలు తుకారామస్వామికి అడ్డుతగిలి "నాకొక చెఱకు నిమ్ము, నాకొకచెఱకు నిమ్ము" అని అడుగసాగిరి. ప్రపంచమంతయు ఈశ్వ రుఁడు నిండియున్నాఁడు. అని ఎఱిఁగిన తుకారామస్వామి ఆబాలురను జూచి, శ్రీకృష్ణ లీలను స్మరించి వారే కృష్ణరూపులుగా భావించి, ఒక్కొక్కనికి ఒక్కొకగడ ఇచ్చి వేసెను. తుదకు నింటికిఁ బోవునప్పటికి ఆతనిచేత నొక్కగడమాత్రమే మిగిలి యుండెను. దానిని అతఁడు భార్య చేతికి నిచ్చెను.

ఏదో పనిమీఁద వీథిగుమ్మములో నిలిచియున్న తుకారామస్వామిభార్య ఆతఁడు చెఱకుగడలవంటి అలభ్యపదార్థములను తనకుమారులును మఱచి విచ్చల విడిగా ఊరివారి పిల్లలకుఁ బంచిపెట్టుటఁ జూచి సహింపఁ జాలకయు, కోపము నడంచుకొనఁజాలకయు, ఆచెఱకుగడతో ఆతని నెత్తిమీఁదఁ గొట్టెను. ఆవ్రేటున స్వామికి ఏమియు దెబ్బ తగులలేదు; కాని గడమాత్రము రెండు ముక్క లైపోయెను. ఒకటి క్రిందఁ బడిపోయెను. రెండవది ఆమె చేతనే యుండెను. అది చూచి స్వామి ఏమియుఁ గోపింపక మందహాసముతో "ఆహా! నీవు ఎంత నిష్పక్ష పాతముగా పంచితివి. రెండు ముక్కలును సరిగ నున్నవి. నీచేత నున్నది నీవు భుజిం పుము. ఇది బిడ్డలకు చాలును" అని క్రిందఁ బడినదానిని తీసి బిడ్డలకు ఇచ్చెను. ఆమె తనభర్త శాంతమును జూచి ఆశ్చర్యపడి, కడకు లజ్జించి "నాయపరాధమును క్షమింపు" మని భర్తకాళ్ల మీఁద వ్రాలెను.

ఒక సంవత్సరము తుకారామస్వామి పాండురంగక్షేత్రమునకు అరుగుటకు సకలసన్నాహములును జేసికొనుచుండునపుడు హఠాత్తుగా ఉద్ధృతమైన జ్వరము వచ్చెను. ఆజ్వరమువలన ఒకటిరెండు దినములు ఆతఁడు ఒడలుతెలియక పడి పోయెను. ఈయౌద్ధత్యము తగ్గునప్పటికి ఏకాదశి సమీపించెను. అంతట నాతఁడు సంభవించిన దానికి చాల వగచి, "పాండురంగా! నీయాజ్ఞ ఇట్లున్నది. అయినను నేనేమి చేయఁగలను? ఈచరాచరప్రపంచము అంతయు నీఇచ్ఛామాత్రమున ప్రవర్తిల్లుచున్నది. దేనిని ఎట్లు నడిపింపవలయునో నీకంటె నన్యున కెరికిఁ దెలియును?

నే నెఱింగినంతవఱకు ఏవిధమైన దోషముచు చేయలేదు. నేను నిర్దోషి నని అను కొనుచున్నాను. అయినను దానిని నిశ్చయించువాఁడవు నీవు. మానవలోకము ప్రమాదభరితము. తెలియకుండఁగనే కొన్ని ప్రమాదములు జరిగిపోవచ్చును. ఎప్పు డేమి చేసితినో, ఇప్పు డిట్లు అనుభవించుచున్నాను. నేను ఎందులకు ఇట్లు దుఃఖించు చున్నానో నీకుఁ దెలియనిది గాదు. జ్వరబాధను నేను లెక్కచేయను. దానికిని నాకును సంబంధము లేదు. ఇనుముతోఁ గూడుటచే అగ్నిహోత్రునకు సమ్మెటపెట్టులు సంభవించునట్లు, పాంచభౌతిక దేహము నాశ్రయించియుండుటచే నిన్ను ఏకాదశీ పర్వదినముల సేవింప వీలుపడినది గాదు. అయినను నేను ఏమిచేయఁగలను? శ్రీ రమణా! ఇదిగో ఇప్పుడే నేను ఇక్కడ నీకు సాష్టాంగ మెఱఁగుచున్నాను. నీచెంత నుండి ప్రత్యుత్తరము వచ్చునంత దనుక నేను లేవలేను" అని యొక జాబువ్రాసి పండరిపురమునకుఁ బోవుయాత్రికులకు ఇచ్చి, ఇది విఠలనాథునకు సమర్పింపుఁడు" అని వారిని వేఁడుకొనెను.

యుక్తసమయమున వారు పండరిపురము చేరుకొని పాండురంగని దర్శించి, ప్రార్థనాదికము ముగిసినతరువాత తుకారామస్వామి వ్రాసియిచ్చినజాబును జదివి సంగతియు విన్నవించిరి. అంతట పాండురంగఁడు రుక్మిణీదేవినిఁ జూచి "దేవీ! తుకారాముని జాబు వినినప్పటినుండియు నాకు చాల సంతాపముగా నున్నది. మనసు మనసులో లేదు. నూఱువేల తేళ్లు ఒక్క మాఱు కుట్టిన నెంత బాధకలుగునో, ఇపుడు అంతబాధగా నున్నది. ఇక్కడి సంగతిఁ జూచిన అనేకవేలభక్తులు వచ్చి సేవలు చేయుచున్నారు. వీరిని విడిచి దేవనగరమునకుఁ బోవుటధర్మముగాదు. అచ్చటి తుకారామునిఁ జూడకుండ నుండఁజాలను. ఇందులకు ఉపాయము చెప్పుము" అని పలికెను. అందులకు రుక్మిణీదేవి "నాథా! నీకు భక్తులయెడలఁ గలిగిన ప్రేమాదరములు అనంతములుగదా! నీవు ఇప్పుడు ఇచ్చటినుండి కదలుట ధర్మముకాదు. కావున గరుడునిఁ బంపి తుకారాముని ఇక్కడకే రప్పింపుము" అని ఉపాయము చెప్పెను.

పాండురంగఁడు అందులకుఁ జాల నానందించి, "వత్సా! నీవియోగము నాకు హృదయశల్యముగా నున్నది. నీనిమిత్తము గరుడునిఁ బంపితిని. ఆతని మూఁపున నెక్కి వెంటనే రమ్ము. ఇచ్చట క్షణము ఒక మహాయుగమువలె నున్నది" అని జాబున వ్రాసి గరుడునిఁ బంపెను. ఈయుత్తరమును జూచుకొనియు, గరుడునిఁ జూచియు, తుకారాముఁడు అనంతానందభరితుఁడై "మహాత్మా! నీదర్శనము అనన్యదుర్లభము. నీయనుగ్రహమునకు కృతజ్ఞుఁడను. నీవు శ్రీహరి వాహనమవు. శ్రీహరి యధిష్ఠించిన నిన్ను నేను ఎట్లు అధిష్ఠింపఁ గలను" అని తిరస్కరించెను. గరుడుఁడు పోయి ఈసంగతి పాండురంగనికిఁ దెలిపెను. దానిమీఁదఁ జేయవలసినది లేక పాండు

రంగఁడు చాల విచారించి, ఎట్లో ఆయేకాదశి గడిపి మఱునాఁడు రుక్మిణీసహితుఁడై దేవనగరమునకుఁ బోయి, తుకారామునకు సేవయొసంగెను.

తుకారాముఁడు మహానందముతో శ్రీహరికి సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, ఆనందబాష్పముల తోడనే పాద్యాదికమును సంఘటించి అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. ఆసేవకు ఆనందించి, పాండురంగఁడు "వత్సా! నీభక్తి యచంచలము. నీయర్చనమునకు ఆనందమైనది. ఏదేనివరము అడుగుము" అని పలికెను. అదివిని భక్తుఁడు చేతులు జోడించుకొని స్వామి యెదుట నిలిచి "శ్రీహరీ! ఆర్తత్రాణపరాయణా! విశ్వరూపుఁడవును, విశ్వేశ్వరుఁడవును అయిన నీవు ప్రేమతో సేవయొసంగితివి. ప్రపంచమున మానవునకు ఇంతకంటె కోరఁదగిన వరము మఱియేమిఉన్నది ? అయినను నీవు అనుగ్రహించెద ననినపుడు వలదనుట మంచిదిగాదు. కావున నాకు ఈవరము ప్రసాదింపుము. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నాహృదయమున నీకంటె నన్యము తోఁచకుండునట్లును, నీయెడల నాఅచంచలభక్తి తఱుగకుండునట్లును, కోరినపుడెల్ల నీసేవ లభించునట్లును అనుగ్రహింపుము" అని కోరెను.

ఇది విని పాండురంగఁడు తుకారామస్వామి పరమవైరాగ్యమునకు ఆనందించి, "వత్సా! నాకు ఆఁకలియగుచున్నది. ఏమయినఁ బెట్టుము" అని అడిగెను. అంతట తుకారామస్వామి పరమానందభరితుఁడై, ఇంటనున్న ఒకరొట్టెను దెచ్చి ముందుంచి "పరమేశ్వరా! ఈరొట్టె కాల్చి రెండు దినములు అయినది. ఇది నీకు పెట్టుటకు నా మనసు అంగీకరింపలేదు." కాని ఇంతకంటె నాయింట మఱియొకటిలేదు. ఏమిచేయఁగలను? క్షమింపుము" అని అంజలిబద్ధుఁడై పలికెను. అందులకు మాఱుపలుకకయే పాండురంగఁడు ఆనందముతో ఆరొట్టెను భుజించి, "వత్సా! నీవు సందేహింపవలదు. ఇంతకంటె నాకేమి కావలెను? నీభక్తిరసామృతము సోఁకుటవలన ఇది అమృతము కంటెను మధురముగా నున్నది. నాకు ఆనందమైనది. నీకు ఏమియు లోపము ఒదవఁబోదు. నీవు కోరినపుడెల్ల సేవ యొసంగుదును. ఇప్పటికిఁ బోయెద" ననిచెప్పి తిరోహితుఁడుఅయ్యెను.

ఒకప్పుడు ఒక బ్రాహ్మణయువకుఁడు తాను అశ్రమమున మహావిద్వాంసుఁడు కాఁగోరి ఆలోచించుచుండఁగా, ఒక మహానుభావుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "వత్సా! దేవనగరమున ఉన్న తుకారామస్వామి చెంతకుఁ బొమ్ము; ఆతఁడు నీయభిలాషను దీర్చును" అని చెప్పిపోయెను. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమునందే ఆబ్రాహ్మణయువకుఁడు స్వప్నవృత్తాంతమును స్మరించి బయలుదేఱి, దేవనగరమునకు వచ్చి తుకారామస్వామికి సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, సంగతులు అన్నియు నెఱింగించి అభయమును వేఁడెను. అంతట తుకారామస్వామి ఆయువకునిపై చాల

ననుగ్రహము. పూని మహారాష్ట్ర భాషలో రచించిన పండ్రెండు అభంగవృత్తములను మంత్రించి ఒక నారికేళమును ఇచ్చి, "వత్సా! ఈనారికేళఫలమును నీవు ఒక్కఁడవే భుజించి ఈవృత్తముల నొక్కమాఱు పఠింపుము. అట్లయిన నీయభీష్టము సిద్ధించును" అనిచెప్పెను. కాని ఆయువకుఁడు "ఇది పొసఁగనిమాట. తనచెంతకు వచ్చినందులకు వ్యర్థముగా తిరిగి పొమ్మనుటకును, చేతఁగాదనుటకును సందేహించి ఈతఁడు ఇట్లు వేషమువేసెను; కాని ఈకొబ్బరికాయను తినినంత మాత్రముననను, ఈపండ్రెండు వృత్తములను చదివినంత మాత్రముననను విద్యవచ్చునా?" యని సందేహించి, వాఁడు అచ్చట నుంచి మాఱు పలుకకయే వెడలిపోయెను. తుకారామస్వామి తొలుత అందులకు ఆశ్చర్యపడి, పిదప దివ్యదృష్టివలన సకలమును గ్రహించి "ఇట్టివానిని నేను పరీక్షింపకుండ నేల అభయమిచ్చితిని?" అని చింతింపసాగెను.

ఇంతలో మఱియొక బ్రాహ్మణుఁడు విద్యార్థియై వచ్చి అభయమును గోరెను. తుకారామస్వామి తొల్లిటివలెఁ గాక, ఆయువకుని హృదయస్థితిని బాగుగఁ బరీక్షించి నమ్మి, తొంటి బ్రాహ్మణుఁడు విడిచిపెట్టిపోయినదానిని ఇచ్చి సంగతి యంతయు నెఱింగించెను. అంత నాయువకుఁడు స్వామి చెప్పినది అంతయుఁజేసెను. తోడనే ఆతని జిహ్వాపై సరస్వతి వచ్చి వాసముచేసెను. ఆతఁడు శివాజీమహారాజు ఆస్థానమునందలి ఒకపండితునికుమారుఁడు. విద్యావిహీనుఁడు అగుటవలన ఆతని నందఱును నీచముగఁ జూచెడివారు. ఇందులకు లజ్జించి, ఆతఁడు ఇట్లు బయలుదేఱివచ్చెను. అదృష్టవశమున వచ్చినవెంటనే పని అయిపోయినందులకు పరమానందభరితుఁడై, ఆతఁడు గురు మహాశయునకు మఱల సాష్టాంగవందనంబులు ఆచరించి, సెలవుఁ బడసి బయలుదేఱి స్వగ్రామమునకుం బోయెను.

ఆతఁడు ఇల్లుచేరునప్పటికి రాజసభలో ఒక గొప్పపండితుఁడు పురాణము చెప్పుచుండెను. అది విని యాతఁడు సభకుఁ బోయెను. పండితుఁడు పురాణము బాగుగనే చెప్పుచుండెను; కాని రహస్యార్థములను జెప్పలేకుండెను. అంతట ఈయువకుఁడు అందుకొని రహస్యార్థములను జెప్పెను. అదిచూచి అందఱును ఆశ్చర్యపడి సంగతి సందర్భములు అడుగఁగా, ఆతఁడు జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను. అచ్చటివారు ఎల్లరును తుకారామస్వామి మాహాత్మ్యమునకు, ఆయువకుని అదృష్టమునకును చాల ఆశ్చర్యపడిరి. శివాజీమహారాజు మహాపండితుఁడైన ఆబాలునకు చాల సన్మానము గావించి, ఆదరించి తండ్రికి ఆనందముఁ గలిగించెను.

చించవటి యనుగ్రామమునుండి వచ్చిన బ్రాహ్మణులు కొందఱు అప్పుడు అచ్చట నుండిరి. వారు తుకారామస్వామి ప్రభావమును బరీక్షించి తెలియఁగోరి "రాజసభకు రావలసినది" అని యొక మనుష్యునిఁ బంపిరి. కాని యానౌకరు పోవునప్పటికి తుకా

రామస్వామి హరిభజనము చేయుచుండెను. అదివిని అచ్చటఁ జేరియున్న వారందఱును ఆనందాతిరేకముచే మైమఱచి యుండిరి. ఈనొకరుగూడ వారివలెనే అయ్యెను. చింతపడి బ్రాహ్మణులు మఱియొకనొకరు నంపిరి. వాఁడును అట్లే యయ్యెను. ఇంకొకనినిఁ బంపినను యథాపూర్వముగనే అయ్యెను. అందులకు కారణము నెఱుంగక ఆబ్రాహ్మణులు విసిగి తామే బయలుదేరిరి.

ఈసంగతి దివ్యదృష్టివలన నెఱింగి తుకారామస్వామి హరిభజనము చాలించి, ఎదురుపోయి సగౌరవముగ బ్రాహ్మణులను దోడితెచ్చి, తనఇంట నాసీనులం గావించి చాల గౌరవించెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులలో అగ్రేసరుఁడు తుకారామస్వామినిఁ జూచి "స్వామీ! మీప్రభావమును గుఱించిన వింతలు అనేకవిధములు వినఁబడు చున్నవి. ఒకవింత చేసి మాకు ఆనందముఁ గలిగింపవలయు" నని కోరిరి. అందులకు మాఱుపలుకకయే తుకారామస్వామి కత్తితో తన తొడను గోసి బ్రాహ్మణులకుఁ జూపెను. తొడయందు ప్రాణిలోకమునకు అంతకును ఉండునట్లు రక్తమాంసములు గాక ఒక తెల్లని పదార్థము ఉండెను. అదిచూచి బ్రాహ్మణులు ఆశ్చర్యపడి స్వామికి సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, "మహానుభావా! నీప్రభావము అభూతపూర్వముగ నున్నది. దేహమంతయు సత్వభూయిష్ఠమైయున్న దేవరవారికి అసాధ్యము ఏమి యున్నది? మీదర్శనమువలన నేఁడు మాజన్మలు పావనములైనవి. మాయెడ ననుగ్రహముంచి మాగ్రామమునకు వచ్చి కొన్నిదినములు అచ్చట వసించి, మాకు ముక్తిమార్గమును ఉపదేశింపవలయును" అని కోరిరి. తుకారామస్వామి వల్లెయని వారితో బయలుదేఱెను.

మార్గవశమున ఒకయూరి చెంతనుండి పోవుచుండఁగా, ఆయూరివారు వచ్చి ప్రార్థించి తమ గ్రామమున ఒక నెలదినములు ఉండునట్లు ఒడఁబఱుచుకొని తుకారామస్వామినిఁ గొనిపోయిరి. అచ్చట స్వామి వారికందఱకును జ్ఞానబోధఁ గావింపఁదొడఁగెను. ఇట్లుండఁగా, పండరిపురమునుండి ఒక బ్రాహ్మణుఁడు యాచ్ఞార్థమై ఆగ్రామమునకు వచ్చెను. నాఁడు గ్రామమునందలివారు ఎల్లరును రెండుగడియల ప్రొద్దెక్కినను ఇంకను నిదురమంచములనుండి దిగలేదు. కారణము అడుగఁగా, నిద్రాహారములు మాని తుకారామస్వామి బోధనము వినుట యని వారు చెప్పిరి. అంత నాబ్రాహ్మణుఁడు "తుకారామునిబోధవలన మైమఱచియున్న ఈయూరివారి నానందపెట్టుటకు నాపాండిత్యము చాలదు" అని తలంచి వచ్చిన దారినే మఱల బయలుదేఱెను; కాని తుకారామస్వామి దివ్యదృష్టివలన ఈసంగతి నెఱింగి, వెంటనే పోయి ఆబ్రాహ్మణునిఁ గొనివచ్చి "మీకిది తగునా? వచ్చిన పనికి ప్రయత్నము చేయకయే వెడలిపోవుట ధర్మమా? ఇచ్చట మీకు నిస్పృహపడవలసిన

కారణము లేదు." అని బుజ్జగించి, తిరిగి గ్రామములోనికిఁ గొనిపోయెను. అప్పటికి అప్పుడే గ్రామమునందలి పెద్దలు అందఱును తుకారామస్వామి బసవద్ద మూఁగి యుండిరి. స్వామి వారినందఱను జూచి బ్రాహ్మణుని ఆగమనమునకు కారణము నెఱింగించి "మీరందఱును మీశక్తుల ననుసరించి ఈబ్రాహ్మణుని సత్కరించి పంపుఁడు" అని నియమించెను. అంతట వారిలోఁ గొందఱు పెద్దలు వారివారిశక్తుల ననుసరించి అందఱిచెంతను వసూలు చేసిరి; కాని ఒక బట్టలవర్తకునివలన తిరస్కరింపఁబడిరి. నేను కష్టించి సంపాదించికొన్నాను. నేను ఎవరికిని ఏమియు ఉచితముగ నీయఁజాలను" అని వాఁడు ఖండితముగాఁ జెప్పుటయే గాక, వారిని దూషించెను. అదివిని వానిభార్య కటకటంబడి అనేకహితవచనములు చెప్పఁగా, వాఁడు తుదకు "నీకంటె నాకు ప్రియమైన వస్తువు ప్రపంచమున మఱిలేదు; కావున నీకు నేను వ్యతిరేకము చెప్పఁజాలను. నీకు అంతగా దానము చేయవలయు ననుత్సాహము ఉన్నయెడల మన ఇంటనున్న ఓటిచెంబు నిమ్ము" అని పలికెను. ఏదో యొకటి ఇచ్చుటకు అంగీకరించినందులకు ఆనందించి, ఆమె ఆయోటిచెంబును వారికి ఇచ్చి "అయ్యలారా! ప్రకృతము ఇంతే వీలయినది. అయినను ఈసడింపక స్వాముల వారు దీనినే బంగారు కలశముగా భావింపవలయును" అని విన్నవించెను.

అంతట వారు సొమ్మంతయుఁ గొనిపోయి స్వామి కిచ్చి, ఓటిచెంబుగూడ ఇచ్చి సంగతి అంతయు నెఱింగించిరి. అంతట స్వామి ఆనందముతో ఆయోటిచెంబును తాఁకఁగా నది బంగరుకలశమే యయ్యెను. అందులకు అందఱు నాశ్చర్యపడుచుండఁగా, "ఆమె మహాపతివ్రత; కావుననే ఇట్లు జరిగినది." అని చెప్పి స్వామి ఆరొక్కమును కలశమును బ్రాహ్మణునకు ఇచ్చి పంపి వేసెను.

ఇట్లు మఱికొన్ని దినములు ఆగ్రామమున నుండి, స్వామి చించవటికి పోయి అచ్చట నొక నెలయుండి, పిదప స్వస్థలముఁ జేరుకొనెను. ఒకనాఁడు ఆయూరి యందలి బ్రాహ్మణులు కొందఱు వచ్చి "తుకారామా! నీవు లోకులకు భక్తియే మంచిది అని బోధించుచు, కర్మమార్గమును భ్రంశము చేయుచున్నావు. కావున నీవు వ్రాసిన పుస్తకములను మేము ఏటిలోఁ బాఱవేసెదము. ఎన్నిదినములున్నను అవి నీటిలో చెడిపోకుండునేని నీమార్గమే మంచిదని అంగీకరించెద" మని చెప్పి బలాత్కారముగ అతని గ్రంథములను గొనిపోయి ఏటిలో పాఱవేసిరి. పిదప వారు పదునైదుదినములు ఆగ్రంథములను గనిపెట్టుకొని యుండిరి; కాని ఒక్కఆవగింజంతయైన గ్రంథములు చెడిపోలేదు. అదిచూచి బ్రాహ్మణులు లజ్జించి, ఉన్నట్లుండఁగా వచ్చి తుకారామస్వామికాళ్లమీఁదఁబడి అభయమును బడసిపోయిరి. స్వామి బ్రతికి యున్నంతకాలము నిట్లు అనేకాద్భుతకృత్యములను జేసి, అవసానమున ఈశ్వర సాయుజ్యమును బడసెను.

అభంగలు

ముంగీ ఆణిరావ, సారఖాచీ జీవ. ౧
గేలా మోహా ఆణిఆశా, కళికాళాచాహాఫాంసా. ౨
సోనే ఆణిమాతీ, ఆష్మాం సమాన హే చిత్తీం. ౩
తుకామ్హాణే ఆలేల, ఘరా వైకుంఠ సగళేం. ౪
తుమ్హాం పాశీం ఆమ్హీ యే ఊనియాం కాయ, వృథా శీణఆహే చాలణ్యాచా. ౧
మాగాంవేం హేం అన్నతరీ భిక్షాథోం, వస్త్రాసీ హే భారచింధ్యా విదీ. ౨
నిద్రే సీ ఆసన ఉత్తమ పాషాణ, వరీ ఆవరణ ఆకాశాచేం. ౩
తేథేంకాయకరణేం కరణాచీ ఆస, వాయాం హోయనాశఆయుష్యాచా. ౪
రాజగృహాయావేం మానాచియే ఆసే, తేథేంకాయవసే అనుభవ. ౫

---

51. జ్ఞానదేవుఁడు

గంగాతీరమునందలి అప్పుగ్రామమున వసించు గోవిందపండితుని కుమారుఁడు అగు విఠోబా తన పండ్రెండవయేట తల్లిదండ్రుల యనుజ్ఞనుబడసి, తీర్థయాత్రకు బయలువెడలెను. ఆతఁడు అనేకక్షేత్రములను సేవించి ఒకనాఁడు అలకాపురము చేరుకొనెను. అచ్చట నాతఁడు చక్రతీర్థమున స్నానమాడి నిర్మలహృదయముతో ఈశ్వరధ్యానము చేయుచుండెను. ఇట్లుండఁగా, ఆపురమున వసించుచున్న సిద్ధపండితుఁడు అను ఒక మంచి బ్రాహ్మణుఁడు స్నానార్థము అచ్చటకు వచ్చి, విఠోబాను జూచి ఆనందించి, ధ్యానాదికము ముగిసిన పిదప వృత్తాంతము అంతయు అడిగి తెలిసికొని ప్రార్థించి, తన ఇంటికిఁ గొనిపోయి చాల మర్యాద గావించెను. అందులకు విఠోబా చాల నానందించెను.

నాఁటిరాత్రి పాండురంగఁడు సిద్ధపండితుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "విఠోబా మహానుభావుఁడు. ఆతనికి మహాప్రభావసంపన్నులు అగునలుగురు బిడ్డలు పుట్టవలసియున్నారు; కావున నీకుమార్తెను ఆతనికిచ్చి వివాహముచేయుము" అని నియమించెను. మఱునాఁడు సిద్ధపండితుఁడు విఠోబాను చేరఁబిలిచి వృత్తాంతము అంతయుఁ జెప్పి, నాప్రార్థనము నంగీకరింపవలయునని కోరఁగా, విఠోబా "అయ్యా! నాకుఁగూడ పాండురంగఁడు అట్లు నియమించినచో నాయభ్యంతరము లే" దని చెప్పెను. నాఁటిరాత్రియే పాండురంగఁడు విఠోబాస్వప్నమునఁగూడ సాక్షాత్కరించి "వత్సా! సిద్ధపండితునియాజ్ఞను జవదాఁటకుము. ఆతనికొమార్తెను పెండ్లియాడుము" అని నియమించెను. మఱునాఁడు ఆనందముతో విఠోబా ఈవృత్తాంతము నెఱింగింపఁగా, సిద్ధపండితుఁడు మహానందభరితుఁడై రుక్మాబాయి అను తన కొమార్తను మంచిముహూర్తమున విఠోబాకు ఇచ్చి పెండ్లిచేసెను.

నాలుగైదు దినములు గడచినతరువాత సిద్ధపండితుఁడు భార్యను పుత్రికను అల్లుని వెంటనిడుకొని, పండరిపురమునకుఁ బోయి పాండురంగని సేవించెను. అర్చనము అంతయు నైనతరువాత విఠోబా మామగారినిఁ జూచి "నాకు సెల వీయవలయును. నేను తక్కిన తీర్థములను గూడ సేవించుకొని వచ్చెదను" అని ప్రార్థించెను. సిద్ధపండితుఁడు అందులకు అంగీకరించెను.

ఇట్లు అత్తమామలసెలవుఁ బడసి విఠోబా మఱల బయలుదేఱి అనేకపుణ్యక్షేత్రములను సేవించి, తుదకు సేతువునకుఁ బోయి అచ్చటఁ జేయవలసినవి ఎల్ల ముగించుకొని, మఱల అత్తవారింటికి వచ్చి చేరుకొనెను. అత్తమామలును భార్యయు చాల సంతసించిరి. మఱినాల్గుదినములు అచ్చటనుండి విఠోబా అత్తమామలం గాంచి "నాతలిదండ్రులను విడిచివచ్చి చాల ఏండ్లయినది. కావున పోయివచ్చెదను. సెలవు ఈయవలయును" అని ప్రార్థించెను. వారు అందులకు అంగీకరించి, రుక్మాబాయిని ఈతనికిచ్చి పెండ్లి చేయుట ఈతనితలిదండ్రులు ఎఱుఁగరు. కావున ఆతనితోఁగూడ మనము మన బిడ్డను వెంటఁబెట్టుకొనిపోయి, అచ్చట అప్పగించి వత్తము అని కూడఁ బలికికొని అల్లునితోఁగూడ బయలుదేఱిరి. కొలఁదిదినములకే వారు నలుగురును అప్పుగ్రామము చేరుకొనిరి. విఠోబా తొలుత భార్యాద్వితీయుఁడై తలిదండ్రులకు నమస్కరించెను. సిద్ధపండితుఁడు సంగతి యంతయు నెఱింగించెను. అంతయుఁ జూచి, అంతయు విని, విఠోబా తలిదండ్రులు పరమానందభరితులై కుమారుని కోడలిని ఆశీర్వదించి, వియ్యాలవారిని చాల గౌరవించిరి. అచ్చట సిద్ధపండితుఁడు ఒకవారము దినములు ఉండి కొమార్తకు బుద్ధులు చెప్పి అల్లునిదీవించి వియ్యాలవారివలన సెలవుఁ బడసి స్వగ్రామమునకుఁ బోయిరి. మఱికొన్ని దినములకు గోవిందపండితుఁడు ఆతని భార్యయుఁ బరలోకమునకుఁ బోయిరి. సంసారభారము విఠోబామీఁదఁ బడెను.

కాని విఠోబా సంసారవృత్తమును గమనించుట మానివేసెను. అప్పటికి ఆతనికి వైరాగ్యము పెరిఁగిపోయెను. సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఈశ్వరధ్యానముదక్క నాతఁడు అన్యము నెఱుంగఁడు. ఈసంగతి అలకాపురమున నున్న సిద్ధపండితునకుఁ దెలిసెను. తోడనే ఆతఁడు అప్పుగ్రామమునకు వచ్చి మంచి మాటలుచెప్పి అల్లుని కొమార్తను తనఇంటికిఁ బిలుచుకొనిపోయెను. అక్కడ కూడ విఠోబాకు వైరాగ్యము ఆకసము అంటఁ బెఱిగిపోయెను. ఒకనాఁటిరాత్రి ఆతఁడు భార్యను జేరబిలిచి, "మనకు ఇంతవఱకును సంతానము కలుగలేదు. సన్న్యాసాశ్రమముమీఁద నభిలాష నాకు పెరిఁగిపోవుచున్నది. కావున సెలవు ఇమ్ము. కాశికిఁబోయి నేను సుఖించెదను" అని అడిగెను. అందులకు రుక్మాబాయి ఏమియుఁ జెప్పక మౌనముగా నుండి, మఱునాఁడు ఈసంగతి తలిదండ్రులకు ఎఱింగించెను.

వారకు అల్లుని వైరాగ్యమునకు భీతిల్లి, "తల్లీ! విఠోబా ఈప్రస్తావన తెచ్చినప్పు డెల్ల నీవు మౌనవ్రతమును అవలంబింపుము" అని చెప్పిరి. రుక్మాబాయి అట్లే చేసెను. కాని యొకనాఁడు నిద్రపోవుచుండఁగా రుక్మాబాయిని లేపి "నేను కాశికిఁ బోయెద" ననియెను. నిద్రమత్తులోనున్న రుక్మాబాయి వల్లె యనెను. పులినోటనుండి తప్పితి నని పరమానందముతో విఠోబా అప్పుడే కాశికి బయలుదేరిపోయెను.

కాశిఁ జేరుకొన్న పిదప, ఆతనికి సన్న్యాసముమీఁద అభిలాష హెచ్చు అయ్యెను. అచ్చట గంగాతీరమునఁ గూరుచుండియుండు సన్న్యాసులను జూచి ఆతఁడు పొంగిపోవఁడొఁగెను. తుదకు ఒకనాఁడు ఆతఁడు ఆనగరమున నున్న సన్న్యాసులలో నెల్ల మేలుబంతి యగు రామానందస్వామి చెంతకుఁ బోయి, సాష్టాంగనమస్కార ములు అచరించి అభయము వేఁడెను. అందులకు రామానందస్వామి ఆనందించి "ముందు ఈసంగతిఁ జెప్పుము. నీవు పితృఋణవిముక్తుఁడవైతివా? నీతలిదండ్రుల వలన సెలవుఁ బొందితివా? నీ భార్యాపుత్త్రులకు లోపములు కలుగకుండునట్లు చేసి తివా? నీ హృదయమున ఉన్నవైరాగ్యము సుస్థిరమేనా?" అని ప్రశ్నించెను. "నాతలిదండ్రులు పరమపదించినారు. తక్కినవానిలో లోపములు ఏమియు లేవు" అని విఠోబా అందులకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చెను. స్వామి విఠోబాకు సన్న్యాసము ఇచ్చెను. విఠోబా పరమానందభరితుఁ డయ్యెను.

కొలఁది దినములలో విఠోబా సన్న్యసించినట్లు అలకాపురిలో సిద్ధపండితుని యింటఁ దెలిసెను. తోడనే పెద్దకోలాహలము పుట్టెను. సిద్ధపండితుఁడు మనస్సు రాయి చేసికొని అనేకవిధముల నూరడించెను; కాని రుక్మాబాయికి విచారలహరి ఆఁగలేదు. ఆమె దుఃఖమును జూడలేక సిద్ధపండితుఁడుగూడ మరల విచారింప సాగెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు జరిగిన తరువాత రుక్మాబాయి ఇఁక ఎంత వగచినను ప్రయోజనములేదని గుర్తెఱిఁగి, అశ్వత్థనారాయణునిఁ బూజింపసాగెను.

అచ్చట రామానందస్వామి సేతుస్నానము చేయ నభిలషించి ఆశ్రమమున ఉన్న శిష్యులకు కట్టుదిట్టములుచేసి, బయలుదేఱి మార్గవశమున అలకాపురికి వచ్చి ఊరి బయట చెఱువుగట్టుమీఁద నున్న అశ్వత్థవృక్షముక్రిందఁ గూరుచుండెను. కొంత సేపటికి ఆయశ్వత్థమును పూజించుటకు అచ్చటకు వచ్చి, రుక్మాబాయికి సాక్షాత్క రించిన పరమశివుఁడో యన ఎదుటఁ దేజరిల్లుచున్న రామానందస్వామినిఁ జూచి, విన యముతోడను భక్తితోడను నమస్కరించెను. అందులకు ఆనందించి స్వామి "దీర్ఘ సుమంగలివై రత్నములవంటి బిడ్డలను బడసి సుఖింపుము" అని ఆశీర్వదించెను. అది విని రుక్మాబాయి మందహాసము గావించెను.

స్వామికి సందేహము గలిగెను. "ఎందులకు ఈమె ఇట్లు మందహాసము చేయు చున్నది?" ఈసందేహము ఆతనికిఁ దీరలేదు. వెంటనే ప్రశ్నింపఁగా, రుక్మాబాయి

గనెను. ఇట్లు ఆమె వరుసగా మఱి ఇరువురు కుమారులను ఒక కొమార్తెను గనెను. ప్రథమపుత్రునకు నివృత్తిదేవుఁడు అనియు, రెండవపుత్రునకు జ్ఞానదేవుఁడు అనియు, మూఁడవపుత్రునకు సోపానదేవుఁడు అనియు, కొమార్తకు ముక్తాబాయి అనియు వారు పేరులు పెట్టిరి.

బిడ్డలు యుక్తవయస్కులైన తరువాత రుక్మాబాయి భర్తను జూచి "మన బిడ్డలు ఇట్లు బ్రాహ్మణ్యహీనులై యుండుటఁజూడ నాకుఁ జాల కష్టముగా నున్నది; మీరు బ్రాహ్మణులలోఁ జేర్చుకొనఁబడుటకు ఏదయిన ఉపాయము చేసినఁ గాని నేను సహింపఁజాలను" అని పలికెను. విఠోబాకుగూడ ఇటువంటి చింతయే యుండెను. కావున ఆతఁడు అలకాపురమునకు బిడ్డలతోఁగూడఁ బోయి, వారిని బ్రాహ్మణులకుఁ జూపి "మహాత్ములారా! నాబిడ్డలను రక్షింపుఁడు. మాకు ప్రాయశ్చిత్తము గావించి మమ్ము మీలోఁ గలుపుకొనుఁడు" అని కోరెను. అందులకు ఆబ్రాహ్మణులు నవ్వి, "మరణముకంటె మీకు మఱియొక ప్రాయశ్చిత్తము లేదు; పోయి ఏసాగరమునం దైన ఉఱుకుఁడు" అని పలికిరి. ఆమాటలను విని విఠోబా భార్యాపుత్రులను విడిచి, ఎందో పోయెను.

మఱునాఁడు జ్ఞానదేవుఁడు అన్నదమ్ములను చెల్లెలిని వెంటనిడుకొని మఱల అలకాపురమునకుఁ బోయి, బ్రాహ్మణులకు సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, "మహానుభావులారా! మీరు అనిన మాటలకు లజ్జించి మాతండ్రి ఎందో పోయెను. ఇఁక మాకు ప్రాయశ్చిత్తము విధించుటకు ఏమి అభ్యంతరము ఉన్నది?" అని యడిగెను. అందులకు వారు మీహృదయమునఁ బశ్చాత్తాపము గలుగుట చాల మంచిది. అయినను సాహసించి మేము ఏమియుఁ జేయఁజాలము. పైఠణపురమున ఉన్న బ్రాహ్మణులు సరస్వతీపురుషావతారములు. కావున వారి చెంతకుఁ బోయి ప్రార్థింపుఁడు. వారివలన మీయభీష్టము నెఱవేఱవచ్చును" అని చెప్పి, ఒకజాబు నిచ్చిరి. ఆజాబు గైకొని జ్ఞానదేవుఁడు వారితోఁ గూడి పైఠణపురమునకుఁ బోయెను.

పైఠణపురమునందలి బ్రాహ్మణులు అలకాపురపు బ్రాహ్మణులు వ్రాసిన జాబు వలన సకలమును ఎఱింగి, "వత్సలారా! మీకు సంభవించిన దుర్గతికి మాకు దుఃఖము అగుచున్నది. అయినను మేము ఏమియుఁ జేయఁజాలము. మీరు సన్యాసికిఁ బుట్టినారు. దీనికి ఎందును ప్రాయశ్చిత్తము లేదు. ఫలములేని శ్రమకు ఏల పాల్పడెదరు? మీరు భగవంతుని ఆరాధింపుఁడు. అదియే మీకు భవతారకము." అని చెప్పిరి. జ్ఞానదేవుఁడు అది విని "ఇది మీరు చెప్పకున్నను మాహృదయములయందు జాగరితమగుచున్నది. మీకు శక్తిలేని దానిని కోరుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు; కావున బ్రాహ్మణ్యసంపాదనము నెడల మేమిఁక నిరాశ చేసికొనియెదము"

అని పలికెను. అటుమీఁదట ఆబ్రాహ్మణులయందలి మూర్ఖులు కొందఱు "వేద వేదాంగముల నభ్యసించిన జ్ఞానదేవుఁడు అను పేరు ఏల వహించితివి? భీరునకు శూరుఁడు అను పేరు తగనట్లు, నీకు ఇట్టిపేరు తగదు." అని పలికిరి. ఈసమయమున ఒక తురుష్కుఁడు ఒక దున్నపోతుమీఁద ధాన్యపుబస్తా వేసికొని వచ్చుచుండెను. అదిచూచి ఆబ్రాహ్మణమూర్ఖులలో నొకఁడు "జ్ఞానదేవుఁడు అనుపేరు నేను ఈమహిషమునకుఁ బెట్టెదను. నీకంటె దీని తక్కువ ఏమి?" అనియెను.

అంతట జ్ఞానదేవుఁడు ముకుళితకరకమలుఁడై "అయ్యా! అందు అసందర్భమేమియున్నది? మీరు తోఁచినట్లు చేయుటకు అభ్యంతరము ఏమియు లేదు. మీరు తలంచినట్లు ఈమహిషమునకును నాకును ఏమియు భేదము లేదు. నాయందును ఆమహిషమునందునుగూడ ఒక్కపరమాత్మయే యున్నాఁడు. కుండయందును బిందెయందునుగూడ నున్నజలము గంగాజలమే. మీరు బాహ్యచిహ్నములను బట్టి భేదభావము వహించుచున్నారు. కాని వేఱుగాదు" అని పలికెను. "అట్లయిన ఈమహిషమును కొట్టినచో ఆదెబ్బ నీకుఁ దగులవలయును." అని ఆబ్రాహ్మణుఁడు మాఱు పలికెను. జ్ఞానదేవుఁడు 'చూడవచ్చు' ననియెను. తోడనే ఆబ్రాహ్మణుఁడు మహిషము వీఁపుమీఁద ఒక దెబ్బ కొట్టెను. మహిషమునకు ఏమియుఁ దెలియదు; కాని జ్ఞానదేవుని వీఁపుమీఁద ఒక బొబ్బ లేచెను. అది చూచి కొందఱు బ్రాహ్మణులు ఆశ్చర్యపడి "వీరు మహానుభావులు" అని తలఁచిరి; కాని తక్కినవారికి తృప్తి కలుగలేదు. "ఈమహిషముచే వేదములను బలికించినఁ గాని నిన్ను నమ్మ" మని బ్రాహ్మణులు మఱలఁ బలికిరి. "అయ్యలారా! మీకు అట్టిసంకల్పమున్నచోఁ జూడవచ్చును." అని జ్ఞానదేవుఁడు మహిషముచెంతకుఁబోయి దాని శిరమునఁ జేయిడి "భద్రా! వేదమును ఉచ్చరించి ఈబ్రాహ్మణుల అనుగ్రహమును బడయుము" అని పలికెను. తోడనే మహిషము సస్వరముగ వేదపఠనము ప్రారంభించెను. బ్రాహ్మణులందఱును తెల్లవోయిరి. మూర్ఖపుపట్టుపట్టి విపరీతప్రశ్నలు వేసినబ్రాహ్మణులు "కట్టా! మన మెంత అక్రమప్రవర్తనము చేసితిమి? అని వగవసాగిరి" "మీకు బ్రాహ్మణ్యము సిద్ధింపదు." అనిన బ్రాహ్మణులు "వీరు మనకంటె గొప్పబ్రాహ్మణులు" అని లజ్జించి యూరకుండిరి.

పిదప అచ్చటివా రందఱును వారిని చాల గౌరవించిరి. సుశీలుఁడు అనుబ్రాహ్మణుఁడు వారినిఁ దన ఇంటికిఁ దీసికొనిపోయి, ఒకభాగము వారి కిచ్చి "మీరు ఇష్టమున్నంతకాలమును ఇచ్చట వసింపవచ్చును." అని చెప్పెను. వారందులకుఁ జాల నానందించిరి. జ్ఞానదేవుఁడుచూపిన యద్భుతమును ఆయూరియందున్న కొలఁదిమందిమాత్రమే చూచిరి. తక్కినవారు "మీరు చెప్పెడిమాటలు ఏమియు

మేము నమ్మఁజాలము. ఒకవేళ ఆతఁడు అట్టి విచిత్రములను జేసినను వారు బ్రాహ్మణులుమాత్రము ఎన్నటికిని గారు. ఒకప్పుడు చండాలుఁడు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడు కావచ్చును; అంతమాత్రమున వాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగునా? మనవర్ణమునకు ఒక విశిష్టధర్మము ఉన్నది. ఆధర్మము లేనివాఁడు మనకంటె గొప్పవాఁడే కావచ్చును; కాని బ్రాహ్మణుఁడు మాత్రము కాఁడు. వర్ణము వర్ణమే. ఘనత ఘనతయే. రెండింటికిని సంబంధము లేదు'' అని చెప్పిరి. ఇందలి యుక్తినిఁ జూచి అందఱును గూడ ఆవాదమునే అంగీకరించిరి. సుశీలుని వారు చేరనీయలేదు. "తక్కిన వారు చెడిపోలేదు. నీవు కులభ్రష్టుఁడ వైతివి" అని వారు ఆతనిని వెలివేసిరి. అట్లుండఁగా, సుశీలుని తండ్రి ఆబ్దికమువచ్చెను. "నాయపరాధమును క్షమించి, నాకు ప్రాయశ్చిత్తముచేసి బ్రాహ్మణ్యము ఇచ్చి, మీలో ఒక ఇంటివానినిఁగా అంగీకరింపుఁడు" అని ఆతఁడు ఎన్నోవిధములఁ బ్రార్థించెను; కాని ఆబ్రాహ్మణులు "నీబ్రాహ్మణ్యము ఎప్పుడో పోయినది. ఆసన్యాసిపుత్రులకు ప్రాయశ్చిత్తాధికారము ఎట్లు లేదో, నీకును అట్లే లేదు" అని వారు తిరస్కరించిరి. సుశీలునకు శిరముమీఁద పిడుగు పడిన ట్లయ్యెను.

ఆతని దైన్యమును గ్రహించి జ్ఞానదేవుఁడు "అయ్యా! నీకు సంభవించిన విపత్తు ఏమియు లేదు. ఈబ్రాహ్మణులవలన నీకు సంభవించు ఇక్కట్లు ఏమియు లేవు. ఈబ్రాహ్మణులు భోక్తలుగా రాకున్న నీకేమి? నీపితృదేవతలే స్వయముగ వచ్చి భుజించి పోయెదరు. కావున నీవు చింతమాని సకలప్రయత్నములును కొనసాగింపుము" అని చెప్పెను. జ్ఞానదేవునిమాహాత్మ్యమును ఎఱిఁగియున్నవాఁడు కావున సుశీలుఁడు ధైర్యము వహించెను.

ఆదినము వచ్చెను. జామున్నర ప్రొద్దుఎక్కునప్పటికి సుశీలునిభార్య, పచన కార్యము సాంగోపాంగముగ నిర్వర్తించి, ఆసంగతి భర్తకు ఎఱింగించెను. సుశీలుఁడు జ్ఞానదేవునకుఁ దెలిపెను. వెంటనే జ్ఞానదేవుఁడు శ్రీహరినిఁ బ్రార్థించెను. చూచుచుండఁగనే సుశీలుని పితృదేవతలు నిజరూపములతో స్వర్గమునుండి దిగివచ్చిరి.

సుశీలుఁడు భక్తిశ్రద్ధలతో పితృదేవతలకు స్వాగతమిచ్చి అర్ఘ్యపాద్యాదికములు ఒసంగి పూజించి, మృష్టాన్నతృప్తులంగావించి, చందనతాంబూలాదులు ఒసంగి సత్కరించెను. పితృదేవతలును చాల తృప్తులై జ్ఞానదేవునిఁ గొనియాడి సుశీలుని ఆశీర్వదించి వెడలిపోయిరి. ఈసంగతి ఊరివా రందఱును తెలిసికొని, వచ్చి తమ యపరాధమును మన్నింపవలయు నని జ్ఞానదేవాదులను అనేకవిధములఁ బ్రార్థించి, అచ్చట వారుచేసిన అద్భుతకార్యము లన్నియుఁ దెలుపుచుఁ, "వీరు బ్రాహ్మణులందెల్ల నుత్తములు"అని జాబువ్రాసి యిచ్చిరి. జ్ఞానదేవుఁడు దానిని గైకొని తోఁబుట్టు

వులతో బయలుదేఱి మార్గమధ్యమున తురకవానియింటికిఁబోయి సమాధానపెట్టి, తాను వేదమును జెప్పించిన మహిషమును వెంట దోలుకొని బయలుదేఱెను. మార్గ మధ్యమున, వారు అనేకపుణ్యక్షేత్రములను దర్శించిరి; కాని కొంతదూరము పోవు నప్పటికి ఆమహిషము చనిపోయెను. అంతట జ్ఞానదేవుఁడు దానిని సమాధిచేసి. అలకాపురము సమీపించెను. అచ్చటివా రెల్లరును వీరి అద్భుతకార్యములను అంతకుఁబూర్వమే వినియున్నారు; కావున ఎదురువచ్చి పురములోనికిఁ గొనిపోయి, చాల గౌరవించిరి.

కొలఁదిదినములకు దీపావళ్యమావాస్య వచ్చెను. జ్ఞానదేవుఁడు చెల్లెలగు ముక్తాబాయికి "నేఁడు పండుగ గావున పిండివంటలు చేయుము" అని నియమించెను. అట్లేయని ఆమె సకలపదార్థములను సమకూర్చుకొని క్రొత్తకుండలకొఱకు కుమ్మర వాని ఇంటికి బయలుదేఱెను. ఆయూర వీసోబాకేశుఁడు అను ఒకధూర్తుఁడు ఉండెను. ఊరియందలివారు ఎల్లరును చాల గౌరవించుచున్నను, జ్ఞానదేవాదు లను వాఁడుమాత్రము చాల అసూయతోఁ జూచుచుండెడివాఁడు. వాఁడు ముక్తా బాయి కుమ్మరయింటికిఁ బోవుచుండుటఁ గాంచి చెంతకుఁబోయి, సిగ్గులేనిదానా యని ఒకచెంపకాయ ఇచ్చి ఆమెకన్న ముందు కుమ్మరయింటికిఁ బోయి, "ఈమెకు కుండలు ఈయవలదు. ఇచ్చితివేని నీవు నాకు ఈయవలసిన పైకము నిమిత్తము బాధపెట్టె దను" అని కుమ్మరవానిని భయపెట్టెను. చేయునది లేక కుమ్మరవాఁడు ఆమెను కుండలు లేవు పొమ్మనెను. అంతట ఆమె ఏడ్చుచు ఇంటికిఁబోయి సంగతి యంతయు జ్ఞానదేవునకుఁ దెలిపెను. ఆతఁడు "వీసోబా కొట్టెననిగాని, కుమ్మరి కుండలు లేవనియె ననిగాని దుఃఖింపకుము. నీవు వండఁదలఁచికొనిన పిండివంటలు నావీఁపుమీఁద వండుము" అని పండుకొని జఠరాగ్నినిఁ బ్రజ్వలింపఁజేసి వీఁపు ఎఱ్ఱఁగాఁ గాలునట్లు చేసెను. ముక్తాబాయి అన్నయాజ్ఞప్రకారము ఆతని వీఁపుమీఁదనే పిండివంటలు తయారుచేసెను.

అంతయు నైనతరువాత అన్నదమ్ములు ముక్తాబాయియు సమస్తపదార్థము లను శ్రీహరికి నివేదించి, పిదపఁ దాము భుజించిరి. ఇది యంతయు చాటున నిలిచి చూచుచున్న వీసోబాకేశుఁడు వారివృత్తమును మాహాత్మ్యమును బాగుగ గుఱుతెఱిఁగి, పశ్చాత్తాపపడి తిరిగి వారిసమక్షమునకు వచ్చి పాదములమీఁద వ్రాలి, తన యపరాధమును అనేకవిధముల మన్నింపవలయునని ప్రార్థించెను. జ్ఞానదేవుఁ డును వానిపశ్చాత్తాపము హృదయపూర్వకమే యని గ్రహించి, ఆనందముతో వానికి అభయము ఇచ్చి చేరఁదీసెను. వీసోబాకేశుఁడు పిదప జ్ఞానదేవునివలన ఉప దేశమును పొంది మహాభక్తుఁడై ప్రకాశించెను.

భీమనదీతీరమున చాంగదేవుఁడు అను నొక భక్తుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తిఁ గలిగియున్న సజ్జనుఁడు. ఆతని నిష్ఠవలన ఏమి

కావలయుననిన అది వెంటనే అయిపోవుచుండెడిది. అయినను ఆతనికి ఒక చింత కలిగెను. "నేను అనేకశిష్యులకు ఆచార్యుండనై యున్నాను; కాని నాకు ఆచార్యుఁడు లేఁడు; కావున నాజన్మసాఫల్యమును బడయలేదు. ఇప్పుడయినను ఆచార్యోపదేశమును బడసినఁగాని నేను తరింపను" అని చింతించి, ఆతఁడు తనకుఁ దగిన ఆచార్యుఁడు ఎతఁడా యని యోచింపఁగా, జ్ఞానదేవునికంటె అధికుఁడు ఎందును గాన్పింపలేదు. ఆచార్యుఁడగుటకు జ్ఞానదేవుఁడే అర్హుఁడు అని తుదకు నిశ్చయించుకొని, ఆతఁడు ఆతనికి వర్తమానము పంపఁదలఁచి జాబువ్రాయుటకు కాగితమును కలమును చేతఁబట్టెను. చిరంజీవి అని వ్రాయుటకు జ్ఞానదేవుని అనంతజ్ఞానము అభ్యంతరముగా నుండెను. బ్రహ్మశ్రీ అనుటకు ఆతఁడు తనకంటె చిన్నవాఁడు. తాను ఒక మహానుభావుఁడు అని పేరుపొందియు, వేఱొకనిని బ్రహ్మశ్రీకి పాత్రునిగాఁ జేయుటకు ఆతని మనస్సు అంగీకరింపలేదు. తుదకు ఆతఁడు ఏమియు వ్రాయకయే వట్టికాగితమే చుట్టి శిష్యునకు ఇచ్చి జ్ఞానదేవునకుఁ బంపివేసెను. జ్ఞానదేవుఁడు అది చూచి సంగతులు అన్నియు గ్రహించుకొని, ఆతనికి బుద్ధివచ్చునట్లు జాబువ్రాసి పంపెను. దానిని జూచినవెంటనే చాంగదేవుఁడు పశ్చాత్తాపపడి బయలుదేఱి, మార్గమధ్యమున అరణ్యములో నొకపులి కాన్పింపఁగా, దానిమీఁద నెక్కి పయనము సాగించెను. ఊరిబైట నున్నవారు కొందఱు ఈవృత్తాంతమును జ్ఞానదేవునకు విన్నవించిరి. అంతట నాతఁడు అన్నదమ్ములతోడను చెల్లెలితోడను ఒక గోడమీఁదనెక్కి "చాంగదేవునకు ఎదురుగాఁ బొమ్ము" అని దానికి ఆజ్ఞాపించెను. తోడనే గోడ బయలుదేఱెను. చాంగదేవుఁడు ఇది చూచి "క్రూరజంతువును స్వాధీనము చేసికొంటిని. అని నేను గర్వించుచున్నానుగాని, అచేతనపదార్థమును ఇట్లు నడుపఁగలనా?" అని కించపడి పులిని దిగి, వారికి భూమిమీఁద వ్రాలి సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించెను. జ్ఞానదేవుఁడు ఆతనిని లేవనెత్తి అభయ మిచ్చెను.

ఒకనాఁడు చాంగదేవుఁడు ఇంటిలోనికిఁ బోవలయునని తలుపు గెంటెను. తోడనే ఆతనికి ఎట్టయెదుట దిగంబరియైయున్న ముక్తాబాయి కాన్పించెను. అందులకు లజ్జించి ఆతఁడు వెనుదిరిగి పోవుచుండఁగా, ముక్తాబాయి మఱలఁ బిలిచి "నీవు మహాత్ముఁడ నని గర్వించుచున్నావు; కాని ప్రాపంచికభావములు నీకు ఇంకను పోలేదు. నీసంగతి కనిపెట్టవలయునని నేను నీకు వివస్త్రగాఁ గాన్పించితిని. కాని నేను నిజముగా వివస్త్రను కాను" అని చెప్పి ఈవృత్తాంతము జ్ఞానదేవునకు ఎఱింగించెను. జ్ఞానదేవుఁడు అందులకు చింతించి ఆతనికి జ్ఞానోపదేశముచేసెను. అదిమొదలు చాంగదేవుఁడు జ్ఞానదేవునితో సమానుఁడు అయిపోయెను. జ్ఞానదేవుఁడును ఆతని తోఁబుట్టువును బ్రతికి యున్నన్నినాళ్లును అనేకులకు మోక్షమార్గమును జూపి, అనేకాద్భుతకార్యములు చూపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమునుఁ బొందిరి.

52. రామతీర్థస్వామి

పంజాబుదేశమునందలి గుజరాన్వాలా మండలమునఁగల మురలీవాలా యను గ్రామమున గోస్వామివంశజుఁడు అగు హీరానందుఁడు అను ఒకసద్బ్రాహ్మణుఁడు వంశపారంపర్యముగ వాసము చేయుచుండెను. ఆదేశాచారము ననుసరించి ఆతఁడు "హీరానందగోస్వామి" యని వ్యవహరింపఁబడుచుండెను. హిందీభాషలో తులసీరామాయణము అనుపేరున రామాయణమును వ్రాసిన తులసీదాసు, హీరానందగోస్వామి వంశమువాఁడు. అట్టి సద్వంశమున అవతరించుటచే హీరానందుఁడు గూడ పరమవైదికుఁడై పూర్వులప్రతిష్ఠకు భంగము కలుగకుండ కాలముఁ గడుపసాగెను. గొప్పవంశమువాఁడు అయినను, హీరానందునకు దారిద్ర్యబాధ తప్పలేదు. ఆతనికి పంజాబుదేశమున అనేక స్థలములయందు అనేకశిష్యులు గలరు. ఆతఁడు అప్పుడప్పుడు సంచారముచేసి శిష్యులు సమర్పించిన స్వల్పధనముతో కుటుంబము నెట్లో నిర్వహించుకొనుచుండెను.

ఆతనికి ఇరువురు కుమారులు. జ్యేష్ఠునిపేరు గురుదాసగోస్వామి. కనిష్ఠునిపేరు తీర్థరామగోస్వామి. తీర్థరాముఁడు పుట్టిన కొలఁదిదినములయందే తల్లినిఁ గోల్పోయెను. అగుటచే నాతనిని మేనత్త పెంపసాగెను. బాల్యమునందే తల్లినిఁ గోల్పోవుటచే నామె యాపాపనికి ఆవుపాలను అలవాటు చేసెను. ఈయలవాటుచొప్పున కాలక్రమమున నాతనికి ఆవుపాలనిన అధికప్రీతిఁ గలిగెను. సేర్లపాలనుగూడఁ ద్రాగుటకలఁడు. తండ్రి సంచారమునకు వెళ్లినపుడెల్ల గురుదాసగోస్వామి తమ్ముని రక్షణము చూచుచుండెను.

రామాయణము భారతము భాగవతము మున్నగుగ్రంథములనిన తీర్థరామునకు పరమప్రీతి. ఎక్కడనైన పురాణము చెప్పుచున్నారని వినినచో, తీర్థరాముఁడు అచ్చటకుఁబోయి అధికానందముతో వినుచుండెడివాఁడు. రాముఁడు కృష్ణుఁడు భీముఁడు మున్నగువారిచర్యలఁ జదువునపుడు తీర్థరాముఁడు అనేక ప్రశ్నలువేసి, వారిజీవితములందలి ఘనతను దెలిసికొనుచుండెడివాఁడు. భాగవతము భగవద్గీత మున్నగు వేదాంత గ్రంథములు చదువునపుడు, ఆతఁడు "జీవుఁడు అనిన నేమి? పరమాత్మ యనిన నేమి? ఉభయులకును సంబంధ మెట్టిది? కర్మ అన నేమి? అది యెట్లు వచ్చినది?" అని ఇట్లు విద్యాధికుఁడువోలె గొప్ప గొప్పప్రశ్నలువేయుచుండెడివాఁడు.

ఈతీరునఁ గాలము గడచిపోవుచుండఁగా, హీరానందగోస్వామి తీర్థరామునకు యుక్తసమయమున అక్షరాభ్యాసము గావించి పాఠశాలకుఁ బంపెను. శైశవమునఁ

గూడ అతఁడు తోడిబాలురతో ఆటపాటలయందుఁ గాలముఁబుచ్చక సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఏదో చదువుచునో, చింతనచేయుచునో, యోచించుచునో యుండుచుండును. అట్టి అచంచలశ్రద్ధతో విద్యాభ్యాసముచేయఁ దొడఁగుటవలన ఆతఁడు ఎల్లతరగతులయందును ఓటమి యనునది ఎఱుఁగక జయమందసాగెను. కొలఁదికాలమునందే ఆతనికి పాఠశాలావిద్య పూర్తి యయ్యెను. వ్యయాధిక్యమునకు ఓపఁజాలక హీరానందుఁడు తీర్థరాముని౯ గలాశాలకుఁ బంపఁ దలంపకుండినను, అన్ని తరగతులయందు ప్రథముఁడుగా జయముపొందుచుండుటవలన విద్యార్థి వేతనము దొరకుటయుఁ, దత్సాహాయ్యమున నాతఁడు కళాశాలయందుఁ జేరి ఉన్నత విద్య నభ్యసింపసాగెను.

తీర్థరామునకు విద్యాసక్తియు ప్రతిభయు హెచ్చిపోసాగెను. కాని దారిద్ర్యము మాత్రము తఱుగు సుపాయములు గానరావయ్యెను. రెండులాగులును, ఒక చొక్కాయు, ఒకతలగుడ్డయు మాత్రమే ఆతని ఉడుపులు. రెండుపూటలైనను గడుపునిండఁ గాకున్న అరగడుపుగా నైనను భుజించుటకు ఆహారము లేకుండెను. రాత్రులయందు చదువుకొంద మన్న తైలాభావముచే దీపము లేకుండ నుండెను. అయినను ఆతఁడు ఒకపూట అన్నమైన మాని, ఆతఁడు అందులకు అగుఖర్చుతో నూనె సంపాదించి, దీపమును నిలిపి రాత్రులయందు చదువుకొనుచుండెను. అందఱును నిద్రించిన తరువాతఁగాని, ఆతఁడు ఎప్పుడును నిద్రించి యెఱుఁగడు. మఱియు అందఱును లేచునంతదనుక ఆతఁడు లేవకుండ నుండి యెఱుఁగఁడు. పగలు కూర్చున్నపుడేగాక, నడుచునపుడు గూడ నాతనికి అదేపనిగాని మఱియొకధ్యానము లేకుండెను. ఒకనాఁడు ఆతఁడు ఎచ్చటికో పోవుచుండియు, నడుచుచున్నను పుస్తకము చదువుకొనుచుండెను. అది చూచి యొకఁడు "రామా! నడుచునపుడుగూడ చదువవలెనా? ఇది పాఠశాల గాదు; మార్గము" అని యడిగెను. అందులకు తీర్థరాముఁడు "నాకు విశ్వమంతయు పాఠశాలయే" అని బదులు చెప్పెను. ఆసమాధానమును విని లజ్జించి ఆతఁడు వెడలిపోయెను.

ఇట్లు ఆతఁడు విశేషపరిశ్రమ చేసి గణితశాస్త్రమును అభిమానముగాఁ గైకొని ఆతఁడు బి. ఏ. పరీక్షయందు పంజాబునం దంతటను మొదటివాఁడుగా నెగ్గెను. మఱియు ఆశాస్త్రమునే అభిమానముగాఁ గైకొని ఎం. ఏ. పరీక్షలోఁగూడ ఆఱితేఱెను. ఈతీరున ఆతఁడు ఇరువదిసంవత్సరముల ప్రాయమున ఎం. ఏ. పరీక్షలో విజయము గాంచి లోకమును ఆశ్చర్యసాగరమున ముంచివేసెను. అప్పటికి ఆతని దేహము అస్థిపంజర మయ్యెను. కన్నులు గుంటలు పడెను. ఇది అపాయకరమని తెలిసికొని, పిదప ఆతఁడు అవుపాలను త్రావుట ప్రారంభించి దానితోఁగూడ వ్యాయా

మము ప్రారంభించెను. అగుట నాతఁడు మఱలఁ గొలఁదిదినములయందే పూర్ణముగ ఆరోగ్యమును బడసెను. ఇట్టి యనంతమగు ఉపకారము చేయుటవలన ఆతఁడు బ్రతికి యున్నంతకాలము వ్యాయామమును విడిచి యెఱుఁగఁడు.

తీర్థరాముఁడు కళాశాలను విడిచిన వెంటనే, ఆరోగ్యము నిమిత్తము వ్యాయామమును బ్రారంభించెను గదా! ఆతఁడు ఆరోగ్యమును బొందినవెంటనే ఆతఁడు చదివిన లాహోరు, ఫార్మన్, క్రిష్టియన్ కళాశాలలో ప్రధానగణితశాస్త్రపండితుఁడుగా నియమింపఁబడెను. గణితశాస్త్రమున అనంతప్రావీణ్యమును, అంతములేని అభిమానమును గలవాఁడుగావున, ఆతఁడు అనేకులను ఆశాస్త్రమున ఆఱితేఱునట్లు చేయఁబూని ఈప్రయత్నమునఁ గృతార్థుఁడయ్యెను. పట్టపరీక్షయందు మొదటివాఁడుగా జయమందినయాతఁడు ఇంగ్లాండుదేశమునకుఁబోయి, అచ్చటి గొప్పపరీక్షలకుఁ జదువఁగలుగుటకై పంజాబుదొరతనమువారు ఒక విద్యార్థివేతనమును ఏర్పఱిచిరి. అది తొలుత తీర్థరామునకు ఒసఁగఁదలఁచిరి; కాని అంతలో నేకారణమువలననో అది యొక మహమ్మదీయవిద్యార్థికి ముట్టెను. తీర్థరాముఁడు చేసిన ప్రయత్నములలో ఇది యొకటిమాత్రమే విఫలమైనది.

తీర్థరాముఁడు బోధించుటలో నద్వితీయుఁడు. అందులకుఁదోడుగ నాతఁడు గణితశాస్త్రమున నిరుపముఁడు; కావున ఆతఁడు ఉపాధ్యాయుఁడుగా నుండిన కలాశాలయందలి విద్యార్థులు చాల సంతృప్తులై యుండి, ఆతనియెడల చాల భయభక్తులు చూపుచుండిరి. ఆతఁడు సంస్కృతము, హిందీ, ఉరుదు, పరిషియన్, ఇంగ్లీషు భాషలయందు అపారపాండిత్యమును సంపాదించెను. పంజాబీ ఆతని మాతృభాషయే. కావున దానియందు ఆతఁడు అఖండవిద్వాంసుఁడు అని వేఱుగ వివరింపఁబనిలేదుగదా! ఆతఁడు ఈభాషలయందలి తత్వగ్రంథములనన్నిటిని మిగుల జగ్రత్తగాఁ జదివి, అందలిసారమును గ్రహించెను. అగుటచే ఆతనిహృదయము మిగుల విశాలమును, భావములు మహోన్నతములును అగుట సంభవించెను.

తీర్థరాముఁడు కళాశాలలో ఉపాధ్యాయుఁడుగాఁ బ్రవేశించిన పిదప ఆతని భార్య కాఁపురమునకు వచ్చెను. ఆమెకుఁ దగిన భర్త తీర్థరాముఁడు. తీర్థరామునకుఁ దగినభార్య ఆమె. ఇట్లు వారు అన్యోన్యప్రణయముఁగలవారై, అందఱును ఆశ్చర్యపడునట్లు గార్హస్థ్యమును నిర్వహింపసాగిరి. తీర్థరాముఁడు ఎంత వైభవపరాఙ్ముఖుఁడో, ఆవిషయమున ఆమెయు అంత పరాఙ్ముఖియే. ఆతఁడు ఎంత నిష్కాముఁడో, ఆమెయు నంత నిష్కామురాలు. వారికి ఇరువురకును గూడ మోక్షమే కోరిక అయ్యెను. వారు దానిని బడఁగొట్టు పనులనుగాని, తలంపులనుగాని దగ్గఱకు రానిచ్చి ఎఱుఁగరు.

గృహస్థాశ్రమమున ఉన్నంతకాలమును తీర్థరాముఁడు అతిథి సత్కారమును అతి శ్రద్ధాభక్తులతో నెఱవేర్చును. మఱియు నాతఁడు ఎప్పుడును తానుఆత్మవిచారమునఁ బ్రవృత్తుఁడయి యుండుటయేగాక, భార్యకుఁగూడ ఆత్మానాత్మవివేకమును బోధించుచుండెను. ఆతఁడు కొన్నిదినములు ఆత్మసాక్షాత్కారము నిమిత్తము హిమాలయమునకుఁ బోయి తదేకనిష్ఠతోఁ జర్చఁ గావించుచుండెడివాఁడు. ఇట్లు ఆతఁడు కొలఁదిదినములుమాత్రమే పరిశ్రమచేసి, అచిరకాలమునందే సఫలమనోరథుఁ డయ్యెను. మఱియు నాతఁడు పిదప రెండుసంవత్సరములు గృహస్థాశ్రమమునందే యుండి, భార్యకు వైరాగ్యమును జ్ఞానమును బూర్తిగఁ గలిగించి, పిదప సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. అప్పుడు ఆతఁడు రామతీర్థస్వామి యయ్యెను.

పిదప ఆతఁడు హిమాలయమునకుఁ బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున నాతనికి ఒక్కమాఱుగ అయిదు ఎలుఁగుగొడ్లు ఎదురుపడెను. కాని వానినిఁ జూచి ఆతఁడు ఏమియు జంకలేదు. నిర్భయముగా నాతఁడు ముందునకు నడచిపోయెను. ఎలుఁగుగొడ్లు తొలుత నొకింత కోపదృష్టులను బఱపెను గాని, పిదప స్వామిచెంతకు వచ్చి శిరములువంచి వెడలిపోయెను. ఆతఁడు తిన్నగ పర్వతాగ్రమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నొకగుహ యుండెను. అందు భూతములు గలవు అనియు, అచ్చటకుఁ బోవలదనియు, అచ్చటి కొండవాండ్రు చెప్పిరి; కాని ఆతఁడు అందులకు లక్ష్యపెట్టలేదు. నిశ్చింతతో నాతఁడు అందు వసించెను. ఒక్కభూతమైనను ఆతనికిఁ గాన్పింపలేదు. అందు వృశ్చికములును ఆతనితోడఁ గూడి వసించి యుండెను ; కాని వానిని రామతీర్థుఁడు గాని, అవి రామతీర్థునిఁగాని పరస్పరము పీడింపఁ దలంచి యుండలేదు. ఒకప్పుడు ఆతఁడు పర్వతము దిగి క్రిందికి వచ్చి అచ్చట కొందఱు యోగులు కూర్చుండియుండఁగా వారిచెంతఁ గూర్చుండెను. ఇట్లు కొలఁదిగడియలు గడచిపోవునప్పటికి అతనిజన్మగ్రామమునుండి ఒకఁడు అచ్చటకు వచ్చి "నీకుమారుఁడు చనిపోయెను" అని చెప్పెను. అయిన నాకేమి? అని బదులు పలికి, రామతీర్థస్వామి అచ్చటనుండి వెడలిపోయెను.

ఆపోవుట పోవుట తిన్నగ నాతఁడు గంగోత్తరికిఁ బోయెను; కాని అచ్చట స్వల్పకాలము మాత్రమే నిలిచి యమునోత్తరికిఁ బోయెను. అయిన నచ్చట నాతనికి గంగోత్తరీవియోగము దుర్భర మయ్యెను. అగుట నాతఁడు వెంటనే గంగోత్తరికి మఱలెను. అచ్చటఁ గొన్ని దినములు ఉండి సుమేరుపర్వతమునకు దారి తీసెను. ఈప్రయాణమున ఆతఁ డెంతో కష్టపడెను. కాని పట్టినపట్టు విడువక, గమ్యస్థానము చేరుకొనెను. అక్కడనుండి వసిష్ఠాశ్రమమునకు వెడలెను.

స్వామి మఱికొన్ని దినములకు ప్రపంచోద్ధరణమునకై అడవులనుండి మఱలెను. ఆతఁడు కౌడియాకొండమీఁదనుండి డేరాడూనునకు వచ్చి, అక్కడనుండి లక్నో కలకత్తాలుచేరి, కలకత్తాలో ఓడనెక్కి జపానుదేశమునకు బయలుదేఱెను. ఆదేశములో స్వామి పదునైదుదినములుమాత్రమే యుండెను. ఈ స్వల్పకాలము నందే స్వామి ప్రాచ్యవిజ్ఞానగౌరవము వెల్లడియగునట్లు రెండు మహోపన్యాసముల నిచ్చుటయు, జపానుపండితులు అనేకులు అనంతమైన ఆతని సామర్థ్యమును దెలిసికొని చాల గౌరవించి పత్రికలలోఁ బొగడుటయు, ఆదేశీయులందఱును స్వామివైరాగ్యనిష్ఠకు పరమాశ్చర్యచకితులు అగుటయు జరిగెను. స్వామి అచ్చట నున్నంతకాలమును, పిదప మఱికొన్ని నెలలును ఆదేశీయులు స్వామిని గుఱించిన ప్రస్తావములతోనే గడపివేసిరి.

అమెరికాలోఁ బ్రవేశించి స్వామి చేసినపని చాల గొప్పది. ఆతఁడు ఆదేశీయులకు ఆర్యమతరహస్యముఁ దెలిపి, దాని గౌరవము నెఱుంగఁ గలుగునట్లు చేసెను. వచ్చినవారి కందఱకు తత్వము నుపదేశించి సంతృప్తహృదయులం గావించి, ఆనందముఁ గొలుపుచుండెను. జీవాత్మనుగుఱించియు పరమాత్మనుగుఱించియు తమ తత్వశాస్త్రము ననుసరించి నిశ్చయజ్ఞానమును బడయని అమెరికాదేశీయు లనేకులు స్వామివలన సందేహములనుబాసి, భారతీయుల తత్వవిచారము ఇంతటి యుత్కృష్టమైనదా ? యని యాశ్చర్యపడసాగిరి.

స్వామి అచ్చట ఈతీరున అనేకులను ముక్తిమార్గమునకుఁ దెచ్చెను. అమెరికావారి గ్రంథములు అనేకములు చదివెను. అచ్చట నాతఁడు ఇంగ్లీషుభాషలో కవనము ప్రారంభించెను. అది యత్యద్భుతముగా నున్నది; కాని ఆతఁడు చెప్పిన కవిత్వ మంతయు ఇంగ్లీషుభాషలోనే యున్నది. ఇట్టి యలౌకికశక్తుల నారసి ఆదేశపు పత్రికాధిపతు లనేకులు ఆతని మాహాత్మ్యములు వర్ణించి, తమ పత్రికల నాతనికి పంపసాగిరి; కాని స్వామి "నాకు ఈపొగడ్తలతో నేమి పని ?" అని ఆపత్రికలను విప్పకయే నదిలోఁ బారవేయసాగెను. ఇట్టి అచంచలవైరాగ్యమును జూచి ఆదేశీయులు మఱింత అబ్బురపడసాగిరి.

ఒకప్పుడు అమెరికాదేశపాలకుఁడు స్వామిని దర్శింప వచ్చెను. అప్పుడు గొప్ప ఉత్సవమయ్యెను. రామతీర్థస్వామి వసించియున్న ప్రదేశము ఒక స్త్రీయధికారము క్రింద నుండెను. ఆమె యాపాలకునకు మిగుల మర్యాద గావించి స్వామిదర్శనము చేయించెను. ఆపాలకుఁడు చాల భక్తిశ్రద్ధలతో సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించినపుడు, స్వామి ఆదరముతో లేవనెత్తి దీవించి, తాను రచించియున్న "భారతీయుల కొఱకు ఒకవిన్నపము" అను పుస్తకమును ఇచ్చెను. దానిని ఆపాలకుఁడు ఎంతో ఆదరముతోఁ గైకొని, చాల ఆనందముతోఁ బఠించెను.

పిదప స్వామి అమెరికాదేశమందలి పెద్దపెద్ద నగరములన్నియుఁ జూచెను. ఆంతటను ఆర్యమతమును బోధించెను. అనేకస్థలములయందు వేదాంతసమాజములను స్థాపించెను. ఈకాలమున "సెంటు లూయి" అను నగరమున "విశ్వైకమత్యసభ" అను ఒక గొప్పసభ మూఁడుదినములు జరిగెను. అందలివిశేషము ఏమనఁగా: ఆసభకు స్వామి మొదటిదినమున అగ్రాసనాధిపత్యము వహించెను. తక్కినదినములలో ఆర్యమతమును గుఱించి చక్కని ఉపన్యాసము లిచ్చి, సభకు వచ్చినవారికి అందఱకును సంతుష్టతను గొలిపెను. పిదప ఆదేశమున కొలఁదిదినములుండి జిబ్రాల్టరునకు బయలుదేరెను.

జిబ్రాల్టరునుండి స్వామి ఈజిప్టునకు బయలుదేఱెను. ఆదేశీయులు అగుమహమ్మదీయులు ఆతని మహాత్మ్యమును దెలిసికొని, ఆతఁడు మహమ్మదుయొక్క అపరావతారము అని భావించి విశేషముగ సన్మానించిరి. స్వామి అచ్చటి మసీదులలో అనేకస్థలములయందు పరిషియనుభాషలో అనేకోపన్యాసములిచ్చి, వారికి ముక్తిమార్గమును జూపెను. అచ్చటిపత్రికలన్నియు ఆతనిని విశేషముగఁ గొనియాడెను. పిదప స్వామి భారతదేశమునకు బయలుదేఱెను.

భారతదేశములో ఆతఁడు అనేకస్థలములయందు ఉపన్యాసము లిచ్చెను. దేశమంతయుఁ దిరిగెనని చెప్పవచ్చును. ఈసంచారము అయినతరువాత ఆతఁడు మఱల గంగోత్తరి మున్నగుపుణ్యస్థలములను దర్శించి, కాశికి వచ్చి గంగలో స్నానము చేయుచు మునిఁగిపోయెను. మఱల నాతని శరీరమును జూచినవా రెవ్వరును లేరు. ఈరీతిన స్వామి పరమాత్మలో నైక్యమైపోయెను.

---

53. వివేకానందస్వామి

కలకత్తానగరమునకు సమీపమున నున్న శిమూలియా యనుపల్లెయందు విశ్వనాథదత్తుఁడు అను నొక కాయస్థుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు పెద్ద పెరిగినతరువాత కలకత్తాలో న్యాయవాదిగాఁ బ్రవేశించెను. ఆతనికి ధనలోపమును సౌఖ్యలోపమును గలుగలేదు; కాని సంతానము లేకపోవుటచే ఆనందలోపముమాత్రము సంభవించెను. దానికై యాతఁడు అనేకప్రయత్నములను గావించి తుదకు కాశీయాత్రకుఁ బోయి వచ్చెను. తద్యాత్రాఫలముగ వచ్చిన కొలఁదిదినములకే ఆతనిభార్య గర్భవతియై నవమాసములు మోసి ఒకకుమారుని గనియెను.

తల్లిదండ్రులు ఆబిడ్డకు నరేంద్రుఁడు అని పేరుపెట్టి చాలగారాబముగాఁ బెంచుకొనుచుండిరి. ఆతఁడు చాల చురుకైన బాలుఁడు. మాటలు వచ్చినది మొదలు

శ్రీ వివేకానందస్వామి—392.

ఆబాలుఁడు చూపిన తెలివితేటలనుజూచి ఇరుగుపొరుగువారు అందఱును ఆశ్చర్య పడుచుండిరి. ఇట్లుండఁగా, విశ్వనాథదత్తుఁడు యుక్తకాలమున అక్షరాభ్యాసముచేసి కుమారుని పాఠశాలకుఁ బంపెను.

పాఠశాలలో నరేంద్రుఁడు ఎప్పుడును తనతరగతిలో అగ్రపీఠమునే అధిష్ఠించుచుండువాఁడు. యుక్తసమయమున ఆతఁడు ఇంగ్లీషుగూడ ప్రారంభించి, ప్రతి తరగతియందును దేలిపోక, క్రమముగా బియేపరీక్షలో నుత్తీర్ణుఁడు అయ్యెను. ఆతనికి తత్త్వశాస్త్రము అభిమానము అగుటచే ఆతఁడు హెర్బర్టు స్పెన్సరు మున్నగు ఆంగ్లేయులు వ్రాసిన తత్త్వశాస్త్రగ్రంథములు అనేకములు పఠించెను; కాని ఆతనికిఁ దృప్తి గలుగలేదు. ఆగ్రంథములయందు ఆతనికి ఏమియు పస గాన్పింపలేదు. ఆగ్రంథముల మీఁద ఆతఁడు అనేకపూర్వపక్షములు చేసెను. హెర్బర్టు స్పెన్సరు నరేంద్రుఁడు తన గ్రంథముల యెడలఁ జేసిన పూర్వపక్షములను విమర్శింపఁజాలక వానిని అంగీకరించి, నరేంద్రునకు భారతీయుల వేదాంతశాస్త్రము జదువునట్లు ప్రోత్సాహము నిచ్చెను; కాని నరేంద్రుఁడు అప్పుడు నవనవలాడుచు కొనలుసాగుచున్న బ్రహ్మసమాజము వలన ఆకర్షింపఁబడి, అందుఁ బ్రవేశించెను. అయినను ఆతనిసందియములు తీఱలేదు. తత్త్వము తెలియునప్పటికి నరేంద్రునకు బ్రహ్మసమాజమతముమీఁద ఏవ కలిగెను. అది మొదలుకొని ఆతఁడు పరమాత్మను దెలిసికొనుఉపాయములు అన్వేషింప సాగెను.

ఆతని పినతండ్రి ఆతనిభావములను ఎప్పటికి అప్పుడే గ్రహించుచుండెను. ఆతని గురువు శ్రీరామకృష్ణపరమహంసుఁడు. తన గురువుకంటె మహాత్ముఁడు మఱి లేఁడు; అని ఆతనిభావము. అగుటచే నాతఁడు "పిల్లవాఁడు దారిలోనికి వచ్చు చున్నాఁడు" అని తలంచి నరేంద్రునిఁ జేరఁబిలిచి "వత్సా! నీభావమును నేను గ్రహించితివి. నీయాందోళనము నాకుఁ దెలియును. కాళీఘట్టమున నాగురుదేవుఁడు కలఁడు. ఆతఁడు నీసందియములను బాపి, నీహృదయమునకు శాంతిని సంఘటింపఁ జేయఁగలఁడు. నాతో వచ్చెదవేని మేలు అగును" అని చెప్పెను. అందులకు అంగీకరించిన నరేంద్రుఁడు పినతండ్రితో రామకృష్ణునిచెంతకుఁ బోయెను.

వందనాదులు ముగిసిన పిదప, రామకృష్ణుఁడు నరేంద్రుని ముఖవర్చస్సుఁ జూచి "ఈతఁడు మహాపురుషుఁడు అగును" అని భావించెను. అప్పుడు నరేంద్రుని స్థితిగతులను ఆతని పినతండ్రి స్వామికి ఎఱింగించి, "ఈబాలుని ఉద్ధరింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. స్వామి అంగీకరించినతరువాత, నరేంద్రుఁడు "స్వామీ! రేపు మఱల నేనొక్కఁడను వచ్చెదను. ఏకాంతదర్శనము గోరుచున్నాను" అని సెలవు నడిగెను. స్వామి వల్లె యనెను. నరేంద్రుఁడు వెడలిపోయెను.

అనిన సమయమునకు నరేంద్రుఁడు మఱునాఁడు స్వామిచెంతకుఁ బోయెను. వందనాశీర్వచనములు ముగిసిన పిదప స్వామి నరేంద్రునిఁ గూర్చుండ నియమించి, ఆతని ప్రశ్నలకు చక్కని సమాధానములు ఇచ్చెను. నాఁటితో నరేంద్రుఁడు "పట్టు కొమ్మ దొరకినది" అని ధైర్యమువహించి కొలఁదిదినములయందే తన సందియ

ములను బాసెను. స్వామి ఆతనికి భారతవేదాంతరహస్యములను అన్నిఁటిని కరతలామలకముగ బోధించెను. నరేంద్రునకుఁ బూర్తిగఁ దృప్తి యయ్యెను.

కొన్నిదినములకు రామకృష్ణుఁడు ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను. ఆతని శిష్యులు అందఱును తమ గురుదేవుని యుపదేశములను లోకమునందు అంతటను వెల్లడింపవలయునని తలంచిరి. ఎవ రెన్ని అభ్యంతరములు చూపినను వారు ఆప్రయత్నములను మానలేదు. వారియందెల్ల మననరేంద్రుఁడు ప్రథముఁడు; ముఖ్యుఁడు. రామకృష్ణునిమార్గము సంసారులు త్రొక్కుట కనువుగాదు; కావున వెంటనే సన్న్యసించి, నరేంద్రుఁడు వివేకానందస్వామి యనుపేరు ధరించి, తలిదండ్రులకు నమస్కరించి హిమవత్పర్వతమునకుఁ బోయెను.

ఇది మొదలు మనము నరేంద్రుని వివేకానందుఁడని పిలిచెదము. అచ్చట నాతఁడు ఆఱుసంవత్సరములు తదేకదీక్షతో తపస్సు చేసి పరమాత్మను దెలిసికొని; "జన్మము తరించినది" అని పరమానందమునుగాంచి అక్కడనుండి టిబెట్టుదేశమునకుఁ బోయెను. ఆదేశము మతము బౌద్ధము. వివేకానందుఁడు బౌద్ధమతరహస్యములను బూర్తిగా గ్రహించి స్వదేశమునకు మఱలెను. ఆతఁడు మొదట ఖత్రి అను సంస్థానమునకుఁ బోయి అచ్చటిరాజును దన శిష్యునిఁగాఁ జేసికొని, బయలుదేఱి కొన్నిదినములకు తిరువాన్కూరు వచ్చి, అచ్చటినుండి చెన్నపట్టణము చేరికొనెను. వెళ్లిన చోటులందెల్ల నాతనికి విశేషసన్మానము జరుగుచుండెను. చెన్నపట్టణములోఁ గూడ నాతనికిఁ జాలసన్మానము జరిగెను.

అమెరికాఖండమునందలి చికాగో అను నగరమున ప్రపంచమునఁగల సకల మతములకును సంబంధించిన ఒక సభజరుగును అని ప్రకటింపఁబడెను. అప్పుడు చెన్నపట్టణమునందలి ముఖ్యపౌరులును, మఱికొందఱు సంస్థానాధిపతులును ఆర్యమతప్రతినిధిగా వివేకానందుని ఆసభకుఁ బంపఁదలఁచి, ఆతని యభిప్రాయము నడిగిరి. అందుల కాతఁ డంగీకరించెను. తోడనే తగినంతధనము సమకూర్చి వారు ఆతనికి సెలవు ఇచ్చిరి.

వివేకానందుఁడు సభకుఁ జాలదినములకుఁ బూర్వము అమెరికా చేరుకొనియెను. ఆతఁడు అచ్చటి సంగతులు తెలిసికొనఁగోరి దేశమంతయుఁ దిరుగఁ జొచ్చెను. ఈ సంచారమువలన ఆతని చేతనున్న ధనము అయిపోయెను. అప్పుడు ఆతఁడు రెండుమూఁడుదినములు పస్తుపడియుండవలసివచ్చెను. ఇట్టిస్థితిలో నాతఁడు బోస్టను పట్టణపరిసరమున నున్న ఒక పల్లెటూరి వీథిలో నడచిపోవుచుండఁగా, అన్నాభావమువలన కృశించి ముఖము కళావిహీనమైయున్నను, ఆతఁడు ధరించిన కావి వస్త్రములను ఆతని మేని చాయను జూచి యొకవృద్ధాంగన తనయింటికిఁ గొనిపోయి అన్నంబిడి ఆదరించెను. ఆసమయమున వివేకానందుఁడు తనసంగతియంతయు ఆమెకు ఎఱింగించెను. అత్యద్భుతమైన ఈసమాచారమును విని అబ్బురపడి, ఆవృద్ధవనిత ఆగ్రామమున ఉన్న ఒక తత్వశాస్త్రపండితునివద్దకుఁ గొనిపోయి ఆతనిని విడిచెను. అంతట తత్వజ్ఞునకును వివేకానందునకు వాదము పొసఁగెను. తుదకు సమా

ధానము చెప్పలేక తత్వజ్ఞుఁడు వివేకానందుని సామర్థ్యమును గొనియాడి, ఆతనిని వెంట నిడుకొని ఆమహాసభకుఁ బోయి అధ్యక్షునకుఁ బరిచయముచేసెను. అధ్యక్షుఁడు అగు డాక్టరు బారోసు వివేకానందుని ఆర్యమతప్రతినిధిగా నంగీకరించెను.

సభ ప్రారంభమయ్యెను. తమతమ మతమునుగుఱించి కొందఱు ఉపన్యసించినతరువాత, అధ్యక్షుఁడు ఆర్యమతమును గుఱించి యుపన్యసించుటకు వివేకానందస్వామికి అనుజ్ఞ యిచ్చెను.

తోడనే వివేకానందుఁడు లేచి నిలిచెను. ఆతనివిగ్రహమును జూచి అంద ఱును ఆశ్చర్యపడిరి. ఇంతలో ఆతఁడు ఉపన్యాసము ప్రారంభించెను. సభలోని వారి కంఠయు నూతనముగను ఆప్యాయకరముగను దోఁచెను. వారు బొమ్మలవలె చేష్టలుడిగి వినసాగిరి. "నీకిచ్చిన వ్యవధి ముగిసినది" అని చెప్పుటకు అధ్యక్షునకు నోరాడలేదు. ఆతఁడు గూడ ప్రతిమాకారము వహించెను. ఆతని వాగ్ధాటి గంగాప్రవాహమువలె నిరర్గళముగ నుండెను. విషయనిరూపణము అరఁటిపం డొలిచి చేతఁ బెట్టినట్లు ఉండెను. విమర్శనాపద్ధతి అద్దములో వస్తువులను జూపినట్లు ఉండెను. కంఠస్వరము అన్నిఁటిని మించినమాధుర్యము నీనుచుండెను. "మన దేశీయుఁడుగూడ, మన భాషలో నిట్లు మాటలాడఁజాలఁడు" అని అప్పటి అమెరికా వారు తలంపసాగిరి. ఈకారణమువలన నాతఁడు అపుడు చాలతడవు ఉపన్యసించెను. సభలోనివారు అందఱు నత్యాశ్చర్యపడిరి.

అదిమొదలు ఆతనివెంట అనేకులు బయలుదేఱిరి. అనేకనగరములలో నుపన్యసించుటకు ఆతఁడు ఆహ్వానింపఁబడెను. ఆతఁడు అనేకోపన్యాసములు ఇచ్చెను. అనేకులు ఆతనికి శిష్యులైరి. వారందఱును భారతీయుల నామములను ధరింప సాగిరి. శివవిష్ణ్వాలయములు ఆదేశములో వెలసెను. శిష్యులు ముఖమున తిలకము ధరింపఁ బ్రారంభించిరి. గాయత్రీజపము ప్రారంభించిరి.

ఇట్లు అమెరికాదేశీయులను భారతీయులనుగాఁ జేయుచు, వివేకానందుఁడు ఆదేశమున ఒకసంవత్సరము ఉండి, అక్కడనుండి ఇంగ్లాండునకు బయలుదేఱెను. అమెరికావారు ఆతనిని విడుచుటకు మిగుల దుఃఖించిరి. ఇంగ్లాండువారు అట్టి మహాత్ముఁడు తమ దేశమునకు వచ్చినందులకు పరమానందభరితులై, ఆతనినిఁ జాల నాదరించిరి. అచ్చట స్వామి మూఁడుమాసములు మాత్రమే యుండెను. ఈస్వల్ప కాలమునందే ఆతఁడు అనేకస్థలములయందు అనేకోపన్యాసములను గావించెను. ఆంగ్లేయులుకూడ కొంతమంది ఆతనికి శిష్యులైరి. మాక్సుమ్యులరు అనుగొప్ప పండితునితో మాటాడి ఆతనికి రామకృష్ణపరమహంస జీవితచరిత్రమును వ్రాయుటకు నియమించి "మార్గరెట్టునోబులు" అనునారీమణితో వివేకానందుఁడు స్వదేశమునకు మఱలెను.

ఆతఁడు సింహళద్వీపమునందలి కొలంబోనగరమున ఓడ దిగెను. ఆనాఁడు ఆపట్టణము స్వర్గమువలె ప్రకాశించెను. ఆనగరమునందలి భారతీయప్రముఖులు అనే

వారు నౌకాశ్రయమునకుఁ బోయి స్వాగతమిచ్చి, పుష్పహారములతో నలంకరించి, మహోత్సవముతో నగరములోనికిఁ గొనివచ్చిరి. అచ్చట స్వామి కొన్ని యుపన్యాసములం గావించి వారి అజ్ఞానాంధకారమును బాపెను.

అక్కడనుండి అతఁడు చెన్నపట్టణము వచ్చెను. అతఁడు ఎగ్మూరు మజిలీలో బండి దిగినవెంటనే అంతకుఁ బూర్వము అచ్చట వేచియున్న ప్రధానన్యాయస్థానమందలి న్యాయాధికారులు మున్నగు గొప్పయుద్యోగులును, తక్కుంగల పౌరప్రముఖులును పూలదండలతో నలంకరించి, అపూర్వోత్సవముతో నగరములోనికిఁ గొనివచ్చి విడియించిరి. నాటిసాయంకాలమున వివేకానందుఁడు పురమందిరముపైఁ మహోపన్యాసము చేసి చెన్నపట్టణవాసుల నానందపఱిచెను. మఱికొన్ని దినములు చెన్నపట్టణమున నుండి ఇంక కొన్ని ఉపన్యాసములు ఇచ్చి, పిదప జన్మదేశమగు కలకత్తానగరమునకు బయలుదేఱెను.

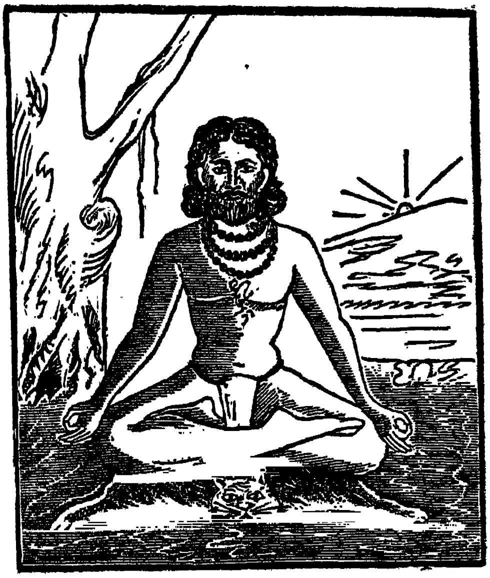
కలకత్తానగరమునఁగూడ వివేకానందునకు జరిగిన గౌరవము అభూతపూర్వము. ఇది యంతయు నైనతరువాత అతఁడు భారతజాతి నుద్ధరించు ప్రయత్నములను బ్రారంభించెను. ఈ ప్రయత్నమున అతఁడు నిద్రాహారములు ఎఱుఁగఁడు. అతఁడు అనేకపాఠశాలలను నెలకొల్పెను. ఇంతలో సాతత్యంబగు నిట్టి పరిశ్రమవలన వివేకానందుని దేహారోగ్యము చెడెను.

వైద్యులు పరీక్షించి ఇక నొకతడవ అమెరికాకును ఇంగ్లాండునకును బోయి వచ్చుట లగ్గు అని చెప్పిరి. వారి ఆలోచన ననుసరించి మఱల వివేకానందుఁడు ఆఖండములకుఁ బోయెను. అమెరికాయు ఇంగ్లాండును ఆనందసాగరమున మునిఁగి పోయెను. వివేకానందుని జాడ్యముగూడఁ గుదిరిపోయెను. ఈపర్యాయముగూడ అతఁడు అనేకస్థలములయందు ఆశ్రమములను స్థాపించెను.

అతఁడు అక్కడనుండి బయలుదేరి ఫ్రెంచిదేశమునకుఁ బోయి, అచ్చట జరిగిన మతసభలో ఫ్రెంచిభాషలో నుపన్యాస మిచ్చి, భారతమత గౌరవమును బోధించెను. పారిసులో నుండఁగా మఱల నాతని యారోగ్యమునకు భంగము గలిగెను. ఈస్థితియందే అతఁడు స్వదేశోన్ముఖుఁడయ్యెను.

స్వదేశము చేరినపిదప వైద్యులు విశ్రాంతిని పుచ్చుకొనవలయునని చాల గట్టిగాఁ జెప్పిరి; కాని అతఁడు దేశము నుద్ధరించుదీక్షను విడువఁజాలక వైద్యుల సలహాలను చెడచెవినిఁ బెట్టెను. మఱల నాతఁడు స్వదేశమునఁ బని ప్రారంభించెను.

ఇట్లుండఁగా, "తమదేశమునకు ఒక మాఱు వచ్చిపోవలసిన" దని జపానుదేశమునందలి ప్రముఖులు వివేకానందస్వామిని ఆహ్వానించిరి. కాని అనారోగ్యకారణమున అతఁడు వారికోరికను నిరాకరించెను. అతఁడు తనశక్తులను అన్నిఁటిని భారతదేశమునిమిత్తము ధారపోసెను. ఒకనాఁడు ఉదయమున శిష్యులకు పాణిని సూత్రములను బోధించి, సాయంకాలమున ఉపనిషద్భాష్యమును బోధించి, ఎవరికినిఁ దెలియకుండ రాత్రిసమాధిలో భౌతికదేహమువిడిచి, ఈశ్వరసాయుజ్యముఁ బడసెను.

54. వేమన్న

కొండవీడు రాజధానిలో ప్రభుత్వము చేయుచున్న కోమటి వేమారెడ్డి చాల యోగ్యుఁడు అనియు, దక్షుఁడు అనియుఁ బేరుపొందియుండెను. ఆతనికి వేమన్న అను ఒకసోదరుఁడు ఉండెను. వేమన్న చిన్నతనమునుండియు అన్న మాటను లక్ష్యపెట్టక అల్లరిచిల్లరిగా తిరుగుచుండెడివాఁడు. మహారాజు తమ్ముఁడు అగుటవలన ఆతని కేవిషయమునను లోపమును, ఎందును అభ్యంతరమును లేకుండెను. వేమన్నకు అన్నగారియెడల భయ మంతగా లేకున్నను, వదినెయగు నరసమ్మయనిన చాల భయభక్తులు గలవు.

కాలక్రమమున వేమన్న ఒక భోగముదానిని ఉంచుకొనెను. కొంతకాలము మాత్రము బెట్టుసరిగా నుండెను; కాని వేమన్న తుదకు దానికి దాసుఁడు అయిపోయెను. అది యేపని చేయుమన్నను చేయుటకు సంకోచించుటలేదు. ఇదియంతయుఁ గనిపెట్టి వారకాంత ఆతనిని బొంగరమువలె త్రిప్పుచుండెను.

ఒకనాఁడు ఆవారకాంత వేమన్న ఆనందసాగరమున మునిఁగియున్నప్పుడు "ప్రియుఁడా! నాకొక కోరిక పొడమినది. నీవుతక్క నాకు అన్యథాశరణము లేదు కదా! సతికి పతివలన తీరనిది ఉండదు. కావుననే కోరుచున్నాను. మాఱు పల్కక తీర్చెద నందువేని చెప్పెదను" అనియెను. వేమన్న తీర్చెద చెప్పు మనఁగా, వార

కాంత "నీవదినెగారు ధరించుచున్న నగలను ధరింపఁ గోరిక పుట్టినది. వయఁగుంచి తెచ్చి పెట్టెదవా?" అని పలికెను. వేమన్న మాఱుపలుకక వల్లెయని అంగీకరించి, అప్పుడే బయలుదేఱిపోయి మార్గమధ్యమున "ఈకోరికను ఆసాధ్వీమణితో నేమని చెప్పుదును" అని సందేహించుచునే పోయి, మనసు ఱాయి చేసికొని నరసమ్మ పాదముల మీఁద వ్రాలెను. అంతట రాణి యగు నరసమ్మ "వేమన్న జీవితమున నేదో మార్పు కలిగినది." అని యానందించుచు లేవనెత్తి, "వత్సా! విశేషములు ఏ"మని యడిగెను. కాని వేమన్న మఱల నామె పాదముల మీఁద వ్రాలి, "తల్లీ! నీకంటె నాకు శరణము లేదు. తల్లి తన బిడ్డని కోరికలు తీర్పకుండ నుండదు. నాకొక కోరిక గలదు. అది తీర్చెద ననునంతదనుక నీపాదములను విడువను" అని పలికెను. "సంకోచింపక చెప్పుము." అని నరసమ్మ పలికిన వెంటనే వేమన్న తెలుపలేక తెలుపలేక, తన వారకాంత యభిలాష నెఱింగించెను. అది విని నరసమ్మ "బుద్ధి ఇంకను తిరుగలేదు" అని నిశ్చయించుకొనియు లేవనెత్తి, "వత్సా! ఇంతమాత్రమునకు ఇంత బెంగయేల? ఇదే ఇచ్చెద పుచ్చుకొనుము" అని ఒక అడ్డబాస తక్క తనయొడలిమీఁది తక్కిననగల నన్నిఁటిని ఒలిచి ఇచ్చి పంపివేసెను. అంతట వేమన్న నరసమ్మకు మఱియొకమాఱు మ్రొక్కి, వారకాంత ఇంటికిఁ బోయెను.

వారకాంత వేమన నెంతో యాదరించెను. ఆయాదరమునకుఁ బొంగిపోయి, ఆతఁడు తాను తెచ్చిన నగలను ఇచ్చెను. వారకాంత అన్నియు నుండుటయు అడ్డబాస లేకపోవుటయుఁ జూచి "ప్రియుఁడా! ఆఁడువారి కోరికలు అద్భుతములుగా నుండును. నీవు నాయభిలాషను వెంటనే తీర్చితివి. నీవదినెనగలు అన్నియు తెచ్చితివి; కాని ఒక వస్తువు మఱచితివి. రూపమునను వెలయందును అది అన్నిటికంటె చిన్నదియేగాని, అదియొక్కటియు అనేకలక్షల వెలచేయు ఈనగలకు అన్నిటికి సమానము. అది లేకున్న స్త్రీలకు ఆనందము ఉండదు. అది యేమందువా? నీవు తేకుండుటచే దానిని గుఱించి ఇంత చెప్పవలసివచ్చినది; కాని లేకున్న అవసరములేదు. దాని పేరు అడ్డబాస. అదికూడ తెచ్చి పెట్టవా?" అని బుజ్జగించుచు అడిగెను.

వేమన్న ఈలాలనకుఁ బొంగిపోయెను. మఱల వెంటనే అన్నగారి ఇంటికిఁ బోయెను; కాని వదినెగారి ముఖముఁ జూచుటకు సంకోచము కలిగెను. ఇక్కడ తన ఆతఁడు చేయునదిలేక తన కొఱకు ఏర్పఱుపఁబడిన పడకయింటిలోనికిఁ బోయి దుప్పటి ముసుఁగువేసికొని పండుకొనెను. నరసమ్మ భోజనసమయమున వేమన్న రాకుండుటను జూచి వెదకికొని రావలసినదని దాసీలకు ఆజ్ఞాపించెను. దాసీలు వచ్చి పిలిచిరి; కాని వేమన్న వారికి జవాబుచెప్పలేదు. వారు పోయి నరసమ్మకు ఆవృత్తాంతము నెఱింగించిరి. అంతట నరసమ్మ స్వయముగ బయలుదేఱివచ్చి "నాయనా!

ఇల్లేల పండుకొంటివోయీ" అనిబుజ్జగించుచు నడిగెను. వేమన్న ఆమె స్వయముగా వచ్చుట కాంచి కొంతతడవు లజ్జించి, తుదకు సంగతియంతయు నెఱింగించెను.

అంతట నరసమ్మ "వెఱ్ఱివాఁడా! ఇంతమాత్రమునకే తలకట్టుకొని పండుకొనవలయునా? అన్ని వస్తువులనడిగినట్లు ఇదె యేల అడుగవైతివి? అన్నియు నిచ్చినట్లు ఇదిమాత్రము నేను ఈయనా? నాయనా! విచారము మానుము; కాని నాకొక్క మాట ఇమ్ము. ఈఅడ్డబాసను నీప్రియురాలు ముక్కునకు అలంకరించుకొనిన తరువాత, ఆమెను నగ్ననుగావించి దేహమంతయుఁ జూడవలయును. అట్లుగాకున్న నీయన్నగారి ఆనగలదు" అని పలికెను. వేమన్న అందులకు అంగీకరించెను. నరసమ్మ వెంటనే అడ్డబాస తీసి మఱఁది కిచ్చివేసెను.

అంతట వేమన్న ఒక దూకున వారకాంతఇల్లు చేరుకొనెను. ఆతని యుత్సాహమును జూచి వారకాంత తన కోరిక నెఱవేఱినదని గ్రహించి, ముసిముసినవ్వులతో నెదురేఁగి కౌఁగిటఁ గదియించి తెచ్చి, ఆసనమునఁ గూర్చుండఁ జేసి మర్యాదలు చేయసాగెను. వేమన్న అపుడు అడ్డబాస దానికి ఇచ్చివేసి, వదినెగారు చెప్పిన విషయమును మనసునందు ఉంచుకొని ఆప్రకారమే చేసెను. తోడనే ఆతనికి విషయసౌఖ్యముల మీఁద రోఁత పుట్టెను. ఇక ఒక్కక్షణమైన అచ్చట నుండక ఆతఁడు తిన్నఁగ ఇంటికిఁ బోయి వదినెగారి పాదములమీఁద వ్రాలి, "తల్లీ! కోటిజన్మములెత్తియు నీఋణము తీర్చుకొనఁజాలను. కుంభీపాకనరకమునఁ గూలిపోవుచున్న నన్ను ఉద్ధరించుటకు నాతల్లివి అగు నీవే తగుదువు." అని యనేక విధముల నామెను కొనియాడెను.

పిదప క్రమక్రమముగ నాతనికి సంసారముమీఁది విరక్తి పెరిగిపోయెను. ఇంతలో నొకయోగీశ్వరుఁడు ఆతనికిఁ గాన్పించెను. యోగి తనయెడల వేమన్న చూపుచున్న భక్తిశ్రద్ధలకు మెచ్చి ఆతనికి జ్ఞానోపదేశమును మంత్రోపదేశమును గావించెను. తోడనే వేమన్నకు ప్రపంచమును తత్వమును గరతలామలకముగఁ దెలిసిపోయెను. అప్పుడే ఆతఁడు ఇల్లువిడిచి నిర్జనస్థలమునకుఁ బోయెను. యోగి కరుణవలన అఖండకవితాధార యొదవెను. అంతట వేమన్న తన యఖండజ్ఞానలహరిని అద్వితీయకవితావాహినితో నేకముచేసి ఆంధ్రజాతిపైఁ బ్రవహింపఁజేసెను. పిదపఁ గొన్నిదినముల కాతఁడు ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను. కాని తక్కిన వారివలెఁ గాక ఆతఁడు ఇప్పటికిని ఆంధ్రజాతిలో జీవించియే యున్నాఁడు.

55. తరికుండ వెంకమ్మ

శ్లో. "హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపతే
హేకంసాంతక హేగజేంద్రకరుణాపారీణ హేమాధవ,
హేరామానుజ హేజగత్త్రయగురో హేపుండరీకాక్ష మాం
హేగోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా." (ముకుందమాల.)

పూర్వకాలమందు ఒకప్పుడు ఆంధ్రదేశమున జనులను మాడ్చివేయుక్షామము సంభవించెను. అగుట దేశమునందలి జనులందఱు 'అన్నమో-రామచంద్రా' అనుచు నానాదేశములకు బయలుదేరు చుండిరి. రాయదుర్గము అను ఒకగ్రామమునందున్న జనులును కూటికిలేక మలమల మాడుచు, గొడ్డుగోవల వెంటఁబెట్టుకొని దారాపుత్రాదులతో బయలుదేఱి, యొక్కచో మార్గాయాసము దీరుటకై విశ్రమించిరి. ఆప్రదేశమును పూర్వము ప్రత్తిమిట్ట యని యందురఁట! అచ్చట వారికి కొంత సౌఖ్యముగా నున్నట్లు తోఁచినందున కొన్ని దినములు చిన్న చిన్న పాకలువేసికొని, దొరకినమట్టుకు కలియో అంబలియో త్రాగుచుఁ గాలముఁ గడపుచుండిరి.

ఒకనాడు లక్ష్మీనరసమ్మ అను ఒకబ్రాహ్మణయువతి తమగ్రామములో వేంచేసియుండు శ్రీలక్ష్మీనరసింహస్వామిని తలంచుకొని "స్వామీ! లక్ష్మీనరసింహా! నీకు దయ రాదా? ఈఘోరక్షామములోఁ దినఁ గూడులేక మాకడుపులు మాడిపోవుచున్నవి. ప్రహ్లాదరక్షకా! దీనబంధూ! రక్షింపుము" అని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించుచు, ఒక కుండలోఁ బెరుగును బోసి, తరిగంబముకడఁ బెట్టి కవ్వముతోఁ జిలుకుచుండెను. అట్లు చిలుకునపుడు మజ్జిగకుండలో ఒకరాయి కవ్వమునకు తటుకు తటుక్కున దగులు చుండఁగా, ఇది యేమని యాశ్చర్యమొంది తనచేతితో కుండలోపల తడవిచూచెను; కాని అందేమియుఁ గనఁబడలేదు. మఱల నామె తరువ నారంభించెను. కాని పూర్వపు రీతి తటుకుతటుక్కున రాయి కవ్వమునకుఁ దగులసాగెను. తిరిగి చేతితో బాగుగ కుండను బరిశోధించెను. అం దేమియుఁ గనబడలేదు. అగుట ఆశ్చర్యచకితయై ఇది యేమో మాయ యని, తటాలున తన పెనిమిటికడకేఁగి జరిగినవృత్తాంతము నంతయు నెఱింగించెను. ఆతఁడును మిగుల అచ్చెరువొంది వచ్చి చూచునప్పటికి మజ్జిగ కుండలో లక్ష్మీనరసింహాకారమునొందిన యొకశిల ప్రత్యక్షమయ్యెను.

ఆగృహస్థుఁడు విగ్రహమును జూచి ఆశ్చర్యచకితుఁడై, ఇదియొకభగవంతుని లీలయని తమవారికందఱికి ఈసంగతినంతయుఁ దెలిపి, వారితోఁగూడ అనేకవిధముల ప్రార్థించిరి. అంత నరసింహుఁడు అశరీరవాక్కుతో "ఓభక్తులారా! మీరు

పడుకష్టములను జూడలేక మిమ్ము రక్షించుటకై నే నీతరికుండలో నావిర్భవించితి. నన్ను మీరు భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బూజింపుఁడు. మీరెక్కడికిని వెళ్లక ఎల్లకాలము ఇచ్చటనే యుండుఁడు. మీకు కఱవుతీరుకాలము దగ్గరివచ్చినది. దుఃఖింపకుఁడు. ఇచ్చట నాకు ఒక ఆలయమును కట్టింపుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను.

వారు ధన్యులమయితి మని భగవంతుని ప్రార్థించి, యానరసింహవిగ్రహమును బూజించుచుండిరి. ఇంతలో కఱవు దీరెను. దేశము సుభిక్షమయ్యెను. అచ్చట వారు తరికుండ నృసింహుఁడు అని పేరు పెట్టి, భగవంతునకు ఒక ఆలయమును కట్టించిరి. ఆగ్రామమునుగూడ *తరిగుండయని పిలుచుచుండిరి.

ఈగ్రామమునందు పై వారిసంతతివాఁడును వసిష్ఠగోత్రసంజాతుఁడును అగు కృష్ణయ్య అను నొక బ్రాహ్మణుఁ డుండెను. అతనికి లేక లేక యొకకొమార్తె పుట్టి నందున వెంకమ్మ అని పేరుపెట్టుకొని గారాబముతో పెంచుచుండిరి. కన్నియ దిన దినాభివృద్ధినొందుచు, ఎనిమిదేండ్ల వయస్సు గలదయ్యెను. తండ్రి ఆమె రూపమున కును సుగుణములకును సంతసించి, ఒకగొప్పకుటుంబములోఁ బుట్టినవరుని కిచ్చి వివాహము చేసెను; కాని కర్మఫలమనునది యెటువంటివారికి అనుభవింపకతీరదు. ప్రొద్దున లేచినదిమొదలు మనుజులకోరికలు దొంతరలు దొంతరలుగ బయలువెడలు చుండును; కాని ఆకర్మబలములేనిది ఆకోరిక లన్నియు పుట్టినవి పుట్టినట్లే నశించును. పాపము వెంకమ్మకు పెండ్లియయిన ఒక సంవత్సరమునకే భర్త పరలోకగతుఁడయ్యెను. ఆయవస్థను జూచి తల్లిదండ్రులు మితిలేని శోకసముద్రములో మునిఁగి పోయిరి.

వెంకమ్మ మొదటినుండియు వైరాగ్యవంతురాలు అగుట, తనభర్త గతించి నందులకు వగవక, ప్రారబ్ధకర్మ మనుభవింపకతీరదని దృఢబుద్ధి నవలంబించి, తలిదండ్రుల శోకమును దీర్చి వైరాగ్యమును బూని, భగవత్కథలను జదువుచు వినుచు బ్రహ్మచారిణియై భక్తిమార్గమునఁ గాలము గడుపుచుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలముండి మదనపల్లెలో వేదాంతతత్వజ్ఞు లగు రూపావతారం సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిని ఆశ్రయించి, వారిదగ్గర వేదాంతజ్ఞానము నల వఱుచుకొని పరమవిరక్తయై, యచ్చట నుండి బయలుదేరి తరికుండ నరసింహస్వామి కోవెలలో నుండు ఆంజనేయస్వామి విగ్రహమునకు వెనుకప్రక్కనున్న రహస్యస్థలమున నాహారవిహారము వర్జించి యోగనిష్ఠురాలై యుండెను.

లోకములో సామాన్యముగ సంగతి తెలిసికొనకయే ఒకరిపై తటాలున అపనిందలను వేయుట పామరజనుల స్వభావము. వారు కూపస్థకూర్మములవలె

* ఈగ్రామము కడపజిల్లాలోచేరిన వాయిల్ఫాడునకు నాలుగుమైళ్లదూరమున కలదు.

లోకజ్ఞానముగాని శాస్త్రజ్ఞానముగాని లేక, యెవఁడో అనామధేయుఁడు చెప్పిన మాటను నిజముగ నమ్మి తత్త్వజ్ఞులను సైతము దూషించుచుందురు. వెంకమ్మ వేదాంతమును జదువుకొనుటకుఁ బోయినదని తత్త్వమును దెలిసికొనక, పామరులు పరాపు చిత్తగించినదని అపనిందనుమోపి పలువిధముల దూషించుచుండిరి. పాపము! భక్తాగ్రేసరురా లగు వెంకమ్మకు ఈసంగతి ఏమి తెలియును ?

ఒకనాఁడు అర్చకుఁడు కోవెలలో ఎందులకో మూలమూలలఁ బరీక్షించుచు, ఆంజనేయవిగ్రహము వెనుకఁ గూర్చుండియున్న వెంకమ్మను జూచి మొదట నేమో యని భయపడి, ధైర్యము దెచ్చుకొని పరీక్షించి చూచి వెంకమ్మ యని స్పష్టముగఁ దెలిసికొనెను. అగుట వెంకమ్మపై అపనింద గలిగియుండుటయు, దానికిఁ దగినట్లు నాలుగైదేండ్లు గ్రామములోఁ గనఁబడకుండుటయు, ఆలోచించి లోకాపవాదము సత్యమని తలఁచి కోపముతో "ఓసి లంజముండా! చెడ్డపనులు చేయుటయే కాక సిగ్గులేక యీదేవాలయములోఁ జేరి దొంగవేషము వేసికొని స్వామివారి వస్త్రాభరణములు దొంగిలించుటకుఁ గూడఁ బూనితివా ? ఛీ ! లెమ్ము" అని తటాలున ఆమె జుట్టుఁబట్టికొని లాగి, ఆమెయోగమును భంగపఱిచెను. అంతవఱకును వెంకమ్మ శ్రీమన్నారాయణునే మనమున ధ్యానించుచు, ప్రపంచవిషయములను మఱచి భగవదేకాయత్తచిత్తయై యున్నందున ఈసంగతి ఏమియుఁ దెలిసికొనినది కాదు.

అంత అర్చకుఁడు బలాత్కారముగ నవలకు ఈడ్చికొనివచ్చునప్పుడు వెంకమ్మ తెలివొంది కన్నులు దెఱచి చూచెను. ఆమె ప్రభావమువలన నాతఁడు నిలిచినవాఁడు నిలిచినట్లె స్తబ్ధుఁడై యేమియుఁ జేయఁజాలకపోయెను. వెంకమ్మ "శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని" అనునట్లు మంచికార్యమునకు దిగిన నంతలు భంగము చేయ నెంతురు. కాన నిచ్చట నుండఁగూడదు. "కలౌ వేంకటనాయకః" అనునట్లు సర్వేశ్వరుఁడు వేంకటాచలమున నెలకొనియున్నాఁడు. ఆదేవదేవుని సేవించి ఆతని పాదారవిందములసన్నిధినే నాప్రాణములు సమర్పించుకొందును గాక!" యని తలఁచి,—

శ్లో: "శ్రీకాంతాత్మసరోజచండకిరణం శీతాంశుబింబాననం
శ్రీకంఠాబ్జజసన్నుతాంఘ్రికమలం చిన్మాత్రమప్రాకృతం
లోకాతీతమనేకగోపయువతీలోలం పరం సర్వగం
స్వాకారం తరికుండశేషకుధరాధ్యక్షం భజేఽహం సదా."

(వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, అ. 1. శ్లో. 1.)

అని తరికుండదేవుని ప్రార్థించి సెలవుగైకొని, శ్రీవేంకటాచలమునకు బయలుదేరి పోయెను,

ఇట అర్చకుఁడు కొంతవడికి తెలివి తెచ్చుకొని వెంకమ్మ భాగవతాగ్రణి యనియు, ఆమె ప్రభావముననే తన కట్టిస్థితి సంభవించినదనియుఁ దెలిసికొని, యపరాధ క్షమాపణకై యామె కాళ్లమీఁదఁ బడి వేఁడుకొనఁ జూచెను; కాని ఆమె యతని కగపడలేదు. అంత నతఁడు స్వామిసన్నిధి కేతెంచి "స్వామీ! ఒడలు దెలియక నీభక్తురాలి కపచారముచేసితిని. నన్ను క్షమింపుము. నాదోషములను బోకడచి రక్షింపుము" అని ప్రార్థించి, ఆసంగతి యంతయు ఊరివారి కందఱకుఁ దెలిపెను. పౌరులందఱు తాము నిష్కారణముగ వెంకమ్మయందు అపవాదము మోపినందులకు వగచి, బుద్ధి తెచ్చుకొని ఆమెను మిక్కిలి కొనియాడిరి.

అట్లు వెంకమ్మ తరికుండనుండి బయలుదేరి వేంకటాచలమును జేరి

సీ. "ఘనగోపురములు ప్రాకారమంటపములు తేరులు సత్పుణ్యతీర్థములును
కమలాప్తకిరణసంకలితంబులై ప్రకాశించుచుండెడు హేమశిఖరములును
పావనపరివారదేవాలయంబులు మహిమనొప్పు విరక్తమతవరములు
రంగత్తురంగమాతంగతురంగము ల్గోపురారుబహుసాధుగోగణములు

తే. ముద్దుగాఁబల్కు శుకపికములును నీలకంఠములును మరాళసంఘములు మఱి కుం
ఫలవనంబులు తులసికాదళసుమములు, క్రిక్కిఱిసి యుండు వేంకటగిరిని గాంచి."
(వేంకటాచలమాహాత్మ్యము. ఆ. 1. ప. 24.)

భక్తిపూర్వముగ స్వామిపుష్కరిణిలో తీర్థమాడి, వేంకటేశ్వరుని వఁగొని సాష్టాంగ దండప్రణామము లాచరించి, "వేంకటేశ్వరా! దీనబంధూ! ఏడుకొండలవాఁడా! వేంకటరమణా! అనాథనగు దాసురాలిని దేవరపాదారవిందములఁ జేర్చికొనుము. అశరణ్యశరణ్యా! సర్వవిధబంధువు నీవు దక్క మఱియొకఁడు లేఁడు" అని పలువిధములఁ బ్రార్థించి, యాదివ్యపర్వతమునఁ బుణ్యతీర్థమగు తుంబురకోనదగ్గఱ నొక వివిక్తప్రదేశమున భగవద్ధ్యానమునఁ గాలక్షేపముచేయుచు,—

సీ. "నాచిన్ననాఁట నోనామాలునైన నాచార్యులచెంత నేఁ జదువలేదు
పరగుఛందస్సులోఁ బదిపద్యములనైన నిక్కంబుగా నేను నేరలేదు
లలి కావ్యనాటకాలంకారశాస్త్రము ల్వీనులనైనను వినఁగలేదు
పూర్వేతిహాసవిస్ఫురితాంధ్రసత్కృతు ల్శోధించి వరుసఁగఁ జూడలేదు

తే. చేరి తఱికుండపురినారసింహదేవుఁ డానతిచ్చినరీతిగ నేనిమిత్త
మాత్రమునఁ బల్కుదును స్వసామర్థ్యమిప్పు డరయ నించుకయేని నాయందు లేదు."
(వేంకటాచలమాహాత్మ్యము. ఆ. 1. ప. 21.)

అని నైచ్యానుసంధానపూర్వకముగ వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, ముక్తికాంతా విలాసము, రాజయోగసారము, భాగవతము (ద్విపద) అను గ్రంథముల రచించి

శ్రీ వేంకటేశ్వరునకు సమర్పించి, కొన్ని దినములు యోగనిష్ఠలోనుండి, తరువాత శ్రీ వేంకటేశ్వరసాయుజ్యమును బొందెను.

మాలిని. "కలశజలధిబాలా కాంతశృంగారలీలా
సలలితగుణజాలా సామగానాభిలోలా
కలుషనిచయశైలో గ్రాశనీ వేదమూలా
విలసితగుణశీలా వేంకటాఖ్యాద్రిపాలా."

(శ్రీ వేంకటాచలమాహాత్మ్యము. అ. 1. ప. 249.)

---

56. ప్రేమాబాయి

శ్లో. "మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో, ర్మణినూపుర ప్రణయి మంజుశింజితం,
కమలావనేచరకళిందకన్యకా, కలహంసకంఠకలకూజితాదృతమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. అ. 1. ప. 17.)

కాశీక్షేత్రమున ప్రేమాబాయి అను నొక రమణీమణి యుండెను. ఆమె భక్తసుగుణశాలి; అనవరతము భగవద్ధ్యానమున మునిఁగియుండుట తక్క నాతఁడు అన్య మెఱుఁగఁడు. ప్రేమాబాయి భర్తృపూజాధురంధరయై, ఐహికసుఖాపేక్ష లేక శ్రీహరిని గొలుచుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. నగరమునందలివారెల్లరును ఆమెను చాలగౌరవించుచుండిరి. ఆదంపతులకు ఒకకుమారుఁడుకలిగెను. కుమారుఁడు పదిసంవత్సరముల ప్రాయమువాఁడు అయినపుడు దైవవశమున తండ్రి పరమపదించెను. ప్రేమాబాయి ఎప్పటికైన నిది తప్పనిదేయని ఎఱింగి విచారింపక శ్రీకృష్ణునిఁబూజించుచు నానందపరవశయై యుండెను.

ఒకనాఁడు ప్రేమాబాయియింటికి కొందఱు భాగవతులు వచ్చిరి. ప్రతిదినము ప్రేమాబాయి మధ్యాహ్నభోజనానంతరము ఆవీథియందే ఒకపండితుఁడు భాగవతము పురాణము చెప్పుచుండఁగాఁ బోయి పరమభక్తితో వినుచుండెడిది. నేఁడు భాగవతులు వచ్చుటచే వారికి సపర్యలు చేయవలసివచ్చెను. ఈపనిలోఁ గూర్చున్న పురాణమువినుట తటస్థింపదు. వినిన భాగవతసేవ తటస్థింపదు. అత్యవసరములయిన ఈరెండింట నేది విడువఁగలదు?

కొంతసేపు ఆమె ఇట్లు ఆలోచించి, కుమారునిఁ జేరఁబిలిచి "కుమారా! నేఁడు భాగవతులు వచ్చియున్నారు. వారిని సేవింపకుండ పురాణము వినుటకుఁ బోవుట ధర్మముగాదు. పురాణము వినకుండ నుండఁజాలను; కావున నీవు పోయి పురాణము శ్రద్ధతో ఒక్క అక్షరమైన విడువకుండ విని వచ్చి నాకుఁ జెప్పుము. నేను

భాగవతారాధనము గావించెదను" అని చెప్పెను. కుమారుఁడు వల్లెయని వెడలి పోయెను.

పిదప ప్రేమాబాయి హరిధ్యానముతో గంగానదికిఁ బోయి స్నానము చేసి స్వామిదర్శనము చేసివచ్చి, సకలపదార్థములును వండి భాగవతులకు తృప్తిగా భోజనము పెట్టి సంతోషపడెను. ఇంతలో కుమారుఁడు వచ్చెను. అంతట ప్రేమాబాయి కుమారునకు భోజనముపెట్టి, తాను భుజించి కూర్చున్నతరువాత, కుమారుఁడు పురాణవిషయము నంతయుఁ జెప్పెను. పౌరాణికుఁడు యశోద కృష్ణుని రోటికి కట్టిపెట్టుట, అతఁడు లొంగిపోయి విడిపించుకొనఁజాలనట్లు దుఃఖించుట మున్నగువిషయములను హృదయము కరఁగునట్లు చెప్పెను. కుమారుఁడు ప్రేమాబాయికి వినినది వినినట్లుగా వివరముగాఁ జెప్పెను. తోడనే ప్రేమాబాయి "హా కృష్ణా! నీకెట్టిపాటు వాటిల్లె" నని ఏడ్చుచు, "ఇదిగో వచ్చివిప్పెదను" అని పరుగెత్తి కొనిపోవుచు కొంతదూరము పోయిన తరువాత క్రిందఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. భాగవతులు ఆమె తన్మయత్వమునకు ఆశ్చర్యపడి ఆమె ననేకవిధములఁ గొనియాడి వెడలిపోయిరి. కుమారుఁడు తల్లికి యథాశాస్త్రముగ ఉత్తరక్రియలను నిర్వర్తించి, తాను గూడ భక్తిమార్గమునఁ బ్రవేశించెను. ప్రేమాబాయి ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

మ. "దినముల్ నాదు హృదంతరాళమున వర్తిల్లుఁగాక కళిందాత్మజా
వనజాళిన్ విహరించు నంచకలరావంబున్ విడంబించున
వ్వనజాతేక్షణు పాదనూపురమణిధ్వానంబు గోపాంగనా
జనరాసోత్సవనృత్తగీతకలనాసాచివ్యధౌరేయమై."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 17.)

---

57. గోమాబాయి

శ్లో. "మాధుర్యేణ ద్విగుణశిశిరం వక్త్రచంద్రం వహంతీ
వంశీవీథీవిగళదమృతస్రోతసా సేచయంతీ,
మద్వాణీనాం విహరణపదం మత్తసౌభాగ్యభాజాం
మత్పుణ్యానాం పరిణతిరహో నేత్రయోస్సన్నిధత్తే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 74)

గోమాబాయి అను ఒకవితంతుస్త్రీ విరాగిణియై భిక్షాటనమున జీవము నిలుపుకొనుచు, అనవరతము భగవద్ధ్యానతత్పరయై యుండుచుండెను. ఒక సంవత్సరము ఆమె పండరిపురమున జరుగుమహోత్సవమును జూచి, స్వామిని సేవించుటకు నిశ్చ

యుంచుకొని బయలుదేరెను. మార్గస్థులతోఁ గలిసి యామె చంద్రభాగానదియొడ్డు నకు వచ్చెను. కూడవచ్చినవారందఱితోఁ బాటుగ నామెయు ఓడయెక్కెను. కళాసులు అందఱివలనను కేవు వసూలు చేసి గోమాబాయి చెంతకు వచ్చిరి. ఆమెచెంత నొక కాసైనను లేదు. "నేను బీదరాల" నని ఆమె ఎంత బ్రతిమాలినను వాండ్రు అంగీకరింపలేదు. "నాచెంత కొంచెము పిండి యున్నది. అందలి సగము ఇచ్చెద" ననినను, వాండ్రు "మాకు పిండి వలదు. డబ్బుకావలయును. ఇచ్చుటకు శక్తిలేదేని దిగిపొమ్ము" అని బలవంతముగ క్రిందికి దింపివేసిరి.

గోమాబాయి ఏమియుఁ జేయఁజాలక విచారముతో ఒడ్డుమీఁదికిఁ బోయి పండరినాథుని ఇట్లు ప్రార్థింపఁదొడఁగెను.

మ. "యమునాతీరవనాంతసంజనితదావాగ్నిస్ఫుటార్చిర్నికా
యము నానాజనభీకరం బగుచు డాయన్ వ్రేల వేఁడాచునె
య్యము నాయం బని దాని నానె నఁట నిత్యంబున్ వారికిన్ గుప్తసం
యమునారాధనసేయుఁ నాకిపు డభీష్టావాప్తి గాకుండునే?

ఉ. "కోమలసుందరాకృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియున్
గోమునవ్రేలుముంగురులు నూత్నవిభూషణభూషితాంగము
న్దామదిగంబరాకృతియుఁ దాల్చిన వెన్నునిఁ జిన్నిబాలునిన్
శ్రీమెఱయన్ భజింతు నతసీసుమభాసుని నందసూనునిన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 16, 19.)

ఇట్లు ఒకటి రెండుగడియలు గడచునప్పటికి పండరినాథుఁడు ఒకపల్లెవాని వేషము ధరించి, చిన్ననావను నడపుకొనుచు నచ్చటికి వచ్చి, "తల్లీ! ఇచ్చట నీవు ఏల ఏకాకివై యుంటివి? పండరినాథునిఁ బ్రార్థించుచున్నావు. కావున నీవు యాత్రార్థినివై వచ్చితివని తలంచుచున్నాను. అయిన నిచ్చట నేల కూర్చుందువు? నావ నెక్కుము. అవ్వలిగట్టునకుఁ గొనిపోయెదను" అని పిలిచెను. అంతట నామె "నాయనా! నేను నిరుపేదరాలను. ఒక్కకాసైనను లేదు. కొంచెము పిండి మాత్రము ఉన్నది. కొంత నీకిచ్చెదను. నన్నవ్వలకుఁ జేర్చి పుణ్యము, గట్టుకొమ్ము" అని ప్రార్థించెను. అందులకు ఓడవాఁడు మందహాసముచేసి, "తల్లీ! నేను ధనము సంపాదించుటకు ఈవృత్తిలోఁ బ్రవేశింపలేదు. భక్తులకు సాయముఁజేయుటయే నావృత్తి. నాకేమియు వలదు. నీవు ఆనందముతో నాయోడ నెక్కుము. భద్రముగా నిన్ను అవ్వలకుఁ గొనిపోయెదను" అని బదులుచెప్పెను. నేను ఏకవస్త్రను; అందును, "నేను ధరించినది చినుఁగులగుడ్డ; అది తడిసిపోయెనేని వృద్ధురాలనగు నేను ఈరాత్రి చలిబాధను ఎట్లు తొలఁగించుకొఁగలను?" అని యామె యడుగఁగా, "నీకు భయము వలదు. నేను నీకు పుత్రప్రాయుఁడను; నీవు సందియములేక నాభుజ

ముపై నెక్కు" మని చెప్పి యాతఁ డామె అంగీకరింపఁగా, నామెను భుజము మీఁద నెక్కించుకొని పోయి పడవలో నెక్కించి, భద్రముగా అవ్వలిగట్టునకుఁ గొనిపోయి దింపి గ్రామములోనికి దారిఁజూపెను. అందులకు ఆమె చాలకృతజ్ఞయై "తండ్రీ! నాచెంతనున్న పిండిలో కొంచెము చేకొను" మనఁగా, నాతఁడు "నాకు వలదు. రేపు ద్వాదశి కావున ఆపిండిని ఒక యతిథికి ఇమ్ము. అదియె నాకు ఆనంద ప్రదము" అని చెప్పి అదృశ్యుఁడై పోయెను.

పిదప గోమాబాయి ఊరిలోనికిఁ బోయి ఆలయము సొచ్చి, విధివిధాన మున స్వామిని దర్శించి, ప్రార్థించి కొనియాడి మ్రొక్కి, ఆరాత్రి జాగారము చేసి కడపెను. తెల్లవారినపిదప భక్తులందఱతోఁ గలిసి చంద్రభాగకుఁ బోయి స్నానము చేసి, పండరినాథుని నామస్మరణము గావించుచు అతిథినిమిత్తము నిరీక్షింపసాగెను; కాని ఎంతకు ఎవరును రారైరి. అంతట నామె విచారముతో "రుక్మిణీనాథా! నీభక్తులు అందఱును ధనముకలవారు; కావున తమతమ వైభవముల ననుసరించి అతిథి సంతర్పణము చేయుచున్నారు. నేను అట్టిదానను కాను. ఇట్లు నీవు గూడ పక్షపాతము చూపిన నింక లోకము నిలుచునా?" యని ప్రార్థించుచుండఁగా, పండరి నాథుఁడు ఒక వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో వచ్చి, "తల్లీ! ఆఁకలికి నేను దాళఁజాలక యున్నాను. నావికృతవేషమును జూచి ఎవరును నన్ను చేరనీకున్నారు. నీవైన నాప్రాణములు నిలుపవా? నాకు ఒకరొట్టె చాలును" అని కూలఁబడెను. అందులకు గోమాబాయి చాల సంతసించి ఉపచారములు పలికి, తనచెంతనున్న పిండితో రెండు రొట్టెలు కాల్చి ఒకరొట్టె బ్రాహ్మణుని ముందు ఉంచెను; దానిని అతఁడు తినఁబోవు చుండఁగా, రుక్మిణీదేవి వృద్ధబ్రాహ్మణీరూపముతోవచ్చి "నేను ఆఁకట నననక మాడు చుండఁగా నీవు ఇక్కడకు వచ్చి ఒక్కఁడవును రొట్టె తినుచుంటివా?" యని పలికెను. అప్పుడు వృద్ధుఁడు గోమాబాయినిఁ జూచి "తల్లీ! మిగిలినరొట్టెను ఈమె కిమ్ము" అని పలికెను. గోమాబాయి అట్లేచేసెను. వారిద్దఱును ఆరొట్టెలను తిని, నిజరూపము లతో ఆమెకు సాక్షాత్కరించి అనుగ్రహించి అదృశ్యులైరి. గోమాబాయి బ్రతికి యున్నంతకాలమును పండరినాథుని సేవించి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

శా. "లావణ్యాంబుధి చంద్రబింబముఖలీలన్ దాల్చి వంశీనినా
దావిర్భూతసుధాప్రవాహమున నోలాడం బ్రవర్తిల్లునా
దైవాకారము నావచోవిహరణస్థానంబు నాపుణ్యాస
ద్భావంబారఁ బ్రసన్నమయ్యెను యశోదాపుత్రరూపంబునన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ 1. ప. 74.)

58. రామాబాయి

శ్లో. "సోఽయం విలాసమురళీనినదామృతేన సించన్నుదంచితమిదం మమ కర్ణయుగ్మం,
ఆయాతి మే నయనబంధురనన్యబంధురానందకందళితకేళికటాక్షలక్షః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 75.)

కాశీనగరమునకు అధిపతియగు సంతరాజు చాల మంచివాఁడై నీతిమంతుఁడై ప్రజలను కన్నబిడ్డలను వోలెఁ గాపాడుచు, సదా హరిధ్యానతత్పరుఁడై యుండు చుండెను. అతనికి లేకలేక ఒకకొమార్త కలిగెను. ఆబిడ్డను తలిదండ్రులు అతి ప్రేమతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి. ఆమెకు రామాబాయి అని పేరు ఉంచఁబడెను. బిడ్డను జూచి ఇరుగుపొరుగువారుగూడఁ జాల సంబరపడుచుండిరి.

సంతరాజు ఆమెకు యుక్తసమయమున అక్షరాభ్యాసము చేయించి, యోగ్యుఁడగు నొక గురువువద్ద విద్యాభ్యాసమునకు అప్పగించెను. సుగుణఖని యగు ఆబ్రాహ్మణుఁడు ఇట్టి కన్యారత్నమునకు విద్య చెప్పునదృష్టము పట్టినందులకు చాల నానందించెను. అతఁడామెను కన్నబిడ్డవలెఁ దలంచి చదువు చెప్పఁబూనెను. ఆమెయు వయస్సునఁ జిన్నదియయ్యు గుణముల వృద్ధురాలుగావున, గురువును దేవునిగను తండ్రిగను దలంచి పూజింపసాగెను. కొలఁదిదినములయందే ఆమెకు విద్యాభ్యాసము పూర్తియయ్యెను. ఒకనాఁడు ఉపాధ్యాయుఁడు "తల్లీ! ఇఁక నీకుఁ జెప్పవలసిన దేమియు లేదు" అని పలికెను. అంతట రామాబాయి "మీయనుగ్రహమువలన నాకు సకలమును దెల్లమైనది. అయినను పతివ్రతాధర్మములను మీవలన వినవలయు నని కుతూహలము గలదు" అని విన్నవించెను.

అందులకు ఉపాధ్యాయుఁడు "అమ్మా! వివాహమైనది మొదలుకొని జన్మము ఉన్నంతకాలమును పతి ననువర్తింపవలసిన రమణీమణులధర్మములను ఆమూలముగ వివరించి చెప్పుట కెవ్వరికి శక్యమగును ? నీవు తెలియనిదానవు కావు. తెలియనివారికి జెప్పినను ప్రయోజనములేదు. పతి సురూపియైనను, కురూపియైనను, సుగుణశాలియైనను, దుర్గుణవంతుఁడయినను, జారుఁడైనను, చోరుఁడైనను, అనాచారుఁడైనను, అపాత్రుఁడైనను, మఱియెట్టివాఁడయినను ఎదురాడక పదదాసియై రమణి మెలంగవలయును. అంతయు దీనియందే యున్నది" అని యిట్లే కొంతతడవు చెప్పెను. పిదప రామాబాయి గురువునకు అనంతధనము గురుదక్షిణగానిచ్చి ఆనందపెట్టెను. సంతరాజు గూడ ఉపాధ్యాయుని చాల గౌరవించెను.

పిదప సంతరాజు తనకుఁ దగినసంబంధమును జూచి రామాబాయి నొక రాజపుత్రునకుఇచ్చి మహావైభవముతోఁ బెండ్లిచేసెను. వివాహానంతరము రామాబాయి

అత్తవారింటికిఁ బోయెను; కాని విధివశమున ఆమెభర్త ఆమెమార్గమునకు కేవలము వ్యతిరిక్తుఁడయ్యెను. అతఁడు సకలమును చదువుకొనినవాఁడే యైనను ఐహికసుఖములమీఁద భ్రాంతిని కొంతవలకైనను విడువఁజాలకయుండెను. ఎల్లప్పుడును అంతఃపురమునువిడిచియుండుటకు అంగీకరింపఁడయ్యెను. ఎట్లయిన భర్తను సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పవలయునని రామాబాయి యోచించి, తగిన యుపాయములను వెదకిన కొలఁదిని ఆతఁడు బిఱ్ఱబిగియ సాగెను. పయింబయిగ నాతఁడు తనభార్యభాందసమును పోగొట్టవలయుననిగూడ సంకల్పించి యనేకవిధములఁ బ్రయత్నింపసాగెను.

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా, రామాబాయి గర్భవతియయ్యెను. తొమ్మిదిమాసములు గడచిన పిదప నామె ఒక చక్కని తనయునిఁ గనియెను. ఆ కుమారుని తనవంటి వానిని జేయవలయునని తండ్రియు, తనవంటివానినిఁ జేయవలయునని తల్లియుఁ బ్రయత్నింపఁబొచ్చిరి. ఒకయేకాదశినాఁడు రామాబాయి తా నుపవసించి భర్తనుగూడ ఉపవసింపవలసినదని చెప్పెను. అతఁడు అంతట అంతఃపురమునకు ఒకమేఁకను దెప్పించి, స్వయముగ రామాబాయియెదుట దానిని సంహరించి వంటవాండ్రకు "నేఁడు దీనిని వండుఁడు" అని నియమించెను. అదిచూచి రామాబాయి చాలఁ గటకటఁబడి, ఇట్టివానిని ఎట్లు మంచిమార్గమునకుఁ దేవచ్చునని చాల యోచించి, ఒకనాఁడు పాలలో విషముగలిపి బిడ్డకు ఇచ్చెను. కొంతసేపటికి ఆబిడ్డఁడు చనిపోయెను. అంతటఁ దండ్రివచ్చి అదేపనిగ విచారింపసాగెను. అప్పుడు రామాబాయి ఇదేసమయమని యోచించి, "నాథా! ఏల విచారించెదవు? కానున్నది కాక మానదు. ఇట్లు విచారించుచుఁ గూర్చుండిన మనపుత్రుఁడు బ్రతుకఁడు. ఈశ్వరాజ్ఞ లేనిదే చీమయుఁ గుట్టదు. ఇట్లగుటకు ఈశ్వరుని సెలవుఅయినది. మనపుత్రుఁడు బ్రతుకవలయుననినచో మఱల ఈశ్వరునియాదేశము కావలయును; కాని విచారమువలనఁ బ్రయోజనములేదు. దేవాలయమునఁ గొందఱు భాగవతులు వచ్చియున్నారు. వారు శ్రీహరి శ్రీపాదతీర్థమును మనబిడ్డకళేబరముమీఁద జిలికినచో ప్రయోజనము ఉండ వచ్చును; కావున నీవు పోయి ప్రార్థించి వారినిఁ గొనిరమ్ము" అని చెప్పెను. అతఁడు ఇది విని తొలుత నొకింత కోపించెను; కాని తుదకు "ఏపుట్టలో నేపామున్నదో ఎవరు చెప్పఁగలరు?" అని తలంచి, భార్య చెప్పినట్లు దేవాలయమునకుఁ బోయి, భాగవతులను అనేకవిధములఁ బ్రార్థించి ఇంటికిఁ గొనివచ్చెను. రామాబాయి భాగవతుల ననేకవిధములఁ బూజించెను. అంత భాగవతులు దయార్ద్రహృదయులై శ్రీహరిదివ్యపాదోదకమును బాలునిమీఁదఁ జల్లిరి. తోడనే బాలుఁడు నిద్రించినవానివలె లేచి కూర్చుండెను. అది చూచి ఎల్లరును ఆశ్చర్యచకితులైరి. రాజు చాల సంతసించి భాగవతుల ననేకవిధములఁ గొనియాడి, పూజించి

వారిచే జ్ఞానోపదేశమును బడసి, "ఇంతవఱకును నేను క్రూరుఁడనై నిన్ను అలయించితిని. అయినను నీవు నామీఁద పగఁబూనక సంతత పరిశ్రమచే నన్ను ఉద్ధరించితివి. కోటిజన్మములయందు నీకు దాస్యముఁ జేసియు నేను నీఋణమును దీర్చుకొనఁజాలను" అని రామాబాయిని అనేకవిధములఁ గొనియాడెను.

పిదప ఆదంపతులు బ్రతికియున్నంతకాలమును సకలవిధములను శ్రీహరిని సేవించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసిరి.

శ్లో. "శత్రుచ్ఛేదైకమంత్రం సకలముపనిషద్వాక్యసంపూజ్యమంత్రం
సంసారోత్తారమంత్రం సముపచితతమస్సంఘనిర్యాణమంత్రం
సర్వైశ్వర్యైకమంత్రం వ్యసనభుజగసందష్టసంత్రాణమంత్రం
జిహ్వే శ్రీకృష్ణమంత్రం జపజప సతతం జన్మసాఫల్యమంత్రం." (ముకుందమాల. 23.)

---

59. కర్మాబాయి

శ్లో. "మాతః కిం యదునాథ దేహి చషకం కిం తేన పాతుం పయ
స్తన్నాస్త్యద్య కదాస్తివా నిశి నిశా కా వాంధకారోదయః
ఆమీల్యాక్షియుగం నిశాప్యుపగతా దేహీతి మాతుర్ముహు
ర్వక్షోజాంశుకకర్షణోద్యతకరః కృష్ణస్స పుష్ణాతు వః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 60.)

జగన్నాథక్షేత్రమున కర్మాబాయి అనునొకస్త్రీ యుండెను. ఆమె గర్భవతియై యుండఁగా భర్త పరమపదించెను. ఆదుఃఖమువలన నామె ప్రపంచ మెఱుంగక యుండి, కొన్నిదినములకు ఒకకుమారుని గనియెను. కర్మాబాయి ఏకపుత్రుని మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుచు, ఆయాయుక్తసమయములయందు విద్యాభ్యాసము ఉపనయనము మున్నగువానిని నిర్వర్తింపించి, తుదకొక మంచికన్యను దెచ్చి వివాహము గావించెను. వివాహమైన కొలఁదిదినములకే కర్మాబాయికోడలు గర్భవతియయ్యెను. సకలకష్టములను అనుభవించి పెంచిన తన బిడుతఁడు ఇఁకఁ గుమాళ్లతండ్రియగును గదా!" యని యామె యానందించుచుండఁగా, అకస్మికముగా నుద్వృత రోగమువచ్చి ఆతఁడు చనిపోయెను. గోరుచుట్టుమీఁది రోఁకటిపోటువలె దుస్సహమైన పుత్రవియోగ మనుదుఃఖమును అనుభవించుచుండఁగా, కోడలు ప్రసవమయ్యెను. మగబిడ్డ కలిగినందులకు కర్మాబాయి మఱల నానందించుచుండఁగా మాటలువచ్చుప్రాయమున మనుమఁడుగూడ ఈలోకమును విడిచిపోయెను. అంతట కర్మాబాయి మిన్నువిరిగి మీఁదఁబడినట్లు ప్రపంచము నెఱుంగక, మింటికి మంటికి నేకధారగా విచారింపసాగెను.

కాలక్రమమున ఈవిచారము పెరిగిపోయెను; కాని తరుగలేదు. ఇట్లుండఁగా, జగన్నాథయాత్ర చేసికొనుటకు వచ్చిన భాగవతశిఖామణి యొకఁడు కర్మాబాయి యింట బసచేసెను. ఆతఁడు కర్మాబాయి తదేక దీక్షతో విచారించుటఁజూచి కారణము నెఱింగి, ఆమెను చేరఁబిలిచి ఇట్లు చెప్పెను.

"తల్లీ! నీవు కాలము గడచినదానవు. ప్రాపంచికవృత్తములలో నీకుఁ దెలియనివి లేవు. సంసారమున సంభవించు నవస్థలు నీవు ఎఱుఁగనివి లేవు. ఇట్టి పూర్ణానుభవమును గలిగియు, సంగతి సందర్భములను గ్రహింపలేకైతివి. భర్త, పుత్త్రుఁడు, పౌత్త్రుఁడు అచిరకాలమున వరుసగా గతించుట నిక్కారమే; విచారకారణమే; కాని బాగుగ యోచింపుము. పుట్టిన తరువాత చావకుండ నుండిన వారెవరో తెలుపుము. పురిటిగదియందే కొందఱు చచ్చిరి. పదియేండ్ల ప్రతికి కొందఱు కూలిరి. నూతేండ్లు బ్రతికి అనేకులు సమసిరి. ఇట్లే అనేకప్రాయముల యందు అనేకులు రూపుమాసిరి. చావుమాత్రము ఎవరికిని తప్పియుండలేదు; తప్పదు. 'జాతస్య మరణం ధ్రువ' మ్మన నెఱుంగవా? కాని చనిపోయినవాఁడు మఱల బ్రతికినట్లు ఎప్పుడును వినఁబడలేదు. దానికి ఏమియు ఉపాయములు లేవు. ఇఁక ఇట్లు విచారించుటవలన ఏమి ప్రయోజనము? ఇంతకంటె అజ్ఞానము ఏమి యున్నది? విచారించుచున్న నీవును చనిపోదువు. విచారింపవలదని చెప్పుచున్న నేనును చనిపోదును; కాని ఒక్క భేదము గలదు. కొందఱు మఱల జన్మింతురు. కొందఱు పునరావృత్తి రహితమైన శాశ్వత బ్రహ్మధామమును గాంతురు. ఇంతవఱకు సంసారసంబంధములగు సకలవిషయములను అనుభవపూర్వకముగ నెఱుఁగుచున్న నీకు పునర్జన్మమున సుఖమున్నదో, బ్రహ్మైక్యమున సుఖమున్నదో, వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదుగదా! యుక్తాయుక్తవిచారము చేయఁగల వ్యక్తి పునర్జన్మము కోరఁడు. పునర్జన్మమును బ్రహ్మైక్యమును మన ఇష్టానిష్టములయందున్నవి. కావున జగన్నాథ స్వామిసాక్షిగా నిన్ను ఉద్ధరించుటకుఁ జెప్పుచున్నాను. నేఁటినుండి,—ఈగడియ నుండి,—ఈక్షణమునుండి నీవు దుఃఖమును మానుము. నీకు గోపాలమూర్తి విగ్రహమును ఇచ్చెదను. దానిని నీవు నీకుమారుని, నీపౌత్త్రుని పెంచి లాలించినట్లు లాలించుచుండుము. అవసానమున నీకు ముక్తి చేకూరును."

ఈమాటలు విని కర్మాబాయి దుఃఖమును మాని, భక్తుని యుపదేశానుసారముగఁ బ్రవర్తింపసాగెను. ప్రతిదినమును ఉదయమున ఆమె లేవఁగానే సకలకృత్యములను విడిచి, తొలుత అన్నము వండి గోపాలవిగ్రహమునకు నివేదించి, పిదప తొట్టిలోఁబెట్టి జోలలుపాడి, పిదపఁ దాను సకలమును నిర్వర్తించుకొని స్నానము చేసి భగవన్నివేదితాన్నమును భుజింపసాగెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడచునప్పటికి ఆమెకు గోపాలవిగ్రహముతోడిదే లోకమయ్యెను. ఒకప్పుడు కర్మాబాయి

ఇంతలోఁ గొందఱు బ్రాహ్మణులు వచ్చిరి. వారామె ప్రవర్తనముఁ జూచి సందేహించి "తల్లీ! నీవు ప్రాతఃకాలమున లేవఁగానే అన్నము వండి పిదప స్నానము చేయు చున్నావు; ఇదియేల ?" అని యడిగిరి. అందులకు ఆమె నాయనలారా! నేను స్నానముచేసి వచ్చునంతవఱకు నాబిడ్డఁడు ఆఁకలికిఁ దాళఁజాలఁడు. కావున నట్లు చేయుచున్నాను" అని చెప్పెను. "నీయింట బాలుఁడు కాన్పింపఁడేమి ?" అని వారు అడుగఁగా, నామె గోపాలవిగ్రహమును దెచ్చి చూపి సకలమును వారికిఁ జెప్పెను. మధ్యాహ్నము వారు చూచుచుండఁగా, నామె గోపాలవిగ్రహము నెదుట అన్నమును వడ్డించి నివేదనము చేసెను. చూచుచుండఁగానే పాత్రమున ఉన్న సకలపదార్థములును మాయ మయ్యెను. బ్రాహ్మణులు అది చూచి పరమా శ్చర్యచకితులై, "ఈమెచరిత్రము అద్భుతముగా నున్నది. ఇట్టిది ఎందును కని విని యుండలేదు" అని యనుకొని, "తల్లీ! భగవంతుఁడు నీప్రాపున ఉన్నాఁడు. నీ యదృష్టము అనితరలభ్యము. అయినను ఇట్లుగాక స్నానముచేసి మఱియు పాకము చేయుట మంచిది" అని చెప్పి వెడలిపోయిరి. మఱునాఁడు ఆమె అట్లే చేసెను; కాని పాత్రమున వడ్డింపఁబడిన అన్నము అట్లే యుండెను. అందులకుఁ గారణము తెలియక ఆమె తహతహపడసాగెను. నాఁటిరాత్రి గోపాలుఁడు అర్చకునకు స్వప్నమున సాక్షా త్కరించి "కర్మాబాయి భక్తి విశ్వాసములు లేని శాస్త్రజ్ఞులమాటలను విని, నాకు అన్నము పెట్టుటలో మామూలుమార్గమును విడిచిపెట్టినది. అగుటచే నేఁడు నాకు అన్నము సహింపలేదు. నాకడుపు ఆఁకట నకనకలాడుచున్నది" అని చెప్పెను. మఱు నాఁడు ఈసంగతిని అర్చకుఁడు కర్మాబాయితోఁ జెప్పి "తల్లీ! నీయనుగ్రహమువలన నాకు భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించి అనుగ్రహించెను" అని కొనియాడి, వెడలి పోయెను. కర్మాబాయి మఱల యథాప్రకారముగఁ జేయసాగెను. అప్పటినుండియు గోపాలవిగ్రహము నెదుటఁ బెట్టినపదార్థములు వెంటనే అదృశ్యములు కాసాగెను. అది చూచి కర్మాబాయి గోపాలునకు మఱలఁ దనమీఁద ననుగ్రహము కలిగెనని పరమానందభరితురాలు అయ్యెను. ఈసంగతి విని వచ్చి ఊరివారందఱును ఆమెను జాలఁ గొనియాడిరి. కర్మాబాయి బ్రతికియున్నంతకాలమును ఇట్లే గడపి, అవసాన మున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

ఉ. "అమ్మ ఇదేమిరా యదుకులాగ్రణి గిన్నె యొసంగు మేల పా
లిమ్ముగఁ ద్రావ లే దిపు డదెప్పుడు రేయదియెట్టి దంధకా
రమ్మగునన్నుఁ గన్మొగిచి రాతిరి వచ్చెను వేగ పాలు తే
తెమ్మని తల్లిపైఁట వడిఁదీయుఁ ముకుందుఁడు నన్నుఁ బ్రోచుతన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 60.)

60. మీరాబాయి

శ్లో. లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వంగప్రసంగాధిక
ప్రీతే గీతివిభంగసంగరలసద్వేణుప్రణాదామృతే,
రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్మేరే మురారేర్ముదా
మాధుర్యైకరసే ముఖేందుకమలే మగ్నం మదీయం మనః.

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. శ్లో. 22)

ఉదయపురమును ఏలు ఒకానొక మహారాజునకు మీరాబాయి అను కోమార్తె కలిగెను. తలిదండ్రులు ఆమె నెంతో గారాబముతోఁ బెంచుకొనసాగిరి. మాటలాడ నేర్చినదిమొదలు మీరాబాయి శ్రీకృష్ణా యని తలుచు పలుకుచుండెడిది; ఆటలాడఁదొడఁగినదిమొదలు ఆమె బంగరు శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును అలంకరించుచు దానితో నాడుకొనుచుండెడిది; ప్రతిదినమును ఆవిగ్రహమునకు జలకమాడించి, క్రొత్తబట్టలు కట్టి, గంధము అలఁది, పూదండలు వేసి—ఈతీరున ఆమె కాలము గడపుచుండెను. యుక్తసమయమునఁ దలిదండ్రులు ఆమెకు అక్షరాభ్యాసముఁ గావించిరి; కాని విద్యావిషయమున ఆమె శ్రద్ధచేయలేదు. తలిదండ్రులలో నెవరైన "చదువుకొనుమమ్మా" యని చెప్పినచో "ఇదిగో వెళ్లుచున్నాను" అని చెప్పి, వారు అవ్వలకుఁ బోయినవెంటనే తనపనిఁ దాను చేసికొనుచుండెడిది. కొంతకాలమునకు ఆమె వివాహయోగ్య యయ్యెను. అది చూచి తలిదండ్రులు ఆమెకుఁ దగిన వరుని అన్వేషించుటకుఁ బ్రారంభించిరి. ఒకనాఁడు తండ్రి కోమార్తెను చేరఁబిలిచి, "తల్లీ! నీకు పెండ్లియీడు వచ్చినది. నీవు ఎవ్వరినేని వరించియున్నచోఁ జెప్పుము" అనియెను. అంతట మీరాబాయి లజ్జను బోఁద్రోసి, "నేను శ్రీకృష్ణమూర్తిని వరించితి" నని పలికెను. తలిదండ్రులు ఆశ్చర్యపడి "తల్లీ! నిన్ను వేళాకోళమునకు అడుగుట లేదు. యథార్థము చెప్పుము" అని యడిగిరి. మీరాబాయి "నేను వేళాకోళపుఁ బ్రత్యుత్తరము ఇచ్చుటలేదు. నిజమేచెప్పితిని" అని పలికెను. తల్లిదండ్రులకు ఈ మాట వజ్రాయుధ మయ్యెను. కొంతతడవు వారు మాటాడఁజాలకపోయిరి.

పిదప తండ్రి ఇట్లు చెప్పెను. "చిట్టితల్లీ, లోకములో నిట్టివింతలు గలవా? ఇది విన్న నలుగురును నవ్వరా? మాకుఁ దలవంపులు గదా! నీకు సిగ్గులచేటుగాదా? నీవు ఇదివఱలో యోచించుకొనియుండనిచో ఇపుడు యోచించుకొనుము. లేకున్న తగినవరుని మేము తెచ్చెదము. చెప్పుము." ఆమె ఇది విని, "తండ్రీ! నీవు పొఱఁబడుచున్నావు. ఇదివఱకే నేను సకలమును ఆలోచించుకొంటిని. ఇంక యోచింపవలసినది ఏమియు లేదు, మీకుఁ గూడ ఆకష్టము పనిలేదు. తండ్రీ! నీకు ఈవెఱ్ఱి ఏల? నాకు

పక్షివాహనునికంటె మంచివరుఁడు లభించునా? నీకు శ్రీకృష్ణునికంటె మంచిఅల్లుఁడు దొరకునా? ఇఁక నాయెదుట వివాహప్రస్తావము తేవలదు. నేను మానవమాత్రునిఁ బెండ్లియాడఁజాలను. మీకుఁ దెలియకపోవచ్చును. కాని నేను శ్రీకృష్ణునకుఁ బరిచర్య చేయుటకుఁ బుట్టితిని. మానవునకు మీరు నన్ను బలవంతముగాఁ గట్టిపెట్టెద రేని, నేను మీకును మీరు ఆనందముతోఁ దెచ్చుకొనిన అల్లునకుఁ గూడఁ దక్కను" అని చెప్పెను. తలిదండ్రులు ఇఁకఁ జేయునదిలేక అందులకు అంగీకరించి, "వంశమునకు అమర్యాద రానీయకుము" అని చెప్పిరి.

పిదప మీరాబాయి సువర్ణగోపాలవిగ్రహమే లోకముగా నుండెను. అంతట లోకులు ఆమెను గురించి అనేకవిధములఁ జెప్పుకొనసాగిరి. అవి ఆమె తండ్రిచెవులఁ బడెను. ఆతఁడు సహింపలేక భార్యను బిలిచి "మనబిడ్డవలన మనకు అపకీర్తి వచ్చుచున్నది. సాధువులను సజ్జనులను చేర్చి ఆమె హరిభజనచేయుట లోకులకు అనుమానకారణమైనది. నేను ఈయవమానమును సహింపఁజాలను" అనియెను. ఆమెకూడ అట్లే చెప్పెను. పిదప ఇరువురును మాటాడుకొని గిన్నెలో విషమును బోసి దానిని ఆమెచెంతకుఁ గొనిపోయి, "నీవు మాయిష్టముప్రకారము పెండ్లియాడుము. లేకున్న ఈవిషమును పానము చేయుము" అని చెప్పిరి. మీరాబాయి ఆనందముతో ఆగిన్నెను అందుకొని, "నాథా! నీకుఁ దెలియనిది లేదు. నీకొఱకు నేను ఈవిషముఁ బానముచేయుచున్నాను."అని గడగడఁ ద్రాగివేసెను.ఆవిషము మీరాబాయికంఠము దిగుచుండఁగానే ఎదుటనున్న సువర్ణగోపాలవిగ్రహము నల్లఁబడెను. అది చూచి ఆమె తలిదండ్రులును చూచినవారును ఆశ్చర్యపడి, శ్రీకృష్ణుఁడు మీరాబాయికి స్వాధీనుఁడై యున్నాఁడని యెఱింగి, మీరాబాయికిని శ్రీకృష్ణునకును తీరని యపచారము చేసితిమని విచారించి, ఆమెను క్షమింపఁ బ్రార్థించిరి. అంతట నామె "హృదయేశ్వరా! ఈయపరాధమును క్షమించి,నాతలిదండ్రులను గాపాడుము"అని ప్రార్థించెను. తోడనే సువర్ణవిగ్రహము తొల్లిఁటివలె ప్రకాశించెను. అంతట రక్షింపవలసినదని మీరాబాయిని ఎల్లరును బ్రార్థించిరి. అదిమొదలు మీరాబాయిని ఎల్లరును బూజింపసాగిరి. మీరాబాయి బ్రతికియున్నంతకాలమును ఇట్లు కాలముగడపి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను. మీరాబాయిని అనుగ్రహించిన సువర్ణగోపాలవిగ్రహమును ఇప్పటికిని ఉదయపురమున జనులు కొలుచుచున్నారు.

మ. లలితాలోకతరంగసంగతము లీలామందహాసప్రభా
పులినంబుల్ మురళీరవామృతరసంబుల్ రాధికాలోచనో
త్పలసంభావితమాధురీగుణములై భాసిల్లు శ్రీకృష్ణుని
స్థలవక్త్రాంబురుహాకరంబున రమింపంగోరెదన్ నామదిన్. (కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 22.)

61. జనాబాయి

శ్లో. "అవతారాస్సంత్వన్యే సరసిజనయనస్య సర్వతోభద్రాః,
కృష్ణాదన్యః కోవా ప్రభవతి గోగోపగోపికాముక్త్యై."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 85.)

ఒక బ్రాహ్మణుడు సకుటుంబముగా కార్తికోత్సవమున పండరినాథుని సేవించుటకు పాండురంగక్షేత్రమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నాతనికొమార్తె పాండురంగని వైభవమునకుఁ జొక్కి, అటనుండి కదలఁజాలకపోయెను. తల్లియుఁ దండ్రియు నెంత నిర్బంధించినను, ఆమె "నేను పాండురంగని పాదకమలములను విడిచి రాఁజాలను. నన్ను మఱచిపొండు. మీరు యథేచ్ఛగఁ బొండు" అని చెప్పెను. వారందఱును ఆమె నచ్చట విడిచి వెడలిపోయిరి. పిదప నామెనిశ్చింతయై, భగవంతుని యెదుటఁ గూరుచుండి ధ్యానము ప్రారంభించెను. కొంతసేపు అయిన తరువాత నామదేవుఁడు ఆమెను జూచి "నీ పేరేమి? నీవు ఇచ్చట ఒంటరిగా నేల యుంటివి?" అని యడిగెను. "నాపేరు జనాబాయి. పాండురంగఁడే నాతండ్రి. రుక్మిణీదేవియే నాతల్లి. నేను నాతలిదండ్రుల ఇంట నున్నాను" అని యామె ప్రత్యుత్తరమిచ్చి యూరకుండెను. అంతట నామదేవుఁడు "తల్లీ! నీవు మాయింటికి వచ్చియుండుము. నీకేమియు లోపములు ఉండవు. అక్కడ నుండి నీవు నిశ్చింతతో హరిభజనము చేసికోవచ్చును" అని చెప్పి చేయిపట్టుకొని కొనిపోయి, తల్లినిఁ జూచి "అమ్మా! ఈచిన్నది పాండురంగని అంతరంగభక్తురాలు. మనతో నుండి భగవంతుని పూజించుకొనుచుండును" అని యప్పగించెను.

అదిమొదలు జనాబాయి నామదేవుని యింట సకలమును నిర్వర్తించుచు, వారియెడల చాల భయభక్తులతో మెలంగుచు నుండెను. ఇట్లుండఁగా, నొక నాఁటిరాత్రి గాలివానపట్టి నామదేవుని ఇంటికప్పు ఎగిరిపోయెను. అప్పుడు పాండురంగఁడు తనసుదర్శనముచే ఆయింటికి ఆచ్ఛాదనము చేసి ఇంటియందు ఒకవాన చినుకుఅయినను పడకుండఁజేసి, పడిపోయిన గోడలను మన్ను కలిపి పెట్టుటకుఁ బ్రారంభించెను. గోడలు పూర్తి చేసి, అచ్చటచ్చటఁ బడియున్న చెత్తను అవ్వలఁ బాఱవేయుచుండఁగా తెల్లవారెను. అపుడు నామదేవుఁడు నిద్రమేల్కాంచి వచ్చిచూచి, నిర్విణ్ణుఁడై "శ్రీహరీ! ఇది యేమి?" అని ప్రశ్నింపఁగా, పాండురంగఁడు అంతయు నెఱింగించి, ఇంటిలోనికిఁ బోయి నామదేవునితో సరసస్సల్లాపములు ప్రారంభించెను. అదిచూచి వచ్చి, నామదేవునితల్లియగు గుణాబాయి పండరినాథు

నకు సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించెను. అంతలో జనాబాయి వచ్చి "కరుణా సాంద్రా! మానిమిత్తము నీవు ఎంత ఆయాస మనుభవించితివి?" అని చెంతఁ గూర్చుండి ఒడలు నొక్కసాగెను. ఇంతలో గుణాబాయి వంట తయారుచేసెను. నామదేవుఁడు ఒడలినొప్పులు పోవుటకై పాండురంగని వేడినీట జలకమాడించి, భోజనమునకుఁ గొనిపోయెను.

నామదేవుని నలువురు కుమారులతో పాండురంగఁడు ఒకపంక్తినిఁ గూర్చుండెను. గుణాబాయియు, నామదేవుఁడును ఒకబంతినిఁ గూర్చుండిరి. పండరినాథుని ఆజ్ఞయగుటచే నామదేవుని భార్యయగు రాధాబాయిగూడ వచ్చి కూర్చుండెను. అందఱకును జనాబాయి వడ్డించెను. అందఱును భోజనములు ప్రారంభించిరి. కొంత సేపైనతరువాత జనాబాయి "నన్ను విడిచి మీరందఱును భుజించుట చాల రసభంగముగా నున్నది" అని యనుకొనెను. అది గ్రహించి పాండురంగఁడు తినుటకు ఎత్తినకబళమును పాత్రమునఁ బడవేసి, "నాకిఁక భోజనము రుచించుటలేదు" అని పలికి, యూరకుండెను. నామదేవుఁడు "అవును. శ్రీహరీ! జనాబాయి బంతిని లేకుండ నీకు భోజనము ఎట్లు రుచించును?" అనియెను. ఇంతలో అందఱి భోజనములును పూర్తియయ్యెను. అందఱును లేచి చేతులు కడుగుకొని యొకచో సుఖోపవిష్టులైరి. గుణాబాయి భగవంతుని భుక్తశేషమును జనాబాయికి ఇచ్చి "ఇది బ్రహ్మాదులకుఁ గూడ అలభ్యము. పండరినాథుని అనుగ్రహమువలనను, నామదేవునికరుణవలనను నీకు ఇది లభించినది" అని చెప్పుచు ఇచ్చివేసెను. తరువాత భుజింపవచ్చునని జనాబాయి ఆప్రసాదమును ఒకచో భద్రముగ దాచెను.

నాఁటిరాత్రి అందఱును నిద్రించిన వెనుక, పండరినాథుఁడు ధ్వనిచేయకుండ జనాబాయిచెంతకు వచ్చి "ఇందాఁక నాకు అన్నము రుచింపలేదు. ఇపుడు ఆఁకలి నన్ను దహించివేయుచున్నది. ఏమయినఁ బెట్టుము" అని యడిగెను. జనాబాయి "శ్రీహరీ! నీకు నాయెడలఁ గలిగిన కటాక్షము నిర్హేతుకము. నీకు ఒసఁగఁదగినవస్తువు నాచెంత ఆత్మకంటె మఱియొకటి లేదు. దానిని స్వీకరింపుము" అని పలికెను. శ్రీహరి జాలము చేయక, పగటి నాభుక్తశేషమును దెమ్ము" అనియెను. జనాబాయి అట్లేచేయఁగా, మఱల పండరినాథుఁడు "నాతోఁ గూర్చుండి భుజింపుము" అని నియమించెను. అంత జనాబాయి పండరినాథునితోఁ గలిసి ఏకపాత్రమున భుజింపసాగెను. ఇదిచూచి గుణాబాయి మెల్లఁగ నామదేవుని చెంతకుఁ బోయి జరుగుచున్నదంతయుఁ జెప్పెను. నామదేవుఁడు "అమ్మా! నీవు ఇందులకు వింతపడ నక్కఱలేదు. శ్రీహరి రామావతారకాలమున శబరి యెంగిలి భుజింపలేదా?" అని యడుగ, నామె మారు పలుకక తన స్థానమునకుఁ బోయి పరుండెను. భోజనానంతరము జనాబాయియు పాండురంగఁడును ఎవరిస్థానమున వారు శయనించిరి.

తెల్లవారుజామున మఱల పాండురంగఁడు అంధకారంబు ముండఁగ లేచి, జనాబాయి చెంతకుఁ బోయి లేపి, "నీవు పిండి విసరునపుడు నీకు సాయముఁ జేయ వచ్చితిని రమ్ము" అనియెను. జనాబాయి తిరుగలి వేసి గోధుమలు తెచ్చి అప్పుడు నుంపఁగా, పండరినాథుఁడు "నీవు పాటపాడుచుండుము; నేను విసరెదను" అని యెను. జనాబాయి ఒక చక్కనిపాటఁ బ్రారంభించెను. పండరినాథుఁడు పిండి విసరఁ దొడఁగెను.

ఈధ్వని విని గుణాబాయి లేచి, "నీతో పిండి విసరుచున్న రెండవవా రెవరే? ఇందులకు నీవొక కూలిదానినిఁ బెట్టుకొంటివా యేమి? ఇట్టి రాత్రివేళ కూలికి వచ్చినది ఎవతె?" అని జనాబాయిని గద్దించి పలికెను. జనాబాయి నిరుత్తర యయ్యెను. అంతట పండరినాథుఁడు "నేను కూలిదానను గాను. జనాబాయి కోమలగానము వినుటకు వచ్చి పిండి విసరుచున్నాను. నాపేరు కృష్ణాబాయి" అని చెప్పెను. అప్పుడు నామదేవుఁడు తల్లినిఁ బిలిచి, "అమ్మా! ఇఁక మాటాడకుము. నీకు పండరినాథుఁడు ప్రత్యుత్తరము ఇచ్చుచున్నాఁడు. జనాబాయి తన సుగుణము లనుపాశముచే శ్రీహరిని బంధించి వేసి, వెంటఁబెట్టుకొని యున్నది" అనియెను. అది విని గుణాబాయి తాను చేసిన ధార్ష్ట్యమునకుఁ జాల సిగ్గుపడి, క్షమింపవలసినదని శ్రీహరినిఁ బ్రార్థించెను.

పిండి విసరుట యగునప్పటికి ఇంకను రాత్రి యుండెను. పండరినాథుఁడు జనాబాయితో మాటాడుచునే నిద్రించెను. అంతలోఁ దెల్లవారెను. అప్పుడు జనాబాయి స్వామిని ప్రబోధించి "శ్రీహరీ! తెల్లవారినది. నీకొఱకు ఆలయమున అర్చకులును, యాత్రికులును వేచియుందురు" అని విన్నవించెను. పండరినాథుఁడు జనాబాయి యెడలఁ దనకుఁగల ఆదరమును అందఱకును బ్రకటనఁ జేయఁగోరి, తన యాభరణములను అన్నిటిని పీతాంబరమున మూటఁగట్టి జనాబాయి చిట్టెల మూఁటలోఁ బెట్టి, ఆమె జీర్ణ వస్త్రములలో నొకటి తీసికొని కప్పుకొని వెడలి పోయెను.

అర్చకులు తలుపులు తెఱచి చూడఁగా, అంతయు విపరీతముగా నుండెను. అందులకుఁ గత మెఱుఁగఁజాలక వారందఱును తహతహపడుచుండఁగా, నం దొకఁడు "ఈజీర్ణవస్త్రము మొన్న నీనడుమ నామదేవుఁడు తనయింటికిఁ దీసికొని పోయిన జనాబాయి ధరించినది. స్వామి ఆభరణములను పీతాంబరమును ఆమెయే హరించి యుండవలెను" అని పలికెను. ఈమాటమీఁద నందఱును "అయి యుండ వచ్చు" నని కోలాహలము చేయుచు నామదేవుని యింటికి వచ్చిరి. అందఱును ఒక మాఱుగ జనాబాయిని "భగవంతుని పదార్థములను శీఘ్రముగ నిమ్ము. లేకున్న దండింపఁ బడెదవు" అని గద్దింపసాగిరి. అది చూచి జనాబాయి తెల్లవోయెను. నామదేవుఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁడై సంగతి యేమని యడుగఁగా, అర్చకులు తాము యోచించి నిశ్చయించిన విషయమును దెలిపిరి. నామదేవుఁడు ఆమీఁద మాటాడఁ

జాలక పోయెను. జనాబాయి "ఆపదార్థములు నాచెంత నున్నచో నాకండ్లు పోవు గాక" అని పలికెను. అంతట అర్చకులు లోపలఁ బ్రవేశించి ఆమె బట్టలమూఁట వెదకిరి. అందున్న వస్తువులు తోడనే వారికిఁ గాన్పించెను. పిదప నందఱును ఆ దోషియని నిర్ధారించి, శూలారోపణ శిక్ష విధించుటకు చంద్రభాగా నదీతీరమున గొనిపోయిరి. జనాబాయి తనమీఁద నిట్టి జనాపవాదము వచ్చినదని ఏమిం వగవక, నిశ్చింతయై—

శ్లో. "భక్తాపాయభుజంగగారుడమణిస్త్రైలోక్యరక్షామణిః
గోపీలోచనచాతకాంబుదమణిస్సౌందర్యముద్రామణిః,
యః కాంతామణిరుక్మిణీఘనకుచద్వంద్వైకభూషామణి
శ్శ్రేయో దేవశిఖామణి ర్దిశతు నో గోపాలచూడామణిః." (ముకుందమాల. 2

అని తదేకదీక్షతో శ్రీహరిని ధ్యానింపఁ దొడఁగెను. కొంతసేపటికి అర్చకు ఆమెను ఎత్తి శూలముమీఁద ఎక్కించిరి. తోడనే శూలము భస్మమయిపోయె అది చూచి అందఱును జనాబాయి నిర్దోషురాలే గాక మహాత్మురాలని ఆమెయెడఁ దా మపచారము చేసి, అపరాధము చేసితిమనియు నొచ్చుకొనుచు, ఆ పాదములమీఁద వ్రాలి అనేకవిధముల రక్షింపఁగోరి, మహావైభవముతో మఱ గ్రామములోనికిఁ గొనిపోయిరి.

ఒకనాఁడు జనాబాయి పనులన్నియు ముగిసిన తరువాత, వాకి గూర్చుండి పాండురంగని మీఁద కవిత్వము చేయుచుండెను. పాండురంగఁ ఆ కవితామాధుర్యమునకు సొక్కి, తాటాకుమీఁద ఆపద్యములను వ్రాసికొ చుండెను. ఈసమయమున జ్ఞానదేవుఁడు తలుపులు తెఱచికొని స్వామిని సేవిం టకు వచ్చెను. ఆతనిం జూచి స్వామి తాటాకులను దాఁచెను. అందులకు అ తృప్తుఁడై జ్ఞానదేవుఁడు అనేకవిధముల గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడుగఁగా, స్వామి తుద యథార్థము చెప్పెను. జనాబాయి కవిత్వమును జూచి జ్ఞానదేవుఁడు ఆశ్చర్యపడె మఱునాఁడు జ్ఞానదేవాది భక్తశిఖామణులు ఎల్లరును నామదేవుని యింటికిఁ బో జనాబాయిని అనేక విధముల గౌరవించిరి.

బ్రతికియున్నంత కాలమును జనాబాయి ఇట్లే కాలము గడపి, అవసానమ శ్రీహరి సాయుజ్యమును బడసెను.

మ. "అవతారంబులు లేవె శౌరి కతికల్యాణంబు లిద్ధాత్రిలో
నవి పెక్కుల్ గల వెంచ గోనికరగోపానీకగోపాంగనా
నివహశ్రేయ మొసంగఁ జాలెనె కృపానిర్నిద్రుఁడైనట్టి శౌ
రివలెన్ వేరొకమూర్తి కావునఁ దదంఘ్రిం గొల్తు నెల్లప్పుడున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 8

62. పిళాబాయి

శ్లో. "తృష్ణాతురే చేతసి జృంభమాణం ముష్ణన్ముహుర్మోహమహాంధకారం,
పుష్ణాతు నః పుణ్యదమైకసింధోః కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 9.)

ఒకమంత్రికి చాలపుత్రుల వెనుక లేకలేక ఒక కొమార్తె గలిగెను. ఆమెను తల్లిదండ్రులు మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచు, పిళాబాయి అని పిలువ సాగిరి. పిళాబాయియు జ్ఞానము వచ్చినది మొదలు శ్రీహరినామస్మరణము చేయుచు, శ్రీహరివిగ్రహములను పూజించుచు, ఆనందమూర్తియై యుండెను. అన్నదమ్ములు గూడ ఆమెను చాల ప్రేమించెడివారు. ఆమెకు యుక్తవయస్సు వచ్చినతరువాత తలిదండ్రులు ఒక చక్కని వరునిఁ దెచ్చి శుభముహూర్తమున మహావైభవముతో వివాహముఁ గావించిరి.

కాని ఆమె దౌర్భాగ్యమువలన కొలఁదికాలమునందే ఆమెభర్త చని పోయెను. అందులకుఁ జేయునది యేమియులేక ఆమె తన కాలమునంతను తల్లి దండ్రులను సేవించుటయందును, శ్రీహరినిఁ బూజించుటయందును గడపసాగెను. ఇట్లుండఁగా, మఱికొన్నిదినములకు తలిదండ్రులుగూడ ఒక్కమాఱుగ కాలము చేసిరి. పిళాబాయి ఈతీరున ఆపత్సముద్రమున మునిఁగిపోయియు, ధైర్యమును వీడక సదా హరినామమును స్మరింపసాగెను. ఇట్లు మఱికొంతకాలము జరుగునప్ప టికి ఆమె సోదరులు ఒకరితో నొకరు తగవులాడుకొని విడిపోయిరి. వారు ఆస్తి యంతయు పంచుకొనుటలో పిళాబాయి దేవతార్చనచేయు పెట్టె చిన్నవాని భాగ మునకుఁ బోయెను. దీనిని వాటాలు వేసికొనుట మంచిదిగాదని పెద్దవాఁడు ఎంత పట్టుపట్టినను తక్కినవారు అంగీకరింపరైరి. పిళాబాయి పెద్దన్నవద్ద నుండెను. ఆమె తన పెట్టెను పంపవలసినదని ఒక నౌకరుని చిన్నఅన్నవద్దకుఁ బంపెను. కాని ఇచ్చు టకు ఇష్టము లేక "చాల వెదకితిని. ఎచ్చటను గాన్పింపలేదు" అని వర్తమానము పంపెను. పిళాబాయి ఆపెట్టెలో నున్న శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును బూజింపకుండ భోజ నము చేయదు. అగుట నామె ఉపవాసములు చేయఁజొచ్చెను. ఇట్లు అయిదాఱు దినములు గడచిన తరువాత ఒకరాత్రి శ్రీకృష్ణుఁడు స్వప్నమున వృద్ధబ్రాహ్మణరూప ముతో పిళాబాయికి సాక్షాత్కరించి, "నీవు వగవవలదు. నేఁటినుండి నీవు అన వరతమును భగవద్గీతను పారాయణము చేయుచుండుము. శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతా రూపమును స్వీకరించియున్నాఁడు. భక్తులకు అంతకంటె పూజ్యము మఱియొకటి లేదు" అని చెప్పి, ఆమె పెట్టెను ఆమెచేత నుంచి తిరోహితుఁ డయ్యెను.

పిళాబాయి ఆశ్చర్యముతో మేల్కాంచి చూడఁగా, చేతిలో తనపెట్టె యుండెను. "భగవంతుఁడే వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో సాక్షాత్కరించె" నని తెలిసికొని యామె పరమానందముతో అది మొదలు భగవద్గీతాపారాయణము చేయసాగెను. కొన్నిదినము లయినతరువాత ఆమె చిన్నియన్న చెల్లెలి మాహాత్మ్యమును గుర్తెఱిఁగి, పెద్దన్నను ఆమెను పాదములు పట్టి క్షమింపవలసిన దని ప్రార్థించి పోయెను. అదిమొదలుకొని ఆమె యన్నలుఁగూడ శ్రీహరినిఁ బూజించుచు, అతిథులను అభ్యాగతులను ఆదరించుచు, శాంతముగఁ గాలము గడపసాగిరి. పిళాబాయి బ్రతికియున్నంతకాలమును శ్రీహరినిఁ బూజించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బొందెను.

మ. "అమితాశావశమై నామది నవశ్యంబైన మోహాంధకా
రము గారుణ్యకటాక్షవీక్షణవిభారాశిన్ విభాలించి నె
య్యమునం బ్రోచుదయాపయోధి ఘనబృందారణ్యకర్మందిబృం
దమనోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదంబొప్ప నెల్లప్పుడున్."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 9.)

63. గుణవతీబాయి

శ్లో. "ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం, ముదాముహురుదీర్ణయా మునిమనోంబుజామ్రేడితం,
మదాలసవిలోచనవ్రజవధూముఖాస్వాదితం, కదాను కమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ 3. ప. 11.)

మాధవసింగు అనురాజునకు గుణవతీబాయి యనుభార్య యుండెను. ఆమె పతివ్రత యని చాల ప్రఖ్యాతి గడించెను. ఆమెకు ఇరువురు కుమారులు కలిగిరి. వారినిఁ బెంచుటకు నియమింపఁబడిన దాదియు చాల మంచిది. ఆమె పెదవులు ఎల్లప్పుడును కదలుచుండెడివి. అందులకు రాణి ఆశ్చర్యపడి ఒకనాఁడు అడుగఁగా, దాది "నేను ఎపుడును శ్రీహరినామపారాయణము చేయుచుందును" అని చెప్పెను. రాణి అందలి విశేషము అడుగఁగా, దాది అంతయుఁ జెప్పెను. గుణవతికి అది వినఁగనే తానుగూడ నట్లే శ్రీహరినిఁ బూజింపవలయునని తోఁచెను. అంతట నామె కోరఁగా, దాది శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును ఇచ్చి "భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బూజింపుము" అని చెప్పెను.

అది మొదలు రాణి దాది చెప్పిన చొప్పునఁ జేయసాగెను. ఆమె ప్రతిదినమును లెక్కలేనంతమంది బీదలను వికలాంగులను భాగవతాగ్రేసరులను మృష్టాన్నతృప్తులం గావించుచు, అచిరకాలమునందే అంతటను బ్రఖ్యాతి వహించెను. అంతే

శిఖాబాయి ఆశ్చర్యముతో మేల్కాంచి చూడఁగా, చేతిలో తనపెట్టె యుండెను. "భగవంతుఁడే వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో సాక్షాత్కరించె" నని తెలిసికొని యామె పరమానందముతో అది మొదలు భగవద్గీతాపారాయణము చేయసాగెను. కొన్ని దినము లయినతరువాత ఆమె చిన్నియన్న చెల్లెలి మాహాత్మ్యమును గుర్తెఱిఁగి, పెద్దన్నను ఆమెను పాదములు పట్టి క్షమింపవలసిన దని ప్రార్థించి పోయెను. అది మొదలుకొని ఆమె యన్నలుఁగూడ శ్రీహరినిఁ బూజించుచు, అతిథులను అభ్యాగతులను ఆదరించుచు, శాంతముగఁ గాలము గడపసాగిరి. శిఖాబాయి బ్రతికియున్నంతకాలమును శ్రీహరినిఁ బూజించి, అవసానమున ఈశ్వర సాయుజ్యమును బొందెను.

మ. "అమితాశావశమై నామది నవశ్యంబైన మోహాంధకా
దము గారుణ్యకటాక్షవీక్షణవిభారాశిన్ విఘాలించి నె
య్యమునం బ్రోచుదయాపయోధి ఘనబృందారణ్యకర్మంచిబృం
దమునోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదంబొప్ప నెల్లప్పుడున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 9.)

63. గుణవతీబాయి

శ్లో. "ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం, ముదాముహురుదీర్ణయా మునిమనోంబుజామ్రేడితం,
మదాలసవిలోచనవ్రజవధూముఖాస్వాదితం, కదాను కమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ 3. ప. 11.)

మాధవసింగు అనురాజునకు గుణవతీబాయి యనుభార్య యుండెను. ఆమె పతివ్రత యని చాల ప్రఖ్యాతి గడించెను. ఆమెకు ఇరువురు కుమారులు కలిగిరి. వారినిఁ బెంచుటకు నియమింపఁబడిన దాదియు చాల మంచిది. ఆమె పెదవులు ఎల్లప్పుడును కదలుచుండెడివి. అందులకు రాణి ఆశ్చర్యపడి ఒకనాఁడు అడుగఁగా, దాది "నేను ఎప్పుడును శ్రీహరినామపారాయణము చేయుచుందును" అని చెప్పెను. రాణి అందలి విశేషము అడుగఁగా, దాది అంతయుఁ జెప్పెను. గుణవతికి అది వినఁగనే తానుగూడ నట్లే శ్రీహరినిఁ బూజింపవలయునని తోఁచెను. అంతట నామె కోరఁగా, దాది శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును ఇచ్చి "భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బూజింపుము" అని చెప్పెను.

అది మొదలు రాణి దాది చెప్పిన చొప్పునఁ జేయసాగెను. ఆమె ప్రతిదినము లెక్కలేనంతమంది బీదలను వికలాంగులను భాగవతాగ్రేసరులను మృష్టాన్నతృప్తులఁ గావించుచు, అచిరకాలమునందే అంతటను బ్రఖ్యాతి వహించెను. అంతే

గాక ఆమె స్వల్పకాలమునందే ప్రపంచధర్మములన్నియు విడిచి, కేవలము శ్రీహరిపూజయందే నిమగ్న యయ్యెను. అది చూచి రాజు ఆమెకు మతిపోయె నని నిశ్చయించి, అనేకవైద్యులను రావించి సలహాలను అడుగఁగా, వారు పరీక్షించి యథార్థమును గనుఁగొని రాజునకుఁ దెలిపిరి. రాజు అది నమ్మఁజాలక "నీవు అన్నిటిని వదలి ఇట్లు ఉన్మత్తవలె నుంటివేల?" యని ప్రశ్నింపఁగా, "నేను శ్రీహరిపూజను దక్క నన్యమును మఱచియున్నా" నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అంతట రాజు చాల కోపముతోఁ గన్ను లెఱ్ఱఁజేసి చూడఁగా, రాణి భయభ్రాంతయై కన్నులు మూసికొనియెను; కాని శ్రీహరి దివ్య మంగళవిగ్రహముతో ఆమూసిన కనులయందే సాక్షాత్కరించి, "నే నున్నాను. నీకు భయము వలదు" యని ధైర్యము చెప్పెను. అంతట గుణవతీబాయి చేతులు జోడించుకొని "శ్రీహరీ! ప్రపంచము తలక్రిందులైనను నేను నీసేవను విడువను" అని పలికి, బాష్పాకులనయన యయ్యెను. రాజు ఇది యంతయు నటనయని భావించి, "నేఁడు మొదలు నీవు యుక్తమార్గమునకు రానిచో దండింతు" నని రాణికిని, "ఈమె భాగవతులు అను దేశప్రిమ్మరులవలలోఁ జిక్కి యున్నది; కాన వాండ్రను కోటలోఁ బ్రవేశింపనీయవలదు" అని భటులకును, తీవ్రముగ నాజ్ఞాపించి వేఁటకుఁబోయెను.

భర్త ఇట్లు ఆజ్ఞాపించినను గుణవతి శ్రీహరిపూజ యథాపూర్వముగఁ జేయుచునే యుండెను. భాగవతార్చనము మాత్రము జరుగకుండెను. "నగరునందలి సమాచారములను ఎప్పటికప్పుడు వివరముగాఁ దెలుపుచుండవలయు" నని రాజు మంత్రికి దిట్టపఱచియుండెను. ఆప్రకారము మంత్రి రాణి ప్రవర్తనమంతయు అడవియందున్న రాజునకు వ్రాసి పంపెను. అదిచూచి రాజు మండిపడి, "రాణిని చంపి రండు" అని నలుగురు హంతకులకు ఆజ్ఞ ఇచ్చి పంపెను. రాజాజ్ఞను బడసి, వాండ్రు నగరునకు వచ్చునప్పటికి రాణి హరిపూజానిమగ్నయై యుండెను. అగుటచే వాండ్రు కొంత తడవు నిరీక్షించిరి. ఇంతలో ఆమె పూజించుచున్న శ్రీకృష్ణవిగ్రహము నుండి ఒక క్రూరవ్యాఘ్రము వెలువడి వచ్చి, హంతకులను చూచుచుండఁగనే చంపి వేసి మాయమైపోయెను.

ఆధ్వని వినినవారును, రాణియు వచ్చిచూచి జరిగిన దంతయుఁ దెలిసికొని తెల్లవోయిరి. రాణి మఱల యథాస్థానమునకు వచ్చి 'శ్రీహరీ! నీసంకల్పమును తొలుత నీక్షుద్రురాలికి ఎఱింగింపరాదా? ఈపనివలన అనేకాసందర్భములు తటస్థింప వచ్చును. ఎట్లయినను ఈయభాగ్యులను నామీఁద దయయుంచి బ్రతికింపవలెను" అని ప్రార్థింపఁగా, "వీరిమీఁద నీవు తులసీతీర్థమును ప్రోక్షింపుము" అని అశరీరవాణి వినఁబడెను. వెంటనే రాణి యాప్రకారము చేసెను. అంతట హంతకులు నిద్రఁ

బోయినవారివలె లేచి నిలిచి నిటలతలఘటితాంజలులై, "మేము రాజాజ్ఞచే నిన్ను సంహరించుటకు వచ్చితిమి. అయినను మాయెడఁ గరుణించి మమ్ము బ్రతికించితివి. మాయపరాధములను మన్నించి, మమ్ము దాసులుగా నంగీకరించి, మాకు మోక్షమార్గమును జూపుము" అని పాదములమీఁద వ్రాలి ప్రార్థించిరి. గుణవతి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపుఁడు; అని వారికి హితోపదేశమును జేసి శ్రీహరి పూజ ముగించి, భగవన్నివేదితాన్నమును భుజించెను.

మంత్రి మహాశ్చర్యమగ్నుఁడై ఇదియంతము రాజునకు వ్రాసిపంపెను. అది చూచి యప్పుడు రాజును ఆశ్చర్యచకితుఁడై, "ఇన్నాళ్లును నేను గుణవతి మాహాత్మ్యము నెఱుంగక క్రూరుఁడనై ప్రవర్తించితి" నని చింతించి, "రాణిమీఁద నేను పెట్టించిన నిషేధము లన్నియు తొలఁగించి వేసితిని. ఆమె భాగవతార్చనము మున్నగు వానికి ఎట్టియభ్యంతరము లేదని తెలిపి, అడిగినదెల్ల వెంటనే యొసంగుచుండవలసినది" అని మంత్రికి ఆజ్ఞాపించెను.

రాజు మఱినాలుగుదినములు గడచిన తరువాత నగరమునకు బయలుదేరెను. మార్గమధ్యమున నొకనది పొంగిపొరలుచు, కూలంకషముగఁ బ్రవహించుచుండెను. రాజు రాణి నెప్పుడు చూతునను సంభ్రమముతో కష్టసుఖము లాలోచింపక పడవలు విడిపించెను. పడవలు ఏటినడుమకు వచ్చునప్పటికి ప్రవాహ వేగమువలన మునిఁగి పోవుటకు సిద్ధమయ్యెను. అంతట రాజు "రాణీ! నీవు చేయు హరిపూజయందు మాహాత్మ్యమున్నచో, మేము ఇపుడు నిరపాయులము కావలయును" అని పలికెను. అంతట కనుమూసి తెఱచినంతలో పడవ సురక్షితముగ ఒడ్డునకుఁ జేరెను.

పిదప రాజు నగరముచేరి, వెంటనే అంతఃపురమున నున్న రాణిచెంతకుఁ బోయి మోఁకారించి నిలిచి, "నీవు మహనీయురాలవు. నీమాహాత్మ్యము నెఱుఁగక నీకు ఎగ్గుచేసితిని. అపరాధిని క్షమింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. అపుడు రాణి రాజును లేవనెత్తి, "మీరిట్లు పలుకుట ధర్మముగాదు. అంతయు శ్రీహరిచేతిలో నున్నది. శ్రీహరియే లోకరక్షకుఁడు. ఈసంసారము ఈ ప్రపంచము నంతయు అశాశ్వతము. మఱియు అసారము. దీనియెడల మోహితులై యుండుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము గాదు. శ్రీహరిని నమ్మనివారు బాగుపడలేదు" జనార్దనుని నమ్మినవారు చెడిపోలేదు. ఉత్తమమైన నరజన్మము ఎత్తినందులకు శ్రీహరిని సేవించుటకంటె సర్వోత్తమము లేదు" అని చెప్పెను.

రాజు రాణివాక్యములు వేదమంత్రములుగా భావించి, అదిమొదలు శ్రీహరి [illegible] భక్తిప్రపత్తులు గలిగి ప్రవర్తించుచుండెను. రాణి రాజునకు చిత్తశుద్ధి గలిగినదని నిశ్చయించుకొని, "మీరు అన్నివిధములను ధన్యులైతిరి. జ్ఞానశేఖరులు.

గూడ నయితిరి. అయినను ఆచార్యోపదేశము పొందనివారు భగవంతుని అంతరంగభక్తులలోఁ జేరఁజాలరు. ఆచార్యోపదిష్టముగాని జ్ఞానము మోక్షము నొసంగఁజాలదు. కావున మీరు ఒక సదాచార్యు నాశ్రయింపవలసిన" దని చెప్పెను. రాజు అందుల కంగీకరించి "నాజ్ఞానము గురూపదిష్టమైనదే. నీకంటె నాకు సదాచార్యులెవరు ? నీవు నాయెడల దయయుంచి ఉపదేశించితివి; కావుననే నాకు మోక్షమార్గము తెలిసినది. అయినను నీయిష్టమువచ్చినట్లు మెలంగెదను. నీయుపదేశముగాక మఱియొకరి యుపదేశముగూడ నాకు అవసరమని నీకుఁ దోఁచినచో, నట్లే చేయవచ్చు" నని చెప్పెను.

అంతట రాణి తనకు ఉపదేశముఁ జేసిన దాదినిఁ బిలిచి, "నాకు జ్ఞానోపదేశము చేసితివి. రాజగారిని గూడ అనుగ్రహింపుము" అని చెప్పెను. దాది తొలుత నొకింత సందేహించెను. కాని తుదకు అంగీకరింపక తీరదయ్యెను. యుక్తసమయమున దాది రాణిచే నాజ్ఞప్తయై, యథావిధిగ రాజునకు జ్ఞానోపదేశముఁ గావించి, పూజింపు మని శ్రీకృష్ణవిగ్రహమును ఇచ్చెను.

రాజు శ్రీహరిపూజ ప్రారంభించెను. ఒకనాఁడు శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహముతో రాజునకు సాక్షాత్కరించి, "నీవు నాయంతరంగభక్తుఁడవు. నీకు ఏమియు లోపములు గలుగఁబోవు" అని చెప్పి, తిరోహితుఁ డయ్యెను. తరువాత రాజును, రాణియు, దాదియు సకుటుంబముగ తీర్థయాత్రకు బయలుదేరిపోయిరి. అనేక దివ్యస్థలములయందు శ్రీహరి వారికి దర్శనమిచ్చి సేవయొసంగెను. రాజు తన కుపదేశముచేసిన దినము మొదలుకొని దాదికి సేవకతను బాపి, ప్రత్యేకముగ మఠమును నిర్మించి ఇచ్చెను. రాజును, రాణియు, దాదియు బ్రతికియున్నంతకాలము ఇట్లు శ్రీహరినిఁ బూజించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తినిఁ బడసిరి.

ఉ. "కన్నులకొద్దిఁ జూచి వ్రజకాంతలు వేడుక ముద్దులాడఁగా
సన్నపునవ్వువెన్నెలలు సల్లఁగఁ జల్లఁగ సెల్లమానులున్
సన్నుతమానసాబ్జముల సారెకుసారె వహింప మించున
క్కన్నులపండువైన ముఖకంజము రంజిలుబాలుఁ గాంచెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 11.)

64. సక్కుబాయి

మ. అలరున్ ధన్యుల కేకథామృతము జిహ్వాగ్ లేహ్య మేబాల్యచా
పలముల్ రాధకు నెయ్యపుంగినుక నాపాదించు నేయందముల్
వెలయుఁన్ మోమున వేణుగానకలనన్ వేమాఱు నాదివ్యచా
ర్యలె నామానసవీథి వేఁడెదను ధారాళంబుగా నిల్వఁగన్.

(కృష్ణకర్ణామృతము ఆ 1. ప 106.)

కృష్ణాతీరమున కరవీరపురము అను నొకగ్రామము కలదు. అందు ఒక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు గొప్పవిద్వాంసుఁడే; కాని సత్యధర్మదయాశౌచములు లేని కఠినుఁడు. అన్నివిధముల నాతనిప్రవర్తనము హేయమైనది. ఆతనిభార్య సకలవిధముల నాతనికిఁ దీసిపోనిది. వారికి ఒక కుమారుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు బాల్యము నుండే సకలవిద్యలను నేర్చుకొనెను.

వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు తన కుమారుఁడు వివాహయోగ్యుఁడై యున్నాఁడని యెఱింగి, భార్యతో యోచించి పెండ్లికొమార్తను వెదకి కుదుర్చుటకు బయలుదేఱెను. ఆతఁడు ఒకనాఁటి సాయంకాలమునకు పండరిపురమునకు మిగుల చేరువ నున్న ఒక జనపదము చేరుకొనెను. చీఁకటిభయంబున నాతఁడు ఆరాత్రి నాయూర నే గడుపఁగోరి ఒక బ్రాహ్మణునియింటికిఁ బోయెను. ఆయింటి యజమానుఁడు వచ్చిన బ్రాహ్మణుని చాల నాదరించి, భోజనమునకు ఉండవలసిన దని కోరెను. ఆతని కొక కూఁతురు ఉండెను. ఆమె చక్కనిచుక్క; విద్వాంసురాలు; వినయవతి; సుగుణఖని ఆమెను జూచిన వెంటనే మన వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు ఆమెను తనకుమారునకుఁ జేసికొనిన బాగుండునని తలంచి, భోజనానంతరము ఆమె తండ్రితోఁ దన యభిప్రాయము చెప్పెను. ఆతఁడును తన ఇల్లాలితో నాలోచించి వల్లె యనెను. పిదప వారిరువురును నిశ్చయపఱుచుకొనవలసినవి ఎల్ల నిశ్చయపఱచుకొని, ముహూర్తమునుగూడ ఏర్పఱచుకొనిరి. మన వృద్ధుఁడు ఆనందముతో ఇంటికి బయలుదేరెను.

కరవీరపురము చేరిన వెంటనే వృద్ధుఁడు సంగతులు అన్నియు భార్యకు ఎఱింగించెను. ఆమె చాల నానందించెను. పిదప వారు సుముహూర్తసమయమునకు బంధువులు అందఱతోడను దరలివెళ్లి కొడుకునకు వివాహమహోత్సవము గావించివచ్చిరి. పెండ్లికొడుకు అత్తవారిఇంటఁ గొన్నిదినము లుండి, పిదప సక్కుబాయిఅను తన భార్యతో తన స్వగ్రామమునకు వచ్చెను. తలిదండ్రులు ఓపినకొలఁదిని సక్కుబాయికి సారె చీరలు ఇచ్చి పంపిరి.

సక్కుబాయి బాల్యమునుండియు శ్రీహరినామస్మరణము చేయుచుండెడిది. ఒకనాఁడు అతిథియొక్కఁడు ఆమె భక్తిశ్రద్ధలను జూచి ఆమెకు శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించిపోయెను. సక్కుబాయి అప్పటినుండియు శ్రీహరిధ్యానమును అనవరతమును జేయుచుండెను. అత్తింటికి వచ్చిన తరువాతఁగూడ నామె శ్రీహరిస్మరణము మానలేదు. అదిచూచి అత్తమామలు చాల కంటగించుకొని, "ఈహరిపూజవలన ఇప్పుడు గృహకృత్యములు సాగవు. ముందు ముందు విరక్తి గలిగి చెడిపోవుదు" వనియుఁ జెప్పుచు, ఆమెను హరిస్మరణ మానునట్లు నిర్బంధింపసాగిరి. అంతట సక్కుబాయి వారి దౌర్జన్యమునకు ఓడి అంతరంగమునందే హరిని ధ్యానించుచు, వారుచూడనప్పుడు ఎట్లో వీలుచేసి హరినామమును గీర్తించుకొనుచుండెను. హఠాత్తుగా నిది యొకనాఁడు అత్తగారు చూచెను. నాఁడు మొదలుకొని అత్తమామలు "మన యాజ్ఞలను దిరస్కరించిన" దని నిశ్చయించి, అనేక విధముల బాధ పెట్టసాగిరి. చాకిరీ అంతయు ఒక్కతెయే చేసినను సక్కుబాయికి కొన్నిదినములు అన్నపానీయములు ఇచ్చుట మానివేసిరి. అయినను ఆమె దుఃఖింపక, వారి యాజ్ఞలను అనువర్తించుచుండెను. "ఇది మొండికెత్తినది" యని తలంచి, అత్తమామలు ఆమెను మగనిచేఁ గూడఁ గొట్టింపసాగిరి. ఇది చూచి ఇరుగుపొరుగువారు కొందఱు "మీకోడలు కేవలము లోకజనని యగుమహాలక్ష్మివలెఁ గాన్పించుచున్నది. ఆమెను మీ రిట్లుబాధించుట మీకుఁ దగ" దని చెప్పిరి. అంతట ఆదంపతులు ఇరువురును "మాఇంటిగొడవలు మీకు ఏల" యని వారిని దూషించి పంపివేయుటయేగాక, అదిమొదలు "ఇది ఇంటిగుట్టంతయు పొరుగువారికిఁ దెలుపుచున్నది" అని అనేకవిధముల సక్కుబాయిని మఱింత బాధింపసాగిరి.

ఒకనాఁడు సక్కుబాయియు ఆమెవలెనే సుగుణవతియు ఇరుగుపొరుగుల వారి బిడ్డయునగు శాంతయను యువతియుఁ గలిసి చెరువునకు నీళ్లకు వెళ్లిరి. అచ్చట అయిదారుగురు భాగవతులు కూర్చుండి శ్రీహరికీర్తనలు గొంతెత్తి శ్రావ్యముగఁ బాడుచుండిరి. సక్కుబాయి ఆకీర్తనలకు మదికరుగ "శాంతా! నీవు ఇంటికిఁ బొమ్ము. నేను వీరితోఁ బండరిపురమునకుఁ బోయి పాండురంగని సేవించి వచ్చెదను." అనిచెప్పెను. శాంత ఈసంగతి సక్కుబాయి అత్తమామలకు ఎఱింగించెను. అంతట వారిరువురును మండిపడి కొడుకును వెంటనిడుకొని చెరువునకుఁ బోయిరి. భర్త సక్కుబాయిని చావమోది, జడపట్టి ఈడ్చుకొనిపోయెను. అతని తలిదండ్రులు భాగవతుల ననేకవిధములఁ దూలనాడిరి. ఇంటికి వచ్చిన తరువాత వారు సక్కుబాయిని వెడరెక్కలు విఱిచి స్తంభమునకుఁ గట్టి పెట్టి, అన్నపానములు ఈయక హింసింపసాగిరి. సక్కుబాయి చేయునది ఏమియు లేక,

మ. "అమరీమాసితవేణుగానమున బృందారణ్యమందారబృం
దముఁ గ్రిందన్ యమునాతరంగకణికాంతర్వేదికామధ్యదే
శమునన్ సాంద్రఘనాఘనప్రతిభటశ్యామద్యుతిం బొల్చు ధా
మము నామానసపీఠికం గరుణగ్రమ్మన్ నిల్చుఁగాకెప్పుడున్.

ఉ. చీఁకటిమ్రానిజొంపములఁ జెన్నగు సైకతవేది నీలపు
న్నాకజలంబుగో మురళి వామకరంబునఁ బట్టి దట్టిపై
దాఁకొనఁ గొమ్ము జెక్కుకొని తామరపాకునఁ జల్దిమెక్కుచున్
గోకులముం బ్రతిక్షణముఁ గూరిమిఁ గన్గొను బాలుఁ గాంచెదన్.

శా. శ్రీవత్సాంకితు గోపికానయనరాజీవార్చితుం గోపగో
సేవాభావితుఁ గౌస్తుభోల్లసితు వంశీనాదమోదాన్వితున్
గోవిందున్ నవపింఛయుక్తశశివక్త్రున్ ఫుల్లనీలోత్పలున్
శ్రీవిభ్రాజితు హాటకాంబరయుతున్ సేవింతు భూషాంచితున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 84. 82. 80.)

అని నిశ్చలచిత్తముతో శ్రీహరిని ధ్యానించుచు, "పాండురంగా! నాకు ఎట్టికష్టములు సంభవించినను బాధ లేదుగాని, నీయుత్సవమును జూచుటకు శక్యము గానందులకు మాత్రమే వగచుచున్నాను." అని వగవసాగెను. ఆ ప్రార్థనమునకు హృదయము కరుగ, విఠలనాథుఁడు సక్కుబాయి రూపమును ధరించి అర్ధరాత్రి వచ్చి సక్కుబాయిని ప్రబోధించి "నీవు వచ్చునంత దనుక నేను ఈకట్లయందుఁ బడియుండెదను. నీవు పోయి పాండురంగని సేవించుకొని రమ్ము" అని చెప్పెను. సక్కుబాయి అందులకు సందేహింపఁగా, విఠలనాథుఁడు అనేకవిధముల నచ్చఁజెప్పి ఆమెను కట్లువిప్పి పంపివేసి తాను కట్టుకొనెను. సక్కుబాయి పండరిపురమునకుఁ బోవు భాగవతులతోఁ గలసి మార్గమున అనేకపుణ్యనదులు దాఁటి పండరిపురముఁ జేరుకొనెను.

అచ్చట నామె సకలోత్సవములును జూచి మహానందభరితురాలై, పాండురంగని పాదములమీఁద వ్రాలి "శ్రీహరీ! ఇఁక నే నీప్రపంచమున ఈయమయాతనల ననుభవింపఁజాలను. నన్ను నీలోఁ గలుపుకొనుము" అని ప్రార్థించెను. అంతట జ్యోతిర్మయమైన సక్కుబాయి ఆత్మ పాంచభౌతికదేహమును విడిచి, శ్రీపండరినాథునియందు ఐక్యమైపోయెను. అది చూచుచున్న భాగవతాగ్రేసరులు అందఱును ఆశ్చర్యచకితులై, బ్రహ్మానందముతో సక్కుబాయి కళేబరమును చంద్రభాగానదీతీరమునకుఁ గొనిపోయి దహనసంస్కారముఁ గావించి వచ్చిరి.

అట సక్కుబాయి రూపముతో నున్న పాండురంగఁడు నిద్రాహారములు లేక పదునైదుదినములు కట్లయందు ఉండెను. అంతట సక్కుబాయి మగఁడు ఒకనాఁడు

"ఇది పదునైదు దినములనుండి ఇట్లు నిద్రాహారములు లేక యున్నది. ఇంకను ఇట్లే యుంచిన మరణించును. ఇంత సుందరి - ఇంతగుణవతి-ఇంతవిద్యావతి-ఇంతటి వినయవతి ఇఁక లభించుట కష్టము" అని తలంచి, కట్లువిప్పి "పోయి స్నానముచేసి వచ్చి వంట చేయుము" అని నియమించెను. సక్కుబాయిరూపముతోనున్న భగవంతుఁడు సకలమును నిర్వర్తింపసాగెను. ఆమె వండిన పదార్థముల మాధుర్యమును జూచి వారు అత్యాశ్చర్యచకితులై, అదిమొదలు చాలఁగా ఆమెను ఆదరింపసాగిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా, అట రుక్మిణి సర్వమును ఎఱింగి యున్నది; కావున "సక్కుబాయిరూపముతో నానాథుఁడు అక్కడఁ జిక్కుకొనియున్నాఁడు. ఇట సక్కుబాయి మరణించినది; ఏమిచేయుదు"నని యోచించి, సన్నిధినాశ్రయించియున్న భాగవతాగ్రేసరులను బిలిచి "మీరు సక్కుబాయి కళేబరమునకు దహనసంస్కారముచేసి వచ్చితిరిగదా! ఆమె అస్థులను గొనివచ్చి నాయెదుట నుంపుఁడు" అని నియమించెను. ఆమె యాజ్ఞాప్రకారము వారు రుద్రభూమికిఁ బోవునప్పటికి సక్కుబాయి అస్థికలు నారాయణస్మరణము సేయుచుండెను. అందులకు పరమాశ్చర్యభరితులై భాగవతులు వానిని బంగరుపళ్లెరమున నిడి తెచ్చి రుక్మిణి పాదములచెంత నుంచిరి. రుక్మిణి వానిని దాఁటిన వెంటన సక్కుబాయి సజీవయై సదేహియై లేచి నిలిచెను. భాగవతులందఱును సక్కుబాయి భాగ్యమును, రుక్మిణి కరుణాహృదయమును అనేక విధములఁ గొనియాడిరి.

రుక్మిణి సక్కుబాయిని కౌఁగిటఁ బొదివి పట్టి "తల్లీ! శ్రీహరి నీరూపముతో కరవీరపురమున నున్నాఁడు. నేను ఆతని విశ్లేషమును సహింపఁజాలకున్నాను. నీవు పోయి నానాథునిఁ బంపివేయుము" అని చెప్పెను. ఆప్రకారము సక్కుబాయి బయలుదేఱెను. ఆమె కరవీరపురము చెఱువుగట్టుమీఁదికి వచ్చునప్పటికి సక్కుబాయిరూపముతో నున్నశ్రీహరి జలాహరణార్థము పోయి "తల్లీ! నీమనోరథము నెఱవేఱినదిగదా!" యని యడిగి, బిందెను ఆమెకు ఇచ్చివేసి అదృశ్యుఁడయ్యెను. సక్కుబాయి ఆబిందెను గైకొని జలకమాడి, నీళ్లు ముంచుకొని ఇంటికిఁ బోయెను.

రుక్మిణి పాదములసన్నిధిని సక్కుబాయి అస్థికల నుంచిన భాగవతులలో నొకఁడు సక్కుబాయి మాహాత్మ్యమును ఆమె అత్తమామలకును, మగనికిని జెప్పవలయునని వెంటనే బయలుదేఱి కరవీరపురము వచ్చెను. ఆతఁడు సక్కుబాయి యింటికి వచ్చునప్పటికి ఆమె లోపలనుండి యెదురువచ్చి "మహానుభావా! దయచేయుము" అని స్వాగతమిచ్చెను. అందులకు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, ఆతఁడు పండరిపురమున జరిగిన దంతయు అందఱకును ఎఱింగించెను. అది విని అత్తమామలు యథా

ర్థము చెప్పుమని యడుగఁగా, సక్కుబాయి తనకుఁ దెలిసినది అంతయుఁ జెప్పెను. అది విని వా రందఱును మహానందభరితులై ఆమె ననేకవిధములఁ గొనియాడి, "నీమాహాత్మ్యము నెఱుఁగక నిన్ను అనేకవిధముల బాధించితిమి. క్షమింపుము" అని ఆమెను ప్రార్థించిరి. మఱియు "నీవు బాల్యమునందే మోక్షమార్గమును సాధించితివి. మాకుఁగూడఁ దరణోపాయమును ఎఱింగింపు" మనిగూడ వేఁడుకొనిరి.

అంత సక్కుబాయి సకలమును వారికి బోధించి, "ఆచార్యోపదేశముఁ బడసినఁగాని ప్రయోజనము లేదు" అని వారిని వెంట నిడుకొని పండరిపురమునకుఁ బోయి ఆచార్యుని పాదములమీఁద వ్రాలి "వీరు మిమ్మాశ్రయింప వచ్చినారు. వీరిని అనుగ్రహింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. ఆచార్యుఁడు వారి కందఱకును శ్రీకృష్ణమంత్రము నుపదేశించి జ్ఞానబోధ గావించెను. అందఱును స్వస్థలముఁ జేరుకొని బ్రతికియున్నంతకాలమును శ్రీహరిని సేవించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తిఁ బడసిరి.

మ. "పరమామ్నాయతురంగసేవితలసత్పాదాంబుజద్వంద్వుఁ బం
కరుహాస్థానుఁ గృపాబ్ధి నిర్గుణు నఘౌఘధ్వంసు రమ్యుం బరా
త్పరమంబుక్ బురుషోత్తముక్ బరుఁ బరబ్రహ్మక్ నిజానందు శ్రీ
హరి శ్రీరాముఁ బ్రధానవర్జితు ఘనశ్యామాంగు భావించెదన్."

(రామకర్ణామృతము. అ. 2. ప. 45.)

65. కుపరాబాయి

శ్లో. "దేవక్యా జఠరాకరే సముదితః క్రీతో గవాం పాలినా
నందేనానకదుందుభేర్నిజసుతాపణ్యేన పుణ్యాత్మనా,
గోపాలావలిముగ్ధహారతరళో గోపీజనాలంకృతిః
స్థేయాన్నో హృది సంతతం సుమధురః కోఽపీంద్రనీలో మణిః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. అ. 2. ప. 97.)

శరవాహనుఁడు అనురాజు సభలో ఒకపురోహితుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు సకలశాస్త్రములును జదివినపండితుఁడు. శమదమాది సుగుణభూషితుఁడు. ఆతని కేవిధమునను లోపము లేదు; కాని సంతానము లేదు. ఆతనిభార్య అన్నివిధముల నాతనికిఁ దగినది. ఆదంపతులు ఇరువురును సంతానమునిమిత్తము అనేకవ్రతములు, అసంఖ్యదానములు, ఇంకను అగణ్యప్రయత్నములును జేసిరి; కాని సంతానము గలుగలేదు" "ఇఁకఁ బ్రయోజనము లేదు" అని నిశ్చయించుకొని, వారు సంతానము నెడల నిరాశచేసికొని శ్రీహరిధ్యానమునఁ గాలము గడుపుచుండిరి.

ఒకనాఁటిరాత్రి పండరినాథుఁడు ఆమెకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "నీ భర్తతోఁ గలసి ద్వారకానగరమునకు వచ్చి నన్ను సేవింపుము" అని నియమించి తిరోహితుఁ డయ్యెను. వెంటనే యామె మేల్కాంచి, భర్తను లేపి జరిగినది అంతయు నెఱిఁగించెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు అది విని పరమానందభరితుఁడై భార్య సౌభాగ్యమును గొనియాడి, మఱునాఁడే ద్వారకకుఁ బ్రయాణము అయ్యెను.

ఆ దంపతులు యుక్తసమయమున ద్వారకానగరము సొచ్చి యథోక్తముగ స్వామిని సేవింపఁబోయిరి. వీరు గర్భాలయము సమీపించునప్పటికి స్వామి దివ్యమంగళవిగ్రహముతో సాక్షాత్కరించి ఎదురుగ వచ్చి, కౌఁగిలించుకొని ఆదరముతోఁ గొనిపోయి "మీకుఁ జింతవలదు. మీకు నాయందు మిగుల భక్తిప్రపత్తులు గల కొమార్తె కలుగును. ఆమెవలన లోకమంతయు నానందించును" అని చెప్పి, తిరోహితుఁ డయ్యెను. అందులకు వారు పరమానందభరితులై యుండఁగా, వారితో స్వామిదర్శనమునకు వచ్చినవా రందఱును వారి యదృష్టమునకు మిగుల నచ్చెరువనఁద సాగిరి.

పిదప వారు బసకుఁ బోయి వంటఁ జేసి భగవంతునకు నివేదించి, భాగవతార్చనముగావించి తచ్ఛేషమును భుజించిరి. పిదప వారు ఆనగరమునందే యుండి శ్రీహరి నర్చించుచుండిరి. కొంతకాలమునకు ఆమె గర్భవతియై నవమాసములు నిండిన పిదప ఒకనాఁడు చాల బాధపడసాగెను. ఆబాధ దుస్సహము కాఁగా ఆమె భరింపలేక అనేకవిధముల గొంతెత్తి ఏడువసాగెను. అప్పుడొక మంత్రసాని వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించి అచ్చట నదివఱకే వచ్చియున్న మంత్రసానిని తొలఁగి నిలువుమని నియమించి, "తల్లీ! నీవు చాల బాధపడుచున్నావని విని నీకు చికిత్స చేయుటకు వచ్చితిని. నీవు పడుబాధయు నాకరుణహృదయమును ద్రవపెట్ట అయాచితముగనే నేను వచ్చితిని. కన్నులు మూసికొనుము. నీకు ఏమియు భయము వలదు" అని చెప్పెను. తోడనే ఆమె కన్నులు మూసికొనఁగా, క్రొత్తమంత్రసాని చెప్పిన విధమున వెంటనే ఆఁడుబిడ్డ పుట్టెను. తోడనే క్రొత్తమంత్రసాని ఆశిశువును స్నానము చేయించి, చెవిలో శ్రీకృష్ణమంత్రము నుపదేశించి మంచముమీఁద పరుండఁ జేసెను.

పిదప పదియవదినమున జాతకర్మ చేసి, బిడ్డకు కుపరాబాయి అని పేరుపెట్టి మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనసాగిరి. క్రొత్తమంత్రసాని మూఁడుమాసముల వఱకును వారియింట నుండి శిశువునకు పరిచర్య చేసి, తల్లిదండ్రులకు ఆనందము గొలిపి దివ్యమంగళవిగ్రహముఁ దాల్చి వారియెదుట నిలిచెను. అపుడు వారు ఇంత వఱకును తమయింట దాస్యముచేయుచున్న మంత్రసాని నిజముగ మంత్రసాని

ర్తకారనియు, శ్రీకృష్ణుఁడే తమయెడలఁ గలయనుగ్రహముచే నట్లు వేషమువేసికొని వచ్చెననియు తెలిసికొని, పరమాశ్చర్యభరితులై వెంటనే పాదములమీఁద వ్రాలి, "శ్రీహరీ! మమ్ము ఇట్లు వంచించుటకు మేము ఏమి యపరాధము చేసితిమి? ఇట్లు మమ్ము చేయుటకు నీకు ఎట్లు తోఁచినది?" అని యనేకవిధముల నపచారములు పలికి బాష్పోదకముతో పాదములు కడిగి పూజించిరి. అందులకు శ్రీకృష్ణుఁడు ఏమియుఁ జెప్పక "మీరు నాయంతరంగభక్తులు. మీకు ఏమియు లోపము కలుగఁబోదు. అవసానమున మీరు నాసాయుజ్యముక్తినిఁ గాంతురు. కుపరాబాయియు మీవలెనే సాయుజ్యమోక్షముఁ గాంచును" అని తిరోహితుఁ డయ్యెను.

కుపరాబాయి మాటలాడ నేర్చినది మొదలు హరినామసంకీర్తనము ప్రారంభించెను. భుజించునపుడు, ఆటలాడునపుడు, నిద్రించునపుడు, ఇఁక నిప్పు డప్పు డననేల? సర్వప్రారంభములయందును, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును, ఆమె శ్రీహరి నామము నుచ్చరించుట మఱచి యెఱుఁగదు. తలిదండ్రులు కొమార్త హరిభక్తినిఁ జూచి ఆశ్చర్యచకితులగుచు, ఆమెను చాల గారాబముగఁ బెంచుకొనుచుండిరి.

మఱికొన్ని దినములు గడచిపోయిన తరువాత శ్రీకృష్ణుఁడు వారికి "ఇఁక మీ గ్రామమునకుఁ బోయి సుఖముగా నుండుఁడు" అని సెలవిచ్చెను. వారు స్వామియాజ్ఞ ప్రకారము వెడలిపోయిరి. కుపరాబాయికి ఏడేండ్లవయస్సువచ్చెను. అప్పుడు తల్లి దండ్రులు ఒక చక్కనియువకునిఁ దెచ్చి ఆమెకుఁ బెండ్లి చేసిరి. మఱికొన్ని దినములకు కుపరాబాయి రజస్వల యయ్యెను. ఆమెతల్లిదండ్రులు ఆమెను పునస్సంధానముచేసి అత్తింటికిఁ బంపివేయవలయునని ముహూర్తము ఏర్పఱచికొనిరి. కుపరాబాయి తలిదండ్రుల ప్రయత్నము నెఱింగి "పెద్దలు తమముద్దుముచ్చటలు తీర్చికొనుటకే యూహించుచున్నారు; కాని, నాసంగతిసందర్భములు ఆలోచించుటలేదు. లోకనిందలకు జంకి నన్ను మాయామయంబగు ఈలోకమునఁ బడవేయఁ జూచుచున్నారు; కాని పిదప నాకు సంభవించుపాట్లను ఆలోచించుట లేదు. ఇప్పుడు నేను సిగ్గుపడి నా బాగోగులు నేను చూచుకొనకున్న, అవ్యాహతమగు జన్మపరంపర పాలై చెడవలసి వచ్చును" అని నిశ్చయించుకొని, ఎవరికిఁ జెప్పకుండ అర్ధరాత్రిసమయమున తీర్థయాత్రలు సేవించుటకు ఏకాకిని యై బయలుదేఱెను.

అప్పుడు పురద్వారములు మూయఁబడి యుండెను. అదిచూచి కుపరాబాయి శ్రీహరిని స్మరించెను. తోడనే భగవంతుఁడు దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడై సాక్షాత్కరించి తలుపులు తెఱచి "తల్లీ! నీయచంచలభక్తికి ఆనందము. నీకు ఏమియు భయము లేదు. ద్వారకకుఁ బోయి సుఖముండుము" అని చెప్పి, అంతర్హితుఁ డయ్యెను. పిదప కుపరాబాయి మహానందముతో బయలుదేఱిపోయి బృందావనము మున్నగు దివ్య

స్థలములను సేవించి, ద్వారకానగరము చేరుకొని శ్రీహరిని బూజించుచు బ్రహ్మానంద మనుభవించుచుండెను. అచ్చట శ్రీకృష్ణుఁడే ఆమెకుఁ బ్రసాదము తెచ్చి యిచ్చు చుండెను.

కొంతకాలమునకు ఆమె తండ్రి వెదకుకొనుచు వచ్చి, "తల్లీ! ఇన్నిదినములును నీవెచ్చట నున్నదియుఁ దెలియక మేము పడు తాపమునకు మేఱలేదు. నీవు ఇక్కడకు ఎట్లు వచ్చితివి? నీకు యౌవనము ప్రాపించినది. ఇఁక నీవు ఇట్లు ఉండుట మంచిదిగాదు. ఇప్పటికే మాకు అవమానము వచ్చుచున్నది. కావున ఇంటికి రమ్ము" అని పిలిచెను. అందులకు కుపరాబాయి "తండ్రీ! అన్నిఁటను నీవు వృద్ధుఁడవు. నీకు సకలమును దెలియును; కాని మాయావృతుఁడవై యున్నాఁడవు. ప్రపంచవాసనలనుండి నన్ను తొలఁగించుటకు మాఱుగ, అందు కూలఁద్రోయఁ బూనుట యేటిధర్మము? నీవుగూడ యోచింపుము. కాయము అపాయసంయుతము. ఇహసౌఖ్యములు ఆభాసములు. మనము చూచుచున్నది యంతయు మిథ్య. భ్రాంతియే జనులను పాడుచేయుచున్నది. శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల నాశ్రయించినవారికి భ్రాంతియుండదు. నేను మీకు చెప్పునంతటిదానను గాను; అయినను ఇంతవృద్ధులైయుండియు మీరింకను ఇట్లు సంసారచింతలతో వేగుచుండుట బాగుగలేదు" అని చెప్పెను. అది విని తండ్రి "తల్లీ! నీమాటలు నాహృదయమును గరగించినవి. ఇది జ్ఞానోపదేశముగాని వేఱుగాదు. నీవుచెప్పినట్లు మసలుకొందుము; కావున ఇంటికి రమ్ము. మనము అందఱమును గూడి శ్రీహరిని బూజించుకొందము" అని చెప్పెను. అంతట అశరీరవాణితో శ్రీకృష్ణుఁడు "కుపరా! ఇది యథార్థము. నీతలిదండ్రులు నీవలెనే భక్తిపరీతులయ్యెదరు. నిశ్చింతతో నీవు నీతండ్రితో వెడలిపొమ్ము. నేనును అచ్చటకు వచ్చెదను. నిన్ను నేను విడిచి యుండఁజాల" నని చెప్పెను. కుపరాబాయి ఆనందముతోఁ గూడ అరిగెను.

కుపరాబాయి ఇలుసేరిన తరువాత తల్లికి నమస్కరించి, అపరాధము క్షమింపఁ బ్రార్థించెను. తలిదండ్రులేకాక, కుపరాబాయి భర్తయు అత్తమామలును గూడ ఆమె భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములకు అచ్చెరువడి చూచుటకు వచ్చి, ఆమెవలన నుపదేశముఁ బొంది తాముఁ గూడ శ్రీహరిభజనము ప్రారంభించిరి. కుపరాబాయి వృత్తాంతము తోడనే నగరమునందంతటను తెలిసిపోయెను. రాజు విని యబ్బురపడి ఆమె తండ్రి యగు తనపురోహితుని రప్పించి, "నీకొమార్త హరిగుణకీర్తనము చేయుచుండ విన వలయునని కోరికయున్నది" అని చెప్పఁగా, పురోహితుఁడు రమ్మని చెప్పెను. రాజు నాఁటి రాత్రి చెప్పినప్రకారము పోయి వినియెను. ఆతనికిఁ గూడ హరిభక్తి యొదవెను; కాని వెంటనే ఆమెపై హృదయము లగ్నమయ్యెను. భక్తిమోహములతో

పరవశుఁడై యుండఁగా, నాతనికి ఒక స్వప్నము వచ్చెను. అందు కుపరాబాయి ఒకనది యొడ్డున నున్నట్లును, తాను ఇవ్వలిగట్టున నున్నట్లును, మూర్ఖుఁడా! ఇటకు రమ్మని యామె తన్ను పిలిచినట్లును దోఁచెను. రాజు స్వప్నవృత్తాంతము ఇంటికిఁ బోయి తనవిద్వాంసులకు ఎఱింగించెను; కాని వారు "మాకిందలి యంతరార్థము బోధపడుట లేదు. పోయి కుపరాబాయినే యడుగుట మంచిది" అని చెప్పిరి. రాజు మొదట క్షమింపఁగోరి, పిదప ఆమెకు తన స్వప్నవృత్తాంతము నెఱింగించెను. ఆమె ఇట్లు చెప్పెను. "నీకు స్వప్నమునఁ గాన్పించిన నేను ముక్తికాంతను. నీకును నాకును మధ్య జన్మాంతరము ఉన్నది. దానిని దాఁటి నాచెంతకు రమ్మని పిలిచితిని. రాజా! ఇఁక నీకు ఏమిలోపము? హృదయమును స్థిరపఱుచుకొనుము. ఏమియు శాశ్వతముగాదు. నీవు తెలివిగలవాఁడవు. నీవు చెడిపోయిన నిఁక దేశమును ఎవరు శాసింతురు? చెడిపోక, శ్రీహరిని బూజించి సుఖింపు" మని చెప్పెను. రాజునకు బుద్ధివచ్చెను. ఆతఁడు జ్ఞానము నుపదేశించి రక్షింపుమని ప్రార్థింప, కుపరాబాయి అట్లే చేసెను. రాజు అదిమొదలు భగవద్భాగవతార్చనముఁ గావించుచు, ధర్మమార్గమున రాజ్యము నేలుచుండెను.

కొన్నిదినము లయినతరువాత రాజు కుపరాబాయివద్ద సెలవుగొని తీర్థయాత్రకు బయలుదేఱెను. ఆతఁడు మార్గవశమున నొక అరణ్యమధ్యమున విశ్రమించి యుండఁగా, అనంతగజములు వచ్చి బాధింపఁదొడగెను. అపుడు రాజు కుపరాబాయి పాదపద్మములను స్మరించెను. తోడనే భగవంతుఁడు సింహరూపియై వచ్చి ఆయేనుఁగుల నన్నిఁటిని సంహరించి తిరోహితుఁ డయ్యెను. అది చూచి రాజు కుపరాబాయి యనుగ్రహమువలన భగవంతుఁడే ఇట్లు వచ్చె నని తెలిసికొని, మహానందముతో ముందునకు బయలుదేఱిపోయెను.

ఆరాజు ఒక నగరముచేరి రాత్రిభోజనము అయిన పిదప, భగవంతుని స్మరించి శయనించెను. ఆపట్టణము నేలు రాజునకు ఒకకొమార్త కలదు. ఆమెను బేతాళుఁడు పట్టి పీడించుచుండెను. నాఁటిరాత్రి బేతాళుఁడు ఆమెతండ్రికి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "రాజా! ఈనగరమున సత్రములో నొక రాజు శయనించియున్నాఁడు. ఆతనిం దెచ్చి నాకు బలియిచ్చెదవేని నీకొమార్తను నేను విడిచిపోయెదను"అని చెప్పెను. రాజు వెంటనే మేల్కాంచి భటులకు ఆజ్ఞాపింపఁగా, వాండ్రు నిద్రందవిలియున్న రాజభాగవతునిఁ గొనివచ్చి కైదులో వేసిరి. రెండుజాములరాత్రి యగునప్పటికి మెలఁకువ రాఁగా, రాజు తాను బందికానాలోనుండుట యెఱింగి, భగవంతుని స్తోత్రముఁ జేసెను. అప్పుడే శ్రీకృష్ణుఁడు రాజునకు స్వప్నమున ప్రత్యక్షమై, "నీవు నాభక్తుని కైదుచేసితివి. వెంటనే యాతని విడిచిపెట్టి కాళ్లమీఁదఁబడి క్షమింపఁ బ్రార్థించి,

అతఁడు చెప్పునట్లు నడచుకొనుము. అట్లు కాదేని నిన్ను సర్వనాశముచేసెద" నని చెప్పెను. రాజు ఉలికిపడి లేచి, వెంటనే స్వయముగా కారాగారమునకు వచ్చి తన చేతులతో రాజభాగవతునిసంకెలను విప్పి, పాదములమీఁద వ్రాలి ప్రార్థించి, తనకష్టములు అన్నియు విన్నవించుకొనెను. అది విని రాజభాగవతుఁడు "రేపటి మధ్యాహ్నము పూజాసమయమున నీకొమార్తను గొనిరమ్ము" అని చెప్పి, తన బసకు పోయెను.

రాజు ఆభాగవతుఁడు చెప్పినప్రకారము చేసెను. అంతట రాజభాగవతుఁడు శ్రీహరిపాదతీర్థమును రాజకుమారికకు ఇచ్చెను. ఆతీర్థమును పుచ్చుకొనినవెంటనే ఆమెను ఆవేశించియున్న బేతాళుఁడు భయావిష్టుఁడై ఆమెను విడిచిపోయెను. అంతట ఆమెయు, రాజును, మంత్రి మున్నగువారును రాజభాగవతుని చాలఁ గొనియాడి, చాలఁ బూజించి, స్వదేశమునకుఁ బంపివేసిరి. స్వస్థలము చేరిన పిమ్మట అతఁడు కుపరాబాయికి మ్రొక్కి సకలమును నివేదించెను.

ఆరాజు సకుటుంబముగ వచ్చి తమకు మోక్షమార్గమును జూపవలయునని రాజభాగవతునిఁ బ్రార్థించెను. ఆతఁడు కుపరాబాయి సెలవుఁబడసి వారికి జ్ఞానోపదేశముఁ గావించెను. అందఱును కుపరాబాయియాజ్ఞచొప్పున శ్రీహరిని యథాశాస్త్రముగఁ బూజించుచు బ్రహ్మానందభరితులై యుండిరి.

కుపరాబాయి బ్రతికియున్నంతకాలమును శ్రీహరినిఁ బూజించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తినిఁ బడసెను.

మ "వసుదేవప్రియదారగర్భఖనిజత్వం బొప్ప జన్మించి యా
వసుదేవుం డిడ నందగోపుఁడు సుతాపత్యంబునం గాంచు రా
నసమానవ్రజజాలహారతరళంబై గోపికాకల్పమై
రసలీలాకృతమైన కృష్ణమణి నశ్రాంతం బెదన్నిల్పెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 97.)

66. శీలాబాయి

శ్లో. "కర్ణలంబితకదంబమంజరీ కేసరారుణకపోలమండలం,
నిర్మలం నిగమవాగగోచరం నీలిమాన మవలోకయామహే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 31.)

ఒకరాజునకు శీలాబాయి అనునొకకొమార్త పుట్టెను. తలిదండ్రులు ఆమెను మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచు, యుక్తసమయమున విద్యాభ్యాసార్థము ఒక బ్రాహ్మణుని రావించి, సుముహూర్తమున ప్రారంభముచేయించెను. ఆమె సూక్ష్మబుద్ధిఁ గలదగుటచే గురువుచెప్పునదియెల్ల నిముసములో గ్రహించుచు, అందఱు నాశ్చర్య

పడునట్లుగా విద్యలన్నియు స్వల్పకాలమునందే నేర్చుకొనెను. ఆమె తనతండ్రి దిన దినమును సాలగ్రామపూజ చేయుచుండుటఁ గాంచి, తానుగూడఁ జేయఁగోరి, యొక నాఁడు "నాకుఁగూడ సాలగ్రామపూజ సేయఁగోరికకలదు. ఒకసాలగ్రామమును దెచ్చి యిచ్చి యుపదేశము చేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. ఉపాధ్యాయుఁడు ఆమె భక్తిప్రపత్తులకు ఆనందించి, అప్పటికి సాలగ్రామము ఏదియు లభింపకపోవుటచే నొక నల్లరాతినిఁ దెచ్చియిచ్చి పూజావిధానము నుపదేశించెను.

శీలాబాయి అది మొదలు అత్యంతభక్తితో ఆనల్లరాతినిఁ బూజించుచుండెను. తల్లిదండ్రులు అది చూచి "ఆట" యని భావించి యూరకుండిరి. ఇంతలో ఆమెకు సంపూర్ణ యౌవనము వచ్చెను. అంతట తండ్రి ఒక చక్కనిరాకొమారుని వెదకితెచ్చి, శుభముహూర్తమున దేవేంద్రవైభవముతో కొమార్తకుఁబెండ్లిఁగావించెను. ప్రజలు అందఱును ఆనందించిరి. కొన్నిదినములు అల్లుని తన ఇంట నుంచుకొని, పిదపరాజు అల్లుని కొమార్తను బంపివేసెను.

అత్తింటికిఁ బోయిన పిదపఁగూడ శీలాబాయి ఆరాతికిఁ బూజచేయుట మాన లేదు. ఒకనాఁడు ఆమెభర్త వచ్చి "ఇది ఏమి?" అని యడుగఁగా, ఆమె "ఇది మా కులాచారము" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "ఈవయస్సున ఇది తగినది గాదు" అని చెప్పి, యాతఁడు ఒకనాఁటిరాత్రి ఆరాతిని నదిలోఁ బాఱవేసెను.

మఱునాఁడు శీలాబాయి రాతికొఱకు ఎంత వెదకినను గాన్పింపదయ్యెను. అగుటచే "నాదేవుఁడు లభించునంతదనుక నేను భుజింప" నని యామె శపథము పట్టెను. భర్తయే గాక అత్తమామలు గూడ ఎంత చెప్పినను ఆమె వినదయ్యెను. ఇట్లు అయిదాఱు దినములు గడచిపోయెను. శ్రీహరి శీలాబాయికి తనయెడలఁగల భక్తిశ్రద్ధలకు మెచ్చి నాఁటిరాత్రి వృద్ధబ్రాహ్మణవేషముతో వచ్చి, ఆరాతిని ఆమెకు ఇచ్చి వెడలిపోయెను. మఱునాఁడు ప్రొద్దున మేల్కాంచి ఆమె తనదేవుఁడు తనప్రక్కలో నుండుటఁ గాంచి పరమానందభరితయై, భక్తితోఁ బూజించి నివేదన చేసి తాను భుజించెను. అత్తమామలు ఆమెప్రభావమును జూచి ఆశ్చర్యపడిరి. భర్త తెల్లవోయెను. అందఱును ఆమెకు అనేకవందనములు ఆచరించిరి. శీలాబాయి బ్రతికి యున్నంతకాలము ఇట్లే శ్రీహరినిఁ బూజించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తినిఁ బడసెను.

మ. "చెవులన్ వ్రేలుకదంబమంజరులచేఁ జిన్నారిచెక్కుల్ జ్వల
న్నవసంధ్యారుణితాభ్రకాంతి చెలువందన్ మందహాసప్రభా
లవమున్ వెన్నెలతళ్కుఁ జూప మృదులాలంకారుఁడై వేదసం
స్తవనాగోచరుఁడైన శౌరి యసితచ్ఛాయల్ విలోకించెద."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 31.)

67. రామచంద్రభట్టు

శ్లో. అగ్రే దీర్ఘతరోఽయ మర్జునతరు స్తస్యాగ్రతో వర్త్మనీ
సాఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కళిందాత్మజా,
తస్యా స్తీరతమాలకాననతలే చక్రం గవాం చారయన్
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పంథాన మవ్యాహతమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. శ్లో. 43.)

నాశరిభి అను నదియొడ్డునఁ గల అమలనేరి అనునగరమున రామచంద్రభట్టు అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. అతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు. ప్రాపంచిక సుఖములు అనిన ఆతనికి తలనొప్పి. ఆతఁడు ఆదేశమును ఏలు రాజునకు గురువు. అయినను ఆతఁడు వైభవములపొంతఁబోక, కేవలము ఉంఛవృత్తివలననే దినములను గడుపుచుండెను. ఆతనిహృదయమున సర్వకాల సర్వావస్థలయందును శ్రీహరి నామము జాగరిత మగుచునే యుండును.

ఆతని భార్య సర్వవిధముల నాతనికిఁ దగిన రమణి. ఐహికసుఖముల యెడల నామెకు తనభర్త కంటెను ఎక్కుడు అనిష్టము. అత్తమామలను బూజించుట యందును, పతికి సకలోపచారములును జేయుటయందును, ఆమెతో సాటిబోటులు ఆకాలమున ఎందును లేరని యామె ప్రఖ్యాతి వడసెను.

ఇట్టి దంపతులయొక్క శిష్యుఁడు ఎట్టి గుణవంతుఁడై యుండును? తుల్యప్రకృతులు కానివారికి లోకములో స్నేహాదిసంబంధములు ఎందును ఎఱుఁగము. ఆతఁడు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నుఁడు. శ్రీహరిభక్తుఁడు మనుమార్గమును దప్పని ధర్మప్రభువు. ప్రజలయైశ్వర్యమును వృద్ధిచేయుటకును, వారికి అనంతసౌఖ్యములు కలిగించుటకును, ఆతఁడు ప్రాణములు విడువవలసివచ్చినను సంతోషముతో విడుచును. మనకుఁ గాన్పించుచున్న జగత్తు అంతయు మిథ్యయనియు, దీనిని నమ్ముకొనుట కంటె అవివేకము లేదనియు నమ్మి, శ్రీహరిసేవయందే కాలము గడుపు భక్తాగ్రేసరుఁడు.

ఆతని రాణి ఒకనాఁడు మహాపతివ్రత యగు గురుపత్ని దారిద్ర్యమును బాపుటకు నిశ్చయించుకొని, ఆమెకు వర్తమానముచేసెను. రాణియాజ్ఞప్రకారము రామచంద్రభట్టుభార్య కోటలోనికిఁ బోయెను. రాణి ఆమె ననేక విధముల ఆదరించి చాలమర్యాదచేసి, అనేకసద్విషయములను దెలిసికొని, ఆనందభరితయై వెల గల పెక్కురత్నాభరణములను స్వయముగ నామెకు అలంకరించి, సగౌరవముగ సాగనంపి ఇంటికిఁ బంపివేసెను.

రామచంద్రభట్టు పూచిన తంగేడువలె నున్న భార్యను జూచి ఆశ్చర్యచకితుఁడై "ఇదంతయు నేమి?" అని ప్రశ్నించెను. అందులకు ఆమె జరిగినది అంతయును నెఱింగింపఁగా, రామచంద్రభట్టు చాలఁ గటకటంబడి "రమణీ! నీవు సకలమును నెఱింగినదానవే; కాని నేఁడు భ్రాంతవైతివి. ఎట్లో ఈతనువుఁబోసిన చాలునని యున్న మనకు ఈరత్నాభరణములు అన్నియు ఎందులకు? సంగతి తెలిసియుండియు రాణి నీకు ఇవి యెల్ల నెట్లు ఇచ్చినది? నీవు ఎట్లు అంగీకరించితివి? అయ్యో! ఎంత అనాలోచితకృత్యమును చేసితివి! ఈమాత్రపు యోచన నీకుఁ దోఁచినది కాదు గదా!" యని పలికెను. అందులకు ఆమె "నేను ఏమిచేయఁగలను? రాణి అతిభక్తితో వీనిని నాకు అలంకరించినది. భక్తులు సమర్పించు వస్తువులను తిరస్కరించుట యెట్లు? శ్రీరామచంద్రుఁడు శబరియిచ్చిన ఎంగిలిఫలములను స్వీకరింపలేదా? ఆసమయమున మీరైనను మాఱు పలుకఁజాలరు. అయినను ఇపుడు మించినది ఏమి యున్నది. మీయాన జవదాఁటుటకు నేను ఎంతటిదానను?" అని పలికి, తనయొడలి మీఁదిరత్నాభరణముల నన్నిటినిఁ దీసి ఎదుట నున్న హోమకుండములోఁ బడవేసెను. అది చూచి రామచంద్రభట్టు చాల సంతోషించెను.

ఈవార్త రాజునకుఁ దెలిసెను. తోడనే ఆతఁడు వచ్చి, "రాణి ఇచ్చిన వస్తువులు మీకు వలదేని నాకు దయచేయుఁడు" అని పలికెను. రామచంద్రభట్టు అందులకు వగవక, నిర్మలచిత్తుఁడై శ్రీహరిని స్మరింపఁగా, నాతని రమణి హోమకుండములోఁ బడవేసిన వస్తువు లన్నియు పూర్వాధికశోభతో రాజునెదుటఁ బడియుండెను. రామచంద్రభట్టు "తీసికొనవచ్చును" అని పలికెను; కాని రాజు "ఇచ్చినవి మఱలఁ బుచ్చుకొనుట మాకుఁ దెలియదు" అని తిరస్కరించి, ఆరత్నాభరణాదులను అచ్చట నున్న బీదల కందఱకును బంచి ఇచ్చెను.

ఒకనాఁడు రామచంద్రభట్టు ప్రార్థనానిమగ్నుఁడై యుండఁగా, శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడై సాక్షాత్కరించెను. అంతట ఆనందమును బట్టఁజాలక రామచంద్రుఁడు నృత్యము ప్రారంభించెను. ఆతనిం గాంచి ఆతని రమణి గూడ అట్లే చేసెను. వారిభక్తికి మెచ్చుకొని శ్రీహరి వారికి అభయ మిచ్చి తిరోహితుఁడయ్యెను. రామచంద్రభట్టును, ఆతని భార్యయు బ్రతికి యున్నంతకాలమును శ్రీహరిని సేవించి, అవసానమున సాయుజ్యమోక్షమును బడసిరి.

"మ. అదిగో ముంగల పెద్దమద్ది యట పో నాచెంత ప్రేపల్లె యు
న్నది యాదండఁ గళిందజాతటమునం దాపింఛభూజాళిలోఁ
గదుపుల్ మేపుచు గోపబాలకుఁడు నిక్కం బొప్పఁగాఁ జెల్వుస
త్పదవిం బొమ్ము సఖా శుభాస్పదముగా భావంబు రంజిల్లెడున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప 43.)

68. జయమల్లరాజు

శ్లో. "అంసాలంబితవామకుండలభరం మందోన్నతభ్రూలతం
కించిత్కుంచితకోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణం,
ఆలోలాంగుళిపల్లవై ర్మురళికా మాపూరయంతం ముదా
మూలే కల్పతరో స్త్రిభంగిలలితం జానే జగన్మోహనమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. శ్లో. 102.)

మేడము అను పట్టణమున జయమల్లుఁడు అను రాజు ప్రజలను బాలించుచుండెను. ఆతఁడు అనవరతమును భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబంధురుఁడై శ్రీహరిని ధ్యానించుచుండెను. ప్రతిదినమును ఉదయమున పూజయైనతరువాత ఏకాంతమునఁ గూరుచుండి ఒకజామునేపు శ్రీహరిని ధ్యానించుట ఆతనికి అలవాటు. అప్పుడు ఆతని చెంతకు ఏవారును బోఁగూడదు; ఎవరును మాటాడఁగూడదు. ఆతఁడు మధ్యాహ్నభోజనముదనుక నిట్లు శ్రీహరిపూజాతత్పరుఁడై, భోజనానంతరము మనుమార్గమున ధరాపాలనము గావించుచుండును.

ఆతనికి ఒక తమ్ముఁడు ఉండెను. తమ్మునకు అన్నరాజ్యము హరింపఁ దలంపుఁ గలిగెను. ఈతలంపుతో నాతఁడు దగ్గఱనున్న మఱియొకపట్టణమున వసించిసేనలను సేకరించుకొనసాగెను. తదేకదీక్షతో పనిచేయుచుండుటవలన అనంతసైన్యము త్వరలోనే సమకూడెను. తోడనే ఆతఁడు అన్నగారు హరిధ్యానతత్పరుఁడై యుండుసమయమున మేడముకోటను ముట్టడించెను. మంత్రి వెంటనే తనసైన్యముతో వాని నెదిరించెను; కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. శత్రుసేన అసంఖ్యముగ నుండుటచే రాజుసేన వెనుదీయఁ జొచ్చెను. అదిచూచి మంత్రి రాజుతల్లి చెంతకుఁ బోయి, సంభవించిన యాపద నెఱింగించెను. ఆమె పోయి రాజుతోఁ జెప్పుమనియెను; కాని "రాజుతో నిప్పుడు మాటాడుటకు బ్రహ్మాండనాయకునకైన సెలవులేదుగదా!" అని యాతఁడు మాఱు పలికెను. "ఇఁక ఉత్తరప్రత్యుత్తరములతోఁ బ్రయోజనములే" దని తలంచి, రాజమాత వెంటనేపోయి "శత్రువులు వచ్చి కోట ముట్టడించినారు. ఇప్పుడు లేవకున్న అపాయముతప్పదు" అనియెను; కాని రాజు మాట్లాడలేదు. "భయము వలదు. శ్యామళుఁడు అను నేను ఉండఁగా శత్రువులు జయింపఁజాలరు" అను ఆకాశవాణి మాత్రము వినఁబడియెను. అది విని రాజమాత ధైర్యముతో నీవలకు వచ్చెను.

అంతట శ్రీహరి శ్యామళుఁడు అను యోధుని రూపమును గైకొని, గుఱ్ఱమునుఎక్కి యుద్ధరంగమున నుఱికెను. అంతట అనంతమైన వైరివాహినికిని

ఏకాకియగు శ్యామళునకును ఘోరయుద్ధము పొసఁగెను. ఒకటి రెండునిముసములు నడచునప్పటికి రక్తనదులు ప్రవహింపఁ జొచ్చెను. హతులు ఆనదులలోఁ గొట్టుకొనిపోసాగిరి. హతశేషులు పలాయనము చిత్తగించిరి. అపుడు శ్యామళుఁడు రాజుతమ్మునిఁబట్టుకొని పెడరెక్కలు విఱిచి కట్టి, మంత్రికి అప్పగించి తాను తిరోహితుఁ డయ్యెను. మంత్రి శత్రుని కారాగృహమున బంధించి నిశ్చలుఁడయ్యెను. ఇంతలో రాజు పూజాదికము ముగించుకొని, ఇవ్వలకు వచ్చెను. మంత్రి రాజుతో సకలమును ఎఱింగించెను.

రాజు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, "మంత్రీ! శ్యామళుఁడు ఎతఁడో ఎఱుఁగుదువా? నీవు ఎంత అదృష్టవంతుఁడవు! అనాయాసముగ భగవంతునిదర్శనము చేయఁగలిగిన నిన్ను ఏమని కొనియాడఁగలను?" అని మంత్రితోఁ బలికి, "శ్రీహరీ! గోవిందా! నీవు భక్తపరాధీనుఁడవని విందును; కాని భక్తుఁడగు నాయెడలఁ జూపని యనుగ్రహము దుర్మార్గగామియగు వైరియెడల నేల చూపితివి? ఇది నీకుఁ దగునా? అయ్యో! నీవు సర్వాంతర్యామివి గదా! సర్వసముఁడవుగదా! అదియుఁగాక నాకంటె వైరి నీకు అంతరంగభక్తుఁడై యుండవచ్చును. నేనే పొరపడితిని. కాదేని నాయెడల నేల యనుగ్రహము చూపవు? నీదర్శనము నపేక్షించియున్న నాకు నీదివ్యమంగళవిగ్రహసందర్శనలాభము నేల కలిగింపకున్నావు? జనార్దనా! నారాయణా! నీకంటె నేను అన్య మెఱుఁగను. నన్ను రక్షింపవా?" యని ప్రార్థింపసాగెను.

అపుడు శ్రీహరి నిజరూపముతో నచ్చట సాక్షాత్కరించెను. రాజు పరమానందభరితుఁడై భగవంతునకు సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి, అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. శ్రీహరి ప్రేమతో రాజును లేవనెత్తి కౌఁగిలించుకొని, "వత్సా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీచిత్తశుద్ధి అనన్యదుర్లభము. నీవు నాయంతరంగ భక్తుఁడవు. నీకేమియు లోపములు కలుగవు. నీవు కోరినపుడెల్ల నీకు సాక్షాత్కరించుచుందును. సదాచార్యు నాశ్రయింపుము. ఆచార్యోపదేశమును బడసినఁగాని నిశ్చలభావము కలుగదు" అని యాశీర్వదించి తిరోహితుఁ డయ్యెను.

పిదప రాజు కారాగారమున నున్నతమ్మునిఁ గొనివచ్చుటకు మంత్రికి ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రియు కైదులోనికిఁ బోయి బద్ధుఁడై పడియున్న రాజుతమ్మునిఁ జూచి "నిన్ను కట్టి నాకు అప్పగించినయోధుఁడు శ్రీహరి! శ్రీహరి! నీయన్నగారిని కంటిని రెప్పవోలెఁ గాపాడుచుండును. భగవంతుని అంతరంగభక్తుఁడగు నీయన్నగారు నిన్ను గొనిరమ్మని నాకు సెలవు ఇచ్చినారు" అని పలికి, ఆతనిం దీసికొనిపోయి రాజు నెదుట నిలిపెను. అంతట రాజు తమ్ముని బంధములను విప్పి కౌఁగిలించుకొని,

"తమ్ముఁడా! అశ్రమముగ శ్రీహరిదర్శనసాక్షాత్కారలాభమును బడసిన నీయ దృష్టము నేమని కొనియాడవచ్చును? భగవంతునిఁ జూడఁగలిగితివి; కావున ఇఁక నీకు ఏమియు లోపము కలుగదు. నిన్నుఁ జూచిన నాకు మిగుల నానందము కలుగు చున్నది. అని యాదరముతోఁ బలికెను. అప్పుడు తమ్ముఁడు అన్నపాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నీప్రభావము నెఱుంగక నీయెడల ఎగ్గుచేసితిని. అయినను దీనుఁడ నగు నన్ను మన్నించితివి. నీహృదయౌన్నత్యమునకు ఇంతకంటె నేమి యుదాహరణము కావలెను? నాకు బుద్ధివచ్చినది. ఇంతవఱకును నేను జేసినదుష్కృత్యములకు పరితపించుచున్నాను. నన్ను నీశిష్యకోటిలోఁ జేర్చుకొని కాపాడుము" అని ప్రార్థించెను. రాజు తమ్ముని ఆదరముతో లేవనెత్తి అభయ మిచ్చెను.

పిదప రాజు గొప్పగొప్ప శిల్పులను రావించి, అదృష్టపూర్వమగు నొక గొప్ప ఆలయమును గట్టించి, శుభముహూర్తమున అందు శ్రీహరిని ప్రతిష్ఠచేసి, ప్రతిదినమును బూజింపసాగెను. ఆయాలయమున తానొకఁడేగాని ఇతరులు ఎవరును ప్రవేశింపఁగూడదు. అతఁడు నూలునిచ్చెన వేసికొని పైకి ఎక్కి, నిచ్చెన వెంటఁ గొని పోయి ఒకజాము శ్రీహరినిఁ బూజించి సేవించి మఱలి వచ్చును. ఒకనాఁడు అతఁడు నిచ్చెన వెంటఁగొనిపోవుట మఱచి లోనికిఁ బోయెను. అట్టి సమయముకొఱకు కని పెట్టుకొనియున్న రాణి వెంటనే నిచ్చెన యెక్కి లోనికిఁబోయెను. అప్పటికప్పుడే రాజు మామూలుప్రకారము సాక్షాత్కరించియున్న శ్రీహరిపాదములను ఒత్తుచుండెను. అపుడు రాణియు శ్రీహరికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములు ఆచరించి, "పుండరీకవరదా! రాక్షసాంతకా! నేఁటికి నాజన్మ సార్థకమైనది" అని యానందాతిరేకముచే మఱల మాటాడఁజాలక పోయెను. శ్రీహరి రాణిభక్త్యావేశమునకు మెచ్చి చేరఁ బిలిచి, "నీవును నీభర్తయు నాకు అంతరంగభక్తుల రైతిరి. మీరు తలంచినపుడెల్ల నేను సాక్షాత్కరించు చుందును" అని చెప్పి, అంతర్హితుఁడయ్యెను.

ఇది యంతయుఁ జూచి రాజు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, "నాకుఁదక్క ఇతరులకు జొరరాని ఇచ్చటకు నీవెట్లు వచ్చితివి?" యని యడుగఁగా, రాణి "మీరు వచ్చునపుడు నిచ్చెన తీసి వేయుట నేఁడు మఱచిపోయితిరి. ఇట్టిసమయమునకై చాలదినములనుండి వేచియున్న నేను వెంటనే లోపలకు వచ్చితిని. కాని నాథా! నేను మీకు పదదాసినిగదా! అర్ధాంగినిగదా ! అట్టి నన్ను ఇట్లు వేఱుచేయుట మీకు న్యాయమా ? మీకు నేను ఏమియపరాధము చేసితిని ? మీకు ఎప్పుడును ఎదురాడి యెఱుఁగను. ఏవిషయమునందును మీకు అడ్డువచ్చి యెఱుఁగను. నియమము నెన్నఁడు ఉపేక్షించి యెఱుఁగను. అట్టి నన్ను ఇట్లు వేఱుచేయుటకు మీకు ఎట్లు మనసు ఒప్పెను?" అని యడిగెను. రాజు గతజల సేతుబంధనము వల దనియెను. అదిమొదలు రాజును రాణియు అనుదినమును శ్రీహరినిఁ బూజించుచు సాక్షాత్క-

రించిన దామోదరుని సేవించుచు బ్రహ్మానందముతోఁ గాలము గడపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసిరి.

ఉ. "మూఁపున వామకుండలము మోవి నొకించుక మోము్వనందముం
జూపెడు నోరచూపు సొగసుంబొమ నొక్కటి నిక్కఁగన్పడం
గ్రేఁపులు సొక్కఁ గల్పకముక్రిందఁద్రిభంగిగ నిల్చి యంగుళీ
వ్యాపితవంశపూర్తియయి వర్తిలు మోహనమూర్తిఁ గొల్చెదన్."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 102.)

---

69. గిరిధరలాలు

శ్లో. "అంగనామంగనామంతరే మాధవో మాధవం మాధవం చాంతరే చాంగనా,
ఇత్థ మాకల్పితో మండలే మధ్యగః సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః".
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. శ్లో. 35.)

బృందావనక్షేత్రమున గిరిధరలాలు అనునొకబ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు సంసారముయొక్క అసారతనుగుర్తించి ఐహికసౌఖ్యములు ఆభాసములు అని యెఱింగి, ప్రపంచమంతయు మిథ్యయని తెలిసి, తామరాకుమీఁది నీటిచుక్కవలె ఎందును అంటక శ్రీహరిపూజా తత్పరుఁడై కాలము గడుపుచుండెను. కాళ్లకు గజ్జెలు కట్టుకొని తంబుర మీటుచు, శ్రీహరిగుణములను వర్ణించుచు, నాతఁడు భజనము చేయునపుడు అనేకులు వచ్చి విని చూచి, బ్రహ్మానందపరవశులై పోవుచుందురు.

ఒకప్పుడు ఆతఁడు గోపాలకృష్ణుని సేవించుటకు ఆలయమునకుఁ బోయెను. అంతకుఁ బూర్వమే అచ్చటకు అనేకభాగవతులు వచ్చియుండిరి. వారందఱును గిరిధరలాలుని గానప్రావీణ్యమును వినియున్నారు కావున, అందఱును జేరి "మహాత్మా! శ్రీకృష్ణభగవానుని రాసక్రీడా వైభవమును గీర్తించి, మాకు ఆనందము గలిగింపుము" అని ప్రార్థించిరి. ఆతఁడు వారిమాటఁ ద్రోసివేయఁజాలక పోయెనుగాని, తంబురయు గజ్జెలు మఠముననుండిపోవుటచే వీరి నెట్లు సంతోషపెట్టఁగలనని చింతింపసాగెను. ఇట్లుండఁగా, ఆకాశమునుండి తళతళ మెఱయు గజ్జెలును కలకల పలుకు తంబురయు వచ్చి గిరిధరలాలు ముందుఁ బడెను. అది చూచి భాగవతులు ఎల్లరును ఆశ్చర్యచకితులై, గిరిధరలాలు మాహాత్మ్యమును వేనోళ్ల కొనియాడిరి.

తరువాత గిరిధరలాలు ఇదియంతయు గోపబాలుని అనుగ్రహము అని యెఱింగి, వానికి మ్రొక్కి పీతాంబరమును గజ్జెలను ధరించి, తంబుర గైకొని భాగవతుల యనుజ్ఞను బడసి నృత్యము ప్రారంభించెను. ఇట్లు రెండు మూఁడునిమిషములు గడచునప్పటికి భాగవతులకు తన్మయత్వము గలిగెను. మఱి రెండునిముసములకు గిరిధరలాలుగూడఁ దన్మయుఁడై చేష్టలు దక్కి నిలిచెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు తొల్లి బృందావనమున గోపికలతో నెట్లు రాసక్రీడ సలిపెనో, అట్లే అచ్చట

సాక్షాత్కరించి రాసక్రీడ సలుపసాగెను. భాగవతులు ఇదిచూచి నిర్విణ్ణులై, పద పడి తెలివి గాంచి శ్రీకృష్ణుని అనేకవిధంబులఁ గొనియాడసాగిరి. ఇంతలో కృష్ణుఁడు తిరోహితుఁడయ్యెను. గిరిధరలాలు ఇంకను తన్మయుఁడై యే యుండెను. భాగవతులు ఆతని భక్త్యావేశమునకు అచ్చెరువడి అందఱును ఆతనిచుట్టును జేరి, చేతులతోఁ దాళము వేయుచు శ్రీహరికీర్తనలు పాడసాగిరి.

కొంతసేపటికి గిరిధరలాలునకు ప్రాపంచికస్మృతి వచ్చెను. తోడనే భాగవతులందఱును ఆనందబాష్పములతో నాతనిపాదముల నభిషేకించి, "మహాత్మా! నిర్హేతుకజాయమానకటాక్షమున మాకు శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడావైభవమును ప్రత్యక్షము చేసితివి. నిన్ను మేము ఏమని కొనియాడఁగలము? నీప్రజ్ఞ అసామాన్యము" అని సన్నుతించిరి. గిరిధరలాలు వారిని తన మఠమునకుఁ గొనిపోయి మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావించి, సుగంధ కుసుమ తాంబూలములు అర్పించి, చాల నాదరించి పంపివేసెను.

ఒక దినమున ఒక విరాగి వచ్చెను. గిరిధరలాలు ఆతనిని దనమఠమునకుఁ గొనిపోయి చాల గౌరవించి, మృష్టాన్నసంతృప్తునిం గావించెను. ఇది తెలిసి ఊరు వారందఱును వచ్చి "శ్మశానమునుండి వచ్చినవానికి నీవు ఆతిథ్యము ఇచ్చితివి; కావున నిన్ను వెలివేసితిమి" అని పలికిరి. అందులకు ఆతఁడు "మహానుభావులారా! మీరు ఆతనిని ఇట్లు పలుకఁ దగదు. ఆతఁడు కేవలము భాగవతాగ్రేసరుఁడు" అని చెప్పఁగా, వారు "ఆతఁడు మహాత్ముఁడని నీవు చెప్పుచున్నావు. నీవు శవమును బ్రతికింపఁ గలవా? అట్లయిన నీమాటలను, ఆతనిమాహాత్మ్యమును నమ్మెదము" అనిరి. గిరిధరలాలు వల్లె యనెను. గ్రామవాసులు ఆతని నొక శవము చెంతకుఁ గొనిపోయి 'దీనిని బ్రతికింపుము' అనిరి. గిరిధరలాలు నిర్మలచిత్తముతో శ్రీహరినిఁ బ్రార్థించి ఆశవమును దాఁకెను. తోడనే మృతుఁడైనపురుషుఁడు నిద్దుర పోయినవానివలె లేచి, భక్తునకు వలగొని, సాష్టాంగవందనములు అర్పించి, అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. అది చూచి ఊరివారందఱును లాలుపాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! నీశక్తి నెఱుంగక నిన్నుఁ దూలనాడిన మమ్ము క్షమింపవలయు నని అనేకవిధముల బతిమాలికొనిరి. గిరిధరలాలు వారికి అభయ మిచ్చి తన మఠమునకుఁ గొనిపోయి మృష్టాన్నతృప్తులం గావించి పంపివేసెను.

గిరిధరలాలు బ్రతికియున్నంతకాలము నిట్లే శ్రీహరిని బూజించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తిని బడసెను.

చ. ఇరుదెసఁ దాను నిల్చి తన కింతులు పార్శ్వములన్ వసింపఁగాఁ
గరములు గంఠపాళిఁ జెలఁగన్ బలభిన్మణివిద్రుమంబులన్
సర మొనరించినట్లు సరసస్థితి మండలమధ్యవర్తియై
మురళిరవంబునం జెలఁగు మోహనమూర్తి మురారిఁ గొల్చెదన్.

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 35.)

70. సుహక్ షా

శ్లో. "ఆపాటలాధరమధీరవిలోలనేత్ర మామోదనిర్భరితమద్భుతకాంతిపూరం,
ఆవిస్మితామృతమనుస్మృతిలోభనీయమాముద్రితాననమహో మధురం మురారేః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 63.)

అహమ్మదాబాదు అను నగరమున సుహక్ షా అనునొకమహమ్మదీయుఁడు వసించియుండెను. అతఁడు నపుంసకుఁడు; కావున స్త్రీలవలెనే వస్త్రాభరణాదులను ధరించి, సిగ్గు వెంపున వీథిలోనికి రాజాలక సదా ఇంటియందే యుండెడివాఁడు. పూర్వపుణ్యవశమున ఆతనికి శ్రీహరిభక్తి యొదవెను. ఆతఁడు సర్వకాలములయందును శ్రీహరిస్మరణము తక్క నన్య మెఱుఁగక యుండెను.

ఇట్లుండఁగా, ఆదేశమున అనావృష్టిచె క్షామము సంభవించెను. త్రాగుటకు జలమును తినుటకు పదార్థములు లేకుండుటచే, అనేకజనులు చనిపోవసాగిరి. ఇది చూచి అహమ్మదాబాదు నగరమున ధరాపాలనము చేయుచున్న రాజు జననష్టమును జూడలేక నిరాహారుఁడై, ఏడుదినములు మహోగ్రతపస్సుఁ జేసెను. శ్రీహరి అందులకు ఆనందించి, సాక్షాత్కరించి "వత్సా! నీభక్తికిని, నీతపోనిష్ఠకును, నీదీక్షకును, నీప్రజాపరత్వమునకును మెచ్చితిని. నీవు సర్వజీవదయాళుఁడవై ప్రజను కన్నబిడ్డలంబోలె భావించుచు, భూమి నేలుచుండుట మొదటినుండియు నేను గమనించుచున్నాను. నీకెందును లోపము కలుగదు. నేను నిన్నెపుడును వేయికండ్లతోఁ జూచుచుందును. నీవు ఇపుడు వర్షమును గోరి నానిమిత్తము ఈ ఘోరతపస్సు చేసితివి. నీనగరమున నొక పర్ణకుటీరమున నొక సుహక్ షా అను నొక మహమ్మదీయుఁడు నాభక్తుఁడు వసించియున్నాఁడు. నీవు పోయి ఆతనిని మ్రొక్కి ప్రార్థించెదవేని నీకోరిక నెఱవేఱును" అని చెప్పి, తిరోహితుఁడయ్యెను.

అంతట రాజు తపస్సు చాలించి, నిండుకొలువునఁ గొలువుదీఱి మంత్రిసామంతాదులకును, విద్వాంసులకును జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. అందఱును ఆశ్చర్యచకితులైరి. ఒకబ్రాహ్మణుఁడు "మహారాజా! భగవంతునిమాట తప్పదు. ఆమహమ్మదీయుఁడు భగవంతుని అంతరంగభక్తులలో అగ్రేసరుఁడు. కాకున్న ఇట్టిది యుండదని వేఱుగఁ జెప్పవలసినది ఏమున్నది? ఆమహాత్ముఁడు మహమ్మదీయుఁడు అనుశంక వలదు. మహాత్ములు అన్ని జాతులయందును ఉందురు. మాహాత్మ్యము ఉన్నచోట జాతిభేదములను గణించుట వివేకిలక్షణము కాదు. అదియుఁగాక

శ్రీహరిసెలవైనపుడు సందేహమునకు అవకాశమే లేకుండఁ బోయినది" అని చెప్పెను. అందఱును అవునని. వెంటనే రాజు సుహక్ షాకుటీరమునకు బయలుదేఱెను.

రాజుచే నర్చితుఁడై సుహక్ షా సంగతి సందర్భములు అన్నియు విని, శ్రీహరినిఁ బ్రార్థింపఁదొడఁగెను. అయిదాఱునిముసములు గడచినను వర్షము కురియ నందున సుహక్ షా కోపించి, "శ్రీహరీ! నన్ను మోసముఁ జేసెదవా ?" యని ముక్కున గల నత్తు నూడఁబెఱికి, చేతి గాజులు పగులఁ గొట్టుకొనఁ బోయెను. అంతట శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! వలదు" అని, సాహసమును వారించి అంతర్హితుఁ డయ్యెను. తోడనే పదునాలుగుదినములు అహోరాత్రములు సంతథారగా వర్షము కురిసెను. క్షామము చల్లారెను. రాజు పరమానందభరితుఁడై సుహక్ షా ననేక విధములఁ బూజించి, "మహాత్మా! ఈ సేవకుఁడు సమర్పించు వస్తువులను స్వీక రింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. అందులకు భక్తుఁడు "నాకేమియు వలదు. శరీర మును విసర్జింపఁ దలంచుచున్నాను. సమాధిని నిర్మించి యిమ్ము" అని కోరఁగా, రాజు అంగీకరించెను.

అపు డొక దీనుఁడు వచ్చి, "మహాత్మా! నాయెడలఁ గరుణించి నాకు ముక్తి మార్గమును ఉపదేశింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. సుహక్ షా పరమానందముతో నాతనికి శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, తత్త్వమును ఎఱింగించి పూజావిధాన మును దెలిపెను. అది చూచి ఇంక ననేకులు ఆతనివలన ఉపదేశములను బడసిరి. ఇంతలో గోరి సిద్ధమయ్యెను. ఈసంగతి తెలియఁగనే సుహక్ షా గోరి చెంతకుఁ బోయి నిలిచి, నిమీలిత నేత్రుఁడై శ్రీహరినిఁ బ్రార్థించెను. తోడనే ఆతనియాత్మ సూర్యమండలమును భేదించుకొని పోయి శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను. రాజు ఆతనిశరీరమును మహావైభవముతో ఆగోరీలో సమాధి చేయించెను.

మ. "అతులానందరసామృతార్ణవమహాంగాధంగరంగత్తరం
గతతిం బొంగుచుఁ గెంపుమోవి సరిదాఁకం దత్సుధాబిందువుల్
స్మితలీలన్ విలసిల్లె నంచు జనముల్ చిత్తంబులన్ మెచ్చు న
ద్భుతశృంగారరసైకముద్రితముఖాంభోజున్ హరిం గొల్చెదన్."

71. బహిరంభట్టు

శ్లో. "అనన్యసాధారణకాంతి కాంతమాక్రాంతగోపీనయనారవిందం,
పుంసఃపురాణస్య నవం విలాసం పుణ్యేన పూర్ణేన విలోకయిష్యే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 32.)

ప్రతిష్ఠానపురమున బహిరంభట్టు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు సకలశాస్త్రముల యందును అనంతప్రజ్ఞను గడించియుండెను. ఆతఁడు అఱువదిసంవత్సరముల వయస్సు దాఁటిన తరువాత నొకనాఁడు భోజన సమయమున "కూరలో ఉప్పు తక్కువయైన" దని భార్యతోఁ బలికెను. అది విని యారమణి "మీకు అఱువది యేండ్లు నిండినవి. ఇంకను రుచులు చాలలేదు. కామక్రోధాదులు మఱల లేదు. రుచి విషయమునఁ గల యీదీక్ష మీకు భగవంతుని విషయమున నున్నచో ఇరువురమును గూడఁ దరించిపోదుము" అని పలికెను.

ఈమాట ఆ బ్రాహ్మణుని నల్లగుండెకు వాడిబాణమువలె చుఱుక్కున నాఁటెను. తోడనే యాతఁడు తినుచున్న పదార్థమును విడిచివేసి హస్తప్రక్షాళనాదికము గావించుకొని వచ్చి, భార్యకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారములు ఆచరించి "స్త్రీవైనను జ్ఞానమున నాకంటె ఎక్కువదానవై యున్నావు. నీవు ఇపుడు నాకుఁ గావించిన యుపదేశము ఈజన్మము ఉన్నంతకాలమును నాకర్ణపథమున మాఱుమ్రోగుచునే యుండును. శ్రీహరియే నీరూపమున వచ్చి నాయజ్ఞానమును దొలంగించెను" అని యామెను అనేకవిధములఁ గొనియాడి, "ఆకస్మికముగ ఒక్కక్షణములోఁ గలిగిన యీవైరాగ్యము అడవులలోఁ బ్రవృద్ధము అగును" అని నిశ్చయించుకొని, వెంటనే ఎండలు వలదనుచున్నను వినక అడవులం బట్టి పోయెను.

తరువాత ఆతని భార్య ప్రార్థనమువలన బంధుమిత్రులు అనేకులు అరణ్యము నకుఁ బోయి వెదకి పట్టుకొని, నిర్బంధించి ఇంటికిఁ దీసికొనిరాఁ దొడఁగిరి. అపుడు ఆతఁడు నడచుచునే "వీరు చాల పట్టుపట్టి యున్నారు. అస్పృశ్యుఁడను అను నూహ వీరు నన్ను విడువరు" అని తలంచి, ఎట్లో వారినిఁ గికురించి సమీపమునందలి ఒక పట్టణమునకుఁ బోయి తురకల మతాచార్యుఁడగు కాజీచెంతకుఁ బోయి "నేను తురకమతములోఁ గలిసెదను" అని పలికెను. తోడనే కాజీ మహానందభరితుఁడై, ఆతనికి సున్తీ మొదలగు సంస్కారములు చేసి మహమ్మదీయమతదీక్ష నొసంగెను. బహిరంభట్టు "కాజీ నన్ను కష్టముల నుండి గట్టెక్కించెను; కాని హృదయమును ద్రిప్పుటకు ఈతఁ డెవఁడు? నేను మహమ్మదీయుఁడనైనను శ్రీహరి కింకరుఁడను. శ్రీహరి వేషభాషలను లెక్కించునా? హృదయము పరిశుద్ధమైయున్నపుడు నాకేమి భయము" అని ధైర్యము వహించియుండెను.

ఆతని బంధుమిత్రులు వెదకివచ్చి ఆతనినిఁ బట్టుకొనిరి; కాని యాతఁడు "నన్నుఁ బట్టుకొనుటవలనఁ బ్రయోజనము మీకేమియు లేదు. నేను మహమ్మదీయుఁడ నైతిని" అని పలికెను. తోడనే వారు "ఛీ ఛీ ఈయపాత్రుని మొగము చూడఁగూడ"దని తొలఁగిపోయిరి. అంతట నాతఁడు "బంధుమిత్రాదుల నిర్బంధము తప్పినది. ఇఁక నా కీతురకమత మెందులకు?" అని తలంచి కాశీనగరమునకుఁ బోయి విద్వద్బ్రాహ్మణులకుఁ దనచరిత్రను అంతయు వివరించి చెప్పి, "నన్ను మఱల మీమతములోఁ గలుపుకొనవలెను" అని ప్రార్థించెను. బ్రాహ్మణులు ఆతని దీనాలాపములకు జాలిపడి ధర్మశాస్త్రప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తమును జరిపి, బ్రాహ్మణులలోఁ గలుపుకొనిరి. అదియైన తరువాత భట్టు వారలం జూచి "విద్వాంసులారా! నాకొక సందేహము గలదు. దానిని మీరే తీర్పవలయును" అని ప్రార్థించి, "మున్ను సున్తీ మొదలగుసంస్కారములను బడసి తురకనైతిని. ఇప్పుడు మీరు బ్రాహ్మణులలోఁ గలుపుకొన్నాము అని చెప్పుచున్నారు. అయినను తొల్లిటి సున్తీ పోలేదు. ఇప్పుడు నేను తురకనా? బ్రాహ్మణుఁడనా? అని ప్రశ్నించెను. బ్రాహ్మణులు ఆలోచించి "నీకు ఈశ్వరుఁడే చెప్పవలయును; కాని మేము చెప్పఁజాలము" అని తమ దారినిఁ బోయిరి.

బహిరంభట్టును జూచినవారందఱును "బాపనతురక" అనియు, "తురకబాపఁడు" అనియు నింక నిట్లనేకవిధములను చెప్పసాగిరి; కాని భట్టు ఈనిందలకు జంకక, దేశయాత్రకు బయలుదేఱెను. బడబానలము అను నొకగ్రామమున నాగనాథుఁడు అను నొకవృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు గొప్పదేవాలయమును గట్టింపఁ దలఁచి, బెండ్లతో బండ్లుచేయించి వానిమీఁద కొండవంటిరాళ్లను ఎక్కించి, కోఁతులచే లాగించుకొని పోవుచుండెను. భట్టు ఆతనిఁ జూచి 'ఈతఁడు సిద్ధుఁడు. ఈతనివలన నాసందేహము తీరును' అని నిశ్చయించుకొని, తిన్నగ నాతనియెదుటకుఁ బోయి నిలచి 'నే నెవ్వఁడనో చెప్పుము. నీతెలివితేటలు ఇప్పుడు తెలియును' అని పలికెను. నాగనాథుఁడు ఆతని మాటలకుఁ గోపించి, "చావుము అని తన బెత్తముతోఁ గొట్టెను. తోడనే భట్టు భూమిపైఁ బడిమరణించెను. నాగనాథుఁడు "ఈశవమును గొనిపోయి రోటిలో వేసి దంచి ముద్దచేసి తెండు" అని నియమించెను. వారు అట్లేచేసిరి. నాగనాథుఁడు ఆముద్దను చితిమీఁద నుంచి దహనముచేసి, భస్మము నంతను ప్రోగుచేసి తనకమండలూదకమును జల్లెను. తోడనే భట్టు పూర్వాధిక తేజస్సుతో లేచి నిలిచి, నాగనాథుని పాదములమీఁద ప్రాలెను. అపుడు నాగనాథుఁడు "మూఢా! ఇప్పుడు నీవు ఎవఁడవో చెప్పుము" అనియెను. భట్టు అప్పుడు తనశరీరమున తురకలుచేసిన సంస్కారములుగాని, పిదప బ్రాహ్మణులు చేసిన సంస్కారములను గాని కానక, ఏమి

చెప్పుటకును దోఁచక మౌనియై యుండెను. అప్పుడు వానిని నాగనాథుఁడు చేరఁ బిలిచి భట్టుచెవిలో తారకమంత్రమును ఉపదేశించి తత్త్వమును దెలిపి "నాహితోపదేశమును మఱువక సాధువులను సేవించుచుఁ గాలము గడుపుము" అని చెప్పి పంపివేసెను.

భట్టు గురువునను జ్ఞను బడసి అనేక పుణ్యక్షేత్రములను దర్శించి, తుదకుపండరిపురమునందు పాండురంగని సన్నిధిఁజేరి, భాగవతమును అభంగవృత్తములతో మహారాష్ట్ర భాషలోనికిమార్చి, బ్రతికియున్నంత కాలమును భగవద్భాగవతులనర్చించుచు అనేకులకు ముక్తిమార్గమును ఉపదేశించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

చ. "ఇతరుల కందరాని జగదేకమనోహర కాంతియుఙ్ సమా
గతనవయౌవనాకరవికాసము లన్నియుఁ గోపబాలికా
యతనయనారవిందముల కర్గము సేయు పురాణపూరుషుఙ్
మతిఁ దలపోసి చూచెద సమగ్రసనాతనపుణ్యసంగతిన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 32.)

---

72. కేశవస్వామి

శ్లో. "వ్యామోహప్రశమౌషధం మునిమనోవృత్తిప్రవృత్త్యౌషధం
దైత్యేంద్రార్తికరౌషధం త్రిభువనీ సంజీవనైకౌషధం,
భక్తాత్యంతహితౌషధం భవభయప్రధ్వంసనైకౌషధం
శ్రేయఃప్రాప్తికరౌషధం పిబ మన శ్రీకృష్ణదివ్యౌషధమ్."

(ముకుందమాల. శ్లో. 24.)

ఒకగ్రామమున కేశవస్వామి అను పరమభాగవతోత్తముఁడు నివసించియుండెను. ఆతఁడు అనవరతమును శ్రవణ మనన ధ్యానాదికమగు శ్రీహరిపూజతక్క నన్యమెఱుంగఁడు. ఆతనివలన ననేకులు ముక్తిమార్గోపదేశమును బడసిరి. ఒకనాఁడు ఆతఁడు కాళ్లకు గజ్జెలుకట్టుకొని,ఒకచేతఁ జిఱుతలును, ఒకచేత తంబురయును గైకొని హరిభజనము ప్రారంభించెను. మనోమోహనమగు కేశవస్వామిగానామృతమును గ్రోలఁగోరి, అనేకభాగవతులు పెక్కుపామరులును వచ్చి చుట్టును జేరి వినసాగిరి. కొంతసే పయిన తరువాత కేశవస్వామి శిష్యులలో నొకనిఁ జేరఁ బిలిచి "వత్సా! నేఁడు హరివాసరము. భాగవతు లందఱును ఉపవాసదీక్షలో నున్నారు. నీవు బజారునకుఁ బోయి సొంటి బెల్లమును గొని రోటిలో దంచి ముద్దచేసి తెమ్ము" అని నియమించెను.

అప్పటికి రెండుజాములరాత్రి యయ్యెను. దుకాణ లన్నియును మూయఁబడి యుండెను. ఒకవర్తకుఁడు మాత్రము హరిభజనము వినుటకు రాఁగోరి అంతలో నిద్రక్రమ్ముటచే దుకాణము మూయకయే, అచ్చటఁ గూర్చుండి కునికిపాట్లు పడుచుండెను. కేశవస్వామి శిష్యుఁడు వర్తకునిఁ బట్టి లేపి తాను వచ్చినపనినిఁ దెలిపెను. తోడనే వర్తకుఁడు మహానందముతో లేచి, బెల్లము దీపము లేక పోవుటచే సొంటి యనుకొని వసనాభిని వలసినంత ఇచ్చి ఆబ్రాహ్మణుని బంపివేసెను. ఆతఁడును ఆరెండు వస్తువులను గొనివచ్చి రోటిలో దంచి ముద్దచేసి తెచ్చి గురువునకు ఇచ్చెను. కేశవస్వామి దానిని భగవంతునకు నివేదించి గచ్చకాయంత ముద్దలుచేసి దానిని అచ్చట నున్న భాగవతులు పగయిరాలకు అందఱకుఁ బంచియిచ్చెను. అందఱును మిగుల భక్తితో దానిని భుజించి, తెల్లవాఱునంతదనుక నుండి పిదప ఎవరి ఇండ్లకు వారు పోయిరి.

మఱునాఁడు మరల దుకాణమును దెఱచునప్పుడు సొంటిబస్తా కట్టఁబడియే యుండుటయు, వసనాభిసంచి విప్పబడి సగమే యుండుటయుఁజూచి "రాత్రి ఘోరము జరిగినది. అనేకభాగవతుల మృతికి నేను కారణభూతుఁడ నైతిని." అని చాలభయం పడుచు, ఊరిలోని భాగవతుల ఇండ్లకు బయలుదేఱెను. ఆగ్రామముననున్న భాగవతులు అందఱును రాత్రి భగవద్భజనకు కేశవస్వామి ఇంటికిఁ బోయియే యున్నారు; కావున వారు దానినిఁ దినక మానరనియు, వారినిఁ జూచినచో సకలమును దెలియఁ గలదనియు నిశ్చయించుకొని యాతఁడు అట్లు బయలువెడలెను; కాని యొకరిద్దఱు భాగవతులను జూచునప్పటికి ఆతనికి భయము తీఱెను. "రాత్రి కేశవస్వాములవారికి సొంటియు బెల్లమును నీవే ఇచ్చితివఁట. కేశవస్వామి మాకందఱకును బ్రసాదము నిచ్చెను. ఆహా! ఏమి యామాధుర్యము; కాని సెట్టీ! ఆప్రసాదమున మాకు సొంటి రుచి కాన్పింపలేదుసుమా! భగవంతునకు నివేదింపఁబడుటవలనను, నీవు ఇచ్చుటవలనను, విశేషించి కేశవస్వాములు అనుగ్రహించుట వలనను అది అమృతోపమానమై యున్నది" అని ఆయొకరిద్దఱు భక్తులును జెప్పిరి. వారిప్రసంగమున తా నిచ్చినది సొంటికాకపోవుట వ్యక్తమైనను, దానివలన వారికి ఏమియు విపత్తు రాకుండుటఁ జూచి "నేను ఇచ్చినది వసనాభి యగుటలో నెంతమాత్రమును సందేహము లేదు; కాని కేశవస్వామియెడలఁగల ప్రేమాతిరేకమువలన శ్రీహరి అందలి విషమును దొలఁగించి, అమృతమును జిలికెను; ఇదియే ఇందలి రహస్యము" అని నిశ్చయించుకొని, కేశవస్వామి ఇంటికి బయలుదేఱెను.

అప్పటి కప్పుడే కేశవస్వామి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు అన్నియు నిర్వర్తించుకొని, శ్రీహరినిఁ బూజించుటకు తన ఇంట నతిథులై యున్న భాగవతులతోఁ

గూడఁ బూజామందిరమును బ్రవేశించెను. అచ్చటఁ జూడఁగా, శ్రీహరి స్వర్ణవిగ్రహము తళతళలాడుటమాని నల్లఁబడియుండెను. అందులకు ఆశ్చర్యచకితుఁడై కేశవస్వామి చెంతనున్న భాగవతులకు అదియంతయు నెఱిఁగించి "ఇందులకుఁ గారణము ఏమై యుండును?" అని యోచించుచుండెను. అట్టిసమయమున వర్తకుఁడు అచ్చటకు వచ్చి, కేశవస్వామికి తక్కిన భాగవతులకును సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, కేశవస్వామి యెదుట మోఁకరించి నిలిచి "మహాత్మా! నిన్నరాత్రి నేను భాగవతులకు తెలిసి యపరాధము గావించితి" అని సకలమును ఎఱింగించి, మన్నింపఁ బ్రార్థించెను. అది విని కేశవస్వామి ఆశ్చర్యచకితుఁడై శ్రీహరివిగ్రహము నల్లఁబడియుండుటకుఁ గలకారణమును అప్పటికిఁ దెలిసికొని "శ్రీహరీ! నీకు ఎంత యపచారము చేసితిని? నీకు విషము పెట్టితిని గదా! అయ్యో! భాగవతులకు ఎంత గండము తప్పినది? నేను ఎంత పాపాత్ముఁడ నైతిని!" అని యనేకవిధముల విచారించి, "అనాథనాథా! నీకు అసాధ్యము లేదు. నీలీలలు తెలిసికొనుట కెవరికిని శక్తి లేదు. ఇఁక నావంటి కుటుంబపరుఁడు, ఎంతవాఁడైన నిను వివరింపనేల? అయినను నీకు నాయెడల అనుగ్రహముండుట ఇప్పటికిఁ దేటతెల్లమైనది; కాని ఈయనుగ్రహము అనుగ్రహము గాదు. నీవు మఱల యథారూపము వహించినఁగాని నాకు విచారము పోదు" అని ప్రార్థించెను. అంతట శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడై సాక్షాత్కరించి భాగవతుల నందఱను దీవించి, కేశవస్వామినిఁ జూచి "వత్సా! నీకేమియు లోపము లేదు. నీవు నాయంతరంగభక్తుఁడవు; కావున నీహృదయమున సదా నేను వసించియుందును. నీవాక్కులు పీయూషతరంగితములై నాకు మహానందమును గలిగించినవి. నీవు తలఁచినపుడెల్ల నీకు సాక్షాత్కరించి సేవయొసంగుచుందును" అని అభయ మిచ్చి అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

తోడనే సువర్ణవిగ్రహము యథారూపము వహించెను. అది చూచి కేశవస్వామి చాల నానందించి, భాగవతుల నెల్లరను గొనియాడి, వర్తకునిఁ జాల వినుతించి అందఱకు ఆతిథ్యము నొసఁగెను. కేశవస్వామి ఇట్లే అనేకాద్భుతములను జేయుచుఁ బ్రతికియున్నంతకాలమును శ్రీహరినిఁ బూజించి, అనేక పామరులకు ముక్తిమార్గమును ఉపదేశించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

మ. "విలసత్పింఛవతంసుఁడై చిగురుమోవిన్ వేణువుం జేర్చి కం
దళితాలాపసుధాపరంపరలచేతం జేతనాచేతన
మ్ములకున్ నిశ్చలతాచలత్వముల పెంపుల్ గూర్చు నగ్గోపికా
లలితాంగీసుజనత్వవంచకునిఁ గొల్వం గాంతు గోపాలకున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 78.)

73. పన్ హాజీసింగు

శ్లో. "ఉపాసతామాత్మవిదః పురాణాః, పరం పుమాంసం నిహితం గుహాయాం,
వయం యశోదాశిశుబాలలీలా, కథాసుధాసింధుషు లీలయామః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. శ్లో. 55.)

గుజరాతీదేశమున డోకాపూరు అను పట్టణమున గుమార్‌సింగు అనురాజు ప్రజాపాలనము గావించుచుండెను. ఆతఁడు సుక్షత్రియవంశాలంకారుఁడు. మను మార్గమును దప్పక పరిపాలనముచేయు ధర్మాత్ముఁడు. ఆతనికి పన్‌హాజీసింగు అను ఒకక్షత్రియకులశేఖరుఁడు స్నేహితుఁడై యుండెను. లౌకికవ్యవహారము లన్నియు శీఘ్రముగ నెఱవేర్చుకొని వారిరువురును ఏకాంతస్థలమునఁ గూరుచుండి హరినామ సంకీర్తనము చేసికొనుచుందురు.

ఒకనాఁడు దీపావళిపండుగు వచ్చెను. రాత్రి వారిద్దఱును ఏకాంతస్థలమునఁ గూరుచుండి హరినామసంకీర్తనము చేయుచుండిరి. ఉన్నట్లుండఁగా, పన్‌హాజీ హరిహరీ యని తన భుజముమీఁది యుత్తరీయమును జేతులతో లుంగఁబెట్టి నలిపి వేసెను. అదిచూచి గుమార్‌సింగు అందులకుఁ గారణము ఏమనఁగా: పన్‌హాజీ "ద్వారకానగరమున శ్రీకృష్ణభగవానునకు దీపోత్సవము జరుగుచున్నది. అర్చకుని అజాగ్రతవలన శ్రీకృష్ణుని పీతాంబరము అంటుకొనినది. నేను ఆర్పివేసితి" నని చెప్పెను. అందులకు గుమార్‌సింగు మఱెంత యాశ్చర్యపడి, మఱునాఁడు "నిన్న రాత్రి ద్వారకానగరమున శ్రీకృష్ణాలయమున జరిగిన విశేషమేమో తెలుపవలె" నని రావడాపట్టణమునకు ప్రభువైన తన తోడియల్లునకు వ్రాసెను. ఆతఁడు వెంటనే "దీపోత్సవసమయమున అర్చకుని అజాగ్రత్తవలన స్వామి పీతాంబరము అంటుకొనినది, కాని వెంటనే పన్‌హాజీసింగు వచ్చి నలిపి యార్పివేసెను" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

గుమార్‌సింగు వెంటనే వచ్చి పన్‌హాజీసింగు పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! మీ మాహాత్మ్యమును ఎఱుంగఁజాలకపోయితిని. మిమ్ము సామాన్య స్నేహితులవలెఁ జూచుచు మీచే గొన్ని సమయములయందు సేవఁ జేయించుకొంటిని. ఇఁక మిమ్ము నేను ఏమని క్షమింపవేఁడుదు? రాజగర్వము నాకన్నులఁ గప్పి, మిమ్ముఁ జులకనఁగాఁ జూచునట్లు చేసినది. అక్కటా! నేను ఎంతపాపి నైతిని" అని వగవసాగెను. అపుడు పన్‌హాజీ రాజును గౌఁగిలించుకొని "రాజా! ఏల ఇంతగా వగవ? నీవు చేసిన యపరాధము ఏమియున్నది? విష్ణ్వంశ లేనివాఁడు పృథివీపతి కాఁజాలఁడు. అని మనశాస్త్రములు శాసించుచున్నవి. ఇఁక నిన్ను సేవించుటకు నాకు అభ్యంతర మేమి గలదు? నేఁడు నాయెడల నీవు ఇట్లు భేదభావ

మును జూపెద వేల? నీవు సుగుణమండితుఁడవు. శ్రీహరిభక్తుఁడవు. శ్రీహరి నీకు ఉపదేశము చేయునట్లు నాకు ఆజ్ఞాపించెను. నీకు ఏమియు లోపములు కలుగఁ బోవు" అని శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, "ఈమంత్రమును భక్తిశ్రద్ధలతో జపింపుము. ఇది మానవుల పాపముల నన్నిటినిఁ ద్రోసివేసి, ముక్తి నొసంగును. నీవు అదృష్టవంతుఁడవు; కావుననే నీవు శ్రీకృష్ణుని హృదయమున ఉత్కృష్టస్థానమును ఆక్రమింపఁ గలిగితివి. నీకు ఇఁకఁ జెప్పవలసినది ఏమిగలదు? ప్రజలను గన్న బిడ్డలను వోలెఁ గాపాడుము. సాధుసజ్జనులను ఆరాధింపుము. శ్రీకృష్ణభగవానుని సేవింపుము" అని తత్త్వము నెఱింగించెను. రాజు అందులకు పరమానందభరితుఁడై మఱలఁ పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్మా! గురుదక్షిణ యొసంగవలసినచో మీకు ఎవరు ఏమి ఈయఁగలరు? అయినను యథాశక్తి సమర్పణము శాస్త్రచోదితమే కదా! తమరు నారాజ్యములో నర్ధభాగమును స్వీకరించి వినియోగింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. పహాజీసింగు "నీగురుభక్తికి ఆనందము. ఆరాజ్యభాగమును నీవే పరిపాలించి, ధనమును భగవద్భాగవతసేవయందు వినియోగింపుము. నీకు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు దివ్యమంగళవిగ్రహముతో దర్శనమొసంగి రక్షించును" అని చెప్పి, ద్వారకాపురమునకుఁ బోయెను.

గుమాన్‌సింగు గుర్వాజ్ఞాప్రకారము శ్రీహరిసేవ చేయుచు ఒకటిరెండు మాసములు గడచిన తరువాత గురువును జూడకుండ నుండలేక రాజ్యమును మంత్రికి అప్పగించి, రాణితో బయలుదేఱి ద్వారకానగరమునకుఁ బోయెను. అప్పటికి పహాజీ మఠమునఁ గూరుచుండి శ్రీహరిస్మరణము చేయుచుండెను. రాజు ఆచార్యునిఁ జూచినవెంటనే సకళత్రుఁడై పాదములమీఁద వ్రాలి, బాష్పోదకముతో గురుపాదములను అభిషేకించెను. పహాజీ తోడనే ఆదరముతో రాజును రాణిని లేవనెత్తి ఆశీర్వదించి, ప్రీతివచనములాడి కూర్చుండఁబెట్టి, హరిభజనము గావించి ఆనందము గొలిపెను. ఇట్లు కొంతసేపు అయిన తరువాత గురుశిష్యులు ఇరువురును యమునానదికిఁ బోయి స్నానమాడి కృష్ణాలయమునకుఁ బోయి స్వామిని దర్శించి, అచ్చట నున్న భాగవతులతోఁ గొంతసేపు భగవద్గుణకీర్తనము చేసి, మఱలి మఠమునకు వచ్చి భగవన్నివేదితాన్నమును భుజించి, శ్రీహరిభజనము ప్రారంభించిరి. ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచిపోయిన తరువాత నొకనాఁడు గుమాన్‌సింగునకు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు సాక్షాత్కరించి అభయమిచ్చి చనెను.

మఱికొన్ని దినములు గడచిన తరువాత రాజు సకళత్రుఁడై స్వస్థలమునకు బయలుదేఱెను. మార్గవశమున అరణ్యములో ఇరువురును పాదచారులై పోవుచుండఁగా, నొక తస్కరుఁడు ఆయుధహస్తుఁడై వచ్చి ఎదుట నిలిచెను. వానినిఁ జూచి రాణి భీతిల్లఁగా, రాజు "దేవీ! ఏల భీతిల్లెదవు? గురూపదేశమును ఇంతలోనే

మఱచితివా ? మనయెదుటనే నిలిచియున్న వ్యక్తియందు తస్కరబుద్ధి నేలచేసెదవు ? ఈశ్వరుఁడు ఈప్రపంచమునందు అంతటను నిండియున్నాఁడే. తస్కరుఁడు అను పేరు ఆతని దేహమునకే కాని ఆత్మకు చెందదు. అట్లే రాజు రాణి అనుపేరులు మన దేహములకే కాని ఆత్మకుఁ జెందవు. ఈయాత్మయు నాత్మలును ఉపాధిచే భిన్నములై యున్నవి; కాని వేఱుగాదు. అట్టిచో ఆతనిం గాంచి నీవేల భయపడె దవు ? ఒక్కమాఱు భగవంతుని రూపమును స్మరింపుము. వెంటనే నీకు ఈ వ్యామోహము పోయి జ్ఞానజ్యోతి ప్రకాశించును" అని చెప్పెను. రాణి అట్లేచేసి నిరీకచిత్త యయ్యెను.

అంతట చోరుఁడు రాజదంపతులను సమీపించి ఆయుధములను గ్రిందఁ బాఱవేసి పాదములమీఁద వ్రాలి, "ఇంతవఱకును నేను అనేక దుష్కృత్యములను జేసితిని ; కాని నన్ను ఇట్లు రక్షించినవారు లేరు. మీరే నాకుఁ దల్లియుఁ దండ్రి యును. నాయెడ మీరు అభేదప్రతిపత్తిని బ్రకటించితిరి; కావున దాని స్థిరము చేసి నాకు జ్ఞానోపదేశము చేసి తరింపఁజేయవలయును" అని ప్రార్థించెను.

అంతట రాజు తస్కరునిఁ బొదివి పట్టి "వత్సా! భయము వలదు. నీయెడల భగవంతునకుఁ గృప గలిగినది. నీవు సదా శ్రీహరిని ధ్యానింపుము. భగవన్నామ స్మరణతో నీతాపత్రయము తొలఁగిపోవును. సంసారదుఃఖములు దరిఁజేరవు" అని వానినిఁ బంపివేసి, తాను తన నగరమునకుఁ బోయెను. తస్కరుఁడును తన గృహము చేరికొని, అదిమొదలు సకల దుర్వృత్తులును విడిచి ఇంద్రియములను జయించి, సదా శ్రీహరిని ధ్యానించుచుఁ, గొన్నిదినములు అయిన తరువాత గురు పుంగవునిఁ జూడఁగోరి, తగుసుపాయనములతో బయలుదేఱెను. రాజు తస్కరుని జూచి చాల ఆదరించెను, ఆచార్యవందనాదికములు ముగిసినతరువాత తస్కరుఁడు "స్వామీ ! తమ కరుణచే నేను పవిత్రుఁడనైతిని" అని విన్నవించెను. రాజు వానిని "ద్వారకానగరమున బ్రహ్మానందపరవశులై యుండు పన్హాజీస్వాములను ఆశ్ర యింపుము." అని పంపివేసెను. యుక్తసమయమున వాఁడు పోయి పన్హాజీ నాశ్ర యించెను. పన్హాజీ వానికి శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, విధానము నెఱింగిం చెను. మఱియు నిట్లనేకులకు ముక్తిమార్గమును ఉపదేశించెను. పన్హాజీయు, రాజును, రాణియు, తస్కరుఁడును జీవితములను శ్రీహరిసేవయందుఁ గడిపి అవ సానమున హరిసాయుజ్యమును బడసిరి.

> మ. "దహరాకాశనివాసమౌ పరము నాత్మజ్ఞాను లీక్షించి ప్ర
> త్యహముం గాంతురు గాత నే నల యశోదాబాలలీలాసుధా
> లహరీవీచిపరంపరం గదిసి క్రొల్లల్ కాఁగఁ గ్రీడించు స
> న్నహన ప్రౌఢిఁ జెలంగు డెందమున నానందంబు సంధించెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 55.)

74. స్వర్ణభాగవతుఁడు

శ్లో. "ఇదం శరీరం పరిణామపేశలం, పతత్యవశ్యం శ్లథసంధిజర్జరం,
కిమౌషధైః క్లిశ్యసి మూఢ దుర్మతే, నిరామయం కృష్ణరసాయనం పిబ."

(ముకుందమాల శ్లో. 31.)

పండరిపురమున నొకబ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు సదా శ్రీపాండురంగని సేవించుచుఁ గాలము గడుపుచుండెను. ఒకప్పుడు ఆతఁడును భార్యయుఁ గలిసి నిశ్చలచిత్తముతో ధ్యానింపఁగా, రుక్మిణీదేవి సాక్షాత్కరించెను. బ్రాహ్మణదంపతులు ఆమెకు సాష్టాంగదండప్రణామములు అర్పించి, పూజించి, అనేక విధముల వినుతించిరి. రుక్మిణి సంతుష్టచిత్తయై. "మీభక్తికి ఆనందమైనది. మీకేమి కావలయును?" అని యడిగెను. బ్రాహ్మణుఁడు "తల్లీ! సంసారసాగరమువలనఁ గ్రుంగిపోవుచున్నాను. ఉద్ధరింపుము" అని ప్రార్థించెను. రుక్మిణి బ్రాహ్మణుఁడు ధనము కోరుచున్నాఁడని యెంచి పరుసవేదినిచ్చి "దీనిని తాఁకించినచో ఇనుము బంగారమగును. జాగ్రత్తగా వాడుకొనుము" అని చెప్పి, తిరోహితయయ్యెను. బ్రాహ్మణుఁడు అమందానందకందళితహృదయారవిందుఁడై పరుసవేదిని భార్యకు ఇచ్చి "రుక్మిణీదేవి యనుగ్రహమువలన మన దరిద్రము తొలఁగిపోయినది. ఈపరుసవేదివలన మనకు ఇఁక సంసారము స్వర్గము అగును. దీనిని జాగ్రత్తగా వాడుము. ఈరహస్యమును ఎవరికినిఁ దెలియనీయకుము" అని చెప్పెను.

ఆతనిభార్య భర్తయాజ్ఞానుసారముగ వలసినపుడెల్ల పరుసవేదిని తాఁకించి ఇనుమును బంగారముగాఁ జేసికొని వలసినసంబారముల నన్నిటిని సమకూర్చుకొనుచుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు యథాప్రకారముగ విరక్తునివలె పండరినాథుని సేవించుచుండెను.

ఒకనాఁడు ఆబ్రాహ్మణుని భార్యయగు కమలాబాయి జలాహరణార్థము చంద్రభాగకుఁ బోవుచుండెను. మార్గమధ్యమున ఆమె నామదేవుని భార్యయగు రాధాదేవితో "ఏమమ్మా! ఎప్పుడు చూచినను మీరిల్లె కష్టపడుచున్నారు. నీభర్త సదా పాండురంగని సేవించుచుండును గదా! ఆతఁడు మీకేమియు నీయలేదా? అట్లు ఈయనివానిని ఏల అట్లు పూజించెదరు?" అని యడిగెను. "నాభర్తకు నిస్పృహ మెండు. ఆతనికి మోక్షాసక్తితక్క మఱేయే యాసక్తియు లేదు" అని రాధాదేవి బదులు చెప్పెను. "నీభర్త ఫలమును నీయని వృక్షమునకు నీళ్లుపోసి నట్లు చేయుచున్నాఁడు. నాభర్త ఒక్క సంవత్సరము సేవించునప్పటికి రుక్మిణీదేవి

సాక్షాత్కరించి, పరుసవేదినిచ్చె. దానియాధారంబున మేము ఏలోపమును లేకుండ జీవించుచున్నాము" అని కమలాబాయి మఱలఁ బలికెను. అది విని రాధాబాయి ఆశ్చర్యపడి "వదినే! నాభర్త సంసారమునకు ఏమియు సంపాదింపక యున్నాఁడు. ఒకమాఱు పరుసవేదిని బదు లిచ్చెదవేని వలసినంత బంగారముచేసి మఱల ఇచ్చి వేసెదను. బ్రతికియున్నంతకాలమును నీయుపకారమును మఱువ" నని ప్రార్థించెను. కమలాబాయి ఆప్రార్థనలకు కరగి పరుసవేదిని ఇచ్చెను.

రాధాబాయి పరుసవేదితో చాల బంగారము చేసికొని, "భోజనము లైన తరువాత పరుసవేది నీయవచ్చెను. ఇపుడు తొందర లేదు. వంటకు వేళయ్యెనది." అని తలంచి, పరుసవేది నొకచో దాఁచి వంట ప్రారంభించెను. వంట ముగియునప్పటికి నామదేవుఁడు పూజాదికములు అన్నియు ముగించుకొనివచ్చెను. రాధాబాయి పంచభక్ష్యపరమాన్నములను వడ్డింపఁగా, నామదేవుఁడు అబ్బురపడి "ఇది యంతయు నెట్లు వచ్చె" ననియడిగెను. రాధాబాయి "అది యంతయు మీకు ఏల? వలసినంత ఆనందముతో భుజింపుఁడు" అని బదులు పలికెను. "ఇందలి రహస్యము నెఱిఁగించినఁగాని నేను భుజింప" నని నామదేవుఁడు పట్టుపట్టఁగా, రాధాబాయి చేయునది లేక అంతయుఁ దెలిపి, పరుసవేదిని దెచ్చి చూపెను. నామదేవుఁడు వెంటనే ఊర్ధ్వ శ్వాసముతోఁ బరువెత్తుకొనిపోయి, దానినిఁ జంద్రభాగలోఁ బడవేసి వచ్చి అన్నము తినెను. ఇది విని రాధాబాయి "కమలాబాయికి నేను ఏమి చెప్పుదు" నని గోలు గోలున ఏడ్వసాగెను.

ఇది యిట్లుండఁగా, కమలాబాయి రాధాబాయి పరుసవేదినిదెచ్చి యెంతకును ఈయకుండుటఁ జూచి సందేహించి, ఆమె ఇంటికిఁ బోయి సంగతి సందర్భమును అన్నియు విని తెల్లవోయి, ఆమెతోఁగూడ కంటికి మంటికి నేకధారగా ఏడువ సాగెను. కొంతసేపటికి ఈవార్త ఆమెభర్తకుఁ దెలిసెను. వెంటనే అతఁడు పరుగు పరుగున వచ్చి "నాకొంప తీసితివి. నాపరుసవేదిని నాకు ఇమ్ము" అని నామదేవుని ఖణాయించి పలికెను. అందులకు నామదేవుఁడు "నీవు విరాగినని చెప్పుకొనుచున్నావు. అట్టి నీకు ఈపరుసవేది ఏల ?" యని యడుగఁగా, ఆతఁడు "ఇది యంతయు నాకుఁ దెలియదు. నాపరుసవేదిని ఈయవేని పస్తుపడియుండెదను" అని ఆతఁడు పలికెను. నామదేవుఁడు "ఇఁక నీతఁడు వదలఁడు." అని తలంచి, చంద్రభాగకుఁ బోయి అందు మునిగి గుప్పెఁడు రాళ్లనుదీసి ఇందు నీపరుసవేది ఏదో తీసికొనుము" అని ఆబ్రాహ్మణునిముందు పోసెను.

తోడనే బ్రాహ్మణునకు జ్ఞానోదయ మయ్యెను. అంతట నాతఁడు కాళ్లమీఁద వ్రాలి ప్రార్థింపఁగా, నామదేవుఁడు మంత్రోపదేశము చేసెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు ఆచా

ర్యని నియమము ప్రకారము బ్రతికియున్నంతకాలమును ఈశ్వరుని సేవించి, అవసాన మున సాయుజ్యముక్తిని బడసెను. పరుసవేది సందర్భమువలన ఆబ్రాహ్మణునకు స్పర్శ భాగవతుఁడు అని పేరువచ్చెను.

శ్లో. "శత్త్వం బ్రువాణాని పరం పరస్మాత్, మధు క్షరంతీవ సతాం ఫలాని,
ప్రావర్తయ ప్రాంజలి రస్మి జిహ్వే, నామాని నారాయణగోచరాణి."
(ముకుందమాల. శ్లో. 30.)

---

75. హరిపాలదాసుఁడు

శ్లో. "కృష్ణాతురే చేతసి జృంభమాణం మష్ట స్మహుర్మోహమహాంధకారం,
పుష్ణాతు నః పుణ్యదయైకసింధోః కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 9.)

ఒకపట్టణమున హరిపాలదాసుఁడు అను నొకభక్తుఁడు ఉండెను.ఆతనికిఁబూర్వా ర్జితమైన విత్తము లెక్కలేనంతగా నుండెను. ఆతఁడు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును శ్రీహరినిఁ బూజించుచు, భాగవతులను దీనులను మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావించుచుం డెను. ఇట్లు కొంతకాలము జరుగునప్పటికి అతనియింటనున్న ధనమంతయు నైపోయెను. అయినను యథాప్రకారముగ భాగవతులును దీనులును ఆతని యింటికి అన్నవస్త్రా దులకై వచ్చుట మానలేదు.

అది చూచి యాతఁడు "వీరినిఁ బొమ్మనఁజాలను. అన్నము పెట్టుటకును జాలను. ఏమి చేయుదును?" అని చాలఁదడవు చింతించి, తుదకు చౌర్యమువలన ధనము సంపా దించి యథాపూర్వకముగ భాగవతార్చనముచేయ నిశ్చయించుకొని, ఒకనాఁడు కత్తి కఠారి మున్నగు ఆయుధములను గైకొని మార్గముఁ గాచెను.ఇదియంతయుఁ గనిపెట్టు చున్న శ్రీమన్నారాయణుఁడు వర్తకవేషమును ధరించి, అనేకాభరణములను అలంక రించుకొని లక్ష్మిని వెంట నిడుకొని హరిపాలుఁడు ఉన్నదిక్కునకు వచ్చెను. వారినిఁ జూచి హరిపాలుఁడు పొంగిపోయి సమీపమునకు రానిచ్చి, "నిలువుఁడు. ప్రాణముల మీఁద ఆశకలదేని మీశరీరములమీఁద ఆభరణములను అన్నిటిని అక్కడనుంపుఁడు. లేకున్న బుఱ్ఱలు ఎగురవేసెదను" అని పలికెను. అదివిని ఆదంపతులు భయభ్రాంతుల వలె నటించుచు "ఓయీ! మాప్రాణముల నేల తీసెదవు? కొంచెము తాళెదవేని మాయాభరణములను అన్నిటినిఁ దీసి ఇచ్చెదము" అని పలికి, క్షణములో సకలా భరణములను ఇచ్చిపోయిరి. హరిదాసుఁడు మహానందముతో ఆయాభరణములనన్నిఁ టిని ఇంటికిఁ గొనిపోయి, క్రమక్రమముగా నొకటొకటి చొప్పున విక్రయించి, యథా పూర్వముగ భాగవతారాధనము సాగించుచుండెను.

ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచిపోయినతరువాత శ్రీహరి హరిపాలునియెడలఁ జాల ననుగ్రహము కలవాఁడై ఒకనాఁడు ఆతనికి సాక్షాత్కరించి అభయమిచ్చెను.

అది చూచి లక్ష్మి "నన్ను మాటిమాటికిని ఆక్షేపించెదవు; కాని నీవు చేయుచున్న పని ఏమి సరసముగా నున్నది? ఆతఁడు మన ప్రాణములు తీయుటకు సిద్ధపడెను. మన యాభరణముల నన్నిటిని హరించెను. అట్టివానికి ఏమని సాక్షాత్కరించితివి? ఇది యేమి బాగున్నది? లోకములో అనేకభాగవతులు నిర్మలచిత్తులై, నిష్కళంక ప్రవర్తనులై, సదానిన్ను ధ్యానించుచునున్నారు. వారికి దర్శనమీయవు. కలనైన వారియుబుసు ఎత్తవు. తప్పిదారినైన వారినిఁ దలంపవు. నీవు ఎప్పుడును ఇట్లేచేసెదవు" అని చెప్పెను. అందులకు శ్రీహరి మందహాసము గావించి, "నీవు చెప్పినందులకు నాకు సంతోషమే; కాని నీవు సంగతి సందర్భములు ఏమియు గమనించుట లేదు. కేవలము బాహ్య ప్రవర్తనమును జూచి, నీవు హరిపాలుఁడు క్రూరుఁడు అని పలుకుచున్నావు; కాని ఆతని చిత్తశుద్ధిని నీవు గ్రహించుట లేదు. ఆతఁడు లుబ్ధులను దోఁచి భాగవతార్చనము సేయుచున్నాఁడు. సోదా చూడఁ దలంతువేని నాతో రమ్ము" అని బదులు చెప్పెను. లక్ష్మి అందులకు అంగీకరించెను. తోడనే శ్రీహరి భాగవతవేషము ధరించి, లక్ష్మితోఁ గూడ హరిపాలుని ఇంటిముంగిట సాక్షాత్కరించి "గోవిందా" యని ఉచ్చస్వరముతోఁ బలికెను.

ఆధ్వనిని వినినవెంటనే హరిపాలుఁడు వీథిలోనికి వచ్చి వారికి అర్ఘ్యపాద్యములు ఇచ్చి పూజించి, మృష్టాన్నతృప్తులం గావించి, "మీరెచ్చటనుండి ఎచ్చటకుఁ బోవుచున్నారు?" అని ప్రశ్నించెను. అందులకు శ్రీహరి "మహాత్మా! ఏమి చెప్పుదును? నేను వర్తకుఁడను. ఈమె నాగృహిణి. మేము వర్తకస్థానమునుండి మాయూరుపోవుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున నొకచోరుఁడు మమ్ము అడ్డుకొని మాయాభరణముల నన్నిఁటిని హరించెను. అప్పటినుండియు మేము ఇట్లు ఉన్నాము" అనిచెప్పి, వర్తకరూపముఁ దాల్చెను. తోడనే హరిపాలుఁడు వారినిఁ జూచి గడగడ వడఁకిపోవుచు పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహాత్ములారా! మీ యాభరణములను దొంగిలించిన దొంగను నేనే. రక్షింపుఁడు" అని తనయుదంతము నంతను విన్నవించెను. అది విని లక్ష్మి ఆశ్చర్యచకితయై "నేను పొరపడితిని" అనియెను. అపుడు శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడై సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీకు ఏమియు భయమువలదు. నిన్నుఁ బరీక్షించుటకై మేము ఆరూపములతో వచ్చితిమి. నీవు మాయంతరంగభక్తులలో నొకఁడవైయున్నావు. నీకు ఏలోపమును గలుగదు. మేముఇచ్చిన వస్తువులవలన నీవు చాల కాలము భాగవతారాధనము చేయఁగలవు" అని చెప్పి, లక్ష్మితోఁగూడఁ దిరోహితుఁడయ్యెను. హరిపాలదాసుఁడు బ్రతికియున్నంతకాలమును భగవద్భాగవతారాధనము గావించి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

> మ. "అమితాశావశమైన సామది నవశ్యంబైన మోహాంధకా
> రము కారుణ్యకటాక్షవీక్షణవిభారాశిఁ బ్రక్షాళించి నె
> య్యమునం బ్రోచు దయాపయోధి ఘనబృందారణ్యకర్మండిబృం
> దమనోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదం బొప్ప నెల్లప్పుడున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 9.)

76. రోహిదాసచాంభారు

శ్లో. "త్రిభువనసరసాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం
దృశి దృశి శిశిరాభ్యాం దివ్యలీలాకుచాభ్యాం
అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం పదాభ్యాం
మయమయ మనుకూజద్వేణు రాయాతి దేవః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. శ్లో. 80.)

గంగాసమీపమున ఒక గ్రామమునందు రోహిదాసచాంభారు అను నొక చండాలుఁ డుండెను. ఆతఁడు యుక్తవయస్కుఁడై కులవృత్తిలోఁ బ్రవేశించిన తరువాత పూర్వజన్మార్జితపుణ్యలేశమున శ్రీహరియందు అనన్యసాధారణమగు భక్తి కలిగెను. అది మొదలుకొని యాతఁడు అనుదినమును ప్రాతఃకాలమున, తోలుతఁగుట్టిన పాదరక్షను ఒకచోఁ దాఁచి, తరువాతఁ గుట్టినవాని నమ్ముకొని జీవించుచుండెను. ఇట్లు అనుదినమును మిగిల్చిన పాదరక్షలను భాగవతులకు సమర్పించుచుండెను. భాగవతులు, దీనులు, బీదలును మున్నగువారు కోరినచో వారి జీర్ణపాదరక్షలు ఉచితముగ బాగుచేసి ఇచ్చుచుండును. పాదరక్షలను గుట్టునపుడుగూడ ఆతఁడు హరినామస్మరణమును మాని యెఱుఁగఁడు.

ఆతఁడు తన కుటీరమునకు ఎదుటనున్న విశాలస్థలమున తులసి మున్నగు పావన వృక్షములును, అనేక విధములగు పుష్పతరులను బెంచి, దానికి నందనవనము అని పేరు పెట్టి, ప్రతిదినమును శ్రీహరినిఁ బూజింప నువ్విళ్లూరుచుండును. ఇట్లుండ, నొకరాత్రి స్వప్నమున శ్రీహరి ఆతనికి సాక్షాత్కరించి సాలగ్రామము నిచ్చి పోయెను. వెంటనే రోహిదాసు మేల్కాంచి, శ్రీహరి కటాక్షమువలన అమందానందహృదయుఁడై ఒక తోలుపెట్టెను తయారుచేసి, సాలగ్రామము నందు ఉంచి పూజ ప్రారంభించెను. పుష్పములు తక్క తక్కుంగల పూజాసామగ్రియంతయు చర్మమయమే. పాత్రలుచర్మములు. పీఠము చర్మము. ఇట్లు సకల వస్తువులను చర్మముతో స్వయముగఁ దయారుచేసికొని, ఆతఁడు శ్రీహరిపూజఁ బ్రారంభించెను.

ప్రథమదినమున చల్ది గుడుచుట మానివేసి, యాతఁడు పూజఁ బ్రారంభించెను; కాని సగము పూజ యగునప్పటికి ఆఁకలి విజృంభించి కడుపు మాడ్చివేయ సాగెను. అప్పుడు ఆతఁడు "నేఁడు అవివేక కృత్యమును జేసితిని. ఆఁకలి నన్ను దహించివేయుచున్నది. అగుటచే నామనస్సు శ్రీహరినుండి చలించుచున్నది. భగవంతునకు మనస్సే ప్రధానముగాని శరీరముగాదు; కావున నేను మనస్సును స్వాధీనము చేసికొన్నచో, భగవంతుఁడు చల్దియన్నమును భుజించినను కోపగింపఁడు"

అని నిశ్చయించుకొని, మఱునాఁడు మొదలుకొని ప్రాతఃకాలమునందే లేచి స్నానము చేసికొని, భగవంతుని బ్రార్థించి, భగవన్నివేదితము అగుచల్ది గుడిచి, శ్రీహరినిఁ బూజించుటకుఁ బ్రారంభింపఁ దొడఁగెను.

ఒకనాఁడు ఆగ్రామ పురోహితుఁడు ఏదో పనిమీఁద నందనవనముచెంతకు వచ్చి రోహిదాసును బిలిచెను. తోడనే భయభక్తులతోఁ బోయి బ్రాహ్మణునకు మ్రొక్కి, తాము వచ్చిన పని ఏమి యని యడిగెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు నందనవనమునఁ దులసిమొక్కలు ఉండుటఁ గాంచి, కోపఘూర్ణితనయనుఁడై తాను వచ్చిన పనిఁ దెలుపకయే "నీవు తులసినిఁ బెంచుచుంటివటరా?" యని గర్జించుచుఁ బలికెను. అది విని రోహిదాసు వినయవినమితదేహుఁడై "మహానుభావా! ఏల కోపపడెదరు? తులసిమొక్క నే నంటిన అపవిత్రమగునా? నే నంటినదానిని మిమ్ము తాకఁడన లేదే? ఇఁక మీకేమి బాధ? శ్రీహరిని మేము కొలువఁ దగినప్పుడు, శ్రీహరికిఁ బ్రియమైన తులసిని మేము తాఁకఁగూడదా?" అని యడిగెను. దానిమీఁద సందేహించి నీవు శ్రీహరినిగూడఁ బూజించుచున్నావటరా? యని బ్రాహ్మణుఁ డడిగెను. "అవును మహాప్రభూ!" యని రోహిదాసు వృత్తాంతము నంతయు నెఱింగించెను.

అది విని బ్రాహ్మణుఁడు మఱింత మండిపడి, "దుర్మార్గుఁడా! నీవు సాలగ్రామమును కూడ ముట్టుకొంటివా? దానిని తోలుసంచిలోఁగూడ నుంచితివా? తోలు సంచిలోని నీటితో దానికి అభిషేకము చేయుచున్నావా? పవిత్రమగు ఆసాలగ్రామమును తోలుముక్కమీఁద నుంచుచున్నావా? తుచ్ఛుఁడా! ఇదంతయు నీకు ఎవరు ఉపదేశించినారురా?" యని కటము లదురఁ బలికెను. అందులకుఁ గూడ రోహిదాసు కోపింపక, జంకక, "స్వామీ! సాలగ్రామమును నాకు ఏబ్రాహ్మణుఁడును ఈయలేదు. నేను నర్మదానదికిఁ బోయి తీసికొనిరాలేదు. శ్రీహరియే నాకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి ఇచ్చిపోయెను. దానిని భక్తితో నేను పూజించుకొనుచున్నాను. మేము శ్రీహరినిఁ బూజించుకోఁగూడదా? మిమ్ము పూజచేయింపవలసినదని కోరలేదు. నిర్బంధపెట్టలేదు. మీవేదములను జెప్పఁ డనలేదు. వినలేదు. నాకుఁ దోఁచినట్లు నేను పూజ చేసికొనఁగూడదా? నాయింట నున్నది తోలు. తోలుపాత్రయందలి జలముతో నభిషేకముచేసిన శ్రీహరి యంగీకరింపఁడా? శ్రీహరి తోలుపీఁటమీఁద నాసీనుఁడు కాఁడా? తోలుసంచిలో విశ్రమింపఁడా? తోలుచేతితో తాఁకుటకుమాత్రము అభ్యంతరము లేదా? స్వామీ! ఈశ్వరుఁడు చిత్తశుద్ధినిమాని బాహ్యాడంబరమునే మెచ్చునా? స్వర్ణవిగ్రహమునసున్న శ్రీహరి మంటిబొమ్మయందు లేఁడా? శ్రీహరి ప్రపంచమునం దంతటను ప్రతివస్తువునందును వ్యాపించియున్నాఁ డని బ్రాహ్మణులే యంగీకరింతురు. అయినచో శ్రీహరి మా

యందు లేఁడా? మాయందు ఉండినచో మైలపడని జగన్నాథుఁడు నేను పూజిం చిన మైలపడునా? మీరు కోపోద్రేకమువలన అట్లందురు; కాని తోలులో మాత్రము భగవంతుఁడు లేఁడా!" యని ప్రత్యుత్తరము చెప్పెను.

ఇది వినుటవలన బ్రాహ్మణునకు ఆపాదమస్తకమును క్రోధాగ్నితో నిండి పోయెను. "మూఢుమ, నిన్నేమిచేయించెదనో?" యని యాబ్రాహ్మణుఁడు మాఱు పలుకఁజాలక అట్లే నిలిచిపోయెను. ఇంతలో శ్రీహరి గరుడవాహనారూఢుఁడై వచ్చి రోహిదాసునకు దర్శన మిచ్చెను. రోహిదాసు భయసంభ్రమములతో వఁగొని సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించి వినుతింప నుండఁగా, శ్రీహరి ఆతనిని జేఁదీసి శిరంబు మూర్కొని, "వత్సా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీవు నా యంతరంగ భక్తుఁడవై తివి. నీకు అవసానమున మోక్షము నిచ్చెదను" అని తిరోహితుఁ డయ్యెను. ఇదియంతయుఁ జూచుచున్న బ్రాహ్మణుఁడు నిర్విణ్ణుఁడై బుద్ధితెచ్చుకొని "రోహిదాసా! సంగతిసందర్భములు తెలియక నిన్ను ఆడరానిమాటలు అడిగితిని. క్షమింపుము." అని బతిమాలికొని, అనేకవిధములఁ గొనియాడెను. "నీయనుగ్రహ ముచే నాకు శ్రీహరిదర్శనము గలిగినది. నీఋణమును నేను అనేకజన్మము లెత్తి నను తీర్చుకోఁజాల" నని మఱియుఁ గొనియాడెను. రోహిదాసు బ్రతికియున్నంత కాలమును ఇట్లే కాలము గడపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను.

శా. "క్రీడాభూషణధాతులై యశరణశ్రేయశ్శరణ్యాంబులై
చూడం జూడఁగఁ జల్లనై సొగసునై చోద్యంబులై దేవతా
చూడారత్నములైన పాదముల రా సొంపొంది వేణుధ్వనుల్
జాడల్ దెల్పఁగ వీఁడె వీఁడె యన నాస్వామిక్ విలోకించెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము ఆ. 1. ప. 80.)

---

77. నరహరి

శ్లో. "జాగృహి జాగృహి చేత శ్చిరాయ చరితా భవతః,
అనుభూయతా మిద మిదం పురః స్థితం పూర్ణనిర్వాణమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 64.)

పండరిపురమున నరహరిభక్తుఁడు అను నొకస్వర్ణకారుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు బంగారపుఁబనిలో అద్వితీయుఁడు అని పేరువడసెను. విశేషించి శివభక్తుఁడు. శివుని కంటె మఱియొక దైవములేఁడని ఆతని నమ్మకము. తన ఇంటికి సమీపమునందే యున్న అద్వితీయాలయమునను పండరినాథుఁడు దేవుఁడు కాఁడనియు, వైష్ణవు లచే స్థాపింపఁబడినది కేవల శిలావిగ్రహము అనియు, దానినిఁ బూజించుటకంటె

అవివేకము లేదనియు, ఆతఁడు తలుచు చెప్పుచుండెను. లోకమంతయు మాయలో మునిఁగిపోవుచున్నది. ఎతఁడు దైవమో అతనిని విడిచి, ఏది కేవల శిలావిగ్రహమో దానిని లోకము పూజించుచున్నది. అయ్యో! కుంభీపాకనరకమునఁ గూలఁబడు చున్న ఈ అమాయికలోకమును ఉద్ధరించుమహాత్ములు ఎందును లేరా?" యని యాతఁడు తహతహపడుచుండును. "హరహరా! ఈ వైష్ణవులు లోకమునకు ఎంతద్రోహము చేయుచున్నారు" అని మాటిమాటికిని చింతించుచుండును. ఇట్టి భావోద్రేకము గలవాఁడగుటచే వాఁడు ఎప్పుడును పాండురంగని దర్శించి యెఱుఁగఁడు.

ఆయూర నరహరి యింటిప్రక్క గొప్పధనికుఁడగు నొకవర్తకుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు అనేకవ్యాపారములలోఁ బ్రవేశించి లెక్కలేనంతధనమును సంపాదించెను. దేవేంద్రవైభవము ననుభవించుచుండెను. కాని సంతానము మాత్రము కలుగలేదు. దానినిమిత్తము ఆతఁడు అనేకదినములు ఎదురుచూచెను. కాని ప్రయోజనము కలుగదయ్యెను. తుదకు ఆతఁడు పాండురంగని సందర్శించి, "స్వామీ! నాకు సంతానము నిచ్చెదవేని నీకు రత్నాలమొలత్రాడు చేయించి ఇచ్చెదను" అని మ్రొక్కుకొనెను. పిదప ఆతని యనుగ్రహమువలన వెంటనే ఆతనిభార్య గర్భవతియై, నవమాసములు మోసి ఒక శుభముహూర్తమున కుమారునిఁ గనియెను.

వర్తకుఁడు తనకు సంతానము కలిగినది; కావున మ్రొక్కు చెల్లింపఁదలఁచి రత్నాలమొలత్రాడు చేయుటకు తగినపనివాఁడు ఎవఁడా యని యోచింపసాగెను. ఆతఁడు ఒకరిద్దఱు మిత్రులచెంతఁ బ్రస్తావన చేయఁగా, వారు నరహరికంటెఁ దగిన వాఁడు లేఁడని చెప్పిరి. అందులకు వల్లె యని వర్తకుఁడు బంగారమును రత్నములను గొని నరహరిచెంతకుఁ బోయి, సంగతి యంతయు నెఱింగించెను. అదివిని నరహరి "అయ్యా! నాకు తగినమజూరీ ఇచ్చెదరు; కావున ఆవస్తువు చేయుటకు నాకు ఏమియు అభ్యంతరము లేదు. కాని నేను పండరినాథుని ఎప్పుడును జూచి యెఱుఁగను; కావున మీరు పోయి కొలతను దీసికొనిరండు. పాండురంగనిఁ జూడనని నాకు వ్రతము ఉన్నది" అని చెప్పెను. వర్తకుఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, "ఓయీ! నీమాటలు చాల వింతగా నున్నవి. శ్రీమన్నారాయణుఁడగు పండరినాథునిఁ జూడనని వ్రతముదాల్చిన నీకంటె అవివేకులు గలరా ?" అని పలికెను. ఈమాటకు నరహరికిఁ గోపమువచ్చెను. "అది యేమి మాట ? 'లోకో భిన్నరుచిః' అనుట మీరెఱుఁగనిదియా? కైలాసనాథుఁడే దేవుఁడని నేను విశ్వసించెదను" అని స్వర్ణకారుఁడు మునికోపముతో జవాబు చెప్పెను. "నీవిశ్వాసముతో నాకేమియుఁ బని లేదు" అని చెప్పి, వర్తకుఁడు స్వయముగఁ బోయి పండరినాథుని మొలకొలత తెచ్చి ఇచ్చి పోయెను.

నరహరి అన్ననాఁటికి మొలత్రాడు కడుఁజిత్రముగాఁ జేసి వర్తకునకు వర్తమానము పంపి, "నావ్రతము మీకుఁ దెలిసియే యున్నది. మీరు పట్టుకొనిపోయి దీనిని ఉపయోగింపుఁడు" అని ఇచ్చి వేసెను. వర్తకుఁడు వస్తువు చాల నందముగా నుండుటకు మిక్కుల నలరి, పట్టుకొనిపోయి స్వామికి అలంకరించెను; కాని నాలుగు అంగుళములు పొడవు తక్కువ అయ్యెను. వర్తకుఁడు వచ్చి ఆసంగతిఁ జెప్పఁగా, నరహరి లోపముఁ బూర్తిచేసి ఇచ్చెను. వర్తకుఁడు మరల అలంకరింపఁగా, రెండు అంగుళములు పెద్దది అయ్యెను. అయిదాఱు తడవలు సరిచేసినను ఇట్లే హెచ్చు తగ్గులు వచ్చెను. తుదకు వర్తకుఁడు నరహరినిఁ జూచి "ఇదియేమో వింతగా నున్నది. నీవు వచ్చినగాని ఇది సరిపోవునట్లు తోఁచుటలేదు" అనియెను. నరహరి వెంటనే బయలుదేఱిపోయి కండ్లకు గంతలు కట్టుకొని గర్భాలయము సొచ్చి పండరి నాథుని విగ్రహమును దడవిచూడఁగా నది ఐదుముఖములు, పునుకపేరులు, జటాజూటము మున్నగు చిహ్నములు గల ఈశ్వరవిగ్రహముగాఁ దోఁచెను. నరహరి "ఇది ఈశ్వరవిగ్రహము గాని విష్ణువిగ్రహము గాదు" అని నిశ్చయించుకొని, ఆనందముతో గంతలు విప్పుకొని చూచునప్పటికి విగ్రహము పూర్వరూపముతోడనే యుండెను. తోడనే నరహరి థూత్కారములు సేయుచు మఱల గంతలు కట్టుకొని తడవిచూడఁగా, మఱల శివవిగ్రహముగాఁ దోఁచెను. మరల నరహరి గంతలు విప్పుకొని చూచునప్పటికి విగ్రహము పూర్వమువలెనే యుండెను. ఇందలి యర్థము నెఱుఁగఁజాలక నరహరి క్రిందునుఁ మీఁదును జూచుచుండఁగా, పండరి నాథుఁడు హరిహరరూపముతో సాక్షాత్కరించి ఆదరముతో నరహరినిఁ జేరఁదీసి, లాలించి, "వత్సా! నీచిత్తశుద్ధికి మెచ్చితిని. నేను త్రిమూర్త్యాత్మకుఁడను. భక్తుని భావన లనుసరించి నేను మూఁడుమూర్తుల రూపములలో నొకరూపమును దాల్చుచుందును. నిన్ను నాయంతరంగభక్తులలోఁ జేర్చుకొనియున్నాను. నీకు ఏలోపములును గలుగఁబోవు" అని పచించి, మఱల యథారూపముఁ దాల్చెను. నరహరి వెంటనే ఆనందకందళితచిత్తుఁడై పండరినాథునకుఁ బ్రదక్షిణము చేసి, "శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయం శివః" అని సాష్టాంగవందనము లాచరించి, మొలత్రాటిని అలంకరించెను. ఇదియంతయుఁ జూచి వర్తకుఁడు మున్నగువారు ఆశ్చర్యచకితులై, నరహరిని అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. నరహరి బ్రతికియున్నంతకాలమును యథాపూర్వముగ నీశ్వర పూజఁ గావించి, అవసానమున సాయుజ్యముక్తిని బడసెను.

చ. "వెనుకటిపేళ్ల ననుభవించిన జన్మశతంబు లట్లు నేఁ
డును భ్రమ మోసపోవక గడుం దెలివొందుము డెందమా చిరం
తనతపముల్ ఫలించి పురతఃస్థితి నున్నది కృష్ణరూపమై
యనవరతానుచింతనసుధారసవీచులనోలలాడుమీ."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప 64.)

78. గణేశనాథుఁడు

శ్లో. "యాని త్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యాని ధన్యాత్మనాం
యేవా శైశవచాపలవ్యతికరా రాధాపరాధోన్ముఖాః,
యావా భావిత వేణుగీతగతయో లీలాముఖాంభోరుహే
ధారావాహికయా వహంతు హృదయే తాన్యేవ తాన్యేవ మే"

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. శ్లో. 166.)

ఉజ్జయినీనగరమునకు సమీపమున నున్న అరణ్యమున గణేశనాథుఁడు అను నొకభాగవతోత్తముఁడు సమస్తకామములను విడిచి, సంతతహరినామస్మరణ తత్పరుఁడై యుండెను. ఆతని యాహారము కందమూలఫలములు. కౌపీనమును మాత్రమే యాతఁడు ధరించును. గణేశనాథుఁడు తఱచుగ పండరిపురమునకుఁ బోయి పాండురంగని సేవించుచుండును.

ఒకనాఁడు గణేశనాథుఁడు పాండురంగని సమీపమున హరిగుణకీర్తనము చేయుచుండఁగా, శివాజీమహారాజు స్వామిని సేవించుచు వచ్చెను. వచ్చిన పని యెల్ల ముగిసిన తరువాత శివాజీ భాగవతుల నందఱను జూచుచు రాఁగా, గణేశ నాథునికీర్తనలు హృదయము నాకర్షించెను. అగుట నాతఁడు అచ్చటఁ గూర్చుండి భక్తిశ్రద్ధలతో నాగానమును విని, గణేశనాథునియెడలఁ జాల భక్తిభావముఁ దాల్చెను. శివాజీ అంతకుఁ బూర్వము మనోహరమైన యొక గొప్పమంచమును హంసతూలికాతల్పమును జేయించెను. దానిమీఁద నింతవఱకు నాతఁడు శయ నింపలేదు. "ముందు గణేశనాథుని దానిమీఁద శయనింపఁ జేయవలయును" అని తలంచి, శివాజీ "మహాత్మా! మీరొకమాఱు నాకోటకు దయచేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. గణేశనాథుఁడు శివాజీహృదయము తనయెడల నిర్మలభక్తిపరీత మై యుండుట గ్రహించి వల్లె యని యంగీకరించెను.

పండరినాథుని సేవించుకొని ఇరువురును బయలుదేరిరి. మార్గమధ్యమున గణేశనాథుఁడు బొమ్మరాళ్లను గొన్నిఁటిని ఏరి తనసంచిలో వేసికొనెను. అది చూచి శివాజీ వాని ప్రయోజన మేమని యడుగఁగా, నాతఁడు "శ్రీరామనామమును లెక్కించుటకు" అని బదులు పలికెను. మఱికొంత సేపటికి వారు గమ్యస్థానము చేరుకొనిరి.

శివాజీ గణేశనాథునిఁ జాల నాదరముతోఁ బూజించి, నిద్రాసమయమున నూత్నతల్పమును జూపి సెలవుఁబడసి వెడలిపోయెను. గణేశనాథుఁడు మఱి కొంతసేపు హరినామస్మరణము గావించుకొని, పిదప సంచిలోని బొమ్మరాళ్లను

హంసతూలికాతల్పమునఁ బఱచి వానిమీఁద శయనించి నిదురవోయెను. తెల్ల వాఱక పూర్వమే శివాజీ గణేశనాథుఁడు శయనించినచోటికి వచ్చెను. అంతకుఁ బూర్వమే భాగవతుఁడు లేచి హరిస్మరణ చేయుచుండెను. శివాజీ వందనసమర్పణమును ఆశీర్వాదస్వీకారమునుజేసి, తల్పముమీఁద బొమ్మరాళ్లుండుటఁ జూచి నివ్వెరపడి, "మహాత్మా! ఇదియేమి?" యని ప్రశ్నించెను. గణేశనాథుఁడు శివాజీ నివ్వెరపాటు నాకసి మందహాసము గావించి ఇట్లు అనియెను.

"వత్సా! అట్లేల నివ్వెరపడెదవు? లోకమునందలి ప్రకృతులు అన్నియు పరస్పరభిన్నములై యున్నవి. "స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః" అని శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు ఆనతిచ్చెను. నాయాశ్రమధర్మములను నీవు అనుసరింతువేని నీయేర్పాటులు అన్నియుఁ జెడుటయు, నీవు రాజ్యభ్రష్టుఁడ వగుటయు సిద్ధము. అట్లే నేను గృహస్థాశ్రమధర్మములను అనుసరింతునేని నరకమునఁ గూలఁ బడియెదను. హంసతూలికాతల్పముమీఁద శయనించుటకంటె ఐహికసుఖములలో మిన్నయైనది ఏమున్నది? కాని ఆ సౌఖ్యమును అనుభవించితినేని, ఇఁక నా మనస్సు నాకు స్వాధీనము గాదు. ఇఁక నేను చెడుట యెంతసేపు? కావుననే నాతల్పమున రాలు పఱచితిని. నిశ్చలచిత్తుఁడవగు నీవు కోరుటచేఁ ద్రోసివేయఁ జాలక పోయితిని; కాని మఱియొకరు కోరినచో నేను తల్పమునే తాఁకను. ఆశ్రమధర్మముల నతిక్రమించుట మహాపాతక మనుట నీకుఁ దెలియనిది గాదు కదా! వత్సా! నరకమును దలంచుకొనిన ఎవనిహృదయము వ్రక్కలు గాదు? ఇది తెలిసియుండియు నన్ను ఇట్లు ప్రశ్నించెద వేల?"

ఇది విని శివాజి ఆశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను. పిదప గణేశనాథుఁడు "వత్సా! నీసపర్యలవలన మాకు ఆనంద మైనది, నీవు చేపట్టినకార్యము మహోత్కృష్టము. దేవతలకుఁగూడ ఆచరణీయము. నీసదసద్వివేచనాసామర్థ్యము అద్వితీయమైనది. ఈమహాకార్యమువలన నీజన్మము సఫలమైనది. రాజ్యతంత్రమున నీకుఁ దెలియని రహస్యములు లేవు. నేను చెప్పవలసినది ఏమి కలదు? నీకార్యము ఎంత యుత్కృష్టమో అంతగా నపాయబంధురము. కను గలిగి ప్రవర్తింపుము. ఆర్యధర్మమును రక్షింపుము. ఈ కార్యమునఁ గృతకృత్యుఁడ వైతివేని యోగిజనలభ్యమగు మోక్షము నీకుఁ గరతలామలకము అగును" అని హితబోధచేసి ఆశీర్వదించి, తన దారిం బోయెను.

పిదప అనేకులు అరణ్యమధ్యమున నున్న గణేశనాథునిచెంతకుఁబోయి, ఆతని వలన ఉపదేశమును బొంది భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యవంతులైరి. ఇట్టివారిసంఖ్య దినదినమును పెరుగుచుండుటఁ గాంచి ఘోర్పడేజాలని మూఢులు కొందఱు "నీవు ఇంద్ర

జాలము చేసి ఇందఱ సంసారములను గూలఁద్రోయుచున్నావు. నీవు నిజముగా భాగవతాగ్రేసరుఁడవేని జంగమములకు వలెనే స్థావరములకుఁ గూడ ఉపదేశించి నీమహిమఁజూపుము" అని పలికి, ఎదుర నున్న ఒకవృక్షమునుఁ జూపిరి. గణేశ నాథుఁడు వారిసందేహములను బాపఁదలఁచి, ఆవృక్షమును తాఁకి తారకమంత్రమును ఉపదేశించి, వారు తెచ్చినపదార్థములను ఆచెట్టుమీఁద నుంచెను. క్షణములో చూచుచుండఁగానే ఆపదార్థములు మాయమైపోయెను. మఱియు చెట్టునందుఁ గలతొఱ్ఱలు అన్నియుఁ బూడిపోయెను. అదిచూచి ఆదుష్టులు లజ్జితులై, ఆతని పాదములమీఁద వ్రాలి క్షమింపఁ బ్రార్థించి, ఆతనివలన నుపదేశముఁ బడసి తరించిరి.

ఒకనాఁడు వేదవిదులైన బ్రాహ్మణులు ఆచ్చటకు వచ్చి, "మేము అగ్రజాతి వారము. మేము ఒకరికి ఉపదేశింతుముగాని ఇతరులవలన ఉపదేశమును బొందు వారము కాము. ఒకరిచే నమస్కరింపించుకొందుము గాని, ఒరులకు నమస్కరింపము" అని పలికిరి. గణేశనాథుఁడు మీరిట్లు చెప్పుట తగదు. బ్రహ్మజ్ఞానము లేని వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు' ఆత్మస్తోత్రము చేసికొను బ్రాహ్మణునికన్న హరిభక్తి గలిగియుండు చండాలుఁడుగూడ నుత్తముఁడు. భాగవతులకటాక్షవీక్షణమునకుఁ బాత్రములైన రాళ్లకుఁ గూడ మోక్షము లభించును" అని చెప్పి అచ్చటనున్న రాళ్ల దెసఁజూచెను. తోడనే అవి తటాలున ఆకసమునకు ఎగిరిపోయెను. అదిచూచి ఆబ్రాహ్మణులు బుద్ధితెచ్చుకొని, ఆతనివలన నుపదేశమును బడసిపోయిరి. గణేశ నాథుఁడు జీవితమంతయు నిట్లే కడపి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యముఁ బడసెను.

మ. "అలరుక్ ధన్యుల కేకథామృతము జిహ్వాక్ లేహ్య మేబాల్యచా
పలముల్ రాధకు నెయ్యపుంగినుక నాపాదించు నేయందముల్
వెలయుంక్ మోమున వేణుగానకలనక్ వేమాఱు నాదివ్యచ
ర్చలె నామానసవీథి వేఁడెదను ధారాళంబుగా నిల్వఁగన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 106.)

79. జోగాపరమానందుఁడు

శ్లో. "నఖనియమితకండూనాండపస్యందనాశ్వా ననుదినమభిషించన్నంజలిస్థైః పయోభిః,
అవతు వితతగాత్రస్తోత్రనిష్ఠ్యూతమాళిర్దళనవిధృతరశ్మిర్దేవకీపుణ్యరాశిః."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. శ్లో. 47.)

ఒక గ్రామమున జోగాపరమానందుఁడు అను నొకభక్తాగ్రేసరుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు ఐహికసుఖవిముఖుఁడై సంసారము అసారమని దానిని విడిచి, ఏకాకియై జీర్ణవస్త్రమును దాల్చి, భిక్షాన్నమును గుడుచుచు, సదా భగవద్గీతాపారాయణము

చేయుచుండును. అతనికి భగవద్గీతయందు తక్క మఱే యేగ్రంథమునందును భక్తి లేదు. శ్లోకమునకు ఒకసాష్టాంగనమస్కారము చేయుచు, అతఁడు భగవద్గీతను పారాయణముచేయును.

ఒకనాఁడు ఒకవర్తకుఁడు జోగాపరమానందుఁడు సాష్టాంగనమస్కారపూర్వకముగ భగవద్గీతను పారాయణము చేయుచుండఁగా, వచ్చి కూర్చుండెను. కాని ఈసంగతి మాత్రము భక్తుఁడు ఎఱుఁగఁడు. అతఁడు సాష్టాంగనమస్కారములను జేయుచునే యుండెను. ఇంతలో చూచుచుండఁగా ఆకసమంతయు మేఘములు గ్రమ్మి, నిలిచియుండఁగా ముసలధారగా వర్షము ప్రారంభించెను. ఆవర్షమునకు జోగాపరమానందుఁడును, వర్తకుఁడును గూడఁ దడిసిపోయిరి. వర్తకుఁడు వాన దెబ్బకుఁ దాళఁజాలక చాల బాధపడెను; కాని భక్తుఁడు అదియేమియు నెఱుఁగడు. ఆవర్షమువలన నేలయంతయు బురదయైపోయెను. అయినను భక్తుఁడు ఆమోఁకాలి లోతు బాడిలోనే సాష్టాంగవందనములు చేయుచు, యథాపూర్వముగ భగవద్గీతా పారాయణము సాగించుచుండెను.

ఇది చూచి వర్తకుఁడు "ఈతఁడు అందఱు భక్తులవంటివాఁడు కాఁడు. కేవలము నిస్పృహాయు నిశ్చలత్వమును గల మహానుభావుఁడు. ఈతని దర్శనమువలన నేఁడు నాజన్మము పావనమైనది. నాపాపములు అన్నియుఁ బటాపంచలై పోయినవి. వాణిజ్యనిమిత్తము పోవుచున్న నాకు నాపూర్వపుణ్యవశమున కాకతాళీయ న్యాయమున ఈమహానుభావుని దర్శనభాగ్యము గలిగినది. బ్రహ్మానందపరవశుఁడై ఈతఁడు తాను ధరించిన వస్త్రమును తనశరీరమును గూడఁ బంకిలములై యుండుట గమనించుట లేదు. ఇట్లే యుండిన ఈతని దేహమునకు అపాయము సంభవించి, భగవత్కైంకర్యమునకు అభ్యంతరము కలుగవచ్చు" నని తలంచి, గుఱ్ఱములమీఁద నున్న మూటలలో నొకటి విప్పి, అందలి అమూల్యమగు పీతాంబరమును దీసి తెచ్చి "మహానుభావా! మీరు ధరించిన వస్త్రమంతయు పంకిలమై యున్నది. అట్లుండిన జబ్బు చేయును. ఈపీతాంబరమును స్వీకరించి ఈసేవకుని యెడల ననుగ్రహముఁ జూపవలయును" అని ప్రార్థించెను. అది విని జోగాపరమానందుఁడు "ఓయీ! నీ భక్తికి ఆనందమైనది. మాకు జీర్ణవస్త్రము భిక్షాన్నమునే కాని ఇతరమును స్వీకరించుట తగదు. నీవు చూపిన భక్తియే చాలును. కావున నీవస్త్రమును నీవే కొనిపొమ్ము" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను; కాని వర్తకుఁడు అందులకు అంగీకరింప లేదు. "మహానుభావా! కుటుంబజంబాలపటలమునఁ బడి ఇద్దరద్దరిఁగానక పరితపించుచుండ, నాబోఁటి వారిపై మీరు అనుగ్రహము చూపకున్న నెట్లు?" అని బలవంతమున నాతని యొడలు కడిగి, పీతాంబరమును గట్టి తనమార్గమునఁ బోయెను. భాగవతుఁడు

వర్తకునిఁ గాదనఁజాలక అంగీకరించి, అమూల్యమగు పీతాంబరము పంకిలమై చెడి పోవు ననుభయముచే సాష్టాంగవందనములు మాని నిలిచియే నమస్కరించుచు గీతాపారాయణము చేయసాగెను. ఇట్లు కొంతసేపు అగునప్పటికిఁ జోగాపరమా నందునకు మనస్సు చలించెను. ఆయాసము వచ్చెను. ఆకలిపుట్టి దహింపఁ దొడఁగెను. ఇదంతయుఁ జూచి "నేఁడు నే నెంత మూర్ఖుఁడనైతిని? ఈపట్టుపీతాంబరమును స్వీక రించుటవలననే నాకిట్టిగతి తటస్థించినది" అని నిశ్చయించుకొని, దీనికిఁ దగిన ప్రాయ శ్చిత్తమునకై యోచింపసాగెను.

ఇంతలో నొకరైతు పొలములో దున్నుట పూర్తిచేసికొని, నాగటిని భుజముపై నిడుకొని ఎడ్లను దోలుకొని ఇంటికిఁ బోవుచుండెను. జోగాపరమానం దుఁడు ఆతనిని దగ్గరకు రమ్మని పిలిచి, "నీకు ఈపీతాంబరమును ఇచ్చెదను. నీ యెడ్లను నాకు ఒక క్షణము ఎరువు ఇమ్ము" అని యడిగెను. కర్షకుఁడు అందులకు అంగీకరింపఁగా, భక్తుఁడు కాడిని ఎడ్లమెడలకుఁగట్టి తన్ను దానికిఁ గట్టుకొని ఎడ్లను పరువెత్తించెను. ఈవిపరీతమును జూచి బెదరి ఎడ్లు తోఁచినట్లెల్లఁ బరుగు లెత్తెను. ఒక గడియలో ముండ్లకంపలు రాళ్లు మున్నగునవి గీచుకొనిపోవుటవలన శరీరమంతయు రక్తమయమై జోగాపరమానందుఁడు పూచిన మోదుగువృక్షము వలె నయ్యెను. అప్పుడు ఆతఁడు "నేను చేసినపనికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమైనది" అని యానందించి, హరిస్మరణము ప్రారంభించెను. తోడనే శ్రీహరి గజేంద్రుని రక్షించి నప్పటివలె, వచ్చి ఆతనిమేను నిమిరి యథాపూర్వముగఁ జేసి "వత్సా! ఏల యిట్టి ఘోరమును జేసితివి? అన్నా! దేహమును ఎంత కష్టపెట్టితివి?" అని యూర డించి, అభయ మిచ్చి తిరోహితుఁ డయ్యెను. పిదప జోగాపరమానందుఁడు జీవిత మంతయు హరిభజనమునఁ గడపి, అవసానమున ముక్తిని బడసెను.

మ. "తలఁ దోత్రంబు ధరించి పగ్గములు దంతశ్రేణిః గీలించి య
 గ్గలికన్ మేనిగిడించి పార్థరథకంఖాణంబులన్ దోయిటన్
 జలముల్ సల్లి నఖాళిమై నివురుచున్ రక్షించు నాదేవకీ
 లలనాపుణ్యఫలంబు నన్ను గరుణాలంకారుఁగాఁ జేయుతన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 47.)

80. బాలభక్తులు

శ్లో. "సంసారే కిం సారం, కంసారేశ్చరణకమలపరిభజనం,
జ్యోతిః కిమంధకారే, యదంధకారేరనుస్మరణమ్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 80.)

మాధవసింగు అను రాజునకు గుణవతీబాయి అనురాణి యుండెను. వారిరువురునుగూడ సహృదయ అను దాది ఉపదేశమువలన భక్తాగ్రేసరులైరి. వారికి శ్రీమంతుఁడు, లక్ష్మీకాంతుఁడు అను ఇరువురు కుమారులు గలిగిరి. వారిని పెంచుటకు సహృదయ నియమింపఁబడెను.

మాటలాడ నేర్చినది మొదలు రాజపుత్రులు తమదాది శ్రీకృష్ణవిగ్రహమునకుఁ బూజసేయఁ జూచి, తాముగూడ చెరియొక విగ్రహమును సంపాదించి విధివిధానములు తెలియక పోయినను దాది చేసినట్లే పూజచేయసాగిరి. ఒకనాఁడు దాది వారు పూజచేయుటఁ జూచి, "వీరికి పుట్టుకతోడనే హరిభక్తి యలవడినది" అని సంతసించి, రెండు స్వర్ణవిగ్రహములను జేయించి యిచ్చి "నాగురువు ఫలానామఠమున నున్నాఁడు. మీరు ఆతని చెంతకుఁ బోయి ఉపదేశమును బొందుఁడు" అని చెప్పెను. వారు అట్లే పోయి ఆయోగికి తమసంగతి యంతయు విన్నవించిరి. అందులకు ఆతఁడు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి పూజావిధానమును దెలిపెను.

కొన్నాళ్లు గడచిపోయినతరువాత బాలకులు ఇరువురును తల్లిదండ్రులవద్ద సెలవుఁబడసి, తీర్థయాత్రలు సేవించుటకుఁ బోయిరి. ఒకనాఁడు ఒక నగరమున సాయంకాలము వీరు రాజోద్యానవనమునందలి చెలువుగట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి శ్రీకృష్ణవిగ్రహములకుఁ బూజలు చేయుచుండిరి. అప్పుడు విహారము నిమిత్తము అచ్చటకు వచ్చిన రాజపుత్రికలు పూజాంతమువఱకును అచ్చటనుండి, వారి హరిభక్తికిని సౌందర్య సౌకుమార్య లావణ్యములకును మిగుల నానందించి, తమమార్గమునఁ బోయిరి; కాని రాత్రి వారికి నిద్రాహారములు సహింపవయ్యెను. "ఎప్పుడు తెల్లవాఱు నెప్పుడు వారిని జూతు" మని వారికిఁ దహతహ పుట్టెను. తుదకు ఎట్లో తెల్లవాఱెను. వెంటనే వారు కార్యములను దీర్చుకొని, ఉద్యానవనమునకుఁబోయి రాజపుత్రులవద్దఁ గూరుచుండిరి.

ఇట్లు నలువది దినములు గడచెను. రాజపుత్రికలకు "ఇఁక అంతిపురము విడిచి బైటికిఁ బోరాదు" అని యాజ్ఞయయ్యెను. వారు రాజపుత్రులను వారిచెంత నున్న

శ్రీకృష్ణవిగ్రహములనుజూడకుండ నుండలేక వారిని అంతఃపురమునకు భిక్షుకు ఆహ్వానించిరి. ఇట్లు వారము దినములు గడచిన పిదప, ఒకనాఁడు రాజపుత్రులు కృష్ణవిగ్రహములను అంతిపురమున నుంచి బైటకుఁ బోయిరి. ఇఁక నొకగడియ యైనతరువాత రాజు "కొమార్తెల అంతిపురమున పరపురుషులను బ్రవేశింపనీయరాదు" అని యాజ్ఞాపించెను. అది విని రాజపుత్రులు తమ కృష్ణవిగ్రహములను బంపవలసినదని రాజపుత్రికలకు వర్తమానము చేసిరి; కాని వారు "మేము వానిని విడిచి యుండఁజాలము" అని ప్రత్యుత్తర మంపిరి. అది విని రాజపుత్రులు ఆ విగ్రహములను విడిచి యుండఁజాలక కృష్ణునిఁ దలంచి విచారించుచుండఁగా, "వత్సలారా! మీకు విచారము వలదు. నేను కొన్నిదినములు రాజపుత్రికలను తృప్తిపఱిచి, మఱల మీచెంతకు వచ్చెద" నని ఆకాశవాణి వినఁబడెను. అది విని వారు ఊరడిల్లిరి.

నాఁటిరాత్రి శ్రీకృష్ణుఁడు ఆపట్టణపురాజు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! నీకొమార్తలు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబంధురలై యున్నారు. వారికిఁ దగిన వరులు నీ యుద్యానవనమున ఉన్నారు. తొలుత నీవు నీభార్యతోడను నీపుత్రికలతోడను ఆతని గురువువలన ఉపదేశమును బొంది, పిదప నీకొమార్తలను వారికిచ్చి పెండ్లి చేయుము" అని యానతిచ్చెను.

మఱునాఁడు రాజు రాజపుత్రులను బరీక్షింపఁ దలఁచి "ఇచ్చటికి మీరు ఏల వచ్చితిరి? నేను ఎవఁడను" అని యడిగెను. అందులకు వారు ఇట్లు చెప్పిరి. "ఓయీ! నీవు అడుగఁ దగినది అడిగితివి. "నీవు నేను" అను పేరులు ఆత్మలకే గాని శరీరములకుఁ జెందవు; కావున నీవు రాజవు కావు. భగవంతుని అనంతాంశములలో ఒకఅంశమవు" ఇది విని యాతఁడు పరమానందభరితుఁడై, 'నాకు జ్ఞానమును ఉపదేశింపుఁడు" అని కోరెను. అందులకు "మాయాచార్యుని ఆశ్రయింపుము"అని వారు బదులు చెప్పిరి. రాజు భార్యతోడను పుత్రికలతోడను గూడి, ఆరాజపుత్రులవెంట వారి గురువుచెంతకుఁ బోయి ఆశ్రయించెను. ఆచార్యుఁడు వారి భక్తికి మెచ్చి అందఱకును శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి, "నీకొమార్తలను ఈరాజపుత్రులకు ఇమ్ము" అని నియమించెను.

ఆరాజు ఆచార్యానుమతిని తనకొమార్తలను ఆరాజపుత్రులకు ఇచ్చి వివాహముచేసెను. బాలభక్తుల తలిదండ్రులును ఉత్తమోత్తములును సంగవర్జితులై శ్రీకృష్ణునిఁ బూజించి, అవసానమున శ్రీహరి సాయుజ్యమును బడసిరి. శ్రీమంతుఁడు రాజుగను లక్ష్మీకాంతుఁడు యువరాజుగను కొంతకాలము ధరాపాలనము చేసి భగవద్భాగవతులను అర్చించి, వారుగూడ అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమునుబడసిరి.

ఉ. "సారము కంసవైరిపదసారసచారుతరార్చనంబు సం
సారమునందు నిందుధరసన్నుతి గాఢతమాంధకార ని
స్తారము వీనికిం దగినసద్గురుసేవయ కారణంబుగా
కారయ నింతకంటెను శుభావహమైన విశేష మున్నదే." (కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 2. ప. 80.)

81. సురదాసు

శ్లో. "కరకమలదళదళితలలితతరవంశీ, కలనినదగళదమృతఘనసరసి దేవే,
సహజరసభరభరితదరహసితవీథీ, సతతవహదధరమణిమధురిమణి లీయే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. శ్లో. 52.)

మధురాపురమున సురదాసుఁడు అనునొకభాగవతోత్తముఁడు ఉండెను. ఆతఁడు జాత్యంధుఁడు. అయినను వగవక సదా భగవంతుని స్మరించుచు, "శ్రీహరీ! నాకు అంధత్వము ప్రాప్తించినదని విచారింపను. మనోమోహములగు ప్రాపంచిక వృత్తములను అరసి చెడిపోకుండుటకు ఈయంధత్వమే నాకు మంచిదైనది" అని యాతఁడు సంతోషించుచుండును.

ఒకనాఁడు ఆతఁడు ఒకని సాయంబున దేవాలయమునకుఁ బోయి స్వామి యెదుట నిలిచి:—

శా. "బాలున్ మోహనవేషలీలు మురళీపాండిత్యశీలున్ దయా
లోలున్ సాంద్రఘనాఘనావళివినీలున్ గోపకన్యానుత
శ్రీలావణ్యవయోవిశాలు నవనీరేజాయతాక్షి ప్రభా
జాలున్ సర్వకళాలవాలు నతివాంఛం గొల్తు నానెమ్మదిన్.

శా. ఎందే నెవ్వనిమాళిఁ గాంచి గుహవాడేంద్రంబు వర్తించు నా
నెందే నెవ్వనియానరీతి హరిమత్తేభంబు గాంక్షించుఁ దా
నెందే నెవ్వని మంద మూర్కొనుచు భూతేశాశ్వముం బొంగునా
బృందారణ్యసురద్రుసాంద్రువని నాకృష్ణున్ మదిన్ గొల్చెదన్."

(కృష్ణకర్ణామృతము ఆ. 3. ప. 14-16.)

అని రాలు కరఁగునట్లు పాడి శ్రీకృష్ణుని వినుతించెను. అంతట శ్రీకృష్ణుఁడు అతనికి దృష్టి నిచ్చి, దివ్యమంగళవిగ్రహుండై ఎదుట సాక్షాత్కరించెను. తోడనే సురదాసుఁడు ప్రదక్షిణము చేసి, శ్రీహరి పాదములమీఁద వ్రాలి బాష్పోదకముచే పాదములను గడిగి, "రుక్మిణీకాంతా! ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడగు నీలీలలు అనంతములు. అవాఙ్మానస గోచరంబులు అంతటను నిండియున్న నిన్ను గ్రహింపలేక లోకమంతయు నీమాయయందుఁ గూలిపోవుచున్నది. నీయనుగ్రహమువలననే నాకు నీయెడల భక్తి కుదిరినది. అంతకును నీవే మూలమవు. అనంతా! నాకు దృష్టినిచ్చి నీవిరాడ్రూపమును జూచిన ఈకండ్లకు నన్యపదార్థమును చూచుటకు నాకు ఇష్టము లేదు. కావున మరల యథాపూర్వముగ నాదృష్టిని దగ్గించివేయుము" అని

ప్రార్థించెను. తోడనే శ్రీకృష్ణుం డంతర్హితుఁడయ్యెను. సురదాసుని చూపుఁగూడ బోయెను. మఱల నాతఁడు వెంటవచ్చిన మనుష్యునిసాయంబున ఇంటికిఁ బోయెను.

సురదాసుఁడు అనేకకీర్తనములను రచించి, అనేకులకుఁ జెప్పెను. ఆకీర్తనములయందు భక్తిరసము పొంగిపొరలిపోవుచుండును. అనేకగాయకులు ఆపాటలయందలి పాండిత్యమును జూచి అబ్బురపడుచుందురు.

ఆదేశమునేలు రాజు ఆస్థానమున గంధర్వులకుఁగూడ శృంగభంగము సేయఁగల గాయకులు అనేకులు కలరు. ఆరాజు తఱుచు గానసభలను జేయించి, సంగీతమును విని యానందించుచుండును. ఆవిద్వాంసులలో నొకఁడు పాడిన నల్లరాళ్లు కరఁగిపోవును. ఆతని పాట విని రాజు ఒకనాఁడు "విద్వాంసుఁడా! నేను అనేకగాయకుల గానమును విని యున్నాను; కాని నీయంత సమర్థుని జూచి యెఱుఁగను" అని కొనియాడెను.

అందులకు ఆతఁడు "ప్రభూ! మన్నింపవలయును. మధురాపురమున సురదాసుఁడు అను నొకభాగవతోత్తముఁడు గలఁడు. ఆతఁడు పాడిన మోడులు చిగురించును. శిలలు కఱఁగును. ఆకీర్తనలు విన్నవారికి హరిభక్తియొదవి, మోక్షము కరతలామలక మగును" అని విన్నవించెను. రాజు "అయినచో ఆతని గానమును వినవలయును" అని తలంచి, మంత్రిని గాయకులను బంపి ఆతని రప్పించి, దేవిడీ వద్దకు వచ్చినతరువాత ఎదురేఁగి సగౌరవముగఁ గొనివచ్చి, అర్ఘ్యాసనమిచ్చి "మహానుభావా! తమకీర్తిని విని ముగ్ధుఁడనై యున్నాను. తమవలన శ్రీహరికీర్తనములను విని తరింపఁ గోరుచున్నాను." అని కోరెను. సురదాసుఁడు వల్లెయని సంగీతము ప్రారంభించెను. తోడనే శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షాత్కరించి తాండవము ప్రారంభించెను. అందఱును అబ్బురపడి చూచుచుండఁగా, సురదాసుఁడు పాటఁ జాలించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు అంతర్హితుఁడు అయ్యెను. రాజు సురదాసుని జాలఁ బూజించెను. రాణి "మేము ఈతనివలన సంగీతము వినఁ గోరుచున్నాము" అని ప్రార్థించెను. రాజు అంగీకరించి భాగవతుని రాణివాసమునకుఁ బంపెను. అచ్చట నాతఁడు పాడుచుండఁగా, సత్యభామ సాక్షాత్కరించి పాట వినసాగెను. తోడనే సురదాసునకుఁ జూపువచ్చెను. ఆతఁడు సత్యను పొగడఁదొడఁగెను. ఇది యిట్లు జరుగుచుండఁగా, శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షాత్కరించి సత్యభామను సురదాసుని దనలో నైక్యము జేసికొని అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

చ. 'లలితకరాంగుళీదళదళన్మురళీమధురస్వరామృతో
జ్జ్వలసరసిన్ మనోజ్ఞసహజస్మితకందళచంద్రచంద్రికా
వలదరుణాధరోష్ఠమధువాసితచారుముఖాంబుజంబునన్
దొలఁగక నాదుమానసమధువ్రత మియ్యెడ లీన మయ్యెడున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 52.)

82. కమలాకరుఁడు

చ. "వలదు పరాకు భక్తజనవత్సల నీచరితంబు వమ్ముకా
వలదు పరాకు నీబిరుదు వజ్రమువంటిది కావ కూరకే
వలదు పరాకు నాదురితవార్ధికిఁ దెప్పవుగా మనంబులోఁ
దలఁతుమె కా నిరంతరము దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ." (దాశరథీశతకము. ప. 57.)

పండరిపురమున కమలాకరుఁడు అను ఒకభక్తుఁడు ఉండెను. ఆతనికి భగవద్భాగవతారాధన మనిన చాల ఆనందము. ఆతనిభార్యపేరు సుమతి. ఆతనికి పద్మాకరుఁడు అను ఐదేండ్ల కుమారుఁడు గలఁడు. వారు గూడ కమలాకరునివలెనే భగవద్భాగవతసేవాధురంధరులు. సంతత హరినామస్మరణపరాయణులు.

యథాపూర్వముగ కమలాకరుఁడు ఒకనాఁడు పద్మాకరునితోఁ గూడ చంద్రభాగానదికిఁ బోయి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము లన్నియుఁ దీర్చుకొనివచ్చి, భిక్షాటనమునిమిత్తము ఊరిలోనికి బయలుదేఱెను. ఒకచోట భాగవతాగ్రేసరులగు నివృత్తిదేవుఁడు, జ్ఞానదేవుఁడు, సోపానదేవుఁడు, ముక్తాబాయి, నామదేవుఁడు, గోరాకుంభారు, రాకాకుంభారు, కుపాకుంభారు, చోకామేళుఁడు, కబీరుదాసు మున్నగువారు కూర్చుండి భగవద్భజనము చేసికొనుచుండిరి. కమలాకరుఁడు వారినిఁ జూచి సాష్టాంగవందనములు ఆచరించి, వినుతించి "మహానుభావులారా! నాపూర్వార్జితపుణ్యమువలన మిమ్ము సందర్శింపఁ గలిగితిని. నేఁడు నాయొక్కయు, నాకుమారునియొక్కయు జన్మములు సార్థకములైనవి. స్వాములవారు కరుణించి మాయింటిని, నాభార్యజన్మమును పవిత్రములు చేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. అది విని నామదేవుఁడు "మీభక్తికి ఆనందము. మీయాదరము మాకు ఆనందము గొల్పినది. మేము సంఖ్యలో అధికులమై యున్నాము. మాకు ఆతిథ్యము ఇచ్చుట కష్టము" అని మాఱు పలికెను. స్వాములు అందులకు సందేహింపఁ బని లేదు. పండరినాథుఁడును రుక్మిణియు నాకుఁ దలిదండ్రులై యున్నారు. వారి యనుగ్రహము ఉన్నన్నిదినములు నాకు ఏలోపమును లేదు; కావున ఈదాసునిఁ గరుణింపవలయును" అని కమలాకరుఁడు మఱలఁ బ్రార్థింపఁగా, జ్ఞానదేవాదులు మాఱుపలుకఁజాలక "అట్లే వచ్చెదము. మీరు ముందు నడువుఁడు" అని చెప్పిరి.

కమలాకరుఁడు వెంటనే ఇంటికిఁ బోయి సంగతియంతయు సుమతికి ఎఱింగించెను. తోడనే ఆమె పొరుగుఇంటికిఁ బోయి కావలసినపదార్థములు అన్నియు అప్పుతెచ్చి, పాకము చేయుట ప్రారంభించెను; కాని వంటకట్టెలు తక్కువ అయ్యెను. అంతట సుమతి కుమారుని బిలిచి "నాయనా! పిడుకలు గొనిరమ్ము" అని పంపెను. ఆతఁడు పిడుకలు విప్పునపుడు నల్లత్రాచు కఱచుటవలన ఎలుఁగెత్తి ఏడ్చుచుఁ బడి

పోయెను. ఆరోదనధ్వని విని సుమతి పరుగుపరుగునఁ బోయి, స్థితిగతులు అన్నియుఁ దెలిసికొని ఒక నిముసము విచారించి, భాగవతార్చనము చేయవలసియుండుటచే ఆవిచారమును ఎట్లో దిగమ్రింగుకొని బాలుని కళేబరమును దెచ్చి ఇంటిలో నొకమూల నుంచి, చంద్రభాగానదికిఁ బోయి మఱల స్నానము చేసి, వచ్చి వంటఁ బూర్తిచేసెను.

ఇంతలోఁ గమలాకరుఁడు భాగవతులను గొనివచ్చి సమస్తమును సిద్ధముగా నుండుటచే వారికి అర్ఘ్యపాద్యాదు లిచ్చి పూజించి, పాదోదకమును స్వీకరించి పదార్థములు వడ్డించిన తరువాత "భుజింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. నామదేవుఁడు యథాపూర్వముగ శ్రీకృష్ణుని స్మరించెను; కాని తలఁచునపుడెల్ల సాక్షాత్కరించు శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షాత్కరింపఁడయ్యెను. నామదేవుఁడు మఱల స్మరించెను; ధ్యానించెను; ప్రార్థించెను. ఎలుఁగెత్తి యాహ్వానించెను; కాని ఎంతచేసినను ప్రయోజనము కలుగ లేదు. అందులకు ఆశ్చర్యచకితుఁడై ఆతఁడు దివ్యదృష్టిం జూచి సకలమును గ్రహించి, కమలాకరునిం జూచి "భాగవతాగ్రేసరా! మీకుమారుని ఇందాఁక చూచితిని. ఆతఁడును భాగవతాగ్రేసరుఁడై యున్నాఁడు; గావున భుజించుటకు ఆతనింగూడఁ గొని రమ్ము" అని పలికెను. అందులకు కమలాకరుఁడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పక పూర్వమే సుమతి "మహాత్ములారా! బిడ్డఁడు ఇపుడే నిద్రించినాఁడు. తమరు ప్రసాదమును స్వీకరింపుఁడు. నిద్రమేల్కాంచిన తరువాత ఆతనికి అన్నముఁ బెట్టెదను" అని బదులు చెప్పెను. "తల్లీ! అట్లుగాదు. లేపి దీసికొనిరమ్ము" అని జ్ఞానదేవుఁడుమఱల చెప్పెను. సుమతి లోనికిఁ బోయి వచ్చి "మహానుభావా! ఆతనికి గాఢ నిద్ర పట్టినది. ఎంతలేపినను లేచుటలేదు" అని బదులు పలికెను. మఱల నామదేవుఁడు పాండురంగనిఁ బ్రార్థించెను. తోడనే శ్రీహరి ప్రత్యక్షమై, "నీయభిప్రాయమే" మని యడిగెను. "కమలాకరుని కుమారుఁడు మాతో భుజింపవలయును" అని జ్ఞానదేవుఁడు ప్రార్థించెను. "అట్లె యగును" అని పాండురంగఁడు తిరోహితుఁ డయ్యెను.

ఇంతలో పద్మాకరుఁడు నిద్రితునివలె లేచి కూర్చుండి, "అమ్మా! మంచినీళ్లు కావలయును" అని కేకవేసెను. తోడనే సుమతి మహానందభరితయై, పరుగెత్తి కొనిపోయి ఎత్తుకొని వచ్చి దాహమిచ్చి, భాగవతాగ్రేసరుల పాదములమీఁద వ్రాలించి, సాష్టాంగదండములు చేయించెను. జ్ఞానదేవాది భాగవతులు చాల నానందించి పద్మాకరుని దీవించిరి. అపుడు నామదేవుఁడు భాగవతులకు అందఱకును జరిగిన సంగతియంతయు నెఱింగించి "సుమతీదేవియు, కమలాకరుఁడును, పద్మాకరుఁడును శ్రీహరి అంతరంగ భక్తశిఖామణులు. వారి యాతిథ్యమును స్వీకరించుటవలన మనము నేఁడు తరించితిమి. శ్రీహరి మనయెడల నీకఁ బరిపూర్ణ కరుణాలవాలుఁ డగును". అని చెప్పెను. భాగవతులు అందఱును హర్షించిరి. కమలాకరుఁడును, సుమతియు, పద్మాకరుఁడును భాగవతులకు అనేక సాష్టాంగవందనములు అర్పించిరి. జ్ఞానదేవుఁడు

ఆముప్పూరకును శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి పూజావిధానములు ఎఱింగించి, భాగవతులతోఁగూడి వెడలిపోయెను.

మఱియొకనాఁడు కమలాకరుఁడు కుమారుని వెంట నిడుకొని భిక్షాటనము నకు బయలు దేఱెను. ఈసమయమున పాండురంగఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణ వేషముతో వచ్చి సుమతీ దేవినిఁ జూచి "తల్లీ! నన్ను ఆఁకలి దహించివేయుచున్నది. తాళఁ జాలను" అని కూలఁబడెను. సుమతీదేవి వెంటనే పొరుగింటికిఁ బోయి పదార్థము లను దెచ్చి, అతిశీఘ్రముగా పాకముచేసి ఆతనికిఁ బెట్టెను. భోజనము చేసిన వెంటనే వృద్ధుఁడు ఆయాసముతోఁ బండుకొనెను. సుమతీదేవి చెంతఁ గూరుచుండి కాళ్లుపట్ట సాగెను. ఇంతలో కమలాకరుఁడు ఇంటికి వచ్చెను. సుమతి సంగతియంతయు నెఱిం గింపఁగా, కమలాకరుఁడు వంటచేయుటకు సుమతిని ఇంటిలోనికిఁ బంపివేసి, తాను వృద్ధునకు సేవఁజేయఁ దొడంగెను. వంట శీఘ్రముగనే ముగిసెను. గాని మేల్కాంచు వఱకు నీతనిపాదములను ఒత్తవలె నని కమలాకరుఁడు నిశ్చయించుకొనెను. తుదకు వృద్ధుఁడు లేచునప్పటికి రెండు జాములరాత్రి యయ్యెను. అప్పటివఱకును గూడ ఇంటివారు భుజింపకుండఁ దన్ను సేవించుచుండుటం జూచి ఆతఁడు నిజరూప ముతో సాక్షాత్కరించి అభయమిచ్చెను. కమలాకరుఁడును, సుమతియు, పద్మాకరుఁ డును బ్రతికియున్నంతకాలమును భగవద్భాగవతారాధనము గావించి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసిరి.

> చ. "చిరతరభక్తి నొక్క తులసీదళ మర్పణసేయువాఁడు ఖే
> చర గరుడోరగప్రముఖసంఘములో వెలుఁగుఙ్ సదా భవ
> త్స్ఫురదరవిందపాదములఁ బూజ లొనర్చినవారికెల్లఁ ద
> త్పర మరచేతిధాత్రి గద దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ." (దాశరథీశతకము. ప. 35.)

---

83. జంబుదాసు

> శ్లో. "పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం, శిశురేష శీతలవిలోలలోచనః,
> మృదులస్మితార్ద్రవదనేందుసంపదా, మదయన్మదీయహృదయం విగాహతే."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. శ్లో. 71.)

ఒకగ్రామమున జంబుదాసు అను నొక పంటకాపు ఉండెను. అతఁడు శాంత ముగ వ్యవసాయము చేసికొని జీవయాత్ర గడుపుకొనుచు, సదా శ్రీహరినామస్మరణ తత్పరుఁడై యుండును. భగవద్భాగవతార్చన మనిన నాతనికి మహానందము. పొలములోఁ బనిచేసికొనుట, ఊరిలోనికి వచ్చి భాగవతాగ్రేసరులను సేవించుట తక్క నాతఁడు అన్య మెఱుఁగఁడు.

ఒకనాఁటిరాత్రి దొంగలు వచ్చి ఆతని పసులకొట్టములో నున్న రెండు ఎడ్లను దోలుకొని పోయిరి. అది చూచి శ్రీహరి "నాభక్తుఁడు ఎడ్లులేమి దున్నుకొనుటకుఁ జాలఁ జిక్కుపడును" అని తలంచి, వెంటనే వెనుకటి ఎడ్లను బోలిన రెండు ఎడ్లను నిర్మించి కొట్టమునఁ గట్టివేసి వానిముందు గడ్డివేసి పోయెను. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలము ఇదియేమియు నెఱుఁగని జంబుదాసు కొట్టములో నున్న పశువులను విప్పి పొలమునకుఁ దోలుకొనిపోయి యథాప్రకారముగ దున్నుకొనెను. అది చూచి దొంగలు "నిన్నటిరాత్రియేగదా మనము ఈతని యెడ్లను దొంగలించుకొని పోయితిమి! మనలను వంచించి మఱల నీతఁడు తన యెడ్లను దోలుకొనిపోయెనా యేమి? ఈయెడ్లు మనము తోలుకొనిపోయినవే. ఏమియు సందేహము లేదు" అనుకొని వెంటనే ఇంటికిఁ బోయి చూడఁగా, రాత్రి దొంగలించికొనివచ్చినయెడ్లు కట్టుకంబములవద్ద యథేచ్ఛగ మేయుచుండెను. అందులకు వాండ్రు పరమాశ్చర్యచకితులై "ఈయెడ్లు వేఱు, ఆయెడ్లు వేఱు. వానినిఁ గూడ నేఁటిరాత్రి దొంగిలింతము" అని నిశ్చయము చేసికొనిరి. అనుకొనిన ప్రకారము వారు ఆరాత్రి ఆయెడ్లనుగూడ దొంగలించుకొనిపోయిరి. శ్రీహరి యథాపూర్వముగ జంబుదాసు పసులకొట్టములో ఎడ్లను సృజించి, కట్టివేసి వెడలిపోయెను.

మఱునాఁడు జంబుదాసు యథాప్రకారముగ ఎడ్లను దోలుకొనిపోయి దున్నసాగెను. చోరులు చూచి మఱలఁ దెల్లవోయి ఇంటికిఁ బోయి చూడఁగా, రెండు కాళ్లయెడ్లును మేయుచునే యుండెను. నాఁటిరాత్రి మఱల జంబుదాసు ఇంటనున్న ఎడ్లనుగూడఁ దోలుకొని పోయిరి. ఇట్లు ఎన్నిమారులు చేసినను, జంబుదాసు పసులకొట్టములో రెండు ఎడ్లును ఉండుచునే వచ్చెను. అది చూచి దొంగలు ఏమియు అర్థముగాక, చాలసేపు ఆలోచించి జంబుదాసు శ్రీహరిస్మరణ సేయుటఁ జూచి "ఇది వేషమని మనము తలంచితిమి; కాని శ్రీహరి ఆతనికిఁ బ్రత్యక్షదైవమని తోఁచుచున్నది. శ్రీహరిపనిగాకున్న ఇట్లేల సంభవించును" అని నిశ్చయించుకొని, జంబుదాసు నింటికిఁ బోయి ఆతని పాదములమీఁద వ్రాలి జరిగిన దంతయు నెఱిఁగించి, క్షమింపఁ బ్రార్థించిరి. ఆమాటలను విని జంబుదాసు కొంతతడవు నిశ్చేష్టుఁడై, తుదకు "శ్రీహరీ! గోపాలకృష్ణా! నానిమిత్తము నీవు ఎంతశ్రమ నొందితివి? ఈక్షుద్రుని మీఁది అనుగ్రహము వలన ప్రతిదినమును అర్ధరాత్రి అసహ్యమగు పసులకొట్టములోఁ జొచ్చి ఎంతబాధపడితివో గదా! ముకుందా! మురమర్దనా! నాకొట్టములో ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తపశువులను నిర్మించుటకు దొంగలమీఁది యనుగ్రహము గూడఁ గారణము గదా! అయినచో వారికి చౌర్యబుద్ధినే లేకుండఁ జేయక ఏల దానిని దోహద మొనరించితివి? నీమాయలు ఎవరికి ఎఱుక? నిన్నుఁ దెలియ నెవనికి శక్యము?" అని అనేకవిధముల శ్రీహరిగుణకీర్తనము సేయసాగెను.

అంతట శ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహముతో సాక్షాత్కరించెను. తోడనే జంబుదాసు ప్రదక్షిణ నమస్కారము లాచరించి, "శ్రీహరీ!అక్రూరవరదా! నీవు అంతటను నిండియున్నావు. నీకుఁ దెలియనిది లేదు. ఆనందాతిరేకముచే నాకంఠము రుద్ధమగుచున్నది. నీగుణములఁ గీర్తింపఁజాలకున్నాను. అయినను నాహృదయము నీకుఁ దెలియనిది కాదు" అని యూరకుండెను. శ్రీహరి అందులకుఁ బరమానందభరితుఁడై, జంబుదాసునిఁ గౌఁగిలించుకొని "వత్సా! నీభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములకు మెచ్చితిని. నీవు నాయంతరంగభక్తులలో నగ్రేసరుఁడవు. నీకు కావలసినవరము వేఁడుము" అని యానతిచ్చెను.

అందులకు జంబుదాసు చేతులు జోడించుకొని మోకరించి నిలిచి, "నారాయణా! మునిజనదుర్లభమగు నీదర్శన మొసంగి నన్ను చేపట్టితివి. ఇంతకంటె నేను కోరఁదగినది ఏమున్నది? అయినను నీవిశ్వరూపము సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నామూపులకు లక్ష్యమైయుండునట్లు అనుగ్రహింపుము" అని ప్రార్థించెను. భగవంతుఁడు వల్లె యని తిరోహితుఁడయ్యెను. ఇదియంతయుఁ జూచుచున్న దొంగలు తటాలున జంబుదాసు పాదములపైఁబడి, "మహాత్మా! నీప్రభావము ఎఱుంగఁజాలక పోయితిమి. మమ్ము రక్షింపవలయును" అని ప్రాధేయపడిరి. జంబుదాసు వారిని ఆదరముతో లేవనెత్తి తత్త్వము నెఱింగించి, శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి పూజావిధానమునుఁ దెలిపి, భగవన్నివేదితాన్నముతో సంతృప్తులం గావించి పంపివేసెను. వారు తఱుచు వచ్చి గురుదర్శనము చేసికొనిపోవుచుండిరి. జంబుదాసుఁడును, దొంగలును గూడ బ్రతికియున్నంతకాలమును త్రికరణశుద్ధిగా గోభగవద్భాగవతుల నర్చించి, అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసిరి.

చ. "వికవికనవ్వుచుక్ నుదుట వ్రేలుకురుల్ నునుపాలబుగ్గలుం
జికిలిమెఱుంగుచూపు రహిఁ జెందఁగ నాననశీకలద్యుతిం
బ్రకటితగోపశాబకసభానవభూషణమై చెలంగు బా
లకుఁడు మదీయమానసతలంబున నిల్చెను సొంపు నించుచున్."

(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 1. ప. 71.)

సుందరమూర్తినాయనారు—475.

శ్రీ మహాభక్తవిజయము

ద్వితీయభాగము

శివభక్తులు

84. సుందరమూర్తినాయనారు

దక్షిణదేశమున తిరునావలూరు అను దివ్యక్షేత్రమున శడయనాయనారు అను ఒక ఆదిశైవుఁడు ఉండెను. అతని భార్య పేరు ఇశైజ్ఞానమ్మ. వీరువురును యుక్త మార్గమున కాలము గడపుచుండిరి. కొన్ని దినములకు జ్ఞానమ్మ గర్భవతియై నవమాసములు మోసి, ఒక శుభముహూర్తమున కుమారునిఁ గనియెను. పిదప ఆదంపతులు కుమారుని మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచు, సుందరమూర్తినాయనారు అని నామకరణము చేసిరి; కాని ఆబాలుని ఊరివారందఱును "నంబియారూరివారు" అని పిలుచుచుండిరి.

ఒకనాఁడు సుందరమూర్తి వీథిలో నాడుకొనుచుండఁగా, ఆనగరమును ఏలు నరసింగనాయనారు అనురాజు ఆబాలునిఁ జూచి ప్రేమించి ఆతని తండ్రినిఁ బిలిచి "ఈతనిఁ జూచిన నాకు ఆనందముగా నున్నది. కొన్ని దినములు ఈతనిని నా చెంత నుంచుకొందును" అనియెను. శడయనాయనారు వ్యతిరేకము చెప్పలేక వల్లెయనఁగా రాజు సుందరమూర్తిని గొనిపోయెను. రాజుగారి ఇంటికిఁ బోయినను సుందరమూర్తి బ్రాహ్మణధర్మమును విడువక వేదవేదాంగముల నభ్యసించి మహా పండితుఁడై, కొన్ని దినములకు యువకుఁడై వివాహయోగ్యుఁ డయ్యెను.

శడయనాయనారు కుమారునకు వివాహకాలము సమీపించినదని ఎఱింగి, పుత్తూరు అనుగ్రామమున ఒక్కచక్కని కన్యను కుదిర్చి, ముహూర్తకాలమున పెండ్లికొడుకగు సుందరమూర్తి నలంకరించి సబంధుమిత్రుఁడై పుత్తూరునకు తరలి వెళ్లెను. అచ్చట పెండ్లికొమార్త తండ్రియగు షడంగవిశ్వాచారి వారిని ఎదుర్కొని సగౌరవముగ నూరిలోనికిఁ గొనిపోయి, చక్కని ఇంట విడియించెను.

పెండ్లివారు అందఱును సకల సన్నాహమును జేసికొనుచుండఁగా, నొక వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి సుందరమూర్తినిఁ జూచి “నీకును నాకును ఒక వివాదము ఉన్నది. దానినిఁ దీర్చినఁగాని నీవు పెండ్లిచేసికొనఁగూడ” దని పలికెను. అది విని అందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. “బ్రాహ్మణుఁడు బ్రాహ్మణునకు సేవకుఁడు అగుట ఏయుగము నందైనను గలదా?” యని సుందరమూర్తి యడిగెను. “అదియంతయు నాకుఁ దెలి యదు. నీతాత తనవంశపరంపరగా నాకు సేవచేయుటకు అంగీకరించి వ్రాసియిచ్చిన పత్రము నావద్దనున్నది. నీవు సేవచేసి తీరవలెను” అని వృద్ధుఁడు పట్టుపట్టెను. సుంద రమూర్తి పత్రము చూపుమనఁగా వృద్ధుఁడు “చీటి చూపిన ఒప్పుకొందువా? వీరు అందఱును తగవుచెప్పవలయునా?” అని మఱల నడిగెను. సుందరమూర్తి అందులకు జవాబు చెప్పకయే చీటి లాగికొనుటకుఁ బ్రయత్నముచేయఁగా వృద్ధుఁడు “అన్యా యము, అన్యాయము” అని పాఱిపోఁ దొడఁగెను. సుందరమూర్తి వెంటఁ బడెను.

కొంతదూరము పోవునప్పటికి వృద్ధుఁడు ఆయాసమువలన ఆఁగిపోయెను. వెంటనే సుందరమూర్తి బలవంతమున ఆతని చేతనున్న చీటిని గుంజుకొని “బ్రాహ్మ ణునకు సేవచేయుట ఏటి న్యాయము?” అని దానిని చించివేసెను. అంత ‘ఈఅన్యా యము చూడుఁడు’ అని వృద్ధుఁడు బొబ్బలుపెట్టగా, పదుగురు బ్రాహ్మణులు వచ్చి అభయమిచ్చి సంగతియంతయు విని, “నీ వెచ్చటివాఁడవు” అని యడిగిరి. నానివా సము తిరువెణ్ణెనల్లూరు అని వృద్ధుఁడు చెప్పెను. ఈతగవు అక్కడనే తీర్చుకొంద మని సుందరమూర్తి చెప్పెను. అందఱును బయలుదేఱిరి.

తిరువెణ్ణెనల్లూరున బ్రాహ్మణులు అందఱును సమావేశమై ఈవిషయమున విచారణ ప్రారంభించి, “సుందరమూర్తి కాగితము చింపివేసె ననుటవలన ప్రయోజ నములేదు. బ్రాహ్మణునకు బ్రాహ్మణుఁడు దాస్యముచేయుట లోకవిరుద్ధము. కావున నీవు ఇప్పుడు నీవాదమునకు ఏమయిన ఆధారములు ఉన్నచోఁ జూపవలయును” అని వృద్ధునిఁ గోరిరి. వృద్ధుఁడు మఱలఁ గాగితమును జూపెను. అందు ఇట్లు ఉండెను. “తిరునావలూరున ఉండు ఆదిశైవుఁడగు ఆరూరాఖ్యుఁడు అను నేను తిరువెణ్ణెనల్లూ రున ఉండుపిచ్చివాని వంశపారంపర్యముగ దాస్యము చేయుటకు త్రికరణశుద్ధిగా నంగీకరించి ఈపత్రము వ్రాసియిచ్చుటయైనది.” ఇది చదివి,వారందఱును “ఇది లోక ధర్మమునకు కేవలము వ్యతిరేకముగ నున్నను పత్రము పుట్టియున్నది. కావున ఇది తప్పదు. సుందరమూర్తి వృద్ధునకు సేవచేయవలెను” అనిరి. సుందరమూర్తి అంగీకరిం చెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులలో నొకఁడు “అయ్యా! మీ దీగ్రామమే యని చెప్పుచు న్నారు. మిమ్ము ఇచ్చటఁ జూచినవారు ఎవరును లేరు. మీవృత్తాంతము ఏమో

చెప్పుడు" అనియెను. అందఱును అవుననిరి. వృద్ధుడు "నాయింటికి రండు. చెప్పెద" నని ముందు వారి తీసెను. అందఱును బయలుదేరిరి. వృద్ధుడు శివాలయము సమీపించి "ఇదే నాయిల్లు" అని అందు ప్రవేశించి మాయమయ్యెను. అందఱును ఆశ్చర్యచకితులై నిశ్చేష్టులైరి. సుందరమూర్తి వెంటనే ఆలయమునొచ్చి అనేకవిధములఁ బ్రార్థింపఁగా, మహేశ్వరుఁడు పార్వతీసహితుఁడై నందివాహనారూఢుఁడై సాక్షాత్కరించి, "వత్సా! తొల్లి నీవు నాభక్తుఁడవు. నిన్ను రక్షించుటకు నేను ఇట్లుచేసితిని. ఇఁకమీఁద నీవు నామీఁద పద్యములు అల్లి పాడుము" అని నియమించి అంతర్హితుఁడయ్యెను. సుందరమూర్తి ఈశ్వరాజ్ఞాప్రకారము పద్యములు ప్రారంభించెను. ఇట్లుండఁగా, చాలదినములు గడచిపోయెను. అచ్చట సుందరమూర్తికొఱకు నిశ్చయింపఁబడిన కన్యక సుందరమూర్తిమీఁదనే మది నిలిపి నిరుత్సాహమువలనను నిరాశవలనను శుష్కించి ఈశ్వరసాన్నిధ్యము చేరెను.

సుందరమూర్తి తిరునావలూరు తిరుత్తురైయూరు మొదలగు గ్రామములకుఁ బోయి అచ్చటచ్చట వెలసియున్న మహేశ్వరులను పద్యములతో వినుతించి, సిద్ధవటమునకుఁ బోయెను. అచ్చట తిరువడిపరమేశుని స్తుతించుట యైనతరువాత సుందరమూర్తికి గాఢనిద్రవచ్చెను. అపుడు పరమేశ్వరుఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో వచ్చి తనపాదములు సుందరమూర్తిశిరమునకుఁ దగులునట్లు పెట్టి శయనించెను. కొంతసేపటికి సుందరమూర్తి మేల్కొని, "బ్రాహ్మణుఁడా! నాశిరముపై నీ కాళ్లు పెట్టుట తగునా?" యనఁగా వృద్ధుఁడు "ఓయీ! వార్ధకమువలన నాకు కన్నులు సరిగఁ గాన్పింపవు" అని పలికెను. సుందరమూర్తి మఱియొకచోటికిఁబోయి శయనించెను. వృద్ధుఁడు తొల్లిటియట్లె చేసెను. మఱల సుందరమూర్తి మేల్కాంచి "మఱల నిదియేమి? బ్రాహ్మణుఁడా!" యనఁగా వృద్ధుఁడు "నన్నెఱుఁగవా" యని పలుకుచు తిరోహితుఁ డయ్యెను. అంతట సుందరమూర్తి లేచి కూరుచుండి, పరమశివుఁడే తన్ను అనుగ్రహించుటకు అట్లు వచ్చె నని తెలిసికొని చాల నొచ్చుకొని గతజలసేతుబంధనము వ్యర్థమని యని నిశ్చయించుకొని తిరువడి పరమేశుని పద్యలహరితో నభిషేకించి, అచ్చటనుండి తిరుమాణ్కుళి, తీర్థనగరు, చిదంబరములకుఁ బోయి అచ్చటచ్చట వెలసియున్న మహేశ్వరులను అనేకపద్యములతో వినుతించెను.

ఇట్లుండఁగా, "నీవు కమలాలయమున నున్న నాయొద్దకు రావలయును" అను నొక అశరీరవాణి వినఁబడియెను. తోడనే సుందరమూర్తి బయలుదేఱి కొల్లడము అనఁబడు నదిని దాఁటి, జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారు ఉద్భవించిన స్థలము గావున బ్రహ్మపురము ప్రవేశింపరాదని పొలిమేరలో నుండియే సాంబుని నుతించి

ఆస్వామి సాక్షాత్కరింపఁగా పద్యకుసుమములతోఁ బూజించి, అట కదలి తిరుకోలక్కా, తిరుప్పుంకూరులకుఁ బోయి మహేశ్వరులను స్తుతించి, కావేరిలో స్నానమాడి మాయూరమునకును అంబర్మాగాళమునకును తిరుప్పుగలూరికిని బోయి కమలాలయమును సమీపించెను. కమలాలయమున వెలసియున్న వల్మీకనాథుఁడు "నా పరమభక్తుఁడైన సుందరమూర్తి వచ్చుచున్నాఁడు. మీరందఱును ఎదురుపోయి తోడుకొని రావలసిన" దని ఊరివా రందఱకును జెప్పఁగా, వారును అట్లే చేసిరి.

సుందరమూర్తి మహావైభవముతో నూరిలోఁ బ్రవేశించి, యథావిధిగ వల్మీకనాథుని త్యాగేశ్వరుని దర్శించి పద్యములతో వినుతించెను. ఆయూరివారు అదిమొదలు సుందరమూర్తిని పరమశివునిగా భావించి పూజింపసాగిరి. సుందరమూర్తియు ప్రతిదినమును వల్మీకనాథుని దర్శించి సేవించుచుండెను. ఆగ్రామమున పరవయను నొకతరుణగణిక యుండెను. ఆమె పార్వతీదేవి పరిచారికలలో నొకతె. కమలిని యను పేరుగలది. అదియు ననుదినమును స్వామిని సేవింప వచ్చుచుండెడిది. ఒకనాఁడు సుందరమూర్తియు పరవయు స్వామిని సేవించుటకు ఒక్కనిముసమునందే వచ్చిరి. హఠాత్తుగా వారికి ఒకరిపై నొకరికి మోహోదయము అయ్యెను. పిదప సుందరమూర్తి పరవమీఁది హృదయమును ద్రిప్పికొనఁజాలక వేయికాళ్ల మండపమునఁ గూరుచుండి పరవను స్వాధీనము చేయుమని వల్మీకనాథుని గూర్చి తపస్సు ప్రారంభించెను. ఇంతలో సూర్యుఁడు అస్తమించెను.

పరవయు ఇంటికిఁబోయి సుందరమూర్తికొఱకు వేదనపడసాగెను. అప్పుడు వల్మీకనాథుఁడు ఊరివారందఱితోడను "రేపు ఉదయము పరవకును సుందరమూర్తికిని వివాహము చేయవలసిన" దని నియమించి, అట పరవచెంతకును ఇట సుందరమూర్తిచెంగటకును బోయి "మీకిరువురకును వివాహము అగు" నని చెప్పిపోయెను. ఊరివారు ఈశ్వరుని ఆదేశము చొప్పున సుందరమూర్తికిని పరవకును మహావైభవముతో వివాహము గావించిరి. సుందరమూర్తి పరవయింటికిఁ బోయి ఐహికసుఖసాగరమున ఈఁదులాడసాగెను.

ఒకనాఁడు సుందరమూర్తి పరవతోఁగూడ వల్మీకనాథుని సేవించుటకుఁ బోయెను. అపుడు ఆలయమున ఉన్న దేవాశ్రమమునఁ గల దేవాశ్రమము అను సహస్రస్తంభమంటపమున అనేకమందిభక్తులు కూరుచుండియుండిరి. వారినిఁజూచి సుందరమూర్తి "వీరిని ఎట్లు సేవింపఁగలుగుదును?" అని చింతించుచుండఁగా, వల్మీకనాథుఁడు ఆతనిభావవీథిని సాక్షాత్కరించి "పద్యములతో వీరిని వినుతింపుము నీయభీష్టము నెఱవేఱును." అని యానతిచ్చెను. సుందరమూర్తి వల్మీకనాథునివలన గురుపరంపర నెఱింగి ఆభక్తగణమును వినుతించెను.

గుండయూరు అను నొక గ్రామమున గుండయూరువారు అనునొక వెలమ యుండెను. ఆతఁడు సంపన్నుఁడు కావున పరవకును సుందరమూర్తికిని గావలసిన భోజనపదార్థములను బంపుచుండెను. ఇట్లుండఁగా, నొకసంవత్సరము పంటలు సరిగా పండవయ్యెను. అప్పుడు గుండయూరువారు "వ్రతము నెట్లు కొనసాగించు కొందును" అని విచారించుచుండఁగా, ఈశ్వరుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నీకు చింతవలదు. సుందరమూర్తికిఁ బంపుటకు నీకుఁ గొరవయుండదు" అని చెప్పిపోయెను. గుండయూరువారు తెల్లవాఱిన పిదప లేచిచూడఁగా, ధాన్యాదిక ములగుసకలభోజనపదార్థములును గుట్టలుపడియుండెను. ఆపదార్థములను సుందర మూర్తి యింటికిఁ జేర్చుటకుఁ దగినంతమంది కూలీలు దొరకుట కష్టమని భావించి, గుండయూరువారు సంగతియంతయు సుందరమూర్తి కెఱింగించెను. 'అంతయు ఈశ్వరుఁడేచేయును' అని సుందరమూర్తిచెప్పఁగా వెలమ ఇంటికిఁ బోయెను. మఱు నాఁడు ఉదయము లేచి చూచునప్పటికి సుందరమూర్తియిల్లువాకిండ్లును ఊరును గుండయూరివారియింటనుండిన పదార్థములతో నిండియుండెను. అందులకు పరవ ఆశ్చర్యచకితయై "ఎవరికిఁగావలసిన పదార్థములు వారు కొనిపోవచ్చును" అని యాజ్ఞాపించెను. ఊరివారందఱును మహానందముతో ఎవరికి కావలసినవి వారు తీసికొనిరి.

ఒకప్పుడు తిరునాట్యత్తాంగుడినుండి కోట్పులినాయనారు వచ్చి తనగ్రామ మునకు రావలసిన దని ప్రార్థింపఁగా, సుందరమూర్తి బయలుదేరెను. కోట్పులినాయ నారు మహావైభవముతో నెదురుకోలు సలిపి సుందరమూర్తిని దనగ్రామము నకుఁ గొనిపోయెను. అచ్చట కోట్పులినాయనారు యుక్తవయస్సున నున్న తన కొమార్తల నిరువురను బెండ్లియాడవలయు నని ప్రార్థింపఁగా అందులకు నిరాక రించి అక్కడనుండి తరువలివలయను స్థలమునకుఁ బోయెను. అప్పటికి పరవకు ఫాల్గునోత్తరమను ఉత్సవమునకుఁ బోవుటకు ధనము అవసర మయ్యెను. సుందరమూర్తి ధనసంపాదనార్థము బయలుదేఱి మార్గమధ్యమున శివభక్తులు కాన్పింపఁగా, నచ్చటఁ గూరుచుండి ఆయాసవశమ్మున అచ్చట నిద్రించెను. తలక్రిం దకు ఏమియు లేకపోవుటచే రెండు ఇటికలను దెచ్చి యుపయోగించుకొనెను. మఱల మేల్కాంచి లేచి చూచునప్పటికి శివభక్తులు కాన్పింపరైరి. తలక్రింద నున్న ఇటికలు రెండును బంగారపు ముద్దలై యుండెను. అందులకు ఆశ్చర్యపడి సుందరమూర్తి పరమశివునిఁ బద్యములతో వినుతించెను.

పిదప సుందరమూర్తి అనేకదివ్యస్థలములు సందర్శించి, ఆయాస్థలములయం దెల్ల తన అనర్గళకవితాలహరినిఁ బ్రవహింపఁజేసి, లోకులను అద్భుతానందరస

నిమగ్నులం గావించెను. తిరుముదుకూడు అనుస్థలమున సుందరమూర్తి దేవుని స్తుతింపఁగా స్వామి పండ్రెండువేలసువర్ణములు ఇచ్చెను. "శివా! ఈధన మంతయు కమలాలయము సేరుట ఎట్లు?" అని యడుగఁగా, "దీనిని ఇచ్చట నదిలోఁ బడ వేయుము. పోయి కమలాలయమునందలి చెరువులో వెదకికొనుము" అని అశరీర వాణి వినఁబడియెను. సుందరమూర్తి అట్లే చేసి, పరవఇంటికిఁ బోయెను.

మఱియొకప్పుడు సుందరమూర్తి మఱల శివస్థలములను సేవింప బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున నొకచోట సుందరమూర్తికి అన్నపానములు దొరకవయ్యెను. ఆశ్రమను లెక్కచేయక అతఁడు ఎట్లో పోవుచుండఁగా, పరమశివుఁడు భక్తుని స్థితిగతుల నెఱింగి బ్రాహ్మణవేషముతో మార్గమధ్యమున నిలిచి ఒకపందిరిని గల్పించి అన్నపానీయములతో వేచియుండెను. కొంతతడవునకు సుందరమూర్తి అచ్చటకు వచ్చెను. వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు సుందరమూర్తినిఁ బిలిచి, "ఓయీ! నీవు ఆఁకటఁ గడు బడలియున్నావు. కావున ఈప్రసాదమును భుజించి, ఈతీర్థమును ద్రావుము" అని అన్నోదకములను జూపెను. సుందరమూర్తి భక్తగణములతోఁగూడ ఆపదార్థములను సేవించి, గాఢనిద్రాముద్రితుం డయ్యెను. మఱల నాతఁడును, భక్తగణమును మేల్కాంచి చూచునప్పటికి పందిరియు వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడునుగూడ మాయమైపోయియుండెను. అదిచూచి "ఇది ఈశ్వరునిలీల, మనలను క్షుత్తునుండి రక్షించుటకు ఇట్లుచేసె" నని అందఱును ఆనందించి, పరమేశ్వరుని పద్యసహస్రములతోఁ బ్రస్తుతించెను.

ఆతఁడు అక్కడనుండి బయలుదేఱి అనేకదివ్యస్థలములను సేవించి, పక్షితీర్థమును జేరెను. అచ్చట భోజనసమయమునకు పరిచారకులు వచ్చి పంటచేయకుండుటచే సుందరమూర్తి యొకచోఁ గూరుచుండి ఆఁకట నకనక మాడుచునే పద్యశతములతో స్తోత్రము సేయుచుండఁగా, ఈశ్వరుఁడు ఆనందించి వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో వచ్చి "మహానుభావా! నీకవిత అతిమధురముగ నున్నది. నిన్ను జూచిన నాకుఁ జాల నానందముగ నున్నది; కాని నీవు ఆఁకొనియున్నట్లు తోఁచుచున్నది. కదలకుండ ఒక్కగడియ యిక్కడనే కూర్చుండియుందువేని ఈబ్రాహ్మణుల యిండ్లకుఁబోయి అన్నము యాచించి తెచ్చెదను" అని చెప్పిపోయెను. సుందరమూర్తి వృద్ధబ్రాహ్మణుని మాటలను విని యానందించుచుఁ గూర్చుండి యుండఁగా, అతఁడు అన్నము గొనితెచ్చి ఎదుటఁబెట్టెను. సుందరమూర్తి భోజనము ప్రారంభించెను. అంతలో వృద్ధుఁడు అంతర్హితుఁడు అయ్యెను. అదిచూచి సుందరుఁడు సాంబశివుఁడే ఈవేషముతో వచ్చెనని ఎఱింగి మఱలఁ గవితాలహరిని బ్రవహింపఁజేసెను. అక్కడనుండి బయలుదేఱి ఆసేతుహిమాచలం బగు ఆర్యావర్తమునఁ గల సకల శివక్షేత్రములను దర్శించి తిరుపట్టూరు చేరుకొనెను.

కైలాసగిరిపై పార్వతీదేవి పరిచారికయు సుందరమూర్తిని మోహించి యున్నదియు నగు అనిందిత అనునది భూమిమీఁద ఆదిత్యుఁడు అను వెలమకు 'సంకిలి' అనుపేరుతో కొమార్తెయై పుట్టెను. ఆమె వివాహయోగ్య కాఁగా, తలిదండ్రులు మనబిడ్డకుఁ దగినవరుఁడు ఎవఁడు అని యోచింపసాగిరి. ఇది యెఱింగి సంకిలి తన్నొకవేళ తలిదండ్రులు సామాన్యునకు ఇచ్చి పెండ్లిచేయవచ్చునని యోచించి "మీరు నాతో చెప్పకుండ వరాన్వేషణము చేయుచున్నారు. మీరు చేసినపెండ్లి నేను అంగీకరించుదానను గాను. నేను పరమశివ భక్తాగ్రేసరునిఁ దక్క-నన్యునిఁ బెండ్లియాడను. మీరు అట్టివానినిఁ దీసికొనిరాఁజాలరు; కావున నేను తిరువట్టూరునకుఁ బోయి స్వామి సన్నిధి గాచియుండి వరుని వెదకుకొనెద" నని చెప్పెను. తలిదండ్రులు ఆమె మాటలను విని ఇతరులకుఁ దెలియనీయక హృదయమునందే యుంచుకొనిరి. ఇట్లుండఁగా, సమీప గ్రామవాసి యొకఁడు సంకిలి రూపరేఖావిలాసములను విని, తనకు ఈయవలసినదని ఆమెతండ్రికి వర్తమానము చేసెను. ఆతఁడు వీలు పడదు అనియెను. వచ్చినవారు తిరిగిపోయిరి. ఇలు చేరిన వెంటనే వచ్చినవారును పంపిన యాతఁడునుగూడ చనిపోయిరి. అది విని సంకిలితండ్రి "ఈమెను శివభక్తుఁడె గాని అన్యుఁడు పెండ్లియాడఁ దగఁడు" అని నిశ్చయించుకొని, ఆమెను తిరువట్టూరికిఁ గొనిపోయి ఆలయమున ఒకగది యేర్పాటు చేసి "నీవు ఇందు వసించుచు స్వామిని సేవించుకొనుచుండుము" అని చెప్పి, స్వామిసన్నిధికిఁ బోయి "ఈశ్వరా! మాబిడ్డను రక్షింపుము" అని ప్రార్థించి, కొమార్తెను విడువలేక స్వగ్రామమునకు వెడలిపోయిరి. సంకిలి అచ్చట అనుదినమును పుష్పమాలలు గ్రుచ్చి వానితో స్వామిని సేవించుచుండెను.

ఒకనాఁడు సుందరమూర్తి స్వామిని సేవించుటకుఁ బోయినపుడు సంకిలి పుష్పమాలికలను జేఁబూని స్వామిని సేవించుటకు వచ్చెను. ఆమెను జూచినవెంటనే సుందరమూర్తి ముగ్ధుఁడై స్వామిసన్నిధికిఁబోయి "ఈశ్వరా! క్షమింపుము. నిన్ను పుష్పమాలికలు సమర్పించి సేవింపవచ్చిన కన్యపై నాకు మోహము గలిగినది. ఆమెను బెండ్లియాడకుండ నేను బ్రతుకఁ జాలను. కావున అంతయు నీవు ఏర్పాటు చేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. ఈశ్వరుఁడు సుందరమూర్తికి ధైర్యముచెప్పి, సంకిలి కలలో సాక్షాత్కరించి "నాభక్తులలో అగ్రేసరుఁడు అగు సుందరమూర్తి నిన్ను మోహించియున్నాఁడు. ఆతనిని బెండ్లియాడి సుఖింపుము" అని నియమించెను. అదివిని సంకిలి "స్వామీ! సుందరమూర్తిసంగతి నీకుఁ దెలియనిది గాదు; ఆతఁడు "పరవ" అనువారకాంతకు వశుఁడై యున్నాఁడు. ఇక నన్నుఁజూచునా ?" యని యడుగ, ఈశ్వరుఁడు "నీకట్టివిచారము వలదు. అది నేను చక్కఁజేసెదను. నీవు

వకుళవృక్షముక్రిందికి రమ్ము. అచ్చట వివాహము నెఱవేఱును” అనిచెప్పి, సుందర మూర్తికిఁ గూడ ఈవిషయమును ఎఱింగించెను.

యుక్తసమయమున సంకిలియు సుందరమూర్తియు వకుళవృక్షము చెంతకు వచ్చి ఆవృక్షమునకు ప్రదక్షిణనమస్కారములు ఆచరించి, “మనము బ్రతికియున్నంత కాలమును ఒండొరులను బాసియుండఁగూడదు” అని బాసచేసికొని పెండ్లి యాడిరి. సుందరమూర్తి సంకిలితోఁ గొన్నిదినములు సుఖించినపిదప వల్మీకనాథుని దర్శింపవలయుననికోరి బయలుదేరెను; కాని సంకిలికి ఇచ్చిన మాటను దప్పుటచే వెంటనే కండ్లుపోయెను. అయినను పట్టినపట్టు విడువఁగూడదని పరిజనునిసాయంబున బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున అతఁడు అనేక శివక్షేత్రములకుఁ బోయి అచ్చటచ్చట వివిధనామములతో వెలసియున్న సాంబమూర్తిని పద్యసహస్రములతో వినుతించి, కండ్లు ఈయవలసినదని ప్రార్థించెను; కాని ప్రయోజనము లేక పోయెను. ఏకామ్రేశ్వరుఁడు మాత్రము కనికరించి ఎడమకన్ను ఒసంగెను. అందులకు ఆనందించి, మఱల బయలుదేఱి మార్గమధ్యమున మఱికొన్ని శివక్షేత్రములను సేవించియు ఫలము గానక తిన్నగ వల్మీకనాథుని సన్నిధిఁ జేరి, స్వామీ! దాసుని గరుణింపుమని ప్రార్థింపఁగా, కుడికన్ను ఇచ్చెను. అంతట మహానందభరితుఁడై అనేక పద్యములతో స్వామిని నుతించి, దేవాశ్రయము అను సహస్రస్తంభమంటపమునకు బోయి కూర్చుండి, నౌకరును జూచి “మేము వచ్చుచున్నాము అని పరవతోఁ జెప్పిరమ్ము” అని వర్తమానము చెప్పెను. నౌకరు పోయి అట్లే చెప్పఁగా, ఆమె “మీయజమానుఁడు ఇక్కడకు రానక్కరలేదు. తిన్నగ తిరువట్టూరికిఁ బోయి సంకిలి పాదసేవ చేసికోవచ్చును” అని తిరస్కరించెను. అందులకు విచారభరితుఁడై సుందరమూర్తి ఈశ్వరునిఁ బ్రార్థించి, స్వామి సాక్షాత్కరింపఁగా “మహేశ్వరా! నీకుఁ దెలియనిది ఏమియు లేదు. సకలభూతాంతర్యామివైయున్న నీకు పరవ నాయెడలఁ జూపిన తిరస్కారము తెలియనిదిగాదు. పరవను సుముఖురాలినిఁ జేయకపోయితివేని నేను బ్రతుకఁజాలను” అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు భక్తుని యభీష్టమును నెఱవేర్పఁగోరి శైవబ్రాహ్మణరూపముతోఁ బోయి సుందరమూర్తి స్థితిగతులు అన్నియు నెఱింగించి, భక్తుని రక్షింపవలయునని చెప్పెను; కాని పరవ తిరస్కరించెను. తోడనే వల్మీకనాథుఁడు నిజరూపముతో ఎదుట నిలిచి “ఏమి చెప్పెదవు ?” అనియెను. పరవ భయభ్రాంతయై స్వామిపాదములమీఁద వ్రాలి, “క్షమింపుము. నీయాజ్ఞను ఎన్నఁడును జవదాఁటి ఎఱుఁగను” అని పాదములను బాష్పోదకముతోఁ గడిగెను. పరమేశ్వరుఁడు పరవను లేవనెత్తి, భయము వలదని చెప్పి అంతర్హితుఁ డయ్యెను

వల్మీకనాథుఁడు సంగతియంతయు నెఱింగింపఁగా, సుందరమూర్తి పరమానందభరితుఁడై పరవ యింటికిఁ బోయెను. పరవయు నాతనికి నెంతో యాదరముతో స్వాగతమిచ్చి గౌరవించెను. సుందరమూర్తి పరవతో యథాపూర్వముగ ననంతసుఖములను బడయసాగెను.

ఒకగ్రామమున కలికామనాయనారు అను ఒకశివభక్తుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు చాల గొప్పవాఁడు. సుందరమూర్తి పరమేశ్వరుని దూతకృత్యమునకు నియమించెనని విని క్రోధఘూర్ణితుఁడై సుందరమూర్తిని నిందింపసాగెను. సుందరమూర్తి అది తెలిసి, "కలికామనాయనారు కోపమును బోఁగొట్టుము. అని వల్మీకనాథునిఁ బ్రార్థించెను. అంతట ఈశ్వరుఁడు కలికామనాయనారునకు తీవ్రమైన శూలరోగమును గలిగించి వృద్ధబ్రాహ్మణరూపముతో నతని చెంతకుఁ బోయి "దీనిని సుందరమూర్తినాయనారు నిర్మూలింపఁగలఁడు. ఆతనికిఁ దెలుపుము" అనిచెప్పెను; కాని ఆతఁడు "నేను పాపాత్ముఁడగు సుందరమూర్తినిఁ జూడఁజాలను" అని బదులు చెప్పెను. అంతట పరమేశ్వరుఁడు సుందరమూర్తిచెంతకు వచ్చి "నీవు పోయి కలికామనాయనారు శూలరోగమును నిర్మూలింపుము" అని నియమించెను. తోడనే సుందరమూర్తి "వైద్యము చేయుటకు వచ్చుచున్నాను" అని వార్త నంపెను. ఆ వార్త నాలకించి కలికామనాయనారు "వీని మొగము చూడరాదు" అను సంకల్పముతోఁ బొడుచుకొని చనిపోయెను. ఇది తెలియని సుందరమూర్తి తిన్నగ నటకుఁ బోయి జరిగినదెల్లను దెలిసికొని, "ఇట్టి మహాత్ముఁడు చనిపోయె నిఁక నేనెందులకు?" అని పొడుచుకొనుటకు ఖడ్గమును ఎత్తెను. అంతట పరమశివుని అనుగ్రహము వలన కలికామనాయనారు జీవించి లేచి. సుందరమూర్తిని బట్టుకొని ఆత్మహత్య నుండి మరలించెను. పిదప నొకరినొకరు గౌఁగిలించుకొని; స్వామిసన్నిధికిఁ బోయి ఎవరి గ్రామమునకు వారు పోయిరి. చేరదేశాధీశ్వరుఁడైన చేరమాన్ పెరుమాళ్ నాయనారు సుందరమూర్తినిఁ జాలదినములనుండి చూడవలయునని యున్నవాఁడు. కావున నొకనాఁడు బయలుదేఱి కమలాలయమునకుఁ బోయెను. అట వారిరువురును సమావేశమైనపుడు ఒకరినొకరు కౌఁగిలించుకొని, నమస్కారములు గావించుకొని, ప్రియము నెఱపుకొని, మహానందముతో వల్మీకనాథుని సన్నిధికిఁ బోయిరి. స్వామిని సేవించుట యైన తరువాత సుందరమూర్తి చేరమాన్ పెరుమాళ్ నాయనారును పరవ ఇంటికిఁ గొనిపోయి, ఆతనికి ఆతని పరివారమునకు జాలదినములు విందుచేసి, పిదప దివ్యక్షేత్ర దర్శనమునకై చేరమాన్ పెరుమాళ్గతో బయలుదేఱి అనేకస్థలములు సేవించి, అచ్చటచ్చట వివిధనామములతో వెలసియున్న పార్వతీపతిని సేవించి పద్యజాలములతో వినుతించిరి. తిరుచ్చుళి అనుస్థలమున సాంబుని పద్యములతోఁ

ప్రస్తుతించుచుండఁగా, ఈశ్వరుఁడు వృషభరూపుఁడై వచ్చి "నేను ఉండునది ఇక్కడఁ గాదు. కానప్పేరున" అని చెప్పెను. పిదప సుందరమూర్తి చేరమాన్ పెరుమాళ్లుతోఁ గానప్పేరునకుఁ బోయి స్వామిని నుతించి, రామేశ్వరము మున్నగు సకల దివ్యస్థలములను సేవించుకొని, తుదకు కమలాలయము చేరుకొనెను.

ఇట కొన్ని దినములు గడచిన తరువాత చేరమాన్ పెరుమాళ్లు "మీరు మా యింటఁ గొన్ని దినములు వసించి నాకుటుంబమును పావనము చేయవలయు" నని ప్రార్థింపఁగా, సుందరమూర్తి వల్లె యనెను. పిదప ఇరువురును బయలుదేఱి పోవుచుండఁగా, మార్గవశమున పంచనదము కాన్పించెను. చేరమాన్ పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తినిజూచి "స్వామీ! నాహృదయము పంచనదమునకుఁ బోయి స్వామిని సేవింపఁ గోరుచున్నది." అని చెప్పెను. మధ్యమున కావేరీనది కూలంకషమై ప్రవహించుచుండుటయు, దానిని దాఁటుటకు దోనె మున్నగు సాధనములు ఏవియు లేకుండుటయుఁ జూచి సుందరమూర్తి పరమేశ్వరుని ప్రార్థించెను. తోడనే కావేరి మార్గమును ఇచ్చెను. అచ్చట నున్నవారు అంతయును ఆశ్చర్యచకితులై తమప్రభావమును గొనియాడుచుండఁగా, సుందరమూర్తియు చేరమాన్ పెరుమాళ్లును పంచనదమునకుఁ బోయి స్వామిని సేవించుకొని, అచ్చటచ్చటఁ గల పుణ్యక్షేత్రములను అన్నిఁటిని సేవించికొనిరి. చేరమాన్ పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తితోఁగూడ తనపట్టణము చేరుకొనెను. చేరమాన్ పెరుమాళ్లు మంత్రి సామంతాదులు మహావైభవముతో తమ రాజును సుందరమూర్తిని నగరు ప్రవేశపెట్టిరి. చేరమాన్ పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తినిఁ దనఅంతఃపురమున విడియించెను.

అచ్చట సుందరమూర్తికిఁ జాల గౌరవము జరిగెను. కొంతకాలము గడచిన తరువాత సుందరమూర్తి హృదయము వల్మీకనాథుని సేవింపఁ గోరసాగెను. ఈసంగతి నెఱింగించి సుందరమూర్తి పయనముకాఁగా, చేరమాన్ పెరుమాళ్లు పోవలదని వారిని అనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను; కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. అంతట పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తినాయనారును ఇంట నుంచిరండు అని పరిజనులకు రత్నాభరణాదులు అనేకములు ఇచ్చెను. వారిని ముందిడుకొని సుందరమూర్తి బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున ఈశ్వరుఁడు కిరాతనాయకవేషమును దాల్చి ప్రమథులను కిరాతులనుగాఁ జేసికొని వచ్చి పరిజనులచే సుందరమూర్తి కొనిపోవుచున్న రత్నాభరణాదులను గొల్లగొట్టించుకొనిపోయెను. అందులకు విచారింపక సుందరమూర్తి తిన్నగ నడచి పోయి తిరుమురుగంపూండి అను గ్రామము తగులఁగా, అందలి దేవాలయమునకుఁ బోయి జరిగిన దంతయు స్వామికి విన్నవింపఁగా, ఈశ్వరుఁడు "నీ నిర్భీతచిత్తమునకు సంతసించితిని" అని ఆభరణములు అన్నియుఁ దెచ్చియిచ్చెను. పిదప అనేకపద్యములతో

స్వామిని మఱల వినుతించి, సుందరమూర్తి రత్నాభరణాదులను బట్టించుకొని మఱల బయలుదేఱి కమలాలయము చేరుకొని, ఆభరణము లన్నియుఁ బరవకు ఇచ్చి సుఖముగ నుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము జరిగిన తరువాత మఱల పెరుమాళ్లను జూడవలయునని సుందరమూర్తికి తలంపు గలిగెను. పరవకు ధైర్యముచెప్పి వెంటనే ఆతఁడు బయలు దేరెను. మార్గమధ్యమున నొకగ్రామములో ఒకయింట మంగళధ్వనులును, ఒకయింట రోదనధ్వనులును మిన్నుముట్టుచుండెను. సుందమూర్తి అందులకుఁ గారణ మేమని అడుగఁగా, దగ్గఱనున్న బ్రాహ్మణులు "ఈయింటివారి పిల్లవాఁడును ఆయింటివారి పిల్లవాఁడును ఒకనాఁడు చెరువునకు స్నానమునకుఁ బోయిరి. కొంతసేపు ఈఁదులాడిన తరువాత అందొక బాలుని మొసలి ఎత్తుకొని పోయెను. నేఁడు రెండవబాలునకు ఉపనయము జరుగుచున్నది. చనిపోయిన బాలుని తలిదండ్రులు 'బ్రతికియున్నచో మనవానికిఁ గూడ నేఁడు ఉపనయనము చేసికొందుము గదా!' అని విచారించు చున్నారు" అని చెప్పిరి. అంతలో వారు అచ్చటకు వచ్చి సుందరమూర్తికి నమస్కరించి, "మహాత్మా! ఏలినవారి దర్శనమునకు రావలయునని తలంచుచుండఁగా, మాకు ఇట్టి యాపద సంభవించినది. తుదకు మీరు మాగ్రామము వచ్చుదనుక మిమ్ముఁజూడఁ జాలక పోయితిమి" అని పలికిరి. అది విని సుందరమూర్తి ఇట్టి విపత్సమయములోఁ గూడ తనయెడల అట్టి భక్తిశ్రద్ధలు చూపుచున్న ఆదంపతుల జ్ఞానమునకు ఆనందించి "మీపిల్లవాఁడు చనిపోయిన చెఱువు చూపుఁడు" అని యడిగెను. తోడనే వారు నాయనారును అచ్చటకుఁ గొనిపోయిరి.

సుందరమూర్తి చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి ఈశ్వరుని బ్రార్థింపఁగా, మొసలి ఆపిల్లవానిని దెచ్చి గట్టుమీఁద బడవేసిపోయెను. నిద్రపోయి లేచినవాని వలె ఆ బాలుఁడు నలుగెలఁకులఁ జూచి పోయి తల్లిదండ్రులనుఁ గౌఁగిలించుకొనెను. తలిఁదండ్రులును మహానందభరితులై కుమారుని సుందరమూర్తి పాదములమీఁదఁ బడవేసి, తామును వ్రాలి అనేకవిధములఁ గొనియాడి, ఇంటికిఁ దీసికొనిపోయి చాల గౌరవించిరి. సుందరమూర్తి నాఁడే ఆబాలునకుఁగూడ ఉపనయనమును జేయించెను.

పిదప సుందరమూర్తి చేరమాన్ పెరుమాళ్లనగరమునకు బయలుదేరెను. ఈవార్త వెంటనే అచ్చటఁ దెలిసిపోయెను. అంతట పెరుమాళ్లు మహావైభవముతో సుందరమూర్తినాయనారును దననగరమునకుఁ గొనిపోయెను. కొన్ని దినములు అచ్చటనుండి సుందరమూర్తి మహోదయమను గ్రామమునకుఁ బోయి అచ్చట వృత్తరూపముగ పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపఁగాఁ, కైలాసమున నిండుగొలువున్న మహేశ్వరుఁడు బ్రహ్మకును విష్ణువునకును "మీరు పోయి సుందరమూర్తిని తెల్ల

యేనుఁగుమీఁదఁ గొనిరండు" అని యాజ్ఞాపించెను. వారును అట్లే మహోదయ
మునకుఁ బోయి సంగతి యంతయు నెఱింగింపఁగా, సుందరమూర్తి ఆనందముతో
ఏనుఁగు నెక్కెను.

అందఱును బయలుదేరిరి. సుందరమూర్తి "పెరుమాళ్లు నాతో రాక
పోయెను" యని అనుకొనుచుఁ బోవుచుండెను. అది తెలిసి పెరుమాళ్లు తన భద్రాశ్వ
మును అధిరోహించి మహోదయమునకుఁ బోయి, ఆకాశమునఁ బోవుచున్న సుందర
మూర్తినిఁ జూచి తన గుఱ్ఱమునకుఁ జెవులో పంచాక్షరి నుపదేశించెను. తోడనే
గుఱ్ఱము ఆకాశమునకు ఎగిరి సుందరమూర్తి అధిష్ఠించిన శ్వేతగజముతోఁ గలిసి
కొనెను. ఇది చూచి పెరుమాళ్లు నమ్మిన భటులు తమ ప్రభువును విడిచియుండఁ
జాలక కత్తులతోఁ బొడుచుకొని వెంట బయలుదేఱిరి. కొంతసేపటికి వారందఱును
కైలాసము చేరుకొనిరి. సుందరమూర్తి నిరభ్యంతరముగా లోపలకుఁబోయెను. పెరు
మాళ్ళు పోవుటకు వీలులేదయ్యె. పరమేశ్వరుఁడు సుందరమూర్తినిఁ గౌఁగిలించుకొని
ఆదరించెను. సుందరమూర్తి కోరఁగా, పరమేశ్వరుఁడు పెరుమాళ్ళును లోనికిఁ గొని
రండు, అని భటులకు ఆజ్ఞాపించి, వచ్చిన తరువాత నాతనిని గణాధిపతులలో నొక
నింగాఁజేసెను. సుందరమూర్తి పరమేశ్వరుని యాదరము నొందుచుండెను.

85. నేత్రేశనాయనారు

శ్లో. "బ్రహ్మైవాహమిమం జగచ్చ సకలం చిన్మాత్రవిస్తారితం
సర్వం చైతదవిద్యయా త్రిగుణయా సేశం మయా కల్పితం,
ఇత్థం యస్య దృఢా మతి స్సుఖతరే నిత్యే పరే నిర్మలే
చండాలోఽస్తు సతు ద్విజోఽస్తు గురురిత్యేషా మనీషా మమ." (మనీషాపంచకము.)

పొత్తపనాడునందు ఉడుప్పూరు అను గ్రామమున నాగఁడు అనుబోయఱేఁడు
ఉండెను. అతనిభార్య పేరు దత్త. వారికి ఏమిటను గొదువలేదు; గాని సంతానము
లేని కొఱఁత అనివార్యమై యుండెను. ఆదంపతులు ఇరువురును తుదకు నిశ్చితమన
స్కులై సుబ్రహ్మణ్యస్వామిని అనేకవిధముల నర్చింపసాగిరి. అగుట దత్త కొలఁదిదిన
ములయందే గర్భవతియై నవమాసములు మోసి, శుభముహూర్తమున నొకపుత్రునిఁ
గనియెను. తల్లిదండ్రులు ఆబాలునకు తిన్నఁడు అని పేరుపెట్టి, చాల గారాబ
ముతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి.

నాగఁడు యుక్తవయస్సునఁ దిన్ననికి విలువిద్య నేర్పింపఁదొడఁగెను. యౌవ
నము వచ్చునప్పటికిఁ దిన్నఁడు బోయలకు వలయు సకల విద్యలయందును జాణ

యయ్యెను. అపుడు నాగఁడు తనకు ముసలితనము పూ_ర్తిగ వచ్చుట నెఱింగి రాజ్య భారమును దిన్ననిపై నుంచెను.

ఒకనాఁడు తిన్నఁడు నాముఁడు, కాముఁడు అను నిరువురు సహచరులతో వేఁటకుఁ బోయెను. వారు గొప్పజంతువులనిమి_త్తము అరణ్యమంతయు వెదకుచుం డఁగా, నొకచో నొక పంది వారికంటఁ బడియెను. తోడనే తిన్నఁడు దానిని వెంబ డించెను. ఒకటిరెండుగడియలలోఁ బంది అలసటవలన ఏమైనఁ గానిమ్మని ఒక చెట్టు క్రిదఁ బడిపోయెను. తిన్నఁడు వెంటనే దానిని ఖడ్గముతో రెండుఖండములుచేసి చంపివేసెను. అప్పుడు నాముఁడును, కాముఁడును "దొరా! ఆఁకలి యధికముగా నున్నది. సహించుట కష్టమగుచున్నది. దీనిని ఇచ్చట కాల్చికొని తిందము. సెలవు దయచేయుము" అని పలికిరి. తిన్నఁడు అంగీకరించెను. అంతట తిన్నఁడు ముందు నడువ నాముఁడును, కాముఁడును బందిని మోసికొని అచ్చటకు సమీపమున నున్న సువర్ణముఖినదీతీరమునకుఁ బోయిరి. అచ్చటకు కాళహ_స్తి పర్వతమును దాని మీఁది దేవాలయమును స్పష్టముగాఁ గాన్పించుచుండెను. తిన్నఁడు అది యేమని యడుగఁగా, నాముఁడు "అది యొకపర్వతము. దానిమీఁద నున్నది గుడి. అందుదేవుఁడు ఉన్నాఁడు" అనిపలికెను. "అట్లయిన నచ్చటికిఁ బోయి చూచి వ_త్తము ర"మ్మని తిన్నఁడు నామునితోఁ గూడ పర్వతముమీఁదికిఁ బోయెను. కాముఁడు పంది చెంతఁ గాపుండెను.

ఆలయద్వారములు తెఱచి లోపలకుఁ బోఁగా, తిన్ననికి పుష్పములతోఁ బూజింపఁబడిన ఈశ్వరవిగ్రహము కంటఁబడెను. తోడనే ఆతని చి_త్తవృ_త్తి జీవి తము అంతయు మాఱిపోయెను. ఒక్క_దూకున తిన్నఁడు పోయి ఈశ్వరవిగ్రహ మును కౌఁగిలించుకొని "ఈశ్వరా! ఈమహారణ్యమధ్యమున నీవు ఒక్కఁడవు ఏల యుంటివి ? నీకు ఆహారము ఎట్లు వచ్చుచున్నది ?" అని యిట్లు చంటిపిల్లల నడిగి నట్లు అడిగి, "నాముఁడా ! దేవుఁడు ఆఁకలిగొని యున్నాఁడు. ఆహారము తె_త్తము రమ్ము" అని మఱలఁ గ్రిందికి బయలుదేరెను. నాముఁడు అందులకు ఆశ్చర్యపడ సాగెను. తిన్నఁడు ఈశ్వరుని విడిచి ముందునకుఁ బోవుటకు సాహసింపఁజాలక ఎట్లో పోయెను.

అప్పటి కప్పుడే కాముఁడు పందిని పరిశుభ్రముగఁ గాల్చియుంచెను. తిన్నఁడు మంచిమాంస మంతయుఁ దీసి తక్కి_నదానిని అవ్వలకుఁ బాఱ జిమ్మివేసెను. అది చూచి కాముఁడు నిర్విణ్ణుఁడు కాఁగా, నాముఁడు "మిత్రుఁడా! ఏమి చెప్పుదును ? మన యేలికకు మతి పోయినది. దేవునకుఁ బెట్టుటకై ఈమాంసము కొనిపోవు చున్నాఁడు" అని పలికెను. అందులకు మఱింత స్తబ్ధుఁడై కాముఁడు నామునివలెనే

మాఱుపలుకక జేనివెంట బయలుదేఱి పోయెను. తిన్నఁడు ఈశ్వరపూజకుఁగాను పూవులుకోసి వానిని తన జుట్టున నుంచుకొనియు, అభిషేకము చేయుటకు సువర్ణ ముఖజలములను పుక్కిట నుంచుకొనియు, మాంసమును జేతులతోఁ గైకొనియు ఆలయము ప్రవేశించెను.

నాముఁడును కాముఁడును తమయజమానుని పనులు అన్నియు అతిజాగ్రత్తతోఁ బరికించుచుండిరి. తిన్నఁడు తొలుత ఈశ్వరునిమీఁదనున్న పూవులను తన పాదరక్షలతో తొలఁగించి, నోటిలోని నీటిని యుమిసి యభిషేకము గావించి, "ఈశ్వరా! ఇది చాల మంచి మాంసము. ఇది యదృష్టపూర్వమగు నొక గొప్ప పంది మాంసము. స్వీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించి, "ఈశ్వరుని దొంగలు దోచుకొని పోకుండుటకు సాయుధుఁడనై నేను ద్వారమునఁ గాపుండెదను" అని నిశ్చయించుకొని అట్లే చేసెను.

మఱునాఁడు తిన్నఁడు దేవునకు మాంసము తెచ్చుటకు వేకువ జామున లేచి అరణ్యమునకుఁ బోయెను. మఱికొంతసేపటికి అనుదినమును కాళహస్తీశ్వరుని బూజించు మహాత్ముఁడగు శివకేసరి అర్చించుటకు వచ్చి గర్భాలయమున మాంసపు ముక్కలును ఎముకలు నుండుటఁ గాంచి తెల్లవోయి, "ఇవి యిక్కడ కెట్లు వచ్చినవి ? ఎవ రిచ్చుటకు వచ్చి యిట్టి యనుచితకార్యములను జేయుచున్నారు ?" అని చాలతడవు వగచి, తుదకు చేయునదిలేక ఆలయమంతయు శుభ్రము చేసి, అభిషేకముచేసి, వేదమంత్రములతో పూజించి కాళహస్తీశ్వరునకు నైవేద్యముచేసి ఆనందభరితాంతరంగుఁడై యింటికి వెడలిపోయెను.

ఇంతలో తిన్నఁడు నోట నీరును, శిరమునఁ బూలును, చేత మాంసమును ఇడుకొని వచ్చి, విగ్రహముమీఁది పూలను తన పాదరక్షలతో తొలఁగించి నోటిలోని నీటితో నభిషేకించి మాంసమును ఎదుటనుంచి "దేవుఁడా! నేఁడు చాల మంచిమాంసము దొరకినది. మాకాముఁడు చక్కఁగా కాల్చినాఁడు. నేను కొఱికి రుచి చూచి తెచ్చితిని. నీవు అవశ్యము భుజింపవలయు"నని ప్రార్థించి మఱల యథాపూర్వముగ క్రూరజంతువులు ఏమియు రాకుండఁజేయుటకై బయటకుఁ బోయెను.

మఱునాఁడు మఱల నిట్లే జరిగెను. ఇట్లే అయిదాఱు దినములు గడచెను. ఏడవనాఁడు తిన్నఁడు మాంసము నిమిత్తము అరణ్యమునకుఁ బోయిన తరువాత శివకేసరి వచ్చి, "ఈశ్వరా! నీవృత్తమంతయు విపరీతముగ నున్నది. ప్రతిదినమును ఎవరో కిరాతులు వచ్చి ఇచ్చట తమ చిత్తము వచ్చినట్లు అమాంగల్యములు అన్నియుఁ జేయుచున్నారు. వాండ్రను ఎట్లు సైరించుచున్నావు ?" అని పలుక, ఈశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి "వత్సా! నీకు సందేహము వలదు. నాకు ఆఱు దిన

ముల క్రిందట నొక బోయభక్తుఁడు లభించెను. ఆతని భక్తి యచంచలమై యున్నది. భక్తిక్రీతుఁడ నగునేను భక్తులు ఏమి సమర్పించినను స్వీకరింపవలయును గదా! ఆతఁడు మాంసము నర్పించినను అది ఆతని చిత్తశుద్ధిప్రభావమువలన నాకు అమృతాయమానమై యున్నది. నీవు నాశిరమున నిడిన పుష్పముల నాతఁడు తన పాదరక్షలతోఁ దొలఁగించుచున్నాఁడు. ఆకృత్యము బుడుతఁడు తల దన్నిన తండ్రికి ఎంత యానందముఁ గూర్చునో నాకు అట్లున్నది. నీవు ఇప్పుడు నావెనుక డాఁగి యుండుము. ఆతని భక్తిని నీవు చూడఁగలవు" అని పలికెను. శివకేసరి ఆశ్చర్యచకితుఁడై అట్లే చేసెను.

కొంత సేపటికి తిన్నఁడు యథాపూర్వకముగ మాంసము జలము పూలు తెచ్చుచు, ఆలయము బైటనుండియే దేవుని కంటినుండి రక్తము కారుచుండుటఁ గాంచి తటాలున లోనికి వచ్చి పుష్పాదికముల నచ్చటఁ బాఱవేసి, కంటి ననేకపర్యాయములు తుడిచెను; కాని ప్రయోజనము లేక పోయెను. తిన్నఁడు కొంతతడ వేమియుఁ దోఁచక స్తబ్ధుఁడై యుండి, అంతలో బైటకుఁ బోయి అనేకమూలికలను దెచ్చి చికిత్సచేసెను; కాని వానివలనఁగూడ లాభము లేక పోయెను. అంత తిన్నఁడు "ఇది పని గాదు" అని తనకంటి నొకదానిని పెఱికి ఈశ్వరునికంటిమీఁదఁ బెట్టెను తోడనే ఆకన్ను అతుకుకొనిపోయి రక్తధార కట్టుబడెను. కాని మఱల రెండవకన్ను స్రవింప సాగెను. తిన్నఁడు అది చూచి "నాకేమియు భయము లేదు. నాకు చికిత్స తెలిసియే యున్నది" అని యనుకొని రెండవకన్ను పెఱుకుకొనుటకు అమ్ము నెత్తి కంటిమీఁదఁ బెట్టెను. తోడనే ఈశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి, "నిలువుము కన్నప్పా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. ఇంత నిశ్చలమైన భక్తి నే నిదివఱకుఁ జూచి యెఱుఁగను. చాలకాలము పంచాగ్ని మధ్యమున నిలిచి తపస్సుచేసిన మునుల చిత్తముకంటె నీచిత్తము అతిశుద్ధ మైనది. నాహృదయమునకు సంపూర్ణానందము గలిగించినవాఁడవు నీవు ఒక్కరుఁడవే" అని ప్రశంసించెను. తోడనే దేవతలు పుష్పవర్షముఁ గురిసిరి. గంధర్వులు పాడిరి. కిన్నరులు ఆడిరి. మునులు కొనియాడిరి. శివకేసరి ఆశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను. తిన్నని ఈశ్వరుఁడు కన్నప్పా యని పిలిచెను. కావున ఆతఁడు కన్నప్పనాయనారని పిలువఁబడెను. నేత్రేశనాయనారు అనునది సంస్కృత నామము.

86. అమర్నీతినాయనారు

చోళదేశమున నొక గ్రామమున అమర్నీతినాయనారు అనునొక వైశ్యకుల తిలకుఁడు ఉండెను. అతనియింటఁ గల ధనమును ఎవరును ఏవిధముగను లెక్కింపఁ జాలరు. అతఁడు అంత ధనవంతుఁడు అయ్యును, లోకసామాన్యమువలె ప్రవర్తింపక సదా పరమేశ్వరపాదములను స్మరించుచు, సత్కార్యములను జేయుచు నుండెను. అతఁడు తిరునల్లూరు అను క్షేత్రమున ఒకమఠమును గట్టించి, అందు ఎందఱు శివ భక్తులు వచ్చినను లేదనక అన్నవస్త్రముల నిచ్చి పూజించుచుండును.

ఒకనాఁడు పరమశివుఁడు అమర్నీతినాయనారు చిత్తశుద్ధిని బరీక్షింపఁదలఁచి బ్రహ్మచారివేషముతో నచ్చట సాక్షాత్కరించెను. అమర్నీతినాయనారు బ్రహ్మచారిని అల్లంతదూరమునందే గాంచి భక్తిశ్రద్ధలతో ఎదురేఁగి అర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి తోడ్కొనివచ్చి, మహాదరముతో స్వాగత మిచ్చెను. బ్రహ్మచారి నీవు శివభక్తుల నందఱను విశేషాదరముతో కౌపీనాదికములు ఇచ్చి సమ్మానించుచున్నావనివిని వచ్చితిని" అనియెను. అమర్నీతి అందులకు వినతుఁడై, "స్వామీ! మీరు సెలవిచ్చినది యథార్థము. ఇచ్చట బ్రాహ్మణసమారాధనము అవిచ్ఛిన్నముగా జరుగుచున్నది. తాము ను ఇచ్చటనే భుజింపవచ్చును" అని ప్రార్థించెను. బ్రహ్మచారి వల్లెయని యంగీకరించి, "నాచెంత పైగా రెండుకౌపీనములు ఉన్నవి. ఒకటి నీచెంత నుంచుము. నాతోకూడ నుండునది వర్షాదికములచేఁ దడిసిపోవునేని ఇది యుపయోగించు" నని ఒక కౌపీనమును ఇచ్చి, స్నానార్థము కావేరికిఁ బోయెను.

అమర్నీతి ఆకౌపీనమును అతిభద్రమైన స్థలమున ఉంచి మఱియొక పనిమీఁదఁ బోయెను. స్నానమునకు వెడలిన బ్రహ్మచారి అమర్నీతి జాగ్రత్తపఱచిన కౌపీనమును మాయము చేసి, తనచెంత నున్నకౌపీనమును తడిపి, కొంచెము సేపటికి మఠమునకు వచ్చెను. వచ్చినబ్రహ్మచారి అమర్నీతిని బిలిచి, "నావద్ద నున్న కౌపీనము తడిసిపోయినది. నీకిచ్చినది తెమ్ము" అనఁగా, అమర్నీతి తెచ్చుటకుఁ బోయి పెట్టిన చోటఁగానక, మఠమంతయు వెదకిగూడ గానక మ్లానాననుఁడై వచ్చి, "స్వామీ! నాదురదృష్టమువలన దేవరవారు నాచేతికిచ్చిన కౌపీనము కాన్పింపకున్నది. మఱియొకకౌపీనము తెచ్చితిని. అది కోకలోనుండి గాని పంచెలోనుండి గాని చింపఁబడినది కాదు. ఇందులకే నేయఁబడినది." అని విన్నవించెను.

అది విని బ్రహ్మచారి క్రోధతామ్రాక్షుఁడై, "నీసంగతి నాకుఁ దెలిసినది; భక్తులవద్ద నుండు మంచివస్తువులను హరించుటకే నీవు ఈమఠమును ఏర్పఱచితివి.

కాని అన్యము గాదు. నీవు కోమటివని యెఱింగియు నేను మోసపోయితిని" అని గర్జించి పలికెను. అమర్నీతినాయనారు గడగడ వడఁకుచు, "స్వామీ! ఆగ్రహపడ వలదు. రత్నాభరణాదులు కోరినన్ని యొసంగెదను. పుచ్చుకొని నన్ను మన్నింపుఁడు" అని వేఁడుకొనఁగా, బ్రహ్మచారి నాకు రత్నాభరణాదులు అక్కఱలేదు. నాకౌపీనమునకు సరియైన తూనికగల కౌపీనమును ఇమ్ము" అనియెను. అమర్నీతి నాయనారు అందులకు అంగీకరించి, త్రాసుతెచ్చి బ్రహ్మచారి యొద్దనున్న కౌపీనమును ఒక పళ్లెములో నుంచి తాను తెచ్చిన కౌపీనమును రెండవదానిలో నుంచెను; కాని మఠమునందున్న కౌపీనములను అన్నిటిని బెట్టినను సరిపోదయ్యెను. అంతట నాయనారు బ్రహ్మచారి యనుజ్ఞఁ బడసి మఠమునఁ గల సకలవస్త్రములను సకలాభరణములను ఉంచియుఁ బ్రయోజనము గానక, తుదకు "మేము నిక్కమైన శివభక్తుల మైతి మేని మాతో సరిపోవుగాక!" యని పలికి పంచాక్షరిని జపించుచు తనకుమారుని తోడను, భార్యతోడను, త్రాసులో నెక్కెను. తోడనే త్రాసు సరిగా నిలిచెను. అపుడు ఈశ్వరుఁడు నిజస్వరూపముతో సాక్షాత్కరించి "వత్సా! నీభక్తినిఁబరీక్షించుటకు ఈబ్రహ్మచారివేషముతో వచ్చితిని. నీకంటె నాకు అంతరంగభక్తులు లే" రని చెప్పుచు, చూచుచున్నవారందఱును అబ్బురపడుచుండ అమర్నీతినాయనారును, ఆతనికుమారుని, భార్యను దనతోఁ గొనిపోయెను.

87. చండీశ్వరనాయనారు

శ్లో. "శశ్వన్నశ్వరమేవ విశ్వమఖిలం నిశ్చిత్య వాచా గురో
ర్నిత్యం బ్రహ్మ నిరంతరం విమృశతా నిర్వ్యాజశాంతాత్మనా,
భూతం భావి చ దుష్కృతం ప్రదహతా సంవిన్మయే పావకే
ప్రారబ్ధాయ సమర్పితం స్వవపురిత్యేషా మనీషా మమ." (మనీషాపంచకము.)

చోళదేశమున నొక గ్రామమున కాశ్యపసగోత్రుఁ డగు యజ్ఞశర్మయను బ్రాహ్మణునకు పవిత్ర యనుభార్యయందు విచారశర్మ యను కుమారుఁడు కలిగెను. విచారశర్మ కారణజన్ముఁ డగుటచే అయిదు సంవత్సరములు నిండకపూర్వమే, వేద వేదాంగములయందు అసామాన్య పండితుఁ డయ్యెను; కాని ఈసంగతి యేరికినిఁ దెలియదు. ఏడవసంవత్సరమున యజ్ఞశర్మ కుమారునకు ఉపనయనముచేసి, గురువు చెంగట విద్యాభ్యాసార్థము అప్పగించెను.

విచారశర్మసంగతి యంతయు గురువుచెంగట వెల్లడియయ్యెను. గురువు సంతచెప్పుటకుఁ బ్రారంభింపఁబోవుచుండఁగనే, ఆతఁడు వేదముల నన్నిటిని ఏకరువు

వెళ్లెను. పాఠము చెప్పుటకుఁ దలంచుచుండఁగనే శాస్త్రముల నన్నిటినిఁ జింతన చేసెను. ఇదిచూచి గురువు విస్మితుఁడై, కొంతవడికిఁ దెలిసి "సరస్వతీపురుషావతార మవు. నీదర్శనమువలన నేను ధన్యుఁడ నైతిని" అని విచారశర్మను కౌఁగిలించుకొని ఆనందబాష్పములతో నాతని మూర్ధము నభిషేకించెను.

విచారశర్మ సకలవిద్యల నెఱింగినవాఁడు. అయినను గురుశుశ్రూష నిమిత్తము అచ్చటనే యుండెను. ఒకనాఁడు ఆతఁడు గురువునకు సమిత్కుశలు తెచ్చుటకు బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమున పశువులం బోలము తోలుకొని పోవు పసులకాపరులు ఆతనితోఁ గలిసికొనిరి. కొంతదూరము పోవునప్పటికి అందొక యావు మందనుండి విడివడిపోయెను. పసులకాపరి వెంటనే పోయి కఱ్ఱ విఱుగునట్లు దానినిఁ జావమోది, మఱల మందలోఁ గలిపెను. విచారశర్మ అది చూచి "శివునియాజ్ఞచే గోవులు భూలోకమున అవతరించినవి. వాని సర్వాంగములయందును దేవతలు వసించియున్నారు. పంచగవ్యము శివునకు అభిషేక ద్రవ్యము. గోమయము ఈశ్వరచిహ్న మగు విభూతికి మూలము. ఇట్టి పూజ్యములగు ఆవులకు ఎట్టి గతి పట్టెను?" అని చింతించి, తటాలున వాని చెంతకుఁ బోయి "మూర్ఖుఁడా ! ఆవులను గొట్టి ఎందులకు పుట్టగతులు లేకుండఁ బోయెదవు ? ఆవులను మేపుట మీవలనఁ గాదు. పొండు. నేనే వానిని మేపి యజమానుల కప్పగించుచుందును" అని పలికెను. వాండ్రు వల్లె యని పసులను విడిచిపోయిరి.

యజమానుల యనుజ్ఞను బొంది విచారశర్మ పశువులను మణ్ణియేటియొడ్డునకుఁ దోలుకొనిపోయి, ఏపుగాఁ బెఱిగిన పచ్చిక బయళ్లలో మేపుచు, నిర్మలములగు ఏటినీళ్లు త్రాగించుచు, ఎండ తీక్ష్ణముగా నుండునపుడు చెట్లనీడలయందు విశ్రమింపఁ జేయుచు, చక్కఁగాఁ గాపాడి సాయంత్రమునకు ఇండ్లకుఁ దోలుకొని పోసాగెను. ఇట్లొకపక్షముదినములు గడచునప్పటికి ఆవులన్నియు బలిసి, మనోహరముగ నుండెను. మఱియు శేరుపాలిచ్చు ఆవు నాలుగుశేర్ల పాలును, కుంచెఁడు పాలు ఇచ్చు ఆవు నాల్గుకుంచముల పాలును ఈయసాగెను. ఈయద్భుతమును గాంచి పసుల యజమానులు ఆశ్చర్యచకితులును, ఆనందకలితులు నై విచారశర్మను అనేక విధములఁ గొనియాడసాగిరి.

మఱియొకపక్షము గడచునప్పటికి ఆవులను విడిచి విచారశర్మయు. విచారశర్మను విడిచి ఆవులును ఉండఁజాలనిస్థితి వచ్చెను. రాత్రియంతయు కొట్టములలోఁ గడపి, మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమున విచారశర్మను జూచిన వెంటనే ఆవుల కన్నిటికిని కనులనుండి బాష్పధారయు, స్తనములనుండి క్షీరధారయు అవ్యాహతముగఁ గురియసాగెను. అది చూచి శర్మ "ఈయావులకు క్షీరములు అధిక మగుచున్నవి. వ్యర్థముగా నేల పోనీయవలయును?" అని తలఁచి, మణ్ణియేటియొడ్డున ఇసుకలింగము

గావించి పూజింప నిశ్చయించుకొనెను. ఈనిశ్చయముతో నాతఁడు కడవలు తెచ్చి పొదుగుల క్రింద నుంచి స్తనములను దాకిన వెంటనే క్షీరములు కురిసి క్షణముతో కడవలు నిండిపోయెడివి. శర్మ ఆపాలతో ఆయిసుకలింగమునకు అభిషేకము గావించి, వివిధములగు పత్రపుష్పములతోఁ బూజించి, పాలనే నివేదించుచుండెడివాఁడు. ఈశ్వరుఁడు ఆయిసుకలింగమునందే సన్నిధిసేసి శర్మ పూజలు ఆనందముతో గ్రహింప సాగెను. ఆవు లన్నియు కొట్టములు చేరినతోడనే యజమానులకు యథాపూర్వముగ పాలు ఇచ్చుచుండెడివి.

శివపూజ యీతీరునఁ గొన్ని దినములు జరిగిన వెనుక, విచారశర్మ యొకనాఁడు మణ్ణియేటియొడ్డున యథాపూర్వముగ పూజఁ గావించుచుండఁగా,గ్రామస్థుఁ డొకఁడు చూచి సంగతి సందర్భములు గ్రహింపకయే గ్రామమునకుఁ బోయి "విచారశర్మ మీయావుల నన్నిటినిఁ బాలుపితికి ఆపాలను ఇసుకలోఁ బోసి యాడుకొనుచున్నాఁడు" అని చెప్పెను. బ్రాహ్మణులు ఇది విని యధికారిచెంతకుఁ బోయి ఫిర్యాదుచేసిరి. అధికారి విచారశర్మ తండ్రియగు యజ్ఞదత్తుని రప్పించి, "బ్రాహ్మణుల హోమధేనువుల పాలను పితికి నీకుమారుఁడు ఇసుకలోఁ బోసి యాటలాడుచున్నాఁడు" అని మందలించిరి. ఇది విని యజ్ఞదత్తుఁడు విచారపూరితహృదయుఁడై విచారశర్మ ప్రవర్తనమును బరీక్షింపఁదలఁచి వెనుకనే పోయి అడవిలో నొకచోట దాఁగుకొనెను. విచారశర్మ యథాప్రకారము ఇసుకలింగము గావించి, పాలు గైకొని పత్రపుష్పములను దెచ్చి పూజ ప్రారంభించెను. యజ్ఞదత్తుఁడు అది చూచి శర్మ తన కడుపుచెడఁ బుట్టె నని కోపఘూర్ణిత నయనుఁడై, ఒక్కదూకున ముందునకు ఉఱికి చేతనున్న దుడ్డుకఱ్ఱతో "చావుము, నిర్భాగ్యుఁడా" యని పడమోది, నానాదూషణ వాక్యముల నాడెను. విచారశర్మచిత్తము పరమశివునియందు లీనమైయుండుటచే నివి యేవియు నాతనికిఁ దెలియవయ్యెను. అది చూచి యజ్ఞదత్తుఁడు తనకొడుకు మొండికెత్తెనని భావించి, క్షీరభాండములను దన్నివేసెను. శర్మ అప్పటికిఁ దెలివొంది జరిగిన దంతయు గ్రహించి, యజ్ఞదత్తుఁడు తన తండ్రియైనను శివాపరాధము గావించెను; కావున దండ్యుఁడని ఎదుటనున్న కఱ్ఱతీసి కాళ్లు విఱుగఁ గొట్టఁదలఁచి విసరఁగా, అది ఖడ్గమై కాళ్లను నఱికివేసెను. వెంటనే పరమేశ్వరుఁడు ఉమాసహితముగ వృషభవాహనారూఢుఁడై సాక్షాత్కరించి, విచారశర్మను అనేకవిధముల లాలించి "ఇఁక నేనే నీకుఁ దండ్రిని. నీకు చండీశ్వరత్వము నిచ్చితి"నని ఆదరించెను. వెంటనే దేవతలు పూలవాన గురిసిరి. వేదఘోషములు చెలరేఁగెను. శివగణములు నాట్యముచేసెను. శర్మ చండీశ్వరపదవి నధిష్ఠించెను. యజ్ఞదత్తుఁడు శివద్రోహము చేసినను చండీశ్వరనాయనారువలన దెబ్బతినియెను; కావున ఈశ్వర సాయుజ్యమును బడసెను.

88. నీలకంఠనాయనారు

చిదంబరమున ఒక కులాలయువకుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు సత్యనిరతుఁడు. శివపూజాధురంధరుఁడు. శివభక్తులను ఆదరించుటయందు అత్యాసక్తి గలవాఁడు. సంసారమున నుండియు ఆత్మానాత్మవివేకము గలిగి వర్తించువాఁడు. ఆతఁడు ప్రతిదినమును సంసారమునకు వలయుధనము ఎన్నికుండలు అమ్మిన వచ్చునో అన్నికుండలనే చేసి విక్రయించి జీవించుచుండెను. ఆతఁడు తఱుచుగ పరమేశ్వరునకు నీలకంఠనామము వచ్చుటకుఁ గారణమైన క్షీరసాగరమథనగాథను అందఱకును జెప్పుచుండును. ఆకారణమువలన ఆతనికి తలిదండ్రులు పెట్టిన పేరు పోయి, "నీలకంఠుఁడు" అని పేరు వచ్చెను.

ఒకనాఁటిరాత్రి నీలకంఠుఁడు ఒక వేశ్యయింటికిఁబోయి సుఖించి, ప్రాతఃకాలమున నింటికి వచ్చెను. అతిబుద్ధిమంతురాలగు ఆతనిభార్య ఆసంగతి కనిపెట్టి, అందులకు ఏమియు ననక యథాపూర్వముగ అన్నముపండిపెట్టి, రాత్రి ఆతనితోఁగూడ ఒక గదియందే శయనించియు, ఆతఁడు సంగమాపేక్షతో రాఁగా "వలనుపడదు" అని ఖండితముగాఁ బలికెను. నీలకంఠుఁడు 'ఈమె సరస మాడుచున్నది' అని తలంచి మందహాసముతో ఆమె చేయిపట్టుకొనుటకు సమీపింపఁగా, ఆమె వెనుకకుఁబోయి "నన్నుఁ దాకిన నీలకంఠుని పాదము ఆన" అని పలికెను. అదివిని నీలకంఠుఁడు తొలుత రిచ్చపడి, పిదప మాఱుపలుకక యొకచో నిశ్చింతతో శయనించెను. ఆమెయు మఱియొకచోట నిర్వికారముతోఁ బరుండెను.

అది మొదలుకొని వారిరువురును ఒకరి నొకరు తాఁకక, తక్కుంగల సమస్తకార్యములను ఐకమత్యము గలిగి నిర్వర్తించుకొనుచు, శివపూజ గావించుకొనుచుండిరి. వారికి ఒకరి నొకరు తాఁకవలయు నను సంకల్పమే లేకుండఁబోయెను. ఇట్లు చాలఁ గాలము గడచెను. వారిరువురును గూడ వృద్ధులైపోయిరి. ఏపొరపొచ్చెములును లేకుండఁగనే వారు ఇంతకాలమును గడపిరి. ఈదీర్ఘకాలములో వారు శివపూజను ఒక్కదినముననైనను అశ్రద్ధచేయలేదు. శివభక్తుల నాదరించుట మానలేదు. కులవృత్తిని మానలేదు; కాని వారిరువురును ఒకరి నొకరు తాఁకికొనరు అను సంగతి మాత్రము వేరికిని దెలియదు.

పరమశివుఁడు వారినిఁ బరీక్షించి వారి మహిమమును లోకుల కందఱకును ఎఱుకపఱుపవలయు నని సంకల్పించి, యొకనాఁడు శివయోగివేషముతో వారి యింటికి వచ్చెను. ఆదంపతులు ఇరువురునుగూడ నాతని నత్యాదరముతో ఇంటిలోనికిఁ

గొనిపోయి చాల గౌరవించి, వినీతులై "నేఁడు మాయింట భిక్ష స్వీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించిరి. యోగి వారు కొంచెముసేపు బతిమాలిన తరువాత నందుల కంగీకరించి! "ఈభిక్షాపాత్రమును నీవు జాగ్రత్తచేసి యుంచుము. ఇది నాకు పరమాదరపాత్రమైనది. దీనినివిడిచి నేను ఉండఁజాలను. నీవు విశ్వాసపాత్రుఁడవుగాఁ గాన్పించుచున్నావు; కావున నీచేతి కిచ్చుచున్నాను. ఇది మృత్పాత్రమేయైనను కనకపాత్రముకంటెను మహార్ఘ్యమైనది. రత్నములకంటెను గూడ మూల్యమైనది. ఇది నాప్రాణపదము. జాగ్రత్తగా దాఁచుము" అని ఇచ్చి, స్నానముచేసి వచ్చెదనని చెప్పి పోయెను.

నీలకంఠుఁడు ఆపాత్రను అతిజాగ్రత్తమైన స్థలమున నుంచి యోగికి వలయు సకలపదార్థములను నేకరింపఁజొచ్చెను. యోగి ఒక గడియ యైనతరువాత ఆపాత్రను మాయముచేసి, స్నానాదికమును నిర్వర్తించుకొని ఇంటికి వచ్చెను. నీలకంఠుఁడును ఆతనిభార్యయు యోగిని ఆదరముతోఁ దీసికొనివచ్చి కూర్చుండఁబెట్టిరి. అపుడు యోగి పాత్రను దెమ్మనఁగా, నీలకంఠుఁడు లోనికిఁ బోయెను; కాని పాత్ర ఉంచిన చోట లేకుండుటఁ గాంచి భయభ్రాంతుఁడై, కాలుగాలిన పిల్లివలె ఇల్లంతయు పరువులెత్తుచు వెదకి, ఎంతకును గాన్పింపక పోవుటచే విసిగి, ఏమయినను సరియే యని యోగిచెంతకు వచ్చి చేతులు జోడించుకొని "క్షమింపవలెను. భిక్షాపాత్ర ఉంచిన చోట లేదు. అంతటను వెదకితిని; కాని కాన్పింపదయ్యెను. ఏమయినదో తెలియదు. నాభార్యఁగూడ వెదకినది. క్షమించి మమ్ము రక్షింపవలయును. ఆజ్ఞయిచ్చితిరేని తమ చిత్తమువచ్చిన పాత్రను క్షణములోఁ దయారుచేసి యిచ్చెదను" అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను.

అదివిని యోగి క్రోధతామ్రాక్షుఁడై, "నీవు బుద్ధిపూర్వకముగ నాభిక్షాపాత్రమును హరించితివి. నీవు శివపూజాధురంధరుఁడ వనియు, శివభక్తుల నారాధించు సత్పురుషుఁడవనియు విని వచ్చి మోసపోయితిని. నీవు కోటిపాత్రలను జేసియిచ్చినను దానికి సరిరావు. పదికోట్ల సువర్ణపాత్రములైనను నేను పుచ్చుకొనువాఁడను కాను. నీవు ఎఱుఁగ ననుచున్నావు; కావున నీభార్యచేతిని బట్టుకొని గుండములోదిగి స్నానముచేసి వచ్చి సత్యము పలుకుము. అట్లయిన నిన్ను క్షమింతును." అనియెను. నీలకంఠుఁడు మఱల నాతని పాదములమీఁద వ్రాలి "మహాత్మా! తమయాజ్ఞకు ఎదురు నభ్యంతరములేదు; కాని కొండొకకారణము వలన నేను నాభార్యను ముట్టను. నే నొక్కఁడను స్నానము చేసి సత్యము పలికెదను." అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. యోగి అందులకు అంగీకరింపక, "నీపని యిట్లు గాదు. చిదంబరమునందలి బ్రాహ్మణుల సభలో నీవిషయము తెలిపెద" నని యోగి

బయలుదేఱెను. నీలకంఠుఁడు నిశ్చింతతో నాతని వెంబడించెను. యోగిచెప్పిన దంతయు విని, బ్రాహ్మణులు "వారి భిక్షాపాత్రను ఇమ్ము. లేకున్న వారు నియమించి నట్లు భార్యచేతిని బట్టుకొని గుండములో మునిగి శపథము చేయుము" అని చెప్పిరి. నీలకంఠుఁడు మాఱుపలుకక భార్యను రప్పించి, ఒక వెదురుతెచ్చి ఒకకొన భార్యకిచ్చి రెండవకొన తాను పట్టుకొని గుండములో దిగఁబోయెను; కాని యోగి అందులకు అంగీకరింపక, "వెదురు వలదు. ఒకరిచేతి నొకరు పట్టుకొనవలయు" నని యఱచెను. అపుడు నీలకంఠుఁడు "ఇఁక దాఁచుటవలనఁ బ్రయోజనములేదు" అని నిశ్చయించుకొని, తమ శపథకారణమును బహిరంగముగ నుపన్యసించెను. అది విని అందఱు నాశ్చర్యపడి చూడఁగా, నచ్చట యోగి కాన్పింపఁడయ్యెను. ఇంతలో ఆకాశమునుండి యొక్కమాట వినఁబడియెను. పైకి జూడఁగా, ఉమాసహితుఁడగు శంకరుఁడు వృషభారూఢుఁడై ఆకసమున నిలిచి "నీలకంఠా! నీవు నిక్కముగ నా భక్తుఁడవు. నీభార్య నాభక్తురాలు" అని, అందఱును జూచుచుండ నీలకంఠుని ఆతని భార్యను జేతులతో నెత్తి వృషభముమీఁద నెక్కించుకొని కైలాసమునకుఁ బోయెను. అచ్చటివారెల్లరు నీలకంఠునియొక్కయు, ఆతనిభార్యయొక్కయు శివభక్తికిని, శివుని భక్తపరతంత్రతకును అబ్బురపడుచు వెడలిపోయిరి.

---

89. జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారు

శ్లో. "ప్రాతస్స్మరామి హృదిసంస్ఫురదాత్మతత్త్వం సచ్చిత్సుఖం పరమహంసగతిం తురీయం,
యత్స్వప్నజాగరసుషుప్తిమవైతి నిత్యం తద్బ్రహ్మ నిష్కళమహం నచ భూతసంఘః."
(ప్రాతఃస్మరణత్రయము)

చోళదేశమునందలి శియ్యాళి అనుస్థలమున నొకగ్రామమునందు శివపాదహృదయుఁడు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతనికి భగవతి యను భార్య కలదు. వారిరువురును సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భక్తిశ్రద్ధలతో పరమశివునిఁ గొలుచుచు నుండిరి. వారికి సాంసారికమగు విచారము తక్క మఱేవిచారములేదు. అగుటచే వారు అందులకై చిరకాలము వేచియుండియు, ఫలము గానక ద్రోణీశ్వరుని బృహినాయికను గొలువసాగిరి.

కొలదిదినములు గడచునప్పటికి భగవతి గర్భవతియయి నవమాసములు మోసి, చక్కని కుమారునిఁ గనియెను. యుక్తసమయమున శివపాదహృదయుఁడు కుమారునకు జాతకర్మాదికమును నెఱవేర్చి, చాల గారాబముతోఁ జూడసాగెను, శిశువు పరమశివుఁడు తన్ను భూలోకమున పుట్టించినందులకు మిగుల వగచుచు.

తలుచు అంబా యని ఏడువ సాగెను. ఒకనాఁడు శివపాదుఁడు కుమారుని ఇంట నుంచి స్నానమాడుటకై తటాకమునకుఁ బోయెను. బాలుఁడు వెంటఁబడియెను. అదిచూచి శివపాదుఁడు బాలుని భుజముమీఁద నెక్కించుకొనిపోయి తీరమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి తాను తటాకమున దిగెను. కుమారుఁడు శివవియోగమును సైపఁ జాలక అంబా యని ఏడువఁ దొడఁగెను. అది చూచి సహింపఁజాలక పరమేశ్వరుఁడు పార్వతితోఁ గూడ నచ్చటకు వచ్చి పార్వతిచే బాలునకు పాలు ఇప్పించెను. తాను లాలించెను. ఇంతలో శివపాదుఁడు స్నానము చేసి, పరమశివుని ధ్యానించి, పరమశివుఁడు వచ్చి బాలుని లాలించుట మున్నగునవి ఎఱింగి పైకి వచ్చి, "వత్సా! నీకిపుడు పాలిచ్చినవారు ఎవరో చూపుమనియెను బాలుఁడు వ్రేలితో పైకిఁ జూపఁగా, నచ్చట పార్వతీపరమేశ్వరులు వృషభవాహనారూఢులై యుండిరి. అపుడు బాలుఁడు వేదసారమును ఎఱింగి; లోకులు ఉజ్జీవింపవలయునని తలంచి ద్రవిడభాషలో వృత్తరూపముగా విరచించెను. అది చూచి అందఱును ఆశ్చర్య పడిరి. దేవతలు పుష్పవర్షమును గురిసిరి. బాలునకు జ్ఞానసంబంధమూర్తి అని పేరు కలిగెను. అపుడు పార్వతీపరమేశ్వరులు ద్రోణికిఁ బోయిరి. జ్ఞానసంబంధమూర్తి నాయనారు వెంట బయలుదేఱెను. శివపాదుఁడు ఈయద్భుతమును గాంచి ఆశ్చర్య చకితుఁడై, పరమేశ్వరుని వినుతించుచు వెనుక బయలుదేఱెను. బ్రాహ్మణులు అంద ఱును అబ్బురపాటుతో నితరము తెలియక అట్లేయుండిరి. జ్ఞానసంబంధుఁడు కొంత సేపు పరమశివుని వినుతించి ఇంటికి మఱలఁగా, శివపాదుఁడు ఆతని నెత్తుకొని బయలు దేఱెను.

తరువాత నాయనారు అనేకబ్రాహ్మణుల ప్రార్థనలమీఁద తిరుననిప్పల్లి, తలచ్చంగాడు, తిరువలంపురం, పల్లవనీశ్వరం, తిరుచ్చాకాడు, తిరువెణ్కాడు, తిరుముల్లెవాయిల్ మొదలగు వివిధస్థలములకుఁ బోయి, అందందు వెలసియున్న పరమశివుని వృత్తజాలంబులతో వినుతించి, మఱల స్వస్థలము చేరుకొనెను.

నీలకంఠయాప్పాణుఁడు అను గాయకుఁడుభార్యయగువిరవితోఁ గూడ నాయనారును సేవించుటకు బయలుదేఱెను. నాయనారు ఎదురుచనఁగా పాణుఁడు సాష్టాంగ నమస్కారములు ఆచరించెను. పిదప ముప్వురును దేవాలయమునకుఁ బోయిరి. నాయనారు తాను రచించిన కొన్నివృత్తములను పాడఁగా, పాణుఁడు వానిని వీణమీఁద వాయించి "స్వామీ! మీరు రచించిన వృత్తములను వీణియమీఁద వాయించుటకు నాకు అనుజ్ఞ నీయవలయును" అని ప్రార్థించెను. నాయనారు అందులకు అంగీకరించెను. పాణుఁడు అదిమొదలు ఆవృత్తముల నన్నిటిని వీణమీఁద పాడుచు, లోకులను ఆనందింపఁజేయుచుండెను.

నాయనారు నటనసభాపతిని సేవింపవలయునని చిదంబరమునకుఁ బోయెను. అచ్చట అర్చకులు, బ్రాహ్మణులు మున్నగువారు నాయనారును చాల గౌరవించిరి. పిదప నాయనారు భగవత్సన్నిధికిఁ బోయి వృత్తములతో వినుతింపఁగా, పాణుఁడు వానిని అన్నిటిని వీణమీఁద వాయించి, నాయనారును బ్రార్థించి తన జన్మస్థలమగు తిరువెక్కత్తంపులియూరునకుఁ గొనిపోయెను.

నాయనారు తండ్రి, భుజముల నొప్పివలన బాధపడుచుండుటఁ గాంచి, తప్పుటడుగు లిడుచు నడువఁదొడఁగెను. మారణపాడి అనుగ్రామమునకుఁ బోవుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున నొకయూరిచెంత నాతనికాళ్లు నొప్పి యెత్తెను. అప్పటికి సాయంత్రము అగుటచే వా రాయూరున మకాము చేసిరి.

నాఁటిరాత్రి పరమశివుఁడు మారణపాడిలోనున్న బ్రాహ్మణులకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "ఇక్కడకు జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారు వచ్చుచున్నాఁడు. ఆలయములో ముత్యాలగొడుగు, పల్లకి మున్నగునవి కలవు. వానిని గొనిపోయి నాయనారును గొనిరండు" అని చెప్పి, ఇక్కడ నాయనారునకుఁ గూడ స్వప్నమున "మారణ పాడిబ్రాహ్మణులు ముత్యాలపాలకి మున్నగునవి తెచ్చుచున్నారు. వానిలోఁ బొమ్ము" అని యాజ్ఞాపించెను. మఱునాఁడుఉదయము నాయనారు అనుచరులకు స్వప్నవృత్తాంతము నెఱింగించి బయలుదేఱి కొంతదూరము పోవునప్పటికి, బ్రాహ్మణులు ఎదురువచ్చి పల్లకిలోఁ గూర్చుండఁ జేసి మహావైభవముతోఁ గొనిపోయిరి. నాయనారు అచ్చట స్వామిని సేవించి, వృత్తములతో వినుతించుచు కొన్నిదినములు ఉండి, అక్కడనుండి బయలుదేఱి తిరునెల్వెణ్ణై, తిరుప్పళువూరు, తిరుచ్చేంజలూరు, తిరుప్పనందాళ్ మున్నగు శివక్షేత్రములను దర్శించి స్వామిని పూజించి, వృత్తజాలములను గుఱిపించి, తుదకు స్వస్థలము చేరుకొనెను. ఆతనితల్లియగు భగవతి మిగుల నానందించెను.

శివపాదుఁడు యుక్తసమయమున కుమారునకు ఉపనయనము కావించి, వేదములను జెప్పుటకు గురువు నేర్పఱిచెను. నాయనారు వేదవేదాంగములను, సమస్త కళలను అతిస్వల్పకాలమునందే అభ్యసించెను. అనేకబ్రాహ్మణులు వచ్చి అనేకసందేహములఁ దీర్చుకొని నాయనారు పరమశివుని అపరావతార మని వినుతించుచుండిరి. వాగీశనాయనారు జ్ఞానసంబంధునిమహిమ విని సేవించుటకు వచ్చెను. నాయనారు ఎదురుపోయి, పిదప నిరువురు స్వామిసన్నిధికిఁ బోయి సేవించి, ఇంటికి వచ్చిరి. వాగీశుఁడు జ్ఞానసంబంధునియింట కొంతకాలము ఉండి, వృత్తములతో నాతనిని వినుతించెను. పాణుఁడు ఆవృత్తములను వీణమీఁద వాయించి అందఱకును ఆనందము గలిగించెను.

ఒకనాఁడు జ్ఞానసంబంధుఁడు భక్తులు, బ్రాహ్మణులు మున్నగువారు అనేకులు పరివేష్టించి యుండఁగా, "ఈ ద్రావిడదేశమునఁ గల సకలక్షేత్రములను దర్శించి, అచ్చటచ్చట వెలసియున్న పరమశివుని సేవింప బయలుదేఱుచున్నాను" అని చెప్పెను. అది విని శివపాదుఁడు "కుమారా! నేను నిన్ను అనేకవ్రతములుచేసి కంటిని. లేకలేక వరప్రసాదమునఁ గలిగిననిన్ను విడచి నేను ఎట్లు ఇక్కడ నుండఁగలను? కావున నీతో నేనుగూడ వచ్చెదను. గొనిపొమ్ము" అని యడుగఁగా, నాయనారు అందులకు సమ్మతించెను. అంతట నొకశుభదినమున అందఱును బయలుదేరిరి. తొలుత వారు కావేరీనదికి ఉత్తరమునఁగల శివక్షేత్రములను సేవించిరి. నాయనారు తిరుప్పాచ్చిలాశ్రమము చేరువగాఁ బోవుచుండఁగా, నొకరాజు వచ్చి పాదములమీఁద వ్రాలి, "మహానుభావా! నాకు లేకలేక ఒక్కకొమార్త గలిగినది. యౌవనముతోఁగూడ నామె నొక పిశాచము ఆవహించెను. ఎందఱో మంత్రవాదులు వచ్చిరి; కాని ఏమియుఁ బ్రయోజనము కలుగదయ్యెను. అంతట నేను విసిగి స్వామిసన్నిధికి నాకొమార్తను బంపి వేసితిని; కాని ఇంతవఱకును ఆమెపై స్వామికి అనుగ్రహము కలుగలేదు. ఇంకను ఆమె అట్లే పీడిత యగుచున్నది. దేవరవారు వచ్చి నాకొమార్తను నన్ను కరుణింపవలయును" అని బహుభంగుల ప్రార్థించెను. రాజుదైన్యమును జూచి నాయనారు అంగీకరించెను. రాజాజ్ఞచే రాజపురుషులు క్షణములో పట్టణమును శృంగారించి మహావైభవముతో ఎదురువచ్చి నాయనారును గొనిపోయిరి.

నాయనారు అక్కడకు వెళ్లునప్పటికి రాజకొమార్తె క్రిందఁబడి దొరలుచుండెను. ఆమెను జూచి నాయనారు దయార్ద్రహృదయుఁడై, "రాజపుత్రికను గరుణింపు" మని వృత్తజాలములతో స్వామిని వినుతించెను. వినుతి పూర్తియగు నప్పటికి రాచకన్నె నిద్రించిలేచినదానివలె లేచి, తండ్రి చెంతకుఁ బోయి కౌఁగిలించుకొనియెను. రాజు పరమానందభరితుఁడై, నాయనారునకు తాను మ్రొక్కి, కొమార్తచేత మ్రొక్కించి, చాల వినుతించెను. నాయనారు అక్కడనుండి యనేక శివస్థలములను దర్శించి, కొడిమాడచెంగునూరికిఁ బోయెను. అచ్చటఁ గూడ వచ్చినవారికి అందఱకును జ్వరములు ప్రారంభించి చాల బాధపెట్టెను. అంతట నాయనారు స్వామిని వృత్తజాలములతో ప్రార్థింపఁగా వారు నిరామయు లగుటయేగాక దేశమునందలి రోగములు అన్నియుఁగూడ నిర్ధూమధామము లయిపోయెను. నాయనారు అక్కడ నుండి చోళదేశమునకు దారితీసెను.

నాయనారు తొలుత త్రిశిరపురము (తిరుచినాపల్లి), జంబుకేశ్వరము మొదలగుస్థలములను దర్శించుకొని, తరువాత తిరువలంజుళి భట్టీశ్వరములకుఁ బోయెను. నాయనారు ఎండవలన బాధపడుచుండుటఁజూచి, ఒక శివభూతము ముత్యాల గొడు

గును తెచ్చి ఆకసమున నిలిచి పరమశివుఁడు నన్ను బంపెనని చెప్పెను. ఆమాట విని కూడనున్నవా రందఱును నాయనారుమహిమమును సన్నుతించిరి. అక్కడనుండి అందఱును తిరునల్లైయారుమీఁదుగా తిరువావడుదుఱై గ్రామమునకు వచ్చిరి. అచ్చట శివపాదుఁడు "కుమారా! నేను యాగము చేయుకాలము సమీపించినది. ధనము కావలయును" అని చెప్పెను. అంతట నాయనారు పరమశివుని వినుతింపఁగా, నొక శివభూతము అనంతధనము తెచ్చి ఎదుటనుంచి "పరమశివుఁడు ఈధనమును పంపె" నని చెప్పెను. ఆధనముతో శివపాదుఁడు మహావైభవముతో యాగము చేసెను.

అందఱును మాయూరము మున్నగు క్షేత్రములను సేవించి, నీలకంఠయాప్పాణుని తల్లి పుట్టినిల్లుగల ధర్మపురమును జేరిరి. పాణుని బంధువులు అందఱును ఎదురువచ్చి మహావైభవముతో గ్రామమునకుఁ దోడుకొనిపోయిరి.పాణుఁడు అక్కడ నాయనారు చేసిన వృత్తములను వీణెమీఁద వాయించి అందఱి నానందపెట్టెను. నాయనారు అక్కడనుండి బయలుదేఱి తిరుచ్చాత్తమంగమునకుఁ బోయి అచ్చట నాయనారునింట విందు కుడిచి, పిదప తిరునాగక్కారోణ గ్రామమునకును తిరుచ్చెంగాట్టంగుడికినిఁ బోయి అందు చిరుతొండనాయనారునింట విందు కుడిచి, ఆతనిని వృత్తములతో వినుతించి, వానిని పాణునిచే వీణియమీఁద వాయింపించెను. అక్కడనుండి తిరుమగలమను స్థలమునకుఁ బోయిరి. నాయనారు దేవాలయమునకుఁ బోవునప్పటికి ఒక కోమటి పాము కఱువఁగా చనిపోయెను. అందులకు అతనితో నున్నయువతి ప్రక్కను బడి ఏడ్చుచుండెను. అనేక విషవైద్యులు వచ్చి పనిచేసిరి; కాని ప్రయోజనము కలుగదయ్యెను. నాయనారు వచ్చి సంగతి ఏమని యడుగఁగా, "స్వామీ! థాముఁడు అను నాతండ్రికి మేము ఏడుగురము కొమార్తలము. మాతండ్రి 'నీకు నాకొమార్తనిచ్చెద'నని సర్పదష్టుఁడైన ఈతనిని ఆశపెట్టి దుర్బుద్ధియై అన్నమాట చెల్లింపక మాపెద్దఅక్కను మఱియొకనికి ఇచ్చి పెండ్లిచేసెను. ఈతఁడు 'ఇది నీకు ధర్మము కా'దనఁగా నాతండ్రి "రెండవపిల్ల నిచ్చెద" నని చెప్పి మఱల మోసము చేసి ఆమెను గూడ మఱియొకనికి ఇచ్చెను. నాతండ్రి తుదకు నిర్దయుఁడై ఈతనికి ఆశపెట్టియు నా అక్కలనాలుగురను అట్లు ఇతరులకే ఇచ్చి పెండ్లిచేసెను. తుదకు నన్నిచ్చెద ననియెను. ఇంటివద్దనున్నచో నన్నుఁ గూడ నన్యునకు ఇచ్చునని భయపడి నేను ఈతనిం బెండ్లియాడఁ దలఁచి, ఈతనితో ఇలువెడలివచ్చితిని. ఇక్కడ నితఁడు ఇట్లయ్యెను" అని ఘోరముగా విలపింపసాగెను. అంతట నాయనారు ఆమెను విలపింపవలదని చెప్పి, మృత్యుంజయుని వృత్తజాలములతో వినుతింపఁగా ఆవైశ్యుఁడు లేచి కూర్చుండెను. ఆకన్యకవలన సంగతి యంతయు విని, ఆవైశ్యుఁడు

పరమభక్తితో నమస్కరించెను. నాయనారు వారిని ఆశీర్వదించి, వధూవరులై మెలంగుడు అని హితోపదేశము గావించి, అక్కడనుండి బయలుదేఱి తిరుప్పుగలూరు సమీపమునఁ బోవుచుండెను. అప్పుడు మురుగనాయనారు అనునాతఁడు వచ్చి సవైభవముగాఁ దీసికొనిపోయెను. అంతట వాగీశనాయనారు తిరువాలూరును సేవించుకొని వచ్చుచున్నాఁడని కలకలం బుప్పతిల్లెను. జ్ఞానసంబంధుఁడు ఆతనికి ఎదురుగఁ బోయెను. ఇరువురును గలిసికొనిరి. ఒకరినొకరు వందనస్తుత్యాదులచే గౌరవించుకొనుట యైనతరువాత, వాగీశునిచే తిరువాలూరి వైభవమును విని జ్ఞానసంబంధుఁడు అచ్చటికిఁ బోయి కొన్ని దినములు వల్మీకనాథుని సేవించి, మఱల వాగీశునిచెంతకు వచ్చెను. అక్కడకు నీలక్కనాయనారును చిరుతొండనాయనారును వచ్చిరి. అందఱును మహానందముతో కాలము గడపసాగిరి.

ఇట్లు కొన్ని దినములు జరిగినతరువాత వాగీశనాయనారును, జ్ఞానసంబంధనాయనారును, మురుగనాయనారును అక్కడనుండ నియమించి, నీలక్కనాయనారును చిరుతొండనాయనారును స్వస్థలములకుం బో నియమించి, తాము తక్కుంగల శివక్షేత్రములను సేవించుటకు బయలుదేఱిరి. తొలుత వారు తిరువంబరమునకుఁబోయి అక్కడనుండి తిరుక్కడయూరికిం బోయిరి. అచ్చట వారిని గుగ్గులుకలశనాయనారు ఎదురువచ్చి తిరువరట్టానమునకుఁగొనిపోయి తనయింట విందుపెట్టెను. అచ్చట వా రిరువురును చెరియొకమఠమునందును తమతమశిష్యులతో నివసించిరి.

శియ్యాళినుండి కొందఱు బ్రాహ్మణులు వచ్చి, దయచేయవలయునని ప్రార్థించిరి. అందులకు జ్ఞానసంబంధుఁడు స్వామి సెలవు పుచ్చుకొని వచ్చెదనని చెప్పి దర్శించి ప్రార్థింపఁగా, నారాత్రి ద్రోణీశ్వరుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "నీ యిచ్చవచ్చినట్లు పోయి క్షేత్రములను సేవించుకొనుము" అని సెలవిచ్చెను. మఱునాఁడు సంబంధుఁడు బ్రాహ్మణులను పిలిచి, శివక్షేత్రములను సేవింప ద్రోణీశ్వరుఁడు అనుజ్ఞనిచ్చెను. మీరు పొండు అని చెప్పెను. వారు వెడలిపోయిరి. వాగీశుఁడును సంబంధుఁడును తిరువీళిమిలగ్రామమున నుండఁగా ఘోరమైన క్షామము సంభవించెను. జనసామాన్యమే గాక శివభక్తులుగూడ లెక్కలేనంతమంది చనిపోసాగిరి. అదిచూచి నాయనారులు ఇరువురును సహింపలేక స్వామిసన్నిధికిఁ బోయి ప్రార్థింపఁగా దర్శన మిచ్చి "ఈక్షామము పోవునంతదనుక నేను ధనమిచ్చెదను. దానితో మీరు అన్నార్తులను రక్షింపుఁడు" అని ఆనతిచ్చెను. వాగీశునకు పడమటి బలిపీఠమునందును, సంబంధునకు తూర్పుబలిపీఠమునందును, అసంఖ్యధనము దొరికెను. అంత నిరువురును నిరంతరాన్నదానము ప్రారంభించిరి; కాని వాగీశుని మఠమునందువలె, సంబంధుని మఠమున సంతతము నన్నము లభింపదయ్యెను.

సంబంధుఁడు కారణమేమని పరివారమును అడుగఁగా "స్వామీ వాగీశులు ఇచ్చునాణెములు త్వరగా మాఱుచున్నవి. మీరు ఇచ్చిన నాణెములు మారక మిచ్చి బత్తిమాలిన గాని ఎవరును పుచ్చుకొనుట లేదు. ఈకారణమువలన మనకు సామానులు వెంటవెంటనే సమకూడుట లేదు" అని చెప్పిరి. సంబంధుఁడు అపుడు "వాగీశుఁడు మహానుభావుఁడు. ఆతనితో నేను సాటియా ?" అనుకొని తన మొహారీలుగూడ ఏఆటంకములును లేకుండ మాఱునట్లు అనుగ్రహింపవలయునని వృత్తజాలముతో పరమశివుని వినుతించెను. తోడనే అట్లయ్యెను. అప్పటినుండియు వాగీశునిమఠమునందును, సంబంధునిమఠమునందును సమానముగ అన్నదానము జరుగసాగెను.

కొన్నిదినములకు క్షామము తొలఁగిపోయెను. నాయనారులు ఇరువురును శివక్షేత్రములను దర్శించుకొనుచు వేదారణ్యమునకు వచ్చిరి. అచ్చట వేదారణ్యేశ్వరస్వామి ఆలయద్వారము వేదము లర్చించినదినము మొదలు మూసికొనిపోయి యుండుటచే భక్తులు మఱియొకద్వారమును ఏర్పాటు చేసికొనిరి. సంబంధుఁడు అది చూచి వాగీశునితో, "మహానుభావా! మనము ఆద్వారమున లోనికిఁ బోవుట తగదు; ఈద్వారము తెఱవఁబడునట్లు దేవరవారు వృత్తజాలముతో వినుతింప వలయు" నని కోరెను. వాగీశుఁడు అట్లే చేయఁగా, తోడనే తలుపులు తెఱువఁ బడెను. "వారిరువురును కైలాసమునుండి వచ్చిన మహానుభావులు" అని భక్తులు ఎల్లరును తలంచిరి. కొంతసేపటికి సేవ ముగియఁగా వారిరువురును ఇవ్వలకు వచ్చి వాగీశుఁడు "తలుపులు మూయఁబడునట్లు దేవరవారు ప్రార్థింపవలయును" అని సంబంధుని కోరెను. సంబంధుఁడు వృత్తజాలముతో వినుతింపఁగా, తోడనే ద్వారము పిహితమయ్యెను.

వాగీశుఁడును, సంబంధుఁడును నొకరినొకరు పొగడుకొనుచు నిద్రింపఁగా, స్వప్నమున స్వామి సాక్షాత్కరించి, "నాదర్శనము తిరువామూరున నగును" అని చెప్పి పోవుచుండెను. అంతట వాగీశుఁడు "అట్లుగాదు నిలువుము" అని వెంటఁ బడెను. అంతట స్వామి నిలిచి సేవ యొసఁగెను. అపుడు సంబంధుఁడు గూడ పోయి సేవించెను. మఱునాఁడు ఇరువురును తిరువామూరునకుఁ బోయి దర్శనముచేసికొని వృత్తజాలముతో వినుతించి మఱల వేదారణ్యమునకు వచ్చి చేరిరి.

శైవమతస్థుఁడగు పాండ్యరాజు దైవదుర్విపాకమువలన జైనమతమునఁ బ్రవేశించెను. "యథా రాజా తథా ప్రజా" యనునార్యోక్తి యథార్థము గదా! జనులు ఎల్లరునుగూడ జైనులైరి. రాజుభార్యయు, చోళరాజుకొమార్తయు నగు మహిళానాయికయు, మంత్రియగు కులచ్చిరైనాయనారును మాత్రము శైవమత

మును విడువక ఎవరికిని దెలియకుండ తమ మతధర్మములను నెఱవేర్చుకొనుచుండిరి. ఇంతలో వారికి జ్ఞానసంబంధుఁడు శైవమతోద్ధారణమునకై యవతరించెనని తెలియవచ్చెను. తోడనే ఇరువురును వారినిఁ బ్రార్థించి తీసుకొనిరావలసిన దని రాయబారుల నంపిరి. వారు వచ్చి చెప్పవలసిన వన్నియుఁ జెప్పిరి. సంబంధుఁడు వాగీశునితోఁ బ్రయాణ మయ్యెను; కాని వాగీశుఁడు "మహానుభావా! మీరు ప్రాయమున బాలురై యున్నారు. జైనులు కడు దుర్మార్గులు. వారివలన ఏమి కీడు మూడునో యని శంకించుచున్నాను" అనెను. సంబంధుఁడు "మనకు అట్టి సందేహము వలదు. పరమశివుని అనుగ్రహము ఉన్నంతకాలమును ఎట్టియాపదయు మనలను సమీపింపఁ జాలదు" అని పలికి "మీరు ఈచోళరాజ్యమునందే యుండుఁడు నేను పోయి అంతయుఁ జక్కఁజేసికొని వచ్చెదను." అని చెప్పి ఆతనిని అచ్చట నిలిపివేసి తాను వేదారణ్యేశ్వరుని ఒకమాఱు సేవించి వృత్తములతో నుతించి పాండ్యదేశమునకు బయలుదేరి మధురానగరమును సమీపించెను.

అచట జైనులకు దుస్స్వప్నములు, దుశ్శకునములు, దుర్నిమిత్తములును దోఁపసాగెను. అది చూచి జైనమతప్రముఖు లందఱును ఒకచోఁగూడి విచారణలు ప్రారంభించిరి. ఇది యిట్లుండఁగా సంబంధుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని మహిళానాయికకుఁ దెలియవచ్చెను. తోడనే ఆతని నెదుర్కొని తీసుకొనివచ్చుటకు తగిన ఏర్పాటులు చేయవలసినదని ఆమె మంత్రికిఁ దెలిపెను. మంత్రి పరివారమును వెంటఁ బెట్టుకొని స్వయముగా నెదురేగెను. రాణి సుందరేశ్వరస్వామిసన్నిధికిఁ బోయి సేవించి, అచ్చట సంబంధునిరాకకు ఎదురు చూడసాగెను.

అట సంబంధునిముందు పరమతహృదయభేదిని మున్నగు వివిధవాద్యములు మ్రోగుచుండెను. 'పరమతవేదండకంఠీరవులు వేంచేయుచున్నారు. దుర్మత నిర్మూలనస్వామి విచ్చేయుచున్నారు' అని పరివారము బరాబరులు చేయుచుండిరి. సంబంధుఁడు ముత్తెములపల్లకి నెక్కెను. పరిజనులు ముత్తెముల గొడుగును పట్టి నడచుచుండిరి. కులచ్చిరైనాయనారు ఆతనిని ఎదుటఁ జూచి సాష్టాంగపడి లేవక అట్లె యుండెను. అదిచూచి పరులు ఈసంగతి చెప్పఁగా సంబంధుఁడు పల్లకిదిగి వచ్చి మంత్రిని లేవనెత్తి ఆదరముతోఁ గౌఁగిలించుకొని "పరమశివుఁడు మహిళా నాయకను సర్వదా రక్షించును" అని యాశీర్వదించెను. అందులకు మంత్రి పరమానందభరితుఁడై "ఈపాండ్యమండలమున జైనమతము నిండియున్నది. దేవరవారు దానిని నిర్మూలించి శైవమతమును నెలకొల్పి ఎల్లపుడును ఈదేశమున ఇతర దుర్మతములు ఏవియుఁ బ్రవేశింపకుండునట్లు అనుగ్రహింపవలయును" అని ప్రార్థించెను.

మధుర ఎట్టయెదుటఁ గాన్పించెను. అదిచూచి సంబంధుఁడు "పరమశివుని హాలాస్య మేది?" యని ప్రశ్నింపఁగా మంత్రిగారు "ఆగోపురమే" యని చూపించెను. తోడనే సంబంధుఁడు సాగిలఁబడి మ్రొక్కి లేచెను. పిదప నగరము సొచ్చి సుందరేశ్వరస్వామి ఆలయమునకుఁ బోయిరి. మహిళానాయిక వారినిఁ జూచియు సిగ్గుపెంపున ఎదుటకుఁ బోఁజాలక మస్తకన్యస్తహస్తయై యొకప్రక్క నిలువఁబడెను. మంత్రి నాయనారునకు ఆమెను జూపెను. సంబంధుఁడు ఆదెసకు వెళ్లెను. మహిళానాయిక అపుడు సాష్టాంగము ఆచరింపఁగా, సంబంధుఁడు ఆమెను లేవనెత్తి "శివానుగ్రహము కలుగుఁగాక!" అని దీవించెను. ఆమె ఆతనిని అనేకవిధముల వినుతించెను. తరువాత మంత్రి జ్ఞానసంబంధుని ఒకచక్కని మఠమునఁ బ్రవేశ పెట్టెను.

అప్పుడు జైనులు సంబంధునిరాక విని గుండె పగులగా, అందఱును ఒకచోఁ గూడి ఆలోచించికొని రాత్రి రాజుచెంతకుఁ బోయి, "శియ్యాళినుండి బ్రాహ్మణ బాలకుఁడు ఒకఁడు శైవమతోద్ధరణము నిమిత్తము వచ్చియున్నాఁడు" అని చెప్పిరి. అందులకు రాజు కోపపడి "ఇపుడు మనము ఏమిచేయవచ్చు" నని యడిగెను. "సెలవయినచో రాత్రి మంత్రబలమువలన ఆతఁడు ఉండు మఠమును భస్మము చేసెదము. అది చూచి ఆతఁడు పాఱిపోవును" అని చెప్పిరి. రాజు అందులకు అంగీకరించెను. రాణి "ఏల మీరిట్లు చింతాక్రాంతులై యున్నారు" అని యడుగఁగా రాజు "మనపురమునకు శైవుఁ డొకఁడు వాదించుటకు వచ్చియున్నాఁడు; అందులకు ఇట్లు ఉన్నా" నని చెప్పెను. అందులకు ఆమె "మనకు ఈవిచారము ఏల? వాదములో ఏమతమువారు నెగ్గిన మనము ఆమతము నవలంబింతము." అని చెప్పి తన మేడకుఁ బోయి కులచ్చిరైనాయనారును రప్పించి, "మెలకువ గలిగియుండుము. జైనులు దౌర్జన్యములు చేయవచ్చును." అని చెప్పెను. మంత్రి వల్లె యనెను.

జైనాచార్యులు మంత్రములతో నగ్నిని ఉపాసించిరి; కాని అగ్ని పంచాక్షరీజపపరాయణుఁ డగు సంబంధుఁడు ఉన్న చోటికిఁ బోఁజాల దయ్యెను. అంతట "రాజు ఈవృత్తాంతమును వినినచో మనలను నిందించును" అని తలంచి వారు ఆయగ్నినిఁ గొనిపోయి సంబంధుఁడు ఉన్న మఠముచుట్టును ప్రజ్వలింపఁ జేసిరి. పరిజనులు అగ్నినిఁ జూచి చెప్పిరి; కాని నాయనారు "ఇది రాజానుమతమున జైనాచార్యులు చేసియుందురు" అని నిశ్చయించి, "అగ్నినిఁ బురికొల్పుదునేని రాజు క్షణములో భస్మపటలమగును; కాని అట్లయిన మహిళానాయికకు ఉపద్రవము సంభవించును" అని యోచించి, ఆతఁడు "ఈయగ్ని రాజునకు ఉష్ణరోగమై బాధించుగాక!" యని శపించెను. వెంటనే ఆయగ్ని పాండ్యరాజును బాధింపసాగెను.

ప్రాతఃకాలమున లేచునప్పటికి ఉష్ణరోగ మంకురించి క్షణములో విజృంభించి బాధింపసాగెను. రాణియు, కులచ్చిరై నాయనారును ఆబాధను జూచి "ఇది జైనులు చేసిన అక్రమమునకు ఫలము" అని నిశ్చయించికొని, "ప్రభూ! మన నగరమునకు శైవమతోద్ధారకుఁ డగు మహాత్ముఁడు ఒకఁడు వచ్చియున్నాఁడు. ఇది జైనులు ఆతనికి చేసిన కీడునకు ఫలము. ఆతని నాశ్రయించెద మేని ఇది క్షణములో నివృత్తి యగును" అని చెప్పిరి. రాజు అది విని "అట్లయిన ఆతనిని రప్పింపుఁడు. ఈరోగము నాతఁడు నివృత్తిచేయునేని ఆతనిని శరణు వొందెదను" అని పలికెను.

మంత్రియు, మహిళానాయికయు వెంటనే సపరివారముగా బయలుదేరి నాయనారునకు సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి, జైనులు గతరాత్రి చేసిన అక్రమమునకుఁ గొంతతడవు వగచి, కోటలో జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి 'వచ్చి కరుణింపుఁడు' అని ప్రార్థించిరి. సంబంధుఁడు అందులకు అంగీకరించి పరివారము ముత్యముల గొడుగులు పట్టి బరాబరులు చేయుచుండ, ముత్యముల పల్లకిమీఁద బయలుదేఱెను. రాణియు మంత్రియు పాదచారులై ఆతనిని మహావైభవముతోఁ గోటలోనికి దీసికొనివచ్చిరి. నాయనారుం జూచినతోడనే రాజునకు ఉష్ణవేగము కొంచెము తగ్గెను. అంత నాతఁడు నాయనారు మహాత్ముఁడని నిశ్చయించి, లేచి నమస్కరించి రత్నాసనమున నుపవిష్టునిఁ గావింపఁజేసెను. అపుడు సంబంధుఁడు "రాజా! ఉత్కృష్టమగు శైవమతమును విడిచి జైనమతమును అవలంబించితివి. సంకుచితచిత్తుఁడవు; కావున వాదోపవాదములవలన నీవు ఏమతము మంచిదో, గ్రహింపఁజాలవు; పరీక్షచేసి చూచి గ్రహింపుము. నీవు ఇపుడు క్రూరరోగమువలన బాధపడుచున్నావు. జైనులను రప్పింపుము. నీజాడ్యమును జైనులు తొలంగింతురేని, జైనమతమునందే యుండుము. మేము తొలంగింతుమేని శైవమతము నవలంబింపుము" అని పలికెను. పిదప కొంతసేపటికి రాజాజ్ఞచే జైనాచార్యులు వచ్చిరి. వారు శైవుఁడు రత్నాసనముమీఁదఁ గూరుచుండుట జూచి యోర్వఁజాలక, "మతవాదములో నీతని నోడించి అధోలోకమునకుఁ ద్రొక్కివేసెదము గాక!" అని నిశ్చయించుకొని వాదోన్ముఖులైరి. అపుడు రాజు వారినిఁ జూచి "నే నిపుడు క్రూరవ్యాధివలన బాధపడుచున్నాను. దీనిని మీ రిపుడు తొలంగింపఁ గలరేని నేను జైనుఁడనై యుందును. లేకున్న శైవాచార్యు లగు శ్రీజ్ఞానసంబంధనాయనారు వచ్చియున్నారు. వారు తొలఁగింతురేని శైవుఁడనయ్యెద" నని పలికెను. జైనాచార్యులు పన్నిదము బాగుగ నున్నదని అందులకు అంగీకరించి, మంత్రతంత్రములను బ్రయోగించిరి; కాని ఎంత సేపటికిఁ బ్రయోజనము కలుగలేదు. అంత రాజు సంబంధుని దెసకుఁ జూచెను. రాజు ఇంగితము నెఱింగి, సంబంధుఁడు పంచాక్షరి జపించి రాజునకు విభూతి నిచ్చెను. తోడనే

నిరామయుఁడును వజ్రకాయుఁడు నయ్యెను. అందులకు మంత్రియు, రాణియుఁ బరమానందమును బొందిరి. రాజు 'ఏమి చెప్పెద' రని జైనులఁ బ్రశ్నించెను. "ఇంకను గొన్ని పరీక్షలను చూడవలయు" నని జైనులు కోరిరి. రాజు వల్లెయని యంగీకరించెను.

"మేము మా దైవముయొక్క గుణగణములను ఒక పత్రమున వ్రాసెదము. మీ దైవము గుణగణములను మీరు వ్రాయుఁడు. రెండును అగ్నిలోఁ బడవేయుదము. ఎవరిపత్రము మండిపోకుండునో, వారిమతము ఉత్కృష్టము" అని యొక జైనాచార్యుఁడు పలికెను. సంబంధుఁడు అందులకు అంగీకరించెను. ఉభయపక్షములవారును అట్లు వ్రాసిరి. వానిని రాజు అగ్నిలోఁ బడవేసెను. చూచుచుండఁగనే జైనులపత్రము బూడిదయైపోయెను. సంబంధునిపత్రము అట్లే యుండెను. మంత్రియు, మహిళానాయికయు చాల నానందించిరి. రాజునకు నాయనారుమీఁది భక్తి యధిక మయ్యెను.

జైనులు అంతటితో నూరకుండలేదు. "మేము ఇంకను పరీక్ష యిచ్చెదము. మఱల ఉభయులును చెరియొక పత్రమును వ్రాసెదము. వానిని వైఘునదిలో విడువవలయును. ఎవరి పత్రము ఏటికి ఎదురీదునో, వారిమతము శ్రేష్ఠము" అని మఱియొక జైనాచార్యుఁడు అనియెను. సంబంధుఁడు అందులకు అంగీకరించెను. ఉభయ పక్షములవారును చీట్లువ్రాసి రాజుచేతికి ఇచ్చిరి. ఓడిపోయినవారికి శిక్ష యేమని యడుగఁగా జైనులు "ఓడినవారిని కొఱతవేయుఁడు" అని పలికిరి. అంతట నందఱును వైఘునదికిఁ బోయిరి. రాజు రెండు చీట్లను నదిలోవిడిచెను. చూచుచుండఁగా జైనులపత్రము సముద్రము దెసకు కొట్టుకొని పోయెను. శైవులపత్రము ధూమశకటమువలె నిరర్గళముగ ఏటికి ఎదురీదసాగెను. అది చూచి జైనులు భయభ్రాంతులైరి. పెంకితనము జూపిన జైనులను, ఎనిమిదివేలమందిని రాజు కొఱత వేయించెను. తక్కిన జైనులు అందఱును శైవమతము నవలంబించిరి. రాజుఁగూడ పరమ భక్తితో నాయనారునకు సాష్టాంగ దండప్రణామము లర్పించి, "పతితుఁడను, రక్షింపుఁడు" అని ప్రార్థించెను.నాయనారు దీవించి రాజునకు అపుడే శైవమతదీక్షనిచ్చెను. మంత్రియు, మహిళానాయికయు ఆనందసాగరమునఁ దేలియాడుచు నాయనారునకు సాష్టాంగప్రణామములు సమర్పించి, అనేకవిధముల వినుతించిరి. అంతట నాయనారు రాజు, రాణి, మంత్రి మున్నగువారిని వెంట నిడుకొని సుందరేశ్వరుని ఆలయమునకుఁ బోయి సేవించెను. రాజు నాయనారును అక్కడనుండి సవైభవముగఁ గొని పోయి మఠములోఁ బ్రవేశపెట్టెను. శివపాదుఁడు తన కుమారుఁడు పాండ్యమండలమునందలి జైనుల నోడించి అక్కడ శైవమతమును బ్రతిష్ఠించె నని విని వచ్చి కుమారునిఁ జూచి పరమానందభరితుఁడై, అక్కడనే యుండెను.

కొన్నిదినములు అక్కడ నుండి, పిదప నాయనారు తిరునెల్వేలి మున్నగు శివక్షేత్రములను సేవించుటకు బయలుదేరెను. రాజు, రాణి, మంత్రియు ఆతనివియోగమును సైపలేక వెంట బయలుదేరిరి. ఆపోవుట పోవుటగా తిన్నగ రామేశ్వరమునకుఁ బోయి, నాయనారు అక్కడనుండియే లంకయందు వేంచేసియున్న పరమశివుని వృత్తజాలముతో వినుతించి, అక్కడనుండి కులచ్చిరై నాయనారు జన్మస్థలమగు మణమేర్కుడికిం బోయి అచటి స్వామిని సేవించుచు కొన్నిదినములు ఉండి "మేము చోళమండలమునకుఁ బోవలసియున్నది. మీరు మధురకుఁ బోయి శైవమతము నుద్ధరించుచుండుఁడు" అని చెప్పి యొప్పించి పంపివేసి తానపుడు చోళదేశము మార్గము బట్టెను.

మార్గమధ్యమున నొకనది యడ్డము వచ్చెను. అది కూలంకషముగఁ బ్రవహించుచుండుటచే చేయునదిలేక, పడవవాండ్రు పడవలను గట్టివేసి యిండ్లకుఁ బోయిరి. అంతట నాయనారు భక్తుల నందఱను వానిపై నెక్కించి, పిదప తానెక్కి, ఎదుటఁ గాన్పించుచున్న తిరుక్కొళంబూదూరుస్వామిని వినుతించుట ప్రారంభించెను. తోడనే పడవ అవ్వలి గట్టునకుఁ బోయి చేరుకొనెను. నాయనారు తిరుక్కొళంబూదూరులో కొన్నిదినములు ఉండి స్వామిని సేవించి, బయలుదేరి శంఖకాహళాది బిరుదములను పరిజనులు వాయించుచు బరాబరులు చేయుచుండ బౌద్ధుల నివాసమగు బోధిమంగళము సమీపించెను. బౌద్ధులు అందులకు సమ్మతింపక "మీరు వాదించి మామతమును జయింపుఁడు; లేదేని ఊరక పొండు. అంతవఱకును మీ బిరుదులను వాయింపనీయము" అని పలికిరి. నాయనారు వాదించుటకు అంగీకరించెను. బుద్ధనంది అను బౌద్ధాచార్యుఁడు మహారోషముతో సంబంధుని జయించుటకు బయలుదేరెను. అపుడు నాయనారు శివుని వినుతించెను. తోడనే పిల్లల పిడుగుపడి దేహము తునకాతునకలుకాఁగా బుద్ధనంది మరణించెను. శైవులు హరహరయని వీర శంఖముల నూఁదిరి. అల్లకల్లోలము గావించిరి. అంతట బౌద్ధులు తర్కశాస్త్రప్రవీణుఁడగు సారబుద్ధుఁ డను మఱియొకయాచార్యుని వాదమునకు సిద్ధము చేసిరి. అంతట ఉభయపక్షములవారికిని తీవ్రమగు వాదము ప్రారంభమయ్యెను. కొంత తడవు వాదించి తుద కాతఁడు 'ఓడితి' నని యంగీకరించి 'శరణు' అని నాయనారు పాదములమీఁద వ్రాలెను. తక్కిన బౌద్ధులుగూడ నట్లే చేసిరి. అప్పుడు నాయనారు "మీమతము కూసుమతము అయిపోయినది; కావున శ్రేష్ఠమైన శైవ మతమును అవలంబింపుఁడు" అని బౌద్ధులకు ఆదేశించెను. బౌద్ధులు అంగీకరించి వెంటనే శైవు లయిరి.

తరువాత సంబంధుఁడు తిరుక్కడైయూరికి వచ్చెను. అక్కడ స్వామిసేవమైన తరువాత, వాగీశుఁడు తిరుప్పూందురుత్తి యనుగ్రామమున నున్నాఁడని తెలిసెను.

తోడనే సంబంధుఁడు ముత్యాలపల్లకీమీఁద బయలుదేరెను. వాగీశుఁడు వాద్య ఘోషములు విని సంబంధుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని యెఱింగి ఎదురువచ్చి పల్లకిదండిని మోయసాగెను. తిరుప్పూందురుత్తి చేరినతరువాత సంబంధుఁడు "వాగీశనాయనారు ఎక్కడ నున్నా" రని యడుగఁగా నప్పుడు ఆతఁడు ఎదురుగ వచ్చి "దాసుఁడు ఇంతవఱకును దేవరవారి పల్లకి మోసి ధన్యతఁ గాంచినాఁడు" అని పలికెను. తోడనే సంబంధుఁడు పల్లకి దిగి వచ్చి, వాగీశుని కౌఁగిలించుకొనియెను. ఇరువురు నొకరికొకరు ఏకకాలమున నమస్కారములు ఆచరించుకొని, ఒండొరుల వినుతించి కొని మఠమునకుఁ బోయిరి. అక్కడ సంబంధుఁడు తాను పాండ్యమండలమునఁ జేసిన దంతయుఁ జెప్పెను. వాగీశుఁడు తాను తొండమండలమునఁ జేసినదంతయు నెఱిం గించెను. సంబంధుని యనుజ్ఞనుబడసి వాగీశుఁడు పాండ్యమండలమునకుఁ బోయెను. సంబంధుఁడు కావేరికి ఉత్తరమున నున్న శివక్షేత్రములను దర్శించి, అక్కడనుండియే శియ్యాళికిం బోయి స్వామిని సేవింపసాగెను.

అక్కడ కొంతకాలము ఉండి సంబంధుఁడు భక్తులతోడను, తండ్రియగు శివపాదునితోడను తొండమండలమునకు బయలుదేరి తిరుప్పాదిరిపులియూరు, తిరువీథి, తిరుకోవెలూరు, తిరువణ్ణామల మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి తిరు వొత్తూరు చేరెను. అక్కడ నొక శివభక్తుఁడు వచ్చి "స్వామీ! నేను స్వామి నిమిత్తము తాటిచెట్లను పెంచుచున్నాను. అవి యన్నియు మగచెట్లయిపోయినవి; శైవ మతము మంచిది అయినచో, ఆమగచెట్లు అన్నియు ఆఁడుచెట్లు కావలయును. అని జైనులు ప్రగల్భములు గొట్టుచున్నారు. ఆమీఁద దేవరచిత్తము" అని విన్నవించి యూరకుండెను. వెంటనే సంబంధుఁడు స్వామిని వృత్తములతో వినుతింపఁగా, మగచెట్లు అన్నియు ఆఁడుచెట్లు అయి, పిందెలతోడను, గెలలతోడను ప్రకాశింప సాగెను. అంతట జైనులు అందఱును సంబంధుని శక్తికి పరమాశ్చర్యచకితులై, "ఇట్టి మహాత్ముని యెదుట బౌద్ధమతము నిలువఁజాల" దని తలంచి, ఆతని నాశ్ర యించి శైవులైరి. పిదప సంబంధుఁడు కాంచీనగరముమీఁదుగా తక్కుంగల శివ క్షేత్రములను సేవింపఁ బోవుచుండఁగా, మార్గమధ్యమున తిరువాలంగాడు అను గ్రామము తగిలెను. అది కారక్కాలమ్మ శిరస్సుతో నడచిన స్థలము; కావున తాను పాదములతో త్రొక్కఁగూడ దని సమీపమునుండియే ధ్యానించి, ఆరాత్రి అక్కడ శయనించెను. రాత్రి అచ్చట పరమశివుఁడు సంబంధునకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నన్ను వృత్తములతో వినుతింపవా?" యని ప్రశ్నించెను. సంబం ధుఁడు తోడనే మేల్కాంచి, వృత్తజాలములను వెల్లివిరియునట్లుఁ గావించెను. మఱు నాఁడు అక్కడనుండి బయలుదేఱి తిరుప్పాచూరు మున్నగుక్షేత్రములను సేవించి,

కాళహస్తి చేరి స్వామిని సేవించి, కన్నప్పనాయనారును వినుతి చేసి, అచ్చట నివసించి యుండియే ఉత్తరకైలాసము, కేదారేశ్వరము మున్నగు దివ్యస్థలములను సన్నుతించి, పిదప ననేకస్థలములు సేవించుకొనుచుఁ బోయి, తిరువట్టూరు చేరికొని స్వామిని సేవించుచుండెను.

మైలాపురమున శివభక్తుఁడును అధిక ధనవంతుఁడు నగు శివమిత్రుఁడు అను నొక వైశ్యకులజుఁడు ఉండెను. అతనికి సమస్తమును గలవు; కాని సంతానము మాత్రము లేదయ్యెను. అందులకు వగచి, అతఁడు పరమభక్తితో శివునిఁగూర్చి తపస్సు చేయఁగా, కొన్ని దినములకుఁ గొమార్తె కలిగెను. ఆమె పార్వతివలె మనో మోహినియై యుండెను. తలిదండ్రులు ఆమెకు పుష్పవతి యని పేరుపెట్టిరి. ఆమె శుక్లపక్షచంద్రునివలె దినదినప్రవర్ధమానమై, రంభవలె త్రిలోకసుందరి యయ్యెను. శివమిత్రుఁడు ఆమెనుజూచి "ఈమె వివాహయోగ్యయై యున్నది. ఈమెను పెండ్లి యాడుటకుఁ దగు వరుఁడు ఎచ్చటను గాన్పింపఁడు. ఏమి చేయుదును?" అని చింతించుచుండఁగా, కొందఱు బంధుగులు జ్ఞానసంబంధనాయనారు పాండ్యమండల మునఁ జేసిన అద్భుతకృత్యములను జెప్పి వినుతించిరి. అది విని శివమిత్రుఁడు "మీ రందఱు నుండఁగాఁ జెప్పుచున్నాను. నేనును, నాకొమార్తెయు, నాసర్వధనమును జ్ఞానసంబంధనాయనారునకుఁ జెందిపోయితిమి" అని పలికెను.

ఒకనాఁడు పుష్పవతి చెలికత్తెలతోఁ బూవులు కోయుచుండఁగా పాము కఱచి చనిపోయెను. శివమిత్రుఁడు "నాబిడ్డను బ్రతికించినవారికి నాధనమంతయు నిచ్చెద" నని ప్రకటించెను. దానిమీఁద ననేకులు వచ్చి పనిచేసిరి; కాని ప్రయోజ నము లేకపోయెను. తుదకు శివమిత్రుఁడు "నాకొమార్త జ్ఞానసంబంధనాయనారు నకు అర్పితయయ్యెగదా! ఆమెను దహనము చేసి, అస్థులను భస్మమును జాగ్రత్త చేసి, జ్ఞానసంబంధనాయనారు ఇక్కడకు వచ్చినప్పుడు సమర్పించెదను" అని తలంచు కొని, అట్లేచేసి బూడిదను అస్థులను భద్రముచేసెను.

పిదపఁ గొన్ని దినములకు సంబంధుఁడు తిరువట్టూరునకు వచ్చెనని తెలిసి శివమిత్రుఁడు మైలాపురమునుండి తిరువట్టూరుదాఁక పూలపందిళ్లు వేయించి భక్త జనులను వెంట నిడుకొని సంబంధునిఁ గొనిరావలయునని బయలుదేరెను. అప్పుడే నాయనారు మైలాపురమునకు బయలుదేరెను. ఇరువురును మార్గమధ్యమున సమా వేశమై ఒకరి నొకరు చాల నాదరించుకొని, మైలాపురము చేరుకొనిరి. అందఱును కపాలేశ్వరుని ఆలయమునకుఁ బోయిరి. శివమిత్రుని యుదంతమంతయు మార్గ మధ్యమున వినియున్నాఁడు ; కావున సంబంధుఁడు శివమిత్రునిఁ జూచి "నీకుమార్తె అస్థులను బూడిదను దెప్పింపుము" అని యాజ్ఞాపించెను. శివమిత్రునియాజ్ఞవలన

పుష్పవతి చెలికత్తెలు అస్థులబరిణను ముత్యాలపల్లకిలో నుంచి తెచ్చిరి. సంబంధుఁడు ఆబరిణను దెఱచి స్వామి సన్నిధి నుంచి "మృత్యుంజయా! భక్తురాలి నను గ్రహింపుము" అని ప్రార్థించి "పుష్పవతీ రమ్ము" అని పిలిపించెను. తోడనే ఆబరణి నుండి పుష్పవతి పూర్వాధికశోభతో లేచి వచ్చెను. ఈయద్భుతమును జూచి అందఱు నాశ్చర్యచకితులై సంబంధుని అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. దేవతలు పుష్పవృష్టిఁ గురిసిరి. అచ్చర లాడిరి. కిన్నరులు పాడిరి. దేవదుందుభులు మ్రోగెను.

పిదప శివమిత్రుఁడు తాను నిశ్చయించుకొనిన దంతయు నెఱింగించెను. అందులకు నాయనారు "నీకుమార్తె బ్రతుకుటకు ఈశ్వరుఁడే సర్వకారణుఁడై నను నేను నిమిత్తమాత్రుఁడ నైతిని; గావున పుష్పవతి నీకువలెనే నాకును బిడ్డ యైనది. ఆమెను నేను పెండ్లియాడుట తగదు" అని తిరస్కరించెను. అంతట శివమిత్రుఁడు చేయునది లేక, ఆమెను కన్యకామఠమున అప్పగించెను. కొన్నిదినములు అయిన తరువాత ఆమె సిద్ధిపొందెను. పిదప సంబంధుఁడు మైలాపురమున కొంతకాలము ఉండి, అక్కడ నుండి తిరువామూరు, అచ్చరపాక్కము, పక్షితీర్థము మొదలగు దివ్యస్థలములు సందర్శించి, చిదంబరమునకుఁ బోయి శియ్యాళినుండి తండ్రిమున్నగు వారు రాఁగా వారితోఁ గలిసి శియ్యాళికిఁ బోయెను. మురుగనాయనారు, నీల నక్కనాయనారు మున్నగువారు ఈవృత్తాంతము నెఱింగి శియ్యాళికి కుటుంబములతోఁ గూడ వచ్చి వసించి జ్ఞానసంబంధుని సేవింపసాగిరి.

తండ్రియగు శివపాదుఁడు అప్పటికి కుమారునకు పదునాలుగేండ్ల వయస్సు వచ్చియుండుటఁ జూచి, ఇదియే వివాహమునకు యుక్తవయస్సు అని నిశ్చయించి "పెండ్లి చేసికొనుము" అని చెప్పెను; కాని నాయనారు నిరాకరించెను. అప్పుడు అచ్చట నున్న బ్రాహ్మణులు అందఱును నమస్కరించి, "దేవరవారు వేదాగమములను స్థాపించుటకు అవతరించినారు; వేదాగమప్రకారము వివాహము చేసికొనుట ధర్మము" అని విన్నవించిరి. సంబంధుఁడు అందులకు అడ్డుచెప్పలేక, వల్లెయని యంగీకరించెను.

తిరునల్లూరు అను గ్రామమున నంబాండారునంబి అను మహాత్మునకు ఒక కొమార్త యుండెను. బ్రాహ్మణులు ఆమెయే జ్ఞానసంబంధునకు అన్నిటను దగిన కన్య యని నిశ్చయించి అడుగుటకు తిరునల్లూరునకుఁ బోయిరి. నంబాండారునంబి వారి యాగమనమునకు కారణము నెఱింగి పరమానందభరితుఁడై తన కన్యను సంబంధునకు ఇచ్చుటకు అంగీకరించి లగ్ననిశ్చయము గావించి పంపెను. యుక్త సమయమున వివాహ మయ్యెను. మానవులును దేవతలును కూడ ఆనందించిరి. పిదప నాయనారు నుతింపఁగా పరమశివుఁడు ఆకాశవాణి వాక్యములతో "నీవును,

నీభార్యయు, నీపెండ్లికి వచ్చిన భక్తులును మీయెదుట నున్న జ్యోతిలోఁ బ్రవేశింపుఁడు" అని యానతిచ్చెను. చూడఁగా, ఎదుట శివసన్నిధిమొదలు ఆకాశమువఱకు జ్యోతి సాక్షాత్కరించియుండెను. అపుడు భార్యసహితుఁడై శ్రీజ్ఞానసంబంధనాయనారు అగ్రేసరుఁడు కాఁగా, అచ్చట గలభక్తులెల్లరును ఆజ్యోతిలో ప్రవేశించి శివసాయుజ్యమును పొందిరి.

---

96. వాగీశనాయనారు

తిరుమునైప్పాడి దేశమునఁ గల తిరువామూరిలో వెలమజాతివాఁ డగు పుగళనారు అనునతఁ డొకఁ డుండెను. ఆతని భార్యపేరు మాదినియారు. ఆమె కొన్ని దినములకు గర్భము దాల్చి ఒకకొమార్తను గనియెను. మఱికొంతకాలమునకు ఒక కుమారుఁడు గూడ గలిగెను. వారు కొమార్తకు 'తిలకవతి' యనియు, కుమారునకు 'మరునీక్కియరు' అనియుఁ బేరులు ఉంచి మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి. తలిదండ్రులు విద్యాభ్యాసము నిమిత్తము గురునికటమునకుఁ బంపఁగా, మరునీక్కియరు స్వల్పకాలమునందే సకలవిద్యలను నేర్చి తలిదండ్రుల నానందసాగరమున నోలలాడించెను.

ఇంతలో తిలకవతి యుక్తవయస్కురాలై వివాహయోగ్య యయ్యెను. ఈసంగతి విని "కలిప్పగయారు" అను సైన్యాధిపతి ఆమెను తనకు ఇచ్చి పెండ్లి చేయవలసిన దని మాట్లాడుటకుఁ గొందఱ నంపెను. వారు పోయి మాట్లాడఁగా పుగళనారు కలిప్పగయారు శివభక్తుఁడును, తమ కులములోఁ బేరుపొందినవాఁడును, అన్నివిధములఁ దనతో బాంధవము నందుటకుఁ దగినవాఁడును అయియుండుటఁ జూచి తిలకవతిని ఆతనికి ఇచ్చుటకు అంగీకరించి లగ్న నిశ్చయము గావించి రాయబారులను గౌరవించి పంపివేసెను; కాని నిశ్చితదినమునాఁటికి శత్రువులతో యుద్ధము పొసఁగుటచే కలిప్పగయారు యుద్ధరంగమునకుఁ బోయెను.

ఇచ్చట వృద్ధాప్యమువలన పుగళనారు చనిపోయెను. ఆతని భార్య సహగమనము చేసెను. మరునీక్కియరును, తిలకవతియు తలిదండ్రుల మృతికి విచారించుచుండఁగా బంధువులు అందఱును వచ్చి విచారము ఉడిపి మృతులకుఁ జేయవలసిన ఉత్తరక్రియలు అన్నియు నెఱవేర్చిరి. ఇంతలో కలిప్పగయారు యుద్ధరంగమున అనేక శత్రువీరులను దునుమాడి, తాను ఒఱిఁగెను. ఆవార్త తెలిసి తిలకవతి, "మన తలిదండ్రులు నన్ను ఆయనకు ఇచ్చి పెండ్లిచేయుటకు నిశ్చయించిరి. ఇంతలో వివాహము కాకపూర్వమే వారు వీరమరణము పొందిరి. వారి

తోడనే నేను బోయెదను." అని తత్ప్రయత్నములు చేయఁగా మరునీక్కయరు "అక్కా! తలిదండ్రులు పోయినప్పటినుండియు నిన్నే తలిదండ్రులుగా భావించు చుంటిని. అట్టిచో నీవు గూడ ఇహలోకమును విడిచి నన్ను దిక్కులేనివానినిగాఁ జేసిపోయెదవా?" అని దీనముగఁ బలికెను. తమ్ముని దైన్యముఁ జూచి తిలకవతి ఆత్మ హత్యకు సాహసింపఁజాలక యూరకుండెను. పిదప మరునీక్కయరు "దేహము లశాశ్వతములు. కూడ వచ్చునది ఏమియు లేదు" అని నిశ్చయించుకొని విరాగియై కల ధనముతో సత్రములు, చావళ్లు, బావులు, చెఱువులు, తోఁటలు మున్నగువానిని నిర్మించి, ఇంక నిట్లే అనేక ధర్మకార్యములను జేయుచుండెను; కాని ఉత్తమమైన మతమిది యనుజ్ఞానముమాత్రము ఆతనికి లేదయ్యెను.

ఆకారణముచే నాతఁడు ఆసేతుహిమాలయ మగు భరతఖండమంతయుఁ జూచి వచ్చుటకుఁ బ్రయాణమై పోయి, మార్గవశమున పాటలీపుత్రనగరము చేరి అచ్చట జైనులప్రభావమును జూచి జైనమతమే ఉత్కృష్టమని నిశ్చయించుకొని ఆమతాచార్యుల నాశ్రయించి జైనమత గ్రంథములను జదివెను. సహజముగ నాతఁడు వివేకసంపన్నుఁ డగుటచే జైనమతమును స్వల్పకాలముననె ఆమూలాగ్రముగ నవగాహనము చేసికొనెను. జైనులు ఆతని ప్రజ్ఞకు ఆశ్చర్యచకితులై, ఆతనిని దమ యాచార్యునిఁగా ఏర్పఱచుకొనిరి. ఇట తిరువామూరులో నున్న తిలకవతి పరమ శివునియెడల భక్తి యతిశయింపఁగా గరుడనది ఉత్తరతీరమున నున్న తిరువీధియను వీరట్టానక్షేత్రమునకుఁ బోయి ప్రతిదినమును అరుణోదయము కాకమున్నే లేచి కాల్యములు నిర్వర్తించుకొని, స్వామి ఆలయమునకుఁ బోయి ఊడ్చి గోమయ ముతో అనులేపనము చేసి పూలుగోసి తెచ్చి ఇట్లు కైంకర్యమును చేయుచుం డెను. ఇట్లుండఁగా నామెకు తన తమ్ముఁడు జైనమతము నవలంబించెనని తెలి సెను. అందులకు ఆమె చాల విచారించి, పరమశివుని ధ్యానించి "పరమేశ్వరా! నాతమ్ముఁడు అధఃపతితుఁడై పోయియుండుటఁ జూచియు చేయూఁత నిచ్చి రక్షింప కుండుట నీకుఁ దగునా?" యని ప్రార్థింపఁగా, ఈశ్వరుఁడు "మరునీక్కయరు తొలి జన్మమున గొప్ప తపస్సు చేసెను; కాని అందొక తప్పిదము వచ్చుటచే నాతనికి స్వల్ప కాలము దుష్టమతమున నుండవలసివచ్చినది. వగవకుము. శీఘ్రముగనే ఆతఁడు న న్నాశ్రయించును. అందులకు కాలము సమీపించుచున్నది. ఆతనిని శూల వ్యాధిచే బాధించి, తన్మూలమున మంచిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పెద" నని అనుగ్రహిం చెను. తెల్లవాఱి లేచునప్పటికి మరునీక్కయరు తీవ్రమగు శూలవ్యాధిచే బాధ పొందసాగెను.

మరునీక్కయరునకు జైనులు ధర్మసేనుఁడు అని నామకరణము చేసిరి. తమ మతాచార్యుఁడగు ధర్మసేను శూలరోగముచే పీడితుఁ డగుచుండుటఁ గాంచి

మందులు ఇచ్చియు, మాకులు ఇచ్చియు, మంత్రతంత్రములు ప్రయోగించియు చాల సేవఁ జేసిరి; కాని ప్రయోజనము కలుగదయ్యెను. అంతేగాక జైనులు ఉపచారములు చేసినకొలఁదిని ధర్మసేనునకు బాధ యధికము కాసాగెను.

తుదకు ఆతఁడు "నాయక్క ఉపచారమువలనఁ గాని యీరోగము కుదురదు" అని నిశ్చయించుకొని, ఒకచారునిఁ బంపి "సకలము నెఱింగించి. ఆమెను తీసికొనిరమ్ము" అని చెప్పెను. వాఁడుపోయి అంతయుఁ జెప్పఁగా, తిలకవతి "నీచులగు జైనుల స్థలమును నేను అడుగిడఁజాల" నని బదులు చెప్పెను. చారుఁడు ఈసంగతి నెఱింగింపఁగా, ధర్మసేనుఁడు "శ్రేష్ఠమైన మాహేశ్వరమతమును విడిచి ఈజైనమతము నవలంబించుటచే నా కీబాధ కలిగెఁ గాఁబోలు" ననుకొని తన చెంతనున్న జైనసాంప్రదాయపు పరికరములను అన్నిటిని విడిచివేసి ఎట్లో తిరువీథికి వచ్చి తిలకవతి పాదములమీఁద వ్రాలి "రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను. అపుడు ఆమె ఈశ్వరుఁడు ఆనతిచ్చిన కాలము ఆసన్నమైనదని నిశ్చయించుకొని పంచాక్షరితో మంత్రించి విభూతినిచ్చి తమ్ముని ఆలయమునకుఁ గొనిపోయి స్వామికిఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారములు చేయించెను. వెంటనే ఆతనికి మహేశ్వరానుగ్రహమువలన అనర్గళమైన కవితాధార పొడసూపెను. ఆప్రవాహమును విడిచి ఆతఁడు పరమేశ్వరుని వృత్తజాలముతో వినుతింపఁగా, చేతితో తీసివేసినట్లు శూలరోగము నివృత్తియయ్యెను. అపుడు పరమేశ్వరుఁడు ఆకాశవాణిరూపమున "నీవు నామహిమ నెఱింగి నన్ను తేవారములతో వినుతించితివి; కావున నీవు వాగీశుఁడు (నావుక్కరశు) అను బిరుదునామము నిచ్చుచున్నాను. ఇఁక నీవు వాగీశుఁడు అనియే వ్యవహరింపఁబడుదువు" అని చెప్పెను. అదివిని వాగీశుఁడు "పరమశివా! అజ్ఞానాంధకారకూపమున కూలియున్న నన్ను నిర్హేతుకజాయమానకటాక్షమువలన రక్షించిన నిన్ను ఏమని వర్ణింపఁగలను" అని మఱల వృత్తజాలముతో వినుతించి, ఆనందాతిరేకమువలన నృత్యము గావించెను. పిదప నాతఁడు ఇదివఱకు అవలంబించిన జైనమతము నీచాతినీచ మని యుక్తులతో సమర్థించుచు శైవమతాచారములను యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు, అనేకులను సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పి ఉజ్జీవింపఁ జేయసాగెను.

పాటలీపుత్రమున నున్న జైనులకు ఈసమాచారము వినవచ్చెను. వారికి అందఱకును గూడ చాలకోపము వచ్చెను. "మన దేవుఁడు ఆశూలరోగమును మాన్పఁజాలక పోయెను. మహేశ్వరుఁడు కుదిర్చెను; కావున నిఁక ధర్మసేనుఁడు మనలను ఉన్మూలించు" నని జైనులు అందఱును పగచి కూడఁబలుకుకొని పల్లవరాజు సన్నిధికిఁ బోయి "మహారాజా! ఇంతవఱకును మనకు ఆచార్యుఁడై యున్న

ధర్మసేనుఁడు నిష్కారణముగ మహోత్కృష్టమగు జైనమతమును విడువఁగోరి శూలరోగము బాధించుచున్నదని బొంకి, మనదేవుఁడు కుదుర్పఁజాలకపోయె నని ప్రకటించి, తిరువీధి నున్న తన అక్కయగు తిలకవతి చెంతకుఁ బోయి మహేశ్వరునిఁ గొలిచి శూలరోగము పోయిన దని చెప్పుచు వాగీశుఁడు అని పేరుపెట్టుకొని జైన మతమును అనేకవిధముల నిందించుచున్నాఁడు" అని చెప్పిరి. రాజు చాల మండి వాగీశుని శిక్షింపఁ దలఁచి, "భటులను బంపి తెప్పింపుము" అని మంత్రికి ఆజ్ఞా పించెను.

మంత్రి భటుల నంపక తానే స్వయముగఁబోయి "రాజాజ్ఞయైనది. రావలసినది" అని ప్రార్థింపఁగా, వాగీశుఁడు సర్వమునకును మృత్యుంజయుఁడు ఉండఁగా నాకేమి భయము?" అని నిర్భయుఁడై, మంత్రితోఁ గూడఁ బోయి రాజు నెదుట నిలిచెను. రాజు జైనుల సలహా చొప్పున నాతనికి నిర్బంధ కారావాసశిక్షను విధించెను. భటులు అగ్నిమయములగు గోడలు గల కైదులో నాతనిం బెట్టిరి. గొప్పనేరములను చేసిన వారి నుంచుటకు ఆకారాగృహము నిర్మింపఁబడెను. అందు మానవుఁడు ప్రవేశించి నచో రెండుదినములయందే భస్మమైపోవును; కాని వాగీశుఁడు అకలంకమహేశ్వర భక్తుఁడుగావున నాతనికి ఆగది మలయమారుతభరితమగు పుష్పవనమువలె నుండెను. భటులు వెడలిపోయినవెంటనే ఆతఁడు పరమశివుని ధ్యానించుటయందుఁ బ్రవృత్తుఁ డయ్యెను. ఏడుదినములు గడచిన తరువాత "ఆతఁడు ఎట్లు ఉన్నాఁడో చూచిరండు" అని రాజు భటుల కాజ్ఞాపించెను. వారందరు పోయి చూచి, "నిశ్చింతతో మహేశ్వర ధ్యానమున లీనుఁడై యున్నాఁడు" అని చెప్పిరి. రాజు అందులకు ఆశ్చర్యపడి, జైను లతో నాలోచించి "విషపానము చేయింపుఁడు" అని భటులకు ఆజ్ఞాపించెను. వాగీ శుఁడు మృత్యుంజయుని ధ్యానించి నిశ్చింతతో ఆవిషమును త్రాగెను; కాని ఆతఁడు చావలేదు. ఆతఁడు చచ్చునంతదనుక ప్రయత్నింపవలసినదే యని జైనాచార్యులును; రాజును కూడఁబలుకుకొనిరి. రాజు ఏనుఁగుచే త్రొక్కించెను; కాని ఆయేనుఁగు ఆతనిం ద్రొక్కక ప్రదక్షిణముచేసి ప్రక్కనిలిచెను. "చంపుము" అని మావటివాఁడు అంకుశముతోఁ బొడిచెను. తోడనే అది వీరభద్రావతారముదాల్చి మావటివానిని క్రిందఁబడవేసి చంపి, మఱియు కాన్పించిన జైనుల నందఱను బొట్టలు చించి చంప సాగెను. కొందఱు జైనులు దాని కంటఁబడక తప్పించుకొని రాజునెదుటకుఁ బోయి 'ప్రభూ! వాఁడు మున్ను నేర్చికొనిన జైనమంత్రముల సాయమున బ్రతికియున్నాఁడు; వానిని దప్పక కడతేర్పవలయును' యని మొఱపెట్టిరి. ఇందులకు ఉపాయము ఏమని రాజడుగఁగా "బండరాతితోఁజేర్చి కట్టి సముద్రములోఁ బడవేయవలయు"నని వారు చెప్పిరి. రాజు అట్లే చేయించెను. సముద్రములో పడినవెంటనే బండరాయి తెప్ప

యయ్యెను. కట్లు విడిచిపోయెను. అలలు ఆతనిని తిరుప్పాదిరిప్పులియూరు క్షేత్రమునకుఁ గొనిపోయెను.

అంతట ప్రమథులు హరహర యని ఘోషించుచు వచ్చి ఆతనిం దీరమునకుఁ జేర్చి, పాటలీశ్వరస్వామి యాలయమునకుఁ గొనిపోయిరి. నాయనారును స్వామిని అనేక వృత్తములతో వినుతించి, అక్కడనుండి బయలుదేఱి, తిరుమాణికుళి మున్నగు శివక్షేత్రములను సేవించుచు తిరువీథిని సమీపించెను. అప్పుడు తిరువీథియందున్న భక్తులెల్లరును వాగీశుఁడు అక్కడనుండి వెడలినది మొదలుకొని నాఁటివఱకును జరిగిన దంతయు నెప్పటికప్పుడు వినియున్నారు; కావున మహావైభవముతో నెదురేగి పురమునఁ బ్రవేశ పెట్టిరి. వాగీశుఁడు పరమభక్తిశ్రద్ధలతో స్వామిని సేవించుచు వినుతించుచు నుండెను.

ఇట్లుండఁగా అట వాగీశుని జైనుల సలహాలచొప్పున బాధించిన పల్లవరాజు వాగీశుని మహిమలను విని పశ్చాత్తప్తుఁడై తిరువీథికి వచ్చి వాగీశునికాళ్ల మీఁదఁబడి ప్రార్థించి, శరణు జొచ్చి శైవమత మవలంబించి, వాగీశుని, తిలకవతిని సేవింప సాగెను. ఆతఁడు అంతటితో నూరకుండక, పాటలీపుత్రమున నున్న జైనమతమును బడఁగొట్టి, యారాళ్లతో తిరువీథితో స్వామికి గోపురమండపములను గట్టించెను.

పిదప నాయనారు అనేక శివస్థలములను దర్శించి, తిరుత్తూంగానైమాడము అను క్షేత్రమునకుఁ బోయి, స్వామిని వృత్తములతో వినుతించి, "స్వామీ! జైనమతాచారములను కొన్నినాళ్లు చేయుటచే నపవిత్రమైన ఈదేహముతో జీవించియుండుట దాసునకు ఇష్టము లేదు; కావున త్రిశూలవృషభాంకములను నాభుజములయం దుంపుము" అని ప్రార్థింపఁగా, పరమశివుఁడు ఆతని భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములకు మెచ్చి, ప్రమథులలో నగ్రేసరునిఁ బంపి "ఆతని కోరికను నెఱవేర్పుము" అని నియమించెను. ఆతఁడు వచ్చి అట్లే చేసెను. అక్కడనుండి నాయనారు తిరువరత్తర, కనకసభ మున్నగు స్థలములకుఁ బోయి చిదంబరము చేరుకొనెను. ఇట్లు ఉండఁగా నాతనికి శియ్యాళియందలి జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారు ప్రభావము వినవచ్చెను. వెంటనే ఆతఁడు శియ్యాళికి బయలుదేఱిపోయి సంబంధుని గలిసికొని చాల నానందముతో నుండెను.

పిదప వాగీశుఁడు చోళమండలమునందలి శివస్థలములను దర్శింపనెంచి, సంబంధునివలనను స్వామివలనను సెలవుబడిసి తిరువాడుదురై, తిరువిడమరుదూరు మొదలగు శివస్థలములకుఁ బోయి, తిరుచ్చత్తిముత్తము అనుచోటికిఁ జని యుండఁగా స్వామి స్వప్నమున "తిరునల్లూరికి రమ్ము" అని చెప్పెను. ఆయాజ్ఞా ప్రకారము వాగీశుఁడు అచ్చటకుఁ బోఁగా స్వామి, "నీకోర్కెను దీర్చెద" నని చెప్పి

శిరముపై తనచరణముల నుంచెను. అంతట వాగీశుఁడు మహానందభరితుఁడై బహు భంగుల వినుతించి అటనుండి అనేకస్థలములకుఁ బోయి సేవించుకొని, మఱల తిరు నల్లూరునకుఁ జేరుకొనెను.

తాగళూరు అను గ్రామమున అప్పూదియడిగళ్ నాయనారు అను మహాత్ముఁడు ఒకఁడు ఉండెను. ఆతఁడు వాగీశునియందున్న భక్తివలన కుమారులకు అందఱకును వాగీశులు అనిపేళ్లు పెట్టెను. మఱియు నాతఁడు త్రవ్వించిన నూతులకును, వేయించిన తోఁటలకును, నిర్మించిన తటాకములకును ఇంకను ఇట్టి ధర్మ కార్యములకు అన్నిటిమీఁదను "వాగీశుని ధర్మము" అని వ్రాయించెను. ఇది యంతయు విని వాగీశుఁడు ఆగ్రామమునకుఁ బోయెను. అప్పూదియడిగళ్ నాయనారు వాగీశుని సగౌరవముగ ఇంటికిఁ గొనిపోయి, విందునకు ఉండవలయునని ప్రార్థించెను. ఆతఁడు అందులకు అంగీకరింపఁగా నిముసములో వంటయయ్యెను. అప్పూదియడిగళ్ నాయనారు పెద్దవాగీశునకు, 'తోఁటకుఁ బోయి ఆకులు కోసికొని రమ్ము' అని యాజ్ఞాపించెను. ఆతఁడు ఆకు కోయుచుండఁగా పాము కఱచెను. వెంటనే యాతఁడు ఆకులు తెచ్చి ఇంటఁ బడవేసి, జరిగిన దంతయుఁ దలిదండ్రులకు ఎఱింగించి ఒక మూలయింటికిఁ బోయి పరుండి ప్రాణములు విడిచెను. ఈసంగతి తెలిసినచో వాఁగీశుఁడు భుజింపఁడు అని వృద్ధదంపతులు రహస్యముగా నుంచి, వాగీశుని భోజనమునకు లెమ్మని చెప్పిరి. ఆతఁడు భోజనమునకు వచ్చి పరమేశ్వరానుగ్రహమువలన గలిగిన దివ్యదృష్టివలన సంగతియంతయు గ్రహించి శవమును తనయెదుట తెచ్చియుంచునట్లు ఆజ్ఞాపించి వృత్తజాలముతో పరమశివునిఁ బ్రార్థించెను. తోడనే పెద్దవాగీశుఁడు నిద్రించి లేచినవానివలె లేచి కూర్చుండెను. "స్వామీ! ప్రొద్దు పోయినది. భుజింపుఁడు" అని వృద్ధదంపతులు అదేపనిగ ప్రార్థించుటవలన వాగీశుఁడు మాఱుపలుకకుండ భుజించి అక్కడనుండి వెడలిపోయెను. అనేకశివ స్థలములను దర్శించి ఆతఁడు తిరువాలూరికిఁ జేరుకొనెను. అచ్చట మున్ను నమినంది యడిగళ్ నాయనారు నీటితో దీపములు పెట్టెను. వాగీశుఁడు ఆతనిప్రభావమును వృత్తజాలములతో వినుతించుచు అచ్చటఁ గొన్ని దినములు ఉండెను. వాగీశుఁడు జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారును కలిసి అనేకశివస్థలములను దర్శించి అనేకాద్భుత కృత్యములను గావించిరి.

తరువాత వాగీశుఁడు పడదళి యను స్థలమునకుఁ బోయెను. అచ్చటి శివ లింగమును జైనులు దాఁచియుండిరి. అది తెలిసి వాగీశుఁడు "స్వామీ! దర్శన మిచ్చి రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను. నాఁటిరాత్రి స్వామి ఆయూరి నేలు రాజునకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నన్ను జైనులు ఫలానిస్థలమున దాచియుంచినారు. వాగీశ

నాయనారు నాదర్శనము నిమిత్తము వేచియున్నాఁడు. నీవు జైనులను నాశనము చేసి నాకు ఆలయమును నిర్మింపుము" అని చెప్పి తాను మఱుగుపడియున్న స్థలము నెఱింగించెను. రాజు మేల్కాంచి స్వప్నవృత్తాంతమును మంత్రులకు ఎఱింగింపఁగా వారు 'స్వామి యాజ్ఞను తప్పక నెఱవేర్పవలయు' ననిరి. రాజు పోయి వెదకింపఁగా శివలింగము దొరకెను. దానిని దాఁచినారన్న కోపముతో రాజు జైనుల నందఱను ఏనుఁగుకాళ్లక్రిందఁ ద్రొక్కించి గుడి కట్టుటకు శిల్పులకు సెలవు ఇచ్చెను. శిల్పులు అతిస్వల్పకాలమునందే ఆలయమును తయారుచేసిరి. రాజు వాగీశునిచే నిశ్చయింపఁబడిన శుభదినమున సంప్రోక్షణాదికముఁ జేయించి స్వామి నందు ప్రతిష్ఠసేయించెను. వాగీశుఁడు అచ్చట మహానందముతో కొన్నిదినములు వసించెను.

ఆతఁడు అక్కడనుండి బయలుదేరి జంబుకేశ్వరము, త్రిశిరపురము మున్నగుస్థలములను సేవించి ముందున కరుగుచుండఁగా నొకచోట తీరని యాఁకలి యయ్యెను. దానిని దీర్చుకొనుటకు ఉపాయముఁ గానక వాగీశుఁడు తడబడుచు పోవుచుండఁగా, ఈశ్వరుఁడు అది తెలిసి కాయలతోడను ఫలములతోడను నిండిన యొకతోఁటను నిర్మించి అన్నము మొదలగు ఆహారపదార్థములను ముందిడుకొని అక్కడఁ గూరుచుండి విశేషశ్రమతో వచ్చుచున్న వాగీశునిఁ గాంచి,— "మహానుభావా! నీవు ఆఁకలిచే మలమలమాడుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది. దయ యుంచి ఈసరోవరమున స్నానమాడి ఈయన్నము భుజించి పొమ్ము" అని బతిమాలెను. వాగీశుఁడు చాల నానందించి స్నానము చేసి ఆయన్నము దిని తిరుప్పంజీలికిఁ బోయెద నని బయలుదేరెను. వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు "నేను గూడ ఆగ్రామము నకు వచ్చెద" నని చెప్పి, వెంట బయలుదేఱె, ఆగ్రామము సమీపమున తిరోహితుఁడు అయ్యెను. వాగీశుఁడు హఠాత్తుగ వృద్ధుఁడు మాయమగుటఁ గాంచి ఆతఁడు పరమేశ్వరుఁడు అని నిశ్చయించుకొని అనేకవిధముల వినుతించి, తిరుప్పంజీలికిఁ బోయి స్వామిని దర్శించి సేవించి, వినుతించి, తరువాత అరుణాచలము, కాంచీపురము, పక్షితీర్థము; తిరువాన్మియూరు, తిరువట్టూరు, తిరువాలంగాడు మొదలగు శివస్థలములను దర్శించి సేవించి, కాళహస్తివెళ్లి స్వర్ణముఖి నదియందు స్నానమాడి, గిరిప్రదక్షిణాదికము నిర్వర్తించుకొని, స్వామిని సేవించి,అచ్చోట కొన్ని దినములు ఉండి, మఱల బయలుదేఱెను.

ఆతనికి ఉత్తరకైలాసమున నున్న పరమశివుని దర్శింపఁ గుతూహలము గలిగెను. ఆయూహతో నాతఁడు కాశీనగరము మున్నగుక్షేత్రములను దాఁటి కొంత దూరము పోవునప్పటికి చీలమండలవఱకును పాదములు అరిగిపోయెను. పిదప చేతులతో నడువఁగా, మణిబంధములవఱకును చేతులు అరిగిపోయెను. తరువాత వక్షస్థలముతోఁ గొంతదూరము నడచునప్పటికి వక్షముగూడ నరిగిపోయెను. పిమ్మట

కుప్పతోఁ గొంతదూరము ప్రాఁకునప్పటికి వీఁపుగూడ నరిగిపోయెను. వాగీశుఁడు కదలఁ జేయునది లేక ఉత్తరకైలాసమును జేరఁజాలక పోయితిని గదా! యని దుఃఖించుచుఁ బడియుండెను. అప్పుడు పరమశివుఁడు అచ్చట నొకతటాకమును గల్పించి, తాను మునివేషముఁ దాల్చి నాయనారు ఎదుట నిలిచెను. నాయనారు ఆతనిం గాంచి మ్రొక్కి, తన సంగతి యడుగఁగాఁ జెప్పెను. అంతట మునిరూపధరుఁడగు ఈశ్వరుఁడు "ఉత్తరకైలాసమును జూచుట మానవమాత్రులవలనఁ గాదు. వెనుదిరిగి పొమ్ము" అని చెప్పెను. వాగీశుఁడు "ఉత్తరకైలాసము చూచినఁగాని నేను వెనుదిరిగిపోను" అని బదులు చెప్పెను. ఆతని దీక్షకు మెచ్చి పరమేశ్వరుఁడు వెంటనే తిరోహితుఁడై అశరీరవాక్యముతో "వాగీశా! లెమ్ము" అనెను. ఆమాట వినఁబడఁగానే శరీరము యథాపూర్వముగ కాఁగా వాగీశుఁడు లేచి నిలిచి ఈశ్వరుని వినుతించెను. మఱల ఈశ్వరుఁడు అశరీరవాక్కుతో "ఈతటాకమున స్నానముచేసి పంచనదమునకుఁ బోయి, నన్ను ఉత్తరకైలాసమునఁ జూచినట్లే అక్కడఁ జూడు" మని యాజ్ఞాపించెను. వాగీశుఁడు వెంటనే లేచి పంచాక్షరిని జపించి, ఆసరోవరమున మునిఁగి, తాను పంచనదమునందలి యొకతటాకతీరమున నుండుటఁగని, పంచనదక్షేత్రమే కైలాసగిరిగను, అచ్చట నున్నవారు ప్రమథులుగను మునులుగను గాన్పింపఁ బ్రమథగణపరివేష్టితుఁడై యున్న పార్వతీపతిని గాంచి మహానందభరితుఁడై సేవించి, కన్నులు మూసికొని కొంతసేపటికిఁ దెఱువఁగా కైలాసము మాయమయ్యెను. అందులకుఁ జాల చింతించుచు వాగీశుఁడు అచ్చటనే కొన్ని దినములు ఉండెను.

పిమ్మట నాతఁడు అనేకశివస్థలములను సేవించి, జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారుతో కలిసికొని తాను చోళమండలమునఁ జేసిన దంతయు నెఱింగించి, సంబంధుఁడు పాండ్యమండలమునఁ జేసిన దంతయు విని, ఒకరి నొకరు వినుతించుకొని, ఎవరి స్థలములకు వారు పోయిరి.

ఒకప్పుడు పరమశివునకు వాగీశుని వైరాగ్యమును బరీక్షింప సంకల్పము గలిగెను. అంత నాతఁడు వాగీశుఁడు ఆలయమున కైంకర్యము చేయుచుండఁగా, అంతటను నవరత్నములను బుట్టించెను. వాగీశుఁడు వానిని గమనించి చూడకయే చెత్తతోఁబాటు తుడిచిపాఱవేసెను. మఱియొకనాఁడు శివుఁడు వాగీశుని ముగ్ధునిఁ గావించిరమ్మని రంభాదుల నంపెను. వారందఱు సవైభవముగ వచ్చి యనేకవిధములఁ బ్రయత్నించిరి; కాని ప్రయోజనము కలుగలేదు. అది చూచినవారందఱును ఆశ్చర్యచకితులై వాగీశుని మిగులఁ గొనియాడిరి. పరమశివుఁడును మిగుల నానందించెను. వాగీశుఁడు ఇట్లు అచంచలభక్తుండై యెల్లపుడును పరమశివుని సేవించుచు, అవసానమున శివసాయుజ్యమును బడసెను.

91. కారక్కాలమ్మ

చోళదేశమునందలి కారక్కాలు అనుగ్రామమున ధనదత్తుఁడు అను వైశ్యుఁడు ఉండెను. ఆతనికిఁ బుణ్యవతి యను నొకకొమార్త పుట్టెను. ఆతఁడు తనబిడ్డ యుక్తవయస్కురాలైన పిదప పరమదత్తుఁడు అను వైశ్యున కిచ్చి, ఏక పుత్రిక యగుటచే ఆమెను విడిచియుండఁజాలక తన ఇంటిప్రక్క నొకపెద్దమేడను గట్టించి, అందు అల్లునిఁ గొమార్తను బ్రవేశపెట్టి విశేషధనమునుగూడ నిచ్చెను. పరమదత్తుఁడు ఆధనముతో వర్తకము ప్రారంభించి, విశేషధనము నార్జింపసాగెను. పుణ్యవతి తనకింత భాగ్యమున్నదిగదా యని గర్వింపక శివునిఁ బూజించుచు శివ భక్తుల నాదరించుచు నుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు వర్తకవ్యవహారమువిషయమున పరమదత్తుని దర్శనమునకు వచ్చిన యొకఁడు రెండు గొప్పమామిడి పండ్లను నజరు ఈయఁగా పరమ దత్తుఁడు వానిని భార్యచెంతకుఁ బంపెను. ఆమె వానిని జాగ్రత్త చేయఁబోవు చుండఁగా నొక శివభక్తుఁడు క్షుధార్తుఁడై వచ్చెను. పుణ్యవతి ఆతనికి అన్నము వడ్డించి కూర యేమియు లేక పోవుటచే ఒక మామిడిపండు వడ్డించెను. భక్తుఁడు కడుపునిండ భుజించి వెడలిపోయెను. కొంత సేపటికి పరమదత్తుఁడు భోజనమునకు వచ్చెను. పుణ్యవతి మిగిలిన పండును వడ్డింపఁగా, దత్తుఁడు దానిని భుజించి, "ఇది చాల మధురముగా నున్నది. ఇంకొకటి తెమ్ము" అనెను. పుణ్యవతి మాఱుపలుకఁ జాలక లోపలకుఁ బోయి పరమశివుని ధ్యానించుచు విచారింపసాగెను. అంతట నీశ్వరుఁడు కరుణించి ఆమెచేత నొకపండు ఉండునట్లు చేసెను. అందుల కామె యాశ్చర్యపడుచు దానిని వడ్డింపఁగా, దత్తుఁడు భుజించి "ఇది అపూర్వమాధుర్యము గలిగియున్నది. ఇది దివ్యఫలముగా నున్నది; కాని ఈలోకమునకు సంబంధించినది గాదు ఇది నీకు ఎట్లు వచ్చినది?" అని యడిగెను. పుణ్యవతి జరిగినదంతయుఁ జెప్పఁగా, దత్తుఁడు ఆమాటలను నమ్మఁజాలక ఆమెయెడల సంశయము గలవాఁడై "అట్లయిన మఱియొకపండు గొనిరమ్ము" అని పలికెను. తోడనే పుణ్యవతి చేతిలో మఱియొకపండు ఉండెను. ఆమె దానిని భర్తచేతిలో నుంపఁగా వెంటనే మాయ మయ్యెను. అంతట దత్తుఁడు "ఈమె సామాన్యస్త్రీగాదు. ఈమెతోఁ గాఁపురము చేసిన కీడుమూడును" అని నిశ్చయించుకొని, ఆసంగతి బయల్పడనీయక కాలము గడుపుచుండెను.

ఒకప్పుడు విదేశమునకు వర్తకము నిమిత్తము పోయివచ్చెద నని బయలు దేఱి పోయి, విశేషవిత్తము సంపాదించి తిన్నగ ఇంటికిఁ బోక పాండ్యదేశమునకుఁ బోయి, అచ్చట ధనవంతుఁడగు నొక వైశ్యుని కొమార్తను బెండ్లియాడి, యచ్చటనే యుం డెను. మఱియు నాతఁడు కొన్నినాళ్లకు కొమార్త గలుగఁగా, పుణ్యవతి యని పేరు పెట్టి మొదటిభార్యను దలంచుకొనుచు ఉండెను.

పరమదత్తుని వృత్తాంతమంతయు బంధుగులకుఁ దెలియవచ్చెను. అంతట వారు "ఆతఁడు ఇంక నిచ్చటకు రాఁడు. మనమో పుణ్యవతిని దీసికొని అచ్చటకుఁ బోవుట మంచి"దని భావించి, సకలము నామె కెఱిఁగించి, ఆమెను వెంటఁబెట్టుకొని పరమదత్తుఁడు ఉన్నచోటికిఁ బోయి ఒకయింట బస చేసిరి. అది చూచి పరమదత్తుఁడు భార్యను బిడ్డను వెంట నిడుకొనివచ్చి పుణ్యవతికి సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి, "మీయనుగ్రహముచే సుఖముగాఁ గాలము గడుపుచున్నాను. ఈదాసునిమీఁద నెప్పుడు నిట్టి యనుగ్రహమును జూపుచుండవలయును"అని ప్రార్థించెను. ఆశ్చర్య చకితయై పుణ్యవతి ప్రక్కకుఁ దొలఁగఁగా, బంధుగులు "భార్యకు ఇట్లు నమస్కరిం చుట తగునా?" యని ప్రశ్నించిరి. అది విని యాతఁడు "ఈమె మహిమ మీకుఁ దెలియదు. ఈమె మానవరూపము దాల్చిన లోకజనని గాని వేఱు గాదు. తెలిసిన తరువాత నామెతోఁ గాపురము చేయుట అధఃపతనమునకుఁ గారణమని ఎఱింగి, నేను ఇట్లు ఇక్కడ నుంటిని. ఆమె నామమే సంసారమున మునిఁగియున్నపుడుగూడ నన్ను బవిత్రము చేయునని భావించి నాకొమార్తకు పుణ్యవతి యని యామెపేరు ఉంచు కొంటిని" అని బదులు చెప్పెను. అపుడు పుణ్యవతి "పరమేశ్వరా! నాభర్త యానం దముకొఱకు నేను ఇట్లు అలంకారములు ధరించి, సుందరిగా నుండఁగోరితిని. నాభర్త నన్నుఁ దిరస్కరించెను; కావున ఇఁక నాకు ప్రేతశరీరమును దయచేయుము" అని ప్రార్థించెను. తోడనే ఆమె మేననున్న ఆభరణములు అన్నియు డుల్లిపోయెను. శరీరమునందలి రక్తమాంసములు మాయమైపోయెను. అస్థిపంజరము మాత్రము నిలిచెను. అది చూచి బంధుగులెల్లరును పుణ్యవతి సాక్షాల్లోకజననియే యనియు, లోకమును రక్షించుట కామె యిట్లు అవతరించె ననియు నిశ్చయించుకొని, ఆమెకు సాష్టాంగదండప్రణామము లర్పించి యెవరి యింటికి వారు పోయిరి. పరమదత్తుఁడు తన యింటికిఁ బోయెను.

అంతట పుణ్యవతి "ఇఁక నిక్కడ నెందులకు?" అని యూహించి, కైలాసమునకు బయలుదేఱెను. పరమశివుని యనుగ్రహమువలన ఆమె వాయువేగమనోవేగములఁ బోయి కైలాసమును సమీపించెను. అప్పుడు ఆమె "ఇది కైలాసపర్వత పాదభూములు. ఇక్కడ కాళ్లతో నడువఁగూడదు" అని భావించి శిరముతో నడచి కైలాసగిరి

మీఁదికిఁ బోయెను. ఆమెను పార్వతీదేవి చూచి మిగుల నాశ్చర్యపడి పరమశివునకుఁ జూపి "ఆమహాత్మురాలిచరిత్రము అద్భుతముగా నున్నది. నాకుఁ దెలుపవలయును" అని కోరెను. "ఆమె మనలను సంతతమును వినుతించుచుండు అంబ. ఆమె కోరి యిట్టిదేహమును బొందెను" అని శివుఁడు చెప్పెను. ఇంతలో పుణ్యవతి పార్వతీపరమేశ్వరులను సమీపింపఁగా, శివుఁడు "తల్లీ! రా" అని ఆదరవచనములు ఆడెను. పుణ్యవతి ఆపురాణదంపతులకు మ్రొక్కి, 'తండ్రీ!' అని మ్రొక్కెను. పరమశివుఁడు ఆనందించి 'నీకు ఏమివరము కావలయును?' అని యడిగెను. అంతట నామె "పరమేశ్వరా! నాకు పునర్జన్మ లేకుండునట్లు అనుగ్రహింపుము. ఒకవేళ పునర్జన్మ ఘటించెదవేని నీనామమును స్మరించుచు, నీగుణములను గీర్తించుచు, నృత్యసమయమున ఆనందించుచు నుండునట్లు అనుగ్రహింపుము" అని ప్రార్థించెను. పరమశివుఁడు "పుణ్యవతీ! నీవు దక్షిణదేశమునందలి తిరువాలంగాడులో వసించుచు, నానృత్యముఁ జూచుచు, నన్ను వినుతించుచుండుము" అని ఆజ్ఞాపించెను. పుణ్యవతి వెంటనే తలతో నడచి తిరువాలంగాడు చేరి శివుఁడు ఆనతిచ్చినట్లు చేయుచు శివానందమున మైమఱచి యుండుచుండెను.

---

92. బాలభక్తనాయనారు

చోళదేశమునందలి తిరుచ్చెంగాట్టంగుడి యనుగ్రామమున బాలభక్తుఁడు అను నొక మహామద్రబ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. అతఁడు అశ్వవిద్యయందును, శస్త్రవిద్యయందును, విశేషించి ఆయుర్వేదమునందును మహానిపుణుఁ డయ్యెను. అతనికి వేదసారము గ్రహింపఁ దలంపుగలిగెను. ఆయూహతో నాతఁడు పరమశివుని ధ్యానించుచుఁ గీర్తించుచు నుండఁగా, శివుఁడే పరమేశ్వరుఁ డని యాతనికి విశ్వాసము దోఁచెను. ఎప్పుడు ఇట్టి నమ్మకము కలిగెనో అప్పటినుండియు ఆతఁడు శివభక్తులను బూజించుచు, మృష్టాన్నదానాదులచే వారిని సంతృప్తులం గావింపఁజొచ్చెను. బాలభక్తునకుఁ దొల్లిటి పేరు పరంజ్యోతి.

ఆతఁడు చోళరాజు నాస్థానమున ముఖ్యసేనానియుద్యోగము నిర్వహించుచుండెను. ఆతఁడు ఒకప్పుడు ఉత్తరదేశమునకుఁబోయి అచ్చటఁ గొందఱు రాజులను జయించి, అసంఖ్యధనమును గజాశ్వాదులను దెచ్చి తన రాజునకు సమర్పించెను. అపుడు మంత్రి రాజుతో "పరంజ్యోతియన సామాన్యునిగాఁ దలంపఁగూడదు. ఆతఁడు అచంచల శివభక్తుఁడు. నిజముగ అవతారపురుషుఁడు" అని చెప్పెను. అది విని రాజు "అయ్యో! తెలియక ఈమహానుభావునివలనఁ బనిగొంటిని గదా!" యని వగచి,

అసంఖ్యధనము నిచ్చి పరంజ్యోతి పాదముల మీఁద వ్రాలి, "స్వామీ! దాసుని అపరాధము క్షమించి, ఈధనమును స్వీకరించి సతతమును పరమశివుని బూజించుచు, శివభక్తులను ఆరాధించుచు, లోకము నుజ్జీవింపఁజేయుచుండుఁడు" అని పలికెను. పరంజ్యోతి వల్లెయని యాధనమును గైకొని ఇంటికిఁజోయి, అచ్చట వెలసియున్న పరమశివుని బూజించుచు, భార్యయైన తిరువెంగాడునంగై యను నామెతోఁగూడి పరమశివుని శివభక్తులను బూజించుచు నుండెను.

కొన్నిదినములు గడచినతరువాత తిరువెంగాడునంగై గర్భవతియై, గణపతి ప్రసాదమున ఒకకుమారునిఁ గనియెను. తలిదండ్రులు బిడ్డకు శ్రీయాళుఁడు అని పేరుపెట్టి మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుకొనుచు అయిదవయేటఁ అక్షరాభ్యాసము గావించిరి. అప్పుడు జ్ఞానసంబంధమూర్తినాయనారు మార్గవశమున నచ్చటకు వచ్చి శ్రీయాళుని వృత్తములతో వినుతించెను.

ఒకప్పుడు పరమశివునకు పరంజ్యోతిని పరీక్షింపఁ దలంపు గలిగెను. అంతట నాతఁడు ఒక జంగము వేషము ధరించి వచ్చెను. పరంజ్యోతియింటిదాసి "యజమానులు ఆరాధనార్థము జంగములం గొనివచ్చుటకు పోయియున్నారు. ఇప్పుడే వచ్చెదరు. దయచేయుఁడు" అనెను; కాని ఆతఁడు అందులకు సమ్మతింపలేదు. అంతలో పరంజ్యోతి భార్యయగు తిరువెంగాడునంగై అచ్చటకువచ్చి అట్లే ప్రార్థించెను; కాని జంగము "నేను పురుషులు లేనిచోట నుండను. నేను గణపతి యాలయమున నుందును. నాయనారు వచ్చినతరువాత నాసంగతిఁ దెలుపుఁడు." అనిచెప్పి గణపతి ఆలయమునకుఁ బోయి ఒకచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను. పరంజ్యోతి ఊరంతయు వెదకెను; కాని యొక్కజంగము అయినను ఆతనికిఁ గాన్పింపలేదు. అంతటఁ జేయునదిలేక ఆతఁడు ఇంటికి రాఁగా, భార్య జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. పరంజ్యోతి అపుడు మహానందముతో గణపతి ఆలయమునకుఁ బోయి, జంగముని ఆరాధనకు దయచేయవలయు నని ప్రార్థించెను.

జంగము "నేను నీయాహ్వానము నంగీకరించెదను; కాని నాకొకనియమము ఉన్నది. ఆఱునెలల కొకసారి నేను పశువును వండించుకొని తిందును. నేఁడు ఆదినము; కావున నీవు పశువును వండించి పెట్టఁగలవా?" అని అడిగెను. పరంజ్యోతి తనకుఁ జాలపశువులు ఉన్నవనియు అట్లే చేయించెద ననఁగా, "నాయభిప్రాయము నీకుఁ దెలియలేదు. పశువు అనఁగా నాలుగుకాళ్ల పశువు గాదు. రెండుకాళ్ల నరపశువు. అది యొకటే ఆకుటుంబమునకు భావ్యాధారమై యుండవలెను. అయిదేండ్లప్రాయమున నుండవలెను. తల్లి పట్టుకొనియుండఁగా తండ్రి ఖండింపవలెను. ఎవరును విచారింపఁగూడదు. మహానందముతో నుండవలెను. తినువారిని

తిట్టఁగూడదు. అట్లయిన నేను నీయింట విందు స్వీకరించెద" నని జంగము బదులు చెప్పెను. "నాయింట నట్టిపశువు గలదు. మీరు కోరినప్రకారము చేసెదను. దయ చేయుఁడు" అని పరంజ్యోతి మఱల ప్రార్థించెను. జంగము అంగీకరించి బయలు దేఱెను.

పరంజ్యోతి ఇంటికి వచ్చి సంగతి అంతయు నెఱింగించెను. ధర్మవతి అట్టి బాలుఁడు ఎక్కడదొరకు ననఁగా, 'మనపిల్లవాఁడే అన్నిటికిఁ దగియున్నాఁడు' అని పరంజ్యోతి చెప్పెను. ధర్మవతి ఆనందముతో నంగీకరించి, బాలుని స్నానముచేయించి పట్టుకొనఁగా, పరంజ్యోతి ఖండించెను. శిరస్సు పనికిరాదని విసర్జించి ధర్మవతి తక్కిన అవయవములనన్నిటిని వండెను. వంటయయిన తరువాత పరంజ్యోతి ప్రార్థింపఁగా జంగము భోజనశాలకు వచ్చెను. ధర్మవతి వడ్డించెను. "ఇందు తలకాయమాంసము ఉన్నట్లు తోఁచదు" అని జంగము అనఁగా, 'పనికిరాదని మానివేసితి' నని ధర్మవతి చెప్పెను. దాసి, 'అది చాలదేమోయని శిరస్సుఁగూడ వండితిని' అని తెచ్చి వడ్డించెను. జంగము 'తోడులేక నేను భుజింపను; కావున రెండవజంగమును గొనిరమ్ము' అని పలుకఁగా, పరంజ్యోతి 'ఊరంతయు వెదకితిని. ఎందును గాన్పింపలేదు' అనియెను. జంగము 'నీవే ర'మ్మనఁగా పరంజ్యోతి వచ్చి కూర్చుండెను. 'నీకొడుకును గూడఁ దీసికొనిరమ్ము' అని మఱల జంగము పలికెను. 'వాఁడు ఇప్పుడు వచ్చుటకు వీలులే'దనఁగా, 'వీథిలోనికిఁ బోయి పిలువుము. వాఁడు రాకున్న నేను భుజింప' నని జంగము అనెను. అంతట చేయునదిలేక ధర్మవతి వీథిలోనికిఁ బోయి పిలువఁగా శ్రీయాళుఁడు పరుగుపరుగున వచ్చెను. ధర్మవతి కుమారుని ముద్దిడుకొని తీసికొని వచ్చి పరంజ్యోతికి ఇచ్చెను. ఆతఁడును ఆనందముతో ముద్దిడుకొని, "జంగము సెలవైనది. రమ్ము" అని భోజనశాలలోనికిఁ దీసికొనివచ్చిచూడఁగా జంగము అదృశ్యుఁడయ్యెను. వడ్డించినమాంసముగూడ కనఁబడదాయెను. అంతట పరంజ్యోతి జరిగినదానికి ఆశ్చర్యమును, తనకుమారుఁడు మఱల బ్రతికినందులకు ఆనందమును, జంగము భుజింపకుండఁ బోయినందులకు విచారమును బొందుచుండఁగా ఈశ్వరుఁడు పార్వతీసహితుఁడై వృషభారూఢుఁడై ఆకాశమున దర్శన మొసంగి సంగతి యంతయు వివరించి చెప్పి, తనతో నెల్లపుడు నుండుటకు పరంజ్యోతిని, ధర్మవతిని, శ్రీయాళుని, దాసియగు చందనవతిని కైలాసమునకుఁ గొనిపోయెను.

93. చేరమాన్ పెరుమాళ్ నాయనారు

మలనాడున రాజధానియగు మహోదయ మను మాఱుపేరుగల కొడుం గోళూరిలో గురుమహోదయుఁడను మాఱుపేరుగ చేరమాన్ పెరుమాళ్లు అను నాతఁడు శైవమతమును అభివృద్ధిచేయుటకు చేరవంశమున అవతరించెను. దైవకృప వలన ఆతని బాల్యమునందే శివభక్తి యలవడి, కాలక్రమమున వృద్ధి యయ్యెను. తుదకు ఆతఁడు పరమశివుఁడు స్వతంత్రుఁడు అనియు, మానవులతోఁ గూడ తక్కినవారందఱును అస్వతంత్రులు అనియు, శివపూజయే తారక మనియు, నిశ్చయించి; ఇఁక సంసారమున నుండినచో చెడిపోవుట నిశ్చయమని సిద్ధాంతము చేసికొని, రాజకార్యములను విడిచి, తిరువంజక్కళ మను శివస్థలమునకుఁ బోయి శివపూజాదురంధరుఁడై యుండెను.

ఆదేశమునకు చెంగప్పరుఁడు అనునాతఁడు రాజు. ఆతఁడును బాల్యమునందే పురాకృతసుకృతపరిపాకమున సత్యాసత్య వివేకము నెఱింగి మోక్షము సంపాదింపవలయు ననియు, నది యోగాభ్యాసమువలన లభ్యమగు ననియు నిశ్చయించుకొని రాజ్యమును విడిచి అరణ్యమునకుఁ బోయెను. అపుడు మంత్రులు రాజులేని రాజ్యము చెడిపోవునని గ్రహించి తమరాజు మఱల నెట్లును సింహాసనము నధిష్ఠింపఁడని నిశ్చయించుకొని, తిరువంజక్కళమున నున్న చేరమాన్ పెరుమాళ్ చెంతకుఁ బోయి సంగతిసందర్భములు అన్నియు నెఱింగించి, "సింహాసనమును స్వీకరింపవలె" నని ప్రార్థించిరి. అంతట నాతఁడు "సింహాసనము నలంకరించినచో విషయసౌముఖ్యము గలుగును. ఇఁకఁ జెప్పవలసినది ఏమున్నది? ననుఁబోలు నిర్లిప్తునకు రాజ్యాధిపత్యము అంగీకార్యము గాదు. అయినను మీ ప్రార్థనమును నాకు నేను త్రోసివేయఁజాలను. స్వామికి సకలమును నివేదించెదను. స్వామియాజ్ఞ చొప్పున వర్తింతము" అని నాఁటి సాయంత్రము పూజాసమయమున స్వామి యెదుట నంతయు విన్నవించెను. రాత్రి స్వామి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నీవు లోకము నుజ్జీవింపఁజేయుటకు అవతరించితివి. రాజ్యాధిపత్యమువలన ప్రజలు స్వాధీన మగుదురు. అపుడు నీవు శైవాగమమును వ్యాపింపఁజేయవచ్చును" అని పలికెను. మఱునాఁడు పెరుమాళ్లుస్వామి ఆజ్ఞను వెల్లడించి, మంత్రులమాటల నంగీకరించెను.

శుభముహూర్తమున మంత్రులు పెరుమాళ్లును సింహాసనము నధిష్ఠింపఁజేసి పట్టబంధనమహోత్సవము నెఱపి ఏనుఁగు మీఁద నూరేగించుచు మహోత్సవమును బయలుదేఱఁదీసిరి. కొంతదూరము వెళ్లునప్పటికి ఒక చాకలవాఁడు నెత్తిమీఁద మట్టి

తట్టను బెట్టుకొని వచ్చుచుండెను. తొలుత వర్షముకురియుటచే మన్నుకరఁగి వాని శరీరమంతయు నిండి పిదప నెండకాయఁగా ఎండి తెల్లనై రజకుని భస్మానులిప్తుఁడగు మహేశ్వరునివలెఁ గనఁబడఁజేసెను. అంతట పెరుమాళ్లు ఆచాకలవాఁడు మహేశ్వరుఁడుగా కాన్పింపఁగా ఏనుఁగు దిగివచ్చి "స్వామీ! సేవకుని అనుగ్రహించినందులకు వందనములు" అని మ్రొక్కెను. అదిచూచి రజకుఁడు తెల్లవోయి కొంతతడవునకు జ్ఞానమురాఁగా "ప్రభూ! నేను చాకలవాఁడను, ఏలినవారి దాసుఁడను. ఇట్లు తమకు ధర్మమా?" యని తత్తఱపడసాగెను. "దేవరవా రిట్లు సేవ ప్రసాదించినారు. దాసుఁడు అంతకే ఆనందించుచున్నాఁడు" అనిపలికి, ఉత్సవమును ముందునకు నడపుకొనిపోయెను. ప్రజలు ఆతనిభక్తిశ్రద్ధలను జూచి అత్యాశ్చర్యపడిరి. అప్పటినుండియు పెరుమాళ్లు అనేకవిధముల శైవమతమును వృద్ధిచేయసాగెను.

పెరుమాళ్లు అనేకశివస్థలములను దర్శించి అందందు వెలసియున్న పరమశివుని సేవించి, స్వస్థలముఁ జేరుకొనెను. ఒకప్పుడు మధురయందు అవతరించి యున్న సోమసుందరేశ్వరుఁడు తన అంతరంగభక్తులలో అగ్రేసరుఁడగు బాణభద్రునకు సకలైశ్వర్యములను ఒసంగఁదలఁచి ఒకరాత్రి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "నీకు సకలైశ్వర్యములను ఒసంగఁదలఁచితిని. చేరమాన్ పెరుమాళ్లుపేర నొక చీటి నిచ్చెదను. దానిని గొనిపోయి ఆతనికిమ్ము. సకలమును నెఱవేర్చును" అని చెప్పి యొకచీటి నిచ్చెను. మఱునాఁడు బాణభద్రుఁడు ఆచీటినిఁ గైకొని పెరుమాళ్లు చెంతకుఁ బయలుదేఱెను. పెరుమాళ్లు బాణభద్రుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని విని, పురముబైటకు ఎదురేగి సవైభవముగా నాస్థానమునకుఁ గొనివచ్చి రత్నాసనమునఁ గూర్చుండఁ జేసి అర్ఘ్యపాద్యాదిక మిచ్చి పూజించి ఆగమనకారణ మడిగెను. అపుడు బాణభద్రుఁడు మాఱుపలుకక చీటినీయఁగా పెరుమాళ్లుచదువుకొని మహానందభరితుఁడై "సోమసుందరేశ్వరస్వామికి నేఁటికి నామీఁద అనుగ్రహము గలిగినదా?" యని కొనియాడుచు, చీటిసంగతి మంత్రులకు ఎఱింగించి "కోశమున సకలమును బాణభద్రునియింట నుంచిరండు" అని ఆజ్ఞాపించెను. మఱియు బాణభద్రుఁడు మధురకుఁబోయెద ననఁగా పెరుమాళ్లు "స్వామీ! రాజ్యముగూడ స్వీకరించి దాసునిసేవ నంగీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. అందులకు బాణభద్రుఁడు "రాజ్యమును స్వీకరించుటకు పరమశివుని యనుజ్ఞలేదు." అనిచెప్పి వెడలిపోయెను.

ఒకనాఁడు పెరుమాళ్లు చిదంబరమున కనకసభాపతినిఁ బూజించునపుడు "నేఁడు స్వామి నూపురధ్వని వినరాదయ్యెను. ఇఁక నీపాడుజీవన మెందులకు?" అని కటారితోఁ బొడుచుకోఁబోఁగా స్వామి తటాలున సాక్షాత్కరించి "వత్సా! త్వరపడవలదు. సుందరమూర్తినాయనారు వృత్తజాలముతో వినుతించుచుండఁగా

ఆకవితామాధుర్యమునకు పరవశుఁడనై జాలము చేసితిని" అని పలికి సాహస ముడిపెను.

పిదప పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తినాయనారును జూడఁగోరి తిరువాలూరికి బోయి సేవించి ఆతనితోఁ గూడి అనేక శివస్థలములను దర్శించి తుదకు ఆతనిని వెంట నిడుకొని కొడుంగోళూరికివచ్చి చేరుకొనెను. సుందరమూర్తి కొన్నిదినములు అక్కడ నుండి తరువాత తిరువాలూరికిఁ బ్రయాణము కాఁగా పెరుమాళ్లుభాండాగారమునఁ గల సకలధనరాసులను ఇచ్చి పంపించెను.

మఱియొకమాఱు శివస్థలములను సేవించుచు మార్గవశమున సుందరమూర్తి కొడుంగోళూరికి వచ్చెను. పెరుమాళ్లు ఎదురేగి మహావైభవముతోఁ బట్టణమునకుఁ గొనివచ్చి చాల నాదరించి మంచి బసలోఁ బ్రవేశపెట్టి విందులుచేసెను. ఒకనాఁడు భక్తిపరవశుఁడై సుందరమూర్తి వృత్తజాలముతో నుతించుచుండఁగా కైలాసము నుండి తెల్లని యేనుఁగు వచ్చి ఎదుట నిలిచెను. "నీవు కైలాసమునకు రమ్ము" అను అశరీరవాక్యముగూడ వినవచ్చెను. వెంటనే సుందరమూర్తి ఏనుఁగు నెక్కెను. ఆవెంటనే ఏనుఁగు కైలాసమునకు బయలుదేఱెను. అది చూచి పెరుమాళ్లు ఇఁక జాలము చేసినఁ బ్రయోజనము లేదని తటాలున గుఱ్ఱము నెక్కి దాని చెవిలో పంచాక్షరి నూదఁగా అదిగూడ ఏనుఁగువెనుక కైలాసమునకుఁబయనము సాగించెను. అది చూచి పెరుమాళ్లు ననుచరులలో ఆతనియెడల అవ్యాజ భక్తి గలవారు ఆతని వియోగమును సహింపఁజాలమని ఆత్మహత్య గావించుకొనిరి.

పెరుమాళ్లు సుందరమూర్తితో కైలాసమునకుఁ బోయెను. ఇరువురును ద్వారమువద్ద వాహనములు దిగిరి. ప్రమథులు వచ్చి సుందరమూర్తిని స్వాగతమిచ్చి లోనికిఁ గొనిపోయిరి; కాని పెరుమాళ్లును దౌవారికులు అడ్డగించిరి. సుందరమూర్తి అది చూచి పరమశివుని దగ్గఱకుఁ బోయిన తరువాత "స్వామీ! మహానుభావుఁడగు చేరమాన్ పెరుమాళ్లునాయనారు ద్వారమున వేచియున్నాఁడు; సెలవు ఈయవలె" నని ప్రార్థించెను. అంతట పరమశివుని అనుజ్ఞనుబడసి ప్రమథులు ద్వారముననున్న పెరుమాళ్లును లోపలకుఁ గొనిపోయిరి. పెరుమాళ్లుస్వామికి సాష్టాంగనమస్కారములు ఆచరించినపిదప, స్వామి "ఎందులకు వచ్చితివి ఇక్కడకు?" అని అడిగెను. అందులకు పెరుమాళ్లు "స్వామీ! సుందరమూర్తినాయనారును ఎడఁబాసి యుండఁజాలకయు, ఈదాసుఁడురచించిన స్తోత్రవృత్తములు సమక్షమున విన్పింపవలయుననియు, విశేషించి దేవరవారిని దర్శించి జన్మసాఫల్యమును బడయవలయుననియు వచ్చితిని" అనిచెప్పెను. పరమశివుఁడు పెరుమాళ్లు కవితామాధుర్యమునకు చాల మెచ్చి, గణాధిపత్యము నొసంగి ఆదరించెను.

94. కలిక్కామనాయనారు

చోళదేశమునందలి తిరుప్పెరుమంగలము అను గ్రామమున కలిక్కామనాయనారు అనునతఁడు ఒకడు ఉండెను. కులమున ఆతఁడు వెలమ. చోళరాజులకు ఆతని వంశమువారు సేనాధిపతులుగానుండిరి. అది యాకుటుంబమునకు పారంపర్యాధికారమై యుండెను. కలిక్కామనాయనారు గొప్పశూరుఁడు. అనేక యుద్ధములలో జయముబడసిన వీరాధివీరుఁడు. మఱియు అచంచలశివభక్తుఁడు. ఆతఁడు తిరుప్పెంగూరిశివాలయమునకు అనేక ధర్మకార్యములు చేసెను.

సుందరమూర్తి పరవ అను వారకాంత ఇంటికి దౌత్యము చేయుటకు పరమశివునిఁ బంపియుండెను. ఆవార్త కర్ణాకర్ణిగా కలిక్కామనాయనారునకుఁ దెలిసెను. అది విని కలిక్కామనాయనారు దండతాడితభుజంగము రీతి ఆగ్రహమహోగ్రుఁడై "ఈనీచుఁడు ఒడలు తెలియక క్రిందుమీఁదెటుంగక పరమేశ్వరుని తుచ్ఛ్రాలగు వారసతి యింటికి దౌత్యమునకు పంపునా? వీనిని ఏమి చేసినను బాపము లేదు. ఇఁక వీఁడు ఎందునకును బనికిరాఁడు. వీని మొగము చూచిన పాపమగును" అని నిశ్చయించుకొని "పరమశివా! ఆనీచుఁడు బుద్ధిలేక పంపె ననుకొందము; కాని నీవు ఆపనికి ఎట్లు అంగీకరించితివి? ఎట్లు పోయితివి? అతిశుద్ధములగు భక్తుల అంగణములు త్రొక్కుటకు సందేహించు నీవు పడుపుకత్తెయింటికి ఎట్లు పోయితివి?" అని యిట్లు అనేకవిధముల ననుకొనసాగెను. మఱియు సుందరమూర్తిమీఁద చాల నసూయ వహించెను.

ఈసంగతి సుందరమూర్తి గ్రహించి పరమశివునకు విన్నవించెను. పరమశివుఁడు వారిరువురకును సఖ్యము చేయనెంచి కలిక్కామనాయనారునకు తీవ్రమగు శూలరోగమును కలిగించెను. ఆబాధను తాళఁజాలక శివుని స్తుతింపఁగా స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి 'సుందరమూర్తివలన నీవ్యాధి రూపుమాయఁగలదు' అని పలికెను. అది విని కలిక్కామనాయనారు "ఈశ్వరా! నీవు సర్వశక్తుఁడవు. నీవు కుదుర్పవలసినవ్యాధిని ఒక నీచునివలన కుదుర్పఁ జూచుట భావ్యముగాదు. వానిచే నీబాధను తొలఁగించుకొనుటకంటె నేను ఈబాధను అనుభవించుటయే మంచిది" అని పలికెను. ఈమాటలు వినుచునే పరమశివుఁడు తిరోహితుఁ డయ్యెను.

వెంటనే శివుఁడు సుందరమూర్తి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "కలిక్కామనాయనారు శూలరోగముచే బాధపడుచున్నాఁడు. నీవు పోయి ఆబాధను తొలఁగింపుము" అని చెప్పి అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

సుందరమూర్తి వెంటనే బయలుదేరి తిరుప్పెరుమంగలము సమీపించి "శూల రోగము కుదుర్చుటకు వచ్చుచున్నాను" అని కలిక్కామనాయనారునకు వార్తనంపెను. ఆవృత్తాంతమును విని కలిక్కామనాయనారు 'ఆయపాత్రునిఁ జూచుటకంటె మరణము మేలు' అని నిశ్చయించుకొని కటారితోఁ బొడుచుకొని ప్రాణములు విడిచెను. కొంతసేపటికి సుందరమూర్తి అక్కడకు వచ్చెను. అందఱను నిశ్శబ్దముగా నుండ నియమించి, కలిక్కామనాయనారు భార్య సుందరమూర్తికి స్వాగతమిచ్చి ఆదరించెను. అపుడు సుందరమూర్తి 'ఈయాదరము లిప్పుడు వలదు. తొలుత కలిక్కామనాయనారును జూపవలయును' అనెను. పరిచారకులు అందులకు 'వారు నిద్రించుచున్నారు' అని చెప్పిరి; కాని సుందరమూర్తి "అయినను వారిని నేను ఇప్పుడే చూడవలయును" అని పట్టుపట్టెను. చేయునది లేక వారు ఆతనిం జూపిరి. అంతట సుందరమూర్తి సకలమును జూచి "కలిక్కామనాయనారు లేని భూలోకమున నుండఁగూడదు" అని నిశ్చయించుకొని చనిపోవుటకు తానుగూడ పొడుచుకొనఁబోయెను. అంతట హఠాత్తుగ ఈశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి సుందరమూర్తి చేయి పట్టుకొని కలిక్కామనాయనారును బ్రతికించి తిరోహితుఁడయ్యెను.

పిమ్మట నాయనారులు ఇరువురును ఒకరి కొకరు నమస్కరించుకొని చాల నాదరించుకొని, గౌరవించుకొనిరి. సుందరమూర్తి కలిక్కామనాయనారు యింట విందు కుడిచి, ఆతనిం దనయూరికిఁ గొనిపోయి విందు పెట్టెను.

పిదప కలిక్కామనాయనారు బ్రతికియున్నంతకాలమును శివపూజాధురంధరుఁడై యుండి, అవసానమున సాయుజ్యమును బడసెను.

---

95. సద్వస్తునాయనారు

చేదిదేశమున తిరుక్కోవలూరు అను గ్రామమున మెయ్‌ప్పొరునాయనారు అను నొకయాతఁడు ఉండెను. ఆతఁడు మలయమహానాడునకు ప్రభువు. వేదశాస్త్రముల గుప్తార్థముల నెఱింగినవాఁడు. మఱియు శివభక్తుల యుదయమే సద్వస్తువు అని తలంచువాఁడు; కావున నాతనికి సద్వస్తునాయనారు అని పేరువచ్చెను. ఆతఁడు రాజ్యపాలనమున ఏలోపమును లేకుండునట్లు నడచెను. శివక్షేత్రములయందు అక్రమములును, లోపములును లేకుండునట్లు ఏర్పాటుచేసెను. శివభక్తులను నిరంతరమును సేవించును. శివపురాణములయందు ఆతనికి చాల నాసక్తియుండెను.

ఒకప్పుడు ముక్తినాథుఁడు అను నొక ఇరుగుపొరుగురాజు యుద్ధమునకు వచ్చి కోట ముట్టడించెను. సద్వస్తునాయనారును సంకోచింపక సకలమును సన్నద్ధముగావించుకొని ఎదిరించెను. పోరు ఘోరమయ్యెను. ఇరువాఁగులవారును చాల పట్టుదలతోఁ

బోరసాగిరి. నాలుగైదు దినములు గడచునప్పటికి ముక్తినాథునకు జయించుట కష్టమని తోఁచెను. అంత నాతఁడు మోసముచేసి జయము బడయనెంచి శివభక్తునివలె విభూతిని జడలను కాషాయాంబరములను దాల్చి బాకును పుస్తకమువలెఁ గట్టుకొని నిశీథమునఁ గోటదెసకు బయలుదేఱెను.

సద్వస్తునాయనారు శివభక్తులను అత్యంతాదరముతోఁ బూజించుట యెఱుంగుదురు; కావున భటులు తలుపులు తెఱవకయే ఆతని నెట్లో కోటలోఁ బ్రవేశపెట్టిరి. "ఇఁక మనము కోటలోఁ బాగా వేశితిమని యానందించుచు నాతఁడు కవాటములు అన్నియు దాఁటి రాజు శయనించియున్న మేడచెంతకుఁ బోయెను. రక్షకపురుషులు 'రాజు గాఢనిద్రం దవిలియున్నాఁడు' అని చెప్పిరి; కాని 'వలనుపడదు. నిలిచియుండఁగా మేము సద్వస్తునాయనారుం జూడవలెను. వారి కిప్పుడు మేము యుద్ధములో జయము బడయుటకు మంత్రోపదేశము చేయవలసియున్నది. అందులకు ఇదియే సమయ'మని జంగమవేషధారి యగు ముక్తినాథుఁడు పలుకఁగా, రక్షకభటులు నిజము కాఁబోలు ననుకొని లోపలకుఁ బోనిచ్చిరి.

అప్పుడు సద్వస్తునాయనారు రాజు రాణితో నేకశయ్యపైఁ బరుండియుండెను; కాని రాణి అప్పటి కింకను మేల్కొనియున్నది; కావున తటాలున లేచి నమస్కరించి, భర్తను లేపెను. సద్వస్తునాయనారు లేచి ఎదుట సాక్షాత్పరమశివునివలె నిలిచియున్న జంగమునిఁ జూచి సాష్టాంగదండప్రణామములు ఆచరించి 'దాసుఁడు ఆజ్ఞలకై వేచియున్నాఁడు' అని పలికెను. 'శివాజ్ఞచే ఈయుద్ధమున జయము కలుగుటకై నీకొకమంత్రమును ఉపదేశించుటకు వచ్చితిమి. నీవును మేమును దక్క నిక్కడ మఱియెవ్వరు నుండఁగూడదు' అని జంగము చెప్పెను. రాజు రాణిని పంపివేసి, 'ఇంకేమి?' యనెను. 'నీవు నాకు సాష్టాంగపడి భగవంతుని బ్రార్థింపుము' అని జంగము ఆజ్ఞాపించెను. రాజట్లే చేసెను. తోడనే ముక్తినాథుఁడు ఆయుధమును విప్పి సద్వస్తునాయనారును నఱకెను.

రాజు ముఖ్యానుచరులలో దత్తుఁడనువాఁడు ఒక్కఁడు. ఆతఁడు జంగము ఆసమయమున అంతఃపురము సొచ్చుటఁ జూచి అనుమానించి, వెంట వచ్చి తలుపు చాటున నక్కియుండెను; కావున ఈపని జరిగినవెంటనే కటారిదూసి జంగముపైఁ బడి పొడువఁబోయెను. అంతట సద్వస్తునాయనారు 'వలదు. నాకు సంగతి యంతయు నిప్పుడు బోధపడినది. అయినను ముక్తినాథుఁడు ఇప్పుడు జంగమవేషధారియై యున్నాఁడు; కావున ఆతనియందు కొంచెమైనను శివాంశ యుండకపోదు. నాకిది యకాల మరణమేయైనను నాకు సద్గతి కరతలామలక మగును. ఇట్టి యుపకారమును జేసిన ముక్తినాథునకు నీవు అపకారము చేయవలదు' అని యాజ్ఞాపించెను.

రాజాజ్ఞను జవదాటఁజాలక దత్తుఁడు మాఱుపలుకక యూఱకుండెను. అపుడు రాజు మఱల 'దత్తుఁడా! నీవలెనే ముక్తినాథుడు చేసిన పనిని మనవారు అనేకులు చూచియుందురు. వారందఱును ఈతనిని సంహరించుటకు వేచియుందురు. అట్టిది ఏమియును జరుగకుండ నీతనిని కోట దాటించిరమ్ము' అని చెప్పెను. దత్తుఁడు అట్లే యని, ముక్తినాథుని వెంట నిడుకొని బయలుదేరెను. దారిలో రక్షకభటులు అనేకులు ముక్తినాథునిఁ బొడువఁబోయిరి; కాని దత్తుఁడు రాజాజ్ఞను దెలిపి వారి నందఱను వారించెను. ముక్తినాథుఁడు కోట దాటిపోయెను. దత్తుఁడు అపుడు వెనుకకు మఱలి తనకొఱకు నిరీక్షించుచున్న సద్వస్తునాయనారు చెంతకువచ్చి సంగతి యంతయు నెఱింగించి, ఆతని యాజ్ఞచే బాకు లాగివేసెను. తోడనే ప్రమథులు సద్వస్తునాయనారు ఆత్మను శివలోకమునకుఁ గొనిపోయిరి. పరమశివుఁడు దానిని తన అనంత తేజస్సులోలీనము చేసికొనెను.

96. ఎరిభక్తనాయనారు

కొంకణదేశమున రాజధానియగు కరువూరునందు ఎరిభక్తనాయనారు అను నొక మహాత్ముఁడు ఉండెను. ఆతఁడు శివాగమములను బాగుగఁ జదువుకొనెను. శివభక్తులను సేవించుట యనినను, శివపురాణములను జదువుటయనినను, వినుట యనినను అతనికి ఎంతో ప్రీతి. ఆతఁడు ఆయుధవిద్యలోఁ జాల నిపుణుఁ డగుటచే శివభక్తులకు ఏమయిన నాపదలు సంభవించునెడల నెట్టి సాహసకార్యము నైనను జేసి వారిని రక్షించును.

ఆ గ్రామమున శివకామియాండారు అను మఱియొక శివభక్తుఁడు ఉండెను. ఆవృద్ధుఁడు అనుదినమును స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములను నిర్వర్తించుకొని, పూలు కోసి మాలలు కట్టి స్వామికి సమర్పించుచుండును. ఒకనాఁడు ఆతఁడు పుష్పమాలికలను ఆలయమునకుఁ గొనిపోవుచుండఁగా, ఆపట్టణము నేలు కీర్తిచోళమహారాజుగారి పట్టపుటేనుఁగు ఆదారిన బోవుచు వృద్ధుని చేతిలో నున్న పూలసజ్జను తొండముతో నూడఁబెఱికికొని నలిపివేసి దూరముగాఁ బాఱవేసెను. అదిచూచి శివకామియాండారు ఆగ్రహమహోగ్రుఁడై ఆయేనుఁగును గొట్టుటకు వెనుకఁ బరువెత్తెను; కాని దానితో సరిగ పరుగెత్తఁజాలక కూలఁబడిపోయెను.

అది చూచి ఎరిభక్తనాయనారు త్రిశూలమును ధరించి, శీఘ్రముగఁ బోయి శివకామియాండారు నోదార్చి, "మిమ్ము పీడించిన ఏనుఁగు ఎట్లు పోయినది?" అని యడుగఁగా, ఆవృద్ధుఁడు అది పోయిన దిక్కు చూపెను, తోడనే ఎరిభక్తుఁడు మనో

వేగముతోఁ బోయి ఏనుఁగును దాఁకెను. అది వెనుదిరిగి ఎదిరించెను. వెంటనే ఎరిభక్తుఁడు దాని తొండమును నఱికి అంతలో చిత్రవధ గావించెను. ఏనుఁగు క్రిందఁబడి గీపెట్టుచు మరణింపఁగా, దానిమీఁద నున్న మావటివాఁడుఒకఁడును రౌతులు ఇరువురును తటాలున క్రిందికి దుమికి నాయనారుపైఁ బడిరి; కాని ఉత్తరక్షణము నందే నాయనారు వాండ్రను సంహరించి, కోపముతీఱక గ్రుడ్లు ఎఱ్ఱఁజేసి పడిపోయిన శవములమీఁదఁ బరవళ్లు త్రొక్కసాగెను.

ఈవార్త రాజునకుఁ దెలియవచ్చెను. వెంటనే యాతఁడు "పట్టపుటేనుఁగును జంపిన అల్పాయుష్కుఁడు ఎవఁడురా ?" అని యఱచుచు, పదుగురు వీరులను వెంట నిడుకొని అక్కడకు వచ్చెను. అప్పటి కింకను ఎరిభక్తుఁడు వీరభద్రావతారము దాల్చి పరవళ్లు త్రొక్కుచుండెను. అదిచూచి కీర్తిచోళమహారాజు "ఈతఁడు మానవ మాత్రుఁడు కాఁడు. వీరభద్రుని యంశమున జనించిన శివయోగి. భద్రగజమును ఎవఁడో సామాన్యమానవుఁడు చంపె ననుకొంటిని. తగినంతకారణము లేకుండ నీతఁడు భద్రగజమును జంపియుండఁడు" అని శాంతించి, వీరులను వెనుకకుఁ బంపి వేసి గుఱ్ఱముదిగివచ్చి దూరమునుండియే నమస్కరించి "మహాత్మా! కారణము లేనిదే శివయోగులు ఆగ్రహపడరు. తమయాగ్రహము ఏనుఁగును, మావటివానిని, రౌతులను జంపుటతోఁ దీఱియుండకున్నచో ఈదాసునిఁగూడ సంహరింపుఁడు" అని చెంతకుఁ బోయెను. అపుడు ఎరిభక్తుఁడు కొంచెము శాంతించి, జరిగిన దంతయు నెఱింగించెను. రాజు అది విని "ఎంతపని జరిగినది. లేకున్న శివయోగికి ఇంతటి యాగ్రహ మేలవచ్చును ? ఈక్షుద్ర భద్రగజము స్వామికైంకర్యమునకు భంగము గలిగించినది; కావున దీనికి ఈశిక్ష తగియేయున్నది. మావటివాఁడును, రౌతులును ఏనుఁగు దౌర్జన్యము చేయుచుండఁగాఁ జూచుచు నూరకున్నారు; కాన వాండ్రకుఁ గూడ తగినశిక్షయే యైనది; గాని ఏనుఁగు చేసిన పాపము ఇంకను దీఱలేదు. నేను గూడ మరణించినఁ గాని అది పోదు" అని తలంచి రాజు "నన్నుఁగూడ సంహరించి, మీకోపము రూపమున నున్న ఏనుఁగుచేసిన పాపమును తొలఁగింపుఁడు" అని మొల లోని కత్తిఁదీసి శివయోగికి అందించెను; కాని ఆతఁడు అందుకొనఁ డయ్యెను. రాజు వినలేదు అని మఱల నట్లే చెప్పెను. అపుడు ఎరిభక్తుఁడు, "రాజు హృదయము చాల సున్నితమైనది. అది పశ్చాత్తాపముచే దహింపఁబడుచున్నది. ఇప్పుడు ఈకత్తిని బుచ్చుకొనకున్నచో నీరాజు ఆత్మహత్య గావించుకొనును" అని భావించి, దానిని చేకొని "నీభక్తిని ఎఱుంగక నేను త్వరపడితిని; గావున శిక్షగా నన్ను సంహరింపుము" అని త్రిశూలమును అందించెను; గాని రాజు దాని నందుకొనలేదు. "ఇతఁడు సంశయగ్రస్తుఁడైనాఁడు, ఇది యాతనివలనఁ గాదు" అని తలంచి, ఎరి

భక్తుఁడు తన్ను దాఁ బొడుచుకొనుటకు శూలము నెత్తెను. అప్పుడు పరమశివుఁడు అశరీరవాక్కులతో 'సాహసము వలదు. మీభక్తినిఁ బరీక్షించుటకు నేను ఇట్లు చేసితిని' అని పలికెను. ఎరిభక్తుఁడును రాజును ఆశ్చర్యపడిరి. ఇంతలో ఏనుఁగును, మావటివాఁడును, రౌతులును లేచిరి. పూలసజ్జ చక్కని పూలదండలతో నిండి యుండెను. ఇది యంతయుఁ జూచి అందఱు నబ్బురం పడిరి. అంతట ఎరిభక్తుఁడును, రాజును ఒకరికొకరు మ్రొక్కుకొని కౌఁగిలించుకొని స్వామి కోవెలకుఁ బోయి సేవించిరి. శివకామియాండారు పూలసజ్జను గైకొని ఆలయమునకుఁ బోయెను. మావటివాఁడు రౌతుల నెక్కించుకొని ఏనుఁగును దోలుకొనిపోయెను.అందఱును రాజును ఎరిభక్తుని నుతించుచు వెడలిపోయిరి. ఎరిభక్తనాయనారు బ్రతికియున్నంతకాలము నిట్లు ప్రవర్తించి అవసానమున శివసాయుజ్యమును బడసెను.

---

97. గుగ్గులుకలశనాయనారు

చోళదేశమున తిరుక్కడయూరు అను గ్రామమున కలశుఁడు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు యుక్త వయస్కుఁడైనదిమొదలు ఆగ్రామమున నున్న వీరట్టానమనుగుడియందు వేంచేసియున్న పరమశివుని అనుదినమును గుగ్గిలముతో ధూపము వేయుచుఁ బూజించుచుండెను. ఈకారణమువలననే ఆతనికి గుగ్గులుకలశనాయనారు అనుపేరు వచ్చెను.

ఆతఁడు ఇట్లు కొలఁదిదినములు చేయునప్పటికి ఇంటనున్న ధనమంతయు నైపోయెను. అదిచూచి యాతఁడు 'ఏమి వచ్చినను శివపూజ మానఁగూడదు' అని నిశ్చయించుకొని ఒక్కొక్క మాన్యమునే యమ్ముచు, ఆక్రయధనముతో యథాపూర్వముగ గుగ్గిలమును సంపాదించుచు శివపూజ జరుపుచుండెను. మఱికొన్ని దినములు గడచునప్పటికి మాన్యములేఁ గాక అమ్ముటకు మఱియేవస్తువును గూడ లేకపోయెను. ఇంట భార్యాపుత్రులు అన్నములేక మలమల మాడసాగిరి. నాలుగైదురోజులు ఉపవాసములు చేసిన తరువాత ఆతనిభార్య తన కంఠమున నున్న మంగళసూత్రమును దీసియిచ్చి, "దీనిని విక్రయించి ధాన్యము కొని తీసికొని రండు" అని భర్తకు ఇచ్చెను. అదిగొని నాయనారు బజారునకుఁ బోవుచుండఁగా, నొకవర్తకుఁడు విక్రయించుటకు గుగ్గిలపుమూటలను భుజములమీఁద నిడుకొని ఎదురుగ వచ్చుచుండెను. నాయనారు అదిచూచి "ధాన్యమును గొనుటకంటె దేవునకు ఉపయోగింపవచ్చును; కావున గుగ్గిలము కొనుటయే మంచిది" అని భావించి ఆమంగళసూత్రమును ఇచ్చివేసి, ఆవర్తకుని చెంతనున్న గుగ్గిలపు మూట

లను గైకొని ఆలయమునకుఁ బోయి యథాప్రకారముగ ఈశ్వరుని బూజింప సాగెను.

ఇంట నాతని భార్య ఎంతసేపటికి భర్త ధాన్యము పట్టుకొని రాకయుండుటఁ జూచి క్షుద్బాధవలన మఱింత పీడింపఁబడఁజొచ్చెను. పిల్లలు గోలుగోలున ఏడువ సాగిరి.

సాయంత్ర మయ్యెను. అంధకారముగూడ నావరించెను. జామురాత్రి యయ్యెను. అప్పటికిఁగూడ భర్త యింటికి రాకుండుటఁ జూచి భార్య చేయునదిలేక విచారించుచు పరుండెను. రెండుజాముల రాత్రియైన తరువాత పరమశివుఁడు ఆమెకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "మీకు భాగ్యము నొసంగితిని" అని చెప్పి తిరోహితుఁడు అయ్యెను. వెంటనే ఆమె మేల్కాంచి చూడఁగా ఇల్లంతయు పప్పు, బియ్యము, బెల్లము, నేయి మున్నగు ఆహారపదార్థములతోను ధనధాన్యములతోను నిండియుండెను. అందులకు ఆమె మహానందభరితయై వెంటనే వంట చేసి బిడ్డలకు అన్నముపెట్టి తాను భుజించెను. అట నీశ్వరుఁడు "ఆఁకలిగొని యున్నావు. ఇంటికిఁబోయి భుజించి రమ్ము" అని నాయనారునకుఁ జెప్పెను. ఆయాజ్ఞ చొప్పున ఆతఁ డింటికిఁ బోయి అంతయుఁ జూచి ఆశ్చర్యచకితుఁ డయి "ఈభాగ్య మంతయు నెట్లువచ్చినది" అని యడుగఁగా నామె అంతయుఁ జెప్పెను. అందులకు ఆతఁడు ఆనందించి పరమశివుని చాల వినుతించెను.

ఇక్కడ నాయనారును, ఆతని భార్యయు అనంతైశ్వర్యము గలిగినను గర్వింపక లేనిపోని దుర్గుణములను దఱిఁజేరనీయక శివుని శివభక్తులను అనేకవిధముల నాదరించుచు వారిని మృష్టాన్నసంతృప్తులం గావించుచు నుండఁగా తిరుప్పనందాళు అనుస్థలమున నున్న శివలింగము ఒఱఁగియుండుటఁ జూచి ఆనగరమును ఏలురాజు దానిని సరిచేయఁదలఁచి శిథిలమైయున్న ఆలయమును బడఁగొట్టించి లింగమును దీయుటకు ఊరిలోనున్న బ్రాహ్మణులకు సెలవు ఇచ్చెను; గాని ఎందఱు బ్రాహ్మణులు పట్టినను ఆలింగము కదలదయ్యెను. పిదప రాజు లింగమునకు మోకు త్రాళ్లు కట్టించి ఏనుఁగులచే లాగించెను. అయినను ప్రయోజనము కలుగలేదు. "ఇది యెట్లు సాధ్యమగును." అని రాజు ఏమియుఁ దోఁచక విచారింప సాగెను. ఎవరును ఉపాయము చెప్పలేక యుండిరి.

ఈసంగతి గుగ్గులుకలశనాయనారునకుఁ దెలియవచ్చెను. ఆచిత్రము ఏమో చూచిరావలయునని ఆతఁడు ఆయూరు పోఁగా త్రాళ్లతో లాగఁబోయిన ఏనుఁగులును మనుష్యులును మూర్ఛిల్లి పడియుండుటఁ గానవచ్చెను. అపుడు నాయనారు 'నేను గూడ కొంచెము ప్రయత్నించెదను' అని తలంచి మీఁద నున్న ఉత్తరీయ

మును లింగమునకుఁగట్టి లాగెను. తోడనే లింగము లేచి వచ్చెను. అదిచూచు చున్నరాజును ప్రజలును "ఈతఁడు భక్తి రజ్జువుచే ఇట్లు చేయఁగలిగెను" అని ఎఱిఁగి ఆతనిం జాలగౌరవించి, అనేకవిధముల వినుతించి, మఱల యథాపూర్వముగ నాయనారుసాయంబున శివప్రతిష్ఠఁ గావించిరి.

పిదప నాయనారు కొన్నిదినములు అచ్చట నుండి అనేకులను ఉజ్జీవింపఁజేసి, స్వస్థలముఁ జేరుకొనెను. కొన్నిదినములకు వాగీశనాయనారును జ్ఞానసంబంధ మూర్తినాయనారును అచ్చటకు వచ్చిరి. వారిని ఆతఁడు అనేకవిధములఁ బూజించి, బ్రతికియున్నంతకాలమును అనేకధర్మకార్యములను జేసి, అవసానమున శివసాయుజ్యమును బడసెను.

---

98. దండియడిగళ్ నాయనారు

చోళదేశమున తిరువాలూరు అనుగ్రామమున దండియడిగళ్ అను నొక నాయనారు ఉండెను. ఆతఁడు పుట్టుగ్రుడ్డి. అయినను మనస్సున శివుని ధ్యానించుచు అంతరంగదృష్టిచే పరమశివుని దర్శించుచు, ఆయూర నున్న శివాలయమునకుఁ బడుచు లేచుచుఁ బోయి స్వామిని వినుతించి వచ్చుచుండెను.

ఆగ్రామమున నున్నవారు అందఱును జైనులు. వారు ఆ శివాలయము వెనుక నున్న తటాకమును కొంతవఱకు పూడ్చివేసిరి. దండి అందులకు సహింపలేక తన వారితో నెన్నిసారులు చెప్పినను ప్రయోజనము లేకపోవుటఁ జూచి తానే చెఱువు నకు ఇవ్వలియొడ్డున నొకస్తంభమును బాతి రెంటికిని పెద్దత్రాడు కట్టి ఆత్రాడు పట్టు కొని చెఱువులో దిగి జైనులు పోసిన మట్టిని గంపలో నెత్తుకొని మఱల త్రాడు సాయంబున తీరమునకు వచ్చుచు ఈతీఱున స్వామికైంకర్యము చేయుచుండెను.

అది చూచి ఆయూరున నున్న జైనులు 'అంధుఁడా! ప్రాణములకు ఆశ లేదా? ఎందులకు అట్టిపనిఁ జేసెదవు ? ప్రాణాపాయకరమైనపని ఏల చేసెదవు ? మానుము' అని పలికిరి. అందులకు నాయనారు 'ఇది పరమేశ్వరునకుఁ బ్రీతికరమైన కార్యము. నేను ఎట్లు మానఁగలను ?' అని సమాధానము ఇచ్చెను. అంతట జైనులు 'నీనికిఁ గన్నులులేనట్లే చెవులుగూడ లేవు ?' అనిరి. 'నాకు కన్నులు నున్నవి. చెవులు నున్నవి. మీకే లేవు' అని నాయనారు పలుకఁగా 'నీకు కన్నులు ఉండుటయే నిజ మేని మేము ఈయూరనుండము' అని పలికి పోయిరి.

నాఁటిరాత్రి దండికి స్వప్నమున పరమశివుఁడు సాక్షాత్కరించి 'దండీ! చింతింప కుము. నీకు కన్నులు ఇచ్చితిని. జైనుల నందఱను అంధులనుఁగాఁ జేసితిని' అని పలికి

ఆయూరి రాజునకుఁగూడ స్వప్నమున నగపడి 'జైనులు నాయనారునకు అడ్డు తగులు చున్నారు. నీవు నాయనారునకు సహాయము చేయుము' అని యాజ్ఞాపించెను.

మఱునాఁడు రాజు నాయనారు దర్శనమునకు వచ్చి ఏమిసెలవు? అని అడిగెను. అంతట నాయనారు రాజును చెఱువుదగ్గఱకుఁ గొనిపోయి 'జైనులను రప్పింపుము' అనెను. రాజు భటులకు ఆజ్ఞాపించెను. భటులు రాజాజ్ఞను దెలుపఁగా 'జైనులు అందఱును అంధులైరి; కావున పడుచు లేచుచు ఎట్లో అచ్చటకు వచ్చిరి. రాజు 'మీరు పలికిన శపథముప్రకారము ఊరువిడిచి పొండు' అని యాజ్ఞాపించెను. అంతట దురభిమానదూషితులగుజైనులు గ్రుడ్డితనమువలన బాధపడుచునే ఇతరగ్రామములకుఁ బోయిరి కాని అనేక జైనులు దండిని ఆశ్రయించి 'మమ్ము రక్షింపుము' అని ప్రార్థించి శైవులయిరి. వెంటనే వారికి అంధత్వము తొలఁగిపోయెను. దండి బ్రతికినంతకాలమును శివకైంకర్యముచేసి తుదను శివసాయుజ్యమును బడసెను.

99. ఇయర్పగైనాయనారు

చోళదేశమునందలి కావేరీపట్టణమున నొకనాయనారు ఉండెను. అతనిపేరు ఇయర్పగైనాయనారు. అతఁడు గృహస్థాశ్రమమున నుండియు, తామరాకుమీఁది నీటిచుక్కవలె దేనిని అంటక విభూతిధారులయిన ఎల్లవారికిని అడిగినవెల్ల నున్నంత వఱకు లేదనక సకలమును ఇచ్చుచు వారి సంతోషమే పరమశివుని అనుగ్రహ కారణ మని నిశ్చయించి ఆప్రకారము నడచుకొనుచుండెను.

నాయనారు ఉన్నపదార్థములలో నేది యడిగినను ఇచ్చుట ఎల్లరకును జూప వలయునని భావించి, పరమశివుఁడు ఒకనాఁడు శైవాచార్యరూపముతో వచ్చి ఇంటి యెదుట నిలిచెను. నాయనారు ఆతనింగాంచి పరమానందముతో స్వాగతమిచ్చి లోనికిఁ గొనిపోయి 'మహాత్ములు ఊరకరారు. మీరు వచ్చిన కారణము నెఱింగింపఁ గోరినాను' అని వినయముతోఁ బలికెను. అపుడు ఆతఁడు 'అయ్యా! నీవు ఉన్నపదార్థములలో అడిగినదానిని లేదనకుండ నిచ్చువాఁడవు. అని తెలిసికొని, నిన్నొకవస్తువు కోరుటకు వచ్చితిని' అనియెను. నాయనారు ఆనందించి, 'సెలవిండు. తమరు ఏమి కోరినను నాదగ్గఱ నున్నచో తప్పక ఇచ్చెదను' అని మఱలఁ బలికెను. ఆగంతుకుఁడు 'నీభార్యను గోరివచ్చితి' నని సందేహము లేకుండఁ బలికెను. 'ఇచ్చితి' నని మాట యిచ్చి, నాయనారు ఈ సంగతి భార్యకు ఎఱింగించెను. ఆమె తొలుత రిచ్చవడెను; గాని వెంటనే భర్తదీక్షను స్మరించి వల్లెయని యంగీకరించెను. 'ఈయూరు దాఁటు లోపల నీబంధువులు అందఱును నన్ను అడ్డుకొనకుండ నీవు వెంటరావలె' నని

బ్రాహ్మణుఁడు కోరెను. వల్లెయని ఖడ్గము చేఁబూని వెంట బయలుదేఱెను. కొంత దూరము పోవునప్పటికి ఆతని బంధుగులు అందఱును అడ్డువచ్చి ఎదిరించిరి. 'నా భార్యను త్రికరణశుద్ధిగా నిచ్చితిని. మీరు అడ్డుపడఁగూడదు' అని నాయనారు వారించెను; కాని వారు వినక, 'బుద్ధిలేక నీవు ఇచ్చినను మేము అంగీకరింతుమా? ఈయపకీర్తి నీయొక్కనితోఁ బోవునది గాదు' అని కత్తులు తీసిరి. నాయనారు ఒక్కఁడే అందరతోడను గలియఁబడెను. ఒకగడియలో ఎదురుకొనినవారు అందఱును మడిసిరి. నాయనారు నిశ్చింతతో భార్యను ఆగంతుకుని వెంటఁ దీసికొని బయలుదేరెను.

కొంతదూరము వెళ్లిన తరువాత ఆగంతుకుఁడు 'నీవు పోవచ్చును' అని నాయనారునకు అనుజ్ఞనిచ్చెను. నాయనారు పోవుచుండఁగా, ఆగంతుకుఁడు మఱల బిలిచెను. నాయనారు వెళ్లునప్పటికి బ్రాహ్మణుఁడు అదృశ్యుఁడయ్యెను. అదిచూచి నాయనారు ఆశ్చర్యచకితుఁడై ఇటు నటు చూడఁగా పరమశివుఁడు వృషభవాహనారూఢుఁడై పార్వతీసహితుఁడై ఆకసమున సాక్షాత్కరించెను. వారినిఁ జూచి భార్యభర్తలిరువురును మ్రొక్కి వినుతించిరి. అపుడు పరమేశ్వరుఁడు 'మీరిరువురును ఇఁక భూలోకమున నుండఁ దగరు; మాతో రండు' అని వారిని కైలాసమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. ఇది చూచినవారు ఎల్లరును ఆశ్చర్యచకితులై నాయనారు మాహాత్మ్యమును చాల వినుతించిరి. పరమేశ్వరునిఁ జూచిరి; కావున నాయనారు తోడియుద్ధమున నిహతులైనవారందఱును గూడ కైలాసమునకుఁ బోయిరి.

---

100. మారనాయనారు

ఇళయాఙ్కుడి అనుగ్రామమున మారనాయనారు అను నొకపంటకాపు ఉండెను. ఆతఁడు అనుదినమును అనుష్ఠానములు అన్నియుఁ దీర్చికొని మహేశ్వర పూజఁ గావించి వచ్చిన శైవమహాజనులను అత్యాదరముతో గౌరవించి పంచ భక్ష్యపరమాన్నములతోఁ దృప్తులం గావించుచుండును. ఆతఁడు అట్లు చేసిన కొలఁదిని పాడిపంటలు వృద్ధియై కుబేరునివలె అత్యంతధనవంతుఁడు అయ్యెను.

ఒకప్పుడు పరమశివుఁడు ఆతని శివపూజాధురంధరత్వమును శైవార్చనానిరతియుఁ బరీక్షింపఁ దలఁచి సంపదయంతయుఁ దొలఁగిపోవునట్లుచేసి దారిద్ర్యమును గలిగించెను. ఆతఁడు శైవార్చననిమిత్తము భూములు అన్నియు అమ్మివేసెను. భార్య నగలను మంగళసూత్రమునుగూడ నమ్మివేసెను. ఇఁక విక్రయించుటకు వస్తువు లేదయ్యెను. అప్పు అంతకుమున్నే పుట్టుట లేదయ్యెను. ఒకనాఁడు ఆతఁడు ఏమియులేక ఏమి చేయనుం దోఁపక చింతింపసాగెను. అప్పటికి జాముురాత్రి

యయ్యెను. ఆకసమంతయు నుఱుములతోడను మెఱుపులతోడను భయంకరమై యుండెను. అట్టిసమయమున నొక వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు వెదకుకొనుచు నాతనియింటికి వచ్చి 'అన్నము పెట్టుఁడు' అని కోరెను. నాయనారు ఆతని నాదరముతో ఇంటిలోనికి తీసికొనిపోయి తుడిచి ఒకచోఁ గూర్చుండఁ బెట్టి భార్యచెంతకుఁ బోయి "ఒక శివ భక్తుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. అన్నము కోరుచున్నాఁడు. ఏమి యుపాయము" అని యడిగెను. అందులకు ఆమె "ఇంటిలో నేమియు లేదనుట మీకుఁ దెలియనిదిగాదు. చేనిలో చల్లిన విత్తనములు మొలకలు వచ్చినవి గొనిరండు. ఎట్లో కష్టపడి అన్నము వండెదను. కూరకొఱకు ఏతోఁటకూరయైనను తెండు" అని చెప్పెను. ఆతఁడు ఆమాటలు విని ఆవానలోఁ దడియుచునే పోయి భార్యకోరినవి తెచ్చియిచ్చెను.

ఆమె వానిని యుక్తరీతిని పచనము చేసి భర్తకు ఎఱిఁగించెను. ఆతఁడు పిలుచునప్పటికి బ్రాహ్మణుఁడు పరుండియుండెను. మారనాయనారు లేపఁగా వృద్ధుఁడు పరమశివుఁడై లేచెను. అది చూచి నాయనారును భార్యయు నాశ్చర్యపడుచుండఁగా పరమశివుఁడు వృషభారూఢుఁడై పార్వతీసహితుఁడై నిజదర్శన మొసంగి "మీరిఁక భూలోకమున నుండవలదు. కైలాసమునకు రండు" అని వెంటనిడుకొని పోయెను.

101. మూర్తినాయనారు

పాండ్యదేశమునందలి మధురానగరమున మూర్తినాయనారు అను నొక వైశ్యుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు చాలధనవంతుఁడు అయ్యు అందఱవలె దుష్ప్రవర్తకుఁడుగాక సన్మార్గమున నడచుచు ప్రతిదినమును ఆనగరమున వెలసియున్న సోమసుందరేశ్వరస్వామికి మంచిగంధమును సమర్పించుచు కాలము గడపుచుండెను. ఇట్లుండఁగా ఒకరాజు దండెత్తివచ్చి ఆపట్టణమునేలు రాజును జయించి రాజ్యమును స్వాధీనపఱచుకొని మధురానగరసింహాసనము నధిష్ఠించి ప్రజాపాలనము ప్రారంభించెను. ఆతఁడు శుద్ధజైనుఁడు. అగుటచే ఒకమాసములో అనేకజైనులు వచ్చి ఆనగరమునఁ బ్రవేశించి తొల్లిటివారిని అనేకులను తమమతమునఁ గలుపుకొనిరి. కొందఱు జైనమతము కూసుమత మని యెఱింగి అందుఁ బ్రవేశింపఁజాలక లేకున్న రాజువలన బాధలు వచ్చునని తలంచి ఇచ్చవచ్చిన చోటికి లేచిపోయిరి. మూర్తినాయనారుమాత్రము జైనులలోఁ గలియక ఇతరగ్రామములకుఁ బోక అచ్చటనే యుండి యథాపూర్వముగ స్వామికి మంచిగంధమును సమర్పించుచుండెను.

జైనాచార్యులు మూర్తినాయనారు సంగతి రాజునకు విన్నవించిరి. రాజు ఆతనికి మంచిగంధపుచెక్కలు అమ్మకుండునట్లు వర్తకులకు ఆజ్ఞాపించెను. నాయనారు

నాఁడు బజారు అంతయు అనేకపర్యాయములు తిరిగెను; కాని ఎవరును మంచి గంధపుచెక్కలు ఆతనికి ఈయలేదు. అగుటచే నాతఁడు విచారించుచు సోమసుంద రేశ్వరుని సన్నిధికిఁ బోయి తటస్థించినది అంతయు స్వామికి విన్నవించి, అంతలో నొక ఆలోచనము తోఁపఁగా "ఏల విచారము" అని తలంచి తనచేతులనే సాన మీఁద నఱుగఁదీయసాగెను. కొంతసేపటికి ఎముకలు బయలుపడి కొంతవఱకును అఱిగిపోయెను. రక్తము ఆలయ మంతయుఁ గ్రమ్మెను.

అపుడు పరమశివుఁడు ఆతని భక్తికి మెచ్చి సేవానిరతికి ఆనందించి "సాహ సము చాలును లెమ్ము. నిన్ను హింసించిన రాజు చనిపోవును. నీవు రాజ వగుదువు. పిదప జైనాచార్యుల సాయంబున శైవమతమును ఉద్ధరింపుము" అని అశరీరవాక్కు లతోఁ బలికెను. అది విని మూర్తినాయనారు తటాలున లేచి నిలువఁగా చేతులు యథాప్రకారముగ నుండెను. "పరమశివుని తలంపునకు అభ్యంతర మేమి గలదు" అని తలంచుచు ఆతఁడు ప్రాకారములు దాఁటి వీథిలోనికి వచ్చెను.

శివుని ఆజ్ఞాప్రకారము జైనరాజు చనిపోయెను. ఆతని యనంతరము సింహాసన మెక్కుటకు ఇతని సంబంధమైనవారు ఎవ్వరును లేకపోవుటచే "పట్టపు టేనుఁగునకు గంతలుకట్టి వదలుదము. అది యెవ్వరినిఁ దనమూఁపుమీఁద నెక్కించుకొని తీసికొనివచ్చునో వారినే ప్రభువుగా అభిషేకము చేయుదము" అని మంత్రులు అట్లే ఏనుఁగును విడిచిరి. అంత నాయేనుఁగు వీథులు అన్నియుఁ దిరుగుచు, సోమసుందరేశ్వరుని ఆలయము బైట నిలిచియున్న మూర్తినాయనారు చెంతకు వచ్చి మ్రొక్కి వీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని కోటలోనికిఁ గొనిపోయెను. మంత్రులు అందులకు చాల నానందించి నాయనారును దింపి, పట్టాభిషేకప్రయత్న ములు చేయుచుండఁగా "ముందు మీరు శైవమతమునఁ జేరుఁడు" అని నాయ నారు ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రులు అట్లే చేసిరి. అపుడు నాయనారు "నాకు విభూ తియే పట్టాభిషేకమునకు వలయు సామగ్రి. రుద్రాక్షలే ఆభరణములు. జటా జూటమే కిరీటము మీరు వానిని గుఱించి ప్రయత్నింపవల" దని శుభముహూర్త మున సింహాసనము నధిష్ఠించి రాజ్యమును బాలింపఁ దొడఁగెను. నెలదినముల యందే పట్టణమున నున్నవారు అందఱును శైవమతము నవలంబించిరి. పిదప మూర్తినాయనారు బ్రతికియున్నంతకాలమును శైవమతమును వృద్ధిచేసి శైవుల నర్చించి శివపూజాధురంధరుఁడై యుండి అనేక ధర్మకార్యములను గావించి, అవసాన మున శివసాయుజ్యమును బడసెను.

102. నందనారు

చోళదేశమున ఆదనూరులో నందనారు అను నొకపంచముఁడు ఉండెను. ఆతఁడు పూర్వపు ప్రభువులవలన నొసఁగఁబడి పరంపరగా వచ్చుచుండిన భూమిని పండించుకొనుచు శివధ్యానతత్పరుఁడై కాలము గడపుచుండెను.ఆభూమి ఈశ్వరునకు భేరి మృదంగము మున్నగువాద్యములును వీణెయకు తీగలు మున్నగువానిని ఇచ్చుచుండుటకై ఒసంగఁబడినది. ఆతఁడు తనకులవృత్తి చేయుచు తీరిక యైనపుడెల్ల శివాలయము ఎదుటకుఁ బోయి నిలిచి పరమశివుని ధ్యానించుచుండును.

ఆతఁడు అనేక శివస్థలములకుఁ బోయి ఇట్లే స్వామిని సేవించి అచ్చటచ్చట తోఁటలు తటాకములు మున్నగువానినిఁ బ్రతిష్ఠించెను. ఒకప్పుడు ఆతఁడు చిదంబరమునకుఁ బోయి పరమశివుని సేవింపఁగోరెను. అంతలోనే ఆతఁడు "ఏమిలాభము? చండాలుఁడ నగు నన్ను లోనికిఁ బోనీయ" రని నిరాశుఁడయ్యెను; కాని యాతని యాశ సమూలముగ పోలేదు. తుదకు ఆతఁడు "ఎట్లయినను చిదంబరమునకుఁ బోవలయు"నని నిశ్చయించుకొనెను; కాని రేపు రేపు అని చాలదినములు గడపెను.

ఎట్టకేలకు ఆతఁడు చిదంబరమునకుఁబోయెను. ఊరిబైటనే యుండవలసి వచ్చుటచే నాతఁడు అక్కడనే యుండి నటరాజస్వామిని వినుతింపఁజొచ్చెను. నాఁటిరాత్రి స్వామి 'యాతని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "రేపు బ్రాహ్మణులు సకలమును సన్నద్ధము గావింతురు. నీవు అగ్గిగుండములో నుఱుకుము. బ్రాహ్మణుఁడ వయ్యెదవు. తరువాత నీయిచ్చవచ్చినట్లు నన్ను సేవింపవచ్చును" అని చెప్పి బ్రాహ్మణులకుఁగూడ స్వప్నమునందే "రేపు పురద్వారము చెంగట అగ్గిగుండమును ఏర్పఱుపుఁడు పంచముఁడగు నందనారు అందు ఉఱికి బ్రాహ్మణుఁడగును. ఆతనికి మీరు సేవలు చేయుఁడు" అని నియమించెను.

ఈశ్వరాజ్ఞ చొప్పున బ్రాహ్మణులు సకల సన్నాహములను నెఱవేర్చి ఆసంగతి నందనారునకు ఎఱింగించిరి. నందనారు ఈశ్వరాదేశము చొప్పున అగ్గిగుండములో నుఱుకఁగా వెంటనే విభూతి రుద్రాక్షలు జటాజూటమును గల బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడై ఒడ్డునకు వచ్చెను. తోడనే బ్రాహ్మణులు ఆతని ననేకవిధముల గౌరవించి నటరాజస్వామి ఆలయమునకుఁ గొనిపోయిరి. నందనారు అచ్చట స్వామిని సేవించుచు చూచుచుండఁగనే స్వామిలో నైక్యమై అదృశ్యుఁడు అయ్యెను. బ్రాహ్మణులు అందఱును ఆతనిని గుఱించి అనేకవిధములఁ జెప్పుకొనుచు ఇండ్లకుఁ బోయిరి. నందనారు చిదంబరము పోవుటకు రేపురేపుఅని కొన్నిదినములుగడపెను; కావున ఆతనికి అపరవారగమ్యనాయనారు అని మారుపేరు వచ్చెను.

103. అరివాట్టనాయనారు

చోళదేశమున గణమంగల మనెడి గ్రామమున దాయఁడు అను నొకవెలమ యుండెను. ఆతఁడు సేనాధిపతుల వంశములోఁ బుట్టెను. ఆతఁడు భాగ్యవంతుఁడు అయ్యెను, గర్విగాక సదా పరమశివుని ధ్యానించుచు సన్నబియ్యమును కాయ గూరలును స్వామికై యాలయమునకుఁ గొనిపోయి స్వామికి సమర్పించి ప్రతిదిన మును ఈతీరునఁ గైంకర్యము చేయుచుండెను.

ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచునప్పటికి ఆతనికి దారిద్ర్యము సంభవించెను. కూలిచేసిన గాని జీవయాత్ర జరుగని స్థితి వచ్చెను. అయినను ఆతఁడు స్వామి కైంకర్యమును మానలేదు. సన్నబియ్యము లేకున్నను ముదుక బియ్యమును, కాయగూరలు లేకపోయినను ఆకుకూరలును స్వామికి ఆతఁడు భక్తితో సమర్పించు చుండెను. కొన్ని దినములకు బియ్యము లేకపోగా ఆకుగూరలను మాత్రమే సమర్పించెను. మఱికొన్ని దినములకు అదియు లేకపోఁగా, మంచినీళ్లు మాత్రమే సమర్పింపసాగెను.

ఒకనాఁడు ఆతఁడును భార్యయు చాలఁ గష్టపడి పొలములు తిరిగి ఏవో ఆకుఁగూరలు సంపాదించుకొని గుడికి పోవుచుండఁగా చాల దినములనుండి అన్నము తినుట లేదు; గాన దాయఁడు కన్నులుతిరిగి పడిపోయెను. భార్య పరిచర్యచేయఁగా కొంతసేపటికి ఆతనికి తెలివి వచ్చెను. అప్పుడు ఆతఁడు గంపలోని ఆకుఁగూరలన్నియు చెదరిపోయి యుండుటఁ గాంచి "ఇవి ఈశ్వరునకు సమర్పింపరాదు" అని నిశ్చ యించుకొని, "ఇంతకష్టపడి సంపాదించిన వస్తువులు ఈశ్వరునకు సమర్పించుటకు వీలు లేకపోయెను; నిఁక నీబ్రతుకు ఏల" అని ఆతఁడు మొలలోని కైజారు తీసి పొడుచు కొనఁబోయెను. తోడనే పరమశివుఁడు పార్వతీసహితుఁడును వృషభవాహనా రూఢుఁడునై సాక్షాత్కరించి ఆతనిని వారించి "మీభక్తికి మెచ్చితిని. ఇఁక మీరు భూలోకమున నుండనేల?" అని వారిని కైలాసమునకుఁ గొనిపోయెను. చెదరిపోయిన వస్తువులు దేవునకు నివేదింప నర్హములు కావని వానిని వదలిపెట్టెను; కావున ఆతనికి అరివాట్టనాయనారు అని మాఱుపేరు గలిగెను.

---

104. మానక్కంజార్ నాయనారు

కంచారూరిలో మానక్కంజార్ నాయనారు అను నొకవెలమ యుండెను. ఆతని వంశమువారు అందఱును సేనాధిపతులు. ఆతఁడు అచంచల శివభక్తుఁడు. ఆతనికి సకలము నుండెను; కాని సంతానము లేదయ్యెను. అందులకు ఆతఁడు చాల కాలము నిరీక్షించి, తుదకు ఈశ్వరుని గుఱించి తపస్సు చేసెను. కొన్నిదినములకు పరమశివుని అనుగ్రహమువలన ఆతనికి ఒక కుమార్తె కలిగెను.

ఆమె తలిదండ్రులు మిగుల గారాబముతోఁ బెంప శుక్లపక్షచంద్రునివలె దినదినప్రవర్ధమానయై యుక్తవయస్కురా లయ్యెను. యౌవనము ప్రాపించు నప్పటికి ఆమె సుందరియు, విదుషియు, విశేషించి శివభక్తురాలు నయ్యెను. మానక్కంజార్ నాయనారు కొమార్తెకు వివాహము చేయఁదలఁచి వరాన్వేషణము ప్రారంభింపఁగా కలిక్కామనాయనారు ఈసంగతి తెలిసికొని ఆమెను తనకు మాట్లాడుటకు రాయబారుల నంపెను. యుక్తసమయమున వారు కంచారూరికిఁ బోయి తమరాక నెఱింగింపఁగా మానక్కంజార్ నాయనారు సంతోషముతో నంగీకరించెను.

కలిక్కామనాయనారు మహానందముతో బంధువుల నందఱను వెంటనిడుకొని మహావైభవముతో తరలివచ్చెను. నాఁడు ఒక శైవాచార్యుఁడు మానక్కంజారునాయనారు ఇంటికి వచ్చెను. నాయనారు ఆతనిని చాల నాదరించి లోనికిఁ దీసికొనిపోయి ఆతిథ్యము స్వీకరింపఁ గోరఁగా "మీయింట జరుగఁబోవు కార్యము ఎద్ది?" అని ఆగంతుకుఁడు అడిగెను. పెండ్లి అని నాయనారు చెప్పఁగా, ఆబ్రాహ్మణుఁడు "వధువు నిచ్చుటకుఁ దెమ్ము" అనెను. నాయనారు తేఁగా, "ఈమె శిరోజములను నాకిచ్చెదవేని నీయింట నాతిథ్యము స్వీకరించెద" నని బ్రాహ్మణుఁడు మోమోటము విడిచి పలికెను. తోడనే నాయనారు ఆనందముతో కత్తెర తెచ్చి కొమార్తె శిరోజములను కత్తిరించి యీయఁగా బ్రాహ్మణుఁడు పుచ్చుకొని, ఆకాశమున వృషభారూఢుఁడై ఉమాశంకరుఁడై నిలిచెను. మానక్కంజారునాయనారు అప్పుడు శంకరుఁడు వచ్చినది దెలిసికొనఁజాలకపోయితినే యని వగచి, సాగిలఁబడి మ్రొక్కి, అనేకవిధముల వినుతించెను. అందులకు ఆనందించి పరమశివుఁడు ఎప్పుడును దనచెంతనుండి తననామమును ఉచ్చరించుటకై నాయనారును దనతోఁ దీసికొనిపోయెను. అది చూచి బంధువులు అందఱును ఆశ్చర్యాతిరేకముచే మైమఱచిరి.

అట కలిక్కామనాయనారు విడిదిలో నీవార్త విని పెండ్లివారి యింటికివచ్చి అకేశయైయున్న వధువు నారసి "అకేశను పెండ్లియాడుట శాస్త్రవిరుద్ధము" అని

ఆమెను బెండ్లియాడుటకు నిరాకరించెను. అంతట పరమశివుఁడు "వత్సా! నీకు అట్టి సందేహము వలదు" అని అశరీరవాక్కుతోఁ బలికెను. మఱలఁ జూడఁగా వధువు యథాపూర్వముగ సకేశియై యుండెను. పరమేశ్వరునకు తనయందు అనుగ్రహ మున్నందునకు ఉప్పొంగుచు కలిక్కామనాయనారు ఆమెను పెండ్లియాడెను.

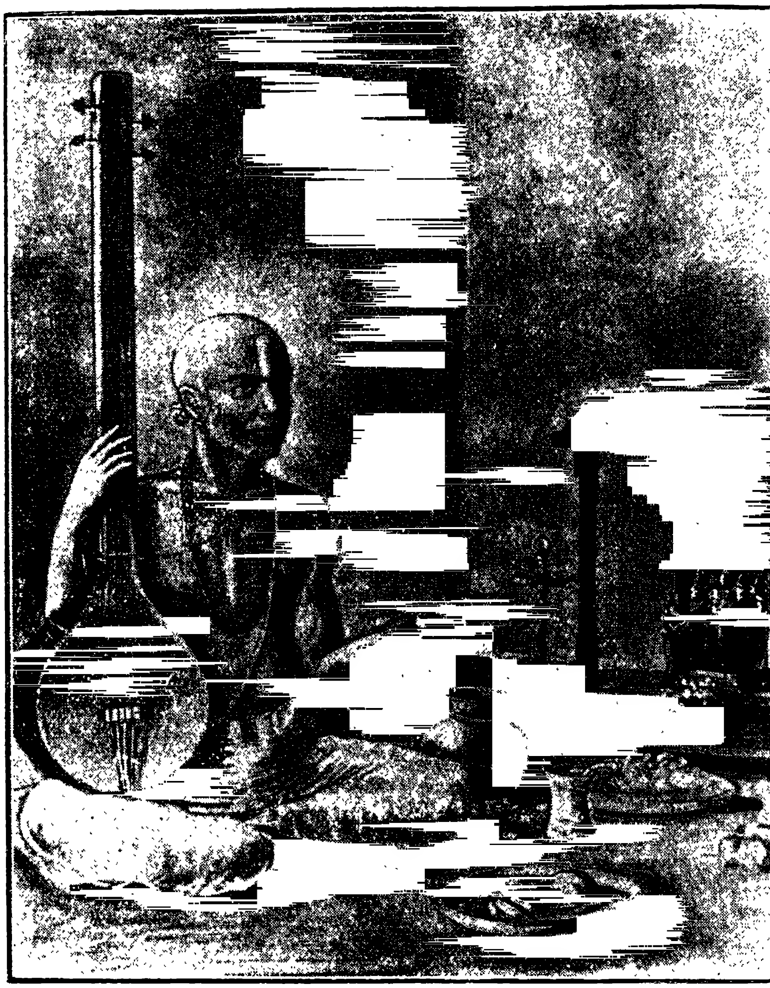
---

105. ఆనాయనాయనారు

పక్షదేశమునందలి మంగుళూరు అను నొకగ్రామమున ఆనాయనాయనారు అను నొక యాదవకులజుఁడు ఉండెను. ఆతనికి శివపూజయనినను శైవార్చనయనినను శివపురాణాగమాదులను వినుట యనినను పరమప్రీతి. ఆతనికి పిల్లనగ్రోవి యూఁదుటయందు చాల నేర్పుఁగలదు. ఆతఁడు ప్రతిదినమును తోడి గొల్లపిల్లవాండ్రతో అడవికిఁ బశువులను దోలుకొనిపోయి మేపుచు పిల్లనగ్రోవి యూఁదుచుండును.

ఒకనాఁడు ఆతఁడు ఒక మఱ్ఱిచెట్టుక్రింద వేణువులో పంచాక్షరిని వాయింపఁ దొడఁగెను. ఆగానమాధుర్యమును గ్రోలి పశువులు పరవశములై నెమరువేయుట మాని చెంతఁ జేరి వినసాగెను. గొల్లవాండ్రు చేష్టలు దక్కియుండిరి. పాములు, వ్యాఘ్రములు, సింహములు, గజములు మున్నగు క్రూరజంతువులు, లేళ్లు, దుప్పులు, జింకలు, నెమిళ్లు మున్నగునవియు సహజవైరమును మఱచి, యొకచోఁ జేరి ఆనందముతో వినసాగెను. కిన్నరకింపురుషవిద్యాధరాదులు విమానారూఢులై ఆకసమున నిలిచి వినసాగిరి.

అప్పుడు పరమశివుఁడు ఉమాసహితముగ వృషభారూఢుఁడై ఆకసమున సాక్షాత్కరించి, ఆనాయనాయరును బిలిచి, "వత్సా! నీగానము త్రిలోకముల యందును గూడ నత్యద్భుతమై యున్నది. నారదతుంబురాదులుగూడ నిట్లు పాడఁజాలరు. నీగానమును వినకుండ మేము ఉండఁజాలము; గావున మాతో కైలాసమునకు రమ్ము" అని యాతనిం గైలాసమునకుఁ గొనిపోయిరి. అది చూచుచున్న పసులకాపరులు ఆశ్చర్యచకితులైరి.

త్యాగరాజు—543.

106. త్యాగరాజు

ఖరహరప్రియ - రూపకము

పల్లవి

రామనీసమాన మెవరు రఘువంశోద్ధారక॥ రామ॥

అనుపల్లవి

భామా మరువంపు మొలక భక్త్యనుపంజరపు చిలుక॥ రామ॥

చరణము

పలుకు పలుకులకు తేనె - లొలుకుమాటలాడుసోద

రులుగలహరి త్యాగరాజ - కులవిభూష మృదుసుభాష॥ రామ॥

చోళదేశమునందలి పంచనదము అనుపుణ్యక్షేత్రమున రామబ్రహ్మము అనునొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు జ్ఞానవైరాగ్యములు కలవాఁడై శ్రీరామచంద్రుని సదా భజించుచు ఐహికభోగాభిలాషిఁ గాక కలదానితో తృప్తిపడుచు కాలము గడపుచుండెను. ఆతనిభార్య పేరు శాంత. ఆమె పేరునకుఁ దగినట్లు శాంతస్వరూపిణి. పతిమాటను జవదాఁటియెఱుఁగని పతివ్రత. శ్రీరామనామస్మరణము నెప్పుడును మానియుండనిభక్తురాలు. ఈతీరున ఆదంపతులు ఇరువురును పరస్పరప్రేమతోఁ గాలము గడపుచుండఁగా, కొన్ని దినములకు ఇరువురు కుమారులు కలిగిరి. పెద్దవానికి జప్యేశుఁడు అనియు, చిన్నవానికి త్యాగరాజు అనియు పేరులు పెట్టఁబడెను. రామబ్రహ్మము వారిని మిగుల గారాబముతోఁ బెంచుచు, యుక్తసమయములయందు అక్షరాభ్యాసము చౌలోపనయనాదులను గావించి, విద్యాభ్యాసార్థము గురునికటమునకుఁ బంపెను; కాని జప్యేశునకు విద్య అంటలేదు. ఆతనికి ఆటపాటలయందును, అల్లరి చేయుటయందును గల ఆసక్తి మఱి యెందును లేదు. అందులకుఁ తోడుగ నాతఁడు మందబుద్ధి. త్యాగరాజు అట్లుకాదు. ఆతఁడు ఎప్పుడును ఆటపాటలయందును అట్టివిషయములయందును గాలము బుచ్చి యెఱుఁగఁడు. కుశాగ్రబుద్ధి యగుటచే గురువుచెప్పినదియెల్ల వెంటనే గ్రహించుచు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును శ్రీరామచంద్రుని ధ్యానించుచు అచిరకాలమునందే విద్యను ముగించి ఇంటికిఁ జేరుకొనెను.

జప్యేశుఁడు యథాపూర్వముగ ఆటపాటలయందే కాలము గడపుచుండెను. త్యాగరాజు వాని మార్గమునఁ బోక దేవతార్చనము నిమిత్తము తండ్రికి పుష్పాదికములు నందిచ్చుచు వీలయినప్పుడెల్ల ఆగ్రామమున గల వీణ వేంకటదాసు అను

విద్వాంసునిచెంత సంగీతవిద్య నభ్యసించుచు ఉండెను. కొలఁదిదినములయందే ఆత నికి సంగీతసాహిత్యములయందు అఖండవైదుష్య మలవడెను. అప్పుడు శ్రీరామ చంద్రుని దివ్యగాథలను ఇరువదినాలుగువేలకీర్తనలుగా రచింపవలయు నని సంకల్పించి త్యాగరాజు తొలుత "గిరిరాజసుతాతనయ" అనుకీర్తనముతో గణపతిప్రార్థనము గావించెను. తోడనే గణపతి సాక్షాత్కరించి "నీయభీష్టము నెఱవేఱును" అని చెప్పి తిరోహితుఁ డయ్యెను. అందులకు త్యాగరాజు పరమానందభరితుఁడై 'నిన్నే భజన సేయువాఁడ' 'జగదానందకారక' 'దుడుకుగల' 'ఎందఱో మహాను భావులు' 'కనకనరుచిరా' అను అయిదుకీర్తనలతో శ్రీరాముని వినుతించెను.

కొన్ని దినములు గడచినతరువాత రామబ్రహ్మము తన కుమారులకు ఇరు వురకును వివాహములు చేసి కొలఁదిదినములకే స్వర్గమునకుఁ బోయెను. పిదప అల్లరిచేయుటయందు ప్రసిద్ధుఁడైన జప్యేశుఁడును, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబంధురుఁడు అగు త్యాగరాజును ఒకరితో నొకరికి సయోధ్య లేకపోవుటచే విభక్తులయిరి. ఇంటిలో సగముభాగమును, తండ్రిపూజించు శ్రీసీతారామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నాంజ నేయవిగ్రహములును త్యాగరాజునకు వచ్చెను. త్యాగరాజు ఆవిగ్రహములను అలంకరించి పూజించి "కొలువై యున్నాఁడే" "కొలువమరెగదా" యను కీర్తనలతో వినుతించెను. ఇట్లుండఁగా, ఆచార్యుఁడు లేనిదే మోక్షము కలుగదని తలంచి, ఆతఁడు మహాభక్తుఁడు అగు నారదుని ప్రార్థించెను. తోడనే నారదుఁడు సన్యాసివేషముతో వచ్చి నిలిచెను. త్యాగరాజు చాల ఆదరించినపిదప, సన్యాసి "భక్తశేఖరా! నీవు శ్రీరామచంద్రునిమీఁద రచించిన కీర్తనములను వినవలయునని వచ్చితిని. నాకోరికఁ దీర్పుము" అని కోరెను. త్యాగరాజు ఆతఁడు నారదుఁడే అని గ్రహించి 'రామా నిన్నే' 'శ్రీనాదర' 'నారద గురుస్వామి' 'వరనారద' అనుకీర్తనములను గానము చేసెను. నారదుఁడు తన్నుగ్రహించినందులకు అబ్బురపడుచు ఆతని గాననైపుణ్య మునకు మిగుల ఆనందించి తారకమంత్రమును ఉపదేశింపఁగా త్యాగరాజు పరమా నందభరితుఁడై 'ధ్యానమే' 'ముమ్మూర్తులు' 'సందేహమును తీర్పుము' అనుకృతులను బాడి నారదుని ఆనందపఱిచెను. అంతట నారదుఁడు 'స్వరార్ణవము' అను నొక గ్రంథమును ఒసంగి అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

అదిమొదలు త్యాగరాజు అనేకసందర్భములయందు విసుగువిరామములు లేకుండ భక్తిపరవశుఁడై రచియించిన కృతులకు లెక్కలేదు. ఆతఁడు వాగీశనాయ నారునకు శంకరుఁడు ప్రత్యక్షమయినయాక్షేత్రమునఁగల దక్షిణకైలాస మను ఆల యమునకు భార్యతోఁగూడ ప్రతిదినమునుపోయి దినమునకు లక్షయు నెనుబదివేల పర్యాయములు రామనామమును స్మరించి భగవంతునకు సమర్పించుచువచ్చెను. భక్తి

లేని నరులను గాంచి ఆతఁడు పరితాపపడుచు, ననేకకృతులను నిర్మించెను. ఆతని కీర్తనలను ఆలకించి అనేకులు ఐహికసుఖాశ వీడి, మోక్షేచ్ఛులై శ్రీరామచంద్రునిఁ గొలువసాగిరి. దక్షిణకైలాసమున తొంబదియాఱుకోట్ల రామనామములను జపించి ముగించిననాఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నాంజనేయాదులతో సాక్షాత్కరించి అభయ మీయఁగా త్యాగరాజు ఆనందపరవశుఁడై, కొంతతడవునకు తెలివి తెచ్చుకొని శ్రీరామచంద్రునకు అనేకసాష్టాంగములు ఆచరించి, 'నన్ను వినా సుఖము' 'శ్యామసుందరాంగ' మున్నగు అనేకకృతులను రచించెను. అదిమొదలు ఆతఁడు తాను శయనించుటకుపూర్వము పాలు, పండ్లు, పంచదార మున్నగువస్తువులను శ్రీరామవిగ్రహము సన్నిధి నుంచి 'ఆరగింపవే' 'విడెముసేయవే' మున్నగు కృతులతోఁ బ్రార్థించి శయనింపసాగెను. మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమున చూచునప్పటికి పెట్టిన వస్తువులు సగము సగమే ఉండసాగెను. అది చూచి త్యాగరాజు, ఆనంద వివశుఁడై భగవచ్ఛేషమును అతిభక్తితో స్వీకరించుచుండెను.

ప్రతిసంవత్సరము నాతఁడు పెక్కుసారులు బ్రాహ్మణసంతర్పణలు చేయుచుండు వాఁడు. ఆతని క్రొత్తకీర్తనలను వినుటకు వచ్చువారిసంఖ్య ఇంతింతని చెప్పుటకు అయితిగాదు. జప్యేశుఁడు కారణములేకయే త్యాగరాజుచేయు ఉత్సవములకును, సంతర్పణములకును అనేక విఘ్నములను గలుగఁజేయుచుండువాఁడు. ఒకనాఁడు ఆతఁడు అంతటితో నూరకుండఁ జాలక, త్యాగరాజు అర్చించు శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నాంజనేయ సహితముగు శ్రీరామవిగ్రహమును కొనిపోయి కావేరి నదిలోఁ బాఱవేసెను. అది తెలిసి త్యాగరాజు నిద్రాహారములను మాని, 'అన్యాయముసేయకురా' 'నాయెడవంచన' 'మరియాదగాదుర' 'మరియాద గాదయ్య' 'ఎందు డాగినాఁడో' 'చేరరావదేమిరా' మున్నగు అనేక కీర్తనలను బాడుచుఁ బ్రార్థింపఁగా, శ్రీరాముఁడు త్యాగరాజు దీక్షను ఒకసంవత్సరము పరీక్షించి, కావేరి నది ఇసుకలో దొరికెను. త్యాగరాజు నాఁడు బ్రహ్మానందభరితుఁడై ఆవిగ్రహములను ఇంటికిఁ గొనివచ్చి సంప్రోక్షణచేసి, 'రఘువీర రణధీర' 'ముద్దుమోము' 'అలకల్లలాడ' 'శ్రీరామ జయరామ' మున్నగుకీర్తనలతో కొనియాడి తన అన్న మంచిమార్గమునకు రావలెనని శ్రీరామునిఁ బ్రార్థించెను. వెంటనే రాముఁడు అట్లు అనుగ్రహించెను. అదిమొదలు జప్యేశుఁడు తమ్మునితోఁగూడి రామభజనము చేయ సాగెను.

ఒకనాఁడు త్యాగరాజు భార్యయు, ధర్మసంవర్ధనీదేవియు ఏదో మాట్లాడు కొనుచుండిరి. ఇంతలో త్యాగరాజు లోనికి వెళ్లెను. అది చూచి దేవి వెంటనే తిరోహిత యయ్యెను. అపుడు ఆతఁడు "నీవెవరితో మాట్లాడుచున్నావు?" అని యడిగి

భార్యవలనఁ బ్రత్యుత్తరము బడయక, ఇంతలో అంతయుఁ దెలిసికొని "తెలిసి తెలిసికొంటి" "అంబ నిన్ను కన్న తల్లి" "నన్ను కన్నతల్లి" మున్నగు కీర్తనలను బాడి సంగతియంతయుఁ బ్రకటపఱచెను. కొంతకాలమైన తరువాత త్యాగరాజునకు కళత్రవియోగము తటస్థించెను. అప్పుడు ఆతఁడు ఆమె సుగుణములను దలంచుకొని "తొలిజన్మమున" "ఏపాపము" అను కీర్తనములను రచించెను.

ఒకప్పుడు తంజాపూరురాజు త్యాగరాజును దన యాస్థానమునకు రమ్మని వర్తమానము చేసెను; కాని త్యాగరాజునకు నరులను వినుతించి వారి యనుగ్రహము నాసించుట ఇష్టము లేదు; కావున నాతఁడు "నిధి చాలసుఖమా రాముని సన్నిధిసేవ సుఖమా" యను కీర్తనపాడి మనస్సును మఱలించుకొని యూరకుండెను. అట రాజు త్యాగరాజు తనయాజ్ఞను జవదాఁటినందులకు కుపితుఁడై నిర్బంధముతో రప్పింపఁదలఁచెను. ఈదౌర్జన్యమునకు ఫలముగా వెంటనే ఆతనికి శూల ప్రారంభించి, చాల తీవ్రముగ బాధింపసాగెను. అపుడు రాజు కన్నులు తెఱచి "ఇది పెద్దలయెడల అపరాధము చేయుటవలన సంభవించిన" దని యెఱింగి, వినీతవేషముతోఁ బోయి పాదముమీఁద వ్రాలి ప్రార్థింపఁగా, త్యాగరాజు రాముని ప్రార్థించి ఆబాధ లేకుండఁజేసి పంపివేసెను.

పిదప త్యాగరాజు తిరుపతికిఁ బోయి శ్రీనివాసమూర్తిని దర్శించుటకు ఆలయమునకుఁ బోయెను; కాని స్వామికి తెరవేయఁబడియుండెను. 'నాపురాకృత పాపము ఇట్లు అడ్డు వచ్చినది' అనితలఁచి 'తెరతీయఁగరాదా' యను కీర్తన పాడగా వెంటనే తెర తెగి పడిపోయెను. పిదప నాతఁడు వేంకటేశ్వరుని సేవించి స్వస్థలమునకు మఱలఁగా కోవూరు అను శైవస్థలమున నివసించియున్న సుందరేశ మొదలియారు అను శైవభక్తుఁడు ఒకఁడు వచ్చి ప్రార్థించి తనయూరికిఁ గొనిపోయెను. త్యాగరాజు ఆతనియింట వారముదినములు నివసించియుండి ఆతనివలన ప్రార్థితుఁడై పరమశివునిమీఁద "కోరిసేవింప" "నమ్మివచ్చిన" "శంభో మహాదేవ" అనియిట్లు కొన్ని కీర్తనములు రచించి అక్కడనుండి బయలుదేరెను. పోవునపుడు మొదలియారు 'ఈమహానుభావునకు ధనకాంక్ష లేదు; కావున ప్రత్యక్షముగా నిచ్చినఁ బుచ్చుకోఁడు' అని తలంచి అతని పెట్టెలో వేయిరూపాయలను బోసి పల్లకిలో నుంచి ఆతని ముఖ్యశిష్యులకు ఈసంగతి నెఱింగించి భద్రమని చెప్పి పంపివేసెను.

మార్గమధ్యమున అర్ధరాత్రమున కొందఱు చోరులు వచ్చి తుప్పలవెనుక నిలిచి వారిమీఁదికి ఱాళ్లు రువ్వసాగిరి. అది చూచి శిష్యులు భీతిల్లఁగా త్యాగరాజు "భీతిల్లవలదు. చోరులకు మనవద్ద దొరకునది ఏమియు లేదు. శ్రీరామునికటాక్షము

మనపైఁగ లదు" అని పలికెను. కొంతసేపయిన తరువాత రామలక్ష్మణు లిరువురును రాజకుమారరూపములతో వచ్చి చోరులపై బాణవర్షమును గురిసి పాఱద్రోలి వెడలిపోయిరి. చోరులు వారి సౌందర్యమును జూచి ముగ్ధులై వచ్చి త్యాగరాజునకు మ్రొక్కి "మహానుభావా! ఇంతవఱకును మీపాలకి ముందువెనుకల నిలచి మాపై బాణవర్షమును గురిసిన రాజకుమారులను జూపి పుణ్యము కట్టుకొనుఁడు. మేము మీవద్దనున్న లిబ్బిని దొంగిలింపవచ్చిన చోరులముగాన వారినిఁ జూచిన పిదప మామనస్సు తిరిగిపోయినది. వారినిఁ జూపినఁ గాని మేము బ్రతుకఁజాలము" అని ప్రార్థించిరి. అది విని త్యాగరాజు దివ్యదృష్టితో సంగతియంతయు గ్రహించి "మీభాగ్యమే భాగ్యము! వారు రామలక్ష్మణులు. అప్రయత్నముగ వారిని దర్శింపఁగలిగిన మీరు అదృష్టవంతులు" అని పలికి "వాచామగోచరమే" మున్నగు కీర్తనలను బాడి, భగవంతుని వినుతించెను. పిదప చోరులు త్యాగరాజునకు శిష్యులై నాఁటినుండి క్రూరత్వమును మాని, కేవలము సాత్త్వికులై రామభజనము ప్రారంభించిరి.

వారందఱును అక్కడనుండి బయలుదేఱి వచ్చుచు నొక యగ్రహారముఁ జేరిరి. అచ్చట నొకదేవాలయముచెంత ననేకులు గుంపులుగూడి యుండిరి. త్యాగరాజు శిష్యులలో నొకఁడు అచ్చటకుఁ బోయి అడుగఁగా, వారిలో నొకఁడు "ఒకబ్రాహ్మణుఁడు నిన్నరాత్రి జాము అగునప్పటికి భార్యాపుత్రులతో నీగ్రామము చేరిరి. పులిమున్నగు దుష్టమృగములకు జంకి అగ్రహారము నందలివారు ఎవ్వరును వారెంత పిలిచినను తలుపులు తీయలేదు. అంతట వారు విసిగి దేవాలయమున నుందమని ఇచ్చటకు వచ్చి చూడఁగా ఆలయద్వారము లోపల గడియ వేయఁబడి యుండెను. అప్పుడు ఆబ్రాహ్మణుఁడు గోడదాఁటి లోనికిఁ బోయి తలుపు తెఱచెద నని భార్యాపుత్రులను ద్వారముచెంత నుంచి మఱియొకచోట గోడ దుమికెను. ఆతఁడు ఎక్కడ దుమికెనో అచ్చట లోపల ఒకపెద్ద బావియున్నది. దైవదుర్విపాకమువలన నాతఁడు ఆబావిలోఁ బడి చనిపోయెను. అంతట ఆతని యిల్లాలు భర్త యెంతకును రాకుండుటఁ గాంచి యేదో విపత్తు సంభవించె నని భావించి రాత్రియంతయు నదేపనిగ దుఃఖించెను. తెల్లవాఱినతరువాత ఇది విని ఊరిలోని వారందఱును ఇచ్చటకు వచ్చిరి. నూతిలో నున్న ఆబ్రాహ్మణుని పైకితీసితిమి. ఆ బ్రాహ్మణి భర్తమీఁదఁబడి విలపించుచున్నది. ఇది సంగతి"అని చెప్పెను. శిష్యుఁడు ఈ వృత్తాంతము త్యాగరాజునకు ఎఱిఁగించెను. వెంటనే త్యాగరాజు అచ్చటకుఁ బోయి "నాజీవాధార" అను కీర్తనపాడి ప్రార్థించుచుండఁగా ఆబ్రాహ్మణుఁడు నిద్రపోయిన వానివలె లేచి కూరుచుండెను. అందఱును త్యాగరాజు మహిమ నారసి ఆశ్చర్యచకితులైరి. పిదప ఆబ్రాహ్మణుఁడు త్యాగరాజు సెలవుబడసి తిరుపతికిఁ బోయెను.

ఒకప్పుడు త్యాగరాజు శ్రీరంగమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నాతఁడు రంగనాథుని దర్శించి సేవించి కీర్తనలతో వినుతించి అచ్చటనుండి బయలుదేఱి మధ్యార్జునము, గోవిందపురము, నాగపురములకుఁ బోయి మహాలింగస్వామిని, బోధేంద్రస్వామిని, శ్రీధరవేంకటేశ్వరుని, కాయారోహణస్వామిని సేవించి, తుదకు స్వస్థలమగు పంచనదక్షేత్రము చేరుకొనెను.

గోవిందదాసు అను నొకసంగీతవిద్వాంసుఁడు పంచనదమున త్యాగరాజు నిమిత్తము ఎదురుచూచుచు నుండి, ఆతఁడు వచ్చినవెంటనే తనయాగమనకారణము నెఱింగించి, అనుజ్ఞను బొంది పాడి తన సంగీతవిద్యాప్రావీణ్యమును గనఁబఱిచెను. త్యాగరాజు చాల నానందించి ఆతనిని దీవించి పంపెను. పిదప నొక బ్రాహ్మణుఁడు కాశీనుండి రామేశ్వరమునకుఁ బోవుటకు వచ్చుచుండఁగా, శ్రీరాముఁడు ఒకనాఁటి రాత్రి ఆతనికి "పంచనదక్షేత్రమున నాయంతరంగభక్తుఁడగు త్యాగరాజు ఉన్నాఁడు. ఆతనిని సేవించి పొమ్ము" అని స్వప్నమునఁ జెప్పెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు అట్లే చేసెను. త్యాగరాజు అది విని పరమాశ్చర్యచకితుఁడై "దాశరథే" అను నొక కీర్తనము రచించి ఆనందించెను.

త్యాగరాజు ప్రహ్లాదవిజయము, నౌకాచరిత్ర మున్నగు కొన్నిగ్రంథములను వ్రాసి యెనుబదియేండ్ల వయస్సున "జ్ఞాన మొసఁగరాదా" "ఇది సమయము గాదా" యని రెండు కీర్తనములను రచించి పాడెను. శ్రీరామచంద్రుఁడు నాఁటి రాత్రి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి 'సన్యసింపుము. నేఁటి కెనిమిదవ దినమున నీకు మోక్షము నొసఁగెద' నని చెప్పెను.

త్యాగరాజు అట్లే చేసెను. కలియుగము ౪౯౪౮ సంవత్సరములు గడచిన పిదప పరాభవసంవత్సర పుష్యబహుళపంచమినాఁడు ఆతఁడు పాంచభౌతికదేహమును విడచి, శ్రీహరిసాయుజ్యమును బడసెను. మరణసమయమున ఆతని కపాలము బ్రద్దలు చేసికొని, దివ్యతేజస్సు ఆకసమునకు నిర్గమించెను. అది చూచి అందఱును ఆశ్చర్యచకితులైరి.

త్యాగరాజు ఆంధ్రుఁడు. ఆతనివలననే కర్ణాటకగానము భూమిపై నిలిచినది. ఆతఁడు చేసిన కృతులు అన్నియు సంస్కృతమునందును ఆంధ్రమునందును ఉన్నవి. ఆతని కృతులను బాడియే దాక్షిణాత్యులు అనేకులు నేఁటికిఁ గూడ జీవయాత్ర గడుపుచున్నారు. ఎప్పటికినిఁ గూడ దక్షిణభారతదేశమున గాయకులకు త్యాగరాజుకృతులే శరణ్యములు ఆతని సమాధి కావేరీతీరమున ఇప్పటికినిఁ గలదు.

శంకరాభరణము - దేశాది

పల్లవి

ఎందుకు పెద్దలవలె బుద్ధియ్యవు - ఎందుబోదునయ్యా రామయ్యా॥ ఎం॥

అనుపల్లవి

అందఱవలె దాఁటిదాఁటివదరితి - అందరానిపండాయెగదరా॥ ఎం॥

చరణము

వేదశాస్త్రతత్త్వార్థములు తెలిసి - భేదరహిత వేదాంతము తెలిసి
నాదవిద్యమర్మంబులను దెలిసి - నాథ త్యాగరాజనుత నిజముగ॥ ఎం॥

---

107. దశావంతుఁడు

శ్లో. "అర్థమనర్థం భావయ నిత్యం, నాస్తి తతస్సుఖలేశస్సత్యం,
పుత్రాదపి ధనభాజాం భీతి, స్సర్వత్రైషా విహితా రీతిః."

(రే. గోవిందద్వాదశమంజరికాస్తోత్రము.)

కాశీనగరమున దశావంతుఁడు అను నొకవర్తకుఁడు ఉండెను. ఆతని పూర్వులు విశేషధనమును సంపాదించి ఇచ్చి పోయిరి. దశావంతుఁడు గూడ పూర్వులు చేసిన వర్తకమునే చేయుచుండెను; కాని పూర్వులకును ఈతనికి జాల భేదము ఉన్నది. పూర్వులు ఎట్లయినను ధనము నార్జించుటయే ప్రధానము అని నమ్మి చరించిరి. దశావంతుఁడు అట్లుఁగాక వర్తకులు చేయు మాయల నన్నిటిని విడిచి, యథార్థముగను స్వల్పలాభమునకును క్రయవిక్రయములు చేయుచు ఐహికసుఖముల యెడల నిస్పృహ వహించి ఆముష్మికఫలాపేక్షుఁడై యుండెను. ఆతఁడు సంసారమునందు ఉన్నను తామరాకుమీఁది నీటిచుక్కవలె ఎందును అంటక భక్తివైరాగ్యబంధురుఁడై భగవద్భాగవతార్చనము చేయుచుఁ గాలము గడపుచుండెను.

ఆతనికి అయిదుగురుకుమారులు ఉండిరి. వారందఱును యుక్తవయస్కులును, వ్యవహారపరిజ్ఞాతలును అయిరి. దశావంతుఁడు "సంసారభారము నంతను కుమారుల మీఁద నుంచుటకు యోచించుచుండఁగా వారు అయిదుగురును ఆనగరమును ఏలు రాజు సన్నిధికిఁ బోయి "ప్రభూ! ఏలినవారు సావధానముగఁ జిత్తగింపవలయును. మాతాత ముత్తాతలు అపారధనము నార్జించి పోయినారు. మాతండ్రి దానిని వృద్ధిచేయకున్న మానె నిలిపినఁ జాలును; కాని మాకష్టసుఖములను ఇంచుకయు యోచింపక సాధువులని, సజ్జనులని, భాగవతులని,

సమారాధన లని, అన్నవస్త్రాదిదానములని అనేకవిధములను వెచ్చించివేయుచున్నాఁడు. ఇంట నున్న ధనపేటికలు అనేకములు ఖాళీ యైనవి. ఇక కొలఁదిదినములు ఇట్లే జరిగినచో మాకుఁ గుండయుఁ గట్టియుఁ జేతికి వచ్చును; కావున మహాప్రభూ! మాతండ్రి యధీనమున నున్నధనము మాస్వాధీనము చేయుము" అని ప్రార్థించిరి. రాజు దశావంతుని రావించి ఇది యంతయు నెఱింగించి, "ధనము అంతయు నీవు పాడుచేయుచున్నావు. ఇది నీస్వార్జితముకాదు. కావున నీచిత్తము వచ్చినట్లు వెచ్చించుటకు వీలులేదు. సొమ్ము అంతయు నీకుమారుల స్వాధీనము చేయుము. వారు నీకు గ్రాసవాసాదులకు లోపము లేకుండ మనోవృత్తి రూపముగా సంవత్సరమునకు ఇంతయని కొంత సొమ్ము ఇచ్చుచుందురు" అని పలికెను.

ఇది విని దశావంతుఁడు మందహాసము! గావించి "రాజా! భూపతి సకలధర్మముల నెఱింగినవాఁడై యుండవలయు నని పెద్దలు శాసించినారు. అది నీయెడల వ్యర్థమైనట్లు తోఁచుచున్నది. ఆకొండికవాండ్రు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానములేక ధనమును గుఱించి తగాదాచేయ నీ విట్లు తీర్పు చెప్పెదవా? సంసారముకంటె జీవునకు భయంకరశత్రువు లేదు. అట్టిచో సంసారమునకు ఎల్ల మూలమగు ధనమును గుఱించి వివరింపవలసిన దేమున్నది? అట్టి ధనమును ఇంతచిన్నతనమునందే ఆకొండికవాండ్ర కిచ్చిన ముందేమి జరుగునో యోచింపవలదా? యౌవనమదమువలనను, ధనగర్వము వలనను వాండ్రు సకలదుష్కార్యములను జేసి చెడిపోరా? ఆపాపము అంతయు నీకు తగులుకోదా? ఏల యిట్టి యేర్పాటు చేసెదవు? బుద్ధిని కానిత్రోవలను ద్రొక్కనీయక బాగుగ యోచింపుము" అని పలికెను.

ఈమాటలు వినుటవలన రాజునకు కోపము వచ్చెను. దశావంతుఁడు నిజమైన విరాగి కాఁడు. రాజతిరస్కారముచేసిన పాపాత్ముఁడు అని నిశ్చయించుకొని యాతఁడు తలారులను జూచి "ఈదంభవ్రతుని కట్టి కొనిపోయి నదిలో పాఱవేయుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను. తలారులును రాజాజ్ఞప్రకారము గావించిరి. దశావంతుఁడు నదిలోగా వేయఁబడిన వెంటనే కట్లు ఊడిపోయెను. భక్తవత్సలుఁ డగుపాండురంగఁడు కూర్మరూపియై వీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని దశావంతుని నదియంతయు త్రిప్ప సాగెను. ఇది చూచి చూడవచ్చినప్రజలు యెల్లరును ఆశ్చర్యచకితులై మాటలాడఁ జాలకపోయిరి. రాజభటులు వడివడిగఁ బోయి ఇది యంతయు రాజునకు ఎఱింగించిరి. రాజును ఆశ్చర్యచకితుఁడై అచ్చటకు వచ్చి కొంతతడవు మాటలాడఁజాలక ఎట్టకేలకు తెప్పిరిలి "దశావంతా! నీవు నీటిమీఁద నెట్లు తేలియాడుచున్నావు?" అని యడిగెను. అందులకు దశావంతుఁడు మందహాసముగావించి ఇట్లు పలికెను.

"రాజా! నీవు తత్వమెఱుంగనివాఁడవు; కావున నిట్టు పలుకుచున్నాఁడవు. ఇందు నాప్రజ్ఞయేమియు లేదు. అంతయుఁ బరాత్పరుఁడు చేయుచున్నాఁడు. ఎవని

చింతామాత్రమున ఈప్రపంచ మంతయు పుట్టి పెఱిఁగి గిట్టుచున్నదో, ఎవని లీలలు అనంతములును అవాఙ్మానసగోచరములు నై యున్నవో, ఎవనిఁ దెలిసి కొనుటకు సనకసనందనాదులుగూడ శాశ్వతతపోనిష్ఠాగరిష్ఠులై యున్నారో, నిర్మల భక్తితో స్మరించినమాత్రమున మానవులకు ఎవఁడు మోక్షము నొసంగుచున్నాఁడో భక్తపరాధీనుఁడగు ఆపుండరీకవరదుఁడు కూర్మరూపియై, నన్ను వీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని నదియంతయు సంచరించుచున్నాఁడు."

"జనులారా! ఈకాన్పించుచున్న దంతయు క్షణభంగురము. సంసారము అసారము. తనువులు బుద్బుదప్రాయములు. సంసారమునఁ గూలి అన్య మెఱుఁగక యుండువానికి పరము లేదు. దారపుత్రాదిబంధుభావములు అన్నియు అజ్ఞానవిలసితములు. ఒకరితో నొకరి కేమియు సంబంధము లేదు. అట్టియెడలఁ బరులనిమిత్తము పరమునకు చెడువానికంటె అజ్ఞాని యుండఁడు గదా! జీవోపహతులకు పాండురంగఁడు ఆధారభూతుఁడై యున్నాఁడు; కావున మీరందఱును ఆతనిపాదపద్మములను ఆశ్రయించి తరింపుఁడు."

ఇది వినఁగనే రాజునకు జ్ఞానము వచ్చెను. చూడవచ్చినవారికి తత్త్వము బోధపడెను. వెంటనే అందఱును ప్రార్థింపఁగా, కూర్మరూపియగు భగవంతుఁడు దశావంతుని తీరమునకుఁ దెచ్చి విడిచెను. రాజును, ప్రజలును, కుమారులును, బ్రహ్మరథముపట్టి దశావంతుని పట్టణమునకుఁ గొనిపోయిరి. రాజును, కుమారులును, ప్రజలలో ననేకులును, దశావంతునివలన జ్ఞానోపదేశమును బడసిరి. దశావంతుఁడు బ్రతికియున్నంతకాలమును అనేకులకు జ్ఞానోపదేశము చేసి అవసానమున ఈశ్వర సాయుజ్యమును బడసెను.

శ్లో. "బద్ధేనాంజలినా నతేన శిరసా గాత్రైస్సరోమోద్గమైః
కంఠేన స్వరగద్గదేన నయనేనోద్గీర్ణబాష్పాంబునా,
నిత్యం త్వచ్చరణారవిందయుగళధ్యానామృతాస్వాదినా
మస్మాకం సరసీరుహాక్ష సతతం సంపద్యతాం జీవితమ్." (ముకుందమాల. 20.)

---

108. సంతోబా

శ్లో. "తమసి రవిరివోద్యన్మజ్జతామంబురాశౌ ప్లవ ఇవ తృషితానాం స్వాదువర్షీవ మేఘః,
నిధిరివ విధనానాం దీర్ఘతీవ్రామయాణాం భిషగివ కుశలం నో దాతుమాయాతు శౌరిః."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. శ్లో. 97.)

ఒకగ్రామమున సంతోబా యను నొకవర్తకుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు తన సంసారకృత్యములను అన్నిటిని మామూలుగ నిర్వహించుకొనుచు శ్రీహరిధ్యానము తప్పక యుండెను. ఒకనాఁడు ఒకచోట తుకారామస్వామి హరిభజనము చేయుచుండఁగా నీతఁడు వినియెను. తోడనే వైరాగ్య మతిశయించెను. ఆవెంటనే

సంతోబా యింటికి వచ్చి లక్షలకొలఁదిగ నున్న ధనమంతయు బీదలకుఁ బంచియిచ్చి, కాషాయవస్త్రములను ధరించి అరణ్యమునకుఁ బోయి నిర్జనస్థలమునఁ గూర్చుండి హరిధ్యానము ప్రారంభించెను.

సంతోబా తల్లి కుమారుని మనసు త్రిప్పుటకు అనేకవిధముల సొంతముగాఁ బ్రయత్నించి ప్రయోజనము గానక "తల్లీ! సకలాభరణములను ధరించుకొందువేని నీవు రంభవలె నుందువు. నీవు చక్కఁగ నలంకరించుకొని అడవికిఁ బోయి నీభర్త పాదములమీఁద వ్రాలి ప్రార్థింపుము. అట్లయిన నీకోరిక నెఱవేఱును" అని కోడలికిఁ జెప్పెను. కోడలు వల్లె యని అత్తగారు చెప్పినప్రకారము చక్కఁగ నలంకరించుకొని అరణ్యమునకుఁ బోయెను.

సంతోబా భార్యను జూచి మందహాసము గావించి, కూర్చుండ నియమించి "కాంతా! కుసుమమువలె నీవు సుకుమారురాలవు. అత్తింటను పుట్టినింటను గూడ నెన్నఁడును కష్టములను ఎఱుఁగవు. పూలలోఁ బెఱిగిన నీవు ఈగాఢారణ్యమునకు ఏల వచ్చితివి? గతమునకుఁ జింతించినఁ బ్రయోజనము లేదు. త్వరగ నింటికిఁ బోయి సుఖముండుము" అని పలికెను. అందులకు ఆమె "నాథా! మీ యాజ్ఞను నేనెన్నఁడును జవదాఁటి యెఱుఁగను. ఇఁకముందుగూడ జవదాఁటఁ జాలను. మీరు పొమ్మనినఁ బోదును. ఉండు మనిన నుందును. మీరెంతవిరాగులు అయినను మీరు నాకు భర్తలు కాకపోరు. నేను మీపదదాసిని గాకపోను. మేఘమును విడిచి మెఱపును, చంద్రుని విడిచి చంద్రికయు, సూర్యుని విడిచి ప్రకాశమును ఉండఁజాలనట్లు పతిని విడిచి సతి యుండఁజాలదు. మిమ్ము విడిచి నేను ఎట్లు ఉందును? నాకిట్లు ఆజ్ఞాపించుట మీకు ఏమిధర్మముగ నున్నది?" అని బదులు పలికెను. సంతోబాకు ఆనందము కలిగెను. అంతట నాతఁడు "సాధ్వీ! నీపలుకులకు ఆనందమైనది; కాని ఒకసంగతి వినుము. నీవు నాతో నిచ్చట నుండుటకు ఏమియు అభ్యంతరములేదు. భార్యాభర్త లిరువురును అరణ్యమున నుండుట వానప్రస్థాశ్రమ మనఁబడును; కాని నేను జీర్ణవసనములను ధరించియుండఁగా నీవు చీనిచీనాంబరములను ధరించియుండిన నెట్లు? నీవు ధరించియుండిన సకలాభరణములను చీనాంబరములను విడిచి కాషాయాంబరములను ధరించి కందమూలఫలాశనముతోఁ గాలము గడపెదవేని ఇక్కడ నుండుటకు ఎట్టి యభ్యంతరమును లేదు" అని చెప్పెను.

ఆమె తోడనే ఆభరణములను చీనాంబరములను విడిచి కాషాయ వస్త్రములను ధరించి పల్లకిలో ఆభరణాదుల నిడి "ఇంటికిఁ బొండు" అని బోయీలకు ఆజ్ఞాపించెను. బోయీలు ఆశ్చర్యచకితులై మాఱు పలుకఁజాలక తిన్నగ వచ్చిన దారినే పోయిరి. పిదప ఆమె భర్తృచరణముల నంటి "చిన్నతనమునందే మీపాద

ముల నాశ్రయించితిని. ఇక బ్రతికియున్నంతకాలము నేను మీపాదములను విడిచియుండను. ఇక నాజ్ఞాపింపుఁడు. నావలన మీకుచితమువచ్చిన సేవలుగొనుఁడు" అని పలికెను. "సమీపగ్రామమున మన బంధుగులు ఉన్నారు. నీవు ఆగ్రామమునకుఁ బోయి ఎవరేమనినను చలింపక, సగమురొట్టెను సంపాదించి తెమ్ము. ఎవరిచ్చినను సగమురొట్టెకంటె నధికము తేకుము" అని సంతోబా యాజ్ఞాపింపఁగా, వల్లె యని యామె వెంటనే బయలుదేరి పోయెను.

ఆగ్రామమున సంతోబా సోదరి యుండెను. కాషాయాంబరములను ధరించి వచ్చి "వాసుదేవా!" యని పలికి గుమ్మముననిలిచియున్న వదినెగారిని జూచి యామె తొలుత నిర్విణ్ణయై కొంతతడవు మాటలాడఁజాలక పిదప నెట్లో తెలిపికొని తటాలునవచ్చి కౌఁగిలించుకొని ఇదిఏమి వదినెయని గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడిగెను గాని ఏమియుఁ బ్రయోజనము లేకపోయెను. రొట్టె యనుమాటతక్క సంతోబాభార్య మఱేమియుఁ బలుకలేదు. తుదకు విసిగిపోయి సంతోబాసోదరి గోధుమపిండి, నేయి, పంచదార వీనితోఁ జేయఁబడిన రొట్టెలను దెచ్చి, వదినెగారు "ఇవి పనికిరావు. మీయన్నగారు వీనిని అంగీకరింపరు" అని యెంత చెప్పుచున్నను వినక ఆమె కోక చెంగునకుఁ గట్టి పంపివేసెను. మఱియొక యిల్లాలు సంతోబాభార్య కోరినప్రకారము మామూలు రొట్టెలో సగము ఇచ్చిపంపెను.

సంతోబా సోదరి యిచ్చిన రొట్టెలను జూచి "ఇవి మనకేల? నిర్బంధించి యిచ్చినది; కావున మఱల ఇచ్చివేసిరమ్ము" అని పంపివేసెను. ఆతనిభార్య వల్లె యని పోయి ఇచ్చివేసి వెనుదిరిగెను. ఇంతలో మార్గమధ్యమున నున్న నది అమాంతముగ పొంగి మార్గమును అరికట్టెను. అదిచూచి యామె "పండరినాథా! నాభర్త నేను వెడలిన గాని భుజింపఁడు. ఈయేరు ఇట్లు పొంగియున్నది. ఏమి చేయుదును?" అని విచారింపసాగెను. అపుడు పండరినాథుఁడు ఒక పల్లెవాని వేషముతో వచ్చి "తల్లీ! ఏల వగచెదవు? నన్ను నీకడుపునఁ బుట్టిన బిడ్డగా ఎంచుకొనుము. నాభుజములపైఁ గూర్చుండుము. నిముసములో నిన్ను అవ్వలియొడ్డునఁ గూర్చుండఁ బెట్టెదను" అని పలికెను. ఆమె యందులకు అంగీకరింపఁగా పల్లెవాని వేషమున నున్న పాండురంగఁడు ఆమెను భుజముమీఁద నెక్కించుకొని క్షణములో నవ్వలియొడ్డునకుఁ జేర్చెను.

పల్లెవానికిఁ జాలఁ గృతజ్ఞతఁ జూపి ఆమె భర్తచెంతకుఁ బోయి జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. అదివిని సంతోబా, "కాంతా! నీయదృష్టము నేమని చెప్పఁగలను? పల్లెవేషముతో భగవంతుఁడు నీకు దర్శన మొసఁగెను. నేనేమి పాపాత్ముఁడనో నాకు దర్శన మివ్వకపోయెను; గావున పాండురంగఁడు నాకు సాక్షాత్కరించునంత

డనుక నేను నిద్రాహారముల నొల్లను" అని వ్రతము పట్టెను. ఈ వ్రతము నెఱింగిన పాండురంగఁడు సమీపగ్రామమునందలి యొకవర్తకుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "వర్తకుఁడా! నీవు పోయి అరణ్యమధ్యమున నున్న సంతోబాకు రొట్టెలను ఇచ్చిరమ్ము" అని చెప్పి అదృశ్యుఁ డయ్యెను. వర్తకుఁడు నిద్ర మేల్కాంచి ప్రాతఃకాలమునందే రొట్టెలను తయారుచేసికొని అరణ్యమునకుఁ బోయి సంతోబాను దర్శించి, జరిగినదంతయు నెఱింగించి "రొట్టెలను స్వీకరింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. నీకు సాక్షాత్కరించిన పాండురంగఁడు నాకుఁగూడ సాక్షాత్కరించినఁగాని నే నీ రొట్టెల నొల్లనని తిరస్కరించెను. చేయునదిలేక వర్తకుఁడు తనదారిం బోయెను.

పాండురంగఁడు సంతోబా చిత్తశుద్ధికిని, దృఢదీక్షకును మెచ్చి రుక్మిణీసహితుఁడై సాక్షాత్కరించెను. అపుడు సంతోబా పరమానందభరితుఁడై పరమేశ్వరుని వలఁగొని మ్రొక్కి, "శ్రీహరీ! సనకసనందనాదులకుఁ గూడ అలభ్యమైన దివ్యదర్శనమువలన నాపాపములన్నియు భస్మపటలమై పోయినవి. అన్నియు బాగుగనే యున్నవి గాని నీ దివ్యరూపసందర్శనమువలన యుత్కంఠచే నాకు గాద్గద్యము వొడముచున్నది. ఇఁక నిన్ను వినుతింపఁ జాలను" అని పాదముల మీఁద వ్రాలి, కరుణింపుము అని ప్రార్థించెను. "నీవు నా యంతరంగభక్తుఁడవై తివి. నిన్ను విడిచి నేను ఉండను" అని అభయ మిచ్చి పాండురంగఁడు తిరోహితుఁ డయ్యెను. అది మొదలు సంతోబా మహానందముతో హరిభజనముఁ జేయుచు భిక్షాన్నము భుజించుచుఁ గాలము గడపసాగెను.

ఒక సమీపగ్రామమున నొక బ్రాహ్మణుఁడు భార్యమీఁద కోపము వచ్చినపు డెల్ల "నేను సంతోబావలె విరాగినై యరణ్యమునకుఁ బోయెద" నని బెదరించుచు, ఆమెవలన వలసిన వెల్లఁ జేయించుకొనుచుండెను. ఒకనాఁడు ఆబ్రాహ్మణి సంతోబా భిక్షకు వచ్చినపుడు సకలము నెఱింగించి, ఉపాయము చెప్పవలయునని ప్రార్థించెను. అందులకు సంతోబా "నీచిత్తము వచ్చినట్లు చేసికొనుము. అని చెప్పుము" అని నియమించెను. ఆమె యట్లేచేసెను. అదివిని బ్రాహ్మణుఁడు "ఇఁక నిచ్చట నుండిన నిది లోకువచేయు" నని చింతించి ఒక చెంబును ఒకవస్త్రమును మాత్రము గైకొని సంతోబా చెంతకుఁ బోయి "నేను విరాగినై మీశరణు బొందవచ్చితిని" అని ప్రార్థించెను. సంతోబా అందుల కంగీకరించి "తటాకమునకుఁ బోయి జలము గైకొనిరమ్ము. అచ్చట అపుడపుడు చోరులు సంచరించుచుందురు; కావున నీ ఇత్తడిచెంబు నిచ్చటనుంచి సొరకాయబుఱ్ఱతో తీసుకొనిరమ్ము" అని పంపెను. ఆబ్రాహ్మణునకు చెఱువునుండి గురుసన్నిధికి వచ్చునప్పటికి తీఱనిఆఁకలి బాధింప

సాగెను. ఆసంగతి విన్నవింపఁగా సంతోబా తినుమని చెప్పి వెజ్జీపుచ్చుకాయ నిచ్చెను.

ఒకకాయ నోటఁ బెట్టుకొనినప్పటికి విపరీతపు చేదువలన నోరు చెడిపోయెను. "ఇఁక నేను తినఁజాలను. నాకు రుచ్యమైన పదార్థమును ఈయవలసిన" దని బ్రాహ్మణుఁడు కోరెను. "నీవు నిక్కముగా విరాగివి కావు. వేషధారివి. సంగతి యంతయు నెఱింగింపుము" అని సంతోబా కోరఁగా నాతఁడు అంతయు నెఱంగించెను. "నీకిట్టి దౌర్జన్యము తగదు" అని బ్రాహ్మణునకు బుద్ధిచెప్పి ఆతనిని గ్రామమునకుఁ గొనిపోయి భార్యాభర్తల కైక్యము సంఘటించి తన దారిం బోయెను.

ఒకప్పుడు ఆషాఢశుద్ధ ఏకాదశినాఁడు పండరిపురమున జరుగు మహోత్సవమును చూచుటకు అనేక భాగవతులు బయలుదేరి సంతోబాయున్న అరణ్యమార్గమున వచ్చిరి. అచ్చట భీమానదియు మఱియొకనదియు సంగమించును. అపుడు ఆనది కూలంకషమై ప్రవహించుచుండుటఁ జూచి భాగవతులు అందఱును "ఱేపే మహోత్సవము. నది ఇట్లున్నది. ఏమిసేయుదుము" అని చింతించుచుండఁగా సంతోబా అచ్చటకు వచ్చి "మీరేల చింతించెదరు? భవార్ణవమును దాటించు శ్రీహరికి ఈనదిని దాటించుట లెక్కయా? రండు నావెంట" నని ముందు బయలుదేరెను. భక్తులందఱును అతని ననుసరించిరి. నది మోఁకాలి లోఁతు అయ్యెను. అంతయు నైనతరువాత సంతోబా పాండురంగఁడు మహాకూర్మమై నదిని దాఁటునపుడు తమ పాదముల క్రిందనుండుట యెఱింగి అనేకవిధములఁ గొనియాడి బ్రతికియున్నంతకాలమును ఇట్లే అనేకులకు మోక్షమార్గమును జూపి అవసానమున శ్రీహరిసాయుజ్యమును బొందెను.

మ. "అడవిం జీఁకటిఁ బోవువాని నుదయం బైనట్టిసూర్యాకృతిన్
జడధిం గ్రుంగఁగ నావదగ్గఱిన యోజం బేదకున్ లబ్ధి చో
ప్పడురీతిం ద్రుపదీర్పఁగా జడిమొగుల్ వైకొన్నచందాన నో
వ్వడరన్ మాన్పెడువైద్యునట్లు హరి డాయన్ వచ్చి నన్ బ్రోచుకన్."
(కృష్ణకర్ణామృతము. ఆ. 3. ప. 97.)

109. జగన్మిత్ర నాగనాథుఁడు

శ్లో. "జిహ్వే కీర్తయ కేశవం మురరిపుం చేతో భజ శ్రీధరం
పాణిద్వంద్వ సమర్చయాచ్యుతకథా శ్శ్రోత్రద్వయ త్వం శృణు,
కృష్ణం లోకయ లోచనద్వయ హరేర్గచ్ఛాంఘ్రియుగ్మాలయం
జిఘ్ర ఘ్రాణ ముకుందపాదతులసీ మూర్ధం నమాధోక్షజమ్."

(ముకుందమాల. 16. శ్లో.)

వైద్యనాథపురమున నాగనాథుఁడు అను బ్రాహ్మణుఁడు ఒకఁడు ఉండెను. ఆతఁడు సంసారమున నున్నను తామరాకుమీఁది నీటిబిందువువలె నెందు నంటక సంతతము భగవద్భాగవతారాధనము చేయుచు సుఖముగాఁ గాలము బుచ్చుచుండెను. ఆతనికి అందఱును ఇష్టముగా నుండుటవలన జగన్మిత్రుఁడు అనుపేరు వచ్చెను.

ఆపురమునఁ గల కొందఱు దుర్మార్గులు మొదటినుండియు నాగనాథుఁడు అనిన అనిష్టముగ నుండిరి. నాగనాథుఁడు ఎవరిజోలికినిఁ బోవువాఁడు కాకున్నను అకారణజగచ్ఛత్రువులు అగువారికి కారణములు అవసరము లేదుగదా! ఆదుర్మార్గులలో నొకఁడు ఒక రాత్రి రెండుజాములవేళ నాగనాథుని ఇంటికి అగ్గి పెట్టెను. తోడనే ఇల్లంతయు వ్యాపించి భగభగ మండసాగెను. భగవన్నామస్మరణము గావించుకొనుచున్న నాగనాథుఁడు అది జూచియు "సంసారబంధములలో నొక్కటొకటే అయాచితముగను అప్రయత్నముగను వదలిపోవుచున్నవి" అని యానందింప సాగెను; గాని చిటచిట ధ్వానములను ఆలించి ఇరుగు పొరుగువారు అందఱును లేచి వచ్చి "మహానుభావునకు ఎంత చిక్కువచ్చె" నని విచారించుచు ఆర్పుటకు అవకాశము లేకపోవుటచే ఏమియుఁ జేయఁజాలక అట్లే చూచుచు నిలువఁబడిపోయి యుండిరి. వారికి గుమ్మమునకు ఎదుట ఆయనంత ప్రకాశమునఁ గూరుచుండి చిఱుతలు వాయించుచు హరిభజనము చేయుచున్న నాగనాథుఁడు కాన్పించెను. ఆతనిం గాంచినతోడనే వారికి ఆశ్చర్యమును భయమునుగూడ నొక్కమాఱు కలిగెను. "ఈమహాత్ముఁడు అగ్నిలోఁబడి చనిపోవును గాఁబోలు"!' నని కొందఱును "ఆహా! ఈభక్తుని మాహాత్మ్యము అగ్ని ఇంతతీవ్రముగ విజృంభించుచున్నను, ఒక్క నలుసైన ఆతనిమీఁదఁ బడుట లేదు" అని మఱికొందఱును జెప్పుకొనసాగిరి; కాని నాగనాథుఁ డేమియు జంకక అట్లే యుండెను. భగవన్నియామకమువలన ఆతని యాలు బిడ్డలు గాఢనిద్రాముద్రితులై యేమియు నెఱుంగక యుండిరి. ఇది యంతయుఁ జూచి అగ్గిముట్టించిన దుర్మార్గులు పశ్చాత్తాప

పడి సంగతియంతయు నెఱింగించి, నాగనాథుని పాదములమీఁద వ్రాలి శరణము గోరిరి. నాగనాథుఁడు వారు చేసినపనికిఁ గోపింపక జ్ఞానబోధఁ గావించి, శ్రీకృష్ణ మంత్రమును ఉపదేశించి పంపివేసెను.

కొన్నిదినములు గడచినతరువాత ఆగ్రామమున వసించువారందఱును వచ్చి "మహాత్మా! మీ యర్హతకు తగకున్నను మీకుటుంబసంరక్షణమునకుఁ గొంత భూమి నేర్పాటు చేసెదము. అనుగ్రహించి తమరు అంగీకరింపవలయును" అని ప్రార్థించిరి. అందులకు ఆతఁడు అంగీకరింపక "ఆభూమిని నేను ఏమి చేసికొందును? నేను ఉంఛవృత్తిచే జీవించువాఁడను. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నేను ఉంఛవృత్తి చేసికొనుచునే అతిథులను బూజించుచు తరించుచున్నాను. నానిమిత్తము మీరు భూమినొసంగఁబనిలేదు" అని బదులుచెప్పెను. గ్రామవాసులు అంతటఁ జేయునది లేక నాగనాథుని పేరిట నొక గ్రామమును ప్రతిష్ఠించి దానిమీఁది వచ్చుబడిని ధర్మ కార్యములయందు వినియోగింపసాగిరి.

ఇట్లుండఁగా ఆగ్రామముల నేలు అధికారి మాఱిపోయి ఆతనిస్థానమున నొక తురుష్కుఁడు వచ్చెను. ఆతఁడు నాగనాథునిపేర ధర్మకార్యములకు ఏర్పఱుపఁ బడిన భూములను తా నాక్రమించుకొనెను. ఊరివారందఱును అట్లు చేయవల దనియు వానిని యథాప్రకారము జరుగనీయవలసినదనియుఁ బ్రార్థించిరి; గాని యవ నుఁడు అందులకు అంగీకరింపక నాగనాథుని రప్పించి, "నీవు జగన్మిత్రుఁడవని పిలి పించుకొనుచున్నావు; మొదటినుండియు మాకు బెబ్బులి కులదైవమైయున్నది. మహారణ్యమునకుఁ బోయి నీవు ఒక వ్యాఘ్రమును గొనివచ్చెదవా సరే, లేకున్న నీపేర ధర్మార్థము ఏర్పడిన భూములకు ప్రథమమునుండియుఁ బన్నుగట్టి నీవలన వసూలు చేసెదను" అని గద్దించి పలికెను.

నాగనాథుఁడు వల్లె యని మహారణ్యమునకుఁ బోయి పండరినాథుని ధ్యానిం చెను. తోడనే పాండురంగఁడు వ్యాఘ్రరూపియై వచ్చి సాక్షాత్కరించెను. అంతట నాగనాథుఁడు వ్యాఘ్రరూపియగు భగవంతుని వలఁగొని అనేకవిధముల వినుతించి, "శ్రీహరీ! నీవు తురుష్కుని ప్రార్థనము నంగీకరింపవలయును" అని కోరెను. పండరి నాథుఁడు అందులకు అంగీకరింపఁగా నాగనాథుఁడు వ్యాఘ్రముమెడకు తన యుత్త రీయమును జుట్టబెట్టి గ్రామమునకు బయలుదేఱెను. మార్గమధ్యమునఁ దారసిల్లిన వారందఱును గజగజ వడఁకిపోవసాగిరి. పట్టణమునందలివారు తటాలున ఇండ్లలో దూఱి తలుపులు మూసికొనసాగిరి. ఇట్లుండఁగా నాగనాథుఁడు పులితో కోటగుమ్మము సమీపించెను.

భయాతిరేకమువలన కావలివాండ్రు కోటతలుపులు బిగించిరి. అదిచూచి వ్యాఘ్రేశ్వరుఁడు గుండెలవియునట్లు అఱచి, రెండుచఱపులు చఱచి తలుపులు

పగులఁగొట్టెను. తోడనే యిరుదెసలనున్న భటులు తోఁచినట్లెల్లఁ బాఱిపోయిరి. నాగనాథుఁడు వారికి అందఱకును ధైర్యముఁగొలిపి నగరుచెంగటికిఁ గొనిపోయెను.

నగరివాఁకిలిగూడ మూయఁబడియే యుండెను. వ్యాఘ్రేశ్వరుఁడు తొల్లిటి వలె మఱలఁ దలుపులు పగులఁగొట్టి లోపలఁ బ్రవేశించెను. ఇదివిని తురుష్కుఁడు భయభ్రాంతుఁడై యొకమూల నొదిగికొనెను. నాగనాథుఁడు ఆతనియెదుటకుఁబోయి "నీకులదైవము వచ్చెను. ఏల మూలఁ గూర్చుందువు ?" అని ప్రశ్నించెను. అది విని తురుష్కుఁడు ఎట్లో ధైర్యము చిక్కబట్టుకొని వచ్చి నాగనాథుని పాదములమీఁద వ్రాలి "మహాత్మా! నీ ప్రభావమును ఎఱుంగక మోసపోయితిని. నన్ను క్షమింపవలయును" అని ప్రార్థించెను. తోడనే వ్యాఘ్రేశ్వరుఁడు శాంతించెను. తురుష్కునకు ధైర్యము పూర్ణముగఁ గలిగెను. అగుట నాతఁడు మఱల చేతులు జోడించుకొని నాగనాథుని యెదుట నిలిచి "మహానుభావా! శ్రీహరి నీయెడల నింతటి యనుగ్రహము చూపునని యెవరును ఎఱుంగరు. పులిని ఎప్పటి యట్ల అరణ్యమున విడిచి వచ్చి మమ్ము అందఱను గరుణింపుము" అని ప్రార్థించెను. తురుష్కుని ప్రార్థనము ప్రకారము నాగనాథుఁడు పులిని అరణ్యమున విడిచివచ్చెను. పట్టణమునందలివారు ఎల్లరును అతని కెదురేఁగి మహాగౌరవముతోఁ గొనివచ్చిరి. నాగనాథుఁడు అధికారి యగు తురుష్కునకును, ప్రజలలో ననేకులకును జ్ఞానమును శ్రీకృష్ణమంత్రమును ఉపదేశించి బ్రతికియున్నంత కాలమును ఇట్లే గడపి, అవసానమున ఈశ్వరసాయుజ్యమును బడసెను.

శ్లో. "శ్రీమన్నృసింహవిభవే గరుడధ్వజాయ, తాపత్రయోపశమనాయ భవౌషధాయ,
తృష్ణాదివృశ్చికజలాగ్నిభుజంగరోగ, క్లేశవ్యయాయ హరయే గురవే నమస్తే."
(శ్రీలక్ష్మీనరసింహస్తోత్రము. 25. శ్లో.)

---

110. సాత్త్విక రాజు

శ్లో. "అహిమకరకరనికరమృదుమృదితలక్ష్మీ, సరసతరసరసిరుహసదృశదృశి దేవే,
వ్రజయువతిరతికలహవిజయనిజలీలా, మదముదితవదనశశిమధురమణిలీయే."
(51. 1. కృష్ణకర్ణామృతము.)

జగన్నాథక్షేత్రమున సాత్త్వికరాజు అను ఒకభూపాలుఁడు ప్రజాపాలనము గావించుచుండెను. ఆతఁడు సంసారముననుండియు, తామరాకు మీఁది నీటిచుక్క వలె నెందు నంటక సదా శ్రీహరిని ధ్యానించుచు, రాజభావముతోఁ గాక సేవకభావముతోఁ బ్రజల నేలుచుండెను.

అలవాటు చొప్పున నాతఁడు ఒకనాఁడు స్వామిని దర్శించుటకు ఆలయము నకుఁ బోయెను. అప్పటికి నైవేద్యము జరుగుచుండుటచే ఆలయద్వారములు మూయఁబడియుండెను. రాజు తలుపులు తెఱువఁబడునంతదనుక ఊరక కూర్చుండ నేల? యని పాచికలను దెప్పించి మంత్రిసామంతాదులతో జూదము ప్రారంభించెను.

కొంతసేపటికి ఆలయమున జగన్నాథస్వామికి నైవేద్యము చేయుట ముగిసెనుఁ అర్చకులు వచ్చి కొందఱు దేవుని దర్శించుటకు ఇది వేళయని తెలిపిరి. కొందఱు భగవత్ప్రసాదమును ఈయఁబోయిరి; కాని జూదమువలన పరవశుఁడై యుండుట వలన రాజు స్వామిప్రసాదమునకు ఎడమచేతినిఁ జాచెను. అర్చకులు ప్రసాదమును ఎడమచేత నిడఁగూడదని తిరిగిపోయిరి. రెండుజాములు అగునప్పటికి రాజునకు జూదముమీఁద విరక్తిపుట్టెను. ఆతఁడు ఆట మానివేసి "నేఁడు స్వామిదర్శనము నకు ఇంకను జాల మేల?" యని ప్రశ్నించెను. అపుడు చెంతనున్న సేవకులు సంగతి యంతయు విన్నవించిరి. అది విని రాజు కొంతతడవు నిరుత్తరుఁడై పిదప "అకటా! నే నెట్టి దురదృష్టవంతుఁడను. చింతామణిని విడిచి గాజుపలకనుఁ గైకొన్న నాబుద్ధి నేమని నిందించుకొందును?" అని కొంతసేపు చింతించి స్వామిని సేవించుకొని ఇంటికిఁ బోయెను.

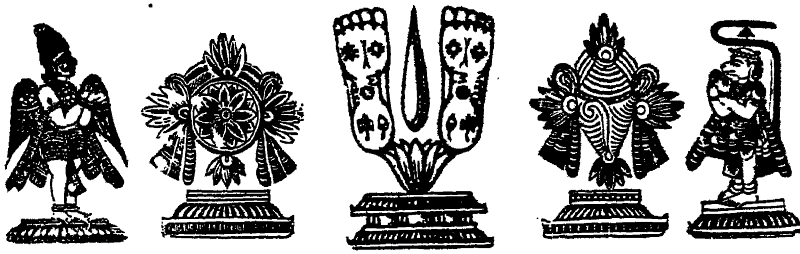
రాత్రి రాజు శయ్యమీఁదఁ బరుండి ఏమియుఁ దోఁపక "జూదమాడిన ఈ చేతిని ఛేదించుకొనుటకంటె ఇందులకు ప్రాయశ్చిత్తములే" దని నిశ్చయించుకొని మంత్రిని రావించి "నెలదినములనుండి నిశీథమున ఒకభూతము వచ్చి కిటికీరంధ్రము నుండి లోనికిఁ జేయి చాచి నన్ను బాధించుచున్నది. నేఁడు నీవు ఈగదిలోనుండి భూతము చేయిచాచిన వెంటనే దానిని నఱికివేయుము" అని యాజ్ఞాపించెను. మంత్రి వల్లె యనెను. పిదప రాజు బైటకుఁ బోయి గవాక్షమునకుఁ దిన్నగ నిచ్చెన వేసికొని లోనికిఁ జేయి చాచెను. తోడనే మంత్రి భూతము అని తలంచి ఆచేతిని నఱికి వేసెను.

రాజు మహానందముతో నిచ్చెన దిగి గదిలోనికిఁ బోయి మంత్రినిఁ గౌఁగి లించుకొని "మహానుభావా! నాకు మంచి యుపకారముచేసితి" వని కొనియాడెను. మంత్రి యథార్థము నెఱింగి విచారింపఁ దొడఁగఁగా రాజు సంగతులన్నియు బోధించి యాతని నూరడించి తమ కుడిహస్తమును పల్లకియం దునిచి స్వామి యాల యమునకుఁ గొనిపోయి అర్చకులను జూచి "నేను స్వామి సన్నిధికివచ్చుటకు అర్హుఁ డను గాను. మీరు ఈహస్తమునుఁ గొనిపోయి స్వామి సన్నిధి నుంచి నన్ను రక్షింపఁ బ్రార్థింపుఁడు" అని విన్నవించెను.

అర్చకులు అట్లే చేసి ప్రసాదము గొనివచ్చి రాజునకు ఇచ్చిరి. తోడనే రాజు కుడిచేయి యథాపూర్వముగ వచ్చెను. మహానందముతో రాజు ప్రసాదమును రెండు చేతులతోడను గ్రహించి భక్షించెను. అచ్చటివా రెల్లరును ఈయద్భుతమును గాంచి పరమాశ్చర్యచకితులై రాజు ననేకవిధములఁ గొనియాడిరి. సాత్వికరాజు బ్రతికియున్నంత కాలమును శ్రీహరినిఁ బూజించి, యవసానమున సాయుజ్యముక్తినిఁ బడసెను.

చ. "రతికలహమ్మునన్ సతుల రాయిడిఁ జేసి జయించి మించు న
ద్ధతిఁ గనిపించు లేనగవు నందము గుల్కెడు మోముఁదమ్మిచే
నతులవిభాతభానుకిరణాస్తవికస్వరభాస్వరాంబుజా
యతనయనద్వయిం జెలఁగు నామధురద్యుతి లీనమయ్యెడిన్."

(51. 1. కృష్ణకర్ణామృతము.)

శ్రీ విశిష్టాద్వైత

గురుపరంపరాప్రభావము

పీఠిక

ఇది దక్షిణదేశమున నవతరించిన శ్రీవైష్ణవగురువుల చరిత్రము. "పిన్బళగియ పెరుమాళ్ జీయర్" అను ప్రాచీనుఁ డగు వైష్ణవాచార్యుఁడు ప్రప్రథమమున ద్రవిడదేశీయులకు ఉపయోగించునట్లు ఈగ్రంథమును ద్రావిడభాషలో రచించెను. తరువాత మఱికొంతకాలమునకు అనంతాచార్యుఁడు అను విద్వచ్ఛిఖామణి 'ప్రపన్నామృత' మను పేరుతో నీచరిత్రమును సంస్కృతభాషలో వ్రాసెను. మఱియొకఆచార్యుఁడుగూడ సంస్కృతభాషలో 'దివ్యసూరిచరిత్ర' మను మఱియొకగ్రంథమును వ్రాసెను.

ఒక శతాబ్దము క్రిందట మంగళగిరినివాసి యగు నంబూరి కేశవాచార్యుఁడు ఈచరిత్రమును తెనుఁగుబాసలో ప్రబంధరూపమున నొనర్చెను. దీనికి "ఆచార్యసూక్తిముక్తావళి" యని పేరు. ఇతనికి సమకాలికుఁ డగు వంగల సీతారామాచార్యుఁడు 'ఆచార్యరత్నహార' మను పేరుతో నాంధ్రమున మఱియొకగ్రంథమును వ్రాసెను; గాని పైని బేర్కొనఁబడిన ద్రవిడసంస్కృతభాషలయందు నిబద్ధములైన గ్రంథములును, ఆంధ్రభాషలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథములును ఆభాషలయందు కొంచెమేనిఁ బాండిత్యము కలవారికేఁ గాని సామాన్యులకు గ్రాహ్యములు గావు. ఆంధ్రులును, శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత భక్తులును, పాండిత్యము లేనివారు నగు స్త్రీపురుషులకు ఉపయోగించునట్లు తేటతెనుఁగున ఈగురువులచరిత్రమును ఎవ్వరును వ్రాసియున్నట్లు కానము.

ఈనడుమ నా ప్రియమిత్రులు, చెన్నపురినివాసులు నగు శ్రీయుత వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు చిరకాలమునుండి ప్రోత్సహించుచుండుటంజేసి పామరులకుఁ గూడఁ దెలియునట్లు సులభశైలిని ఈగ్రంథమును వ్రాయ నారంభించితిని. దీనికి "విశిష్టాద్వైతగురుపరంపరాప్రభావము" అని పేరు. ఇది ప్రపన్నజనులకు మతవిషయికజ్ఞానమును గలిగించి, గురువుల జ్ఞాననిష్ఠ, భగవదుపాసనాపద్ధతి, పరమభక్తి మున్నగువానినిఁ దెలిపి, ఇతరజనవైలక్షణ్యమును గలిగించును. పండితులు ఇందలి తప్పులను సవరింతురుగాక.

విజయనగరము. }

ఇట్లు విన్నవించు, బుధవిధేయుఁడు,
మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు.

భూమిక

శ్రియఃపతి, శ్రీవైకుంఠనివాసి, అఖిల హేయప్రత్యనీకుఁడు, సకలకల్యాణ గుణాకరుఁడు, అవాప్తసమస్తకాముఁడు, శ్రీమదనంతగరుడ విష్వక్సేనాది నిత్య సూరి పరిషన్నిషేవ్యమానుఁడు, అఖిలమంగళస్వరూపుఁ డగు సర్వేశ్వరుఁడు వేదములవలనను, మహర్షులవలనను, ఆళ్వారులవలనను, ఆచార్యులవలనను, ఏకకంఠ ముగఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన ప్రభావాతిశయముగల పరమపదమందు ఆనందైకార్ణవ మగు తిరుమామణి మంటపమున పర్యంకవిద్యాదిప్రద్యోతితానవద్యమాహా త్మ్యముగల దివ్యస్థానమంటపమున ఉభయవిభూతికార్యనిర్వాహమును నడపుటకు తగిన సన్నివేశము గల దివ్యసింహాసనముపై వేంచేసియుండి, నిరవధికతేజో రూపము, సదైకరూపము, నిత్యసిద్ధపరమేష్ఠ్యాది పంచోపనిషణ్మయము, స్వాను రూపము, చిన్మయమై ప్రకాశించెడు కిరీటాది నూపురాంతమైన దివ్యస్రగ్వస్త్రాభరణ ములచే విభూషితము, దివ్యాయుధదేదీప్యమానము, నిరతిశయసౌందర్యసౌకు మార్యలావణ్యయౌవనాద్యపరిమితగుణనిధి అగు దివ్యమంగళవిగ్రహముతో విశిష్టుఁడై శ్రీభూమినీళాది దివ్యమహిషీజనసమేతుఁడై నిత్యముక్తబృందానవరత పరిచర్యమాణచరణనళినుఁడై ఉభయవిభూతినిర్వాహకుఁడై నిరతిశయానంద యుక్తుఁడై యుండి, అనంతగరుడవిష్వక్సేనాదినిత్యసూరులను, లబ్ధకైంకర్య పరులైన ముక్తులను ఆనందింపఁజేయుచు నిత్యముక్తులవలె సంసారిచేతనులును, తన్ననుభవించి తదనుభవజనితప్రీతికాంతాశేషశేషైకరతిరూపనిత్య నిరవద్య నిరతిశయానందరూపకైంకర్య మను మహాసంపత్తును బడసి సుఖించుటకు ప్రాప్తికలిగియుండియు తదప్రాప్తిచే సంసారదుఃఖార్ణవనిమగ్నులయి తానొసఁగిన కళేబరముచే తన్నారాధింపక సమిధలు కోయుటకిచ్చిన కత్తితో ఆవుతోఁక కోసి నట్లు, ప్రవాహము దాఁటుట కిచ్చిన తెప్పతోఁ దరిచేరక ప్రవాహవేగమున సముద్రములోఁ బడినట్లు దుర్విషయాసక్తులయి తనకు దూరభూతులయి చెడి పోవుచుండుటఁ జూచి చింతించి మనుపరాశరప్రభృతులను ఈవిభూతియందుఁ బుట్టించి వారివలన ఈసంసారులు బాగుపడుటకు శాస్త్రమునుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయఁగా దానియందు విశ్వాసము లేక విపరీతజ్ఞానము కలవారై 'నేను సమర్థుఁ డను, స్రక్చందనవనితాదిసకలభోగముల ననుభవించువాఁడను, బలవంతుఁ డను, కృతకృత్యుండను, ధనవంతుఁడను, నాతోసమానుఁడు ఎవ్వఁడు కలఁడు' అని స్వస్వాతంత్ర్యరూపాత్మాపహారమహాపాపం బొనర్చి యనాదికర్మవాసనాదోష

దూషితాంతఃకరణులయి ఆమార్గమందు ప్రవర్తింపఁగాఁ జూచి పరమకారుణికుఁ డగు భగవంతుఁడు ఎట్లులైనను సంసారుల నుద్ధరింపవలె నని సంకల్పము గలవాఁడై భూలోకమందు మనుష్యసజాతీయుఁడై రామకృష్ణాదిరూపముగా నవతరింపఁగా నచేతను లాసురభావము నవలంబించి తనయందుఁ దగినభక్తివిశ్వాసములను చూపక అవమానించి అధోగతి కభిముఖులయి యుండఁ గనుంగొని శ్రీవత్సకౌస్తుభవైజయంతీవనమాలాపంచాయుధానంతగరుడవిష్వక్సేనప్రభృతులం జూచి మీరేఁగి భూలోకమందు ద్రవిడదేశములో కావేరి, తామ్రపర్ణి, కృతమాల మున్నగు నదులయొడ్డున మీకు ఇష్టమగుచోట్ల ఇష్టములగు వర్ణములయందు జనించి సచ్చేతనుల నుద్ధరింపుఁడని ఆజ్ఞాపింపఁగా భగవదాజ్ఞ శిరసావహించి వారందఱు సరోభూతమహాదాహ్వయాదిదివ్యనామములచే నాళ్వారులయి లోకమందు అవతరించి సర్వాధికారమగు ద్రావిడవేదమును సాంగోపాంగముగా లోకోపకారార్థమయి రచించిరి. దానిని పైన వివరించుచున్నాను.

విజయనగరము.
12—7—1918.

ఇట్లు,
మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు.

శ్రీమహాభక్తవిజయము

తృతీయభాగము

111. పొయిగైయాళ్వారు

(సరోయోగి)

పొయిగైయాళ్వారు (సరోయోగి) ద్వాపరయుగమునందు సిద్ధార్థినామ సంవత్సరమున, ఆశ్వయుజమాసమున, శుక్లపక్షమున, అష్టమీ మంగళవారము నాఁడు, శ్రవణానక్షత్రమున, కాంచీపురమందున్న యథోక్తకారిస్వామిసన్నిధి నొక తామరకొలనులో తామరసపుష్పమునందు సర్వేశ్వరుని పాంచజన్యాంశమున అవతరించి చెప్పతరము గాని జ్ఞానభక్తివైరాగ్యములు కలవారై ఆశ్రితులను ఉజ్జీవింపఁ జేయుచు నుండిరి.

వీరి నిత్యతనియ:—శ్లో. కాంచ్యాం సరసి హేమాబ్జే జాతం కాసారయోగినం,
కలయే యశ్శ్రియఃపత్యా రవిం దీప మకల్పయత్.

తిరునక్షత్రపుతనియ:—తులాయాం శ్రవణే జాతం కాంచ్యాం కాంచనవారిజాత్,
ద్వాపరే పాంచజన్యాంశం సరోయోగిన మాశ్రయే.

---

112. పూదత్తాళ్వారు

(భూతయోగి)

పూదత్తాళ్వారు (భూతయోగి) పొయిగైయాళ్వారు అవతరించిన మఱునాఁడు నవమితోఁ గూడిన ధనిష్ఠానక్షత్రమునందు సముద్రతీరమందున్న తిరుకడల్మల్లై (మల్లాపురము) అను దివ్యతిరుపతియందు మాధవీకుసుమము (బండిగురివిందపుష్పము)న సర్వేశ్వరుని గదాంశమున అవతరించి భగవదనుగ్రహముచే పొందఁబడిన పరమభక్తి పరమజ్ఞానపరమభక్త్యాదులు కలవారై సర్వేశ్వరుని కంతరంగభక్తులై యుండిరి.

నిత్యతనియ:—శ్లో. మల్లాపురవరాధీశం మాధవీకుసుమోద్భవం,
భూతం నమామి యో విష్ణో ర్జ్ఞానదీప మకల్పయత్.

తిరునక్షత్రపుతనియ:—తులాధనిష్ఠాసంభూతం భూతం కల్లోలమాలినః,
తీరే ఫుల్లోత్పలే మల్లాపుర్యా మీడే గదాంశజమ్.

---

113. పేయాళ్వారు

(మహాయోగి)

నందకాంశసంభూతులయిన పేయాళ్వారు (మహాయోగి) పూదత్తాళ్వారు జనించిన మాసమునందే శతతారానక్షత్రముతోఁ గూడిన దశమినాఁడు దివ్యదేశములలో నొకటియైన మైలాపురము (మయూరపురము) అను పట్టణమునందు మాధవస్వామి ఆలయసమీపమున నున్న కోనేటిలో వికసించిన యెఱ్ఱకలువ పూవునందు అవతరించి లోకులు తన్ను భ్రాంతుఁడు (వెఱ్ఱివాఁడు) అని వ్యవహరించునట్లు భగవంతునియందు ఒడ లెఱుంగని భక్తికలవారై యుండిరి.

ఇట్లు అయోనిసంభూతులయిన యీముగ్వురు ఆళ్వారులును ప్రత్యేకముగా మూఁడుదివ్యదేశములయందు అవతరించి ఒకరు మఱియొకరిని ఎఱుఁగనివారై ఈశ్వరుని పూర్ణకృపచే రాజసతామసరహితులయి భగవద్దాస్యమునం దతిశయిత ప్రీతిఁగలిగిజననము మొదలు భగవద్గుణములనే ధారకముగాఁ గలవారై, భగవద్గుణానుభవముచే కాలక్షేపము చేయుచు భగవద్విముఖులయి, దుర్విషయాసక్తులగు సంసారులతోఁ దమకు సహవాసము దుస్సహ మని తలంచి, వీరిని దిద్దవలెనని దయఁబూని, ఒకనాఁడు ఉన్నగ్రామమందు మరుసటిదినమున ఉండక గ్రామైకరాత్రముగా దేశాటనము జేయుచున్నకాలమున సర్వేశ్వరుఁడు వీరిద్వారా సంసారిచేతనులకు అజ్ఞానాంధకారమును పోఁగొట్టి తనయందు జ్ఞానభక్తులు కలిగించుటకు సంకల్పించి యొకనాఁడురాత్రి ఈముగ్గురును మూఁడు దిక్కులనుండి వచ్చి యదృచ్ఛగా తిరుక్కోవలూరు (దేహళీనగరము) అనుగ్రామమునందు ప్రవేశించి శయనింప స్థలమువెదకుచు నొక భాగవతోత్తముని ఇంటి యరుఁగుమీఁద మొదట పూదత్తాళ్వారును, మఱికొంత సేపటికి పొయిగై ఆళ్వారును, తరువాత పేయాళ్వారును వచ్చి చేరి ముగ్గురుగూడి ఒకరివృత్తాంతము నొకరికిఁ జెప్పుకొనుచు నిష్టగోష్ఠినుండఁగా వారి యోర్పు పరీక్షించు బుద్ధితో నాస్థలము వారి ముగ్గురికి చాలనంత ఇరుకు అగునట్లు చేసెను.

అప్పుడు వారు ఇంతవఱకును లేని యీసంకటమునకుఁ గారణమేమని యోచించి జ్ఞానదృష్టిచే వీక్షింపఁగా గరుడవాహనారూఢుఁడు - శంఖచక్రాదిదివ్యాయుధోపేతుఁడు - శ్రీవత్సలాంఛితవక్షస్థలుఁడు - లక్ష్మీసమేతుఁడు అగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు వారి కన్నులకు సాక్షాత్కరించెను. అట్లు అగుపడిన ఆసర్వేశ్వరుని కన్నులార సేవించి వారు ఆనందపరవశులై మాటిమాటికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములు

ఆచరించుచు, భక్త్యుద్రేకము కలవారై స్తుతించిరి. అట్టి భగవదనుగ్రహమువలన పుట్టిన ప్రీత్యతిశయము వారిలోపల నణఁగక పైకి స్తోత్రరూపముగా వెలువడెను. ఇట్లు వీరు మువ్వురును భగవంతుని స్తోత్రరూపమైన మూఁడు అందాదిప్రబంధములను (అందాది=అంతాది. మొదటిపద్యముయొక్క కొనపదము రెండవపద్యమునకు మొదటిపదమై యుండును. ఇదియొకరీతి ముక్తపదగ్రస్తము. ఇట్టి కవనము తెలుఁగులోఁ గాని సంస్కృతములోఁ గాని తరుచుగా కానరాదు.) పాడించిరి. అందు పొయిగైయాళ్వారు పాడించిన ప్రబంధమునకు—

"వైయందగళియా వార్కడలే నెయ్యాగ వెయ్యకదిరో న్విళక్కాగ—
శెయ్య శుడరాగియా నడిక్కే శూట్టిననే శొన్మాలై ఇడరాళ్ళనీంగవే యెన్ఱు."

అను పాశురము మొదటిది. దీనికి సరియైన తెలుఁగు పద్యము.

క. ధారుణి ప్రమిదగ పారావారము ఘృతపూరముగను వనజాతహితుం
డారోపితదీపముగా, సారతి నిడి సూక్తిమాల హరి కర్పింతున్.

పూదత్తాళ్వారు పాడించిన అందాదిప్రబంధమునకు మొదటిపాశురము—
"అన్బేతగళియా ఆర్వమే నెయ్యాగ ఇన్బురుగుశిందై ఇడుతిరిమానంబురుగి
ఞానచ్చుడ ర్విళక్కేత్తినేన్ నారనార్కు ఞానత్తమిపురిందినాన్"

క. మనమును ప్రమిదగ భక్తిని, ననువగు నెయిగాఁగ ప్రేమ నధికోజ్జ్వలమై
తనరెడుచిత్తము వర్తిగ, ఘనదీపము నెత్తి లిపుదు కమలాక్షునకున్.

పేయాళ్వారు పాడించిన అందాదిప్రబంధమునకు మొదటిపాశురము—
"తిరుక్కండేన్ పొన్మేనికండేన్ తిగళ్మరుక్కవణి నరముంకండేన్
శెరుక్కిళరుం పొన్నాళ్ కండేన్ ఎన్నాళ్వణ్ణ న్బాలిన్ఱు."

క. కంటిని నురమున లక్ష్మిని, గంటిని కనకంపుమేను కమలాప్తరుచిన్
గంటిని కరయుగమున నేఁ, గంటిని చక్రాబ్జములను గమలాక్షునెడన్.

ఇట్లు మొదటివారైన ఈయాళ్వారులు మువ్వురును ఋగ్యజుస్సామవేదముల సారాంశముల నెత్తి అందాదిప్రబంధరూపముగా రచియించి, సంసారుల కుపదేశించి వారి అజ్ఞానమును దొలఁగించి, బహుకాలము తమ మహిమ నీభూలోకమునందు వ్యాపింపఁజేసి తుదకు శ్రియఃపతి ఆజ్ఞచొప్పున వైకుంఠమునకు వేంచేసిరి.

114. తిరుమళిశైయాళ్వారు

(భక్తిసారులు)

ఈయాళ్వారు కృష్ణునివలె నొకరికిఁ బుట్టి మఱియొకరి బిడ్డ యనిపించుకొనెను. ఎట్లనః అత్రి, భృగువు, వసిష్ఠుఁడు, భార్గవుఁడు, అంగీరసుఁడు మొదలయిన మహర్షులు పూర్వకాలమందు బ్రహ్మయొద్దకుఁ బోయి తాము స్థిరముగా నివసించి తపస్సు

చేసికొనుటకు ఉత్తమ మయిన పుణ్యక్షేత్ర మొకదానిని ఈభూలోకమందు నిరూపించి చెప్పవలయు నని ప్రార్థించిరి. వారిప్రార్థనమును మన్నించి విశ్వకర్మను రావించి, యొక పెద్ద త్రాసు చేయించి, దానిలో భూమండలమంతయు నొక వైపునను, మఱి యొక వైపున "తిరుమళిశై" అను పుణ్యక్షేత్రములు ఉంచి తూపింపఁగా తిరుమళిశై యున్నవైపు త్రాసు మొగ్గెను. అగుటచే దానికి మహీసారక్షేత్రమని పేరు పెట్టి అందు నిత్యవాసము చేయుఁడని వారికి ఉపదేశించెను. అది మొదలుకొని ఆఋషులు అందఱును అచ్చట నివసించి తపస్సుచేసికొనుచుండిరి. ఈమహీసార క్షేత్రమునకు విదేహాభవనక్షేత్రమని నామాంతరము కలదు. ఇది కాంచీపురమునకు తూర్పుదిక్కున నున్నది.

అట్లు ఈదివ్యదేశములో నివసించుచున్న మహర్షులలో నొకఁడైన భార్గవ మహర్షి ఆకాలమందు సర్వేశ్వరు నుద్దేశించి దీర్ఘసత్ర మను నొకయాగమును ఆరంభించి చేయుచుండఁగా, నతనిభార్య గర్భము ధరించెను. కాలక్రమమున నెలలు నిండిన తరువాత పుష్యమాసమందు మఖానక్షత్రయుక్తపుణ్యదినమున భృగుపత్ని ఆకారములేని యొక మాంసపుముద్దను కనెను. భార్గవుఁడు, ఆతని భార్యయు దానిని జూచి ఉత్సాహము చెడినవారై ఆమాంసపు ముద్దను అనాదరముతో నొక పేపత్పులో విడిచిపెట్టిరి. పిదప లోకమాతయగు శ్రీమహాలక్ష్మి యనుగ్రహముచే నామాంసపిండము మనుష్యాకృతి నొంది అవయవస్ఫుటతకలది యయి సజీవమయిన శిశువై, క్షుత్పిపాసాదిబాధలచే స్తన్యము నభిలషించుచు విజనమైన వనమందు ఏడువసాగెను. అపుడు మహీసారక్షేత్రాధిపతి యగు సర్వేశ్వరుఁడు అచటికి కేతెంచి కరుణారసమును చిలుకు తన చల్లని చూపులచే నాశిశువును ఆఁకలిదప్పులు పోవునట్లు కటాక్షించి తన అప్రాకృతదివ్యమంగళవిగ్రహమును జూపి ఓదార్చి స్వస్థానమునకుఁ బోయెను. అంతట నీయాళ్వారు భగవద్విరహమును సహింపలేక మఱల రోదన మారంభించెను. ఖడ్గుఁడు (తిరువాళన్) అను, బెత్తుపని చేయువాఁ డొకఁడు బెత్తములు కోయుటకు ఆయరణ్యమునకుఁ బోయి శిశురోదనధ్వనిని విని నల్లడలను వెదకి యొకబెత్తపుతుప్పలో నప్పుడు ఉదయించిన సూర్యునివలె ప్రకాశించుచున్న ఈశిశువును గని సంతసిల్లి యెత్తుకొని తన యింటికిఁ దీసికొనిపోయి పిల్లలులేని తన భార్యచేతి కిచ్చెను. అపుడు ఆమె పెన్నిధి దొరకిన పేదవలె మిగుల హర్షము నొంది ఆపిల్లవానియందు పుత్రప్రీతినిఁజేయుచు ముద్దుగాఁ బెంచుచుండెను. గొడ్రాలైన ఆమెకు స్తనములయందు పాలు పడెను; కాని ఈయాళ్వారు స్తన్యపానాదికమందు ఆశలేనివాఁడై భగవద్గుణైకధారకుఁడయి యేడ్చుటయు మాటలాడుటయు మాని మలమూత్రవిసర్జనముకూడ లేనివారై స్ఫుటములకు నవయవములతో బెత్తువాని యింటఁ బెరుగుచుండెను.

ఇట్లుండఁగా తిరుమళిశగ్రామనివాసి, నాల్గవజాతియందు పుట్టినవాఁడు, ప్రాజ్ఞుఁడు, సంతతిలేనివాఁడు అగు ఒకవృద్ధుఁడు. ఈయద్భుతవార్తను విని బాగుగ కాచినపాలు పట్టుకొని భార్యతోఁ గూడ ప్రాతఃకాలమున నొకనాఁడు వీరి యింటికి వచ్చి ఆప్రాకృతదివ్యతేజస్సుఁగల ఆశిశువును జూచి ఆశ్చర్యపడి ఈక్షీరము లారగింపు మని పలుమారు ప్రార్థింపఁగా ఆళ్వారు వారియందలి కృపాతిశయముచే నాపాలు త్రాగెను. ఇట్లు అనుదినమును ఆవృద్ధదంపతులు తెచ్చెడు పాలను ఇతఁడు ఆరగించుచుండెను. కొంతకాలము గతించిన తరువాత ఈయాళ్వారు ఒకదినమున ఆవృద్ధదంపతుల అభిప్రాయము నెఱింగి, నేను త్రాగఁగా మిగిలినపాలను మీరు ఈదినమున పుచ్చుకొనుఁడు; మీకొక మంచి పుత్త్రుఁడు జనించు నని చెప్పెను. వారు అటుల గావింపఁగా, ఇరువురును బూర్ణ యౌవనము గలవారు అయిరి. పిమ్మట నాతని భార్య గర్భవతియై పదిమాసములు నిండఁగా విదురునివలె మహాప్రాజ్ఞుఁడగు నొక కుమారునిఁ గనెను. అతనికి వారు కణికృష్ణుఁ డని పేరుపెట్టి పెంచి, విద్యాభ్యసనకాలమున సకలవిద్యలు నేర్పిరి.

అమృతమువంటి సర్వేశ్వరుని దయచే తృప్తినొందియున్న ఈభక్తిసారుఁడు అన్నపానాదులయందు ఆశలేనివాఁడై, పితృగృహమునఁ బెరుగుచున్నకాలమున భగవద్ధ్యానతత్పరుఁడై యుండెను. ఋషిపుత్త్రుఁడైన వాసనచే యమనియమాదులతోఁ గూడిన అష్టాంగయోగము నభ్యసింప రుచిగలవాఁడై దానికి ధ్యేయవస్తువు సర్వజగత్కారణభూతుఁడైన శ్రీమన్నారాయణుఁడే యని నిశ్చయించెను. శాక్యోలూక్యాదిబాహ్యమతములను శైవమాయావాదన్యాయవైశేషికాదికుదృష్టిమతములను నిరసించి భగవద్విశేషకటాక్షపాత్త్రుఁడయి సర్వేశ్వరుఁడు తన దివ్యాత్మస్వరూపమును, తదాశ్రయమగు జ్ఞానశక్త్యాదికల్యాణగుణములను, దివ్యమంగళవిగ్రహమును, శంఖచక్రాది దివ్యాయుధములను, దివ్యమహిషీజనమును, దివ్యసూరివర్గమును, భోగవిభూతియగు; పరమపదమును ప్రకృతిపురుషకాలాత్మకమగు లీలావిభూతియొక్క సృష్టిస్థితిసంహారములను కనపఱుపఁగాఁ జూచి పరిపూర్ణ జ్ఞానము కలవాఁడై శ్రీమన్నారాయణుఁడే సకలజగత్కారణుఁడు అనియు చిదచిత్తు లతనికి ప్రకారములు అనియు అతఁడు ప్రకారి యనియు జీవాత్మలందఱు అతనికి శేషభూతు లనియు అతఁడు సర్వశేషి యనియు నెఱింగి సర్వభూతాంతరాత్మ యగు సర్వేశ్వరుని సర్వదేశసర్వకాలసర్వావస్థలయందును ధ్యానించుచు తిరువల్లిక్కేణియందున్న గజేంద్రసరస్తీరమందు యోగాభ్యాసనిరతుఁడయి చిరకాలము నివసించెను.

ఇట్లున్నకాలమందు ఒకనాఁడు ఇతఁడు బొంతను కుట్టుచుండఁగా రుద్రుఁడు పార్వతితోఁగూడి విమానము నెక్కి అంతరిక్షమందు సంచరించుచు వీరిని మూచెను.

అపుడు ఈతఁడు రుద్రునినీడ తనపైఁ బడకుండ దూరముగా తొలఁగిపోయెను. అది పార్వతిచూచి ఇతఁ డెవఁడు అని యడిగెను. అందులకు శితికంఠుఁడు "ఈతఁడు ఒక మహానుభావుఁడు. మనలను లక్ష్యపెట్టువాఁడు కాఁడు" అని చెప్పినను వినక, పార్వతి "అట్టివానిని మనము అవశ్యము చూడవలయును; గాన క్రిందికి దిగుటకు విమానము నాజ్ఞాపింపుము" అని భర్తను వేఁడెను. అపుడు వా రిరువురును భక్తిసారునివద్దకు వచ్చి నిలువఁబడఁగా ఆతఁడు వారిని కన్నెత్తిచూడక ఉదాసీనుఁడై యుండఁగా, రుద్రుఁడు "నిన్ను మేము చూచుటకు ఇచ్చుటకు వచ్చియుండఁగా నీవిట్లు మమ్ము అలక్ష్యము చేయఁదగునా?" యనెను. అది విని తిరుమళిశైయాళ్వారు "మిమ్ము చూచుటవలన నాకేమి ప్రయోజనము?" అని పలికెను. శివుఁడు "నీకేదేని వరము ఇచ్చుటకు వచ్చితి" మనెను. "మీవలన నేను అభిలషించున దేమియు లే" దని భక్తిసారుఁడు ప్రత్యుత్తర మియ్యఁగా పినాకినీ కడకు మారాక వమ్ము కాఁ గూడదు. ఏదేని కోరుమని నిర్బంధింప "సామర్థ్యము ఉన్నయెడల మోక్షము నిమ్ము" అనెను. "నేను మోక్షము నీయఁజాలను. శ్రీమన్నారాయణుఁడు ఒకఁడే మోక్షప్రదాత" అని పార్వతీపతి బదులు చెప్పెను. "నేఁడు మృతుఁడు అనువానిని రేపటివఱకును బ్రతికింపఁగలవా ?" అని మఱల భక్తిసారుఁడు అడుగఁగా "అది కర్మానుగుణముగా జరుగును. నే నందులకు ఏమియుఁ జేయఁజాలను" అని కపర్ది బదులు చెప్పెను. అంతట భక్తిసారుఁడు "నాసూదివెంట దారము తప్పకుండవచ్చునటుల వరము ఇమ్ము" అని పరిహాసపూర్వకముగా నడుగఁగా ప్రమథనాథుఁడు కుపితుఁడై లలాటనేత్రముతోఁ జూచెను. ఆనేత్రమునుండి పైకి వెడలిన అగ్నిజ్వాలలు లోకమంతను దహించుటకు సిద్ధమయియుండఁగా నింతలో భక్తిసారుఁడు తనకుడికాలిలో నున్న నేత్రమును దెఱచెను. వెంటనే అంతకంటె భీషణతరమయిన అగ్ని బయలు దేఱి శంభుఫాలనేత్రాగ్నిని మ్రింగివేసెను. అదిచూచి శివుఁడు ఆశ్చర్యపడి అతని మాహాత్మ్యమును శ్లాఘించి భక్తిసారుఁడు అని పేరుపెట్టి "అంబరీషునిచే దూర్వాసుఁడు అవమానమును పొందినట్లు ఈతనిచే నవమానింపఁబడితి" నని తలంచుచు స్వస్థానమునకుఁ బోయెను.

ఆళ్వారు తిరిగి యోగప్రణిధానపరుఁడై యుండఁగా నొకనాఁడు శుక్లాహారుఁడు అను ఖేచరుఁ డొకఁడు వ్యాఘ్రవాహనము నెక్కి ఆకాశమందు పోవుచుండెను. అపుడు ఆళ్వారు యోగప్రభావముచే నావ్యాఘ్రము ఆకాశమునుండి నడువఁజాలక స్తబ్ధమయ్యెను. అపుడు అఖేచరుఁడు ఇట్లు అగుటకుఁ గారణము అరయఁగోరి క్రిందికి దిగి యోగములో నున్న ఆళ్వారుని గాంచి ఆశ్చర్యపడి, వ్యాఘ్రవాహనము దిగి అతనివద్దకు వచ్చి "భార్గవమునీంద్రుఁడా! అభోంతసు కన్ను

కొనుటమాని దివ్యపటనిర్మితమైన ఈకవచమును ధరింపుము” అని యొకకవచము నిచ్చెను. ఆళ్వారు వానిని నిషేధించి స్వసంకల్పజనిత మగు నొకరత్నకవచము నాతని కీయఁగా ఆఖేచరుఁడు లజ్జించి తన కంఠమందు ఉండు హారమును పైకిఁదీసి 'దీనిని జపమాలికగా వినియోగింపుము' అని యిచ్చెను. భక్తిసారుఁడు తన కంఠము నందు ఉన్న పద్మాక్షమాలికను దీసి నవరత్నహారముగాఁ జేసి యొసంగెను. అది చూచి ఖేచరుఁడు వీరి యోగసిద్ధికి మిగుల ఆశ్చర్యచకితుఁడై, 'మీరు మహాను భావులు పరిపూర్ణులు, నాపరిహాసమును క్షమింపుఁడు' అని క్షమాపణఁ గోరుచు నమస్కరించి ఇచ్చవచ్చినచోటికిఁ బోయెను.

పూర్వమందు భక్తిసారులు త్రాఁగఁగా మిగిలిన క్షీరమునుఁ దాగిన శూద్ర వృద్ధదంపతులకు కుమారుఁడై పుట్టిన కణికృష్ణుఁడు అనువాఁడు శ్రీమన్నారాయణుని యందును, తద్భక్తులయిన భక్తిసారులయందును, అపారమగు భక్తి కలవాఁడై భగవదనుగ్రహముచేతను, భక్తిసారుని అనుగ్రహముచేతను, సకలశాస్త్రముల యందును బూర్ణజ్ఞానము గలవాఁడై కవనమందు అసదృశుఁడై కవిశిరోమణి యని బిరుదుపొందెను. భక్తిసారుని పాదపద్మములకు పరిచర్య చేయఁగోరి అతఁడు తిరు వెక్కాలో యోగనిరతుఁడై యున్నాఁడను వార్త విని అచ్చటకుఁ బోయి అతని సన్నిధిలో సర్వవిధకైంకర్యములనుఁ జేయుచుండెను. ఆగ్రామమునందు అర్చారూప ముతో వేంచేసియున్న శేషశాయిస్వామియొక్క కోవెలలో సమ్మార్జనకైంకర్య మును జేయుచున్న ఒక వృద్ధదాసినిఁ జూచి దాని భక్తిశ్రద్ధలకు మెచ్చుకొని కణి కృష్ణుఁడు ఆదాసి యెల్లకాలము భగవత్సన్నిధిని కైంకర్యము చేయుటకు తగిన శరీరదార్ఢ్యము కలదియై యుండవలయు నని తన కవనముతో శేషశాయిస్వామిని ప్రార్థింపఁగా దానికి క్రొత్తయౌవనము లభించెను. ఆవార్త విని ఆపట్టణము నేలు వల్లవరాయఁడు అను రాజు కణికృష్ణునిఁ దన ఆస్థానమునకు రప్పించి “నీకు కావలసినంత ధనమును, వస్త్రాలంకారములను ఇచ్చెదను; నే నెప్పుడును ముసలి తనము నొందక పడుచుతనముతో నుండునట్లు నాపై నొకప్రబంధమును రచింపు” మని ప్రార్థించెను. అందులకు కణికృష్ణుఁడు “శేషశాయియైన శ్రీమన్నారాయణుని, ఆతని భక్తులను స్తుతించుట కలవాటుపడిన నాజిహ్వ పామరుఁడు, ధనమత్తుఁడు నగు నీవంటివానిని స్తుతించుట కిష్టపడదు. నీవిచ్చుధనము, వస్త్రములు, నగలు మొదలగువానియందు నాకు లక్ష్యములేదు” అని తిరస్కారముగా పలికెను. ఆమాటలు విని రాజు మిక్కిలి ఆగ్రహము కలవాఁడై “నావిషయమయి కవి త్వము చెప్పుటయందు ఇష్టము లేనివానికి నాదేశమునందు నివసించుట యెట్లు ఇష్టమగును ? కావున నీవిఁక ఒక క్షణమైనను నాపట్టణమందు ఉండకూడదు” అని

కఠినముగా పలుకఁగా విని కణికృష్ణుఁడు "నీవెంత? నీరాజ్య మనఁగా నెంత ? నిన్నె వ్వఁడు లక్ష్యము చేయును ? సర్వలోకరక్షకుఁడగు సర్వేశ్వరునిచే పరిపాలింపఁబడు మహాపృథివి మాకు నివసించుటకు ఉన్నది. నీకు భయపడువారము కాము చూడుము. ఇదిగో ఈక్షణమున నీగ్రామమును విడిచి స్థలాంతరమునకుఁ బోవుచున్నార" మని నిర్లక్ష్యముగాఁ జెప్పి భక్తిసారుని సన్నిధికి వచ్చి, తనకును రాజునకును జరిగిన ప్రసంగము దెలియఁజేసి, "ఎచ్చటి కైనఁ బోవుటకుఁ దాసున కాజ్ఞ ఈయవలయు" నని ప్రార్థించెను. అందులకు ఆళ్వారు "కణికృష్ణుఁడా! నీవు లేనిచోట నేను మాత్ర మెందులకు నివసింపవలెను ? ఈ శేష శాయిస్వామి సన్నిధిలో ననుజ్ఞపొంది నేనును నీవెంట వచ్చెదను" అని చెప్పి శేషశాయిస్వామి ఆలయమునకుఁ బోయి స్వామికి సాష్టాంగ దండప్రణామము సమర్పించి జరిగిన వృత్తాంతము నంతయును స్వామితో విన్నవించి "జగన్నా యకా! నీభక్తులకు ఉండరాని చోటు నీకును విడువ తగినదియే; కావున నీవును మావెంట రమ్ము" అని ప్రార్థించెను. శేషశాయిస్వామి భక్తపరాధీనుఁడు; కావున వెంటనే శేషశయ్యను చుట్టి చంకఁ బెట్టుకొని శ్రీమహాలక్ష్మి వెనువెంట రాఁగా భక్తి సార కణికృష్ణుల వెన్నుదన్ని పోయెను.

అంతట అర్చకులు, పరిచారకులు, స్వామికి పూజచేయుటకు కోవిల తలుపులు తీసి అచట స్వామినిఁ గానక భయమును ఆశ్చర్యమును పొంది తొందరగా రాజు వద్దకుఁ బరుగిడి ఆవృత్తాంతమును జెప్పిరి. అది విని రాజు ఆశ్చర్యముతో నులికిపడి, "ఇది యేమి వింత! ఆలయమునందు స్వామి లేకపోవుటకు కారణమేమి?" అని మం త్రుల నడుగఁగా వారు "నీవు కణికృష్ణుని విషయమై అపరాధము చేసితివి. ఆతఁడు శేషశాయిస్వామికి అంతరంగభక్తుఁడు; ఆతనిని నీవు దేశమునుండి వెళ్లఁగొట్టఁగా భక్తుని వియోగము సహింపలేక స్వామికూడ ఆతనివెంట వెళ్లి పోయి యుండవచ్చును" అని చెప్పిరి. దానిమీఁద రాజు, "తన అపచారమువలన ఇంతమట్టుకు సంభవించిన" దని భయముతో గడగడ వడఁకుచు దేహమంతయు చెమ్మటలు క్రమ్మగా కాళ్లు తడబడఁగా పాదచారియై బయలుదేఱి పోయిపోయి అచ్చటచ్చట వెదకి కొంతకొక మార్గమునందు భక్తిసార కణికృష్ణుల వెనుక లక్ష్మితో వేంచేయుచున్న సర్వేశ్వరునిఁ జూచి అడ్డముగాఁ జని ఆతని పాదములపైఁ బడి "జగన్నాథుఁడా! నే నపరాధిని. నాతప్పు క్షమింపుము. కణికృష్ణునియందు దేవర వారికి ఉన్న ప్రేమాతిశయము నే నెఱుఁగక యిట్లు ఆతనివిషయమయి అపచారము చేసితిని. నాతప్పు మన్నించి తిరువెక్కాలో ఎప్పటివలె వేంచేసి యుండుటకు సమ్మతింపుము" అని యనేకవిధముల వేఁడుకొనఁగా భక్తవత్సలుఁడైన ఆశ్రియపతి

"రాజా! నీవు నావిషయమయి ఏమియు అపచారము చేయలేదు. నీయపరాధమును క్షమించువాఁడను నేను గాను. నాప్రియభక్తుఁడైన భక్తిసారునియెడ నీవు అప్రియ మొనర్చితివి; ఆకారణమువలన నతఁడు నీమీఁదకోపము కలవాఁడై నీదేశము నుండి వెడలిపోయెను. అతని నెడఁబాసియుండలేక నేనును అతనివెంటఁ బోవు చున్నాను" అని ఆనతిచ్చెను. రాజు అపుడు పెయ్యవెంట ఆత్రముతోఁ బోవు ఆవు వలె కణికృష్ణుని వెనుకఁ బోవుచున్న తిరుమఴిశైయాళ్వారునకు అడ్డముగాఁ బోయి వారిపాదములపైఁ బడి, "దాసుని అపరాధమును క్షమించి తిరువెక్కాకు వేంచేయుఁడు" అని ప్రార్థించెను. అందులకు ఆళ్వారు "నీనేరమును గాచువాఁడను నేనుకాను" అని నిషేధించెను. అత్తఱి రాజు మిక్కిలి కోపముతో తిరిగి చూడక అందఱకును ముందు నడచుచున్న కణికృష్ణుని అడ్డగించుకొని ఆతని పాదములపై బడి దాసుని ప్రథమాపరాధమును క్షమింపుమని రెండుపాదములు రెండుచేతు లతోఁ గట్టిగాఁ బట్టుకొని వదలక మొఱ్ఱపెట్టగాఁ గణికృష్ణుడు దయార్ద్రుఁడై "ఓ భూవరా! నీవు నారాజ్యమునందు ఉండకూడదని నాకు ఉత్తరువుచేసితివి; కావున ఇంకొకదేశమునకుఁ బోవుచున్నాను. నన్నేల ఇపుడు అడ్డగించుకొనెదవు" అని బదులుచెప్పెను. రాజు పట్టినపాదములను విడువలేదు. ఆతఁడు మఱల "దాసుఁడు మూఢుఁడై పలికిన పలుకులను తమరు పాటింపవలదు; ఎప్పటివలె తిరువెక్కాలో వేంచేసియుండుఁడు" అని ప్రార్థించెను. అందులకు పరమసాత్వికుఁడు అగుకణి కృష్ణుఁడు సమ్మతించి మఱల తిరువెక్కాకు వచ్చెను. అప్పుడు అతనివెంట తిరుమఴిశై యాళ్వారును ఆతనివెంట లక్ష్మీసమేతుఁడగు శేషశాయిస్వామియును వేంచేసి ఎప్పటి వలె తిరువెక్కాలో స్థిరపడిరి. తన భక్తుఁడు చెప్పినట్లు చేసెను; కావున ఆ శేషశాయి స్వామికి 'యథోక్తకారి' అని పేరు కలిగెను.

అట్టి యథోక్తకారి సన్నిధియందు తిరుమఴిశైయాళ్వారు కణికృష్ణునితోఁ గూడ కొన్నాళ్లు నివసించి పిమ్మట తిరుక్కోడంద (కుంభకోణము) అను దివ్యదేశ మునకుఁ బోయి అచ్చట వేంచేసియుండు శార్ఙ్గపాణిస్వామిని సేవించు కోరికగల వారై యథోక్తకారిసన్నిధినుండి బయలుదేఱి పోవుచు మార్గమధ్యమందు పెరుం బలియూరు (బృహద్వ్యాఘ్రపురము) అను ఒక దివ్యదేశమును జేరిరి. అచట ఈతిరుమఴిశైయాళ్వారు మేదరవానివేషముతో బ్రాహ్మణవీథివెంబడివచ్చుచుం డఁగా నాసమయమందు వీథి అరుఁగులమీఁద వేదము చదువుచున్న బ్రాహ్మణులు తనిం జూచి శూద్రుఁడని భావించి శూద్రసమీపమందు వేదము చదువఁగూడదని ధ్యయనము మానివేసిరి. పిదప చదువునపుడు ఆబ్రాహ్మణులకు అవతలి భాగము పకమురాదయ్యెను. అపుడు వారందఱు పరమభక్తుఁడగు ఈతనియందు శూద్ర ష్టిచేయుటచే అపరాధుల మైతి మని తలంచి క్షమాపణ చెప్పుకొనఁగా ఆళ్వారు

వారు చూచుచుండఁగా నొక నల్లవడ్లగింజను దెచ్చి గోటితో ఒలిచి చూపింపఁగా నపుడు వారికి *తరువాతి భాగము స్మృతికివచ్చెను.

ఈయాళ్వారు ఆయూరిలో నున్న కోవెలకుఁ బోయి ప్రదక్షిణ మాచరించుచుండఁగా అందుండు అర్చావిగ్రహము ఆతఁడు ఎట్లు తిరిగిన అట్లు తిరుగుటకు ఆరంభించెను. అర్చకులు ఆవింతను చూచి చెప్పఁగా నచ్చటి బ్రాహ్మణులు కొందఱు వచ్చి ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి పరమాశ్చర్యము నొందిరి. ఆతని అమానుషమాహాత్మ్యమును కనిపెట్టి ఆకాలమందు ఆగ్రామములో యాగము చేయుచున్న బ్రాహ్మణుఁడు ఒకఁడు యాగసభయందు వీరికి అగ్రపూజ యొసంగెను. అచ్చట నున్న బ్రాహ్మణులు కొందఱు అసూయాదిష్టులై రాజసూయయాగమునందు శ్రీకృష్ణునకు అగ్రపూజ నిచ్చిన ధర్మపుత్రుని శిశుపాలుఁడు నిందించినట్లు నిందింపసాగిరి. ఆకారణముచే ఆదీక్షితుఁడు వా రొనర్చిన భాగవతాపచారమునకు మనమందు నొచ్చుకొని ఆళ్వారును శరణుపొందఁగా దీక్షితునకు భగవద్భక్తి వివృద్ధి చిత్తశాంతిని నిందకులయినవారికి భయము కలుగఁజేసి అచ్చట దేవీభూషణాయుధపరివారముతో సర్వేశ్వరుని సాక్షాత్కరింపఁజేసి తనవక్షస్థ్సలమందు జ్వాలామయమగు సుదర్శనమును కనుపఱిచెను. ఆధూర్తులు అందఱును అట్టి మహిమకు ఆశ్చర్యపడి భయభక్తులతో ఆళ్వారునకు దండప్రణామములుచేసి తమ అపరాధము సహింపవలె నని క్షమాపణము వేఁడుకొనిరి. ఆళ్వారు వారి యపరాధమును క్షమించి శ్రీమన్నారాయణుఁడే పరతత్త్వమనియు భాగవతులు పరమపూజ్యులు అనియు ఉపదేశించి దీక్షితునకు యాగఫలము పూర్ణముగా సిద్ధింపవలె నని అనుగ్రహించి అచటనుండి కుంభకోణమునకు వేంచేసిరి. అచట అర్చారూపముతో వేంచేసియున్న ఆరావముదును (అతృప్తామృతము) సేవించి ఎల్లజనులు చదువుకొని ఉజ్జీవించునట్లు ఆస్వామివిషయమయి సకలవేదాంతార్థములను ప్రతిపాదించు తొంబదియాఱు పాశురములతోఁ గూడిన "నాన్ముగన్ తిరువందాది" అను ఒక దివ్యప్రబంధమును ఉపనిషత్సారమగు నూటయిరువది పాశురములు గల "తిరుచ్ఛంద విరుత్తము" అను ఒక దివ్యప్రబంధమును రచించి లోకమునకు ఉపకార మొనర్చెను. ఇతఁడు లోకమునందు రెండు వేల యేనూఱు సంవత్సరములు వేంచేసియుండి, పిమ్మట భగవదాజ్ఞచే పరమపదమునకు వేంచేసెను.

నిత్యతనియ.—శక్తిపంచమయవిగ్రహాత్మనే శుక్తికారజితబుద్ధిహారిణే,
ముక్తిదాయకమురారిపాదయో ర్భక్తిసారమునయే నమోనమః.
తిరునక్షత్రపుతనియ.—మఘాయాం మకరే మాసే చక్రాంశం భార్గవోద్భవం,
మహీసారపురాధీశం భక్తిసార మహం భజే.

---

* యజుర్వేదము. కా. 1. ప్ర. 8. అ. 9. ప. 1. నైర్ఋతం చరుం పరివృత్త్యై గృహే కృష్ణానాం వ్రీహీనాం నఖనిర్భిన్నం.

115. పెరియాళ్వారు

(విష్ణుచిత్తుఁడు)

శ్లో. "తాదాత్వికప్రతిఫలద్భగవత్పరత్వం విస్తీర్య పాండ్యకథకేంద్రజయా గజేన,
గచ్ఛన్ ప్రియాముపగతే గరుడేన నాథే ప్రేమాశివం రచయతిస్మ నమోస్తు తస్మై."

భరతఖండపు దక్షిణదిగ్భాగమున నున్న పాండ్యదేశమునందలి దివ్యదేశములలోఁ బ్రసిద్ధిగాంచిన శ్రీవిల్లిపుత్తూరు (ధన్వినవ్యపురము) అను నొకగ్రామము కలదు. పెరియాళ్వారు ఈగ్రామమున నవతరించెను. ఈగ్రామమందు వేంచేసియున్న శ్రీవటపత్రశాయి అను అర్చావతారస్వామి ఆలయమున పరిచారకుఁడైన ముకుందాచార్యుఁడు ఈతనితండ్రి, తల్లిపేరు పద్మ, బోధాయన సూత్రము, యజుశ్శాఖ. ఈతఁడు పురశ్శాఖుఁడు (నడినెత్తిని జుట్టుఉంచుకొను వైష్ణవ శాఖలోనివాఁడు). తలిదండ్రులు యుక్తకాలమున జాతకర్మాది సంస్కారములను గావించి విష్ణుచిత్తుఁడు అని పేరుపెట్టిరి. ఏడవయేట నుపనయనము చేసి వేదాదివిద్యలు గరపిరి; కాని విద్యావిశేష మబ్బలేదు. ఈతఁడు విద్యలేనివాఁడైనను బాల్యమునుండియు శ్రీమన్నారాయణునియందును భాగవతుల యందును అధిక భక్తి గలవాఁడై ఆగ్రామమందు వేంచేసియున్న వటపత్రశాయిస్వామిని నిత్యము సేవించుచు చతుర్వేదసారమయిన తిరుమంత్రార్థమును (అష్టాక్షరీమంత్రార్థమును) తన మనస్సునం దెల్లకాలము మననము చేయుచు చూచువారికి శరీరమును ధరించిన భగవద్భక్తివలె కనిపించుచుండిరి.

ఒకనాఁడు పెరియాళ్వారు వటపత్రశాయిస్వామిని సేవింపఁబోయి ఆస్వామి శరీరమందు అవతరింపఁబడిన తోమాలికలం జూచి "ఇవి ఈస్వామి శరీరమున నుండుటకు ఎంత పుణ్యము చేసినవో, ఈమాలికలను కట్టి స్వామికి సమర్పించిన వారు ఎంతటి భాగ్యశాలురో అట్టిభాగ్యము లభించుటయేఁగదా శరీరము ఉన్నందులకు ఫలము!" అని తలపోయుచు నింటికి రాఁగా పూర్వము శ్రీకృష్ణస్వామికి పుష్పమాలికలను సమర్పించి ధన్యుఁడైన మాలాకారునిచరిత్రము స్మృతికి వచ్చెను. అప్పటినుండియు తానును మాలాకారునివలె స్వామికి పుష్పకైంకర్యము చేయుటయే పరమపురుషార్థము అని నిశ్చయించి తన పూర్వులు సంపాదించిన సారవత్తర మయిన యొకభూమిలో సంపెఁగ, పొన్న, జాజి, మల్లె, చామంతి, గులాబీ, మాలతి, పారిజాతము మొదలగు నానావిధ పుష్పవృక్షములను; తులసి, దమనము, మరువము నాటించి కాలక్రమమునఁ బెద్దపూఁదోఁటగా పెంచి ఆపువ్వులను

ప్రతిదినమును స్వయముగా తానే కోసి పలుతెఱఁగుల పూలదండలు మిక్కిలి నేర్పుతోఁ గట్టి, సాయంప్రాతఃకాలములయందు వటపత్రశాయికి సమర్పించు చుండెడివాఁడు.

ఇట్లు పెరియాళ్వారు పరమభక్తితో వటపత్రశాయికి పుష్పమాలికాకైంకర్యము సలుపుచున్న కాలమందు పాండ్యదేశమునకు రాజధానియై మధురలో రాజ్యము చేయుచున్న వల్లభదేవుఁడు అను పాండ్యవంశపురాజు ఒకనాఁటి రాత్రి తన పరిపాలనమును గుఱించి ప్రజలు అనుకొనుమాటలను ప్రచ్ఛన్నముగా వినఁగోరి మాఱు వేషముతో మధురాపురి వీథులలోఁ దిరుగుచు నొకయింటి అరుఁగుమీఁద గాఢనిద్రను జెందియున్న ఒక బ్రాహ్మణునిఁ జూచి అతనియొద్దకుఁ బోయి చేతితో తట్టిలేపి "నీవెవ్వఁడవు? ఈయర్ధరాత్రియందు ఇచట నేల యొంటరిగా పరుండి యున్నావు?" అని ప్రశ్నించెను. "అయ్యా! నేను పరదేశపుబ్రాహ్మణుఁడను. కాశికిఁబోయి గంగాస్నానము చేసికొని సేతుస్నానేచ్ఛచే రామేశ్వరమునకుఁ బోవుచు నిచ్చటకు వచ్చు సరికి సాయంకాలమయి చీఁకటిపడినందున ప్రయాణము చేయఁజాలక ఈగ్రామము చేరుకొని యీ యింటియరుగుమీఁద విశ్రమించితి" నని విప్రుఁడు మాఱుపలికెను. రాజు అది విని "భూసురోత్తమా! నీవు అనేకదేశములు తిరిగివచ్చుటచేత గొప్పజ్ఞానమును సంపాదించినవాఁడవై యుందువు. నీకు అనేకవిషయములు తెలిసియుండవచ్చును. నీకుఁ దెలిసినవానిలో సారమైన యొక విషయమును నాకు విన్పింపుము" అని ప్రార్థింపఁగా ఆబ్రాహ్మణుఁడు తన్ను అడిగినవాఁడు రాజు అని తెలియఁజాలకపోయినను ఎవ్వఁడో పరమార్థమును దెలిసికొనుట కభిలషించు పెద్దమనుష్యుఁడని యూహించి.—

శ్లో. "వర్షార్థ మష్టౌ ప్రయతేత మాసాన్ నిశార్థ మర్థం దివసం యతేత,
వార్ధక్యహేతో ర్వయసా నవేన పరత్ర హేతో రిహ జన్మనా చ."

అను శ్లోకమును జదివెను. రాజు అది విని ఆశ్లోకతాత్పర్యమును గ్రహించి, "పరలోకము సంపాదించుటకు దగిన ధర్మము నాచరింపక ఆయువు నంతయు వ్యర్థముగాఁ గడపి మోసపోయితి" నని పరితాపమునొంది తన నగరికిఁ బోయి, సర్వశాస్త్రార్థవేది, అధిగతపరమార్థుఁడు, భగవద్భక్తుఁడు నగు శెల్వనంబి అను తన పురోహితుని పిలిపించి ఆతనితో తని యభిప్రాయమును జెప్పి బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాదులలో నెవ్వఁడు పరుడో, ఎవ్వని నుపాసించిన మోక్షము సిద్ధించునో, ఆయంశము నిశ్చయపఱుచు నుపాయము చెప్పుమని యడిగెను. అందులకు ఆతఁడు ఆలోచించి రాజు కొలువుకూటమున నొక స్తంభమును నాటించి దానికొనను బంగరునాణెముల సంచినివ్రేలఁగట్టించి "ఈలోకమునందు ఏమతస్థుఁడైనను పర

తత్వ మిది యని యుక్తులతో నుపపాదించి సిద్ధాంతము చేసి నన్ను ఒప్పించుటకు తగిన సామర్థ్యముగలవాఁడు ఈవరాల మూటను పుచ్చుకొనన ర్హుఁడు అని యెల్ల దేశములకుఁ బ్రకటనపత్రికల నంపు" మని ఉపదేశించెను. అందులకు వల్లభ దేవరాజు మిక్కిలి బాగున్న దని సంతోషించి, తన పురోహితుఁడు చెప్పినట్లు కావించెను.

అంతట ఆప్రకటన పత్రికలను జూచుకొని బౌద్ధులు, శైవులు, కాపాలికులు, శాక్తేయులు, పాశుపతులు, మాయావాదులు, వైశేషికులు, సాంఖ్యులు మొదలుగాఁ గల నానాబాహ్యమతస్థులలో పేరుపొందిన సిద్ధాంతవేత్తలు తమతమ శిష్యగణ ములతో బయలుదేఱి మధురకు వచ్చి రాజస్థానమును నిండిపోయిరి.

అట్టియెడ శ్రీవిల్లిపుత్తూరులో వటపత్రశాయిస్వామికి నిరంతరము మాలా కైంకర్యమొనర్చుచు భగవచ్చింతాపరాయణుఁడై వీతరాగుఁడై యున్న పెరియా ళ్వారునకు ఆస్వామి యొకనాఁటిరాత్రి స్వప్నమందు సాక్షాత్కరించి,' 'ఓయీ విష్ణు చిత్తుఁడా! మధురాపురము నేలు వల్లభదేవుఁడు పరతత్వనిర్ణయముఁ జేయింపఁ గోరి తన ఆస్థానమంటపమునందు ఒకవిద్యాశుల్కగ్రంథిని వ్రేలఁగట్టించి యున్నాఁడు. నానామతసిద్ధాంతవేత్తలు అనేకులు తమతమ మతములను స్థాపించుకొని ఆధన గ్రంథిని గొనిపోవలయు నని మధురకుఁ బోవుచున్నారు. నీవు ఈవేకువజామున లేచి ఆగ్రామమునకుఁ బోయి వారి కుత్సిత మతసిద్ధాంతముల నెల్ల ఖండించి ప్రతి వాదులను నోరెత్తనీయక మన విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతమును స్థాపించి రమ్ము" అని ఆజ్ఞాపించెను. వటపత్రశాయిస్వామి యిట్లు ఆజ్ఞాపింపఁగా పెరియాళ్వారు స్వామి దివ్యమంగళవిగ్రహమును గన్నులారసేవించి పెక్కుమారులు సాగిలఁబడి మ్రొక్కి కండ్లయందు ఆనందబాష్పములు, శరీరమునందు పులకలు విస్తరింపఁగా భక్తి నమ్రుఁడై—,

శా. "స్వామీ! నన్ను నితఃపురాపఠితశాస్త్రగ్రంథజాత్యంధు నా
రామత్స్నాఖనన క్రియాఖరఖనిత్రగ్రాహితోద్యత్కిణ
స్తోమాస్నిగ్ధకరుణ్ భవద్భవనదాసుణ్ వాదిగాఁ బంపుచో
భూమీభృత్సభనోటమైననయశంబుణ్ మీకు రావే హరీ

మ. గృహసమ్మార్జనమో జలాహరణమో శృంగారపల్యంకికా
వహనంబో వనమాలికాకరణమో వాల్లభ్యలభ్యధ్వజ
గ్రహణంబో వ్యజనాతపత్రధృతియో ప్రాగ్దీపికారోపమో
నృహరీ వాదము లేల లేరె యితరుల్ నీలీలకుం బాత్రముల్."

(90. 91 ప. 2. ఆ. ఆముక్తమాల్యద.)

"నన్నేలినవాఁడా! పుట్టిన నాఁటనుండియు చదు వెట్టిదో యెఱుఁగక జ్ఞాన మందు గ్రుడ్డివానివలె నుండి బొరిగ పట్టుకొని పూఁదోటనేల త్రవ్వఁగా చిరకాల

మునుండి చేతులు కాయలు కాచియున్న నన్ను పండితులతో వాదింపు మని రా
సభకుఁ బొమ్మన్నచో నచట నాకుఁగలుగు పరాభవము దేవరవారిది కాదా?
నెక్కడ? పండితులతో వాద మెక్కడ? ప్రాజ్ఞులగు నీయితరదాసులం బంపఁగూడదా'
అని విన్నవింపఁగా స్వామి ఆతనిభక్తికి మిగుల మెచ్చుకొని "ఓయి విష్ణుచిత్తుఁడ
నీవు లేశమును భయపడకుము. వాదసమయమందు నేను నీజిహ్వాగ్రమందుం
సకల శాస్త్రజ్ఞానమును, యుక్తిపాటవమును, వక్తృత్వశక్తినిఁ గలిగించెద. నీ:
వాదమందు ప్రతివాదుల నందఱను జయింపఁగా నాసొమ్ముమూట తెగి నీముంద
పడును. ఆరాజు నీకు పాదానతుఁడు అగును" అని ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెన
అపుడు పెరియాళ్వారు "ధన్యోస్మి" యని భగవదాజ్ఞను శిరసావహించి స్వామి ప
వారముతో మధురకుఁ బోయి వల్లభదేవుని ఆస్థానమును సమీపింపఁగా, నారాః
ఈతని నెదుర్కొని అర్ఘ్యపాద్యాదిసముచిత సత్కారములు సలిపి ఉన్నతసింహ
సనాసీనుం గావించెను. అంతట విష్ణుచిత్తుఁడు భగవద్దత్తప్రజ్ఞావిశేషంబు గలవా
డగుటచే నుత్తరోత్తరోక్తి సంతానంబునఁ బ్రతివాదుల నెదిరించి క్రమక్రమ
ముగా వారివారిమతముల నుండెడు అసంగతములను వారిచే నొప్పించి వానిః
అన్నింటిని ఖండించి శ్రీమన్నారాయణుఁడే పరుఁడు అనియు, ఆతఁడే ఉపాస్యుఁడు
అనియు, ఆతఁడే మోక్షప్రదాత యనియు సిద్ధాంతీకరించెను. అంతట విద్యాశుల్క
గ్రంథి స్వయముగా తెగి నేలఁగూలెను. ప్రతివాదులు అందఱును విస్మితచిత్తులయిరి
వల్లభదేవుఁడు పెరియాళ్వారి సామర్థ్యమునకు భగవన్మహిమంబునకు సంతసించి
ఆళ్వారు నేనుఁగుమీఁద నెక్కించి మధురాపట్టణపు వీథులయందు ఊరేగించి
పెద్దయుత్సవము గావించెను. తమకుమారుఁడు గొప్పఅభ్యుదయ మొంది వాహన
మెక్కి వీథిలో నుత్సవముతో నేఁగుచుండఁగా ముచ్చటతోఁ జూడవచ్చు తల్లి
దండ్రులవలె శ్రీయు, శ్రియఃపతియు గరుడవాహనారూఢులై అట్టి అభ్యుచ్ఛ్రియ
దశలో నున్న పెరియాళ్వారునకు దర్శన మొసంగిరి. దివ్యాభరణభూషితము, శ్రీ
వత్సకౌస్తుభవనమాలావిరాజితము, దివ్యాస్త్రపుష్పితచతుర్భుజము, లక్ష్మీవిరాజిత
వక్షఃస్థలము నగు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యమంగళవిగ్రహము కన్నుల కఱవుదీర
సేవించి ఆనందపరవశుఁడై "ఆతఁడు సర్వరక్షకుఁడు; మనమందఱము నాతనిచే
రక్షింపఁబడువారము" అను జ్ఞానము భక్తిపారవశ్యముచే మాఱఁగా ఆసర్వేశ్వ
రుని శరీరశోభకు, లక్ష్మికి, దివ్యాభరణములకు, దివ్యాయుధములకు దుష్టులగు
వారి దృష్టిదోషము తగులునని భయపడి తానెక్కిన ఏనుఁగుమీఁద వ్రేలవేసిన
గంటలే తాళములుగాఁ జేసికొని "పల్లాండు పల్లాండు పల్లాయిరత్తాండు పలకోడి
నూరాయిరం, మల్లాండతిణ్డోళ్ మణివణ్ణా వున్ శేవడి శెవ్వి తిరుక్కాప్పు" అని

ప్రారంభించి పదునొకండుపాశురముల చేత స్వామికి మంగళాశాసనము చేసెను. అంతట ఆరాజును, ఆతని పురోహితుఁడగు శెల్వనంబియు పెరియాళ్వారుమూల ముగా తమకుఁగూడ సర్వేశ్వరునిసేవ లభించె నని మిక్కిలి సంతోషించిరి. రాజసభ యందు పరతత్వనిర్ణయముచేసి నాకు సంతోషము గలిగించితివి; కావున నీకు నేను పట్టర్ పిరాళ్ (భట్టనాథుఁడు) అను బిరుదునామమును ఇచ్చితిని. ఈపేరుతో ఇంకను కొంతకాలము నాయపమూర్తియగు వటపత్రశాయికి మాలాకైంకర్యము చేయుచు వేదాంతార్థప్రతిపాదకములు అయిన దివ్యప్రబంధములను రచియించి జీవాత్మలను దిద్దుచునుండి, తుదను నాసన్నిధికి రమ్మని శ్రీమన్నారాయణుఁడు ఆళ్వారునకు ఆజ్ఞా పించి అంతర్ధానము నొందెను. ఆళ్వారు వల్లభదేవుఁడొసఁగిన ధనము తెచ్చి వట పత్రశాయికి సమర్పించెను. ఇతఁడు కృష్ణునియందు భక్తిఁగల మాలాకారుని కైం కర్యము అవలంబించుటవలన కృష్ణభక్తిఁగలవాఁడై కృష్ణుని సౌశీల్యసౌలభ్యాది గుణములు అతిమానుషచేష్టలు, బాల్యలీలలు మొదలగువానిని అనుభవించి ఆ యనుభవమును నన్నూటడెబ్బదిరెండుపాశురములతోఁ గూడిన యొక దివ్య ప్రబంధమును సాధించెను. దానికి "పెరియాళ్వార్ తిరుమొఴి" అని పేరు. ఇతఁడు గరుడాంశచే జనించెను. సర్వేశ్వరునియందు పెద్దభక్తికలవాఁ డగుటచే పెరి యాళ్వారు అని పేరు కలిగెను.

తిరునక్షత్రపు తనియ:—మిథునే స్వాతిజం విష్ణో రథాంశం ధన్వినః పురే,
ప్రపద్యే శ్వశురం విష్ణో ర్విష్ణుచిత్తం పురశ్శిఖమ్

నిత్యతనియ:—గురుముఖ మనధీత్య ప్రాహ వేదా నశేషా
న్నరపతి పరిక్లప్తం శుల్క మాదాతు కామః,
శ్వశుర మమరవంద్యం రంగనాథస్య సాక్షా
ద్ద్విజకులతిలకం తం విష్ణుచిత్తం నమామి.

---

116. ఆండాళ్

(గోదాదేవి)

శ్లో. "దేవస్య మహిషీం దివ్యాం మాదా గోదా ముపాస్మహే,
యన్మౌళిమాలికాం ప్రీత్యా స్వీకరోతి స్వయం ప్రభుః."

పూర్వోక్తచరిత్రగల పెరియాళ్వారు పాండ్యరాజసభలో జయముఁగొని తన నివాసగ్రామమయిన శ్రీవిల్లిపుత్తూరునకు వచ్చి యెప్పటియట్లు వటపత్రశాయికి పుష్పకైంకర్యము ఒనర్చుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము జరిగిన తరువాత, జనక రాజు యజ్ఞశాల కట్టింపఁ దలఁచి భూమిని దున్నుచుండఁగా నాఁగలికి తగిలిన

క్షేత్రములో నావిర్భవించిన సీతవలె పెరియాళ్వారు తులసీ కాననభూమి త్రవ్వుచుండ నొకనాడు:—

శ్లో. "తదా ఖనిత్రపత్త్రేణ విష్ణుచిత్తే మహాత్మని,
తులసీవృక్షమూలస్య ఖననం చ ప్రకుర్వతి,
లక్ష్మ్యంశాల్లోకరక్షార్థం గోదా భూమ్యాస్తతోఽజని."

అనినట్లు ఒక బాలిక భూమినుండి ఆవిర్భవించెను. విష్ణుచిత్తుఁడు ఆబాలికను జూచి ప్రమోదభరితాంతరంగుఁడై ఆబిడ్డ నింటికిఁ గొనిపోయి పెంచుమని తన భార్యచేతికి ఇచ్చెను. మఱియు ఆమెకు గోదాదేవియని పేరుపెట్టెను. గోదాదేవి చంద్రకళవలె దినదినప్రవర్ధమానయగుచు, నసమానలావణ్యము గలిగి లోకుల నేత్రముల కానంద మొసంగెను. చిన్ననాఁటనుండియు నామెకు భగవద్భక్తి విశేషముగ నుండెను. ఆమె శ్రీమన్నారాయణునిఁ దక్క ప్రాకృతమనుష్యుని ఎట్టివానినిఁగూడఁ బెండ్లియాడనని ప్రతిజ్ఞపట్టెను. ఆమెచెలులు పరిహాసమునకు ఇతఁడు నీకు మగఁడు అగునని నుడివినచో మూర్ఛిల్లుచుండెడిది. తన తండ్రి వటపత్రశాయి స్వామికొఱకు కట్టిపెట్టిన పుష్పమాలికలను మొదట తానొకపరి తన కొప్పుపై ధరించి బావిలో సౌందర్యమును చూచుకొని తిరుగ నా పూలదండ నెప్పటియట్ల తండ్రికి తెలియకుండ పూలసజ్జలో నుంచుచుండెడిది. ఇట్లు అనేకదినములు జరుగఁగా నొకనాఁడు ఆమె మాలికను కొప్పునఁ జుట్టుకొనుట తండ్రి కంటఁ బడెను. ఆళ్వారు పుత్రికాప్రేమచే నామె నేమియు ననలేక "అమ్మా! స్వామికి అర్పింపఁబడగిన పూలదండ నీవిట్లు ధరించుట యుచితమగునా?" అని మందలించి ఆదివసమున స్వామికి మాలికాసమర్పణము మానెను. నాఁటిరాత్రి వటపత్రశాయి పెరియాళ్వారునకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి మాల్యములు సమర్పింపక పోవుటకు కారణమేమని యడిగెను. అందులకు ఆళ్వారు "స్వామీ! ముగ్ధయగు నాబాలిక బాల్యచాపల్యముచే నామాలికలను ధరింపఁగా, చూచి యవి నిర్మాల్యమయ్యెనని పరిహరించితిని; మఱియొకటి కట్టి సమర్పించుట కవకాశము చిక్కదయ్యెను; క్షమింపుము" అని విన్నవించెను. అదివిని స్వామి చిరునగవుతో "ఓయీ! ఆమెసంగతి యెఱుంగనివాఁడవు. అగుటచే నీవు ఇట్లు ఒనర్చితివి. ఆమె రక్షణార్థమయి యీలీలావిభూతియందు ఈలోకరూపముతో నవతరించిన లక్ష్మి. నీవు కృతపుణ్యుఁడ వగుటచే నీయింట నవతరించినది. ఇప్పటినుండి నీవు నిర్మించు మాలికలను మొదట నామె కొప్పున నలంకరించి పిమ్మట మాకుఁ దెమ్ము. ఆమె తాల్చిన మాలికయే మాకుఁ గోరఁదగినది. ఆమెకొప్పుతో సంపర్కము నొందని మాలికలను మేమొల్లము" అని పలికెను. అదిమొదలు పెరియాళ్వారు ఆమె

యెడల పుత్రిక యను ప్రాకృతాభిమానము విడిచి పరదేవతాభావమును జూపఁ దొడఁగెను. ఇట్లు క్రమక్రమముగా గోదాదేవి సంప్రాప్తయౌవనయై పతి సంయోగసులభ మగువయస్సునొంది గోపికలవలె కృష్ణునియం దత్యంతాను రాగము కలదియై అహర్నిశములు తత్ప్రాప్తికై ధ్యానించుచుండెను. కృష్ణుఁ డవతరించిన మధురాపట్టణము, ఆతఁడు పెరిగిన బృందావనము, గోపికలతో నాతఁడు జలక్రీడ లాడిన యమున మొదలగు వానివద్దకుఁ బోవుటకుఁ దనకు శక్తిలేక కృష్ణసంశ్లేషము కొఱకు గోపాంగనలు కాత్యాయనీవ్రత మాచరించి రని విని, వారి ననుకరించి, ధనుర్మాసములో ముప్పది రోజులును వేకువజామున లేచి తోడిబాలికలతో స్నానము చేసి వటపత్రశాయిస్వామి వేంచేసియుండు కోవెల నందగోపుని గృహమునను, అందుండు స్వామిని కృష్ణునిగను, తోడిచెలులు అందఱును గోపికలుగను, తాను ఒక గోపాంగనగను భావించి ఆస్వామిని ధూప దీపనైవేద్యాదులతో నిత్యము నారాధించుచు దినమున కొక్కొక్క గాథను ద్రావిడభాషలో (శ్లోకముగా) రచించి స్వామి సన్నిధిని విన్నవించుచు నామె వ్రతము చేసెను.

ఇట్లు భగవత్సంశ్లేషముకొఱకు త్వరపడుచున్న గోదాదేవి యొకనాఁడు తన తండ్రిగారిని నూటయెనిమిది దివ్యతిరుపతులలో వేంచేసియున్న స్వాముల విగ్రహసౌందర్యమును కల్యాణగుణములను వర్ణించిచెప్పుమని ప్రార్థింపఁగా ఆళ్వారు అందఱను వర్ణించి చెప్పెను. అప్పుడు గోదాదేవి శ్రీరంగమందు వేంచేసియున్న శ్రీరంగనాయకుని లోకోత్తరసౌందర్యమును విని ఆస్వామియందు అనురక్త యయ్యెను. అది కని పెరియాళ్వారు అర్చారూపముతో వేంచేసియున్న రంగనాథ స్వామికిని తనపుత్రికకును పాణిగ్రహణ మెట్లు జరుగునని ఆలోచించి వ్యాకులాంతః కరణుఁడై వటపత్రశాయితో విన్నవింపఁగా నాశౌరి 'యీామెను శ్రీరంగనాయకుని సన్నిధికిఁ గొనిపొమ్ము' అని యాజ్ఞాపించెను. అంతలో రంగనాథుఁడు పెరియాళ్వారు నకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నీవు చింతింపకుము. నీపుత్రికను నేను పెండ్లి యాడెద" నని చెప్పెను. మఱునాఁడు ఛత్రచామర వాహనాదులతో వచ్చి రంగ నాథుని పరిజనులు తండ్రితోఁగూడ గోదాదేవిని స్వామి ఆజ్ఞచొప్పున శ్రీరంగము నకు తోడుకొనిపోయిరి. ఆదినమున రంగనాథుని అర్చావిగ్రహమునకును, గోదా దేవికిని విధ్యుక్తముగా పాణిగ్రహణము జరిగెను. ఇంతలో గోదాదేవి పెరు మాళ్లను సేవించుటకు గర్భాలయములోనికిఁ బోయి జనులు చూచుచుండఁగా నాస్వామిలో లీనమయ్యెను. అది చూచి విష్ణుచిత్తుఁడు ప్రీతివిషాదములతోఁ గూడు కొన్నవాఁడై యుండఁగా రంగనాథుఁడు "నీవు వగవకుము. సముద్రునివలె నీవు నాకు

మావమైతివి” అని శ్లాఘించి తిరుప్పరివట్టము, తోమాల, శ్రీ శఠగోపము మొద లగు వానితో సత్కారములు చేయించి పంపెను. పెరియాళ్వారు శ్రీవిల్లిపుత్తూరు నకు మఱలివచ్చి యెప్పటియట్లు వటపత్రశాయిస్వామికి పుష్పకైంకర్యము ఒనర్చు చుండెను. ఈగోదాదేవికి ఆండాళ్ (భక్తులనేలుకొనునది) అనియు, శూడికొడుత్తాళ్ (స్వామికి తాను చుట్టుకొనినమాలికలు ఇచ్చునది) అనియు నామద్వయము కలదు. ఈమె రచించినప్రబంధములు. 1 తిరుప్పావై (ముప్పదిపాశురములు కలది.) 2 నాచ్చియార్ తిరుమొఴి (నూటనలువదిమూఁడుపాశురములు గలది).

తిరునక్షత్రపుతనియ:— శ్లో. కర్కటే పూర్వఫల్గున్యాం తులసీకాననోద్భవాం,
పాండ్యే విశ్వంభరాం గోదాం వందే శ్రీరంగనాయకీమ్.

నిత్యతనియ:— శ్లో. నీళాతుంగ స్తనగిరితటీసు ప్త ముద్బోధ్య కృష్ణం
పారార్థ్యం స్వం శ్రుతిశతశిర స్సిద్ధ మధ్యాపయంతీ,
స్వోచ్ఛిష్టాయాం స్రజ నిగళితం యా బలాత్కృత్య భుఙ్క్తే
గోదా తస్యై నమ ఇద మిదం భూయ ఏవాస్తు భూయః.

---

117. శ్రీకులశేఖరాళ్వారు

శ్లో. “ఘుష్యతే యస్య నగరే రంగయాత్రా దినే దినే,
తమహం శిరసా వందే రాజానం కులశేఖరమ్.”

పూర్వకాలమందు కేరళదేశమునందున్న కొల్లి అనుపట్టణమును చేరవంశజుఁడగు దృఢవ్రతుఁడు అనురాజు పరిపాలించుచుండెను. ఆరాజు సకలైశ్వర్యములు కలవాఁడైయున్నను, సంతానము లేక దుఃఖించి, శ్రీమన్నారాయణునిఁ గూర్చి చిరకాలము తపస్సు ఒనరించెను. సర్వేశ్వరుఁడు తపస్సునకు మెచ్చి ప్రత్యక్షమై ‘తప్పకుండ నీకొకకుమారుఁడు జనించు’నని ఆనతిచ్చి అంతర్ధానమునొందెను. తరువాత కొంతకాలమునకు ఆదృఢవ్రతుని భార్య భగవదనుగ్రహముచే గర్భవతియై నెలలు నిండఁగా మాఘశుక్లద్వాదశీశుక్రవారమునాఁడు పునర్వసునక్షత్రమందు ప్రకాశమానుఁడగు ఒక కుమారునిఁ గనెను. రాజు పుత్త్రుఁడు పుట్టె నన్న శుభవార్త విని ఆనందభరితుఁడై స్నానముచేసి బ్రాహ్మణోత్తములకు తన ఉత్సాహమునకు తగినట్లు అనేకమహాదానముల నొనరించి పుత్త్రునకు విధ్యుక్తముఁగా జాతకర్మాది సంస్కారములు ఒనరించి కులశేఖరుఁడు అని నామకరణము చేసెను. మఱియు కాలక్రమమున పిల్లవాఁడు ఎదుగుచుండఁగా ఆయాకాలములయందు చేయవలసిన అన్నప్రాశనాది కర్మలనుగూడ చేసెను. పిదప రాజు కుమారునకు పదియేండ్లప్రాయమున నుపనయనము చేసి విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము గురుకులమునకుఁ

బంపెను. సూక్ష్మబుద్ధియగు నాచిన్నవాఁడు శ్రీఘ్రకాలములో నాలుగువేదములను, సకలశాస్త్రములను, ధనుర్వేదమును, మల్లవిద్యను అభ్యసించి గొప్పవాఁడయ్యెను. మఱియు రాజ్యపరిపాలనమునకు ఉపయోగించు నీతిశాస్త్రమున అతినిపుణుఁడు అయ్యెను. దృఢవ్రతుఁడు అట్టికుమారునిఁ జూచి మిక్కిలి సంతోషించి, తగినకుల శీలవయోరూపములుగల యొక రాజకన్యకను వివాహముచేసి రాజ్యము ఆతనికి అప్పగించి కృతకృత్యుఁడై తపస్సు చేసికొనుటకు భార్యతో వనమునకుఁ బోయెను.

కులశేఖరాళ్వారు రాజ్యము నంతయు నిష్కంటకము గావించి, కోశదండములను వృద్ధి నొందించుచు బలవంతులు బలహీనులను పీడింపకుండ ధార్మికుఁడై రాజ్యమును పాలించుచుండెను. మఱియు శ్రీరామునివలె బ్రాహ్మణులకు అనేక గోవులను ఒసంగుచుండెడివాఁడు.

సర్వేశ్వరుఁడు శ్రీవైకుంఠమునుండి సేనముదలియాళ్వారును ఇతనియొద్దకుఁ బంపి ఇతనికి పంచసంస్కారములను, మంత్రోపదేశమును చేయించి, పరతత్త్వమును బోధించు సకలార్థమును ఉపదేశముచేయించెను. శ్రియఃపతి ఇతనిని కేవల సత్త్వనిష్ఠుఁడగునట్లు అనుగ్రహించి తన స్వరూపగుణవిభూతులను కనుపఱచెను. ఆకారణమువలన ఈయాళ్వారునకు జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్యములు ఉప్పొంగి రాజ్యపాలనమునందును రాజ్యభోగానుభవమునందును వైముఖ్యము కలిగెను. భగవద్విముఖులగు నిత్యసంసారులతో సహవాసము ఇతనికి దహింపఁ బడుచున్న గృహమునందలి ఉనికివలె అతిదుస్సహమయ్యెను.

ఇతఁడు దేహసంబంధులను పరిత్యజించెను. రాజ్యము భగవద్భాగవత కైంకర్యమున ఉపయోగించునట్లు ఎఱింగి దానిని భాగవతాధీనము గావించి విభీషణునివలె శ్రీరామపాదారవిందములయందు శరణాగతిఁ జేసెను.

అవతారములలో శ్రీరామావతారమునందును, అర్చావతారములలో శ్రీవేంకటేశ్వరునియందును ఇతఁడు అపరిమితమైన భక్తి కలిగియుండెను. ఇందుకు తార్కాణగా ఇతఁడు శ్రీరామవిషయమై నూటనాలుగుపాశురములతోఁగూడిన "పెరుమాళ్ తిరుమొழி" అను నొకదివ్యప్రబంధమును రచించి లోకమునకు అనుగ్రహించెను. దానిలో నాతఁడు తిరువేంగడముడైయాన్ విషయమై తనకుఁగల అపారభక్తిని పదిపాశురములలో వెల్లడిచేసెను. అందులో నొకపాశురము నీదిగువ నుదాహరించుచున్నాను.

> "ఆనాద శెల్వత్తరంబైయర్గళ్ తఱశూళ
> వానాళుం శెల్వముం మణ్ణరశుం యాన్ వేణ్డేన్,
> తేనార్ పూం శోలై తిరువేంగడచ్చునైయిల్
> మీనాయ్ పిఱక్కుం విదియుడైయే నావేన్"

(4. తిరుమొழி 2. పాశు.)

"రంభ మొదలగు నప్సరసలు నన్నుచుట్టుకొని సేవింపఁగా స్వర్గరాజ్యమును ఏలుకొనుటయు, భూలోకరాజ్యము నేలుకొనుటయు నే నపేక్షింపను. మకరంద పూర్ణములగు పుష్పోద్యానములుగల తిరుమలయందున్న బావులలో చేపనయి పుట్టుట అను మహాభాగ్యము నపేక్షించెదను."

ఒకనాఁడు ఈతఁడు శ్రీరంగక్షేత్రమాహాత్మ్యమును చదివించి విని శ్రీరంగ నాథుని నిత్యకైంకర్యముచేయుచు నెల్లకాలము శ్రీరంగమందే నివసించుటకు నిశ్చ యించి ప్రతిదినము శ్రీరంగమునకుఁ బోవుటకు ప్రయాణసన్నాహములు చేయిం చుచు "మనమందఱమును గలిసి శ్రీరంగమునకుఁబోదము. సిద్ధముగా నుండుఁడు" అని పురజనులకుఁ దెలుపుచు తనపట్టణమునందు చాటింపించుచుండెను. అది చూచి మంత్రులు 'ఈతఁడు శ్రీరంగమునకుఁ బోయినయెడల శ్రీరంగనాథునివిగ్రహ సౌందర్యమున మగ్నుఁడయి అచటనే యుండును. మఱల స్వదేశమునకు వచ్చి స్వరాజ్యమును చూడఁడు' అని ఆలోచించుకొని, శ్రీరంగయాత్రకు ఏదోమిష పెట్టి ప్రతిదినమును విఘ్నము గలిగింపసాగిరి. కులశేఖరుఁడు అష్టాదశపురాణములను, ఇతిహాసములను, వైష్ణవపండితులవలన విని వానిసారమును చక్కఁగా గ్రహించి ముకుందుఁడే పరతత్వమని నిర్ణయించి "ముకుందమాల" అను నొకస్తోత్రమును రచించెను. అది యెల్లరకును నిత్యము ప్రాతఃకాలమున చదువుకొనఁదగినది. కుల శేఖరాళ్వారు రాజ్యమందును, ఐశ్వర్యమందును, లేశమును మమకారము లేక దినమునందు కొంచెముకాలమే రాజ్యవ్యాపారములను జూచుచు తక్కినకాల మంతయును పరమసాత్వికులయిన భాగవతోత్తములతోఁ గలిసి భగవంతుని దివ్యలీలలను దివ్యావతారములను గీర్తించుచు తనకంటెముందు అవతరించిన ఆళ్వార్లనొదించిన దివ్యప్రబంధములను అనుసంధానము చేసికొనుచు నిత్యము శ్రీవైష్ణవగోష్ఠితోఁ గాలము గడపుచుండెడివాఁడు.

ఇట్లు కులశేఖరాళ్వారు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును భాగవతగోష్ఠియందే కాలము గడపుచుండుటచే రాజ్యవ్యాపారములకు భంగము కలుగునని యెంచి మంత్రులు ఆతనికి వైష్ణవులయెడల ద్వేషబుద్ధి పుట్టింప నూహించి, ఆతని దేవతా ర్చన పెట్టెయందున్న స్వామిరత్నహారమును దీసి దాచి, "దానిని మీతో సహ వాసముచేయు శ్రీవైష్ణవులు కుట్రచేసి అపహరించి" రని యొకనాఁడు చెప్పిరి. ఆమాటలను విని ఆళ్వారు మిక్కిలి పరితాపమును పొంది "శ్రీవైష్ణవులు ఇట్టిద్రో హము ఎంతమాత్రమును చేయువారు కారు. మీరిట్టి పాపమునకు ఒడిగట్టుకొని వారిపై ఈనిందను మోపితిరి. మీమాటను విని కొందఱులోకులు పరమపావను లయినభాగవతోత్తములయందు సంశయము కలవారగుదురు. మీమాటలు నమ్మఁ

దగినవి. గావని నే నిపుడు ఉపేక్షించినయెడల రాజు భాగవతపక్షపాతముచేత మంత్రులమాటలను నిరాకరించె నని లోకము నన్ను నిందించును. కావున ఇందు వలన లోకులకు గలుగు సందేహమును ప్రమాణముతోఁ బోఁగొట్టవలెను" అని పలికి, పాములవానిచే ఒకకృష్ణసర్పమును దెప్పించి దాని నొక కుండలో నుంపించి తన చేతియుంగరము నందు విడిచి "మీరు ఈయుంగరమును తీయఁగలుగుదురేని మీమాట నమ్మెదను" అని మంత్రులతోఁ జెప్పెను. అందులకు మంత్రులు మొఁగములు వ్రేల వేసికొని యొక మూలకుఁ బోయిరి. అప్పుడు ఆళ్వారు సభవారినిఁ జూచి "ఈనీచులు నిష్కారణముగా భాగవతులమీఁద నింద నారోపించినారు. ఈకుండలోని యుంగరమును నేను దీసెదఁ జూడుఁడు" అని నిర్భయముగ దానిని బైకిఁ దీసెను. తాఁకినను సర్ప మేమియుఁ జేయదయ్యెను. అదిచూచి సభాసదులందఱు ఆశ్చర్యపడి ముక్కులమీఁద వ్రేళ్లిడుకొని ఆళ్వారు భాగవతభక్తికి మిగుల సంతోషించిరి.

ఇతఁడు దృఢమగు రామభక్తి కలవాఁడు అగుటచే నొకకాలమున రామాయణార్థమును వినుచుఁ గాలము గడుపుచుండెను. ఒకనాఁడు అరణ్యకాండ కథను వినుచు ఖరదూషణయుద్ధములో—

శ్లో. "చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం,
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి"

అనుశ్లోకముయొక్క అర్థమును విని ఒక్క రాముఁడు పదునాలుగువేలమంది రాక్షసులతో నెట్లు యుద్ధము చేయఁగలఁడని భయపడి గుండె బాదుకొనుచు రామప్రేమపారవశ్యమున నోడ లెఱుఁగక రామునకు యుద్ధమున సాహాయ్యము చేయుటకు కవచము, ఖడ్గము మొదలగువానిని ధరించి, చతురంగబలముతో జనస్థానముదిక్కు పరుగిడసాగెను. మంత్రులు అది చూచి ఇతని నెట్లయిన మళ్లింపవలయునని ఆలోచించి, కొందఱు వైష్ణవుల నెదురుగాఁ బంపిరి. వారపుడు కులశేఖరాళ్వారునిఁ గాంచి "మీరు పోవలసిన అవసరము లేదు. ఇదివఱకే రాముఁడా రాక్షసుల నందఱను క్షణములో సంహరించి వేసినాఁడు. విజయము బడసిన భర్తను జూచి సీత ఆనందముతో కౌఁగిలించుకొనినది." అని చెప్పఁగా విని, సంతోషించి ఆవైష్ణవులకు తన మేననున్న భూషణములను దీసి కానుకగా నిచ్చి పురమునకు మఱల వచ్చెను.

రామాయణపురాణము యథాప్రకారము సాగుచుండెను. ఆపౌరాణికుఁడు ఆళ్వారు రామభక్తిని బాగుగ నెఱుంగును; కావున రామునకు సంభవించు అపజయములను, ఆపదలను జెప్పక అట్టి కథాభాగములను విడిచిపెట్టుచుండెడువాఁడు. అతఁ డొకనాఁడు పనిమీఁద గ్రామాంతరమునకుఁ బోవుచు పురాణముచెప్పుటకు తన కుమారుని నియమించెను. ఆబాలుఁడు తండ్రివలె రాజుసంగతి నెఱుంగని ముగ్ధుఁడు;

గావున గ్రంథములో నున్నదానిని ఉన్నట్లు చెప్పసాగెను. ఒకనాఁడు పురాణము చెప్పుచుండఁగా అరణ్యకాండమునందలి—

శ్లో. "జహార రావణస్సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమివ" అనుశ్లోకమును జదివి రావణుఁడు సీతను హరించె నని చెప్పెను. అది విని కులశేఖరాళ్వారు తోఁక త్రొక్కిన త్రాచువలె మండిపడుచు లేచి "ఎట్టెట్టూ? దురాత్ముఁడగు రావణుఁడు జగన్మాత యగు సీతను హరించెనా? ఇదిగో చూడుఁడు. ఈక్షణమందే సముద్రమును దాఁటి లంకఁ జొచ్చి నాబాణాగ్నిచే లంకను భస్మీభూతము గావించి సపుత్రామాత్యబాంధవముగా రావణుని సంహరించి, సీతను దెచ్చి స్వామికి అర్పించెద" నని ప్రతిజ్ఞ చేసి ధనుర్బాణములను ఖడ్గమును ధరించి లంకాభిముఖుఁడై సముద్రములో నుఱికెను. వెనుక చతురంగసైన్యములు బయలుదేఱెను. ఈవింతనుచూచుటకు దేవతలు విమానములతో నంతరిక్షమందు ఉండిరి. క్రిందనుండిచూచుచు మనుష్యులు ఎల్లరును హాహాకారములు చేయసాగిరి. అట్టి సమయమున కరుణాసముద్రుఁడు, భక్తపరాధీనుఁడు నగు శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతాలక్ష్మణసహితుఁడై ఆళ్వారునకు సాక్షాత్కరించి, "ఓయి కులశేఖరా! నేను ఉండఁగా నీకు ఎందులకు ఈశ్రమ? దారపుత్రాదిసహితుఁడైన రావణుని ఇప్పుడే యుద్ధమున సంహరించి సీతనుదీసుకొనివచ్చినాను. ఇదిగో సీతను చూడుము" అని పలికెను. ఆళ్వారు అప్పుడు సీతారామలక్ష్మణులను సేవించి బ్రహ్మానందభరితుఁ డయ్యెను. పిదప రామాయణ పురాణము యథాపూర్వముగఁ బ్రారంభమయ్యెను.

ఇట్లు కులశేఖరాళ్వారు మఱికొంతకాలము రాజ్యముపాలించి తుదకు పరమ విరాగియై దృఢవ్రతుఁడు అను తనకుమారునకు రాజ్యము నొప్పగించి శ్రీవైష్ణవ సంఘముతో శ్రీరంగమును సేవించుటకు బయలుదేఱెను. అచ్చట కొంతకాలము ఉండి తిరుమల, కాంచి, తిరుక్కణ్ణపురము, తిరుమాలిరుంజోలై (వానాద్రి), శ్రీముష్ణము మొదలగు దివ్యదేశములను సేవించి నమ్మాళ్వారు అవతరించిన తిరునగరికిఁ బోయి ఆసమీపమున నున్న బ్రహ్మదేశపురమను దివ్యదేశమందు వేంచేసియున్న స్వామిని సేవించుచు నచట కొంతకాలము నివసించి, కులశేఖరాళ్వారు తన అఱువదియేడవయేట ఆక్షేత్రమునుండి శ్రీవైకుంఠమునకు వేంచేసెను.

తిరునక్షత్రపుతనియ:—కుంభే పునర్వసౌ జాతం కేరళే కోళిపట్టణే,
కౌస్తుభాంశం ధరాధీశం కులశేఖర మాశ్రయే.

నిత్యతనియ:—ఘుష్యతే యస్య నగరే రంగయాత్రా దినేదినే,
తమహం శిరసా వందే రాజానం కులశేఖరమ్.

118. తిరుప్పాణియాళ్వారు

(యోగివాహుఁడు)

శ్లో. శ్రీలోకసారంగమహామునీంద్రస్కంధాధిరూఢం కలయామి నిత్యం,
కళంకహీనం కమనీయభక్తిం కవీశ్వరం గాయకసార్వభౌమమ్.

తిరుప్పాణియాళ్వారు దుర్మతిసంవత్సర కార్తికమాసములో రోహిణీనక్షత్రముతోఁ గూడిన పూర్ణిమనాఁడు శ్రీరంగమునకు దగ్గఱనున్న చూళాపురము అను ఉఱైయూర్ (ఇది తిరుచినాపల్లితో కలిసియున్నది) గ్రామముతో సంబంధించిన వరిపొలములో వరివెన్నునుండి శ్రీవత్సాంశమున నవతరించెను.

శ్లో. అథ తత్ర కలేఽంతిమే రమారమణోరస్థ్సలలాంఛనాంశజః,
సమజాయత పాణిసంజ్ఞకః సుకవిః కార్తికమాసి వైధభే

అనినట్లు వీరయోనిసంభూతుఁడై అవతరించెను. బాల్యమందు స్వల్పకాలము అంత్యకులమున పెరిగెను. ఎట్లన ? పూర్వజన్మపాపలేశమున నీచమైన పంచమవర్ణమందు జనించినను భగవద్భక్తి, జ్ఞానము, వైరాగ్యము గలవాఁడైయున్న ఒకమాలదాసరి ఉఱైయూర్ వరిమళ్లలోనుండి తనగ్రామమునకు భార్యయు తానును పోవుచునొక వరిమడిలో బాలసూర్యునివలె ప్రకాశించుచున్న యాశిశువునుజూచి బిడ్డలులేక చింతిలుచున్న తనకు భగవంతుఁడు నిర్హేతుకకృపచే నీకుఱ్ఱని అనుగ్రహించెనని అపారమైన ఆనందమును పొంది రెండుచేతులతో నెత్తికొని తనభార్యచేతికి ఇచ్చెను. ఆభాగ్యవతియు పదినెలలు మోసి కన్నకొడుకునందువలె నతిప్రేమ కలదియయి యెత్తుకొని యింటికి తీసికొనివెళ్లి తన జాతిస్త్రీలచే స్తన్యమును ఇప్పింపఁగా ఆశిశువు నోరు తెఱవలేదు. అందులకు ఆదంపతులు ఆశ్చర్యపడి, పరిశుద్ధమగు గోక్షీరము తెప్పించి ఇవ్వఁగా శిశువు ఆప్యాయముతో త్రాగెను. అదిమొదలుకొని వారు ఆవు పాలు పోసి పిల్లవానిని పెంపసాగిరి.

ఇట్లు మాలదాసరియింటఁ బెరుగుచున్న తిరుప్పాణయాళ్వారు సర్వేశ్వరానుగ్రహమువలన ప్రహ్లాదునివలె బాల్యమునుండియు భగవంతునియందు భక్తియు, ఇతరవిషయములయందు విరక్తియు కలవాఁడై విష్వక్సేనుని యనుగ్రహమువలన పొందఁబడిన పంచసంస్కారములు కలవాఁడై సర్వార్థములను ఎఱింగెను. ఇతఁడు ఎల్లప్పుడును వీణాపాణియై భగవన్నామసంకీర్తనము చేయుచు కాలక్రమమున తన్ను పెంచినమాలదాసరియింట నివాసముమాని కావేరీతీరముజేరి, ప్రతిదినము తెల్లవాఱుజామున కావేరిలో స్నానము చేసి అతిపావనమైన శ్రీరంగ

భూమిని తనపాదములతో త్రొక్కఁ గూడదని తలంచి, శ్రీరంగవిమానమునకు ఎదురుగా దూరమున నిలచి భగవద్గుణానుభవము చేయుచు భగవంతునిలీలలు పాడుచు కాలము గడపుచుండెను.

ఇతని గానము అప్రాకృతదివ్యగానము అగుటవలన అప్సరసలు, గంధర్వులు మొదలగు ఖేచరులు అంతరిక్షమున విమానములమీఁద నిలిచి వినుచుండెడివారు. ఇతఁడు తఱుచుగ రంగనాథునిపై పాటలుపాడుచు రంగనాథుని ధ్యానించుచు తన్మయుఁడై మేను మఱచి యుండెడివాఁడు. కావేరికి స్నానార్థము వచ్చు బ్రాహ్మణులు అందఱును ఇతఁడు పంచముఁడు అని భావించి "దూరముగా తొలఁగిపొమ్ము" అని కేకలు వేయుచుండిరి. అప్పుడెల్ల నీతఁడు భగవద్ధ్యానపరవశుఁడై యెడ లెఱుంగని స్థితిలో నుండుటచే ఆ బ్రాహ్మణులు రాళ్లు రువ్వసాగిరి. శిలాఘాతమువలన గాయములై రక్తము స్రవించుచున్నను ఈతఁడు బాహ్యజ్ఞానములేక అట్లే ధ్యానసమాధియందు ఉండెడివాఁడు. బ్రాహ్మణులు విసరినరాళ్లు శ్రీరంగమునందు రంగనాథస్వామిని బాధింపసాగెను. ఒకనాఁడు స్వామి లలాటమునుండి రక్తము హెచ్చుగా స్రవింపసాగెను. అది విని ఆదేశమును పాలించురాజు వచ్చి, తనవలన నిట్లు సంభవించెనేమో యని శంకించి, భయమును, దుఃఖమును పొందెను. ఇది యిట్లు జరుగుచుండఁగా రంగనాయిక రంగనాథునిఁ జూచి "వల్లభా! పరమభాగవతశిఖామణి యగు తిరుప్పాణయాళ్వారు తన గానరసముచే చిరకాలమునుండి మనలను మిగుల రంజిల్లఁ జేయుచున్నాఁడు. ఆతఁడు మహానుభావుఁడు; భక్తాగ్రగణ్యుఁడు; అట్టివానిని దూరముగా నుండనిచ్చుట నాకు భావ్యముగా కానవచ్చుట లేదు. ఆతనిని మనసన్నిధికి రప్పించి పాడించి వినవలయు నని నాకు మనసగుచున్నది." అని విన్నవింపఁగా, స్వామి "ప్రాణనాయికా! ఆభక్తుని గుఱించి నీకింత చింతయేల? ఇదిగో ఇప్పుడే ఆతనిని ఇచ్చటకు రప్పించెద" నని ఆనతిచ్చి సారంగయోగి అను నాతనికి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నా ప్రియభక్తుఁడు అగు తిరుప్పాణయాళ్వారు నీచుఁడు అని తలంపక దగ్గఱకు వెళ్లి నేను రమ్మంటి నని చెప్పుము. ఆతఁడు సంకోచించి రాకున్నచో రెండుచేతులతో నాతనిని బలవంతముగా నెత్తుకొని ఇక్కడకు తీసికొనిరమ్ము" అని యాజ్ఞాపించెను. అంతట సారంగయోగి మేల్కాంచి ధన్యుఁడనైతినని సంతోషించి, ప్రాతఃకాలమందు లేచి కాల్యకృత్యములను నిర్వర్తించుకొని, తిరుప్పాణయాళ్వారుసన్నిధికిఁ బోయి సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి, రంగనాయకుని ఆజ్ఞయైనదని విన్నవించెను. అందులకు ఆతఁడు "నేను పంచముఁడను; పావనమైన శ్రీరంగక్షేత్రమును నాకాళ్లతో నెట్లు త్రొక్కుదును" అని తన నైచ్యమును దెలియఁజేసి సంకోచించుచుండఁగా సారంగ

యోగీ ఇది రంగనాథుని ఆజ్ఞ. మనము ఉభయులము తప్పక మన్నింపవలయు" నని దృఢముగఁ బలికెను. అంతట తిరుప్పాణియాళ్వారు భగవత్పరతంత్రుఁడై యూరకుండఁగా సారంగయోగి ఆతనిని తనభుజములపై నెక్కించుకొని బయలుదేఱెను. అతివాహకపురుషులు ముక్తపురుషుని శ్రీవైకుంఠమునకు తీసికొని వెళ్లునట్లు ముందు శ్రీవైష్ణవులు దివ్యప్రబంధముల ననుసంధించుచుండఁగా, వెనుక వేదాధ్యేతలు వేదమును బఠించుచుండఁగా, మహావైభవముతో సారంగయోగి తిరుప్పాణియాళ్వారును రంగనాయకుని సన్నిధికి తీసికొనివెళ్లిరి. అప్పుడు ఆళ్వారు పెన్నిధిఁగన్న పేదవలె నానందభరితుఁడై, శేషతల్పమునందు శయనించిన పెరియపెరుమాళ్లను తిరుముఖమండలము మొదలుకొని తిరువడివఱకును సకలావయవసౌందర్యమును కన్నులకఱవుదీఱ సేవించి అనుభవించి అయ్యనుభవమువలనఁ గలుగు ప్రేమను సూచించునొక ద్రావిడప్రబంధమును పదిపాశురములతో రచించి స్వామి సన్నిధిని విన్నవించెను. ఆప్రబంధము పేరు "అమలనాదపిరాన్".

ఇట్లు తనయందు అపారభక్తిఁగల తిరుప్పాణియాళ్వారునందు రంగనాథుఁడు నిర్హేతుకానుగ్రహము గలవాఁడై, చుట్టును నిలిచియున్నవారు చూచుచుండఁగా తన పాదపద్మములయందు ఆతనిని లీనముచేసికొనెను. ఈయాళ్వారు ఏఁబదిసంవత్సరములు ఈవిభూతియందు ఉండిరి.

తిరునక్షత్రపుతనియ:— శ్లో. వృశ్చికే రోహిణీజాతం శ్రీపాణిం నిచుళాపురే,
శ్రీవత్సాంకం గాయకేంద్రం మునివాహనమాశ్రయే.

నిత్యతనియ:— శ్రీలోకసారంగమహామునీంద్రస్కంధాధిరూఢం కలయామి నిత్యం,
కళంకహీనం కమనీయభక్తిం కవీశ్వరం గాయకసార్వభౌమమ్.

---

119. తొండరడిప్పొడియాళ్వారు

(విప్రనారాయణుఁడు)

శ్లో. "చోళక్షితౌ ధనుషి మాసి మహేంద్రతారే యః ప్రాదురాస మురజిద్వనమాలికాంశః,
రంగేశకేళిసఖమూర్ధ్వశిఖాద్విజేంద్రం భక్తాంఘ్రిరేణుమనఘాత్మగుణం ప్రపద్యే."

చోళదేశమునందు మండంగుడి యను నొకగ్రామము కలదు. అందు సదాచారియు, దేవతాగురుభక్తుఁడును అగు ఒకపురశ్శిఖ బ్రాహ్మణుఁడు నివసించుచుండెను. ఆతనిభార్య గుణవతియు, రూపవతియునై యుండెను. ఈదంపతులు ఉభయులు సంతానము లేనివారై పుత్రుని కొఱకు సర్వేశ్వరు నారాధింపఁగా, వారికి ప్రభవసంవత్సర మార్గశిరకృష్ణచతుర్దశినాఁడు జ్యేష్ఠానక్షత్రమున భగవంతుని వన

మాలాంశమున నొక పుత్త్రుఁడు ఉదయించెను. అత్యద్భుత తేజస్సుఁగల ఆపుత్త్రునిఁ జూచి తల్లిదండ్రులు పరమానందభరితులై విధ్యుక్తముగా జాతకర్మాది సంస్కారములు గావించి, శ్రీమన్నారాయణునికటాక్షమున పుట్టినవాఁడు గావున 'విప్రనారాయణుఁడు' అని నామకరణము చేసిరి. కాలక్రమమున ఆచిన్నవాఁడు పెద్దవాఁడై గురువులచెంత సాంగోపాంగములగు వేదములను జదివి పండితుఁడయ్యెను. విష్వక్సేనుఁడు ఆతనికి పంచసంస్కారములు ఒనర్చి, మంత్త్రార్థమును బోధించిరి. ఆకారణముచే నాతఁడు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబంధురుఁడై వివాహము మాని, స్వగ్రామమును విడిచి శ్రీరంగము ప్రవేశించెను. తొల్లి మాలాకారుఁడు శ్రీకృష్ణునకు ఒక పుష్పమాలికను సమర్పించి కృతార్థుఁడు అయ్యెను; కావున సర్వకైంకర్యములలో పుష్పకైంకర్యము భగవంతునకు ఎక్కువ ప్రీతినిఁ గలుగఁజేయునది యని నిశ్చయించి తొండరడిప్పొడియాళ్వారు శ్రీరంగమునకు దగ్గఱగా నతిరమ్యమగు నొక పుష్పోద్యానమును వేయించి పెరియాళ్వారువలె నిత్యము రంగనాథస్వామికి పుష్పకైంకర్యము చేయసాగెను. మఱియు నాతఁడు ప్రతిదినము శ్రీవైష్ణవగృహములయందు భిక్షాన్నమును సంపాదించి జీవించుచు జితేంద్రియుఁడై పూఁదోఁటయందే వినిర్మింపఁబడిన పర్ణశాలయందు నివసించుచు రాత్రింబగళ్లు తెలపిలేక తోఁటపనియే చేయుచుండెను.

ఇట్లుండ కావేరీనదికి ఉత్తరపుదిక్కునను న్న కరంబనూరు అనుగ్రామమునందు నివసించునదియు, దివ్యాంగనాంశమునఁ బుట్టినదియు నగు దేవదేవి యను నొకవేశ్య యొకనాఁడు సఖులతో చోళరాజును సేవింపఁబోయి అచ్చట నృత్యగీతాదులు ఒనరించి రాజును సభ్యులను ఆనందింపఁజేసి, మఱలివచ్చుచు మార్గాయాసమును పోఁగొట్టుకొనుటకు విప్రనారాయణుని పుష్పోద్యానమున సఖులతోఁ బ్రవేశించి నల్గడలఁ దిరుగుచు తోఁటసొబగు చూచి ఆనందించుచు చల్లనిగాలి ఆవటించు నొక వృక్షచ్ఛాయయందు విశ్రమించెను. అప్పుడు విప్రనారాయణుఁడు ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను ధరించి నిర్మలవస్త్రధారియై కంఠమున తామరపూసలదండలను, తులసిమాలికలను దాల్చి, పూలమొక్కలకు గొప్పు త్రవ్వుచు ఉండెను. దేవదేవి ఆతనిం గాంచి మ్రొక్కెను; కాని ఆతఁడు చూచియుఁ జూడనట్లు ఊరకుండెను. అదిచూచి దేవదేవి తన అక్కగారింగాంచి "అక్కా! ఇతఁడు వెఱ్ఱివాఁడా, నపుంసకుఁడా? లోకమును మోహింపఁజేయఁగల సౌందర్యవతినైన నన్నుఁజూచియు నీతఁడు వికారము పొందకయున్నాఁడు. ఏల?" అని యడుగఁగా, ఆమె "నీవు తలంచునట్లు ఇతఁడు వెఱ్ఱివాఁడును, నపుంసకుఁడును గూడఁ గాఁడు. మఱేమన? మహావిరాగి. రంగనాథునికైంకర్యమున అత్యాసక్తికలవాఁడు. లక్ష

రూపాయలు ఇచ్చినను నీదెసఁ జూడఁడు. ఇతఁడు లోకములోనున్న పురుషులవంటి వాఁడు కాఁడు” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అందులకు దేవదేవి “వెఱ్ఱిదానా! వాతాంబుపర్ణాశనులై ఊర్ధ్వరేతస్కులై తపముసేయు యోగులునై తము నా సౌందర్యమును జూచి మోహించి వ్రతములను విడిచిపెట్టిరి. ఇతఁడు అన నేపాటి? మనోహరమైన యిట్టి పూఁదోఁటలో నొంటరిగానున్న నవయౌవనుఁడైన యితనిని వశపఱచుకొనుట యేపాటిపని?” అని మఱల పలికెను. ఇదివిని ఆమె అక్కయగు అలివేణి చెల్లెలి సాహసపుఁ బల్కులకు ఆశ్చర్యచకితయై, “నిజముగా నీవు ఇతనిని లోఁబఱచుకొనఁ గలిగితివేని నేను ఆఱుమాసములు నీకు దాస్యము చేసెదను” అని ప్రతినపట్టెను. అందుమీఁద దేవదేవి “అక్కా! అట్లే కానిమ్ము. చూడు నా మహిమ” అని చెప్పి, తన ఆభరణములను వస్త్రములను ఇంటికిఁ బంపివేసి, స్నానమాడి, కాషాయాంబరము ధరించి, ఊర్ధ్వపుండ్రములను దాల్చి, అతివినయముతో విప్రనారాయణునివద్దకు వచ్చి, సాగిలఁబడి మ్రొక్కి, కన్నుల నీరు నించుచు విపదంబుధియందు కూలినదానివలె దొంగయేడ్పులు ఏడ్చుచు, నతిదీనముగా నెదుటనిలువఁబడెను. అంత ఆళ్వారు ఆమెను జూచి మనస్సుకరుగఁగా “నీవు ఎవ్వరిదానవు? ఇచ్చటకేల వచ్చితివి? నీదైన్యమునకు కారణ మేమి? నీవృత్తాంతమును సవిస్తరముగా నెఱింగింపుము” అని ప్రశ్నించెను. అందులకు ఆమాయలాడి “స్వామీ! దేవరవారితో నాదురవస్థ యేరుని విన్నవింతును? నేను ఈశ్రీరంగమునకు సమీపమున నున్న కరంబనూరులో వసించువేశ్యను. నాపేరు దేవదేవి. లోకములో స్త్రీజన్మమే నీచమైనది. అందును వేశ్యాజన్మము మఱియు నీచమైనది. వీఁడు కురూపి, వీఁడు నిత్యరోగి అనకుండ ధనమిచ్చువానితో నెల్ల బోవుట మాకులమున ఆచారము. ఎంత సుందరుఁడైనను ధనహీనుని విడువవలెను. మనస్సునకు ఇష్టమయిన పురుషుని పొందఁ గోరినచో ధనలాభము లేదని తల్లి బాధించును; కావున ఎంత కాలము బ్రతికినను ఇట్టి నీచపు బ్రతుకేకదా యని వైరాగ్యము కలదాననై స్వగృహమును, స్వజనమును విడిచి, పరమభాగవతోత్తములగు దేవరవారు నియమించు కైంకర్యమును చేయుచు నిచట నివసించుటకు వచ్చితిని” అని బదులు చెప్పెను. తొండరడిప్పొడియాళ్వారు దానిమాటలు యథార్థములు అని నమ్మెను. పాపము దీనముగా వేఁడుచున్నది అని కనికరించెను. తోఁటపనులకు కొంచెము సాయము చేయునని ఆశపడెను. ఈనమ్మకముతోడను, ఈకనికరముతోడను ఆతఁడు దానిని అంగీకరించి చేర్చుకొని నిత్యమును తాను తెచ్చుకొను భిక్షాన్నముతో దానిని పోషింపసాగెను. దేవదేవి ఆళ్వారుఆశను నిరాశను జేయక తోఁటపనులలో నాతనికి చాల సాయపడసాగెను. కొన్ని దినములకు “ఈమె నిష్కపటముగా నాకు సేవ

చేయుచున్నది. దీనిని విడువఁగూడదు. ఈమెయందు రంగనికి అనుగ్రహము
గింపవలెను" అని ఆళ్వారు తలంచుకొనియెను.

ఒకనాఁడు సాయంకాలము ఉఱుము మెఱుములతో గాలివాన వచ్చె
ఆళ్వారు పర్ణశాలలోఁ గూర్చుండి కాషాయాంబరమును గప్పుకొని కూర్చుండె
అప్పుడు దేవదేవి సగము తడియుచు నాతనికెదుట చూరుక్రింద నిలిచియుండె
ఆళ్వారు హఠాత్తుగ నామెను గాంచి "ఏల యిచ్చటఁ దడియుచున్నావు ? లో
లకు రమ్ము. నేను హరిదాసుఁడను. నీవును హరిదాసురాలవు. ఇట ఎంచవల
భేదమేమియు లేదు. లోనికి వచ్చి కూర్చుండుము" అని పలికెను. ఆమాట
ఎదురుచూచుచున్న దేవదేవి సంకోచించుచున్న దానివలె తక్కుచుఁ దారు
లోనికిఁబోయి ఆతనియెదుటఁ గూరుచుండి "స్వామీ! దేవరవారికి పాద
చేయుటకు దాసురాలికి ఆజ్ఞ యొసఁగుఁడు" అని పలుకుచు పాదములమీఁ
జేయివేసెను. వెంటనే ఆళ్వారుహృదయము చెడిపోయెను. దేవదేవి కరస్పర్శవ
నాతనికి అపూర్వసౌఖ్యము కలిగెను. ఇన్ని దినములనుండి శ్రీరంగనాయకుని సేవిం
చున్నను ఆతని కింతటి సౌఖ్యము ఎప్పుడును కలుగలేదు. అగుట నాతఁడు దా
రాలికి సెలవు ఇచ్చెను.

ఇఁక నాసందర్భమునందలి విషయముల నన్నిటిని వివరించుటకంటె పర
సానమును దేల్చుట మంచిది. విప్రనారాయణుని గతి వక్రమార్గమును బట్టె
ఆతఁడు ఇంతవఱకును పాటించిన బ్రహ్మచర్యవ్రతము బూదిలోఁ బోసిన పన్నీ
అయిపోయెను. దైవవంచితుఁడై ఆతఁడు ఆక్షణమునందే లోలుఁడై దేవదేవి
దాసుఁడు అయ్యెను.

ఇట్లు విప్రనారాయణుఁడు దేవదేవితోఁ గూడి విషయసుఖములు అన
వించుచు బాల్యమునుండియు అతిభక్తితోఁ జేయుచున్న కైంకర్యమును విడిచె
స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములకు సున్నఁజుట్టెను. పూర్వము అంత నిష్ఠాపరుఁ
జితేంద్రియుఁడై యున్న తాను ఇప్పు డిట్లు అయినందులకు లోకులు ఆక్షేపి
పోదురేమో యనుసిగ్గును భయమును గూడ విడిచెను. చేతిలోని సొమ్ము అంతఁ
నైపోయెను. అపుడు దేవదేవి తల్లి వచ్చి—

ఉ. "అల్లుని యమ్మగారి కిపు డాఁకలి గాదొకొ యింటి కేమియుం
జిల్లరవెచ్చనచ్చములు జీరలు నంపవు తోడివేడ్కకాం
డ్రెల్లను బందుగ న్దగవు లీయఁగ దాఁకి కలంపనీవు చే
తెల్లగ రొక్క మీక ధరఁ బిల్తురె? వారసతుల్ విటావళిన్.

సీ. నీపట్టెలిరుమణి నీతిరుచూర్ణంబు గణికకు వెండిబంగారు లౌనె
నీపుట్టగోచియుఁ నీకావివేష్టువ ల్వారకాంతకు పట్టుచీరలౌనె?

నీముష్టికూడయు నీతులసీసరుల్ వేశ్యకు పడుగు పేటలాయె?
నీవేదశాస్త్రముల్ నీసంధ్యజపములు లంజెసానికి బంజులగము లగునె?
గీ. పెట్ట నోపితివా యెప్పటట్లె యుండు, పెట్టలేకున్న విచ్చేయు పెందలకడ
మొదలరోయింతులకు నొక్క ముదుపెకాక, నీసదాచార మేలయ్య దాసరయ్య."
(102, 103 వైజయంతీవిలాసము.)

అని నిష్ఠురము లాడి యిలు వెడలఁగొట్టెను; కాని విప్రనారాయణుఁడు దేవదేవిని విడిచిపోఁజాలక సొమ్ము నివ్వలేక విరహవేదన నొందుచు దాని యంటి యరుఁగు మీఁద పండుకొనియుండెను.

ఆళ్వారు ఇట్లు దురవస్థలో నుండుట రంగనాయిక యెఱింగి "ప్రాణవల్లభా! మనకు అంతరంగభక్తుఁడైన యీతనిని మీతలఁపు మఱపించి ప్రాకృతసుఖాసక్తునిఁ గావించుట ధర్మమా? సర్వమోహకమయిన మీమాయకు ఇతనిని లక్ష్యము చేయుట మీకు తగునా?" అని భర్తతోఁ బలికెను. అందుపై రంగనాథుఁడు ఆమె మాటలు విని "ఇతఁడు వనమాలికాంశమున జనించినాఁడు. తామరాకునకు నీళ్లు అంటనట్లు ఇతని మనస్సునకు రాగమలము లెవ్వియు నంటవు. నేనొకలీల సలుపఁ దలఁచి యిట్లు చేసితిని. ఇంకను మఱియొకలీలఁ జేసెదఁ జూడుము" అని ఆనతిచ్చి, తానొక బ్రహ్మచారివేషముదాల్చి, కోవెలలోనున్న తన ఆరాధనపాత్రలలో నొక బంగారుగిన్నెను పట్టుకొని ఆవేశ్య నివసించుగ్రామమునకుఁ బోయి దాని యింటి తలుపుతట్టి దేవదేవి తల్లినిఁ బిలిచి "నేను విప్రనారాయణుని శిష్యుఁడను. నాపేరు అళగియమణవాళదాసుఁడు. మాగురువుగారు ఈబంగారుగిన్నెను నీకు ఇమ్మనిచెప్పి పంపఁగా వచ్చితిని" అని పల్కెను. అది విని వేశ్యమాత దానిం గైకొని "అయ్యో! ఇది వారు ఇప్పుడే పంపవలయునా? మా కేమిఁకొఱత? వారు మాకు నిత్యము దర్శన మొసఁగి మాపిల్లను సంతోషపెట్టినఁ జాలును. నీ విపుడు పోయి వారిని శీఘ్రముగా నిచ్చుటకు రమ్మనుము" అని బదులు చెప్పెను. శిష్యుఁడు దాని యింటి అరఁగుమీఁదఁ బండుకొనియున్న విప్రనారాయణునిఁ జూచి "అయ్యా! మిమ్ము దేవదేవి రమ్మని చెప్పినది. అది మీకొఱకు బెంగపెట్టుకొని ఊరంతయు వెదకుచున్నది" అని చెప్పెను.

ఈమాటలకు విప్రనారాయణుఁడు పొంగి లోపలకుఁ బోయి దేవదేవి దాని తల్లియుఁ జూపు అధికాదరమునకును, మాయమాటలకును ఉబ్బిపోయి దేవదేవితో మునుపటివలె సుఖముగా నుండెను.

మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలము అర్చకులు, పరిచారకులు, కోవెల తలుపులు తెఱచి, ఆరాధనమునకుఁ బ్రారంభింపఁగా అయిదవ బంగారపుగిన్నె కాన్పింప దయ్యెను. అందుపైని వారు కోవెల అంతయు వెదకి అడుగవలసినవారిని అడిగి

కానక, యీవృత్తాంతమును పై అధికార్లకుఁ దెలియఁజేసిరి. వారు రాజుతోఁ జెప్పఁగా రాజు ఆఅర్చకులనే దండింపసాగెను. ఆసమయమున దేవదేవిదాసి యొకతె అక్కడకు దైవికముగా వచ్చి యా అల్లరిఁ జూచి "నిన్నరాత్రి విప్రనారాయణుఁడు ఒక బంగారుగిన్నెను దెచ్చి యిచ్చినాఁడు. మీరు పోయి దానియిల్లు శోధింపుఁడు" అని చెప్పఁగా వారు ఆవృత్తాంతము రాజునకుఁ దెలియఁజేసి, ఆతని ఉత్తరువుమీఁద దేవదేవియిల్లు శోధించిరి. గిన్నె దొరకెను. రాజభటులు దేవదేవితోఁగూడ విప్రనారాయణుని రాజుసమ్ముఖమునకుఁ గొనితెచ్చి నిలిపిరి. రాజు వారి వృత్తాంతమును విచారించి ఉభయులను చెఱసాలలో నుంచెను.

అపుడు శ్రీరంగనాయిక "ఇఁక నీలీల చాలించి ఆతనిని నీకృపాపాత్రునిఁ గావింపుము" అని విన్నవించెను. అది విని స్వామి నిచుళాపురము నేలుచుండెడి రాజునకు స్వప్నమున సేవ సాదించి "ఓరాజా! విప్రనారాయణునకు ప్రారబ్ధకర్మ మనుభవింపఁ జేయుటకు నేనే బంగారుగిన్నెను వేశ్య కిచ్చి ఇతనిని శిక్షించితిని. ఇతఁడు నిర్దోషి. ఈవేశ్యాధనము నాకక్కఱలేదు. దానికే ఇచ్చివేయుము. ఇతఁడు మాకు మునుపటివలె పుష్పకైంకర్యము చేయును; కావున విడుదల చేయుము" అని సెలవిచ్చెను. ఆరాజు తెల్లవాఱిన వెంటనే లేచి రంగనాథుఁడు తనకు ఆజ్ఞాపించిన ప్రకారము అందఱితోఁ జెప్పి ఆశ్చర్యపడి విప్రనారాయణుని రావించి నమస్కరించి బహువిధముల సత్కరించి క్షమాపణ చేసికొనెను. ఆళ్వారును తాను లోఁగడ చేసిన అకృత్యమునకు పశ్చాత్తాపపడి యెప్పటియట్ల వైరాగ్యము వహించి స్వామికి పుష్పమాలాకైంకర్యము ప్రారంభించెను.

ఇతనికి రంగనాథుఁడు "తొండరడిప్పొడి (భక్తాంఘ్రిరేణువు)" అని బిరుదనామమును బ్రసాదించెను. ఇతఁడు తిరువడి, ఇళైయపెరుమాళ్లు (లక్ష్మణస్వామి), నమ్మాళ్వారు మొదలగువారివలె భగవత్పాదారవిందములయందు తక్క ఇతర విషయములయందు అభిరుచిలేక యుండెను. మఱియు 'తిరుప్పళ్లియెழుచ్చి' (నిద్రనులేపుట), 'తిరుమాలై' అను రెండు ప్రబంధములను రచించి లోకము నుజ్జీవింపఁ జేసెను. చిరకాలము ఈలీలావిభూతియందు ఉండి తుదకు ఈతఁడు రంగనాథుని తిరువడిని జేరెను.

దేవదేవియు జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యములు కలదియయి బంగారు గిన్నెతో తన ఆస్తినంతను శ్రీరంగనాథునకు సమర్పించి, పరమపదము నొందెను.

తిరునక్షత్రతనియ:—శ్లో. కోదండే జ్యేష్ఠనక్షత్రే మండంగుడిపురోద్భవం,
చోళోర్వ్యాం వనమాలాంశం భక్తపద్రేణుమాశ్రయే.

నిత్యతనియ:—శ్లో. తమేవ మత్వా పరవాసుదేవం రంకేశయం రాజవదర్హణీయం,
ప్రాబోధకీం యోఽకృత సూక్తిమాలాం భక్తాంఘ్రిరేణుం భగవంతమీడే.

120. తిరుమంగైయాళ్వారు

(పరకాలుఁడు)

శ్లో. "పరకాలహరిం వందే హరిపాదగుహాశయం,
ఉన్నతప్రతిమాలేఖకుంభిసంభేదవిభ్రమమ్,
నాదప్రసభసంత్రస్తశైవశాక్యాదిదర్పిష్పం,
పరకాలమృగేంద్రం త్వాం ప్రపద్యేఽచ్యుతవందినమ్."

సర్వసంపత్సమృద్ధ మయిన చోళదేశమునందు బిల్వారణ్యమను మాఱుపేరు గల పరిరంభపుర మను నొకపట్టణము కలదు. దానికి సమీపమున తిరుక్కురయు లూరు (కమలాపూర్ణపురము) అను గ్రామము ఒకటి యున్నది. ఆయూరిలో శూద్రకులమున నీలుఁడనువాఁడు ఒకఁడు ఉండెను. ఇతఁడు శైవమతప్రవర్తకు లలో ప్రధానుఁడు. ఇతనికి చోళదేశపురాజు తనరాజ్యములో నొక పరగణా యగు తిరువాలినాఁడు అను కొంతదేశముపై నధికారము ఇచ్చి, దానిపైకము వసూలుచేయుటకు నియమించెను. ఆకారణమున నీతనికి 'తిరువాలినా డుడైయార్' అనుపేరు వచ్చెను. అతని పూర్వపుణ్యవశమున శ్రీమన్నారాయణుని పంచాయుధ ములలో ముఖ్యమైన శార్ఙ్గముయొక్క అంశముచే నొక కాలంబున కార్తిక శుక్ల పూర్ణిమా గురువాసరమునాఁడు కృత్తికానక్షత్రమందు ఒకకుమారుఁడు జనించెను. ఆపుత్రునకు తలిదండ్రులు నీలుఁడు అని పేరుపెట్టిరి. ఆకుఱ్ఱవాఁడు కాలక్రమమున భగవత్కృపచే వృద్ధినొంది, సకలశాస్త్రములయందును ధనుర్విద్యయందును, శస్త్ర విద్యయందును, రాజ్యతంత్రమునందును, అతినిపుణుఁడు అయ్యెను. ఇంతలో నతని తండ్రియగు తిరువాలినాడుడైయార్ కాలధర్మము నందెను. ఆతఁడు చేయుచున్న ఉద్యోగమునకు తగినవారు ఎవరైన ఉన్నారాయని ఆలోచించి చోళభూపతి ఈనీలునకు రమ్మని వార్తనంపెను. ఇతఁడు పోయి రాజసందర్శనము చేయఁగా నాతఁడు యాతని శరీర సౌష్ఠవమును, ఆజానుబాహువులను, విశాలవక్షస్థల మును జూచి ఈతని శౌర్యము, ధైర్యము, పరాక్రమము మొదలగు నాత్మగుణ ములను పైవారు చెప్పఁగా విని, మిక్కిలి మెచ్చుకొని, ఆయుద్యోగమును ఇచ్చెను. కాని నీలుఁడు యౌవనవంతుఁడు అయినది మొదలు విషయసుఖములయందు ఆసక్తి గలవాఁడై స్త్రీలోలుఁ డయ్యెను.

ఆపరిరంభపట్టణమునకు క్రోశమాత్ర దూరమున శ్వేతహ్రదమను నొక సరస్సుగలదు. అది నిత్యము వికసించిన తామరపువ్వులు, కలువపూవులు మొదలగు

వానిచే నిండి మిక్కిలి రమణీయముగా నుండును. స్వర్గమునుండి ప్రతిదినము అప్సరసల సమూహము అచ్చటకువచ్చి, జలక్రీడ లాడుచు, పద్మములు కోయుచు, వినోదములు సలుపుచు నుందురు. ఒకనాఁడు ఆ యప్సరసలతో వచ్చిన పది సంవత్సరముల వయస్సుగల బాలికయొకతె కలువపూవులను గోయుచు వెనుక చిక్కెను. దానివారందఱును దానిని తోడుకొనిపోవుట మఱచి తొందఱగా స్వర్గమునకుఁ బోయిరి. అంతట నాచిన్నది దివ్యరూపమును విడిచి, మానుషరూపమును ధరించి, ఒంటరిగా నాసరస్తీరమునందు సంచరింపసాగెను. పరిరంభ పట్టణనివాసి, వైద్యుఁడు నగు ఒకవైష్ణవుఁడు తిరువాన్గూరిలో వేంచేసియున్న స్వామిని సేవించి మఱలి వచ్చుచు దైవికముగా నాసరస్సుదగ్గఱకుఁ బోయి ఆచిన్నదానినిఁ జూచెను. అంత నాతఁడు దానిపై వాత్సల్యము కలవాఁడై, "ఓపిల్లా! నీవు ఎవ్వరిదానవు? ఇచట నేకాకినివై యెందులకు తిరుగుచున్నావు?" అని అడిగెను. అందులకు ఆబాలిక తనవృత్తాంత మాతనికిఁ దెలియఁజేసి "మీయింటికి నన్ను దీసికొని పోయినయెడల తప్పక వచ్చెద" ననెను. పిల్లలు లేని ఆవైద్యుఁడు ఆకన్యకమాటలు విని మిగుల సంతోషించి; దానిని వెంటఁ బెట్టుకొని యింటికిఁ బోయి భార్యకుఁ జూపఁగా నామెయు గొడ్రాలగుటచే బిడ్డలకొఱకు తపించుచున్నది, గావున ఆచిన్నదానిని కన్నకూఁతురు కంటె నధికముగా అత్యంతప్రేమతో సంరక్షింపసాగెను. ఆదంపతులు ఆబాలికకు కుముదవల్లి యని నామకరణము చేసిరి. కొన్నాళ్లకు ఆచిన్నది శుక్లపక్ష చంద్రరేఖ వలె దినదినప్రవర్ధమాన యయి సంప్రాప్తయౌవన అయ్యెను. ఆమెతండ్రి ఈమెను ఎవ్వరికిచ్చి వివాహము చేయుదు నని విచారింపసాగెను. ఇంతలో కొందఱు చారులు పోయి, కుముదవల్లి రూపగుణలావణ్యములను వర్ణించిచెప్పఁగా విని తిరుమంగై యాళ్వారు ఆవైద్యుని యింటికిఁ బోయి ఆచిన్నదానిని స్వయముగా చూచి ముగ్ధుఁడై తన కిమ్మని అడిగెను. ఆదంపతులు అతనికి ఆపిల్ల నిచ్చుటకు సమ్మతించిరి; కాని యామె "పంచసంస్కారపరుఁడగువానిని గాని, ఇతరుని నేను బెండ్లియాడను. ఇది నాప్రతిజ్ఞ" అని తన నిశ్చయము తెలిపెను. ఆళ్వారు తోడనే తిరునరైయూరిలో వేంచేసియున్న నంబిసన్నిధిని పంచసంస్కారములను పొంది ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను ధరించి వచ్చెను. అది చూచి మఱల కుముదవల్లి, "దినమునకు ఒక వేయి మందివైష్ణవులకుసాపాటుపెట్టుచు వారి పాదతీర్థము, తళిహాప్రసాదము స్వీకరించుచు నొక సంవత్సరము మీరు నియమము జరిపినయెడల మిమ్ము భర్తగా నంగీకరించెదను. లేకున్న మీకోరిక సిద్ధింపదు" అనెను. ఆళ్వారు అందులకు సంతోషముతో నంగీకరించి—

శ్లో. "ఆరాధనానాం సర్వేషాం విష్ణోరారాధనం పరం,
తస్మాత్పరతరం ప్రోక్తం తదీయారాధనం నృప."

అనినట్లు అతి ప్రీతితో తనకుఁ గల ధనము అంతయు భాగవతారాధనము నకు వ్యయపఱచి చేతిలో ధనము లేనపుడు రాజుగారి ధనముగూడ ఖర్చుపెట్టెను. చోళరాజు కొందఱవలన ఈవృత్తాంతము నెఱిఁగి "మాకు నీవు ప్రతిసంవత్సరము చెల్లింపవలసిన సొమ్ము క్రమముగా చెల్లింపలేదు. ఈఉత్తరువు చూచినవెంటనే మాకు నీవు బాకీఉన్న పైకమంతయు యీమనుష్యునిద్వారా పంపవలయును" అని ఆజ్ఞవ్రాసి భటులనంపెను. వారు రాజు నాజ్ఞచొప్పున తిరుక్కరయలూరికి వచ్చి ఆళ్వార్లచర్యలెల్లను కన్నులారఁ జూచి ఆయన ధైర్యసాహసములకు శ్రీవైష్ణవ తదీయారాధనకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడి నయభయములతో "రాజధనము చెల్లింపుము. లేకున్న నీకుహాని కలుగు"నని యెన్నోవిధములఁ జెప్పిరి; గాని యాతఁడు వినక వారికి సరియైన ప్రత్యుత్తరము చెప్పక వారినవమానించి పంపెను. వారు పోయి జరిగిన సమాచారమును రాజుతోఁ జెప్పిరి. అది విని రాజు మంచి మాటలతో నతఁడు లొంగఁడు అని నిశ్చయించి, బలిష్ఠులైన సైనికుల నిచ్చి యొక సేనాధిపతిని "తిరుమంగైయాళ్వారును కాలుసేతులు విఱిచికట్టి, బలాత్కారముగా తీసికొని రమ్ము" అని ఆజ్ఞాపించెను. అంతట సేనాధిపతి చతురంగబలముతో బయలుదేఱి వెళ్లి ముట్టడింపఁగా ఆళ్వారు తన సైన్యముతో నాతని నెదిరించి పాఱఁదోలెను. అంతట రాజు దండతాడితభుజంగమువలె మండిపడుచు తాను స్వయముగా అఖండ సైన్యముతో భూమి గ్రక్కదల నరుదెంచి ముట్టడించెను; గాని ఆళ్వారు రాజునుగూడ నోడించెను. అంతట రాజు ఆళ్వారుతో కొంతతడవు ద్వంద్వయుద్ధముచేసి ఆతని ధైర్యసాహస పరాక్రమములకు మిక్కిలి సంతోషించి "నీతో నాకిఁక వైరము వలదు; నీవు నావిషయమునఁ జేసిన అపకారమును స్మరింపను. ఇంక నాయొద్ద అనుకూలముగా నుండుము. నేను దైవము సాక్షిగా చెప్పుచున్నాను" అని చెప్పి తన పట్టణమునకుఁ బోయెను. ఆళ్వారు రాజుమాటను నమ్మి, ఆతనియొద్దకుఁ బోఁగా "మన పైకము ఇచ్చునంతదనుక ఈతనిని విడువ వలదు" అని మంత్రికి ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రియు ఆళ్వారును ఒకదేవాలయమున ఖైదుచేసెను. ఆళ్వారు ఆగుడిలో మూఁడుదినములు ఉపవాసము చేసెను. మూఁడవనాఁటిరాత్రి సర్వేశ్వరుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి, "నీవు రాజునకు ఇవ్వవలసిన దండనద్రవ్యమును ఇచ్చెదఁ గాంచీపురమునకు రమ్ము" అని చెప్పెను. అపుడు ఈతఁడు రాజమంత్రికి ఈవార్త తెలిపి అతనితో కాంచీపురమునకుఁ బోయి కరుణాకరుఁడైన వరదరాజస్వామి కృపచే ధనము ఉన్నతావు గనుఁగొని, రాజునకు బాకీయున్న ధనముచెల్లించి, శేషించిన సొమ్ముతో భగవద్భాగవతారాధనము సాగించెను. రాజమంత్రి ఆధనమును దీసికొని వెళ్లి రాజు నెదుటనుంచి, వరదరాజస్వామి ప్రసన్నుఁడై ఆళ్వారునకు ధనము నిచ్చిన

సంగతి తెలుపఁగా రాజు ఆశ్చర్యచకితుఁడై, "ఆహా! ఆపదలో ద్రౌపదికి వస్త్రముల నిచ్చినట్లు స్వామి ఆమహానుభావునకు ధనమిచ్చె" ననుకొని, "ఆయన సామాన్యులు కారు. సర్వేశ్వరునకు అంతరంగభక్తులు. ఆయనయెడల మనము అపరాధముచేసితిమి" అని ఆళ్వారును రప్పించి, పాదములమీఁద వ్రాలి, "నాయపరాధములను క్షమింపుఁడు" అని వేఁడుకొని, బహువిధముల సత్కరించి పంపెను. మఱియు రాజు ఆళ్వారును మూఁడుదినములు పస్తుపెట్టించిన పాపము పోవుటకు ఆతనివలనఁ బుచ్చుకొనిన ధనమంతయు దేవబ్రాహ్మణ సంతర్పణముకొఱకు వినియోగపఱిచెను.

కంచివరదరాజస్వామి యిచ్చిన సొమ్ముఁగూడ నైపోవుటచే ఆళ్వారు కొంత పరివారమును గూర్చుకొని దారులు కొట్టసాగెను. ఆళ్వారు కొన్నిదినములకు ఒక మహారణ్యము ఉనికిపట్టుగాఁ జేసికొని అర్ధరాత్రమున బయలుదేఱి, పట్టణములు, పల్లెలు, సొచ్చి, వైష్ణవులుకాని ధనవంతులయిండ్లకు కన్నములు త్రవ్వి, దోచుకొనుచు అనుదినము వైష్ణవార్చనము చేసి తప్పక కుముదవల్లికిఁ బ్రియము కూర్చుచుండెను.

ఆళ్వారు, ఒకనాఁటిరాత్రి ఆకాశము మేఘములచేఁ గప్పఁబడి గాఢాంధకారపూరితమై యుండఁగా నొకవైష్ణవుని తిరుమాళిగలోఁ జొరఁబడుటకు సమయమునకై యింటిపంచను పొంచియుండి ఆయింటి యజమానురాలు వాఁకిటిలో వెండిపళ్లెమును తోముచుండఁగా తటాలున దానిని గుంజుకొని పాఱిపోయెను. అందులకు ఆయిల్లాలు "అస్మద్గురుభ్యో నమః" యని లోపలికిఁ బోయి భర్తకు ఈసమాచారమును ఎఱింగించెను; అది విని వైష్ణవోత్తముఁడు "మన సొత్తు సద్వినియోగమయ్యెను. ఇందులకు వగవకుము. పళ్లెము నెత్తుకొనిపోయిన యాతఁడు తిరుమంగైయాళ్వారు గాని అన్యుఁడు కాఁడు. ఆతఁడు రిక్తుఁ డగుటచే ఈవిధముగా ధనము ఆర్జించి, శ్రీవైష్ణవారాధనము చేయుచున్నాఁడు. నీవు ఇపుడు కేకలు పెట్టితివేని శ్రీవైష్ణవకైంకర్యమునకు భంగము చేసినదానవు అగుదువు" అని పలికెను. ఆమాటలు ఆళ్వారు విని తొందరగా ఆవైష్ణవుని యెదుటకుఁ బోయి పాదములపై వ్రాలి, "స్వామీ! శ్రీవైష్ణవుల తిరుమాళిగ యని తెలియక దాసుఁడు అపచారముచేసినాఁడు క్షమింపుఁడు" అని వేఁడుకొనియెను.

ఇట్లు ఊళ్లు దోచి, మార్గమునఁ బోవువారినిఁ గొట్టి, ధనము ఆర్జించి ఆళ్వారుచేయుచున్న శ్రీవైష్ణవారాధనమునకు శ్రీరంగనాథుఁడు మెచ్చి, యెట్లయిన నాతనిం గృతార్థుం జేయఁగోరి, ఒకనాఁడు ఎక్కడను ఎవ్వరును దోచుకొనుటకు లేకుండఁ జేసి తానును రంగనాయికయు పెండ్లికొడుకు పెండ్లికూఁతుండ్రవలె నలంకరించుకొని, సపరివారముగను, వాద్యములతోడను, తిరుమంగైయాళ్వారు

చౌర్యమునకు కాచుకొనియున్న అరణ్యమున బయలుదేఱెను. తిరుమంగై యాళ్వారు "మూఁడుఝాములు కావచ్చినది. ఇంతవఱకును ఒకబాటసారియైనను రాలేదు. ఇంటిలో సోలెఁడు బియ్యమైనను చేతిలో నొక్కదమ్మిడియైనను లేదు. రేపు కైంకర్యము జరుగు ఉపాయము తోఁచుటలేదు" అని చింతించుచు పొడుగైనచెట్టెక్కి నాలుగుదిక్కులు కలయఁజూడఁగా నొకవైపున పెండ్లివారు కాన్పించిరి. ఆళ్వారు వెంటనే చెట్టుదిగి ఈలలువేసి తనవారినందఱను ఒక్కచోటికి రప్పించి దోచుకొనుటకు సిద్ధముగా నుండెను. ఇంతలో నచ్చటకు పెండ్లివారు వచ్చిరి. ఆళ్వారుసెలవు పొంది పరివారమును దోపుడు ప్రారంభించెను. ఆళ్వారు వధూవరుల చెంతకుఁ బోయి వస్త్రాభరణముల నన్నిటిని ఒలిచి పుచ్చుకొని వరుని వ్రేల నున్న యుంగరముఁ దీయఁబోయెను; కాని అది బిగిసియుండుటచే రాదయ్యెను. అపుడు ఆళ్వారు "దీనిని ఏల విడువవలయును ? ఇది పదుగురు వైష్ణవోత్తముల సాపాటునకు సరిపోవును" అని యోచించి కటుక్కున వరునివ్రేలు కొఱికి ఆయుంగరము లాగుకొనెను. అపుడు వరుఁడు "నమ్‌కలియనో" అని పలికెను. ఆకారణమువలన తిరుమంగైయాళ్వారునకు "కలియన్" అను పేరు కలిగెను. అపుడు ఆళ్వారు "ఈయుంగరము రాకుండ నీవు మంత్రము కట్టితివా ?" అని యడుగఁగా, వరరూపముతో నున్నరంగఁడు "ఆమంత్రమును నీకును ఉపదేశించెదను. ఇటు రమ్ము" అని చేరఁబిలిచి, సర్వలోకమునకు అభయ మొసఁగు తన కరకమలము నాతనికి శిరస్సునందు ఉంచి, సకలవేదసంగ్రహమయి, బహుదుఃఖములను గలిగించు సంసారమును దొలఁగించునదియయి, ఐహికైశ్వర్యము, కైవల్యము, మోక్షము మొదలగువానిని ఒసంగునది యయి, శిష్టపరిగ్రహ యుక్తమయి, యొప్పు పెరియతిరుమంత్రమును ఉపదేశించి, ఆక్షణమునందే ఆమంత్రముచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన దివ్యరూపమును ధరించి, అనంతవిష్వక్సేనాది నిత్యసూరులు, బ్రహ్మాదిదేవతలు సేవింపఁగా పెరియపిరాట్టితో గరుడవాహనారూఢుఁడై తిరుమంగైయాళ్వారునకు దర్శన మిచ్చెను. అపుడు ఆళ్వారు స్వామి దివ్యమంగళవిగ్రహమును కన్నులారసేవించి, పులకితగాత్రుఁడై మాటిమాటికి దండప్రణామములు సమర్పించుచు, ఆనందసాగరమున మునిఁగి, కొంతతడవునకు "నాయపరాధమును క్షమింపుము" అని ప్రార్థించెను. మఱియు భగవదనుగ్రహమువలనఁ గలిగిన ఆనందము లోపలపట్టక ద్రావిడప్రబంధరూపముగా పైకివచ్చెను. తిరుమంగైయాళ్వారు రచించిన దివ్యప్రబంధములు ఇవి:—

1 పెరియతిరుమొழி ... 1084 పాశురములు.

(ఇందులో వీరు భరతఖండము నందున్న దివ్యదేశము లన్నిటికి స్వయముగాఁ బోయి అచ్చటచ్చట వేంచేసియున్న

భగవద్విగ్రహములను సేవించి, పదేసి పాశురములతో ఆ పెరుమాళ్లను కీర్తించిరి. ఇది నాలాయిరప్రబంధములలో హెచ్చు భాషాకాఠిన్యము గల ప్రబంధము.)

2 తిరుక్కురుందాండగము (చిన్న దండకము)	20 పాశురములు.
3 తిరునెడుందాండగము (పెద్దదండకము)	30 పాశురములు.
4 తిరువెళిగూర్త్తిరుక్కై	1 పాశురము.
5 శిరియతిరుమడల్	40 పాశురములు.
6 పెరియతిరుమడల్	78 పాశురములు.
మొత్తము	1253 పాశురములు.

శీఘ్రముగను, చిత్రముగను, మధురముగను, విస్తరముగను, కవనము చెప్పుటయందు అసాధారణశక్తియుండుటవలన ఇతనికి "చతుష్కవి" అను బిరుదు వచ్చెను.

ఇతఁడు సకలదివ్యదేశములను సంచరించుచు పెరియతిరుమొళి రచించుచు కాలమున "నాలుకవిప్పెరుమాళ్ (చతుష్కవిస్వామి"), కలియన్ (కలిఘ్నులు), ఆలినాడర్ (తిరువాలిదేశమునకు అధిపతి), పరకాలన్ (శత్రువులకు యమునివంటి వాఁడు), మంగై వేందర్ (తిరుమంగకు రాజు) మొదలగు బిరుదులు ఉద్ఘోషించుకొనుచు చోళదేశమునకు విచ్చేయఁగా ఆకాలమందు గొప్ప ద్రావిడకవి యగు "సంబంధుఁడు" అను నాతనిశిష్యులు వచ్చి, "మాగురువుగారు ఉన్నచోట మీరు చతుష్కవిబిరుదమును వహించుట తగదు" అని పలికిరి. అపుడు ఆళ్వారు ఆతనితో వాదించుటకు ఆతఁడు ఉన్నచోటకిఁ బోయెను. ఆయూరివారు అందఱును వీరశైవులు. అచట నొకవిష్ణ్వాలయమైనను, శ్రీవైష్ణవగృహమైనను లేదు. దగ్గఱ తిరువారాధనము లేకపోవుటచే ఈయాళ్వారునకు వాగ్విజృంభణము లేకపోయెను. ఆళ్వారు ఇందులకు ఏమిసేయుదునని చింతించుచుండఁగా దైవికముగా నొక వైష్ణవస్త్రీ కాన్పించెను. ఆమె నడిగి ఒక భగవద్విగ్రహమును బుచ్చుకొని ఆతఁడు సంబంధునియొద్దకుఁ బోఁగా నాతఁడు ఒక పద్యము రచించి చదివెను. ఆకవనము సలక్షణముగా లేదని ఆళ్వారు ఆక్షేపించెను. "మీరు ఎట్లు చెప్పెదరో చూచెదను. ఒక పద్యము చేయుఁడు" అని సంబంధుఁడు కోరెను. అపుడు ఆళ్వారు,—

"ఒరుకుఱళాయిరునిలమ్ మూవడిమణ్ వేణ్డియులగనైత్తు మీరడియా లోడుక్కి ఒన్ఱుం తరుగవే నామావలిన్నై చ్చిఱైయిల్వైత్తతాడాళన్, తాళణై

వీర్ తక్కకీర్తియరుమరైయిన్ తిరళ్నాన్గుం వేళ్వియైందుం అంగంగళవై యాఱు
మిశైగళేళుమ్ తెరువిల్మలివిళవుం శిరక్కుం కాళిచ్చీరామవిణ్ణగరే శేర్మినరే."

(పెరియతిరుమొళి. ప. ౧౦. తిరు. ౪)

అను పాశురము మొదటఁగల ఒకతిరుమొళిని చదివి, దానికొస నున్న—

"శెంగమలత్తయననైయమరైయోల్ కాళిచ్చీరామవిణ్ణగరేన్, శెంగణ్మాలై
అందముత్తడవయల్ శూళావినాడన్ అరుళ్మారిఅరట్టముక్కియడైయార్ శీయం
కొంగుమలర్కుళ్లియర్ వేళ్మంగై వేందన్ కొత్తవేల్పరకాలన్, శెంగముగత్తుళ
మాలై పత్తుం వల్లార్ తడంకడల్శూళులగుక్కు తలైవర్తామే"

(3 పది—10 పాశురము, పెరియమొళి.)

అనుపాశురమును చదువఁగా విని ప్రత్యుత్తరము చెప్పుటకుఁగాని, కవిత్వము
చెప్పుటకుఁ గాని శక్తిలేనివాఁడై, సంబంధుఁడు "ఇట్టివారు ఇంకొకరు కలరా?" అని
ఆశ్చర్యపడి, "స్వామీ! 'చతుష్కవిశిఖామణి' అను బిరుదు మీకే తగును. ఇతరు
లకుఁ దగదు" అని శ్లాఘించి, నమస్కరించి పోయెను.

మఱికొంతకాలమునకు తిరుమంగైయాళ్వారు రంగనాథస్వామికి ప్రాకార
ములు, మంటపములు, గోపురములు మొదలగునవి కట్టించుటకు ఆలోచించి,
"ధనము సంపాదించు ఉపాయము ఏమున్న ?" దని పరిజనుల నడుగఁగా, వాండ్రు
"నాగపట్టణమునందు బౌద్ధాలయములో నొక బంగారువిగ్రహ మున్నది. దానిని
ఎట్లయిన మాయోపాయముచే హరించి తెచ్చి, ముక్కలుగా చితుకఁగొట్టి, కరగించి,
ఆబంగారము నమ్మి, ఆసొమ్ముతో పని చేయింపవచ్చు" నని చెప్పిరి. ఆళ్వారు పరిజనులు
చెప్పినట్లే చేసి ప్రాకారాదులను కట్టించెను. ఇట్లు పరకాలుఁడు రంగనాథునకు
శాశ్వతకైంకర్యము చేసి, కొంతకాలము శ్రీరంగమందు నివసించి, పిమ్మట తిరుక్కు
రుంగుడికి వేంచేసి అచ్చట నున్న నిన్ననంబి, ఇరుందనంబి, కిడందనంబి, తిరుప్పార్క
డల్నంబి, తిరుమలైనంబి అను పంచనంబులను సేవించుచు నుండి అచ్చటనే విష్ణు
సాలోక్యమును పొందెను. ఇతఁడు ఈవిభూతియందు నూటఅయిదు సంవత్సరములు
వేంచేసియుండెను.

తిరునక్షత్రతనియ:—శ్లో. వృశ్చికే కృత్తికాజాతం చతుష్కవిశిఖామణిం.
షట్ప్రబంధకృతం శార్ఙ్గమూర్తిం కలిహమాశ్రయే.

నిత్యతనియ:—కలయామి కలిధ్వంసం కవింలోకదివాకరం,
యస్య గోభిః ప్రకాశాభిరావిద్యం నిహతం తమః.

121. నమ్మాళ్వారు

(శఠకోపులు)

122. మధురకవియాళ్వారు

శ్లో. "హస్తస్థతాళద్వితయాం ప్రపద్యే, శఠారివాగ్వ్యాస ముదారకీర్తిం,
మాధుర్యసంశ్లిష్టకవిత్వయుక్తం, మహత్వసంభావితబుద్ధితత్త్వమ్."

పాండ్య దేశమందు ఉన్న కురుకానగరమునకు పశ్చిమమున క్రోసుదూరమున కోళూరు అను దివ్య దేశము కలదు. ఆయూరిలో సామశాఖీయుఁడగు నొక పుర శ్చూడ బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. ఆతఁడు మహావిద్వాంసుఁడు; భగవద్భక్తుఁడు. ఆతని పేరు నారాయణుఁడు. ఆతని పూర్వపుణ్యవశమున శ్రీసేన మొదలియాళ్వారి గణాధిపతులలో నొకఁడగు కుముదుఁ డనువాని అంశమున ఈశ్వరసంవత్సర చైత్రశుక్ల చతుర్దశీ శుక్రవారమునాఁడు నొక కుమారుఁడు జనించెను. ఆతనికి తలిదండ్రులు మధురకవి యని పేరుపెట్టిరి. ఆతఁడు బాల్యమందు వేదవేదాంగ ముల నభ్యసించి, మహాభక్తుఁడై తీర్థయాత్రాటనము చేయసాగెను. అష్టాంగ యోగనిరతుఁడై కొంతకాలము బదరికాశ్రమమందు తపస్సు చేసెను. ఆతనియవ తారము వకుళాభరణ (నమ్మాళ్వారు) భాస్కరోదయమునకు అరుణోదయము వంటిది. ఇట్లు మధురకవి నిరంతరము దివ్య దేశసందర్శనకుతూహలుఁడై తిరుగు చుండెను.

నమ్మాళ్వారు అవతారము

శ్రీవైకుంఠమందు లక్ష్మీసమేతుఁడై వేంచేసియున్న శ్రీమన్నారాయణుఁడు ఒకకాలమందు తనయెదుట బద్ధాంజలియై నిలువఁబడియున్న అనంతుని కటాక్షించి భూలోకమందు అనాదికర్మవాసనాపరవశులై జననమరణాది దుఃఖముల నొంది బాధపడుచున్న జీవాత్మలను ఉద్ధరించుటకు తిరుక్కురుగూరను దివ్య దేశమునందు ఈ విష్వక్సేనుని అవతరింపఁ జేయఁబోవుచున్నాను; గనుక నీవు ముందుగాఁబోయి ఆతిరుక్కురుగూరిలో నొకచింతచెట్టుగాఁ బుట్టియుండుము" అని ఆజ్ఞాపించెను. అనంతుఁడు శ్రియఃపతి ఆజ్ఞను శిరసావహించి, తత్క్షణమే భూలోకమునకు వచ్చి మధురకవియాళ్వాయగు అవతరించిన సంవత్సరమునందే చైత్రమాసమున పాండ్య దేశ మధ్యవర్తియగు తామ్రపర్ణీనదీతీరమందు ఉన్నకురుగూరిలో భగవంతుని

అర్చావతారమూ_ర్తియగు ఆదిప్పిరాళ్ (ఆదినాథుఁడు) సన్నిధికి ఉ_త్తరభాగమందు నిర్నిద్రతింత్రిణీ (రాత్రి ఆకులుముడువని చింతచెట్టు) రూపముతో నవతరించి చూచువారికి సుందరముగాఁ బెరుగుచుండెను.

సర్వసంపదలతో నిండిన తిరుక్కు_రుగూరిలో నాకాలమందు ధనాఢ్యుఁడు, దాత, భాగవతాగ్రగణ్యుఁడు, పరమధార్మికుఁడు నగు; విభూతినాథేంద్రుఁడు అను నొక ఉ_త్తమశూద్రుఁడు ఉండెను. ఆతని కుమారుఁడు ధర్మధను వనువాఁడు. ఆ ధర్మధనువునకు చక్రపాణి అను పుత్త్రుఁడు పుట్టెను. వాని కొడుకు అచ్యుతుఁడు. వానికి పొత్కా_రి అనువాఁడు జనించెను. పొత్కా_రికి కారి అనువాఁడు పుత్త్రుఁడు. కారికి యౌవనము నిండఁగా పొత్కా_రి తన గ్రామమునకు కొంతదూరమందు ఉన్న పరిశారము అను విష్ణుస్థలమునకుఁ బోయి అచట తుల్యాభిజాత్యముకల వంశ మందు పుట్టిన ఉడయనంగ అను నొక పడుచును తన కుమారునకు పెండ్లి చేసెను. కారి భార్యతోఁ గూడ కొంతకాలము అ_త్తవారియింట నుండి, కురుకానగరము నకు తిరిగి వచ్చుటలో మార్గమధ్యమందున్న తిరుక్కు_రుంగుడికిఁ బోయి అచ్చట వేంచేసియున్న తిరుక్కు_రుంగుడినంబి అను అర్చామూ_ర్తిని సేవించి, "స్వామీ! నాకొకపుత్త్రుఁడు పుట్టునట్లు కటాక్షింపు" మని ప్రార్థించెను. అందులకు ఆస్వామి, ప్రసన్నుఁడై "నేనే నీగర్భమందు అవతరించెద" నని చెప్పెను. కారి మహానంద భరితుఁడై స్వామిచెంత సెలవు గైకొని భార్యతో తిరుక్కు_రుగూరు ప్రవేశించి, గృహస్థసౌఖ్యమును అనుభవించుచుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము గడచిన పిమ్మట భార్య యగు ఉడయనంగ భగవ దంశ తన గర్భమందు ప్రవేశింపఁగా గర్భవతి యయి, పదిమాసములు మోసి, ప్రమాదిసంవత్సర వైశాఖశుక్ల పూర్ణిమాదినమున విశాఖానక్షత్రమందు ఒక శిశు వును గాంచెను. కారి, సుపుత్త్ర జననవా_ర్తను విని, ఆనందపరవశుఁడై స్నానముచేసి, బ్రాహ్మణో_త్తములకు గోభూహిరణ్యాదిదానముల నొసంగి, శిశువునకు విధ్యు_క్త ముగా జాతకర్మాదుల నొనరించి, మారుఁడు అని నామకరణము చేసెను.

ఇట్లు జనించిన శిశువు బాలసూర్యునివలెఁ బ్రకాశించుచున్నను లోకము లోని పిల్లలవలె కన్నులు తెఱచి చూచుట, నోరు తెఱచి యేడ్చుట, స్తన్యపానము చేయుట, కాలుసేతులు కదలించుట మొదలగునవిలేక యెల్లప్పుడును యోగా భ్యాసపరుఁడై భగవద్గుణానుభవము చేయుచుండు మహాయోగివలె కనఁబడ సాగెను. ఇట్టి స్థితిలో నున్న శిశువును జూచి తల్లి తత్త్వము తెలిసికొనలేక ఉత్సాహ భంగమును పొంది దుఃఖించుచు ఈవృత్తాంతమును భ_ర్తకు తెలియఁజేసెను. అంతట కారి వచ్చి చి_త్తరువులో నున్న బొమ్మవలె నిశ్చలుఁడై యున్న పుత్త్రుని

జూచి ఆతనిదేహమందున్న అప్రాకృతదివ్యతేజస్సును గ్రహించి, ఈపిల్లఁడు భగవదంశసంభూతుఁడుగాని సామాన్యుఁడు కాఁడని యెంచి, సమయోచితములైన మాటలతో భార్యకు దుఃఖోపశమనము చేసి, కొలువుకూటమునకుఁ బోయి తన పుత్త్రునిఁ అద్భుతచరిత్రమును గూర్చి మంత్రులతో ఆలోచించెను. వారు "సర్వజ్ఞుఁడు సర్వశక్తుఁడు నగు ఆసర్వేశ్వరునకే యాశిశువుతత్త్వము తెలియవలయును. మనుష్యులమైన మనకు తెలియ శక్యముకాదు; కావున నీబిడ్డని ఎత్తుకొనిపోయి ఆదినాథునిసన్నిధిలో నుంచి ప్రార్థించిన యెడల నిజము బయలుపడును" అని చెప్పిరి. అంతట కారియు భార్యయు ఆపిల్లవానిని ఉయ్యెలలో నుంచి మోసికొనిపోయి ఆదినాథునిసన్నిధిలో నుంచిరి. అపుడు తల్లిదండ్రులు దగ్గఱనున్నవారును అత్యాశ్చర్యము నొందునట్లు ఆపిల్లవాఁడు ఉయ్యెలనుండి క్రిందికి దిగి మెల్లఁగా ప్రాఁకుచు ఆస్వామి కోవెలకు ఉత్తరభాగమున పెరుగుచున్న చింతచెట్టుక్రిందికిఁ బోయి పద్మాసనమున గూరుచుండి కన్నులు మూసికొని యోగముచేయుట ప్రారంభించెను. అప్పుడు అచ్చటివారు అందఱును "ఇతఁడు భగవంతుఁడు" అని నిశ్చయించిరి.

'సుజ్ఞానఘనపూర్ణత్వా త్తింత్రిణీమూలసంశ్రయః, బాల ఆషోడశాబ్దాత్తు మూకభావం గమిష్యతి' అన్నట్లు ఆచింతచెట్టుక్రిందనే కూర్చుండి పదునాఱువత్సరములు యోగనిష్ఠుఁడైయుండి ఆళ్వారు కన్ను తెఱచెను; కాని యెవ్వరిదెసకును జూడలేదు. ఎవ్వరితోడను మాటాడలేదు.

పైని చెప్పఁబడిన మధురకవియాళ్వారు తీర్థయాత్ర చేయుచు పోయిపోయి తిరువయోధ్యఁ జేరెను. అచ్చట స్వామిసేవచేయుచున్న సమయములో నొకనాటి రాత్రి జలశంకానివృత్తికొఱకు పైకి వచ్చి ఆళ్వారు దక్షిణపువైపున నొక అప్రాకృత దివ్యతేజస్సును జూచెను. అతఁడు 'ఈతేజస్సు ఏమైయుండవచ్చును? ఎచ్చటనైన గ్రామములు దహింపఁబడుచున్నవా? లేక వనాగ్నియా?' అని తనలో తాను బహుభంగుల చర్చించుకొని, ఆరాత్రి నిద్రించెను. రెండు మూఁడు దినములు యథాపూర్వకముగా రాత్రులయందే ఆతేజస్సు మఱలఁ గాన్పింపఁగా, ఆళ్వారు 'ఇది అప్రాకృత దివ్యతేజస్సు గాని ప్రాకృతతేజము కాదు. దీని కారణమును నేను పరీక్షించెదను' అని నిశ్చయించుకొని పగలంతయు నిద్రించి రాత్రులయందు ఆ తేజస్సు కాన్పించు దిక్కునకు అభిముఖముగా నదులు, పర్వతములు, అరణ్యములు మున్నగువానిని లెక్కసేయక ప్రయాణము సేయుచు మార్గమధ్యమందు తారసిల్లు పుణ్యక్షేత్రములను శోధించుచు నడచి నడచి కొన్నాళ్లకు తిరుపతికి వచ్చి చేరి, అచ్చట శ్రీవెంకటేశుని సేవించి, ఎప్పటివలె రాత్రులయందు ఆ దివ్య

తేజస్సును జూచుచు శ్రీరంగము చేరెను. ఆతఁడు శ్రీరంగనాథుని, సేవించి, అచ్చట నుండి మఱల బయలుదేఱి నడుమనడుమ దివ్యదేశములను సేవించుచు క్రమముగా తామ్రపర్ణీతీరము చేరి, శ్రీవైకుంఠము అనఁబడు దివ్యదేశమునందున్న స్వామిని సేవించి, ఆనదికి దక్షిణదిక్కున నుండు తిరుక్కురుగూరు సమీపింపఁగా అంతకు పూర్వము కానవచ్చుచుండు ఆదివ్యతేజస్సు కానరాదయ్యెను. అంతట మధురకవి నిదానించి నాలుగుదిక్కులు చూచి, తిరుక్కురుగూరిలో వేంచేసియుండు ఆది ప్పిరాన్ కోవెలనుండి ఆతేజస్సు బయలుదేఱుచున్నదని ఊహించి అచ్చటకుఁ బోయి ఆపెరుమాళ్లను సేవించి, కోవెలకు ప్రదక్షిణముగా వచ్చునపుడు చింత చెట్టుక్రింద సూర్యసహస్రతేజస్సుతో ప్రకాశించుచున్న నమ్మాళ్వారు సాక్షా త్కరించెను. అపుడు మధురకవి అచ్చట గుమిగూడియున్న జనులను జూచి, ఇదేమి వింత? అని అడుగఁగా కారియు, ఆతని భార్యయు ఆళ్వారు వృత్తాంతమును సవిస్తరముగాఁ జెప్పిరి. అది విని మధురకవి, పరమానందభరితుఁడై ఆనందబాష్ప ములు కన్నులవెంబడి స్రవింపఁగా పులకితమైన దేహముతో ఆళ్వారు సమీప మునకుఁ బోయి, సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి, 'వీరికి చైతన్యము కలదా? వినుటకు చెవులు ఉన్నవా?' అని పరీక్షించుటకు ఒక గుండురాతిని ఆతనియెదుట పెద్దచప్పుడు అగునట్లు దొర్లించెను. నమ్మాళ్వారు అపుడు ఆధ్వని విని కన్నులు తెఱచి చూచెను. అంత మధురకవి 'వీరికి చైతన్యము ఉన్నదో లేదో' అని సందే హించి.—

'శెత్తత్తిన్ వయిత్తిలే శిఱియదు పిఱందాల్, ఎత్తై తిన్ను ఎంగే కిడక్కుమ్' అని ప్రశ్నించెను. దీనికి అర్థము శెత్తత్తు=అచిత్తుయొక్క, వయిత్తిలే = కడుపులో, శిఱియదు=చిన్నది, పిఱందాల్ = పుట్టినయెడల, ఎత్తైతిన్ను = దేనిని తిని, ఎంగేకిడ క్కుమ్ = ఎక్కడ నుండును? అనఁగా; అచిత్తు దేహము దీనియందు పుట్టిన చిన్న వస్తువు, అణుపరిమాణ మగు ఆత్మ; దేహమందుండు ఆత్మ, దేనిని తిని ఎక్కడ నుండును? అందులకు ఆళ్వారు 'అత్తైతిన్ను అంగేకిడక్కుమ్' దానిని తిని అక్క డనే పడియుండును. అని ప్రత్యుత్తరము ఇచ్చెను. అనఁగా 'శరీరగతములైన సుఖదుఃఖములు అనుభవించుచు శరీరముననే ఆశ్రయించియుండును' అని అర్థము.

అందులకు మధురకవి మిక్కిలి ఆనందించి, 'అడిగినదానికి సరియైన ప్రత్యు త్తరము చెప్పెను. వీరు మనుష్యమాత్రులు కారు. చేతనుల నుద్ధరించుటకు పరమ పదమునుండి వచ్చిన పరమపురుషుఁడు' అని నిశ్చయించుకొని, పలుమాఱు సాగిలఁ బడి దండప్రణామములు సమర్పించి, చేతులు జోడించుకొని నిలిచి—

శ్లో. "పద్మాసనోపవిష్టం పరపదయుంగళీనివిష్టచైతన్యం,
పరతత్త్వబోధముద్రం పరమాచార్యం పరాంకుశం వందే."

అని బహుభంగుల వినుతించి, ఆతని తిరువడిగళు ఆశ్రయించి సకల కైంకర్యముల నాచరించుచు తదేకానుభవతత్పరులై యుండిరి.

ఆసమయమందు వైకుంఠనివాసియగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు శంఖచక్రాది దివ్యాయుధోపేతుఁడై లక్ష్మీసమేతుఁడై గరుడవాహనారూఢుఁడై యేతెంచి సేవ సాదించి, తన స్వరూపగుణవిభూతిచేష్టితములను గనుపఱిచి, వాని ననుభవించుటకు దివ్యజ్ఞానము నిచ్చెను. అంతట ఆపరాంకుశయోగి సర్వేశ్వరుని దివ్యాత్మస్వరూపమును దానినిఁ బ్రకాశింపఁజేయు దివ్యమంగళవిగ్రహమును కల్యాణగుణములను అనుభవించి తదనుభవజనితప్రీతి లోపల నిముడక పైకి పొంగెనో అన్నట్లు ఋగ్యజు రథర్వణసారభూతములగు 'తిరువిరుత్తము' 'తిరువాశిరియము' 'తిరువందాది' అను మూఁడుప్రబంధములను సామవేదసారమైన 'తిరువాయిమొళి' అను ప్రబంధమును రచించి అనన్యప్రపన్నుఁడగు మధురకవియాళ్వారు మొదలగువారికి అర్థానుభవపూర్వకముగా నుపదేశించి సకలచేతనులను ఉజ్జీవింపఁజేసెను. అదిమొదలు వైకుంఠమునుండి అనంతగరుడ విష్వక్సేనాది నిత్యసూరులు, బ్రహ్మాది దేవతలు, సనకసనందనాది దివ్యర్షులు తింత్రిణీవృక్షముకడకు ఏతెంచి మహాప్రభావసంపన్నుఁడు పరభక్తిపరజ్ఞానపరమభక్తిసంపన్నుఁడు, ప్రపన్నజనకూటస్థుఁడు నగు పరాంకుశమునీంద్రుని దర్శించి, సామగానరూపమగు తిరువాయిమొళిని వినుచుండెడివారు. మధురకవిసూరి 'కణ్ణినుణ్ శిరుత్తాంబు' అను నొక దివ్యప్రబంధమును పరాంకుశయోగి విషయమున రచియించి యమ్మహాత్ముని ప్రభావంబును చరమపర్వనిష్ఠులగు సాత్వికులకుఁ దెలియఁజేసి అర్చారూపమగు అతని విగ్రహమును కురుకాపురియందు ప్రతిష్ఠించి కొఱఁతలేవియు లేకుండ ఉత్సవములు జరుపుచు తద్బిరుదాంకితగాథలం బొగడుచు విజయకాహళము లూఁదింపఁగా ద్రవిడకవీశ్వరుఁడు అగు కంబనాథునిశిష్యుఁడు ఒకఁడు వచ్చి "మాగురువు కంబకవీశ్వరుని మీవకుళాభరణుఁడు జయించినఁగాని యీవీరకాహళములు ఊఁదింపఁగూడ" దని నిరోధించెను. అందులకు మధురకవి నీవిట్లు పలుకుట న్యాయమైనను మాశఠగోపకవీంద్రులు ఈపురమును విడిచి ఎక్కడకును వచ్చువారు కారు. అమ్మహాత్ములు రచించిన దివ్య ప్రబంధములలోని ఒకపాశురమును గొనిపోయి మీశంఖఫలకమందు ఉంపుము. ఆఫలకము ఆపాశురమును వహించెనేని అస్మదాచార్యులు అక్కడకు వచ్చి మీగురువును జయించినట్లు అగును." అని చెప్పి,—

> "కణ్ణన్ కళలిణై, నణ్ణుం మనముడైయీర్,
> ఎణ్ణుం తిరునామమ్, తిణ్ణం నారణమే."

అను పాశురమును ఎత్తి ఒక పత్రముమీఁద వ్రాసి యిచ్చిన వాఁడు అది పట్టుకొనిపోయి, తన గురువునకు ఈవృత్తాంతమును దెలిపి ఆపాశురము వ్రాసిన పత్రమును శంఖఫలకముమీఁద నుంచఁగా దక్షిణ మధురావాసులగు మూఁడు

వందల ద్రావిడపండితులు కంబకవీంద్రునితో ఆశంఖఫలకం బెక్కిరి. అపుడు వాగ్దేవతాధిష్ఠితమగు ఆశంఖఫలకము నమ్మాళ్వారుపాశురము వ్రాసియున్న తాళపత్రమును మాత్రము వహించి, తక్కినవారి నందఱను గ్రిందఁబడునట్లు చేసెను. అగుట కంబకవి మిక్కిలి భీతిల్లి నమ్మాళ్వారును తన మనస్సులో ధ్యానించుచు ఇట్లు నుతించెను.—

> "ఈ యాడువతో కరుడ శ్కొదిరే, యిరవికెక్కదిర్ మిన్మిని యాడువదో
> నా యాడువతో యురుముప్పులిముక్, నరకేసరిము న్నడై యాడువదో
> పే యాడువతో వఱ్ఱుఙూర్వశిముక్, పెరుమా నడిశేర్ వకుళాపరణ్
> ఓరాయిరమామఱైయిన్ తమిళ్, లొరుశొల్ పొరువో వులకిల్ కవియే."

"గరుడునకు, ఈఁగకును; సూర్యునకు, మెఱుగుడుపురుగునకును; కుక్కకు, పులికిని; నక్కకు, సింహమునకును; సుందరియైన ఊర్వశికి, దయ్యమునకును ఎంత అంతరమున్నదో లోకములోని కవుల కవిత్వమునకును, వేదమును ద్రావిడభాషరూపముగా రచించిన నమ్మాళ్వారుకవిత్వమునకును అంత అంతరమున్నది."

మధురకవి, నమ్మాళ్వారు సాధించిన దివ్యప్రబంధములయందు ఉండు వేదాంత సారార్థమును స్వయముగా ననుభవించి, ఆనందము నొందుచు పరులకు ఉపదేశించుచు, రాత్రింబవళ్లు ఎడతెగక నమ్మాళ్వారుల చరణారవిందములను ఆరాధించుచు నుండెను. కురుగూరిలో వేంచేసియున్న ఆదిప్పిరాన్ (ఆదినాథస్వామి) ప్రసాదించిన పొగడపూదండ ధరించుటచే వకుళాభరణుఁడు అనియు, పరమతములను నిరసించుటచే పరాంకుశుఁడు అనియు, శఠులను మఱుగుపఱుచుటచే శఠగోపుఁడు అనియు నమ్మాళ్వారునకు నామములు కలిగెను. ఆతఁడు తలిదండ్రులగు ఉడయనంగకును కారికిని పరమపదము అనుగ్రహించి, మధురకవితో, భగవద్గుణానుభవముచేయుచు కొంతకాలము ఈవిభూతియందు ఉండి, మఱికొంత కాలమునకు ఆతఁడు, "ఈ దేహబంధమును బాపి మోక్షము ననుగ్రహింపు" మని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించి, ఆతని కటాక్షమువలన పరమపదమునకు వేంచేసెను. మధురకవియాళ్వారును నమ్మాళ్వారి దివ్యప్రబంధములను లోకమున వ్యాపింపఁజేసి, పిమ్మట మఱికొంతకాలమునకు పరమపదము నలంకరించెను.

నమ్మాళ్వార్ తిరునక్షత్రపుతనియ:—శ్లో. వృషభేతు విశాఖాయాం కురుకాపురి కారిజం,
పాండ్యదేశే కలే రాదౌ శఠారిం సైన్యపం భజే.

నిత్యతనియ:—శ్లో. మాతాపితాయువతయ స్తనయా విభూతి
స్సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానాం,
ఆద్యస్య నః కులపతే ర్వకుళాభిరామం
శ్రీమత్తదంఘ్రియుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా.

మధురకవియాళ్వార్ తిరునక్షత్రపు తనియ—

శ్లో. మేషే చిత్తాసముద్భూతం పాండ్యదేశే గణాంశకం,
శ్రీపరాంకుశసద్భక్తం మధురంకవి మాశ్రయే.

123. యామునాచార్యులు

చోళదేశమందు వీరనారాయణపుర మను నొక గ్రామము కలదు. నాథముని అను నొక వైష్ణవోత్తముఁడు అచ్చట వేంచేసియుండెను. ఆతనికుమారుఁడు ఈశ్వరముని. ఈశ్వరమునికి ధాతసంవత్సర ఆషాఢ శుక్ల పూర్ణిమా బుధవాసరమున, ఉత్తరాషాఢానక్షత్రమునందు పరమపదనాథుని సింహాసనాంశమున నొకకుమారుఁడు జనించెను. తండ్రి కుమారునకు చేయవలసిన సంస్కారములు అన్నియుఁ జేసి, తన తండ్రి యాజ్ఞచొప్పున "యమునైత్తురైయవర్ (యామునాచార్యుఁడు)" అని నామకరణము చేసెను. క్రమముగా పెరుగుచున్న యామునాచార్యునకు కాలము తప్పకుండ తండ్రి అన్నప్రాశనము, చౌలము, ఉపనయనముచేసి, ఆకాలమందు మహాపండితుఁడై యున్న మహాభాష్యభట్టరు అను నతనియొద్దకు వేదశాస్త్రాధ్యయనము చేయుటకు పంపెను. ఈతఁడు అతిసూక్ష్మబుద్ధికలవాఁడు. ఏకసంథాగ్రాహి. గురువు ఒక దినమునందు తనకు పాఠముచెప్పిన గ్రంథమునంతయును మఱునాఁడు ఒప్పఁజెప్పఁగల ధారణగలవాఁడు. అది చూచి ఆగురువు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడెను. ఇతర బాలకులు ఒకసంవత్సరములో నేర్వఁగలవిద్య, నీతఁడు ఒక మాసమునందు నేర్చెను. ఇట్లు యామునాచార్యుఁడు పదిసంవత్సరముల ప్రాయమునకు లోపున సకలశాస్త్రములయందును అతినిపుణుఁడు అయ్యెను. పిమ్మట కొన్నినాళ్లకు ఆచోళదేశమునేలు రాజుయొక్క పురోహితుఁడగు ఆక్కియాళ్వార్ అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు ఆకాలమందున్న పండితుల నందఱను శాస్త్రవాదమున జయించి, విద్వజ్జన కోలాహలుఁడు అను బిరుదమును పొంది, తనచే జయింపఁబడిన స్వదేశపుపండితుల వలన కప్పము పుచ్చుకొనుటకు రాజువలనఅధికారపత్రమును పొందెను. ఒకనాఁడు అతఁడు యామునాచార్యుని గురువగు ఆక్కియాళ్వాను తనకు ప్రతిసంవత్సరము ఈయవలసిన అరియప్పన మీయవలయు నని ఒక యుత్తరము వ్రాసి, భటునిచేతికి ఇచ్చిపంపెను. అదిచూచి యామునాచార్యుని గురువు దరిద్రుఁడు అగుటచే ఆసమయమునందు ధనము ఈయఁజాలక దైన్యము నొందెను. అపుడు యామునాచార్యుఁడు తన గురువుదుర్దశకు మిగుల చింత నొంది, ఆభటుని చేతి చీటి నందుకొని పదిముక్కలుగా చింపి పాఱవేసి, మఱి యొకపత్రముమీఁద—

శ్లో. "న వయం కవయస్తు కేవలం న వయం కేవలతంత్రపారగా,
అపి తు ప్రతివాదిమస్తకప్రకటాటోపవిపాటనక్షమాః."

అని యొకశ్లోకమును వ్రాసి, ఆదూతచేతికి ఇచ్చి పంపెను. రాజపురోహితుఁడు అగు ఆక్కియాళ్వార్ జరిగిన వృత్తాంత మంతయు దూతవలన నెఱింగి,

ఆశ్లోకార్థమును రాజునకు వివరించి, తనతో వాదించుటకు యామునాచార్యుని రప్పింపవలసిన దని కోరెను. దానిమీఁద రాజు మహావిద్వాంసుల గౌరవమునకు తగిన ఒక పల్లకిని తన ఉద్యోగులను పంపి, యామునాచార్యుని రమ్మని ప్రార్థించెను. అందులకు అంగీకరించి, యామునాచార్యుఁడు ఆపల్లకి నెక్కి రాజసన్నిధికిఁ బోయి —

> శ్లో. "ఆశైలా దద్రికన్యాచరణకిసలయన్యాసధన్యోపకంఠా
> దారక్షోనీతసీతాముఖకమలసముల్లాసహేతోశ్చ సేతోః,
> ఆచ ప్రాచ్యప్రతీచ్యక్షితిధరయుగళా దర్కచంద్రావతంసా
> న్మీమాంసాశాస్త్రయుగ్మశ్రమవిమలమనా మృగ్యతాం మాదృశోఽన్యః."

అను బిరుదశ్లోకమును చదివెను. అది విని ఆక్కియాళ్వాను మిక్కిలి అసహనము కలవాఁడై, యామునాచార్యునితో వాదించుటకు సిద్ధపడెను.

ఆసమయమందు భగవద్భాగవతభక్తిగల రాజభార్య వాదోన్ముఖులయిన పండితుల నిద్దఱను గాంచి భర్తను బిలిచి, "ప్రాణవల్లభా! వీరిరువురలో నెవరు వాదమున గెలుతురో చెప్పఁగలరా?" అని యడిగెను. రాజు పురోహితుఁడు గెల్చు ననియెను. రాణి బాలుఁడు అగు యామునాచార్యుఁడు గెలుచు ననెను. "అట్లయిన నేను నీకు అర్ధరాజ్యమును ఇచ్చెదను; లేకున్న నీవు నాఆజ్ఞకు లోఁబడి యుండవలెను" అనియెను. రాణి అంగీకరించెను.

అపుడు రాజపురోహితుఁడు యామునాచార్యునిఁ జూచి "నీవు విద్వాంసుఁడ వైనను బాలుఁడవు. నాతో వాదించుటకు తగిన శక్తిగలవాఁడవు కావు; కావున నీకుఁదోఁచిన మూఁడు లౌకికవాక్యములను బలుకుము. నేను వానిని ఖండించెదను. లేకున్న నేను పలికెదను. నీవు ఖండింపుము. జయించినవాఁడు వీగిపోయిన వానితలను పాదముతో తన్నవలయును" అని పలికెను. యామునాచార్యుఁడు ఈప్రతిజ్ఞకు అంగీకరించి,—

"నీతల్లి గొడ్రాలు కాదు"
"ఈరాజు సార్వభౌముఁడు"
"రాజమహిషి పతివ్రత"

అని మూఁడు వాక్యములను పలికెను.

అప్పలుకులను విని రాజపురోహితుఁడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుటకు ఏమియు తోఁచక తల వంచుకొని మూఁగవానివలె నూరకుండెను. అంతట రాజమహిషి బాలుఁడైనను యామునాచార్యుని యుక్తిచాతుర్యమునకు మిక్కిలి సంతసిల్లి, దిగ్గున లేచివచ్చి, గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని ముద్దాడి "నమ్మై ఆళ వందీరో" (మమ్మేలుకొను

టకు వచ్చితివా ?) అని పలికెను. ఆకారణమువలన ఆతనికి ఆళవందార్ (రక్షా గతుఁడు) అని పేరువచ్చెను. యామునాచార్యుని అసాధారణబుద్ధిచాతుర్యమునకు మెచ్చుకొనిన రాజు వివాదసమయమునందు యామునాచార్యుఁడు గెల్చినచో భార్యకు ఇచ్చెద ననిన అర్ధరాజ్యమును భార్యప్రార్థనమీఁద యామునాచార్యునకు ఇచ్చెను. దైవకృపచే నీవిధమున యామునాచార్యుఁడు రాజ్యపదము నొందెను. ఇంతలో నాతని తండ్రియగు ఈశ్వరముని పరమపదము నలంకరించెను. ఇతనికి నలుగురు పుత్రులు పుట్టిరి.

యామునాచార్యుఁడు ఇట్లు రాజ్యపదస్థుఁడై సకలభోగముల ననుభవించుచుండఁగా ఇతని తాతగారి శిష్యుఁడగు మణక్కాల్‌నంబి (శ్రీరామమిశ్రుఁడు) అను వైష్ణవోత్తముఁడు ఒకఁడు ఆతనివృత్తాంతమును విని సంతోషించి, "ఈమహానుభావుఁడు ఇంత పండితుఁడై యున్నను విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతస్థాపకుఁడుగా నుండుట మాని కేవలము రాజ్యభోగములయందు ఆసక్తికలవాఁడై యున్నాఁడు. ఇది ప్రాజ్ఞునకు తగదు. పరమార్థమందు బుద్ధి పుట్టింపవలయు" నని ఆలోచించి ఒకనాఁడు ఆతనినిఁ జూడఁబోయెను; కాని ద్వారపాలకులు లోనికి బోనీయరైరి. అంతట ఆతఁడు యామునాచార్యుని దర్శన మెట్లు అగును ? అని చింతించి ఏమియు తోఁచక తుదకు వంటవానితో స్నేహము చేసి, దినదినము ఉస్తికూర తెచ్చి ఈయసాగెను. వంటవాఁడు దానిని జాగ్రత్తగా వండి వడ్డింపఁగా యామునాచార్యుఁడు అత్యాదరముతో దానిని భక్షింపసాగెను.

ఇట్లు ఆఱుమాసములు గడచెను; కాని శ్రీరామమిశ్రుని కోరిక నెఱవేఱలేదు. ఆతఁడు ఆలోచించి నాలుగుదినములు ఆకూర నిచ్చుట మానివేసెను. యామునాచార్యుఁడు ఆకూరరుచి మఱిగెను; కావున "నేఁడేల వండవైతివి ?" అని యొకనాఁడు అడుగఁగా వంటలవాఁడు "ఎవ్వఁడో యొకవృద్ధవైష్ణవుఁడు ఇన్నిదినములు ఇచ్చుచుండెడివాఁడు. ఏమికారణముననో నాలుగుదినములనుండి తెచ్చియిచ్చుటలేదు" అని బదులుచెప్పెను. "ఈసారి ఆతఁడు వచ్చినచో నాచెంతకుఁ గొనిరమ్ము" అని యామునాచార్యుఁడు చెప్పెను. "ఈపాటికి నాప్రశంస వచ్చియుండును" అనిభావించి శ్రీరామమిశ్రుఁడు ఎప్పటియట్లు ఆకూరపట్టుకొని యామునాచార్యుని పాకశాల కరుగ పాచకుఁడు ఆతనిని రాజసన్నిధికిఁ గొనిపోయెను. యామునాచార్యుఁడు శ్రీరామమిశ్రునకు ఎదురుగా వచ్చి, సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి, యథోచితముగా సత్కరించి, సముచితాసనాసీనుం గావించి, "మీరెందులకు వచ్చితిరి ?" అని యడిగెను. అందులకు శ్రీరామమిశ్రుఁడు "నేను నిస్పృహుఁడను. ఏప్రయోజనము నపేక్షించియు మీచెంతకు వచ్చినవాఁడను గాను.

మీతాతయగు నాథముని నాయొద్ద నొక నిక్షేపమును ఉంచి, మీకిమ్మనిచెప్పి పరమ పదమునకుఁ బోయెను. అది శ్రీరంగమున నున్నది. అచ్చటకు వచ్చినచో మీకది మీకు ఇచ్చెద" నని బదులు పలికెను. యామునాచార్యుఁడు అందులకు ఆనందించి అంగీకరించి శ్రీరంగమునకు బయలుదేఱిపోయెను. అచట శ్రీరామమిశ్రుఁడు యామునాచార్యుని శ్రీరంగనాయకుని సన్నిధికిఁ గొనిపోయి, దేవుని పాదారవింద యుగళమును జూపి "ఇదియే మీతాత మీకిమ్మని నాకు ఇచ్చిపోయిన నిక్షేపము" అని చూపెను. యామునాచార్యుఁడు అపు డానందపరవశుఁడై కొంతతడవునకు "ఆహా! ఇట్టి పరమప్రాప్యవిషయమును విడిచి, ఇంతకాలమును క్షుద్రభోగముల యందు ఆసక్తుఁడనై కాలమును వ్యర్థపుచ్చితిని. బుద్ధికి మోసము వాటిల్లె" నని దుఃఖించి, విరక్తుఁడై పెద్దకుమారునకు రాజ్యమును అప్పగించి తాను సన్న్యసించెను.

ఇతఁడు రచించిన గ్రంథములు:—1 సిద్ధిత్రయము, 2 ఆగమప్రామాణ్యము, 3 పురుషనిర్ణయము, 4 చతుశ్శ్లోకి, 5 గీతార్థసంగ్రహము, 6 స్తోత్రరత్నము, 7 మాయావాదఖండనము.

వీరిశిష్యులు:—

పెరియనంబి (మహాపూర్ణులు), తిరుక్కోట్టియూర్ నంబి (గోష్ఠిపూర్ణులు), పెరియతిరుమలనంబి (శ్రీశైలపూర్ణులు), తిరుక్కచ్చినంబి, (కాంచీపూర్ణులు), తిరుమాలై యాండార్ (మాలాధరులు) మొదలగువారు కలరు. కొంతకాలమునకు తరువాత వీరు అయిదుగురు శ్రీభగవద్రామానుజులవారికి ఆచార్యులు అయిరి. వీరిలో పెరియనంబిగారు, ఆళవందారుఆజ్ఞచొప్పున శ్రీరామానుజులవారికి పంచ సంస్కారమును ప్రసాదించిరి.

ఇట్లు శిష్యపరంపరతో సిద్ధాంతప్రవచనము చేయుచు ఆళవందారు శ్రీరంగమునందు వేంచేసియుండఁగా, నొకనాఁడు మణక్కాల్‌నంబి (శ్రీరామమిశ్రుఁడు) వచ్చి "మీతాతయగు నాథముని తనశిష్యులలో ముఖ్యుఁడయిన "కురుగైకావలప్పన్" అను వైష్ణవునకు యోగము నుపదేశించి "దీనిని మాపౌత్రుఁడు అగు యామునేయునకు ఉపదేశింపు" మని ఆజ్ఞయిచ్చెను. కాఁబట్టి మీరు ఇపుడు ఆస్వామి సన్నిధికిఁ బోయి, మీతాత ఆజ్ఞానుసారముగా ఆ యోగమును ఉపదేశము పొంది రండు" అని చెప్పెను. ఆళవందారు అందులకు సమ్మతించి, కురుగైకావలప్పన్ యోగాభ్యాసము చేయుచున్న స్థలమునకు వెళ్లి, వారితో తమ అభిప్రాయమును తెలుపఁగా ఆతఁడు "మీరు నానిర్యాణదినమునాఁటికి సరిగా నాయొద్దకు వచ్చితిరేని నేను దానిని మీకు ఉపదేశించెద" నని ప్రతిజ్ఞ చేసి, తననిర్యాణతిథి యెప్పుడు సంభవించునో ఆకాలము నొకపత్రముమీఁద వ్రాసి, ఆళవందారుచేతికి ఇచ్చెను.

అందులకు ఆళవందారు సంతోషించి, మరల శ్రీరంగమునకు వచ్చెను. కొంతకాలము గడచిన తరువాత యామునాచార్యుడు కురుగై కావలప్పన్ చెప్పిన గడువు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొని పత్రికను విప్పిచూడఁగా అతఁడు పరమపదించుటయు నాఁడే అయ్యెను. అగుటచే యామునాచార్యుఁడు అంతదూరము పోవుటకు అవకాశము లేకపోవుటచే చేయునది లేక ఊరకుండెను. నాటినుండియే విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతము నకు యోగాభ్యాసము నివారింపఁబడె నని యొకసాంప్రదాయము కలదు. యామునాచార్యుఁడు ఈలోకమున నూటయిరువదిసంవత్సరములు వేంచేసియుండి, అవసానమున పరమపదము నలంకరించెను.

ఇతని కాలమునందే శ్రీమన్నారాయణుని ఆజ్ఞచొప్పున శ్రీఅనంతాళ్వారు విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతనిర్వాహమునకు రామానుజుఁ డయి అవతరించెను.

తిరునక్షత్రపుతనియ:— శ్లో. శుచౌ మాస్యుత్తరాషాఢా జాతం యామునదేశికం,

శ్రీరామమిశ్రచరణసరోజాశ్రిత మాశ్రయే.

నిత్యతనియ:—యత్పదాంభోరుహధ్యానవిధ్వస్తాశేషకల్మషః,

వస్తుతాముపయాతోఽహం యామునేయం నమామ్యహమ్.

---

124. ఇళైయాళ్వారు

(శ్రీభగవద్రామానుజాచార్యులు)

శ్లో. "యో నిత్యమచ్యుతపదాంబుజయుగ్మరుక్మ వ్యామోహత స్తదితరాణి తృణాయ మేనే,
అస్మద్గురోర్భగవతోఽస్య దయైకసింధో రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే "

తూర్పుసముద్రమునకు పశ్చిమపుదిక్కున తుండీరమండలము అను దేశము కలదు. ఆదేశమున భూతపురి (శ్రీపెరుంబూదూరు) అను నొకగ్రామము కలదు. అందు వేదవేదాంగములను చదివినవాఁడు - దేవబ్రాహ్మణపూజకుఁడు - మహాభాగవతోత్తముఁడు - హారీతగోత్రోత్పన్నుఁడు అగు ఆసూరి కేశవయజ్వ అను పేరుగల ఒక శ్రీవైష్ణవోత్తముఁడు నివసించుచుండెను. ఆతని భార్య పేరు కాంతిమతి. ఆదంపతు లిద్దఱును చిరకాలము సంతానములేనివారై, పుత్త్రోత్పత్తికొఱకు ఎల్లపుడు భగవంతుని ప్రార్థించుచుండెడివారు.

ఆతఁడు ఒకపుడు చంద్రగ్రహణము రాఁగా భార్యతోఁ గూడి సముద్రస్నానమును కైరవిణిస్నానమునుజేసి, పార్థసారథిస్వామిని సేవించి, పుత్త్రులకొఱకు పార్థసారథి నుద్దేశించి పుత్రకామేష్టి చేసెను. అంతట పార్థసారథి ప్రసన్నుఁడై స్వప్నమందు సేవసాదించి, "నేను నీకు పుత్త్రుఁడనై పుట్టఁగల" నని అభయ మొసంగెను

ఇట్లు పార్థసారథివలన వరమును బొంది, సంతసించి తన భార్యతోఁగూడ కేశవయజ్వ స్వగ్రామము చేరెను. పిమ్మట కొన్నిదినములు గడచినతరువాత కాంతిమతి గర్భము ధరించి, పదిమాసములుమోసి, అదితి వామనమూర్తినిఁ గన్నట్లు, కౌసల్య శ్రీరామ చంద్రుని కన్నట్లు, పింగళసంవత్సర చైత్రశుక్లపంచమినాఁడు ఆర్ద్రానక్షత్రయుక్త కర్కాటకలగ్నమున కోటిసూర్యప్రకాశమానుఁడగు నొక పుత్రునిఁ గనియెను. "అనంతః ప్రథమం రూపం లక్ష్మణశ్చ తతః పరం, బలభద్రస్తృతీయస్తు కలౌ కశ్చి ద్భవిష్యతి" అన్నట్లు, మొదట శ్రీవైకుంఠమందు అనంతులుగా వేంచేసియున్న వారే లక్ష్మణస్వామి అయి జనించిరి. తరువాత ద్వాపరమందు ఆయనే బలరాములై పుట్టిరి. వారే కలియుగమందు ఎవ్వరో అయి పుట్టఁగలరని రామానుజావతారము పురాణములయందు సూచింపఁబడినది. ఇదిగాక నమ్మాళ్వారుగూడ తిరువాయి మొழிలో—

"పొలిగ పొలిగ పొలిగ పోయిత్తు పల్లుయిర్ చాపమ్, నలియు నగరముం నైందనమనుక్కింగియా దొన్ను మిల్లై, కలియుం కెడుం కడుంకొళ్లిన్ కడల్వణ్ణన్ భూతంగళ్ మణ్మేల్, మలియప్పుగుందిశై పాడి యాడి యుళితరక్కండోమ్."

(5 పది 2 తిరువాయిమొழி.)

"మంగళాశాసనము, మంగళాశాసనము, మంగళాశాసనము. సకలాత్మల పాపము పోయినది. నరకముకూడ నశించును. యమునకు ఈలోకమందు అవకా శము లేదు. కలియుగముకూడ నశించును. సముద్రవర్ణుని భూతములు భూమిమీఁద సమృద్ధిగాఁ బ్రవేశించి అంతటను తిరుగుచు ఆడుట, పాడుట, చూచినారము" అను పాశురమునందు శ్రీరామానుజావతారము సూచనచేసెను.

ఇట్లు ఉదయించిన ఆకుమారునిఁ జూచి తలిదండ్రులు మిక్కిలి ఆనందించిరి. సత్పురుషులు అతిహర్షము నొందిరి. అపుడు కాంతిమతి సోదరుఁడగు శ్రీశైల పూర్ణార్యుఁడు (పెరియతిరుమలనంబి) మేనల్లుఁడు పుట్టె నను శుభవర్తమానమును విని మహానందముతో భూతపురికి వచ్చి తేజోరాశియగు ఆశిశువును వీక్షించి, నిత్య సూరులలో నొకఁడు ఇట్లు పుట్టె నని నిశ్చయించెను. పండ్రెండవరోజున కేశవయజ్వ బంధువుల నందఱను రావించి, బారసాల మహావైభవముగా చేసి, పెరియతిరుమల నంబిచే చక్రాంకితము చేయించి, 'రామానుజుఁడు' అని నామకరణము చేసెను. శిశు వును జూచినవారు అందఱును ఇతఁడు శేషుఁడా, సైన్యనాథుఁడా యని ఊహిం చిరి. కాలక్రమమున పిల్లవానికి అన్నప్రాశనము, చౌలము, ఉపనయనము చేసి, కేశవయజ్వ తాను స్వయముగా వేదమునుపదేశింపఁ దొడఁగెను. మఱియు రామా నుజుఁడు స్వల్పకాలమునందే వేద వేదాంగములను జదువఁగా కేశవయజ్వ ఆతనికి

సమావర్తనవ్రతము చేయించి, పదునాఱవయేట వివాహము చేసి, మఱికొంతకాలమునకు విష్ణుసాయుజ్యము నొందెను. అంతట రామానుజముని పితృశోకమును జ్ఞానముచే మఱలించి, పితృకార్యమును శ్రద్ధతో నెఱవేర్చి, అగ్రామమునందే కొంత కాలము భార్యతోఁ గూడ నివసించియుండెను. అంతట సర్వశాస్త్రములను జదివి లోకోత్తరపాండిత్యమును సంపాదింపవలయు నని అభిలాషగలవాఁడై ఆతఁడు, యాదవప్రకాశుఁడు అను నొక మహాపండితుఁడు కాంచీపురమున ఉన్నాఁడు అని జనులవలన విని, అతనివద్ద శాస్త్రాధ్యయనము చేయుటకు భార్యతోఁగూడ కాంచీపురమునకుఁ బోయి అచట నివసించెను. నాఁటినుండియు ప్రతిదినము రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశుని దగ్గఱకుఁ బోయి శాస్త్రము చదువుచుండెను. యాదవప్రకాశుఁడు 'ఈతఁడు అనంతుఁడు' అని నిశ్చయించెను.

ఆకాలమున రామానుజుని పినతల్లి కుమారుఁడు అగు గోవిందభట్టరు గూడ శాస్త్రాధ్యయనము చేయుటకు యాదవప్రకాశునిచెంతకుఁ బోయెను.

ఒకనాఁడు యాదవప్రకాశుఁడు "తస్య యథా కప్యాసం పుండరీక మేవ మక్షిణీ" అను ఛాందోగ్యశ్రుతిలో కప్యాసం అను పదమునకు మర్కటపృష్ఠము అని అపార్థము చెప్పి, సర్వేశ్వరుని నేత్రములు ఆతీరున నుండు నని సమర్థించెను. అపుడు యాదవప్రకాశునకు తలయంటుచున్న రామానుజుఁడు కేవలము అనుచితమైన ఆయర్థమును విని, మిక్కిలి పరితాపము నొంది, కన్నీరు విడువఁగా వెచ్చని కన్నీటిచినుకు ఒకటి యాదవప్రకాశుని తొడమీఁదఁ బడి చురుక్కుమనెను. అంతట నాతఁడు ముఖము ఎత్తి తత్తఱముతోఁ జూచి "నీకన్నులనుండి ఇట్లేల వేఁడినీటి బిందువులు ఉరలె" నని ప్రశ్నించెను. అందులకు రామానుజుఁడు "భగవద్విషయికమైన శ్రుతికి సరసమైన అర్థమును విడిచి, ఇట్లు మిక్కిలి అసందర్భమగు అర్థమును చెప్పుట అపచార మని నామనస్సులో శోకము కలుగుటవలన కన్నీరు జాఱె" నని బదులు చెప్పెను. దానిమీఁద "ఈ శ్రుతికి నీవు ఎట్లు అర్థము చెప్పెద" వని గురువు అడిగెను.

1 "కం జలం పిబతీతి కపిః=ఆదిత్యః, తేన అస్యతే=వికాస్యతే ఇతి కప్యాసమ్." కపి అనఁగా జలమును త్రాగువాఁడు సూర్యుఁడు; ఆతనిచే వికసింపఁజేయఁబడినది.

2. "కం=జలం, పిబతీతి కపిః = నాళం; తస్మిన్ ఆస్తే ఇతి కప్యాసమ్." "నాళముతోఁ గూడినది" కోసివేయఁబడినను నాళముతోఁ గూడిన పద్మమునకు శోభ హెచ్చుగా నుండును.

3. "కం=జలం; అసభువి అపిపూర్వకః ఉదకమందు ఉన్నది."

ఈమూఁడు విధములైన వ్యుత్పత్తులను బట్టి తేలిన అర్థ మేమనఁగా?

"గంభీరాంభస్సముద్భూత సుమృష్టనాళరవికరవికసితపుండరీకదళామలాయతేక్షణః" 'లోఁతైన నీటిలో పుట్టినదియు మంచికాఁడతోఁ గూడినదియు, సూర్యకిరణములచే వికసింపఁజేయఁబడినదియు అగు తెల్లతామరపూవుయొక్క రేకులవలె విశాలములైన నేత్రములు గలవాఁడు' అని రామానుజుఁడు అర్థము చెప్పఁగా విని, యాదవప్రకాశుఁడు తాను చెప్పిన అర్థముకంటె నిది సరసముగా నుండుటవలన అతిమాత్సర్యము కలవాఁడై కోపించి, "నేను చెప్పిన అర్థమును నీవు ఒప్పుకొనలేదు; కావున నేను చెప్పు చదువుమాత్రము నీకెట్లు పనికివచ్చును? కావున నేఁటినుండి నీవు చదువుకొనుటకు నావద్దకు రానక్కఱలేదు. పొమ్ము" అని పలికెను. రామానుజుఁడు అట్లే ఆతని యొద్దకు వెళ్లుట మానివేసెను.

కొన్నిదినములు కడచినపిదప యాదవప్రకాశుఁడు రామానుజుని ఎట్లయిన చంపవలయునని దుర్బుద్ధికలవాఁడై "నేను శిష్యులతోఁ గాశికిఁ బోవుటకు సిద్ధపడియున్నాను; కావున నీవు గూడ నావెంట రావలె" నని గోవిందభట్టరు ద్వారా రామానుజునకు వార్తనంపెను. అందులకు సమ్మతించి రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశునితో బయలుదేఱి కాశికిఁ బోవుచుండఁగా, గోవిందభట్టరు ఈ కుట్ర యెఱిఁగినవాఁడు; గావున తన అన్నతో నీరహస్యమును దెలుపుటకు సమయము నిరీక్షింపసాగెను; అంతట వింధ్యాటవిలో ప్రవేశించునప్పుడు జలస్పర్శకై రామానుజుఁడు దూరముగాఁ బోవునపుడు గోవిందభట్టరు రహస్యమునంతను రహస్యముగాఁ జెప్పి, ఒక అడుగైనను ముందునకు రావలదని ఉపదేశించెను. అంతట ఇళైయాళ్వారు గురువు దురాలోచనమునకు చాల చింత నొంది, వింధ్యాటవిలో నొక చెట్టుక్రింద గూర్చుండి విచారింపసాగెను. ఆసమయమున ధనుర్ధరుఁడైన ఒక కొండవాఁడు భార్యతోఁ గూడ రాఁగా చూచి, రామానుజుఁడు కొంత కలఁత తేఱి "అయ్యా! మీరు ఎచ్చటనుండి వచ్చుచున్నారు? ఎచ్చటకుఁ బోయెదరు?" అడిగెను. అందులకు ఆతఁడు "ఉత్తరదేశమునందలి సిద్ధాశ్రమము నుండి బయలుదేఱి వచ్చుచున్నాము. కాంచికిఁ బోయెదము" అని బదులు చెప్పెను. "నేనును కాంచీపురమునకుఁ బోవలసియున్నది. నన్ను మీవెంట తీసికొని పొండు" అని ప్రార్థింపఁగా ఆభిల్లదంపతులు అంగీకరించి, రామానుజుని వెంటఁ బెట్టుకొని బయలుదేఱిరి. వారు వింధ్యారణ్యము దాఁటి కొంతతడవు పోయి, అలసిపోవుటవలన నిరాహారులై ఒకచెట్టుక్రింద పరుండిరి. అర్ధరాత్రమున ఆవ్యాధుని భార్య "దాహము అధికమగుచున్నది; కావున నీళ్లు తెచ్చి పెట్టు" మని భర్తను కోరెను. అది విని కొండవాఁడు "సమీపమునందే ఒక మంచినీళ్ల బావి యున్నది; కాని ఈచీఁకటిలో నేను అచ్చటకుఁ బోఁజాలను. తెల్లవాఱిన తరువాత మంచి

నీళ్లు త్రాగవచ్చును. అంతవఱకును పండుకొమ్ము” అని బదులు చెప్పెను. రామానుజుఁడు ఆదంపతుల సంభాషణము విని ‘అయ్యో! నాకు పరమోపకారులయిన వీరి విషయమున నేనిపుడు ఏమియు చేయలేకపోయితిని. ఈదేశపరిచయము లేకపోవుటచే నీళ్లు ఎక్కడ నున్నవో నాకు తెలియదు’ అని మనస్సులో మిక్కిలి పరితాపము నొందుచుండఁగా నింతలో తెల్లవాఱెను. అపుడు కాల్యకృత్యములు తీర్చికొని రామానుజుఁడు తిరిగి ప్రయాణము చేయుటకు ఆదంపతులకొఱకు చూడఁగా వారు కానరారైరి. అపుడు రామానుజుఁడు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడి, మఱినాలుగు అడుగులు నడచిపోయి అచ్చట నొక నూయి, తోఁట, కొందఱు మనుష్యులు నుండుట చూచి, “ఈ యూరుపేరు ఏమి ?” అని అడిగెను. అందులకు ఆమనుష్యులు ఇది కాంచీపురము అని పలికిరి. అది విని రావణవధవార్త వినిన సీతవలె మిక్కిలి సంతోషించి, ఆవ్యాధదంపతులు వరదరాజస్వామియు, పెరుందేవి తాయారు నని నిశ్చయించి వారికి తనయందున్న అసాధారణ కటాక్షమునకు రామానుజుఁడు అతివ్యామోహమును చెందెను. రామానుజుఁడు, వ్యాధదంపతులు కనఁబడి అంతర్ధానమును పొందిన అభిప్రాయమును దెలిసికొని, ఆదినము మొదలు వరదరాజస్వామి తిరుమంజనార్థము ఆశాలకూపమునుండి తీర్థమును తీసి అనుదినము సమర్పించుచుండెను.

ఇట్లు యాదవప్రకాశుఁడు శిష్యసంఘముతో వింధ్యారణ్యమునుండి కదలి పోవుచు గోవిందభట్టరుని జూచి రామానుజుఁడు ఎక్కడనున్నాఁడని అడుగఁగా ఆతఁడు “నేను ఆతనినిఁ జూడలేదు” అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పెను. అపుడు అతఁడు తనశిష్యులను నాలుగు దిక్కులకును పంపి వెదకించి ప్రయోజనము గానక “రామానుజుఁడు ఒంటరియై పోయినాఁడు. ఈయడవిలో నాతనికి ఏమి కీడుమూఁడునో” యని దుఃఖము నభినయించి, కాశికిఁ బోయెను. ఒకనాఁడు గోవిందభట్టరు గంగలో స్నానము చేయుచుండఁగా యాదవప్రకాశుఁడు మాయపన్ని, ఆతని చేతిలో నొక లింగము పడునట్లుచేసెను. గోవిందభట్టరు అది చూచి ఆశ్చర్యపడి, ఇది యేమని చూపింపఁగా యాదవప్రకాశుఁడు “గంగాధరుఁడు నీయెడల విశేషకటాక్షమును చూపి తనంతట తాను నీచేతిలో ప్రవేశించెను; కాన నీవు శివమతస్థుఁడవు కావలయు”నని చెప్పెను. అందులకు అతఁడు సమ్మతించి, శైవుఁడు ఆయెను. ఆతనిచేతిలో లింగము పడుటవలన యాదవప్రకాశుని శిష్యులు అందఱును ఆతనిని ‘ఉళ్లంగై కొణర్ందనాయనార్’ అని పిలువసాగిరి. యాదవప్రకాశుఁడు గంగాస్నానము చేయుచు కాశిలో కొంతకాలము నివసించి తన శిష్యపరివారముతో జగన్నాథము మొదలగు దివ్యదేశములను సేవించుకొనుచు కొలఁదిదినములలో స్వస్థలమగు కాంచీపురము చేరుకొనెను.

ఇంతలో ఉళ్లంగై కొణర్ండనాయనార్ 'ఈలింగమును ఉచితస్థలమున ప్రతిష్ఠచేసి వచ్చెద' నని యాదవప్రకాశునిచెంత సెలవుగై కొని మధురమంగలము అను స్వగ్రామము చేరి అచట నుండెడువిద్వాంసుల నందఱను రావించి, తనచేతిలో పడిన లింగమును అచ్చట ప్రతిష్ఠ చేయించి మహాశివభక్తుఁడై యుండెను. ఇతని భక్తికి మెచ్చి కాళహస్తీశ్వరుఁడు ఒకరాత్రి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి 'నీవు నావద్దకు రావలయును' అని చెప్పెను. అంతట ఇతఁడు శివాజ్ఞచొప్పున కాళహస్తికిఁ బోఁగా అచ్చటి అధికారులు అందఱును ఇతనిని చాల గౌరవించి, ఆస్థలమునకు ధర్మకర్తగా నిర్ణయించి, మొహారుదస్కతులు ఇతని అధీనము చేసిరి.

అనంతరము యాదవప్రకాశుఁడు కాంచీపురమున రామానుజునిఁ జూచి ఆశ్చర్యచకితుఁడై "నీవు వింధ్యాటవిలో కానరాకపోవుటచే నీవిషయమున మఱియొకలాగున తలంచి శోకించితిని. దైవకృపచే నీవు మఱల నిచ్చట కనఁబడుటచే బ్రహ్మానందమైనది" అని పలికెను. అందులకు రామానుజుఁడు 'వింధ్యాటవిలో దారితప్పి తెన్ను గానక తహతహపడుచుండఁగా ఎవరో వ్యాధదంపతులు కాన్పించి నన్ను కాంచీపురసమీపమున విడిచిపెట్టి అదృశ్యులైరి.' అని బదులు చెప్పెను. గురువు 'ఇతని చరిత్ర లోకాతీతముగాఁ గాన్పించుచున్నది' అని అబ్బురపడి, మఱల యథాపూర్వముగా ఆతనికి పాఠములు చెప్పసాగెను.

ఈసమయమున ఇరువురు శ్రీవైష్ణవులు కాంచీపురమునుండి శ్రీరంగమునకుఁ బోయి రంగనాథుని సేవించి, ఆళవందారు సన్నిధికి వెళ్లి సేవింపఁగా "మీయూర విశేషములు ఏమి?" యని యాతఁడు అడిగెను. అందులకు వైష్ణవులు ఇట్లు చెప్పిరి.

"శ్రీపెరుంబూదూరునుండి వచ్చి రామానుజుఁడు అను నతఁడు మా గ్రామ నివాసియగు యాదవప్రకాశుఁడు అను ఏకదండిసన్న్యాసివద్ద కొంతకాలమునుండి వేదాంతశాస్త్రము చదువుచున్నాఁడు. ఒకనాఁటి పాఠమందు "సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ" అను శ్రుతికి యాదవప్రకాశుఁడు "అసత్యజడ పరిచ్ఛిన్నములనుండి వ్యావృత్తము" అని అర్థము చెప్పఁగా, రామానుజుఁడు "గుణయోగము చెప్పవలసియుండఁగా నిట్లు వ్యావృత్తి చెప్పఁగూడునా?" అని శంకించెను. గురుఁడు అందులకు అంగీకరింపక ధిక్కరించెను. మఱియొకనాఁడు "యథా కప్యాసం పుండరీక మేవ మక్షిణీ" అను శ్రుతికి యాదవప్రకాశుఁడు కేవలానుచితార్థమును జెప్పఁగా, రామానుజుని కన్నులనుండి ఉష్ణమగు దుఃఖబాష్పబిందువు జాఱి గురువు తొడమీఁదఁ బడి చుఱుక్కు మనెను. అది చూచి గురుఁడు ఏమని యడిగెను. శిష్యుఁడు "సద్యోవికసితమైన తామరపూవువలె నుండెడు పరమపురుషుని నేత్ర

ములు అని అర్థము చెప్పవలసియుండఁగా, మీరు అపార్థమును చెప్పుటవలన నాకు దుఃఖముకలిగె” నని చెప్పెను.

ఇట్లు సవిస్తరముగా ఆవైష్ణవులు చెప్పినది విని ఆళవందారు—

శ్లో. “అసంత ఏవాత్ర హి సంభవంతి హసంతికాయామివ హవ్యవాహాః,
అత్రైవ సంతో యది సంభవంతి తత్రైవ లాభ స్సరసీరుహాణామ్.”

“కుంపటిలో నిప్పు ఉన్నట్లు, ఈసంసారములో అసత్పురుషులు ఉండుట సహజము. ఒకానొకచో సత్పురుషులు పుట్టినయెడల కుంపటిలో తామరపూవు పుట్టినట్లు ఆశ్చర్యకరముగా నుండును.”

అనినట్లు ఈయుగమందు ఇట్టిమహానుభావుఁడు అవతరించుట ఆశ్చర్య మని మిక్కిలి సంతోషించి, ఎట్లయిన వారి నొకమాఱు సేవించి రావలెనని ఆశతో సపరివారముగా కాంచీపురమునకుఁ బోయెను. అపుడు అచట నున్న తిరుకచ్చినంబి (శ్రీకాంచీపూర్ణుఁడు) మొదలగు శిష్యులు ఆళవందారును చాల గౌరవించి, వరదరాజస్వామి సన్నిధికిఁ గొనిపోయి శ్రీశఠగోపము, తిరుప్పరివట్టము, తీర్థము, ప్రసాదము నిప్పించి, సత్కరించిరి. ఆమఱునాఁడు ఆళవందారు కోవెలకు వచ్చి పేరరుళాళప్పెరుమాళ్లను (వరదరాజస్వామి) పెరుందేవితాయారును సేవించి కోవెలకు ప్రదక్షిణముగావచ్చుచు తనకెదురుగా విద్యార్థిసంఘముతో యాదవప్రకాశుఁడు వచ్చుచుండుటఁ గాంచి “వీరిలో శ్రీరామానుజుఁ డెవఁడు?” డని తిరుకచ్చినంబి నడిగెను. అపుడు ఆతఁడు “పుటముపెట్టిన బంగారువంటి దేహచ్ఛాయ, ప్రసన్నగంభీరమగు ముఖము, ఆకర్ణాంతవిశాలనేత్రములు, ఆజానుబాహువులును గలిగియున్న యాతఁడే” అని వ్రేలితోఁ జూపి చెప్పెను. ఆళవందారు కన్నులనుండి ఆనందబాష్పములు కురియ, చాలసేపు నేత్రపర్వముగఁ జూచి “ఆముదల్వనివర్” ఈమహాపురుషుఁడు మనసిద్ధాంతమును ఉద్ధరింపఁగలవాఁడు అగుఁ గాక! యని సంకల్పించి—

శ్లో. “యస్య ప్రసాదకలయా బధిరశ్శృణోతి, పంగుః ప్రధావతి జవేన చ వక్తి మూకః,
అంధః ప్రపశ్యతి సుతం లభతే చ వంధ్యా, తం దేవ మేవ వరదం శరణాగతోఽస్మి.”

అన్నట్లు ‘ఓవరదా’ భక్తులకు వరముల నిచ్చువాఁడవు; కావున మహానుభావుఁడగు రామానుజుని దర్శనప్రవర్తకుఁ డగునట్లు కటాక్షించి, అడియేనికి వరము కృపచేయుము’ అని వరదరాజస్వామిసన్నిధిని ప్రపత్తిచేసి, శిష్యగణముతో తిరుగ శ్రీరంగమునకుఁ బోయెను.

మఱికొన్ని దినములు గడచిన తరువాత కాంచీపురమునేలు రాజు కొమార్తెను బ్రహ్మరక్షస్సు పట్టుకొని పీడింపసాగెను. నానాదేశములనుండి పిలిపింపఁ

బడిన మాంత్రికులు అనేకులు పిశాచమును వెడలఁగొట్టలేక మఱలిపోయిరి. రాజు యాదవప్రకాశుని ప్రార్థింపఁగా, నాతఁడు ఒక శిష్యుని 'నేను వదలిపొమ్మన్నా నని బ్రహ్మరక్షస్సుతోఁ జెప్పి రమ్ము' అని పంపెను. శిష్యుఁడు పోయి అట్లే చెప్పఁగా ఆపిశాచము "అతనిని నేనే పొమ్మన్నా నని చెప్పు" మనెను. ఆమాటలు విని యాదవప్రకాశుఁడు కోపము తెచ్చుకొని, స్వయముగా నచ్చటకుఁ బోయి ఉచ్చాటన మంత్రములను జదువ నారంభించెను. అంతట ఆబ్రహ్మరక్షస్సు "నేను నీ మంత్రములకు భయపడువాఁడను కాను. నే నింతకంటె మహోత్తరములగు మంత్రముల నెఱుఁగుదును. నీపూర్వజన్మవృత్తాంతమును గూడ నే నెఱుఁగుదును వినుము చెప్పెదను. నీవు పూర్వజన్మమందు మధురాంతకపు చెఱువువద్ద నున్న పుట్టలో ఉడుమవై ఉండువాఁడవు. ఒకప్పుడు కొందఱు శ్రీవైష్ణవులు శ్రీరంగమునుండి తిరుమలకుఁ బోవుచు మార్గవశమున అచట బసచేసి భగవత్ప్రసాదమును సాపడి భోజనపాత్రలను పరిహరింపఁగా నందుండు మెతుకులను భక్షించుటచే నీకిట్టి విద్వజ్జన్మము లభించినది. నేను వేదవేదాంగములను చదువుకొని బ్రాహ్మణులవంశమునందు జనించినవాఁడను. యాగముచేయుటలో సంభవించిన మంత్రలోపక్రియాలోపములవలన నాకు ఈ బ్రహ్మరక్షోజన్మము కలిగినది." అని చెప్పెను. 'మఱి నీవు ఎట్లు పోదువు' అని యాదవప్రకాశుఁడు అడుగఁగా 'నీ శిష్యులలో నొకఁడగు రామానుజుఁడు నాశిరముమీఁద పాదమునుంచి పొమ్మన్నచోఁ బోయెద' నని పిశాచము బదులు చెప్పెను. రామానుజుఁడు అట్లు చేయఁగా పిశాచము ఆతని తిరుపడిని కన్నుల నద్దుకొని మాఱు పలుకక తాను పోవుచున్నట్లు గుఱుతుగా రాజద్వారమున నున్న పెద్ద రావిచెట్టును విఱిచి వేసి, రాజపుత్రికను విడిచి పెట్టి వెంటనే పోయెను. దీనివలన యాదవప్రకాశునకు రామానుజునిమీఁద నున్న అసూయామాత్సర్యములు నూఱంతలు పెరిగిపోయెను; కాని సంతోషమును బ్రకటించి అందఱయెదుటను రామానుజుని శ్లాఘించెను.

ఒకనాఁడు ఆళవందారు కాలక్షేపసమయమందు "ఇలింగత్తిట్ట పురాణత్తీరుమ్" అను పాశురమునకు వ్యాఖ్యానమును సాదించుచు, "నా అనంతరము ఈ విశిష్టాద్వైతదర్శనమును నిర్వహించువారు ఎవ్వరో" అని విచారించిన అంతలో రామానుజుఁడు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. అంతట నాతఁడు "ఆతనిని యాదవప్రకాశునివద్దనుండి విడఁదీసి మన పక్షమునకు త్రిప్పుకొను ఉపాయము ఎద్ది? నేను వరదుని సన్నిధిలో చేసిన ప్రపత్తి ఇంతవఱకును ఫలింపదయ్యెను" అని చింతించి, తిరిగి వరదుని ప్రార్థించెను.

అనంతరము యాదవప్రకాశుఁడు ఒకనాఁడు రామానుజునకు పాఠము చెప్పుచు 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' "నేహ నానా స్తి కించన" అను శ్రుతులకు అద్వైతపరముగా జీవబ్రహ్మములకు ఐక్యము ప్రతిపాదింపఁగా రామానుజుఁడు ఆయర్థము నిరసించి విశిష్టాద్వైతపరముగా అర్థము చెప్పెను. అందులకు అతఁడు మిగుల కోపించి, "ఇటుమీఁద నీవు నావద్ద చదువుటకు రావలదు. నీబుద్ధికి తగిన ఉపాధ్యాయుని జూచికొమ్ము" అని చెప్పెను. రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశునివద్ద చదువు మానుకొని, తల్లిగారి ఆజ్ఞాప్రకారము తిరుకచ్చినంబి నాశ్రయించి,ఆతని నియమము వలన ఎప్పటియట్ల వరదరాజస్వామికి తిరుమంజనకైంకర్యము చేయుచుండెను.

పిదప రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశునివద్ద చదువుమానివేసెనని విని యామునాచార్యుఁడు వరదరాజస్వామి సన్నిధిలో తాను చేసిన ప్రపత్తి ఫలించెనని సంతోషించి, పెరియనంబిని పిలిచి, "నీవు సాధించిన స్తోత్రరత్నమును రామానుజుఁడు వినునట్లు చేసి నీవద్దకు వచ్చునట్లు ప్రయత్నింపు" మని ఆజ్ఞాపించెను. పెరియనంబి యామునాచార్యుని ఆజ్ఞను శిరసావహించి కాంచీపురమునకుఁ బోయి రామానుజుఁడు వరదరాజస్వామికి తిరుమంజనము తెచ్చి సమర్పించెడి సమయమున స్వామి సన్నిధిని ఆస్తోత్రరత్నము ననుసంధించుచు,—

శ్లో. "స్వాభావికానవధికాతిశయేశితృత్వం నారాయణ త్వయి న మృష్యతి వైదికః కః,
బ్రహ్మా శివ శ్శతమఖః పరమ స్స్వరాడి త్యేతేఽపి యస్య మహిమార్ణవవిప్రుషస్తే."

అను శ్లోకమును చదివెను. రామానుజుఁడు దానిని విని, పరమాశ్చర్యము నొంది పెరియనంబి పాదములపైఁ బడి సాష్టాంగదండప్రణామములు సమర్పించి, "స్వామీ! ఈశ్లోకము సమర్పించిన మహనీయులు ఎవ్వరు ? వారిని దాసుఁడు సేవించుకొనుట యెట్లు సంభవించును?" అని పలికెను. పెరియనంబి, "ఈశ్లోకమును రచించినవారు శ్రీవైష్ణవదర్శనస్థాపకులగు ఆళవందారు. వారు శ్రీరంగమును వేంచేసియున్నారు. వారు ఇపుడు మీరు నావెంట శ్రీరంగమునకు వచ్చిన యెడల వారి దర్శనము మీకు లభించును" అని చెప్పెను. వెంటనే రామానుజుఁడు మహాసంతోషముతో ఆళవందారును సేవించుటకు పెరియనంబివెంట శ్రీరంగమునకు బయలుదేఱెను. వీరిరువురును అతిశీఘ్రముగా శ్రీరంగమునకుఁ బోవుచుండఁగా మార్గములో కావేరీనది యిసుక తిన్నెమీఁద వైష్ణవజనసంఘము కాన్పించెను. రామానుజుఁడు ఇదేమి అని యడుగఁగా, "ఆళవందారు నేఁటి ప్రాతఃకాలము తిరునాడు అలంకరించినారుఁ వారికి శ్రీవైష్ణవులు చరమసంస్కారము చేయఁబోవుచున్నా" రని చెప్పెను. అది విని రామానుజుఁడు "యామునాచార్యులు లీలావిభూతియందు ఉండఁగా సేవింపఁబోలక పోయితిని" అని మిక్కిలి

దుఃఖించి, వారి చరమదేహము నైన సేవించెద నని పెరియనంబితో దగ్గఱకు వెళ్లగా ఆతనికి కుడిచేతి మూఁడువ్రేళ్లు ముడఁగియుండుట చూచి ఇదేమని అచ్చటి వారిని అడుగఁగా, వారు 'కారణ మేమో మాకుఁ దెలియదు. ఆళవందారు సజీవులు అయియున్న కాలమున నిట్లు లేదు. ఇందులకు కారణ మేమో మాకు తెలియదు' అని చెప్పిరి. అపుడు రామానుజుఁడు 'యామునాచార్యులవారు తమ తిరువుళ్లమందు ఏమో సంకల్పించుకొని ఇట్లు వ్రేళ్లు ముడుచుకొని యుండి రని నిశ్చయించి, వారి తిరువుళ్లమును బాగుగా నెఱిఁగిన శిష్యులను కొందఱ నడుగఁగా వారు శ్రీవిష్ణుపురాణమును రచించి లోకమునకు పరతత్త్వమును ప్రకాశింపఁజేసిన పరాశరులవారి తిరునామము యోగ్యులైన వారికి ఒకరికి ఉంచవలెననియు, వ్యాససూత్రములకు విశిష్టాద్వైతపరముగా భాష్యము రచింపవలయుననియు, నమ్మాళ్వారు సాధించిన తిరువాయిమొళికి వ్యాఖ్యానమును చేయవలయు ననియు తలఁచుగా ఆచార్యులవారు మాతో ఆనతిచ్చుచుండెడివారు' అని చెప్పిరి. అపుడు రామానుజుఁడు 'ఆచార్యకృప పూర్ణముగా నున్నయెడల దాసుఁడు ఆమూఁడు పనులను తప్పక నెఱవేర్పఁగలఁడు' అని దృఢముగాఁ బలికెను. వెంటనే యామునాచార్యుని మూఁడు వ్రేళ్లును చక్కఁగా సాగి తొల్లిటివలె నుండెను. అది చూచి అక్కడనున్న శ్రీవైష్ణవులు అందఱును ఆశ్చర్యమునొంది 'ఇఁకమీఁద దేవరవారే దర్శనప్రవర్తకులు కాఁగల' రని రామానుజుని మంగళాశాసనము చేసిరి.

అనంతరము రామానుజుఁడు పెరియనంబికి దండముసమర్పించి ఆళవందారు సేవ తమకు దొరకునట్లు అనుగ్రహింపని శ్రీరంగనాథుని సేవింపకయే మఱల కాంచీపురమునకు వచ్చి తిరుకచ్చినంబితో ఈవృత్తాంతమంతయు విన్నవింపఁగా, నాతఁడు ఆచార్యవియోగమునకు అతిదుఃఖితుఁడై తిరువధ్యయనమును యథావిధిగా నాచరించెను. రామానుజుఁడు తిరుకచ్చినంబియెడల భక్తికలవాఁడై ఆతని తిరువడి నాశ్రయింపఁదలఁచి ఒకనాఁడు తనయింట నానావిధభక్ష్యములతో తళిహాచేయించి, ఆతనిని సాపాటునకు పిలిచెను. ఆతఁడు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు ఆచరించి, వరదరాజస్వామిసన్నిధికిఁ బోయి తీర్థశఠగోపములను స్వీకరించి, బయలుదేఱెను. రామానుజుఁడు మఱియొకమార్గమున ఆతనిం బిలువఁబోయెను. దారిలో నుభయులు కలియలేదు. ఇంతలో తిరుకచ్చినంబి రామానుజుని తిరుమాళిగకు వచ్చి సాపడి సన్నిధి కైంకర్యమునకు విలంబమయ్యె నని శీఘ్రముగాఁ బోయెను. రామానుజుని భార్య ఆతఁడు సాపాటు చేసిన తళిహాను కట్టితో దూరముగా పరిహరించి, అచట గోమయముతో శుద్ధిచేసి, మఱల స్నానముచేయఁ బోయెను, ఇంతలో రామానుజుఁడు వచ్చి ఎందులకు స్నానముచేయుచున్నావని

భార్య నడిగెను. తిరుక్కచ్చినంబి వచ్చి ఆరగించి వెళ్లెననియు, ఆతఁడు ఆరగించిన ఆకును కఱ్ఱతో ఎత్తి పాఱవేసితి ననియు, శూద్రుని యెంగిలి శుద్ధి చేయుటచే మైల పడితిని; కావున స్నానము చేయుచున్నాననియు నామె చెప్పెను. అది విని రామానుజుఁడు తనకోరిక నెఱవేఱనందులకు మిక్కిలి పరితాపము నొంది భార్యమీఁద కోపించెను. ఆతఁడు భార్యను విడుచుటకు ఎంచిన మూఁడు నేరములలో నిది మొదటిది.

నాఁడు రామానుజుఁడు తిరుక్కచ్చినంబియింటికిఁ బోయి జరిగిన అపరాధమును క్షమింపు మని వేఁడుకొని, "స్వామీ! దాసునిమనస్సులో కొన్ని సంకల్పములు ఉన్నవి. అవి నెఱవేఱునట్లు అనుగ్రహింపు మని వరదునితో విన్నవించి, అందులకు ఆసర్వేశ్వరుఁడు ఆనతిచ్చు ప్రత్యుత్తరమును దాసునకు కటాక్షింపవలయు" నని ప్రార్థించెను. అందులకు అంగీకరించి తిరుక్కచ్చినంబి నాఁటిరాత్రి ఏకాంతసేవా సమయమందు గుణానుభవము చేసి ప్రార్థింపఁగా, వరదరాజస్వామి "నేనే పరతత్త్వము. భేదమే వాస్తవము. ప్రపత్తియే ఉపాయము. అంతిమస్మృతి అవసరము లేదు. దేహావసానమందు మోక్షము సిద్ధించును. పెరియనంబి శ్రీపాదము నాశ్రయింపుము. ఈ యాఱువార్తలను రామానుజునకు తెలియఁజేయుము" అని చెప్పెను. మఱునాఁడు స్వామి దివ్యసూక్తులను నంబి రామానుజునకుఁ దెలుపఁగా నాతఁడు మిక్కిలి ఆనందించెను.

అంతట శ్రీరంగమున నున్న ఆళవందారు శిష్యులగు వైష్ణవోత్తములందఱును దర్శనస్థాపనమునకు రామానుజుని శ్రీరంగమునకు తీసికొనిరావలయునని పెరియనంబిని ప్రార్థించిరి. ఆతఁడును కుటుంబసహితుఁడై మధురాంతక మను దివ్యస్థలమునకుఁ బోవునప్పటికి శ్రీరంగమునకే బయలుదేఱివచ్చుచున్న రామానుజుఁడు ఎదురుపడెను. రామానుజుఁడు వినయముతో 'స్వామీ! అపుడు ఇపుడు అనక దేవరవారు శ్రీఆళవందారు సన్నిధిలో గ్రహించిన పరమార్థమును దాసునకు అనుగ్రహింపవలయు' నని ప్రార్థింపఁగా, పెరియనంబి వల్లె యని అచ్చటికోవెలలో పంచసంస్కారములను జేసి, తిరుమంత్రమును ఉపదేశించెను. మఱునాఁడు ఇరువురును బయలుదేఱి కాంచీపురము ప్రవేశించిరి. అచ్చట పెరియనంబి రామానుజునియింటియందే ఉండి, ఆతనికి ద్రావిడవేదము బ్రహ్మసూత్రములు, రహస్యములు మొదలగునవి ఉపదేశింపసాగెను.

అట్లు కాలక్షేపము జరుగుచుండఁగా ఒకనాఁడు రామానుజుఁడు తనకుతల అంటిన వైష్ణవునకు చలిదిఅన్నము ఉన్నచో పెట్టుము అని భార్యకు ఆజ్ఞాపించెను. కాని ఆమె లేదని బదులు చెప్పెను. రామానుజుఁడు ఆమాటను విశ్వసింపక

చలిదికుండ ముట్టుకొని స్వయముగా చూడఁగా నందు ఇద్దఱుముగ్గురకు సరిపడు అన్నము ఉండెను. అక్కతన ఆతఁడు ఆమెకు దానిని జూపి ఆవైష్ణవునకు స్వయముగా అన్నము పెట్టి నాఁటినుండి ఆమెమీఁద చాలకోపము వహించెను. ఆమెను విడుచుటకు ఇది రెండవకారణము. మఱియొకనాఁడు పెరియనంబిభార్యయు రామానుజునిభార్యయు నీళ్లు తోడుకొనుటలో నంబిభార్యనీళ్లు రామానుజుని భార్య తోడుబిందెమీఁద పడెను. అందులకు కోపించి రామానుజుని భార్య నంబి భార్యను కొట్టఁబోయెను. అది చూచి పెరియనంబి భార్యమీఁద చాల కోపపడి ఆమెను దీసికొని ఇంటిలోనివారికి ఎవ్వరికిని తెలియకుండ శ్రీరంగమునకు వెడలి పోయెను. పిదప రామానుజుఁడు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు అన్నియుఁ దీర్చి కొని, స్వాచార్యుని సేవించుటకు ఆతఁడు నివసించు భాగమునకుఁ బోయి వారచ్చట లేకపోవుట చూచి తనభార్యతోడి కలహమును భరింపలేక వారు వెడలిపోయినా రని విని ఇది మూఁడవ అపరాధముగా గణించి, భార్యను బిలిచి, "నీవు నావిషయమున ముమ్మారు అపచారపడితివి. ఇఁక నీతో నాకు సహవాసము వలదు" అని తత్క్షణమే ఆమెను పుట్టినింటికి పంపివేసి, వరదరాజస్వామి సన్నిధికిఁ బోయి ఆస్వామినే ఆచార్యునిగా వరించి త్రిదండసన్న్యాసమును స్వీకరించెను. ఆతనికి వరదరాజస్వామి "రామానుజముని" అని తిరునామమును కటాక్షించి, "ఇతనిని మఠురలో ప్రవేశపెట్టిరమ్ము" అని తిరుకచ్చినంబికే ఆజ్ఞాపించెను.

అనంతరము రామానుజుఁడు "ఆళవందారు కృపవలన మనస్సంకల్పములు అన్నియు నెఱవేఱినవి. ఇటుసైని వారి ఆజ్ఞానుసారముగా మన విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమును ప్రవర్తింపఁ జేయుటయే ముఖ్యమైనపని అయియున్నది. ఇందులకు సమర్థుఁడు అగు సహాధ్యాయుఁడు ఒకఁడు నాకు కావలెను. నాహితముఁ గోరు వాఁడు, విరక్తుఁడు, శుద్ధమైన శాస్త్రజ్ఞానము కలవాఁడు నగు గోవిందభట్టరు నాకు ఇపుడు దొరకినయెడల నాకోరిక సిద్ధించును; కాని ఆతఁడు ఇపుడు అన్యమతమందు ప్రవేశించియున్నాఁడు. ఆతనిని మన మతములోనికి త్రిప్పి తీసికొని రాఁగలుగు వారు ఎవరు ఉన్నారు?" అని తలంచి "ఈపనికి మహాపండితుఁడైన తిరుమలనంబి తగినవాఁడు" అని నిశ్చయించి, ఒక వైష్ణవునిచే ఆతనిని పిలిపించి, "స్వామీ! చెడిపోయిన గోవిందభట్టరును ఎట్లయిన దిద్ది దేవరవారి శ్రీపాదదాసునిగా చేసికొనవలయు" నని కోరెను.

కందాడై ముదలియాండాన్, కూరత్తాళ్వాన్ అను శ్రీవైష్ణవులు ఇద్దఱు రామానుజుఁడు యత్యాశ్రమమును స్వీకరించె నను వార్త విని అతి ప్రీతితో కాంచీపురమునకుఁ బోయి, రామానుజుని సేవించి "మాకు పంచసంస్కారములను